

خواجه نصیر الدین

دل

علم

صفت بزرگی

لسان‌ها اینک [ملفوظات، مرکبات، ادبیات] قواعدی حاوی درت مجلد در هر کبود
روحی جلدك — اینکمی کتابی

محرری

ارکان حریبه قائم‌مقام لرندن مناسبتی

محمد رفعت

معارف نظارت جلدك منصفید طبع اول نشر

در سعادت

(قصار مطبعی) — باب عالی چاره سنده نومرد ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی قصار

۱۳۱۰

علم صرف ترکی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدم

Süleymaniye - U
Kısm
Yeni Kavyi No
Eski Kavyi No

۱ - ترکیه سوزلرک طوغری سویلنوب طوغری یازملاری ایچون بیلمسی لازم کلن قاعده لری واصلری احوالی بیلدرن علمه (صرف ترکی) دینور.

۲ - سوز حرفلردن تشکل ابتدکی کبی حرفلرده حرکه اعانه سیله ظاهر اولور بناء علیه بومقدمده اول بول حرکه و حرفلردن بحث ایلدک.

۳ - انسان اغزی. دیلی. دوداغی. دیشی. بوغازی واسطه سیله تقنی تحریک و برکیفیت مخصوصه ده کسه رک برس چیقاریرکه اول کیفیت مخصوصه ده (حرکه) تسمیه اولنور. ترکیه ده حرکه اساساً اوچ و فرعاً سکزدده.

Handwritten signature or note

اساساً اوج اولان حرکه ترکیده (اوستون) و عربجهده (فتحه)
و کذا ترکیده (اسره) و عربجهده (کسره) و کذا ترکیده (اوترو)
و عربجهده (ضمه) دینلن شیردن عبارتدرکه بونلردن:

فتم - ایکی درلو اولوب بری دیگرینه نسبتله اینجه و دیگری دها
قالین اولدیغندن اینجهسنه (فتحه خفیفه) و قالیننه (فتحه ثقیله) دینور.

فتمه خفیفه - آت. آر. اش. آک. آل. آو. بز. بش. بن.

تر. پک. سن. شن. فس. کل. گم. تم. یز. یل سوزلریله شو

آه. اگر. بره. بتک. چکه. دمت. دوه. رزه. سبت. سرن.

شش. شکر. کک. کسر. گکر. گته. یدک. یمک. یله سوزلرنده

و کذا شو آرکک. آگک سوزلرنده و کذا آله مک. بز مک.

چکه جک. دنه مک. مله مک سوزلرنده و کذا اشه له مک. آگه له مک.

بره له مک. تبه له مک. تکره مک. تله مک سوزلرنده اولان فتحه لر

کیدر.

فتمه ثقیله - آرسلان. آچاز. بارداق. باقراج. حایلاز و امثالی

سوزلرده واقع فتحه لر کیدر.

کسره - دخی فتحه کبی اینجه و قالین اولدیغندن اینجهسنه (کسره
خفیفه) و قالیننه (کسره ثقیله) تسمیه اولنور.

کسره خفیفه - ایپ. ایث. ایچ. ایز. ایس. یز. چیل.

دنج. دیش. دیک. دیل. ذیل. سیش. شیش. کیم سوزلریله شو
ایپک. ایپک. ایسلی. اینجلی. یسلیک. چیزگی. چیرکین. ذیچک.
دیزکین. دیلیم. دیشی. دیزی. دیکش. سیجم. فیلیز. کیریش
سوزلرنده واقع کسره لر کیدر.

کسره ثقیله - ایبلق. چیلغین. صریق. قیرق. قیسق. قیزغین.

یلغین. یرتق سوزلرنده واقع کسره لر کیدر.

ضم - دخی اساساً خفیف و ثقیل اولق اوزره ایکی درلو ایسه ده

هربری [مبسوطه و مقبوضه] اوله رق دها ایکیشر نوعه آریلورکه

بو حالده [ضمه خفیفه مبسوطه. ضمه خفیفه مقبوضه. ضمه ثقیله
مبسوطه. ضمه ثقیله مقبوضه] نامنی آلورلر فقط اختصار اینجون:

ضمه خفیفه مبسوطه به بالکز - ضمه مبسوطه

ضمه خفیفه مقبوضه به د - ضمه مقبوضه

ضمه ثقیله مبسوطه به د - ضمه مفخمه

ضمه ثقیله مقبوضه به د - ضمه ممدوده

تسمیه ایدرک اولوجهله آتیده مثاللرینی اراشه ایلدک. شوبله که:

ضمه مبسوطه - یعنی ضمه خفیفه مبسوطه دینلن ضمه خفیف

اوله رق و دوداقلری بر مقدار آچهرق تلفظ ایتدیگمز ضمه در

[اوز. اوج. اود. اوك. دوت. چول. کور. کوز. کوچ. کول.
کوک. کون. کوك] سوزلرنده اولان ضمه کیدر.

علم مقصوره - یعنی ضمه خفیفه مقبوضه دینان ضمه دخی خفیف اوله رق و فقط دوداقلری بر مقدار صیقارق سویلدیکمز ضمه در [ترك. اوج. دوز. سوت. کوب. کوچ. گون. کل. چوروك. کوتوك. يوك] سوزلرنده اولان ضمه کیدر.

ضمه مفرجه - یعنی ضمه ثقیله مبسوطه دینان ضمه ثقیل اوله رق و دوداقلری اولدجه اوزادوب آچارق سویلدیکمز ضمه در [اوت. اوف. اوق. اون. بول. بوی. دون. صوی. طوب. طوز. طوق. طوی. قوج. قوز. قوف. قول. مور. چوق] سوزلرنده واقع ضمه کیدر.

ضمه ممدوره - یعنی ضمه ثقیله مقبوضه دینان ضمه ثقیل اوله رق و فقط دوداقلری صیقوب اوزاده رق سویلدیکمز ضمه در [اوج. اون. بود. بوز. بو. شو. اوجوز. قورد. اوزون. صو. موم. طوز. صوج. یورد. جول. قوش] سوزلرنده اولان ضمه کیدر.

4 - قاعده 1 - ترکیه سوزلر خفیف حرکه ایله باشلارلرسه دیگر حرکه لریده خفیف و ثقیل حرکه ایله باشلارلرسه دیگر حرکه لریده ثقیل اولورکه بو قاعده یه [أهناك قاعده سی] تسمیه اولندی.

[جکجک. گوده جک. گوسترمک. گوشکک. اوقونمه. اوزاقلق. ایرغلامه. قورقج. قورولامق. اوجوزلق] کبی.

تنبیه - بو قاعده یالکز ترکیه سوزلره مخصوصدر و [قهوه. لیون. کیمیون] کبی سوزلرده هر نقدر موافق دوشمیورسه ده بونلر

اساساً ترکیه دکل الفاظ عمومیهدن اولدقلرندن قاعده یه طوقنور بریری یوقدر یالکز [آلما] سوزی مخالف کبی کورینور فقط بونکده اصل ترکیه ده [آلما] اولسیله یته قاعده یه موافقتی اکلاشیلور.

5 - اغزک مخرج معیندن حرکه واسطه سیله چیقان سه (حرف) دینور.

لسان عثمانیده اساساً اوتوز بر حرف یعنی [ا. ب. پ. ت. ث. ج. چ. ح. خ. د. ذ. ر. ز. ژ. س. ش. ص. ض. ط. ظ. ع. غ. ف. ق. ک. ل. م. ن. و. ه. ی] حرفلری مستعملدر فقط اصل ترکیه اولان سوزلرده [ث. ح. ذ. ر. ژ. ض. ظ. ع. ل] حرفلریله باشلیان اولدینی کبی [ن. ه] ایله باشلار سوزده بک آز بولنور.

6 - اشبو حرفلر سوزی تشکیل ایندکلیری وقته بربرلیته اولاشدیریله رق یازیلورلرسه ده بو اولاشیق ماده سنده بعض حرفلرده مخالفت وارددر یعنی حرفلرک برطاقمی کندیلرندن اول کلن حرفلره برلشوب صوکره کلنلره برلشمزلر و برطاقلریده کیرک اولندن کیرک اخیرندن کلنلر ایله برلشورلورکه بونک برنجی قسمته (حروف انفصال) وایکنجی قسمته (حروف اتصال) دینور.

حروف انفصال - یعنی کندنندن اول کلنلر ایله برلشوب صوکره کلنلر ایله برلشمینلر [ا. د. ذ. ر. ز. ژ. و] دن عبارت یدی حرفدرکه اول کلن حرفلره برلشدکلی شکللی شو [ا. د. ذ. ر. ز. ژ. و] صورتنده بولنور نته کیم: [الکک: دکتر. ذاکر. رفت. ذکی.

زاله . ویرمک [سوزلرنده برلشدکری و] بایر . یدک . کذک .
 بایرام . چیزمه . بزمرده . بیوک [سوزلرنده برلشدکری کوریلور .
 حروف اتصال — یعنی هر ایکی طرفدن برلشن حرفلر حروف
 انفصالك غیرى اولان دیگر یکریمی دوت حرفدر که بونلرک سوزک
 باشنده اورتیسنده سوکگده اولدقلرینه کوره شکلری آتیده
 کورتلشدیر .

سوزک باشنده	سوزک اورتیسنده	سوزک سوکگده
ب	ب	ب
پ	پ	پ
ت	ت	ت
ث	ث	ث
ج	ج	ج
چ	چ	چ
ح	ح	ح
خ	خ	خ
س	س	س
ش	ش	ش
ص	ص	ص

ض	ض	ض
ط	ط	ط
ظ	ظ	ظ
ع	ع	ع
غ	غ	غ
ف	ف	ف
ق	ق	ق
ک	ک	ک
ل	ل	ل
م	م	م
ن	ن	ن
ه	ه	ه
ی	ی	ی

۷ — حرفلرک تلفظلری ایچون حرکتیه احتیاجلری درکار
 ایسهده بعضاً برحرف اوست طرفندهکی حرفک حرکتیه اعتمادایدیرک
 ظاهر اولور و بو صورتله یه مقصد حاصل اولور که بوندن ایکی شی
 تولد ایدر یعنی یا حرفک کندینه مخصوص حرکتیه بولنور و یاخود
 اوست طرفندهکی حرفک حرکتیه اعتماداً بولنور .
 ایمدی برحرفک کندینه مخصوص حرکتیه وار ایسه اول حرفه
 [متحرک] واوست طرفندهکی حرفک حرکتیه اعتماد ایدرسه اول
 حرفده [ساکن] دینور [مکتب] کبی که بوراده میم متحرک کاف ساکن
 و تاه متحرک با ساکندر .

متحرك اولان حرفك حرکسی فتحه ایسه اكا [مفتوح] کسره
ایسه [مکسور] ضمه ایسه [مضموم] دینور ته کیم: [منقسم] سوزنده
میم مضموم نون ساکن و قاف مفتوح سین مکسور میم ساکندر.

۸ - ترکیه سوزلرده فتحه ثقیله یرینه برالف و فتحه خفیفه یرینه
برها و کسره لره بدل بریا و ضمهلر ایچونده بر او یازمق قدیمدن بری
عادت اولدیغندن اشبو درت حرفه یعنی [ا، و، ه، ی] حرفلرینه
[حروف املا] دینور

باش یاز چراق صمان کوچك اولماز اوجوز
قازمه بلهه دوه اینجك چالم آلم بیجکی . . کبی

۹ - کاف حرفی ترکیه ده درت صورتله تلفظ اولنور که بولردن:
برنجیسی - [کبک، کبک، کلبک، کشی، ککه له مک]
سوزلرنده اولدیغی کبی اینجه اوقنور یعنی عرب کافى مثللو سولنور که
بوکا [کاف عربی] دینور.

اینگیسی - [گیرمه، کرکی، گوش، گوزل] سوزلرنده
اولدیغی کبی قالین اوقنور یعنی فارسی کافى مثللو سولنور که بوکاده
[کاف فارسی] دینور.

ارمنجیسی - [بگا، سگا، بیورک، اوطورک] سوزلرنده اولدیغی کبی
نون مثللو تلفظ اولناندر که بو حرف سوزك اولنده بولمیب اور ته سنده
ویا آخرنده اولور که اور ته سنده اولانلره [صاغر کاف] و آخرنده
اولانلره [کاف خطاب] دینور.

دررنجیسی - اساساً کاف فارسی اولدیغی حالده مؤخرأ فصحای
عثمانیه اراسنده یا کبی تلفظ ایدیلن و [بک، اکری، مکر، یکیت] کبی
کله لرده اولان کافدر که بوکاده [کاف یائی] تسمیه ایلدک.

۱۰ - قاعده ۲ - ترکیه ده آخرنده ساکن قاف اولان سوزلرک
آخرینه (حاصل مصدر اداتی اولان عین ایله میمدن بشقه) بر حرف
کلورده حسب الایجاب قاف حرکه لئورسه غینه تبدیل اولنور (ایاق) دن
[ایاغم، ایاغک، ایاغی، ایاغمز، ایاغه، ایاغنده] کبی اولور فقط حاصل
مصدر اداتیه:

قالق - دن - قالقش
باق - د - باقش
طاق - و - طاقم
صیق - د - صیقم

صورتنده ینه قاف قالور و قاف حرکه لئورسه ینه قاف حالنده بولنور
(ایاق) دن یا قلر و (باق) دن یا قلر کبی.

قائم - برچوق کاتیلرک [اولمغله، بولمغله، اولمغله، بولمغله]
صورتلرنده غین ایله یازدقلری بوکله لرک اصللری (اولمق، بولمق)
اولدیغندن و بوراده قافلر ینه ساکن قالدقلرندن او یله غین ایله یازلملری
یا کلش اولوب قاف ایله [اولمقله، بولمقله، اولمقله، بولمقله] صورتلرنده
یازمق لازمدر.

۱۱ - قاعده ۳ - ترکیه ده ساکن اولان کاف عربیلر حرکه لندکلری
زمانده کاف یائی به قلب اولنور لر [سومک] دن [سومکی] کبی که تلفظه
عادتا [سومه یی] کبی ادا اولنور.

ایچمک - دن - ایچمگه کبی که تلفظده (ایچمه به) کیدر.
گزمک - - - گزمگی (گزمه بی) د
لکن بونلرک تلفظ کبی دکل قاعده کبی کاف یائی ایله یازملری شرطدر
تلفظ کبی یازمق قاعده سزلکدر.

برده [تُرک . کُوزک . کُوشک] کله لری بوقاعده دن مستتا اولوب
بونلرک آخزلرنده کی کافر حرکه لندکلرنده ینه کاف عربی کبی تلفظ
اولنورلر [تُرک . ترکی . ترکک . کورکه . کورکی . کورکک . کوشکه .
کوشکی . کوشکک] کبی .

۱۲ - قاعده ۴ - ترکی فعللر ایله بعض اسملرده بولنان ساکن
تالر حرکه لندکلرنده یازیده داله قلب اولنور فقط بوقلب سببیه بشقه
برکله به التباسی لازمکلورسه اولوقت قلب اولنماز.

فعلده - دیتمک - دن - دیدن . دیدیلن

اسمده - درت - - - دردر . دردنجی

کبی اولور فقط یایمق معناسنه اولان [ایتمک] دن ایدن کلوب اوتیه
قائمق معناسنه اولان [ایتمک] دن ایسه دیکرینه بکزمه مک ایچون داله
قلب اولنیه رق [ایتن] صورتده یازیلور.

فأمره - کرک بوصورتله قلب ایدلش اولان داللرک کرکه
ترکجه سوزلرک دیکر داللرینک حرکه لری مفخم اولور ویاخود کندی
ساکن اولورده ماقبلنک حرکه سی مفخم بولنورسه اووقت ضادکبی
وصور سائرده ایجابنه کوره دال ویا تا کبی تافظ اولنورلر . نته کیم
[قادین . قالدرمق . قاندرمق . خاندنه . فلاندنه] کبی سوزلرده ضاد مثللو

[کلدی . دیمک] کبی سوزلرده اصل دال کبی [سوپرندی . بولاندی .
آمدی . کسیدی] کبی سوزلرده ده تا کبی سولنور.

نیه - بوندن اول بیان اولنان ایکنجی اوچنجی دردنجی قاعده لره
(قلب قواعدی) دینور .

۱۳ - قاعده ۵ - کلمات ترکیه نک اخزلرینه ادواتدن برشی
الحاق اولنه جتی زمانده الحاق اولنه جقلری کله نک حرکه سنه کوره حرکه
لنورلرکه بونده درت وجه واردر وبقاعده به [قاعده تحریک] دینور:
بهم اول - کله نک اخزی ساکن وحرف لاجده ساکن ایسه
اولوقت اوست طرفده کی حرکه به باقیلور اکر اول اوست طرف حرکه سی
فتحه وکسره ایسه کله نک اخزی مکسور قیلنور واکر ضمه ایسه
کله نک اخزینه ضمه ثقیله کلور سوکره ادات وضع اولنور .

آل - دن - آلیش و آلم

چال - - - چالیش و چالم

کل - - - کلیش

ید - - - یدیش

پیل - دن - پیلیش

چیق - - - چیقیش

اول - دن - اولوش و اولوم

یوز - - - یوزوش

طون - - - طونوق

بوز - - - بوزوق

ماقبلی مفتوح

مکسور

مضموم

کبی اولوب انجق بو وجهده :

دون - دن - دونک

لورک - د - اورکک

سوزلری مستتادر .

دوم ثانی - کله نیک اخیری ساکن و حرف لاحق متحرک اولورسه
ینه بناکن اولان اخیرک ماقبلنده کی حرکتیه اعتبار ایله لاحقک حرکتیه
تجهول ایدمک اکا تابع اولور . مثلاً : [کن و قن] دن عبارت اولان
اداتلر آئیده اولدینی کبی حرکتلوردلر :

پیش - دن - پیشکین

تیز - د - تیزغین

اول - د - اولغون

دوش - د - دوشکون . . . کبی

فأمره - اادات نسبت اولان (لی ولو) دخی بو قاعده په تابعدر

یر - دن - یرلی

ادرته - د - ادرتلی

زور - د - زورلو

اوز - د - اوزلو . . . کبی .

دوم ثالث - کله نیک اخیری متحرک و حرف لاحق ساکن
اولورسه عینله قالور :

آدا - دن - آداق

اوینا - د - اویناق و اویناش

ایسته - دن - ایستک

دیله - د - دیلهک . . . کبی .

دوم رابع - کله نیک اخیری متحرک و حرف لاحقده متحرک
اولورده اول اخیرک حرکتیه قنحه و کسره اولورسه حرف لاحق
مکسور قیلنور و اخیرک حرکتیه ضمه ایسه (بهمه حال یا ضمه مقبوضه
و یا ضمه ممدوده اوله چغندن) حرف لاحقک حرکتیه اولورده اولور .

آرا - دن - آرایش
ایته - د - ایستیش

آجی - د - آجیش
قازی - د - قازیش

جورو - د - جورویوش
اوقور - د - اوقوروش

فأمره - اشبو قاعده تحریکده کسره نیک یا وضه نیک و او ایله ادا
اولدیغنه تبعاً کسره ایله ابتدا ایدن ترکی کله لرك اکثر یسنی برنجی
حرفدن سوکره بر یا علاوه ایدمک یعنی [ایکله مک . دیلمک . بیچمک .
صیقمق] صورتنده یازدیغمز دن یاسز اوله رق یازیلان و چغند کله دن
عبارت بولنان [استمک . چمدیکله مک . طیرمالامق . چیریمق] کبی
سوزلریده یا ایله یازمقده محضات اولدیغندن بونلریده یا ایله [ایستمک .
چمدیکله مک . طیرمالامق . چیریمق] صورتنده یازمالیز .

۱۴ - حرکتلرک و حرفلرک تفریقینه تفهملری تسمیل و معنای
تقویه ایچون یازیده بر طاقم نقطه و سائر استعمال اولتورکه بونلره
[اشارات] دینور .

معنای تقویه ایچون قوللانیلان اشارتله نحوذه بیان اولک جقلرندن بوراده حرکه و حرفله متعلق اولانلری تعریف اولندیله:

حرکه به متعلق اشارتله - فتحه بی بیان ایچون لزومی حالده یحرف مفتوحک اوزرینه قونیلان شو [ـ] و کسره بی اشعار ایچون حرف مکسورک الله قونیلان شو [ـ] و ضمه بی کوسترمک ایچون حرف مضمومک اوزرینه وضع اولنان شو [ـ] اشارتله عربی کلهلرک آخرینه قونیلوب [نون] دینلن وایکی اوستونی کوسترن شو [ـ] وایکی اسره بی بیلدیرن شو [ـ] وایکی اوزوی کوسترن شو [ـ] علامتدن عبارتدر. برده حرف ساکنی کوسترمک ایچون اوزرینه قونیلان و [جزم] تعمیر ایدیلن شو [ـ] اشارتله عربی و فارسی کلهلرده مدود الفلرک اوزرینه قونان و [مد] دینلن شو [ـ] اشارتدر.

حرفله متعلق اشارتله - شکلری بربرینه بکزه یحرفلری تقریق ایچون اولان نقطه ایله عربیده برحرفی مکرر اوقومتق اوزره اوزرینه قونیلان و [شده] تعمیر اولنان شو [ـ] اشارتدن و [همزه] تسمیه اولنان بو [ـ] شکلدن عبارتدر.

۱۵ - حرفلرک اجتماعیه حاصل اولان سس برشیه دلالت ایدرسه اکا [لفظ معتبر] دینورکه بوده یا تماماً معنیدار اولور یا اولماز. اکر تمامیه معنیدار اولورسه اکا [کله] دینور.

کله: اسم، فعل، ادات اولهرق اوج نوعدرکه اداتله نحوذه بیان اولنه. جقلرندن اشبو صرف کتابنده اسمله فعل احوالندن بحث اولمشدر بناء علیه اشبو کتاب بو مقدمه دن بشقه ایکی مقاله اوزرینه تحریر و تدوین اولندی.

برنجی مقاله

اسم

۱۶ - زماندن مجرد اولهرق مستقل بر معنایه دلالت ایدن کلهیه [اسم] دینور. [چیچک. آغاج. ارمود. چالنی. قوناق. سوزکی. او. بو. شو. بن. سن. بز. کیم. نه] کلهلری کبی که اشبو کلهلرک حاللرینه دقت اولنورسه بر طاقنک یعنی چیچک آغاج ارمود کیلرک اچیقندن اچیفه دلالتلری معلوم اولوب دیکرلرنده بعض مرتبه کیزیلک بولنورکه اشبو کیزیلکده متنوع اولدیغندن اسملر معنلرینه دلالتی جهتیله [مظهر. مضمهر. مبهم. کنایه] ناملریله اساساً درت نوعه ایریلوب برده [اسم معنی] ایله تشعب ایتدیکندن اشبو مقاله بونلرک جمله سندن یعنی [مظهرات. مضمهرات. مبهیات. کنایات. اسم معنی] دن بحث ایتمک اوزره بش باب اوزرینه تدوین اولندی.

برنجی باب

{مظهرات}

۱۷ - موضوع اولدینی معنایه بلا واسطه و اچیقندن اچیفه دلالت ایدن اسم [اسم مظهر] دینور [آغاج، ارمود، چالنی، قوناق] کبی که بونلردن چالنی و قوناق کلهلرینه دقت اولنورسه برینک چاللق ایشه و دیکرینک قوناق فعلنه تعلقلری اولدینی یعنی بونلرک ماده فعله مناسبلری بولدینی اکلاشیلور دیکرلرنده یعنی آغاجله ارمود

سوزلرنده ایسه بویله برمناسبت کورلمز بناء علیه اسم مظهر لر ماده فعله منسوب اولدقلرینه کوره ایکی نوع اولملری لازم کورکه بونلردن ماده فعله منسوب اولمیانلره [اسم جامد] و ماده فعله منسوب اولانلرده [اسم مشتق] دینور اشبو اسم مشتقلر فعله متعلق اولان ایکنجی مقاله ده مذکور اولدقلرندن بوراده اسماء جامده دن بحث اولته جقدر .

بوراده ذکر اولته جق اسملر [اسم علم ، اسم جنس] ایله ماده فعله منسوب اولمیان [اسم مکان ، اسم زمان ، اسم تصغیر ، اسم آلت ، صفت] دینلن اسملردن عبارتدر .

اسم علملر

۱۸ — اشخاص و اشیادن بر فرد معینه دلالت ایدن اسمه [علم] دینور نته کیم : [ابراهیم ، استانبول ، فرات] سوزلردن ابراهیم انسالردن برینک استانبول شهرلردن برینک و فرات ایرماقلردن برینک اسمی اولوب بونلر سوبلندکده خاطره بشقه شی کلبوب مطلقا مسالری اولان شیلر اکلاشیلور .

و کذا [آرات ، آسیا ، آطرانوس ، افریقا ، امریقا ، آتور ، بابل ، باندومه ، بایندر ، پارس ، تانارستان ، چالدران ، جانبیق ، زانطه ، ساردنیا ، ساقسونیا ، شام ، طانجه ، فارس ، فاس ، قابل ، کابل ، صالح ، قبریس ، یمن] سوزلری معین برر شیئه دلالت ایتدکلرندن بونلر و امثالی اولان اسملر هب علم نوعنددر .

اسم جنسلر

۱۹ — افراد کثیره بی افاده ایدن اسملره [اسم جنس] دینور

[حیوان ، انسان ، اطه ، قوش ، ایرماق] کبی که جانلی اولان و حرکت ایدن مخلوقاتک جمله سنه حیوان و بزم کبی اولان مخلوقاتک جمله سنه انسان و هر طرفی صوایله محاط اولان قره لرك جمله سنه اطه و حیوانا تندن قنادرلیله اوچانلرك جمله سنه قوش و بریوزنده اقان صولرك جمله بیوکلرینه ایرماق دینور .

یعنی [احمد ، علی ، حسن ، عمر] علملریله تفریق ایدلمش اولان ادملرك جمله سنه انسان و [استانبول ، ویانه ، پارس ، ازمیر ، شام] علملریله بللی ایدلمش اولان مملکتلرك جمله سنه [شهر] و کذا [طونه ، آردا ، صریح ، طونجه و اردار ، سیحان ، فرات ، دجه ، نیل] علملریله بللمش اولان بیوک صولرك جمله سنه [ایرماق] ویا [نهر] دینور .

۲۰ — انظار مهم : بعض لسانلره بزم مؤلفلرك بعضیلرینک اثرلرنده اسم جنسلره [اسم عام] و اسم علملره [اسم خاص] دینلمش ایسه ده بوتعیرلره کوره هم حیوان هم انسان کله لری اسم عام اولوب حالبوکه انسان حیوانده داخل اولدیغندن بتدیلرجه دفعه انسان حیوانه نسبتله خاص ظن اولنمقده و بو خصوص (حیوان ، قوش) و (نبات ، جن ، چیچک) و امثالی کله لرده اولمقده ایدوکندن بومشکلاتی دفع ایتک و مدقق اعظم (امام سیبویه) حضرتلرینک قول محقانه سی اثرنده بولنق اوزره بزکتا بمزده عام خاص سوزلرینی ترک ایله (اسم علم و اسم جنس) تعیرلرینی اختیار ایلدک .

۲۱ — اسم جنسلرك بردانه سنه (مفرد) و بردن زیاده سنه (جمع) دینور و ترکیه ده بر مفردی جمع یایمق ایچون فتح لام ایله آخربنه بر [لر] کتوریلور

مفرد	جمع
قوش	قوشلر
اطه	اطه‌لر
ایرماق	ایرماقلر ... کبی

اسم مکانلر

۲۲ - برمکانه دلالت ایدن اسمه (اسم مکان) دینورکه اصلی و قیاسی اوله رق ایکی نوعدر.

اصلی اولانلر - اسم جنس لردن [آؤ . یووه . کومس . سرای . کوشک . قلبه . قله] کبی طوغریدن طوغری به برمکان افاده ایدن کلهلردر .

قیاسی اولانلر - فعللرایله اسم جنس لردن قاعده ایله پاییلانلردر .

فعللردره اولانلر - اشاعیده فعل بختده کوریه جکدر .

اسم لردره اولانلر - اسم جنس لرک خفیف حرکه لی اولانلرینک آخرلرینه کسر لام ایله [لک] و ثقیل حرکه لیلرک آخرلرینه یته کسر لام ایله [لوق] علاوه سیه پاییلور

چپچک	-	دن	-	چپچکک
کول	-	د	-	کولک
چالی	-	د	-	چاللیق
قوش	-	د	-	قوشلق

کبی ایسه ده لسان عثمانیده مستعمل عربی و فارسی کلهلریله دیگر بعض اسملرده هم خفیف هم ثقیل حرکه بولندیفنلدن اولوقت صوکه

حرکه به اعتبار اولنور یعنی اسم مکان پایینه جق کله نک صوکه حرکه سی ثقیل ایسه (لق) خفیف ایسه (لک) کتوریلور

مزار - دن - مزارلق

قندیل - د - قندیلک ... کبی

۲۳ - بوصورتله پاییلان اسم مکانلر مفرد اولوب بولری جمع قیلیق ایچون یته آخرلرینه [لر] علاوه اولنور .

کومس	-	دن	-	کومسلر
قله	-	د	-	قله‌لر
چپچکک	-	د	-	چپچککلر
قوشلق	-	د	-	قوشلقلر
مزارلق	-	د	-	مزارلقلر
قندیلک	-	د	-	قندیلکلر ... کبی

اسم زمانلر

۲۴ - بر زمانه دلالت ایدن اسملره [اسم زمان] دینورکه بوده اصلی و قیاسی اوله رق ایکی نوعدر .

اصلی اولانلر - اسملردن [آی . کون . کوندوز . کیجه . قیش . یاز . هفته . ییل . ساعت] کبی طوغریدن طوغری به بر زمانه دلالت ایدنلردر .

قیاسی اولانلر - فعللردن پاییلانلردر که اشاعیده فعل بختده بیان اوله جقلر در .

۲۵ - اسم زمانرده دیگر اسملر کبی جمع یاییلورلر

آی - دن - آیلر

کون - د - کونلر... کبی.

اسم تصغیر

۲۶ - مساسنک کوچکلکنی بیان ایتمک اوزره اسملر قاعده ایله تصغیر

اولندقدده اول اسمه (اسم تصغیر) دینورکه بونده درت صورت وارددر:

برنجیسی - اخرنده قاف و کاف بولنمیان اسملرک خفیف

حرکه لیلرینک آخرینه کسر جیم ایله (جک) و ثقیل حرکه لی اولانلرینک

آخرینه (جق) علاوه ایتمکدر

دره - دن - دره جک

کدی - د - کدیجک

اوطه - د - اوطه جق

قادین - د - قادینجق... کبی.

ایکنیسی - اخرنده قاف و کاف اولیان اسملرک حرکاتی هم

خفیف هم ثقیل ایسه صوک حرکه یه کوره عمل ایتمکدر یعنی صوک

حرکه خفیف ایسه (جک) ثقیل ایسه (جق) علاوه ایتمکدر

قندیل - دن - قندیلجک

لیمون - د - لیمونجق... کبی.

ارینجیسی - اسم برعجادن عبارت ایسه حرکه سی خفیف اولنجه

فتح جیم و کسر کاف ایله (جکز) و حرکه سی ثقیل ایسه (جنز)

علاوه اولنور

او - دن - اوجکز

یر - د - یرجکز

کوی - د - کویجکز

سوز - د - سوزجکز

قیز - د - قیزجقز

قوش - د - قوشجقز

دال - د - دالجقز... کبی.

دررنجیسی - اسمک اخرنده قاف و یا کاف بولنورسه ادات

تصفیردن اول اول قاف و کاف حذف اولتمکدر

دوشهک - دن - دوشه جک

اشک - د - اشه جک

دوداق - د - دوداجق

قولاق - د - قولاجق... کبی.

۲۷ - اشبو اسم تصغیرلر دخی سائر اسملر کبی جمع قیلنورلر

دره جک - دن - دره جکلر

اوطه جق - د - اوطه جققلر

قیز جقز - د - قیز جقزلر

کویجکز - د - کویجکزلر

دوشه جک - د - دوشه جکلر

دوداجق - د - دوداجققلر... کبی.

اسم آلت

۲۸ - بر آلت معناسی ویرن اسمه [اسم آلت] دینورکه بوده

اصلی و قیاسی اوله رق ایکی نوعدر .

اصلي اولاندر — [آناختار، ييچاق، بالطه، كورك، چاپه] كبي
طوغريدن طوغري به بر آله دلالت ايدن اسملردر.

قياسي اولاندر — فعللردن ياييلانلردر كه فعل مجتده كوريله جكلردر.
اسم التلر دخي ديكر اسملر كبي جمع ياييلورلر [ييچاقلر،
بالطه لر] كبي.

صفت

۲۹ — بر اسمك حال وشاتي بيلديرن كله به [صفت] واول اسمه
[موصوف] دينور (كوزل يوز) كبي كه بوراده كوزل سوزي يوزك
حال وشاتي بيلديرديكندن بوكا صفت و يوزاسمنده موصوف دينور.
صفتلر اصلي و قياسي اوله رق ايكي نوع اولوب برده قريطه قليل
قريطه تفضيل ايدملري احوالي اولديندن بو مبحث اوچ فصل اوزرينه
تفضيل اولندي.

برنجي فصل

صفات اصليه

۳۰ — طوغريدن طوغري به و حال اصليسي اوزره بر اسمي
وصف ايدن لفظه [صفت اصلي] دينور كه بو ده [الفاظ وصفيه]
و [اسماء اعداد] دن عبارتدر.

۳۱ — الفاظ وصفيه : معنارنده صفت حالي اولوب ايشيديلوب
بلنمكه بيانان سماعي بر طاقم الفاظدر كه در خاطر اولنه بيلنلري شو :

[آج، آجي، آز، آغير، آق، آل، الاجه، آري، اسكي، اكرتي
اي، اوبور، اورته، اوجوز، اوزون
بشقه، بيانغی، برابر، برحای، بللی، بوز، بول، بك، چاپراز، چاقر، تك،
چفت، چیل، چوره، چی، شاشی، دنج، صاری، صیقی، صاغ، صاغلام
شن، طار، قابا، قانی، قارت، قاره، قرمزى، قیسه، قیزیل، مور، يالكز،
ياصی، يشیل . . .] سوزلری كيدر.

۳۲ — قاره : معنای وصفینك تمامی بیانی ایچون صفتك اولكي
حرفی تکرار واکثریا (ب) یاخود (س) ویاخود (م) ایله برکله تشکیل
اولنوب اول صفتك اوکنده ایراد اولنور که بوكا [مؤکد صفت] دینور:
[آب آجیق، آب آل، اوپ اوزون، صاب صاری، صاب صاغ،
قاب قاره، نجب چوره، قیب قیرمزی]

[باس بیان، باس بیانغی، تاس تمام، طاس طار، قاس قانی، ماس مائی،
بس بللی، موس مور]
[بام بشقه، چام چاقر، یام یاصی، تم تک، یم یشیل، سیم سیاه، دیم دیک،
صیم صیقی، بوم بوز] كبي.

۳۳ — اسماء اعداد : ترکیه ده بردن نهایت قدر اولان [بر
ایکی اوچ دوت بش . . . اون یکریمی اوتوز . . . یوز . . . بیک . . .]
کبي عددلر ایله بردن کوچك مقداری بیان ایدن و [کسریه] دینلن
[یارم، اوچده بر، درنده بر، بشده بر . . . الخ] لفظلری دخي صفات
اصليه دندر نته کیم [بر پاره، ایکی غروش، یارم کون] دینلر کده بر لفظی
پاره بی ایکی دخي غروشی و یارم دخي کونی وصف ایدرلر .

اینگنی فصل

صفات قیاسیه

۳۴ - فعللرله اسملردن قاعده ایله پاییلان صفتلره [صفات قیاسیه] دینور .

فعللرده اولانلر - اشاغیده فعل بختده کوروله جکدر .

اسملرده اولانلر - اسملرله اسماء اعداددن قواعد مخصوصه سیاه پاییلانلردر که اسملردن پاییلانلره [صفات نسبیه] واسماء اعداددن اولانلره [اعداد و صفیه] و [اعداد توزیعیه] دینوب جمله سیده بروجه آتی تعریف اولنورلر

۳۵ - صفات نسبیه : اسملرک آخرلرینه [جه ، جی ، لوبلی ، می ، دش ، لک - لق] اداتلرینک علاوه سیاه نسبت معناسی متضمن اوله رق پاییلان صفتلردر که بونلردن :

جه - اداتی براسمک آخرینه الحاق اولندقدن نسبت معناسی افاده ایدر بر صفت اولور

عربجه ، روجه ، فرانسزجه ... کبی که

عربجه سوز ، روجه یازی ، فرانسزجه کتاب ... دینور .

جی - اداتی اسملرک آخرینه قوندقدن برایش ایله اشتغالی کوستر

بر نوع صفت نسبیه یاپار

سوتجی ، سیزه جی ، موججی ، یغورتجی ... کبی .

لو - لی - اداتلری اسملرک آخرینه کلده اول اسمه منسوب

برفردن دلالت معناسی ویرر برصفت یاپار که بوکا (اسم منسوب) دخی دینور و بواداتلرک حرکه سی خفیف اولان کله به یالیسی و ثقیل اولانه و اولیسی داخل اولور

یرلی ، سلا نیکی ، اسکدارلی

استانبوللو ، صوقوللو ، زوزلو ، طاغلو ... کبی .

می - قدیمآ (می) اداتی اسملره لاحق اولدقدن معنای تشبیهی متضمن برصفت یاپاردی فقط استعمال جدیدن کوره برده میم زیاده قیلندی اورمانعی ، محله می ، ابدالمی ... کبی .

دش - اداتی اسملره التحاق ابتدکده برک معنانه برصفت یاپار که ثقیل حرکه لیلرده بوادات (دش) صورتنه کیرر و کله نک آخری دال اولورسه اول دال حذف اولنور

۱ - یر - دن - یردش

۲ - یول - د - یولدش

۳ - اد - د - آدش

کبی اولوب (فرداش) لفظیده [قاریندش] دن مخفف اوله رق ینه بو قاعده به تابعدر .

لک - لق : - اداتلری اسم عددلر ایله اصلی اولان اسم زمان واسم مکانلره لاحق اوله رق اتلری صفت یاپارلر و خفیف حرکه لیلره کافلیسی ثقیلره قافلیسی کلور

اسم عددلرده - بشلک ، اونلق ، یکرملیک ، آتلیق

اسم مکانلرده - جنتلک ، جهنملک ، صوبالق

اسم زمانلرده - آیللق ، ییلق ، کونلک ... کبی .

۳۶ - اعداد وصفیه: ترکی اسماء اعدادك آخرلرینه (نجبی) علاوه سیله یاییلان عددلردن عبارتدر [برنجی . ایکنجی . اوچنجی . دردنجی . بشنجی ... الخ] کبی.

۳۷ - اعداد توزیمییه: ترکیه عددلردن آخرلری ساکن اولانلره بر(ر) و متحرک اولانلره (شر) علاوه سیله یاییلان وصفیلردر
۱ - برر . اوچر . دردر . بشر . سکزر . طقوزر . اوئر
۲ - ایکشر . آلتشر . یدشر .. کبی

۳۸ - انظار مهم: ترکیه صفتلر موصوفریله برلکده ذکر اولنورلرله موصوفلری جمع دخی اولسه صفتلر جمعلمزلر فقط موصوفلری جمع اولدقلری حالده محذوف بولنورلرله دلالت ایتمک ایچون صفتلر اسملر کبی جمعنورلر یعنی

کوزلر کوزلر | کوزل کوزلر
قارلر قاشلر | دینلمیوب | قاره قاشلر

دینور فقط:

فلان سیاه لباسلر کینمش ... یرنده موصوفک حذفیه
فلان سیاهلر کینمش ... دینور.

ارمنجی فصل

صفتلرک تصغیر 'تقلیل' 'تفریط' تفضیل ابرملری
۳۹ - برصفتک تصغیری اسملرده اولدینی کبی (چک . چق)
اداتلرینک علاوه سیله در

- ۱ - اوسته جق . قالفه جق
- ۲ - جاهلجک . عالمجک

کبی اولوب اسم تصغیرلرده جریان ایدن وجوهات بوراده ده جاریدر نته کیم
بیوک - دن حذف کاف ایله - بیوجک
کوجوک - دن ' ' ' - کوجوجک ... دینور .
۴۰ - تقلیل صفت ایسه برصفتک آزالدلسی دیمکدرکه بوده
صفتلرک آخرلرینه [جه و می] علاوه سیله اولور

ابدال - دن آز ابدال معناسنه - ابدالجه
اوزون - ' ' ' اوزون - اوزونجه

اکشی - دن آز اکشی معناسنه - اکشیمی
طاتلی - ' ' ' طاتلیسی ... کبی

۴۱ - تفریط ایسه صفتلرک مبالغه سی مطلوب اولدینی یرلرده اوللرینه [پک . چوق . زیاده . غایت] صفتلرینک علاوه سیله اولور
[پک درین . چوق کوزل . غایت اوچوز . زیاده فنا] کبی .

۴۲ - تفضیل دخی برینک دیکرینه فضل و رجحاتی کوسترمک مراد اولندقدده صفتلرک اوللرینه [اک . دها] اداتلرینک وضعیه اولور

- ۱ - بونلرک اک کوزلی بودر
- ۲ - بوشوندن دها کوزل ... کبی

ایکنجی باب

{ مضمورات }

۴۳ - براسمک ممانتی اشعار ایله اول اسمک یرتی طوتان

کلمه به [ضمیر] دینوب یرینی طوتدینی اسمده (مرجع) تعمیر اولنور
 [بن. سن. او] سوزلری کبی که (بن) ضمیرینک مرجعی سوبلین آدم
 اولوب بوکا [متکلم] دینور و (سن) ضمیرینک مرجعی سوبلین آدمک
 قارشوسنده بولان آدمدرکه بوکاده [مخاطب] دینور و (او) ضمیرینک
 مرجعی اوراده موجود اولیان بر آدمدرکه بوکاده [غائب] تسمیه اولنور.
 ترکی ضمیرلر یرینی طوتدقلری اسملرک حاللرینه و اشعارایتدکلری
 مسا و منالره کوره [شخصی. اضافی. نسبی. فعلی. وصفی] ناملریله بش
 طاق اولدیفندن جمله سی بروجه آتی تعریف اولندی .

ضمیر شخصی

۴۴ - بر شخصک یرینی طوتان ضمیرلره [ضمیر شخصی]
 دینور که متکلم مخاطب غائب احوالیله مفرد و جمع اوللری شو :

- مفرد متکلم ایچون - بن
- مخاطب د - سن
- غائب د - او
- جمع متکلم د - بز
- مخاطب د - سز
- غائب د - آنلر

یعنی [بن. سن. او - بز. سز. آنلر] دن عبارتدر .

۴۵ - لسانمزده تعظیم قصد اولندی صره لرده ذاتاً جمع اولان
 [بز. سز] ضمیرلری برکده دها (لر) ایله جمعلوب [بزلر. سزلر]
 دیمک جائزدر .

ضمیر اضافی

۴۶ - بالاضافه تملک و نسبت بیان ایدن [م. ک. ی. مز. کز]
 حرفلرینه [ضمیر اضافی] دینور که بولردن

- مفرد متکلم ایچون - م
- مخاطب د - ک
- غائب د - ی
- جمع متکلم د - مز
- مخاطب د - کز
- غائب د - ی... صورتلری مخصوصدر .

۴۷ - اشبو ضمیر اضافیلر اسملرک اخیرینه کلوب نسبت
 و تملک معناسنی و یرلر که داخل اوله جقلری اسملرک اخیرلرنده
 حروف املادن بریسی بولنورسه غائب صورتلرنده اشبو ضمیردن
 اول برده (س) کتوریلوز و اسم جمعله دخی داخل اولورلر .

- اخیری حروف املاک غیری مفرده مثال -

- مفرد متکلم - قیزم . قلمم
- مخاطب - قیزک . قلمک
- غائب - قیزی . قلمی
- جمع متکلم - قیزمز . قلممز
- مخاطب - قیزکز . قلمکز
- غائب - قیزی . قلملری

- اخری حروف املانک غیری جمعہ مثال -

- مفرد متکلم - قیزلرم . قلملرم
- مخاطب - قیزلرک . قلملرک
- غائب - قیزلری . قلملری
- جمع متکلم - قیزلرمز . قلملرمز
- مخاطب - قیزلرکز . قلملرکز
- غائب - قیزلری . قلملری

- اخری حروف املادن اولدیغنه مثال -

- مفرد متکلم - بابام . قوم . یالیم . درهم
- مخاطب - باباک . قپوک . یالیک . درهک
- غائب - باباسی . قپوسی . یالسی . درهسی
- جمع متکلم - بابامز . قومز . یالیمز . درهمز
- مخاطب - باباکز . قپوکز . یالیکز . درهکز
- غائب - باباسی . قپوسی . یالسی . درهسی

۴۸ - اشبو ضماثر اضافیه ضماثر شخصیه به دخی داخل اولوب نسبت و تملک معناسنی ویررسده (مزوی) قوللانیلمیوب متکلملرده میم و مخاطبیه غائبه (ک) استعمال اولتور

- بن - ده - بنم
- سن - د - سنک
- او - د - اونک (آنک)
- بز - د - بزم
- سز - د - سزک
- انلر - د - آنلرک ... کبی

۴۹ - ضماثر اضافیه داخل اولوبده تعظیم قصد اولندیغنی برلرده مفرد مقامنده جمعلری استعمال اولتور یعنی (سایه منده، سایه ککده، سایه سنده) دیه جک برده تعظیم قصدیه (سایه مزده، سایه کزده، سایه لرنده) دینور.

۵۰ - اشبو ضماثر اضافیه (اقدی) لفظنه داخل اولدقده متکلملرله مفرد مخاطبده بونک یاسی حذف اولتوب:

- مفرد متکلمده - اقدم
- مخاطبده - اقدک
- غائبده - اقدیسی
- جمع متکلمده - اقدمز
- مخاطبده - اقدیکز
- غائبده - اقدیسی (اقدیلری) ... دینور

۵۱ - فامره: بعضکره برطاقم آدملره منسوب برشی ویا بر جنسدن اوله رق هر برینه منسوب اولان شیلر کوسترملک لازم کلورکه برنجی حالده ضماثر اضافیه یالکز یادن عبارت اولوب ایکنجی حالده ایسه جمع اداتیه برابر (لری) صورتنده اولق لازمدره. مثلا: [انلرک کتابی] دینلرکده او آدملرک جمله سنک بر کتابی دیمکدر فقط هر برینک بشقه بشقه کتابلری مراد اولتورسه [انلرک کتابلری] دیمک ایجاب ایدر.

ضمیر نسبی

۵۲ - فعللرله اسملره لاحق اوله رق نسبت بیان ایدن میم وزای ساکنه ایله [سک، سکز، در، درلر] حرقلرندن عبارتدرکه:

مفرد متکلمده - م

مخاطبده - سک

غائبده - در

جمع متکلمده - ز

مخاطبده - سکز

غائبده - درلر یا خود لر در

صورتلرندن عبارتدر .

۵۳ - اشبو ضماثر نسیه اسملره ضماثر شخصیبه داخل

اولدقلرنده اسملرک آخرلرنده حروف املا بولنورسه متکلم صورتلرنده ضمیردن اول بر یا زیاده اولنور.

- آخری حروف املا دن اولیان اسملرده امثالی -

مفرد متکلمده - عالم اوزونم

مخاطبده - عالمک اوزونیک

غائبده - عالمدر اوزوندر

جمع متکلمده - عالمز اوزوتز

مخاطبده - عالمسکز اوزونسکز

غائبده - عالمدرلر اوزوندرلر

- ضمیر شخصیلرده مثالی -

مفرد متکلمده - بنم

مخاطبده - سنسک

غائبده - اودر

جمع متکلمده - بز

مخاطبده - سزسکز

غائبده - ائلردر

- آخرلرنده حروف املا بولنان اسملرده مثالی -

مفرد متکلمده - بالایم مدعویم اقدیم بندهیم

مخاطبده - بالاسک مدعوسک اقدیسک بندهسک

غائبده - بالادر مدعودر اقدیدر بندهدر

جمع متکلمده - بالایز مدعویز اقدییز بندهیز

مخاطبده - بالاسکز مدعوسکز اقدیسکز بندهسکز

غائبده - بالادرلر مدعولرلر اقدیلر بندهلرلر

۵۴ - بولنورده جمع غائب صورتلرنده کورولن [درلر ولر در]

صورتلرندن اگر بیلن شی اولور یعنی ماده معرفه بولنورسه [لر در]

واکر بیلنمیان شی اولور یعنی نکره ایسه [درلر] صورتی استعمال

اولنورکه بو مسئلهده علم نحو ده کوزل اکلاشیله جقدر .

ضمیر فعلی

۵۵ - فعللره التحاق ایدن (م. ک. ی. د. ک. ق. ی. کز)

حرفلریدر که

مفرد متکلمده - م

مخاطبده - ک

غائبده - ی

جمع متکلمده - ک - ق

مخاطبده - کز

غائبده - ی

اولوب مثالری فعل مجتهد کوروله جکی وجهه

مفرد متکلمده - یازدم گزدم

مخاطبه - یازدک کزدک

غائبه - یازدی کزدی

جمع متکلمده - یازدق کزدق

مخاطبه - یازدکز کزدکز

غائبه - یازدیلمر کزدیلمر... کیدر.

ضمیر وصفی

۵۶ - اسم لرله ضماثر شخصیه به لاحق اولوب صفت معناسی ویردیرن

(کی) حرفدن عبارتدر [بخکی، سنکی، اوده کی، کویده کی، اولکی] کی.

ارمنی باب

{ مبهات }

۵۷ - اشارت قرینه سیله و یا خود آلت طرفتک دلالتیه بر معنایه

دال اولان کلهزه [مبهم] دینورکه [اسم اشارت و اسم موصول] دن عبارتدر

اسم اشارت لر

۵۸ - کندیسيله بر شیه اشارت اولتان سوزه [اسم اشارت]

واول اشارت اولتان شیهده [مشارالیه] دینوز [بوکتاب] کی که بوراده بو لفظی اسم اشارت و کتاب اسمیده مشارالیهدر.

ترکی اسم اشارت لر [بو، شو، او - بورا، شورا، اورا - بویله،

شویله، اویله] کله لرندن عبارتدر که بونلردن:

بو، شو، او - کله لری ذاته و صفتک غیری اشیا به

بورا، شورا، اورا - بر محله

بویله، شویله، اویله - صفت و حاله اشارت ایچوندر

ینه بونلردن:

بو، بورا، بویله - کله لری قریبه

شو، شورا، شویله - متوسطه

او، اورا، اویله - بعیده اشارت ایچوندر

دها قریبه اشارت ایچون (اشبو) ودها بعیده ایچونده (تا اوتنه،

تا اورا، تا شورا) سوزلری استعمال اولنور

ینه اسم اشارت لر دن (بو، شو، او) کله لری جمع نوز و تصغیر

ایدیلور لر فقط ادواتدن اول بر بون زیاده ایدیلور

جمع - بونلر، شونلر، اونلر (انلر)

تصغیر - بونجغز، شونجغز، اونجغز... کی.

[بورا، شورا، اورا] کله لریدن جمع و تصغیر ایدیلور لر

جمع - بورالر، شورالر، اورالر

تصغیر - بوراجق، شوراجق، اوراجق... کی.

اسم موصول

۵۹ - مرجعی اولیان ضمیر غائب شخصیلر ایله مشارالیه

اولیان اسم اشارت لرک قریبه موضوع اولاناری ایله [اول، شول]

کله لرینه [اسم موصول] دینور.

۱ - انسانیت اودر که نعمت قدرینی بیله

- ۲ - عادت بودر که بیوکلر مجلسه هر کندن سوکره کلور
 - ۳ - شو سوز که نکا دیندی پک ناقدر
 - ۴ - اول انا که چوجقنه باقاز اندن نه فائده بکلنور
 - ۵ - شول چوجق که بدرینه عاصی اولور خلقه نه یا پماز
- کبی که اشبو اسم موصوللرک دها زیاده تفصیلاتی نحوه معانی
فکرنده کوروله جکندن بوراده بالکز بو قدر جق بلله مک کافیدر .

در درجی باب

{ کنایات }

۶۰ - کنایه صورتنده بر شخصه ویا بر شینه دلالت ایدن
کلهره [کنایات] دینور که ترکیده [اسم تجرید. کله استفهام. کله کثرت]
دینلن شیلردن عبارت اولوب بروجه آتی تحریر اولندیلر :

اسم تجرید

۶۱ - بشقه بر شینه قارشمقزین بر ذات ابهام ایدن [کندی
و کندو] لفظلرینه [اسم تجرید] دینور فقط بونلردن واولیسی ارتق
لسانمزدن مهجور اولدینی جهته حالا مستعمل اولان یالیسی حقنده
معلومات آتیه تحریر اولندی. شویله که :
«کندی» کلهسی غائب صورتندن عبارت اولوب اخرینه ضما
اضافه نك جهاسی صره سیله علاوه اولهرق تصریف اولنور فقط
بوننده افندی لفظی کبی مفردلرده بالر حذف ایدیلوب

- مفرد متکلمده - کندم
- مخاطبده - کندک
- غائبده - کندیبی
- جمع متکلمده - کندیمز
- مخاطبده - کندیکز
- غائبده - کندیلری... کبی اولور.

کله استفهام

۶۲ - استفهامه مخصوص اولهرق ترکیده [کیم . نه . قاج .
قچان . قتی . قتی] کلهلری واردر که بونلردن [قچان] سوزی شمدی
لسانمزدن مهجور اولدیقندن بوراده اندن بجه لزوم کورمدک و[قتی
ایله قتی] سوزلری حالا [هانی . هانکی] صورتلرنده استعمال
اولندقلرندن بزده او صورتله جمله سنی تحریر ایلدک
۶۳ - کیم : لفظی ذوی العقولدن استفهام ایدر برکله اولوب
جمع دخی اولور

کیم کلدی ؟ او کیم اولیور ؟
کیملری کوردک ؟ کیمار کلدی ؟... کبی .
اشبو لفظه ضماثر اضافیه ونسییه داخل اولور

ضمائر اضافیه	ضمائر نسییه
کیم	کیم
کیمک	کیمسک
کیمی	کیمدر

ضمائر اضافیه

کیمز

کیمکز

کیملری

کیملردر... کبی

اشبو کله بعضاً استغراق و ابهام و تکرار ایدیلرک بعض معنایینده کلور

استغراق - [کیم اولورسه اولسون] کبی که هر کیم اولورسه اولسون دیمکدر

اېهلام - کیم کلدی بیلیمورم

بعضو - کیمی بویله دیدی کیمی بویله دیور... کبی

[کیمسه. کسنه] لفظلری دخی بوندن متولد اولوب بونک [کسنه] سی حالا لسانمزده مهجورددر یالکز کیمسه قوللانیلور و ضمائر اضافیهده آلور

[کیمسه. کیمسهک. کیمسهسی. کیمسهمن. کیمسهکز. کیمهلری] کبی

۶۴ - ذوی العقولک غیری شیرلی استفهام ایچون اولان

بولفظ استفهامدن بشقه استغراق و ابهام معناسیده ویرر

استفهام - نه اولدی. نه اولیور. نه اوله جق

استغراق - (نه اولورسه اولسون) که (هر نه اولورسه اولسون) دیمکدر

اېهلام - نه اولدی بیلیم... کبی

اشبو کله به ضمائر اضافیه ونسیه داخل اولدقده اشخاصدنده استفهامه دلالت ایدرلر

ضمائر اضافیه

نهم

نهک

نهسی

نهمز

نهکز

نهلری

ضمائر نسبییه

نهیم

نهسک

نهدر

نهیز

نهسکز

نهدرلر... کبی

اشبو کله اکثریا [لر. در. جه. به] ادا تیری و [صورتله. وجه. قدر. اصل. ایچون] کله لریله برلشوب ینه استفهام معناسنده برطاقم کله لر حاصل ایدر که بونلر قدیمآ متصل یازیلورلر ایدی مؤخرآ بعضیلرینی منفصل یازمقده فائده کوردکارندن او یله یازدیلر بنسآ علیه بونلرک متصل منفصل صورتلریله مقبول جهتلری بروجه آتی ارا نه اولندی:

منفصل	متصل	مقبول
نهره	نره	نره
نهلر	نلر	نهلر
نهدر	ندر	نذر
نهجه	نجه	نجه
نه صورتله	نصورتله	نه صورتله
نه وجهله	نوجهله	نه وجهله
نه اصل	نصل	نصل
نه قدر	نقدر	نقدر
نه ایچون	نچون	نچون

کبی اولوب بونلرک هربری برر شیدن استفهام ایتدیکی کبی [نره] مکاندن استفهام ایدر [نره لیسکز. نره دن کلیورسکز. کتاب نره ده در. آتی نره ده بوله بیلورم] کبی ینه بونلردن [نصل] سوزی طبق نه کبی استفهام استغراق ایهام و بعضاده تشبیه معنانه کلور

استفهام — نصل اولدیکز

استغراق — نصل اولورسه اولسون

ایهام — نصل اولدی بیلمیور

تشبیه — (نصل ایتدک ایسه اویله بولدک) یعنی: (ایتدییک کبی بولدک) دیمکدر.

نیر: دخی نصل کیدر فقط حالاً مهجور لفظلردن صاییلور.

۶۵ — قاج: عدد استفهامی ایچون کله درکه استغراق و ایهام افاده ایتدیکی کبی بعضاً کثرت دخی بیان ایدر

استفهام — قاج غروشکز وار

استغراق — قاج اولورسه اولسون

ایهام — قاج کشیدر بیلمیورم

کثرت — سزه قاج کره کلدیم بوله مدم ... کبی .

۶۶ — هانی: کله سی (قنی) نک مخفی در فقط ترکیده ها حرفی

هیچ بریده حرکه ثقیله آلیه جفندن (خانی) اولوق لازمکلور آنجق ادبای جدیده تردنده (هانی) صورتنده یازلدیغندن شاذ اوله رق بویله هانیله قبول اولمشدر معناسیده (نره ده) دیمکدر. بعضاً [هانیا] سوزی [نه اولدی] معناسنی مفید اولدیغنی کبی برشی" تعریف ایچونده استعمال اولنور [هانیا فلان آدم یوقنی اشته بو کتاب آنکدر] کبی .

۶۷ — هانگی: بو دخی (قنی) مخفی اولوب هانی کبی شاذدر استفهام استغراق ایهام معنارینه کلور.

استفهام — هانگی کون کلدیکز

استغراق — هانگیسی اولورسه اولسون

ایهام — هانگیسی اولدیغنی بیلمیورم ... کبی .

کلمه کثرت

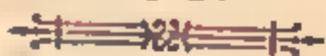
۶۸ — ایهام طریقله بر شیک کثرتی بیلدیرن [نجه . خیلی] سوزلرینه کلمه کثرت دینورکه بونلردن [نجه] سوزینک اصلی [نجه] ایسه ده نصل معنانه اولان [نجه] دن تقریق ایچون ادبای جدیده من بونی سویلندیکی کبی [نجه] صورتی قبول ایتدکلرندن بویله جه یازلملیدر بویکی سوز مؤکده صورتله ده استعمال اولنورلر

۱ } فلانک نجه دوستاری واردر

۱ } فلان خیلی زنکیندر

۲ } ربم نجه نجه سنلره قاووشدرسون

۲ } خیلیدن خیلی یوزولدیکز ... کبی .

بشمی باب

{ اسم معنی }

۶۹ — اسملرک مدلوللری نفسلریله قائم اوله رق اغاج و طاش کبی حس ایله و یا خود ملک جنت جهنم کبی عقل ایله ادراک اولنورلرسه آنلره [اسم عین] و یا خود [اسم ذات] دینورکه بورایه قدر بیان ایدلش اولان اسملرک کافه سی بو نوعدن ایدی .

اما مدلول اسم نفسیه قائم اولیوب آنجق عقل ایله ادراک اولنورسه اول اسم [اسم معنی] دینور [کزمک. سومک. یورولق. طولق] کبی که بونلرک هربری برر نوع حدته دلالت ایدوب حدث بیان ایدن فعللرک جمله سی کندولرندن ظهور ایتدیکنندن اصطلاح صرفده [مصدر] نامیه تسمیه اولنورلر

مصدرلر اقسام کله نک جمله سندن مهم اولدقلری ایچون بو مبحثده بالخاصه آنلرک احوالی تفصیل اولندی.

مصدر

۷۰ - فن صرفده ذات وزمانه نسبتدن بری اوله رق معنای حدته موضوع اولان کله به [مصدر] دینور.

ترکی مصدرلر لفظده [مق و مک] ایله منتهی اولان کله لر درر. [یازمق. سومک] کبی که بونلر مق و مک ایله منتهی اولدقلری مثللو معنالرنده ذات و زمانه تعلق ایتیه رک برنده تحریر و دیگرنده محبت حدنلرینه دلالت واردر.

۷۱ - مصدرلرده کی [مق. مک] حرفلرینه ادات مصدر و ادات مصدر قالدقدن صکره قالان قسمه [ماده اصلیه] و بوماده اصلیه ده حروف املانک غیری اولان حرفلره [جوهر کله] و [مق] ایله منتهی مصدرلره [مصدر ثقیل] و [مک] ایله منتهی اولانلره [مصدر خفیف] دینور.

نته کیم [یازمق] مصدری ثقیل اولوب بونده کی [مق] ادات مصدر و [یاز] پارچه سی ماده اصلیه و بوماده اصلیه ده الف حرف املا اولوب

دیگرلری یعنی [یاء] ایله [زا] دخی جوهر کله در که اشبو تعریفاتی ایضاح ایچون امثله آیه دخی تحریر اولندی

مصدر	ادات مصدر	ماده اصلیه	جوهر کله
دملک	مک	دل	دل
ازمک	مک	از	از
دیمک	مک	دی	د
دنه مک	مک	دنه	دن
قازیمق	مق	قازی	قز
وارمق	مق	وار	ور
طولامق	مق	طولا	طل
بونامق	مق	بونا	بن

مصدر خفیفلر ده
مصدر ثقیلر ده

۷۲ - اصل حدثی بیان ایدن ماده اصلیه اولدینی جهتله هر حالده بوکا دقت اوله رق مصدرک املاسنی اکا توفیق ایتمک اولغله بومطالعاندن بوجه آتی ایکی اصول تولد ایدر.

پنهمی اصول - آهنگ قاعده سنه توفیق ایتمه ایچون ماده اصلیه نک حرکه سی خفیف اولانلرینه [مک] و ثقیل اولانلرینه [مق] اداتی قومق لازمدر

دوزله مک او طور مق ... کبی

ایکنهمی اصول - املائی مضبوط قیلحق و سهولتله او قودوب التباساندن قورتارمق ایچون ماده اصلیه نک اخری ساکن اولانلرده طوغریدن طوغری به و متحرک اولوبده فتحه خفیفه اولانلرده برها

وقته قبيله اولانلرده برالف و کسره اولانلرده بریا وضه اولانلرده
برواو علاوه ابتدکن سوکره ادات مصدری کتورمک لازمدر

- ۱ - سوزمک . قومق
- ۲ } توره مک . بيله مک
اوينامق . بونامق
- ۳ } اريمک .
آغريمق . طانمق
- ۴ } سورومک . اورومک
قورومق . اولومق . . کي .

۷۳ - مصدرلرده ماده اصلیه نک جوهرندن و حروف املا دن
فضله برحرف بولنمازه آنلره [مجرد مصدر] لر دینور بورایه قدر
بیان اولنان مصدر لر کي .

واکر بونلردن بشقه بر ویا زیاده حرف بولنورسه آنلره [مزید
مصدر] لر دینور . [یازدرمق] کي که بونک اصلی [یازمق] اولوب
بونکده جوهری [ی ز] اولدیفندن بونلردن و حرف املا اولان
الفدن بشقه دال ایله را بولندیفندن اشبو [یازدرمق] مصدری
مزیدلردندر .

اشبو مزیدلر بر آشاغیده بیان ایدیله جک اولان [متعدی] قیاسی
لازم قیاسی . مجهول . مطاوعت قیاسی و اشترك [صورتارندن عبارت
اولوب محللرنده کوروله جکلرندن بوراده تحریر ایلدیلر .

مجرد مصدرلرده ایسه جوهری بر حرفدن عبارت اولانلره

[فرادی] ایکی اولانلره [ثنائی] اوچ اولانلره [ثلاثی] درت اولانلره
[رباعی] دینور و بوندن یوقاریسی یوق کیدر .

- فرادی - ديمک . ييمک . قومق
- ثنائی - کلمک . دلمک . یازمق
- ثلاثی - بگزمک . بکلمک . یاراتمق
- رباعی - اورپریمک . اورسه له مک . یالوارمق . . . کي .

۷۴ - معنای حدثی اجرا ایدنه [فاعل] و او حدث اخره
سرایت و تجاوز ایدرسه اول اخره ده [مفعول] دینور . مثلاً قیرمق
مصدرینک حدیثیه بر قلمک قیرلدینی بیان اولنسه اول قلمی قیران
هرکیم ایسه اکا فاعل و قیریلان قلم اولوب قیرمق حدثی قلمه تاثیر
ایتدیکندن قلم دخی مفعول اولور .

علم نحو ده کوروله جکی وجهله مفعولک انواعی وار ایسه ده اشبو
صرف علمنده ایکی درلوسی بيلمک لازم اولدیفندن بروجه آتی
تعریف اولندیلر شویله که : حدث بعضاً ایکی شیئه صور مختلفه ایله
تجاوز ایدر یعنی [مکتوبی پوسته به ویرمک] ده ویرمکک حدثی اولا
مکتوبی صکره ده پوسته به تعلق ایتدیکندن ویرمکک ایکی مفعولی
اولمش اولور که اشبو مفعوللردن حدثک نهی متأثر ایتدیکنی بیلدیرنه
[مفعول به] و نهیه تاثیر ایتدیکنی بیان ایدنده ده [مفعول الیه] دینور .
بونلرک دها سهولته اکلاشلمسی ایچون حدثک تصویری حالنده
اکر ذهنه [نهی] کیمی [کي] سؤالی وارد اولورسه اولوقت [مفعول به]
اولور واکر [نهی] کیمه [سؤالی وارد اولورسه اول زمانده مفعول الیه

اولور . مثلا یازمق حدتی تصور اولندقدده اولا . [نهیی یازمق] سؤالی وارد اولور که بوکا [کتابی یازمق . مکتوبی یازمق] صکی جوایلر ویرلدیکندن اشبو [کتابی . مکتوبی] سوزلری مفعول به اولور و کذا یازمق حدتک ایکنجی بر تصورنده کتابی ویا مکتوبی کیمه یازیور سؤالی دخی وارد اولوب بوکاده [فلانه] جوابی ویریلور که بوده مفعول الیه اولور .

ایمدی حدتک اشبو مفعولله صورت تأثیر ونسبتیه مصدرک معناسنده اختلاف ظهور ایده چکی کبی ثبوت وعدم ثبوتله عام وخاص اولوق جهتلیله مصدرلرده [متعدی . لازم] - [عام . خاص] - [مثبت . منفی] - [معلوم . مجهول] - [مطاوعت . شرکت] حاللری ظهور ایتدیکندن بویش حال ایله دهها بعض قواعد مهمه بی مفصلاً بیان ایچون بو مصدر بانی آلتی فصل اوزرینه تدوین ایلدک :

بسی فصل

متعدی . لازم

۷۵ - فاعلک فعلی مفعول به تجاوزایدی یعنی فاعلدن صادر اولان حدث آخره . تأثیر ایلمسه اکا [متعدی] واکر فاعلک فعلی مفعول به تجاوز ایتمز یعنی حدث فاعلک نفسنده قالیرسه اکا ده [لازم] دینوره . [اورمق] حدتی اوریلان شیئه یعنی مفعول به تجاوز ایتدیکندن متعدی اولور فقط [دوشونمک] حالی آخره تجاوز ایتموب فاعلک نفسنده قالدیغندن لازمدر .

متعدی و لازم اولوق اصلی و قیاسی اوله رق ایکیشر نوعدر .

۷۶ - متعدی اصلی : اصلنده متعدی اولانلر در : [آتمق . ایتمک . آچمق . دیمک . صاتمق . دورتمک] کبی .

۷۷ - متعدی قیاسی : اصلنده لازم اولانلرک قیاسی ایله متعدی قیلنسنندن عبارتدر [دوشونمک] لازم ایکن بوقی قاعده ایله [دوشوندرمک] صورته قویوب متعدی یایمق کبی .

متعدی قیاسی یا لازم اصلیلردن ویا اسمارله بعض صفتلردن یاییلور .

۷۸ - لازم اصلیلردن متعدی یایمقده قاعده بودر که جوهر کله بر حرفدن عبارت ایسه ماده اصلیه تک آخریه (در) و بر حرفدن زیاده اولدینی و آخری متحرک بولندینی حالده بر (تا) و ساکن اولدینی صورته (در) الحاق اولنور و اگر مذکور حرف اخیر ساکن (رایله ل) اولورسه ینه (تا) علاوه اولنور

- دیمک - دن - دیدرمک
- اوینامق - اویناتمق
- سزیمک - سزدرمک
- طوردمق - طوردرمق
- طارلمق - طارلتمق

کبی اولوب انجق ماده اصلیه سنک آخری متحرک اولان خفیف مصدرلرده فتحه علامتی اوله رق وضع ایدلمش اولان هالره متعدی اوله جنی زمان لزوم قالمیه . جفتدن انلر حذف اولنورق بر وجه بالا ادوات تعدیه علاوه سیله اکتفا اولنور

اسنمک - دن - استتمک

کبی که بو صوک فقره یعنی ادوات علاوه سننده هانک حذفی مسئلهسی بوندن صکره ذکر اولنه جنق احوالک جمله سننده جاریدر .

۷۹ - فامه : بومسئه حقهده لسانمك مؤسس قواعدی اولان
 جودت پاشا حضرتلری قواعد عثمانیه نام اثر عالیارنده غایت مهم بر فقره
 درج ایلدکلرندن بورایه تحریر ایلدك . شویله که :
 [شاذ اوله رق دریرینه تا ایله اقمق - دن - آقمق
 صایمق - - - - - صایتمق
 صارمق - - - - - صارقمق
 قورقمق - - - - - قورقمق

دیندیگی کی [قالمق] کله سنك متعدیسنده حذف قاف ایله [قالدرمق]
 دینوب [امك] متعدیسنده دخی بر قاعده [امدرمك] دیندیگی مثللو
 [امزرمك] دخی دینور، وزیرده کی کله رده ادات تعدیه اولان (در)ك
 دالی حذف اوله رق و ماقبلی ایجابنه کوره تحریك ایدیله رك

ایچمك - دن - ایچدرمك - یرینه - ایچرمك
 اوچمق - - - - - اوچدرمق - - - - - اوچورمق
 آرتمق - - - - - آرتدرمق - - - - - آرتیرمق
 آشمق - - - - - آشدرمق - - - - - آشیرمق
 اوشمك - - - - - اوشدرمك - - - - - اوشورمك
 باتمق - - - - - باتدرمق - - - - - باتیرمق
 یتمك - - - - - یتدرمك - - - - - یتیرمك
 پیشمك - - - - - پیشدرمك - - - - - پیشیرمك
 چیقمق - - - - - چیقدرمق - - - - - چیقارمق
 دوشمك - - - - - دوشدرمك - - - - - دوشورمك

شاشمق - دن - شاشدرمق - یرینه - شاشرمق
 طاشمق - - - - - طاشدرمق - - - - - طاشیرمق
 طوغمق - - - - - طوغدرمق - - - - - طوغیرمق
 طویمق - - - - - طویدرمق - - - - - طویرمق
 طویمق - - - - - طویدرمق - - - - - طویورمق
 قویمق - - - - - قویدرمق - - - - - قویارمق
 قاجمق - - - - - قاجدرمق - - - - - قاجرمق
 کچمك - - - - - کچدرمك - - - - - کچیرمك
 کوچمك - - - - - کوچدرمك - - - - - کوچورمك

دینور و [آزمق، صیزمق، چوکمك] ماده لرینك تعدیلری بر قاعده [در] ایله
 کلدیگی مثللو [آزتمق، صیزرمق، چوكرمك] دخی کلورو [کورمك] مصدری
 رؤیت و تسویه مصلحت معناسنه اولورسه متعدیسی بر قاعده [کوردرمك]
 کلوب فقط مشاهده معناسنه آلورسه متعدیسی [کوسترمك] کلورکه
 (ارائه) دیمك اولور.

۸۰ - اصلنده متعدی اولانلر بو قاعده لره توفیقاً بر کره ده
 تعدیه ایتدیریله بیلورلر که اولوقت انلر ایکی مفعوله تجاوز ایدرلر
 او قومق - دن - او قوتمق
 کی که بونك تفصیلاتی نخوده کوروله چکدر .

۸۱ - متعدی قیاسی اولانلر بر کره ده تعدی ایتدیریلور یعنی
 تا ایله تعدی ایدنلره بر (در) و (در) ایله تعدیه ایدلمش اولانلره بر (تا)
 علاوه سیله ایکنجی درجه ده بر متعدی اولورلر که اولوقت فاعلك
 تعدینی کوسترلر

اویومق - دن - اویومق - بوندند - اویوتدرمق
 دوشونمک - دن - دوشوندرمک - بوندند - دوشوندرتمک کبی.
 ۸۲ - اسمردن متعدی مصدر یایمق ایچون قاعده حرکتی
 خفیف اولانلرک اخرلینه [له] و ثقیلرک اخرینه [لا] علاوه سندن صکره
 خفیفله مک و ثقیلله مق اداتی کتورمکن عبارتدرکه بو صورتله
 یاییلان مصدرلره [مصدر اسمی] دخی دینور
 دیش - دن - دیشله مک
 کوز - د - کوزله مک
 طاش - د - طاشلامق
 یاغ - د - یاغلامق ... کبی.

۸۳ - صفتردن متعدی مصدر یایمق بوندن اولکی ماده ده بیان
 اولتان اسمردن یایمق اصولنک عینیدرکه بونلرده [مصدر و سنی] دینور
 یشیل - د - یشیلله مک
 پک - د - پکله مک
 الاجه - د - الاجه لامق
 قارا - د - قارالامق ... کبی.

۸۴ - لازم اصلی : اصلنده لازم اولان [کولمک . اسنه مک .
 اغلامق . یایمق] کبی مصدرلردن عبارتدر.

۸۵ - لازم قیاسی : اصلنده متعدی اولانلرله اسم زمان
 اصلیلردن واسماء اصوات ایله بعض صفتلردن یاییلانلردرکه بروجه آتی
 بیان اولنورلر.

۸۶ - متعدیلرک لازم قیلمسی قواعد مخصوصنه تابعدرکه
 بونلردن آتیده بیان اولنجهق اولان [مجهول . مطاوعت . شرکت]
 صورتلری ظاهر اوله چمندن وانلرده چند ماده اشاعیده یازلمش
 اولدقلرندن بوراده تفصیل ایدلمدی.

۸۷ - اسم زمان اصلیلردن مصدر لازم یایمق ایچون خفیف
 حرکتلرله (له) و ثقیلله (لا) علاوه سندن صکره یته خفیفله مک
 ثقیلله مق ادات مصدریلرینک التحاقی لازمدرکه بونلرده برنوع
 [مصدر اسمی] اولورلر

صباح - دن - صباحلامق
 ایشام - د - ایشاملامق
 کوندوز - د - کوندوزله مک
 کیجه - د - کیجهله مک ... کبی.

۸۸ - اسماء اصواتدن مصدر لازم یایمقده ایکی اصول واردر.
 برنجیمی : اسماء اصوات ثنائی ایسه لر اسم زمانلرده اولدینی
 کبی اولور

اوف - دن - اوفله مک
 ایک - د - ایکله مک
 چاغ - د - چاغللامق ... کبی.

ایکنیمی : اسماء اصوات ثنائیدن زیاده ایسه لر [خفیفله (ده)
 ثقیلله (دا) علاوه سی وبعده ادات مصدرک الحاقیه اولور

ایکل - دن - ایکلده مک

چار - د - چاردامق

طنقر - د - طنقردامق

کبی که بونلرده بر نوع [مصدر اسمی] قینلنددر.

۸۹ - بعض صفتلردن مصدر لازم یا مقده اوج اصول وارددر.

برنجیسی : آخری متحرک اولان صفتلره بر لام ساکنه و آخری ساکن اولان صفتلرک خفیفارینه (له) و ثقیلارینه (لا) علاوه سنندن سوکره ادات مصدرک الحاقیه اولانلرددر

متحرک | سیوری - دن - سیوریلیمک

| اینجه - د - اینجلمک

ساکن | پلتک - د - پلتکلهمک

| قارت - د - قارتلامق ... کبی.

ایکنجیسی : آخری ساکن اولان صفتلرک صوک حرفلری (ق . ک) اولورسه بونلر یعنی قاف ایله کاف حذف اولندقدن ویا لکز لام ساکنه علاوه اولنوب اوست طرفی حرکه لندکدن و ادات مصدر الحاق اولندقدن صکره اولانلرددر

کوچک - دن - کوچلمک

اوقاق - د - اوقالمق

آچاق - د - آچالمق

یوکک - د - یوککلمک ... کبی.

اورنجیسی : ایکنجی اورنجی حرفلری (ر) اولان صفتلرده لام

ساکنه یرینه (آر) علاوه اولنوب وصفته رادن سوکره بر حرف وار ایسه حذف ایدیلوب ادات مصدرک الحاقیه اولانلرددر

مور - دن - مورارمق

قارا - د - قارارمق

صاری - د - صارارمق

کبی که شاذ اوله رق:

قیرمزی - د - قیزارمق

سبیز - د - سبیزمک

کلوب بونلر دخی برر نوع [مصدر وصفی] درلر.

ایکنجی فصل

عام . خاص

۹۰ - اگر حدث بر فعل مخصوصه دلالت ایدرسه آنک مصدرینه

[مصدر خاص] دینور. [یا زمق. یا تمق. او یومق. قالمق] ... کبی.

واگر جمیع افعاله شامل اولورسه آنک مصدرینه [مصدر عام]

دینورکه [ایلمک] ایله ینه بومعنایه اولان [ایتمک] و [بولوق. قیلیمق .

یا تمق] و بونلرک لازم لری اولان [اولوق. بولتمق. قیلتمق. یا یلمق]

مصدرلری عامدر و بونلرک غیری اولانلر هب خاصه دندر.

اورنجی فصل

مثبت . منفی

۹۱ - کندیسنده وارلق معناسی اولاناره [مثبت] و یوقلق اشعار

ایدنلره [منفی] دینور که بورایه قدر بیان اولتان مصدرلرک جمله سی مثبت اولوب بونلری منفی قیلیمق ایچون خفیقلرده ماده اصلیه تک آخزینه (مه) و ثقیلرده (ما) کتورلمکله حاصل اولور.

منفی	مثبت
کله مک	کلمک
کز مه مک	کزمک
دیله مه مک	دیلمک
بیله مه مک	بیلیمک
یازماق	یازمق
قالماق	قالمق
اویناماق	اوینامق
قوشانماق ... کبی	قوشانمق

در دینی فصل

معلوم . مجهول

۹۲ — حدث فاعله اسناد اولتورسه [معلوم] و فاعل مسکوت عنه قالورسه [مجهول] دینور که تعدیلرده عمومیتله فاعله اسناد اولدینی کبی لازم ذاتاً فاعلک حالی مین اولوب اسناد اساساً کندیلرنده بولندیقندن بونلرک یعنی متعدی و لازم لرک ایکیسیده کرک اصلی کرک قیاسی اولسونلر معلومدرلر . فقط بعضاً [سوز کسادی] ترکیبده اولدینی کبی کسمک فاعلی مسکوت عنه قاهره و لازم لرده [فلان یره وارلدی] کبی اسناد مفعوله اوله رق وارد اولور که بوندن [کسلمک وارلمق] مثللو بر لام

علاوه سیله مجهول مصدرلرک ظهوری اکلاشیایدیقندن مصدرلرک قیاس ایله مجهول قیلندقلری تین ایدر که بروجه آتی قاعده سی بیان اولتور .

مجهول قیلیمقده قاعده بودر که : [ادات مصدرک ماقبلی لامدن بشقه بر حرف ساکن ایسه حرکه ثوب اکا بر لام علاوه اولتور و اگر اول ماقبل لام ایسه و یا خود بشقه بر حرف متحرک ایسه نون علاوه اولتور و اگر متحرک لرک اخرنده ها بولتورسه اول ها حذف اولتور] .

معلوم	مجهول
یازمق	یازلق
چوزمک	چوزلمک
بیلیمک	بیلیمک
قیلمق	قیلمق
ارامق	ارامق
دیلمک	دیلمک
ایتمک	ایتمک
بیلمک	بیلمک

کبی اولوب هر حالده تعدیلر دن فاعلک مسکوت عنه قالسی لازم کلنلرایله لازم لردن مفعول ایله تعلق ایدنلر بو قاعده ایله مجهول قننورلر انجیق [ایتمک] مصدری ایلمک معنانه ایسه مجهولی [ایدلمک] و اوتیه قاقم معنانه ایسه مجهولی [ایتمک] صورتده کلور .

بشبهی فصل

مطاوعت . شرکت

۹۳ - فاعل حدثی قبول ایدر یعنی فعلک تاثیرخی فاعل قبول ایدر سه ا کا [مطاوعت] و اگر بر حدثیه بردن زیاده فاعل بولنور سه ا کا [مشارکت] دینور . [دیدتمک . قاشینمق] مصدرلری مطاوعت و [چکشمک . اغلاشمق] مصدرلری دخی مشارکتدر .

۹۴ - مطاوعت یا یتمق ایچون قاعده بودر که : [ماده اصلیه تک جوهری اسم و صفتک غیری اوله رق حدته متعلق مواد دن ایسه اخری ساکن اولانلری ایجاب کله به کوره حرکه لندکنن سوکره بر لام و یاخود بر شین و یاخود بر نون علاوه اتمک و اگر ماده اصلیه اسم و صفت ایسه بر لام نون و یاخود بر لام شین کتور مکله اولور]

دیکمک - دن - دیکلمک

بوزمق - د - بوزلمق

صاومق - د - صاوشمق

قاشمق - د - قاششمق

دیتمک - د - دیدتمک

آرامق - د - آراشمق

اولمک - د - اولتمک

پکمک - د - پکتمک

ایمک - د - ایلمک

خوش - د - خوشلاشمق

کیدر که اشبو قاعده به موافق کورونمین [اوزتمک . کوچتمک . یاصلاشمق . یاغلاشمق] مصدرلری [اوزلتمک . کوچانمک . یاصیلاشمق . یاغیلاشمق] مصدرلرینک عتقی اوله رق او صورتله استعمال اولندقلری کبی یوتتمق - دن - یوتقشمق
طاغتمق - د - طاغلمق
قورتارمق - د - قورتلمق
صورتلریده شاذ اوله رق بویله جه استعمال اولتورلر .

۹۵ - مشارکت یا یتمقه قاعده بودر که : [ماده اصلیه سی حدث اولانلرک اخرلری ساکن اولانلرده حرکه لندکنن سوکره و متحرک اولانلرده طوغریدن طوغری به بر شین ساکنه واسمارله صفتلرک آخرلرینه بر لام شین علاوه سی لازمدر]

چکمک - دن - چکشمک

قاجمق - د - قاجشمق

ایکلمک - د - ایکلشمک

اغلامق - د - اغلاشمق

سوز - د - سوزلشمک

عهد - د - عهدلشمک

بر - د - برلشمک

بول - د - بوللاشمق

کبی اولوب نالکمز :

طوقشمنق - دن - طوقشمنق
صارمق - ه - صارماشمنق

مصدرلری مستثنا اوله رق بویه جه مستعملدر .

۹۶ - فامره : مطاوعته مجهوله لام ایله نون و بعض مطاوعترله مشارکتلرده لام شین علاواتی مشترک اولدیغندن بونلرک مجهول ویا مطاوعت ویا شرکتدن هانکیسه عائد اولدینی دفعه بیلنه میه جکندن بو بایده لسانمیزک مؤسس قواعدی جودت پاشا حضرتلرینک قواعد عثمانیه لرینه درج ایش اولدقلری فقرات آتیه بی مطالعه لازمدر . شویله که :
[ماده اصلیه نک اخری متحرک اولدینی صورتلرده مطاوعته مجهول صیغه لری لفظاً متحد اولوب انجق قرینه ایله معلوم اولور . مثلاً : شوراسنی بوراسنی ارادی . قامنده [اراندی] دینلورسه مطاوعت وقلان شیشی ارادیلر مقامنده [اراندی] دینورسه مجهول اولور .

کذلک بر آدم ایچون [سویلندی طوردی] دینورسه مطاوعت و بر [سوز سویلندی] دینورسه مجهول اولور .
و کذا بر آدم کنندی کندینه یقانع مطاوعت و البسه یقانع مجهولدر .
لام ایله مستعمل اولان مطاوعت صیغه سیدخی لفظاً مجهوله مشابه اولوب قرینه ایله فرق اولتور . مثلاً : بر آدم آباق اوزرینه دیکلمک مطاوعت ویره آتاج دیکلمک مجهولدر .

کذلک لام نون ایله مطاوعته مجهولدر دخی قرینه ایله فرق اولتورلر . مثلاً : عربه چکلمک مجهول و بر آدم کنندی کندینه برکوشه یه چکلمک مطاوعتدر .

اشبو خصوصات مطاوعته شرکتده نادراً واقع اولور که اوده استعمالدن نشأت ایدر بر کیفیتدر . مثلاً : [صاوشمنق] اساساً شرکت ایکن عرفاً مطاوعت کبی دخی استعمال اولتورننه کیم [صاوشالم] ده شرکت و [قلان بورادن صاوشدی] ده مطاوعتدر .

۹۷ - فامره اخری : [مجهول . مطاوعت . شرکت] صورتلری اساساً لازم ایسه ده مشارکت فعللری بعضاً قواعد سابقه به تطبیقاً متعدی قیاسی صورتنه افراغ اولتورلر

باریشمنق - دن - باریشدرمق
قایشمنق - ه - قایشدرمق ... کبی .

التبیه فصل

مصدرلره منعلقه معارفات مهمه

۹۸ - بورایه قدر بیان اولتان مصدرلر که ازمنه ثلثه به وذاته تعلق ایشیوب مجرد ذهنده متصور اولان بر معنای حدثنی اشعار ایدرلر بونلره [مصدر اصلی] دینور بونلرک جمعلری جائز اولماز فقط مجرد حاللرنده صفت کبی استعمال اولتور و مفعول به مفعول الیه دخی اولورلر .

مجرد - بویه یازی یازمق هنر در
مفعول به - کوزل سویلمکی هرکس ایستر
مفعول الیه - بونک او قومنه هوسی وار ... کبی .

اشبو مصادر اصلیه نک اداتلری اولان [مق] و [مک] اوزرلرنده بعض تبدلات اجرا سیله [کله تعلیل . مصدر تا کیدی . مصدر تحقیقی .

حاصل مصدر. اسم مصدر. اسم فعلی [نامرینه آلتی نوع کلمه ظهور
ایدر که بوجه آتی تعریف اولتورلر.

کلمه تعلیل

۹۹ - اصلی مصدرلره ایچون معناسی علاوه ایدن [بن وایله]
اداتلری علاوه اولندقدن کلمه تعلیل حاصل اولور فقط ایله نك الف
یاسی حذف ایله [له] صورتنده علاوه اولتور.

- کسک - دن - کسکین = کبی که کسیدی ایچون دیمکدر.
- ۱ یازمق - د - یازمقین = د یازدینی
- کک - د - ککله = د کدیگی
- ۲ اولوق - د - اولوقله = د اولدینی

فقط بونلردن [بن] ایله اولانلرده [اولمقین . بولمقین] کبی برایی
کله دن ماعداسی حالا لسانمزدن مهجور اولوب (له) ایله اولانلری
استعمال اولتورلر.

مصدر تا کیدی

۱۰۰ - اصلی مصدرلرک اخرلرینه کسر لام ایله خفیلرده
(لك) وثقیلرده (لق) علاوه اولنلرک معنای مصدری بی مؤکد برکله
حاصل اولور که اکا [مصدر تا کیدی] دینوب جمع ایدلر فقط مجرد
حالیله استعمال اولدینی کبی مفعول به مفعول ایله وکلمه تعلیل دخی
اولوب اخرینه ضائر اضافهده علاوه اولتور.

- کزمک - دن - کزمکک
- کالمق - د - کالمقلق

مفعول به - بوش کزمککی سوئم

مفعول ایله - بیوده طولاشمقلقه وقم یوق

تعلیل - بوش طورمقلقه ضرورته دوچار اولدق

ک | کزمککم . کزمککک . کزمککی

ک | کزمککمز . کزمکککز . کزمککی... کبی.

اشبو مصادر مؤکده نك منی صورتلری مصادر اصلیله کبی ایسهده

بعضاً قاف ایله کاف حرفلری زایه قلب اولنلرک نفس الامرده اولمیان

بر فعلی اظهار ایتک معناسی متضمن اولور

کورمه مزلکدن کلدی

ایشیمه مزلکدن کایور

طانیما مزلقدن کلدی... کبی.

۱۰۱ - قائمه: بالاده بیان اولنان فعلی اظهار ایتسامک معنا.

سندده بعضاً [اورمق] مصدری دخی استعمال اولتور [خسته لقه

ورمق. دلیلکه اورمق] کبی.

مصدر تخفیفی

۱۰۲ - ادات مصدرلرک قافله کافی هایه تبدیل ایله حاصل

ولان کله به [مصدر تخفیفی] دینوب جمع اولتورلر ومفعول به اولدقلری

کبی ضائر اضافهده دخی اولورلر

- کزمک - دن - کزومه
- کالمق - د - کالمله

سوزمه لر
باقه لر

مفعول به - خسته نك سوقاقده كزمه سی اوله ماز

كزمه م. كزمه ك. كزمه سی
كزمه مز. كزمه كز. كزمه لر ی... کبی.

۱۰۳ - فامره : اشبو مصادر خفیفه قیاسی ایله هر مصدر دن
یاییلور سده اسم وصفت کبی قوللانیلار دن در خاطر ایدیله بیئلری
تکثیر منفعت ضمتده مثاللریله برابر اتی به درج اولندی

فتحه ثقیله ایله باشلا یانلر

آمه = آمه پاموق. آمه یمنی. آمه کیریش.

آتلامه = اتلامه طاشی.

آدامه = ادا مه قریان.

آرتمه = هر شیدن آرتمه.

آزادلامه = ازادلامه کوله ویا جاریه ویا قوش.

آزمه = فلان شیدن ازمه.

آشیرمه = اشیرمه طبان.

آصمه = آصمه ساعت. [برده اوزوم اغاجی ایچون یاییلان چار طاق]

آقمه = بار کیرلرک آلتنده کی بیاضلق. بر نوع طاتلی.

باصمه = باصمه کتاب. [برده معبود قماشك اسمی]

صاچه = صاچه سوز. [برده قورشوندن کوچوک صرمی]

صارمه = [بر نوع طعام] . [بر نوع نقش]

صاعمه = صاعمه اینك ویا قویون .

طاقه = طاقه شیر .

طرامه = [خریطه لرده مستعمل طاغ اشارت لری]

قابلامه = کومش قابلامه . التون قابلامه ساعت

قازمه = [معلوم التک اسمی]

قاله = اقسامدن قاله - قاله قیز .

قاقه = [بر نوع سیم ایپلک]

قایناتمه = [لهلمه کبی بر اصول الصاق]

قبارتمه = بر نوع حک و نقش

قارالامه = مبتدی لرک یازیرلری . بر شیئی قارا ایتک .

یاشدرمه = کلین یوزلرینه یاشدیریلان الماس وسایره

یارمه = یارمه اوله رق

یاناشمه = [بر نوع چفتلک خدمه سی] . [حمام خدمه سندن بری]

فتحه خفیفه ایله باشلا یانلر

ازمه = ازمه شکر . ازمه رچل .

الهمه = الهمه اون . الهمه شکر .

بسلمه = بسلمه قیز و اوغلان و حیوان .

بکلمه = یوللرده و در بندلرده یاییلان ضابطه محللری

چکدرمه = [بر نوع کبی] .

چورمه = [بر نوع ات یمکی]

سچمه = سچمه مال. سچمه اوزوم و سائر
 شکرلهمه = [بر نوع شکر]
 کرتمه = کرتیک اوله رق یا پلمش ماده لر
 گرمه = گرگین شیر
 کسه = کسه طاش.

کسره ثقيله ايله باشلايانلر

اصارله = اصارله البسه وقوندره و سائر
 ایصمه = معلوم خستلق اسمی
 خیرلامه = او یقوده کی حال معلومک اسمی
 صبقمه = بر نوع یلک
 قیورمه = علم هندسه ده بر نوع منحنی اسمی
 قیرمه = قیرمه طاش. قیرمه آرپه. قیرمه یم
 قیزارمه = بر نوع طعام
 قیما = قیلش ات

کسره خفیفه ايله باشلايانلر

ایشلمه = صرمه اییک کوش و سائر ايله ایشلش شی
 ایشمه = بر نوع مهلك خستلق
 یندرمه = معماریده مستعملدر یندرمه کیریش و سائر
 چیقمه = حمام طاقندن بر قسی

ضمه مبسوطه ايله باشلايانلر

بوله = ایکی محل ارا سنده کی حاجز
 چوزمه = دستگاه اصطلاح خندندر.
 دوشمه = مفرشات
 دوغمه = دوغمه طولاب، مهتدی
 کوزلهمه = بر نوع خیرلی طعام

ضمه مقصوره ايله باشلايانلر

بورمه = مخصوصاً بورلش اشیا. بوکلم بوکلم ایدلش
 بوکمه = بر نوع اییک اییلک.
 یوسکورمه = یوسکورمه بنلر.
 سورچمه = ایاغک قایمه سی
 سوزمه = سوزمه یاغ و سائر مایعات
 یوزمه = سباحه.

ضمه مفخمه ايله باشلايانلر

اوتورمه = بر نوع طعام
 اوقوممه = بر نوع شیش.
 اویمه = بر نوع حنک
 پوشانمه = بیك قوجه دن پوشانمه
 طوغرامه = بر نوع اخشاب ایشی
 طوغرمه = تولید.

- طولامه = برنوع لباس . برنوع چپیان .
- طولمه = برقاچ درلو طعام اسماری .
- قوشمه = برنوع شرقی .
- قولاجلامه = یوزرکن برنوع حرکت .
- یورغالامه = بارگیرلرده برنوع یوردوش .
- یوتمه = اویمه کبی برایش .

ضمه ممدوده ایله باشلایانلر

- اوجورتمه = معلوم اولان اویونجاق .
- بولامه = برنوع پکمز و طعام .
- قورمه = قورمه ساعت . قورمه ایش .

حاصل مصدر

۱۰۴ - معنای مصدرینک حالت خارجیه سنه دلالت ایدن الفاظه [حاصل مصدر] دینور که ادات مصدرک برینه تحریک قاعده سنه رهاپتله معلوم و مجهوللرک جمله سنده برشین ساکنه و بعضی معلوملرده بریم ساکنه و بعضی نونلی مجهوللرده غین جیم یا خود بر جیم ساکنه علاوه سیله اولور

- آرامق - دن - آرایش
- اوقومق - د - اوقویوش
- بوزمق - د - بوزوش
- اورمق - د - اوروش
- یازمق - د - یازیش
- کیرمک - د - کیریش

- المق - دن - الیش و والیم
- بوکمک - د - بوکوش و بوکوم
- اتلامق - د - اتلانج
- کولمک - د - کولنج

کبی که بونلردن شینلیلر قیاسی و شینلینک غیری اولانلر بر درجه به قدر محدود و نوعاً سمعی اولدقلرندن بونلرک در خاطر اولنه بیئلاری بروجه آتی تحریر اولندی .

میملی اولان حاصل مصدرلر

- آتیم = بر آتیم باروت .
- آلملی = آلملی کوزل .
- چالم = چالملی دلیقانی .
- صاتیم = آلم صاتیم یوق .
- صاجیم = دوکوم صاجیم .
- ازیم = ازیم ازیم ازیلدم .
- سویم = سویملی آدم .
- کسیم = کسیملی وجود .
- صیقیم = بر صیقیملق جانی وار .
- قیوریم = قیوریم قیورانیور .
- قیریم = طموز قیریمی .

بیقیم = او بیقیمی .

دو نوم = بش دو نوم . شو قدر دو نومك پر .

بوکوم = بوکوم بوکوم بوکولیور .

بوغوم = بوغوم بوغماق بر شی .

قوشوم = عربه بار کیرلرینه مخصوص طاقم .

اوجوروم = کسه یارلر .

قوروم = اوجاقلرده ایساردن متحصل ماده .

غیج ایله اولان حاصل مصدرلر

آتلانغیج = آتلانغیج طاشی (آتلامه طاشی کبی) .

باشلانغیج = مقدمه .

پاتلانغیج = اویونجاق نوعدن طبانجه .

طولانغیج = طولانق یول .

یالکز جیمله اولان حاصل مصدرلر

قازانج = کار معنانه .

سونج = سرور .

اودونج = دین و فرض .

کولنج = مضحك معنانه .

اوصانج = کسل .

اشبو حاصل مصدرلرک شین و میملیری جعلنوب مفعول به مفعول الیه اولدقلری کبی ضمائر اضافیه دخی آیلرلر .

جمع — اوکوزل باقیشلر . لوندانه چالیملز .

مفعول — بو طوروشی بکندم . شو چالیمی بکندم .

مفعول الیه — شو باقیشه باییلدم . شو چالیمه دیه جک یوق .

ضمیرلی { باقیشم . باقیشک . باقیشی .
باقیشمز . باقیشکز . باقیشلری ... کبی .

اسم مصدر

۱۰۵ — مق ومك اداتلرندن عاری اوله رق معنای مصدری بی

حائز اولان کلمه به یا خود تعمیر دیگرله معنای مصدره اسم اولان کلمه به [اسم مصدر] دینورکه سماعی و قیاسی اوله رق ایکی درلودر .

سماعی اولان اسم مصدرلر [اورکی . سوکی . کرکی . ایچکی — باصتی . چالنی — صاقلی . توتسی . قورقو . یاردم . اویناش . صاینی] کبی کلمه لر در .

قیاسی اولانلر ایکی صورته اولورلر :

پرنجیسی — اصواتدن دال ایله تشکیل اولان مصدرلرده کی [ده و دا] مکسور داله تحویل وادات مصدر حذف اوله رق بریا کتورمکله اولانلر در .

پاتیردامق — دن — پاتیردی

چایردامق — چ — چایردی

چاتردامق — چ — چاتردی

چاغلدامق — چ — چاغلدی

چتیردامق — چ — چتیردی

خیرلدامق - دن - خیرلدی
 شاپردامق - د - شاپردی
 شاقردامق - د - شاقردی
 طاقردامق - د - طاقردی
 طیقردامق - د - طیقردی
 قییردامق - د - قییردی
 ایگلده مک - د - ایگلدی... کبی.

ایگنیسی - صفتله [لك ولق] اداتلرینک علاوه سینه اولانلردر

کوزل - دن - کوزللك
 چرکین - د - چرکینک
 بوش - د - بوشلق
 آج - د - آچلق... کبی.

هر نوع اسم مصدرلر جمعندکلی کبی مفعول به و مفعول الیه اولوب
 ضماير اضافیه آلورلر

جمع - باصقیلر، ایگلدیلر، بوشلقلر
 مفعول الیه - او جایردی به باقلماز.

ضمیرلی
 (قورقوم، قورقوک، قورقوسی)
 (قورقومز، قورقوکز، قورقولری... کبی)

اسم فعلی

۱۰۶ - حدنک متعلق اولان شینک اسمنه [اسم فعلی] دینور
 «سورندی» کبی که بوسوز سپورمک حدثندن حاصل اولان شینک اسمیدر.

اسم فعلی تشکیل ایچون معلوم مصدرلرک اداتی قالدیروب یرپنه
 بر [ندی] کتورمک لازمدر

سپورمک - دن - سپورندی
 قازیمق - د - قازیندی
 قورمق - د - قورندی

کبی اولوب بونلر هر نقدر قاعده هر مصدردن تشکیل اولنه ییلورلر سده
 پک جوغی معناسز قالوب لسانده محل استعماللری اولدیقتندن
 کثیرالاستعمال اولانلردن در خاطر اولنه ییلنلری بروجه آتی تخریر
 اولندی.

[آشندی، آصندی، آقندی، چاقندی، چاقانندی، صانچدی،
 صارقندی، قازیندی، قاشیندی، بسندی، گیرندی، گزندی، صیزندی،
 چیرپندی، صیقندی، قیرپندی، ییقندی، چیقندی، سیلندی، بوزوندی،
 بوکندی، بوروندی، بولانندی، قوروندی، قوصندی، پیندی].

اشبو اسم فعلیلر جمعندکلی کبی مفعول به مفعول الیه وصفت
 اولوب ضماير اضافیه آلورلر.

جمع - قیرپندیلر، چیقندیلر
 مفعول به - دیوارده کی چیقندی بی کوردم
 مفعول الیه - آقندی به کورک چکیور
 صفت - قوروندی بی ادم، صیقندی بی چوبق
 ضمیرلی
 (صیقندیم، صیقندیک، صیقندیسی)
 (صیقندیمز، صیقندیکز، صیقندیلری... کبی)

۱۰۷ - قاهره: ترکی مصدرلردن اصلنده لازم و متعدی اولانلرله

قیاسی اولوبده استعمال اولنان متعدی و لازملری و زبازرد اولان مجهول و مطاوعت و مشارکت صورتلرینی و بونلردنده تعدیه استدیریله رک لسانده جاری اولانلری تکثیر امثله ایله تزئیند منفعت ضمننده بوراجفه درج ایلدک واصل و اشتقاق کوسترمک ایچون اصللری سطر باشنه یازدیغمز کی بعض مهجور مصدرلریده معترضه ایچنده کوستردک .

ایلك حرکة سی فتحه ثقیله اولان مصدرلر

[آبامق] . آبامق . آباندرمق .

ایشمق . ایشدرمق .

آتمق . آندرمق . آتلمق . آتشمق . آتشدرمق .

اتلامق . اتلامق . اتلاتدرمق .

اتلامق . اتلاتدرمق .

اتیلامق . اتیلاتمق .

اچمق . اچدرمق . اچدرتمق . اچلمق . اچنمق .

اچیلامق . اچیلاتمق .

اچیمق . اچیتمق . اچیتدرمق . اچینلمق . اچیندرمق .

اچیمق . اچیدرمق .

[اچیرغامق] .

ادامق . اداتمق . اداتمق . اداشمق .

ادیلامق . ادیلاتمق . ادیلاتمق .

ارامق . اراتمق . اراتدرمق . ارانلمق . اراشمق . اراشدرمق .

اراشدیرلمق .

ارالامق . ارالاتمق . ارالاتمق . ارالاشمق . ارالاندرمق .
آریه لامق . آریه لاتمق .

ارتتمق . [ارتدرمق] ارتدیرمق .

ارشینلامق . ارشینلاتمق . ارشینلاتمق .

ارغاجلامق . ارغاجلاتمق . ارغاجلاتمق .

ارقللامق . ارقللاتمق . ارقللاتمق .

آرمالامق . آرمالاتمق .

[آریتمق . آریتمق . آریلمق] . آریتمق .

ازادللامق . ازادللاتمق .

ازالمق . ازالمق .

ازارلامق . ازارلاتمق . ازارلاتمق .

ازمق . ازیمق . ازدرمق . ازدرتمق . ازدرلمق [ازلمق] . ازشمق .

ازشدرمق .

استارلامق . استارلاتمق .

اشاغیلامق . اشاغیلاتمق . اشاغیلاتمق .

اشینمق . اشیندرمق .

اشمق . [اشدرمق] اشیرمق . اشیرلمق .

اشیلامق . اشیلاتمق . اشیلاتدرمق . اشیلاتمق .

اغارمق . اغارتمق . اغاردلمق .

اغریتمق . اغریتمق .

اغلامق . اغلاتمق . اغلاتمق . اغلاشمق . اغلاشدرمق .

[اغیلامق]. اغیلامق «قرحقنده در»

اغیرلامق. اغیرلامق. اغیرلامق. اغیرلامق.

اقتارمق. اقتارمق. اقتارمق.

اقتق. [اقتدمق] ایتتمق. ایتدمق. ایتدمق.

اقتامق. اقتامق.

اقتاملامق. اقتاملامق.

اقتصرمق. اقتصرمق. (بونلرک اصلی اکتصرمق در)

اکتمق. اکتدمق. اکتلمق.

اکرمق (بک شخصی در نصریف اولنماز)

اکلامق. اکتلامق. اکتلامق. اکتلامق.

الاجهلامق. الاجهلامق. الاجهلامق.

[الازلایمق] الازلایمق.

آلمق. الدرمق. الدرمق. اللمق.

الشمق. الشدرمق.

اناجلامق. اناجلامق.

اندلاشمق.

اولامق. اولایمق.

[آوومق]. آوومق. آوومق. آوومق.

[آیایرمق]. آیایرمق. آیایرمق.

ایارلامق. ایارلامق. ایارلامق.

[ایدینلامق]. آیدینلامق. آیدینلامق.

آییرمق. آییرتمق. آییرتمق.

ایتمق. اییلمق. اییلمق.

§

بایتمق. [بانیدرمق] بانیدرمق.

بادانہلامق. بادانہلامق. بادانہلامق.

[باداشمق].

بارشمق. بارشدرمق. بارشلمق.

[بارمق]. بارمق. بارمق. بارمق.

بازارلاشمق.

[باشارمق. باشارمق].

باشلامق. باشلامق. باشلامق. باشلامق.

باغداشمق.

باغرمق. باغرمق. باغرمق.

باغشلامق. باغشلامق. باغشلامق.

باغلامق. باغلامق. باغلامق. باغلامق.

باقق. باقدرمق. باقلمق. باقلمق. باقلمق.

بالطهلامق. بالطهلامق.

باللامق. باللامق. باللامق. باللامق.

بانمق. باندمق.

بایلمق. بایلمق.

بیانلامق. بیانلامق. بیانلامق. بیانلامق.

§

[بونك اخري خفيف حر كه لي اولديغه
 كوره « مك » ايله (يارچه ملك) كلمسي
 لازم ايسه ده لسانده بويله جه ثقييل
 سويلنديكندن « مق » ايله يازلىق لازمدير
 بوندن صكره كله جك « صدر لرده ده
 بوكي احوال ظهورنده اشبو حاله
 اشارت ايجون الت طرفه برميم
 حرفي وضع ايدلشدر] .

يارچه لامق . يارچه لاتمق .
 يارچه لامق .

يارلامق . پارلامق .

[ياسلامق] . ياسلامق . ياسلامق . ياسلامق .
 يالازلامق .

پايلامق . پايلامق . پايلامق . پايلامق .
 يارمقلامق . يارمقلامق .

§

جاملامق . جاملامق . جاملامق .
 جانلامق .

جايردامق . جايردامق .
 جايمق . جايدرمق .

§

چابلامق . چابلامق .

چاپه لامق [م] چاپه لامق . چاپه لامق .
 چايراشمق « يك شخصيدر » .

چاپوللامق . چاپوللامق .

چاتمق . چاتدرمق . چاتلمق . چاتشمق .

چاتلامق . چاتلامق .

چايردامق . چايردامق .

چارپمق . چارپدرمق . چارپلمق . چارپنمق . چارپشمق . چارپشدرمق .

چاغلامق . چاغلامق .

چاقمق . چاقدرمق . چاقلمق . چاقشدرمق .

چالمق . چالدرمق . چالتمق .

چايشمق . چايشدرمق .

چالقامق . چالقاتمق . چالقانمق .

چامورلامق . چامورلامق . چامورلامق .

چياقلامق . چياقلامق .

چناللامق . چناللامق .

§

حاضرلامق . حاضرلامق . حاضرلامق .

حاللامق [م] حاللامق .

حقلامق . حقلامق .

حاللامق [م] حاللامق .

§

خارلامق . خارلامق [يك شخصيدر]

خاشلامق . خاشلامق . خاشلامق . خاشلامق .

خاطر لامق . خاطر لاتمق . خاطر لاتمق .

خاملامق . خاملاتمق . خاملاشمق .

خرجامق . خرجاتمق .

خسته لاتمق [م] . خسته لاتمق .

خلاجلاتمق .

خیرلاشمق فتح خاو کسر یا ایله در کسر خایله اولور سه اصواتدن اولور

§

دانشمق . دانشلمق .

§

راحتلاتمق . راحتلاتمق . راحتلاندرمق . راحتلاشمق .

راستلامق

راستیقلامق . راستیقلاتمق .

§

زارلامق . زارلاتمق . زارلاندرمق .

زاغلامق . زاغلاتمق . زاغلاتمق .

§

سراجلامق . سراجلاتمق . سراجلاندرمق .

سقطلامق . سقطلاتمق .

§

شاپردامق . شاپرداتمق . شاپرداتمق .

[شاخلامق] . شاخلاتمق . شاخلاندرمق .

شاشلامق .

شاشرمق . شاشرتمق .

شاشیقینلاتمق . شاشیقینلاشمق .

شاشمق . شاشلمق .

شاشیلاتمق . شاشیلاتمق . شاشیلاشمق .

شاقیردامق . شاقیرداتمق .

شاقلامق . شاقلاتمق .

شاقوللامق . شاقوللاتمق . شاقوللاتمق .

شقالاشمق .

شرطلاتمق . شرطلاشمق .

§

صایمق . صایتمق . صایدرمق .

صایلامق . صایلاتمق . صایلاندرمق . صایلاتمق .

صایونلامق . صایونلاتمق . صایونلاندرمق . صایونلاتمق .

صااشمق . صااشدرمق .

صایتمق . صایندرمق . صایلمق .

صایچمق . صایچدرمق . صایچشدرمق . صایچلمق . صایچهلامق .

صارارمق . صارارتمق . صاریلاشمق . صاریلاتمق .

صارصمق . [صارصدرمق] صارصمق . صارصلق .

صارقمق . [صارقدرمق] صارقمق .

صارمق . صاردرمق . صارلمق . صارماشمق . صارماشدرمق .

[صاغالق] . صاغالتمق .

صاغالامق . صاغالاتمق .

صاعلاملاق. صاعلاملاق. صاعلاملاق.
 صاعمق. صاعدرمق. صاعلمق.
 صاقلامق. صاقلامق. صاقلامق.
 صاقتمق. صاقدرمق.
 صاللامق. صاللامق. صاللامق.
 صالمق. صالدرمق. صالتمق.
 صانمق. صانلمق.
 صاورمق. صاورتمق. صاورلمق.
 صاومق. صاوشمق. صاوشدرمق. صاویلوق.
 صایمق. صایددرمق. صایشمق. صایلمق.
 صایقلامق.
 صباحلامق. صباحلامق.

§

طایمق. طایددرمق. طایتمق.
 طادایمق «بوراده که طادال مفخمه کی اوقنور»
 [طارتاقلامق]
 طایمق. طایددرمق.
 طارتتمق. طارتدرمق. طارتشمق. طارتلمق.
 طاسارلامق. طاسارلامق.
 طاسلامق.
 طاسلامق.
 طاشمق. (طاشورمق) طاشیرتمق.

طاشلامق. طاشلامق. طاشلامق.
 طاشیمق. طاشیتتمق. طاشینمق.
 طاغیتتمق. طاغیتدرمق. طاغیدلمق. طاغیلیمق. طاغینمق. «طالر
 دال مفخمه کیدر».
 طاغیردامق. طاغیردایمق.
 طاقمق. طاقددرمق. طاقتتمق. طاقتلمق.
 طالامق. طالایمق. «طالر دال مفخمه کی اوقنور».
 طالمق. طالدرمق. «طالر دال مفخمه کی اوقنور»
 طانیمق. طانیتتمق. طانیتدرمق. طانیشمق. طانیلمق.
 طاوولامق. طاوولایمق. طاوولایمق. طاوولانددرمق.
 طیامق. طیایمق. طیایمق. «طالر دال مفخمه کی اوقنور»
 طرامق. طرایمق. طرایمق.
 طراقلامق. طراقلامق.

§

غاهلامق.
 قابوقلامق.
 قایمق. قایددرمق. قایلمق. قایشمق.
 قایلامق. قایلامق. قایلامق.
 قانلامق. قانلامق. قانلامق.
 قانمق. قاندرمق. قانشدرمق. قانلمق.
 [قانیلامق]. قانیلامق. قانیلامق.
 قاجمق. [قاجدرمق] قاجیرمق. قاجرتتمق. قاجشمق. قاجنمق.

قارتالمق . قارتلامق . قارتلاشمق .

قاریشمق . قاریشدرمق .

قارشلامق . قارشیلاتمق . قارشیللاشمق . قارشیللاشدرمق .

قازانمق . قازاندرمق . قازانلمق .

قاشیمق . قاشیتمق . قاشینمق .

قاصمق . قاصدرمق . قاصلمق .

قاعشامق .

قاقمق . قاقدرمق . قاقلمق . قاقشمق . قاقشدرمق .

قالبلامق . قالبلامق . قالبلاتمق .

قالمق . قالدرمق . قالدیرلمق . قالنمق .

قالقمق . قالقنمق . قالقشمق .

قالینلامق . قالینلاتمق . قالینلاتمق .

قانامق . قانامق .

قانمق . قاندرمق .

قانقسامق . قانقسیمق . قانیمق .

قاورامق . قاوراتمق .

قاوورمق . قاوورتمق . قاوورلمق .

قاوشمق . قاوشدرمق .

قایرمق . قایرلمق .

قایمق . قایددرمق .

قاینامق . قایناتمق . قایناتدرمق .

قبارمق . قبارتمق . قباردلمق .

قیامق . قیایمق . قیایمق .

قیولاتمق . قیولاندرمق .

قطرانلامق . قطرانلاتمق . قطرانلاتمق .

قلاقاتلامق . قلاقاتلاتمق . قلاقاتلاتمق .

قشامق . قشادرمق .

§

مانداللامق . مانداللاتمق .

ماولامق « يك شخصيدر »

مايه لایمق [م] . مايه لایمق . مايه لایمق . مايه لایمق .

§

وارمق . وارددرمق . وارلمق .

§

هایقرمق

هاوالامق « يك شخصيدر »

§

یایمق . یایددرمق . یایلمق .

یایشمق . یایشدرمق .

یایمق . [یایددرمق] یایدرمق . یایشمق . یایشمق .

[یایددرمق] .

یارامق . یارایمق . یاراشمق . یاراشدرمق .

یارایمق . یارایدلمق .

ایک حرکتی فتحه خفیه اولان مصدرلر

اتکله مک . اتکلتمک .
 اریتمک . اریتمک . اریتمک .
 ازبرله مک . ازبرلتمک . ازبرلتمک .
 از مک . ازدرمک . ازلمک . ازدرتمک .
 اسکیمک . اسکیتتمک .
 اسمک . اسدرمک .
 اسنمک . اسنتتمک .
 اسپرگه مک . اسپرگنتتمک .
 اشتمک . اشدرمک . اشنتتمک .
 اشتمک .
 اشله مک . اشلتمک .
 اکشیمک . اکشیتتمک .
 اکله مک . اکلتمک . اکلدرمک . اکلتمک . اکلشتمک .
 اگریلمک . اگریلتتمک .
 اکرله مک . اکرلتمک .
 اکیلمک . اکیلتتمک .
 اکمک . اکدرمک . اکلمک .
 اکک . اکدرمک . اکک .
 اکرمک . اکرتمک .
 اکهله مک . اکهلتتمک . اکهلتتمک .

یارمق . یاردرمق . یارلمق .
 یارمه لامق .
 یاره لامق [م]
 یازمق . یازدرمق . یازدرتمق . یازلمق .
 یاشماقلامق . یاشماقلامق . یاشماقلامق .
 [یاصلامق] . یاصلامق . یاصلاندرمق .
 یاغمق . یاغدرمق .
 یاغلامق . یاغلامق . یاغلامق . یاغلامق .
 یاقمق . یاقدرمق . یاقلمق .
 یاقشمق . یاقشدرمق .
 یاقلاشمق . یاقلاشدرمق .
 یاقه لامق . یاقه لامق . یاقه لامق .
 یاگلمق . یاگلتتمق .
 یالامق . یالامق . یالاشمق . یالامق .
 یالوارمق . یالوارتمق .
 یامامق . یامامق . یامالامق .
 یناشمق . یناشدرمق . یناشامق .
 یانمق (متعدیسی یانمق در) .
 یایمق . یایدرمق . یایلمق .
 [یایلامق] . یایلامق .
 یواشلامق . یواشلامق . یواشلامق .

الهمك . التمك . التمك .

اللهمك . التتمك . اللشمك .

اتمك . امدرمك . امزرمك . املتك .

امكلمك . امكلمتك .

اولتمك . اولتدرمك .

ایلمك } بونی - ایله مک - صورتندہ یازمق لازم ایسده کثیر -
الاستعمال اولوب هب بو صورتله هاسز قوللا نیلایدیقندن شاذ
اوله رق بویله جه ضبط اولندی .

اییشمك .

§

بجرمك . بجرتمك .

برابرلشمك . برابرلشدرمك .

بره له مك . بره لتمك . بره لتمك .

بزمك . بزدرمك .

[بزمك . بزتمك] .

بسله مك . بسلمتك . بسلمتك .

بگزه مك . بگزتمك . بگزه دلك .

بكله مك . بكتتمك . بكتتمك .

بكنمك . بگددرمك . بكنلمك .

بلیرمك . بلیرتتمك .

بلله مك . بللتمك . بللتمك .

§

بنسه مك .

بنیه لیمك . بنیه لشمك .

برچینله مك . برچینلتمك .

پرداخلامق . پرداخلامق .

پرده لك . پرده لتمك .

پرکیتتمك .

پككشمك . پككشدرمك .

پلتكله مك .

پلته لیمك .

پنجه لشمك .

پیشمك .

§

ترله مك . ترلتمك .

تكر له مك . تكر لتمك . تكر لتمك .

تله مك . تللتمك . تللتمك .

تمیز له مك . تمیز لتمك . تمیز لتمك .

§

چرز لیمك .

چكمك . چكدرمك . چكشمك . چكلمك . چكنمك .

چلمك . چلددرمك . چلتمك .

چنبر له مك . چنبر لتمك .

چتمك . چتدرمك . چتلمك .

چتیکله مك .

چنگلله مك . چنگلنمك .

چويرمك . چويرتمك . چويريلمك .

§

دېمك (دال تا كې اوقور) . دېدرمك . دېتمك . دېشمك .

دشمك . دشدرمك . دشلمك .

دكمك .

دكشمك . دكشدرمك .

دلك . دلدرمك . دلتمك .

دنه مك . دنتمك .

دوشرمك . دوشرتتمك . دوشرلك .

§

زدملك . زده لتمك .

زنجيرله مك .

§

سپلتمك .

[سپمك . سپتمك] .

سچمك . سچدرمك . سچلمك .

سرتتمك [سرتدرمك] سرتتمك . سرتيلمك . سرتشدرمك .

سرتلمك . سرتلتمك . سرتاشمك .

سرمك . سردرمك . سريلمك .

سرسله مك . سرسلتمك . سرسلتمك . سرسلشمك .

سزمك . سزدرمك . سزتمك . سزلك .

سلاه مك . سلتمك .

سكمك . سكدرمك .

سكرمك . سكرتمك .

سلاملاق . سلاملاتمق . سلاملاشمق .

سپيرمك . سپيرتمك .

سپيزله مك . سپيزلتمك .

سندلشمك .

سومك . سودرمك . بوشمك . سولك . سولتمك . سوندرمك .

§

شربتله مك .

شكرله مك . شكرلتمك . شكرلشمك .

§

كتيرمك [كتورمك] . كتيرتمك .

كچيكمك . كچيكدرمك .

كچشدرمك .

كچمك . [كچورمك] . كچيرتمك . كچيلمك .

كرمك . كردرمك . كرلك . كرتتمك .

كزتمك . كزدرمك . كزدرتمك . كزلك . كزتمك .

كسمك . كسدرمك . كسلمك . كسشمك .

ككيتلشمك .

ككرمك .

ككوله مك . ككولتمك .

کلمک . کلنمک .
 ککرمک . ککرتمک .
 ککشاهمک . ککشتمک . ککشلمک .
 ککرمک . ککرتمک .
 کیمک . کیدرمک . کینمک . کیلمک [یوکافلری مکسور او قویانلرده وار]
 کوره مک .
 گوله مک .

§

مکتوبلاشمق .
 مله مک . ملتکم .
 §
 نفسله مک . نفسلتمک . نفسلمک .
 نکسلمک [اصلی نا کسلمک در] .

§

یتشمک . یتشدرمک .
 یتکم .
 یدمک . یددرمک .
 یرمک . یرتمک .
 یشرمک . یشرتکم .
 یشیلتکم .
 یکنمک . یکلکم . یکشکم . یکشدرمک .
 یگیاهمک . یگیلتکم . یگیلمک .

یکیتلنمک . یکیتلشمک .
 یلبازمک . یلبازلتمک . یلبازه لتمک .
 یلتکم . یلتلکم .
 یلله مک . یللتکم .

ایلك حرکسی کسره ثقیله اولان مصدرلر

[ایرغلامق] .

ایصارلامق . ایصارلامق . ایصارلامق .
 ایخلامق .

[ایصیق] . ایصیتقمق . ایصینقمق . ایصیندرمق .
 ایصرمق . ایصرتقمق .

[ایصلامق] . ایصلاتقمق . ایصلانقمق .
 ایقنقمق . ایقندر موق .
 ایلیقمق . ایلیتقمق .

§

براقمق . براقدرمق . براغلمق .
 بیقنقمق . بیقدرمق . بیقلمق (قاعده بیقلمق یعنی غین ایله یازلمق
 لازم ایسه ده شاذ در)
 بیقلانقمق .

§

چینلامق . چینلاتقمق .
 چیرپنقمق . چیرپندر موق . چیرپلمق . چیرپشدرمق .

چیر پیلامق .

چیلدرمق . چیلدیرتمق .

§

خیر لامق .

خیزلاندرمق . خیرلاندرمق .

§

صیچرامق . صیچراتمق .

صیرتارمق .

صیرتمق .

صیزمق . صیزدرمق . صیزلمق .

صیزلانمق . صیزلاندرمق . صیزلاشمق .

صیغامق . صیغاتمق .

صیقمق . صیقدرمق . صیقلمق . صیقشمق . صیقشدرمق . صیقنمق .

صیقلاشمق . صیقلاشدرمق .

صیقیلالمق . صیقیلاتمق .

صینمق . صیندرمق .

صیوامق . صیواتمق . صیواشمق . صیواتمق . صیواشمق .

صیرمق . صیرتمق . صیرلمق .

§

طرمالامق . طرمالاتمق . طرمالانمق . طرمالاشمق .

طرمانمق . طرماندرمق . طرماشمق .

طرمیقلامق . طرمیقلاتمق . طرمیقلانمق .

طرطیقلامق . طرطیقلاشمق . طرطیقلانمق .

طیقامق . طیقاتمق . طیقانمق .

طیقمق . طیقدرمق . طیقشدرمق . طیقنمق .

طینمق [اکثریا منفیسی مستعملدر]

طینلامق . طینلانمق .

§

غیجردامق . غیجرداتمق .

غیدقلامق . غیدقلانمق .

§

فیرجهلامق . فیرجهلاتمق . فیرجهلانمق .

فیرلامق . فیرلانمق .

فیرلدامق .

فیشقرمق . فیشقرتمق .

فیصلامق . فیصلاتمق .

فیصلدامق . فیصلداتمق .

§

قیرانمق . [قیراندرمق] . قیرانمق .

قیردامق . قیرداتمق . قیردانمق .

قیریمق . قیریدرمق .

قیشقرمق . قیشقرتمق . قیشقرلمق .

قيمدا مق. قيمدا تمق. قيمدا تمق.

قيور مق. قيور تمق. قيور لمق.

قيرمق. قيودرمق. قيولمق. قيوشمق.

قيزار مق. قيزار تمق. قيزار لمق.

قيز مق. قيزودرمق. قيزوشمق. قيزوشدر لمق. قيزولمق.

قيشلامق. قيشلا تمق. قيشلا تمق.

قيصالمق. قيصال تمق.

قيصيق. قيصدرمق. قيصلمق.

[قيصر غا تمق].

قيصقانمق. قيصقاندر مق. قيصقان لمق.

قيلمق. قيودرمق. قيلمق.

قيمق. قيودرمق. قيلمق.

§

ويزلامق. ويزلاتمق. ويزلانمق.

§

ييرامق. ييراتمق. ييرانمق.

ييرتمق. ييرتدر مق. ييرتلمق.

ييقمق. ييقدر مق. ييقلمق.

ييلمق. ييلدريمق.

ييلشمق.

ايلك حر كه سي كسرة خفيفه اولان مصدر لر

احراملا تمق.

ايلكلتمك.

ايتك. ايدلك - ايتلمك. ايتشمك.

ايچمك. [ايچودرمك] ايچيرمك. ايچلمك. ايچشمك.

ايرمك. ايردويمك. ايرلك. ايرشمك. ايرشودرمك.

ايتهمك (قديم املاسي ياسز - ايتهمك - ايسده ياكلشدر).

ايتهمك. ايتهمك. ايتلمك. (بونلري ايلمك كبي ايتهمك يازمق لازمدر.)

ايله مك. ايتلمك. ايسانمك.

ايشله مك. ايشلمك. ايشانمك.

ايشتمك. ايشيدلك. ايشودرمك.

ايكرنمك. ايكوندومك. ايكونلمك.

ايكنه لك. ايكنه لتمك.

ايكيله مك. ايكيلمك. ايكيشمك.

ايلشمك. ايلشودرمك.

ايلكله مك. ايلكلتمك. ايلكلنمك.

ايمرنمك. ايمرنودرمك.

ايناتمق. ايناندر مق. اينانلمق.

[اينچيمك]. اينچيتمك. اينچينمك. اينچينلمك.

اينمك. ايندويمك. ايندوتتمك. اينلمك.

§

براهمك . برشمك . برشدرمك .
پيتنمك .

پيتشمك . پيتشدرمك .

پيتمك . پيتورمك [پيترمك]

پچمك . پچدرمك . پچلمك .

پيلمك . پيلدرمك . پيلدرتمك . پيلشمك . پيلنمك .

پيله مك . پيلتمك . پيلنمك .

پينمك . پيندرمك . پيندرتمك . پيننمك .

§

پيره لشمك .

پيسله مك . پيساتمك . پيسلنمك .

پيشمك . پيشورمك [پيشيرمك] . پيشيرتمك .

§

تسنمك (قديم املاسى و طوغرىسى تكسنىمك در)

§

چفتله مك . چفتلشمك .

چيلنمك .

چيمديكله مك .

چيممك . چيمدرمك .

چيزمك . چيزدرمك . چيزلمك .

چيقمق . چيقارمق [چيقدرمق] . چيقارتمق . چيقارلق . چيقلمق .

چيويلاه مك . چيويلتمك . چيويلتنمك .

§

ديتمك . ديتدرمك . ديدنلك . ديدنمك . ديدشمك .

ديمك . ديدرمك . ديتلمك . ديتنمك .

ديره مك . ديرنمك .

ديرمك .

ديزمك . ديزدرمك . ديزدرتمك . ديزلمك .

ديشله مك . ديشلتمك . ديشلنمك .

ديكمك . ديكدرمك . ديكلمك .

ديگمك . ديگدرمك .

ديلمك .

ديلاه مك . ديلتنمك .

ديليلاه مك . ديلىلنمك .

§

سيلمك . سيلدرمك . سيلنمك .

سيلكمك . سيلكدرمك . سيلكنمك .

سينمك .

سيورلك . سيورلتمك .

سيويشمك .

شيشمك . [شيشدرمك] شيشرمك .

شيشله مك. شيشلتمك.

§

كيرمك. كيرلمك. كيرشمك. كيريشلمك.

كيزله مك. كيزلتمك. كيزلشمك.

كليدله مك. كليدلتمك. كليدلشمك.

§

ويرمك. ويردرمك. ويرلمك (بونلرك واولرى تلفظده مفتوحدر)

§

ييمك. ييدرمك. يييلمك (بونلرك يالرى تلفظده مفتوحدر)

ييقامق. ييقاتمق. ييقانمق.

ايك حرکه سی ضمه مبسوطه اولان مصدرلر

اوپمك. اوپدرمك. اوپشمك. اوپشدرمك. اوپلمك.

اوتتمك. اوتدرمك. اوتشمك.

اودمك. اودتمك. اودشمك. اودشتمك.

اورتمك. اورتدرمك. اورتلتمك. اورتشمك.

اورمك. اوردرمك. اورلمك.

اورسه له مك. اورسه ليمك. اورسه لشمك.

اورومك (بك شخصيدر)

اورومچكلتمك.

اوزلتمك.

اوزنمك. اوزندرمك. اوزنلتمك.

اوفكلتمك. اوفكلندرمك.

اوكرتمك. اوكرشمك.

اوكسورمك. اوكسورتتمك.

اوكمك. اوكدرمك. اوكلتمك. اوكلشمك.

اوكوتتمك. اوكوتدرمك. اوكدرمك.

اوكرمك.

اولچمك. اولچدرمك. اولچلتمك. اولچلشمك.

§

بوجكلتمك.

بولمك. بولدرمك. بولنتمك. بولشمك.

§

چوپلتمك.

چوركلتمك.

چوزمك. چوزدرمك. چوزلتمك.

چوكمك. [چوكدرمك]. چوكرتتمك.

چوملمك. چوملتمك.

§

دوشه مك. دوشتمك. دوشدرمك. دوشنتمك.

دوكمك. دوكدرمك. دوكلتمك.

دوكمك. دوكدرمك. دوكلتمك.

دوئمك . دوندرمك . دونلمك .

§

سوزلشمك .

سوكمك . سوكدرمك . سوكلك .

سويك سوندرمك

سويلاهيك . سويلتمك . سويلشمك . سويلمك .

§

كوتولهيك . كوتولشمك . كوتولنمك .

كورلاهيك . كورلتمك . كورلنمك .

كوشلاهيك . كوشلتمك .

كورمك . كوردرمك . كورلمك . كورشمك . كورشدرمك .

كوزلاهيك . كوزلتمك . كوزلنمك .

كوزوكمك .

كوسترمك . كوسترلك .

كولنمك .

كومك . كومدرمك . كوملمك .

ايك حركهسى ضمه مقصوره اولان مصدرلر

اوتولهيك . اوتولتمك . اوتولنمك .

اوچلاهيك . اوچلتتمك . اوچلشمك . اوچلنمك .

اوپرمك . اوپرتمك .

اورمك . [اوركدرمك] اوركتتمك .

اورمك . اورتمك .

اوزمك . اوزدرمك . اوزلك .

اوستلمك .

اوشمك . [اوشدرمك] اوشورمك . اوشوشمك .

اوشومك . اوشوتتمك .

اوقلاهيك . اوقلتمك .

اوقورمك . اوقورتتمك . اوقورلك .

اولشمك . اولشدرمك .

§

بورومك .

بوزمك . بوزدرمك . بوزولمك .

بوكمك . بوكدرمك . بوكولمك .

بيومك . بيوتتمك .

§

پوسكورمك . پوسكورتمك .

توتمك . توتدرمك .

توتسيلاهيك . توتسيلتمك . توتسيلنمك .

توتولهيك .

تورمك . تورتمك .

توكتتمك . توكتنمك .

تومسلمك .

تونهيك . تونتتمك .

تونكله مك . تونكلتمك .
توبلتمك .

§

چورومك . چوروتتمك .
دورتتمك . [دوردللك] دورتلمك .
دورمك . دورلك .
دوزله مك . دوزلشمك .

دوشمك . [دوشدرمك] دوشورمك .
دوشوتتمك . دوشوتندرمك . دوشوتلمك .

§

سپورمك . سپورتتمك . سپورلك .
سوتلتمك .

سورچك . سوچدرمك .
سورومك . سوروتتمك . سوروتلمك .
سوزمك . سوزدرمك . سوزلك .

§

كوتتمك . كودلك .
كوسمك . كوسدرمك .
كوللك . كولدرمك . كوللتمك .
كولشمك . كولشدرمك .
كوندوزله مك .
كونشلتتمك .

§

يوجلتمك . يوجلتمك .
يورومك . يوروتتمك . يورودلك .
يوركلتمك . يوركلندرمك .
يوزمك . يوزدرمك .
يوزله مك . يوزلشمك . يوزلشدرمك .
يوكسلمك . يوكسلتمك .
يوكله مك . يوكلتمك . يوكلتمك .

ايك حرکه سی ضمه مفخما اولان مصدرلر

[اوتارمق] .

اوتلامق (يك شخصيدر) . اوتلاتمق . اوتلاتمق .
اوتورمق . اوتورتتمق . اوتورلمق . اوتوردلمق .
اورته لامق .

اورتاقلاشمق .

اوغتمق . اوغدرمق . اوغلمق . اوغشدرمق . اوغشمق .

اوغلامق . اوغلاتمق . اوغلاتمق .

اوقشامق (قديمده اوخشامق يازيليردى) . اوقشاتمق . اوقشاندرمق .

اوقشاتمق .

اوقومق . اوقوتتمق . اوقوتتمق .

اوكمق . اوكدرمق .

اولمق . اولدرمق . اولتمق .

اويالامق . اويالاتمق . اويالاتمق . اويالاندرمق .

اويه لامق . اويالاتمق .

اویتمق . اویدرمق . اویلمق .
اوینامق . اوینامق . اوینامق . اوینامق . اوینامق .

§

بورجلاتمق . بورجلاتمق .
بوزمق . بوزدرمق . بوزلمق . بوزارمق . بوزشمق . بوزشدرمق .
بوشامق . بوشاتمق . بوشاندرمق . بوشاتمق .
بوشالمق . بوشالمق .

بوغلمق . بوغدرمق . بوغشمق . بوغشدرمق . بوغلمق .
بوغچلامق . بوغچلامق .

بوللاتمق . بوللاشمق . بوللاتمق . بوللاشدرمق .

بویامق . بویاتمق . بویاندرمق . بویاتمق .

بویلامق . بویلامق . بویلامق .

§

پورصومق .

پوصه لاتمق .

§

توزلامق . توزلاتمق . توزلاتمق . توزلاندرمق .

§

جوشمق . جوشدرمق .

§

چوغالمق . چوغالمق .

چوقلاشمق . چوقلاشدرمق . چوقلاشمق .

§

خورتلامق (يك شخصيدر)

خوشلانمق . خوشلاندرمق . خوشلاشمق .

§

زورلامق . زورلاتمق . زورلانمق .

§

صورمق . صوردرمق . صورلمق . صورشدرمق .

صوغومق . صوغوتمق .

صوغوقلامق . صوغوقلانمق .

صویتمق . صویدرمق . صویندرمق . صوینمق . صویلتمق .

§

طویارلامق . طویارلاتمق . طویارلانمق .

طویاللامق . طویاللاتمق . طویاللانمق .

طوغرامق (دال کبی تلفظ اولنور) . طوغراتمق . طوغرانمق .

طوغریلمق . طوغریلمق .

طوغرمق . طوغورتمق . طوغورتمق .

طوقومق . طوقوندرمق . طوقونمق .

طوقانمق . طوقاندرمق .

طوقوشمق . طوقوشدرمق .

طوگمق . طوگدرمق .

طولامق . طولاتمق . طولاندرمق .

طولاشمق. طولاشدرمق.

طولق (بودنخی) طولدرمق. طولدرتمق.
طویمق طویورمق. طویلمق.

قوجاهق. قوجاتمق. قوجالمق. قوجالمق. §
قوجمق. قوجلمق.

قوجالمق.

قوتمق. [قوقدرمق] قوتمق. قوتمق. قوتمق. قوتمق.

قورتمق. [قورقدرمق] قورتمق. قورقلمق.

قوشمق. قوشدرمق. قوشلمق. قوشوشمق.

قوقلامق. قوقلامق. قوقلاشمق. قوقلاشدرمق. قوقلامق.
قوتوقلامق.

قوللامق. قوللامق. قوللامق. قوللامق.
قولاجلامق.

قولایلامق. قولایلامق. قولایلاشمق. قولایلامق.

قومق. قومق. قودرمق. قویدرمق. قونلمق. قویلمق.
[قونوقلامق].

مورارمق. موراتمق.

بورغهلامق (بک شخصیدر)

بورمق. بورلمق.

یوغرمق. یوغرتمق. یوغرلمق.

یوقلامق. یوقلامق. یوقلامق. یوقلامق.

یولمق. یولدرمق. یولتمق.

یوللامق. یوللامق.

یونمق. یونتمق. یوندرمق. یونلمق.

ایلك حرکسی ضمه ممدوده اولان مصدرلر

اوتاتمق. اوتاندرمق.

اوچورمق. اوچورتمق. اوچوشمق. اوچورلمق.

اوجوزلامق. اوجوزلامق. اوجوزلاشمق. اوجوزلامق.

اورمق. اوردرمق. اورشمق. اورشدرمق. اورولمق.

اوزامق. اوزاتمق. اوزالمق. اوزاتمق.

اوزلاشمق. اوزلاشدرمق.

اوستلاشمق.

اوصاتمق. اوصاندرمق. اوصانلمق.

[اوصلامق]. اوصلامق. اوصاندرمق.

اوغرامق. اوغراشمق. اوغراشدرمق.

اوقلامق.

اوقالمق. اوقالمق.

اوقاقلامق. اوقاقلامق. اوقاقلامق.

اولامق. اولاتمق. اولاشدرمق. اولاشمق.

اولولاتمق.

اولومق (يك شخصيدر)

اومق . اومدرمق . اومولمق .

اونوتتمق . اوتوتدرمق . اونودلمق .

اوتاتمق . اوتاندرمق .

اويمق . اويدرمق . اويوشمق . اويوشدريمق . اويولمق .

اويومق . اويوتتمق . اويوقلامق .

§

بودامق . بوداتمق . بوداتمق . بوداقلاتمق .

بوداتمق .

بورمق . بوردرمق . بورلمق .

بوروشمق . بوروشدريمق .

بورقلمق .

بولامق . بولاتمق . بولاندريمق . بولاشمق . بولاشدريمق .

بولمق . بولدرمق . بولشمق . بولشدريمق . بولتمق . بولتدريمق .

بونامق . بونالمق . بوناتمق . §

بوللامق . بوللاتمق . بوللاتمق .

§

خويلاتمق . خويلاندريمق .

خويسزلاتمق .

§

روحلاتمق .

روزكارلامق . روزكارلاتمق . روزكارلاتمق .

§

صوصمق . صوصدريمق .

صولامق . صولاتمق . صولاتمق . صولاتدريمق .

صوتتمق .

§

طوتتمق . طوتدريمق . طوتشمق . طوتشدريمق . طوتلمق . طوتتمق .

طورمق (دال کبی اوقنور) . طوردرمق . طورلمق .

طوراقلاتمق (بودخی) .

طوزلامق . طوزلاتمق . طوزلاتمق .

طوزتمق (دال کبی اوقنور) . طوزورمق [طوزدريمق] . طوزلمق .

§

قورجهلامق . قورجهلاتمق . قورجهلاتمق . قورجهلاشدريمق .

قورمق . قوردريمق . قورولمق .

قورولامق . قورولاتمق . قورولاتمق .

قورومق . قوروتتمق . قوروتتمق .

قوشاتمق . قوشاتمق . قوشاندريمق .

قوشقولاتمق .

قوللاتمق . قوللاندريمق . قوللاناتمق .

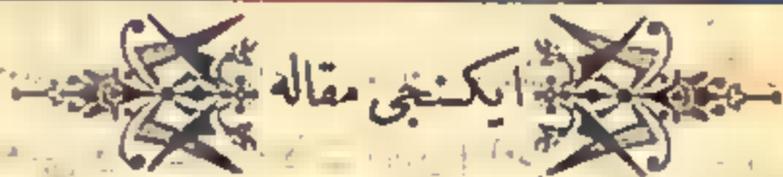
§

يوتتمق . يوتدريمق . يودلمق - يوتلمق .

يوماقلاتمق . يوماقلاتمق .

يومتق . يومدرمق .

يومشاتمق . يومشاتمق .

فعل

۱۰۸ - هم زمانه تعلق هم ذاته دلالت ایدن کلهزه [فعل]
 دینور [یازدی . یازیور . یازاجق] سوزلری کبی که بونلرک برنجیسندن
 برذاتک اولجه یازمش اولدینی وایکنجیسنندن سوز سوبلورکن برذاتک
 یازمقدمه اولدینی و اوچنجیسنندیده برذاتک ایلروده یازاجنی معنای منفهم
 اولوب اوچ زماندن بریله بر شخصه تعلق ایتدکلرندن بونلره فعل دینور .
 ۱۰۹ - ترکی فعلر مصدرلردن یاپیلورلر که بو یایلمق اصوله
 [اشتقاق] دینور و اشتقاقه حاصل اولان فعله [صیغه] تسمیه اولنور .
 و بر صیغه تک مفرد و جمع اولق اعتباراتیه متکلم مخاطب غائب صورتلری
 تطبیق ایدلسنه [تصریف] دینور و بر مصدردن حاصل اولان صیغه لری
 مجموعنه [امثله مختلفه] و بالکمز بر صیغه تک تصریفه [امثله مطرده]
 تسمیه اولنور .
 ۱۱۰ - ازمینه تک دینان شیر زمان حاله نسبتله کچن و کله جک
 اولان ایکی زمانه نفس حالدن عبارت اولان اوچنجی بر زماندن عبارتدر .
 هر نقدر حال دینان زمانک حقیقتده وجودی اولیوب یعنی
 سوبلورکن کیمی کچمش کیمی کله جک اولدیغندن بونک جدا وجودی
 یوق ایلده بوراده کی مقصد حکمت وضع اولیوب اخبار کیفیت
 اولدیغندن بر شیک سوبلندیکی زمانه [حال] دینلمش و بونک مقدمه
 [ماضی] و آتیسنده [استقبال] نامی ویرلمشدر .

ترکی فعللرک اشبو اوج زمانه تعلقلری اعتباراتیه کندولرنده
 بر حال صیغه سی و استقباله دلالت ایدن [امر . نهی . وجوبی . التزامی .
 استقبال] ناملریله بش صیغه و هم حال هم استقباله دلالت ایدن
 مضارع نامیه بر صیغه و زمان ماضی به تعلق ایدن نوع ماضی صیغه سی
 واردر که جمله سی [امر . نهی . وجوبی . التزامی . استقبال . حال .
 مضارع . ماضی نقلی . ماضی شهودی] ناملریله طقوز نوعدن عبارت
 اولوب بونلرک هر برینک امثله مطرده لری واردر انجق [آکرمق .
 کیشنه مک] کبی فعللرک معنای متکلم و مخاطبه عطف جائز اولدیغندن
 بونلرک بالکمز غائب صورتلری قالیر که بو کیلره [فعل یک شخصی] دینور .
 ۱۱۱ - ترکی مصدرلردن دعا بر طاقم صیغه لری یاپیلور که بونلرک
 بر طاقملرینک امثله مطرده لری اولیوب بالکمز معنای فعلی متضمن برر
 کله درلر و بر طاقملریده اسم و صفت معناسی و برر که شو حاله کوره
 مشتقات اوج درلو اولور .
 برنجیسی - ذات و زمانه دلالت ایدن و امثله مطرده سی بولنان
 صیغه لردر که بونلره [ذات فعل] دینور که بالاده محرر طقوز صیغه
 بوندندر .
 ایکنجیسی - امثله مطرده سی اولیه رق معنای فعلی متضمن اولان
 صیغه لردر که بونلره ده [خصوصی صیغه لری] دینور .
 اوینجیسی - اسم و صفت معناسی و برن صیغه لردر که بونلره ده
 [فرع فعل] دینور . بناء علیه بون مقاله بونلرک احوالی تفصیل ایتک
 اوزره اوج باب اوزرینه تحریر اولندی .

۱۱۲ - تالیفیه ترکیب اشتقاقی هم در لغت مقصدی و در لغت ابواب صورتها حاصل اولوب بعض مرتبه واقع اولان تبدلات مثبت و منفی زده اولدیغندن ترکی فعللک استقام صورتیده اشتقاقده بر قاعدهیه تابع بولدیغندن اشاغی طوغیری ذکر اولان اشتقاق قواعدندم اولام مثبت تالیفیه منفی تالیفیه استقام صورتلری در میان ایدلس و اشتقاقده تلفظی فصیح اولان در سعادت لسانی اساسی طوغرتلری اولان [بکله]

در میان اولان صورته اولان جمله اولان مبتدا کلامه کلامه
برنجی باب

ذات فعلی...
۱۱۳ - ترکی ذات فعللری بر مصدر اولن و یا خود بر مصدرده بر اسمدن و یا ایکی مصدر اولن تحصل ایدرلرکه [بسیط و مرکب] ناملریه ایکی نوعدرلر بناءعلیه بویات ایکی نوع اوزرینه تحریر و تدقیق اولندی.

نوع اول

کسظ فعللر
۱۱۴ - بالادیه بیان اولدیغنی وجه لیه ذات فعللر [اشتقاق

حال. حال و استقبال. ماضی [زمانلریه دلالت ایتمک اوزر مدوت صنف

المختلف اول

استقباله دلالت ایدرلر

۱۱۵ - معضالری مستقبله ناعده اولان فعللر [امر. نهی

و چون الزامی استقبالی [دینلر لیش نوع صیغه دین بوجه اولی تهریف اولتولرل شده تالیفیه ناکاه اولان واقع استقام صیغه اولان اولان
۱۱۶ - برایتمک اجر استقامی امر ایله حیجی کله زده [کلمه امر]
دینلر که بوتلرده حاضر و غایبه امر اولونمق اعتبار اولنله [امر حاضر]
و امر غائب [ناملریه ایکی در لوردر]

امر حاضر - مخاطبه بر فعلک اجر استقامی امر اولان کله لردر
[باز. اوقو] کجی

امر حاضر یا معی ایچون مثبت مصدرلرک ماده اصلیه لرخی المق
کفایت ایدر یعنی حاضرلر مثبت مصدرلرک ماده اصلیه لرندن عیار تدبر

بازمق - دن - باز
اوقومق - اوقو
کلمک - کل

کیتمک بنا اولن کیت... کجی.

بو صورته حاصل اولان امر حاضرلر مفرد اولوب بوتلرک
اخترلیته بر صاعر کاف علاوه اولندقدن جمعلری حاصل اولور انحق
بو علاوه قائده تحریرک احکامنه رعایت لازمه کجی - ۱۱۱

مفرد جمع

یا از نیازک

اوقو اوقو

کل کل

[] اوقو کله کیت کیت کیت کجی - ۱۱۱

بعضاً رجا و تمنی ایچون مفرد مقامنده جمع صیغه سی التوب اخرینه بر (دی) علاوه اولندینی کی شدت تعظیم قصد اولنان محلولده جمع لری اخرلرینه بر (ز) حرفی علاوه اولنور .

تمنی ایچوره	تعظیم ایچوره
یازگدی	یازگن
اوقوبگدی	اوقوبگن
کلگدی	کلگن
کیدگدی	کیدگن ... کی

امر غائب — غائبه بر فعلک اجراسنی امر اولان کله در [یازسین . اوقوسون] کی . امر غائب یایمق ایچون امر حاضرک مفردینک اخرینه صوک حرکه سی ساکن و فتحه و کسره اولاندرده [سین] وضعه اولانلرده [سون] علاوه اولنوب مفردی و بو مفردک اخرینه [لر] علاوه سی جمع حاصل اولور

مفرد	جمع
یازسین	یازسینلر
اوقوسون	اوقوسونلر ... کی

۱۱۷ — بر فعلک اجراسنی نمی ایدن کله لره (کله نمی) دیرلر که یوده مخاطب و غائبه کوره [نمی حاضر و نمی غائب] ناملریله انکی نوعدر .
نمی حاضر — مخاطبی بر فعلک اجراسندن نمی ایدن کله در

[یازما . کلمه] کی . نمی حاضرلرده منق مصدر لریک ماده اصلیه لری التورسه مفرد لری اولوب جمع لریده امر حاضر لریکی اولور .

مفرد	جمع
------	-----

یازماق	— دن	— یازما	یازمایک	یازمایگن
کلمه مک	— د	— کلمه	کلمه یک	کلمه یگن
اوقوماق	— د	— اوقوما	اوقومایک	اوقومایگن
کزمه مک	— د	— کزمه	کزمه یک	کزمه یگن . . کی

نمی غائب — غائبی بر فعلک اجراسندن نمی ایدن کله در [یازمسین . اوقومسون] کی . اشبو نمی غائب لریک نمی حاضر لریک اخرلرینه (سین . سون) علاوه سیله مفرد لری و بو مفرد لره [لر] علاوه سیله جمع لری حاصل اولور .

مفرد	جمع
یازماسین	یازماسینلر
اوقوماسون	اوقوماسونلر ... کی

فعل التزامی

۱۱۸ — معنای مصدرینک وقوعی متکلمک ماترم و مطلوبی اولدیغنه دلالت ایتمک اوزره یایلان صیغه یه [التزامی] دینور [یازهم] کی که یازمقلمز لازمدنر دیمک اولور .
بوصیغه یی تشکیل ایچون مثبت منق واستفهام صورتلرینه کوره اوج اصول واردرنر .

مثبت صورتی تشکیل ایچون مثبت مصدر اولده ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه مفتوحه قیاسوب نبرها کتور یله نك و متحرک اولانلره ها یرینه (ه) علاوه اولنبرق مفرد غائی تحصیل اولنوب بعده [ر] علاوه سیله جمع غائی وضار نسبتیه ایله تکلم و مخاطب طرورتلری حاصل اولور. یعنی

مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق

کبی مفرد غائبی تحصیل اولنوب [ر] علاوه سیله وضار نسبتیه الحاقده قاعده تحریکده رعایتله امثله مطرده بی اولان شون:

مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق

مثبت صورتی تشکیل ایچون مثبت مصدر اولده ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه مفتوحه قیاسوب نبرها کتور یله نك و متحرک اولانلره ها یرینه (ه) علاوه اولنبرق مفرد غائی تحصیل اولنوب بعده [ر] علاوه سیله جمع غائی وضار نسبتیه ایله تکلم و مخاطب طرورتلری حاصل اولور. یعنی

مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق

کبی مفرد غائبی تحصیل اولنوب [ر] علاوه سیله وضار نسبتیه الحاقده قاعده تحریکده رعایتله امثله مطرده بی اولان شون:

مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
مفرد	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق
جمع	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق	بازمق

مفرد - طيقاميه يم . طيقاميه سڭ . طيقاميه

جمع - طيقاميه لم . طيقاميه سڭز . طيقاميه لر

مفرد - دنه يم . دنه سڭ . دنه

جمع - دنه لم . دنه سڭز . دنه لر

مفرد - قازيمه يم . قازيمه سڭ . قازيمه

جمع - قازيمه لم . قازيمه سڭز . قازيمه لر

مفرد - اريمه يم . اريمه سڭ . اريمه

جمع - اريمه لم . اريمه سڭز . اريمه لر

مفرد - اوقوميه يم . اوقوميه سڭ . اوقوميه

جمع - اوقوميه لم . اوقوميه سڭز . اوقوميه لر

مفرد - يوروميه يم . يوروميه سڭ . يوروميه

جمع - يوروميه لم . يوروميه سڭز . يوروميه لر

استفهام صورتی ايشه بالكز متكلم وغائيلرينه مخصوص اولوب
بونلر دنده متكلمده اخرينه [مي] ادا تنك الحاقى وغائيلرده مثبت ايچون
امر غائيبك ومنق ايچون نهي غائبك اخرينه ينه مذكور [مي] اکتورمك
اولور كه بونلر امرى سوال ايچون بر نوع صيغلردن عبارت اولورلر .

متكلم - يازمه يمى . يازمه
غائب - يازماسينمى . يازماسينلرمى

متكلم - يازمه يمى . يازمه لمى
غائب - يازماسينمى . يازماسينلرمى

کې اولوب ساثر افعالدهده بوصورتله تصريف اولتورلر .

فعل وجوبى

۱۱۹ - برايشي ايشلمك ايچون فاعله لزوم كوسترن صيغه يه
[وجوبى] دينور [يازمالى] كې كه يازمق كرك معناسى مشعر در .
بو صيغه دخى مثبت ومنق واستفهام صورتلرينه كوره اوچ صورتله
تشكيل اولتور .

مثبت صورتك تشكىلى ايچون : مثبت مصدرلرك ثقيللر نده ادا ت
مصدرى [مالى] وخفيقلر نده [ملى] به تحويل ايندنجه مفرد غائيبى اولور
بو كا [لر] علاوه ايند كده جمع غائيبى ظاهر اولوب ضمائر نسبيه علاوه سيله ده
مخاطب و متكلم صورتلرى چيقار . شو :

متكلم	مخاطب	غائب
مفرد - يازمالي يم	يازماليسڭ	يازمالى
جمع - يازمالي يز	يازماليسڭز	يازماليلر
مفرد - ازملى يم	ازملي سڭ	ازملى
جمع - ازملى يز	ازملي سڭز	ازملي لر
مفرد - اوينامالى يم	اويناماليسڭ	اوينامالى
جمع - اوينامالى يز	اويناماليسڭز	اويناماليلر
مفرد - اوقومالى يم	اوقوماليسڭ	اوقومالى
جمع - اوقومالى يز	اوقوماليسڭز	اوقوماليلر

تغییر } یازمیه - و - یازمیه جق
 } ازیمه - و - ازیمه جک

استفراجه } یازمیه جقمی
 } ازیمه جکمی

کبی اولوب امثله مطرده لریده بروجه آیدر :

مثبت

مکلم	مخاطب	غائب	۱۶۱
یازمیه جقم	یازمیه جقنک	یازمیه جق	
یازمیه جقز	یازمیه جقگز	یازمیه جقار	
ازیمه جکم	ازیمه جکک	ازیمه جک	
ازیمه جکنز	ازیمه جکگز	ازیمه جکلر	

منفی

یازمیه جقم	یازمیه جقنک	یازمیه جقق	یازمیه مقدره
یازمیه جقز	یازمیه جقگز	یازمیه جقار	
ازیمه جکم	ازیمه جکک	ازیمه جک	ازیمه مکدره
ازیمه جکنز	ازیمه جکگز	ازیمه جکلر	

استفراجه

یازمیه جقمی	یازمیه جقمینک	یازمیه جقمی	مثبت
یازمیه جقمی	یازمیه جقمینگز	یازمیه جقمی	
ازیمه جکمی	ازیمه جکمینک	ازیمه جکمی	
ازیمه جکمی	ازیمه جکمینگز	ازیمه جکمی	

یازمیه جقمی	یازمیه جقمینک	یازمیه جقمی	منفی
یازمیه جقارمی	یازمیه جقمینگز	یازمیه جقمی	
ازیمه جکمی	ازیمه جکمینک	ازیمه جکمی	
ازیمه جکلرمی	ازیمه جکمینگز	ازیمه جکمی	

صنف تانی

حاله دلالت ایدنلر

۱۲۱ - زمان حالده برایشک وقوعنی بیان ایچون اولان کله به [فعل حال] دینور که لسان ترکیده بونک ایچون مخصوص بر فعل وارددر یعنی [کلیور] کبی که بوسوز سوبلنیر کن او ادمک دشنی کلکده اولدینی اکلشیلور . فعل حال تشکیلی ایچون : کرک مثبت کرک منفیده ماده اصلیه نیک اخیری ساکن اولسون متحرک اولسون مکسور قلندقدن و علامت کسره اوله رق بریا کتیردکن صوکره آهنگ قاعده سنه باقیه رق کرک ثقیلره کرک خفیفله [یور] علاوه ایدیلوب مفرد غایبی اولور و بوکا [لر] علاوه سیله جمع غایبی و ضمائر نسیه الحاقیه ده دیگر صیغه لری حاصل اولور . نته کیم :

- یازمق - دن - یازیور
- طیقامق - د - طیقیور
- دنه مک - د - دنیور
- قازیمق - د - قازیور
- اریمک - د - اریور
- اوقومق - د - اوقیور
- یورومک - د - یوریور

صورتنده مفرد غایبی اولوب ادوات الحاقیه ده امثله مطرده سی شوه :

پلیقامیورم	پلیقامیورسک	پلیقامیورلر	پلیقامیور
دنه مکره	دنه میورم	دنه میوروز	دنه میورسک
قاز ممقوره	قاز میورم	قاز میوروز	قاز میورسک
اریم مکره	اریم میورم	اریم میوروز	اریم میورسک
او قومقوره	او قوم میورم	او قوم میوروز	او قوم میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
ایقور مکره	ایقور میورم	ایقور میوروز	ایقور میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
ایقور مکره	ایقور میورم	ایقور میوروز	ایقور میورسک

از میورم [از میورسک] [از میوروز] [از میورسک]
 از میورم [از میورسک] [از میوروز] [از میورسک]
 از میورم [از میورسک] [از میوروز] [از میورسک]

پلیقامیورم	پلیقامیورسک	پلیقامیورلر	پلیقامیور
دنه مکره	دنه میورم	دنه میوروز	دنه میورسک
قاز ممقوره	قاز میورم	قاز میوروز	قاز میورسک
اریم مکره	اریم میورم	اریم میوروز	اریم میورسک
او قومقوره	او قوم میورم	او قوم میوروز	او قوم میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
ایقور مکره	ایقور میورم	ایقور میوروز	ایقور میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
یوروم مکره	یوروم میورم	یوروم میوروز	یوروم میورسک
ایقور مکره	ایقور میورم	ایقور میوروز	ایقور میورسک

ایقور مکره [ایقور میورسک] [ایقور میوروز] [ایقور میورسک]
 ایقور مکره [ایقور میورسک] [ایقور میوروز] [ایقور میورسک]
 ایقور مکره [ایقور میورسک] [ایقور میوروز] [ایقور میورسک]

دنهك دن دنیور. ارامق دن زیور [کبی و بو فعل حالك آهنگ
قاعدہ سنه عدم موافقتی شاذ اوله رق قبول اولمشدر .

صنف ثالت

حال واستقباله دلالت ایدن

۱۲۲ - ترکیبده هم حال هم استقباله دلالت ایدر بر فعل
واردر که بوکا [فعل مضارع] تسمیه اولنور [بازار] کبی که بوندن
[یازیور و یازه جق] معنارینک هر ایکسیده اکلاییلور .

فعل مضارع تشکیلی ایچون مثبت منفی واستفهامه کوره قواعد مختلف
اولدیغدن بروجہ آتی جمہسی بشقہ بشقہ تعریف اولندی. شویاہ کہ :
مثبتلردن مضارع یا بمقدہ کلمہ نک حالك کوره ایکی اصول واردر :
برنجیسی - ماده اصلیه نک اخری متحرک اولانلرک عمومندہ
بر (س) حرفی و ماده اصلیه نک اخری ساکن اولانلرک ثنائیلرندہ
اخترلی مفتوح قیلندقدن وثقیلرہ (آس) و خفیفلرہ ینا (س) حرفی
علاوہ اولندقدن صکرہ ادات جمعه وضماثر نسبیہ ایله صیغہلری حاصل
اولور . نتہ کیم :

طیقماق - دن - طیقار
دنهك - د - دنہر
قازیمق - د - قازیر
اریمك - د - اریر
اوقومق - د - اوقور
یورومك - د - یورور

منکر کلرہ

یازمق - دن - یازار
بوزمق - د - بوزار
ازمك - د - ازر
سومك - د - سور

ساکن کلرہ

طرزنده مفرد غائبلری حاصل اولوب ادات جمع وضماثر نسبیہ ایله ده
امثله معطرده لری شو :

طیقارم	طیقارمك	طیقار
طیقارمق	طیقارمگ	طیقارلر
دنہم	دنہرمك	دنہر
دنہمق	دنہرمگ	دنہرلر
قازیرم	قازیرمك	قازیر
قازیرمق	قازیرمگ	قازیرلر
اریرم	اریرمك	اریر
اریرمق	اریرمگ	اریرلر
اوقورم	اوقورمك	اوقور
اوقورمق	اوقورمگ	اوقورلر
یورورم	یورورمك	یورور
یورورمق	یورورمگ	یورورلر

صورتلری حاصل اولور که ثنائیلردن شاذ اوله رق :

یلمك - دن - ییلیر
المق - د - آلیر
صامق - د - صانیر
قالق - د - قالیر
کلمك - د - کلیر

مضارع لری یا ایله اولق لازم کیلور. آخری ساکنلرک امثله
مطرده لریده شو:

یا زارم	یا زار سک	یا زار
یا زارز	یا زار سکز	یا زار لر
بو زارم	بو زار سک	بو زار
بو زارز	بو زار سکز	بو زار لر
از روم	از روم سک	از روم
از رومز	از روم سکز	از روم لر
سورم	سورم سک	سور
سورمز	سورم سکز	سور لر

وجهه تصرف اولنور.

ایکینجی - ماده اصلیه سنک آخری ساکن اولان تالیلرده
اوج حرفک بر حرکتی وار ایسه خفیلرک آخری مفتوح قیلندقدن
وثقیلرده برده الف کتوردکن سوکره بر [س] حرفی علاوه سیله
مفرد غایبی اولور واکر اوج حرفک بر دن زیاده حرکتی وار ایسه
صوک حرکتیه کوره آهنک قاعده سنه تطبقاً آخرینک حرکتی تبدیل
ایدوب بعده [س] علاوه سیله اولور ورباعیلرده بویه اولوب بعده
جمع اداتی و ضماثر نسبه ایله امثله مطرده لری حاصل اولور. نته کیم:

بر حرکتی نمونیلرده	اور کیمک - دن - اولچرم
	اور کیمک - ده - اور کر
	قور قیق - د - قور قار
	یر تمق - د - یر تار

ایلی حرکتی نمونیلرده
قیویر مق - د - قیویر بر
قیزار مق - د - قیزار بر
کینلمک - د - کینلیر
اوتور مق - د - اوتورور

رباعیلرده
اور بر مک - دن - اور بر بر
یا لوار مق - د - یا لوار بر

صورتنده مفرد غایب لری ظهور ایدوب بونلرده ادات جمع و ضماثر
نسبه علاوه سیله امثله مطرده لری شو:

اولچرم	اولچرم سک	اولچرم
اولچرمز	اولچرم سکز	اولچرم لر
اوتورورم	اوتورورم سک	اوتورورور
اوتوروروز	اوتورورورم سکز	اوتورورور لر
یا لوار برم	یا لوار برم سک	یا لوار بر
یا لوار برز	یا لوار برم سکز	یا لوار بر لر

وجهه تصرف اولنور.

منق صورتندن مضارع یا یق ایچون میم نافیعی ثقیلرده [ماز]
خفیلرده (من) صورتلریته تحویل ایتمکدن عبارتدر انحق اثنای
تصرفده مفرد متکلمدن (ن) حرفی حذف ایدوب [یا زمام
از مزم] یرینه [یا زمام از مزم] دینور و جمع متکلمه برده یا زیاده قیلنوب
امثله مطرده سی آئیده کی وجهه اولور:

یا زمام	یا زمام سک	یا زمام
یا زمامز	یا زمام سکز	یا زمام لر

ازمن	ازمنسك	ازمنم	ثبت
ازمنلر	ازمنسكز	ازمنيز	
اولچمز	اولچمزسك	اولچمزم	ثبت
اولچمزلر	اولچمزسكز	اولچمميز	
اوتورماز	اوتورمازسك	اوتورمام	ثبت
اوتورمازلر	اوتورمازسكز	اوتورمايز	
يالوارماز	يالوارمازسك	يالوارمام	ثبت
يالوارمازلر	يالوارمازسكز	يالوارمايز	

استفهام صورتندن مضارع يايحق افعال سابقه ده اولديني كبي ايسه ده
منفينك مفرد متكلمى قياسك ايجاب ايتديكي طرزده [يازمازم. ازمنم]
صورتلرني استفهامه تحويل ايله [يازمازمي يم] صورتنده تصريف
لازمكلور كه امثله مطرده لري بروجه آني تحرير اولندي :

يازارمى	يازارميسك	يازارمى يم	ثبت
يازارلر	يازارميسكز	يازارمى يز	
يازمازمى	يازمازميسك	يازمازمى يم	ثبت
يازمازلر	يازمازميسكز	يازمازمى يز	
اوتورورمى	اوتورورميسك	اوتورورمى يم	ثبت
اوتورورلر	اوتورورميسكز	اوتورورمى يز	
اوتورمازمى	اوتورمازميسك	اوتورمازمى يم	ثبت
اوتورمازلر	اوتورمازميسكز	اوتورمازمى يز	
كسرمى	كسرميسك	كسرمى يم	ثبت
كسرلر	كسرميسكز	كسرمى يز	

كسزى	كسزىميسك	كسزى يم	ثبت
كسزلر	كسزىميسكز	كسزى يز	

صنف رابع

ماضى به دلالات ايدنلر

۱۴۳ - كچمشده كي حدثي بيان ايدن فعللره [فعل ماضى]
دينور [كيتدى. كيتمش] كبي كه بونلردن كيتمش حدثك اولجه واقع
اولديني اكلاشيلور .

لسان تركيده [ماضى شهودى و ماضى نقلى] ناملريله ايكي نوع
ماضى صيغسى اولديغندن بروجه آني بشقه بشقه تعريف اولديلر :

ماضى شهودى

۱۴۴ - متكلمك بالنفس كورمش اولديني حدثك كچديكني
خبر ويرمك اوزره استعمال ايلديكي صيغه به [ماضى شهودى] دينور.
ماضى شهودى تشكيل ايتك ايجون هر نوع مصدرده ماده اصليه نك
اخريته مكسور بر دال علاوه سى و بعده ضائر فعليه التحاقى و جمع
اداتك محكه كتورلسيله اولور . انجق منفيارك خفيفلرنده واقع هالر
حذف اولنور . استفهاملريده افعال سابقه كيدر . نته كم امثله آتيدن
كيفيت منفهم اولور :

يازدم	يازدمك	يازدمى	ثبت
يازدملر	يازدمكز	يازدمى يز	

ازدم	ازدم	ازدم	ازمکره
ازدک	ازدک	ازدک	
طیقادم	طیقادک	طیقادی	طیقامقره
طیقادق	طیقادق	طیقادیلر	
دندم	دندک	دندی	دندمکره
دندک	دندک	دندیلر	
قازیدم	قازیدک	قازیدی	قازیمقره
قازیدق	قازیدق	قازیدیلر	
اوقودم	اوقودک	اوقودی	اوقومقره
اوقودق	اوقودق	اوقودیلر	
یورودم	یورودک	یورودی	یورومکره
یورودک	یورودق	یورودیلر	
منفی			
یازمادم	یازمادک	یازمادی	یازمامقره
یازمادق	یازمادق	یازمادیلر	
ازمدم	ازمدک	ازمدی	ازدمکره
ازمدک	ازمدق	ازمدیلر	
طیقامادم	طیقامادک	طیقامادی	طیقامامقره
طیقامادق	طیقامادق	طیقامادیلر	
دندمدم	دندمدک	دندمدی	دندمکره
دندمدک	دندمدق	دندمدیلر	
قازیمادم	قازیمادک	قازیمادی	قازیمامقره
قازیمادق	قازیمادق	قازیمادیلر	

اوقومادم	اوقومادک	اوقومادی	اوقومامقره
اوقومادق	اوقومادق	اوقومادیلر	
یورومدم	یورومدک	یورومدی	یوروممکره
یورومدک	یورومدق	یورومدیلر	

استفهام

یازدیمی	یازدگمی	یازدمی	مثبت
یازدیلر می	یازدگزمی	یازدقمی	
یازمادیمی	یازمادگمی	یازمادمی	منفی
یازمادیلر می	یازمادگزمی	یازمادقمی	
ازدیمی	ازدگمی	ازدمی	مثبت
ازدیلر می	ازدگزمی	ازدقمی	
ازمدیمی	ازمدگمی	ازمدمی	منفی
ازمدیلر می	ازمدگزمی	ازمدقمی	

ماضی نقلی

۱۲۵ - متکلمک ایشتیکی بر شیئی خبر ویرمک اوزره قوللانیدینی صیغه به [ماضی نقلی] دینور .
 بونک تشکیلی ایچون هر نوع مصدرده ماده اصلیه نك اخیینه کسر می ایله [مش] و بعده ضمائر نسیه و ادات جمع علاوه سنندن عبارتدر . انجق استفهام صورتنده ادات نقی ماده اصلیه ایله ضمائر اراستنده بولنور . نته کیم امثله آتیه دن جله سی معلوم اولور .

مثبت		
یازمش	یازمشك	یازمشم
یازمشلر	یازمشكز	یازمشز
ازمش	ازمشك	ازمشم
ازمشلر	ازمشكز	ازمشز
طيقامش	طيقامشك	طيقامشم
طيقامشلر	طيقامشكز	طيقامشز
دنه مش	دنه مشك	دنه مشم
دنه مشلر	دنه مشكز	دنه مشز
قازيمش	قازيمشك	قازيمشم
قازيمشلر	قازيمشكز	قازيمشز
اوقومش	اوقومشك	اوقومشم
اوقومشلر	اوقومشكز	اوقومشز
يورومش	يورومشك	يورومشم
يورومشلر	يورومشكز	يورومشز
منفی		
يازمامش	يازمامشك	يازمامشم
يازمامشلر	يازمامشكز	يازمامشز
ازممش	ازممشك	ازممشم
ازممشلر	ازممشكز	ازممشز
طيقامامش	طيقامامشك	طيقامامشم
طيقامامشلر	طيقامامشكز	طيقامامشز

دنه مكره		
دنه مشك	دنه مشك	دنه مشم
دنه مشلر	دنه مشكز	دنه مشز
قازيم مكره		
قازيم مشك	قازيم مشك	قازيم مشم
قازيم مشلر	قازيم مشكز	قازيم مشز
اوقوم مكره		
اوقوم مشك	اوقوم مشك	اوقوم مشم
اوقوم مشلر	اوقوم مشكز	اوقوم مشز
يوروم مكره		
يوروم مشك	يوروم مشك	يوروم مشم
يوروم مشلر	يوروم مشكز	يوروم مشز
استفراهم		
مثبت		
يازميشم	يازميشك	يازميشم
يازميشلر	يازميشكز	يازميشز
منفی		
يازماميشم	يازماميشك	يازماميشم
يازماميشلر	يازماميشكز	يازماميشز
مثبت		
ازميشم	ازميشك	ازميشم
ازميشلر	ازميشكز	ازميشز
منفی		
ازممشم	ازممشك	ازممشم
ازممشلر	ازممشكز	ازممشز

نوع ثانی

مركب فعللر

۱۳۶ - ایکی مصدردن ویا بر اسمله بر مصدردن ویا بر صفتله بر مصدردن ترکیب ایله مشتق اولان فعللره [فعل مرکب] دینور.

[یازہ بیلیمک . او یایمق . کوزل اولوق] کبی که بونار [عامه و خاصه]
عنوانلریله ایکی طاقم اولدقلرندن بروجہ آتی جیلهسی بشقه بشقه
تعریف اولندیلر :

مركبات عامه

۱۲۷ - هر هانکی بر مصدرک ماده سیله [بیلیمک . ویرمک]
مصدرلرندن و بر اسم ویا صفتله ماده حدندن ترکیب ایدن فعلله
[مرکبات عامه] دینورکه بونلورده [اقتداری . تعجیلی . تعلیمی . مقاربه .
استمراری] ناملریله بش درلو فعللردن عبارتدر .

فعل اقتداری

۱۲۸ - فاعلک ایشنده اقتدارینی کوسترمک اوزره هر هانکی
بر فعل التزامی مفرد فائیه [بیلیمک] مصدرندن ترکیب ایدیلن و اصول
اشتقاق مذکور بیلیمک مصدرنده اجرا قیلنان فعله [فعل اقتداری]
دینورکه بونک بیلیمک مصدرینه کوره هر صیفه نک امثله مظرده لری
بروجه آتیدر .

شویله که [یازمق] مصدرینک التزامی مفرد غائبی اولان [یازه] سوزی
بیلیمک مصدرینک هر صیفه سیله ترکیب ایدلمکده :

امر اقتداری

ماضی - یازه بیل
غائب - یازه بیلیمین
یازه بیلگن - یازه بیلگن
یازه بیلیمینلر

سزهی اقتداری
ماضی - یازه بیلیمیه
غائب - یازه بیلیمین
یازه بیلیمیک - یازه بیلیمگن
یازه بیلیمینلر

رجهوی اقتداری

یازه بیلیمیم
یازه بیلیمینلر
یازه بیلیمیک
یازه بیلیمگن

التزامی اقتداری

یازه بیلیم
یازه بیلیم
یازه بیلیمسک
یازه بیلیمسکنر

استقبال اقتداری

یازه بیلیمچکم
یازه بیلیمچکنر
یازه بیلیمچسک
یازه بیلیمچسکنر

مهال اقتداری

یازه بیلیمورم
یازه بیلیمورز
یازه بیلیمورسک
یازه بیلیمورسکنر

مضارع اقتداری

یازه بیلیم
یازه بیلیمز
یازه بیلیمسک
یازه بیلیمسکنر

ماضی شهودی اقتداری

یازه بیلیم
یازه بیلیم
یازه بیلیمدک
یازه بیلیمدکنر

ماضی نقلی اقراری

یازده بیلمش	یازده بیلمشک	یازده بیلمشم
یازده بیلمشز	یازده بیلمشکز	یازده بیلمشتم

صورتلری مثبت جهتک تصریفاتى مشعر اولوب بونک منقیبی ایله استفهام صورتلرنده ده هب بیلیمک مصدرنده جاری اولوق لازم کلیورسده منقیبنده بیلیمک مصدرینه حاجت قالمیوب فعل التزامی مفرد غائبک آخرینه میم تائبه کتوردکن سوکره فعل مضارع آکدیره جق صورتده بروجه زیر استقبال حال مضارع و ماضیلری تعریف اولنور :

استقبال اقراری منفی

یازده میه جق	یازده میه جقشک	یازده میه جقم
یازده میه جقز	یازده میه جقکز	یازده میه جقتم

حال اقراری منفی

یازده میورم	یازده میورسک	یازده میورم
یازده میورز	یازده میورسکز	یازده میورتم

مضارع اقراری منفی

یازده مام	یازده مامسک	یازده مامم
یازده مامز	یازده مامسکز	یازده مامتم

ماضی شهودی اقراری منقیبی

یازده مادم	یازده مادک	یازده مادیم
یازده مادق	یازده مادکز	یازده مادیم

ماضی نقلی اقراری منقیبی

یازده مامش	یازده مامشک	یازده مامشم
یازده مامشز	یازده مامشکز	یازده مامشتم

کبی منقی صورتلری اولوب استفهام ایسه بیلیمکده جاری اوله رق شو :

استفهام اقراری منقیبی

یازده بیله جقم	یازده بیله جکمیشک	یازده بیله جقمیم
یازده بیله جقز	یازده بیله جکمیشکز	یازده بیله جقمیم

استفهام حال اقراری

یازده بیلیورم	یازده بیلیورمیشک	یازده بیلیورم
یازده بیلیورز	یازده بیلیورمیشکز	یازده بیلیورتم

استفهام مضارع اقراری

یازده بیلیرم	یازده بیلیرمیشک	یازده بیلیرم
یازده بیلیرز	یازده بیلیرمیشکز	یازده بیلیرتم

استفهام ماضی شهودی اقراری

یازده بیلدیم	یازده بیلدیمک	یازده بیلدیم
یازده بیلدیمز	یازده بیلدیمکز	یازده بیلدیمتم

استفهام ماضی نقلی اقراری

یازده بیلیمش	یازده بیلیمشک	یازده بیلیمشم
یازده بیلیمشز	یازده بیلیمشکز	یازده بیلیمشتم

فعل تعجیلی

۱۲۹ - حدثك سرعت و محله ایله وقوعنی و اجراسنی بیان ایدن فعللره [فعل تعجیلی] تسمیه اولتور [یاز یوزر، قیز یوزر] کبی .
فعل تعجیلی تشکیل ایتک ایچون منبتده هر هانکی بر مصدرک ماده اصلیه سنک اخری متحرک اولانلره بر [بی] و ساکن اولانلره یالکز بر [ی] حرفی علاوه اولندقدن سوکزه [ویرمک] فعلنی قاتوب اشتقاقی انده یورومک ایله اولور . نته کیم امثله مطرده سی بوجه آتدر :

امر تعجیلی

ماض - یاز یوزر یاز یوزرک یاز یوزرکز
غائب - یاز یوزرسین یاز یوزرسینلر

نهی تعجیلی

حاضر - یاز یوزر مه . یاز یوزر میسک یاز یوزر میگز } بونلر غیر
غائب - یاز یوزر مسون . یاز یوزر میگز } مستعملدر .

الزامی تعجیلی

اولی - یاز یوزر یوزیم . یاز یوزر میسک . یاز یوزر میگز .
مضارع - یاز یوزر میم . یاز یوزر میسک . یاز یوزر میگز .

وهمزی تعجیلی

یاز یوزر می میم . یاز یوزر می میسک . یاز یوزر می میگز .
یاز یوزر می میز . یاز یوزر می میسک . یاز یوزر می میگز .

ماض تعجیلی

یاز یوزر میورم . یاز یوزر میورسک . یاز یوزر میورلر
یاز یوزر میورز . یاز یوزر میورسکز . یاز یوزر میورلر

استقبال تعجیلی

یاز یوزر میچکم . یاز یوزر میچکسک . یاز یوزر میچکلر
یاز یوزر میچکمز . یاز یوزر میچکسکمز . یاز یوزر میچکلر

مضارع تعجیلی

یاز یوزر میرم . یاز یوزر میرسک . یاز یوزر میرلر
یاز یوزر میرز . یاز یوزر میرسکمز . یاز یوزر میرلر

ماضی شهودی تعجیلی

یاز یوزر میردم . یاز یوزر میردک . یاز یوزر میردی
یاز یوزر میردک . یاز یوزر میردکمز . یاز یوزر میردیلر

ماضی نقلی تعجیلی

یاز یوزر میرمش . یاز یوزر میرسک . یاز یوزر میرمش
یاز یوزر میرمشز . یاز یوزر میرسکمز . یاز یوزر میرمشلر

کی اولوب بونلردن نهی صیغهلری بوراده عیش اولدینی و جهله استعمال اولنمیوب زیرده منق صورتنده بیان اولنهجق حالده استعمال اولتور . برده ماده اصلیه نک اخرینه کتوریلن یالری ویرمک اشتقاقیه متصل و منفصل یازمق جائز اولوب هر هانکیسی قولای کلیر و مناسبت آورسه و هانکیسی صورت التیاسه میندان ویرمزسه اولوجهله یازلق

مناسبتد مثلا: او قومق دن آنورسه منفصل اولهرق [او قوی ویرمک] کی یازلق لازمدر .

بونک منفی صورتی دخی ویرمک فعلنده اجرا اولنق لازمکلیسهده اکثر حالاتده منفیسی غیر مستعمل اولوب یالکز [نهی . مضارع . ماضی شهودی] صیقلرینک منقیلری مستعمل اولدیغندن بوناردهده صورت نفی ویرمک مصدرنده دکل اصل اولان مادهده اعتبار اولهرق شو:

نهی تعجیلی

حاضر - یازمای ویر . یازمای ویرک . یازمای ویرگز
غائب - یازمای ویرسون . یازمای ویرسونلر .

مضارع تعجیلی منفی

یازمای ویریرم . یازمای ویریرسک . یازمای ویریر
یازمای ویریرز . یازمای ویریرسگز . یازمای ویریرلر

منفی ماضی شهودی تعجیلی

یازمای ویردم . یازمای ویردک . یازمای ویردی
یازمای ویردک . یازمای ویردگز . یازمای ویردیلر
صورتلری ظاهر اولور .

بونک استفهام صورتی ویرمک مصدرنده جاری اولور که امثلهسی شو:

استفهامی و هوایی تعجیلی

یازویورملی میم . یازویورملی میسک . یازویورملی
یازویورملی مییز . یازویورملی میسگز . یازویورملی

استفهامی مال تعجیلی

یازویورمیورمی میم . یازویورمیورمی سک . یازویورمیورمی
یازویورمیورمی یز . یازویورمیورمی سگز . یازویورمیورمی

استفهامی استقبال تعجیلی

یازویوره جکی میم . یازویوره جکی سک . یازویوره جکی
یازویوره جکی یز . یازویوره جکی سگز . یازویوره جکی

استفهامی مضارع تعجیلی

یازویوریرمی میم . یازویوریرمی سک . یازویوریرمی
یازویوریرمی یز . یازویوریرمی سگز . یازویوریرمی

استفهامی ماضی شهودی تعجیلی

یازویوردیمی . یازویوردگی . یازویوردیمی
یازویوردگی . یازویوردگزی . یازویوردیلر

استفهامی ماضی نقلی تعجیلی

یازویورمشی میم . یازویورمشی سک . یازویورمشی
یازویورمشی یز . یازویورمشی سگز . یازویورمشی

فعل تعلیمی

۱۳۰ - حسب الایجاب [ماده فعلی . اسم . صفت . حاصل مصدر . اسم مصدر] ایله دیگر بر مصدر دن ترکیب ایله یاسیلان فعللره [تعلیمی] دینور .

۱ - یازی یازمق

۲ - کوزل اولوق

کبی که بونک برنجیسنده یازی ماده فعلیه یازمق مصدرندن ایکنجیسنده کوزل صفتیه اولوق مصدرندن ترکی ایندیکی مشاهده اولنه ییلور . بوقعلک صورت اشتقاقی متضمن اولدینی مصدرده اولوب اولنه کلن ماده فعل اسم صفت حاصل مصدر اسم مصدرلر حاللییه دائما اشتقاق اولنده ذکر اولنور اول مصدرک اشتقاقی ایسه بالاده محرر افعال بسیطه ده بیان اولنان اصولده اولدیغندن بوجه زیر برر مثال تحریر اولندی .

اسم تعلیمی

حاضر - یازی یاز . یازی یازک - یازی یازکنز
غائب - یازی یازسین . یازی یازسینلر

حاضر - کوزل اول . کوزل اولک - کوزل اولکنز
غائب - کوزل اولسون . کوزل اولسونلر

حاضر - کورولدی ایت . کورولدی ایدک - کورولدی ایدکر
غائب - کورولدی ایتسون . کورولدی ایتسونلر

نهی تعلیمی

حاضر - یازی یازمه . یازی یازمیک - یازی یازمیکنز
غائب - یازی یازسون . یازی یازسونلر

حاضر - کوزل اوله . کوزل اولیک - کوزل اولیکنز
غائب - کوزل اولماسون . کوزل اولماسونلر

اسم تعلیمی

۱ یازی یازیم . یازی یازمک . یازی یازمه
یازی یازم . یازی یازمکنز . یازی یازملر
۲ کوزل اولیم . کوزل اولمک . کوزل اوله
کوزل اولم . کوزل اولمکنز . کوزل اولهلر

رجوبی تعلیمی

۱ یازی یازمالیم . یازی یازمالیک . یازی یازمالی
یازی یازمالی . یازی یازمالیکنز . یازی یازمالیلر
۲ کوزل اولمالیم . کوزل اولمالیک . کوزل اولمالی
کوزل اولمالی . کوزل اولمالیکنز . کوزل اولمالیلر

استقبال تعلیمی

۱ یازی یازم جنم . یازی یازم جنک . یازی یازم جنق
یازی یازم جنز . یازی یازم جنکنز . یازی یازم جنقلر

۲ کتاب آله جنم . کتاب آله جنک . کتاب آله جنق
کتاب آله جنز . کتاب آله جنکنز . کتاب آله جنقلر

۳ کوزل اوله جنم . کوزل اوله جنک . کوزل اوله جنق
کوزل اوله جنز . کوزل اوله جنکنز . کوزل اوله جنقلر

حال تعلیمی

۲ یازی یازیورم . یازی یازیورسک . یازی یازیور
یازی یازیورز . یازی یازیورسکنز . یازی یازیورلز

۳ } کوزل اولیورم . کوزل اولیورسک . کوزل اولیور
کوزل اولیورز . کوزل اولیورسگز . کوزل اولیورلر

مضارع تعلیمی

۱ } یازی یازارم . یازی یازارسک . یازی یازار
یازی یازارز . یازی یازارسگز . یازی یازارلر
۲ } کوزل اولورم . کوزل اولورسک . کوزل اولور
کوزل اولورز . کوزل اولورسگز . کوزل اولورلر

ماضی شهودی تعلیمی

۱ } یازی یازدم . یازی یازدک . یازی یازی
یازی یازدق . یازی یازدگز . یازی یازدیلر
۲ } کوزل اولدم . کوزل اولدک . کوزل اولدی
کوزل اولدق . کوزل اولدگز . کوزل اولدیلر

ماضی نفی تعلیمی

۱ } یازی یازمشم . یازی یازمشسک . یازی یازمش
یازی یازمشز . یازی یازمشسگز . یازی یازمشلر
۲ } کوزل اولمشم . کوزل اولمشسک . کوزل اولمش
کوزل اولمشز . کوزل اولمشسگز . کوزل اولمشلر

کبی اولوب بونلرک استفهام و منفی صورتلری دخی بالکمز مصدرلردہ جاری اولوب آرتق معلوم بر کیفیت اولدیغندن تکثیر سواددن اجتناب امانہ تحریرینہ لزوم کورلمدی .

۱۳۱ — فامره : مصدر عاملردن [ایتمک . ایلمک . قیلمق]
مصدرلری شیوه لسان اقتضاسنجه فعل تعلیمی اوله جقلری وقتده
بالکمز [صفت . اسم مصدر . حاصل مصدر] ایله ترکیب ایدوب ماده
فعل واسمه ترکیب ایتزلر یعنی :

کوزل ایتمک . یازدم ایتمک . چالیم ایتمک
ناز ایلمک . جلوه ایلمک . کرم ایلمک
آجی قیلمق . چاراز قیلمق . کولنج قیلمق

دینورسده هیچ بروقتده :

گیتمش ایتمک . یازمش ایلمک . اولمش قیلمق .
او ایتمک . چار ایلمک . نردبان قیلمق

دینلمز که بوکبی سوزلری لسانک شیوه سنه واقف اولیان اجانب
سویلسده اهل لسانک آنلریده تصحیح ایتلری لازمدر .

و کذا [یایمق] مصدری اکثریا اسملره برلشوب بعضاً [کوزل .
قنا] کبی صفتلره ترکیب ایدرسده سائرلریله ترکیب اولنماز یعنی :

کوزل یایمق . قنا یایمق . او یایمق — دینوب
یازدم یایمق . یازمش یایمق . او یون یایمق — دینلمز

و کذا [اولمق] مصدری اکثریا صفتلره و یک چوق اسملره
ترکیب ایدوب اک زیاده استعمال اولنور

کسکین اولمق . ادم اولمق . کوزل اولمق

کبی کثیر الاستعمالدر . والحاصل فعل تعلیمی ترکیبده شیوه لسان
عثمانی به یک زیاده دقت اولنوب اکا کوره ترکیب لازمدر بناء علیه

فرنگجه به تقلید ایدن بعض ادمارک [حمامه کیتمک] یرنده [حمام آلق] و امثالی مناسبتر و لسانزه تمامیه غیر موافق ترکیلرندن حذر ایتلدر .

فعل مقاربه

۱۳۲ - معنای فعلینک قوه قریبه به کلدیگی اشعار ایتمک اوزره [یازمق] مصدرینک التزامی صیغه سندن بشقه هر هانکی بر مصدرک التزامی مفرد غائبه مذکور [یازمق] مصدرینک ماضی شهودی و تقلید سندن ترکیب ایدیلن ایکی ماضی به [فعل مقاربه] دینورکه بونک بشقه صیغه لری اولدینی کی اشبو ایکی ماضینک ده یالکر مثبت صورتلری اولوب منفی و استفهام جهتلری دخی یوقدر . و معنای دخی [آزقالدی شویله اولیوردی] دیمکدرکه امثله سی بوجه آیدر .

ماضی شهودی مقاربه

دوشه یازدم .	دوشه یازدک .	دوشه یازدی
دوشه یازدق .	دوشه یازدگر .	دوشه یازدیلر
قیره یازدم .	قیره یازدک .	قیره یازدی
قیره یازدق .	قیره یازدگر .	قیره یازدیلر

ماضی نفی مقاربه

دوشه یازمشم .	دوشه یازمشک .	دوشه یازمش
دوشه یازمشز .	دوشه یازمشکز .	دوشه یازمشلر
قیره یازمشم .	قیره یازمشک .	قیره یازمش
قیره یازمشز .	قیره یازمشکز .	قیره یازمشلر

کی که [آزقالدی دوشیوردیم] . [آزقالدی قیریوردیم] معنایین ویرلر فقط بونلر در سعادت لسانندن ساقط اولدقلری کی ادبیات جدیده مزدن دخی مهجور اولدقلرندن استعمال ایچون دکل یالکز آثار عتیقه ده کورلدکلری حالده بینمک ایچون بورابه درج ایلدک .

فعل استمراری

۱۳۳ - بر ایشک دوامنی بیلدرمک اوزره استعمال اولنان فعللره [استمراری] دینورکه اساساً اوج صورتده بولنورلر

برنجیمی . - فاعلک فعلده دوام و استمرارینی مین اولاندیرکه مرهانکی بر التزامی مفرد غائبه [کورمک] مصدرینک ماضی شهودی مفرد غائبی ایله و یا امر حاضر یله ترکیب ایدیلن صیغه لر در [ایده کوردی . ایده کوره . ایستیه کور] کی :

ایکنجیمی . - فعلک مستقبده استمرارینی مفید اولاندیردیرکه بونلر بعض التزامیلرک مفرد غائبه [کیتمک . طورمق] مصدرلرینک امر غائبلرندن ترکیب اولنورلر

یاپه کیتسون . یاپه کیتسونلر

یازه طورسون . یازه طورسونلر . . کی .

ارمنجیمی . - فعلک زمان ماضیدن حین تکلمه قدر استمرارینی مین اولاندیرکه بعض التزامیلرک مفرد غائبه [کلمک] مصدرینک ماضیلرندن و [کیتمک] مصدرینک مضارعندن ترکیب اولنورلر

ماضی 'شهودی' استمراری

قیره کلدی	قیره کلدک.	قیره کلدم.
قیره کلدیبار	قیره کلدگنز.	قیره کلدکم.
دگله به کلدی	دگله به کلدک.	دگله به کلدم.
دگله به کلدیبار	دگله به کلدگنز.	دگله به کلدکم.

ماضی 'نقلی' استمراری

اوله کلمش	اوله کلمشک.	اوله کلمشم.
اوله کلمشبار	اوله کلمشگنز.	اوله کلمشکم.
یازه کلمش	یازه کلمشک.	یازه کلمشم.
یازه کلمشبار	یازه کلمشگنز.	یازه کلمشکم.

مضارع استمراری

اوقویه کیدرم. اوقویه کیدرسک. اوقویه کیدر
 اوقویه کیدرز. اوقویه کیدرسگنز. اوقویه کیدرلر.

کیدرکه بونلر ترکیده اکثریا ماضی و مضارعی برلش رک و تا کید استمرار
 معناسنی و بره رک شو: [یازه کلمش یازه کیدر. اوله کلدک اوله کیدرز.
 قیره کلدک قیره کیدرسک]. کبی.

مربکات خاصه

۱۳۴ — فعل اعانه واسطه سینه ترکیب و تشکیل ایندیلن [حکایه.
 روایت. شرط] فعللری مربکات خاصه دندرکه آنلردن اول مذکور
 فعل اعانه بی بیلکم لازم کلدیکندن بوجه آتی اوله فعل اعانه بعده
 دیگرلری تعریف اولمشدر.

فعل اعانه

۱۳۵ — فعل اعانه بالکمز ماضی صورتلری به برده [شرطیه]
 تعمیر اولنان صورتی حائز بولنان فعلدرکه مذکور اوج صورت شونلردر:

فعل اعانه ماضی 'شهودی'

ایدیم.	ایدک.	ایدی
ایدکم.	ایدگنز.	ایدبار

فعل اعانه ماضی 'نقلی'

ایتمیم.	ایتمشک.	ایتمش
ایتمکم.	ایتمشگنز.	ایتمشبار

صیغه شرطیه

ایسم.	ایسهک.	ایسه
ایسمکم.	ایسهگنز.	ایسهبار

حکایه فعلی

۱۳۶ — بدائطدن برینک مضموتی شهود طریقیه بیان ایتمک اوزره
 اول بسیط ایله فعل اعانه نک ماضی 'شهودی' ترکیب ایندیلن فعللره [حکایه
 فعلی] دینورکه بونک [ماضی 'شهودی'. ماضی 'نقلی'. حال استقبال. مضارع.
 و جوبی. التزامی] صیغه لری اولدیغندن بوجه آتی تعریف اولنورلر.

حکایه ماضی 'شهودی'

۱۳۷ — حکایه فعلک ماضی 'شهودی' ایکی حال اوزره
 تشکیل اولنور.

برنجی مال — مهرانکی برماضی شهودی مطرده سیله فعل اعانه ماضی شهودی مفرد غائبندن ترکب ایدندر .

یازدم ایدی . یازدک ایدی . یازدی ایدی

یازدق ایدی . یازدگز ایدی . یازدیلم ایدی . . . کبی .

ایکنجی مال — مهرانکی برماضی شهودی مفرد غائبیه فعل اعانه ماضی شهودینک مطرده سندن ترکب ایدندر .

یازدی ایدم . یازدی ایدک . یازدی ایدی

یازدی ایدک . یازدی ایدگز . یازدی ایدیلر . . . کبی .

بونک برنجی حالی عمومی اولوب ایکنجی حال منفی واستفهاملرده یوقدر اشبو منفی واستفهاملر برنجی حاله کوره تصریف اولنور یعنی :

یازمادم ایدی . یازمادک ایدی . یازمادی ایدی } منفیره
یازمادق ایدی . یازمادگز ایدی . یازمادیلر ایدی

یازدمی ایدی . یازدگی ایدی . یازدیمی ایدی } استفهاملرده
یازدقی ایدی . یازدگزی ایدی . یازدیلمی ایدی

کبی اولور .

اشبو مثاللرده یازیلان صورتلر اشتقاق قاعده سیله ترکیب اصوله تماماً موافق ایسه ده قدامدن بعضیله محررین جدیده من فعل اعانه نك الف ویانی حذف ایله باقی قالان [دی] نی اصل اولان ماده بییطه یه ربط ایدهرک متصل صورتده یازدق لری کبی بعض جمع متکلملرده بولنان فعل اعانه کافلرینی قافه قلب استدکاری و بوجهتله کله لرده بر نسبت مبسوطه بولندینی ایچون بژده بو اصوللری بوراده عینا ارا نه

ایتمکی مناسب کوروب اصل اولان اشتقاق جهتته [انفعال صورتی] و دیگرینه [انفعال صورتی] تسمیه ایدهرک بروجه آتی مثاللرینی تحریر ایلدک و بوندن بویله کله جکلرک جمله سنده هر بریچون اتصال وانفصال صورتلرینی بشقه بشقه کوستردک بونک انفصال صورتی بالاده یازلمش اولدیغندن اتصال صورتیده آتی به تحریر اولندی :

مثبت

یازدمدی . یازدگدی . یازدیددی } برنجی حاله کوره
یازدقدی . یازدگزدی . یازدیدلردی

یازدیدم . یازدیدک . یازدیددی } ایکنجی حاله کوره
یازدیدک . یازدیدگز . یازدیدیلر

منفی

یازمادمدی . یازمادگدی . یازمادی ایدی }
یازمادیدک . یازمادیدگز . یازمادیدیلر

استفهام

یازدمیددی . یازدگمیدی . یازدیمدیدی }
یازدقدیدی . یازدگزمیدی . یازدیلمیدی

کبی اولوب کرک بونلرک کرک کله جکلرک متصل و منفصل صورتلرندن مهرانکیسی قزائته دهها مناسب و حاله موافق اولورسه اول صورت ترجیح اولنمیلندر .

حکایه ماضی نقلی

۱۳۸ — بسائظندن مهرانکی برماضی نقلینک مفرد غائبیه فعل اعانه ماضی شهودی مطرده سندن ترکب ایدن فعلدرکه :

انفصال صرفتى

يازمش ايدى	يازمش ايدىك	يازمش ايدم
يازمش ايدىلر	يازمش ايدىكز	يازمش ايدم

انصال صرفتى

يازمشدى	يازمشدىك	يازمشدم
يازمشدىلر	يازمشدىكز	يازمشدق

كې اولوب كرك بونك كركسە زيرده كله جكرك منى واستفهام صورتلرى مسبق حكاية ماضى شهوديده اولدېنى كې فعل اعانده دكل اصل اولان مادهده معتبر اولوب طبقى آنك كې تصريف اولنورلر نته كيم:

منفېره

يازمامش ايدى	يازمامش ايدىك	يازمامش ايدم
يازمامش ايدىلر	يازمامش ايدىكز	يازمامش ايدم
يازمامشدى	يازمامشدىك	يازمامشدم
يازمامشدىلر	يازمامشدىكز	يازمامشدىق

استفهامده

يازمشى ايدى	يازمشى ايدىك	يازمشى ايدم
يازمشى ايدىلر	يازمشى ايدىكز	يازمشى ايدم

يازمشىدى	يازمشىدىك	يازمشىدم
يازمشىدىلر	يازمشىدىكز	يازمشىدىق

حكاية حال

۱۳۹ — بسائطدن مرهانكى برحالك مفرد غائيله فعل اعانہ ماضى شهودى مطرده سندن تركب ايدر نته كيم:

منفېره

يازيور ايدى	يازيور ايدىك	يازيور ايدم
يازيور ايدىلر	يازيور ايدىكز	يازيور ايدم
يازيوردى	يازيوردىك	يازيوردم
يازيورلردى	يازيورلردىكز	يازيورلردىق

منفېره

يازميور ايدى	يازميور ايدىك	يازميور ايدم
يازميور ايدىلر	يازميور ايدىكز	يازميور ايدم
يازميوردى	يازميوردىك	يازميوردم
يازميورلردى	يازميورلردىكز	يازميورلردىق

استفهامده

يازيورمى ايدى	يازيورمى ايدىك	يازيورمى ايدم
يازيورمى ايدىلر	يازيورمى ايدىكز	يازيورمى ايدم
يازيورمىدى	يازيورمىدىك	يازيورمىدم
يازيورلرمىدى	يازيورلرمىدىكز	يازيورلرمىدىق

حكاية استقبال

۱۴۰ — بسائطدن مرهانكى براستقبال مفرد غائيله فعل اعانہ ماضى شهودى سنىك مطرده سندن تشكىل ايدنر نته كيم:

مبهمه

انفصال	یازه جق ایدم .	یازه جق ایدک .	یازه جق ایدی
	یازه جق ایدک .	یازه جق ایدگز .	یازه جق ایدیله
انصال	یازه جقدم .	یازه جقدک .	یازه جقدی
	یازه جقدق .	یازه جقدگز .	یازه جقدردی

کبی اولوب منفیده [یازمیه جق ایدم . یازمیه جقدم ... الی اخره] واستفهامدهده [یازه جقمی ایدم . یازه جقمیدم ... الی اخره] صورتیه تصریف اولتور .

حکایه مضارع

۱۴۱ — بساطدن هر هانکی بر مضارعک مفرد ظایفه فعل اعانه ماضی شهودیندن ترکیب ایدر .

انفصال	یازار ایدم .	یازار ایدک .	یازار ایدی
	یازار ایدک .	یازار ایدگز .	یازار ایدیله
انصال	یازاردم .	یازاردک .	یازاردی
	یازاردق .	یازاردگز .	یازارلردی

کبی اولوب منق و استفهام صورتلری مضارعهده جاری اولهرق [یازار ایدم . یازمازدم] و [یازارمی ایدم . یازمازمیدم] کبی تصریف اولتور .

حکایه وجوبی

۱۴۲ — بساطدن هر هانکی بر وجوبی صیغه سنک مفرد غایبه فعل اعانه ماضی شهودیندن ترکیب ایدندر .

انفصال	یازمالی ایدم .	یازمالی ایدک .	یازمالی ایدی
	یازمالی ایدک .	یازمالی ایدگز .	یازمالی ایدیله
انصال	یازمالیدم .	یازمالیدک .	یازمالیدی
	یازمالیدق .	یازمالیدگز .	یازمالیدیله

کبی اولوب بونک منق و استفهام صورتلری فعل وجوبده جاری اولهرق [یازمالی ایدم . یازماملیدم] و [یازمالمی ایدم . یازماملیدم] کبی تصریف اولتورلر .

حکایه التزامی

۱۴۳ — بساطدن هر هانکی التزامی مفرد غایبه فعل اعانه ماضی شهودیندن ترکیب ایدر انجق بونک اتصال صورتنده التزامینک هاسی الفه قاب اولتور .

انفصال	یازه ایدم .	یازه ایدک .	یازه ایدی
	یازه ایدک .	یازه ایدگز .	یازه ایدیله
انصال	یازایدم .	یازایدک .	یازایدی
	یازایدق .	یازایدگز .	یازایدیله

کیدر . بونک اتصال صورتی استعمال اولتماز و منفیسی ینه التزامیده جاری اولهرق [یازمیه ایدم . یازمیدم] دینوب استفهام صورتی یوقدر .

روایت فعلی

۱۴۴ — بساطدن برینک مضبوطی نقل و روایت صورتیه بیان ایدن صیغه لره [روایت فعلی] دینورکه طبق حکایه فعلی کبی ترکیب اولتور انجق بوراده فعل اعانه نک ماضی نقلیسی استعمال اولتور و بوسیه

مینی بونک ماضی شهودیسی یوقدر استغهام و منقی خصوصاً تبیده سابقلری کبی اولدیقندن یالکز مبتلر ایچون بروجه آتی بر مثال تحریر اولندی:

روایت ماضی نفی

انفصال	یا زمش ایتم	یا زمش ایتمشک	یا زمش ایتمش
	یا زمش ایتمز	یا زمش ایتمشگزر	یا زمش ایتمش

بونک اتصال صورتی یوقدر

روایت مال

انفصال	یا زیور ایتم	یا زیور ایتمشک	یا زیور ایتمش
	یا زیور ایتمز	یا زیور ایتمشگزر	یا زیور ایتمش
انفصال	یا زیورمتم	یا زیورمتمشک	یا زیورمتمش
	یا زیورمتمز	یا زیورمتمشگزر	یا زیورمتمش

روایت استقبال

انفصال	یا زه جق ایتم	یا زه جق ایتمشک	یا زه جق ایتمش
	یا زه جق ایتمز	یا زه جق ایتمشگزر	یا زه جق ایتمش
انفصال	یا زه جقمتم	یا زه جقمتمشک	یا زه جقمتمش
	یا زه جقمتمز	یا زه جقمتمشگزر	یا زه جقمتمش

روایت مضارع

انفصال	یا زارا ایتم	یا زارا ایتمشک	یا زارا ایتمش
	یا زارا ایتمز	یا زارا ایتمشگزر	یا زارا ایتمش
انفصال	یا زارمتم	یا زارمتمشک	یا زارمتمش
	یا زارمتمز	یا زارمتمشگزر	یا زارمتمش

روایت زهیری

انفصال	یا زمالی ایتم	یا زمالی ایتمشک	یا زمالی ایتمش
	یا زمالی ایتمز	یا زمالی ایتمشگزر	یا زمالی ایتمش
انفصال	یا زمالیمتم	یا زمالیمتمشک	یا زمالیمتمش
	یا زمالیمتمز	یا زمالیمتمشگزر	یا زمالیمتمش

روایت التزامی

انفصال	یا زه ایتم	یا زه ایتمشک	یا زه ایتمش
	یا زه ایتمز	یا زه ایتمشگزر	یا زه ایتمش
انفصال	یا زایتم	یا زایتمشک	یا زایتمش
	یا زایتمز	یا زایتمشگزر	یا زایتمش

کیدرکه بونک التزامیسنده کی اتصال صورتی استعمال اولماز.

{ فعل شرطی }

۱۴۵ — بساطلندن برینک مضموتی شرط طریقله بیان ایدن فعللره [شرطی] دینورکه بونلرده طبق حکایه فعلی کبی اولوب انجق بونلر فعل اعانه نک شرطیه مطرده سیله ترکب ایدرلر. منقی صورتیده انلر کبی اولوب استفهامی صورتی یوقدر بناء علیه مبتلردن بروجه آتی بر مثال یازلدی.

ماضی شهودی شرطی

انفصال صورتی

برنجی	یا زدم ایسه	یا زدک ایسه	یا زدی ایسه
	یا زدق ایسه	یا زدگز ایسه	یا زدیلر ایسه
ایکنجی	یا زدی ایسه م	یا زدی ایسه ک	یا زدی ایسه
	یا زدی ایسه ک	یا زدی ایسه گز	یا زدی ایسه لر

انفعال صورتی

یازدیمه	یازدگسه	یازدمسه	} برنجی مالره
یازدیلمسه	یازدگزه	یازدقسه	
یازدیمه	یازدیمهك	یازدیمه	} ایکنجی مالره
یازدیلمه	یازدیمه گز	یازدیمهك	

ماضی نفی شرطی

یازمش ایسه	یازمش ایسهك	یازمش ایسه	} ع بیجا
یازمشلر ایسه	یازمش ایسه گز	یازمش ایسهك	
یازمشه	یازمشهك	یازمشه	} ع بیجا
یازمشلر	یازمشه گز	یازمشهك	

کچی که بونک اتصال صورتده صعوبت اولدیقتن استعمال اولنماز .

حال شرطی

یازیور ایسه	یازیور ایسهك	یازیور ایسه	} انفعال
یازیورلر ایسه	یازیور ایسه گز	یازیور ایسهك	
یازیورسه	یازیورسهك	یازیورسه	} اتصال
یازیورلر	یازیورسه گز	یازیورسهك	

استقبال شرطی

یازه جق ایسه	یازه جق ایسهك	یازه جق ایسه	} انفعال
یازه جقلر ایسه	یازه جق ایسه گز	یازه جق ایسهك	
یازه جقه	یازه جقهك	یازه جقه	} اتصال
یازه جقلر	یازه جقه گز	یازه جقهك	

مضارع شرطی

یازار ایسه	یازار ایسهك	یازار ایسه	} انفعال
یازارلر ایسه	یازار ایسه گز	یازار ایسهك	
یازارسه	یازارسهك	یازارسه	} اتصال
یازارلر	یازارسه گز	یازارسهك	

و جوبی شرطی

یازمالی ایسه	یازمالی ایسهك	یازمالی ایسه	} انفعال
یازمالیلر ایسه	یازمالی ایسه گز	یازمالی ایسهك	
یازمالیه	یازمالیهك	یازمالیه	} اتصال
یازمالیلر	یازمالیه گز	یازمالیهك	

الزامی شرطی

بو صیغه قاعدهیه موافق اولیوب شو :

یازسه	یازسهك	یازسه
یازسلر	یازسه گز	یازسهك

صورتنده تصرف اولنور .

۱۴۶ — فامه : اشبومر کباتده افعال بسیطه یرینه بعضاً مناسب سقتلر استعمال اولنورق ینه حکایه روایت شرط فعللری حاصل اولور شو :

کوزل ایدم	کوزل ایدك	کوزل ایدی	} حکایه سی
کوزل ایدك	کوزل اید گز	کوزل ایدیلر	

— و —

کوزل ایتم	کوزل ایتمك	کوزل ایتمش	} روایتی
کوزل ایتمك	کوزل ایتم گز	کوزل ایتملر	

و -

ار ایسه . ار ایسهك . ار ایسه
ار ایسهك . ار ایسهكز . ار ایسهلر
شرطی حاصل اولدینی کبی .

اینگنی باب

خصوصی صیغهلر

۱۴۷ - کلهلری بربرلرینه کوزلجه ربطه سبب اولوب انته مطردهلری اولمیان صیغهلر خصوصی صیغهلردن عبارتدرکه بونلردخی بسیط و مرکب ایلق اوزره ایکی درلودرلر .

بسیط اولانلرینه [ربط صیغهلری] و مرکبلرینه [خصوصی مرکبلر] تسمیه اولندیغدن بوجه آتی هربری بشقه بشقه تعرف اولندی .

ربط صیغهلری

۱۴۸ - ترکیده کلماتی یکدیگرینه برمناسبت لطیفه ایله ربط ایدوب [عطفیه ، تعقیبه ، ابتدائیه ، انتهاییه ، توقیته ، حال ترکیبی ، صله] ناملریله بدی صیغه واردرکه اهمیت مخصوصه لری جهته بوجه آتی تفصیل اولمشدر .

صیغه عطفیه

۱۴۹ - بر فعلی کندینسه ربط ایدوب دائما اول فعلک دلالت ایتدیکی زمان و معنایه تعلق ایدن کلهیه [صیغه عطفیه] دینور .

صیغه عطفیه تشکیلی ایچون ماده اصلیه نك اخری ساکن اولانلرینه (وب) و متحرک اولانلرینه (یوب) علاوه ایتمک لازمدر .

یا ز مق - دن - یازوب } ساکنلرده
از مک - د - ازوب }
اوی نامق - د - اوی نایوب }
دیله مک - د - دیله یوب }
اوقومق - د - اوقویوب } متحرکلرده
قازیمق - د - قازیوب }

کیدرکه بونلر عباره ارمسنده :

۱ - یازوب بوزیور

۲ - اوزایوب قالیرسه

صورتلرنده بونلورلرکه بونلردن :

برنجیده اولان [یازوب] معطوفی اولان [بوزیور] کبی حال معناسنده یعنی [یازیور] دیمکدر .

اوجنجیده اولان [اوزایوب] معطوفی اولان [قالیرسه] کبی مضارع شرطی معناسنده یعنی [اوزارسه] دیمکدر .

صیغه تعقیبه

۱۵۰ - مضمونی مابعدنده کی فعلک تعقیب ایلنسنه دلالت

ایدن صیغهیه [تعقیبه] دینور .

بونک تشکیلی ماده اصلیه نك اخری ساکن اولانلرده مکسور قیلندقدن و متحرک لرده بر یا زیاده ایتدکن سوکره ثقیلره [یجق] و خفیلره [یجک] علاوه سیله اولور :

یا ز مق - دن - یازیجق } ساکنلرده
از مک - د - از یجک }

محرک کرده } اوزامق - د - اوزایحق
 } اوقومق - د - اوقویحق

کیدر که عباره ارسنده [فلان یازیننی یازیحق اوقومغه باشلادی] صورتنده ایراد اولنور سه ده بوکله لر کرک لساندن کر که تحریردن مهجور اولدیفندن بالکنز انار عتیقه ده کور و لیدیکی زمان بینمک ایچون تحریر اولندی.

صیغه ابتداییه

۱۵۱ - فعلک ابتدای وقوعدن حین تکلمه قدر دیکر بر فعلک علی الدوام واقع اولدیفنی بیان ایدن صیغه یه [ابتداییه] دینور. بونک تشکیلی هر هانکی بر فعل التزامی مفرد ثابتک آخرین [لی. لیرو. لیری. لیدنبرو. لیدنبری] علاوه سیله اولور. یازمدن یازه لی. یازه لیرو. یازه لیری. یازه لیدنبرو. یازه لیدنبری. ازه - د - ازه لی. ازه لیرو. ازه لیری. ازه لیدنبرو. ازه لیدنبری. کچی که عباره ارسنده [بوکتابی یازه لیدنبری بشقه برشی یازمدم] و [درسه باشلا یه لیری بر کون فوت ایتمدم] صورتنده ایراد اولنوب دائما ایکنجی فعلک دوامی مشعر اولور.

بونلرک و اولیلیری ادبیات جدیده مزه موافق اولدقلرندن ارتق استعمالدن ساقط اولشلردر بناء علیه انلری استعمال ایتمه لیدر.

صیغه توقتییه

۱۵۲ - برایشک واقع اولسی لازم کن وقتک عقینده او ایشک همه حال وقوع بوله جفتی بیان ایدن صیغه یه [توقتییه] دینور. صورت تشکیلی ماضی شهودی جمع متکلمنک آخرینه فتح جم فارسی ایله [چه] علاوه سندن عبارتدر.

یازدق - دن - یازدقچه
ازدک - د - ازدکچه
اوقودق - د - اوقودقچه
اوینادق - د - اوینادقچه

کچی که ترکیب ارسنده [دقتلی یازدقچه بازک کوزلشور] صورتنده واقع اولور.

صیغه انتهاییه

۱۵۳ - بر فعلک نهایت بولدیغه دلالت ایدن صیغه یه [انتهاییه] دینور صورت تشکیلی ماده اصلیه نك اخری ساکن اولانلرده مکسور قیلدقدن و متحرک اولانلره بر یا کتور دکن صوکره [نجه. نجه. نجه دک. نجه قدر. نجه دکن] علاوه سیله اولور.

یازمق - دن - یازمقچه } یازنجیه دک
 } یازنجیه قدر. یازنجیه دکن
یازمک - د - یازمکچه } ساکنلرده
 } یازنجیه قدر. یازنجیه دکن

اوزامق - د - اوزامقچه } اوزاننجیه دک
 } اوزاننجیه قدر. اوزاننجیه دکن
اوقومق - د - اوقومقچه } محرک کرده
 } اوقوینجیه قدر. اوقوینجیه دکن

کچی که بونک طرز جدید ادمزده [دک و دکن] لیلری استعمالدن ساقط اولشلردر.

حال ترکیبی صیغه سی

۱۵۴ - فاعلک اجرای فعلده مین اولدیفنی صفتی ییلدیرن صیغه یه [حال ترکیبی] تسمیه اولنور.

بونك صورت تشكيلي فعل التزامي مفرد غائبك آخريته قيللرده
[رق] خفيفلرده [رك] علاوه سندن عبارتدر.

يازه - دن - يازه رق

ايدو - د - ايدو رك

قاله - د - قاله رق

اغلايه - د - اغلايه رق

كبي ايسده بعضاً يكديكريته مناسبتى اولان ايكي فعل التزامي مفرد غائبلى
يان يانه ايراد اولته رق بلا اادات حال تركيبي معناسنى ويرر.

دوشه قاله كلدى

صجرايه صجرايه كيتدى

تركيبلرنده واقع [دوشه قاله] و [صجرايه صجرايه] سوزلى كبي.

صيغه صله

۱۵۵ - ماضى شهودى جمع متكلمى ايله استقبال مفرد غائبك

مصدر وصفت معناسنده استيعالى ميان اولان صيغه يه [صله] دينور.

بونك تشكيلي بساطندن و مركباتدن اولديغه كوره ايكي نوعدر.

بساطنره اولاندر. - ماضى شهودينك جمع متكلمى ايله استقبال مفرد

غائبى آخرلى مكسور قينوب علامت اوله رق ماضيده حرف اخيرك اولته

و آخريته برر ياه و مضارعده يالكز آخريته بر يا كتور مكله حاصل اولور:

يازدق - دن - يازدينى

ازدك - د - ازديكى

يازه جق - د - يازه جنى

ازه جك - د - ازه جكى

ماضيره

مضارعده

كبي كه بونلرك جمعى جائز اولدينى مثللو ضماير اضافيه الوب او
صورتله تصرف اولتور لر فقط بوحالده آخزلرنده كى يالر حذف اولتور.

يازدينم . يازدينك . يازدينى

يازدينمز . يازدينگز . يازدقلى

يازه جنم . يازه جنك . يازه جنى

يازه جنمز . يازه جنگز . يازه جنقلى ... كبي.

مركب اولاده صدر - - مركبات عامه دن [ييلمك . ويرمك] ايله

اولان مصدر بسيطه اعتبار اولته رق

[يازو ييلديكى . يازو يوردىكى . يازى يازدينى]

صورتلرنده تشكىل اينديكى مثللو [ايدوكى . اولدينى . بولندينى . اوله جنى

بوله جنى] صلهرلى ايله بر مصدرك آخريته [ده] علاوه وبعده بونلر

قاتيله رق [كسمكده ايدوكى . چالمقده اولدينى . المقده بولندينى . يازمقده

اوله جنى . يازمقده بولنه جنى] كبي مركب صلهر حاصل اولور.

خصوصى مركبلر

۱۵۶ - تركبده خصوصى اوله رق ايكي مركب صيغه واردركه

بونلره [مفاجئه] و [استقرار] صيغه لرى تعبير اولتور.

صيغه مفاجئه

۱۵۷ - اگزين معناسنى مشعر اوله رق [چيقمق] مصدرينك التزامى

مفرد غائبه كلك ماده سندن تركب ايدن [چيغه كلدى] كله مركب سندن عبارتدر.

استقرار صيغه سى

۱۵۸ - كنديسنده استقرار معناسى اوله رق بعض التزامى مفرد

فائبریه [قالمق] ماده سندن ترکی ایدرک ماضی و امر صیغه لرینی تشکیل ایدرلر.

ماضی شهودی

طوگه قالدیم . طوگه قالدک . طوگه قالدی
طوگه قالدیق . طوگه قالدکز . طوگه قالدیلر

باقه قالدیم . باقه قالدک . باقه قالدی
باقه قالدیق . باقه قالدکز . باقه قالدیلر

ماضی نقلی

اویویه قالمش . اویویه قالمشک . اویویه قالمش
اویویه قالمشز . اویویه قالمشکز . اویویه قالمشز

امر ماضی

باقه قال . باقه قالک . باقه قالکز
باقه قالسون . باقه قالسونلر . . . کبی

باب ثالث

{ فرع اول }

۱۵۹ - مصدرلردن اسم وصفیت معنایرینی مین اولمق اوزره تشکیل ایدیلن صیغه لره فرع فعل دینورکه بونلر [صفات مشتقه] و [اسماء مشتقه] ناملریله ایکی نوع اولدقلرندن پروجه آتی آیری آیری نوعلرله تعریف اولتدیلر.

نوع اول

{ صفات مشتقه }

۱۶۰ - فعلدن مشتق اولان صفتلر [اسم فاعل . اسم مفعول . مبالغه فاعل . صفت مشبهه] ناملریله درت طاقم کله دن عبارتدر.

اسم فاعل

۱۶۱ - معنای مصدری ایله متصف اولان یعنی حدثک فاعلنی بیلدیرن کله ره [اسم فاعل] دینور .

بونک تشکیلی ایچون ماده اصلیه نک آخری متحرک اولانلردن ثقیلره [یان] خفیفلره [ین] و آخری ساکن اولانلردن ثقیلره [آن] و خفیفلره یالکز برنون ساکنه علاوه ایتمک لازمدر.

اوقومق - دن - اوقویان
دیه مک - د - دیله یین
قیرمق - د - قیران
ازمک - د - ازن

کیدر انجق اسم فاعل برآدمه صفت مخصوص اولور برنوع کاروکسه و یاخود برصنعته اختصاص بیان ایدرسه اولوقت ماده اصلیه نک آخری متحرک اولانلرینه [یحیی] و ساکن اولانلرینه [یحیی] علاوه اولتور.

اوقومق - دن - اوقوییحیی
بیله مک - د - بیله ییحیی
یازمق - د - یازییحیی
کسمک - د - کسیمی . . . کبی

اشبو اسم فاعل لر ترکیه اصولیه جمعند کبری کبی ضمائر اضافیه دخی آورلر .

اوقویانلر . یازانلر . یازیجیلر

اوقویانم . اوقویانک . اوقویان
اوقویانمز . اوقویانگیز . اوقویانلری

اوقوییحیم . اوقویحیک . اوقویحیسی
اوقویحیمز . اوقویحیگیز . اوقویحیلری ... کبی

اسم مفعول

۱۶۲ — معنای مصدری ایله متصف اولان مفعوله یعنی حدتک تعلق ایندیکی شیئه صفت اولان کله لره [اسم مفعول] دینور .

بونک تشکیلی طبق اسم فاعل کبی ایسه ده اسم فاعل معلوملردن بواسم مفعول مجهوللردن یاپیلور بناء علیه مجهولی اولیان فعللرک اسم مفعولی یوقدر .

یازلمق — دن — یازیلان

کسلمک — د — کسیلن

اوریللمق — د — اوریلان

اوقونمق — د — اوقونان

کیدر انجق بعض کره مجهولک ماضی نقلی مفردغای ایله بعض مصدر تخفیفلر دخی اسم مفعول کبی استعمال اولنورلر :

۱ یازلمش کاغد .

۱ بوزلمش یازی .

۱ یازمه کتاب .

۲ یازمه کتاب . کبی

بعض کره ادات مصدرک یرینه (لی، لو) کله رک اسم مفعول اولور .

قایامق — دن — قاپالی

اصمق — د — اصیلی

صاقلامق — د — صاقلی ... کبی

مبالغه فاعل

۱۶۳ — فاعله مبالغه معناسنی ویرن کله لره [مبالغه فاعل]

دینور که هر مصدردن مطرداً کلیوب بعض مصدرلردن کلور وکلنلردننده ماده اصلیه نک آخرینه آهنگ لسانه تبعاً [کن . کن . کان . خان . کچ . کیچ . قاچ . غیچ] علاوه سیه اولور .

آگرمق — دن — آگرغان

آشتمق — د — آالشقان

چالشمق — د — چالشان

شاشیرمق — د — شاشیرغان

صاقتمق — د — صاقغان

صاورمق — د — صاورغان

طالمق — د — طالغیچ

یایشتمق — د — یایشقان

یاکلمق — د — یاکلغان

ایصرمق — د — ایصرغان

صیرتمق — د — صیرتقان

صیقلتمق — د — صیقلغان

صیوشتمق — د — صیوشقان

ایشتمک — د — ایشکن

چکشك	-	دن	-	چكشكن
بلمك	-	د	-	بيلكچ
دومك	-	د	-	دوكشكن
سوزمك	-	د	-	سوزكچ
يوزمك	-	د	-	يوزكچ
اوشتمك	-	د	-	اوشكن
اوتامق	-	د	-	اوتانچاق
صوقلمق	-	د	-	صوقلغان
صولومق	-	د	-	صولوغان
طولامق	-	د	-	طولانچاق
اوصامق	-	د	-	اوصانغان
اونوتامق	-	د	-	اونوتقان .. كچي .

صفت مشبهه

۱۶۴ - بر وصفك بر ذاته ويا بر شیده ثابت اولوب دوام اوزره بولنديقتی بیان ایدن صیغه یه [صفت مشبهه] دینور .
بوصیغه دخی مبالغه کچی هر فعلدن مشتق اولمازسه ده اکثرینندن یاپیله بیلور و بوده اساساً اوج وجهه اولور .
ویم اول - ماده اصلیه نك اخری متحرك اولان بعض مصدرلردن یالکز ادات مصدرک میمنی حذف اتمکله اولور .

آجیق	-	دن	-	آجیق
ادامق	-	د	-	اداق
اقسامق	-	د	-	اقساق
ایصلامق	-	د	-	ایصلاق

فیرلامق	-	دن	-	فیرلاق
ایتمک	-	د	-	ایستک
ایشلمک	-	د	-	ایشلک
دیله مک	-	د	-	دیله ک
چورومک	-	د	-	چوروک
یورومک	-	د	-	یوروک
اوینامق	-	د	-	اویناق
صوغومق	-	د	-	صوغوق
اوغرامق	-	د	-	اوغراق
بودامق	-	د	-	بوداق
بونامق	-	د	-	بوناق ... کچی .

ویم ثانی - ماده اصلیه نك اخری ساکن اولانلرده مصدر میمنک یرینه بر یا ویاخود واو کتورمکدر .

آجق	-	دن	-	آجیق
آرتیق	-	د	-	آرتیق
آصق	-	د	-	آصیق
آتمق	-	د	-	آقیق
آلمق	-	دن	-	آلیق
آرمق	-	د	-	آریق
آیمق	-	د	-	آیق
باتمق	-	د	-	باتیق
بارشمق	-	د	-	بارشیق
باصمق	-	د	-	باصیق

چاقمق	-	دن	-	چاشیق
چالمق	-	»	-	چالیق
دانشمق	-	»	-	دانشیق
صایمق	-	»	-	صاییق
صاجمق	-	»	-	صاجیق
صارمق	-	»	-	صاریق
قائمق	-	»	-	قائیق
قاجمق	-	»	-	قاجیق
قاصمق	-	»	-	قاصیق
قاشمق	-	»	-	قاشیق
یارمق	-	»	-	یاریق
یایمق	-	»	-	یاییق
دشمک	-	»	-	دشیک
دکشمک	-	»	-	دکشیک
سرمک	-	»	-	سریک
کچمک	-	»	-	کچیک
گرمک	-	»	-	گریک
کسمک	-	»	-	کسیک
صیرمق	-	»	-	صیریق
قیریمق	-	»	-	قیریق
قیرمق	-	»	-	قیریق
قیزارمق	-	»	-	قیزاریق
قیصمق	-	»	-	قیصیق
یلشمق	-	»	-	یلشیق

یتشمک	-	دن	-	یتشیک
شیشمک	-	»	-	شیشیک
ییشمق	-	»	-	ییشیق

(۲)

اورتمک	-	دن	-	اورتوک
دوکمک	-	»	-	دوکوک
دوشمک	-	»	-	دوشوک
سوزمک	-	»	-	سوزوک
اویمق	-	»	-	اویوق
بوزمق	-	»	-	بوزوق
بوغمق	-	»	-	بوغوق
صولق	-	»	-	صولوق
طوکمق	-	»	-	طوکوق
قویمق	-	»	-	قویوق
یولق	-	»	-	یولوق
طوتمق	-	»	-	طوتوق
طورمق	-	»	-	طوروق
یومق	-	»	-	یوموق... کبی.

و به ثالث - بعض مصدر لریک اادات، مصدر لرینی خفیفلرده [کون کون کون، کین، کین] و ثقیللرده [نون، قین، غون، غین] صورتلرینه قلب ایشمکدر.

دوزمک	-	دن	-	دوزکون
سورمک	-	»	-	سورکون
سوزمک	-	»	-	سوزکون

۲	بیشمک - دن - بیشکین
	بیشمک - د - بیشکین
	شیشمک - د - شیشکین
	کچمک - د - کچکین
	ازمک - د - ازکین
۳	بزمک - د - بزکین
	گرمک - د - گرکین
	جوشمق - د - جوشقون
۴	اشمق - د - اشقین
	طاشمق - د - طاشقین
	چاشمق - د - چاشقین
	اولمق - د - اولغون
	بورمق - د - بورغون
۵	بوزمق - د - بوزغون
	صولمق - د - صولغون
	طولمق - د - طولغون
	طورمق - د - طورغون
	صالمق - د - صالحین
	[بایمق] - د - بایغین
	بایمق - د - بایغین
۶	بایمق - د - بایغین
	قیزمق - د - قیزغین
	یلمق - د - یلغین
	طالمق - د - طالغین
	شاشمق - د - شاشغین

کبی که بونلردن بعضلری و از جمله [بایغین . جیلغین . قیزغین یلغین . طالغین . شاشغین] کلهلری مبالغه فاعل توغندن دخی عد اولورلر .
۱۶۵ - قامه : جودت پاشا حضرتلرینک طرز جدید قواعد عثمانیه سنده محرر اولان فقره آتیه شایان مطالعه مواددن اولغله عیناً درج اولندی . شویله که :

[صفت مشبهلر فعل لازمندن مشتق اولورلرسه فاعلک وصفی اولوب اسم فاعله بکزرلر واکر فعل متعدیدن مشتق اولورلرسه مفعولک وصفی اولوب اسم مفعوله بکزرلر فقط اسم فاعل ایله اسم مفعول حدوته و صفت مشبهلر ثبوته دلالت ایدرلر .

مثلا : فلان یرده اورکن حیوان و قیریلان عربه دینلده کده اورکن اسم فاعلی ایله قیریلان اسم مفعولی اورکمک و قیریلق فعللرینک حدوت و وقوعنه دلالت ایدر اما اورکک حیوان و قیریق عربه دینلده کده اورکککک حیوانده و قیریق عربده برر صفت ثابت و مستمره اولدینی ثابت اولور]

نوع تالی

اسماء مشتقه

۱۶۶ - مصدرلردن مشتق اولان اسملر [اسم مکان . اسم زمان . اسم آلت] دنیلن اوج صیغه اولوب بروجه آتی بیان اولورلر .

اسم مکان

۱۶۷ - برفعلک و قسوعی مکاتی بیایدیرمک اوزره اول فعلدن مشتق اولان اسملره [اسم مکان] دینور .

صورت اشتقاقی ادات مصدری [آق] صورتی تحویلیدن عبارتند در وقت
بالطبع هر مصدرده اسم مکان اوله میه جفتدن قاعده کلنر آتیده یازلمشدر

باتمق - دن - باتاق
قاینامق - د - قایناق
یاتمق - د - یاتاق
یایلامق - د - یایلاق
قیشلامق - د - قیشلاق
اوتلامق - د - اوتلاق
اوتورمق - د - اوتوراق
طورمق - د - طوراق
قونمق - د - قوناق... کبی

اسم زمان

۱۶۸ - بر فمک وقوعی زمانی بیایدیرمک اوزره اول فعلدن
یاییلان کلمه [اسم زمان] دینور.

صورت تشکیلی اسم فاعل اسم مفعول ایله ماضی نقلی جمع متکلم
اخترینه بر [ده] علاوه سندن عبارتند.

اسم فاعلدن - یازانده . چالانده . کچنده . کلنده
اسم مفعولدن - یازیلانده . چالینانده . قیریلانده . بوزولانده
ماضیدن - یازدقده . چالدقده . کچدکده . کلدکده

کیدرکه بونلرک اسم فاعل و اسم مفعولدن مشتق اولانلری ایچنده
[کچنده] لفظندن ماعداسی مهجور اولوب آره صره ماضی جمع متکلمند
اولانلری استعمال اولنور.

اسم آلت

۱۶۹ - بر فعلده مستعمل آله دلالت ایتمک اوزره اول فعلدن
مشتق اولان کلمه [اسم آلت] دینور.

بودخی دیکر لری کبی بالطبع هر مصدردن کلنر ایسه ده کلنردن ادات
مصدرک یرینه [ک . ق . کی . قی . غی] علاوه سیله اولور:

اسنمک - دن - اسنک
اله مک - د - الهک
دوشه مک - د - دوشهک
طرامق - د - طراق
کسمک - د - کسکی
سورمک - د - سورگی
سوزمک - د - سوزگی
آسمق - د - آصقی
باصمق - د - باصقی
چالمق - د - چالغی
صارمق - د - صارغی... کبی

۱۷۰ - اشبو اسماء مشتقه دن اسم مکانلرله اسم آلتلر سائر
اسملر کبی لر ایله جمعلوب ضمائر اضافیه دنخی اولور لر.

اسم مکانلرده } یایلاغم . یایلاغک . یایلاغی
 } یایلاغمز . یایلاغکز . یایلاقلری
اسم آلتلرده } طراغم . طراغک . طراغی
 } طراغمز . طراغکز . طراقلری... کبی

۱۷۱ - ترکی مصدر لریدن حاصل اولان کلمات بسیطلرده اوتوزاییکی و مرکبلرده اللی آلتی نوع اولوب جمله سنی بر آرده کوسترمک و ضبطلرینی تسهیل ایتمک ایچون ثقیل و خفیف ایکی مصدره کوره هر برینک برر کله سی و فعللرک غائب صورتلرندن برر دانه سی تحریر اولندی .

بسیطلر

مصدر اصلی =	چالوق . ازملک
• تا کیدی =	چالقلوق . ازملکک
• تخفیفی =	چاله . ازمه
حاصل مصدر =	(چالیش . چالیم) . (ازیش . ازیم)
اسم • =	چالغی . ازکی
• فعلی =	چالندی . ازندی
صیغه تملیل =	(چالغین . ازملکین) . (چالقله . ازملکه)
امر حاضر =	چال . از
• غائب =	چالسون . ازسون
نهی حاضر =	چاله . ازمه
• غائب =	چالسون . ازمهسون
التزامی =	چالا . ازه
وجوبی =	چالمالی . ازمهلی
استقبال =	چالاجق . ازه جک
حال =	چالیور . ازیور

مضارع =	چالار . از
ماضی شهرودی =	چالیدی . ازدی
• ثقیلی =	چالیش . ازمش
عطفیه =	چالوب . ازوب
تعقیبیه =	چالیجق . ازیحجک
ابتدائییه =	چالالی . ازهلی
توقینیه =	چالدجه . ازدجه
حال ترکیبی =	چالارق . ازهرک
صیغه صله =	چالیدی . ازیدیکی
اسم فاعل =	(چالان . چالیجی) . (ازن . ازیحی)
اسم مفعول =	(چالینان) . (ازیلن)
مبالغه فاعل =	(بوفعللردن کلز)
صفت مشبهه =	چالیق . ازیک
اسم مکان =	(بوفعللردن کلز)
اسم زمان =	چالقدده . ازدکده
اسم آلت =	چالغی . ازکی

مصدر مرکبه

اقتداری

مصدر	اقتداری =	چاله بیلعلک
التزامی	• =	چاله بیل
وجوبی	• =	چاله بیلعلی

استقبال اقتداری	=	چاله بیاه جک
حال	=	چاله بیلور
مضارع	=	چاله بیلیر
ماضی نقلی	=	چاله بیلمش
ماضی شهودی	=	چاله بیلدی

تعجیلی

مصدر تعجیلی	=	چالیورمک
التزامی	=	چالیوره
وجوبی	=	چالیورملی
استقبال	=	چالیورره جک
حال	=	چالیورریور
مضارع	=	چالیورر
ماضی نقلی	=	چالیوررمش
ماضی نقلی	=	چالیورردی

تعلیمی

مصدر تعلیمی	=	چالنی چالمق
امر حاضر	=	چالنی چال
امر غائب	=	چالنی چالسون
نهی حاضر	=	چالنی چالما
نهی غائب	=	چالنی چالماسون

التزامی	=	تعلیمی
وجوبی	=	چالنی چالمالی
استقبال	=	چالنی چاله جق
حال	=	چالنی چالیور
مضارع	=	چالنی چالار
ماضی نقلی	=	چالنی چالمش
ماضی شهودی	=	چالنی چالدی

حکایه فعلی

التزامی	=	چالایدی
وجوبی	=	چالمالیدی
استقبال	=	چاله جقدی
حال	=	چالیوردی
مضارع	=	چالاردی
ماضی نقلی	=	چالمشدی
ماضی شهودی	=	چالیدیدی

روایت فعلی

التزامی	=	چالایمش
وجوبی	=	چالمالیمش
استقبال	=	چاله جقمش
حال	=	چالیورمش
ماضی نقلی	=	چالمش ایمش

فعل شرطی مرکب

چالسه	=	التزامی
چالمالیسه	=	وجوبی
چاله جفته	=	استقبال
چالیورسه	=	حال
چالارسه	=	مضارع
چالشی ایسه	=	ماضی نقلی
چالدیسه	=	ماضی شهودی

مرکب خصوصیلر

چیقہ کلدی	=	صیغه مفاجئه
باقه قالدی	=	صیغه استقراری
چالمقده اولدینی ... کبی	=	مرکب صله

ختم

ذکر کتب و اشعار شریفه کتبخانه

(التجیبی)

مجله

عنوان صرفی

قواعد صرفی هادی مشد آورنده عبرتات لازم و تطبیقات

نافع بی جامع

محرری

ارکان حریه قائم مقام لرندن مناسرتلی

محمد رفعت

صاحب و ناشری
کتابچین قصاب

معارف نظارت علیه سینه رفعتید ایکنجی دفعه اوله در و طبع اول نشر

استانبول

(قصاب) مطبعی — باب عالی جاده شماره نومرد ۲۵

۱۳۱۰

مکمل
عثمانی صرفی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

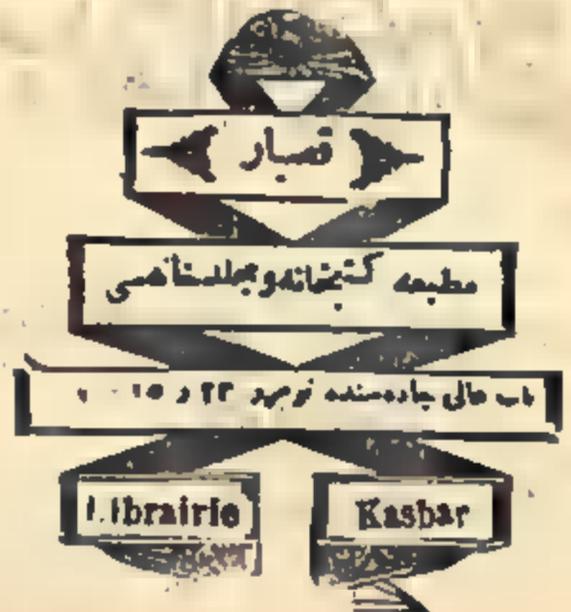
عثمانی لسانتک اصلی تشکیل ایدن ترکیه سوزلرک طوغری سویلنوب طوغری یازلمسه عاند اصول وقاعدلری بیلدیرن علمه صرف دینور .

۲ — کندیندن برهنا آکلاشیلان سوزه اصطلاح علمده «کله» تسمیه اولنور .

۳ — کله حرفلردن ترکیب اولندیغی کبی حرفلرده حرکه واسطه سیله تلفظ ایدیلور .

السان عثمانیده (ا . ب . پ . ت . ج . چ . ح . خ .
د . ذ . ر . ز . ژ . س . ش . ص . ض . ط . ظ . ع .
غ . ق . ک . ل . م . ن . و . ه . ی .) دن عبارت
اوتوز بر حرف واردرکه بونلردن (ا . و . ی . ه .) حرفلری
اکتیا حرکه کبی قوللانیلدیغدن بونلره « حروف املا » دینور .
— حرکه اونستون دنیلان « فتحه » واسره دنیلان « کسره » و اوتره
دنیلان « ضمه » درکه بونلردن فتحه ایله کسره خفیفه وثقیله
تاملریله ایکتشر درلودر یعنی « کوهزه » ایله « بیلکچ » کله لرینک

کتابخانه عثمانی

اولکنده کی فتحہ لر وایکنجیسنده کی کسرہ لر خفیفہ اولدینی
کبی « یرامن » ایله (قیورجق) کله لرینک اولکنده کی فتحہ لر ایله
ایکنجیسنده اولان کسرہ لر ثقیله در .

ضمه دخی خفیفه وثقیله اولوب بونلرک هر بری ده « مبسوطه ،
و « مقبوضه » ناه لريله ايكيشر درلودرکه « سکود » کله سنک
سینکده کی ضمه یه (ضمه ثقيله مبسوطه) و (ترك) . کرد) کله لرینک
ضمه لرینه (ضمه خفیفه مقبوضه) دنیلدیکی کبی (قوج . اوق)
کله لرینک ضمه لرینه (ضمه ثقيله مبسوطه) و (اوزون) کله سنده کی
ضمه لره (ضمه ثقيله مقبوضه) دینور .

قاعده ۱ - ترکیه کله لر هانکی جنس حرکه ایله باشلارلرس
صکره کی حرکه لرده اوچندن اولور . یعنی ابتداکی حرکه خفیفه
ایسه دیکر لریده خفیف واکر اولکی حرکه ثقیله ایسه دیکر لریده
ثقیل اولور . تنکه ، تکنه ، تخنه ، منقال ، اریق ، کایم ، قیشلق ،
یلک ، قیون ، قوزو ، اوزون ،) کله لرنده اولدینی کبی

قاعده ۲ - ترکیه کله لرده بولنان (تاواقف) حرف لری حرکه سز
بولنور یعنی بیاکن اولورده هر هانکی بقاعده و اصول اقتضاسیه
حرکه نوره اولوقت (تا) (داله) و (قاف) (غینه) تبدیل اولنور
« آباق . آیغم . ایاغک . ایاغی » و « کیت . کیدر » کبی

قاعده ۳ - اخر لرنده الف معدوده صدا سنده یابولنان عربی کله لر
لسان عثمانیده استعمال اولنورکن اداتدن برشینه متصل اولورلر
ایسه اول یالر الف صورتنده یازیلور .

فتوی سدن فتویه ، فتوایی ، فتوامز کبی

قاعده ۴ - الفک مد ابتدکی ویاجنسنی بیلدیردیکی حرکه نک
بولسدینی حرف دخی الف اولورسه ایکی الف بریره کلامک
ایچون برالف یازیلوب اوزرینه مد دنیلان شو () اشارتی
قونور .

(آه . آمد . آن) کبی

قاعده ۵ - عربی کله لرنده بولنان الفلر دائما ساکن اولوب
حرکه لی اولان (همزه) دینور وبوهمزه ده سکز درلو یازیلور :
برنجیسی الف کله نک اورته سنده اولوبده اوست طرفی اوستون
اولورسه الف کندی صورتیه یازیلوب اوزرینه همزه اشارتی
اولان شو () علامت قونور .

(مأمور . مأجور) کبی .

ایکنجیسی - الف کله نک اورته سنده اولوبده اوست طرفی کسره
اولورسه بردیش یازیلوب اوزرینه همزه قونور . (بشر) کبی .
اوچنجیسی - الف کله نک اورته سنده اولوبده اوست طرفنده
ضمه اولورسه وایازیلوب اوزرینه همزه قونور .

(مؤمن . مؤتمن) کبی .

دردنجیسی - الف کله اورته سنده اولوبده حرکه لیمسی لازمکلورسه
واوست طرفی ضمه اولورسه وایازیلوب اوزرینه همزه قونور .

(مؤجل . مؤنت) کبی .

یشنجی - الف کله اورته سنده اولوبده حرکه سی اوستون ویا اسره

ويا مد وساكن اولورسه اوست طرفيده بويله بولنورسه بر ديش
يازيلوب اوزرينه همزه قونور .

(سئله . فته . سائل . قائل . اسئله . مسؤل) كبي .

التجى - الف كلهنك صوكنده اولوبده اوست طرفى فتحه اولور
ايسه الف يازيلوب اوزرينه همزه قونور .
(منشا . ملجأ) كبي .

يدنجيسى - الف حروف املادن برينه متصل اولور واوست
طرفيده حرڪه لى اولورسه ديش يازيلوب اوزرينه همزه قونور .
(منشى) كبي .

سكزنجيسى - الف حروف املادن برينه متصل اولور واوست
طرفنده ساكن بولنورسه يالكز همزه قونور . (شى . جزؤ) كبي .

5 - كله - اوج درلودرکه (اسم . فعل . ادات) اسملريه تفريق
اولمشدر .

6 - اسم - زماندن برى اوله رق مستقل بر معنابه دلالت ايدن كلهلره
دينورکه بوده (مطلقا اسم . صفت . كنايات . مصدر) ناملريه
درت درلودر .

« مطلقا اسملر »

7 - زمانه وايشه وکنايه دلالت اتميرك عقل وخیال وحس ايله
بيلنان شيلرى بيلديرن گلهلر مطلقا اسمدر .

(انسان . حيوان . بارکير . مرکب . اغاج . چيچک . يمش .
منکه . جوز . کتانه . جنت . جهنم . صراط . ملك . شيطان .
جادى . عنقا . سيمرغ) كبي .

8 - مطلقا اسملرده ابكى درلودرکه :

برنجيسى - بر شينك هر دانه سنه بشقه بشقه سويلانه بيلاندرکه بوکا
(اسم عام) ياخود (اسم جنس) دينور .

(انسان . چيچک . يمش . شهر) كبي که هر آدمه آيرى آيرى انسان
وهر چيچکه آيرى آيرى چيچک دنيلديكى كبي .

ايکنجيسى - اسم عام ياخود اسم جنسلك کوستردکاري شيلرك
هر برينه بشقه بشقه مخصوص اولوب يعنى بللى باشلى برشى ايجون
سويلنوب ديگرينه سويلنمسي جاثر اولميان سوزلردرکه بولنورده
(اسم خاص) ياخود (علم) ديرلر .

(منکه . کتانه . استابول) كبي که هر چيچکه منکه وهر يمش
کتانه وهر شهره استابول دنيلمز .

9 - اسم مطلق عام اولسون خاص اولسون يا بردانه سنه ويا برجنسك
برقاج دانه سنه بردن تعلق ايدرکه بردانه سنى بيان ايدرسه (مفرد)
وزياده سنى بيلديرسه (جمع) دينور .

(چيچک) كلهنك مفرد و (چيچکار) كلهنك جمع اولدينى كبي .

قاعده ۶ - تركه مفرد لریله لسان عثمانیده قوللانیلان عربی وفارسی مفرد کله لرینی جمع یایق ایچون آخر لرینه بر (لر) علاوه اولتور .

(یمش . او . مکتب . بنا . خانه . باغ) مفردینک آخر لرینه مذکور (لر) علاوه اولتوب (یمش . مکتب . بنا . خانه . باغ) جمع لری حاصل اولدینی کبی .

۱۰ - لسان عثمانیده عربی وفارسی مفرد لری تركه قاعده سیله جمع یاییلوب قوللاندق لری کبی کندی قاعده لریله اولان جمع لریده مستعملدر . یالکز فارسینک (ها) ایله اولان جمع لری قوللانیلمز . (مکتب . بنا . زن . مرد) کله لرینک (مکاتب . اینه . زنان . مردان) جمع لرینک قوللانیلوب خانه . باغ) کله لرینک جمع لری اولان (خانه ها . باغها) کله لرینک قوللانیلمدینی کبی .

۱۱ - اکثر لسانلرده اسملر ایچون برده مذکر ومؤنثک یعنی ارککلک ودیشیک اعتباری وار ایسه تركه کله لرده بوخصوص معتبر اولدیقتن قاعده لری دخی یوقدر فقط لسان عثمانیده مستعمل عربی کله لرینک بو احواله رعایت اتمک لازمدر .

« صفت »

۱۲ - براسم مطلقا رنگ قوقو کوزلک صابی فضیلت قنالق کبی حال وشاتی بیلدیرن دیگر بر طاقم کله لر واردد که انلره (صفت) و بر صفتک حال وشاتی بیلدیردیکی اسم مطلقه او حالده (موصوف) دینور .

(کوزل کوز . قره قاش . عالم آدم . کوتو خوی . بش الما) کبی که بوراده (کوزل قره . عالم . کوتو . بش) سوزلری صفت ودیگر لری موصوفدر .

۱۳ - صفتلر (اصلی) و (قیاسی) اسم لریله ایکی نوعدر .

اصلی اولان صفتلر طوغریدن طوغری به و حال اصلینی اوزره براسم مطلق و صفت ایدن سوزلره صاییرک اسملرندن عبارتدر

(الفاظ وصفیه) و (اسماء اعداد) نام لریله بوده ایکی درلودر .

۱۴ - الفاظ وصفیه - حالیه براسم مطلق و صفت ایدوب ایشتمکه کورمکه او قومقه بیلنان (بیاض . صاری . سیاه . مور . قاره . بیوک . کوچک . کوزل . اورته . چرکین . فنا . اوزون . قیسه) وامثالی کله لر کبی .

۱۵ - اسماء اعداد - صاییرک اسملرندن عبارتدر (بر ایکی . اوچ .

درت الخ) و (واحد . اتین . ثلاثه الخ) و (یک . دو . سه الخ) عدد لریله کوراته دلالت ایدن (یارم . و (نیم . چاریک) کله لری کبی .

۱۶ - قیاسی اولان صفتلر صفت معناسی و یرمک اوزره بر طاقم کله لره ادات علاوه سیله یاییلردر که (صفات نسبیه) (صفات تغلیبیه) (صفات افراطیه) (صفات تفضیلیه) (اعداد وصفیه) نام لریله بوده درت درلودر .

۱۷ - صفات نسبیه - مطلقا اسملرک آخر لرینه (جی . لوی . لی . جه .

سی . مبی) اذاتلرینک علاوه سیله یاییلاندردر .

(قوندرہ . باغ . محلہ . ترک . امتحان . اورمان) کھلرنندن شو
(قوندرہ جی . باغلو . محلہ لی . ترچہ . امتحانسی . اورمانسی)
صفتلرینک یا بلدینی کبی .

۱۸ - صفات تقلیلہ - ذاتا صفت اولان کھلرک اخر لرینہ (جہ) علاوہ
اولنوب معناسنک آزالدلسی در .

(یوکسک . یواش . آغر . غلی) صفتلرندن (یوکسکجہ . یواشجہ .
آغر جہ . غلیجہ) کبی .

۱۹ - صفات افراطیہ - ذاتا صفت اولان کھلرک اوللرینہ (جوق .
پک . زیادہ . غایت) اداتلرینک علاوہ - سیلہ معنایی بیولتمکدر .

« جوق کوزل . پک چرکین . زیادہ سیاه . غایت واسع » کبی .
۲۰ - صفات تفضیلیہ - ذاتا صفت اولان کھلرک اوللرینہ « اک . دها .

سوزلرینک علاوہ سیلہ برشینک دیکرینہ کورہ رجحان و تقوقنی
بیان ایتمکدر .

(اک کوزل . اک اعلا . دها فنا . دها چرکین) کبی .

۲۱ - اعداد وصفیہ - ترچہ اولان عددلرک آخر لرینہ (ر . نجی .)

حرفلرینک علاوہ سیلہ یا سیلان صفتلردر کہ را ایله اولانلرہ
« اعداد توزیمیہ » و « نجی » ایله یا بیلانلرہ یا لکزه اعداد وصفیہ « دینور .

« برر . دردر . سکزر . اوئر » کھلری اعداد توزیمیہ دن
و « برنجی . ایکنجی . . . الخ » کھلری اعداد وصفیہ دنلر .

قاعدہ ۷ - ترچہ اعداد اصلہ اعداد توزیمیہ یا سیلہ جنی زماندہ
مذکور اعداد اصلہ دن آخر لریندہ یا اولانلرہ رادن اول بردہ

شین علاوہ اولنور .

(ایکی . یدی . التی) دن (ایکیشر . یدیشر . التیشیر) کبی . . .

۲۲ - عربی اعداد وصفیہ سندن (اول . ابتدا) سوزلریلہ فارسینک
اعداد توزیمیہ سندن اولان (یکان یکان) سوزلریلہ ترچہ
مستعمل اولدینی کبی آشاغیلرده کورہ جکمز فروع افعالده
صفت مقامندہ قوللانیلور .

« کنایات »

۲۳ - معناری دلالتیہ براسم مطلق بیان ایدن کھلر کنایاتدن اولوب
اساساً (ضمیر . اسم اشارت . مہیمات) ناملریلہ اوچ نوعده
فقط بونلری کوزلجہ آکلامق و آکلانہ بیلیمک ایچون تعریفات
آبیہی بیلیمک لازمدر .

تعریف ۱ - برشیی سویلیان آدمہ (متکلم) و کندوست
قارشو سویلیان آدمہ (مخاطب) و کوزہ کوزنمیویده ا کا عائذ
اولمق اوزرہ اسناد ایدیلان آدمہ و یا شیئہ (غائب) دینور .
تعریف ۲ - زمان دائمًا اوچ صورتدن خالی دکلدیر یعنی یا
شمدیکی حال یا خود کچمش یا خود کلہ جکدر کہ کچمشہ (ماضی)
شمدیہ (حالی) کلہ جکہ (استقبال) دیرلر .

« ضمیر »

۲۴ - براسم برینی طوتان کلہیہ « ضمیر » و برینی طوتدینی اسمہ ده

(مرجع) دینورکه (بن . سن . او) کله لری ضمیر اولوب بن
ضمیرینک مرجعی سویلیان آدم یعنی متکلم سن ضمیرینک
مرجعی قارشوسنه سویلیان آدم یعنی مخاطب او ضمیرینک
مرجعیده کورونیمان واولجه سوزی یکمش اولان ویا معلوم
بولنان آدم ویائی یعنی غائب صورتلریدر .

۲۵ - ترکیه ضمیرلر (ضمیر شخصی . ضمیر اضافی . ضمیر نسبی . ضمیر
فعلی . ضمیر وصفی) اسملریله بش نوعدن عبارتدر .

۲۶ - ضمیر شخصی - یالکزانسان اسملرینک و ذاتلرینک برینی
طوتانلردر که (بن . سن . او . بز . سز . آنلر) سوزلرندن
عبارت اولوب بونلرک اوج اولکیسی مفرد و دیگر اوجی جمعدر که
متکلم مخاطب غائب اوللری آشاغیده کی صورتده در .

بن = مفرد متکلم ضمیری
سن = مفرد مخاطب ضمیری
او = مفرد غائب ضمیری
بز = جمع متکلم ضمیری
سز = جمع مخاطب ضمیری
آنلر = جمع غائب ضمیری

۲۷ - ضمیر اضافی - نسبتله اضافت بیلدیرن (م . ک . ی . مز . کز)
حرفلریدر که آشاغیده یازلدینی وجهله در .

(مکمل عثمانلی صرف)

م = مفرد متکلم
ک = مفرد مخاطب
ی = مفرد غائب
مز = جمع متکلم
کز = جمع مخاطب
ی = جمع غائب

اولوب مثلا قلم کله سنک نسبتله تملکی حالده بوضمیرلر علاوه
اوله رق شو :

قلم = مفر متکلم
قلمک = مفرد مخاطب
قلمی = مفر دغائب
قلممز = جمع متکلم
قلمکز = جمع مخاطب
قلمی = جمع غائب

وجهله استعمال اولتور .

۲۷ - بوضمیرلر کله لرک جمع حالرینده لاحق اولوب شو :

قلملمرم . قلملمرك . قلملمرى
قلملمرمز . قلملمركز . قلملمرى

ديئليكي كى لسان عثمانيدى مستعمل عربى مفرد و جملىله
فارسيلردده مستعملدر .

بيتم . بيتك . بيتى
بيتمز . بيتكر . بيتى

و

مصارقم . مصارفك . مصارفى
مصارقمز . مصارفكر . مصارفى

و

چشم . چشمك . چشمى
چشمز . چشمكر . چشمى

و

زنانمز . زنانك . زنانى
زنانمز . زنانكر . زنانى ... كى .

قاعده ۸ - ضمير اضافيلرك لاحق اولدقلىرى كلهلرك آخزلرنده

حروف املادن بز حرف بولنورسه غائب صورتلرنده ضميردن
اول برسين علاوه اولنور .

بابام . باباك . باباسى . بابامز . باباكز . باباسى
قيوم . قيوك . قيوسى . قيومز . قيوكز . قيوسى
خاهم . خاهك . خاهسى . خاهمز . خاهكز . خاهسى
ياليم . ياليك . ياليسى . ياليمز . ياليكز . ياليسى ... كى

۲۹ - ضمير نسي - يالكر نسبت بيان ايدرك اسم و فعللره لاحق
اولان (م . سك . در . ز . سكر . درلر) سوزلريدركه صورتلرى
شودر :

م = مفرد متكلم
سك = مفرد مخاطب
در = مفرد غائب
ز = جمع متكلم
سكر = جمع مخاطب
درلر = جمع غائب

بونلر كلهلره لاحق اولنجه شوبله يازيلور :

عالم . عالمك . عالمز
عالمز . عالمكر . عالمدرلر

آنحیق فعللره . کلتجه غائب صورتلرنده (در) ضمیری یازلز

یازارم . یازارسک . یازار

یازارز . یازارسکر . یازارلر کبی

قاعده ۹ - ضمیر نسی علاوه اولنان سوزلرک آخرلرنده
حروف املادن برحرف بولنورسه متکلم صورتلرنده ضمیردن
اول بر یا زیاده قنور .

بالایم . بالاسک . بالادر

بالایز . بالاسکر . بالادرلر کبی

۳۰ - ضمیر فعلی - بالکر فعللرک آخرلرینه کلان (م . ک . ی . ک . ق .
کز . یلر) حرفلر بیدرکه صورتلری اشاعیده اولندینی کیدر .

م - مفرد متکلم

ک - مفرد مخاطب

ی - مفرد غائب

ک ق - جمع متکلم

کز - جمع مخاطب

یلر - جمع غائب

کبی اولوب بونلر فعللرده شو :

کلم . کلدک . کلدی

کلدک . کلدکز . کلدیلر

و

یازدم . یازدک . یازدی

یازدق . یازدکز . یازدیلر کبی اولور .

شو مثاللرده کوریا یورکه جمع متکلم ضمیری اولان کاف ایله
قافدن حرکه سی خفیف اولان فعللرده کاف . ثقیل اوللرده
قاف قوللانیلور .

۳۱ - ضمیر وصفی ، صفت معنانه کلان (کی) حرفدن عبارت

اولوب تملک افاده ایندنرکه اشاعیده اولان مثاللرکی بولنور .

اوده کی . خازده کی . بایرده کی کبی .

۳۲ - عربی و فارسی ضمیرلری لسان عثمانیده بینه کندی کله لریله

برابر بولنورلرکه بونلرک تفصیلاتی نموده یازیله جقدر .

« اسم اشارت »

۳۳ - کندیسه برشیته اشارت اولنان سوزه « اسم اشارت » واو

اشارت اولنان شیئده (مشارالیه) دینور مثلا :

(بوقیو) دینلرکده (بو) سوزی اسم اشارت و (قیو) لفظی

مشارالیهدر .

۳۴ - ترکی اسم اشارتلر اساساً اوچ درلودر :

برنجیسی - كوز ایله كوریتق ذاته ویاشیته اشارت ایچون قوللانیلان (بو . شو . او .) سوزلریدر .
ایکنجیسی - كوز ایله كوریتق برحله اشارت ایچون متعمل اولان (بورا . شورا . اورا) سوزلریدر .

۳۵- بونلردن (بو . بورا . بویله) سوزلری یقینه (شو . شورا . شویله) سوزلری اورتیله (او . اورا . اویله) کلمه لری ده اوزاغه اشارت ایچون اولدینی کی اک یقین اولان شیته اشارت ایچون ده (اشبو) سوزی قوللانیلور .

« مهمات »

۳۶- بلی ایتمیرك برذات ویاشی تی بیان ایدن سوزلره مهمات دینورکه بونلرده (اسم تجرید . ادات استفهام . کلمه استفهام کلمه تفضیل اسم ، موصول) دینلن شیردن عبارتدر .

۳۷- اسم تجرید ، بشفه برشیته قارشقمیزین برشخصه دلالت ایدن (کندی . کندو) لفظلرندن عبارتدرکه اساساً غائب صورتی اولدق ایچون آخرلرینه ضمیر اضافیلرک متکلم و مخاطب لری علاوه اولنارق انلرکده متکلم و مخاطب صورتلری یاپیلور فقط بو حالده مفرد و متکلم و مخاطبده ضمیردن اول بونلرک یا وواولری حذف اولنوب مفرد غائب صورتنده بر سین علاوه اولنور .

کندی	کندو	
کندم	کندم	مفرد متکلم
کندک	کندک	مفرد مخاطب
کندیسی	کندوسی	مفرد فاعل
کندیمز	کندومز	جمع متکلم
کندیکز	کندوکز	جمع مخاطب .
کندیلری	کندولری	جمع غائب . . کی

۳۸- ادات استفهام ، برشی تی سؤال ایچون قوللانیلان (کیم . نه) سوزلریدرکه بونلردن کیم سوزی انسانده ونه سوزی غیریده متعملدر .

کیم کیده جک
کیم کلش
انسانده

نه اولیور
انسانک غیریده اولدینی کی .
نه اوله جق

انجق بعض کره (بوسزک نه کز اولیور) جمله سنده اولدینی کی (نه) سوزی انسانده استعمال اولنور فقط دقت اولنورسه بوده انسانک حالی سؤال دیمکدر (نه کز وار . نه اولدیکز) ده بوقیلدندر .

۳۹- نہ سوزینک آخرینہ (لر . در . جہ . یہ . صورتلہ . وجہلہ .
 قدر . اصل . ایچون) سوزلری علاوہ اولتوب استفہام کلہلری
 چیقارکہ اولوقت بونلر اتصال کسب ایدرک نہ نک ہاسی
 دیگرلرینک اوللرنندن بعض شیر حذف اولنہرق شو (نلر .
 ندر . نیہ . نیجہ . نصورتلہ . نوجہلہ . تقدر . نصل . نیچون)
 صورتلردہ یازمق اسکیدنبری عادت اولمشدر .

۴۰- کلہ استفہام ، ذات واشیانی استفہام واپہام ایچون قوللانیا
 (قنی . ہانکی . قاج) سوزلرنندن عبارتندکہ بونلر استفہ
 واپہام ایدہ جکلری شیرلہ برابر قوللانیلورلر .
 (قنی آدم . ہانکی ایش . قاج غروش . قاج اولورسہ اولسور
 ہرہانکیسی ایہ) کی .

۴۱- کلہ تفضیل ، اپہام طریقہ برشینک جو قلفنی بیلدیرن (خیل
 سوزیدنکہ تا کید قصدیلہ (خیلدن خیل) دخی دینور .
 (خیل زماندر کوروشمدک . بو ایش خیلدن خیل اسکی
 شیردندز) کی .

۴۲- اسم موصول ، برشیئی اپہام ایچون سولتن سوزلردن (اول
 شول) لفظلریدر (اول زماندہ عالم نہ حالدہ ایدی . شول
 شی کہ بی متضرر ایدی) کی کہ (زمانوشی) اول (وشول)
 اسملریلہ اپہام ایدلشدز .

« مصدر »

۴۳- ذاتدن واوچ زماندن عاری اولہرق برایشہ ویا بر حالہ دلالت
 ایدن کلہیہ « مصدر » واو ایش و حالہ « حدث » دینور « یازمق .
 یاتمق . او یومق . کز مک . دوشونمک . یمک » کی .
 مصدرلرک اخرلرنندہ دائمیا یا « مق » ویا « مک »
 حرفلری بولنورکہ بونلرہ « ادات مصدر » دینور برمتسدردن
 ادات مصدر قالدیرلقدن صکرہ قالان قسنہ « مادہ اصلی » تسمیہ
 اولنور .

« یازمق دوشونمک » مصدرلرنندن مق ایلہ مک قالقنچہ باقی
 « یاز . دوشون » سوزلری مادہ اصلیہدہ کہ بونک ایچون مثال
 آتی یازلشدز .

مصدر	ادات مصدر	مادہ اصلیہ
کورمک	مک	کور
کیمک	مک	کیت
کوزتمک	مک	کوزت
قالق	مق	قال
قاریشمق	مق	قاریش
قاندرمق	مق	قاندز

ماده اصلیه نك حرکسی خفیف اولئرده ادات مصدر
« مك » وثقیل اولئرده « مق » اولوب بونلره نظرأ مك اولئر
« مصدر خفیف » و « مق اولئرده » مصدر ثقیل « دینور »

۴۴- ترکی مصدر لر ادات اعتباریه « اصلی » تا کیدی . تخفیفی .
حاصل مصدر . اسم مصدر « اسمریله یش نوعدر .

۴۵- مصدر اصلی ، اداتی « مق . مك » دن عبارت اولان مصدر لر درگه
یوقاریده یازیلانلر بونوعدنر .

۴۶- مصدر تا کیدی - بر مصدر اصلینك معناسنی تا کید ایچون
آخرینه خفیف لرده « لك » ثقیل لرده « لق » علاوه اولان مصدر لر در
« كلكك » ، « كتسلكك » ، « اونودمعلق » ، « بولمعلق » ، کبی .

۴۷- مصدر تخفیفی ، مصدر اصلیرك اداتلرندن قاف ایله کافی حذف
اولوب یرینه برهای رسیه کلندر .

« کله » ، « کتسه » ، « اوتورمه » ، « بولمه » ، « دوشمه » ، « کزغه » ، کبی .

۴۸- حاصل مصدر ، مصدر اصلیدن ادات قالدقدن صکره ماده
اصلیه نك آخری ساکن ایله مکور قیلدقدن و متحرک ایله
بر یازیاده ابتدکن صکره برده شین علاوه اولهرق مصدر
معناسنده برکله در .

« كلك » ، « یازمق » ، « ارامق » ، « اوده مك » ، مصدر لرندن « كلش » ،
« یازش » ، « ارایش » ، « اوده یش » ، کبی .

۴۹- اسم مصدر ، حاصل مصدرك میمی شینه و بعض کره « ش »
حرقلرینه تبدیل اولان کلهیه دینور .

آلق - دن - آلس - دن - آلم
صامق - دن - صاش - دن - صام
قزاقق - دن - قزاقش - دن - قزاق
کولمک - دن - کولش - دن - کولج . کبی .

۵۰- ترکی مصدر لر اصلری اعتباریه یعنی اصلرینك فعل اسم صفت
اوللرینه کوره « فعلی » ، « اسمی » ، « وصفی » ، اسمریله اوچ درلودر :

۵۱- مصدر فعلی ، ماده اصلیه سی حدث یعنی بر ایش اولان
مصدر لر در .

« كلك » ، « کز مک » ، « دوشونمك » ، « یازمق » ، « بوزمق » ، « طومق » ، کبی .

۵۲- مصدر اسمی ، ماده اصلیه سی مطلقاً اسم اولئر در .

« دیشلمك » ، « طاشلمق » ، « چویلمك » ، « ایکنمك » ، کبی .

۵۳- مصدر وصفی ، ماده اصلیه سی صفت اولانلر در « کوزلنمك » ،
« اوشلمك » ، کبی .

۵۴- ترکی مصدر لر معنا اعتباریه « عام » ، خاص مثبت ، منفی ، ناملریله
درت نوع اوزره بولنور لر .

۵۵- مصدر عام دیمك معناسنك هر شینه شمولی اولان مصدر لر
دیمکدرکه ترکیده « ایتك » ، « ایلمك » ، « اولق » ، « بولق » ، « قیلق » ،
« یایمق » ، « بولمق » ، « بیورمق » ، مصدر لرندن عبارتدر .

۵۶- مصدر خاص دیمك عام اولان بومصدرلرک غیری اولوب یالکز

بر حذنه دلالت ايند « يازمق . چيزمك . قالمق . اويومق الخ ، كافه مصدرلر كي .

۵۷- مصدر مثبت ديمك معناسنده وارلق اولان مصدرلر ديمكدر كه شمدي به قدر يازيلان مصدرلر هب بونوعدنبر .

۵۸- مصدر منفي ديمك معناسنده يوقلق اولان مصدرلردر كه مثبت مصدرلرده ماده اصلي ايله ادات مصدر اراسته خفيفلرده «م» ثقيللرده «ماء» علاوه اولورق ياييلور «ازمك . كزيمك . المامق . قازمامق» كي .

۵۹- تركي مصدرلر نبت اعتباريله ده « لازم . متعدي . معلوم . مجهول » اسملريله درده آريلور فقط بونلرك تعريف وتفصيلي نحو بيايمكه متوقف اولديغندن انشاالله نحو كتابنده بيلديريله جكدر .

۶۰- تركي مصدرلر يا « بسيط » ويا « مركب » اولور .

۶۱- بسيط مصدرلر كندونه بشقه برسوز قارشيميرق طوغريلدن طوغزري به مصدر اولانلردر كه بورايه قدر ذكر اولنانلر بسيطلر .

۶۲- مركب مصدرلر ، بشقه برسوزله برلشدكن صكره مصدر اوله بيلانلردر كه بوده « اقتداري . تعجيلي . تعليمي » ناملريله اوج درلودر .

۶۳- مصدر اقتداري ، بر ماده اصليه ايله « بيلمك » مصدرندن تركيب اولنان مصدرلردر « ازه بيلمك . قيره بيلمك » كي .
بر مصدري اقتداري ياييق ايچون ماده اصليه سنك

آخري ساكن ايسه بر (ها) متحرك ايسه بر (يه) كتوريلوب بيلمك مصدريله تركيب اولنور .

قيرهق - دن - قيره بيلمك

سويامك - دن - سويلاه به بيلمك ... كي

۶۴ - مصدر تعجيلي . بر ماده اصليه ايله (ويرمك) مصدرندن تركيب اولنان مصدرلردر (كايويرمك . قيربويرمك) كي .

بر مصدري تعجيلي ياييق ايچون ماده اصليه سنك

آخري ساكن ايسه بر (ي) متحرك ايسه (بي) علاوه اولنوب آخريته (ويرمك) مصدري كتوريلور .

كامك - دن - كايويرمك .

آرامق - دن - آرابيويرمك ... كي

۶۵ - مصدر اقتداري و تعجيلي ياييله جق مصدر اصليلرك ماده اصليه لر ينك آخري لري تا حرفندن عبارت ايسه يوقايرده كين

ايكنچي قاعده موجبنجه تا داله قاب اولنور .

كيتمك - دن - كيده بيلمك - كيدويرمك .

اوقوتيق - دن - اوقوده بيلمك - اوقودويرمك كي

۶۶ - مصدر تعليمي ، اسم ، صفت ، فعل ايله بر مصدر بسيطدن تركيب

ایدن مصدر لر در (آج قالمق . صو ایچمک . اویایمق . غازی اولوق) کبی .

« فعل »

۶۷- هم ذاته هم زمانه دلالت ایدرک بر حدت بیان ایدن کله لر . (فعل) ویالکز ذاته دلالت ایدرله (فرع فعل) دینور که (یازدی . یازه جق . یازیور) کله لری هم ذاته هم زمانه دلالت ایترک لرندن فعل و (یازان . یازیلان) کله لری زمانه دلالت ایترک لرندن فرع فعلدر .

۶۸- ترکی فعل و فرع فعلر مصدر لرندن یاییلور و بر فعل ویافرع فعلک قاعده سی اوزره یاییلمته « اشتقاق » دینور و اشتقاق ایله حاصل اولان فعل و فرع فعلک هر برحاکه (صیغه) تسمیه اولنور و صیغه لری دکشدرمکه « تصریف » دینور و بر مصدر دن ادات مصدر حذف اولندقدن صکره قالان شیئه « ماده فعل » تسمیه اولنور .

مثلا (دیشلمک) مصدر نندن یاییلان (دیشلدی) کلمته صیغه دینوب بونده کی (دیش) سوزی ماده اصلیه و (دیشل) سوزی ماده فعلدر .

۶۹- ترکی فعلر (بسیط . مرکب . ربط . خصوص) ناملریله درت نوع صیغه لرله تفریق اولنور .

۷۰- بسیط صیغه لر : (ماضی . حال . استقبال . مضارع . وجوبی التزامی . نهی . امر .) ناملریله اساساً سکر نوعدر .

۷۱- فعل ماضی ، برحدتک یکمیش زمانده وقوع بولدیغنی بیان ایچون قوللانیلان (اولدی . اولمش . کیتدی . کیتمش) کبی صیغه لر در که (شهودی . نقلی) ناملریله ایکی درلودر .

ماضی شهودی . یکمیش زمانده کی برحدتندن بحث ایدن کیمه اویاشک و وقوع بولدیغنی زمانده کندوسی ده حاضر اولوب کوردیکی ا کلاتمق اوزره قوللانیغنی ماضی صیغه سیدر (احمد اقدی کیتدی . محمد اقدی کلدی) کبی .

قاعده ۱۲- ماضی شهودی یایمق ایچون ماده فعلک آخرینه بردال مکسوره وبعده ضماژ فعلیه علاوه اولنور . کلک مصدرینک ماده فعلی اولان کل سوزینک آخرینه بردال مکسوره کلکدن تکرر ضماژ فعلیه علاوه اولنورسه شو :

- کلک — مفرد متکلم
- کلک — مفرد مخاطب
- کلدی — مفرد غائب
- کلدک — جمع متکلم
- کلدکر — جمع مخاطب
- کلدیلر — جمع غائب

فعلاری ظهور ایدر .

ماضی نقلی ، کچمش زمانده کی برایشی بیدر مک ایستین آدم
اوایشک وقوع بولدیغنی ایتمش اولدیغنی ا کلاتمق اوزره
قوللاندیغنی صیغدر که (حسن اغاکتمش . حسین اغاده کلش) کی
قاعده ۱۳ - ماضی نقلی یا بقی ایچون ماده فعلک آخرینه میمک
کسریله (مش) کتوروب متکلم مخاطب صورتلرینه ضماژ
نسیه و جمع غائب صورته (لر) علاوه ایتملیدر .

کلشم — مفرد متکلم
کلمشک — مفرد مخاطب
کلمش — مفرد غائب
کلشتر — جمع متکلم
کلشکز — جمع مخاطب
کلشدر — جمع غائب

۷۲- فعل حال ، برایشک شمدیکی زمانده وقوعنی بیان ایچون

مستعمل اولان صیغدر . آتش یانیور . یاغور یاغیور . کی .

قاعده ۱۴ - حال صیغه سی تشکیل ایتمک ایچون ماده فعلک
آخری مکسور قلوب بعده (یور) لفظی ودها صکرده
متکلم و مخاطب صورتلرنده ضماژ نسیه و جمع غائبده (لر)
علاوه ایتملیدر .

کلیورم — مفرد متکلم
کلیورسک — مفرد مخاطب
کلیور — مفرد غائب
کلیورز — جمع متکلم
کلیورسکز — جمع مخاطب
کلیورلر — جمع غائب ... کی .

۷۳- فعل استقبال ، برایشک کله جکده وقوع بولدیغنی بیان ایدن
صیغدر .

(رمضاندن صکره بایرام کله جک یارین مکتب تعطیل اولنه جق) .
قاعده ۱۵ - استقبال صیغه سی تشکیل ایچون ماده فعلک
آخری مفتوح قلوب بعده خفیلرده برهای مفتوحه و ثقیلرده
اکثریا فتحه ثقیله یی مشر برها ویا الف کتوریلور و منفیلرده
میم مفتوحه (میه) صورته تحویل اولنهرق کرک مثبت کرک
منفیده خفیلرده (جک) ثقیلرده (جق) علاوه سندن صکره
متکلم ایله مخاطب صورتلرینه ضماژ نسیه و جمع غائب صورته
(لر) کتوریلور .

کله جکم کلیه جکم . جاله جقم جالیه جقم .
کله جکک کلیه جکک . جاله جقکک جالیه جقکک .
کله جک کلیه جک . جاله جق جالیه جق .

كلاه جگر . كلي جگر . چاله جغز . چاليه جغز .
 كلاه جكگر . كلي جكگر . چاله جكگر . چاليه جكگر .
 كلاه جكلر . كلي جكلر . چاله جكلر . چاليه جكلر .

۷۴- فعل مضارع ، هم حاله هم استقباله دلالت ايدن صيغه در .
 (شورايه كل) ديبن بر آدمه جواباً (كليرم) ديمك كي كه ياشمدي
 ياصكره كلاه جكني بيان ايدر .

قاعده ۱۶ - مضارع صيغسي تنكيل ايتمك ايجون ماده فعلك
 آخري ساكن ايسه متحرك قلندقدن صكره ثقللرده بر الف
 وبعده بررا ومنفيلرده را يرينه (ز) علاوه ايدوب صكره ده
 متكلم ايله مخاطب صورتلرينه ضماير نسيه وجع غائبه (لر)
 كتورمليدر .

كليرم	كلز .	جالارم	جالمازم .
كليرسك	كلزسك .	جالارسك	جالمازسك .
كلير	كلز .	جالار	جالماز .
كليرز	كليز .	جالارز	جالمايز .
كليرسگر	كلمزسگر .	جالارسگر	جالمازسگر .
كليرلر	كلمزلر	جالارلر	جالمازلر . . . كي

(آلق . قالمق . ويرمك) كي بعض يرلرده رادن اول بر ياي
 مكوره كلير .

آليرم . قاليرم . ويريرم
 آليرسك . قاليرسك . ويريرسك
 آلير . قالير . ويرير
 آليرز . قاليرز . ويريرز
 آليرسكز . قاليرسكز . ويريرسكز
 آليرلر . قاليرلر . ويريرلر . كي

۷۵- فعل وجوبي - برايشك هر حالده اولسي آرزو اولندقدن
 قوللائييلان صيغه در .

(يارين مكتبه كيتلميم) كي .

قاعده ۱۷ - وجوبي صيغسي بايق ايجون ماده فعلك آخري نه
 ميحك فتحيله (ملي) وبعده متكلم ايله مخاطب صورتلرنده
 ضماير نسيه وجع غائبه (لر) كتورمليدر .

كلمليديم . كلمليسيك . كلملي
 كلمليز . كلمليسكز . كلمليلر . . كي

۷۶- فعل التزامي ، برايشك يالكز اولسي آرزو اولندقدن قوللائييلان
 صيغه در .

(ان شاء الله يارين مكتبه كيديم) كي .

قاعده ۱۸ - التزامي صيغسي بايق ايجون ماده فعلك آخري نه
 برهاي رسيه ومنفيلرده ميم مفتوحه يرينه (ميه) كتوردكدن

صکره مفرد متکلمه یای مکسوره ایله « یم » و مخاطب صورتلرینه
ضمیر نسبی مخاطبی و جمع متکلمه لامک کسرله « لم » و جمع غائب
« لر » کتور ملیدر .

کلمیم	کلمییم	چالمیم	چالمییم
کلهسک	کلمیهسک	چالهسک	چالمیهسک
کله	کلمیه	چاله	چالمیه
کلملم	کلمیلم	چالملم	چالمیلم
کلهسکر	کلمیهسکر	چالهسکر	چالمیهسکر
کلهلر	کلمیهلر	چالهلر	چالمیهلر

۷۷- فعل امر ، برایشک اولسی ایچون ایراد اولنان صیغه در .
(یارین مکتبه کل . یرنده اوتور . درسکه چالیش) کبی .
فعل امرک متکلم صیغه سی اولیوب مخاطبه غائبین عبارتدر .
مخاطبه (امر حاضر) و غائبه (امر غائب) دیرلر .

قاعده ۱۹ - اکثر ماده فعللرک مبتدلری و بعض ماده اصلیلر
طوغریدن طوغری به امر حاضر اولوب امر غائب یا بقی ایچوند،
مفردلرده (سون . سین) و جمعلرده بررده (لر) علاوه اولتور .
و متحرک اولتلرده برها کتوریلوب جمعده (یکنز) ضم
اولتور .

امر حاضر مثالی

مفرد - کل . کلمه . دیله . دیلهمه
جمع - کلینکز . کلینکز . دیله یکنز . دیله میکنز

امر غائب مثالی

مفرد - کلسون کلمسون . دیله سون دیله مسون
جمع - کلسونلر کلمسونلر . دیله سونلر : دیله مسونلر

۷۸- فعل نسبی ، فعل امرک منفی صورتلندن عبارت اولوب بوندن
اولکی ماده ده مثالی یکمیش یعنی :

مشرده - کلمه . چاله . اوینامه

جمع - کلمیکز . چالمیکز . اوینامیکز . صیغه لری ترکیب ایدر .

« مرکب صیغه لر »

۷۹- مرکب صیغه لر ایکی دیرلور برینه « مرکبات عامه » دیکرینه
« مرکبات خاصه » دینور .

۸۰- مرکبات عامه ، مصدر مرکبلر تشکیل اولنان صیغه لر درکه :

مصدر اقداریده (بیلمک)

مصدر تعجیلیده (ویرمک)

مصدر تعلیمیده (متضمن اولدینی مصدر بسیطده)

اصول اشتقاق بوندن اولكي قاعده لره تشكيل اولنديفتدن تقضيه حاجت اوليوب يالكز برز مثال ايراد اولتور:

« ماضی شهودی اقداری »

متكلم	مخاطب	غائب
كله بيلدم	كله بيلدك	كله بيلدي - مفرد
كله بيلدك	كله بيلديكز	كله بيلديلر - جمع

« ماضی نقلی اقداری »

كله بيلمتم	كله بيلمتمك	كله بيلمتمش
كله بيلمتمز	كله بيلمتمكز	كله بيلمتمشز

« حال اقداری »

كله بيلورم	كله بيلورسك	كله بيلور
كله بيلوروز	كله بيلورسكز	كله بيلورلر

« استقبال اقداری »

كله بياه جكم	كله بياه جكسك	كله بياه جك
كله بياه جكز	كله بياه جككز	كله بياه جكلر

« مضارع اقداری »

كله بيليرم	كله بيليرسك	كله بيلير
كله بيليرز	كله بيليرسكز	كله بيليرلر

« وجوبی اقداری »

كله بيلمليم	كله بيلمليكز	كله بيلملي
كله بيلمليز	كله بيلمليكز	كله بيلمليلر

« التزامی اقداری »

كله بياه يم	كله بياه سك	كله بياه
كله بياه لم	كله بياه سكز	كله بياه لر

« امر اقداری »

...	كله بيل	كله بيلسون
...	كله بيلكز	كله بيلسونلر

« فعل تعجیلی مركب تعريفی »

« ماضی شهودی تعجیلی »

قيرپوردم	قيرپورسك	قيرپوردي
قيرپورسك	قيرپورسكز	قيرپورديلر

« ماضی نقلی تعجیلی »

قیر یور مشم . قیر یور مشك . قیر یور مش
قیر یور مشز . قیر یور مشكز . قیر یور مشلز

« فعل حال تعجیلی »

قیر یور یورم . قیر یور یورسك . قیر یور یور
قیر یور یورز . قیر یور یورسكز . قیر یور یورلز

« استقبال تعجیلی »

قیر یور ره جكم . قیر یور ره جكك . قیر یور ره جك
قیر یور ره جكز . قیر یور ره جككز . قیر یور ره جكلر

« مضارع تعجیلی »

قیر یور یرم . قیر یور یرسك . قیر یور یر
قیر یور یرز . قیر یور یرسكز . قیر یور یرلز

« وجوبی تعجیلی »

قیر یور ملیم . قیر یور ملیسك . قیر یور ملی
قیر یور ملیز . قیر یور ملیسكز . قیر یور ملیلز

« الزامی تعجیلی »

قیر یور یم . قیر یور سك . قیر یور
قیر یور لم . قیر یور سكز . قیر یور

« امر تعجیلی »

... قیر یور . قیر یورسون
... قیر یور بکز . قیر یورسونلر

— ۸۲ —

« فعل تعلیمی تعریفی »

« ماضی شهودی تعلیمی »
آج قالم . آج قالدك . آج قالدی
آج قالدق . آج قالدکر . آج قالدیلر

« ماضی نقلی تعلیمی »

آج قالمش . آج قالمشك . آج قالمش
آج قالمشز . آج قالمشکر . آج قالمشلر

« فعل حال تعلیمی »

آج قالیورم . آج قالیورسك . آج قالیور
آج قالیورز . آج قالیورسكز . آج قالیورلز

« استقبال تعليمی »

آج قاله جنم . آج قاله جئسك . آج قاله جق
آج قاله جفز . آج قاله جقكز . آج قاله جققر

« مضارع تعليمی »

آج قاليرم . آج قاليرسك . آج قالير
آج قاليرز . آج قاليرسكز . آج قاليرلز

« وجوبی تعليمی »

آج قاللميم . آج قاللميسك . آج قاللى
آج قاللميز . آج قاللميسكز . آج قاللميلر

« التزمی تعليمی »

آج قالهيم . آج قالهسك . آج قاله
آج قالهلم . آج قالهسكز . آج قالهلمر

« امر تعليمی »

آج قالسون . آج قال . آج قالسون
آج قالسكز . آج قالسكز . آج قالسكز

۸۳- مركبات خاصه . « فعل اعانه » دينلن فعل ايلاه تشكيل ايديلن
فعللردر كه بونلرده (حكايه . روايت . شرط) فعللرندن عبارتدر .

۸۴- فعل اعانه ، يالكز ماضيلرى صورتلريله « صيغه شرطيه » دينلن
بر صيغه يى حاوى اولان فعللر كه شونلردر :

« فعل اعانه نك ماضى شهوديى »

ايدم . ايدك . ايدى
ايدك . ايديكز . ايديلر

« فعل اعانه نك ماضى نقليسى »

ايمشم . ايمشك . ايمش
ايمشز . ايمشكز . ايمشلز

« فعل اعانه نك شرط صيغه سى »

ايسم . ايسك . ايسه
ايسك . ايسكز . ايسلر

۸۵- فعل حكايه . بسيط فعللردن برينك مضموننى شهود طريقه
بيان ايتك اوزره اول بسيط ايلاه فعل اعانه نك ماضى شهوديى سندن
تركيب اولنور فعللردر كه هربرى برر برر اشاعى طوغرى
يازلمشدر .

۸۶- حكايه ماضى ، فعل حكايه نكده افعال بسيطه كى شهودى
وتقل صيغه لرى وارددر .

حكاية ماضی شهودی - ایکی صورته تنکیل اولتور .
برنجیسی - هرهانکی برماضی شهودی ایله فعل اعانه ماضی
شهودینک یالکز مفرد غائبندن ترکیب ایدر .

کلام ایدی . کلامک ایدی . کلامدی ایدی
کلامک ایدی . کلامیکز ایدی . کلامیلر ایدی .. کبی

ایکنجیسی - هرهانکی برماضی شهودینک یالکز مفرد غائبیه
فعل اعانهک ماضی شهودی صیغهلرندن ترکیب ایدر .

کلامدی ایدم . کلامدی ایدک . کلامدی ایدی
کلامدی ایدک . کلامدی ایدیکز . کلامدی ایدیلز .. کبی
بو ترکیلرده بعضاً الفلر حذف اولتوب متصل یازیلور یعنی شو:

کلامدی . کلامدی . کلامدی
کلامدی . کلامیکزدی . کلامیلردی
کلامیدم . کلامیدک . کلامیدی
کلامیدک . کلامیدیکز . کلامیدیلز

کبی اولوب بوندن صکره کی مثاللرده بو (اتصال) (انفصال)
صورتلری بشقه بشقه یازیله جقدر .

حكاية ماضی نقلی . هرقتنی برماضی نقلینک یالکز مفرد
غائبیه فعل اعانهک ماضی شهودی صیغهلرندن ترکیب ایدر

کلمش ایدم . کلمش ایدک . کلمش ایدی
کلمش ایدک . کلمش ایدیکز . کلمش ایدیلز
کلمشدم . کلمشدک . کلمشدی

کلمشدک . کلمشدکز . کلمشیدیلز .. کبی

۸۷- حكاية حال ، بر فعل حالک مفرد غائبیه فعل اعانهک ماضی
شهودی صیغهلرندن ترکیب اولنان فعلدر :

کلیور ایدم . کلیور ایدک . کلیور ایدی
کلیور ایدک . کلیور ایدیکز . کلیور ایدیلز
کلیوردم . کلیوردک . کلیوردی
کلیوردق . کلیوردکز . کلیوردیلر

۸۸- حكاية استقبال ، هر برقتنی بر فعل استقبالک مفرد غائبیه فعل
اعانهک ماضی شهودی صیغهلرندن ترکیب ایدن فعلدر .

کلهجک ایدم . کلهجک ایدک . کلهجک ایدی
کلهجک ایدک . کلهجک ایدیکز . کلهجک ایدیلز
کلهجکدم . کلهجکدک . کلهجکدی
کلهجکدک . کلهجکدکز . کلهجکدیلز .. کبی

۸۹- حكاية مضارع ، هر قنى بر مضارعك مفرد غائبه فعل اعانهك ماضى شهوديسندن تركب ايدن فعلدر .

كلير ايدم . كلير ايدك . كلير ايدى

كلير ايدك . كلير ايدىكز . كلير ايديلر

كليردم . كليردك . كليردى

كليردك . كليردىكز . كليرلردى . . كى

۹۰- حكاية وجوبى، هر قنى بروجوب مفرد غائبه فعل اعانهك ماضى شهوديسندن تركب اولتور :

كلملى ايدم . كلملى ايدك . كلملى ايدى

كلملى ايدك . كلملى ايدىكز . كلملى ايديلر

كلملىدم . كلملىدك . كلملىدى

كلملىدك . كلملىدىكز . كلملىديلر

۹۱- حكاية التزامى ، هر قنى برالتزامى صيغهك يالكز مفرد غائبه فعل اعانهك ماضى شهوديسندن تركب اولنان فعلدر :

كله ايدم . كله ايدك . كله ايدى

كله ايدك . كله ايدىكز . كله ايديلر

كليدم . كليدك . كليدى

كليدك . كليدىكز . كليديلر . . . كى

۹۲- روايت فعلى ، بساطندن برينك مضموتى نقل وروايت طريقه بين ايتك ايچون حكاية فعلى كى تشكيل اولنان . فقط فعل اعانهك ماضى نقليسيه ياييلان فعللردر .

بوقمك اساسى روايت اولدينى ايچون بونده ماضى شهودى يوقدر ساتلرى حكاية فعلى كى تشكيل اولنديقتن اتصال وانفصال صورتلرى اولتورى جمع ايدرك اشاغيدهكى مثاللرى يازدق . انلره دقت اولمليدر .

« روايت ماضى نقلى »

كلمش ايتيم . كلمش ايتشك . كلمش ايتش

كلمش ايتشز . كلمش ايتشكز . كلمش ايتشلر

« روايت حال »

كليور ايتيم . كليور ايتشك . كليور ايتش

كليور ايتشز . كليور ايتشكز . كليور ايتشلر

كليورمشم . كليومشك . كليورمش
كليورمشنز . كليورمشكز . كليورلرمش

« روايت استقبال »

كله جك ايشم . كله جك ايشك . كله جك ايش
كله جك ايشنز . كله جك ايشكز . كله جك ايشلر
كله جكشم . كله جكمشك . كله جكمش
كله جكشنز . كله جكمشكز . كله جكمشلر

« روايت مضارع »

كلير ايشم . كلير ايشك . كلير ايش
كلير ايشنز . كلير ايشكز . كلير ايشلر
كليرمشم . كليرمشك . كليرمش
كليرمشنز . كليرمشكز . كليرلرمش

« روايت وجوبى »

كلملى ايشم . كلملى ايشك . كلملى ايشلر

كلملى ايشنز . كلملى ايشكز . كلملى ايشلر
كلملىمشم . كلملىميشك . كلملىميش
كلملىمشنز . كلملىميشكز . كلملىميشلر

« روايت التزامى »

كله ايشم . كله ايشك . كله ايش
كله ايشنز . كله ايشكز . كله ايشلر
كله شم . كله شمك . كله شم
كله شنز . كله شمكز . كله شملر

۹۳ - فعل شرطى ، بسا اظندن برينك مضموتى شرط طريقيه بيان

ايدن فعللردر كه هر قنى بر فعل بسطك مفرد غائبه فعل اعانهك
شرط صيغه سندن تركب ايدر و طبقى حكايه فعلى كې اولديقتدن
بالكز مثاللر ينك تحريريله اکتفا اولدى :

« ماضى شهودى شرطى »

كلدم ايشه كلدك ايشه كلدى ايشه
كلدك ايشه كلدكز ايشه كلدى ايشلر

کلمه . کلدکه . کلدیہ
 کلدک . کلدکره . کلدیہلر

« ماضی نقلی شرطی »

کلمش ایسه . کلمش ایسهک . کلمش ایسه
 کلمش ایسهک . کلمش ایسهکز . کلمش ایسهلر

« حال شرطی »

کلور ایسه . کلور ایسهک . کلور ایسه
 کلور ایسهک . کلور ایسهکز . کلور ایسهلر
 کلور سه . کلور سهک . کلور سه
 کلور سهک . کلور سهکز . کلور سهلر

« استقبال شرطی »

که چک ایسه . که چک ایسهک . که چک ایسه
 که چک ایسهک . که چک ایسهکز . که چک ایسهلر

که چک سه . که چک سهک . که چک سه
 که چک سهک . که چک سهکز . که چک سهلر

« مضارع شرطی »

کلیر ایسه . کلیر ایسهک . کلیر ایسه
 کلیر ایسهک . کلیر ایسهکز . کلیر ایسهلر
 کلیر سه . کلیر سهک . کلیر سه
 کلیر سهک . کلیر سهکز . کلیر سهلر

« وجوبی شرطی »

کلملی ایسه . کلملی ایسهک . کلملی ایسه
 کلملی ایسهک . کلملی ایسهکز . کلملی ایسهلر
 کلملی سه . کلملی سهک . کلملی سه
 کلملی سهک . کلملی سهکز . کلملی سهلر

« التزام شرطی »

کله سه . کله سهک . کله سه
 کله سهک . کله سهکز . کله سهلر

(ربط صیغہ لری)

۹- سوزلری بری برینه باغلامق ایچون تصرفاتی اولیهرق یالکز
 بر صیغہ دن عبارت اولوب (عطفیه ، تعقیبیه ، ابتدائیہ ، انتہائیہ ،

توقیہ ، تعلیل (دینور الی صیغہ وارد رکه بونلره) ر ب
صیغہ لری (دینور .

۹۵- صیغہ عطفیہ ، بر فعل صیغہ سنی کندیستہ ربط ایدوب دائ
اول فعلک دلالت ابتدکی زمانه تعلق ایدن واو فعلک معناسی
وبرن صیغہ در .

قاعده ۲۰ - صیغہ عطفیہ یایمق ایچون ماده فعلک آخرینه
ضم ایله (وب) کتیرمیلدر .

(کلمک ، چالمق) مصدر لرندن (کلوب ، چالوب) اولدینی کی
ترکیده (کلوب ، الدی) (چالوب چاربار) منللی واقع اولوب بونلدر
کلوب کلمسی کلدی کی ماضی شهودینک مفرد غائب معناسی
وچالوب کلمسیده چاربار کی مضارع مفرد غائب معناسی ویز .

۹۶- صیغہ تعقیبیه ، شرط مقامنده کلوب آرقه سندن همان جزئی
کن وداغما غائب صورتنده بولان بر صیغہ در .

قاعده ۲۱ - صیغہ تعقیبیه یایمق ایچون ماده فعلک آخرین
خفیلرده (یجک) ثقیلرده (یجق) علاوه اولنور .

(کلمک ، چالمق) مصدر لرندن (کلیجک ، چالیجق کی

۹۷- صیغہ ابتداییه برایشک واقع اولدینی زماندن سولندیکی
زمانه قدر اوایشک دوام اوزره اولدینی بیلدیرمک ایچون

یاسیلان صیغہ در .

قاعده ۲۲ صیغہ ابتداییه یایمق ایچون التزامی صیغہ سنک
مفرد غائبه (لی ، لیرو ، لیبری ، لیدن برو ، لیدن بری) علاوه اولنور .

کله لی . چاله لی

کله لیرو . چاله لیرو

کله لیبری . چاله لیبری

کله لیدن برو . چاله لیدن برو

کله لیدن بری . چاله لیدن بری . . کی

۹۷- صیغہ توقییه ، برایشک واقع اولسی لازم کن وقتک عقبنده
اوایشک همه حال وقوع بوله جفتی بیلدیرمک ایچون مستعمل
اولان صیغہ در .

قاعده ۲۳ - صیغہ توقییه یایمق ایچون ماضی شهودینک
آخرینه فتح ایله (جه) علاوه اولنور .

کلدک - دن - کلد کجه

چالدق - دن - چالدقجه . . کی

۹۹ - صیغه انتہایه . برايشك الك صكره سنی بیلدیرمك ایچون قوللانیلان
صیغه در .

قاعده ۲۴ - صیغه انتہایه یا یق ایچون هر قتی بر ماده فمك
آخرینه (نجه . نجه دك . نجه دكین . نجه قدر) علاوه اولتور .

كنجه . كنجه دك . كنجه دكین . كنجه قدر
چالجه . چالجه دك . چالجه دكین . چالجه قدر . كبی

۱۰۰ - صیغه تعلیل، برجه نك مضمونتی دیگر جمله به ربط ایدن
صیغه در .

قاعده ۲۵ - صیغه تعلیل یا یق ایچون مصدر اصلیرك
آخرلرینه كسر ایله (ین) علاوه اولتور .

(كلمك . چالمق) مصدرلرندن (كلمكین . چالمقین) كبی

(خصوصی صیغه لر)

۱۰۱ - خصوصی معنار افاده ایدردها اوج نوع صیغه واردرك

اسملری (صله . مقاربه . استمراری) در . بونلردن :

۱۰۲ - صله صیغه سی ، ماضی شهودی جمع متكلمی ایله استقبالك

مفرد غائبندن یا بیلان (كلدیكی . كله جکی) كبی اولان صیغه لر در كه
مصدر و صفت معناسی ویررلر .

قاعده ۲۶ - صیغه صله یا یق ایچون ماضی شهودینك
جمع متكلمی و یا خود استقبالك مفرد غائبی آخرینه بر یا علاوه
اولتور و بو حالدیه ماضی شهودینك جمع متكلمی ایله استقبالك
آخرلرندكی كاف و قافلر حر كه له جكندن كافلر فارسی كافه
و قافلر غینه تبدیل اولك جقلری كبی كندیلرندن اول برده
یا زیاده قلتور :

كلدك — دن — كلدیكی

چاللق — دن — چالدینی

كله جك — دن — كله جکی

چاله جق — دن — چاله جقینی

چالیوردك — دن چالیوردیكی . . . كبی

۱۰۳ - صیغه مقاربه ، شدت تقرب بیان ایدرك (آزقالدی شوبله

اولیوردی) معناسی ویرن ایكی صیغه واردركه آنلره (صیغه

مقاربه) دیرلر و بونلرده بساطلندن بر التزامی صیغه نك مفرد

غائیله (یازمق) مصدرینك ماضیلرندن ترکیب اولنان شهودی

وقتی صورتلرندن عبارتدیر و شمدیكی حالده استانبول لسانده

سویلمدیکی کبی کتابتده قوللانیلماز فقط اسکی اولرده
موجوددر . اولرده شوصیغه لردر :

(صیغه مقاربه)

« ماضی شهودی »

کله یازدم . کله یازدک . کله یازدی
کله یازدق . کله یازدکز . کله یازدیلم

« ماضی نقلی »

کله یازمش . کله یازمشک . کله یازمش
کله یازمشز . کله یازمشکز . کله یازمشلر . . . کبی

۱۰۴ - صیغه استمراری ، برایشک دوامنی بیان ایتمک اولره
ایکی مرکب صیغه واردرکه اولره (استمراری) دینور و بوندله
بر فعلی التزامینک مفرد فائیلله (کلک) مصدرینک ایکی نوع
ماضیندن تشکیل اولنور شهودی ده نقلی ماضیلردن عبارتدر .

[صیغه استمراری]

« ماضی شهودی »

کله کلدم . کله کلدک . کله کلدی

کله کلدک . کله کلدکز . کله کلدیلم

« ماضی نقلی »

کله کلشم . کله کلشک . کله کلش

کله کلشز . کله کلشکز . کله کلشلر . . . کبی

« فرع فعللر »

۱۰۵ - مصدر معناسیبه صفتکهرق ذاتدن و برشیدن خبر ویرن
کله لره (فرع فعل) دینورکه (اسم فاعل . مبالغه فاعل . اسم
مفعول . صفت مشبهه . حال ترکیبی . اسم آلت . اسم مکان .
اسم زمان . اسم فعلی . صفت فعلی) اسملریله یاد اولنور اون
نوع صیغه در .

۱۰۶ - اسم فاعل ، برایشی یابانی یعنی برحدنک حاملنی بیلدیرن
صیغیه اسم فاعل دینور .

قاعده ۱۷ - ماده فعلک آخری ساکن اولان خیفلرده
برنون و ثقیلرده بر (آن) واکر متحرک ایسه (یان) علاوه
اولنور فقط اسم فاعل صفت مخصوصی اولان یرلرده ساکنک
آخرینه (یجی) و متحرکک آخرینه (یجی) کلور .

كل - دن - كلن

چال - دن - چالان

ایشل - دن - ایشلیان

كل - دن - کلیچی

چال - دن - چالیچی

ایشل - دن - ایشلیچی ... کبی

۱۰۷ - صفت مبالغه، فاعل افراطیه معناسنی و یرن بر طاقم صیغه لردرکه هر فعلدن مطرداً تعریف اولنه من اکثریسی ایشتمکه بیلنور سماعیدر :

ایشتمك - دن - ایشتمکن

صولومق - دن - صولوغان

بیلمك - دن - بیلکچ

طالمق - دن - طالعیج

کیدرکه بونلری بیلمك ایچون (کن. غن. کج. غیج) اداتلری کافیدر و مناسبت اولان فعللرده مادهیه بونلرک علاوه سببه یاییه بیلور .

۱۰۸ - اسم مفعول ، حدثک واقع اولدینی شیئه دلالت ایدن

صیغه درکه طبقی اسم فاعل کبی یاییلور سده ماده فعل ایله ادات فاعل اراسنه بر (یل) ویا (ین) ویا (نی) زیاده اولنور و بونده (یچی) صورتلری یوقدر :

كل - دن - كلن

چال - دن - چالینان

قو - دن - قونیلان ... کبی

اشبو اسم مفعول ایچون دها بیط بر قاعده وار ایسه بوراده اساس اولان فعل معلوم و مجهول نه اولدینی بیلمدیکمزدن ان شالله نحوه تعریف اولنور .

۱۰۹ - صفت مشبهه ، هر قنی بر حال ویا صفتک بر ذاتده ویا بر شیده ثابت اولوب دوام اوزره بولدینی بیان ایدن صیغه در . بونده مطرد بر قاعده یوقدر . سکز وزنده بولنورکه آنلرده شو وزنلردر :

۱ - آلق . باصمق . بولاشق

۲ - ازک . کسک . بیتشک

۳ - سوکوک . دوکوک . چوروک

۳ - بوزوق . قویوق . اوجوق

- ۵ - آیریق . صاجیق . یاریق
- ۶ - آلتقان . اونوتقان . اوتانقان
- ۷ - یشکین . چرکین . چیلدین
- ۸ - دوزکون . دوشکون . بورغون

اشته بووزنلر ایله مناسب اولان مصدرلردن صفت مشبهه
تجری اولک بیلور .

۱۱۰- حال ترکیبی ، برایشک اجرا اولمجهنی زمانده اول ایتی
یاپان آدمک ویاخود یاپیلان شیک ویاخود هرایکیکنک
بردن حالتی کوسترن صیغه در .

قاعده ۲۸- حال ترکیبی صیغسی یایمق ایچون فعل التزامی
مفرد غائبک آخرینه خیفلرده (رك) ثقیلرده (رق) علاوه
اولتور :

- کله - دن - کله رک
- یازه - دن - یازهرق ... کبی

۱۱۱- اسم آلت ، بر فعه آلت اولان شینه دلالت ایدن صیغه
اسم آلت دینور . بو صیغه هر فعلدن کلز جوغی ساعیدر .
انجیق بعض فعللردن قیاسی اولورکه ماده فعلک آخرینه خیفلرده
(کی) ثقیلرده (غی . فی) علاوه اولتور .

سورکی . صارغی . آصتی . کبی

۱۲۲- اسم مکان ، بر فعملک مکانی بیلدیرن صیغه درکه بوده مطرداً
مصدر کلز انجیق کله بیلنلرده ماده اصلیه نک آخرینه (آق)
علاوه سیله اولور .

قونوق - دن - قوناق
طورمق - دن - طوراق ... کبی

۱۲۳- اسم زمان ، بر فعملک زمانی بیلدیرن صیغه در بوده مطرداً
کلز فقط بعض یرده قیاسی اولورکه اوده اسم فاعل واسم مفعول
ایله ماضی نقلینک جمع متکلمی آخرلینه (ده) علاوه اولتور:
کچنده . قیریلانده . اولدقده . کبی

۱۲۴- اسم فعلی ، فعلدن حاصل اولان شینه اطلاق اولتور صیغه درکه
بوده مطرد دکلدر فقط بعض یرلرده قیاسی اولهرق کلور
اوده ماده اصلینک آخرینه (ندی) علاوه سیدر :

- سیورمک - دن - سیورندی
- چالقماق - دن - چالقاندی ... کبی

۱۲۵- صفت فعلی ، اسم فعلیلرک آخرینه (لو . لی) اداتلرینک
علاوه سیله حاصل اولان صفت صیغه لریدر :
سیورندیلی . صیقندیلی . کبی

۱۲۶- اكثر يا باشلى باشنه معنا ويرميوپ دائما سائر كله لرك برلشمنه آلت اولان او كله لرك مغزالرينه زياده لك ويرن حرف ولفظلره (ادات) دینور ، تركجه ده يك جوق ادات اولدینى كې لسان عثمانیده عربی فارسی اداتلری ده كندی كله لریله برلكده قوللانیلور فقط بوراده تركجه نك اك لازمیلیری ذكر اولندی .

۱۲۷- برنجیسی الف حرفندن عبارت اولان «آ» اداتی دركه مغرد اسملك اولته كلنجه « ندا » ایچوندر جمله لرك اولته ویا آخیرینه كلنجه « استفهام » تمنی . تعجب . لوم . توبیخ « ایچون اولور اشبو «آ» اداتی تعجب ایچون اولدینى حاللرده كله نك آخری ساكن ایسه كله ایله برلشور و متحرك ایسه «یا» به تبدیل اولنور .
« مثال »

ندا - آجوجق اوقو

استفهام - اوباره یی آلك آ

تمنی - بورایه كلسه ك آ

تعجب - بوانسانیت دكل آ

لوم - او اوقوبه جق آ

توبیخ - حالکی اكلا دك آ... كې

اشبو «آ» اداتی تعجب ایچون اولدینى حاللرده كله نك آخری كې ساكن ایسه كله برلشور و متحرك ایسه «یا» به تبدیل اولنور

اوقوسه ك آ - اوقوسكا

اوقوسه آ - اوقوسه یا... كې

۱۱۸- ایكنجیسی (واو) حرفیدر كله وجهه لری بری برینه ربط وعطف ایدر (واو عاطفه) دینور .

سكا و بكا . كاغد و قلم .

بواش بویله در و بویله اوله جقدر . كې

۱۱۹- اوچنجیسی (یا) حرفیدر كله لرك آخرنده نسبت بیان ایدر و مفعول اداتی اولور :

نسبت - حاجی . شامی

مفعول - احمدی . حسنی ... كې

۱۲۰- دردنجیسی (اك) حرفیدر صفتلك اولته كلوب مبالغه معناسنی ویرر :

اك كوزل . اك اعلا یر . كې

۱۲۱- بشنجیسی (او) حرفیدر كه براز اوزونجه اوقوندرق تعجب و تهدید ایچوندر .

تعجب - او صحیحاً كوزل ایمش

تهدید - او آرتق جوق اولیوسك . كې

۱۲۲- «ای» حرفیدرکه فتحه ایله ندا و نفرت ایچوندر و مد ایله خوف ایچوندر .

ندا - ای احمد کل باقلم
نفرت - ای آرتق سنده
خوف - آی آی نه اولیورم . کبی

۱۲۳- بدنجیسی «آه» حرفیدرکه تحسرتنی و تهدید ایچوندر .
تحسر - آه افندم آه

تمنی - آه نه اولسه ده کور شهك
تهدید - آه بر کره الیه کچه ... کبی

۱۲۴- سکرنجیسی «به» درکه ندا مقامنده ایفاظ ایچوندر .
به قرداش نه یاییورسك ... کبی

۱۲۵- طقوزنجیسی «تک» اداتیدرکه تمنی ایچوندر .
تک او قوده سکا یوق یوق ... کبی

۱۲۶- «۱۰» «پک» اداتیدرکه ترکجده مبالغه ایچوندر .
پک کوزل پک فنا ... کبی

۱۲۷- «۱۱» «جق . جک» اداتلریدرکه جیملرک کسریله تصغیر اداتیدر .
دکانجق . بانجه جک .. کبی

بو اداتلر نهایتلری قاف و کاف اولان کله لره لاحق اولنجه
آخزلرنده کی قاف و کاف حذف اولنوب (جق . جک) بعضاً
کسر ایله اوقتور .

اوقاق - دن - اوقاجق
بیوک - دن - بیوجک کبی

۱۲۸- (۱۲) صفتلرک آخرنده تصغیر فعلل ماضیلرک
آخرنده تعمیم واسمه فعللرک آخرنده تمیز اداتیدر بعضاً ده
حال اولور :

تصغیر - قوروجه آدم
تعمیم - عناد ایتدکجه غیب ایدرسك
تمیز - احمد اخلاجه سکا فائقدر
حال - شویله جه یاز کبی

۱۲۹- (۱۳) (در) که خبر اداتیدر :

احق چالشقاندن . . . کبی

۱۳۰- (۱۴) (دک) درکه انتها اداتیدر :

بوایش بتنجه به دک بکلملی . . کبی

۱۳۱- (۱۵) (دن) درکه ابتدا بیان جزا تفضیل ایچوندر .

۱۳۲- (۱۶) (ده) اداتیدرکه ترکجده ماضی و مصدر آخزلرنده
حال دیگر کله لرده ظرف جزاسب و بعضاً عطف ایچوندر .

حال - اوكلدكده سنده كل
ظرف - اقدى باغچه ده در
جزا - اوكليرسه سنده كل
سبب - بلكه او قورده آدم اولور
عطف - اوده كلسون سنده كل ...

۱۳۳ - (۱۷) (رك . رق) اداتلر بدير كه حال و تصفير ايجوندر :

حال - يازارق . كلارك
تصفير - كوچورك - بيورك كبي

۱۳۴ - (۱۸) (سز) دركه تركب اسملرك اخرنده اولور ونقى
معناسنى ويرر :

طوزسز . طانسز . . . كبي

۱۳۵ - (۱۹) (كه) دركه ربط و تصفير اداتيدر :

ربط - مادامكه استميور ويرمه
تصفير - شويله كه : . . . كبي

- (۲۰) (كي) اداتيدر كه دائما بيان ايجوندر :

صباحكى ايشى كوردكى ؟ كبي

۱۳۶

۱۳۷ - (۲۱) (لك . لق) اداتلر بدير كه لامك كسريله مصدر يت اداتى

اولوب صفتلرك اخرنده محليت معناسنى ويرر و بعضاً زمان

آلت نسبت معنالىنى دخى ويرر .

محليت - كوللك . چاللىق

مصدر يت - بديرلك . انانلق

زمان - كونك . صباحلق

آلت - ديرلك . باشلق

نسبت - كيجهلك . بايراملق . . . كبي

۱۳۸ - (۲۲) (لو . لى) دركه نسبت ايجوندر :

دولتو . سعادتلو .

استانبوللى . ادرنه لى - . كبي

۱۳۹ - (۲۳) (مى) اداتيدر كه استفهام ايجوندر و اخرده بولتور :

كلدكى . كيتدىمى . . . كبي

۱۴۰ - (۲۴) (نه) دركه هم استفهام هم نقى ايجون كله نك اولنده بولتور :

استفهام - نه ديورسكنز ؟

نقى - نه اويله اولور نه بويله . . . كبي

۱۴۱ - (۲۵) هادر كه تا كيد و تيبه ايجوندر آخره كلور :

يازها . چاليشها . . . كبي

۱۴۲ - ۲۶۰ «ہر» ادائیدرکہ اول کلمہ کلوب برشینک افرادی

جمع ایدر تعمیم ادائیدر:

هرکس بویله سویلور لر . . . کبی

۱۴۳ - ۲۷۰ «هم» ادائیدرکہ اشریک ایچوندر:

هم مذهب . . . کبی

۱۴۴ - ۲۸۰ «اگر» ادائیدرکہ شرط ایچوندر اوله لاحق اولور:

اگر جالیشر ایسه ک آدم اولورسک

۱۴۵ - ۲۹۰ «اوه» ادائیدرکہ تلذذ و نفرت ایچوندر اوله لاحق اولور:

تلذذ - اوه نه اعلایر

نفرت - اوه ارتق اوصاندم . . کبی

۱۴۶ - ۳۰۰ «جگز» ججز، ادائیدرکہ اسم و صفتلرده تصنیف

ایچوندر، اخر لرینه لاحق اولور:

اوجکز . کوشکجکز

باغججز . قزججز . . . کبی

۱۴۷ - ۳۱۰ «چاق» ادائیدرکہ انتها ایچون اوله کلور:

چاق اویر محابه کیندم . . کبی

۱۴۸ - ۳۲۰ «دکل» ادائیدرکہ نفی ایچوندر:

سن دکل اوتہ کی

اویله دکل بویله در . . . کبی

۱۴۹ - (۳۳) «دها» ادائیدرکہ تفضیل وادامه ایچوندر:

دها عالم

دها کچه بیک . . . کبی

۱۵۰ - (۳۴) «کبی» ادائیدرکہ تشبیه ایچوندر:

احق حیوان کبی سرسم . . . کبی

۱۵۱ - (۳۵) «واہ» ادائیدرکہ تأسف ایچوندر:

واہ زواللی آدم . . . واہ واہ . . . کبی

۱۵۲ - (۳۶) «وای» ادائیدرکہ تأسف و تعجب ایچوندر:

تأسف - وای باشم وای

تعجب - وای کلدکزها . . . کبی

۱۵۳ - (۳۷) «هله» درکہ استتاء و تهدید ایچوندر:

استتاء - هله سن قارشمهده باق

تهدید - هله سویله هله سویله . . . کبی

۱۵۴ - (۳۸) «هیج» کله سیدرکہ تاکیدی ایچوندر:

زواللی یتیم هیج کیسه سنز قالمش کبی

۱۵۵ - (۳۹) «ینه» درکہ واو کبی عطف ایچوندر:

کلدی ینه کیده جک . . . کبی

١٥٦ - (٤٠) (ايشه) دركه بيان وتنيه ايجوندر :

بيان - ايشه احد افدى كلدى

تنيه - ايشه بويلاه جه حدكى بيل . . . كبي

١٥٧ - (٤١) (انجق) دركه استنا و حصر ادايدر :

استنا - او كلمدى انجق بن كلدم

حصر - آدم اولورسك انجق چالشمق لازمدر

١٥٨ - (٤٢) (ايله) دركه استعانه، عطف، تشریک ايجوندر بعضاً

النى دخى حذف اولور :

تشریک - احد ايله برابر كل

استعانه - چالشمق ايله شهرت اليرسك

عطف - بوايش سنك ايله اونك ايشيدر كبي

١٥٩ - (٤٣) (برله) ادايدر كه سبب ايجوندر

كلمكله برله . . . كبي

١٦٠ - (٤٤) (بشقه) ادايدر كه استنا ايجون اولوب اخر ، غيرت

مناسنه كايير :

بوتى بشقه سه سويلم

اوبشقه بوبشقه . . . كبي

١٦١ - (٤٥) (بلکه) ادايدر كه تریدد ايجوندر :

براز بکلیکنز بلکه کلیر . . . كبي

١٦٢ - (٤٦) (بيله) ادايدر كه تشریک، تعلیل، استعانه ايجوندر :

تشریک - سن دکل اوبيله اكلاماز

تعلیل - پارهبى فائضله بيله الدم

استعانه - يالوارمق دکل اغلامق بيله كار ايتمدى . . . كبي

١٦٣ - (٤٧) (دكين) ادايدر كه دك كبي انتها ايجوندر :

اقتسامه دكين بکله . . . كبي

١٦٤ - (٤٨) (هانى) ادايدر كه استفهام ايجوندر بيان ايجونده

اولور :

استفهام - هانى اوشى نه اولدى

بيان - هانى او آدم بومى بك مشهوردر

١٦٥ - (٤٩) (اوزره) كلسيدر كه شرط واستعلا ايجوندر :

شرط - اوقومق اوزره

استعلا - بو حال اوزره . . . كبي

١٦٦ - (٥٠) (ايجون) كلسيدر كه تعلیل وسبب ايجوندر

تعلیل - سزه رجا ايجون كلدم

سبب - خاطر ك ايجون كليرم . . . كبي

١٦٧ - (٥١) (نه كيم) اداتيدير كه تمثيل ايجوندر :

نه كيم سزه سويلدم . . . كبي

١٦٨ - (٥٢) (هايدى) كله سيدر كه جلب وندا اداتيدير :

هايدى كيدلم : كبي

١٦٩ - (٥٣) (يوقه) اداتيدير كه استتاه حصر، استدراك معنا نرينه كالير :

استتاه - بويله مى يوقه بويله مى اولسون

حصر - سن اولجه كلدك يوقه بن كله جكدم

استدراك - سن بكنميورسك يوقه هر كس بكنيور . . . كبي

ختم

اخطار - سوز باشلرنده [١٣٦] باشلانجه جق يرده سهوا [١٣٧]
دن باشلانوب برنومرو اكيك يورودلشدر .

تمرينات

طلبه يي معايينه ايله او قودقلىرى ماده لره قولايقتله جواب ويره
ييلملرينه و معلم اقتديلك بر طرز اوزره سؤال ايراد ايلملرينه مدار
اولق اوزره متن كتابده كي ماده لرى بوراده ده عينا اشارت ايدرك
وبعض نافع سؤال لر ترتيب ايله رك شوت تمريناتى كتابه ذيل ايتدك درسك
عقبنجه موجبنجه عمل اولدني حاليده بر جوق فائده سي كوريله جكنى
ايتديكمز تجر به لره بناء تامين ايدرز .

بازى تمرينات

- ١ ١ عثمانلى صرفنك تعريفى ندر ؟
- ٢ ٢ كله نيه دير لر ؟
- ٣ ٣ كله لر نلردن تركيب اولتور ؟
- ٤ ٠ حرفلر نه واسطه ايله تلفظ ايديلير ؟
- ٥ ٠ لسان عثمانيده قاچ حرف واردر ؟
- ٦ ٠ عثمانلى حرفلر ني يازيكنز ؟
- ٧ ٠ حروف املا قاچدر و كيملردر ؟
- ٨ ٤ حرکه قاچدر و اسملرى ندر ؟
- ٩ ٠ فتحه قاچ درلودر مثاللى ندر ؟
- ١٠ ٠ دستره ، منكشه ، قره بطاق ، تخنه ، كله لر نده كي فتحه لرك جنسى سويليك ؟
- ١١ ٠ كسره قاچ درلوو مثاللى ندر ؟

- ۴ ۱۲ « ابريشم . بريگمش . قيفلجيم . قرمزى » كله لرنده كى كسر لرك جنسلىرى سويليك ؟
- ۱۳ ضمه قاج درلودر واسملى ندر ؟
- ۱۴ صيفه خفيفه نك ايكى نوعى ومثاللىرى سويليك ؟
- ۱۵ صيفه ثقيله نك ايكى نوعى ومثاللىرى سويليك ؟
- ۱۶ « اودنج . كورز . اولوق . قوروق . بوزوق . اوجوز . اولوم . اولو . اوركو . اولجو . بتون درت يوز . جنبش . كون . كور . مرور . عبور . » كله لرنده كى ضمه لرك بربر جنسلىرى بيان ايديك ؟
- ۱۷ تركه كهلرى طوغرى اوقومق ايجون اك برنجى قاعده ندر ؟
- اخطار (بوقاعده تركه لره مخصوص اولديغندن بر طاق عربى وفارسى كهلر ايراد ايدوب قاعديه مخالف اولديغنى دعوى اتملى اكر طالب بولورسه آفرين ديمى بوله مزسه طارليبوب قاعده نك يالكز تركه كهلره مخصوص اولديغنى تكرار ايضاح ايله ماده نى لاقيله اكلاتلى)
- ۱۸ تركه كهلرده بولنان ساكن تاواق حرفلى بعضاً نه اولورلر .
- ۱۹ « قوناق . طوراق . بوداق . ياتاق » سوزلىنه ميم ياكاف علاوه ايدرك يازك .
- ۲۰ « اياقلىر . قوناقلىر » كى سوزلرده نيچون قافلر غينه تبديل اولميور .

- ۴ ۲۱ اخر لرنده الف ممدوده صورتنده يا بولنان عربى كهلره ادا ت علاوه اولنورسه نه اولور ؟
- ۲۲ « دعوى . تقوى . كبرى » كهلرينه اوقاعده نى تطبيق ايديكز ؟
- ۲۳ مده نيه ديرلر ونصل يازيلور ؟
- ۲۴ همزه نيه ديرلر ونصل وقاچ درلو يازيلور ؟
- ۵ ۲۵ كله قاج قسدر ؟
- ۶ ۲۶ اسم نيه ديرلر ؟
- ۲۷ اسم قاج نوعدر ؟
- ۷ ۲۸ مطلقا اسم نيه ديرلر ومثاللىرى ندر ؟
- ۲۹ بومشالده كى سوزلردن هانكلىرى عقل هانكلىرى خيال هانكلىرى حس ايله بيلنور ؟
- ۸ ۳۰ مطلقا اسملر قاج درلودر ؟
- ۳۱ برنجيسى ندر واسمى ندر ؟
- ۳۲ ايكنجيسى ندر واسمى ندر ومثاللىرى ندر ؟
- ۳۳ او . مندر . سجاده . دنيا . كوك . طوپراق . حسن حسين . محمود . قنار . موم . جام . جين . شيطان . ملك . كتاب . اوچ . بش . يدى . فس . پوستكل . جامع . مسجد . ميدان . دائره . پركار . ميمون . آت . باركير . ميسوه . اوزوم . اغاج . سكود . قواق . البه .) سوزلنده اسم عاملر ايله اسم خاصلىرى كوسترك ؟
- ۹ ۳۴ اسملرك مفرد وجمعلىرى نصلدر ؟
- ۳۵ جمع ياقعده قاعده ندر ؟

- ۱۰ ۳۶ عربی و فارسی کلمات جمعند بزم ایچون نه صورتله قوللانمغه مساعده واردر؟
- ۱۱ ۳۷ صفت نیه دیرلر؟
- ۱۲ ۳۸ موصوف نیه دیرلر و مثالی ندر؟
- ۳۹ (یوکک بنا . ککیش . یدان . اوزون چارشو . سیوری تیه . آجیق . دکان . قرمزی فس . آل جامه . مورمنک . صاری شیوی کوزل قوقو . فنا آدم . قره کدی . درین پیکار . قیسه انتاری . چاتیق قاش) ترکیلرنده هانکی سوزلر صفت هانکی - سوزلر موصوفدر تفریق ایدک؟
- ۱۳ ۴۰ صفتلر قاج نوعدر؟
- ۴۱ اصل صفتلر ندر و قاج نوعدر؟
- ۱۴ ۴۲ الفاظ وصیفه ندر و مثاللری ندر؟
- ۱۵ ۴۳ اسماء اعداد کیملردر و مثاللری ندر؟
- ۱۶ ۴۴ قیاسی صفتک تعریفی ندر و قاج درلو وانلرک اسملری ندر؟
- ۱۷ ۴۵ صفات نسیه ندر مثال کتوریکز؟
- ۱۸ ۴۶ صفات تقلیه نیه دیرلر و مثاللری ندر؟
- ۱۹ ۴۷ صفات افراطیه نیه دیرلر و مثاللری ندر؟
- ۲۰ ۴۸ صفات تفضیلیه نیه دیرلر و مثاللری ندر؟
- ۲۱ ۴۹ اعداد وصفیه و توزیعیه ندر؟
- ۵۰ اعداد توزیعیه یا مقده قاعده ندر؟
- ۲۲ ۵۱ عربی و فارسی اعداد وصفیه سندن لسان عثمانیده هانکیلری قوللانیلور؟

- ۲۲ ۵۲ (یوککجه بر دیواره کویلی بر آدمک اوج اوزون نردبان قویوب اورغانسی برشی ابله کوزلجه باغلا دقدن واک یوکک ، اک قورقنج یرینه چیققدن صکره نردبانلری برر برر الوپ برنجی بی ایکنجینک دها اوتنه سنه قویهرق ایچری به کیردیکنی اوکجه کورن بر بکچی اولدی) عباره سنده هانکی کلمات صفتدر و هربری هانکی نوع صفتدندر و بوراده تقدیر اسم مطلق واردر وانلرده مفرد و جمعدن هانکیسی عام هانکیسی خاصدر بونلری برر برر یازملی و هنوز نه اولدیغنی بیلمدیککز کلهلری ده یازوب (هنوز نه اولدیغنی بیلیمورز) دیلی .
- اختطار (معلم اقدی بونلری تهر سبب ایچون تختیه کلهلری و صره سیاه اشاغی طوغری ستون تشکیل ایده جک صورتده یازوب صول طرفلرینه مساوی اشارتلری چکلی و طلبه نک ویره چکلی جوابلری بو اشارتلرک حداسنه یازملرینی تنیه ایتلیدر)
- ۲۳ ۵۳ کنایات قاجدر و نه لردر؟
- ۲۴ ۵۴ متکلم مخاطب غائب نه دیمکدر؟
- ۲۵ ۵۵ اوج زمان نیه دیرلر و اسملری ندر؟
- ۲۶ ۵۶ ضمیرک تعریفی ندر؟
- ۲۷ ۵۷ مرجع نیه دیرلر؟ ایضاح ایدیکز .
- ۲۸ ۵۸ ترکیه ضمیرلر قاج نوعدر و اسملری ندر؟
- ۲۹ ۵۹ ضمیر شخصی نیه دیرلر و کیملردر و بونلرک مفرد جمعلریله متکلم مخاطب غائبلری هانکیلری ندر؟

- ۶۰ ۲۷ ضمير اضافيلر كيملر در و تفصيلاتي ندر؟
- ۶۱ ۲۸ ضمير اضافي لاحق اوله جق كلمه نك آخر حرفه كوره دقت اوله جق بر ماده وار ميدر وار ايسه قاعده سي ندر؟
- ۶۲ ۲۹ ضمير نسبي نلر در و بونده بر قاعده وار ميدر وار ايسه ندر؟
- ۶۳ ۳۰ ضمير فعليلر هانكيلر يدر . مثاللري ندر؟
- ۶۴ ۳۱ ضمير وصفي ندر؟
- ۶۵ * (بن بر كتاب يازدم ، سن اوكتابي نصل بولدك ، قردائم بن ايله بولندي ایدی او كورمش اولسون ، سن نه صورتله اكلادك . كتابم سزك كتابكز كي دكلدر ، بنكي بك كوزلدر) عباره سنده هانكي سوزلر ضمير و هر ضمير نه جنسدر اولا بونلري يازملي بده بو عبارده مطلقا اسملرله صفتلري دخی تفريق ايدوب تحرير ايتلير .
- ۶۶ ۳۳ اسم اشارت نيه ديرلر؟
- ۶۷ * مشاراليه نيه ديرلر؟ مثاليله ارانه ايديكز؟
- ۶۸ ۳۴ تركبه ده اسم اشارت لر قاچ درلودر و هر بری ندر اطرافيله بيان ايديكز .
- ۶۹ ۳۵ اوزاقلرله كوره اسم اشارتلك فرقی سويليكز؟
- ۷۰ * (بوكون او آدمی شوراده كورنجه اويله قا اولدمك بونلرك اولديغی هیچ بيلم . اورادن بورايه نصل كلديكمه شاشدم) عباره سنده هانكي سوزلر اسم اشارتدر و هر بری هانكي جنسدر بونلري يازدقدن صكره اسم مطلق صفت ضمير كي سوزلر و ارايسه انلري ده اطرافيله يازيكز؟

- اخطار (اسم اشارت اولان) ايله ضمير شخصي اولان
- (او) يئنده كي فرقی شاكردانه حقيه بيلديرمك ايچون معلم اقديلرك همتي لازمدر .
- ۷۱ ۳۶ ميهيات قاچدر واسملري ندر؟
- ۷۲ ۳۷ اسم تجريدك تعريفی ندر و بونده نه اصول واردر مثاليله برابر كوستريكز؟
- ۷۳ ۳۸ تركبه ده ادات استفهام قاچدر و كيملر در و نصل قوللانيلورلر!
- ۷۴ ۳۹ تركبه كنه استفهام قاچدر و هانكيلر يدرلر! و بوسؤالي تصوير ايدن سوزلرده اويله برشي وار ميدر .
- ۷۵ ۴۰ تركبه كنه تفصيل ندر و نصل قوللانيلور!
- ۷۶ ۴۱ اسم موصول نيه ديرلر و تركبه قاچ دانه در مثاللري ندر .
- ۷۷ * (كندی كندمه دوشنوركن بو عالم نه اوله جق بوراده وظيفه من ندر ! كيم قزانه جق نه صورتله كچه جك صوكي نصل اوله جق نوجهاله چالشمق لازمدر تقدر چالشملي تقدر راحت ايتلير هانكي ساعتده چالشمق خيرليدر قني زمانده راحت لازمدر قاچ ساعت اويقو كافيدير كي شير خاطريله كلدي خيلي دوشوندم . نهايت كتابلره باقدم خيلدن خيلي معلومات الدم اول صورتله مستفيد اولدمك تعريف ايدم) بو عبارده كي ميهياتي برر برر تفريق ايدوب اسملريني ياني باشلرينه يازملي !
- ۴۲ مصدر نيه ديرلر! هانكي كلمه لر مصدردر!
- ۷۹ * ادات مصدر ندر! ماده اصلي نيه ديرلر!

- ۴۳ ۸۰ نوقت (مق) نوقت (مك) اداتی بولنور ؟
- ۴۴ ۸۱ ترکی مصدر لر ادات اعتباريله قاچدر واسملری ندر ؟
- ۴۵ ۸۲ مصدر اصلی هانگیردر ؟
- ۴۶ ۸۳ مصدر تا کیدی ندر ؟
- ۴۷ ۸۴ مصدر تخشینی نصل اولور ؟ ونه کیدر ؟
- ۴۸ ۸۵ حاصل مصدر نصل اولور
- ۴۹ ۸۶ اسم مصدر ندر قاچ درلو اولور ؟ مثاللری ندر .
- ۸۷ (مکتبه کیتمک ایچون آته پنمکک لازم کادی فقط اینسوب
ینمه مشکلاتی اولدیغندن بشقه بعضیلری چالم صاندیغنی
ظن ایده جکلری ایچون یا یا کادم انک ایچون یورولدم بوبله
یورولش شمعی به قدر کورمه مش ایدم) عباره سنده سویلدیکک
بش مصدر وارمیدز وار ایسه هانگیریدز واسملری
ندر ؟
- ۵۰ ۸۸ ترکی مصدر لر اصللری اعتباريله قاچ نوعدر واسملری ندر ؟
- ۵۱ ۸۹ مصدر فعلی نیه دیرلر مثاللری ندر ؟
- ۵۲ ۹۰ مصدر اسمی نیه دیرلر مثاللری ندر ؟
- ۵۳ ۹۱ مصدر وصفی نیه دیرلر مثاللری ندر ؟
- ۹۲ (بائق . آتشلمک . اوجوزلائیق . کیتمک . بیچاقلمق .
فناشیق . دورتمک . بالطهلق . دلبرلمک) مصدر لر نده
فعل وصفی اسمی اوللری تفریق ایتملیدر ؟
- ۵۴ ۹۳ ترکی مصدر لر معنا اعتباريله قاچدر واسملری ندر ؟
- ۵۵ ۹۴ مصدر عام نیه دیرلر وهانگیریدر ؟

- ۵۵ ۹۵ بومصدر عاملر اصلی تا کیدی تخشینی حاصل مصدر
اسم مصدر لرینی برز برز یا بکنز ؟
- اختطار (اسم مصدرک هر مصدر دن کلدیکنی و بناء علیه
بولردن ده اسم مصدر اولدیغنی معلوم مؤخرأ اختطار
ایتملیدر)
- ۵۶ ۹۶ مصدر خاص نیه دیرلر وهانگیریدر ؟
- ۵۷ ۹۷ مصدر مثبت نیه دیرلر مثالی ندر ؟
- ۵۸ ۹۸ مصدر منفی نیه دیرلر مثالی نصلدر ؟
- ۹۹ (سومک . کورمک . دلمک . دیمک . بیچمک . قورمق
اولمق . بوزمق . طورمق) مصدر لرینک منفی صورتلرینی
یازیکز ؟
- ۱۰۰ (اثر یازمق ایچون اولا کاغذ بولمق قلم یونمق لازم
اولدیغنی کبی اوقوناقلی یازمق کاغدی کیرلتمک اوستنی
باشنی مرکب ایچنده بر اقامق ده ایجاب ایدر) عباره سنده
عام خاص مثبت منفی مصدرلری تفریق ایدیکز ؟
- ۹۵ ۱۰۱ ترکی مصدر لر نسبت اعتباريله قاچ نوعدر واسملری ندر ؟
- ۱۰۲ لازم متعدی معلوم مجهول مصدرلری نصل بیه جکز ؟
- ۶۰ ۱۰۳ ترکی مصدر لر ترکیب اعتباريله قاچ درلودر و ندر ؟
- ۶۱ ۱۰۴ بسیط مصدر لر هانگیریدر ؟
- ۶۲ ۱۰۵ مرکب مصدر لر قاچ درلودر واسملری ندر ؟
- ۶۳ ۱۰۶ مصدر اقداری ندر ونه قاعده ایله یاییلور ؟

- ۶۳ ۱۰۷ (او قومق . كز مك او قومق ينمك) مصدر لرینی
اقداری یاییکز؟
- ۶۴ ۱۰۸ مصدر تعجیلی ندر ونه قاعده ایله یاییلور؟
- ۱۰۹ (دینك . چیزمك . قالمق . آلق) مصدر لرینی
تعجیلی یاییکز؟
- ۶۵ ۱۱۰ (دیمك . ایتمك . ایلمك . كوزتمك . قوروتوق
اونوتوق . آووتوق .) مصدر لرندن اقداری و تعجیلی
مصدر یاییکز؟
- اخطار (بونلرده تارك داله قلبی خصوصه دقت لازمدر)
- ۶۶ ۱۱۱ مصدر تعلیمی ندر مثاللری نصلدر؟
- ۱۱۲ (كوزل . فنا . صوسز . جاهل . فاضل) سوزلریله
(یایمق . اولمق . قالمق . بولمق) مصدر لرندن تعلیمی
مصدر یاییکز؟
- ۶۷ ۱۱۳ فعل نیه دیرلر؟ مثاللری ندر؟
- ۱۱۴ فرع فعل نیه دیرلر؟ مثاللری ندر؟
- ۶۸ ۱۱۵ ترکی فعللر نلردن یاییلورلر؟
- ۱۱۶ اشتقاق نیه دیرلر؟
- ۱۱۷ صیغه نیه دیرلر؟
- ۱۱۸ تصریف نیه دیرلر؟
- ۱۱۹ ماده فعل نیه دیرلر؟
- ۱۲۰ ماده فعل اصل نصل فرق اولنور؟
- ۶۹ ۱۲۱ ترکی فعللرده قاج نوع صیغه واردر واسملری ندر؟

- ۷۰ ۱۲۲ بیط صیغهلر قاجدر واسملری ندر؟
- ۷۱ ۱۲۳ فعل ماضی نیه دیرلر؟
- ۱۲۴ ترکیده قاج درلو فعل ماضی واردر واسملری ندر؟
- ۱۲۵ ماضی شهودی نیه دیرلر؟
- ۱۲۶ ماضی شهودی نصل یاییلور بونده قاعده ندر و مثاللری
نصلدر؟
- ۱۲۷ (آلق . باقمق . ویرمك . كلك) مصدر لرندن ماضی
شهودیلری تصریف اییدیکز؟
- ۱۲۸ ماضی نقلی نیه دیرلر؟
- ۱۲۹ ماضی نقلی نصل یاییلور قاعده سی ندر و مثاللری ندر؟
- ۱۳۰ (قالمق . یایمق . آلمك . سومك) مصدر لرینك ماضی
نقلیلرینی تصریف اییدیکز؟
- ۷۲ ۱۳۱ فعل حال نیه دیرلر
- ۱۳۲ فعل حال نصل یاییلور قاعده سی ندر و مثاللری ندر؟
- ۱۳۳ (یازمق . بوزمق . چكمك . دونمك) مصدر لرندن
فعل حاللری تصریف اییدیکز؟
- ۷۳ ۱۳۴ فعل استقبال نیه دیرلر؟
- ۱۳۵ فعل استقبال نصل ونه قاعده ایله یاییلور مثاللری ندر؟
- ۱۳۶ (قالمق . طالمق . ایتمك . ایلمك) مصدر لرندن فعل
استقبالی تصریف اییدیکز؟
- ۷۴ ۱۳۷ فعل مضارع نیه دیرلر؟
- ۱۳۸ فعل مضارع نصل ونه قاعده ایله یاییلور مثاللری ندر؟

- ۷۴ ۱۳۹ (بولق . او قومق . ايچمك . ييچمك مصدر لرندن فعل مضارع لری تصرف ايديكز ؟
- ۷۵ ۱۴۰ فعل وجوبی نيه ديرلر ؟
- ۱۴۱ فعل وجوبی يا يمتقده قاعده ندر مثاللری ندر ؟
- ۱۴۲ (كورمك . دونمك . قورمق . قاجق) مصدر لرندن فعل وجوبی بی تصرف ايديكز ؟
- ۷۶ ۱۴۳ فعل التزامی نيه ديرلر ؟
- ۱۴۴ فعل التزامی نه قاعده ايله ياييلور مثاللری ندر ؟
- ۱۴۵ (دلمك . بزمك . جاقق . اولق) مصدر لرندن فعل التزامی بی تصرف ايديكز ؟
- ۱۴۶ فعل امر نيه ديرلر ونصل ياييلور یعنی قاعده سی ندر .
- ۱۴۷ (دوشنمك . طاشمق . قارشمق . صالحق) مصدر لرندن امر لری تصرف ايديكز ؟
- ۷۸ ۱۴۸ فعل نهی ندر ؟
- ۱۴۹ (كولمك . اغلامق) مصدر لرندن فعل نهیلری تصرف ايديكز ؟
- ۱۵۰ (بوكون مكتبه كلير ايكن چارشودن كچدم بزم تجار حسن اقتدی بی كوردم نزهه كيدييورسك دیدی مكتبه كيدييورم دیدم اویله ایه كیت شاید كیچ قالیرسك خواجه اقتدی طاریلیر دیدی سبوزینه حق ویردم و دوشندم كه چارشوده و قتم بوش كچهك بویله بوش بوش وقت كچیرمكدن ایه بر آن اول مكتبه بولنیم

- ديه قوشدم و بویله زماننده یرمده بولنیم ديه هر كسندن اول كلدیكم ایچون ممنون اولدم) عبارسنده کی فعل لری تقریق ایدر لك برر برر یازوب یانی باشلرینه اولدق لری نی اشارت ایدك . مثلا شو :
- (دیدی — دیمك مصدر تندن مشتقده . ماضی شهودینك مفرد غائب صیغه سیدر) طرزده جمله سی یاپكز ؟
- ۷۹ ۱۵۱ مركب صیغله قاج درلودر ؟
- ۸۰ ۱۵۲ مركبات عامه نصل تشكيل اولنور ؟
- ۱۵۳ (قیرمق) مصدر تندن اقتدارینك ماضی شهودینیه حالی و (كرمك) مصدر تندن ماضی نقلیه استقبالی و (اورمق) مصدر تندن مضارع ايله وجوبی و التزامی تصرف ایدك .
- ۸۱ ۱۵۴ (یازمق) مصدر تندن فعل تعجیبینك امر ايله مضارعی و (چیزمك) مصدر تندن ماضی شهودی و نقلیه و (بوزمق) مصدر تندن استقبال ايله وجوبی و التزامی صیغله لری تصرف ایدك .
- ۸۲ ۱۵۵ (صوایچمك) فعل تعلیمینك اصلیلر ايله حال و استقبالی (آمك یمك) مصدرینك مضارع وجوبی و التزامی امر صیغله لری تصرف ایدك .
- ۱۵۶ (بوسنه امتحان ویره بیلیرسه و ایستدیكم درجه لرده نومرو آلیوریرسه بدمندن آفرین المق ایچون كوزل پروسیله اولور) عبارسنده مركبات عامه دن قاج كله وار هانكیلر بیدر و بونلر هانکی صیغه لردر برر برر یازوب یانلرینه اشارت ایدك .

- ۱۵۷ ۸۳ مرکبات خاصه قاجدر واسملى ندر ؟
- ۱۵۸ ۸۴ فعل اعانه ندر وهانكىلر يندر برر برر بيان ايدك
- ۱۵۹ ۸۵ فعل حكايه نيه ديرلر ؟
- ۱۶۰ ۸۶ حكايه ماضى قاج درلودر ؟
- ۱۶۱ ۸۷ حكايه ماضى شهودى نصل ياپيلور مثالى ندر ؟
- ۱۶۲ ۸۸ (كلك ، قالمق) مصدر لرندن حكايه ماضى شهودى يي
ايكى صورتله تصريف ايديكز ؟
- ۱۶۳ ۸۹ حكايه ماضى نقلى نصل ياپيلور مثالى ندر ؟
- ۱۶۴ ۹۰ (اورمق ، قورمق) مصدر لرندن حكايه ماضى نقلى يي
تصريف ايديكز ؟
- ۱۶۵ ۹۱ حكايه حال نصل ياپيلور مثالى ندر ؟
- ۱۶۶ ۹۲ (بولمق ، كورمك) مصدر لرندن حكايه حالى تصريف ايديكز ؟
- ۱۶۷ ۹۳ حكايه استقبال نصل ياپيلور مثاللى ندر ؟
- ۱۶۸ ۹۴ (سومك ، قيرمق) مصدر لرندن حكايه استقبالى تصريف
ايديكز
- ۱۶۹ ۹۵ حكايه مضارع نصل ياپيلور ؟
- ۱۷۰ ۹۶ (ايجمك قورمق) مصدر لرندن حكايه مضارعلى
تصريف ايديكز ؟
- ۱۷۱ ۹۷ حكايه وجوبى نصل ياپيلور ؟
- ۱۷۲ ۹۸ (قالمق ، اكمك) مصدر لرندن حكايه وجوبى يي تصريف ايدك
- ۱۷۳ ۹۹ حكايه التزامى نصل اولور ؟
- ۱۷۴ ۱۰۰ (قالمق ، سومك) مصدر لرندن حكايه التزامى يي
تصريف ايديكز .

- ۱۷۵ ۹۲ روايت فعلى نيه ديرلر ؟
- ۱۷۶ ۹۳ روايت فعلك ماضى شهوديسى نصل اولور ؟ (دفعة اولماز
ديين طلبه به آقرين ديملى واولديقتك اسبابنى سؤال ايجملى)
- ۱۷۷ ۹۴ روايت ماضى نقلى نصل ياپيلور مثالى ندر ؟ (هر نه قدر
متده بوغيده حكايه فعلك تطبيقاً اقاده ايتدير ميليدر)
- ۱۷۸ ۹۵ (كلك ، طورمق) مصدر لرندن روايت ماضى شهوديله
روايت ماضى نقلى يي تصريف ايديكز (بوراده ده
معلمك دقتى لازمدر)
- ۱۷۹ ۹۶ روايت حال نصل ياپيلور ؟
- ۱۸۰ ۹۷ (ازمك ، قازيمق) مصدر لرندن روايت حال تصريف ايدك ؟
- ۱۸۱ ۹۸ روايت حال نصل ياپيلور ؟
- ۱۸۲ ۹۹ (اوچمق ، كيرمك) مصدر لرندن روايت استقباللى
تصريف ايدك ؟
- ۱۸۳ ۱۰۰ روايت مضارع نصل ياپيلور ؟
- ۱۸۴ ۱۰۱ (قوشمق ، چيزمك) مصدر لرندن روايت مضارعلى
تصريف ايدك ؟
- ۱۸۵ ۱۰۲ روايت وجوبى نصل ياپيلور ؟
- ۱۸۶ ۱۰۳ (ديزمك ، اورمق) مصدر لرندن روايت وجوبى
صيغه لر يي تصريف ايدك .
- ۱۸۷ ۱۰۴ روايت التزامى نصل ياپيلور ؟
- ۱۸۸ ۱۰۵ (چيتمق ، كيرمك) مصدر لرندن روايت التزامى
صيغه لر يي تصريف ايدك .
- ۱۸۹ ۱۰۶ فعل شرطى نيه ديرلر ؟

- ۱۹۰ ۹۳ فعل شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۱۹۱ ماضی شهودی شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۱۹۲ (اورمق . کیمک) مصدر لرندن ماضی شهودی شرطی صیغه لرینی تفریق ایدک .
- ۱۹۳ ماضی نقلی شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۱۹۴ (اچق . اشک) مصدر لرندن ماضی نقلی شرطی صیغه لرینی تصرف ایدک .
- ۱۹۵ حال شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۱۹۶ (دلمک . بوزمق) مصدر لرندن حال شرطی بی تفریق ایدک
- ۱۹۷ استقبال شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۱۹۸ (اولچمک . اوقومق) مصدر لرندن استقبال شرطی بی تصرف ایدک .
- ۱۹۹ مضارع شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۲۰۰ (کیزلمک . قیرلمق) مصدر لرندن مضارع شرطی بی تصرف ایدک .
- ۲۰۱ وجوبی شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۲۰۲ (قارشمق . ویرلمک) مصدر لرندن وجوبی شرطی بی تصرف ایدیکز .
- ۲۰۳ التزامی شرطی نصل یاپیلور ؟
- ۲۰۴ (قالمق . سوزمک) مصدر لرندن التزامی شرطی بی تصرف ایدک .
- ۲۰۵ ۹۴ ربط صیغه لرینی ندر ؟ قاجدر . اسم لرینی ندر ؟
- ۲۰۶ ۹۵ صیغه عطفیه نیه دیرلر ؟

- ۲۰۷ ۹۵ صیغه عطفیه یا بمقده قاعده ندر مثالی ندر ؟
- ۲۰۸ صیغه عطفیه لرك زمان و معنای نصلدر مثالی ندر ؟
- ۲۰۹ (حسن افندی بوکون کلوب کیده جک اندن صکره بنده بوراده قلوب یا نه جنم) عبار سنده هانکی سوزلر صیغه عطفیه در معنای ندر کو ستریکز ؟
- ۲۱۰ (اولمق . بولمق . آکک . کیمک) مصدر لرندن صیغه عطفیه یاپیکز ،
- ۲۱۱ ۹۶ صیغه تعقیبه ندر ؟
- ۲۱۲ صیغه تعقیبه یا بمقده قاعده ندر مثالی نصلدر ؟
- ۲۱۳ (قالمق . یازمق . بیرتمق . کچمک . دلمک . سومک) مصدر لرندن صیغه تعقیبه یاپیکز .
- ۲۱۴ ۹۷ صیغه ابتدیه ندر ؟
- ۲۱۵ صیغه ابتدیه یا بمقده قاعده ندر مثال لرینی ندر ؟
- ۲۱۶ (اوزمک . دیزمک . باقمق . یاققمق) مصدر لرندن صیغه ابتدیه یاپیکز ؟
- ۲۱۷ ۹۸ صیغه توقیبه ندر :
- ۲۱۸ صیغه توقیبه یا بمقده قاعده ندر مثال لرینی ندر ؟
- ۲۱۹ (یازمق . چیزمک) مصدر لرندن صیغه توقیبه یاپیکز .
- ۲۲۰ ۹۹ صیغه انتهیه ندر ؟
- ۲۲۱ صیغه انتهیه نه قاعده ایله یاپیلور مثال لرینی ندر ؟
- ۲۲۲ (اورمق دلمک) مصدر لرندن صیغه انتهیه یاپک
- ۲۲۳ ۱۰۰ تعلیل صیغه سی ندر ؟
- ۲۲۴ تعلیل صیغه سی نه قاعده ایله اولوز مثال لرینی ندر ؟

- ۱۰۰ ۲۲۵ (اولوق . بولوق كيمك . ازمك) مصدر لرندن تمليل صيفه سي يايك ؟
- ۱۰۱ ۲۲۶ خصوصي صيفه لر قاچدر واسم لري ندر ؟
- ۱۰۲ ۲۲۷ صله صيفه سي ندر ؟
- ۲۲۸ صيفه صله يايتمده قاعده ندر مثاللري ندر ؟
- ۲۲۹ (ويرمك . كلك . اولوق . بولوق) مصدر لرندن صيفه صله لري تصريف ايديكز .
- ۱۰۳ ۲۳۰ صيفه مقاربه ندر ونصل ياييلور و مثاللري ندر ؟
- ۲۳۱ بوصيفه نر دائما قوللا نيليرمي ؟
- ۲۳۲ (اجوق . قاچوق . ازمك . چيزمك) مصدر لرندن صيفه مقاربه لري تصريف ايدك .
- ۱۰۴ ۲۳۳ صيفه استمراري ندر ونصل ياييلور مثاللري ندر ؟
- ۲۳۴ (ينمك . كزمك . اورمق . ييقمق) مصدر لرندن صيفه استمر ايلري تصريف ايديكز .
- ۲۳۵ (احمد ائدي آنه چيلاق اولديني حالده ينميش قوشدير بيوردي ايكي كره او قدر صار صادي كه دوشه يازدي او ينه كنديني طويله بيلديكي ايچون دوشمدي) عباره سنده خصوصي صيفه لر دن قاچ كله وار وهانكيلر يندر اسم لريني وزه دن مشتق اولدق لريني بيان ايله يازيكز .
- ۱۰۵ ۲۳۶ فرع فعل نيه ديرلر ؟
- ۲۳۷ قاچ دانه فرع فعل واردر واسم لري ندر ؟
- ۱۰۶ ۲۳۸ اسم فاعل نيه ديرلر ؟

- ۱۰۶ ۲۳۹ اسم فاعل يايتمده قاعده ندر و مثاللري ندر ؟
- ۲۴۰ (يازمق . بوزمق . ديكمك . سوكمك) مصدر لر دن ايكي شتر درلو اسم فاعل يايكز .
- ۱۰۷ ۲۴۱ مبالغه فاعل نيه ديرلر ؟ مثاللري ندر ؟
- ۱۰۸ ۲۴۲ اسم مفعول نيه ديرلر ؟ نصل ياييلور ؟
- ۲۴۳ (يازمق . چيزمك . يايتمق . اوطورمك) مصدر لر دن اسم مفعول يايكز ؟
- ۱۰۹ ۲۴۴ صفت مشبهه نيه ديرلر ؟ نصل ياييلور . مثاللري ندر ؟
- ۲۴۵ (قاريشق يازي يازان اقديلر تقدر چالشقان اولسه لر ينه خواجه اقديلر يازيلان شيلره باقوب تخمين ويرمز لر) عباره سنده فرع فعل لر دن قاچ كله وار وهانكيلر يندر ؟
- ۱۱۰ ۲۴۶ حال تركيبي نيه ديرلر ؟
- ۲۴۷ حال تركيبي يايتمق ايچون قاعده ندر و مثاللري ندر ؟
- ۲۴۸ (چيزمك . دلك . ائمك . قاتمق . ييقمق . اولوق) مصدر لر دن حال تركيبي يايكز ؟
- ۱۱۱ ۲۴۹ اسم الت نيه ديرلر ونصل اولور و مثاللري ندر ؟
- ۲۵۰ (كلك . سورمك . چالمق . بورمق) مصدر لر دن اسم آلت يايكز ؟
- ۱۱۲ ۲۵۱ اسم مكان نيه ديرلر . نصل اولور . مثاللري ندر ؟
- ۲۵۲ (قيشلمق ، باتلمق ، باتمق) مصدر لر دن اسم مكان يايكز ؟
- ۱۱۳ ۲۵۳ اسم زمان نيه ديرلر نصلدر مثاللري ندر ؟
- ۲۵۴ (كلك . چالمق) مصدر لر ينك اسم فاعل لر دن (يازمق

قازعق) مصدر لرینك اسم مفعول لریندن (اولق . او قونق)		
مصدر لرینك ماضی تقلیل لریندن اسم زمان یایگز ؟		
اسم فعل نیه دیرلر نصلدر مثاللری ندر ؟	۲۵۵	۱۱۴
(اوزمك . بوزمق . سوكمك . سزmq) مصدر لریندن		
اسم فعلی یایگز ؟		
ادوات نیه دیرلر ؟	۲۵۶	۱۱۶
(آ) اداتی نه معنارده ونصل مستعملدر مثاللری ندر ؟	۲۵۷	۱۱۷
وار اداتی	۲۵۸	۱۱۸
یا اداتی	۲۵۹	۱۱۹
(آ ایکی کوزم نی دکله سهك آ درسکه چالیش وادبکی طاقین صکره باغی اولورسك) عباره سنده هانکی		
اداتلر وارونلردر سو بلیك ؟		
اك حرفی ندر معنای نصلدر مثاللری ندر ؟	۲۶۰	۱۲۰
او حرفی	۲۶۱	۱۲۱
ای حرفی	۲۶۲	۱۲۲
آه حرفی	۲۶۳	۱۲۳
(آه جانم سکا دیورم نی دکله سهك آ. اك بیوك صنفده سك آه بن او صنفده اولسه م باقی نه یاپاردم دیدم جوباً ای آرتق بیقدم بویله سوز استهم دیدی) عباره سنده		
هانکی اداتلر وارونلردر ونه ایچوندرلر بیان ایدك		
به اداتی نه ایچوندر مثاللری ندر ؟	۲۲۵	۱۲۴
تک	۲۲۶	۱۲۵
بك	۱۲۷	۱۲۶

جق، جك اداتلری نه ایچوندر مثالی ندر ؟	۲۶۸	۱۲۷
جه	۲۶۹	۱۲۸
در اداتی ندر	۲۷۰	۱۲۹
دك	۲۷۱	۱۳۰
دن	۲۷۲	۱۳۱
(بوگون اودن چیقوب مکتبه کلنجه به دك قوشدیم ایچون بك زیاده یورلدم یواشجه یورویدم یورلزدیم) عباره سنده هانکی اداتلر وارو هانکی لر ندر ایضاح ایدك ؟	۲۷۳	
ده اداتی نصلدر مثاللریله بیان ایدك ؟	۲۷۴	۱۳۱
رک رق اداتلری نصلدر	۲۷۵	۱۳۲
سز اداتی	۲۷۶	۱۳۳
که	۲۷۷	۱۳۴
کی	۲۷۸	۱۳۵
لك . لق اداتلری	۲۷۸	۱۳۶
(قوشلق یکنندن صکره درسه کیده رک تحته باشنده کتابسز چالشدیم که درسمی از بر ایده ییم) عباره سنده	۲۷۹	
هانکی اداتلر وارونلردر بیان ایدك		
له . لی اداتلری نصلدر مثاللری ندر ؟	۲۸۰	۱۳۷
می اداتی	۲۸۱	۱۳۸
نه	۲۸۲	۱۳۹
ها	۲۸۳	۱۴۰
مر	۲۸۴	۱۴۱
م	۲۸۵	۱۴۲

۶۸۶	۱۴۲	(مکتبلی اقدیلردن بریسی نه اولدیغنی سؤال ایستی بنده نه دیورسک دیدم بنجی اون سن دیدم هم مسلك اولدیغیزی اکلادیله هر صورتله تلطیف ایستی) عباره سنده هانکی اداتلروار هانکیلریدر ونلردر بیان ایدیگر ؟
۶۸۷	۱۴۳	اگر اداتی نصلدر مثالی نه ؟
۶۸۸	۱۴۴	اوه اداتی
۶۸۹	۱۴۵	جکز جفزا داتلری
۶۹۰	۱۴۶	چاق اداتی
۶۹۱		(اوه شکر لر اولسون قز جمز قورتلمش اگر دها بر قاج کون قالیدی فنا اولوردی) عباره سنده هانکی اداتلر وار ونلر بیان ایدیگر ؟
۲۹۲	۱۴۷	دکل اداتی نصلدر مثالی ندر ؟
۲۹۳	۱۴۸	دها
۲۹۴	۱۴۹	کی اداتی
۲۹۵	۱۵۰	واه
		واه واه پک آجیدم احمدک خسته لنی دها قنالشمش بیلدیکم کی دکل بشقه لشمش) عباره سنده هانکی اداتلر وار بیان ایدی ؟
۲۹۶	۱۵۱	وای اداتی نصلدر مثاللری ندر ؟
۲۹۷	۱۵۲	هله
۲۹۸	۱۵۳	هیج
۲۹۹	۱۵۴	ینه

۳۰۰	۱۵۴	(هله صباح اولسونده هیج کیسه نی دکله مینه کندی سوزومی اجرا ایدر مکتبه کیدرم زیرا وای وای دیگه وقم یوقدر) عباره سنده کی اداتلری تقریق ایتملی .
۳۰۱	۱۵۵	ایشته اداتی نصلدر مثالی ندر ؟
۳۰۲	۱۵۶	ایچق
۳۰۳	۱۵۷	ایله
۳۰۴	۱۵۸	برله اداتی نصلدر مثاللری ندر ؟
۳۰۵	۱۵۹	بشقه اداتی
۳۰۶	۱۶۰	بلکه اداتی
۳۰۷	۱۶۱	بنیه اداتی
۳۰۸	۱۶۲	دکین اداتی
۳۰۹	۱۶۳	هانی اداتی
۳۱۰		(هانی بر زمان برابرجه اورمانه دکین کیشم ایدیگه بلکه حشرات واردر دیه قوشه رق قاچدق امور مزده بیله اولدی) عباره سنده کی اداتلری تعریف ایتملی ؟
۳۱۱	۱۶۴	اوزره اداتی نصلدر ونلر مثالی ندر ؟
۳۱۲	۱۶۵	ایچون
۳۱۳	۱۶۶	ته کیم
۳۱۴		هایدی
۳۱۵	۱۶۷	یوقه
۳۱۶		(بوکون هایدی قیره کیسیم دیدم اته بئک اوزره ایکن بوایش خاطرینه کلدی سزه دوندم یوقه کلیمه جک ایدم بونک ایچون کلدم) عباره سنده بولتان ادواتی برر برر تعریف ایتملی .

— تطبیقات —

بوندن اول یازلمش اولان تمرینات متن کتابك ماده لرینه موافق رقمقرله اشعار ایدلمش اولدیغندن هر ماده هانکی کون او قونورسه فرداسی درسده اوماده نك تمریناتی طلبیه ایراد اولنه چقندن مذکور تمرینات متله برابر ختام بولور بناء علیه اشبو تطبیقاته شروع ایدیلور .

تطبیقات، تحلیل صرفی دینیان شیدن عبارتندکه، بونك ایچون دروننده کی الفضا نك قسم اعظمی ترکیه اولوق اوزره بر عبارت انتخاب اولنوب تحته یازیلور شاگردان بونی کاغذ لرینه نقل ایدرلر بعده زبرده محرر نمونه وجهه حل ایتیلدرلر .

تحلیل صرفی نمونه ی

سؤال — اسکی زمانده او قور یازار واورته حالده کچنیر بر آدم بر قاج سنده پك چوق زنگین اولور بو آدمك زنگینلکی هر که مراق اولور ، چوقجه سودیکی دوستلرندن بریبی بونك سینی صورار او آدمدن جواب اوله رق — بن هر زرده بر یازی کور بر ایسه م آتی او قومق ونه دیمك اولدیغنی اکلانغه چالشق ایله قزاندم — دیمش او دوستی ده دها درین صورمش اوزنگین اولان ادمده شویله سویلمش :
ای عزیز دوستم !

بن هر زرده اولورسه اولسون بر سطر یازی کور بر سه م مطلقا او قورم او قومدن کچم . ایسته بو بنم مراقی اکلانگی اویله ایسه بنی دکله : بوندن سکز سه اول یاره قزانق ایچون فلان شهره کتدم یولده کیدیور ایکن یول اوزرنده وطاعلر ایچنده بر چشمه کوردم

صوایحکم اوزره او کوزل چشمیه یاقلاشدم صودن اول چشمه نك اوستنده بر یازی کوزمه ایلشدی . دقت ایتدم تاریخ اولدیغنی اکلادم اسکی مراق اوزره صوبی ایچرا ایچمز او تاریخی او قومغه باشلادم . تاریخك معناسندن — بو طاشك ارقه سنده بشقه بر تاریخ دها واردر مراقی ادملر او تاریخی او قوسه لر پك چوق سوینیرلر — کبی بر شیر اکلادم او ساعتده یولی بر اقوب طاشی آلت اوست ایتدم طاشك ارقه سنده — ای مراق صاحبی اولان آدم! بو چشمه نك یکریمی آدیم ارقه سنده و او طوغریلقده اوج آرشون درینلکده بردینه واردر آتی چیقاروب آل و ایستدیکك کبی قوللان . اودقینه یی چشمه صاحبی کومشدر . سندن رجا ایدرم : چشمه یی دائما تعمیر ایت و ایتدیر — سوز لرینی او قودم .

اوراده یازدیغنی کبی او بری بولدم قازدم بر کوب طولوسی التون بولدم چیقاروب اویمه کتیردم ایسته بنم زنگینلکم بودر . دیمش . بوندن اکلانسیورکه او قومق و دائما او قومقلغه مراق ایتك انسانی زنگین ایدرمش بو عبارتده بیلدیگکز کله لر ی صره سیله یازک ؟
جواب :

- اسکی — صفت اصلی موصوفی زمان .
- زمان — عربی اولدیغندن هنوز بیلیمورز .
- ده — ادات ظرف
- او قور — او قومق مصدرندن فعل مضارع مفرد غایبی
- یازار — یازمق مصدرندن فعل مضارع مفرد غایبی
- و — ادات عطف اسمی (و او عاطفه) در
- اورته — صفت اصلی موصوفی حال
- حال — عربی

ده — جوابی بچدی
 بچنیر — بچنمك مصدرندن فعل مضارع مفرد غائبی
 بر — اسماء اعداددن صفت موصوفی
 آدم — اسم جنس مفرد
 بر — بچدی
 قاج — كلمه نك مبهمات قسمندن (كلمه استفهام)
 سنه — عربی
 ده — بچدی
 بك — ادات مبالغه
 جوق — كلمه تكثير
 زنكین — صفت .
 اولور — اولوق مصدرندن فعل مضارع مفرد غائبی
 بو — اسم اشارت . قریبه موضوعدر
 آدم — بوراجقده مشارالیه
 ك — بوكی كافلك نه اولدیغنی هنوز بیلمیوروز
 زنكینلكی — لك ادات محلیتی المش صفت اخرنده کی یا مفعول ادائی
 هر — ادات تعمیم
 كه — بیلمیوروز .
 سراق — عربی
 اولور — جوابی بچدی
 جوقی — ادات تمیز
 سودیکی — سومك مصدرندن صیغه صله دركه ماضی شهودیسنك
 جمع متكلمندن مشتق اولوب اوده (سودك) صورتنده
 بر كه اولدیغندن بونك اورته سنده کی یا فضله در طوغری
 یعنی قاعده جه املاسی (سودکی) اولمیدر

دوستلرندن — دوست ترکیه دكل فارسی اوللی هنوز بیلمیوروز
 بریسی — برصفتدر اخرنده ده یای مفعول وار آما اوره پرده کی
 سینك نره دن كلدیكنی و كلمه نك بو حالی ده نه اولدیغنی
 هنوز او قومدق انكچون بیلمیوروز .
 بونك — بو اسم اشارت معلوم فقط جمله سی بوندن اولکی کی مجهولدر
 سببی — عربی
 صورار — صورمق مصدرندن فعل مضارع مفرد غائبی
 او — ضمیر شخصی مفرد غائب مرجعی آدم
 ادمده — جوابی بچدی
 جواب — عربی
 اولهرق — اولوق مصدرندن مشتق حال ترکیبی صیغه سی
 بن — ضمیر شخصی مفرد متكلم
 هر — بچدی
 نره — محل استفهام
 ده — بچدی
 بر — بچدی
 یازی — اسم مفرد
 کوریر — کوزمك مصدرندن فعل مضارع مفرد غائب
 ایسم — فعل اعانه صیغه شرطیه سنك مفرد متكلمی
 کوریر ایسم — مضارع شرطی مفرد متكلمی و انفعال صورتی اولوب
 (کوریرسم) کی ده یازیلر
 اونی دیمکدر بچدی
 او قومق — مصدر دركه ادات اعتباریله اصلی و ثقیل اصلی اعتباریله
 فعلی معنایه خاص و مثبت ترکیب اعتباریله بیطدر .

- و — كجدي
- نه — اادات استفهام
- ديك — مصدر در كه اادات اعتباريله اصلي و تخفيف اصلي اعتباريله
فعلی معناه خاص و مثبت تركيب اعتباريله بسطدر
- اولديغنی — اولوق مصدرندن فعل صاهدر قاعده اشتقاقه كوره
(اولدق) كه سندن مشتق اولديغنی ايچون (اولدغنی)
اولميدر اما هر برده بويله يازيلور غالب اسكيدن
قاعده بي دوشوميرك يازارلرمش اتدن طولايي بويله
قاعده به مخالف اوله رق قالمش اوللي
- اكلامنه — اكلامق مصدر ننددر قاف حر كه لنديكی ايچون غينه تبديل
اولمشدر و بو اكلامق مصدری اادات اعتباريله اصلي
و ثقیل اصلي جهتيه فعلی معناه خاص و مثبت تركيب
اعتباريله بسطيدر .
- چالشمق — مصدر در اادات اعتباريله اصلي و ثقیل اصلي جهتيه فعلی
معناه خاص و مثبت تركيب اعتباريله بسطيدر .
- ايله — اادات استعانهدر .
- قز اندم — قز انق مصدرندن فعل ماضی شهودی مفرد متكلميدر
- ديمش — ديمك مصدرندن فعل ماضی نقلی مفرد غائبدر
- او — كجدي
- دوستقده — كجدي
- دها — اادات تفضیل
- درين — صفت
- صورمش — صورمق مصدرندن فعل ماضی نقلی مفرد غائبدر
- اوزنكين — كجدي

- اولان — اولوق مصدرندن اسم فاعل
- آدمده — كجدي
- شويله — اسم اشارت حاله و اوسطه اشارت ايچوندر
- سويلمش — سويلمك مصدرندن فعل ماضی نقلیك مفرد غائبی
ای — حرف ندا
- عزیز — صفت
- دوستم — دوست كجدي بوراده کی ميم ضمير اضافی مفرد متكلمی
بن هرتردهده — هيسی كجدي
- اولورسه — مضارع شرط مفرد غائبی اولوب متعل صوربتدر كه
اصلي یعنی انفصال صورقی (اولورايسه) در
- اولسون — اولوق مصدرندن امر غالب مفرد
برسطريازی — كجدي . . .
- كوريرسه — يوقاریده (كوريرايسه) كه سنده كجدي
مطلقه — عربی
- اوقورم — اوقومق مصدرندن فعل مضارع مفرد متكلمی
- اوقومه — مصدر تخفيفی
- دن — اادات بيان
- كچم — كچمزم ديمكدر كچمك مصدرندن فعل مضارع مفرد
متكلم در اخرنده کی ميم ضمير نسبی مفرد متكلميدر
- ايسته — اادات بيان
- بومراقمی — كجدي
- اكلادگی — اكلامقی مصدرندن استفهامی صورتنده ماضی شهودی
مفرد مخاطبيدر
- اويله — اسم اشارت حاله اشارت ايدير بعید ايچوندر
- ايسه — اادات شرط

نی	—	كجدي
دكله	—	دكلك مصدر نندن امر حاضر در
بوندن	—	كجدي
سكز	—	اسم عدد صفتدر موصوفی سندر
سنة	—	كجدي
اون	—	عربی اسم عدد صفتدر .
پاره	—	اسم مفرد
قزاق	—	مصدر ادات اعتباریله اصلی و نقلی معنایه خاص و مثبت اصلی اعتباریله فعل ترکیب اعتباریله بسیطدر .
ایچون	—	تعلیل ادایددر
فلان	—	عربی
شهره	—	شهر اسم عام
کیتدم	—	کیتکم مصدر نندن ماضی شهودی مفرد متکلمی

ایته بو نمونه وجهه کاغدلر یازیلور معلم ائدی بونلری آلوب بر- معاینه ایله تصحیح ایجاب ایدنلری ایدهرکینه صاحبزیننه اعاده ایدر . بالاده یازیلان سؤالک بو نمونهده حل ایدلین بقیه سنی معلملر اوجه تقریق ایدرک اوج درسده شاگردانه ارانه ایدرلر صکرده زیزده محرر شیلری یازدیروب حللرینی طلب ایدرلر:

(۱)

انسانده بر آغز ایله ایکی قولاق اولدینی ایچون بر سویلملی ایکی دکله ملیدر . زیرا چوق سویلین چوق یا کیلیر ، چوق دفعه اولور که بر سوز بیک بلا کتیرر ، چوق سویلمکدن زیان کورن چوقدر فقط سکوتدن ضرر کورهش یوقدر . بونک ایچون انسان آغزینه کلنی سویلماملیدر واقضای ائدیجه لاقه قاریشاملیدر .

(۲)

دنیاده زنیکنلکک اک کوزلی علم صاحبی اولمقدر پاره بی خرسز چالار دکان خان کبی شیلری یانار تر لالردن بعضاً محصول اولماز انسان بو حالدرده الی بوش قالیر اما علمه هیچ برشی اولماز نه چالیز نه غائب اولور هر وقت صاحبی ایله برابر بولنور صرف ایتدیجه اکلمز بالعکس آرتار

(۳)

علمسز آدمه جاهل دیرلر بو صفت او قدر چرکیندر که حقیقه جاهل اولانلره دخی سویلینجه حدت ایدرلر . علمی اولیسانلر عیشمز اغاجلره بکرلر بویله اولان اغاجلر اودون اولمقدن بشقه برایشه برامادقلری کبی جاهل آدملرنه نهایت حال اولمقدن غیر برشیته برامازلر .

(۴)

علم انسانه ادب و تربیه او کورتدیکی کبی صنعت و معرفت دخی تعلیم ایدر علمسز صنعت هیچ بر فائده ویرمز بویله اولان صنعت صاحبلری ایشلرینی کوزل پایه مدقلری کبی ایلر ولده منزل اولدقلری حال اوزره قالیرلر بونک ایچون ارباب صنعت هر شیدن زیاده و هر شیدن اولجه علم او کرمک لازمدر .

(۵)

ادب و تربیه او قومقدن زیاده کورمک ایله تحصیل ایدیلمور انسان دائمی ادبی و تربیه لی آدملرک یابدقلری شیلره باقوب آنلر کبی یاغنه جالشملیدر هر وقت ادبی آدملر ایله کورشمیلیر بونک ایچون رفیقک تربیه لی اولسی لازمدر زیرا اوزوم اوزومی کوره کوره قرار دینی کبی انسانده رفیقکک حالتی آلیر یعنی رفیقی کوزل خوبلی ایسه اوده کوزل اولور دکل ایسه اوده فنا اولور .

(۶)

انسان برایشه باشلیه جنی وقتده اوایشك صوکی فصل اوله جنی جوچه دوشونملی اصر خیرلی اوله جنه امنیت ایدرسه یا تملی واکر امین اولمازسه یا امیدر ایش دکل سوز سولمک بیله بویله در اسکی آدم لر من اول دوشون صکره سویله « دیرلر بک طوغری برسوز در »

(۷)

اک کوزک خویلرک بری ده قناعتد قناعت ایتمیویده طمع ایدرسه کربالک اورته سنه قدر کیروب صکره یا پشه رق صیغه میان سینکلر کبی اولورسکر اما قناعت ایدرسه کر بلک اطرافدن عینانلر کبی دائماً خلاص بولورسکر . نمونه سی یازیلان برنجی منالک بقیه سندن اوچ و بورایه یازیلان جهله ردن بدی که تماماً اون درسک تطبیقات نمونه لری موجود اولدیغندن بونار لایقینه تعلیم ایتدیریلیر و بویله تصحیح ایدیلوب کونتر بلورسه قواعد صرفیه تطبیقاتنده لازم اولان ملکه استحصال ایدلمش اولورکه آندن صکره املانک یا کشتی فرق ایتدیرمک طوغری سنی یازدر مق کبی تنقید املا تطبیقاتنه کیرشمک ایجاب ایدر . بونک ایچون ده بر طاقم املالری قواعد معلومه به مخالف یازارق چند عدد مثالی اشاعیده یازدق بونلری ده صره سیله و عیناً تخته به یازارق « بو عباره ده املا ی معروف ایله قواعد معلومه به مخالف سوزلر وار ایسه طوغر لدیگر ، سؤالیله تصحیح لرینی طلب ایتلی و ایجابی وجهه تههیل معامله ایلملیدر .

بوراده یازدیغمز مثاللر ده یا کشتلری برر معترضه ایچنده کوستردک فقط شاگردان حضورنده تخته به یازارکن اک اول ایکی فقره سنی به معترضه ایچنده یازارق عیناً کوستردکن صوکره دیگر لرنده معترضه لری یازمیوب یا کشتلرک شاگردان طرفندن بولمنسی طلب ایلملیدر .

تعلیمده سهولت اولق ایچون یا کشتلرک طوغری لرینی مثاللرک نها . یئنده بر جدول مخصوص ایله ازانه ایتدی کمزده اورایه مراجعت اولنسون . (نمونه تصحیح)

سؤال - (کتن) (دینلان) شیء (صولاق) برلرده حاصل (اولیر) چیچکلری (ماوی) و (توخوملری) پارلق و یاغلیدر اشبو (توخومدن) بزیر یاغی (چقارولور) و لایه یا سیلوب (یارالره) (قونیر) ...

اشبو عباره ده کی یا کشتلری واسیانی بیان ایدرک تصحیح ایدیگر : جواب - بو عباره ده (کتن . دینلان . اولیر . ماوی توخوم . پارلق . چقارولور . یارالره . قونیر) سوزلری یا کشتدر طوغری لری شویله در : کتن - کتان یازیلیر

دینلان - دینلمک مصدر خفیفندن مشتق اسم فاعل اولدینی ایچون - الف فضله در (دینلان) اوله جقدر

اولیر - اولق مصدرندن مشتق مضارعدر که بو کبی مصدر لرده رادن اول و او یازلق اصول اولدیغندن طوغری سی (اولور) در - ماوی - مائی در

توخوم - تخم در - پارلق - صفت مشبهه اولوب طوغری سی (پارلاق) در

چقارولور - چقارلق مصدرندن مشتق مضارع اولدینی ایچون اهنک اقتضاسیجه یالی اوله رق (چقاریلیر) یازملیدر - یارالره - یاره لره در

قونیر - قونق مصدرندن مضارع اولدینی ایچوی (اولور) کبی (قونور) اولملیدر .

ایشته شو نمونه وجهه ز یرده محرر مثاللری درس درس تصحیح ایتدیر ملیدر

(مثال ۱)

انسان بر لره (کوریشوب) سلام (ویردیکی) آدم لره (دوستلق)
 (ایدرک) بریده دوشوب (قالقاجق) اولورسه (صوننده) ایشی قایه
 (صرار) چونکه انسانک (آنلنده) (دامغاسی) یوقد که ای ویا (کوتی)
 اولدینی (اکلشلسک) انکچون (اوله جق) آدمی استدادن کوزلجه
 (یوقلامه) ایتلیدر .

(۲)

بر آدم اولور (اولمز) یرده ایشه (قاریشور) و آغزیه (کلانی)
 سویلر یعنی (سویلیه جفی) سوزنرک (نهریه) (وارجفتی) (دوشنمکسزین)
 سویلرسه داغما (اوتانور) .

(۳)

(قالفه) قارشو (ابولک) (ایدرسک) سکا قالق اندن (اوتانورده) بردها
 قالق (ایتیه) یوزی (قالمز) انکچون داغما و هر که خوش معامله ایتلیدر .

(۴)

(چوجوقلر) (اوقویوب) (بازارق) و هر (دورلو) علملری تحصیل
 (ایدرک) معلوماتی و تربیه لی اولوب کوتوخویلری (بر اقاراق) انسان کامل
 « اولمنه » « چالشمغه » کسب امتیاز ایتلیدر .

(۵)

کبر (دنیلان) شیء بک فنا برخویدر . کبر دیمک انسان کندینی
 (بکنوب) بشقهرینی هیچ برینه قویقدر بوقنا خویدن صاقمق قدر
 لازم (اولدوغنی) تعریف ایتمک ایچون کبرلی آدم لره (ندرجه ده)
 (صوووق) اولدوقلرینی کوسترمک کفایت ایدر .
 اشبو مثاللرده محرر یا کلس کله لره طوضریلری بوجه آتی محرر اولتلردر :
 کوریشوب — کوروشمکدن مشتق اولدینندن (کوروشوب) در

ویردیکی	—	ویردکدن مشتق اولدینندن (ویردیکی) در
دوستلق	--	دوستلق در
ایدرک	—	ایده دن مشتق حال ترکیبی اولدینندن (ایدرک) در
قالقاجق	—	قالقه دن مشتق اولدینندن (قالقه جق) در
صوننده	—	صوککده در
صرار	—	صارمق دن مشتق اولدینندن (صرار) در
آنلنده	—	آنلنده در
دامغاسی	—	تمغاسیدر
اکلشلسک	—	اکلشلسون در
ولاجق	—	اوله دن مشتق اولدینندن (اوله جق) در
یوقلامه	—	یوقلمه در
اولمز	—	مصدر ثقیلدن اولدینی ایچون الف لازمدر (اولماز) در
قاریشور	—	قاریشدر
کلانی	—	مصدر خفیفدن مشتق اسم فاعل اولدینندن (کلانی) در
سویلیه جفی	—	خفیفدن اولدینی ایچون کاف فارسیله (سویلیه جکی) در
نهریه	—	نهریه یازیلور
واراجفتی	—	واره دن مشتق اولدینندن (واره جفتی) در
دوشنمکسزین	—	دشونمک دن مشتق اولدینندن و او سز خطا اولوب (دوشونمکسزین) در
اوتانور	—	اوتانیدر
قالفه	—	قاف حرکه لیدیکی ایچون غینه تبدیل اولتور (قالفه) در
بولک	—	ایسک صورتنده اولمق اولیدر
ایدرسک	—	بوراده مضارع شرطی اولدینندن (ایدرسک) اوله جق (ایدرسک) حالنده مضارع عایددر بوراده معنابوزولیر
اوتانورده	—	اوتانیدر در

ایتمیه	— ایتمکه در
قلمز	— تقیلدن اولدیغندن « قالماز » در
چوجوقلر	— چوجوقلر در
اوقیوب	— اوقومق مصدرندن مشتق اولدیغندن « اوقیوب » در
یازارق	— یازردن مشتق حال ترکیبی اولدیغندن « یازاروق » در
دورلو	— درلودر
ایدرك	— ایدرک
براقارق	— براقردن مشتق حال ترکیبی اولدیغندن « براغریق » در
اولمغه	— اولمغه در
چالشمغه	— چالشمق اولدینی وقاف حرکه لغدیکی ایچسون غین اولما یوب « چالشمقاه » اوله جقدر
دینلان	— خقیقندن مشتق اسم فاعل اولدیغندن الف فضا ده دینلان در
بککنوب	— بکنمک مصدرندن مشتق فعل حال اولدیغندهازاندد « بکنوب » اوله جقدر
اولدوغنی	— اولدق دن مشتق اولدیغندن قاعده « اولدغنی » اولسی لازمدر اما « اولدینی » کی یازیلور
تدرجده	— متصل یازلمق جائز دکلدر « نه درجده » در
صووق	— یا کاشدر « صغوق » در
اولدوقلرینی	— واو فضا ده « اولدوقلرینی » در

ایسته بونلر ختام بولدی معلم اقدیلره صوک بر نیاز من واردر که اوده بر طاقم ذاتلرک بیوردقلری کی « کله لر سویلندیکی کی یازیلور » فکرینی شاگردانه القادن حذر ایدوب قواعد صرفیه نک کوستردیکی لزوم وجهله یازلمغه واسم صفت وامثالی کله لری ده آثار مقبوله عتیقه وجدیده کوریلن صورتده بلتمکه همت بیورملرندن عبارتدر . والله التوفیق

دلاکتینا رشید کتبخانه

(اون بدنجیبسی)

مفصلک

مخوضات

عثمانی لسانک قواعد اساسیه نحو سبده تحریکات و تطبیقات لازم و نافعین

مبارک

محرری

ارکانه حریبه قائم مقاملرندن مناسرتی

محمد رفعت

معارف نظارت مبلدینک مضمینام سید طبع اولمشدر

درسه ادب

(قصبه) مطبعه سی — باب عالی مبارک سنه نومرد ۲۵

صاحب و ناشری

کتابخچی قصبه

۱۳۰۸

مفصل عثمانی نحوی

(بسم الله الرحمن الرحيم)

۱ - کلمه لرك معانی اصلیه سی اعتباریله ترکیب کلام اصولی بیادیرن علمه «نحو» تسمیه اولنور.

۲ - معانی اصلیه دیمک کلمه لرك هر کک بیادیکی ایلک معناری دیمکدر. یعنی «اقدی بو کون برشکر چیکنه یوردی» سوزنده کی «شکر» کلمه سندن بیادیکمز و طاتلی طاتلی یدیکمز شکر دینلان شینک اکلشلمسی و «چیکنه مک» دن ده مطلقا شکر ایغزنده و دیشلراره سنده از مک معناسنک استفاد اولسی معانی اصلیه اولوب فقط ایکنجی بر معنا اعتباریله «شکر» چیکنه مک» دن، خوشه کیده جک برسوز سویلدیکی معناسی دخی وارد اولورکه بوکی معناره «معانی» توانی» دیرلر. علم نحو ده ایسه معانی» توانی» به اعتبار اولنجیوب معانی» اصلیه، یعنی معانی» اول نظر اعتباره آنور.

«فلانک الی اوزوندرد» ترکیبده اول ذاتک الینک مطلقا اوزون اولسی معناسی اعتباریله نحوه توفیق اولنور. الی اوزون اولمقدن طولانی آنک سارق اولدیقتی اکلامق خصوصاتی نحوه تعلق ایتمز. بونلری ان شالله علم بلاغته کوستره چکمز. بوراده ذکر اولنان تفصیلات وجهله معانی» اصلیه اوزرینه بنا اولنان ترکیلردن بحث اولنه چقدر.

۳ — ترکیب دیک تام اولسون ناقص اولسون ایکی ویادهاز یاده کله تک برلشمندن حاصل اولان هیئت دیکدر. نته کیم :

۱ — مختارک فی

۲ — امامک صار فی

۳ — صرکناری

۴ — اغاج کولکسی

۵ — کوسه بوزک

۶ — آتوره کوی

۷ — کوزل بوز

۸ — اوزوره بوی

۹ — یاز کلری

۱۰ — قیسه بگری

۱۱ — قار یا صدر

۱۲ — کیم قرا کلقدر

۱۳ — بورا به کل

۱۴ — سوز دکله

صورتنده اولان اون درت هیئت برر ترکیدرلر. بو ترکیلره دقت اولنورسه پک قولایلقله اکلایشیلورکه بردن سکزه قدر اولان ترکیلرده معنائاقص و طقوزنجیدن اون درده قدر اولانلرده تامدر. یعنی « مختارک فی » دینلدیکی وقت معنائام اولیوب « نه اولمش؟ » نصلدر.

نه اوله جق؟ بیوکمی؟ کوچکمی؟ و امثالی سؤاللرایله انک تمامی طلب اولندینی کی دیگریدی ترکیده یعنی سکزنجی به قدر اولانلرده بویله نقصانیت اولدیغندن بوسکز ترکیب ناقصدر. فقط « یازکلدی » ترکیبله انی تعقیب ایدن ترکیلرده بویله برسؤاله محل قالیوب مخاطبه تام بر خبر وارد اولدیغندن بونلر دخی برر ترکیب تامدر.

۴ — ترکیب تاملره یعنی سامعه تام بر خبر و برن ترکیلره « جمله » و یا خود « کلام » دینلور و کلام اکثریا ترکیب ناقصلرک تام بر حاله ارجاعیله حاصل اولور. بناء علیه علم نحو ده اولاً ترکیب ناقصلر بعده جمله لر و تسلسل کلام اصوللریله اشارت لازمی حای اولان قواعدک هیئت مجموعهنندن عبارت اولدیغندن صر سبله انلری تحریر ایلدک.

« ترکیب ناقصلر »

۵ — بالاده دخی بیان اولندینی وجهله مخاطب و سامعه بر خبر تام افاده ایدمه مین ترکیلر ترکیب ناقصدر که شو آئیده کی :

۱ — بیره نیک هاسی

۲ — اصمک قلمی

۳ — هاسم ساقزی

۴ — کوزل کوز

۵ — قیسه بوی

ترکیلری برر ترکیب ناقصدر. فقط بونلرک افاده ایدمه بیلدکلری معناله دقت اولنورسه پک قولایلقله اکلایشیلورکه بونلردن برنجیسی بیره

و جام اسم لرندن تركب ايدوب معنادن جامك بجزيره نسبتی اكلاتلديني
 و ايكنججيسى احمد ايله قلم اسم لرندن تركب ايدوب معنادن احمدك
 قلمه تملكی مفهوم اولديني و اوچنججيسى ساقز ايله جام اسم لرندن تركب
 ايدوب معنادن ساقزك جام جنسندن ايدوكی یعنی برنجيده نسبت،
 ايكنججيده تملك و اوچنججيده جنس معناری اكلاتلديني کي دردنججيسى
 كوزل صفتيله كوز اسمندن و بشنججيسى قصه صفتيله بوی اسمندن
 تركب ايدوب مذکور صفتلر كوز ايله بوی اسم لرینك حال و شانلرینی
 بیان ایتدیکی مفهوم اولدقدن بشقه برنجی، ايكنجی و اوچنجی ترکیلرک
 ایکی اسم مطلقندن، دردنجی ايله بشنجی ترکیك برصفتله بر اسم مطلقندن
 تركب ایتدیکی استدلال اولتورکه بوحاله کوره تركب ناقصلر ایکی
 نوع اولور. یعنی (ایکی اسم مطلقك ترکیله معناده نسبت، تملك و جنس
 افاده ایدر. و یاخود برصفتله بر اسمندن تركب ايدوب معناده صفت
 اول اسمك حال و شاتی بیان ایلرکه بونك اولکینه « ترکیب اضافی،
 و ايكنججینه « ترکیب وصفی، دینور.

ترکیب اضافی بحثی

6 - نسبت، تملك و جنس معناری افاده ایتك اوزره ایکی اسمك
 ترکیندن حاصل اولان هیئت « ترکیب اضافی، دینور.

7 - لسان عثمانیده هم قواعد ترکیه ايله یاییلان ترکیب اضافیلر
 همده فارسی قاعده سیله اولان اضافلر استعمال اولدیغندن بومبختده
 انلری بشقه بشقه تحریره لزوم کوردک.

ترکی قاعده سیله اضافلر

8 - ایکی اسم بربرینه ربط اولتوبده بری دیگرینك جنسینی
 یا تملکنی و یا نسبتی بیان ایتك ایچون ترکیه ده اوچ صورت ربط
 وارد یعنی :

- 1 - ارك طامی
- 2 - جامك قندی
- 3 - یورپانه کونکی
- 4 - قوشو بری
- 5 - الماس یوزك
- 6 - التره ساعت

کیکه بونلرک برنجی و ايكنججینده او ايله جامع اسم لرینك
 آخرنده کی صاغر کافلر و طام ايله قندیل اسم لرینك نهایتلرنده اولان یای
 مکسوره لر ايله ربط اولتدینی کي اوچنجی و دردنججیده یالکز بر یای
 مکسوره ايله ربط ایدیش و بشنجی ايله التنجیده بویله بر حرف ربط
 اولیوب معنأ مر بوط بولنمش اولدیغندن شو ارتباطه نظراً اضافلر
 مادی و معنوی اولق اوزره اساساً ایکی نوعدر.

9 - اضافت مادیه : اسمك بری صاغر کاف دیگر بر یای
 مکسوره و یاخود یالکز بری بر یای مکسوره ايله برلشان ایکی اسمك
 حاصل ایتدکلی اضافلر در :

۱ - اغامك رالی

۲ - طاری کومسی

کبی کہ بونلردن یای مکسورہ بہ ملاصق اولان اسمہ « مضاف » و صاغر کافہ ملاصق اولان اسمہ یا خود سادہ قالان اسمہ « مضاف الیہ » و مذکور یای مکسورہ بہ یای اضافت « و ربط ایتمک خصوصندہ یا لکترہ اضافت » دینور .

بیا
بیا

کوشک نوری

قمرک ضیاسی

باغک ارزوی

عربستانہ ہیری

فرنگستانہ بولی ... کبی

۱۰ - قاعدہ . ترکیب اضافی درہ مضاف الیہ اول و مضاف

صکرہ ذکر اولنور . بالادہ کی مثال لک جملہ سندہ اولدینی کبی .

۱۱ - قاعدہ . مضاف الیہ اولہ جق اسمک آخرندہ حروف

املا دن بری بولنورہ علاوہ اولنہ جق صاغر کافدن اول بردہ نون علاوہ اولنور .

الما - درہ - المانک

قیو - » - قیونک

یالی - » - یالینک

درہ - » - درہنک

کیکہ ترکیب ارہ سندہ :

المانک رنگی

قیونک مانرالی

یالینک بلیمسی

درہنک دبی ... دینور

۱۲ - قاعدہ . مضاف اولہ جق اسمک آخرندہ حروف املا دن

برسی بولنورہ یای اضافدن اول بردہ سین حرفی علاوہ اولنور .

قورقو - درہ - قورقوسی

سوکہ - » - سوکوسی

مالی - » - مالسی

فنا - » - فناسی

کیکہ بوندن اولکی قاعدہ درہ اولان مضاف الیہ ربط ایدیلورہ

شو :

المانک قورقوسی

قیونک سوکوسی

ياييك مابلسي

دره نك فناسي

تركيبى حاصل اولور.

اشبو قاعده حروف املايه مخصوص اولوب يوقه (يا) و (واو) كچي تلفظ اولنانلر يعنى طوى، صوى، او، آي، كچي كلهرده بوقاعده جارى اوليوب بونلرده مضاف اليه طويك، صويك، اوك، آيك، ومضاقلر طويي، صويي، اوي، آيي، صورتنده اولور. بوقاعدهده مستنا اوله رق بره صوء لفظي واردركه قاعده صونك، صويي، ديمك لازم ايكن مضاف اليه نون ومضافده سين يرينه بوراده بر يا كلوب صويك وصويي اولور.

۱۳ - قاعده: ضمير شخصيلر مضاف اليه اوله جقلى وقتده متكلم صورتلرنده اخرلرينه ميم وسائر صورتلرده على العاده صاغر كاف كلور.

بم سنك انك
بزم سزك انرك .. كچي

۱۴ - قاعده: ضمير شخصيلرك مضاف اليه واقع اولدقلى تركيلرده كي مضاقلرك اخرلرينه ضمائر اضافيه علاوه اوله رق تركيب اضافي ياييلور

بم قلمسم سنك قلمرك
بزم قلمسز سزك قلمرك .. كچي

۱۵ - قاعده: تركيب اضافي ماديلرده نسبت وتملك معناسنى متضمن اولانلره مضافت لاميه، ونوع وجنس بيان ايدنلره مضافت بيانيه، دينور.

اضافت لاميه } نسبت - كويك امامي
 } تملك - امامك مپسي
اضافت بيانيه } نوع - هوز اغايي
 } جنس - شفقاي مكردي .. كچي

۱۶ - قاعده: اضافت لاميلرده مضاف اليه اولان اسم بر شيشه علم يا خود بر صنف شيلره اسم اولورسه اخرينه صاغر كاف علاوه اولنمز. سائر صورتلرده همه حال علاوه اولنور. فقط اضافت بيانيله لرده اصلا علاوه اولنمز.

منفالك تحمسي، استانبولك چيلكي، دينه جك يرده منفال تحمسي، استانبول چيلكي، دينور.

۱۷ - اضافت ماديله لرده مضاف اليه صاغر كافك حذفى جائز ايسده مضافه ياي مكسوره بولنق يعنى رابطه اضافت اولان مذكور يابولنق قطعياً لازمدر.

۱۸ - اضافت معنويه: بر اسم، ديكر بر اسمك نوع وجنسى بيان ايدرك مضاف ومضاف اليه صاغر كافله ياي مكسوره بولنميه رقي معاً مربوط اولان تركيب ديمكدركه بونلر سماع ايله بيلنور ومعنائك تعلق جهتيه صورت تركيبلى اكلاشيلور شيلردن عبارتدر كوش

يوزك. التون كوپه. الماس ايكنه. باقر منغال. طاش ديواره. بلور
كوشك. پاموق بز. چوخه ستره. بز پانطولون. كتان تركه. وامثال
تركيلىر كبي.

۱۹ - قاعده : اضافت معنويه اصوليله تركيب ايدن هيتلر
اضافت بيانيه قينلنددر.

۲۰ - قاعده : اضافت مادي اولسون، معنوي اولسون.
على العموم اضافت بيانيه اولان تركيبلر اسم مركب مقامنده اولدقلرندن
عادي اسملر كبي و لرء علاوه سيله جمع ياييلورلر.

سوقاق سپوركلرى. جامع حاليلرى. اخشاب بنالر. وقواق
افاجلرى، كبي

۲۱ - قاعده : اضافت ماديه نك كرك لاميء كركسه بيانيه
قينلندن اولنلرينك مضاف اليهي جمع، مضافي مفرد ويا مضاف اليهي مفرد،
مضافي جمع اوله رق بنه تركيب جائز اولور. «كاتبلرك قلمى. اوك
انسانلرى، كبي.

۲۲ - قاعده : تركي اصوليله اولان تركيب اضافيلرى تشكيل
ايدن اسملرك هر ايكنسكده تركي ياعربى ويا فارسى اولسى ويا خود
برينك تركى ديكرينك عربى، ويا فارسى اولسى جائزدر.

ايكيسيره عربى - بكنبرك معلمى

ايكيسيره فارسى - باغلك كللى

ايكيسيره تركى - فسك بوسكللى

برى عربى برى تركى } - هاسلك قيرسى
- قيرنك مفتاحى

برى عربى برى فارسى } - قهرنك چشمسى
- چشمك مائى

برى فارسى برى تركى } - چشمك صورى
- باغلك قيرسى ... كبي.

۲۳ - بو آناه قدر بيان اولنان قواعدك كافه سنى شامل اولان
امثله آتیهي كوزلحه مطالعه ايتلدر.

• ايكيسيده مفرد اولدقغه مثال ،

• كويك امامى . المانك اعلاسى . عسكرلرك بوروسى . يالينك
حاليسى . بانجه نك منكشسى . صويك قومى . دكزك صويى .
يالى صفاسى . قوناق قوسى . پاشا ياليسى . زنكين اوى . الماس
كوپه . تيمور قليج .

• مضاف اليه لر جمع ، مضافلر مفرد ،

• كويبلرك امامى . المارك اعلاسى . عسكرلرك بوروسى . ياليلرك
آقديسى . بانجه لرك منكشسى . صولرك قومى . دكزلرك صويى .
باغلك صفاسى . قوناقلرك قوسى . پاشالرك ياليسى . زنكينلرك اوى .
الماس كوپه لر . تيمور قليجلر ،

• مضاف اليه مقرر ، مضاف جمع •

• كويك اماملى • المانك اعلازى • عسكرك بورولى • يالنيك
حاليلرى • باغچه نك منكشلىرى • صويك قويلرى • دكزك سولرى
يالى صفالرى • قوناق قبولرى • پاشا ياليلرى • زنكين اولرى • الماس
كوبلر • تيمور قليجلر •

• ايكي سيده جمع اولنديغنه مثال •

• كويلرك اماملى • المارك اعلازى • عسكرلك بورولى • ياليلرك
حاليلرى • باغچه لرك منكشلىرى • صولرك قويلرى • دكزلرك سولرى •
ياليلرك كوشكلرى • قوناق لرك قبولرى • پاشالرك ياليلرى • زنكينلرك
اولرى • الماس كوبلر • تيمور قليجلر • كبي •

• فارسى قاعده سيله اضافتلىرى •

۲۴ - فارسى قاعده سيله اولان اضافتده اساساً مضاف مقدم مضاف اليه
مؤخر اوله رق اسملرك ايكي سيده فارسى ويا عربى ويا برى فارسى
ديكرى عربى اولاق اوزره مضافك آخري مكسور قلنه رق ياييلان تركيلردر •

بسم مور
عين آرمز

بسم انسانه - برى عربى برى فارسى

بسم آرمز - ايكي سيده عربى

بسم انسانه - برى عربى برى فارسى

بسم آرمز - برى فارسى برى عربى

كبي كه بونلرده رابطه اضافت مضافك اخرنده كي كسره در •
• محراب مسجد ، سجاده محراب • ياي مور • چشم مار • نان ملا •
شمع درگاه • درگاه اقدس • تركيلرى هب بوقيلدند •

۲۶ - فارسى قاعده سيله مضاف اوله جق عربى و فارسى كملرك
اخزلرى مكسور قلنه جفتدن اكر مذكور كملرك اخزلرى الف ويا
ضمه مقامنده و او اولورسه برياي مكسوره علاوه اولتور • يا خود ياي
مكسوره وهاي رسبه اولورسه برهمزه مكسوره كلور •

دجر - ره دجرى سه

بها - بهاي ار

شادي - شادي سه

بجيه - بجه شير .. كبي

۲۷ - بعضاً فارسى تركيب اضافيلردن همزه اضافت حذف
اولتوب تركيب معنا ينه اضافت حالنده بولتور و بويله اولانلر ا كثر يا
اسم مركب و علم مقامنده بولتورلر • سرنامه • خواجه سرا • ديه جك
برده بر اسم مركب كبي عنوان مناسبه • سرنامه • و حرم اغاسى مناسبه
• خواجه سرا • دينور •

۲۸ - بعضاً مضاف اليه مضافه تقديم و كسره سى حذف اولنه رق
مقلوب حالنده ينه تركيب اضافى ياييلور • بونلرده ا كثر يا اسم مركب
و علم مقامنده استعمال اولتور •

مثلاً • ياسمين ياراغى • مناسبه اولان • برك ياسمن • تركيبى بين

الفرس «سمن برك» و كلاهك اوجی معنانه اولان «كوشه كله» ترکیبی
یرینه «كلهكوشه» دینلدیگی کی.

۲۹ — كرك بکرمی یدنجی و کرکه بکرمی سکزنجی ماده لرده
بیان ایندیگمز مقلوب ترکیب اضافیلرده دقت اولنه جق بر ماده واردرکه
اوده کلهلرک ایکنکده اسم اولسیدر. شاید بونلردن بریسی صفت
اولورسه اولوقت ترکیب اضافت حالندن چیقوب زبرده بیان اولنه جق
اولان وصف ترکیبی حاله کیرر. بناء علیه بورالرینه دقت لازمدر.

۳۰ — قاعدة عدومیه مهمه : بر ترکیب عربی به فارسی و ترکی
لفظلری داخل اوله میه جنی کی ترکیب فارسی به ده بالکز ترکی داخل
اوله مز یعنی : «نورالعین» یرینه «نورالچشم» و یاخود «نورالکوز»
دینله مدیکی کی «شمع مسجد» یرینه «موم مسجد» و کذا «قالیچه
مسجد» یرینه «کلم مسجد» دینمز.

۳۱ — عربی کله لردن اخر لرنده همزه اولان «صفا»
جفاء» کی کلهلر فارسی قاعده سیله اضافتلی بنکیلرنده صور ساثره کی مذکور
همزه لر حذف اولنمیوب ابقا اولنور و یاخود یابه قلب اولنور «صفا» خاطر.
جفای خلق» کی.

۳۲ — تنیه : فارسی ترکیب اضافیلرده اسم مرکب مقاننده
اینه لرده بونلره «لره» علاوه سیله جمع یا بمق جائز دکلدره «محراب مسجدلر»
سجاده «محرابلر» دینمز.

« ترکیب وصفی بحثی »

۳۳ — براسله بر صفتدن ترکب ایندن هیئت « ترکیب وصفی »

دینور «کوزل یوز» آجی سوز» فنا آدم» چرکین قادین» کی که بونلرده
«یوز» سوز» آدم» قادین» اسملری «کوزل» آجی» چرکین» فنا» صفتلریله
ترکیب ایندرک انلرک حال و شانلریخی بیلدر دکلرنندن بونلر برر ترکیب وصفیلر.
۳۴ — لسان عثمانیده هم قواعد ترکیب همده قواعد فارسیه
اوزره ترکیب وصفیلر مستعمل اولدینندن بوراده هر ایکسنه عائد اصول
و قواعد بیان اولنه جقدر.

« ترکی قاعده سیله وصفیلر »

۳۵ — قاعده : ترکی قاعده سیله ترکیب وصفیلرده صنف «قدم
موصوف مؤخر واقع اولور»

- قره کوز
- آه صقال
- طوغری بول
- کولر یوز
- برنجی قیو
- برر دان
- فسیحی احمد
- کوزلر سوز
- کویلی آدم
- چوق کوزل بازی
- یلک چرکین سوز

كيكه بونلر صرف كتابمزده محرر اولان بتون صفتلري حاوي برر
كوزل مثالدر.

۳۶ - صفتلر عربي موصوفاق فارسي ويا تركي وكذا صفتلر
فارسي موصوفاق عربي ويا تركي وكذا صفتلر تركي موصوفاق عربي
وفارسي كلمه لرندن اولوق ويا هرايكيسي برلساندن بولنوق اوزره تركي
اصوليله تركيب وصفي جاژدر.

نم

مكدر آدم
مكمل كانب

ايكيسيره عربي

سياه جامه
رنكين جامه

ايكيسيره فارسي

كوزل كوز
چركين سوز

ايكيسيره تركي

مضج باغ
لزيب ميوه

عربي فارسي

مظلم رنگ
مخرف قوسه

عربي تركي

فارسي عربي
بهادر آدم
بيوسه طريوق

فارسي تركي
رنكين بازي
موسه سوز

تركي عربي
كوزل مض
چركين قفا

تركي فارسي
آقار چشمه
يقوق خانه

كبي اولوب يالكز عربي وفارسي اعداد اصليه لري بوقاعده يه توافق
ايجوب مثلا: درنكين آلي. اول باب. خوش رابع. دينلمز.

۳۷ - قاعده - تركي اصوليده اولان تركيب وصفيلرده
صفت مفرد موصوف جمع اوله بيلورسه ده صفت جمع موصوف جمع
ويا صفت جمع موصوف مفرد اوله منز. مثلا:

كوزل كوزلر. سياه جامه لر. مكدر آدم لر. اعلا فسلر. چركين
سوزلر. دينور فقط هيچ بروقتده

كوزلر كوزلر. سياهلر جامه لر. مكدرلر آدم لر. اعلا لفسلر.
چركينلر سوزلر. ويا خود:

كوزلر كوز. سياهلر جامه. مكدرلر آدم. اعلا لفس.
چركينلر سوز. دينلمز

۳۸ - ترکی اصولیہ اولان ترکیب و صغیر دخی تراکیب اضافیہ کبی اسم مرکب حکمنده اولدقلرندن مفرد حالنده اولانلرک اخلرلرینه (ل) علاوه سیله جعلری جائزدر .

کسکین بیای - ده - کسکین بیاقدر

مایهوز هوموی - ده - مایهوز هومبقدر .. کبی

فارسی قاعده سیله و صغیر .

۳۹ - فارسی قاعده سیله اولان ترکیب و صغیرده اساساً موصوف مقدم، صفت مؤخر اولق و صفتله موصوف یا عربی و یا فارسی اولوب ترکیب کله بولنماق اوزره موصوفک اخلری مکسور قلنهرق یا بیلان ترکیلردر .

کسکین

کسکین عربی

کسکین فارسی

کسکین موصوف عربی

کسکین موصوف فارسی

ترکیلری طوغری اولوب جمله سیده فارسی اصولیله ترکیب اولمش در انجق شو : دچفتلک مذکور . روی کوزل . چشم قاره کبی ترکیلرده ترکی لفظلر بولنان و صغیر طوغری دکل ، خطا در . بصورتله استعمال قطعاً جائز دکلا در . انجق مستنا اوله رق و افندی . خانم . اغا . میر . پاشا . سوزلری اوتکی لسانلرده ده عیناً قبول اولدقلری ایچون بونلر ترکیلره داخل اولوب :

د افندی ، مومی الیه . اغای مرقوم . میر مذبور . خانم مومی الیه . پاشای مشارالیه ، دینور .

۴۰ - قاعده - فارسی اصولیله عربی صفتله موصوفدن تشکیل ایدن ترکیب و صغیرده مطابقت لازمدر یعنی صفت مذکر ایسه موصوفکده مذکر و صفت مؤنث ایسه موصوفکده مؤنث و صفت جمع ایسه موصوفکده جمع و یابری مؤنث دیکری جمع و صفت مفرد ایسه موصوفکده مفرد و تنبیه ایسه تنبیه اولسی لازمدر .

معلم

معلم مرقوم
معلمین مرقومین
معلم مذبور

صورتلری کبی بونلر طوغری اولوب هیچ بروقتده

فلسه هینه

خلقت هین

معلم مرقومین

معلمین مرقوم

معلمه منبور... دینلمز

۴۱ - فارسیده تذکیر و تانیث اعتباری اولیوب بالجمله الفاظ فارسیه مذکر حکمنده اولدیغندن و آخر لرنده های رسمیه بولنانلر دخی بوقیلدن ایدوکنندن بولنره صفت واقع اوله جق الفاظ عربیه نك ویا موصوف اوله جق عربی لفظلرک مذکر صیغه سیله ایرادی لازم اولوب بوبایدہ یعنی صفت موصوفدن بری عربی بری فارسی اولنجه مطابقته لزوم اولیوب عربی لفظلر مذکر صورتنده ایراد اولنورلر.

بنده کامل } دینوب } بنده کامل
هائے راسع } هائے راسع }

۴۲ - قاعده - فارسی اصولیه اولان ترکیب و صغیرده صفت و موصوفک ایکیسیده فارسی اولور و یاری فارسی بری عربی اولورسه مفرد و جمع اولمقده مطابقت شرطدر.

مرد برادر } دینوب } مرد برادر
مردانه برادرانه } انسانه کامل
انسانه کامل } نوانه یالانه
نوانه یالانه }

۴۳ - قاعده - یای نسبتیه صفت اولان کله لرده دخی مطابقت شرائطی وارددر.

لسانه عربی } دینوب } قاعده عربی
لسانه عربیه } قاعده عربیه
کتاب فارسی } کتابت فارسی
کتابت فارسی } خط اجنبیه
خط اجنبیه } الیه اجنبیه

۴۴ - فائده - صفات عربیه ترکیبه صفتلر مقامنه کلدکده مطابقته رعایت اولنمق لازم دکلددر.

مستقیم افکار } دینوب } مستقیم افکار
مشکل مسائل } مشکله مسائل }

۴۵ - فائده - عربیده مؤننلر دخی جمع حکمنده اولدقلرندن مطابقت شرائطی ایفالیجون برینک جمع دیکرینک مونث اولمسی قابلدر و اکثریا بویه قوللانیلور.

افکار صائبه
اجزای هینه
اشجاره شمره
بیانات نافع ... و امثالی کبی

۴۶ - فائده - بعضاً موصوف حذف اولتور و بو حالدهده

مطابقه رعایت اولتور.

امور داخله - بینه - داخله

امور خارجه - * - خارجه

امور ماله - * - ماله

- و -

طریقو رجهال علمیه - بینه - طریقو علمیه

طریقو رجهال سیفیه - * - طریقو سیفیه ... دینداریگی کبی.

۴۷ - ترکیب وصفلر بر اسم مرکب حکمنده اولدقلرنندن

بونلر ترکیب حالریله مضاف الیه اولوب یته برر ترکیب اضافی یاییلورلر:

۱ - احمدك كوزل كوزی

۲ - عسكرك قرمزی قسی

۳ - صاغ قولنك دیرسکی

۴ - سرجه یارماغلك طرناغی

کبی که برنجیده، کوزل کوز، و ایکنجیده، قرمزی قس، ترکیب

وصفی اولدقلری حالده مضافدرلر و اوچنجیده، صاغ قول، و دردنجیده،

« سرجه یارمق » برر ترکیب وصفی اولدقلری حالده مضاف الیهدرلر،

و کذا:

۱ - معلم مر قرمك خانه سی

۲ - معلم مزبوره نك کتابی

۳ - اسرمك مردانه بهادرانی

۴ - قهرنك خانه واسع

ترکیبیرینك برنجیسنده، معلم مر قوم، ایله ایکنجیسنده، معلمه

مزبوره، ترکیب وصفی اولدقلری حالده بوراده مضاف الیهدر.

و اوچنجیده، مردان بهادران، ایله دردنجیده، خانه واسع، ترکیب

وصفی اولدقلری حالده بوراده مضاف واقع اولشاردر.

۴۸ - ترکیب اضافیلرده اولدینی کبی ترکیب وصفی فارسیلرده

بعضاً صفت موصوفه تقدم ایدرك مقلوب ترکیب وصفی یاییلورکه

« زن پیر، و « مرد پیر، « یرنده، « یرزن، « وه پیر مرد، « دینور.

۴۹ - فارسی اصولنده برده وصف ترکیبی واردرکه بونکده

برطاققلری لسان عثمانیده مستعمل اولدقلرنندن انلریده بوجه آتی

تحریر ایلدك شویله که:

اولا - بر امر حاضر فارسی ایله بر اسم عربی و یا بر اسم فارسیدن

ترکب ایدن شیلردر، « سرپوش، « دلقریب، « دلشکن، « ناز پرور،

« دورین، « سعادت جو، « نیمه باز، « کبی.

ثانیاً - ترکیب وصفی مقلوبلر « کرانها، « شیرین سخن، « کبی.

ثالثاً - موصوفدن کسره نك حذفیه اولان و بالاده ذکر ایدیلان

ترکیلردر « دل آگاه، « وسرکردان، « کبی.

رابعاً - مضاف الیهدن کسره نك حذفیه وصف و تشبیهی متضمن

اولانلردر « کجان ابرو، « سرو قد، « کبی.

خامساً — بالاده بیان اولتان ترکیب اضافی مقلوبلردر آسمان پایه کبی .
سادساً — اسم مفعوللرک معموللریله ترکیبندن حاصل اولاندر
کار آزموده . جهان دیده ، کبی .
سابعاً — اسم مفعوللرک معموللریله معکوساً ترکیبندن حاصل اولاندر حمیده قد ، کبی .

۵۰ — تلیه — فارسی قاعده سیله اولان ترکیب اضافی رایجون بالاده اوتوزنجی ماده ده بیان اولان قواعد عمومی یته فارسی اصولیله ترکیب وصفی ایله وصف ترکیب لره شامل اولوب بونلره ترکیب کله اصلاً داخل اوله میهنی کبی فارسی صفات قیاسی قاعده سیله ترکیب کله لردن صفت دخی یا ییلمز یعنی « چفتک مذکور . یوزبانی مومی ایله . بایراقدار . قوندوره پوش . اینجه شناس . گوشکی . یازمندی . سونناک . کونشیان ، دینلمز و بونلره بک زیاده دقت لازمدر .

ترکیب تاملره

۵۱ — مخاطبه بر خبر تام افاده ایدن ترکیب لره « ترکیب تام ، وساده جه جمله ، دینور و کوندوز آیدناقدر . کیجه قرانلقدر . حق فلانکدر . فلان حقیدر . فلان حقسزدر ، فقرانیله « یازمندی . قیش کلدی فلان کیده چک . فلان کلیور ، فقره لری کبی که بوققره لره دقت اولنورسه برنجی طاقی اسملرک بر برلرینه « دره ادانی واسطه سیله کسب ارتباط ایتمسندن و ایکنجی طاقده اسملرک فعللره ربط اولنمندن حاصل اولمش بر طاقم ترکیب اولدینی ظاهر اولورکه بویله بر اسم دیگرله یعنی اقسام

اسمدن بریله و « دره ادانیله ارتباطندن حاصل اولان جمله به « جمله اسمیه ، و بر اسمک بر فعل ایله ارتباطندن حاصل اولان جمله به « جمله فعلیه ، دینور . کرک جمله فعلیه کرکه جمله اسمیه لرک معنارینه دقت اولنورسه آنلری ترکیب ایدن کله لردن برینک معنایی دیگرینه اسناد اولدیغندن یعنی « کوندوز آیدناقدر ، جمله سنده آیدناق کیفیتی کوندوز و کذا « یازمندی ، جمله سنده چکمک فعلی یازه اسناد اولمش ایدوکندن بویله آخره اسناد اولتان کله لره « مسنده و کندوسته برشی اسناد ایدیلان کله لره ده « مسندالیه ، دینورکه « کوندوز آیدناقدر ، جمله سنده « آیدناقدر ، مسند « کوندوز ، مسندالیه و کزا « یازمندی ، جمله سنده « چندی ، مسند « یازه مسندالیهدر .

۵۲ — قاعده : لسان عثمانیه مسندالیه اول مسند صکره ذکر اولنق لازمدر .

یا
یا

قار پیاضدر

دکز صوری طونلیدر

طاسه قاییدر

کوندور کیبدر

دردر کلیدر

فوره کله چک

فوره کیده چک

کوره طوغدی

صباح اولدی

جملہ لرنده اولدینی کی .

۵۳ - مسند و مسندالیہ تعمیر لرنه نظر اکلامی شو و اسناد ایله متصف ایکی و یا زیاده کلمه لردن مرکب اولوب مخاطبه فائده تامه و یرن ترکیب کلامدره صورتیله دخی تعریف قابلدرکه بو تعریف ایلروده لازم اوله جقندن بویه جه بللنمی لازمدر .

جمله اسمیه بحی .

۵۴ - مسندالیه مسندالیهک ایکیسیده مطلقا اسم و یا اقسام اسمدن اولوب مسنده بر دره علاوه سیله ربط اولنان ترکیه جمله اسمیه ، دینورکه نحو اصطلاحنده جمله اسمیه لرده مسندالیه اولان کلمه مبتداء و مسند اولان کلمه خبره تسمیه اولنور . نته کیم :
« احد کوزلدر ، یاغمور یاغیور ، جمله اسمیه لرنده مسند الیه اولان « احد ، ایله « یاغمور » نحو اصطلاحنده « مبتداء » و مسند اولان « کوزلدر ، ایله « یاغیور » ، « خبر دینور .

۵۵ - جمله اسمیه لرده مبتدال مطلقا اسم و مصدر و کنایاتدن اولدقلمری کی ترکیب اضافی دخی اولور .

مطلقا اسم اولدقلمرینه مثال ،

- طاسه قاییر
- صوبه صیاقدر
- اوطه بوشدر

مصدر اولدقلمرینه مثال ،

- کوزمک فامره لیدر
- بورومک کورچدر
- اوبومو بوشدر
- (یاخود)

- قلب قیرمو فنادر
- کوکل آلمو ابوردر
- نماز قیلمو بورچدر

کنایاتدن اولدقلمرینه مثال ،

- او فنادر
- بو کوزلدر
- آندر ابوردر
- بوراسی بوشدر
- اوراسی قورقولیدر

ترکیب اضافی اولدقلمرینه مثال ،

- احمدک فسی قرمزیدر
- سونگونک اوبی سیوریدر
- بو اطاس کور کوزلدر
- بو کومسه قلیج کسکیندر

۵۶ - مبتدالر ضمار شخصیه دن عبارت اولدقلمری وقتده

خبر لرك متكلم و مخاطب صورت لرنده ادات خير مقامنده ضمائر اضافیه بولنور و غائب صورت لرنده ینه دره بولنور .

به کوزلم	بز کوزلر
من کوزلسك	من کوزلسكز
او کوزلر	آنلر کوزلر

کبی که بوراده (بن . سن . او . بز . سز . آنلر ، مبتدا اولوب « کوزلم . کوزلسك . کوزلدر . کوزلر . کوزلسكز . کوزلدر ، سوزلری خبر و (م . سك در . ز . سكز) ضمیر لریده بوراده ادات خبردر .

۵۷ - بعضاً موصوفی محذوف صفتلر ظاهرأ مبتدا کبی کورینور لرسده حقیقته محذوف اولان موصو قلر مبتدا اوله من . نته کیم : « شو یازی بی یازان یک کاملدر ، جمله سنده یازان صفتک محذوف اولان موصوفی آدم اولوب یعنی جمله « شو یازی بی یازان آدم یک کاملدر ، دیمک اولدیغندن اولکی جمله ده وهله مبتدا کبی کورینان « یازان ، مبتدا دکل موصوف محذوفی اولان « آدم ، مبتدادر .

۵۸ - جمله اسمیه لرده اولان خبرلر مطلقاً اسم و صفت و مصدر و فرع فعل و کنایاتدن بری اولدقلری کبی ترکیب اضافیدخی اولورلر .

• اسم اولدقلرینه مثال •

شو شی میواندر
 شو اغامیلر اورماندر
 شو نومسکلك مزاردر

• صفت اولدقلرینه مثال •

فمزده زکیردر
 فمزده غییردر
 فمزده بولجیردر

• مصدر اولدیغنه مثال •

عادتم کتاب اورقومقدردر
 معرفت رسم یایمقدردر
 فمز ایسه بولمقدردر

• فرع فعل اولدیغنه مثال •

احمد جاهلدر
 من مهالتقاندردر
 ولی یالانجیردر

• کنایاتدن اولدقلرینه مثال •

یالانجی اوردر
 اویر بوراسیدر
 او بزومدر

• ترکیب اضافیدن اولدیغنه مثال •

بوراسی اممرك اوریدر
 اویر سزك باغچیدر
 بو نومسكلك انسانه مزاریدر

۵۹ — بعض برلرده باخصوص بر قاج خبر برارده تکرر ایدر ایسه ادات خبرک بریله اکتفا اولنوب دیکر لری حذف اولنور.

دوست بی پروا، فلک بی رسم، دور راه بی سکونه

در دهر بی نور، همسر بی یور، دشمن قوی، طالع زبون

بیستک معنای دوست بی پروا در. فلک بی رحمن در. دوران بی سکون در. الی آخره، دیک اولدینی حالده کیفیت قولای بقله آکلاشایدنندن در. ادات خبر لری حذف اولنمشدر.

۶۰ — (وار. یوق) لفظ لری خبر واقع اولدقلرنده (در) اداتنه حاجت یوقدر انجق تا کید قصد اولنورسه مذکور ادات کلور.

بی دهر اولن کبی بوقدر جهانک راهتی

کور که سیر غلک نه دامی وار زده صیادی وار

بیستده اولدینی کبی.

جمله فعلیه بحشی .

۶۱ — بر فعل ایله سائر اقسام کله دن ترکب ایدن ترکب تاملمه . جمله فعلیه ، دینور ، غوغا اولدی . حرارت کلیور . درسی او قودکی ؟ بن کور مدم ، کبی که اولدی . کلیور . او قودکی . کور مدم ، فعل لری (غوغا . حرارت . درس . بن) کله لرینه اسناد اولد رقی ترکب ایدوب مخاطبه بر فائده تامه بیان ایتدکلرندن بونلر بر جمله فعلیه در .

جمله فعلیه لرده فعلدن ظهور ایدن حدتک نره دن و کیمدن ظاهر

اولدینقی مشعر بر کله نك وجودی لازم اولدینی کبی اول حدتک تعلق ایتدیکی ماده بی کوستر دیکر بر کله دها بولنقی لازمدر که بونلردن حدتک کنیدیندن ظاهر اولدینقی اشعار ایدن کلمه به و فاعل . و اول حدتک تعلق ایتدیکی کلمه به ده «مفعول» دیر لر . مثلاً : بو کتابی احمد اقدی او قودی ، بکا بو کاغدی حسن بک یازدی . مکتبده احمد اقدی بالکز او طور بیور ، کبی جمله فعلیه لر نظر دقته اللدقه برنجیننده او قومق فعلی احمد اقدیدن ظهور ایتدیکی و کتابه تعلق ایلدیکی جهتله احمد فاعل و کتابی لفظی مفعول اولدینی کبی ایکنجیده یازمق فعلی حسن بکدن صدور ایدوب یازلمش اولان کاغده و بکا سوز لرینه تعلق ایتدیکندن بونلردنده حسن فاعل و کاغدی ایله بکا سوز لری مفعولدر و کذا او چنجیده او طور مق فعلی احمد اقدیدن ظهور ایدوب محل قعود دخی مکتب اولدینندن بوتده ده احمد فاعل و مکتبده لفظی مفعولدر .

قاعده — ترکیه جمله فعلیه لرنده فاعل ایله مفعولار مقدم و فعل مؤخر ذکر اولنور . بناء علیه عرییده بو بایده اولان اختلافه یعنی « جاء زید وزید جاء » ترکیب لری اساساً ایکی سیده فعلیه ایکن اعراب مسائلندن طولانی « زید جاء » بی جمله اسمیه فرض ایتک کبی اولان احواله ترکیبده میدان قالیوب فعلک متداخل اولدینی جمله لر دایما جمله فعلیه اولور لر .

۶۲ — فلان بی سوکدی . فلان بکا احسان ایتدی . فلان

بندن پاره استیور . فلان بزده قاله جق ، مثال لرینه دقت اولنورسه

جمله فعلیه لرده بولان مفعول لر د بی - بکا - بنده - بزده کی درت
صورتده بولنور لر وه مفعول به - مفعول الیه - مفعول فیه - مفعول مکه
اسملیه تقریق اولنور لر .

۶۳ - مفعول به : فاعل معرفیه فعلدن کلن حدثک کیمده
وزده اولدیغنی بیلیرن کله لر درکه اکثریا زبرده کی قاعده به تابع اولور .
قاعده - مفعول به اوله جق کله لر اسمک هر نوعدن اولوب بوتلرک
آخرلی حروف املادن برشی اولمازه بریای مکسوره علاوه اولنور
واکر آخرلی حروف املادن بری اولورسه ینه مذکور یا علاوه
اولنور فقط آندن اول دها بریا زیاده قلنور .

قلم - رنه - قلمی

کتاب - د - کتابی

الما - د - المایی

بفلا - د - بفلائی

قیو - د - قیوی

سبر - د - سبری

بالی - د - بالایی

مالی - د - مالیئی

دره - د - درهئی

چوره - د - چورهئی

بن - رنه - بنی

سن - د - سنی

کبی اولوب انجق اسم اشارت لرده علاوه اولنه جق یا دن اول بر
نون کلور یعنی آخری حروف املا اولنورده علاوه اولنان ایکنجی
یا یرینه اسم اشارت لرده برنون کلور .

بر - رنه - برنی

شر - د - شرنی

ار - د - ارنی

کبی که اشبو اونی کلمسی مخفف اوله رق (آنی) صورتنده استعمال
اولنور .

۶۴ - مفعول الیه : فاعلن کلان حدثک علاق سنی یعنی
ایلیشکی اولان ماده تک متعلق واتهاسنی بیان ایدن کله درکه هر نوع
اسم واقسامندن اولوب زبرده کی قاعده اینله یاییلور .

قاعده - مفعول الیه اوله جق کله تک آخرنده حروف املا بولنورسه
برهای مفتوحه علاوه اولنور واکر حروف املا بولنورسه هادن
اول برده یا زیاده قلنور .

لاغره - رنه - لاغره

مرکب - د - مرکب

خرمایه - د - خرمایه

بنا - د - بنا

- اردو - ده - اردويه
- يانسو - * - يانسويه
- علي - * - عليويه
- ولي - * - وليويه

کبي اولوب انجق ضمير شخصيلرك مفرد لريه اسم اشارت لر مفعول اليه اوله جق لري وقتده نونلري مانغر كافة منقلب اولوب جمله سنك اخر لري هكاه اولور و ضمير شخصيلرك جمله لري بالاده كبي قالور.

- بن - ده - بنا
- س - * - سنا
- ار - * - ارا
- بز - * - بنا
- سز - * - سنا
- آندر - * - آندره
- بو - * - بنا
- شو - * - سنا
- ار - * - ارا

کبي که بونلرده کي (اوکا) -وزلري شمديکي حالده (آکا) صورتنده مستعملدر .

۶۵ - مفعول فيه : فاعلن کلان حدثك بر محل ويا بر زمان ايچنده اولديغني بيلدیرن یعنی ظرفیت معناسی ویرن کله درکه بوده

دیگر مفعوللر کبي اسم واقسام اسمدن اولوب زيرده کي قاعده به تابعدر . قاعده - مفعول فيه اوله جق کله لرك اخر لري نه جنس حرف اولور سه اولسون يالکز برده ده علاوه سيله اولور . انجق اسم اشارت لرده مذکور (ده) اداتندن اول برده نون زياده قيتور .

- اکک - ده - اککره
- کوشک - * - کوشکره
- بنا - * - بنا
- قير - * - قيرده
- يالي - * - ياليويه
- بن - * - بنره
- س - * - سنره
- ار - * - آره
- بو - * - بونه
- شو - * - شونه
- ار - * - آره

کله لرنده اولديغني کبي .

۶۶ - مفعول منه وعنه : فاعلك ويا مفعول بهك بولنديغني زمان ومكاندن ويا برشیدن ايرلديغني ويا وروديغني بيلدیرن کله درکه سائر مفعوللر متللو اسمك هر نوعندن ياپيلور و زيرده کي قاعده به تابع بولتور .

قاعدہ - مفعول منہ ویاعنه اوله جق کلمه نك اخري نه جنس خرف اولورسه اولسون نهایته بر دن علاوه اولتور یالکز اسم اشارت لرده مفعول قیده اولدینی کبی (دن) اداسندن مقدم برنون زیاده قیلنور.

قلم - دنه - قلمده

کتاب - د - کتابده

اجرا - د - اجرادده

الماد - د - المادده

بانو - د - بانودده

چارو - د - چارودده

عالی - د - عالیده

والی - د - والیده

به - د - بندده

من - د - منده

او - د - آوده

بز - د - بزده

بز - د - بزده

آندر - د - آندرده

بو - د - بونده

شو - د - شونده

او - د - آوده ... کبی

او - د - آوده ... کبی

۶۷ - بوذکر اولتان مفعول لردن مفعول به مفعول صریح و دیگر لرینه دخی مفعول غیر صریح تسمیه اولتوب مفعول صریح یعنی مفعول به پک زیاده مصرح اولدینی یرلرده اخرنده کی مفعول یاسی حذف اولتور نته کیم : « فلك حالم یمان وافکارم پریشان ایتدی » دینورکه « فلك حالمی یمان وافکارمی پریشان ایتدی » دیمکده صراحت نامه اولدینی جهتله « حالمی وافکارمی » مفعول به لرینک آخر لردن یالر حذف اولتوب « حالم افکارم » صورتنده افاده اولمشدر.

۶۸ - مفعول صریحک غیر یلری بعضاً جمله اسمیه لرده دخی واقع اولور لرکه هر ایکی حال ایچونده امثله آیه تحریر اولندی.

مفعول به مثال :

حمد فعلیه } بر قلمی احمد قیری
 } بنی محمد افندی سوکری

مفعول الیه مثال :

حمد فعلیه - احمد قلم کینری
حمد اسمیه - محمد با بور چلیبر

مفعول فیه مثال :

حمد فعلیه - محمد هفتده بر کلور
حمد اسمیه - احمد ارده در

مفعول منه و عنیه مثال ،

محمد فعلیه - احمد قلمبره كلمی
محمد اسمیه - محمد بزدر

۶۹ - عباره آرالرنده کوریلان جمله فعلیه لره دقت اولنورسه هر فعل ایچون هم فاعل هم مفعول ایراد اولمیوب « احمد قلمی قیردی . فلانك قلمی قیرلدی ، ترکیلرندن برنجیده هم فاعل هم مفعول اولوب ایکنجیده یالکز فاعل بولنورکه بوندن فعلك حانه نظر اولنه جق بر حال ظهور ایدر یعنی فعل یا هم فاعلی و هم مفعولی کوسترمکه لزوم کوسترنلردن اولور یاخود یالکز مفعوله تعلق ایدرکه بونك اولکینه « فعل معلوم ، و ایکنجینه « فعل مجهول ، دینور و فعل مجهوللرده کی مفعوللر اکثریا فاعل کی بولند قیلرندن بونلره « ثابت فاعل ، دخی دینورکه :

فعل معلوم دیمك حدثك طوغریدن طوغری به فاعلنه نسبت اولان فعل دیمكدر ، « آلق ، و یرمك ، كسمك ، قیرمق ، مصدرلرندن کلان فعللر کی یعنی

کتابی به آلم احمد افندی به یردم

ترکیلرنده اولدینی کی .

فعل مجهول ایسه نسبت فاعلیه به نسبت مفعولیه اولان حدث مفعوله اسناد اولان فعللردرکه بونلر زیرده کوریله جك هر متعدی فعللردن یاییلوب هر لازم لردن یاییله ماز و مجهول یا بقی ایچونده مصدر

متعدیلرک و یاخود مفعول آلان لازملرک ماده اصلیه لری اخرلرینه برلام و یا تون علاوه اولنور .

کسمك - رنه - کسمك

قیرمی - « - قیرلمی

آرامی - « - آرامی

یلنمك - « - ییلنمك ... کی

۷۰ - جمله فعلیه لره احواله دقت اولدینی حالدده دها بر مهم مسئله ظاهر اولورکه اوده بر طاقم فعللرک هم مفعول صریح هم غیر صریح لری آله بیلمسی و بر طاقم لری نكده مفعول صریح آله میوب یالکز غیر صریح لری آله بیلمسیدرکه بوندنده فعل ایچون بر خاصه نك وجودی ترتب ایدر . یعنی بر فعلدن ظهور ایدن حدث یا مفعول صریح تجاوز ایدر یا ایتمز . اگر ایدر سه مفعول صریح کلور و اگر ایتمز سه کلز که برنجی حاله کوره فعله « فعل متعدی ، و ایکنجی حاله کوره ده « فعل لازم ، دینورکه اهمیت جهتیله بوماده نك بروجه آتی تفصیلاتنه لزوم واردر . شویله که :
فعل متعدی : فاعلك فعلی مفعول به تجاوز ایدنیدر ، قلمی احمد قیردی ، کی که احمدك قلمی قیرمی یعنی قیرمق مفعول به اولان قلمه تجاوز ایتمدر ، فلان فلانی دو کدی ، ترکیبی ده بویله در و « کسمك ، اورمق ، ییقمق ، کی مصدرلردن کلان فعللر هب متعدیدر .
اشبو متعدیلر « اصلی و قیاسی « اسماریله ایکی نوعدر .
متعدی اصلی - اصلنده معنا نك متعدی اولانلریدر . بالاده کی مثاللر کی .

متعدی قیاسی - اصلنده لازم اولوب قاعده آیه ایله متعدی یاپیلانلردور.

قاعده - بر مصدر لازمی متعدی یایی ایچون ماده اصلیه نك نهایت حرفی ساکن ایسه و هراء دن بشقه بر حرف ایسه بر (در) علاوه اولنور واکر هراء و ماده اصلیه تلفظده ایکی حرفدن عبارت ایسه ینه (در) کلور واکر زیاده ایسه (تا) کلور واکر نهایتکی حرف متحرک ایسه (تا) کلور .

- سومك - دره - سورومك
- طورموس - * - طور دورموس
- آغارموس - * - آغارتموس
- سویلمك - * - سویلتمك

کبی که بوادانلرک تکرریله ترکیده واسطه نك تعددینی کوستره جک صورتده تعدی علی التعدی اولور .

کسمك - کسرمك - کسرتتمك - کسرتتمومك

قیرموس - قیردوموس - قیردیرتموس - قیردیرتموموس ... کبی

فعل لازم - فمك بیان ابتدیی حدث مفعوله نجاوز ایچوب فاعلك حالی ایسه اول فعله لازم دینور و اویومق . کوملك ، کبی که بودخی ، اصلی و قیاسی ، اوله رق ایکی نوعدر .

لازم اصلی : ذاتنده لازم اولانلردن بکن ایکی مثال کبی :

لازم قیاسی : قاعده آیه ایله لازم اولانلردور :

قاعده - لازم اصلی و متعدی اصلی اولان مصدرلرده ماده اصلیه نك آخرینه تون ویالام علاوه سیله یاپیلانلردر که بونلره «فعل مطاوعت» دیرلر .

لازم اصلی اولاره کزملك دره - کزتمك

متعدی اصلی اولاره کسمك دره - کسملك ... کبی

۷۱ - فائده - مطاوعته مجهول فعللرینک ایکیبیده لام و نون

علاوه سیله تشکیل اولندقلرندن علم صرف نقطه نظر نجه فرقلری مشکلدور . لکن علم نچوجه یعنی عباره آراسنده قولایجه فرق اولنورلر . چونکه فعل مطاوعت متعدی دیمك اولدیفندن فاعله و فعل مجهول لازم کبی مفعولنه اسناد اولنور . یعنی بر آدمك ایاق اوزرینه دیکلمسی مطاوعت و بر آغاجك دیکلمسی ایسه مجهولدر .

۷۲ - بر فعل متعدی یالکز مفعول به آلورسه اکا «متعدی»

ناقص ، واکر مفعول بهله برابر دیکر مفعوللردنده آلورسه اکا «متعدی» کامل ، دینور .

متعدی ناقص - کتابی یازدم . آغاجی کسدم

متعدی کامل - بو کتابی سطا یازدم . آغاجی افندی به صاتم ... کبی

فائده : فعللرک فاعللی اسملردن عبارت اولدینی کبی اکثر یا ضمائر

فعلیه دخی دلالت ایتدکلی شخصلره تعلق ایتمک اوزره فاعل مقامنه قائم اولورلر .

فلمی قیردم . فلمی قیردك . فلمی قیردی

فلمی قیردوم . فلمی قیردیرم . فلمی قیردیرد ... کبی که

«قيردم» ده كي ميم ضميري متكلمه عائد بر فاعل وه قيردك ده كي كاف مخاطبه عائد بر فاعل اولوب ديكر لر يدنخي بو وجهله در .

فائده - بعض فقره لرده بر فاعلك بر قاچ كره تكرري ايجاب ايدرسه اول فعل بر كره ايراد اولنوب فاعلري عطف طريقه ايراد اولنديني كي عيني فعله متعلق بر فاعلك تكرري لازم كلورسه اول فاعل بر كره ايراد اولنوب فاعل عطف صورتيله ايراد اولنورلر .

مثلا احمد مکتبدن کلدی . احمد او قودی . احمد یازدی . احمد ینه مکتبه کتدی ، دینلمیوب شو ، احمد مکتبدن کلدی . او قودی یازدی . ینه کتدی . ، دینلور و کذاه بو کاغدی هم حسن یازدی هم حسن یازدی وهم علی یازدی . ، دینه جک یرده شو : «بو کاغدی حسن و حسن و علی یازدی ، دینلدیکی کی .

روابط

۷۳ - جمله لری ترکیب و کله لری بر بر لرینه ربط ایدن ادات و کله کی وسائله رابطه دینور که بری (روابط جمله) دیگر ی (متممات جمله) عنوانيله ایکی نوعدر .

۷۴ - روابط جمله - جمله اسمیه ده بولنان (در) ادات خبریله فعلیه لرده کی ضماژ اضافه ونسیبه و فعلیه دن عبارتدر .
قاعده - رابطه لر دائما مسندلرک آخر لرنده بولنور .

قاعده - جمله اسمیه لرده مسندلر اسم و یا مصدر اولدقده رابطه (در) ادات خبری و کنایاتدن اولدقده یا مذکور (در) و یا خود

ضمیر اضافیلر و فرع فعل و صفت اولدقده غائب صورتلرنده ینه (در) ساژلرنده ضماژ نسبه رابطه اولور .

مسندلر اسم و مصدر اولدقده مثال

شو آغاهاون اورمانره . هنر بریده رسم یا بمقصر

مسندلر کنایاتدن اولدقده مثال

بو قباهنی ایرده اور . اولی یازاره بنم

مسندلر صفت و فرع فعل اولدقده مثال

به زکیم . سن زکیسک . او زکیبر .

به هالشقانم . سن هالشقانسک . او هالشقانم .

قاعده - جمله اسمیه لرک منفی صورتلرنده رابطه دن اول (دکل) لفظی کلور .

مثال .

شو آغاهاون اورمانه دکلدر اولی یازاره به دکلم

سه زکی دکلسک او هالشقانه دکلدر

قاعده - جمله فعلیه لرده مسندلر ماضی شهودی و مضارع و حال التزامی صیغه لرینک غائب صورتلری ایسه صیغه نك کنديسي و ماضی شهودینک ساژ صیغه لرنده رابطه ضمیر فعلیلر و مضارع و حال و التزامینک ساژ صیغه لرنده رابطه ضماژ نسبه و ماضی نقلی و مستقبل و فعل

وجوبینک غائب صورتلرنده (در) وسائر صیغہ لرنده ضمیر نسبی
وامر حاضرک مفردنده صیغہ نک حالی وسائر امر صیغہ لرنده ضمائر
رابطہ اولورلر.

قاعدہ - جملہ فعلیہ لرك منق صورتنده ذات فعللرك منق صورتلری
نق معنائی اکمال ایدوب جملہ اسمیہ لركی (دکل) اداتی کلز.

قاعدہ - جملہ فعلیہ لرنده رابطہ بعضا فعل اعانه اولوب متغی لرنده
(دکل) کلور.

به مخبره ابرم. به مخبره دکل ابرم
او مخبره ابری. او مخبره دکل ابری

کی اولوب منق صورتلرنده متصل دخی یازیلور دین مخنون دکلام.
او مخزون دکلامی، کی

۷۵ - قانده - جملہ فعلیہ لرنده رابطہ بعضاً افعال عامه اولوب
بوصورتده جمله نک مثبت ومنق اولسی فعل عامک مثبت ومنق
اولسیله اولور.

به مخبره اولرم. من مخبره اولمک

۷۶ - قانده - جملہ فعلیہ لرنده ذات فعللر مسند و فاعللر
مسندالیله اولوب حالبوکه ذات فعللرنده اکثراً رابطہ اولان ضمیرلر
فاعللره دلالت ایتدکلرندن دائماً دلالت واضحه بولندقدده مسندالیلر

حذف اوله رق بالکمز ذوات افعال صیغہ لری باشلی باشلرینه جمله
اولورلر.

به کلام برینه کلام
من کیت برینه کیت
او کلیمور برینه کلیمور

۷۷ - قانده - جمله لرك مثبت صورتلرنده (وار) ومنق
صورتلرنده (یوق) لفظلرنده رابطہ دن معدود اولور.

نم بک اضمیم وار
آنک بک اضمیم یوق

۷۸ - متممات جمله - مذکور رابطہ لرك غیرنی اوله رق
جمله نک کلہ لری بربرینه ربط ایدن کلمات والفاظه متممات جمله، دینورکه
اوج نوعدر:

برنجیبی - حال ترکیبی - درکه بواسطه اولان صیغہ ایله جمله
ربط اولتور.

احمد سوزنک کلری به اوقویورق ایلرولرم

قانده - عربی صفتلرك آخرلرینه تنوین متفوحه علاوه اوله رق
حال ترکیبی یاییلوب متممات جمله دن معدود اولور.

احمد مختوننا کلری محمد سالما کیندی

ایکنجیبی - تمیز - درکه اسم و صفتلرك آخرلرینه (جه) اداتک

علاوه و تمیز بیان ایدن کله لر ایله جمله نك ربطیدر. عربی تنوین مفتوحه بویه جده در.

به معلوماً بماً فالقلم در سجه منزه اعلمیم
به علماً الـ فالقلم او منزه مناً یوکره

او چنجیسی — متعاقبات فعل — درکه (مقبول به . مقبول الیه . مقبول منه و یا عنه . ادات استعمال . ادات تعلیل . ادات مصاحبت . ادات استعانه . ادات تشبیه) لرك داخل اولدقلری کله لر ایله جمله نك ربطیدر.

• مثال •

فلیمی قیرمه . کناقه کیرمه . صیامدره اقسام قدر یاز . مکتبهره اوقور
اوزیریم کلمه . لرك ایچره مالسه . هومده اوقور هواجرك کبی عالم اول

• تسلسل کلام •

۷۹ — کله لر رابطه و متممات ایله برکتوب جمله اولدقلری کبی
جمله لر دخی قواعد آیه ایله برکتوب کلامی تشکیل ایدر لکه
اساساً اوج صورتله اولور :

۸۰ — جمله شرطیه و جزاییه — جمله نك بری شرط دیکری
جزا اوله رق ایکی جمله نك بر برینه ربطیدر که بوده اوج درلودر :
برنجی — شرط صیغه لرندن مرکب بر جمله نك دیکر جمله
ربطیدر که مذکور شرط صیغه نخی حاوی اولان جمله یه « جمله شرطیه
مخصوصه » و دیکرینه « جمله جزاییه » دینور .

بروسیه کیررسك شفا بولورسك

کبی که « بروسیه کیدرسك » جمله سی شرطیه مخصوصه « شفا بولورسك »
جمله سیده جزاییه در .

ایکنجیسی — صیغه توقیتیه نك بولندینی جمله ایله دیکر بر جمله نك
ربطیدر که مذکور صیغه توقیتیه شرط واقع اولوب مضمونی هر نه وقت
اولسه مضمون جزانك بهر حال واقع اوله جفتی بیان ایتکله بونك
داخل اولدینی جمله یه « جمله شرطیه مطلقه » و دیکرینه بینه « جمله جزاییه »
دینور .

• مثال •

سه بوبله درسه هالشرقیه عالم مقبول اولورسك

او چنجیسی — صیغه شرطیه لره (دخی . ده) اداتلری علاوه
اولندقدن صکره جمله جزاییه نك اولنده (بینه) لفظی کتورلدکه
شرطك عدم وقوعی تقدیرنده جزانك وقوعی اولویتده قاله جفتی
اقاده ایدرک حال ترکیبی مقامنده بولنه جفتدن بو مثللو شرطیه دخی
« شرط حالی » تسمیه اوله رق جمله سنده « شرطیه حالی » دینور .

چوقه قصوره ایترم ایدره بینه عفو کزه مفردرم
کبی که قصورک عدم تقدیرنده عفو اولویتده قالور .

۸۱ — فائده — فعل التزامینک حکایه و روایت صیغه لری

بعضا شرط مقامنده کلوب بولندقلری جمله لر جمله شرطیه اولورلر .

اگر مکتبه دوام ابریک عالم اولوروك
اگر قلم دوام ابریکم نائب اوله جی مضم

۸۲ — حال ترکیبی جمله سی — بر جمله حال ترکیبی حالنده اوله رق
دیگر جمله به مربوط بولمقدرکه اساساً درت وجه ایله اولور.
وجه اول — بر جمله دن ادات رابطه طی اولندقدن صکره یرینه
(ایکن) اداتی کتوریلوب دیگر جمله به ربط اولتور.

مال بوبله درده نیوره عناد ابریکم
به سلا برانه نصیت ایشتم سر طومرک

مال بوبله ایکنه نیوره عناد ابریکم
به سلا برانه نصیت ایشتم ایکنه سر طومرک

وجه ثانی — جمله صیغه صله صورتنه قونلقدن صکره آخرینه
برده (حالده) لفظی علاوه اوله رق دیگر جمله به ربط اولتور.

فدوه آت اوزرزه اولر یغنی مالره بورا دره بگری

وجه ثالث — صیغه صله تک مفعول الیه صورتنک آخرینه
(مبنی . بناء) لفظلری علاوه اوله رق تعلیل معناسی اشعار ایتک
اوزره ینه حال ترکیبی جمله سی یاییلور.

مغمزه نوجهرکنز برکال اولر یغنه مبنی بو کسنا مغلغه هسارت ایلمرم
پنمزده اولاره مغزوقه بناه تصذیه هسارت ایلمرم

۸۳ — فائده — صیغه صله مصدر معناسه استعمال اولندقدنه
عینیه مصدر معناسه اولیوب اول فعلک تحقق وقوعنی دخی بیان ایدر.
سورده کی معلومدر . یازده هفتی مجزومدر
دینلده کده

سومره اولر یغنی معلومدر . یازده اولر یغنی مجزومدر ... دیمکدر .

۸۴ — فائده — صیغه صله صفت معناسه استعمال اولندقدنه
صفت واقع اوله رق بولندینی جمله تک افاده ایتدیکی معنائک اجمانی
بیان ایدر.

سورده کی کوردکی . یازده هفتک یازی هوقدر
دینلده کده

اول کسری کوردکی که بی انی سورم } دیمک اولور
او یازی که سی آتی یازده هفتک هوقدر

وجه رابع — مصدره ضافک مفعول الیه تک آخرینه بالاده مذکور
(مبنی . بناء) لفظلرینک علاوه سیله ینه حال ترکیبی جمله سی یاییلور.

مغمزه نوجهرکنز برکال اولر یغنی مبنی بو مال هسارت قنتری
اره مزده دوستلک قوی اولر یغنه بناه تصذیه هسارت قنتری

۸۵ — جمله تمیزیه — بر جمله دیگر جمله بی تمیز سورته یله متمم
اوله رق ربط اولتورکه بونلر درت صورتله تشکیل اولتورلر:
برنجیسی — جمله صیغه صله اوله رق آخرینه (جهته) علاوه
اولندقدن صکره دیگر جمله به ربط ایله تمیز بیان ایدندر.

• مثال •

به سفاخلص اولر نفعم جرنند بوبد نصبت ابريورم

ايکنجیسی — جمله لر (اولق . اولسی) کله لری به ربط اولندقدن
سکره آخر لری نه (جهته . حبیله . مناسبته . ملا به سیله) کله لری
علاوه اولنه رق یته جمله تمیزیه اولور لر .

• مثال •

سفا مخر صم برکمال اولو جرنند بوبد نصبت ابرم

سفا امنیم برکمال اولسی مه بید سولرم

سفا رعایتم اولو مناسبید سولپورم

آنک صادر اولسی مه بید مفاقاتی لازمدر .

اوچنجیسی — صیغه صله نك مفعول الیه صورتنك آخرین
(نظر آ . کوره) علاوه سیله یته جمله تمیزیه یاییلوب دیگر جمله به ربط اولور .

• مثال •

مهمره نوجوی برکمال اولدیغه کوره (نظر آ) بو ره امیره قبول ابر

دردنجیسی — مصدر مضافك مفعول الیه صورتنك آخرین
(نظر آ . کوزه) علاوه سیله سابق کی اولور .

• مثال •

بو قدر صادر اولسه کوره (نظر آ) کوردنکی مفاقات هر و دکلمه

اشته سلسله کلام قواعدی بوندن عبارت اولوب بو صورتله مراد
اولنان هر معنای افاده ایدم بیلور کلام تشکیلی ممکن اولمغه بونک ایلر و سی
معلماره حواله اولمشدر .

• تأثیرات ادوات •

۸۶ — صرف کتابنده بیان اولنان ادواتك برطاقنك اوراده کی
مثالردن برچوغنك اشبو نحو کتابنده در میان اولنان قواعددن
تأثیراتی ا کلاشلمش اولدیقدن تفصیله حاجت یوقسه ده (تفضیل .
حصر . تشبیه . ظرف) اداتلری نك بعض مرتبه اهمیت لری جهته
بو یابده آنلره متعلق بعض معلومات اجمال ایدمشدر :

۸۷ — ادات تفضیل — ادات تفضیلک داخل اولدینی جمله لرده
بر فضل بولندینی جهته آنلره « جمله تفضیلیه » دیمک جائز اولوب
لسان عثمانیده ادات تفضیلدن اول کلوب اکثریا (دن) اذاتیله بر لشان
کله به « مفضل علیه » و کندیسنک فضلی بیان اولنان دیگر کله به « مفضل »
دینور مثلا (بن سندن دها طالم) جمله سنده (دها) ادات تفضیل
اولوب بر موجب تعریف (سن) لفظی مفضل علیه و (بن) لفظیده
مفضلدر و کذا (احمد مصطفی دن دها چالشقاندر) جمله سنده دها ادات
تفضیلی ایله احمدك مصطفی دن زیاده چالشقان اولدینی ا کلاشلا یقندن
بوراده ده بر موجب تعریف احمد مفضل و مصطفی مفضل علیدر .

۸۸ — ادات حصر — صرف کتابنده بیان اولدینی وجهه
ادات حصر لرك داخل اولدق لری جمله لرده نوعاً حصر کیفینی مستفاد
اولوب اساساً ایکی معنای شاملدر که :

برنجیسی - معنای ثبوتی اولوب برحکمک برشیده بولمنسی بیان ایدر .

یکنکی فورطنده استابورد انجی بن کیرم

دنیلدکده کیمک فعلی یالکز متکلمه حصر اولوب بشقه سنک کیمدیکی اکلانیلور .

ایکنجیسی - معنای سلبی اولوب برحکمک بشقه یرده سرایت ایتمدیکنی اشراب وافاده ایدر .

بوکوره بن انجی استابورد کیره یلرم

کبی که متکلمک کیمسی یالکز استابوله منحصر اولوب بشقه یره کیمدیکی آکلانیلور .

۸۹ - ادات تشبیه - لسان عثمانیده ادات تشبیهک داخل اولدینی کلهیه مشبهه و بکزیان کلهیه مشبهه و بکزیانک سبب اولان شینهده وجه شبهه دینور .

بویتاق اوقردر یاک که چارشبدر قار کبی یاضی

اوقردر قورقشک بکزی لیموره کبی صارارمه

کبی که اولکنده کبی ادات قار مشبهه چارشب مشبهه وقارایله چارشبک بیاضلق مناسبتری دخی وجه شبهه و ایکنجیده دخی کبی ادات تشبیهه لیمون مشبهه بکزی مشبهه ولیمونک صاریلنی قورقودن بکزده حاصل صاریللق مناسبتی دخی وجه شبهه در .

۹۰ - ادات ظرف - ظرف اداتلرینک داخل اولدقلری کله وجهله لرده کی ظرف کیفیتی ایکی درلو اولوب آنلردن :

بری - ظرف مکان اولورکه بریحلی کوستررلر .
مثال .

اورده . یرده . مکنبیره ...

دیگری ظرف زمان اولورکه بر زمان ارااه ایدرلر .
مثال .

آبره . یلره . کوزره . ساعتده

۹۱ - فائده - ظرف زمانلری مشعر کلهلر بعضاً حذف اولنور
دوشنگی کوزره میبقرم بوکونگی کوزره کلرم
یرینه

دوره میبقرم بوکوره کلرم ... کبی

۹۲ - فائده - (صکره) لفظی ایله عریبنک (مقدما .
ومؤخر) کلهلری بلا ادوات ظرف زمان معناسنی افاده ایدرلر .

مثال .

صکره کل . مقدما کیتسه . مؤخر اولمه .

اشارات .

۹۳ - اساساً الی درلو اولوب بروجه آتی بیان ایدیلور :

برنجیسی - نقطه - درکه درت صورتله مستعملدر :

اولا - حروف هجادن شکللری بر برینه بکزیانلری تقریق

ایچون مستعملدر .

مثال

ب . پ . ت . ث .

ج . ح . خ .

د . ذ .

ر . ز .

س . ش .

ص . ض .

ط . ظ .

ع . غ . ق . ک .

تایا — کلامک ختامه دلالت ایتمک اوزره حروفات صرسته و اورتهیه قونیلان بر نقطه درکه بوکا ، نقطه انتها ، تسمیه اولنور .
ثالثاً — سطر صرسته شویله جه . . . قوللانیلان متعدد نقطه لر درکه بونلره ، نقاط مرسله ، تسمیه اولنوب بر قاج درلو استعمال اولنورلر . از جمله :
اکثریتله معلوم اولان بر فقره باشنی یازوب نهایتی یازماق و یاخود نهایتی یازوب اولنی یازماق خصوصتده متممل اولان نقطه در .

مثال

« اعتسوده صویه کیره بالطه کسز بوز اولور ، فقره معلومه سی یازی ارسنده افاده اولنه جنی صرسته ، ایجابنه کوره اولی حذف اولنوب نقاط مرسله وضع اولنورق شو (. بالطه کسز بوز اولور) .

طرزنده و یاخود آخری حذف اولنوب نقاط مرسله قونیه رق شو (اغسوده صویه کیره . . .) صورتنده تحریر اولنور .
بعضا دها یازیله جق بر شیی اولوبده یازلمدینتی کوسترمک و یاخود عیناً نقل اولنان بر شینک باش ویا الت طرفلری یازلمدینتی اشراپ ایتمک ایچون ینه بویله جه نقاط مرسله وضع اولنور .

مثال

۱ هرته ایه ایه بتری اما . . . اولری و یاخود

۲ فونک . . . یارم و بیکی کبی

و کذا اسمی سویلتمک آرزو اولنیمان و یا سویلتمسی مستکره و عیب اولان بر شینی یازمیوب برینه نقاط مرسله وضع ایتمکدر .

« . . . عزا بیه کرک »

کیکه بوراده شیطان لفظی برینه نقاط مرسله وضع اولنمشدر .
وبعضا سوزی اوزاتاق و کنایه لی اولدینتی کوسترمک ایچون متممدر .

مذل

۱ — شیی دیم بکرم . . . هانیا . . . شی بوقمی

۲ — بو لطفکزه ته دیمیم . . . اهیما . . . اولرم

رابماً — شوراده (؟) اولدینتی و جمله بربری اوزرینه موضوع اوله رق سطر ارانسه قونیلان « نقاط مفسره ، تسمیه ایدی لان نقطه لر درکه بر شینک ایضاح و تعریف و تفسیر اولنه جتی اشراپ ایدرلر .

..... ديديكك ماده يي بكا نقل ايدنلر ديديلر كه : «اولا فلانك خانه سنده ايدك اورادن چيقدقن صكره محل معلومه كيندك ، كبي ۹۴ - ايكنجيسى - مفرزه - دنيلان شو ، ، اشارتدر كه بر كلامي تركيب ايدن جمله لك اراسنه وضع اولنوب ايكي صورته استعمال اولنور :

اولا - معناني اكمال ايچون استعمال ايديلور . مثلا : « احمد اقدى الله تسييح اولديني حاليه محمد اقدى به راست گلش ، تركيبده تسييح كيمك الله اولديني دفعه استفاد اوله ميوب هم احمدك هم محمدك الله اولسي احتمالاتي موجود اولديغندن پوشه دن وارسته ايتك ايچون اكر تسييح احمد اقدينك الله ايسه آنك متداخل اولديني جمله ايله ديكر جمله يتنده يعنى شو « احمد اقدى الله تسييح اولديني حاليه . محمد اقدى به راست گلش ، وجهله وضع و تحرير اولنور . و اكر تسييح محمد اقدينك الله ايديسه شو « احمد اقدى . الله تسييح اولديني حاليه محمد اقدى به راست گلش ، وجهله وضع و تحرير ايديلور . ثانياً - بر كلامك جمله لري اراسنه قونور كه اول جمله لردن بري ويا بر قاجي حذف اولنسه ينه كلامده معنا موجود بولنور .

« مصطفى افندى ، آتته بنوب ؛ چارشويه كيدر ك ؛ ايكي قيه اوزم آلى » كيكه بونلردن اتنه بنوب وايكي قيه قالديرلسه كلام مصطفى افندى چارشويه كيدر ك اوزم الدى ، صورتنده ينه معني دار اوله رق باقى قالور .

۹۵ - اوچنجيسى - علامت استفهام - دنيلان شو ، ، اشارتدر كه اساساً ايكي وجهله مستعملدر :

وجه اول - سؤالى بر جمله نك نهايته وضع ايتكدر .

فهره شي نه اولري ؟ يايه ييلر بگزمي ؟

وجه ثانی - بينمیان بر شيشي مع الاستفراب استيضاح ايچون قوسين اراسنده اوله رق شو (؟) وجهله استعمال اولنور مثلا « غانطه ده بريوك حركت ارض اولمش ، ديهرك بر غزته برشي يازسه ، جغرافياچه « غانطه » نامنده معلوم برشي اولديغندن ديكر بر غزته بوكا استفراب ايدرك جمله مذ كوره يي نقل ايتسه شو « غانطه ده (؟) بريوك حركت ارض اولديغنى فلان غزته يازسيور ، ديه نقل ايدر .

۹۶ - در دنجيسى - علامت استفراب - دنيلان شو ، ، اشارتدر كه بودخى اوج درلو مستعملدر .

اولا - بر كه ويا جمله به تعجب اولنور سه نهايته قونور وايچابه كوره تسجي زياده كدر مك ايچون تعدد ايدر .

هوى شي ! احمد افندى كينسه ها !

ثانياً خطاب ايچون استعمال اولنور .

برادر ! بنى دكله ! سلا سر بيلورم !

ثالثاً - سوز صاحينك قوتى كوسترمك ايچون استعمال اولنور .

بتم نمه لازم ! بن كندى ايشمه باقارم

۹۷ - بشنجيسى - علامت تخصيص تعبير اولنان شو ، وشو ()

وشو [] وشو { } اشارتدر كه بونلردن شو ، ، اشارته (طرقاق)

تسميه اولنوب برسوزى بشقه لردن آريجه ومستقل قلمق ايچون اطرافه چوريلور .

شور و آوازی شیء « قاریوز » در .

كولك ماشوره اولاره میرانه « انسانه » دینور .

یا خود عیاره آراسه بشقنك سوزینی قاندقده ینه اول کسه نك
 سوزلری اطرافه جوریلور . مثلا : احمد افسدی به راست کلام
 و هایدی چارشویه کیده لم دیدی . کبی اولوب بعضاً ده فقره ترجمه لرینك
 اول و آخیرینه و بیوک ذاتلرک کلاملرینك اطرافه قونور شو ()
 و [] و { } اشارت لرینه (معترضه) دینور که بوندن صکره اولان بلاغت
 کتابک میحت نایسند کی معانی بختده بیان اولک جنی وجهله جمله معترضه
 لرك اطرافه جوریلور . و بعضا طرناق مقامنده دخی استعمال ایدیلور .
 ۹۸ — آلتجیسی کشیده دنیلان شو — — در که سؤال و جواب ایله
 محاوره لرده استعمال اولنور و چفته استعمال اولندینی حالده عینی
 معترضه کبی استعمال ایدیلور .

مثال

سؤال و جواب

- سؤال — ار غلم نه اوقبورسك ؟
- جواب — نهر عثمانی
- س — نه سنده سکز ؟
- ج — را الحمد تکمیل ایشك
- س — نوقت ؟
- ج — بوکوره

مثال

محاوره

- احمد — برادر ! احمد اولسونه بو کتابچه بتری
- محمد — جوق شکر
- احمد — عجبیا بونوره صکره نه کلامک
- محمد — یلیبور بيسك ؟
- احمد — نهر من یلیبور بيسك ؟
- محمد — اوت یلیورم « بولغت » اوقور بفر
- احمد — الحمد الله

{ تمرینات }

صرف کتابمزده اشارت ایتدیگمز کبی بوراده ده متک ماده
 رقلرینی اوله درج ایله اشبو تمریناتی تحریر ایلدک .

ایشك ماده نوسروسی
 سؤال نوسروسی

- ۱ — علم نحو نیه دیرلر
- ۲ — معانی اصلیه نه دیمکدر ؟
- ۳ — معانی اصلیه دن بشقه معانی وارمیدر ؟ واسمی ندر ؟
- ۴ — « فلانک قیوسی آچقدر . » « فلان بوش بوغازدر » دوستمز
 اوزون بویلدیر . ترکیلرنده معانی توانی وارمیدر ؟ ونه دیمکدر ؟

- ۳ ۵ ترکیب نہ دیکھو؟ و مثالری ندر؟
- ۶ ۶ بونلرک هانکیلری ترکیب تام و هانکیلری ترکیب ناقصدر؟
- ۷ ۷ وقبو پردهسی . منغال تحتسی . خواجه خانهسی . فلانک باغچهسی . لیون آغاجی . وشه رچلی . یاغزآت . بیاض اینک . شمعی کلام . یارین کیده جکم . اوم طاردر . آم وارددر . بن زنکیم . او عالمدر . بنی دکله . درسی اوقو . ترکیلرنده ناقص و تام ترکیلری تفریق ایدیکز؟
- ۸ ۸ جمله نیه دیرلر؟
- ۹ ۹ یوقاریده کچن کافه مثالردن هانکیلری جمله اولدیقنی کوستریکز؟
- ۱۰ ۵ ترکیب ناقص قاج نوعدر؟ واسملری ندر؟
- ۱۱ ۶ ترکیب اضافی نیه دیرلر؟
- ۱۲ ۱۲ هبالومی . یازی قلمی . فس پوستکی . چای اوقی . قاره طاوق . قرمزی فس . آلیق بنا . بول قوندره . ترکیلرنده هانکیلری ترکیب اضافیدر؟ و نسبت . جنس و تملکدن نه افاده ایدرلر؟
- ۱۳ ۷ لسان عثمانیده قاج درلو ترکیب اضافی اصولی مستعملدر؟
- ۱۴ ۸ اضافیلرده صورت ربط قاجدر؟ مثالری ندر؟
- ۱۵ ۱۵ دکویک یولی . امامک بوی . آت طاقی . کون دونمی . آغاج کورک . تیمور قازق . ترکیلرنده کی ربط احوالی و ادوات ربطی و سائرینی کوسترک؟
- ۱۶ ۹ اضافت ماده نیه دیرلر؟ نه کیدر؟

- ۱۷ ۱۷ مضاف نیه دیرلر؟
- ۱۸ ۱۸ مضاف الیه نیه دیرلر؟
- ۱۹ ۱۹ «کتابک جلدی . آتک قویروغی . یازی قلمی . رسم مرکبی . ترکیلرنده مضاف الیه له مضافلری تفریق ایدیکز؟
- ۲۰ ۱۰ ترکیب مضاف و مضاف الیه دن هانکیسی اول هانکیسی صکره ایراد اولتور؟
- ۲۱ ۱۱ اخلرنده حروف املا بولنان کله مضاف الیه اوله جقلری وقتده نه یاییلور؟ مثالری ندر؟
- ۲۲ ۲۲ «خرما . باقلوا . عدو . کدو . دلی . ولی . باغچه . منکته . کله لری مضاف الیه یاییکز؟
- ۲۳ ۱۲ اخلرنده حروف املا بولنان اسملر مضاف ایدلکلری وقتده نه یاییلور؟
- ۲۴ ۲۴ «بابا . آنا . ایو . سبو . آبی . دایی . پرده . نخته . کله لری مضاف حاله قویکز .
- ۲۵ ۲۵ «شوه ایله «توقوه نک هربری برر کره مضاف برر کره مضاف الیه اولق اوزره ترکیب اضافی حاله قویکز . «غازی . ایله «قنا دن و «جالی . ایله «عسکر دن و «حقه ایله «مرکب دن ترکیب اضافی یاییکز ؟
- ۲۶ ۲۶ «صو . کله سنک مضاف و مضاف الیه نصل اولور؟ نیچون نون برینه یا کلیور؟
- ۲۷ ۱۳ ضمیر شخصیلر نصل مضاف الیه اولورلر ؟

٢٨ ١٤ ضمير شخصيلر ك مضاف اليه اولدقلىرى تركيبلرده كي مضافلر

نصل اولور؟ و مثاللرى ندر؟

خانه معناسنه اولان «اوه ايله» كوي، كله لرني ضمير شخصيلر ايله تركيب اضافي حالته قويوب التي صورتى تصريف ايديكز؟

٢٩ ١٥ اضافت مادي معنوي اولمقدن بشقه دها قاج درلو اولور؟

واسملى ندر؟

٣٠ • اضافت لاميه نيه ديرلر؟ مثاللرى ندر؟

٣١ • اضافت بيانيه نيه ديرلر؟ مثاللرى ندر؟

٣٢ • «خواجه نك كتابي» كتابك يازوسى • چان صداسى •

فس پوستكى • اوطنك مندرى • مندرك اورتسى •

قونك ماندالى • قو آغزى • توتون دومانى • چيفاره

آغزلى • اوجاق قرومى • كمور توزى • مكتبك باغچيسى

باغچيك چيچكي • منكشه انفييسى • تركيبلرنده مادي

معنوي، لاميه، بيانيه اولان اضافتلىرى تفريق ايديكز يعنى

هانكىلرى مادي؟ هانكىلرى معنوي؟ كيمي لاميه؟ كيمي

بيانيه اولديغى كو ستريكز •

٣٣ ٢٠ هانكى تركيب يعنى تركيب اضافلردن هانكىلرى اسم

مركب كيدر؟ بونلر جمع ياييلورلرمي؟

٣٤ ٢١ اضافتلىر • مضاف اليه و مضافك مفرد و جمع اولملىرى

جا زميدر؟ جا ترايه نصلدر؟ و مثاللرى ندر؟

٣٥ ٢٢ تركي اضافلرده مردلو اسم بولمىلورمى؟ مثاللرى ندر؟

٣٦ ٢٢ دينا، سقف، كتاب، ايله و ارتفاع، وسعت، خطه،

كله لرندن و خانه، باغ، چشمه، ايله و درون، كل،

آب، كله لرندن و صو، طوپراق، طاش، ايله و انجم

رنك، قتيلىق، كله لرندن قدر تركيب اضافي ياتيق ممكن

ايله ايديكز، صكره او تركيبلر ك مادي، معنوي، لاميه، بيانيه

اولانلرني برر برر تفريق ايديكز؟

٣٦ ٢٤ فارسى قاعده سييله اساساً تركيب اضافي نصل ياييلور؟

مثاللىرى ندر؟

٣٧ ٢٥ فارسى قاعده سييله اساساً تركيب اضافي نصل ياييلور؟

٣٨ • «رأس جبل» ساحل دريا، تيغ زر، ريك صحرا، رسم

خانه، تحتة تابوت، تركيبلرنده لاميه و بيانيه اولانلرني

تفريق ايديكز؟

٣٩ ٢٦ فارسى اضافلرنده اخرلىرى مكسور قلنه جق كله لر حقدنه

دقت اولك جق ماده ندر؟ و اصوللرى ايله مثاللرى نصلدر؟

٤٠ ٢٧ فارسى مضافلرينك اخرلىرى دائماً مكسورمى اولور؟

كسره سز اولزمي؟ اولورسه مثاللرى ندر؟

٤١ ٢٨ مضافله مضاف اليه ك تقديم و تاخيرلرى جا زميدر؟ مثاللرى

ندر؟

٤٢ ٣٣ تركجه ده قاج درلو تركيب وصفى واردر؟

٤٣ ٣٥ تركي قاعده سييله تركيب وصفى نصل ياييلور؟ مثاللرى ندر؟

«يوكك باير» آلچق چاير، صارى چيچك، پنه سنبل •

- آق مسجد . دردنجی خانه . دردردانه . لیلیجی حسن .
 تیمورجی ولی . یاصی تحتہ . اینجہ یوقہ . ترکیلری ندر؟ بونلرده
 صفتله موصوفلری تفریق ایدک؟
- ٤٤ ٣٦ ترکی اصولیه اولان ترکیب وصفیلره هانکی لسان کله لری
 داخل اوله بیلور؟ مثاللری نه کیدر؟
- ٤٥ ٣٧ ترکی اصولیه اولان ترکیب وصفیلرده صفتله موصوفک
 مفرد و جمع اولملری نصیلر؟ مثاللری ندر؟
- ٤٦ ٣٩ فارسی اصولیه ترکیب وصفیلر اساساً نصل باییلورلر؟
 مثاللری ندر؟
- ٤٧ ٠ فارسی اصولیه ترکیب وصفیلرده ترکیب کله بولنورمی؟
 بونک مستناسی وارمیدر؟ وار ایسه هانکی کله لردر؟
- ٤٨ ٤٠ فارسی اصولیه اولان ترکیب وصفیلرده مطابقت نوقت
 لازمدر؟ و نصل اولمیدر؟
- چشم سیاهان . دیده اطربین . وجه دلبران . رأس حقا .
 ترکیلری طوغریمیدر؟
- ٤٩ ٤٣ یای نسبتله اولان صفتلرده مطابقت لازمیدر؟ مثاللری ندر؟
- ٥٠ ٤٤ صفات عربیه ترکیب ترکیلرده بولنورسه مطابقت رعایت
 اولنورمی؟
- ٥١ ٤٥ عتاندباطله . معلومات بجه . ضابطان عسکریه . افراد
 مرقومه . احوال غریبه . افکار شنیده . اطوار کزیده .
 ترکیلری طوغریمیدر؟ هر برینی ایضاح ایدیکز؟

- ٥٢ ٤٦ موصوفک حذفی واقعیدر؟ و نصل اولور؟ مثاللری ندر؟
- ٥٣ ٤٧ ترکیلر بیض کبی ینه ترکیب داخل اولورلرمی؟ مثاللری ندر؟
- ٥٤ ٠ ضابطان عسکریه اوطنه سی . افراد شاهانه البسه سی .
 امرای عسکریه صرعه سی . دنیانک احوال ناروا سی . عالمک
 طور دلرباسی . ترکیلر نده نه وار؟ و هر بری نصل ترکیلدر؟
 ایضاح ایدیکز؟
- ٥٥ ٤٩ وصف ترکیبی نیه دلر؟ قاج درلو اولور؟ هر برینک
 مثاللری ندر؟
- ٥٦ ٠ (دلبر . دلپاز . دلداده . دلربا . برقربا . نازپرور . نازدیده .
 بدکوه . بدلقا . طفره فروش . سپاه . چاربا . چارطاق .
 سیم پر . سیم تن . ترکیلری ندر؟ هر برینی آیری آیری
 بیان ایدیکز .
- ٥٧ ٠ انسانک کوزی اوکنده او قدر کوزل اترلر طور بیورکه
 آنلرک اک کوچکنی ادراک ایدم چک اولسه کندینک نه
 اولدینقی در حال آکلار . فقط بونی آکلامق ایچون علمک
 وجودی شرطدر . جاغل آدم بویله شیلرک حقیقتی اکلامز .
 عباره سنده صفت . موصوف . مضاف و مضاف الیه اولان
 کله لرله ترکیب وصفی و ترکیب اضافیلری اراشه ایدیکز؟
- ٥٩ ٠ عقللی بر آدم جاهل کیشیلرک سوزلرینه باقوبده آنلرک تقوها .
 تارندن طولانی اصلاد خون اولمز . دوراندنش اولدینقی ایچون
 آنلری عاقلانه سوزلر و حکیمانه نصیحتلر ایله آدم ایتمک چالیشیر .

بو عبارده نصل تركيب ناقص وار؟ وهانكي لردن او اورلر؟
كوستريكنز؟

٦٠ • اخطاره بو مقامده معلملر كتابلردن مناسب عباره يازديروب
تركيب ناقصلى تحرى اينديرمليدولر .

٦١ ٥١ تركيب تام نيه ديرلر؟ بونك اك قيصه اسمى ندر؟ قاج
درلو جلاه واردر؟ واسملى ندر؟ مسند و مسنداليه نيه
ديرلر؟

٦٢ • بو مناره بوككدر . بو محراب واسمدر . جماعت كليور .
نماز قينيور . امام كلدى . جلاه لردن فعليه واسميه اولانلرى
تفريق ايله مسند و مسنداليه اولان كلهلرى آيرى آيرى
بيلديريكنز؟

٦٣ ٥٣ مسند و مسنداليه تعبيرلر نيه كوره كلامى تعريف ايديكز؟
٦٤ ٥٤ جلاه اسميه نيه ديرلر؟ جلاه اسميه مسند و مسنداليك نحو جه
تعبيرلى ندر؟

٦٥ ٥٥ جلاه اسميه لرده مبتدال هانكي جنس كله لردن اولورلر؟
مثاللى ندر؟

٦٦ ٥٦ ادات خبر هر برده . دره ادا ميدير؟ بشقه شيلر اولورمى؟
• بن عالم . سن عالمك . او عالمدر . بز عالمز . سز عالمكز .
آنلر عالمدرلر ، تركيبلر نده ادات خبر نلردر؟

٦٧ ٥٧ موصوفلر ك حذقى حالتده قواعد نه صورت كسب ايدر؟
مثالى ندر؟

٦٨ ٥٨ جلاه اسميه لرده خبرلر هانكي جنس كله لردن اولورلر؟
مثاللى ندر؟

٦٩ ٥٩ ادات خبر حذق اولورمى؟ ونصل حذق اولور؟
مثالى ندر؟

٦٠ ٦١ جلاه فعليه نيه ديرلر؟ مثاللى ندر؟ بو مثاللرده مسند
و مسنداليه لرى ارايه ايديكز و كيفيت اسناد نصل اولمشدر؟

٦١ • جلاه فعليه لرده حدثك اسنادى كيلره اولور؟ و آنلره

٦٢ • بو كتابى بندن حسن اقدى آلدى . سكا بن ويردم .
جلاه فعليه لرنده كي فاعللر ايله مفعوللرى ارايه ايدك .

٦٣ ٦٢ لسان عثمانيه قاج درلو مفعول واردر؟ واسملى ندر؟
٦٤ ٦٣ مفعوليه نيه ديرلر؟

٦٥ • مفعوليه يايتمده قاعده ندر؟ بونده مستنا وارميدر؟
مثاللى ندر؟

٦٦ • وطاغ . طاش . خانه . ديوانه . بورا . شورا . طاشى .
بانغى . جادو . مهرو . كله لردن مفعوليه يايكنز؟

٦٧ • آت الان اسكدارى كچدى . چيوى چيوى بي سوكر .
قرداش قرداشى سوره تركيبلر نده مفعوليه وارميدر؟
وهانكي لردر؟

٦٨ ٦٤ مفعول ايله نيه ديرلر؟

٦٩ • مفعول ايله يايتمده قاعده ندر؟ بونده مستنا وارميدر؟
مثاللى ندر؟

- ۷۰ • «خان. گوشك. الماء. اجرا. يوقته. حرقه. صو. دلجو. على. دلى» كله لرندن مفعول اليه ياپكز
- ۷۱ • «اوزوم اوزومه باقه باقه قرارير»، «اوده كي بازار چارشويه اويماز»، «سوزه سوز قاتان محجوب اولور»، فقره لرنده مفعول اليه وارميدر؟ وهانكي لرنيدر؟ ارايه ايديكز؟
- ۷۲ ۶۵ مفعول فيه نيه ديرلر؟
- ۷۳ • مفعول فيه يايقمده قاعده ندر؟ بونده مستتا وارميدر؟ مثالري ندر؟
- ۷۴ • «كوى. بوى. آى. ماء. دره. تپه. چادر. حالى. دوشمه. جزاء. قراء. نسا. جاني» كله لرندن مفعول فيه ياپكز.
- ۷۵ • «بوكون مكتبه جمعيت اوله جق» اوراده نه اوليور؟ كتاب سينه ايدى، نه اولدى؟ دون قلمده ايدم، جهه لرنده مفعول فيه وارميدر؟ وهانكي لرنيدر؟ كوستريكز؟
- ۷۶ ۶۶ مفعول منه وعنه نيه ديرلر؟
- ۷۷ • مفعول منه وعنه يايقمده قاعده ندر؟ بونده مستتا وارميدر؟ مثالري ندر؟
- ۷۸ • «باجه. طام. زمان. چيه. شلوار. دعوا. رجا. نياز. ناجى. اردو. دلجو» كله لرندن مفعول منه وعنه ياپكز.
- ۷۹ • «فلان محاربه دن كليور» ايلدن كلان خبرده خير اولماز. كيمدن كيمه دعوا ايدم جكسك؟ سكا نه اولورسه ينه

- سندن اولور، جهه لرنده مفعول منه وعنه وارميدر؟ وهانكي لرنيدر؟ كوستريكز؟
- ۸۰ ۶۷ مفعول صريح وغير صريح كيملر در؟ بونلر دن هانكي لرنيدر؟ جهه فعليه لره مخصوصدر؟ وهانكي لرنيدر ديكر جهه لرنده بولنور؟ بويابده كي مثاللر ندر؟
- ۸۱ • مفعول صريح لرندن يالر حذف اولنور مى؟ مثالى ندر؟
- ۸۲ • «دون چارشودن چكرايكن احمد اقدى به راست كقدم، انى طوتدم» اوده بنم المدين طوتدى. برلكده آشاغى به طوغرى كيتك، فقره سنده هر نوع مفعوللري تفريق ايديكز. و بومفعوللرك هانكي فعلاره عائد اولدقلرينى كوستريكز؟
- معلملره اخطار، بوعباريه ني تحتيه يازوب بعد، شا كر دلره سؤاللر ايراد ايتلى و بردفعللق اولمق اوزره صرف كتابمزده تعريف ايتديكمز وجهه كله لري يازارق ويانلرينه مساوى اشارتلري قويه رق مذكور كله لرك نه اولدقلرينى مساوى اشارتنك او بر طرفه تحرير ايتلى. صكره ده بشقه عبارلر يازارق طلبه دن حلى طلب ايتلدر.
- ۸۳ ۶۹ فعل معلوم و فعل مجهول نيه ديرلر؟
- ۸۴ نائب فاعل نه ديمكدر.
- ۸۵ • «قازوق. ازمك. دلك. يازمق» فعللرينى مجهول ياپكز.
- ۸۶ • «طاقم كسلى. بلم قيرلدى. بار كير يورلدى. احمد قوشمقدن يورلدى» جهه لرنده كسلى. قيرلدى. يورلدى.

- ۷۰ ۸۷ فعل متعدی نیہ دیر لر؟ وقاج درلودر؟
- ۸۸ • متعدی اصلی ندر؟ مثالری ندر؟
- ۸۹ • متعدی قیاسی ندر؟
- ۹۰ • متعدی قیاسی بایمقده قاعده ندر؟ « دوشونمک . او یومق . مصدر لرخی متعدی بایکنز؟ ودها ایکی کره تعدی ایتدیر یکنز .
- ۹۱ • « بوصباح ارکن قالفه جق ایدم . نصلسه او یومش قالمش . هاهو والده کلدی . قالدردی . یوقه وقت کجه جک ایدی . فقره سنده بولنان لازم و متعدی فعل لرخی تقریق ایدیکنز؟
- ۹۲ • فعل لازم نیہ دیر لر؟ وقاج درلودر؟
- ۹۳ • لازم اصلی ندر؟ مثالری ندر؟
- ۹۴ • لازم قیاسی ندر؟ وهانکی قاعده ایله باییلوز؟ مثالری ندر؟
- ۷۱ ۹۵ فعل مطاوعت ایله فعل مجهول ییتسده فرق ندر؟ مثالی نصلدر؟
- ۷۲ ۹۶ متعدی کامل ایله ناقص نه دیمکدر؟ مثالری ندر؟
- ۹۷ • فعللرک فاعلری نصلی کله لردر؟ ضمیر لر نصل فاعل اولور لر؟ مثالری ندر؟
- ۹۸ • « بوصباح کتابی قوینجه صوقدم . مکتبده خواجه دن درسی الدم . ارتق مکتبده قالمدم . دوندم . اوه کلددم . فقره سنده فاعلر ایله انواع مفعولری تقریق ایله بومفعوللرک هانکی فعللره عائد اولدقلرخی اراشه ایدیکنز .

- ۷۳ ۹۹ جمله لر ایله کله لری ترکیب ایدنلر کیملردر؟ و بونلره نه دینور؟
- ۷۴ ۱۰۰ جمله اسمیه لرده رابطه ندر؟ جمله فعلیه لرده رابطه ندر؟
- ۱۰۱ رابطه لر هانکی کله لرده بولنور؟
- ۱۰۲ جمله اسمیه لرده مسندلرک نه کی کله لر اولدقلرینه کوره رابطه نصل اولور؟ بونلرک مثالری ندر؟
- ۱۰۳ جمله اسمیه لرک منقی صورتلری نصل اولور؟ مثالری نه در؟
- ۱۰۴ جمله فعلیه لرده مسندلرک حانه کوره رابطه لر کیملردر؟
- ۱۰۵ جمله فعلیه لرک منقی صورتلرنده رابطه ندر؟
- ۱۰۶ جمله فعلیه لرده رابطه فعل اعانه ارنجه منقیرلی نصل اولور؟
- ۷۵ ۱۰۷ جمله فعلیه لرده رابطه افعال عامه دن اولنجه مثبت و منقی اولمق صورتله اولور؟
- ۷۸ ۱۰۸ متممات جمله قاج درلودر و ندر؟
- ۱۰۹ حال ترکیبی ایله جمله نصل ربط اولنور؟ مثالی ندر؟
- ۱۱۰ تمیز نصلدر؟ و مثالری ندر؟
- ۱۱۱ متعلقات فعل کیملردر؟ مثالری ندر؟
- ۷۹ ۱۱۲ تسلسل کلام قاج صورتله اولور؟
- ۸۰ ۱۱۳ جمله شرطیه و جزائیه لر قاج صورتله ترکیب ایدر؟ تفصیل ایدیکنز؟
- ۸۲ ۱۱۴ حال ترکیبی جمله سی نصل اولور؟ وقاج وجهی واردر؟ مثالریله برابر تفصیل ایدیکنز؟

- ۱۱۵ ۸۳ صیغه صلح نصل مستعملدر؟ و مثالاری ندر؟
- ۱۱۶ ۸۵ جمله تمیزیه ندر؟ وقاج درلو اولور؟ تفصیل ایدیکنز؟
- ۱۱۷ ۸۷ ادات تفضیل ایله مفضل و مفضل علیه ندر؟ مثالاری ندر؟
- ۱۱۸ ۸۸ ادات حصر ندر؟ وقاج درلو مستعملدر؟ مثالریله برابر تفصیل ایدیکنز؟
- ۱۱۹ ۸۹ ادات تشبیه ندر؟ و شبه، شبه به ندر؟ مثالریله تفصیل ایدیکنز.
- ۱۲۰ ۹۰ ادات ظرف ندر؟ تفصیلاتی کوسترک. ودها ظرفلر کیملدر؟ بیان ایدک؟
- ۱۲۱ ۹۳ نقطه اشارتی قاج وجهله و صورتلرله مستعملدر؟ ایضاح ایدک!
- ۱۲۲ ۹۴ مفرزه اشارتی ندر؟ و نصل قوللانیلور؟ کوسترک.
- ۱۲۳ ۹۵ علامت استفهام ندر؟ ایضاح ایدک؟
- ۱۲۴ ۹۶ علامت استفراب نصلدر؟ بونیده اطرافیه کوسترک.
- ۱۲۵ ۹۷ علامت تخصیص کیملدر؟ وقاج عدددر؟ هر برئی بشقه بشقه اسمریله بیان ایدک و شکلریخی یازک.
- ۱۲۶ ۹۸ کشیده ندر؟ مثالریله برابر سوبلیک.

﴿ تطبیقات ﴾

متن کتاب او قوندینی صروده هر مادهیه عائد اولان تمرینات صروده ایله اجرا اولورق جملهسی نهایته ایردکده اشبو تطبیقاتک تدرینه

ابتدا اولمق لازمکلورکه صرف کتابتیزده یازدینمز وجهله معلم تحتیه اوزونجه برقره یازوب آنده قواعد نحویه نك تطبیقاتی اجرا ایتدیرمک لازمدرکه اشبو اجراآت ایچون زیرده کی نمونه تطبیق حرکت ایتمی ایجاب ایدر.

﴿ نمونه تحلیل ﴾

معلم طرفندن شو :

[باغچه خانه نك عطریات منبیه و ما کولات محزنیدر.

هوای حیاتی باغچه ده کی بشیل ییراقلر، رنگلی چیچکلر، درلو درلو سبزه لر، کوزل کوزل آغاچلر تصفیه ایدرلر.

خانه خلقنک قسوتلری باغچه نك لطیف المنظر اولان ازهار کونا کوئی تماشا دن و آنلردن آله جقلری رواج طیبه دن سروره مبدل اولور.

انسان باغچه یی طولاشیرکن کندی ایله برمیوه قویاریرده یرسه لذتی تعریف ایدمه چیکی بدرجه ده ذوقیاب اولور.]

عباره سنی تحتیه یازوب زیرینده ده بوراده کی مفردات و جملک قواعد نحویه کوره احوالی بیان ایله تحلیل ایدک، سوزلری یازار. بعده شا کردان شو وجهله تحلیل ایدرلر.

جواب : شو عبارت نك فقره اولی سی :

« باغچه خانه نك عطریات منبعیدر. و ما کولات محزنیدر، صورتنده اولدیقتدن باغچه - مبتدا اولوب آلت طرفنده کیلردن « خانه نك عطریات منبعیدر، جمله سی خبر و ما کولات محزنیدر، جمله سیده خبره

معطوف ديگر خبر در بوجالده فقره مذکورہ برچله اسميه مقامنده در که
میتداسی مجرد حالده اولان باغچه لفظی و خبر لده مذکور ترکیب در
خبر اولان اشبو ترکیب در «خانه نك عطريات منبی» ترکیبی
ترکیب اضافی اولوب اضافت لامیه نوعنددر و «خانه نك»
ترکیب مضاف الیه و «عطريات منبی» ده مضافدر. فقط مضاف
اولان بو ترکیبده حالیه ترکیب اضافیدر که بونده ده «عطريات» مضاف
الیه و «منبی» مضافدر. و بوراده مضاف الیه اولان عطريات منبع
نسبتی بیان ایدر.

«ما کولات محزیدر» ترکیبی دخی ادات عاطفه محذوف اوله رق
اولکی خبره عطف اولمش خبر در که هیئت مجموعه سی ترکیب اضافیدر.
واضافت لامیه نوعنددر. بوراده «ما کولات» مضاف الیه اولوب
«ما کولاتک» تقدیرنده در «محزنی» دخی مضافدر.

عبارت نك ایکنجی فقره سی اولان شو «هوای حیاتی بی باغچه ده کی
یشیل یپراقدر» رنگلی چیچکلر» درلودر لوسبزه لر کوزل کوزل اغاجلر»
تصفیه ایدر لر» فقره سنده «تصفیه ایدر» فعل مضارع مرکبک
«یپراقدر» چیچکلر» سبزه لر» اغاجلر» فاعل لری و «هوای مفعول بی
اولقله اشبو فقره هیئت مجموعه سیله برچله فعلیه حکمنده در.

بوراده مفعول به اولان «هوای فارسی قاعده سیله» حیات» لفظه
مضاف اولمش و بعده بریای نسبتله بو ترکیب اضافی «هوای حیاتی»
طرزنده صفت اولمش و کرك هوانک کرکه حیاتی سوزینک اخر لری
حروف املا دن اولدینی جهتله بوجه قاعده مفعول به یاسندن اول

بردهایا علاوه اولمشدر که بوندن هم «هوای» هم «هوای حیاتی بی»
صورتلری ظاهر اولمشدر. اشبو ترکیب صفت اولسی «ذی روحلر»
حیات و برن هوا» دیک اولسیله «کلاشیله جنی کی فارسی اصولیه
ترکیب اضافی اولان «هوای حیاتی» ترکیبده دخی هوا مضاف» حیات
مضاف الیه اولوب نسبت بیان ایدرک اضافت لامیه در.

«باغچه ده» متعلقات فعلدن ظرف مکان یا خود مفعول فییه اولوب
«کی» ایله «ده» باغچه ده بولنان معنانه صفت قیاسی حالده در.
«یشیل یپراقدر» ترکیبی ترکیب و صفی اولوب یشیل صفت
اصلی» یپراقدر موصوف همد» نهایتده کی (تصفیه ایدر) فعل مرکب
مضارعنک فاعلیدر.

«رنگلی چیچکلر» ترکیبی ترکیب و صفی اولوب رنگلی
صفت قیاسی و چیچکلر موصوف همد» فعل مذکورک فاعلیدر.

«درلو میوه لر» دخی ترکیب و صفی اولوب درلو صفت
اصلی» دیگر «درلو» ده آنی مؤکدا اولوب موصوف همد» فعل مذکورک
فاعلیدر.

«کوزل کوزل اغاجلر» ترکیبی دخی ترکیب و صفی اولوب
کوزل صفت اصلی و دیگر «کوزل» ده آنی مؤکدا اولدینی کی اغاجلر ده
موصوف و فعل مذکورک فاعلیدر.

مذکور عبارت نك فقره نالسه سی اولان شو: «خانه خلقنک
قسوتلری باغچه نك لطیف المنظر اولان ازهار کونا کوننی تماشا دن و آنلردن
اله جقلری رواج طیبه دن سرورده مبدل» اولور. سوزی ده متعلقات فعل
و متممات چله اولوب اشبو فقره هیئت مجموعه سیله برچله فعلیه حکمنده در.

بوراده فاعل اولان قسوتک متداخل اولدینی «خانه خلقک»
 قسوتلری « ترکیبی من حیث المجموع ترکیب» بر ترکیب اضافی اولوب
 (خانه خلقک) ترکیبی مضاف الیه وه قسوتلری، مضاف اولوب
 اضافت لامیه نوعندندروهمده فاعلدر، و بوراده مضاف الیه اولان
 (خانه خلقک) ترکیبی مجرد حائده (خانه خاکی) یعنی (خانه تک خلقی)
 دیمک اولدیندن بودخی اضافت لامیه قیلندن ترکیب اضافی
 اولوب «خانه» مضاف الیه «خاکی» دخی مضافدر، وه «خانه خلقی» ترکیبی
 زبرده کی «آله جقلوی» فعلک فاعلدر.

بوراده «بانجه تک لطیف المنظر اولان ازهار کونا کوتی» ترکیبی
 مفعول به اولوب اخرنده کی تی اولدینی حائده بر ترکیب اضافی درکه
 «بانجه تک» مضاف الیه وه ازهار کونا کونی، مضافدر «لطیف المنظر» ایسه
 عربی ترکیب وصفی اولوب «لطیف» صفت وه «منظر» موصوف اولدینی کی
 «اولان» دخی اسم فاعل وصف اولهرق ازهار ی وصف ایدرله
 وبتکرار (ازهار کونا کون) ترکیبی دخی فارسی قاعده سیله ترکیب
 وصفی اولوب «ازهار» موصوف ودرلو درلو معنانه اولان «کونا کون» ده
 مؤکد صفتلدر.

«نما شادن» مفعول منه اولدینی کی «آنلردن» دخی جمع غائب
 ضمیرندن مفعول عنه «روایح طیبه دن» فارسی اصولله ترکیب وصفی
 اولوب «روایح» موصوف وه «طیبه» صفتدر، وه «روایح» جمع اولدینی ایچون
 مطابقت شرائطه رعایه «طیبه» مؤنث اولهرق ایراد اولمشدر. و بر ترکیب
 حالیه مفعول منهدر «سروره» مفعول الیهدر یعنی بو صوک مفعول منه

ایله مفعول له «مبدل اولور» فعل مضارع مرکبک مفعول لریدر. بو
 عبارته تک دردیجی فقره سی اولان شو [انسان بانجه بی طولاشیرکن
 کندی ایله برمیوه قویاریرده یرسه لذتی تعریف ایدمه سیه جکی بر
 درجه ده ذوقیاب اولور] فقره سی دفعه بر جمله شرطیه ایله بر جمله
 جزائیه دن ترکیب اولمش بر کلامدرکه «یرسه یه» قدر اولانی شرطیه
 و دیگری جزائیه ن.

اشبو جمله شرطیه ده (انسان بانجه بی طولاشیرکن) حال ترکیبی
 جمله سیله دیگر کندی ایله برمیوه قویاریرده یرسه، جمله سندن مرکب
 اولوب بونلرده (انسان) لفظی (طولاشیر. قویاریر. یرسه) فعللرینک
 فاعل مشترکدرکه (بانجه بی) لفظی اخرنده حروف املا اولان کله لردن
 یا یلمش مفعول بهدرکه طولاشیر فعلک متعلقاتندندر.

(طولاشیرکن) طولاشیر ایکن مخفی اولوب فعل مضارع مفرد
 غائب اولدینی حائده اداتله حال ترکیبی صورته کیرمشدر.

«کندی» اسم تجریدی «ایله» مفعول لهی مؤکددر «برمیوه»
 ترکیب وصفی اولوب «بر» صفت «میوه» موصوف و مفعول بهدر «قویاریر»
 فعل مضارع مفرد غائب اولوب (ده) اداتیه «یرسه» فعل شرطیه
 بوکا معطوف اولدیندن روش کلاجه «قویاریر یرسه و یرسه» دیمک
 اولدیندن اودخی یعنی (قویاریر) فعلی دخی بورا جقده مضارع شرطی
 مقامندهدر.

کله لم جمله جزائیه «لذتی» کله سی شو «لذتی» و «تی» مرکب
 اولدیننه کوره دفعه بر مفعول بهدر. وه ایدمه جکی، فعلک متعلقاتندندر.
 فقط «لذتی» حائده مضاف اولوب مضاف الیه میدانده کورلیور فقط

دوشونیلورسه ظاهر اولورکه بوعبارده «میوه نك لذتی فی» صورتنده
ایکن اختصار ایچون (میوه نك) مضاف الیهی حذف اولتمشدر (تعریف
ایده میجکی) فعلی مرکب فعل اقتداری مضارع منفیسیدر فاعلی ینه
بالاده کی «انسان» در ویاخود بوراده محذوف دینله بیلور «بردرجده»
بالاده مذکور «برمیوه» کی ایسه بوراده مفعول فیهدر «ذوقیاب»
اولور، مرکب فعل مضارع مفرد غائب اولوب فاعلی ینه «انسان» در
انجق بوراده دقت اولنه جق شیء «ذوقیاب» ترکیبی درکه بوده فارسینک
وصف ترکیبی سیدر، یعنی ذوق اسمیله یاب مصدرندن ترکیب اتمش
بروصف ترکیبیدر. تاریخ امضا

فلان نروده فلان

اشته نمونه بوندن عبارتدر شو نمونه کرك معلم کرك طالبلر
طرفلرندن يك زیاده دقت اولنه رق اصولی موجینجه زبرده محرر
ماتلر درس درس شاگردان طرفلرندن بیوک کاغذلره یازیله رق معلمه
اعطا ایله معلم طرفندن تصحیحات لازمه اجرا اولنه رق ینه صاحبلینه
اعاده اولمایدر. ایشته امثله بونلردر:

مثال (۱)

یاز بگری ینه درد شتا وار
قیسه کلری فنون اوده کور بوق

مثال (۲)

ایام زمستانه بنی کورسه درانه
برهان ویرانه سره ایلدی مرهانه

مثال (۳)

مبالغه مقبولدر. لکن عقلاً و عادتاً وقوعی قابل اولمق لازمدر. بویله
اولزسه هر حالده مدخول اولور.

مثال (۴)

ترکیبه من برساندزکه بالقوه شامل اولدینی محسناته کوره دنیاده اک
برنجی لسانلردن عد اولتمغه شایاند.

مثال (۵)

کریکلری اوزونلر بارک هباله صیغماز
مشهور متلدر عاشق مزارای هوار صیغماز

مثال (۶)

قبضی دبطی بو بولک در بی اولور بربرینه
هر روزک بر بوقوشی هر بوقشک بر روزی وار

مثال (۷)

ایرانک تحریری تصویرینه بکزره برنده الوان نقدر دلنشین ایسه
دیگرنده الفاظ او قدر رنگین اولمقله برابربری مناظره دیگرکی مناظره به
مطابق اولدینی ایچون ایکیسیده طبیعتک خلافتده در. حتی عجمک
لواج مرسومه سینه باقله بر بهلوانک بیغنی مزاراغندن اوزون ومداج

منظومه سه نظر او اندسه بر مزرعاغك طولی ماه ایله ماهی پیننده اولان بعد مجرددن قزون کوریلور.

مثال (۸)

طبقات ارض وارض وسای یوقدن وارایدن و بونجه مخلوقاتی عدمدن ساحه وجوده ایصال بیوران اولقادر ذوالجلال و صانع بی مثال تقدس ذاته عن الامثال حضرتلری.

مثال (۹)

سلطان سلیم، قامتی طوله مائل، کیکلری قالدین، او موزلرینک اراسی غایت واسع، وجودینک نصف اعلاسی نصف اسفلندن قیسه، باشی بیوک، قاشلری چاتیق، یوزی مدور و قرمزلی، بیقلری چهره سه برضرب هیئت و برر حالده بیوک، ارسلان کبی آغزی ایری، چکه کیکی واسع، وقور بر دهشتلی قهرمان ایدی.

مثال (۱۰)

علم و عرفانه مهب رفقدر

عالم اولوی نه بیوک دولدر

علمی اظهار ایمنجه آدم

اولری باجمده مهراک ملزم

انیا داری اولسه علما

اکله کیم بونه درانت بوغنا

اشبو اون مثال بالاده تعریف اولندینی وجهله غایت مفصل صورتله طلبه طرفندن حل اولنوب معلملر طرفندن تصحیح ایله کیفیت افکار طلابده لایقيله قرر ایتمکدن صکره زیزده محرر اولان یا کلتلی ترکیب کبی ترکیباتیده برر برر یازدییره رق یا کلتلرک اسبابی طلبه نک ارانه ایلملرینی طلب ایتملیدر.

(تصحیح اولنه جق مثاللر)

زیزده کی نمونه وجهله یازلملی فقط یا کلتش ترکیبلره اشارت قوماملی یعنی [فلانک (چفتلکانندن) چیقان (حنطه آق) ایله (چودار سیاه) بوسنه مبارکه ده زیاده سیله باره ایله جکنی خبر آلدینی آنده جمله سنک (بالفروخت) همان (ایچنه متراکه) سنک ارسالی سوی کتخداسنه بر مکتوب مفصل ایله تبلیغ ایلمش.]

صورتنده و یا کلتلرک اطرافنه اشارت قوییه رق ساده جه یازملی وشو عبارده ده یا کلتش وار ایسه تصحیح ایدک واسبابی ایضاح ایلیک سوزلرینی دخی یازمیلیدر بعده طلبه شو وجهله جوابی یازارلر.

جواب :

۱ - چفتلکات - یا کلتشدر. چونکه (چفتلک) لفظی ترکیبه در.

عربی قاعده سیله جمعتمسی جائز دکلدر. (چفتلکاکر) دیمک لازمدر.

۲ - (حنطه آق) ترکیبی ده یا کلتشدر. چونکه (حنطه) عربی

اولوب (آق) دخی ترکیبه صفتدر. ترکیب ایسه فارسی قاعده سیله

ترکیب وصفی یابلمشدر. حالبوکه فارسی قاعده سیله اولان ترکیب

وصفیلره ترکیبه کله داخل اوله ماز. (آق حنطه) دیمک لازمدر.

۳ - (چودار سیاه) دخی بونك كې اولوب اوتوده صفت تركه،
موصوف عربجه، بوراده صفت فارسی، موصوف تركی، و ترکیب اصول
فارسی ایله اولدیغندن ینه یاكلشدر (سیاه چودار) دیمك لازمدر.

۴ - (بالفروخت) ده یاكلشدر. چونكه (فروخت) لفظی فارسیدر.
فارسی الفاظه حرف تعریف غربی داخل اوله ماز. (فروخت ایدرك)
یاخود (ساته رق) دیمك لازمدر.

۵ - (اچقه متراکه) دخی چودار سیاه كې یاكلشدر. چونكه
(اچقه) تركی، متراکه عربیدر. بوراده طوغری فرض اولنسه دخی
اچقه یه قارشو متراکه صورتنده مؤنث ایرادی ینه یاكلش اولور.
ایشته شو وجهله مثالر یازارق و شاگردانه تصحیح ایتدیره رك
ملكه استحصانه جالشق معلمرك همترینه منوطدر.

(قصبار مطبعه سی)

دلا کتیبنا رشید کتبخانه

(بکری انجیسی)

قوانین علی انیشا

بری اصول دیکری قنون انشایه ناند ایکی کتابدن عبارتدر

برنجی کتاب

اصول انیشا

بحروری
ارکان عربیه قائمه ناملزندن مناسرتی
محمد رفعت

معارف نظارت جلد سناک رفعتید طبع اولمشدر

در سعادت

(قصبار) مطبعه سی باب عالی جاده سنره نومرود ۲۵

صاحب و ناشری: کتابچی قصبار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله
واحبابه اجمعين. اما بعد :

۱ - فن انشاء - علم ادبك اذ مهم اولان قويدر كه معاني
مختلفه نك استنباطي ومقتضاي حله مطابق تسييرات ايله معنى تاليفي
بو واسطه ايله قابل اولور.

۲ - انسانك اساسي اولان علم ادبك كافة تعريفات وبالجمله نفعاتي
تدوينه موقوف اولديغيم (مجامع الادب) نام اثر عاجزانه مده لسانمك
مقتضياتنه كوره ايضاح ايتمش ايدم.

اشبو مقدمه ده دخي اركان علم ادبه دائر معلومات بجهتي اعطادن
صكره اساس انشايه دائر معلومات مفيدمي طرز جديد اوزره يازلمش
عربي بر كتابدن اخذ ايدرك لسان عثمانى به تطبيقاً تحرير ايلدم.
شوبله كه :

۳ - علم ادبك اركاني (قوة عقليه. مطالعة آثار. ارتياض
وممارسة. معرفت اصول) دنيلان درت شيدر كه بونلردن :

۴ - قوة عقليه - انسانك حقائق اموري ادراك ايتديكي بر

قوة معنويه اولوب علوم ادبيه نك قبولي وصناعات فكريه نك ادراك
اشبو قوة مبعوله سايه سنده اولور كه بوقوته خادم اولان احوال دخي
(ذكاه ياخود ذهن. خيال. حافظه. حس. ذوق) دنيلان بش شي
اولوب بونلردن :

(ذكا ياخود ذهن) دنيلان شي علوم ومعارفك فكر ايله ادراك
ايدلمسندكي استعداد تامدن عبارتدر.

(خيال) ايه ماده نك غيوبتدن صكره محسوساتك صور تيريني
محافظة ايدن قوة باطنه دن عبارتدر كه فن انشا منتسبلر نجه اسباب نجاحك
اكبرلردن معدوددر.

(حس) انسانك صور مدركاندن تأثيري ايجاب ايتديرن بر
قوتدر كه بونكله عواطف سامعينك تحريكى ممكن اوله جفتدن فن
انشا منتسبلرينك متصف اولملى لازم كلان احوال دندر.

(حافظه) ايه عقلك معانيدن ادراك ايلديكي شيلري محافظه
ايدوب حين حاجتده تذكره بادي اولان قوتدر كه بوكا (ذاكره)
دخي تسيه اولنور. ومنشيلر ايچون قواي سائرده دن زياده بوقوته
احتياج واردر.

(ذوق) اصطلاح ابدده كلامك لطافتني ومحسن خفيه نك ادراك
ايتديرن بر قوتدر كه اشبو قوت كسي اولديفتدن علوم ادبيه وسائر
درسرينه مداومتله برابر مشاهيرك آثاريني كراراً مطالعه وغوامضني
كشف ايدرك معاني وترا كينه كسب اطلاع ايتك ومفسد اداب

واخلاق اولان احوال دن عقل و قلبی تزیہ ایلمک ایله حاصل اولدیغندن
هوسکاران انشانک بوکا رعایت ایلملری لازمدور.

۵ - مطالعه آثار - اشهر ادبانک آثارینی عریض و عمیق مطالعه
ایدوب معانی بدیعہ و اسالیب لطیفہ بی بللہ بهرک محاضراتی تزیید
ایتمکدن عبارتدرکه بونکله قوه عقلیه دخی انجلاپذیر اولور.

۶ - ارتیاض و ممارسه - انشانک وجوهات متعدده سنی کراراً
مطالعه و ایجاب ایدن پارچه لرله بالخاصه ضروب امثال و ایات منلیه بی
از بر ایدرک هر برشیدن قدرتی یتدیکی قدر برقاچرشنی قلمه آلوب
تصحیح ایتدیرمک ملکه استحصالندن عبارت بر حالدرکه سعی و غیرتله
حصول یافته اولور ماده لر دندر.

۷ - معرفت اصول - علم ادبک کافه اصول وقاعده لرینی استاذ
حضورنده تدرس و بعدہ او ایابده کی مطولات کتبی مدققانه مطالعه ایله
انشا اصول لرینی تعلم ایدرک موجبجه عمل ایتمکدرکه بواثرک موضوعی
اشبو شق اخیری یعنی انشانک اصول و فروعنی تعریف و بیانندن
عبارت اولدیغندن (قواعد انشا) نامنی ویردیگمز شو اثر بری اصول،
دیگری قنون انشایه عائد اولمق اوزره ایکی کتاب اوزرینه تدوین
اوانندی.

قواعد علم انشا

دن

برنجی کتاب

{ اصول انشا }

۸ - اصول علم انشا (مواد . خواص . طبقات . تحسین .)
انشا نام لرله درت اصلدن عبارت اولوب هر بری برچوق تفصیلاته
محتاج اولمقله بروجہ آتی تعریف و بیان اولتورلر.

اصل اول

مراد علم انشا

۹ - مواد علم انشا اساساً (الفاظ - معانی - اشلاف اللفظ
والمعنی - معنای واحدی طرق مختلفه ایله ادا)
کی درت شیدن عبارتدرکه بونلر بروجہ آتی درت باب اوزرینه
تحریر اولندی

باب اول

الفاظ

۱۰ - کلامی تشکیل ایدن لفظلرده اقتضای امره کوره فصاحت

وصراحت بولمق مواد انشاك اك مهلرتدن اولمغه بوبابده انجوبو فصاحت وصراحت مسئله لری تعریف وتوضیح اولته جفتدن ایکی فصل اوزرینه ترتیب اولندی .

فصل اول

فصاحت الفاظ

١١ - کلامی تشکیل ایدن الفاظک فصیح اولماید که مفرد و مرکب اعتباریه ایکی درلودر .

(فصاحت مفرد) - الفاظک تنافر حروفدن ، غرابتدن ، قیاسه مخالفتدن ، ابتدالدن ، مهجوریتدن بری اولمیه حاصل اولور که بونک ایچون مقتضی قواعد و امثال (مجامع الادبک) برنجی جلدینک برنجی کتابی اولان (اصول فصاحت) نام کتابده (٦) نومرودن (١٣) نومرویه قدر اولان ماده لرده ایضاح و تعریف ایدلمش اولدیتندن بوراده تکرارینه لزوم کورمدک .

(فصاحت مرکب) - الفاظک تنافر کلمتدن ، ضعف تألیفدن تعقیددن ، سوء تکراردن ، تنابع اضافتدن بری اولماید که بونلرده مذکور (اصول) فصاحت کتابک (١٤) نومرودن (٢٠) نومرودن سنه قدر ایضاح و تعریف ایدلمش اولدیتندن بوراده تکرارینه لزوم کورمدک .

فصل ثانی

صراحت الفاظ

١٢ - لفظ معنائک قالبی اولدیتندن الفاظک صراحتی دیمک معنای مطلوبه آچیقندن آچینه دلالت ایتمیدر که بوده (الفاظ مترادفه الفاظ مشترکه . صفات . ابدال) کی شیلرک بیلنمنه متوقف اولدیتندن بونلر بوجوه آتی تعریف اولنورلر .

١٣ - الفاظ مترادفه - برسمایه دلالت ایدن ایکی ودها زیاده لفظلره دینور که بونلر مؤخرأ اصول وضعدن اختلاف ایدرک بشقه معالرده استعمال اولنمشلردر .

نته کیم : (کسره . بدره . بقعه) کلمه لری اساساً (قطعه) معناسنه موضوع ایکن بونلردن برنجیسی اکک ایکنجیبی آلتون اوچنجیبی ارض معناسنده مستعملدر . بناء علیه بوکی الفاظ مترادفه نک استعمالنده معنای مطلوبی اوقشایه جق قرینه لرک ایرادی لازمدر . (خمر . راح . مدام) دخی الفاظ مترادفه دندر .

١٤ - لفظ مشترک - ایکی ودها زیاده مسمایه دلالت ایدن برلفظه دینور . (عین و کوز) کلمه لری کی که بونلرک ایکی مسمای اولوب برنجی مسالری عضو رؤیت اولان ماده ایکنجیبی دخی (منبع) و (قایناق) دنیلان شیدر .

تلییه - الفاظ مترادفه ابه الفاظ مشترکه یتنی فرق ایتلیدر

يعني سما بر، اسما زياده اولورسه اكا لفظ مرادف واسم بر، سما چوق اولورسه اكاده لفظ مشترك ديتلايكني لايهله بلله مليدر.

۱۵ - صفات - نعت موسوفى تحمين ومعنايه رونق ويرمك ايجون وضع واستعمال ايديلان مفرداندر . (نورانى صباح ، مدهش كيجه . مقوم هوا) تركيبلرنده (صباح كيجه هوا) اسملرينك مذكور لغتله وصفى كئي كه بو وصفلر مقتضاي حاله وايجابات زمان وموقعه واحوال طبيعته موافق اولورسه مستحسن وصفه موسوفيه غير مطابق واحوال ساثرهيه غير موافق اولورسه مستهجن اولور .
نته كيم : سخي بر آدمه (حاتم صفت) ديمك ملبح وچيچك بوزوغى برذاته (ملبح الوجه) ديمك مستهجن اولور .

۱۶ - ابدال - غيره نيابت ايتديرمك معناته ايسده اصطلاح ابداعه اسم مقامنه قائم اولوب آنك تعريف وتوصيفنى تزويد ايدن صفتلر ديمكدر (موسى نبي) ديه چك يرده (كلم الله) ديمك كئي كه اشبو ابدال صنعته آشنا اولان منشيرك اثرلرنده فوق العاده رونق ولطافت بولنديغندن ارباب انشا ايجون اك لازملى ماده لر دندر .

باب ثانی

معانی

۱۷ - معنی - لفظدن متولد صور ذهنيه دن عبارت اولوب اساساً اسناد ايله متصف الفاظدن منبث و بوده مسند ايله مسندالیه دن متحصل اولديغندن بويابده احوال اسناد ايله مسند ومسندالیه ك صور

متوعه سي . نظر امعانه النوركه بونلرك اصول وتعريفات وامثله سي (مجامع الادبك) برنجي جلدينك ايكنجى كتابى اولان فن معاننده لزومى قدر تعريف وتوضيح اولنديغندن بوراده آنلره تعرض ايتيرهرك معانينك طوغريدن طوغرى به فن انشايه متعلق اولان احوالى بروجه آتى تعريف ايلدك .

۱۸ - فن انشاده معانينك درييش مطالعه اولنقه شايدان احوالى (وجوهات . صفات . اساليب) معنى دنيلان اوج مهم شيدن عبارتدركه بروجه آتى برر فصل مخصوص ايله تعريف ايدلمشدر .

فصل اول

وجوهات معانی

۱۹ - معانى اساساً ايكي وجهه جلوه كر اولوركه بونلردن :
برنجيسى - هر نوع تميقاادن يعنى تدقيقات عميقه دن مجرد اوله رق ذهنه معروض اولان شيدر كه بوكا (فكر) ديرلر .
بليغك شو :

حشره دك آينه طورسه خود بخود اولماز شكست
بر زمان مرآت دل كندى قيريلماز ال قيرار

يعنى باخصوص مصرع اولى كئي .

ايكنجيسى - بر كيفيته اتصاف ايدندر كه بودخى ايكي وجهه اولور
وجه اول - معنائك اتصاف ايتديكي كيفيتك بر شكل عارضى
حسى اولمسيدير كه بوكا (صورت) ديرلر .

ينه بليغك شو :

دل سكينه عرض اتمك نه حاصل دانه اشكي
بوكاره دوشمه زيرا سبزه يتمز مر مر او ستنده بيتي كبي .
وجه ثاني - كيفيت مذكوره نك بعض و محبت و امثالي احوال كبي
بعض عواطف قلبه دال اولسيدركه بوكا (شعر) دينور .
وجدينك : صافنون آتشدن نه رواقن ايلرم -وزان
بي اينجتمون اي آه كردونه سلام ايله
بيتيله بليغك شو :

جهانده راست كيشان محبت كامين اولماز
كه انكشت شهادت مظهر زيب نكين اولماز بيتي كبي .

فصل ثاني

صفات معاني

۲۰ - معني اختلاف احوال دن طولاي اوج صفتله تجلي ايدر كه
بو اوج صفتدن :
برنجيسي - قولك واقعه مطابق اولسيدركه بوكا (معناي سديد)
دينور . عصمتك شو :

هم ياقار پروانه سين هم سوز دل اظهار ايدر
مقتضاي مشرب شمع شب ارا بويله در بيتي كبي .
ايكنجيسي - قولك سهل الماخذ اولسيه برابر التباس و اشكال دن
بري اولسيدركه بوكا (معناي واضح) دينور .

به اينك شو : هم ياقار سك برق شمشير ستمله عالمي
هم دوزدير سك سر كويده فرياد اولسون بيتي كبي .
اوجنجيسي - كيفيتك مقتضاي حاله مطابق اولسيدركه بوكاده
(معناي ملايم) دينور . بليغك شو :

علاقه بر اوليجق دلار اتحاد ايلر
دليدر اكا نار يكانه تسبيح بيتي كبي .

فصل ثالث

اساليب معاني

۲۱ - عتلك معنای ادراك ايله سنده كي اختلاف دن بروجه آني
بيان اولنان سكر نوع احوال ظهور ايدر كه بونلردن :
برنجيسي - معنائك حقيقت و يا صورتده يكيدن يكي به برشي
اولسيدركه بوكا (معناي باكر) دير لر . بر كوزلك رسمنه يازلق اوزره
بيروت ادبا سندن شيخ ابوالحسن الكسئينك سويلديكي شو :

يا بدر ما صورتك الشمس عن عبث
وانما ذاك امر كان مقصودا
خافت على الحسن من شيء يفيد
قائبة لبيق الدهر موجودا

قطعه سي كه طرف عاجز بدن فارسي به شو :
نكردی مهر عالم از عبث تصویر دلجویت
زر سمت کربنودی مقصدش ای بدر علوی جا

زیم و خوف شاید میشود تغییر از چیزی
برین صورت اوتابت کرد بدین بازار خوبی را

صورتله ولسان عثمانی به ده شو :

سنی بهوده می تصویر ایدر عالمده کونش
غرضی اولسه رسمکله کرای بدر دجا
بلکه بر شی ایله تغییر اولنور خوفندن
ویردی بوصورت زیبا ایله اول حنه بقا
صورتیله ترجمه ایدیلان قطمه نك معناسی با کردر.

ایکنجیسی - قریب المأخذ بعید المرام اولوب کمال رقت و لطافت
بیان ایدرک قائلنك کالنه دال اولان معنادره بوکاده (معنای دقیق)
دیرلر معلم ناجی افندیك (فوقه) ردیفنده اولان برغزلنده کوریلان
یت آتی کبی :

بلکه بسط ایتمش اولوردك سایه اندیشه می
نوردن برتنه چکسه ک آسمانك فوقه

اوجنجیسی - بلا تصنع ظهور ایدوب کندوسنده سداجت
وسهولت اولان معنادره که بوکاده (معنای فطری) دیرلر عرب
شاعرینك براحق آدم حقنده سوبلدیکی :

لوان خفة عقله فی رجله

سبق انوال دلم فته الارنب

یتی بوقیلدندرکه آتیده مندرج ترجمه منظومه سیده لسان عثمانیده بوکا
مثال اولور :

اولیدی خفت عقلی آنک یاننده شاید
ا کا طوشان یتشمزدی غزالانی کچردی

دردنجیسی - الفاظی سلیس تعیراتی لطیف اولوب ذوقه کراحت
ویرمهرك سامی شطارت بخش ایدن معنادره که بوکاده (معنای لین) دیرلر
شاعر بهائینك: چیقار کرد بلا افلاکه اینزسه یاشم خاکه
کوز آچدیرماز فلك بر دم دل محزون و غمناکه
یتیله نائلینك شو :

عجت بنده دل سنده نصل بر دم صفا اولسون
که می بر یرده قالمش ساغز بلور بر یرده

یتی کبی .

بشنجیسی - سرعت برقیه تأثیراتی کبی سریع الفهم اولوب قلب
سامی شدتله تنویر ایدرک لزومی قدر حدت ویرن معنادره که بوکا
(معنای نافذ) دیرلر .

هیچ بورولمه سوزله قائماز اکلاماز سوز بی دماغ
تقی اولماز یاقسه ک اعمی دارینه یوز بیک چراغ

یتی کبی .

التنجیسی - ضبط و فهمی حزم و تمکنه محتاج اولوب ذهن سامعده
قرینتله برابر بعديت مفهوم کوسترن معالردر بوکا (معنای متین) دینور

یوکسل که یرک بویر دکلدردر

دنیا به کلیش هنر دکلدردر

یوکسل که بونکده فوقی واردردر

انسانلنك آری ذوقی واردردر ایاتی کبی .

بدنجیسی - الفاظه نسبتله مفهومی چوق اولاندر بوکا (معنای جامع) دیرلر.

الی لرزان ایاغی دتره بهرک عیاشک
ایچدیکی می دکل اولادو عالی قانیدر کبی.

سکزنجیسی - خارق العاده تصویرات ایله تشبیها و بدایع مستحسنه بی حاوی اولاندرکه بوکا (معنای جری) دینور خواجه تحسین افندی مرحومک:

کتاب عالمک اوراقیدر ابعاد نامحدود
سطور حادثات دهر در اعصار نامحدود
باصلمش دستکاه لوح محفوظ طیمتده
عجم لفظ معنیداردر عالمده هر موجود
قطعه سی کبی.

باب ثالث

اتلاف اللفظ والمعنی

۲۲ - اتلاف اساساً بش صورتدن یعنی (لفظک معنی ایله وزن ایله معنائک معنا ایله وزن ایله) اتلافدن عبارتدرکه بونلری معلم ناجی افندی (اصطلاحات ادبیه) نام اثرنده بک کوزل تعریف ایلیکنندن آندن اجمال ایله بورایه لازم اولانلرینی بروجه آتی عیناً تحریر ایلدک:

۲۳ - لفظک معنی ایله اتلافی : عبارده افاده اولنه جق معنایه موافق دوشیه جک للفاظ بولنما مقله تحقق ایدر.

لفظک معنی ایله اتلافی حقیقده بر فکر حاصل ایلمک ایچون الفاظک سمعه تاثیر اتمک جهتیه اولان احوالی نظر دقه آلملیدر. (جلادت، صدمه، غضنفر، چکاک، رخشان، کلبانک) کبی بعض الفاظ سمعه قوتلی کلیر. بونلره (الفاظ جزله)، حائر اولدقلری کیفیتده (جزالت) تعیر اولنور. (بسم، جزء، قم، زلف، کل، ناز) کبی الفاظ ایله قولاغه خفیف طوقنور. بونلره (الفاظ رقیقه)، حائر اولدقلری کیفیتده (رقت) نامی وریلیر.

طبیعی کرک الفاظ جزله، کرک الفاظ رقیقه استعماکه سوق ایدنشی مقتضای مقامدر. مثلاً براردو قوماندانی عکره خطاباً ایراد ایده جکی نطقی الفاظ جزله دن تشکیل اتمک چالیشیر، چونکه بر معکر نازکانه اداره کلام ایدیه جک یر دکلدر. بالعکس بر عاشق کولکنی جذب اتمک چانشدینی معشوقه سینه الفاظ رقیقه ایله سوز سویلمک ایتر. زیرا سمع دلبر کلمات شدیدته نک هجومه تاب آور اوله ماز. عبارده لرده الفاظ جزله ایله الفاظ رقیقه مختلط اولمق ضروری اولدیتنه کوره اوزونجه بر مقاله ویا منظومه نک صرف الفاظ جزله ویا صرف الفاظ رقیقه ایله ترتیبی متعسر اولدینی قابل انکار دکلدر. بو حالده دقت اولنه جق جهت الفاظ جزله مقامنده الفاظ رقیقه و بالعکس الفاظ رقیقه موقعنده الفاظ جزله ایراد ایدله مک خصوصندن عبارت اولمق لازم کلیر. بر سخورک مهارتی فرصتی فوت اتمیه رک هر لفظی یرنده ایراد ایلمک مسئله سنده کوریلور. مقصد سوزک هیئت عمومیه سنده جزالت و یارقت کوستر مکدر. بعض الفاظک نامحل اوله رق ایرادندن، مطلوب اولان جزالت و یارقت مختل اوله بیله جکی کبی بعضاً جزالت رفته و یارقت

جزالته مبدلده اوله بیلیر . بوسورتده کلام متکلمک مقصودینه مخالف بر نتیجه حاصل ایتمهک مستعد بولنور . بیلرنده فرق جزئی بولنان الفاظک تبادللی بیله جزالت ورتنده اجرای تأثیر ایدر . مثلا فعیبک بر قصیده سنده واقع :

چالندی بام فلکده تقاره دولت

پرایتدی دبدبه مزده کوش ایامی

بیتمده (دبدبه) یرینه (زمزمه) کتیرله سوزک جزالته انکسار کایر . کذلک آناز کترانه دن :

زلفه ویردکجه نیم اهتراز

اوسته تترردل نازکترم

بیتمده (نازکترم) یرنده (غمپرورم) دینله سوزک رقی منکسر اولور . لفظک معنی ایله ایشلاقی نه قدر بولنده اولورسه سوز اودرجه مکمل اولور . حتی بیلرنده تقارب ویا ترادف بولنان ایکی لفظدن مقانه انب اولان ایراد ایدلرسه کلام - ایشلاف جهتیله - قیصه دار عد اولنور . ایکی محرر طرفدن بر فقره یازلسه ، بیلرنده کی فرق متقارب ویا مترادف اولان ایکی لفظدن بری یرنده دیکری دیکرنده بولنقدن عبارت اوله اده لرنده ایشلاف جهتیله تفاوت بولنقی ایجاب ایدر . هانکیسی انب اولان لفظی حاوی ایسه رجحان آنده قالیر . بورالریخی بیلنر قابلمیدر که ادبیات نامه لفظه باقلماز ، معنایه باقیایر ، دیمکده معنی اولدینقی بیلموئر ؟ کچلرده بر مناسبتله :

برسانمی نک اولمی حقیله مجل

اولقله اولور سبک و مؤداسی مکمل

دیمش ایدک . بوبایدده :

سوزمیدر اول که جب وراست دوشه مضمونی

نیجه معنای درستن بوزه بر لفظ سقیم

دیمش اولان فعی ایله متقزز . ایشلاف جهته التفات ایتمهک ایستینر استقنارنده اصرار ایدده طور سونلر . بز لفظه ده ، معنایه ده ، لایق اولدینی قدر اهمیت و بره رک صحیحاً ادبیاتدن معدود اوله بیله جک اثرلر وجوده کتیرمهک جایسته لم .

سوزک هیئت عمومی سنده کور بیله جک جزالت ویا رقتک منشائی معنادن عبارت اولان فکردر . بر فکر میدانه حقیقه جنی وقت حاله مناسب کوه ایتر . اوده لفظدر . بر کوزل نه قدر اویتون لباس کیره حنی اودرجه رونق بولور . هنر آکا هانکی لباسک اک زیاده یاقیشه جفنی بیلمکدر . تزیناتنک بر جهته قصان قاله آرزو اولنان کمال رونق حصوله کلز .

فکر اولور : کسوه سی متناسب اولدینقی ایچون درجه استعدادینک فوقده پارلاق کورینور . ینه فکر اولور : کسوه سنده تناسب اولماق جهتیله مستعد اولدینقی مرتبه نظر ربا کورنمز .

« قدمایه پیرو اوله لم ، دیمک خیالزدن بیله کچمز . مقصد منزه بر . فکرك حقی نه ایسه او ویرلمی ، دیمکدر . قابل تزین اولان بر فکری نیچون تزین ایتمه ملی ؟ جزالته مثال :

— مناجات —

وقت غروب حلول ایتمش . آرتق شهریار شمشعه بار نهار کردونه

ظفر شمارندن کمال عظمت و وقار ایله اینیور. وجه رخسائی انظاردن
 نهان ایدن سحابه تابان آسمانده براقدینی معدود و زراندود ایزلری
 محافظه ایتمکله برابر انمکاسات ارغوانی رنگ ایله آفاقی مستغرق انوار
 ایلپور. کره قر ایسه قبه فیروزه قام ایچنده معلق بر قانوس زرین کبی
 افتده جلوه نما اولیور. یرتو لطیفی چغزار اوزرینه بی تابانه دوشدیکی
 حالده پرده جهانیوش لیل طاغ باشیری اورته رک سطح صحرایه طوغری
 میل ایدیور.

بوساعت طبیعتک حلول ایتمکده اولان کیجه ایله تباعد ایلمکده
 بولنان کوندوز بیتنده اکتساب شوق جدید و خالق لیل ونهاره طوغری
 دفع روی امید ایدرک برلسان بلیغ ایله قدرت قاطره سنه قارشى متحیرانه
 عرض تعظیبات مقدسه ایله بیکی ساعتدر.

کبریاکاه رحمت پناهندن آهنگ عمومی کاشانی ایشتیمکده اولان
 خدا البه بنم عظمتسه قارشى جمله دن زیاده حیران ونام عالم کیرینی
 آکفده جمله ایله یکزبان اولان ادراک عاجز مک زمزمه سنیده ایشیدر.
 تجیلات بی نهایت سکا ای ذاتک و ماسوا سنک اصل اقدسی اولان وجود
 واجب ا سن که بر نظرله ابعاد نامتاهى بی مظاهر آثار قدرتکله مالا
 مال ایدر سک، خالقک، مربی عوالمک، روح کاشاتک الهی ا

بو یله بیک نام ایله یاد اولندیفک، هیچ بر سیله ده بحق تعریف
 اولنه مدیفک حالده سکا جهراً ایمان ایدنلر دنم. ای حسن اتم واحسان
 اعظم صاحبی ! بو ایمان دخی سکا تقدیمه شایان عد اولنه حق برشی
 دکلدرد...

دیگر مثال :

- نعت شریف -

باشلار لمعان ایتمکله بر نیر عرفان
 هر لحظه اقولک کوزه در شیره طبعان
 اعداسنک آلجاقانی ایتمکجه توالی
 برق اوردی چالنده اوامی، یتک
 الک شمشه لی فیضی خداوند حکمیک
 بر درس ادب و بردی که اصحاب ذکایه
 حیرت و برر آناری فحول حکمایه
 بر نور بیندرکه بو تابشکه انوار
 بر مثلنی اولسون ایده من تا ابد اظهار
 هم صورتی هم سیرتی اولمقله مکمل
 شایسته کورلمشدر آکا پایه اول
 فخر ایتملیک ای شرف نامتاهى
 زیرا سکا مظهر در او محبوب الهی

- صلاح الدین ابوبیبه -

شایسته تقدیمین ای مرد قدر زور
 ایتدک اوفضا اردولرین رجعته مجبور
 ملتجه نصل ایتملم نامکی تعظیم
 اعد ادخی ایتمشدر ایدر فضلکی تسلیم
 تیغکله قازاندک ابدی شمشه بر نام
 ملت سکا دیر حشره قدر حامی اسلام

دیگر :

علويت فطرنيه ده انكشت تماشك
بگزر روشك حيدر برشاني قماشك

رقه مثال :

- زواللي قيز -

ايچنده هيچ بر كوزل رويا كورملك احتمالي اوليان شو منحوس
اوقودن اويانير اويانز طاغ باشنه چيقه رق كوشك ايلك شعاعلريني
قارشيلادم .

هنوز اوقودن اويانمش بر ياورو قوشجغز تازه چيچك آجش
بر آغاجك اوزرنده حزين حزين اوتيوردي . اوزمان بنم كوزلرم
باش ايله طولمش ايدي .

آه ! نيچون والدهم يوق؟ يووه سي آغاجك دالي اورته سنده
آهته آهته ساللامقده اولان شو قوشجغز كي نيچون بختيار اوله ميوم؟
بر يوزنده هيچ برشي بنم دكلدر . بشيكم بيله يوقدر . بي چاره والده سي
طرفدن كويمزك معبدى او كنده كي طاشك اوزرينه بر اقلمش زواللي
بر قيز جغزم .

آنامدن بابامدن آري دوشدم . اوقشايش لرنده كي لذتي بيلم .
كوي چوجقلري بكا همشيره ديمزلر . بونلرك اويونلرينده قاتيله م .
كيفلي چفتجي بي كولكلكنك آلتده اوطورمنه هيچ چاغيرماز .
يانوب چيتر دامقده اولان آصمه داللارينك قارشيسنده چوجقلريني
قوجاغنه آلهرق او بوب اوقشاديني اوزاقدن سير ايدرم .

نه يايهيم ؟ آغلايه آغلايه معبد طوغري روان اولورم .
دنياده بنم ايچون قابوسي آچيق بولك بيلير برير وار ايب

اورا سيدر . دنيا الميريني اوزرنده چكمه باشلا ديمگ طاشك كوزلرمي
ديكرم .

بي بر اقديني زمان والدهمك سرعمش اولديني خيال ابتدايكم
كوز ياشلرينك ازلريني آرام . بعض كرده تنها مزارلغه طوغري
قوشارم .

بكا مزارلرك هيسي بر كورينور . بي چاره قيز جغزك ير اوستنده
آناسي باباسي اولديني كي ير آلتدهده يوقدر .

اون درت بهار موسمي كچدي كه بي ترك ايتمش اولان آغوشدن
جدا اوله رق آغلايورم . والدهمك اكل كل ا بي بر اقدينك طاشك
اوزرنده سني بكليورم
ديكر :

بگزه در كن دامنن طساوس قدسي باله
اش طوتاركن قامنن نورسته طوبي دانه
ورد فردوس برين ديركن عذار آله
آز كورر كن نور اسود ناهي فرخانه
نقطه اميد دل تعير ايدر كن خاله
ذاتنك عالمده ويرمزن وجود امشانه
دون كيجه جاناني بگرتدم باقچه حانه
جان بلب بر طاشقك اميد استقبانه

۲۴ - لفظك وزن ايله اشتلافي : ايرادي انب اولان لفظدن
عدول ايله آكا بدل لفظ ديكر ايراد ايدملك ، و تقديم و تاخيرده

طبع سليمك تعين ايده جي حدك خارجہ چيتمق ، صورتلرينك انتفاسيله تمحق ايدر .

ايرادي انسب اولان لفظن عدول ايله آکا بدل لفظ ديگر ايراد ايديلير ويا تقديم و تاخيرده طبع سليمك تعين ايده جي حدك خارجہ چيقيير ايسه لفظ وزن ايله اشتلاف ايتهمش اولور . ايكنجي صورت برنوع (ضعف تأليف) ديمك اولديغندن نظمي برنجي صورتدن زياده معيوب كوستره .

برنظمك مقبول اولماسي ايجون بو صورتلردن برينك وجودي كافيدر ايكييني جامع اولورسه بالطبع بتون بتون مردود اولسي لازم كلير . ناستك :

كلير بانك سقاك الله خاك مرده غمدن
الندن ساقى ، كاچهره نك پيمانه دوشدكجه

يئته انسب اولان (شهيد) بدل (مرده) كتير لمسندن و نائلي . قديمك :
خاطرده ذوق ، دلده صفا ، تنده يوق مجال
ارباب غم ايرشده نوروze نيلسون
يئته دخی (مجال يوق) موقعنده (يوق مجال) دينلمسندن اشتلافه خلل
كلشدر : راغب پاشانك :

كورسه اغيار ايله جاسني همبزم شراب
عاشقك باغري كبايه تب غيرتله دوتر

يئته ايسه ايرادي انسب اولان (آتش) بدل (تب) كتير
لمكله برابر عاشقك باغري تب غيرتله كبايه دوتر ، جمله سي وزه

قولمق ايجون تقديم و تاخير حدينك خارجہ چيقلديغندن ايكي صورتله ده اشتلاف مقفود در . تعبير ديكرله : عدم اشتلاف سيلرينك ايكييني ده موجود در . بو حال ايله يئته (بزم شراب ، باغر ، كساب دوتر) لفظلرينك اجتماعندن حصوله كلن (مراعات نظير) صنعتك نه قدر اهميتسر قاله جني ايصاحدن متعيدر .

لفظك وزن ايله كال اشتلافي نظمك نژدن فرق اولميه جق صورتده كلفتسر اولميه حصوله كلير . بويولده اولان نظمك نژدن فرق يالكز موزونيت اولور . حتى نژ صورتنده يازيله جق اولسه اوزان ايله الفتى اوليان طبيعت نظم اولديغني حس ايده مز . ايشته اصل نظم طبيعي بودر . الك لطيف شعر لر . بودرلو نظملر ايجنده بولنور . اك كوزل فكر لر بواصلوبده منظوم اولمق ايجون حسرت چكره محفوظلر اولان نمونه لردن بعضيلريني كوستره لم :

مصارع

- يارب بو آفرين نه تو كمنز خزينه در !
- بو نشه نك صوكي البته سر كر انقدر
- كتارك دلبري نازكده اولسه نازنين اولماز
- مناسبتله اولان اقترانه مشكل ايمش
- حرف رجا زباتم ايله آشنا دكل
- الله صاقلاسون . بوني حساد ايشتمسون
- تقليد زاغ بك خراماني كولديرر
- آدمه چه ودستار كرامتي ويرر

شيخ الاسلام يحيى

كنج استغنا كې بر كوشه راحتى وار
 كل موسيدر دفتر وديوانه باقلماز
 همتم شهبازى آچاقلرده پرواز ايمدى
 وقت شادى ده كلير موسم محنت ده بجر
 فيض ازلى مرد كلهداره مى مخصوص
 عاشقك حال دل زاريني الله بيابز
 خاييده سخن مرد سخندانه ياقشماز
 تازه كل يار اغيدر باد سحر دن اينجيز
 واعظك نار جهنم ديديكى فرقت ايمش
 جان مرغى آرميده دكل در رميده در
 آب وهوا اولنجه برخا كدن نه بجز
 مجربدر كه باران مبتلاى عيد قرباندر
 بازارده كالاي معارف ساتيايرى
 فصل بهار مرغ خوش آوازي سويلدر
 چشم مستك نيجه كويالرى خاموش ايلر
 بوباغك غنچه رعناسى محتاج بهار اولماز
 بو زمك باده نوشى مست اولور اما خراب اولماز
 هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا كلز
 مروتمند اولان ناكامى دشمنله كام آلاماز
 عالم فائيده رسم زندگانى بويلاه در
 ارباب دله ثقلت نادان نه بلادر
 آشنايه آشنا بيكانه به بيكانه يز

شيخ غالب

ابن البخار شيخ رضا

اصولى

خيالى

واصف اندرونى

فطنت

شيخ الاسلام بهايى

راغب پاشا

جورى

انسان كامل اولمقه سى ايله آدم اول
 اقدى كنج بكه خدمت ايلمك كوچ ايمش
 ال عيد اكبر ايلدى بن ماتم ايلدم
 روزكارك اوكنه دوشمين آدم يوريلور

حليمكراى

لا

ايات

اظهار كين شعار دل زارمن دكل
 اغيار ايله جدال بزم كارمن دكل
 نه قصر دلکش كلشن نه سخن باغ آراز
 شوتنكناده همان كوشه فراغ آراز
 دنياى بر صفايه ويرن رند بي نوا
 كتر متاع ذوقى دنيايه ويرمش
 غناى قلبه سبب دولت قناعت ايمش
 جهانده جاي فرح كوشه فراغت ايمش
 ميان لجه محنتده چاره سز قالدق
 بر آز مساعده روزكاره محتاجز
 محيط دائرة عشق دن خروج محال
 نه چاره قبضه تقدير كردكارده يز
 مجربان امورك كلامى كرجك ايمش
 يالان ديدكلى دنياى بويلاه بيلمز ايلدم
 بن سنك آب حيات لبكك تشنه سى يم
 طالب چشمه حيوان ايسم آدم دكل

تابى

راغب پاشا

جورى

فطنت

تابت

عونى بك

اصحاب طبیعت کوره کمال اثتلافی حاوی بر مصراع. بریت نظم ایتمک
اول قدر کوچ بر شی دکلدرد. فقط بو طبیعیلکده بش بیتلی بر غزل
سویلمک حقیقه مشکلدرد.

اکثریا بویله طبیعی اوله رق - ویلیان سوز وزنه کلز. وزنه کلن
سوز بویله طبیعی اولماز. ذهنمزده کمال اثتلافی حاوی اوچ درت بیتدن
متشکل بر منظومه آرادق. مشار الیه عونو بکک بر نشیده سندن اولان
ایات آیهی بوله بیلمک :

سوز کالبد قدر بی آدمه جاندر
سوز واسطه رابطه عالیاندر
سوز بر نفس سازج بی رنکدر اما
بر همزن صورتکده کون و مکاندر
یارب بونه حالت بونه تاثیرکه بر سوز
رونق شکن معرکه سیف و سناندر
یارب بونه قدرت که سراپای ممالک
فرمانبر شمشیر جهانگیر زباندرد

بر نظمک بوقیلدن عد اولنمی دور اصلاح ادبیات دینلمکله
استحقاق کوسترن زمانمزده تجویز ایدلمکده اولان مسامحاندن سالم
بولننه متوققدر. یالکز ترتیب الفاظجه اولان طبیعیلک کفایت
ایتمز. مثلا باقینک ضروب امثال عثمانیه صرمنه کچمش اولان:

کوره لم آینه دوران نه صورت کوستر

مصراعی ترتیب الفاظ جهتیه ترکی اولدینی حالده (کوره لم) بزجه

تجویز اولنمه یه جق بر اماله بی شامل اولدیفندن ینه بزجه نظم طبیعی
مثالرنندن عد اولنماز.

۲۵ - لفظک لفظ ایله اثتلافی : آره لرنده انسیاق کلام جهتجه
اک زیاده مناسبت آلان لفظلرک اجتماعیه تحقق ایدرد. اشاعگی
پارچه ده (قولومب) ایله (کوکرچین)ک. (نوح) ایله (طوفان)ک اثتلافی
او یولده در :

فی الحقیقه مشهور قریستوف قولومب سفینه نوحدن طویراق
تخریسنه کیدن کوکرچین کی بر شدتلی طوفان اعتراض آره سندن
چیقهرق آمریقایی کشف ایله عالم انسانیه ینه بو عالم ایچنده برجهان
دیگر الحاق ایتمک طقوزنجی عصرده موفق اولمش ایدی.

[جزمی]

شیخ غالب بیت آتیده (باقوت) ایله (الماس) ی پارلاق بر صورتده
تالیف ایتمشدر:

باقوت کی شراب انکور

الماس کی پیاله نور

بالفرض:

باقوت کی شراب انکور

آینه کی پیاله نور

یاخود:

تسلیم کی شراب انکور

الماس کی پیاله نور

دینله او پارلاق قالماز.

۲۶ - معنایك وزن ایله اشتلاقی: فكرك جریان طبیعیدن
چیقمامسیله تحقق ایدر.

نابتك شو ییتی بو اشتلافدن محرومدر:

کنار حوضده مهتابه قارشى سینه چاك اولمش

ایدوب عكسیله حوضى معدن سیاب لب برلب

« کنار حوضده مهتابه قارشى سینه چاك اولمق، خصوصتك

تصورده عكسیله حوضى لب برلب معدن سیاب ایتمك، کیفیته تقدی

طیبی اولدیغه كوره « کنار حوضده مهتابه قارشى سینه چاك اولوب

عكسیله حوض لب برلب معدن سیاب ایتمش، دینلمك لازم کاپرکن وزنك

تضییقیله عكسیله حوض لب برلب معدن سیاب ایدوب کنار حوضده

مهتابه قارشى سینه چاك اولمش، دینلمشدر.

۲۷ - معنایك معنی ایله اشتلاقی: بر خصوصك دیگر ایکی خصوصدن

هر برینه مقارنتی ممکن ایکن بونلرك مناسب ویا انب اولاننه مقارن

اولسیله تحقق ایدر.

مثال: جهان بر تازه رونق بولدی بر روح مصوره

عجیبی تازه لسه داستان ماه کنعانی

جهان اولدی مسلم بر جهان آرا شهنشاهه

بر ایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی

(نفی)

ایکنجی مصرعلر یكدیكرك برینه کچیریلرک بیتلر:

جهان بر تازه رونق بولدی بر روح مصوره

بر ایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی

جهان اولدی مسلم بر جهان آرا شهنشاهی

عجیبی تازه لسه داستان ماه کنعانی

صورتنه قونلسه اشتلاف خللپذیر اولور. چونکه جهان بر روح

مصوره تازه بر رونق بولمق، جهتیه « ماه کنعانی داستانك تازه

لغسی، « جهان بر جهان آرا شهنشاهه مسلم اولمق، مناسبیه « کوس

جهانبانی غلغلتك نه رواقی بر ایتمش، انبدر.

كذلك شاعر مشار الیهك:

شكوه بخت و اقبالیه نازنده شهنشاهی

كمال عدل و انصافیه پاینده جهانبانی

شكوه بخت و اقبالیه پاینده جهانبانی

یعنی

كمال عدل و انصافیه نازنده شهنشاهی

شكله افراغ اولننه ینه اوقیلدن بر عدم اشتلاف پیدا اولور.

باب رابع

معنای واحدی طرق مختلفه ایله ادا یعنی بیان

۲۸ - بیان قواعدی (مجامع الادبك) برنجی جلدینك

اوجنجی کتابی مندرجاتندن عبارت ایسه ده علم انشایه كوره بوراده

بعض احوالی تدقیق و توصیف ایدوب ایجاب ایدنلری ینه مذکور

کتابه عطف ایله بعض شیلرك تحریرینی مناسب کوردك: شویلهكه:

بیان لفظی و معنوی اولمق اعتباریه ایکی نوع اولدیقندن اشوبایی

دخی ایکی فصل اوزرینه تدوین ایلدك:

علاول

بيان لفظي

۲۹ - بيان لفظي : (عجاز . كنايه . مبالغه . ترادف . صفات . ابدال . تكرار) كې سكر شيدن عبارت اولوب بونلردن :

۳۰ - عجاز : (مجامع الادب) ك برنجي جلدينك اوچنجي (بيان) كتابنده لزومي قدر تفصيل ايدلمش يعني (عجاز مرسل) و (استعاره) احوالي تماماً يازلمش اولديقتن بوراده تكرارينه لزوم كورمدك .

۳۱ - كنايه : بودخي فقرعايله برابر بيان كتابتك نهايتنده تعريف و تفصيل ايدلمش اولديقتن بوراده تكرار ايدلمدي .

۳۲ - مبالغه : دخی انواع متعدده سيله (مجامع الادب) ك برنجي جلدينك دردنجي (بدیع) كتابنده لزومي قدر تفصيل ايدلمش اولديقتن بوراده تكرار ايدلمدي .

۳۳ - ترادف : ايه بو كتابك اون اوچنجي ماده سنده كچدي .
۳۴ - صفات : دخی يه بو كتابك اون بشنجي ماده سنده يازلمشدي .

۳۵ - ابدال : دخی بو كتابك اون التجي ماده سنده ذكر ايدلمشدي .

۳۶ - تكرار : ايه مجامع الادبك برنجي جلدينك ايكنجی معانی كتابنده لزومي درجه ده تعريف ايدلمش اولديقتن بوراده تكرار ايدلامشدر .

نصل بانی

بيان معنوی

۳۷ - بيان معنوی : مجامع الادبك برنجي جلدينك دردنجي بدیع كتابنده بيان اولنان بدایع معنويه تك اكثر يسنده وبالخاصه كتاب مذ كورده محرر (مطابقت و تضاد) ايله (مذهب كلامي) و بيان كتابنده مندرج (انواع تشبیهات) ماده لريله (تحدید و تجزیه) دینلان شیلردر كه ديكرلری كتب مذ كورده ده تعريف اولندقلرندن بوراده مذ كور (تحدید) و (تجزیه) احوالی بروجه آتی ايضاح ايلدك :

۳۸ - تحدید : بر ماده نك حاوی اولديني احوالی حقیقیيله و یا اوصاف لازمه سيله براره ده تيين ايتمكدر . عربجه دن مترجم اولان شو : (سان برالت بياندر كه انفخاری اظهار . اسراری اقرار ايدرك عتاب ايله خطاب . رد ايله جواب ويرمه قادر اولديني كې قبايحدن فقرته . صنايه دعوته دخی مقتدردر . حين حاجنده شافع . انواع مضراتی دافع اولديني كې شری جلیه . خیری سلبه ده الت اولور) فقره سنده اولديني كې .

۳۹ - تجزیه : کلی اجراسيله وصف و تعريف ايتمكدر كه شعر وانشانك الك مهم صورتلرندن بديدر . نته كيم :

نه رعنادر باقك شو باغ دلجو
آچلمش جمله از هاری خوشبو

ز مردین جامه لر کیمش چنلر
 کلاهن چرخه آتمش یاسمنلر
 فروزان آنده کللر شمع مانند
 اولوب هر غنچه ده بللی شکر خند
 ایدر کتار ترلر زرنمایی
 زمینه سانکه نقش ایلر سایی
 آنده سوسنک چینی صراحی
 زرخالصه پرکف اقاحی
 بنقشه آنده گویا درج عنبر
 دهانشدن کله کویا سترمه ده زر
 خلاصه عدنه بکزر بوکستان
 اولور سیرایلینلر مست و حیران

منظومه سنده باغچه اجزاسی اولان شکوفه لرله توصیف ایدلمشدر.

اصل ثانی

خواص انشا

۴۰ - خواص انشا : دینلان شیر اسباب انشانک (محاسن
 و معایب) ی احوالندن عبارتدر که بروجه آتی هربری بر باب اوزریه
 تحریر اولنمشدر.

باب اول

محاسن انشا

۴۱ - محاسن انشا : (وضوح، صراحت یا خود خالصت،
 مضبوطیت یا خود خصوصیت، طبیعیت، سهولت، جزالت) دینلان
 التي شیدر که بر وجه آتی تعریف اولنور .

۴۲ - وضوح : مبانی الانشانک قولنجه [بیان واقاده اولنه حق
 ماده نك تکلف سزجه آکلاشیله یلمه سیدر که بوده معانی مهیمه ایرادن
 وفهمی تصعب و تعقید ایدن استعارات استعمالندن و مراتب کلامیه بی
 تقدیم و تأخیردن و جمله لری تطویلندن بجا نبته اولور. تصویر افکار ک شو:
 (افراد بشره کوره بدنی دائرة انسانیت اولدینی ایچون وقایه
 لازم ایله وطن مرکز مدنیت بولندینی ایچون حمایه الزمدر)

قولی وضوح کلامه انک کوزل مثاللردندر. تلماق ترجمه سنده کی
 شو : (نزد خداداده یالان مردود و مرتکبی منفور و مطرود در. طریق
 استقامتدن قبول انحراف و تقوه خلاف ایدمه جهکمدن بیوده الحاحی
 زیاده ایتمکیز. تربیه اولدینم مسالکده کیدر و بو یولده قداای نفس
 ایدر ایسه امثاله عبرت بخش اولورم) فقره سیده کوزل بر مثالدر .

۴۳ - صراحت یا خود خالصت - قاعده و شیوه لسانک مساعد
 اولدینی کلمات و جناس و تمیزات ایله تبیین مرام ایتمکدر که بو دخی اطراد
 افاده بی خللدن وقایه و خطای ترکیدن اجتناب ایله اولور. اطراد افاده
 لسانک الفت ایتمدیکی کلمات اجنبیه بی قول لائق و کله لری معنای موضوعلر -

ينك خلافته آلق و ايرادى شيوه لسانه مخالف بولناه كلاتى بر يره جمع ايتك ايله خلل بولور .

خلاصه : جمله لر بر طرز مستقيم اوزره تنظيم اولنور و هرقره ماسبقك مالايم و تابى بولنورسه كلامده صراحت و خالصت جلوه كر اولور .

۴۴ - مضبوطيت يا خود خصوصيت . كلامى كندونه مخصوص كله لرله افاده ايلمكدركه بوده فروق و متر ادقات و مشتركاتى لايقيه بيلوب محللرنده و ملايم لريله برلكده ايراد ايتمكه اولور .

عاكف پاشا مرحومك تبصره سنده واقع شو :
(بو معلومدر كه منصب و مأموريت امانت و عاريت اولسه الدن كيمز و بقاسى اولسه پشين بكا انتقال ايلمزدى و برده اولجه حد سيات سابقه ايله توطين نفس ايتمش اولديغمدن غيرى بعض جهت لرله كندمه يأس و قنور بولديغمدن انفصالدن غمناك اولماق لازم كلور ايدى) فقره سى بوكا كوزل بر مثال اولور .

۴۵ - طبيعت : مجامع الادبك برنجى جلد ينك برنجى (اصول فصاحت) كتابك تمه سنده تفصيل ايدلمش اولديغمدن بوراده تكرار ايدلمدى .

۴۶ - سهولت : طبيعت ديمك ايسه ده طبيعته تكلف تصمدن زراعت آرايد يغندن و سهولته ايسه بونكله براز كلامده رونق و لطافت بولنورق عوراضدن برى اولق دشى شرط اولديغمدن يينلرنده جزئى بر فرق بولنور كه بوكا كوزل بر مثال لسانك اك كوزل ايبانندن اولان بيت آيدير :

الله ديدم قليجمه طاباندم
بن سنجون ال قانلره بوياندم

۴۷ - جزالت : بو كتابك يكرى اوچنجى ماده سنده تفصيل ايدلمشدى .

باب نانى

معايب انشا

۴۸ - انشاي اخلاص ايدن معايبدن عداولتان شيلرده اك مهملىرى (انتفاء . هجنت . وحشيت . رككت . اسهاب جفاف . وحدة سياق) دينان شيلردر كه بر وجه آتى بيان اولنورلر .

۴۹ - انتفاء : مباني الانشانك بيانته كوره مناسبتر احوالك استعمالدن وضوح معانى نك متنى اولميدر كه بونده اساساً درت وجه واردر :

وجه اول - معانى مبهمه ايرادى مناسبيله وضوح كلامك متنى اولميدر : (سليماننامه) نام اترده كى شو :

(بيايم دروغ و كلام بى فروغى - مع رضا برله اصفا بيورلمدى) فقره سى كى .

وجه ثانى - فهمى تصيب و تهقيد ايدن استعارات استعمالندن ناشى وضوح كلامك متنى اولميدر . ينه سليماننامه نك شو :

(جنك آزمايان خجسته مالك كزیده روبه فریب احتیاله سالک اولوب مقدا تصمیع اولنان رأى مستقیم اوزره ايكى شق اولوب فريق كفرة بى توفيق هرق درياست فريق اولدى . سربازان سپاه اول

کراهلرک آردين آلوب انعکاس کاس تخيللرين کورمک ايجون نوک
سنان جانستان وخذنک بجلا پیکان ايله قسالرندن روزنه آچديلر
فقره سی کبی

وجه ثالث - مراتب کلامیه تک تقدیم و تاخیرنده کی مناسبترک
جهتیه وضوح کلامک متنی اولمیدر (تاریخ عزیمی) دن تو :

(بو مقدمه دلپسندن مقصود عید صداقتند مجرد تحدیث نعمت
ضمننده دولت علیه ابد مدتک صداقت واستقامتی شعاری اولان بنده لری
حقنده علی الدوام کرم و عنایت منعم متعاقب الوقوع اولدیغنی اعلام
واقفام نیتیه امتداد عمر و دولت و ازدیاد شان و شکوه سلطنت شهنشاهی
ایچون استجلاب دعوات اجابت اثاره وسیله امنیه سنده اولدیغ بی شائبه
ریب وریا و بی ملاحظه مأمول و متعنا اولدیغنی جناب دانای سرائر
ضمائر جل شانہ حضرتلرینه معلوم و هویدادر) فقره سی کبی .

وجه رابع - جمله لریک تطویلی مناسبته وضوح کلامک متنی اولمیدر که
(عاصم تاریخی) نام اردن مأخوذ فقره آتیه بوکا مثالدر .

(حکمت حقله بر طرفدن مسقولو خارج یارای قدرت تکالیف
بارده ایله اعصاب صبره مورث رخاوت و بر طرفدن نیجه لو دخی
مضافات بغدادن بو قاینه (اوستریاده کائن اردل ایالتی) قطعه سنه
مدایدی طمع و آز و طونه تک اوتنه یقه سنده اولان اماکن و بقاعه
دیده حرص و شرهی باز و مسقولو کی بحرینده اجرای سفان دعوانه
آغاز ایلدیکی اندام سکون و آرامه تزلزل نمای حیرت اولمقله ارکان
دولت عقد انجمن مشورت ایدوب نیجه لوایله روسیه متفق و هر
قتیبسه اعلان حرب اولسه آخرک رفع لوای خصومت ایده چیکی

متحقق اولوب بویله ایکی دشمنه بردن جواب تدارکات قوییه به محتاج
ایدوکی بی ارتیاب اولمقله ترتیب لوازم سفریه و تجهیز طوائف عسکریه به
وقا ایدمک تقودک موجود اولدیغنی مشهود اولدیغندن قطع نظر
وفاداری عسکر اقدم لوازم سفر اولوب سفر سابقده ایسه عسکرک
حالی مضبوط و پای مقابله و تیاتلری سلسله قرار ایله مربوط اولدیغنی
معلوم و دشمنلرک اجناد اطاعت اعتیاد لری کوندن کونه فن حربیده
ا کتاب مهارت ایلدک لری مجزوم اولمقله شمذیلک سمت مدارایه سلوک
و بعنایه الله تعالی اخذ انتقام خصوصی تکمیل عده و تنظیم نظام ایدنیجه به
قدر متروک اولسنی بعض عقلا ترجیح و بو نقصانیتله سفر موجب
خطر اولدیغنی تصریح ایلدک لرنده صدراعظمک زعمنه کوره اعلان
حرب و قتال وسیله اعتلای درجه استقلال اولدیغندن وقوع سفره
تهالکی عنان ربای توسن تمالکی اولوب خلافتده اولنلره صورت نمای
اغبرار و بلکه ناخن عنابله چهره خراش آزار اولدیغندن هر کس
خائف و ترسان و ضروری سرفرو بردن کریبان کف لان ایلدک لرندن
مقتضای شیوه قدر ایکی طرفه سفر مقرر اولمقله بیک ایکی یوز برسنه سی
ذی الحجه سنک غره سنده نیجه الحیسنه ارائه طریق خط و ترحال
وروسیه الحیسی دخی بر معتاد قدیم یدی قله به ارسال اولندقدن نصرکه
تنظیم ادوات و تمیم مهماتله اکیال لوازمه اشتغال اولندی .

تلییه - اشبو انتقاء وضوح احوالی نقل ایلدیکز مبانی الانشا
نام اثر جلیله محرر اولان فقره آتیه بی دخی مطالعه لازمدر . (وضوح
انتقاسی ایکی نوع خطادن منبعث اولورکه آتک بریخی فکره ، دیگر بیخی
تعییرینه اسناد ایده بیلیرزه .

یعنی بری سقامت افکاردن، او بریده اداره کلامه عدم اقتداردن نشئت ایدر. فکرك خطاسی یا یازیله جق شبثی اکلامه مامدن ویا تراکت ایدیم وکلمات رقیقه قوللانهیم هوسنك اساس و مقصده غلبه سندن ویا افکار عمیقه کوسترهیم زعم و سوداسنه انهما کدن ویا یازیلان شبثی هرکس اکلامسون ملاحظه ناهموارینه ذهابدن ویا خود عوامه معرفت ابرازی آرزوی خامنه دوشهرك برطاقم تکلفاتی التزامدن ظهور و تولد ایدر. تعبیرك خطاسی قضایای سخك قاعده منطقیه منافی و مراتب کلامیه نك یا کاش و ندق و انتظامسز بولمسندن و کله لرك معنای باوضع لهارنده قوللانمسندن و نسیج کلامده تعقیدی باعث تعبیرات مجازیه بولنوب بعض مرتبهده قبانیق افاده لر درج و استعمال ایدلمسندن حاصل اولور.

۵۰ - هجنت: کلامه غلیظ و فاحش سوزلر ادخال ایدرک افاده بی مستهجن برحاله کتیر مکدرکه بوکامثال ایرادی ادباً غیر جائز اولدیغندن یالکیز تعریفله اکتفا اولندی.

۵۱ - وحشیت: کلامی مانوس الاستعمال اولیسان الفاظ ایله سمعه غیر ملایم کلان سوزلردن ترکیب ایدوب فکری اتعاب ایتدیجه و برجوق زمان دوشونمدیجه کندوسندن بر معنی اکلاشلمیان احوالدرکه (شفیق نامه) نام اثر سراپا بو حوالده یازلمشدر. نته کیم فقرة آیه سندن معلوم اولور:

(سلطان هفت اقلیم زرین دیهم آفتاب شبستان عنبرین تنق حریم
ضروبه شتاب کوسترمش ایدی. صاحبقران نوتخیر جهان، که صبح
باهر البرهاندن کنایتدر، صدر افنده جم کی مربع نشین پایگاه استقلال

اولنجه بهدک اول روبه صفتان فیکای خذلان رقود و قعودی ترک ایدوب امضای عزمه ساعی اولدقلری مساعی فاسده مهمنه اقامت اسباب احتیال ایله تقویت ویرهرك تقدیم مهمات کارزارده اشتغال کوستردیله. ۵۲ - رکاکت: اساساً ضف تألیف ایله تنافردن و جزالت ورقت مسئله لرینه عدم دقتدن تولد ایدرکه بونلرک جمله سی معلوم و کجمنش شیلر اولدیغندن تکرارینه لزوم قالمدی.

۵۳ - اسهاب: ماده نك لزومندن يك زیاده تفصیلی ایله حشو یانه غرق ایدلمسندن عبارتدرکه برنوع (اطناب عمل) اولدیغندن و بوده (مجامع الادب) ك ایکنجی کتابنده تفصیل اولندیغندن بوراده تکرارینه حاجت یوقدر.

کتاب مذکورده محرر حشویات زائده و قبیحه دخی بوقیلدندر.

۵۴ - جفاف: کاتبك قلت بضاعه سندن طولابی ایجازده قصر ایللمسندن عبارت برحالدركه بوده مذکور معانی ده محرر ایجاز مخلدن عبارت اولدیغندن بوراده تکرار ایدلمدی.

۵۵ - وحدت سیاق: غایت دوز تعبیراتی التزام ایله الفاظده هیچ بروجهله شطارت کوسترمامک و معناده دخی بعض وقایق کوستر- میهرک دائماً بر یولده ویک عادی بر طرزده کلامی بوروتمکدرکه بوندن قارئره کلال و ملال عارض اوله جفتدن معایب انشادن معدوددر. بناء علیه افاده تقدر بسیط اولمق لازم کلورسه کسون کرك الفاظده کرك معناده ممکن اولدیغنی قدر موجب شطارت اوله جق احوال ایرادینه غیرت ایتلیدر.

اصل ثالث

طبقات انشا

۵۶ - انسانلرک مراتب و مقادیر به احوال مخصوصه لری متوع اولدینی کبی هر رتبه و مقداره و هر نوع احواله قارشو یازیلان شیردخی تنوع ایتدیکندن (طبقات انشا) تحصیل ایدرکه بوندنده انواع اسالیب ایله صور افاده تولد ایتکله اشوباب انلری تعریف و توضیح ایتک اوزره درت فصل اوزرینه تدوین اولندی.

فصل اول

اسالیب انشا

۵۷ - سائنحات ذهن و قلبک بر طرز مخصوص ایله صورتپذیر اولسنه (اسلوب) دینسورکه عقلک ادراکنده اولان احوال متوعه جهتله صور معاینهک اختلافی بر طاقم اسالیب تواید ایدوب بونلرده (اسالیب معانی) تسمیه اولنور.

امدی میدان معانی غایتله واسع اولدیغنه و بو میدانده خامه وان مسابقت اولنلرک اقتدار ادبیلری متوع ایدوکنه مبنی اسالیب معانی دخی اونستده تنوع ایدوب بر جوق اسلوبلر ظاهر اولورکه بونلرک بین الادبا شایع اولانلری مؤلفین جدیده من (اسلوب ساده - اسلوب معتدل - اسلوب عالی) ناملریله اجمال ایدرک تحریر ایتدکلرندن بزده بو فصلی شو اوج حاله کوره اوج نوع اوزرینه بنا ایدوب (مبانی الانشا تعلیم ادبیات) نام اثرلردن بحلا نقل ایلدک...

نوع اول

اسلوب ساده

۵۸ - اسلوب ساده : الفاظ و تعیراتی صنت و احتشامدن طاری اوله رق افکارده شمعنه و عظمت، حیایده شدت و صرامت بولنماقله وجوده کن طرزدرکه (قاموس الاعلام) مؤلفی سامی بک اقدینک انسان حقتده کی مقاله سندن قطعه آیه کوزل بر مثالدر :

(انسان او قدر ضریب بر مخلوقدر که انواع حیوانانندن بر نوع اولدیقی اسکیدن بری ایشتمک آیشتمش اولسیدی بو حکم بزده بک ضریب کورینسوردی. حقیقه عالمده برنجی دفعه اوله رق انسان حقتده بو حکمی ایدوب، انسان انواع حیواناننددر دین بک بیوک اجتارده بولمشدر.

بر طرفدن انسان ایله حیوانلر آره سنده عقل و تمیزجه اولان فرقی نظر اعتباره آله رق بو قدر بدایی وجوده کتیرن، بو قدر حقیقتلری بولان، کالات ماده و معنویه نک بو قدر عالی بر درجه سنه یتیشن، بو قدر اسباب استراحت و معموریت ایچنده یاشایان، بعض دفعه جسمایتدن معری کورینه جک قدر عقل و روح حاله کچن انسانی قویون، قایلوباغه، بالیق، ییلان، بوجک کی حیوانات غیرمدرکه و بهایم خسیه انواعندن بر نوع عد ایتک، نوعزه بیوک بر حقسزلق ایتکله برابر، عبت بر ادعاده بولنق کبی کورینور.

دیگر طرفدن انسان ایله بهایمدن اک ادناسنک بدنلری نظر معاینه دن کچیریلوب عضولری، کیکلری، آلت داخله و خارجیه لری، طمارلری

سائر حیواناتدن وعلی‌الخصوص داخل بولندینی ذوات‌التدییه قسمتدن هیچ بر فرقی اولمدینی تبین ایدوب بو حیوانات انواعندن عد اولنماسی محال کورینور.

خصوصیله بر طرفدن بعض آدملرده وبلکه عمومیت اوزره اقوامده بهایمک حاله قریب بر حال غبوت ووحشت و دیگر طرفدن بعض حیواناترده انسانه قریب حیات و آثار فهم و ادراک کورلمسی انسانک انواع حیواناتدن بر حیوان اولدیغه شبهه بر اقیور)

۵۹ - اسلوب ساده‌نک اسالیب سازه‌دن مایه‌التیازی (سداجت یعنی ساده‌لک. صفوت یعنی ساده‌دلانه‌لک. اختصار) کبی مزایادرکه بروجه آتی تعریف اولنور.

۶۰ - سداجت یعنی ساده‌لک: تعیراتک لین وملایم اولمسندن و نزاکتبه برابر طبیعی بر حالده بولمسندن عبارتدر. یعنی افکار و حیاینده او سداجت سهولتدرکه هر درلو زینت و لطافتی هر نوع تأثیراتی کندی طبیعتی ایچنده بولنور. بوکا کمال بک مرحومک نمونه ادبیاتده کوریلان فقره آیه‌سی کوزل بر مثالدر:

(مولانا، مولانا! سوبلیدیکک سوزلری دقتله دیگله‌دم. فکرکده ضیای شفقندن یایلمه کلله، نور سحر دن دوکوله یاسمنلر آچیلور. فقط سوبلیدیکک لقردی بی فکر آکلاپور کوکل طوبیور. آه، قلبه بر لسان ووروب ده سفارته آتی کوندرمک ممکن دکلکه حیاتی ایستدیکم کبی میدانه قویق قابل اولسون!

بی دیگله! بشنه دراوته کینک نکاخنه ایدم، کنجکک نو بهارینک اک رونقلی، اک بارلاق زمانلرینی سزک شو حرم‌سرای دولت دیدیککز

اسارت زندانلرنده کچیردم. بهار ایامی زندانه آتیب، لانرک بلبیل صدا سندن بشقه نه اکلنجه‌سی اولور؟

بیم او مدت ایچنده براکلنجه‌م وارسه خلق آره‌سنده شاعر نامیله یاد اولنان عندلیبان معرقنک نعمات وجداتی ایدی. محبتک بک چوق تصویر خیالینتی کوردم. جمله‌سنده کوکل صباوتله تهبابت آره‌سنه دوشدیکی صره‌ده نازلی اویقوسندن کوزلرینه طولان نور آفتاب‌ایله اویانمش بر نازنین کبی اک معصومانه اکلنجه‌لر، اک قوتلی امیدلر ایچنده بر طساتلی غفلت، بر جان پرور راحت مألوف ایکن بصیرتی بارقه حسن ایله آچیلور، اطرافه باقیور بیک رنگه دوکولمش نورلر، بیک شکله کیرمش لطافتلرله مزین بر فردوس ایچنده کزیور. تنفس ایستدیکی هوایی رایحه حیات ایله ملو، ایاق آندینی طوبراقلری جوهر جان ایله آلوده ظن ایدیور! عمرینک کیدیشنندن مهتابک انعطافله سروسمینلر ایچنده قالمش بر نهرک گذرانی سیر ایدر کبی لذت بولیور.

۶۱ - صفوت یعنی ساده‌دلانه‌لک: افکار و حیایانک نهایت درجه‌ده سداجت و طبعی‌کیدرکه صاحبی خیر اولیه‌رق ظهور ایدرک. عبدالحق حامد بیکک:

زویه باقسه ایدم هپ رونق
کیجه مهتاب ایدی کوندوزده شفق
هیچ گلزدی بهاره فیصل
اون ایکی آیده ربیع اول
ینده هرشی کبی اول موسمده
نازه دن نازه ایدم عمرمده

چوق سور فصل بهاری کنجگر
چونکه آنلرده بهاره بکزر
کیجه بر عادت ایدنشم بن
سیر ایدردم فلکی بر تپه دن
ایشیدیردم اوزمان قیزلردن
نور آیرمش کبی ییلدیزلردن
خوابدن قالقار ایکن خرم وشاد
هرسحر حشم اولورمش مزداد

شعرنده کی صوک ایکی بیت کوزل بر مثال اولدینی کی بویابده مبانی
الانشادن منقول فقرات آیه بی دخی مطالعه لازمدر.

(صفوت کلام قلبک وفکرک ساده لکندن منبعث بر صفتدرکه
اختیاری اولیوب طبعیدر. وبوکا خالصت افکار دیرلر. بوبرنوع
تعبیر وافاده درکه بلا انتخاب توارد ایدر و اویله بر حدرکه اراده سزجه
صدور ایلر و اویله بر فکردرکه ملاحظه به محل قالمسزین کند و کندویه
متولد و سانح اولور.

خالصت افکار شدت کلامک انتفاسنی استلزام ایتمز. چونکه
حیات شدید اولنججا کا واسطه مفاهمه اولان تعبیراندخی شدید اولور.
اشته بوسیددن بعضاً خالصت افکار ایله چوق تاثیرلور و زلزله
سویندورکه صدوری قائلتک اختیار ایله دکلدر. مثال:

بعض دقایق وحقایق ونکت وخرده لری بیان دخی خالصت
افکاردن منبعث اولوب شونوع خالصتده مخلص و ساجم القلب مؤرخ
و مؤلفلرک آثارنده کوریلور. تاریخ نیما و تاریخ فذلکه عثمانی و سائر کی

۶۲ - اختصار: اسلوب ساده نک بر مزیت و خاصه سی دخی
اختصاردر. اختصاردن مراد نه اولدینی اکلا شلمق ایچون زینت
واحتشامدن آزاده لک وجوبی نظر ملاحظه به آلمق کفایت ایدر. زیرا
صنعت و تزیناتدن آزاده بولنق علی العاده افاده مرامه مقتضی اولدینی
قدر سوز سویلمک دیمکدرکه اختصاردن مقصود اولانده بو اولسه کرک.
او حالده منقیحت ایله اختصار ییتنده عموم و خصوص مطلق و بونک
ایله ایجاز ارسنده مابینت اولق اقتضا ایدر. مثلا:

صوک بهارک ذوقی خوشدر
طوت الندن یاری قوشدر
دو شوئه عالمی بوشدر
طوت الندن یاری قوشدر

شرقیسی تزینات اسلوبدن آزاده اوله رق کندی نوعندن
منقحدر. علی العاده الفاظ و کلمات ایله سویلندیکی ایچون اختصاری
دخی حاویدر. حالبوکه موجز دکلدر.

اسلوب ساده عبارته نک تسلسله و بالخصوص سجه ملام دکلدر.
بونک ایچون اک کوزل، اک شایان استحسان و تیره نظم عامیانه لکه
دوشامک شریطیله کلیشی کوزل یولده اولمقدر.

موضوع بحث اولان اسلوب - تعریفنده ایما اولدینی وجهه - علوم
و فنون و قصص و حکایاتک، عائله مخبراتی ایله اخوانیاتک کسوة ادبیه سیدر.

نوع ثانی

اسلوب معتدل و یامزین

۶۳ - اسلوب معتدل و یامزین: صور افاده نک اعتدال اسلوبه

خادم اوله رق علویت و عظمتله ساده لك آره سنده حائر موقع اولان طرز بیبندر که علی الاکثر دلیری لبریز نشاط ایلیان الوان شائقانه بی ویا غروب کبی حزین حزین انفعالانه باعث اولان تمایل غریبانه بی تصویر ایله . بونکله برابر عظمت و علویتدن استعاره فیض ایدن موضوعلردن دخی مجتنب بولمز .

آثار ادبیه عثمانیه ایچنده اسلوب مزینه نمونه اوله حق یکانه اثر کمال بك مرحومك شو :

تختگاه سلطنتك آق دكزه قارشی اغیاره سد اولمش بر باب آهنینی دینمکه شایان اولان قلمه سلطانیه بوغازندن کیریلیر و بر ساعت قدردها بری کتیرسه . قدرتدن نمونه لطافت اولمق ایچون یا بلمش بر حوض به شقی کوریلور .

انسان بر قاج کون اودریای صفانك كکنارنده تماشاى طبیعت ایتملیر که خزینه بدایینك ابدانده فیاض قدرتك نه کریم اولدیفنه ذهنتده بر مطالعه حاصل ایده بیلسون .

اکثر کونلرده وقتا که آفتاب تقرب ایدر ، باد شمالی ایله هوای جنوبی بری برینك آغوش و فاسندن قویه رق هر بری دنیانك بر گوشه تن آتمش و عالمك اك غریبانه بر دمی اولان زمان غروب ایله مملکتك اك عاشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین بی مثالی موعده وصال اتخاذا بلمش ایکی نازنین کبی معاقبه باشلارلر ، اوقدر آهسته حرکت ایدر لر که تنقلری بری برینك کل جائی سولدرر و صدای پالری اغیاره افشای راز ایدر اندیشه سنده در ظن اولنور .

باد شماله جلوه گاه اولان سولرک امواجی اوقدر کویچیلور و شمسك

ضیاسی او قدر پاره پاره طاغیلیر که زمینه آلتون بول ایشلمه لی بر مائی اطلس سرلمش کبی کورینور .

هوای جنوینك کزیندیکی سولر او قدر لطافت ، اوقدر صفوت کسب ایدر که رینه براق آینه فرش ایدلمش دنیله بیلیر .

پوراز کندرگاهی اولان یرلرک بعض کره اوتنه بریسنه لدوس طوقور ، بولر آچار که سرو سیمیندن فرق اولنماز .

لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض کره اوتنه سندن بریسندن پوراز کجر ، شکلر حاصل ایدر که هواده برابر بهاری پاره لهرق دکزه دو بگش ظن اولنور

خورشید منور عظمت و سلطنتله آفانه جواهر افشان اوله رق افقک منتهاسنه کنججه آتمش پاموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوفاق اوفاق بلوطلرک حاصل ابتدکی نوره غرق اولمش رنگار نه قوس قزحده نه نکین الماسده ، نه ازهار بهاریده ، نه سرغان هندیده کورمك احتمالی واردر .) مقاله بدیعه سیدر .

۶۴ - اسلوب مزینه توافق ایلیان خواص (ثروت ، رفعت و لطافت ، نژاکت و ظرافت ، طلاوت) کبی مزایادر که بر وجه آتی تعریف اولنور .

۶۵ - ثروت : افکار منیره و تخیلات شدید و نکات مؤثره نك حسن امتزاجنه دینور که بوده کلامده انصاع ایله شطارتك اتحادندن عبارتدر . کمال بك مرحومك میدیلیدن یازدینی مکتوب آتی بوکا بر کوزل مثالدر (اوطوردیفم او ، کبرلی عاشق کونلی کبی ، انشائی میلی پک کوچ حسن اولنور بر یوقوش اوزرنده . اوکی اولدقچه واسع بر میدان .

میدانك اوتهنده بر جاده وار. ایکی طرفه ایکی صره زیتون اغاجی
 دیکلمش؛ او لطیف رنگلری طالعنه طالعنه آشای طوغری
 آقدقه سولدن صاغه آسلمش بر زمره حائل شکلی باغلیور ده انسانك
 نور نظری ده آرقه سندن چکیور. زیتونلرکده اوتهنده و بر ازدها
 یوکسک بر محله اوج بش چنار وار. هر بری افلاکه سر چکش؛
 هیچ بر ثمره سی اولیان... ک هنوز نشو و نمایه باشلایان نورستان
 صرفانه آندقلری کج نگاهلری کی، او غطمتلی چنارلرده او مبارک
 زیتونلری بولندقلری موقع اعتلادن نظر حقارتلری آلتده ازمه
 چالیشبرکی کورینور. چنارلرک بر از اوتهنده حسن باشانك بر کوشکی
 وار. کوشک اوفاق برشی. ده ایکی تعمیر اولتیور؛ مع مافیه بانیسی
 اولان حسن پاشا مرحومک شاتی تبحر ایتش بر شمال ایله نظرلرده
 ادامه ایتک ایچون یایلمش ظن اولنور. کوشک بولندیقی موقع دنیاده
 بولماز بر موقع؛ ایکی طرفی آشاییدن ایکی لیمان قوجانلامش؛ ایکی
 جهته یوقاریدن ایکی طاع قناد کرمش؛ حاله باقلسه نظرده ندیمک:
 کوه و دریا ایکی جانبیدن دراغوش ایلمش
 سانکه دریا دایه سی، کهار ایسه لالاسیدر

خیالی تصویر ایدر.

حبتک غمدن کدردن خالی بر گوشه سی آرایانلر او موقه کلون
 انسان اقسام اوستی کیدوبده بر طرفه اوتوردینی کی نظرینه تصادف
 ایدن تماشای روح پرور کولکده اولان آلامک تخطرینه میدان
 ویرمیور. کویا که روزکارنده بر خاصیت وار؛ نفس ایله قلبه
 کبروب جیقدقه بوله بیلدیکی اقداری طویلا یوب عالم

عدمه سوریبور. آدم موقعک نظارتنه. لطافتنه. شکله هیشنه باقیورده
 قدرتدن ذوق روحانی عالمینه بویله بر تحت یارادلمش دیه جکی کلیور.
 او طور دینم اوطه ده نظر صاغه احاله اولوتجه میدللی لیمانی
 کورینور. دکزدن قاره یه طوغری بیضی به مائل بر شکل کیرمش ا
 ماغوسه ایله واروش بر انسان شکنده تصویر اولنه ایچ لیمان اوچهره ده
 بورون ظن اولنورا روزکار سردجه اولدینی زمان بولیمان طبیعی هر لیمان
 کی طالعله ایچنده قلیور. زلزله اوغرامش قیالغه بکزیبور. فقط
 روزکار سرد کیلنجه لیمانك بعضی برلری خفیف خفیف بیاضی
 چین چین قدر ایچیه طالعله لره اوینایور. بعضی برلری بتون بتون
 صاف و براق برحاله کلیور. عمومی منظره سی بالتصادف اوتهنه برینه
 ایریلی اوفاقلی اندام آینه لری آتلمش برواسع چنزاره بکزیبور

۶۶ - رقت و لطافت : ذهنک تراکیب کلامیه ده اجرا اولنور
 برصفتیدر. بوده اشیا یی عوامک فوقده بر درایتله اکلامق خاصه سی
 دیمک اولور. رقت یا فکرده ویا کلمه اولور.

افکارده اولان رقت اشیا یی زیاده عمیق و ظریف و دقیق بر
 کوروشدن عبارتدر. مثال : (مداهنه نقیصه نك فضیله اکر امیدر.
 ابراز محویت دفعه مدح اولنمسه بر آرزو کوسترمکدر. استحقاق
 نمایشلرینک مظهر اولدینی مکافاته پک چوق دفعه استحقاق حقیقی نائل
 اوله من. اغاجلرک میوه سی کی انسانلرک دکری دخی بعضی مواسم
 و اوقاته مخصوصدر. نیانندن شکایت ایدن چوق بولنور ایسه ده محکمه
 فکریه سنک قصانندن بحث ایدن نادر کوریلور.)

کلمه اولان رقت ماده نك بر طرفی کوستروب دیکر لرینی

اولوریہ ترک ایتمکدره . مثال : (قرالیهجه الیزابت باش وکیلہ مجلسدہ نہ کچدیکنی سوال ایله کده جواباً درت ساعت کچدی . دیمش).

۶۷ - نزاکت و ظرافت : عوامدن زیادہ افعال حبیبہ مینصر بولمقددره . و نزاکت کورمک اولیب بلکہ حسن ایتمکدره کہ بودہ استعداد ایله سرعت حسدن منبعث رقت و لطافت دیمکدره و کلامدہ مسبوق مواد رقیقہ ذہنیہ نک تعمیر و افادہ سندن عبارتدره . ظرافت حبیبہ اداره کلامیہ دہ اولان حیاتیتمزہ کورہ برقاج مراتبہ تقسیم اولنور بری تکدیردہ اولان ظرافتدره کلامہ بر بشقہ صورت و بریلہ رک تکدیر مذکور تخفیف ایدیلمور . مثلاً :

اون دردنجی لوی مغلوب اولان جنرالک برینہ مقام تکدیردہ اولہرق بزم باشمزده بولنان آدم مسعود اولہ منز . دیمش .
وبری تسلیمہ اولان ظرافتدره اداره کلامیہ دہ غموم وا کداری تخفیف ایده جک طرفلر کوستریلمور .

اولہ دهرک جفاسنه محزون

کل امر بوقته مرهون سید وھی

تصدر ایته نه غم زنده جاهل خودبین

کھی تفوق ایدر بجره کشتی سرکین نابی

و بریده مدحده اولان ظرافتدره . چونکہ عادی مدح لردن جودت ذہنیہ سی بولنان ظرافت نضر ایدر لر .

فرانسه دہ جاری رون نہری اوزر زنده او عصرده بروجه مالکاه تصرف اولنان جزائر دن برینہ اون دردنجی لوئیک عزیزمتی صاحب جزیرہ دہ قرال طرفندن استیلا اولنور ذہانی حاصل ایتمکله قرالہ

خطاباً (بوجزیرہ بریارچه قوم و چاقل طاشندن عبارتدره . اوزر زنده سو کوددن بشقہ ہیج برانچ بولماز . حالوکہ سز حکمدار جلیل الشان دقہ اغاجندن حظ ایدر سکنز) . دیدی .

ینہ فرانسه قرال لردن اون دردنجی لوئی محاربه دن عودت ایدن ملحم برمارشالی تردبان باشندن استقبال ایتمیکی صرہ دہ مارشال تردباندن عروج ایچون شتاب ایده میهرک قرالی بکلندیکندن طولانی عرض معذرت ایتمش و قرال دن (سزک کی دقہ بیراقلرینی حامل برذاتک طبیعتله حرکتده بطاقت بولنه چقندن بو بایده معذور سکنز) دیمش .

۶۸ - طلاوت : مہیج و دلقریب خیال لر . غرام ناطقہ یه باعث اولان لطیف و دلپذیر فکر و مضمونلرک ایراد و استعمالیله وجود بولور . شہہ یوقدره کہ اسلوبک بو خاصہ سی ظرافتہ وابستہ دره . انجق مسلمدره کہ صورت افادہ یه لطافت و حلاوت اکتساب ایتمدیردہ جک شی بالکمز تہیج دکل . بالکمز القای نشاط دخی دکل . بلکہ نفس ناطقہ بی حیات شائقانہ ایله لہرز غرام ایله جک ، افعالات مضطربانہ ایله مہیج ایده جک ملایمت و مؤثریت کی خاصہ لرک حسن اجتماعیدرہ کہ طلاوت دیدیکمز مزیت اسلوبدہ بوندن ظهور ایلر . مثال :

وقتا کہ کونش مغرب ازواسنه چکیلہ رک هوا یه - ایرتہ سی کون
ینہ ملاقات ایچون وعد آلدقن صکرہ یارندن آیراش برعاشق
چهرہ سندنہ کی رنگ تأثر کی - خفیف و حزین برقرالدی چوکمکہ
باشلادی . بچرمک قارشینسنده اناطولی طاغلرندن قمرک جزء اولی
کوروندی . بر صورتدہ کہ پنبہ یاقوتدن دو کولمش برهلالہ بکزرردی .
کیتدیچہ بیویوردی . بونکله رابر پنبہ لکی دہ سحر بلوطلرندن . آمریقا
کلرندن هند بیغالرندن آشاغی دکل ایدی .

اوشاہانہ عظمتہ، اوطا تلی رنگہ باقدیچہ و ہاب صور مدیلمی بہ مخصوص
اولق اوزرہ مہتابدن پارلاق، ازہار نو بہ اردن رنگین برلوحہ لطافت
خلاق ایتمش، بز آئی کوریورزده بدر منیرظن ایدیورز دیہ حکم کلپور۔
بن او بدیمہ قدرتی حیران حیران تماشا بہ طامش ولذت وشوق ایلہ
حتی نعدن او قدر ذوقیاب اولدیمسی بیلہ اونودہ جق بر حالہ گلش ایدم کہ
بردنبرہ نظرمدہ کی لوحہ تماشا دکشدی، ہان ظن ایلدیم کہ دنیا دکشدی،
مگر اونوردن مخلوق مہتابک وضعیتی دکشمش، چنار انا جلیرینک
پاراقریلہ قارشلی قارشلی بہ گلش ونظر کاہمہ زمرددن بر بلوط ایتمشدہ
ایچندہ یا غمور دانہسی برینہ الماس بارچہ لری دو کیلیورظن ایتدم۔۔۔ (کمال
(آثار ادیبہ بی زیادہ سببہ رنگین ودلیذیر ایدن خاصہ طلاوتک
الہ قوی دشمنی تکلفدر۔ آندن تحفظ ایچون طبیعتک مہمہ ادیبہ
اعتنا اولمق اقتضا ایلر۔)

نوع ثالث

اسلوب عالی

۶۹ - علویت وعظمت موضوع ایلہ احتشام تعمیراتی احسود
ایلیان طرز افادہ بہ اسلوب عالی اطلاق اولنور۔
انفعالات شدیدہ ایلہ مہیج اولان انسان کندندن کچر، افکار و حیاتک
افق اعتیادندن غیر مرتئی برعالمہ چیقار، اوزمان افکار و حیات مانوس
بشر اولان مرتبہ لردہ ظہور ایتزده حیرت واستغراقی، حالت وجدی
مصور اولان شدت وعظمت ایلہ تجلی ایلر کہ بو اطوار خارقانہ بی تبلیغ
خادم اولہ جق نہیج افادہ دخی، علویتیلہ، احتشامیلہ بو طرز افادہ در۔

اسلوب عالی مناجات ونعوتہ، مرتبہ بہ، خطبہ لرمہ، فلسفہ بہ تاریخک
بعض بارچہ لرینہ تراژدیلرہ وسائر مردولو مقدس وعالی مباحثہ
لا یقدر۔ مثال آئی مکاشفہ حکیمانہ نک برلسان حق پرستانہ سیدر مثال:
ہ الہی! آثار قدرتک وجود ذات مقدسکہ دلیل عانی ونہایتسز
عالمک انتظامی بر مبدع حکیمک صنع وتدبیریلہ اولدیفنہ برہان جلی
ایکن وحدانیتکی اعتراف ایتامک ادرا کدن بیددر۔

صاحب عقل اولان نوع انسان بوندہ متفق اولماق عقلاً قابل
دکدر۔ آنجق نور الوہیتک پروانہسی آتش قرص شمسک بزم
کوز مزده کورینان عظمت موهومہ سنک بر ذرہ قدر حکمی بوغیکن
کندی نور و ضیاسی، کندی وجودینہ دلیل اولدیفنی حالہ حد
وغایتی بولنیمان موجودانک خالق اولان اقلہ تعالینک وجودینہ خارجدن
دلیل آرامق عقول قاصرہ نک کاریدر۔

الہی! موجوداتہ احالہ بصر بصیرتہ وجود وحدانیتکی وعظمت
وقدرت الوہیتکی، کنہ ذاتکی بیلیمک، اسیر برزخ وجود اولان
عاجز قولر کہ محال اولمشدر۔

الہی! تجلی انوار قدرتدن آریلوب بوکون محروم لقای ذات
اقدسک اولان ارواح یارین بو قالب مستعاردن جدا اولہرق حضور
سعادتکہ رجعت ووصول شرقہ نیل ایلہ دریای نور وحدانیتکہ التحاق
ایلد کدہ بنہ کنہ ذاتکی بیلہ میہ جکندن درگاہ الوہیتکہ بت حزن و الم ایدرزہ
صبحی پاشا - تاریخ اسلام

دیگر: حق نسالی عظمت عالمک بادشہی
لامکاندر اولہماز دولتک تختکھی

خاصدر ذات الہیہ منہ ملک ازلی
 بی حدود آندہ اولان کوکبہ لم یزلی
 اثر حکمتیدر یرلہ کوکک بنیادی
 طولو بوش جملہ ید قدرتک ایجادی
 عزت و شانی تقدیس قیلار جملہ ملک
 اکیلر سجدہ ایدر یش جلالندہ فلک
 امری وجہ اوزرہ یرایلر کیجہ کوندوز حرکت
 دکشور تازہ ثور موسم فیض و برکت
 برتور حمتک لمعہ سیدر آیلہ کونش
 تاب خشمندن آور آلسہ جہنم آتش شناسی

۷۰ - اسلوب عالی بہ جیبان اولان مزایا (شدت - حدت - احتشام - علویت خصوصاً) درکہ بروجہ آنی تعریف اولنورلر -
 ۷۱ - شدت : افکار و حیاتیاتہ زیادہ قوت و یرمک ایچون طرز افادہ بی قصر ایلہ و تیرہ ایجازہ قرین ایلمکدر -
 واقعا موضوعک تشدید سلابتی ایلہ اظهار عظمتہ خادم اولان طریق بیان و تیرہ ایجاز اولہ بیلور -
 خریطہ عالمہ عطف نکاح شہامت ایلیان خلد آشیان سلطان سلیمک :
 (دنیا بر پادشاہہ کفایت ایدہ جک قدر واسع دکلتش)
 کفتار جلالت نزاری او خاصہ اعتلابی مصور اولان بدایمندن اولدینی
 کبی مثال آنی دخی بومزیت جلیلہ بی محتوی اولان امثال نادرہ دندر -
 (بزظہور مزدن بری کثرت عدولہ محاربه ایلمدک ، نصرت الہیہ بہ
 اعتماداً جنک ایتدک ، آنلرک کثرتی مانع فوز و نصرت دکلدن)
 صبحی پاشا - تاریخ اسلام

۷۲ - حدت : حیاتیات ایلہ تحریک اولمش بر شدت دیمکدر
 و بوندہ کلامدن زیادہ تکلم و حرکتندہ بطش و قوت اولور -
 مثال : (حاکم انسان دکل جناب حقدر - زیرا یقیناً معلومدر کہ حرکتک
 اسبابی استرابی استرفنا اولسون شمال اولرک حکمی دائماً علیہ مدہ اولہ جقدر -
 آسایشی حیاتمدن زیادہ سورم اتحادہ محبتم دخی تعریف اولنمز
 درجہدہ ایدی درت سنہ دنبرو بو اتحادک حصولہ منتظر و امید وار
 اولدم - بوندن زیادہ بکلمک بر قباحتدر -

آسایش امید یبتون بتون محو اولدی - انتظار امیدم بہودہ ایش
 جناب حقک ارادہ سی البتہ ظہور ایدر دائماً جنوبلری حقلی بولیورم -
 ابراحام لثقولنک ریاستہ انتخابی جنوبلرک حقوق و ادارہ لری علیہندہ
 بر اعلان حریدر - بر معاملہ تجاوزہ تا اسیر و خراب اولنجیہ قدر طیانکتر
 دینلیور بونہ جتدر جنوبلورلر دها عقل و درکہ ایش کندولرینہ دوشنجه
 مقاومت و تحمل افکارندہ بولندیلر - ای شمال اولر ظلمہ بہ امانت
 و سربستلکہ حقانیتہ محبت ایتک و منہملرلہ قونستیتوسیونی اخلال
 ایدنلری اورمق ابا و اجداد مزک اصولیدر - تاریخمز بو اصولی بکا
 اخطار ایدر و هیچ بروقت اونوتدرمز -

حاکم جناب حقدر حقانیتی و طنمدن زیادہ سورم اگر خطا دہ
 ایسم جناب حق عفو ایتسون محبت جنوبلرہ منحصر در (فقرہ سی کبی -
 ۷۳ - احتشام : ترینات ادیبہ نک عظمت و علویت فکر و خیال
 ایلہ ہم آہنک اولسنہ احتشام دینورکہ انواع محاسنی جامع اولان اسلوب
 مزینک اسلوب عالی طرزندہ ظہوری دیمکدر - شیخ غالبک مشہور
 معراجیہ سی کہ غرام عاشقانہ ایلہ لبریز اولان قوای مکاشفہ نک تر جان

غییدرہ آندن نقل ایتدیگمز پارچه احتشام اسلوبی حاوی اولان آنارک
اک جلیل الشان، اک بلند انواعنددر :

آینه نور اولوب شب تار
بار ایلدی یاره عرض دیدار
کوندردی خدا ایدوب مشیت
چیریل امینی بیگ دعوت
هرکه که اینر آسمان دن
سان عرشه چیقاردی خاکدان دن
تبشیر قلوب سروش اعظم
دیددی که ایا رسول اکرم
آدین قودیلر براق بیکتا
کلدی ایاغکه عرش اعلا
ایله کذر عرش و آسمانی
عززون بیورمه لامکانی
اول مقصد کن فکان ایجاد
فرمان خدایه اولدی منقاد
هرشی اولور اصله شتابان
چیقدی ینه آسمانه قرآن

احتشام طمطراق افادهیه وعلویتقروشلفه زیاده سیله مساعد
اولدیفندن خنده استخفافه باعث اولغه زیاده سیله مستعددر .
طلده علویت افکار وخیال صاحبی اولغنی کیم ارزو ایلمز؟ لکن
قدرت فاطره بوخاصه جلیلهینی او قدر میذول ایتماش!

طمطراق الفاظ ایله و متعلقانه احتشام ایله علوی اولوق ممکن دکلددر .
غرب مشاهیر ادبا سندن قتلون بوتوع علویتقروشانی مؤاخذه ایلدیکی
صرهده شوسوزلری سویلر : « بر جوق ذوات طمطراق افادهیه خادم
اولان الفاظ و تعیرات آرارلر . بونلر کلمات و الفاظده عظمت و احتشام،
افکارده اغلاق و مبهمیت بولندیعی علویت حاصل اولمشدر ظن ایدرلر .
هیئات! بلاغت مؤدا نه طمطراق عباریه نه طنطنه الفاظه محتاجدر .
عظمت و علویت دیدیگمز مزیات که اعجاز و تسخیر قوتنه مالکدر .
اجبار طبیعت، تصنعه فلانه هیچ احتیاجی یوقدر .»

۷۴ - علویت خصوصیه : عقول بشریه نیک یتشه بیلدیکی مرتبه
وسمت و عظمت و رفعت ایله افاده کلامه دیرلر بوایه بالطبع نادر آسانجه
زیب صدور اولور . وعلویت خصوصیه برکله برنکته برحرکتدن عبارت
اولوب تأثیری ایسه برق کیدر . و بولکلامک منشیره اختصاصی اولوب
عادی بر آمدن بیله صدوری جائز و واقعدر فقط اوله بر آدمکه صحیحاً
مایوس و منفعل قالمش و یا خود قوه روحانیه سی اقصای مراتبی بولمش اوله .
خاتونک برینک ثمره فوادی اوله رق طوبی بر اولادی اولوب اوده
حالت تزعده و حسب البشریه کندوسی دادخواهانه جزع و فزعده ایکن
حاضر بالمجلس اولان خواجه (سز اولادکزی جناب حقه قربان
کوندریورسکنز نته کیم حضرت ابراهیمده اوغلی حضرت اسماعیلی
کوندردی ایدی دهرک زعمنجه نسلی ایدر . و موسی ایها دخی جواباً
(الله تعالی حضرتلری بویله بروقنده والدهلری تکلیف ایتمز) دیمش .
(و جناب معاویه نیک زمان سلطنتنده سواحل افریقیهیه مأمور قلنان
زمره مجاهدینک سرعکری عقبه بن نافع فاس حکمتک جنوب غریبته
و بحر محیط غربی ساحله قدر کیدرک و سوار اولدینی اسی بحر محیط

مذکورہ سورہ رتک و یارب شاهد و ناظر سک کہ شو دریای عمان مانع
مشی و سیران اولسیدی اسم جلالکی دها ایلری کوتورردم .
سوزی بر کوزل مثال اولدینی کبی .

۷۵ - علویت خصوصیه (تصویری و یا خیالی . فکری . حس)
کبی احواله انقسام ایدرکه بونلرده بروجه آتی تحریر اولمشدر .

۷۶ - علویت تصور : یا خود علویت خیال : علویت صوری
موجب تخییر اوله جق و جهله امور عالیہی شدتله صور حقیقیلری اوزره
تصویر ایتکه دیرلر . مثال : مرچیا ای قبرستان مقدس ای خرابه زار
تہائی ! ای دیوار بہت و حیرت امر اجمنکام سنک . حقیقتده سکانکاه
ایدن عوام منظرہ حزن آلود گدہ مختفی هول و دہشتدن کرفنار اضطراب
اولور ، اما بن شی تماشا ایتدیکہ کوکلم بر جوق حیات مستوره و افکار
علویہ ایله ذوقیاب اولور مرچیا ای سنکستان حیرت ! ای
معمورہ خرابی ! ای عزلتسرای وحشت ! ای دہشت آباد عبرت ! بوقنا
کشورینک سرحد ختامی بیسک بیلم نہ جاذبہ مقاومت کدازہ مظهر
اولمشک کہ ابنای بشر ہر آدمینی سندن فرارہ بول بولمق ایچون آتار .
ینہ بیچارہ ہر آفاق آندجہ سکا بر آدیم دها تقرب ایدر (وولکہ)
مثال دیگر : « ای صاحب ابتصار ! بو مزاری امالہ نکاہ اعتبار

ایتمدن گذار ایلمہ کہ باشی اوچندہ کوردینک نشان دکل قنای عالیہ
برمتججر مثال حائلدر . درونندہ غنودہ سکون اولان مرحومک روحنی
برفائجہ ایله شادایله کہ سنکدہ عاقبت قرار کاهک بو خاک سپیدلدر . دست جلاد
اجلدن نہ جوان قوی خلاص بولور نہ پیرزبون . انالہ و انالیہ راجعون .
۷۷ - علویت فکر : بر فکر عالی بی کمال اختصار ایله بیان ایتمکدر

مثال : (بشرده دائم اولان کالدر ، جمال متحول اولور . اترده قائم
اولان مقالدر ، مال منتقل اولور .) - تصویر افکار -

۷۸ - علویت حس : طبیعت بشریہ نیک مافوقندہ اوله رق قوہ
قاصرہ مقطورہ ایله قدرت بالغہ فاطرہ کو ستر مکدر .

مثال : « اغلیہ رق بر صدای حزین ایله کاشکی بیرو سدن چیقماش
اولیدم دیدیکی آندہ پدربیکز کوزمه ایلشدی ایہدہ بیلمدم بو کیمدر
دیدم او یسم دیدکدہ جہنم قبولرینی آچلمش کوردیکمدن افزون
دہشتلتوب ای غار ایتیدیورسک و ای شمس سندہ کوریدیورسک .
دیہرک مظانی تعداد ایلدم » یوسف کامل پاشا - ترجمہ تلماق

مثال دیگر

- « یقیل ای طارم سپہر برین سو یوک ای شمع قہ زرین »
- « بوزول ای امتزاج عنصر چار اوزول ای عقد عقدہ پروین »
- « طاغل ای چند یشمار نجوم طولوک ای ماء سرعتیلہ ہمین »
- « اغلہ ای ابرقیل یاشک باران ایکلہ ای رعدا یدوب فغان وانین »
- « ای سحر چاک قیل کریبانک ای شفق ایله بتریکی بر خون »
- « بورون ای شب لپاس ماتمکی قراروب ایله خاطرک غمکین »

مثال دیگر

« حیف اول مست حیاتہ قیدک ای ساقی چرخ
نجام کامہ قائمہ دن طولش اجل پیمانہ سی

ای زمین خوش طوت نوازش ایله ای روح الامین
کیم بو کوہر بارہ برشاہ جہان جانانہ سی »

(فاضل)

فصل ثانی

صور انشا

۷۹ - انشا صورت تعبیر جهتیه ایکی درلودرکه برینه (انشای مرسل) دیگرینه (انشای مسجع) تسبی اولتور.

۸۰ - انشای مرسل : صنایع لفظیه دن وبالخاصه مسجع و جناسدن تاری اوله رق الفاطی دوزکون معناسی بتون اولان اصوله دینورکه بویابده لسانیمون نمونه امثال اولغه شایان اولوب قواعد لسان عثمانیه تک امامی اولان جودت پاشا حضرتلرینک (قصص انبیا) سی اک اعلامثالردندرکه کیف ما اتفق اچدیغیمز برحیفه سنده کوریلان شوه (چونکه مدینه اطرافنده کی قبائل دخی حج و طواف نیتیه گلش اولدییلر اردوی هایوننده قریشک کوزینی بیله بره حج مرتبه غلبه ک پیدا اولوردی . لکن انلر قورقوب برلکده گلده کلرندن عسا کراسلامیه عددجه آز وحج نیتیه جیقمش اولدقلرندن اسباب سفریه جه دخی تدارکسزایدیلر . قریش ایله برنده قوتلی وادوات حربیه لری مکمل اولدیفی حالده جوار مکده بولسان قبائلی جمع ایدیورمش اولدقلرندن اهل اسلامه نسبتله قوتلری قات قات زیاده ایدی .

تو حالده اهل اسلامک تا شهر مکته کنارینه قدر کیدوبده قریشی هیچه صایملری فوق العاده برشجاعت و فقط اوله برقوی دشمنه قارشو اوراده اوزون اوزادی به طور مق دخی مخاطره لی برحال ایدی . بناء علی ذلک اهل اسلامه کوره هرصل اولورسه اولسون قریش ایله بر مصالحه یا بقی مقتضای عقل و حکمت ایدی) فتره سی پک کوزل بر مثال اولدی .

۸۱ - انشای مسجع : (مجامع الادبک) برنجی جلدینک درونجی بدیع کتابنده (محرر - جمع و توابی) اصوللریله یازیلان شیلردرکه بوندن اولکی فصلده بیان اولنان اسلوبلرک هر برنده جاری اولغله بالکمز بر مثال آتانیله اکتفا اولدی :

اسلوب ساده ایله انشای مسبحه مثال .
(ای ناس کلیمکز دکله یکز ، عبرت آلوب بلله یکز یاشایان اولوره اولن فنا بولوره یاغمور یاغار ، اولتر بیترا ، چوجقلر طوغار ، صکره هپسی محو اولوب کیدر . وقوعانک اردی اراسی کلمنز ، همان بربرینی ولی ایدر قولاق و بریکمز ، دقت ایدی کمز ، کو کده خبر وار . برده عبرت آله حق شیلر وار ؛ بریوزی بر قارش ایوان کوزی بریوکک طوان ، بیله یزلر یورر ، و کزرلر طوررلر ، کن قالماز ، کیدن کلز ، عجب وار دقلری بردن خشتود اولوبده می قالیورلر ، یوقسه اوراده براغیلوبده او یقویه می طایلیورلر ؛ بین ایدرم اللهک عننده بر دین واردر که کلسی پک یقین اولدی ، کولکسی باشکمز اوسته کلدی ، نه موطلو اول کیمسه به که آکا ایمان ایدوبده اودخی هدایت ایله ، وای اول بدبخته کیم آکا عصیان و مخالفت ایله . یازقلر اولسون عمرلری غفلت ایله یکن امتلره ...

ای جماعت ! آیا هانی ابا و اجداد ؛ هانی مزین کاشانه لر ، طاشدن خانه لر یابان عادو عمود هانی دنیا وارلقه مفرور اولوبده قومنه بن سزک اک بیوک ربکزم دین فرعون ایله نمرود ، انلر سزه نسبتله دها مالدار ، وقوت و قدرتمنه صاحب اقتدار ایدیلر . بو بر آنلری دکرمنده او کوتدی ، توز ایتدی ، طاغندی ، کیکلری بیله جوریبوب طاغندی ، اولری بیقیلوب ایصسز قالدی ، برلرینی یوردلرینی شمدی گوپکر شنلدر یسور .

ساقین آنلرکی غفلت ایتمیک، آنلرک یولنه کیتمیک، هرشی فایدر باقی
آنجق اودره، طوغ غمامش و طوغ غور مامشدره اول کلوب کچلرده بزه عبرت
آله جق شی جو قدره، اولوم ایر ماغنک کیده جک یرلری وار اما چیقہ جق
یری یوقدره، بیوک کوچک هب کچوب کیدیوره کیدن کری کلپوره
جزم ایتدم که عامه یه اولان بکاده اوله جقدره. (قصص انبیا)
اسلوب معتدل ایله انشای مسجعه مثال :

(مقام اقدس رفعتی زیارتله وزان اولان نسیمک، نقل ایتدیکی خبر
بشارت اثر، ونشر ایله بکی بوی دلجوی دلبر، بی اودرجه سرمست و لال
ایلرکه بلا اختیار، کوکلدن کلان آه آشبار، نسیمیده دوچار اعتلال ایلر.
سربین سربین وزان اولان صبا، آتش درونی اطفاء، و آثار سکری
احما ایتک ایستر. فقط اساساً آتش اوجاغندن، و عبرت باغندن، گذار
ایدوب بورایه نار و نکهت یاری بر گذار ایتدیکندن یاغقلنی زیاده،
وسرمستکی اعاده ایلر... الخ)

اسلوب عالی ایله انشای مسجعه مثال :

[تعاونوا علی البر - فرمانه و اخوت اسلامیه نك حال و شانه
واقف اولانلر ایچون بر فلاکت اوضرایان و طنداشلری حقنده الدن کلن
معامله محنه بی اجرا ایتک برنجی درجه ده فرائضدن عد اولنور.
اجداد مزک بو فریضه خیریه بی ایفاده کوستردیکی مآثر، دیلرده داثر در،
نیجه نیجه داستان مفاخر، پیدا ایله شدره، حتی وقایع سالفه دن آکلاشیلیرکه
حسنات اوغرنده آقچه دکل نقد حیات بذل ایده جک قدر قوت ملتزده
عادات جاریه دن عد اوله جق درجه ایدی (.....) - تصویر افکار -
بجامع الابدیه دیدیکز وجهله بوراده تکرار ایدرزکه - جمع تکلفسز
وطیبی اوله رق یوز کوسترزه لطیف و بلیغ اولور و اگر تکلفله

ظهور ایدرزه موجب کراحت اولوب انشایی مقبولیت دائره سندن
دوشورر بناء علیه زورله مسجع یاغنه هوس ایتک دوزگون بر شیئی
بای حال بوزه جقم دیه اوضرا شق قیلندن اوله جفندن مسجع طبعاً توارد
ایتدیکه انشای مسجعه یا ناشمیوب انشای مرسل طرزینی اختیار ایتلیر.

فصل ثالث

حدود افاده

۸۲ - افاده اقتضاسنه کوره (مساوات - ایجاز - اطناب)
اصوللریله جلوه کر اولورکه بونلرک جمله سنک تعریفلری و فواید و محظور
لری ایله مثاللری (بجامع الادب) ک ایکنجی معانی کتابنده تفصیل
ایدلدیکندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی.

فصل رابع

اسالیب انشانک موافقی

۸۳ - بویابک فصل اولنده بیان اولسان اسالیب انشانک محل
استعماللری درجه لینه کوره متنوع اولدیغندن اکیال فائده ضمنتده
بو فصلده انلره دائر معلومات لازمه اعطا اولنور. شویله که :

۸۴ - (اسلوب ساده) : اساساً اوچ یرده استعمال اولنوب بونلردن :
برنجیسی - محافل عمومیه ده سامینه القای مراسم خصوصنده ایراد
ایدیلان نطقلرده

ایکنجیسی - عبارته نك شطارتی ماترم اولیوب معناک مکملیت
ولطافتی مطلوب اولان مقالات علمیه ده

او چنجیسی - كافة تألیفات قبه و مكاتبات اهلیه و اخبارات عمومی و احكامده
اولور كه بونلك بهضیلرنده نادرأ اسلوب معتدله جواز وارسده
اسلوب عالی استعمالی غیر لا یقدره

٨٥- (اسلوب معتدل) - دخی اوج حالده استعمال اولتوب بونلردن:
رنجیسی - محافل علمیہ خطبه لرنده

ایکنجیسی - روایات مهمه و اوصاف ایله خصوصی تاریخلرده
و بالخاصه سیرلرده

او چنجیسی - اصحاب مراتب پینده کی مراسلاتده اولور.

٨٦- (اسلوب عالی) - دخی اوج حالده استعمال اولتوب بونلردن:
رنجیسی - مجالس ادبیہ خطبه لرنده

ایکنجیسی - بعض تألیفات و تصنیفاتک دیباچه لرنده و شاعرانه
وصفله و بلیغانه مقاله لرنده

او چنجیسی - تحریک عواطف ضمتده یازیلان مقالات مخصوصده
و حماسیانه استعمال اولنور که هرمنشینک بواحه اله دقت ایتسی و جانب
مخصوصه دندر.

اصل رابع

تحمین انشا

٨٧- تحمین انشا دینلان شیر علم بدیمک محسنات لفظیه
و معنویه سنی بیلوب ایجابنه کوره صرف ایتمکدن و کوریلان برده
یلمکدن عبارتدرکه (مجامع الادبک) رنجی جلدینک دردنجی بدبع
کتابنده محسنات مذکوره مع زیاده مندرج اولدیقتدن ارباب مطالعه نك
اورایه مراجعتلرنی توصیه ایله قواعد انشانک رنجیسی اولان بو
کتابه حتم ویردک. (ومن الله التوفیق)

نادر کتیبنا رشید کتیبنا

(بکری بدنجیسی)

قوانینک علانیشنا

دن
ایکنجی کتاب

فوزانیشنا

محرری
ارکان حریه قائم مقام لرنده نامتعلی
محمد رفعت

معارف نظارت جلدینک رفعتید طبع اولنمشره

در سعادت

قصار مطبعه سی باب عالی جاده سنده نومرو ٢٥

صاحب و ناشری: کتابچی قصار

١٣٠٨

و موجب انباء و عبرت اولان فقره لر در که بونلرده يالکز (مثل)
ويا خود جمع صيغه سيله (امثال) دینور.

قسم اولی تشکیل ایدن امثال ایچسون (مجامع الادب) ک برنجی
جلدینک ایکنجی معانی کتابیله اوچنجی جلدک ایکنجی کتابت
و خطابت رساله سنده تعریفات و امثله لازمه اعطا اولدینی کبی درنجی
جلدک برنجی کتابی اولان (جوهر چهار یار) دخی سراپا بونلردن
عبارت اولدیندن ارتق بوراده آنلره دائر تفصیلات اعطاسنه لزوم
کور میوب هوسکاران انشانک شناسی مرحومک ضرور امثال کتابی ده
سراپا مطالعه ایلملرینی توصیه ایدرک اشبو کتابده امثالک ایکنجی قسمه
عائد احوالی بروجه آتی اوج فصل اوزرینه ترتیب و تحریر ایلدک :

فصل اول

امثالک تعریفی و فائده لری

٤ - امثال : ظاهراً حقیقی اولوب باطناً انسانک ارشاد و تهذیب
مدار اولان احکامی شامل برطاقم تألیف لر در که هم نترأ هم نظماً ایراد
اولنور لر.

امثال ک رک منشور اولسون، ک رک منظوم اولسون صر سیه ایراد
اولنورسه انسانی حقیقه ارشاده مدار اولان تألیفاتدن اولدق لری جهته
قنون انشانک برنجی مرتبه سندن عد اولنور لر.

بونلرک فائده سی حقه ده (خطیب علی بن عراقی) نک در میان

قنون انشا

١ - مدار علم انشا اصول و قنوندن عبارت ایکی رکن اولدینی
بیان ایلمش و بونلردن (اصول انشا) قسمی اشبو (قواعد علم انشا) نک
برنجی کتابده تحریر و اتیان ایتمش ایلدک. بوراده دخی قنون انشادن
بحث ایده جکز.

٢ - انشانک قنون ایتدیکی احوال لایمه ایه ده جمله سی (امثال.
توصیف. مناظره. روایات. تاریخ. مکاتبات) ناملری التده جمع
واجمال ایتک ممکن اولدیندن اشبو القی نام ایله برر مبحث مخصوص
اوزرینه تدوین ایلدک.

قن اول

امثال

٣ - امثال : کلامک روحی، الفاظک جوهری، معاینک زینتی
اولوب السنه ده شعر دن زیاده سائر آدن مؤثر، آدن بقادر، قیامتیه
قدر پایدار اولان - و زلر در که موضوع اعتباریله ایساً ایکی قسمدر.
برنجی قسمی : شول اقوال موجزه در که غایت مهم معناری
تصویر ایدرک تطبیقات فعلیه ده بر حجت مقامیله بولنوب اکثریته
(ضرب مثل) نامیله یاد اولنور لر.

ایکنجی قسمی : حیوانات، نباتات، جماداتدن اقتباس ایدیلن

ایلدیکی فقره آتیه مطالعه اولندینی حالدہ قناعت کافیہ حاصل اوله جفتده شبه یوقدر. مشارایه بیوردرلرکه :

ملوک امویهدن عبدالملک بن مروان زماننده شامده طاعون ظهور ایتدیکندن ملک و مملکتی ترک ایله دیار آخره کتیمک سوداسنه دوشر. حالبوکه بوکا جواز شرعی اولدینی کی خلق نظرندده بک چرکین برشی اوله جفتدن اکا بردولت عبدالملکی بو عزمنندن چویرمک ایچون مناسب چاره ارارلر و حضور هایونلرینه کیروب ایچلرندن اک ظریف اولان بریسی برمناسبت کنوره رک آتیده کی مثلی تقریر ایدر:

{ تلکی ایله ارسلان مثلی }

(تلکینک بری ارسلانک برینه تقرب ایدوب حسن رضانی تحصیل ایدرک انک دوستی اولور. و کندیسنک عجزینی اعتراف ایله سباعدن محافظه ایدلمنی رجا ایدرک ارسلانک سایه حمایته صیفینیر. ارسلانده تلکی بی ربوزنده کی جانورلردن محافظه ایده چکنه داتر سوزویرر. کونک برنده هواده مدهش برقره قوش کورونور. تلکی کمال خوفدن ناشی ارسلانک صرته پیرسه ده او مخوف قوش سرعت و دهشته کلوب تلکی بی بیچمه نه آور. تلکی ایسه ارسلانه خطاباً - یا حامی سوزکده طور میورسک هانیا حایه؟ زرده محافظه؟ - یوللو سرزنشاه قاریشق رجالر ایدر. ارسلان دخی اکا جواباً - بن سنی ربوزنده کی سباعدن محافظه به سوزویرمشم. بو بلا ایسه آسانیدر - سوزی ایراد ایلر.)

عبدالملک بو حکایه بی ایشیدر ایشتمز افاده سهاوییه قارشو کلک ممکن اوله میه جفتی ادراک ایله متصح اولوب عزمنندن رجوع ایلر.

فصل ثانی

امثالک تقسماتی

- ٥ - امثال اساساً (فرضیات ممکنه. اختراعات مخیله و مختلطه) ناملریله اوج درلو اولوب بروجه آتی تعریف اولنورلر.
- ٦ - فرضیات ممکنه ایله اولان امثال : انسادن صادر اولمش کی کندیسنه اسناد اولتان شیردرکه بونک (حکایه) دن ایکی وجهله فرقی واردر.

برنجی وجه - امثالک ضمننده مطلقاً بر حصه بولنمی.

ایکنجی وجه - دخی حیز امکانده اولدینی حالدہ غیر واقع اولمیدر. حکایه ایسه فی الحقیقه واقع اولمش برشیک بیانندن عبارت اولدینی کی بای حال کندیسنده بر حصه بولنق شرطیله ده مقید دکلدر [*] مثال :

{ بوغوله جق چوجق }

لایقوله یوزمک بیلمین بر چوجق یوزرم هواسیله برنهره کیرر. تمام بوی ویرمیان محله کلنجه بوغلمق علامتلی کورونور.

[*] بونن اون بیدی سنه اول یازدینم برامثال کتای واردر که معارف نظارت جلیله سنک انتضایله اولوقندنبری مکاتب ابتداییه تدریس اولنیور. بوکا اولوقت (حکایت منتخبه) نامی ویردیگرده خطا ایتدیکم شو تعریفله ظاهر اولیور. حیفا که رسمی بروغراملرده یله بونام ایله یاد اولنیور.

نهرک کنارنده کی بولدن کچن بر آمدن استمداد ابدر .
 او آدنده صویک کنارینه کلوب :
 آیارامن، آحایلار یوزمک بیلیمورسکده صویه نیه کیردک یولنده
 لوم وتویغجه باشلائیجه چوجق :
 یا هو اولانی بوغوله دن، اولومدن قورتارده صکره تکدیر ایت
 دیر .

{ حصه }

دوستک بر شده دوشنجه انی اولانخلیص بعده تکدیر ایت
 (امثال لقماندن مترجم)

مثال (۲) :

{ پرخته جاهل }

اوقودم بر خوش ازده بوکوزل فقره بی بن
 انی نظم ایلم ای جانم اوقو شوق ایله سن
 وار ایدی برکشی امی ایدی اول خانه خراب
 ایشی رنجیرلک اولوب ایلر ایدی باغه شتاب
 چالیشوب چوجقه میجاقدنه برکون اوکشی
 یوریلوب ترلیرک یاندی بر اقدی هر ایشی
 اسیردی اوکوزل برده سرین یل اوزمان
 ایکی اوج ساعت آجیقده او بودی قالدی همان
 تری واردی اوشودی آلدی صوغق بر ایچه
 طویلوب صتمه به پک اولدی مذب اوکیجه

دیددی فرداسی کونی اوغنه ای طفل ادیب
 ارا بول سویله که کلون بکا بودنده طیب
 چوجق قوشدی طیبی آلهرق کلدی کری
 کلیچک کوردی طیب خسته انی پک ایلری
 ایکی ترتیب سویازوب دیدی سولردن برینی
 ایچه نوبت ایله همه سوره اول دیبکری
 چوجق اجزاجیدن الدی ایکی شیشه طولو صو
 برینی شربت ایدی دیگری مهلك بر آغو
 شیشه اوستنده علاجک وارا دی تعرفسی
 یوغیدی چونکه قراشدن انک معرفسی
 خسته آلدی شیشه لردن برینی صاغ ایله
 ایچدی شربت دیه زهری سوره جک کن بیلنه
 سزیدن باشلادی قیورانعنه فریاده همان
 کچیچک التي دقیقه چیقووردی قوجه جان
 بدری اولدی چوجق آغلمنی ایتدی فزون
 داییمی عالم اقدی دیدی ای طفل زبون
 اوقومق یازمنی بیلیدی بیا صکده فرضا
 باشنه کلز ایدی بلکه ده بر بویله قضا
 عبرت آل اوز بدرکدن صاقین اوله پراماز
 [ایلمه وقتی ضایع دیه قیش یاز اوقو یاز]

(رفعت)

مثال (۳) :

{ میراث یدی چو جمله صادق لالا }

بر ذات مکارم سیر و هیئت آور
 دنیاغه نائل ایدی بختی دخی یاور
 مرهانکی ایشی طوته کوروب تقع عظیم
 اللهه عرض ایلردی شکر صمیم
 دنیاده آنک براملی وار ایدی ساده
 ایزدی که نامی آنه خیر ایله یاده
 بو شوق ایله برخیلی مبرات ایله خیرات
 یاپدرمش ایدی برنجی برلرده اوخوش ذات
 خیرات و مبراتی تأمین ایچون اول
 تخصیص قیلاردی نیجه اراد مکمل
 مخدومنی اوقافنه ایندی متولی
 ایش بیتدی آنک کوکلی دخی بولدی تسلی
 اما متولی چو جوق بک کوجو جگدی
 تحصیله لازم اولان ایش بک بیو جگدی
 ایتدی بر لزومی دخی حقیله اوقدیر
 صورتی ارادی ایلدی بووجهله تدبیر
 تحصیل ایچون اول طفلی طوتوب مکتبه ویردی
 اما که بونی آز کوره رک بویله جه دیردی
 لازم بوکا بر خوشجه مرینی اوله خادم
 تعلیم ایله ارکان ادب طرزینی دائم

بولدی دیلکی اوزره ادب اهلی برانسان
 کیم شهرتی اول ذاتک ایدی ملا سلیمان
 ایلک اوکجه سلیمان ایدوب خلیجه اکرام
 ایله دیدی بو نورسی تربیه به اقدام
 فضلی کبی وجدانی کوزل ذات ایدی ملا
 جدی ایدی هر طور شقایوق ایدی اصلا
 جدا صاریلوب ایلدی تربیه به همت
 اما بو کوزل ایش چو جغه کلدی اذیت
 دلگیر ایدی عقلنجه چو جوق هپ لاسندن
 برشی یابامز قورقار ایدی بک یاباسندن
 بو حال ایله بکدی ارادن اوچ سنه جک تام
 مأمول ایدی ملا آنک اوله سینی خوش انجام
 حیفا که فلک چکمدی چوق کوردی بو خالی
 قیدی پدرك جاننه قالدی اوی خالی
 فوت اولدی پدر بولدی چو جوق برایی فرصت
 فرداسی کونی ویردی سلیمانده رخصت
 در حال بر الای چاقین آنک عقیقی جلدی
 کیتدی ادب ارکان یرینه دبدبه کلدی
 چوق بکمدی محو اولدی آنک پاره سی بیتدی
 بر خلیجه املا کنی صاندی هدر ایتدی
 ملا ایسه شکران ایله لطفن ایدرک یاد
 بو حاله اول نورسک ایلر ایدی فریاد

کیتدی چوجنه اغلیه رق ایتدی نصیحت
 عرض ایتدی صداقله اکا درلو حقیقت
 تأثیرینی کورمک نروده کندی قوغلدی
 آلام ایله کوز یاشلرینه سانکه بوغولدی
 بک زاده ایسه هرکیجه بیک درلو صفاده
 هیچ الماز ایدی عاقبت امری او یاده
 غیرت ینه ملایه و پروب بر یکی همت
 تکرار چوجفک خانه ایتدی عزیمت
 بند ایلدی یالواردی یقاردی دیدی ای جان
 دکله سوزومی اولیه سک تاکه پشیمان
 چیقمز بو بولک اوست طرفی قورقولی بردر
 انجایی بو حالک آ کوزم درد و کدردر
 حیفا که بودفه ینه سوز ایلمدی کار
 ملانی دوکوب قوغغه بک ایلمدی بار
 ملاینه مایوس و مکدر ایدوب عودت
 اما ینه افکارینه ایله ایدی خدمت
 چاقینلک انجایی اولان درلو قضالر
 ظاهر اوله رق کلدی بکه خیلی بلالر
 ازجه اولوب خسته فنا حالده پریشان
 کلز ایدی چاقینلر انک تزدینه بر آن
 بر هیته کیرمش ایدی بک زاده کی کویا
 چیقمشده مزار اوسته یامش موتا

ملا طویوب احوالی همان اول بکه کیتدی
 تکرار قویولوب خدمته عرض هم ایتدی
 باعون خدا بولدی چوجق اوزکه افاقت
 نادم اوله رق ایشلرینه بولدی او راحت
 ملاییده اعزاز ایدرک تزدینه آلدی
 ملاده صداقله یم دوته طالدی
 « انسانه صداقت یاقیشور کورسه ده اکراه
 « یارد بچییدر طوغریلرک حضرت الله
 (رفعت)

مثال (۴) :

پدرله قیزلری

اوانلده ایکی دختر اره و برمش ایدی براب
 رفاه حال اولاده دعا ایلردی روز و شب
 او ارلردن بری طوغله یابار بلردی بر خانه
 بری چفتچی ایدی دائم یاتاردی مستندانه
 پدر کیتدی کویه ایتدی سؤال خاطره رغبت
 دیدی سویله قیزم حالک نصلدر وارمی بر محنت
 جواباً قیز دیدی الله ویرسه بر کوزل یاغفور
 باشاقلر چوق و پرردانه اولور بو خانه بک معمور
 پدر اندن حیقوب کیتدی ایکنجی دختره در آن
 سلام ویردی دیدی یاورم نصلدر حالکز الان

بوقیزدیدی نیجه بیک طوغله من وارد شو میدانده
بوگونلرده اگر یاغمور یاغاره کیتدی برآنده

همان حق ساقلاسون بوقه امکره ب اولور زائل
ضرورتدن نهایت بلکه زوجده اولور سائل

پدر دوندی اوه مادر سؤال ایتدیکه دخترلر
نصلدرلر رفاه حال ایچون آنلر نه استرلر

دوشندی اختیار خیلی دیدی آنلر بونی سویلر
بری یغموردیلر بر دیگرکی عکس مراد ایلر

دیددی مادر خدا قادردر البته دعا ایت سن
جواب ویردی پدر یا هونه یا بیه مچاره یوقدر بن

ینه مادر طوروب اسکی سوزنده ایلدی اصرار
پدر بووجهله تقدیر حق ایلدی اظهار

دیددی یوقدر بوایشده بزجه هیچ برچاره برامکان
ایکی قیزدن بری خندان اولورسه دیگرکی کریمان

ال آجسه هر بریچون برده ایتهمده کار ایتمز
و خدا قادردر اما سیمی زر لیلی نه ار ایتمز

(رفعت)

۷ - اختراعات مخیله ایله اولان امثال: حیواناتک، نباتاتک،
جماداتک لسان حاللرندن ظهور ایتمجه نه تصویر وارشاد انسان
ایچون بر حصه به منی ایدیلان شیلردر:

مثال (۱):

{ تلکی ایله کچی }

تلکینک بریسی برکچی ایله ارقداش اولوب قیرده کزدرلرکن
برکون قوجه بر اووهده سوسز قالیرلر. شوراسی، بوراسی دیرکن
بر آدم بویندن درنیجه بر جوبان قویوسی بوله رق سوایچمک اوزره
هرایکیده ایچنه کیررلر. لکن سوایچدکن مکره چیقمق مشکلاقی
ظهور ایدر. نهایت عیار تلکی بر قورنازلق ایدرک کچی به - برادر
بونک قولایی وار. سن اوک ایاقلرکی قویونک کنارینه طیا به رق قائماً
طور. بن سنک اوستدن بوینکه و بوینوزلرکه باصه رق چیقار صکره
سنیده یوقاری چکرم - دیر . کچیده قانع اولوب بووجهله تلکی
قویون چیقنجه کولمکه باشلار. کچی بو حالی کورنیجه جانی صیقیلوب
تلکی به خطاباً نه کولیورسک؟ بنی ده چکک آ - بوللولوم ایدر. تلکی
ایسه ینه کوله رک - بهی شاشقین! صفالکی اوزاده جنکه عقل و عرفاتی
زیاده ایدیدک. ایته جهل و حقیق نتیجه سی بودر - دیوب کیدر.

(ازوبدن مترجم)

مثال (۲):

{ میسه ایله ساز }

سازه برکون باقارده دیرکه میسه:
نیجه راضی اولورسکز بو ایش
نه در او ایچجه چک الف قامت
اوضیف ال اوساق بی قوت

ظم طالمدن اشتكا هر بار
 ایتسه كز كز و جوهله بری وار
 قونه بر قوشجغز كلوب فرضا
 سزه بر بار اولورتوان فرسا
 نیم بر روزكاره قارشى همان
 ضم اولور قدكز مثال كان
 بنه هر روزكاره بی پروا
 قویارم قارشى كوه قاف آسا
 سزه نسبت نیم بر صرصر
 بكا صرصر ديك نسیم سحر
 بتشوب جایگاه سایه مده
 کر بولنه يدكز حایه مده
 هر بلادن اولوردیکز مأمون
 بیلم امانه حکمه مقرون :
 مسقط رأسکز اولور اکثر
 فورطنه اوغراغی بطق بر لر
 حاصلی بك بازق که طالع سخت
 سزی ایتمش بو مرتبه بدبخت
 دیکله بوب ساز آتی سکونته
 مرض ایدر حسن صورته
 بیلیرم اولدیفن شو غیر تکز
 اثر حسن خلق وسیر تکز

مع مافیه چکمه يك هیچ غم
 قونمون خاطره غبار الم
 بن ضعیفم فقط او فورطنه لر
 بکا ویرمز سزك قدرده ضرر
 میلان ایلم شکست اولمام
 بکا آسان اولور ثبات و قدم
 اولدیکز کرچه سز بو آنه قدر
 صدمات زیاحه تاب آور
 حکمته باقمه من روا اولماز
 سوکنی بکله ک فنا اولماز
 بویله دیرکن ایانسزین اوته دن
 قویدی بر صرصر قضا افکن
 ساز اکلدی اتاج عناد ایتدی
 هواده کب اشتداد ایتدی
 اویله کیم زور صدمه سی فی الحال
 ایتدی سرکش در ختی استیصال

(اکرم بك)

اشبو حکایه بی بو محرر فقیره بوجه آتی اوزره نظم ایتمش ایدم:
 سازلقده بتشمش قوجه مان بر میشه واردی
 مغرور ایدی بك سازلره نقرته باقاردی
 بو طرز ایله مغرور پایدی کورن انسان
 ویردی عظمت هیکلی اطلاقه شایان

تخفیر ایله تعزیر ایدی معتادی آنک هپ
 حولنده کی فی پاره بی هر روز ایله هر شب
 فخر ایله ایدی قوت و مکتله اوسرکش
 یوقدر دیر ایدی هیچ بکابوعر صده براش
 اکزدی باشین صولت ایدن لشکر باده
 المز ایدی شدتلی ان یلری باده
 اما که قامش اهل تواضع کی دائم
 هر موجه باده باش اکوب اولمده قائم
 مغرور میشه برکون قامشه ایتدی خطابی
 سالانمه حضور مده دیوب ایتدی عنابی
 بیچاره قامش صوصدی سکوت ایلدی اما
 طورنده دوام ایلیه رک بوزمدی اصلا
 دیرکن اوتهدن برقاره یل اسدی او حابه
 چورچوب کی اشجاری سوکوب ایدی هوایه
 شدت کیدرک آرندی هواده قره یلده
 بود هشت ایله صانکه او بر بشقه املده
 صار صلدی پلیدک کوتوکی تا تملدن
 واز یکمدی اما که او یلر املدن
 باش اکدی کبرنده پلید ایلدی اصرار
 باد ایلدی بر کره دها شدن اظهار
 در حال کوتوکی چیقدی پلیدک یره دوشدی
 کویا او کوزل یرلره قوزغونلر اوشوشدی

اما که قامش اکدی باشی باد بلایه
 کچدی او هوا قائمدی ینه باقدی صفایه
 بر عاقل ودانا دیدی کورد کده بو حالی
 خاک اول که خدا مرئیه کی ایلیه عالی
 مثال (۳) :

{قارغه ایله قمری}

قمری دیرلر برکوزل قوش وار که اولدر ابتدا
 نوبهاری ایابن تبشیر ایدن ذوق و صفا
 خوشبچه بر قوشدر یابار اول لانه سن اولرده هپ
 براشی واردر یاشار اول امله دائم لب بلب
 از قضا غیب ایتسه ایشلردن بری هم بالئی
 اختیار ایله بود نیاده تجرد حالی
 بر برین پک چوق سورلر چفت کز لر دائما
 جمله قوشلردن زیاده واردر انلرده وفا
 بیضه اوستنده یاتار نوبتله انلر اکثری
 لانه دن کیتسه بری قائم اولور اول دیکری
 قارغه دیرلر قوشلرک چنکانه سی بر روسیاه
 قمری به ایتدی تقرب ایلدی بر خیلی آه
 دیدی کیم بیلمزسک ای جان قومشونک احوالی
 سورمن اولدک خیلی دمدر بوقفیرک حالی

کتدی زوج قالمش بی کس بویر لر ایچره بن
 حاله رحم ایله سلطانم اقدام باری - بن
 براوشاق لازم ایسه آل بن اولم بنده سکا
 بن قناعتکارم آرتق نانکی ویرسن بکا
 قری خوش کلدی آلدی یانه زاغی همان
 قارغه عرض شکر ایدوب بروالده یاندی بر زمان
 چونکه ارکک قری کتمشدی به اکلندی چوق
 بیضه اوستده یاتان قری دیدی رجاره یوق
 بن کیدوب بولماز ایسم گلز او حایلانلانه
 بر اکا قالسه دوزدی لانه من ویرانه
 قارغه به ایندی وصیت لانه سین دیدی اکا
 بکله بوداری امانت بیضه لر جمله سکا
 اوچدی قری لانه دن قارغه بنانندی شوق ایله
 قاچ یورطه وار ایسه اکل ایندی کتدی ذوق ایله
 کلدی چفته قریلر بردن کوروب خانه خراب
 ارککی در حال دیشی به ایلدی خیلی عتاب
 عرض عذر ایندی دیشی ارکک دیدی چوق سویلمه
 « بکله کندی دارینکی دارانی دربان ایلمه »
 مثال (۴) :

{ قورت ایله قوزی }

سوریدن آریله رق بر قوزی کتدی دریه
 او کیدرکن اناسی باقدی دیدی کل نرینه

اناسن دکلدی کتدی قزی اول سویه
 کیدرک ایردی نهایت اوراده بر سویه
 صوباشنده سو ایچر اوینار ایکن اول قوزو چوق
 قوجه مان بر آزیلی قورد کلوب اولدی ملحق
 سبب ایتر ایدی آچ قورد قوزو بی اکل همان
 صوبی کوردی بولانق بولدی بهانه بهتان
 قوزو به ختم ایله باقدی دیدی بن کلدن بن
 بو صوبی سویله ندن بویله بولاندرک - بن
 کوریمچک قوردی غضبنک قوزی کیمک دیله دی
 باشی سمت سببه چوروب برمله دی
 نادم اولدی قوزی کلدیکه یالکز اورابه
 کندی کنیت دیدی بن نیه کلدن بورابه
 یته قورد قیزدی دیدی اول قوزو به حدتله
 کیم بولاندردی صوبی طورمه چابق اول سویله
 مله یوب حزن ایله بیچاره قوزی ویردی جواب
 آتی بن باعدم اصلا بکا کل ایتمه عتاب
 قورد غضبه دیدی احمق قوزی - سن باعماش اول
 اوست طرفده صوده کیملر کزییور باق بول بول
 اوسنک جنسک اولان قوجه قویونلر درهب
 صوبی بوزمقلنه بریادینه بوخاله سبب
 هایدی سن اوله باباک والده کک مدخلی وار
 منی بن آنلر ایچون شمدی یتمه مده یری وار

(رقمت)

قوزی یالواردی تیا زایلدی رلر اوبه رك
 بكا باق مرحمت ایت جانم اقدام دبه رك
 بوسفر قورد اكا برده ت ايله سالدردی
 قوزونك بفرینه طرناق لرینی طالدردی
 قوزوی قوردیدی کوردی دیدی راعی شویله
 سورودن آریلانی قورد قبار ایسته بویله

(رفت)

۸ - مختلط اولان امثال : مسبق امثالرك اجتماعدن یعنی
 ناطقه غیر ناطق بیتمه مثلی جمع اتمکدن عبارتدر.

مثال (۱) :

{ اشکله دباغ }

بانجوانلردن بری مالک اولدینی مرکه هر کون سیزه یوکلته رك
 بازاره کوتوردیکه چون اشکک جانی صقیلور . و بو بار کراندن قورتلحق
 ایچون صاحبه چفته لیلک اتمکه باشلار . صاحبه ده اشکی بر دباغه سانار .
 دباغ ایسه اشکک چفته لیلکنه . قارشو صویه ایله مقابله ایدرک اوزریت
 کوفه لری یوکلدوب سواقلرده کوبک ترسلرینی طوبله رق کوفه لر
 طولدیرر .

بچاره اشک کرک کوبک ترسی طاشیدینی . کرکسته دکانده کی ف
 حاللری . بیس بیس قنوقولری چکدیکه اسکی حاکه حمیرت چکرک
 - امان یارب بن بک بیوک خطیاده بولتمیم بانجوانک بکا ایتدکری

اذیت دکل . عنایت ایتمش دیمکه باشلار دباغ ایسه اونه طرفدن -
 قنالق کورمیلر ایلکک قدرینی بیلمز لر - سوزیله مقابله ایدر .

(ازوبدن مترجم)

مثال (۲) :

{ سینکله پکمزجی }

بر طباق پکمز طورردی سفره اوزره آب آجیق
 صاحبه حاضر نوردی پکمز چالسون قاشیق
 کتدی آسون تازه پینرله براز نان پاره اول
 برالای مردار سینک صاردی طباقی بولدی یول
 برچوغی قوغش کناره بر ایدی انصاف ایله
 بعضیلر تا اورته یه طالمش یوزردی ناف ایله
 اورته یی ماکل ایدنلردن طمعکارک بری
 اول قدر باتمش که ایصلامش ایدی یال و بری
 کلدی پکمز صاحبه دستنده تازه نان ایله
 کوردی محصور اول طباقی برسوری ذبان ایله
 ساللادی تندیلق قاچدی سینکر بریکا
 اوکچدن ساندی طمعکار قالدی اول میدان اکا
 بردها مندیل کلنجه ایتدی پرواز ایله
 اولده هم جنسی کی بردن سماواته کیده
 چونکه ایصلامش ایدی پکمز ایله هر دو جناح
 قالدی پروازه امکان بولدی سمت فلاح

زورلدیجہ کنیدی قوتہ پرواز ایلون
غرق اولوردی بکزه یلمزدی اما تیلون
زورلدی سوک دفعه اولق اوزره کنیدین بردها
طاقبت غرق اولدی کتدی اولدی اندن رها
سیر ایدن بو حالی بکمزجی دیدی اولدم همان
سویلتور اسکی مثلدر «از طمعدن چوق زیان»

(رفت)

مثال (۳):

{برکویلی ایله طاووقلر و طاوس}

قالوب چفتلکده تهاجه طاووقلر اویناشیرلرکن
کلوب طاوش او بریاندن دیدی یوقی حیابندن
باقک روشمده کی بوخلت زرین ورنکارنک
طیور ایچره بی ممتاز قلمش یوق بکا بردنک
بو ارایشه بن شاه طیورم هب بو برلده
نم سایه مده سزله اولور قوشلرده پرورده
ندر بو طرز کتیاخانه بو توزلر بو طوپراقلر
حضورمده نصل اوینارسکنز بویله به آجاقلر
طاووقلر کولدیلمر بو حاله طاوس مغرورک
دیدی بردانهسی سویله قوزم طاوس ندر زورک
آلوب طاوس حدت حله ایستدی ما کیان اوزره
خروس جیقدی اودم بر صیحه اوردی نردبان اوزره

کورندی بر غضنفروش همان طاوسه صالیدی
دیددی یاھوندر بوایتدیکنک دنیایی قالیدی
دونوب طاوس خروسه پنجه لشمک ایستدی اما
طاووقلر صاردیلمر اطرافی زنجیر ایله کویا
قباردی توپلری طاوسک اولدی سانکه بر ازر
دیددی شمدی سزی بن ایلمر بو خاک ایله بکسر
کوروب چفتجی بو حالی کلدی طاوسی ایدوب تکدیر
دیددی حقک ندر کیم ایلورسک بونلری تحقیر
بیقل شوندن خیرسز بر اوررسه شهرتک قالماز
«کالندن خبر ویر کیمه سندن احتشام آلازه»
(رفت)

فصل ثالث

شروط امثال

۹ - امثال یازمه قده اک مهم اولان شرطلر بروجہ آتی بیان
اولتان یدی حالدر.
برنجی شرط - مقصودک ذهن و سامعه کمال سهولته انتقالی
ایچون اک عادی بر تمقیددن بیله بری بولمیدر.
ایکنجی شرط - ممکن اولدینی قدر موجز اولمیدر.
اوچنجی شرط - سامعه بهجت ویرہ جک صورتده الطاق کلام
ایله فیرداقلی مضمونلری شامل اولوب لفظاً و معنأ لطیف اولمیدر.

در دنجی شرط - تصویر اولتان ماده صورت محتمله اولوب
احتمالاتك فوقده ویا خارجنده اولمامیدر.

بشجی شرط - غیر ناطقره اسناد اولتان احوال انلك اوصاف
فطریه لریله متاسب و ملایم اوللی یعنی ارسالنده (بسال و منانت)
اشکده (صبر و حق) تلکیده (حیله و خدعه) کدیده (تملق) کویکده
(صداقت و امانت و نصرت) منکتهده (نواضع) جاد اندن قله مناره کبی
شیلرده (کبر) روزکارده (شدت) کبی حالار تصویر ایدملیدر.

التجی شرط - ضمتنده بای حال بر حصه بولتملی و ممکن اولورسه
بو حصه نهایتده موجز بر صورتده در میان ایدملیدر.

بدنجی شرط - مذکور حصه کمال وضوح ایله افعال حسنه بی
مدحه و احوال ذمیه بی قبیحه دال اولملیدر.

بوکبی امثالک (متوی شریف) ده پک جوق اولدینی و لسانمزده
ایسه اشبو شرطلرک جمله سنی تناسی اقدی مرحومک آتی به نقل
ایدیلان مثلنده موجود ایدوکنی بیان ایله مثال اولوق اوزره آتی
درج ایلدک :

اشکله تلکی

چیقدی بر باغک ایچندن بوله بر یاشلی حمار
نقل ایچون بلده به بوکنمشیدی روی نکار
دیرکن آج قارنه بر تلکی کورنجه کلدی
اونه کی چفتی آندی بویناشد بجه براز
سکره لکن آرهدن قالدی بتون ناز و نیاز

تلکی

ه کلم اولز می حضوره آیم آرسلام
تا یقیندن باقیم حسنکزه حیرانم
دائم اولسون بکمک سایه لطف و کرمی
کل پیر باصدینی برلرده مبارک قدمی
بکنزر اول خوش قوقولی قویروغی اعلی مک
قوقلم بورغه اورمازه اقدام فکه
ایلر عرفاتی ایما اوسخکو کوزلر
یا قیشور آغزینه وزون و مقفا سوزلر
اشک افراط نشاطندن اکریدی دیر ایکن
شانکه قارپوز قابوغی کوردی یاخود تازه دیکن

تلکی

ه جانم ایشلیدی کتدی بو فرخاک هوا
سز سکوت ایتسه کز امانت و ار بقه صفا
چونکه بلبل ایشیدوب نغمه کزی سرقت ایدر
چاغیرر بلکه کلور دیکله یه حزن و کدر
تلکی بویله نیجه دیلار دوکدرک ذوق ایتدی
اشکی بر قویونک باشندق سوق ایتدی

تلکی

ه بوراده بر کوزل آخور ایله یلک واردر

نیلهیم یوکه کیرلز قیوسی بک طاردر
 او یوبوب یاقه کی ذوق وصفا جوق آنده
 صو ایچوب یم بیهدن غیرى جفا یوق آنده
 آنده ساکن دیشیلرده او لطافت بشقه
 هله بر کره باقک دوشمه بک اما عشقه
 یاقلاشجه اشک اینه آبه باقدی
 یوزی عکن سزه رک آغزی صوبی بک آقدی

اشک

واقعا کورمدهیم دلبر و نازک بر پاش

تلکی

چاغرک نیز آنی کلون سزه اولسون اویناش
 بورابه کل، دیه فریاد ایدرک طاشدی حار
 قویودن عکس صداسن ایشیدوب شاشدی حار
 کوردیکزمی سزی شمدی ایدیورلر دعوت
 بو ضیافته عجب یوقی بکا بر خدمت
 بونده قالسون یوککز تک اینکز سز آشاغی
 آرقه کزدن کلورم اولغه طاوله اوشاغی
 اشک آندی یوکنی برله کنیدن قویوبه
 تلکی میراث یدی تا آکارحت اوقویوبه

۱۰ - حکایاتک نندن عبارت اولدیغی بالاده کی التجی ماده ده

یازمش ایدک. زیزده محرر فن رابعک روایات تعریفاننده حقیقت
 حکایه معلوم اوله جقدر. انجق امثالندن اولان فرقنی کویترمک ایچون
 بوراده منظوم، مشور برر منالی ایراد ایدلم.

مثال (۱) :

بردرکلی زوج برکوزل زوجه، ایکیده شیرین جوجوق فاملیا
 تشکیل ایتشلردی. اقامتگاهلری طیبه کدورت و برن شهرک خارچنده
 لطیف برموتی اشغال ایتش، مفرح برخانه ساده ایدی. هر درلو
 کلفتدن ازاده ایدی.

سعادتله وقت کچیررلر ایدی. مشربلرینه موافق اسباب صفا آماده
 ایدی. باقیسی بونلر ایچون زیاده ایدی. بر باغچه مالک ایدیلر. شوهر
 وزن ینلرنده موضوع اولان تقسیم مساعی قانونته رعایتله بردن
 چالیشیرلر. باغچه ده محصول یتشدرلر، آنکله بختیارانه کچیرلر ایدی.
 یازین آغاچلرک زیر اوراق سایه باشنده، قیشین موجب گرمی محبت
 اولان اوجاق باشنده یاورولریله برابر اوطوردرلر، کوزل کوزل
 سولشیرلر، کوله اوینایه بیرلر ایچرلر اکثیرلر ایدی.

آنا، پایادانما جوجقلرینه فضیلت ندر. معزفت نه به دیرلر. مسعودیت
 نهدن عبارتدر اگلاقمه چالیشیرلر ایدی. پدر، خوزلرینه مقامه مناسب
 بر حکایه لطیفه ایرادیله خوشلق کتیرر، مادریه لاقردیلرینه جوجقلرک
 کنویتنی آرتیره جق بر نوازش اجراسیله لطافت و برز ایدی.

جوجقلرک بیوکی خلقه جدی ایدی. چالشقان ایدی. کتاب
 اوقویوب دوشومکنن خالی قاللار ایدی. کوچکی ایسه تربیالی اولمغه
 برابر بی قرار برشی ایدی. یازامیره او یوندن بشقه بر مشغولیت

پڪندرمك پڪ مشكل ایدی۔ دائما صحرا، اوینار، کولر، سوپلر ایدی۔

براقشام بیوک برادر بر معتاد والدہ سنک استناد ایتھکہ اولدینی ماضہ نك باشہ کچوب تاریخہ متعلق بر کتاب آچش مطالعہ ایتھکہ باشلا مش ایدی۔ کوچك برادرده اویله تاریخہ فلانہ عراق اولدینی جہتلہ اندہ بولنان اویون کاغذ لری درت طرفدن ترتیب ونالیف ایله ماضہ نك اوزرندہ بر گوشك وجودہ کتیرمك ہونہ دوشمش ایدی۔ اولانجہ دقت واقندارینی بوجہتہ صرف ایدیور ایدی۔ اکانلی قوہ قریبہ کتیردیکی قصر نازکتری برمدہ ماضہ ایله یگان ایتھمك ایچون اوقدر احتیاطلی طاورانیور ایدی کہ قورقوسندن نفس بیله آلیور ایدی۔ او آرهلق برادر مطالعہ پرور بردن برہ رفغ سر ایدرک شوسوالی معروض حضور بدر ایله مسوعی ؟

بابا جنم شوراسنی بکا او کردیورر میدکز؟ دولت وسیاست اربابندن بیوک آدمیرک بعضیرینہ (مؤسس) دیورلر۔ بعضیرینہ (جهانگیر) نامنی ویریورلر۔ بوایکی عنوانک یتندہ فرق ندر۔

بدر بیوک اوغلنک سوالہ بر جواب معتبر بولمق ایچون دوشونمکہ باشلادینی سرودہ کوچك اوغلی ویتردم اء صداسیلہ اوطہنی چینلانیدی۔ مکر مینی مینی بانی گوشك ایکنجی قاتی دخی اگالہ موفق اولہرق نمرہ سی فراوانی کوردیہکنندن بویله بر نمرہ ایله اعلان شادمانی ایلمش ایش۔ بونک اوزرینہ بایاستدن تحقیق مسئلہ ایتھکہ اوغراشان مطالعہ جی برادرک جانی سیقلمش اوللی کہ قرداشنک ہنوز یتردیکی قصر دلاریہ شویله بر چاریوری۔ بونجہ سی ایله میدانہ

کلن گوشك او آدہ زیر وزیر اولدی۔ زواللی کوچك سروری حزنہ تحول ایتدی۔ کمال تاثرلہ گوشك حالہ باقرق اغلامغہ باشلیدی۔ بدر اقدی آرتق اکا قولاق ویرمدی دہ بیوک اوغلنہ تخطیباً دیدی کہ : ہ اوغلم ایتہ (مؤسس) قرداشکر (جهانگیر) دہ سفینہ کی (معلم زجی اقدی)۔

حکایہ حکیم ستانی

راوی سنجیدہ زبان قلم	راہ پیانہ قودی بویله قدم
ایلدی بر ذات شریفی خدا	چونکہ حلب شہرینہ فرما تروا
ذاتی ولی ذات کریم الصفات	مہر نوازش فلک التفات
یعنی وزیر ابن وزیر دلیر	آصف دانا دل روشن ضمیر
ابن سلحدار وزیر کریم	عارف صاحب دل وطبع سلیم
اولمقین ابراہیم اکا نام وکام	اولدی اوشہرہ بر کات عام
ایتدی او خاتی حسن دلنشین	خطہ شہابی بہشت برین
بر کیجہ اول آصف عالی نسب	ایلدی بر انجمن منتخب
سابق ولاحق ایکی ملا ایدی	ایکسیدہ فاضل ودانا ایدی
زیمی ایدوب ایکینک ذاتی زین	اولشیدی مسجد ذو القلین
بز دخی منظومہ نویس مقال	نابی صافی دل ورنکین خیال
پیری دخی نائب شہری نژاد	طبی ایدردی سخنی انتقاد
برسیدہ کاتب دیوان ایدی	عارف ایدی زندہ سخندن ایدی
فضل و مبارقدن ایدی بحث فن	ذوقلہ بر اواشدی انجمن

هر نه که زيب لب تقرير ايدى
 بر حسب حکم بحر الکلام
 عرصه صحبته کيت زبان
 دور ايدرك سبحة رنگين مدار
 رشته صحبت بوليحق امتداد
 کنج کتابی اراستند مگر
 امر ايدوب احضارينه آنک همان
 صفحه اولی نه اورد قدده وش
 کلبکين اول واقعه يي کم وکاست
 ايکينه بردن ايدوب اعتقاد
 بنده دخی اولقله ساقا
 پيريني بنده ايدوب درميان
 ذوق ايدوب اول آصف عالی مقام
 ايقه بوجوبه سيرين مال
 ايلر ايدم ايله عرض عذار
 خمه و ويرردی بورنگين کهر
 بنده ايدوب دست قبولی بسر
 خامه يه ايتدم کوز اوچيله نظر

قصه گذار قلم خوش ادا

ايدی بوشيوه ايله ابتدا

غزنه ده محمود شه کامکار
 وار ايدی بزمنده آنک بر بنديم
 اولمشيکن پادشه نامدار
 نامی سنای و مزاجی حکيم

اولمشيدی بحر قون ايجره نون
 عمرين ايدوب صرف حصول علوم
 بر نفس ايمزدي انی شاه دور
 صبح نماز بنده کلوب صحبه
 عادتی اوزره ينه وقت سحر
 استرينه شوقيله اولوب سوار
 بنديکی اول دابة راهوار
 چون شکم استری زخم رکاب
 اولدی يك خطوة جنبش بيد
 خادمی ايتديه نه دکلو عمل
 عاجز اولوب عاقبت ايندی يره
 کوردی کيم بکشم يره زانويه دک
 استرايجون قابی اولوزکن حزين
 عینی ايله اولدی نشانده درخت
 دستخوش حيرت ايکن نا کههان
 کوردیکه برکلخن دوزخ مآب
 لانه برتاب سمنبر صفات
 بوی بد و توده سرکين و دود
 ليک بر آتش دم عيسى نظر
 منت خراباتی ناهوشيار
 دائرة عقلمدن اولمشيدی کم
 خم دينه ايرکيلجک مهملات
 حکمت طبعنده ارسطو زبون
 اولمشيدی خاجة علم رسوم
 آرائنه کيرمه خواب و حضور
 نيم شبان وارر ايدی راخته
 ايمشیکن داعيه عزم در
 شاه سراينه ايدرکن گذار
 ايدی بر کلخن اوکنده قرار
 ايدی هر چندکه بر خون ناب
 اولدی تنونلکده اصلمش قديد
 اولدی امکان عبور محل
 تا که ندر اصل تواف کوره
 چار ستون قصر نه اولمش درک
 کندی دخی اولدی اسير زمين
 اولدی دوپايی گذران خاکه سخت
 چشمه اولدی درکلخن عيان
 چرخ ايشر آکه نظر جوی آب
 همسر آشکده سومنات
 ايلمش اطرافى جهنم نمود
 نوشه سنک پيرينه ايمش مقر
 نامی آنک کلخنى لای خوار
 آکه غدا اولمشيدی لای خم
 آکه ويررردی برای زکات

روز و شب اول دست ملائزده
 کلخته قنده یا قیشور نقل و جام
 اولدی سنایی کور یجک دنک و لال
 کوردی همان اول شه عالی جناب
 رغننه محمودکک ای خوش خصال
 دیدی اکا کلخنی ای نابهوش
 عارف و غازی اوشه بی بدل
 خنیده ایله دیدی اوسرمت ناز
 داور اودر کا ولیه قسه زبون
 ایله ایدی عقلی اولیدی اکر
 دیدی کتور بردخی اول مردکک
 دیدی کلخنی اول خوشنهاد
 آکه نه لایق بو مقوله ادا
 دیدی ینه خنده ایله ای فقیر
 کایله دنیا ایچون اول بینوا
 اولیجق اذن خداوندکار
 ایتیمجک صاحب سایه مدد
 دیدیکه وار کندی به صورتی کذاف
 دیدی که قنده بوله یم بن اتی
 دیدی وار آره دکلدرد بید
 باین آچوب چقدینی دم کلخنی
 برده سامانی اولوب چاک چاک

ایتمشیدی کلخنی عشر تکده
 کهنه سفال ایله چکردی مدام
 کندیده استر کی آشفته حال
 ایله دیدی کلخنی به بویله خطاب
 طولدره نوش ایله لم بر سفال
 ذوقکی کور لایکی چک اول خوش
 بودیدیکک لفظه دکلدرد محل
 اکلا دینک کی دکلدرد بوراز
 اولیه آلوده دنیای دون
 یار جهان دغدغه سندن کندر
 رغننه پابسته سنایی کیکک
 عالم و فاضلدر او صاحب سداید
 ایله بویله غنچه اجترای
 عالم و فاضلمیدر اول ناچیز
 کندی ککی بن مدده التجا
 عاجز و مخلوقک التده نه سوار
 سایه نه قادر که ایله تیکک و بد
 فضلنه اوده ایدرمی اعتراف
 اولسه ده کیررمی آله نه هانی
 کلخن او کنده طور در اول نالمید
 کوردی سنایی فسرده تی
 پای کر قنار و تی لرزه ناک

تا که او سلطان رفیع الجناب
 تا که اولوب رسته قید زمین
 ایلیوب اول ساقی فیض التفات
 الدی سنایی اتی چون ایتدی نوش
 یکر اولوب خلع لباس صفات
 رسم انانیتی اولوب هیا
 مرد خرا باتدن الدی نظر
 اولدی مثال مه مشکین نقاب
 اوردی مس قفسه بر کیمیا
 اولدی چومعبودی ایله آشنا
 کندی اولوب واصل جاه عظیم
 چوق سخک ایتدی شه مولوی
 نامی حدیقه اومبارک کتاب
 اویله عزیزک اثر پاکیدر
 بویله در اشته نظر کاملان
 فیضی ایدر سنکی عقیق یمین
 نقص ایدر نائل اوج کمال
 حق عمل و صورتی ایتمز نظر
 اکثر اولور ذروه نشین کمال
 ایتمه نظر ظاهر افعالنه
 قشرده یوق مغزده در سرکار

کل ایچرو کیردیو ایتدی خطاب
 کلدی حضوره قودی خاکه جین
 سوندی همان دسته جام حیات
 قطره ایکن بحر اولوب ایتدی خروش
 اولدی غریق یم انوار ذات
 اولدی او بیچاره بقادر فنا
 ایله نه طاق سپهری کندر
 غرقه نور کرم آفتاب
 ایتدی زرین سکه شاهه سزا
 قالمدی محموده ضمیرنده جا
 ایله ای جانچی سین اول حکیم
 زیور نسییح در متوی
 نیچهری اندن اولور فتح باب
 ما حاصل مزرع ادرا کیدر
 غوره بی انکور ایدر در زمان
 قطره کیمپایه بی در عدن
 برکه چرکابه بی حوض زلال
 منظر حقدر دل وش کهر
 اویله خراباتی آشفته حال
 ایله نکه باطن احوالنه
 سیرته در صورتی یوق اعتبار

ایلمه زنهار لب طغنی باز انلری انکاردن ایت احتراز
آکه کرکدر دل روشن روان
چه ودستارن اولمز همان

(نابی)

{فن ثانی}

توصیف

۱۱ - بو یابده برچوق مثالله لازم کلان تعریفات و تعبیاتی
عجامع الادبک اوچی جلدینک ایکنجی (کتابت و خطابت) کتابنده
اوزون اوزادی به تحریر ایتش ایدک. اوراده کی تفصیلات بو کتابک
مسلکندن زیاده اولدینی جهتله بوراده تکرارینه لزوم بر اقامتسدر.

{فن ثالث}

مناظره

۱۲ - مناظره دن مقصد فن منطق اقسامندن اولان (اصول
مناظره) دکل زرده کی تعریفاتدنخی اکلاشیله جنی وجهله ایکی شیئی
یکدیگریته قارشو بولندروب هر بری کندی مزیتی بیان ایدرک
نهایتده کوزل بر نتیجه به باغلامقندن عبارت اولان اصول اقاده درک
بوکا (مناظره بیایه) تسمیه اولتور.

اربابشک معلومیدر که مناظره لفتده (مجادله) معاسنه اولوب
اصولین تزدنده ده اظهار حق و صواب ایچون شیئن بیتده خصینه

توجه ایدن نسبتدن عبارتدر. مناظره بیایه ایسه اکثریا ایکی ضد
شیئک یکدیگریته قارشو مخصوصه لری اعلان ایتدیریلوب برینک اظهار
ایده جکی مفاخره لره دیگری مناسب جوابلر ویره رک ادیبانه رد
ایلدکن صکره کندی محسنای و خصمنک عیوبی ابراز ایتک ونهایت
بر نتیجه به باغلامقندن عبارت اولان اقاده در که بونک ایچون ادبا
و شعرا ی سالفه من طرفندن یازلمش بک چوق اثر لر موجود اولدیقندن
بو یابده مرعی اولان اصوللری بروجه آتی تحریر ایلدک.

۱۳ - مناظره بیایه ده نظر دفته آله حق خصوصات (فائده.
شروط. اقسام. اسلوب) کی شیلر اولدیقندن بروجه اجمال آتی به
تحریر اولدیلر.

۱۴ - مناظره تک فائده سی - مناظره بیایه ده اساساً ایکی بیوک
فائده واردر که بونلردن :

برنجیسی - کاتبک وجوه کلامی لایقيله تصرفه آلمشیه اقتدارینی
میدانه قویمنه باعث اولور.

ایکنجیسی - متخاصمینک محاسن و مساویسی و مرتبه لرینک تفاوتی
ظاهر اولوب او میانده ایراد اولسان ادله و سرد ایدیلان احوال دن
قارنک مستفید اولسیدر که بو فائده لر بو بحثک نهایتده ذکر اوله جق
اولان مثالک قرائتیه بو کتابک قارئلرینه ده معلوم اولور.

۱۵ - مناظره بیایه تک شرطلری - بر وجه آتی بیان ایدیلان
درت شیدن عبارتدر.

برنجی شرط - مناظره بیایه دن عبارت اوله جق مقاله و یارساله ده
لازم کلان احکام تمامیه استخراج اولوب قارنک حقیله مستفید اوله

يلمسی ایچون مناظره نك اضداد یتنده اجرا ایتدیلمسی یعنی :

(شیخ و شاب . صیف و شتا . بر و بحر . آب و هوا . حیات و موت . علم و جهل . سیف و قلم . بنك و باده . مدنیت و بدویت . فصول اربعه . حرارت و برودت . زیت و لیم . غربت و اقامت . نور و ظلمت . شجر و حجر) و امثالی اضداد شیلرک اساس انخاذا ایدلمسیدر .

ایکنجی شرط - متخاصمیندن هر بری کرک قسنه عاند اولان محاسن . کرکه خصمه متعلق معایب حکم مقامنده اولان سامع و یا قارنه انفاذ ایتدیرمه جک صورتده ادله ملایمه ایله بیان ایتمیدر .

اوجنجی شرط - معنائک متانتلی اولمسیچون الفاظک جواهرنده ده رسانت بولمق و بنا ایدمجهکی ماده بی محکم تملاره منبی ایتمکدر .

۱۶ - مناظره بیانیه نك اقسامی - مناظره بیانیه (مقدمه . جدال . خاتمه) دنیلان اوج قسمدن ترکب ایدرکه بونلردن (مقدمه) سامع و یا قارنک ماده جدال ایله خصمینک حاله کسب و قوف ایتمکه تخریص ایچون لازم کلان سوزلری التباسدن بری اوله رق کمال رونق و طلاوتله بیانندن عبارتدرکه بوندن صکره غایت کوزل بر کریزگه ایله ماده جداله کیرلک لازمدر .

(جدال) - جدالک تأسیسی ایکی شی اوزرینه اولورکه بونلردن : برنجیسی - خصمنی الزام ایچون اقوال حکما و نوادر باغیا ایله مشاهیر شعرانک آتارندن و اعاطمه مندوب ضرورب امثالدن انک مناسبلرینی یتنه مقامنده ایراد ایتمک .

ایکنجیسی - کرک یتنه لرك ایرادنده . کرکه رد و اعاده خصوصاً لرنده خطابک غلظتدن بزنی اولوب کمال لطافتله اولمسیدر .

خاتمه - ایسه تگون ایدن مغایرتی یا بر حکم تصویر ایدوب آنک حکمیله و یا خود طرفیندن برینک سکوتیله حاصل اولور .

۱۷ - مناظره بیانیه نك اسلوب افاده سی - ایسه هم رونق و لطافتی . هم عمومیت اوزره فهم و ادراک ایدیله بیلیمک خواصنی شامل اولان (اسلوب معتدل و یا مزین) دنیلان و بو اثرک برنجی کتیبانی اولان (اصول انشا) نك (۶۳) نجی ماده سندن (۶۴) نجی ماده لرینه قدر تعریف اولتان اصول ایله اولمسی لازمدر .

۱۸ - بالاده دخی افاده ایتدیکمز وجهله (مناظره بیانیه) نوعندن اولمق اوزره ادبای سالفه نك منظوم . متور پک چوق اثرلری وارایسه ده حین تألیفده تزدمده بولندقلرندن انلردن مثال یازمه مدیفغیزی و قارئینک مساعده لرینه مغروراً (مجامع الادب) ک دردنجی جلدینک اوجنجی کتیبی بوکا بر مثال اولدیغنی عرض ایدر و یتنه آندن اقتباس ایله آتییه بر مناظره درج ایلرز .

{ مناظره وردوآس }

جیقوب شهواجه بر کون بن اومدن
 سحر وقتنده ایتدم عزم کلشن
 بولوب جنت صفت بر خوش کلبستان
 کیروب اول باغه اولدم مست و حیران
 کهر باش اولدی اول کون ابرنیسان
 چمن حاضر اولدی جولر آب حیوان

کوشن برج شرفدن طالع اولدی
سعادت نوری آندن لامع اولدی

لطافتدن صبا جان پرور اولدی

نسم آندن کوزل روح آور اولدی

زمردین جامه لر کیدی چنار

کلاهن چرخه آندی یاسمنر

فروزان اولدی کلر شمع مانند

اولوب هر غنچه ده بللو شکر خند

ایدوب کلنار ترلر زرنمایی

زینه سانکه نقش ایتدی سهای

النده سوسنک چینی صراحی

زر خالصه برکف اقای

منکته اولدی کویا درج عنبر

دهانندن کله کوستر مه زر

کلوب قوشلر اغاجلردن خروشه

صلاخوان اولدیلر بو عیش ونوشه

اولوب ساریله قریلر هم آواز

سرود انکیز ایدرلردی سر اغاز

آچوب کفتاره طوطیلر دهانی

شکر سوزلزله طولدردی جهانی

اولوب کلزاره قارشو منت و حیران

قیلاردی بلبل شوریده افغان

دیوب الله اکبر هر ترابه

یاقوب دنیایی بانک عاشقانه

صولر بو جوش ایله طاشدی کوبوردی

الوب عاشقترین عقلم کوتوردی

تعالی الله نه زیبا باغ حکمت

ایدر هر حال ایله اثبات وحدت

منظومه دلاراسیله تصویره شایان اولان بر باغچه کیردم .

قیونک صاغنده اولان مرهین آغاجیله آنک یایی باشنده بولنان صدبرک

کلده بر اهتزاز حس ایلدیکم جهتله نظر دقتی اورایه ویردم . هنوز

بر مناظرهیه مباشرت ایتش اولدقلمرینی اکلادینمندن اولانجه دقتی

آنلرک لسان حالرینی فهمه صرف ایتدیکمده کلدن شو سوزلری

ایتدم .

دیوردیکه :

الطاف علیه صمدانیسه بو مخلوق عاجزی لون معشوق وثوب

عاشقانه مأجور ایدوب صیف وشتایی فصله مأمور ایتمشدر .

لطافت ربیبی اظهار و تهییج عشق ونار ایتمکله مکلف بر خدمتکار

اولدینم ایچون فرداته بهار وسرافراز ازهارم .

حرارت صفرایی تسکین واعضای باطنهیی تقویه و تمکین ایدر

معدل مزاج ، کوزل بر علاج اولدینم کبی جوهر روح اولان آب حیات

دخی لهیب رأس تبرید ، و غشی و خفقاندن مریضی تجرید ایلرم .

تمطیر مشام کبی بر خدمت معلیهیی ایفادن بشقه جراحانه شدید

الشفه اولان یاغنده هم واسطه صفا ، همده بر جوق عله دوادر .

اکثریا اک بیوک شاعر لر طرفدن :

للورد عندی محل ورتیه لامل
کل الریاحین جند وهو الامیر الاجل
ان جاء عز واورتا هوا حتی ازغاب ذلوا

کبی منظومه دلارالره مدح و ثنا ای دیلرم .

حیفاکه عمر مقصوم بر دهر مکدور ایچنده کال یاس وفتور ایله
مرور ایله . چونکه : انواع خاتان ، و تراحم اشواک اراشده بیکلرجه
مشاق ایله یتشهرک دایه نیمیگ تهزیزات ملایمانه سیله مهد ظهورمده
صاللانیر و دلداده حتم اولان بلبک ترنمات عاشقانه سیله اکثر ایکن
اوزریمه بر جلاد الی اوزانیر ، بوینی قویاریر ، خویشانه دن آیریر ،
ترکو ملکی چیقاربرده نازک وجودی بولادر ایچنده حبس ایدره
بر اراقده محبمله برابر آنشه القا ایله ، وجودی ایریدر ، قائمی
آقیدرده ، اهل شوقه سرمایه ذوق اولمق اوزره شیشه لرده ساقلار .
خلاصه بر چوق اهل احتراق ، بنم احتراقه فرحناک و بر الای
ذوی الاشواق ، اشک ترمه عطرناک اولوب عبیده کی حزین حزین
فتانلرمی ایشیدن ، آتش اوزرنده توتن دومانلرمی کورن اولمازه .
اما بو فقیر و ناشاده دنیاده هیچ بر شینک ازاده مصائب وانکاد
اولدیفنی و فقط سرارت دنیایه قانتوب صبر و تحمل ایدنلرک نائل
مراد اولدقلرینی بیله دیکم ایچون بونجه شدائد و مصائبه و کثرت مزاحمه
قارشو صبری اعتیاد ایدوب عاقبه الامر بقای روحه نائلتله بزم اهل
صفاده ذکر جمیل ایله یاد اولتور و عرب شاعرینک :

فان غبت جسماً كنت بالروح حاضراً
فقر بی سواء ان تاء ملت والبعد
وبالله ما اخطامن الناس قائل
كانك ماء الورد اذ ذهب الورد
قطعه سیله الی الابد مفتخر و دلشاد قالیرم .

کل کلام غیر بوینی بو صورتله نثار ای دنجبه :

طور استهزا ایله مرصین نظر ابتدی کله
خنده لر قیلدی دینی سات سن او اغزی بلیله
دوندی ازهار و خنجر لردن یکا اول خودپسند
ایلدی بوجه آتی آنلره عقلنجبه پند
دیدیکه :

[ای اخوان صفا جویان ا

بو کیجه کهرباش اولان ابر نیسان اوراق وانصائمزه تاب وتوان
ویره رک جمله منی شاد و خندان قیلدی .

کال شوق ایله وزان اولان نسیم ، اسرار عشق و محبتی نشر
و نسیم ایله ذوق و صفایی تعلیم ابتدیکی کبی واسطه لطیفه سیله انتشار
ایدن رواج طبیه بهارده بوی دلجوی دلبری اخطار ایدوب اجرای
شادی و مسرتاه اجبار ایلیور .

چاک دامن او یله ایراد مقال ایدن ورد آشفته حال ، طراوت
کلشندن سرمت و لال اولدیفنی ایچون عرض مافی البال صره سنده
حکمت فروشلقله ابراز کال ایتمک ایستیور .

حالبوکه ایراد ایلدیکي مزایا ایله تعداد ایتدیکي سنجایا همان جمله مزده
روغا اولان شیردندرز.

از جمله : بن فقیده مقوی ابدان، و مانع انواع سیلان اولدیم کبی
تسکین خفقان، و تعدیل غیان ایدن بر علاج ذیشانم. شاعر لر طرفدن
ایه :

الأس سید انواع الرياحین
فی کل وقت و حین فی الباتین
یبقی علی الدهر لاتبی نصارته
لا فی الصیف ولا فی البرد کانون

قطعه سی و کذا :

لأس فضل بقائه و وفائه
و دوام منظره علی الاوقات
قامت علی انصائه و ورقائه
کنصول نیل جن مؤتلفات

قطعه سی کبی مدایحه مظهر اولانلردنم - آنجق بونیه بر صباح لطیفده
نه اوراق کلدن درس حکمت آلفه، نه ده بوکبی سوزلره طالمغه لزوم
واردر. شو زمان سعد اقتران، هر صورتله اختلاسه شایان اولدینی
ایچون انی کال مسار و شادمانی ایله امراره شتابان اوللیم. رونق
ولطافتیزی عاله اظهار ایله کسب اقتضار ایدوب سایه مزده اجرای
اهنک ایدنلرک شوق و ذوقلرینه بالاشترک نجاشتیاب مسار اوله جنق
زمان بو زماندر. فرصتی قوت ایتمکه کلر. باقکوز شام بلبلی شحرور :

خذ فرصت اللذات قبل فواتها
و اذا دعیت الی المدام فواتها
دیور. کل کبی معاسز موال او قومیور.

مرسینک طور مستهزیانه ایله ایراد ایلدیکي مقاله خاطر شکناهن سنندن
غنیچه لره حمرت، وردنوشکفته به حدت، و عقینده غیرت کله رک اعطای
جوابه جرأتله دیدیکه :

[ای شجر صفا پرور]

بوصورتله ایراد مقال، صاحب حسن و حال اولانلره یا قشمازه. سایه
لطیفکه التجالیله انواع سفاخته جرأتیاب اولان سفهانک های وهوی
سفهانلرندن و اجر ایتدیکلری معاملات رزیلانه لرندن طولانی [*] سکا
حجاب و حیا لازم ایکن بالعکس سفاختی ترویج یولنده اداره لسان ایله
خویشاخی لهو و طریبه تشویق ایدیورسک.

بر طرفدن ممتاز اشجار، و سرافراز ازهار اولمغله اقتضار ایدره
بر طرفدنده فصل ابراره، ورهبر اشرار اولیورسک. ادعای امتیاز
ایدنلر ایسه مصل دکل مصیب اولمیدر.

لباس حضر اقام، و اعمار بنام ایله لطافت و ظرافتنک
موجد و نخوتک اولسون. زیرا ایام شباب زیارت احباب
کبی سریع الزوال، و طراوت بهسارده گذران لیل و نهار کبی بر ظل
و خیالدر. نصل کلدیکینی نصل کچدیکنی کیمه ادراک ایده مامشدر.

[*] - وریده و باخصوص شامده صالحیدنک جهت غرب جنوبیسننده کبی
باغچه لرده (حب الاس) نامیه جریان ایدن رزانشلر مشهوردر.

واقعا سنك طراوتك بعضير عزمه نسبتله بر درجه دها امتداد ایدر. لکن
انقلابات زمانه آئیده برباد ایدر. دنیا که:

بواغلار یوزلی چرخک ذوقی یوقدر
ملالی سنلکندن خلی چوقدر
قلان آغلر کیدن اغلار عجدر
بوعالم دار آلام و تعبدر

قطعه سی مفادینه ماصد قدر. هر حالده سنك حقیقه ده اجرای احکام
ایده جکدر.

بر کون اولور که یایراقلرک دو کیلور. اغصان وساقک کیلورده
هیچ بر شینه یرامیان اوراقلک چوبلکه و آتس اولمقدن بشقه برایشه
کلین اغصان وساقکده کلخه آتیلیر.

خلاصه: نیجه شیر اجلده بر لاشه اولدیفکی در خاطر ایدرک شو عالم
فائیده صلاح حال صاحبی اولمغه غیرت ایتکلکی خالصانه اخطار
وصوک سوز اوله رق جناب لیدک:

الاکل شیء ما خلا الله باطل
وکل نعم لاحاله زائل

بیتله فرس شاعرینک:

برای طالب راه حقیقت
مسبت این ویندو این محکم نصیحت

بیتی ایراد ایلم.

اوقور کن کل او نظم و دلنشین
هیاهی طوتدی آفاق وزمین

ملکر آه ایدر اولدی سها دن
فلکلر رقصه کلدی اول هوادن
کونش دمبسته اولدی غیرتسندن
قر کیردی سجابه حیرتسندن
چیچکلر کیردی رنگدن رنگه اول دم
اولوب بلبله قوشلر جمله هم دم
دیدیلر آسه حقک یوق ختام ویر
اکلده ورده حرمتله سلام ویر

{فن رابع}

روایات

۱۹ - روایت: حقیقی، غیر حقیقی بروقه بی ابتدا سندن نهایتنه
قدر نقل ایتکلدرکه بوماده قون انشائک اجمل قسمی اولدیفندن
وهرکس کندوسنی بوخصیصه به مالک و صاحب ظن ایلدیکندن صور
اجراییه سینه داتر اصول و قواعدی ممکن اولدیفنی قدر تفصیل ایتکل
لازم کلکله (فوائد، شروط، اجزاء، ترکیب، انواع) کی شیلر شرح
وایضاح ایدلک اوزره اشبو قسم اساساً اوج فصل اوزرینه تدوین
و ترتیب اولندی.

فصول

{فوائد و شروط روایت}

۲۰ - روایات : ارواحی تلطیف، قلبی تطیب، اذهانی تشخیز بر له نفسی رباط قسوتدن اطلاق ایدرک اقباضی انبساطه تحویل والم وغصه بی نشاطه تبدیل اتمک فائده لریبه متحلی اولدقلرندن زیزده کی شرائطه تابع اولملری لازمدر.

۲۱ - اک کوزل روایتلر : راوینک برملک مخصوص اتخادی و سیاق واحددن متولد بر فکر مستقیم اخذیله افاده ده خشونت و بیوستدن چکینوب صباحت مؤدا بولنه جق بر طرز ملایمه موجب ابتباه اوله جق صورتده تصویر ایلدیکی شیلردرکه بونلرده بوجه آتی بیان اولنان درت شرطه یعنی : (ایضاح، ایجاز، امکان، تلطیف) دینلان احواله فوق العاده رعایت لازم اولدیقندن اجمالاً تعریف و بیان اولندیلر.

(ایضاح روایت) - شاهد افاده حجاب ظلمتده متواری قلاماق ایچون روایتک منشأ و مبدئ معین اولقله برابر وقوعنی استحضار ایده جک مقدماتک علم یقین حاصل ایتدیره جک صورتده بولمنی و بو مقدماتک ایرادنده لزومک فوقنده استکناه درجه لرینه واردیرللماسی خصوص لرینه دقله حاصل اولورکه بونلرک خلاصه سی :

اولاً - مبدأ و منشائی حسن تمهید

ثانیاً - ترتیب طبیعی به مراعات ایلله التباس و تنقیددن اجتناب

ثالثاً - کثرت استطراداتدن احتساب ایللمک دیمکدر.

(ایجاز روایت) - روایتک ایجازندن مراد کلامک خشویاتدن برایتله فضولی ماده لریک بولمامندن و مهمام احوالی مقدمه ده در میان اولنان ادعای حسن توفیق ایتمکدن عبارتدر که اساساً اختصار دیمک دکلددر. شوشر طرله برابر قدر اوزون اولورسه اولسون ایجاز وار دیمکدر.

(امکان روایت) - روایتک ذهن سامعه برلشوب حسن قبول کورمیچون لازم کلان دقایق شامل اولسی باخصوص غرائب و قایمندن خارق العاده برشیتک روایتی حالده بونلره بک زیاده دقت ایدلمی ایلله اولورکه بونک ایچون روایتی تقاه و یاخود کندینه مشابه غرائب وقوعاته اسناد و استناد لازمدر.

بوشرائط او قدر مهمدرکه اصل و اساسی اولمدینی حالده کندولرینه رعایتله یازلمش نیجه باطل روایتلر حقیقت و نیجه حقیقی روایتلرده انلره عدم رعایتله یازلدقلرندن طولانی باطل ظن اولمشدر. بناء علیه بو شرائطه فوق العاده اعتنا لازمدر.

(تلطف روایت) - دخی بوجه آتی اوج شیتله اولور.

برنجیسی - قاره و سامعی نشوه دار ایده جک صورتده ایتدار ایدلمک.

ایکنجیسی - انشای افاده ده اشکال بدیهه کویستروینک نقلقدن برایشله اخباردن خطابه، خیلایندن اخباره انتقال و تحریک احساس و عواطفی موجب اولان قرحلی حزنی، ماده لرله خوف و رجاحتلرینی کوزلجه تصویر ایتمک.

اوجنجیسی - تفسک تحوله، طبیعتک تنوعه میل و محبتی زیاده اولوب هرکس دخی بو حالدده بولندیقندن صورت افاده بی حالدن حاله نقل و تحویل ایله کلاله میدان ویرمامکدر.

فصل ثانی

{ اجزا و ترکیب روایت }

۲۲ - بو فصله متعلق اولان معلومات مأخذ مزده ناقص و مبانی الانشاده مکملی اولدیقندن اورادن اخذ ایله بر وجه آتی عیناً نقل ایلدک.

۲۳ - اجزای روایت : اساساً اوج شیدر.

برنجیسی - سیاق افاده درکه ذهنی کله جک شیلره حاضر لر و فکری ذکر ی آتی به براغلمش واردات کلامیه ایچون تهیه ایدر. و آتی حسن تلقی به استعداد ویرر. انسته افاده ده بو وجهله سیاق بولمق ایچون حکایه تک وقوع بولدینی محل وزمانی و روایتده ذی مدخل بولنان ذواتی و نقل اولنان کیفیتک ابتدا آتی کوزلجه تعریف و توضیح ایتملیدر. بو سیاق افاده اکثر یا بیط و عادی بولنه بیلدیکی کی بعضاده شدید و مؤثر طرز وادیده اولور.

لکن هر ایکی صورتده افاده تک توضیح اولسی شرط اولوب اوله مقصده انتقال بهانه سیله بر طاقم حیوایتی قائده ایله املای صحیفه جواز بوقدر.

چونکه اکثر ارباب قلم مقصده انتقال اوله حق بر سیاح کی اوتوده

بروده و اداره کلامیه تک خار چند طولاشوب طور لر بو مشکلاته مصادق اولماق ایچونده سیاق مقصدک مبنی اولدینی اساس افاده دن آلی و اورانی مصدر کلام و والد مرام بیللملیدر. بوقسه بر کولنج فقره ویا وقعه سویله حکمی وعد ایدرده صکره هرکک معلومی بر شیهله سوزینه ختام ویرر بر طاقم تجربه سز حالر کی اطراد افاده بی بوزار اداره سز لکده بولنململیدر.

سیاق افاده بعضاً دهها زیاده شدید و مؤثر بولمق ایچون مقصد سامعینک معلوملری کی طانیله رق بر دنیبره وقعه تک اورته سندن یعنی مقدمه سزجه بسط مقاله قالیقشیلور.

بو اصوله مجرد مراقی تهییج ایچون توسل اولنور.

واقعا سامعینه معلوملری ظن استدکلی شیهه قصانی و قوقلری و بلکه عدم اطلاعاتی تلقین اولدقدده طبیعتیه معلومات جدیده اخذینه مجبور اوله جقلری و بوده بر طاقم هیجان و خاجان یالی استلزام ایدر چکی بدیدر. لکن سیاق مذکور غایت بلیغانه و صنعتدار اولمیلیدر. چونکه عائد اولدینی اداره کلامیه ده وقوعنده تغافل اولنان جزوی بر خطبه اک بیوک برسؤ نتیجه بی داعی اولور.

ایکنجیسی - سبک و ربط که کندوسندن روایت اولنان ذواتی و وقوعاتی مناسبت کوزه درک بر برینه ربط و توثیق دیمکدر. بوده انجیق روش افاده بی طی و حذف ایله اولور. و روایات و منقولات و نسبت اوزره جمع و تنظیم ایدلمش اولمز رایسه اندن انتفاع و استفاده بر آرز تعسر ایدر. و نتیجه که سیاق و روش تک مبتدا اوله جنی نقطه در. اکاده بر طاقم مقدمات یقینه ایله ارباب مطالعه بی خبر سزجه حاضر لمیلیدر.

و بو حاضر لیسه روایات واقعه بی اوصورتله تقسیم ایتمکله حاصل اولور.

وتیجه تالیف کلام ایدن ذاتک و عیدنه ویا آرزوسنه توافق ایتمک ویا ایکا مقابل بولمق لازم اولدینی کی وقتدهده ختام بولمیدر.

چونکه ویریه جک معلوماته اولجه وقوف حاصل ایندی ریلور ایسه آرتق تفصیلات سائرهدن ارباب مطالعه هم مستقی قالدور و همده تنفر و تبری ایدر.

اوچنجیبی - روایاتی تزین و توشیح ایتمک. بوده خواص کلام بختده ذکر سیقت ایدن قواعد رعایت و اتباعله و حذفی تقدیرنده اینجق کلامی سکتهدار ایتمزسه ده بولندینی حالده رونق و شطارت کتورر بر طاقم تعییرات و افادات استعمال ودرجیله حاصل اولور. و بوله فائده بختده تطویل ایتمش اوزون حکایه شبه یوقکه قیسه حکایه دنده قیسه در. زیرا زینت افاده دن عاقل اولان روایات طبیعتیله روحه صیقتدی ویره جکی جهتله آنلرک تمامی مطالعه سی هرکس ایچون بکده ممکن اوله من. حسن مؤدا و شطارت ادا ایله یازلمش بر اثر مطالعه سی عادتاً اطرافنی انواع ازهار و اشجار ایله تزین ایتمش بر جاده دلکته ده یوریمکه بکزرکه قدر اوزون اولسه یه صرب و قیالقی اراسنده بکن بر یوله نسبتله انسانه قیسه کلور.

۲۴ - ترکیب روایت : روایت مأخذ و اساس تنظیم وقایع تنظیم حکایه دنیلان واردات ذهنیه دن ترکیب و تشکل ایدر.

اگر اساس تواریخ و تواریخدن مأخوذ ایسه آنلره توفیق ملک ایدرک افکار و عقائد عامه نك خلافته ذهانی اختیار ایتملیدر. فقط

بعضیده حقیقتک دخل و تعاقی اولیه رقی بیکدن تالیف و اختراع اولتمش احوال و اسما شخص و جریان وقعه اوله بیلورکه بونلر اینجق تصور مخصوصه خدمت ایچون کشیده سلك سطور قلمش روایات دیمکدر. (مثلا رومانلر) کی آنلره استنیلان شی درج اوله بیلور. شو قدر که حاکی انتخابدن مسؤلدر. حقیقته مقارن بر ماده بی تخیل ایده بیلیمک بک قولایدر.

فقط اولای بر مقصد بولمیکه هم مفید اولسون، همده ذهنه کوزل کورنسون. بر بلده اهالیسی اوزرینه بر شی روایت و حکایت اوله جق ایسه اولای اهالی، مرقومه نك آداب و اخلاقی و افراد مرکب سنک میلان بالرینی و تریبیه سی و قوعانک نهج و روشنی و احوال متعلقه سنه ملایم نکات و شیوه ایله قابلیت طبیعیه سی بیلیملی تالیفده خصوصات مرویه جه ذی مدخل بولنان ذواتک احواله دائر خرده تفصیلاته کسب و قوف ایتملی و تفصیلات مزبوریه عائد خصائصی تفریق و تمیز ایله برابر ذوات موسی البه نك آداب و اخلاقی بولندقلری درجه ییده میزان تدقیقه اورملیدر. اشته بونلر سز ترکیب هم حقیقتدن و همده فائده وزینندن عاقلدر.

۲۵ - تنظیم وقوعات : بر روایتی استفاده اولنور مسورتده بیان و تنسیقدر. چونکه روایت مجبوره نك مبنی بولندینی مقصدی احوال متفرعه بیه بولمق مرتبه کفایه ده دکلدر.

تنظیم حکایه و مرویات. اساس ماده یه متعلق استطلاع اولنان معلوماتی مقصدک اراشه ایده جکی منفعت و حکایه نك حال و نسق طبیعیه توفیق ایتمکدر.

مبدأ و اساس تعیینه حدت ذهن ایجاب ایندیکی کی تنظیم حکایه ده حکم تدبیر لازمدر.

فصل ثالث

انواع روایات

۲۶ - (روایات) - جریان اتمش بر حالی تصور دن عبارت اولان افاداتدر که : بونلرک الکمہملری (تاریخہ . اسفار . تراجم احوال . حکایات . فکاهات . لطائف . نوادر . مقامات . محاورہ) نامریلہ طقوز صورتدہ بولنانلری اولوب بر وجه آتی تعریف اولنورلر

(روایات تاریخہ) - بر وقعہ نک صحت و حقیقت اوزرہ تعبیر واقادہ سیدر . یعنی تحکیم قلنان حادثہ نک الحالہ ہذہ وقوعبولور کی تصویر وارائہ سیدر . روایات تاریخہ نک مقصدی حقیقتدر . وقوعاتی حق و تمامیلہ بیان و مر بر تقرعاتی انصافانہ عرض و عیان ایدر و حکمتانہ عدالت و اصابت بولنور . تاریخدہ زینت اگر مقصد مساعد بولنور ایسہ اولہ بیلور .

مورخک کلامندہ مہابت ووجاہت و سرعت وجریان بولنی و حکایہ اولنان شیدخی اہمیتی نسبتدہ عالی و یا عادل اولمیدر . نہجا تاریخی اولدقچہ شو شرائط مبسوطہ یعنی حاوی بر تاریخدر . و تعبیراتک خصوصیتی و جہلرک تنوعی ایسہ مورخ ایچون بر معیار مزیت دیمکدر . عاکف پاشا مرحومک تبصرہ سی اشته بو بولدہ بر اثر جلیلدر .

(اسفار) - سیاحتنامہ لردن عبارتدر کہ بونکدہ تاریخ قدر فائدہ سی واردر . و او بولدہ یازلیق لازمدر . حیفا کہ لسانمزدہ موجود اسفار بک آز و آنلر کدہ بر قسمی شرائط لازمہ دن عاریدر .

(تراجم احوال) - طبقی تاریخ کیندر . انجیق بور ادہ صاحب ترجمہ نک حسنات و سیاتی در میان اولنہ جفتدن اکاکورہ ادارہ لسان شرائط عظیمہ دندر . مثال :

بو مبخہ اک کوزل مثاللر کمال بک مرحومک اوراق پریشان نام اترندہ (صلاح الدین) (فاتح) (یاوز سلطان سلیم) ایلہ بشقہ چہ نشر اولنان (امیر نوروز) ایلہ حمید و ہی اقدینک (مشاہیر اسلامی) در . فقط بونلرک ہربری بر کتاب اولدیفندن مثال کی کتابمزدہ در جی قابل اولہ میہ جنی جہتلہ کتابمزدہ بر نمونہ بولنق ایچون وقیلہ (جانطہ) نام اترمزلہ نشر ایستدیکمز مختصر تراجم احوال دن (شہزادہ سلیمان پاشا) ایلہ (موسی بن نصیرک) ترجمہ لرینی آتی بہ نقل ایلدک . ذاتاً جانطہ نک نسخ مطبوعہ سی قلامش اولدیفندن اسلام و عثمانیانک داستانمفاخرینی تکرار ایلہ ترین لسان ایدیلمک فائدہ سیدہ حاصل اولور امیدندہ بز :

{ شہزادہ سلیمان پاشا }

طریق ترقینی سیف ایلہ کشاد ایدن ملل غالبہ آراستندہ دانما بر جوق مکمل سردارلر ، ملیونلرلہ فداکار عسکرلر بولنہ کلدیکی کی ارہ صرہ وقایع فوق العادہ بہ مظهر بعض قہرمانلر دخی ظہور ایدر . مثلا : بی اسرا شیلدہ شمعون . ایام جاہلیتدہ عنتر . وقت سعادتدہ جناب حیدر . خلفای راشدین عہدندہ حضرت خالد . ایراندہ رستم . یوناندہ ہرکل . و تاتار قتلری آرہ سیندہ ملک الظاہر بو قیلدندر . مائر جلا دندہ دنیانک برنجی قومی دکل ایسہ برنجی اقوامندن معدود

بولنان وعصر لرجه عید اکبر ظفر رایت اقبالک هلال شفق وشانیله
نابت اولان عثمانیلر آره سنده بحق قهرمان دنیلیمکه شایان بر جوق
اعظم بتشدی . فقط ملتزمده فردوس کبی برشاعر ظهور ایدوبده
عثمانیلرک شانہ لایق برشهنامه ترتیب ایده جک اولورسه البتہ التی یوز
سنهک برجهانگیر ملت ایچنده توصیفاتنه شهزاده غازی سلیمان پاشادن
لایق برقهرمان بولنه مز .

مرحومک موفقیتلری تاریخه مستند و بناء علیه صحیح اولغله برابر
غیرایت وعظمتده فردوسینک تخیلات شاعرانه سندن اشاعی قالد جوق
مآزردن دکلدر . فردوسی وصف ابتدکی قهرمان ایچون

منش کرده ام رستم داستان

و کرنه خری بود در سیستان

دیش . پاشای غازی ک اوصاف شجاعیتله سخناز اولوق استیانتلر ایچون
ایسه شاعر لکجه ولو فردوسیدن بیوک بر قوته مالک اوله لر بیله :

سحر و اعجازده وار قدرتم اما سوزده

بی عاجز براقان وصف کالاتکدر

اعتذار بیله اعتراف قصور دن بشقه سوز یوقدر .

پاشا مرحومک عسکر لکه متملق اولان ترجمه حاله قدرت فاطمه نک
شاعرانه بر اثر اعجاز بدر دنیسه مبالغه ایدلماش اولور .

شهزاده مجاهد زمانلرنده بولنان اقوامه نسبت هر فردی بر قهرمان
اولان عثمانیلر آره سنده قهرمانلر قهرمانی عنواتی بحق احراز ایتلدر .

در بیخ که چفته بورکلی علی بک کبی ، کنج عثمان کبی ، و حتی
صاری زیبک کبی ، بر جوق اصحاب جلادتک نام وشانی داستانلر مزده

اوقونور . قهوه لر مزده ایشیدیلر کن اویله فلکک بر قاج عصرده بر کره
بتشدیره بیلدیکی بر مبارک ذاتک عنوان شجاعتی ده جسم قانیسی کبی
کوشه نیسانده طور یور .

معرفتی معهود لفر کبی بر حیدود رئیسکندن عبارت اولان کور
اوغلینک آدینی قفر لر یمز و حتی اوج بش یاشنده چوققلر مز بیلورده
بوکون وطنمزک اک مهم بر بارجه سی اولان روم ایلینک فائحه قنوحانه
یتمش سکسان قهرمان ایله تثبت ایدن اویله بر مجاهدک اسمی بالکرتاریخ
ایله توغل ایدن غایت جزوی بر اقلینک محابس مصاحبتده مز کور
اولور .

اسکی عثمانیلردن قلینجه طیانله مشهر اولان اصحاب جلادتک
علی العموم افتخار ایلدیکی بر قهرمانک داستان موفقیتنی حالاً قلمنه
کوروغکلده مقتخر اولان ارباب فطانتدن بری رهین اشهار ایلسه ملت
محترمه مزه بر بیوک خدمت ایتمش اولور . بز ایسه قهجمزده بویله بر
خدمتی لایقیله ایفایه اقتدار کوره مدیکمزدن بالکرت غازی مرحومک
ترجمه حال جلادتندن زیرده بر قاج کله ایراد بیله اکتفا ایلدک :

[پاشای غازی سلطان اورخانک اکبر اولادی ایدی .

تا قرق یاشنی تجاوز ایدنجیه قدر بدرینک سرعسکر لکی خدمتده
بولندقدن و بر جوق مآثر عظیمه یه موفق اولدقدن صکره طوائف
ملوکدن دولت عجلانیه النده بولنان قره سی ایالتی رایت اقبال عثمانیان
آلته انهرق مشارالیه توصیه اولغشیدی . قره سی امراسی ایسه داغما
مجاهده ایله مشغول اوله رق و اورنوس بک ، قاضی فاضل ، آچه
بک ، کبی بیاغی عثمانلی بیکتارینه شجاعته رقابت ایده جک بر جوق

غازيلرله مالامال اولديغيندن شهزاده نك متخلق اولديني خلقت
قهرمانی به بومأمورین بر مبدأ ظهور اولدی. سلطان اورخان مرحومك
مقصدي دائما روم ایللی بی ضبط ایتك جهت مصروف اوله رق بدین
سطوتی اولان شهزاده عالیشان ایسه بدرینك بومراد خیرینه واقف
اولدیغندن معتدده بولنان عثمانلی و عجلانیه امراسیله مذاکره دصکره
ایلغار ایله روسیه به کله رک و سلطان اورخانندن روم ایللی به گذار ایچون
مأذونیت آله رق ولایتنه عودت ایتشدی.

برخیلی زمانلر بونشبث عظیمك فعله اخراجیچون اقتضا ایدن
تداییری تصور وتذکر ایله اشتغال ایتدکن صکره عثمانلی و بی عجلان
امرا و امیر زاده لرینك اک کزیده لرندن قرق قدر دلاور ایله سور کون
آوخی بهاه ایدرک لایسکی طرفه عزیمت ایلدی.

حالبوکه اوزمانلر عثمانلیرک ولوله قو حاسیله لرزان اولان استانبول
ایمپراطوری او فرقه عالی نك روم ایللی به گذارینه امکان بر اقامق ایچون
اناطولی ساحلنده سینه بر اقامسینی قطعاً امر ایلشدی.

باشای غازی جنی به او یله بر کیجه ده واصل اولدی که هوایی ظلمانی،
بر بلوط دریایی، طوفانی بر فورتنه قاپلامش. بر لر کوکلر بر مهیب ظلمت
ایچنده قالمش. او طرفلر کوزه خیالات هائنه دن بشقه بر شیء کورنمز
قولاغه طالعنه چاغلدی سندن بشقه بر شیء چاریمز بر حاله کلشیدی.

قهرمان زمان کینسز لکه سال ترتیبه مقابله ایتك راینده بولندی.
فقط کیجه ایله دریانك حالندن پك زیاده مایوس اولشدی. چونکه
مقصدی همان او کیجه دن قارشویه کچمك و هیچ اولمازسه بر کشف
قولی بکیرمك ایدی.

کندی بو تصور لرینك ایکسینی ده اجرایه امکانی مساعد کورم دینی
صروده امرای عجلانیه دن و قاضی فاضل، ایله اجه بک بعد الاستیذان
بر همت فوق العاده ایله او درجه خروشان اولان دکزه بر اغاج
پارچه سی آتورق و کندیلریده انك اوزرینه بنه رک و بسم الله بحریها
و مرسیها، ساقه سیله قارشو طرفه کچدیله. حتی قلعه سنك باغلرنده بر
خرستیان اسیر ایدرک اتی ده سفینه نوح اجزاسندن عداولتمنه شایان
اولان معهود اغاج پارچه سیله اناطولی طرفه نکیردیله.

حضرت شهزاده قلیچنه اسیر ایتدیکی آدم لری لطفنده اسیر ایتك
شانندن اولان سروتمندان جلادتن بولتمغه اسیر شی هر درلو عنایتنه
مستغرق ایدرک روم ایللی به گذارده قلاوزلق خدمته تعیین ایلدیله.

کندیلری دشمنی بر همت فوق العاده ایله بر کون ایچنده ایکی سال
یایدرمش اولدقلرندن همان او کیجه قارشیه کچمك تشبثنده بولتمش ایدی.
نعم التصادف: او اقسام فورتنه بتون بتون سکونت بوله رق ماه منور
دریا اوزرنده غزوات اسلامه و الله یولی، کبی نورانی بر طریق توفیق
کوسترمکه باشلادی.

ساعت اوچ راده لرنده کندیلری عثمانلی امراسی زادگانندن یکر می
قدر قهرمان ایله بر صاله سنوار اولدیله. وزیر لری مقامنده اولان
و حاجی ایل بک، دشمنی کذلک یکر می قدر امرای عجلانیه دلاور لریله
بر دیگر صاله بندیلر. بر یچق ساعت ایچنده کلیوئی جوارنده بولنان
و حالاً نماز تپه سی دیمکله معروف اولان یره واصل اولدیله.

بشوز سنه خرستیانلق عالمنك قوای مجموعه سنه غالبانه مقاومت

ایتمش اولان روم ایلینک کلید قوحتی کشاد ایدن بوقرق صاحب
حیتک شمیر اقدامدر.

« قاضی فاضله، سیف و قلمه صاحب، ظرافتی شجاعتیله متناسب
بر ذات اولغله ساحله یناشلدینی سردهده جمله دن اول مالدن طیشاری
آنلا یه رق شهزاده عالیشانی:

روم ایلینه کچمتوز بز برایکی سال ایله

همت مردان ایله غییدن ارسال ایله

مطلعنده اولان غزنامه سنک انشادیه استقبال ایتمشدر.

غازی، مرحومک بوجرات قهرمان پندانه سی مولدانی صاحبی

مشهور سلیمان دده دخی مطلمی:

« کرامت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمشک

یقاسن روم ایلینک دست اقدام ایله المشک،

یتی اولان برقصیده غزایله تبریک ایتمشدر.

{ استطراد }

« برطاقم مؤلف لسان عثمانینک مبدأ ادبیاتی فاتح و برطاقی مراد

ثانی و پک مروت ایدنلری مراد اول زمانندن اعتبار ایتمک استرلر.

حالبوکه ادبیاتمز اناطولی قطعه سنده عثمانیلرک ظهورندن اول ابتدا

ایتمشیدی. نه کیم حضرت مولانا ناک:

کلامندن اولور بلو کشینک قدر و مشواری

«صراعیه ختام بولان و سلطان ولدک:

بن بیلمز ایدم کیزلو عیان هپ سن ایمشک

جانلرده و تنلرده نهان هپ سن ایمشک

بیتله ابتدا ایدن اثرلری دعوا مزه متواز ایدن ایکی برهان

قوبدر)

{ صدد }

شهزاده مجاهد همان اوکیجه النده اولان اسیرک دلالتیه بر حمله ده

چنی قلمه سی ضبط ایلدی.

قلمه خلقی عدالت و مواسات شرعیه ایله ایکی اوج کون ایچنده

او درجه کندینه مفتون ایشدیکه حریت و حاکیت انسانییه

تابعیت و اسارت عثمانیه به منحصر کوردیلر. بیانی انلرده عثمانلی

کلیدیلر. کیجه لرجه اوغراشدیلر. اناطولی طرفنده بولنان سکز یوز

قدر عثمانلی عسکرینی اللرنده بولنان بر قاج جوروک قایقله کاملاً

وسالماً بری طرفه نقل ایلدیلر.

قهرمان زمان بوقوه جزئیته نیک بش بوزکشی بی متجاوز اولان

اکثریتی اجه بک معیتله کلیولی و اطرافنک ضبطه تعیین ایلدی.

قاضی فاضل و سائرینی عجلان امراسیده مشار البهک رفاقتده ایدی.

کندیسی ایکی یوز اللی قدر بهادر ایله اوزمانلرجه کلیولیسدن معمور

اولان و بولایر، اوزرینه بورویه رک ایکی بیک خانه و بر مستحکم قلمه بی

محتوی اولان اویله بر مملکتی از برمدت ایچنده قتح ایلدی.

آچه بک ایسه کلیولی ملحقانندن حالا نامه نسبتله «آج آباء»

ذیلان برلری پک سهولته ضبط ایتمشیدی. فقط کلیولی او وقتک فن

حربه نسبتله غایت متین بر موقعدہ بولندینی کبی شمعی هیچ اثری
مشهود اولیان قلور قلعه سنک دخی دائما اعانه سه مظهر اوله کلدیکندن
برچوق زمانلر سیف اسلامه قارشو طور مشیدی. مقاومتک بودرجه
امتدادینه الکیوک سبب قلور قلعه سنک محافظه سه مأمور اولان
حریف ایدی.

بو آدم شجاعت و مهارت حریبه جه خرستیانلق عالنده عصرینک
فریدی عد اولنوردی.

واقعا کبجه باسقی و بوسولرله عثمانلیرک حرکات حریبه سنی
برقاج سیک درلو موانعه دوشوردیکندن شهرتی فعلیه دخی اثبات
ایلمشیدی.

قان ایله قلیچدر کورینان پیراغمزده

جان قسور قومی کزمن طماغمزده

نشیده سیله لواء الحمد جهاد سایه سه التجا ایدن و اوغرادقلری
یرلرک صحرا سنی، جبالنی قلیچلرینک قطرات مظفریتیه ریان ایلیان
عثمانی قهرمانلری ایسه دشمنک مهارتیه، شجاعتیله ییلقنلق کتیره جک
مقوله دن اولدینی ایچون دائما قلور مستحفظیه بر محاربه میداننده
چاریشمه چالیشیرلر ایدی.

عاقبت بو امتحان جلادت قهرمانه نهان اولان شهزاده عالیشانه
میسر اولدی.

غازی مرحوم بر کبجه بکرمی قدر آتلی ایله قره قوله چیقمشلر ایدی.
قلور بکی ایسه ینه عثمانی اردوسنی باصمق ایچون ایکی یوزدن متجاوز
روم پالیقاریاییه شهزاده نک کزدیکی یرلرده طولاشمقده بولندی.

ایکی طاقم بر برینه تصادف ایدنجه همان محاربه یه آغاز ایتدیلر. عثمانلی
فرقاسی جزویتلریله برابر بر ساعت ایچنده دشمنی تارومار ایتدکن
بشقه سایمان پاشای غازی فرار حالنده بولنان قلور بکک آرقه سنندن
آت قالدیرارق و اتسای تقریده اتدینی مزراغک خطا ایتسی اوزرینه
حدتله هجوم ایدرک حیدرانه بر حمله صادق ایله حریفی قوشاغندن
قابوب یره چارپدینی کبی وجودینی خردوخاش ایلدی.

باشانک کوستردیکی زور بازو ایله قلور بکنک هلاکی کلیواینک
اعانه دن قطع امید ایله عرض تسلیمیت ایتسه سبب اولمشدر.

تاریخلرک روایتیه کوره عثمانلیرله اوزمانه قدر قلیچلری اتمکی
اوله رق نصیب اولان غنایمک اک کثرتاییسی بولایر و کلیولی منوبان
ایدی. عسکر اسلام اخلاق طاهره لری ایتمناسنجه اللرینه هر نه کجدی
ایسه بر ذره سنی کتم ایتمکسزین سردار مظفر لرینک حضورینه کتیردیلر.
مجاهد مرحومک چادری اوکنده تقود و جواهر تپه لرکی بیغلمش
ایدی. شجاعته رستمه رقابت ایدن قهرمان مروتمندان ایسه
سخاوتده ده خاتمه غبطه رسان اوله رق غنایمکن کندی ایچون بر حبه تفریق
ایتمکسزین اتسانی جهتیله دائما اکتسا ایتمکده اولدینی مولوی کلاهی
باشندن چیقاره رق موجود اولان اموالی انکله تمامها غزاته تقسیم ایلر.

مرحوم معیتنده بولان سکز طقوز یوز دایر ایله روم ایلینک
مرمره و آق دکز ساحلنده بولنان جهتک نصفندن زیاده سنی بالذات
ویا بالواسطه تسخیر ایتمکله سیف اسلامک بو صورتله اوروبانک کلیدینه
صوقولسی خرستیانلق عالمه فوق النایه دهشت و پردیکنندن نمچه و بحار
و افلاق و روسیه و صرب حکومتلری طرفندن آلتش حرب سفینه سیله

اوتوز بيك كشيدين مركب بر اردو ترتيب اوله رق و بونلره استانبول
ايمپراطورلنى طرفندن دخى بر قاچ سفينه ايله اتى يدى بيك كشى ترفيق
ايديله رك سواحلى مجاهدین اسلام اللدن قورتارمق ايجون سوق
اولنورلر.

او سروده ايله صاحبقران زمان بركون صيده چيقارق التده كى
شاهينى بر بيان قازينك ارقه سندن صالحو برلر و كنديلريده تعقيب
ايجون ات قالدیررلر. انى شنباده حيوان سورچر، شهزاده مجاهد
يره دوشه رك سول قورغه لرينه طوقان طاشدن متأثراً و دفعةً
ارتحال ايلر.

سر كشلك ابتدى نوش بخت ستيزكار

دوشدى زمينه سايه الطاف كردكار

رحمة الله عليه رحمة واسعة

عثمانلير بو بلاى ناكهظه ووردن طولايى بيك درلو ماتم ومصيبت
ايجنده ايكن دشمن الايلرى قارشودن كورمكه باشلادى. برخيلينك
شهيد اولسى جهتله همان اتى يوز، اتى يوز اللى كشى به نزل ايتمش
اولان عثمانلى قهرمانلرينك اداره سنى حاجى ايل بك مرحوم درعهده
ايلدى. عساكر اسلام رهنماى توفيق و ظفرلرى اولان شهزاده
شهيدك مرقد منورينه كلديلر.

بربريله استحلالات حقوق ايله برابر سردار جيتلرينك سربرى
عرش اساي شهادتى او كنده كورشمكه مواعده ايتدكدن سكره زره
ولباس برينه برر كفن كينه رك و قليچلرينك غلالتى قيره رق يارهلى

ارسالان كچي دشمنه بر هجوم ايتديلر. اوقدر بيوك بر قوت اوج
ساعت ايجنده بتون بتون قهر و مضمحل اولدى.
ياتسا اى ملت صاحب سعادت
سنگ سايه كده در بو فيض و عزت

اكثر عثمانلى تاريخلرينك روايقنه كوره بو محاربه ده بولتان اوتوز
اللى، اوتوز يدى بيك قدر اهل صليك بر چوغنى ميدانده مقتول
اولمش بر طاقى ده كيلره آتيله بيلمك تلاشيله دكزه باغش و برخيليسى
قرار اتناسنده طاغله دوشوب آجاقدن فنا بولمش اولديغندن ايجلرندن
استانبوله طوبى درت كشى عودت ايدم بيلمش و اسلام ايله يالكز
اللى بش قدر آدم اسپر دوشمشدر.

تاريخلرده مسطور دركه اهل اسلام اله چكن اسرادن كوستردكلرى
غيرتسزلكك حكمتى سؤال ايتدكجه و بز سزك قدر عسكره مغلوب
اولمزدق. لکن شو مزارك بولندينى طرفدن بياضلر كينمس بريكيك
بيدا اولدى. بر قاچ بيك سوارى ايله اوزر عزمه هجوم ايتدى. بزى
بو حاله قوبان انلردره ديرلر. و بحث ايتدكلرى قهرمانك شكلى
سؤال اولدقجه عينيله غازى مرحومك شمانلى تعريف ايدرلر مش.

نته كيم قاضى قاضل بو محاربه ده دائر مسدس غزنامه سنگ زيرده
ايراد اولتان برنجى بندنده بو وقعنى ايعا ايتمشدر:

باصدق ينه كافرلرى عون ايتدى خدامن

خار اولدى عدونك كوزينه تير غزامن

تأييده نزول ايتدى بتون كو كده كى ارواح

امداده قيام ايلدى يردن شهدامن

اللهدن امداد اومارز مرد غزایز

الله یولنه جیم ایله جان ایله قیدایز

ایکی یوز ساعته یقین طولی اولان و آدیم باشنده بر قلمه سی بولمق
جهتیه هر طرفی سور ایچنه آلمش بر کشور اطلاقه شایان بولنان
روم ایلی سواحلی دکزدن ایکی سال وسکسان قدر رجال ایله کچرک
وقاره سنده بر آووج عسکرله قوجه قوجه قلمه لر ضبط ایله رک برسته
ایچنده تسخیر ایدن قهرمان عجا عمری مساعد اولوبده علم ظفری
التده بر قاج بیک عثمانلی طویلامغه موفق اولسیدی اسکندر لریک، بیور لریک
شهرت جهان کبرانه سنه رقابت ایده مزیدی؟
حیفا که فلك مساعد اولدی.

{اندلس فاتحی}

«موسی بن نصیر»

دنیا به اعلان کلمه توحید ایدرک اسلامیتی توسیع و تحکم ایتک
و عالم انسانیته اسلامیتک تلقین ایتدیکی مدنیت حقیقیه بی تعمیم ایلمک
نیت خالصه سیله بر تانیه جک اولسون نفس لر نیجه راحت ایتکی روا
کور میان خلفاء راشدین حضراتندن «قازوق اعظم» زماننده لوا
الحمد شریعت شرقاً هندستانه، شمالاً قفقاسیه، جنوباً عدنه قدر
سوق اولمش و او زمان جغرافیاسنک مطامع اولدینی اراضینک اوج
نهایتیه یقین اولان محارره دکن ایصال ایداش ایکن وقوع ارتحال لری
منتهای غریبه رکزیه مساعده ایتماش ایدی.

اره لر نده قدر اولدن معدود اولان ایکی ییلدیزک بارلدیسی قدر
فرق کور یله بیلان - خلیفه عالی لری حضرت ذی النورینسک اوان
خلافتده - شرقک چینه قدر اکمال قوتو حایله - غرب طرفلرینسک
دخی شمس منیر اسلامیتدن اقتباس نور ایلمسی خصوصنه مراد الهیه
شر فظهور ایتکله بکرمی اتی سنه هجریه سنده - طرف خلیفه دن - مصر
والیسی بولنان «عبدالله بن سعد» حضرت لری غربک فتعی ایچون
مقام خلافتدن استدعای مساعده ایلدی.

حضرت عثمان (رضی الله عنه) ایسه اسعاف مطلبه عنایتله برابر
فوق المأمول اشراف اصحابدن (عبدالله بن عباس) و (عبدالله بن عمر)
حضراتی کی مرامدان مجاهدینک زیر اداره و سایه لوای نصرت لر نده
برجوق مبارزک سوقیه اعانت بیوردیلر.

بوفرقة معاونه به (عقبه بن نافع) حضرت لری دخی علم ظفر توأمی
حمایه سنده بولنان بر جمعیت اسلامیه ایله التحاق بیوروب هپ بردن
غزایه توجیه وجهه عزیمت ایتدیلر.

او وقتار طراباس غربدن سبته بوغازینه تمتد اولان اقلیمک حاکمی
(چرچیز) نام حریتک قومانداسنده بولنان یوز بیکنن زیاده عسکر ابه
برنجی دفعه اوله رق شیطله جوارنده چاریشوب قرق کون قدر
اوغراشدقدن صکره طرف اسلامیانده یورغناق، جانب دشمنده شاشقناق
اثر لری ظهوره کلمکه یوز طوتمش ایدی.

فرقة اسلامیه مرکز خلافتدن بعید اولدقلری جهتله امداد لرینه
یتسه جک کسه اولدینی کی امر مخابره دخی قطع اولمش (چیرچیز)ک
ایسه هر کون امدادینه بیکارله عسکر کلمکه بولمش اولدیفندن عساکر

اسلام بر جوق زمان مقاومته ابراز دابري بيوردن صكره بالضرور
عوده مجبور اولديلمر.

حضرت امير المؤمنين ايسه امر مخاربهك اقطاعندن شبه كنوب
دائماً اظهار بيورمقدمه اولدقلى كرامات عليه لى مآثرندن اوله رق
مجاهدين اسلاميهك صيقلدقلى كشف ايله يكي دن ابراز كرامت
بيوره رق و عبدالله بن زبير و حضرت تارينك ظل سيني حمايه سنده
بر فرقه معاونه كوندرديلمر.

افريقاده حرب اوزره بولتان عاكر اسلاميهك همان كافسى
اصحاب و تابعين كرام حضرتاتك مكتب جلا دتلرنده تحصيل مردانكى
ايمش و بر چوغى دخى شان ميدانلرنده امتحان و ير مش مجاهديندن
عبارت اولدقلى ميدان محاربه يي بك قولايقله ترك ايدر عكرلردن
اولدقلى جهته حرباً كاه ايلرى كاه كرى كيدر ك خط رجعتلىرى
تعبه اتمكله مشغول ايكن و عبدالله بن زبير و حضرت لى بارقه ظفر
كبي ميدان محاربه يي ايريشوب در حال طرف اسلاميانده علامات
ظفر مشاهده اوله رق بر ابكى ساعتك اينجده (جرچيزك) اردوسى
كاملاً منهزم و كنديسى دخى و عبدالله بن زبير و حضرت تارينك سيف
شجاعتيه منعدم اولدى.

{ بوغزاي غزاده حاصل اولان كثر غنائم غزوات اسلاميهك
اوچنچي درجه لردن اولوب جمله سى بر موجب شريعت بين الغزات
پايلاشمش ورؤساي مجاهدين و عبدالله و اسمنده درت ذات عالیشاندن
عبارت بولنش اولديندن محاربهك اسمنه بين العرب (حرب العبادله)
تسميه قلمش ايدى. }

عبدالله بن زبير حضرت لى تيشير فتوحاتله خا كباى خليفه يه
و عبدالله بن سعد حضرت تاريدده ينه مصر حكومتته عودت ايلدكلى رنده
ممالك مفتوحه حاكملى دخى امير المؤمنين جابندن و عبدالله بن نافع و
حضرت تارينه تفويض اولدى.

ممالك مفتوحه عهد خلفاي راشدينك اخضانه قدر لو اى عادت
توحيد ايله زينبخش اولمش ايكن ارتحال جناب حيدر دن صكره
بين الاسلام و قوعبولان فائق اوزرينه فرصت بين اهانت اولنلر
اجراى مرامه بر زمان مساعد بولدقلى جهته بعض يرلر اهاليتى
اغفال ايله ارتدادلرينه سبب اولدقلى كبي ملوك امويهك ابتدائى
زمانلرنده افرقيه ممالكنى رابت اسلاميه آلتدن چيقارمغه موفق
اولمش ايدى.

بالكر مصر حكومتى و عقبه بن نافع و حضرت تارينك همت عالم
پسندانسيه اسكى رونق و سعادتيله مشرف قلمش و او ذات عالیشان
عارض اولان داعيه اخذ انتقام تكراراً غربه عزيمتى و وجب اولمش
ايدى.

فى الحقيقه تشبلى خبلى نمره حاصل ايدر ك بر جوق ممالك
فتح ايله بحر محيط غربى ساحله قدر وارمش و ايلروسننده قره
اولدينى اكلانجه التدهكى دومى ديز قباقرينه قدر دكزه سورده رك
- (يارب اوتوده قاره يوقكه كله توحيدى اعلا ايجون كيديم) -
قول وجدانسيه غيرت اسلاميه سنى اظهار ايتيدى.

فقط و مؤخرأ كندينه مدين ظن اتمكده اولدينى بر بر قومك
شورش و اختلالى و اطرافدن بر جوق دشمنك هجومى اوزرينه

شهیداً ترک دیار و ضبط ایتامش اولدینی ممالکی تسلیم ید اغیار ایلدی .
بر مدت صکره داعیه اخذ انتقامه حیت دینه دخی منضم اوله رق
مصر حاکی اولان « حسن بن نعمان » بتکرار غربه سوق لشکر
ایدرك « عقبه بن نافع » حضرت تارینک شهید اولدینی یره قدر کیتمش
و فقط يك از بر زمان ایچنده ینه افریقیه ممالکی اسکی شورش و اختلال
حالی کب ایدرك عام اسلام ظل حمایه سندن چیقمشدی .

اسلامک غریجه اولان قوحنای برمنوال مشروح بر حال انضباطه
الهاماش و بر زمانلر کشمکشده قالمش ایکن بی امیه دن « عبدالعزیز »
برادری « عبدالملک بن مروان » ک زمان حکومتده مصره والی
اولوب بلاد غربی فتحه عن صمیم القاب یتله موسی بن نصیری
مأمور ایتمشدی .

موسی بن نصیر

ذاتاً یمنده اولان عربدن اللخم قبیله سی سر آمدانندن و تابعین
کرامدن « نصیر اللخمی » حضرت تارینک مخدومیدر . نصیر اللخمی
حضرتلری تابعین کرامک شاهی سندن اولوب زمان جناب حیدرده
شایده و حضرت معاویه نك نزدنده بولمش ایدی .

و ناکه جناب « علی » (رضی الله عنه) حضرت تاریله حضرت معاویه
معلوم اولان سیبه منی بربری اوزرینه عسکر سوق ایتدیله . نصیر
معاویه نك اک زیاده کوندیگی سردار لرندن ایکن اردوسنه التحاق
ایتدیگی ایچون حضرت معاویه کندی سندن امتان صورتیه سبب سوال
ایتدی . اوده { واقعا یا نکرده بولندیغ ایچون سزه تبیت لازمدر
فقط بو ایشده سزه مشارکت کیجه کوندر حد و ثنانه بورجلی

اولدیغ جناب حقه قارشو کفران نعمت دیمک اولدیغندن قورقارم {
جوابی و یردی ایسه ده حضرت معاویه بو سوزدن برشی اکلابه ماش
کبی دها زیاده ایضاحات طلب ایدنجه { بوندن زیاده سویاتمه سه کز
قنا اولمز . بن یدمده و دیمه دین اولان قلیچی کفارده قارشو حکمه که
اسلامده اتحاده اتفاقه مأمورم المدين بشقه ایش کلز { دیمش والندن
کلدیگی قدر تالیف ماینه سی ایتمشدر .

ایشته موسی حضرت نصیرکی صلابت دینه ایله متصف بریدر
عالیشانک تحت تربیه سنده پرورش بولمش و آنک مسلک حیتی طومش
برقهرمان اولوب اسلامه شرف و یرن برچوق خدمتلری سبقت
ایتدکن و اهلیت و قابلیت فعلیه اعلان و اشاعه ایلدکن صکره
یوقاریده دنیلدیگی کبی سلاله امویه دن مصر حاکی بولنان « عبدالعزیز
بن مروان » ک امریله افریقانک غرب جهتلری فتحه مأمور اولمش
ایدی .

او وقتلر ظهور اسلامک ایکنجه دور جلادت و استیلا سی اولمقله
دنیا ده موجود اولان عقائد باطله صاحبی بالجمله اقوام اسلامه محاربه یی
کندولرنجه اجر عقبا عد ایدرك الی سلاح طوتانلرک کافه سی او
اوغورده اولمکی جانه منت بیلورلردی .

موسانک افریقیه یه اولان توجهنی طویار طویمز بتون بربری
خلقیله اوروپانک بعض یرلرندن دو کولان امداد لر دن بهری یوز یوز
اللی بیک کشیدن عبارت اوج بیوک فدائی اردوسی مقابله یه حاضر لشمش
ایدی .

موسی ایسه معیتده بولنان الشمس یتمش بیک مجاهدین عربی

که ثلاثی سواری ایدی - اوج قسه تفریق ایله خطوط الحركاتی اوج قول اوزرینه ترتیب بیوردی .

یکرمی بیک دلاوردن عبارت اولان برقولی ولدگیری عبد الله ک لوای نصرتی التسه نفویض ایله صاغ جناحی تشکیل ایتک اوزره ضرب شمالی جهته سوق ایلدی . کندیلری اون بش بیک قدر بهادر ایله طوغریدن طوغری به غربه توجیه علم ظفر بیوردیلر . دیگر اوغلی « مروان » یده یکرمی بیک قدر شهبازان اسلامه صول جناح خدمتی ادا ایتک اوزره غرب جنوبی به طوغری - سوق ایتدیلر .

کرك کندی علم - مادتلری ظل حمایه منده ، کرکسه اوغللرینک لوای نصرتلری کولکه منده کیدن اوج قولک هربری برر مختلف محله دشمنه تصادفله شان اسلامیه لایق اولدینی وجهله احراز ظفر بیورده رق اوزمانلرجه بربره تک اک جیم اولوب مجاهدین اسلامک هدف الحركاتی اولان (تانبجه) بلده سی اوزرینه یورومکه باشلیدیلر .

غازی موسی پدري نصر اللخمی حضرتلرندن آلمش اولدینی تربیه بی کندی اوغللریته ده عینله تلقین ایتک ایچون انلردن اول تانبجه شهرینی فتح ایدوب بر حسن مثال کوه - ترمک عز مننده بولنمش اولدیغندن اک برنجی دفعه اوله رق ایتدیکی بیوک بر محاربه ده عسکرینه کوه - تردیکی نمونه بنا ، جمله سی چفته یورکلی قهرمانلر صر منده قویدیغندن آرتق قارشونه طوره جق که قالمغله (برق ریا) به طوتلمش صاعقه بلوطی کی بر سرعت فوق العاده ایله جمله دن اول تانبجه شهرینه واصل اولدی .

تانبجه ده بولنان دشمن اردوسنک نصفی ده ها اوازه توجیهله طاغلمش و نصف دیگریده صوت قهرمانانه سیله کسب اضمحلال ایتمش

اولدیغندن غازی موسی اکمال فتوحاتله بردها ارتداده میدان بر اقامق اوزره بعض تداییر صائبه ایله مشغول ایکن جناحلرده بولنسان فرق مجاهدین وقعیه بی موسی تک شمشیر جلادتی انعکاس شعاع مندن فرار ایدن قاچاقلردن خبر آلدقلمی جهته امیر زاده لر پددرلرینی تبریکه عزم نیت ایتدیلر . فقط کندیلرینک دخی اثر پددرده تابع اولوب ابرازه اثر جلادت ابدیه بیلدکلرینی اراده ایتک ایچون او جوارلرده بر از ده ها اوغراشدقندن وایکی فرداشک ایکی سی دخی یوزر بیک اسیره مالک اولدقندن صکره پددرلرینک حضورینه کلوب اسپرلری تقدیم ایله تبریک غزا ایتدیلر .

تانبجه تک فتح منده دخی اله کچن اسر ایله چو جوقلرک تقدیم ایتدکلری اسپرلر برارده کتوریلوبده اصول شریعت غرا ایله تقسیم اولدینی صرده ده امیرک غنیمت حصه سی اولان بشده بر تماماً آلمش بیک اسپره بالغ اولمش ایدی . (بوقدر کیتلی غنائم غزوات اسلامیه تک هیچ بریننده مشهود اولدینی تواریح موثوقه جمله روایاتندندر .)

فتح اولنان بمالک بر برینه اعاطمنک ظلم و جورلری - سو ، تاثیراتیه ویران قالمش و بر سنه دن زیاده بر طامله یا غمور یا غمابه سی جهته شدتلی بر قحطه دوچار اولمش و وقوعه بولان محاربات بتون بتون تربید احتیاجی موجب بولنمش اولمغله غازی موسی بوکا بر چاره حسنه نحری ایتک اوزره اک اول توحید باری ایله صلاح حال تلقین ایتمش و تمین بیوردقلمی بر کونده جوار قرأ و قصبات اهالیسی جولوغیله چوجقیله حیواناتیه یاورولریله واسع بر صحرا به جمع ایتمش ایدی .

طوپلنان انسان و حیوانات اوچیوز اللی درتیوز بیک جاندن

عبادت اولوب موسانك اسریله چوجقلرله حیوانات یاوریلری بر طرفه وانا بابالری دیگر طرفه تقریق ایدیلرک ارملری عسکرله فصل اولمش و امر مواصله قطع ایدلمش ایدی .

بو حال یارم ساعت قدر دوام ایتدکدنسکره چوجقلرک و او یلاسیله حیوان یاورولرینک نالشری بری طرفده کی انا بابالریده فغان واینه مجبور ایتمکله بر آنده اوچبوز بیک جان آوازه قراق ایله اغلاشمغه باشلایلر .

آنلر بکانک مقدماتنده ایکن موسی استیقا نمازینی ادا و فغانک ال غلبانیلی زماننده مخصوصاً یایدلمش اولدینی کرسی به جیقوب جناب حقه دعا ایله تمنی رحمت ایلدی .

آرهمی بر چاریک کچمکسزین تاوک دعاسی هدف اجابته یتوب یغمورلر یاغمغه باشلیدی و در حال اولادلر انالریله قاووشوب برلرینه کتیمکه مساعدله آدلایلر .

موسانک اخص املی دیناً موظف اولدینی اعلاء کلمه توحید ایله توسیع دائرة اسلامیت اولدیغندن معیتده بولنان عساکرک ایچنده صلابت دینه لری اک زیاده اولان ارباب صلاحی تقریق ایله مالک مفتوحه تک هر طرفه کیدوب اهالی به تعلیم قرآن ایله تلقین فرائض اسلام ایتلرینی تیبه ایدرک هر برینی بر طرفه کوندردی . و اوغلارینی هم بو امر خیره نظارت ایتک همده امور مملکتی رؤیت ایلیمک اوزره اورالرده براقوب کندینی دهاایلروسنک فتیحی مقصدیله عزم راه جهاد بیوردی شعله شمشیری برنو صلاحی کی عکس انداز اولدینی برلرک اکثریننده (سمعنا و اطعنا) زمزمه سیله استقبال اولوب مل سیفه

حاجت قالمهرق بحر محیط غربی ساحله قدر واردی . حتی اوکنه دکز جیقوبده ایلروسنده قره اولدینی مشاهده ایدنجه هدایت توفیق وظفری اولوب کلمه طیبه (لا اله الا الله) ایله مزین اولان علم سعادت الینه الهرق وراکب اولدینی کبیلانی دکزه سوردرک (بارب شاهد عادلک که دکز لر حرکتیه مانع اولمیدی اسم جلالکی دهاایلری به سوق ایدردیم) دهرک اورالره دخی اعلان کلمه توحید ایله اهالی به تعلیم اسلامیت ایدرک آدملر براقوب تانجهیه عودت ایلمش ایدی .

تانجهیه عودتنده مأمولندن زیاده کوردیکی حسن حال اوزرینه بر بریه والیلکنی واورالرک تربیه سنجه سبقت ایدن خدمته و مجرب اولان کاردانلغه مکافاة (طارق بن زیاد) . تفویض ایله مصره عودت و بورغونلغنی چیقارمق اوزره استراحت ایتمکده ایکن بروقه ما کم ظهور ایله بتون اوروبایی فتح ایدوب استانبولی دخی اله کچورمک امیدلری میدانه جیق ویرمکله همان اجرا آته تشبث بیوردیلرک وقه واجراآت حسنلری عصر مز ارباب حیقتدن واصحاب فضل و دانشدن بر ایکی ذاتک خامه همتلریله لسانزه نقل اولسان (اندلس) تاریخنده محرر اولغله عیناً و تبرکاً درج صحیفه مفخرت قلندی .

موسی بن نصیر مقرب زمینی کاملاً قبضه تصرفده مسخر و اهالیینی کریوه ضالاندن چیقاروب انوار اسلامیه ایله منور ایلدکن صکره اندلس جزیره شده دخی ولوله کوس دین محمدی بی طین انداز سامعه اهل ضلال و عناد یتنی ایفای فریضه غز او جهاد ایلیمک اوزره خلیفه دن با تحریرات استدعای رخصت ایلدی .

حتی یازدینی عریضه سنده جزیره مذکوریه لطافت موقع جهتیه

برالشانه، اعتدال آب و هوا چه بنه ازهار و عطریات خصوصنده هند،
فواکه و انار مجتده مصره، معادن کرانهایی حقتده چینه تشبیه ایلدیکی
مبتدر.

بو آنها اوزرینه اولحوالینک فتح و تسخیری ضمتده جانب
خلیفه دن تعایات ارسال اولدیقه مبتنی والی مغرب ابن نصیر اختیار افته
و مشاق سفریه باقیوب حتی بعض روایت نظراً مقصد اسلیسی
اسپانیانک فتحه موفق اولدقدن صکره فرانسه و المانیاییده استیلا
و مجارستان طرفدن کلرک قسطنطنیه بی ضبط ایلک و بوتشبتنه
(فتحن القسطنطنیه فلتم الامیر امیرها ولتم الحیش ذلك الحیش)
حدیث شریفی مصداقه مظهر اواق ایلدی.

بومقصدینک حصولی اسپانیایی تفکرده ایکن من غیر مأمول بر
سبب دخی ظهور ایلیوب سبب مذکور ای - پانیایه مرورینه عین
فرصت عد ایلدی.

شوبله که : اسپانیا قرالی رودریق طرفدن سبت شهری محافظی
بولنان قونت جولیانوس قرال مرقومدن کوردیکی بعض معاملات
غیر لایقدهن طولایی ابن نصیره شهر مذکور ایله تسایم ایله جگنی وعد
واقرار و قوط حکومتک حال و کیفیتدن آگاه و خبردار ایلدی.
لکن ابن نصیر جولیانوسک کلامرینه پکده امنیت ایله مدیکنه بناه
برای استکشاف حال اول امرده بربر قومندن سواحل اسپانیایه
وقوفی اولان و طریف بن مالک، نام کسینی بشیوز نفر فارسان ایله
بیوجک برقاج قایفه ارکاب ایلدوب طقسان برسنه سنده ارسال ایلدی
مرقوم طریف دخی سواحلک بر محله نزول ایله که عمل

مذکورده بعده بر شهر بنا و طریف تسبی اولمشدر - بعض
حیوانات و برقاج اسیر آلوب و نقل و اخراج عسکر حقتده لزومی
اولان مواقعک احوالی و سایر اسباب تسهیلی کرسی کبی اکیوب
سالماً موسی زردینه عودت و نقل کیفیت ایلدی.

موسی بن نصیر بو خصوصده بطریق السهوله حصوله کلدیکندن
حسن تقال ایدرک چوقدنبرو تصور ابتدیکی فتوحاتک قوه دن فعله
اخراجنی تصمیم اتمکله سبت و تانجه لیمانلرنده مناسب سفینه لر احضار
و قبائل بربره دن دخی جسور و جنگاور اولنلری انتخاب ایله سنه
آتیده یعنی طقسان ایکی سنه اول بهارنده (طارق بن زیاد) نام
کسینی سردار نصب و تعیین ایدرک باب الزقاق یعنی الحاله هذه (سبت
بوغازی) و (جبل طارق) دنیلان بوغازی امراره اعزام ایلدی.
طارق دخی جبل الفتح نام برونه متصل جزیره الخضراء نام جزیره
صغیره به نزول ایلدیکه الان آنده اولان شهره الجزیره تسبی اولنور. [*]
اولحوالی والیسی بولنان تدبیر عربلرک کچن سنه کچلری اوزرینه
هر قدر بو دفعه تدار کلیجه بولنوب مدافعه به تصدی ایتمش ایسه ده

[*] طارقلاندله مروری حقتده صاحب تاریخ برشی شوبله مامش حالبوکه
(وفیات الاعیان) نام کتابک عربجه سنده شوبله برقره منظور عاجزانهم اولمشدر.
«ابن بشکوال تاریخک روایتجه طارق هجرتک طقسان لیکسینی سنه سی رحبتک
بکری بشیخی کونی معینده اون ایلی بیک سوار ای اولدیفی حالدیه برچوق کبی ایله
سینه بوغازینی بکرکن کیده اویقویه طالار عالم منامده فخر کائنات اکل النصیات
اندنرله خلفاء اریبه حضراتنی کوروب طرف رسالندن فتوحاتک بشیر ایلدور.
و اسلام ایله اتفق و اتحاد تبه یه راتی ایله معاهده و عهد و قایمشی خصوصلری
دخی آبروجه قییه اولنور.»

(رفعت)

مانند سيل العرم جوش و خروش ايدن عكر اسلاميه به سد راه اوله ميوب طارق دخي جوارده بولنان جلي ضبط ايله آنده تحصن و محل مذكوره ه جيل طارق ه تسميه ايلدي . تدبير ايله اسلامي افريقيه به رد ايلديك سودايله عكربي طويليوب قوه و فيره ايله قوشاعش ايكن طارق در حال ساحله اولان سقائني احراق ايدوب عكربيه خطاباً (اكر صبر و ثبات ايدرسه كز مظفر اولوب اندلسي فتح ايدرز بوخسه دشمن جمله منزي دريايه دوكر) ديميله اشبو كلام شجاعت انجام عاكر اسلامه موجب صولت و سلامت اولمقن ازدل و جان لشكر تدبير اوزرينه هجوم و اقتحام و اكثريني طعمه نيغ قهر و انتقام ايلملريه جنود كفار پريشان و تارومار و بقيه السيوفي (كمر مستفرد فرت من فسوره) رهكيز سمت فرار اولديلر .

بعده اول شرزمه قليله اسلاميه درون مالكدنه منشمب و جهت غربه طوغري متوجه اولوب وادي عناس نام نهر سواحلي استيلا و وطنداشلي اولان فنكولورك بوندن تخميناً بيك التي يوز سه اقدم اول محله كلوب بنا اتمش اولدقلى مدينه سدونه يعنى سيحونه بي ضبط و تسخير ايلديلر .

لكن اسپانيا قرالى اولان رودريك مرقوم تدبيرك اخطارات متلاشانه سندن و افريقيه طرفدن مرور و يا خود سادن نزول اتمش كي ناكهاني ظهور و تخريب اوطان و ثغور ايله مدت قليله ده بونجه قوت و حال مالك اولان عاكر مظفر اسلامك شدت صولت و درجه استيلا و سطوتي بياني اشعار و تعجيل اتمسندن ناشي كوچ حال ايله نوم غفلتدن بيدار اوله زرق اسپانيا قطعه سنك هر طرفدن طقسان بيك مقدار عسكر ترتيب و اوزر لريره

زادكاندن ضابط تعيين ايدوب وادي ليله دنيلان چاي كنارينه و شربش نام نهرك جوارينه ارسال ايلدي . اكر چه عدد اسلام قليل ايسه ده كرك اعمال اسلحه و سرعت حر كنده كرك جبارت و بسالنده دشمنلرينه فائق بولند قلدن عاكر دريا مثال دشمنك كز سندن خوف و تلاشه دو شمديلر . اشبو قوط عسا كرينك صف پيشين و واپسيني تيمور و سخيتان زرخلر ايله ملبس و ديكر بر طاقمي حربه و قليج و بر كروهي دخي اوق ياي و صبان و بعضيلري عادت قديمه لري اوزره تيمور لي طوپوز و بالظه و ككين اورا قتر ايله مسلح ايلديلر .

عرب ضابطلري اطراف و اكنافه يايلامش اولان سواري عكربي جمع ايدوب موسى ايله طارق فائق دخي بونلري بلوك بلوك تنظيم و تهييات و وسايلي كامله اجرايله تشجيع ايلدي .

شهر رمضان شريفك ايكنجي بازار كوني تقابل صفين و تهاجم فريقين وقوعه كلوب

خروش برآمد زهره و سپاه

برقند بگر سوي رزمگاه

سبك يك بدبگر بر او بختند

چورود روان خون فرور بختند

منه و منجه عسكر طرفين بربرينه هجوم ايله دركار كارزار اولديلر اشبو هنگامه رستخيز علامه :

زگرد سوران هواست مينغ

چو برق درخشنده بولاد تيغ

بر آمد جب ود است کرد سپاه
 نه روی هوا مانده روشن نه ماه
 ز کرسواران دران بهش دشت
 زمین شش شد و آسمان گشت هشت
 سواران کرز افکن و شیرگیر
 خروشنده باجوش و تیغ تیر
 ز بولاد پیکان و تبر عقاب
 سپر کرده در پیش تیر آفتاب

مآلندن حقیقه بر نشاه اولوب چکاچاک رماح و سلاح ولوله انداز
 معقر عالم ارواح اولمش و قبض ارواحه مأمور اولان کروینک کثرت
 آمد سندن دنیا ایله آخرت بیننده بر جاده طریق آچامش ایدی
 گاه تصادم سیوف و محبات ایله بر بر برق آتشدنر نمایان و گاه مهبل
 خبیول صحبات کیرودار معرکه یردازان ایله بر لکده عکس انداز قبه
 فیروزه قام اولوب متسلسل رعده عکس اواز دلریله زمین و آسمان پردهشت
 ولرزان اولور ایدی.

بو محاربه یه یوم مذکورده طلوع شمسده بدأ اولوب عند الحسب
 بر مسلمانان درت خرسیتیان دوشدیکي حالده سکنز کون سمد اولدیقتدن
 اسلامیان ضعیف طاری اوله رق معرکه دن یوز چویر مک اولوجهله
 اسلامک اقبالی ادباره تبدل اولمق کبی اماره لر کورنمکله طاری آتنگ
 دیزکینی چکوب اوزنکی یه بتارک بوکسلوب آواز بلند ایله (ای غازیان
 مغرب زمین وای شجعیان مسلمین زویه کیدرسکنز و غافلانه قنی
 محله فرار ایتک ایترسکنز زیرا اوکوکز دشمن و آرقه کز دریادر

سزه لازم کلان نصرت موعوده الهیه دن استمداد و شجاعت فطریه کزه
 استناد و اعتماد ایله ثابت قدم میدان کارزار اولمقدر. و ای سواریلر
 بنم حرکتیه تقلید ایلیکیز (دبوب سوار اولدینی سمنده صبا رفتاری
 رخصتیاب جولان و یمن و یسارنده راست کلدکلرینی واصل درکه
 نیران ایدرک رایات دشمن سرکوز اولان محله قدر واردی آندن
 رودریک قرال قیل دیشندن مصنوع و توانا استرفید کونلر قوشولمش
 ملوکانه بر عریبه یه را کب و مذهب سرخک بر نوع خروانی بی و باشنه
 دخی بیضا ایله مزین ناج قرالیتی لابس اولدینی کوروب مانند بلای
 نا کهان لمحده البصرده پیشوب قلب قایتنی سنان جانستایله خون
 افشان ویرینی اسفل درکات نیران ایدی.

کندی تعیب ایدن لشکر دخی مانند شیرزیان دمه کزاره
 کیریشوب بروجهله طوغرادیلرکه اول مقلکاهده توده توده قالان
 عظام اموات نیجه سنه لر هوام و حشرات خون میسوط و قرالک
 قوتیله کافه عسکرک اولوجهله مظهر هزیمت اولمی باعث انقراض
 حکومت قوط اولوب قرال موسی الهک سر مقصطوعنی غازی طارق
 موسایه موسی بن نصیر دخی بو مظفریت جایله تک تیشیریله جانب
 خلیفه یه ارسال ایدی]

اندلس تاریخندن آله رق بورایه درج ایتدیکنز بند سابق مفادندن
 اکلاشلدیفته کوره غازی طارق اسپایامک نصفتدن زیاده سنی ضبط
 ایتمش اولدیقتدن ابن نصیر دخی طارقک احراز ایتدیکی مظفریت
 اشتراک ایتک املیله بالذات اندلسه کیتکی آرزو بیوردیلر سده
 دوئمانک برینی طارق یاقمش و دیگر دوئمان دخی قورسبیکه و ساردونیا

جزیره لرینی کشفه کیتمش اولدیغندن درحال ساحله اینوب یکیدن
بردوتما تدارکیله مشغول ایکن - مکتوبنک وصول بولدینی عمده
قالوب استحصال اسباب سفر ایدرک کندوسنی بکله مک اوزره -
برمکتوب یازارلر واوغلی عبداللهی قائم مقام صفیله ترک ایدوب
اندلسه طوغری حرکت بیوررلر.

طارق ایله مکتوبی آنجه به قدردها زیاده ایلرولمش اولدیغندن
صیت اسلامک اورویاجه قزاندینی شان جلادتی محافظه ایچون
مجبوراً موسانک امرینه مخالفتله فتوحاته دوام ایدرک اندلسه آباق
یاصدیقنک تام نه سنده طلیطله پیشکاهنه دهشت انداز وصول وبرحله
قهرمانی ایله باب قلعه به دخول میسر اولدی.

(طارق کرک بوقلعه اهالیسه وکرکسه بوقلعه به کلنجه به قدر
رایت اسلامیه ایله تشریف ایدن ممالک مفتوحه افرادینه شان وعدالت
اسلامیه بی (فاروق اعظم) حضرت تهرینک قدس شریف خالقنه بذل
واحسان بیوردینی قاعده به توفیقاً اجرا ایدر).

اشته بوجهله طارق فتوحات ایله مشغول ایکن موسی بن نصیر
دخی ساحل اندلسه برخیلی عسکرله واصل وتدارک ایتدیکی خرسیتان
قولاغوزلریله اراضی مفتوحه به داخل اولوب طارقت اولدینی بره
قدر کیتمک و فقط انشای راهدهده ایش کورمک اوزره بالکزمیت
اسلامیایله لرزانک اولوبده هنوز شعاع سینی مشاهده ایتیمان اراضیدن
مرور ایله برجوق ممالک فتح ایدرک اووقتلر رسانتله مشهور طلییره بیده
ضبط ایتمش ایدی.

طارق ایسه بو انشاده قسنتل مملکتی کاملاً زیر تصرفه آلتش

وموسانک ورودینی ایشتمش اولدیغندن لاجل الاستقبال اودخی
طلییره به کلش ومقدم وقوع بولان امرینه امتثال ایده مامسی ایچون
نوسیع شان وشوکت اسلام مجبوریتدن نشأت ایلدیکنی کمال تواضعه
عرض ایلمشیدی.

موسی بن نصیر ایله طارق بن زیادک اسپانیانک منتهانده برلشمیری
اجتماع نیرین کی بتون اورویایی دوچار خوف خسوف ایتمش ایدی
چونکه ابن نصیرک ورودندن مکره لشکر اسلام ایکی فرقه
اوزرینه ترتیب اولکهرق بری ابن نصیرک لوای نصرتی سایه سنده
فرانسه ده نادبون شهرینه ودیکری دخی طارقت معیتله دیگر چانبده
قالمش اولان مواقمک منتهانسه قدر قول آتمش وبوجهته اورویانک
فتی حیز امکانه واصل اولمش ایدی.

اشته بوجهله برقاچنه ظرفنده اسپانیا الکاسیله فرانسه نک
یارینه وبلکه ثلثانه قدر اولان محلر سایه سیف اسلامه منقاد
اولوب معیتلرنده بولنان عسکرک مقدری ضبط ایتدکری برلرتقوسنک
عشر معشاری مرتبه سندن دون ایکن هر نقطه سی بر قلعه هر قاعده سی
برسد آهنین اولان قوجه اسپانیا ملکی ایله فرانسه نک اک صارب
برلرینی فتح ایله ابقای نیک نام ایتملردر.

موسی بن نصیر اون ایکی دفعه دن زیاده ارتداد ایتمش اولان قبائل
بربریه بی بمن شرف قدومبله حسیض درکه کفر وضلاتدن ذروه بالای
رشد وهدایته اصماد ایدن وانللسک فتحنه واسطه حقیقی اولان بر
غیرتکشی دین مین ایکن سبقت ایدن خدمات مبروره سنه - طرف
خلیفه دن مأمول بولنان - مکافاتنه بدل غایت جزئی بر بهانه ایله مظهر

ذل واحتقار اولوب. مایوساً جانب حجازہ عزیمتله بقیہ عمری
عبادتله کچورمکی مناسب کوره رک اولوجهله حرکت بیورمیشلر
ایدی. فلك نامساعد او قدر جوق راختی جوق ومقدمکی حقارتی
آز کوره رک انتشار اسلامه بر جوق خدمتتری سبقت ایدن اوغللرینک
دخی انواع عزویات ایله دوچار عقوبت اولدقلرینی ایشتدیروب
طقسان یدی سنہ ہجریہ سنده وداع عالم فانی ایلمنه سبب اولدی.
(رحمة الله عليه راحة واسعة)

(حکایات) - بالاده کی اوتجی ماده ده بیان ایلمش اولدیقتدن
ارتق تکرارینه لزوم یوقدر.

(فکاهات) - بر طاقم حکایات ہزلیہ وقصص مزاحیہ دن عبارتدرکہ
بونک حکایہ وروایتدن فرقی بالاده کی تعریفلرندن وزیرده کی مثاللردن
منفہم اولور.

مثال (۱) [بحکما دن بریسی احق بر آدمی طاش اوزرنده اوتورمش
اولدینی حالده کورنجہ - طاش طاش اوزرینہ کلش - دیمش.]

مثال (۲) [فیل وقلردن برینک اختیار بر آدمی منلکنہ چورمکہ
چالشدینی کون بر ظریف - ییقامقلہ زنجی بی بیاض ایتک ایستور -
دیمش.]

مثال (۳) [عربلردن موسی اسمنده آدمک بری برکینہ ایچہ
سرفت ایدرک صاغ جینہ قورواقشام غازی ادا ایچون منجده کیدر.
امام ضم - وورده - هومانلک بیینک یاموسی - آبتی اوقوزکہ معنای
شریقی ہاموسی صاغندہ اولان ندرہ دیمک اولدیقتدن احق خرسز

اشکلنہ رک لاشک انک ساحرہ یعنی شبہ سزینق ساحر سین ، دیوب
جیندن بارہ کیسینی آتہرق و نمازی ترک ایدرک قانچار.]

مثال (۴) [مشہور عزت ملا مرحوم ایله کذبوی شہرتیله بنام
اولان ذات اسکذارده بریالیده اوتوررلرکن ملا کذبوی بی سولتمک
ایچون قوت بصردن بحث ایله قارشو یقہده اولان نشان طاشلرینک
یاتنده بر آدمک قومدینی کوردیکنی - سویلر - کذبوی ایسه درحال
اوطرفہ باقوب - اوت دیز چوکمش قرآن اوقیور - دینجہ - عزت ملا
بردها باقیور طوزرینی کور - ترہ رک - اوت اوت - ویل لامکذین
الذین ۴۰۰۰ - - وورہ - سی اوقیور - دیر کذبوی ایسه بونک مبالغہ
اولدینتی واولقدر جوق کورمک ممکن اولہ بی جفتی ادعا ایدنجہ عزت
ملا - یالانم وارہ سنک کوردیکک - مصحف بی چاری - ون سوزیلہ
مقابله ایدرک کذبویینک کذبی میدانہ قور.]

(لطائف) - ذکایہ وفاعل وقائلک نجاتہ دلالت ایدن ظریف
حکایہ لردن عبارتدرکہ بونکده عادی حکایہ وفکاهدن فرقی مذکور
تعریضات و آتی امثلہ بہ دقتله منفہم اولور.

مثال (۱) [مجنونہ دلیری صای دیمش - یک اوزون شیہ
صوردیکز تعدادی قابل دکلدر ایستہ کز عقلایی صاییم - دیمش.]

مثال (۲) [مشہور اسکندره بر کون هیچ بر حاجت عرض
اولنماش اولدیقتدن - بوکونی ایام حکمداریدن صایم - دیمش.]

مثال (۳) [مأمون خلیفہ کتجلردن برینک تربیہ سندن خوشلاتوب
حضوریتہ جلب ایله - سن کیمک اوغلیسک - دیہ سوال ایدر ذکی

وادیب کنج - ابن الادبم یا امیر المؤمنین - جوانی ویرنجیه مأمون
 بوندن یک زیاده حظ ایدرک - نعم النسب - دیر واکرام ایدر [

مثال (۴) [مشهور دیوزن زماننده مصورک بری صفت تصویر
 ترک ایله طبیعت باشلامش اولدیقندن دیوزن - آفرین شمعی صفتی
 بولدک زیرا رسملرینک نواقصی هرکس کوردی یکی صنعتده کی
 نواقصی ایسه طوپراق اورتر کیمه کوره من - دیمش]

(نوادری) - وقوعی قلیل اولان حادثات مستقر به دن عبارتدر که
 بونکده دیگر لرندن فرقی تعریفانه و آئیده کی مثالره دفته حاصل اولور.

مثال (۱) [عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه حضرتلری - تاجر
 اولیدم عطار اولوردم چونکه ریخندن قائده کوره مزیم ریخندن
 اولسون استفاده ایدردم - بیورمش]

مثال (۲) [هندده سطرینج ایجاد اولدیغی زمان هند ملکی اولان
 نردشیر، اوبونک موجودیتی حضورینه جلب ایله - نه ایترسه ک
 سوبله مکافاة ویره جکم - دیجه موجود - سطرینج تحت سنک حاوی
 اولدیغی التمش درت خانه شو شرط ایله یعنی برکوشه سندن باشلیه رق
 برخانه سه ایکی دانه بغدادی قویکز ایکنجی خانه دهه ایکنک کندی
 فتنه حاصل ضربندن عبارت اولان درت دانه بی و اوچنجی خانه ده
 دردک کندی فتنه حاصل ضربی اولان اون التی دانه بی و بوبله جه
 هرکوزه قونان دانه عددینک کندی فتنه حاصل ضربی قدر دانه بی
 دیگر کوزه قویه رق التمش درت خانه بی املا بیوریکز دیمش ملک
 بوکا احق نظریه باقوب کولمش و ایجابینک اجراسنی امر ایلمش برده
 کاتبیلر ایشی حساب ایتدکلرنده صوک خانه لره قونمسی لازم کلان بغدادی

جه لرینی تشکیل ایدن رقلرک اوقونه میه جق قدر اوزون اولدیغی و حجم
 حایله بتون هندستانده دکل بلکه کافه معموره علامه اوقدر بغدادی
 بولنه میه جقنی اکلابوب کیفیتی بلکه بیان ایدنجه موجودک قراتی
 اکلابوب قیمتی اکاکوره تقدیر ایدلمش.]

اغرب غراشدن اولان اشیو مشالک قیمتی اکلامق ایچون
 اوشمیوب بغدادی مقدارینی بولنه سی احتمیلدر. حیفا که رقلرک کثرتی
 بزم بیلدیکمز (کتلیون) خانه لرینی ده آشوب آرتق اوقونه میه جق بر حاله
 کلدیکندن حبوبانک عددینی افاده ممکن اولماز سه ده قیه و او ایچک اعتباریه
 مقدارینی تعیین ممکن اوله چغندن بورالری حساب احتمیلدر.

(مقامات) - روایتک اک کوزل بر نوعیدر که بر طاقم وقایع لطیفه بی
 بعضی فغانه اسناد و یا خود مشاهیر ادبیه عزو ایدرک هر برنده بر نکته
 ادبیه بولمق اوزره درر الفاظ و نوادر کلام ایله تزئین و معانی لطیفه ایله
 مقصد تبیین اوله رق وجوده کتوریلان مقالات منظومه و یا منثورده عالیه دن
 مرکب بر رساله و یا کتابدر. امالی عریضه یک چوق اولوب لسان
 عناییده بویله بر اثر منظور عاجزانم اولدیقندن مثال تحریر ایدیله مدی.
 (مخاوره) علما و ادبا میاننده گذران ایدن مباحثه مفیده نک عیناً
 ضبطندن عبارتدر.

مثال :

(نوش روان ایله بزرجمهر آره سنده محاوره حکیه)

نوش روان - عمری نه صورتده استعمال احتمیلدر؟

بزرجمهر - بشقه لرینه بکند بره جک صورتده. جناب حق بی

نوعه مثال محبت ویرنی سور.

ن - آخرك قلبه القاي محبت نه ايله نمکن اولور.

ب - اراده الهیه به امثال ايله ته کیم انسان اطراقده بولنلره کندینی تقدیر ایتدیر نه مینجه بر پادشاهه بکندیره من جناب حق دخی کندی مخلوقاتی میانده بحق مقبول اولنلردن ماعداسنی سومز.

ن - نه ايله اشتغال ایتدیر.

ب - اکتساب دانتنه ورزوله.

ن - دانسی نه مقصدله اکتساب ایتدیر.

ب - فقر وخیم اولان فقر جهالتدن خلاص مقصدیله.

ن - کندینی طانتدیر مق ایچون طریق اسلم نه در.

ب - مینای معرفتله اضایه ذات وصفات.

ن - انسان مقبول خدا اولدینی فصل ادراک ایدر.

ب - هوساتی مغلوب ایتیکله.

ن - هوسانه غلبه نه ايله نمکن اولور.

ب - پرهیزله.

ن - پرهیزله فصل یشانه ییلیر.

ب - هر کون طعام مقدارندن بر مقدارینی بالتدریج قلیل ايله.

ن - دنیادن نه اکلانیلور.

ب - استقبال ایچون هر شیء منقلب.

ن - شان وشرف فصل اخراز ایدیلیر.

ب - طعامده کلامده تعرض انامده امساک ايله.

ن - کیمک حقتده خشونت اوزره بولمق تجویز اولنور.

ب - یالکز انسان کندی قهنده.

ن - نه در اول شی که بر محله اکلش اولدینی حالدده محصولی محل آخرده ادراک ایدلش اولور.

ب - دنیاده ایدیلان جنات وسیتا تدرکه نمرانی آخرتده اقطاف اولنور.

ن - کیمرله استتبار ایتدیر.

ب - عقلا ايله.

ن - عقلا کیملردر.

ب - چوق دیکیوب چوق دوشند کدن صکره آزودرست سویلیانلر.

ن - نه وقت سویله ملیدر.

ب - بشقهری سکوت ابتدیکی وقت.

ن - بر آدمک بحق وصاحب فضیلت اولدینی نه ايله بیلملیدر.

ب - اوج شی ايله : تربیه سندن، شیمة کریمه سندن، حرکت

مردانه سندن.

ن - شیمة کریمه نك دلیلی نه در.

ب - در حال و بر مک.

ن - افعالک اک سیء نه در.

ب - تعلیمه مقتدر اولدینی حالدده محتاج تعلم اولنلردن احتیاجی

وار ایکن معلمیندن اوزاق طومق.

ن - احسن افعال تدر.

ب - مادی و معنوی محتاج امداد اولنلرک معاوتنه شتاب ایتک.

ن - حرمته شایان اولمیانلر کیمدر

ب - سفها

ن - ذکا ندر

ب - ملاحظه فنا

ن - ذکا بی استیلا ایدن ظلمت ندر

ب - اکل و شرابه و سیم و زره حرص و محبتدر

ن - انسان کنیدی دنیاده نصل ملاحظه ایتلیدر

ب - طریقنك اوزرنده بولنان بولجی کبی

ن - بویولك نهایته نصل وارمالیدر

ب - بهوده بوکاری متحمل اولقسزین

ن - مالمده حیاتدن اعز اولان ندر

ب - عابد اولان ایچون ایمان حریص اولان ایچون سامان

ن - انسان کنیدی نه ایله طانتدیره بیلیر

ب - افعالیه

ن - فضیلت نه وقت کذب تشابه ایدر

ب - اختیار کنجلیکنده کی عفتدن، محتاج ازمنه مسعوده سنده کی

کرمندن بحث ایتدیکی زمان

ن - بر فنا دوستدن توقیه چاره ندر

ب - کنیدیسنك محتاج اولدینی شیئی آندن ایتمك اکر کتم

ایدرسه دوستلی جعلی در

ن - چیقرندن چیقمش اولان نه به بکزر

ب - برالده ظهور ایدن آلتیجی برمه، کسه کاضطرابنه، راقه ک

خلقک استقاله تحمل اولنماز

ن - دوستلی تقویه ایدن ندر

ب - حاضر اولبان بردوستدن ایدیله چک استفاده

ن - دوستلی بیقان ندر

ب - یکدیگردن ایدیلان استقراض، عاقل دیمشدرکه استقراضك

دوستله، نسبی مقاصك قاتنه نسبی کیدر

ن - نصل ایچمه لیدر

ب - آغر آغر خفیف خفیف بودومرله

ن - طعامدن نه زمان ال چکمه لیدر

ب - اشتها موجود ایکن

ن - صحتی طعامدن زیاده محافظه ایدن ندر

ب - اوج شی : لباس طاهر، استعمال عطریات، زیارت احباب

ن - عامه انامه مقبول اولان ندر

ب - صلاح و عفت

ن - عفت ایله شکران نعمتدن هانکیسی ترجیح اولنور

ب - عفت اولما نیجه شکران نعمت اوله ماز

ن - بحق اولان آدم کیمدر

ب - یالکنز موافق قانون بر غذا ترجیح ایدن

ن - موافق قانون اولان غذا هانکی لیدر

ب - ناموسکارانه بر صنعتله قزانیلان

ن - صنایعك اک موافق قانون اولانی هانکی لیدر.

ب - زراعت

ن - رومی

ب - میخانه جیلک

- ن - مسافری نصل قبول ایتلیدر
- ب - اولاً تلطیف بعده خالصانه مصاحبت ایتلیدر.
- ن - کنایه مغفرت ایتدیرن نهدر
- ب - ندامت
- ن - غنیک مکلف اولدینی وظیفه نهدر
- ب - محتاجینه اکرام
- ن - ذکی کیمدر
- ب - اشیانک حقایق تخری ابدن
- ن - کنجار ایچون هانکی حلاله بولنق اولیدر
- ب - تواضع وعفتده
- ن - سن وقوفده بولنانلر ایچون
- ب - تمکین
- ن - بصر حقیقت ندر
- ب - ذکامک رؤیت معنویه سیدر
- ن - چشم ظاهریمزله نصل کورمک تمکندر
- ب - عنفوان شبابه سفاختدن اجتناب ایله
- ن - بوکانه طریق ایله وصول میسر اولور
- ب - کشف اسراره الت اولماقله
- ن - عفت نهدر
- ب - قانون ایله فضائل اخلاقک ایکیسنه بردن موافق اولان
- شیلری قبولدر

- ن - محرم اسرار اوله نك علاقتی نهدر
- ب - بر قعل قضیلتکارانه در
- ن - جهالتك علاقتی نهدر
- ب - محق اولماق.

(نوسال معرفت)

{ فن خامس }

تاریخ

۲۷ - قنون انشانك اك مهم واك زیاده فائده بخش اولانی اشبو تاریخ یازمق قنیدرکه بونك ایچون لازم کلان ایضاحات مجامع الادبک اوچنجه جلدینك ایکنجه (کتابت و خطابت) کتابنده لزومی وجهله تفصیل ابدلش اولدیغندن بوراده تکرارینه حاجت مس ایتدی.

{ فن سادس }

مکاتبه

۲۸ - مکاتبه یاخود مراله دنیلان احوال افاده لسان قلمله نایبه مخاطبه ایتمکدن عبارتدرکه ترجمان چنان نایب غائب زباط و داد دنیلماکه شایان اولدیغندن كافة اقسام تحریریه دن وبالجمله قنون انشادن واسع وانسانلرک احوال و اطوار و افکار مشوار لرینه احتیاجلری نیتنده مشوع بر قدره بناء علیه بو طرز افاده بی جمله دن زیاده تفصیله لزوم

كوردك و مجامع الادبك او چنجي حلدینك ایکنجی (کتابت و خطابت)
کتابنده یازمش اولدیغمز (اقسام و شرائط) کتابت مختصر اولدیغندن
و محل تفصیلی بوراسی ایدرکندن لزوم کوردیکمز مفصل ایضا حاق
امثله لازمه سیله برلکده بوراده اعطا ایتمکه ساواشدق و بوسیه مینی
اشبو مبحثی بر وجه آتی اوج فصل اوزرینه تحریر و تدوین ایلدک.

فصل اول

« خواص مکاتبه »

۲۹ - مکتوب صورتنده اولان محرماتک اصول افاده لرنده
(سداجت : جلاء . ایجاز . ملایمت . طلاوت) کبی بش خاصه بولنمق
لازمدر که بولوردن :

(سداجت) - کلامک شوائب تکلفدن - سالم زخارف الفاظدن
منزه و موجب ملال اولان تطویلدن بری اوله رق فطری و طبیی
اولمندن عبارتدر .

(جلاء) - صربک « خیر الکلام مائل و دل و لم عمل » قاعده -
تطبیقاً تشبیهاست مستعده و تراکیب متشتمه ایله کلامی اغلاق ایتموب
صراحتله مهذب اولمیدر .

(ایجاز) - کلامی حشو یاندن تخلیص و جمله لری عدم تطویل
ایهامدن احتراز ایدرک طبیعیه عواطف قلبه دال بولمندن عبارتدر که
اوائله ادرنه والیبسی بولتان حتی باشامر حومک سیلوری تائینه یازدینی شوه
[- سیلوری ناچی ! شریعت خاشی !

اعلامکی کوردم قهقهه ایله کولدم . مالی هذیان حکمی خلاف
قرآندر . مهر و مؤیدی باصارم - نی محکمه قیوسته آصارم [مکتوبی اک
کوزل مثالردندر .

(ملایمت) - کلامی مرسل ایله مرسل ایله پیننده کی مناسبت و هر
ایکینک حاله توفیق ایدم جک الفاظ و معانی ایله ادا ایتمکدن و ادبای
عربک شو (فلانعلی خیس الناس رفیع الکلام ولا رفیع الناس
خیس الکلام) قاعده عمومیه نه رعایتدن عبارتدر .

(طلاوت) - کلامده عبارتمک چودتی الفاظک سلاستی معنائک
سلاستی ایله رونق و لطافت بولمندن عبارتدر . اشبو خو اصلک کافه سی
حضرت فاروق اعظم اقدمزک سردار کتیبه اسلام سعد بن ابی وقاص
رضی الله عنه حضرت لرینه یازوب بو عصرده معلم ناچی اقدی طرفندن
زجه اوله رق نشر ایدلمش اولان مکتوب شریفده موجوددر که
مکتوب مذکورکله جک اولان (۴) رقلی (نصیح و مشورت) فقره سنده
عیباً درج ایدلمشدر .

فصل ثانی

« انواع مکاتبه »

۳۰ - مکتوبلر تعدادی قابل اوله تیبه جق درجه لرده متفرق
اولدقلرندهر . مؤلف بر صورتله تقسیم ایلمش ایسه ده اک بسیط تقسیم
موضوع اعتبار ایله یعنی (اهلیه . متداوله . علمیه) ناملریله اولان تقسیمدر که
ننده بو اصوله اتباع ایلدک . و بونلرک هر برینکده اقسامی اولدیغندن

كيفية لابقية ابضاح ايد بيلمك ايجون بر فصلی اوج نوع اوزرينه بنا ايلدك

{نوع اول}

مكاتب اهلينه

۳۱ - مكاتب اهلينه - اقارب و اخوان ايله ارباب غرام يتنده عرض و داد و كتف سرائر فواد ضمنتده و امور صداقت و محبتله ساثر احوال خصوصيه معرضنده يازيلان مکتوبلردر که بونلريده (- و آل خاطر. عرض محبت. حسن وصول. تقديم هديه. دعوت. و بعض هزليات لطيفه) ناملريه التي صورتده کورمک ممکن اولديغندن و بونلر ايجون خصوصي قاعده اعطاسي غير ممکن ايدو کندن يالکزر بر قاچ مثال نحريريله اکتفا ايلدك:

مثال (۱) عاکف باشا مرحومک جليله سنه يازديني مکتوب صورتی: بوسته ايله محبتنامه کز وارد اولوب ممنونيتمز حاصل اولمشدر وانما اشعار کز وجهله بو درجه ده فلاکت خاطر و خياله کليوب مقدم ريبانده رؤياني کورمش ايسه مده بشقه درلو تاويل ايتمشيدم. انسان مرنه چکره کندو قصورندن اولوب جناب حق ظلمدن مته و متعالی اولمغه کيمسه يه ده چکمز اولوب کندی اکتک کمز دن اولديغنه شبه بو قدر سزلرده جکر سوز اولديغکزي بيلورم. شو قدر که الله باغشلسون سز بر پارچه چوجقار ايله کولککزي اکليوب بر ساعت آغلسکز بر ساعت دخي آتلا ايله آوته بيلورسکزه. يانم عالم آرتق کورمکه محتاجدر! حق سبحانه و تعالی جمله منزي مظهر عفو و غفران ايله آمين.

سعيد باشا حضرتلرينك شفاعتنامه لرينه جواب کادی. در سفادته عزيزمتدن صرف نظرله بروسه به عزيمتمز و بش بيك غروتن معاش تخصيص اولتوب اراده سنه دخي بو مرکزده - سئوح ايلديكي بيلديرمش اولمغه در عقب بول تدارکنه باقيلوب ينه و کرمه تعالی تاريخ مکتوبدن بش التي کون صکره جه ينه تکفور طاغندن بروسه به عزيمت اولنه جنی وان شا الله رحمن بروسه به وارد يغمزده ينه طرف عفيفانه کزه اشعار اولتوب اوراسي استانبوله دها يقين اولمغه مکاتبه من اسهل اوله جنی بيانيله شقه محبت تحرير و ارسال اولندی.

بروسه ده بورادن ايوچه طيب بولمق مأمول اولديغندن دعا کز رکاتيله علتريعه دخي تداوی و عافيت مأمول اولنور. چوجقارک اغليرق کوزلرندن اوپرم.

مثال (۲):

شناسی افندی مرحومک اون بش ياشنده و پارسده تحصيلده ايکن والده سنه يازديني مکتوب صورتی:

[بنم جامعدن عزيز اولان والده چکم اقدم!

چنکی آلدیغم مکتوب کزده برييلدن بري خسته اولديغکزي بيلديرمش ايدیکزه لکن بوندن اکلاديفمه کوره جانکزله اوغراشور مرنبه به گلش سکزه اويله ايسه اقدم عيون بوزمانه قدر بيلديرمديکزه؟ اگر بيلديرمش اولديکزه چارجايوق نحصيلک آرقه نتي الوب. شمدي به دک آسانه به کليردم. چونکه بوندن مقدم دها قولايقار وار ايدی. مرنه ايسه شو کونلرده ايشمی بيترمک اوزره يمدرا کر خسته لغکزه اغيرلشور ايسه تيززه يازک! تا که عودت ايتمه تک چاره سنه باقميم! اما ينه سز

اهمال بيورميوب شوخته لادن قور تلميه چالك ا وجود صاغ اولمقدن صكره مال و ملكي نه يايمليدر؟ صاقوب بو خصوصده باره بي اسركه ميه سكر! برقاج طيبه باقديرك اكر بورج بيله ايديليرسه ادا نه الله كرمدر همان سز وار اولك!

اقدام شمدي ايجاب ايدييور كه شو آه قدر كوكلده صاقلديغ سرلري سزه سويلييم تا كه نه سكا نه بكاداغ درون اولسون. چونكه بي آدم بالطبع حرصلي اولديني آشكاردر اما بو حرص بر قاج درلودر ايم حرصم شمديكي عقل وادراكه باقيلورسه بر آز كچه جك ايله چوق هنردن عبارتدر. الحمد لله تعالى شو كنج ياشمده بونلردن بر مقدار حصه دار اولدم: لکن حقيقتده هب سنك ايه كده در زيرا بي اوقوتديروب اذديرتك اسنك حقي بيك بيل يشارسه اوده يه م سندن بشقه كيمه م بو قدر.

ايته اقدام معاذ الله سزه بر حال اوله جق اوله سندن بشقه سینه والده ديمكه اغزم واره سز. وديهم علم الله وسني بن اولنجه به قدر اونونام. فلك مساعده ايدرسه مرحوم پدرمك كيكلر بي استانبوله كتير تديره جكمدر؛ انشالله تعالى مخصوص بر تر به ياپديره جفمدر جمله سزك بر مكاتده اولسني ارزو ايدييورم سنك عندكده اكدني اولان بيشكي ضايع ايم و سنك خانه كي سوندرم؛ ورحمه وسيله اولور آتارم رسي ايدرم. دين و دولت و وطن و ملت بولنه كنديمي قدا ايمكي ايترم. آمان جانمدرن عزيز اولان والده جكم! كنجلك و جاهلك مياستيله سزه هر نه قباحه ايتدم ايه جمله ني عفو ايله و حقي حلال ايله!

في ۳۰ كانون ثاني عن بارس

مثال (۳) كمال بك مرحومك (جزمي) نام اثرنده شوق و غرامه متعلق كوريلان اولان اوچ مکتوب صورتلري : (پرمخاندن عادل كرابه مکتوب)

[شعر كزي اوقودم حر كتكزك تبجه سني بيلور ميكز سوق قضا سزي اسير ايتش ينه بوكون قوجه ابراهه حكم ايدن بر شاه عاليشانك سراينده اوطورييور سكر. ميزبانكز سزه كندي شهزاده. لرندن، اقرباسندن زياده رعايت ايدييور سزكله رسي مقاولاته كبرشمك ايتيور حرفني همشيره سني امنيت ايدييور. تنهاجه اوطه سز كونه كوندرييور سزايه انك همشيره سني حرف اندازانه محبت پردازانه قالمقندن چكنمييور سكر مطلقا دوشمنش و دوشنديكز حلاله البته يقين حاصل ايتمشكر در كه بو حر كتك جزاسي قهقهه زنداني دكل مزار عدمدر!

بو قدر مخاطره لري اختيار ايتديكزي تصور ايتدجه حيرتمدن نه سويليه جكمي بيلميورم. فقط نه يالان سويليه يم سونجمدن ده چلديره جفم كليور. دنيا ده هيچ بر كوكل اولسه كر كدر كه محبتنه بوندن مؤثر بوندن بديهي دليل كو سترمش اولسون كندي تجربه لرم ميدانده طور بيور. ظن ايدرمييكز كه يانكزه برنجي دفعه تنها كلديكم كيجه قبايمك خفتي چاره مك زيني نصادف قيلندن ايدى! صانير ميككه كچن اقسام كه ماجرا ده قبايمي آچدقندن صكره قبايق خاطر به كلدي ا بر قابينه كوره امكانك نهايتي عد اولسه جق در جهده محبتيه دليللر كو سترمشيدم نظر كزده هيچ بر ينك حكمي اولمدي. سز بكا توجه كزي بيم ايجون فقكزي مخاطره به القا ايتمكه كو ستر بيور سكر بن ده سزه

اسارت وجدانمی ان شاء الله بولکزده اولک قوجانگزده تسلیم جان ایتمکله
اثبات ایدرم. هیهات! عیجا بریحاره به روح حقیقی اولان جانک
قوجاغنده تسلیم جان ایدوبده موتنده حیاندن زیاده لذت بولق نصیب
ایده جک قدر فلکده انصاف وارمیدر؟

آه سن نیچون بوملککله دوشدک! جسم لطیف نور تجلیدن مخلوق
برملکک بوقره طویراقلر ایچنده نه ایشی وار ایدی بنم ایچونمی کلدک
الله عشقه سویله بنم ایچونه قدومکله ندرلو یتکنسار ایشار ایدم
جانہ جوهر دیشار فقط سنک کی برمه مان عزیزک قدومنه اهدا
اولنق ایچون او جوهر کده قیمتی بوقدر باقا نه قدر دلی سویلتوب
طوریورم. یانه یاییم! محبتک انانده ادراکمی بر اقیور؟ دها سا
مالک اوله مدم المدن قاجره قور قوسیه هلاک اوله جنم کوکلم سینه مدن
ایریلوبده روحانی محبتک ندیمکی خدمتده بولنق ایستیور.

بر نور لطافتک درونکده اوقدر حرارت ندر. شمریک
خیالاتی آتله می ترکیب ایتدک هر حرفی کوکله یا شمش جان یافتده
محبتکله یاریشیور.

هوای محبتکده افاس عیسی خاصیتی وارددر. جلالک کوزمدن
دور اولدجه دقیقه بر کره هلاک اولیورمده خیالک نظرمدن
کچدکجه وجودمه بر روح دیگر افاضه ایدیور.

آرایش رنگارنگیله تجسم ایتش نوبهارمیک عسک کوکله
جلوه ساز اولدجه کوزلرمدن نیسان قطره لری کی کره مسرت
دوکیلیور. کوکلم ریاض جنت کی بیک درلو ازهار لطافتله مالامال
اولیور.

محبتک دنیا ده اک بیوک بر لذت اولدیغنی ایشیدیردم. فقط
عذابنده بیله دنیا لر دکر بر بشقه لذت اولدیغنی بیلمزدم. نه سویله
دها مدن روح لر جوشان اوله قلمدن نور لر جریان ایتسه ینه
اذواق وجدانمی تصویره مقتدر اوله میه جنم کل! کل! سینهمی آج
کوکله باقا! کورکه عشقک نه غریب بر کرانه نه بیوک بر اعجازه مالک
ایتمش عوالم روحانیه نک نه قدر بدایی وار ایسه نصل بر نقطه به جمع
ایتمش! آه کل دیورم. نصل کله جکک فعلک غدارلقده بر طور دیگر
ایجاد ایتش عالمی فیوضاته غرق ایتک ایچون یارادلمش بر آفتابی بر
زندان ظلم ایچنده صاقلایور! ضرری یوق سن روحک ولو که مستور
اول آمالک سنی آره بهرق ایانکه کلیر.

ایته بوکیجه بر یخاتک کلیر ملاقاندہ ضروری شهر یارده
بوله جق اوق... محبتکله کلدکجه ذهنده کی قاره قاره خولیا لر بیله
یانمزه تقرب ایتکله جبارت ایدم میورده باش او جزمده طولاشان
او کابوس ندر! عیجا بنم هر آتی بر عمره مرجح بیلدیکم اور روحانی
اذواق عجبی اویقوده می کچیریوروز. برلشدیکمز زمان بختی قیسه
کیه لم ارکن طاغیله لم شهر یار ایله مذا کره به ختام ویردکن صکره
بن تنها کله جکم. ذره کی آفتاب جمالکله انجذاب ایله کندی کنیدی
غایب ایتک، نور عالمینه قارشمق ایچون کله جکم.

مکتوبی کتیرن قوریجی محرریدر. بو کیجه صباحه قدر سزی
اوبکله جک ساعت بشدن صکره آندن بشقه سرای ایچنده آچیق
برکوز. ایاقده بر وجود قالماز.

یوقه سنده اوزمان اویورمیسک! او یومه! بن رؤیامده هیچ

بر زمان آريمان مثالڪه خيالڪدن زياده مشتاق اولسهم بر دقيقه كوزلرمي
قابامق ايسته مزدم. بتون عمرمي تخيلڪه حصر ايدرم. بيلبرميدڪه
سني بر دقيقه جق دوشتمڪ وجودمه ساعتلرجه اويقودن بيڪ قات
زياده راحت. بيڪ قات زياده سكونت بخش ايديبور فقط رؤياده
مثالڪه هيچ بر زمان كوزمڪ اوڪندن آريمان خيالڪدن دها جسماني
دها روحاني حتى دها نوراني دها وجداني كورينيبورده اويقويه
راحت ايتمڪ ايجون دكل سني ايتديكم كي كورمڪ يولنده راحتني
غيب ايتمڪ ايجون ياتيورم. مکتوبمه جواب ايتمز ايانكه دعوتسز
كلمك مزيتني بكا براقيسهڪ پريخانكي بر كره دها احيا ايتمش اولورسك
شعر سويلمكه مقتدر دكلم كه سوزكزي نظيره هوس ايديم مع مافيه
حركتم حقيقت حالده جراتكزه بر غريب نظيره در شعر كز سزي
مزار عدمه ايصال ايديه بيله جكني مکتوبمڪ ايتداسنده يازمشيدم. سز
ايله ذاتا كفتي بويننده كزن قهرمانلردن اولديفكزي فعليات ايله
اثبات ايتمش اولديفكزدن طيبى سزك ايجون اولوم بك قورقوئج
برشي اوله ماز. لکن بن شمديويه قدر بر لطفه جق حيات كوردم اوده
التفاتكه مظهر اولديفم زمانلردر .

بو جراتم بني التفاتدن محروم ايديه بيله جكي ايجون دها دنيا سني بي
اڪلامغه باشالاديني وقت ارتحال ايتمش معصوملر قدر آجيه جق
مصيبته اوغرامني كوزيمه آلام. بر مزبليه كوشك ضيا سي دوشر
فقط انسانك نظري كوكل بولاندرمق قورقوسيله تعلق ايتمڪ ايسته مز.
سز صورتده كوش سيرتده انسان دكليڪزه قاديئلره لايق اوليه جق

يولده عرض ايتديكم اشتياقلردن اجتهال كه . . . آه احتمالڪه . . .
استكراه ايدر سگزنه يابهيم ربابي عرض محبتدن دها فنا بولدم. مادام كه
حالي هر نه وقت اولسه سويليه جكم قباحتي بر مدتجك پرده ربا
التده ساقلامق طيبى هم سنك هم بنم قدر مزه مغاير اوليور .
حركتم نفرتكي دعوت ايدرسه هلاك اولورم. حالبو كه
دردي عرض ايتماش اولسهم ينه هلاك اوله جغم ايبكي
درلو اولوم آره سنده قالمش بر بچاره نك حياتي قورتارمق اوفاجق
بر نظر التفاتكزه محتاجدر .

باقى : بيلم نه سحر ايتدك .

رسيدى كار بجاني كه كفر اكر نبود
ترا پرستم و كفتم خدای من اينست

[پريخان]

{ عادل كرايدن پريخانه }

فراقك بو قدر شديد بر عذاب انتظارك بو قدر دل سوز بر آتش
اولديفتي بيلمزدم! . . . كوزلرم تماشاي جمالڪدن دور اوله لي سگزكون
اولدى . وجودم سگانسه مزارلرده قالمشده بتون بتون محو اولمغه
يوز طومش ميتلره بگزيبور .

آينه دهكي عكسه باقدجيه كندى كندمدن قورقيورم. هيهات
بو حال ايله بكا نصل محبتك دوام ايديه جك؟ . محبتك بندن اقطاع ايدرسه
بن نصل ياشايه جغم! كوكل بر درلو مواصلت زمانلرينك معين بر فاصله

ایله محدود اولدینی ایستیمور. ولو بردقیقه ایله تحدید اولسون .
اودقیقه انسانه حیاتندن اوزون کورینیور .

ضرری یوق! اولورم! .. سنک ایچون اوله جک دکلیم! سنک
ایچون اولمک عندمده عمر ابدی به مر جحدره. لکن فراقه! .. آه
اوظالم فراق! نه یابلم حیاتم فراق ایچنده کیور! اولسه مینه فراقه
دوشه جکم. فی الحقیقه موت هجران کبی عمره سورمه جک. فقط هجران
ابدی بی دعوت ایده جک! ..

هجران ابدی! .. نه جانکداز لقردی! نه مدهش تصورا
عجبا ک قدرتی جباره ایله اک عاجز ضعیفی همحال ایدوبده
نظر حکمت اوکنده عدالت مطلقه به بر بهان بدیهی کویسترن قره
طوبراق اوعدالت مطلقه حرمته اولسون اش بر اولمش ایکی روحک
انی الابد وصاله حائل اولقدن چکنمزمی؟ هجران ابدی! .. نه
اولیه جق واهمه! نه کولنج خیال! ..

عجبا احوالی کندی کبی فانی، اوقاتی دوری کبی محدود اولان
دنیا ی دینک بالکزه هجراننده می ابدیت حاصل اوله جق خلاق کریمک
قوللرینه زهتکاه مرحمتی اولان عالم آخرتده وصال عاشقانه دن بیوک
نه مکافاتی وارد که محبت کبی اللهک اعز الطافی دنیا به منحصر اولسونده
عمر ابدی هجران ایچنده گذار ایلسون. آه بختیارلق اوعاشقار کدره
علائق جسمانیه دن تجرد ایدرک ارواح علویه به قاریشیرلر.

اذواق جماله لذایذ محبتیه مستغرق اولورلر. - نور کبی هر آنده
برعالمدن برعالمه انتقال ایدرلر. - خیال کبی هر دقیقه ده برجهان شوق
برجت انشراح ایجادینه مقتدر اولورلر.

یوق عشقک بو جهان فانیده ده کچله میه جک. طویوله میه جق
لذتلی واردر. اولسه ابدی او حس علوینک بو عالمده ظهوری
عبت حکمنده قایلردی.

همزده تجربه ایتمیور می بز دوشنیورم خیالکی پیش نظره الوبده
شوکاندی قاره لدیغ زمانک بر صفاسی نشئه اخری اذواقک بک
چوقلرینه دیکته میورم.

هجران ایچنده ایکن خیالکله بو قدر لذت بولیورم. بزم وصالکده
تمامی جمالکله نه حالله کلدیکمی اندن قیاس ایده بیلیرسک اوف!
بو هجران ندرا نیچون ایستدیکمز زمان بر رمزنی کورمه جکز! آره ده
رقیب وارده انک ایچون دکلی؟ رقیب اوله جفته قهر اوله ابدی!

ملعونه بزدن نه ایسترنی سویوروش نه یاهیم بن کندی
سویورم. بکا محبت ایتمنی بنی تکلیف ایتم که جزاسنی چکیم. حالی
دوشندکجه قان باشمه بر درجه حرارتله صمود ایدیور که بینم اریوبده
برلره دوکوله جک ظن ایدیورم. بیلیم سنک محبتکه لایق اوله جق
قدر قیمتدار برشی! دکلمه آتک هوساته شایان اوله جق قدرده
الیقیمی بزم! سبحان الله! عاشق اولدیرمش محبتلر چوق کوردیم. فقط
محبتک معشوق اولدیرن نوعنی هیچ ایشتمشیدیم. ظاهر فلک اوبلا بی ده
بیم ایچون صاقلامش!

آره مزده سکان آدیم مسافه یوق. - بنده بو قدر اشتیاق
سنده او درجه مرحمت وارینه بر رمزنی سکزه کونده اولسون
کوره میورز. کوره میورز دکل کندی اختیار منزله کوره میورز هجرانک
بونوعی ده چکیلیر اذیتلر دنمیدر.

نه یالان سویلهیم بن بو حاله طاقت کتیره میه جکم جادینک برهوسی
ایچون اختیاری بر حسرت ایچنده اولمکی بر درلو کوکلم قبول ایتمیور.
ایلك کوردیکم زمان کندینه طوغریدن طوغری به نقرتمی بیان
ایده جکم ا بندن فارغ اولسون خینه وصالک مانع اولدجه نیم
حیاتدن یاشیور. - بکا مخصوص اولان اذواق محبتی غمب اتمش
انکله اکتیور قیاس ایدیورم. مرحمت ایتا... بو اقسام یانه کل ا
براز کوکلم سکونت بولسون ا براز عظم باشمه کلسون ده ایده جکم
حرکتده بر مناسبتزک ایتمیم ا سوزلرمک ربطزلغندن قوای
فکریمک ارتباطنه قدر خلل کلدیکنی اکلار سک.

باقی نه دیهیم امرکه منتظریم :

درد فراقی جکمکه یوق دلده اقتدار
بن اولمک ایسترم بکا قطعی جواب ویر

{پریمخاندن عادل کرایه}

مرحمتسز بنی کندکن دها راحت بر حالده می صانیورسک که
هجراندن او قدر آجی آجی شکایتلر ایدیورسک ا بن اضطرابه تحملدن
تاجزم سنک محزونلغندن کوکلمده آچیلان یاره لرده نصل طاقت
کتیرهیم!.. یوق!.. سویله نه دردک وار ایسه بکا سویله!.. تک
سنک کوکلمک بر از خفت بولسون ده ایسترسه بتون عالمک بار آلامی بن
کوکلمه ییقلسون!.. انصافسز!.. اواستغفارک نه در سن بن ایچون
ضعیفلارسه ک شکلکده کی تغیر محبتکم انقطاع غیمی ایجاب ایدر! بکا عائد

اوقاجق بر تأثریکی کوکلمده کی خیالندن قیمتدار بیله جکمده شبه می
ایدرسک.

یاهله وجودکه بر از ضعف عارض اولمغله نه اوله جق حسنکه زوالمی
ترتیب ایده جک!.. مهتاب بو قدر شکلره کیریور هانکیسنده لطافت
خلل کلدیکنی کوردک.

هایدی بو استغنا که ده قانلانیم. - مقصدک ستم اوله بیله آنی ده
بر بیوک التفات عد ایدهیم! اوموت کبی هجران ابدی کبی هائل هائل
سوزلریکه نصل طاقت کلیر بکا آچیمزسه ک کندینه ده آچیمز میسک?
تسامدن کیم نه فائده کورمش؟ طوته لم که فائده می اولمدینی کبی ضرریده
اولسون. قلبه ویرمی طیبی اولان بیوده اذیتلری اختیاری اتمکده نه
لطافت واردر!..

الله کوسترمون سکا بر حال اولورسه بنم صاغ قالمقلمه احتمال
وارمیدر؟ ولو مزارمی ایرسونلر فلکک پنجه می بیله کوکلرمزی
بر بردن قویاره من.

خیال ایله بازی ایله اکلدیکنی کندک اعتراف ایدیورسک. او
حاله بر قاج کونلک تحسردن او قدر شکایته حق بوله بیلمیمک هجرانی
بز کندیمز اختیار ایتدکه اختیار من قلبمک ارزوسهندنی نشأت
ایتمیدی ا میدانده اولان مخاطره مو هو میدر؟. بر خائنه تک شرندن
صافتمق ایچون اوج بش کونلک تحسردی اختیار ایتمیم ده بر بر مزی
قارشمندن کندیمزی مزارلرک قوینوته می آتم.

اوف! نیچون ملعونته بی خاطریمه کتیردک! یانه کله کده وجودمک

حرارتی، حرکتک حاتی کورسه ک او طمه انسان قیافتده بریلدیرم
دوشمش قیاس ایدرسک.

سفی سویورمش ۱۱. بیلمزکه شیرک جاننه قصد ایدیور. سندن
صاقلام کوکله حقی برغیظ متولی اولورسه ارسلانلرله بیرتیجاق
یاریشه قالقشمق ایسترم. خیر! او بندن سنک بر ذره غبار یابکی آلفه
مقدر دکلدرد. اوف! بکا اویله شیر دوشندیره! بالله خنزیری ایامک
الله الیر بیلان ازر کی تیلرم! محت ندر بیلورسک! قصاقنجلق ندر
بیلزسک! وجودمک هر ذره سنه آری آری آتشار یاغیور. - اری
اری خنچرلر صابلا نیورینه بویله ایکن صبر ایدیورم سندنده صبر
نیاز ایدرم. اگر بی سویورسه ک باشم ایچون خنزیره رنک ویرمه بر
شی سویلمه! اکا مغلوب اولمقدن حاصل اوله جق نتیجه بی بیلمیورمیک؟
هم بر بریمزه طویمه دن فنا بوله جنز، هم ده یوزینه بر کره باققله اتشه
آتمش جزو معدنی کی باشند اشاغی اریده بیله جکمز بر ایچاغک
نچه سنده زبون اوله رق تلف اوله جنز. بوکیچه یانه کلدیکمی ایستیورسک
ایاقلری آتین زنجیرلرله باغلی بر بیچاره بی جنت قبولرینی آجوبده
زهنکاهلرینه دعوت ایتمک نه بیوک غدارلقدرد. هیچ کلمکه مقدر اولسه
سندن دعوتی انتظار ایدردم.

انسان انحص آمالی انه بکرده اغتنام ایچون تکلیف می محتاج اولور؟ بو
اقتشامکی نوبتچی بیلدیکمز دکل! نصل کیزلی کله می؟ آچیقدن کله جک
اولسه نه بهانه، نه وسیله بوله می.

یا لکز بکا قیه جق اولسه لر یارم ساعت ذوقک ایچون محشره قدر
هیرانکه قائم. فقط سکا ده قیارلر. سفی ذره قدر مخاطرده بولندیره جق

بر تشبیهی سنک ایچون، سنک امرکله ده بر درلو ذهنمه صیغدیره میورم.
یارین کیچه فرصت بولور کلیرم. الله عشقنه صبر ایت! حامدن تفصیلات
ویرمک ایسترم. تاثرکک شدتندن قورقارم.

باقی بر لوح مزارم بنویسند پس از مرگ
ای وای زحمرمی، دیدار دیگر هیچ

بریحان

مثال (۴) اذکیا وادبای عکریه دن قول اغاسی خلقی افندیکن
بو محرد عاجزه کوندردیکی بر هدیه مکتوبی:

ذره قدر قدر و دکر م و توجهات علیه لرینی قزانقه مدار اولور بر کونه
لیاقت و هنرم اولمدینی حالدده نجابت و اصالت ذاتیه لرینی ایجابات طبیعه سندن
اوله رق شامده بولندیم زمان مظهر اولدیم اعطاف و الطاف و الالرینه
قارشو عرض آثار شکرانکی و محمدنله کسب فخر و مباهات ایلرم. قولک
عجز و قصورینی اعتراف ایتمی اداب سرعیه دن اولدینی کی کندی عجز
و مسکنته و متدار لطف و احسانی اولدینی مولاسنک علوقدر و منزلته
باقیه رق هر حالده بورجلو اولدینی وظیفه عبودیتی ایفا ایتمی وجوبی
دخی قابل انکار دکلدرد. معلومدرکه: جناب فیاض کریمک خزانة ابداعندن
بهره دار اولدیمز نم و فیوضات کونا کوندن بعضیلرینی ذات والاسنه
تقدیم ایدر و اثر انعام و احسانی اولان اول تقدمه نک مظهر حسن قبول
اولسینی علوشان الیه سندن بکلرز. قالدی که هدیه مهدی الیه ک قدر
و قیمت کوره اولاق لازم کله اقدمزه دنیا و مافیایی تقدیم ایتمک
لازم کلیردی. آنجق هدیه نک قیمتی آنی تقدیم ایدن کیمه نک قدر
و قیمتیه متناسب اوله جفتدن قرنیچه قرار نیجه ضرب مثالی نظر مطالعه به

آله رق قدس شريفك محصولات صنایع سندن بر ایکی پارچه شی تقدیمه
جرات آلم.

بو دستاویزی تقدیم ایتمده بچه فضیلت یوق
که اول دریای جود کدن آلمش قطره مادر
سحاب آسا ویرر بجره مطر اما حقیقتده
سحابك منبع اصلی رشح آب دریا در

مفاد بچه تقدیمه ناچیزانهم افدمزك جمله عطایا سندن اولدیغه نظراً
هر حالده مظهر حسن قبول بیوریه جفته امیدوارم. باقی همیشه مظهر
توفیق آلهی اولملری ادعیه فی تکرار وبالوجوه مدار فیض و رفعت
بیایدیکم محاسن توجهات کریمانه لر بنده دوام و بقای تمنیاته اجتناب ایلرم
اولیایده لطف احسان اقدم حضرتلرینکدر

فی تشرین اول سنه ۳۰۶

{ نوع ثانی }

{ مکاتیب متداوله }

۳۲ - مکاتیب متداوله - غرضك مرجعی اعتباریه تحول و تنوع
ایدن محرراتدرکه (امور تجاریه. طلب تشکر. اعتذار. نصیحت. ملامت
عتاب اجتناب. تنییه. تعزیه. اجوبه. توصیه. شفاعت) مکتوبلری هب
بو نوعددر. فقط بونلرده مرسل ایله مرسل الیهک ویا بر شخص
تالک اغراض اعتباریه اوج نوعه تقریق اولنه بیایدیکدن بورادهده
اواصولی اختیار ایله اوج ضرب اوزرینه یازدق.

{ ضرب اول }

{ غرض مرسله راجع مکاتیب }

۳۳ - غرض مرسله راجع اولان مکاتیب (امور تجاریه. طلب.
تشکر. اعتذار) مکتوبلریدرکه بر وجه آتی بعض قواعدیه مثالاری
بیان اولنور.

۳۴ - امور تجاریه - بر طاقم معاملات عادیه درکه اساسی بیع
وشرایه منوط اولوب تأمین و تزویج مبیعات تصدیله یازیلور.

بونلرده غرض هر نه ایله غایتله ساده و بسیط و کافه صنایع بدیعیه دن
بری و فوق العاده واضح اوله رق اتمار ایلمک شرطدر و انواعی یک
چوق اولوب اک مهم و مشهورلری (سپارش. اعتبار. قره دیشوه.
استفسار. دین سندی. بونو. امر. جیرو. پولیجه. مقبوض سندی.
بطلان نامه. کفالتنامه قونطوراتولر. علم و خبرلر. پروتستو) دنیلان شیلر
درکه بونلردن (کفالتنامه ایله انواع (قونطوراتولر) و (پروتستو) لر
هر حاله کوره مختلف اولوب قانونه و امور عدلیه اشناذاتلر معرفتیه
یازاق لازم کله چکندن بونلری دعوی و کیلرلیله مقاولات محررلرینه
بازدرمق درجه و جویده اولدیغندن اربابنه بورالرینی اخطار ایله
دیگرلرینه مثال اولمق ایچون انشا کتابندن بعض نمونلر اخذ ایدرک
آتی به درج ایلمک. بونلرک جمله سی هر تقدیر بو فصله کیره مزسه ده
بوندن مناسب جهتی بوله مدیغمزدن بوراده درج اولندیلر:

{سپارشه دائر}

در سعادتده کاغذ آجری قوتلو فلان اقدی به

قوتلو اقدم

باقنوط اوله رق بو دفعه ملفوقاً طرف عالیکزه ارسال ایلدیکم
اون عدد عثمانلی لیراسنی اخذ ایدرک ملفوف نمونه به تامیله مطابق اولوق
اوزره هربری تقریباً اون کیلوق قرق طوب بیاض بطلال کاغدینک
واسطه سریعه ایله و سیفورطه لی اوله رق طرفزه ارسال اولمسی رجا
اولنور.

عن طرزون فی ۹ اغتوس سنه ۸۷ حافظ

{قره دیتو نامه}

فلان یرده عزتلو فلان اقدی به

عزتلو اقدم

حامل نامه مخلصی رفتلو کنعان بکه اچیه لزومی اولدجه نهایت
اون بیک غروشه قدر اعطا ایدوب تأدیات واقعه بی حسابزه کچورمکز
رجا اولنور فی ۸ نیسان سنه ۳۰۳ شناورکز

فلان

{استفسار معلوماته دائر}

قدیده صابون قبریقه طوری حرمتلو فلان اقدی جناب لیرنه

حرمتلو اقدم

چفته مارقلو برنجی نوع صابونکزدن اوج بیک قیه مایه

ایده جکمدن در سعادتده درون و ایورده تسلیم اولتجه به قدر جمیع
مصارف نقلیه و سائر طرفکزه عاخذ اولوق اوزره قیه سنی نهایت قاچ
غروشه اعطا ایله جککزک سریداً طرفزه اشعار بیورلمسی متعادل
اقدم عن تکفور طغانی فی ۹ ایلول سنه ۳۰۳ زخیره تاجری

فلان

{دیگر}

مناسرده دخان تاجری فلان اقدی به

حرمتلو اقدم حضرت لری

شهرکزه مقیم یازمه جی عاکف اغا امانه فروخت ایتک اوزره
طرفزدن مال ایتمکده اولدیغندن کندوسی شاید معروفکز ایسه
شایان امنیت اولوب اولدیغنک لطفاً طرف عاجزانه مزه اشعار بیورلمسی
رجاسی تأکید موالاته وسیله اتخاذ اولنور اقدم.

عن در سعادت فی ۱۸ تشرین ثانی سنه ۳۰۳ ایکیز لر قومانیاسی

{عادی دین سنداتی}

عدد ۱۲۰

یالکز یوزیکرمی لیرای عثمانیدر

تاریخدن طقسان برکون وعده ایله و بهر لیرایه شهری یکریمی باره
فائضله صرافان معتبراندن عاکف اقدی بدندن بروجه بالا یالکز
یوز یکریمی عدد لیرای عثمانی اخذ واستدانه ایلدم

فی ۵ تموز سنه ۳۰۳

یورکی

عدد ۴۰

بالكز قرق عدد انكلیز لیراسیدر

اشبو بيك ايكي يوز سكان يدى ستمسى حزرانك ابتداسندن اعتباراً كله جك ايلول رومينك نهايتنده نظاماً لازم كلان گذشته سيلاه ايضا ايتك اوزره مظلوميان اغوب اقدى يدندن قرق عدد انكلیز التوتى قرصاً اخذ برله مقابله قرق عدد روم ايلي مور يول تحويلاتى تزدينه ترهين ايلدم.

في ۱ حزران سبوس

•
•

—

۶۰۰

بالكز التي يوز غروشد

اشبو بيك اوچيوز درت ستمسى شهر شباطنك ابتداسندن اعتباراً ماه بجا ايكيشريوز غروش ادا ايدرک اوچ آي طرفنده كاملاً ايضا ايتك شرطيله بقال يوسف اغادن بروجه بالا بالكز التي يوز غروشلق ارزاق اشترا ايدوب کندوسنه اولمقدار دينم اولديغنى مين اشبو سند مهورم اغاي مرقومه اعطا قلندي. في ۲ شباط سنه ۳۰۴

صريم

درون سندده محرر مبلغك ايفانه كفيل بالمال اولديغ جهته اشبو محله وضع امضا ايلرم في ۲ شباط سنه ۳۰۴ الكفيل محمود

{ بونو }

زيرده محرر تاريخندن التمش برکون سرورنده اشبو بونونك حاملنه قرق عدد فرانسز التوتى ادا ايدم جكم بدلى مالاً في ۱۹ تموز سنه ۳۰۷

{ امر سنداتی }

عدد ۲۹

بالكز يكرمی طقوز عدد لیرای عثمانیدر

ذخیره تاجری حرمتلو نعميا اقدیدن مبايعه ايلديكم مال بدلى اوله رق بروجه بالا بالكز يكرمی طقوز عدد لیرای عثمانی دينم اولوب تاريخندن اوتوزکون سرورنده کندو امرينه ادا ايدم جكم.

في ۴ كانون اول سنه ۱۸۸۷ ياغوب

جيرو

اشبو سندك ناطق اولديغى يكرمی سكر عدد لیرای عثمانی غنى زاده خيرى اقدیدن اخذ ايلديكمدين مبلغ مذکورى مومى البهك امرينه تأديه ايدم سكر في ۱۴ كانون اول سنه ۱۸۸۷

نعميا

{ پولیچهلر }

ازميرده يول کچن خاننده مقيم صبغى اقدى به ۸۵۰۰ غروش

كله جك اغستوس رومى نهايتنده حاجى كامل اقدى امرينه لیرای

عثمانی یوز سکز غروشدن یالکیز سکز بیک بش یوز غروش ادا
ایدوب حسابیه کچوره سکز بدلی تقدأ اخذ اولمشدر .
بغداد فی ۲ تموز سنه ۳۰۳

ناصریف

{مقبوض سنديانی}

عطار نيقونك اشيا بهاسندن طولاي طرفزه ديني اولان ايكيك
غروشه محسوبادرتيوزاوتوز غروش مقبوضدر فی ۸ حزران سنه ۸۶
خرستاکی

ريزه لي حن قبودانك صامسوندن نقل ايلديكي اللي بيك كبله
خطه مزك تماماً وبلاعدبر و تصور مناژه مزه تسليم ايلديكني مشر
اشبو مقبوض علم وخبري بدينه اعطاقلندي فی ۹ حزران سنه ۳۰۲
فلان قوميايه سي

مكتبمز شا كرداشندن مهران صرافيان اقدينك ۸۶ سنه سي شباطي
ابتداسندن تموزي نهايته قدر التي ايلق مكتب اجرتي اولان ۱۶
ليراي عثمانی مقبوضدر فی ۲ شباط سنه ۳۰۲

مدیر و مؤسس مكتب
فلان

اغنام رأس اللي ۵۰
طغز رأس اون ايكي ۱۲
جاموس رأس ايكي ۲

بادي* تطير سند اولدره

جلب اوستا ميرونك مالك اولديبي بالاده مذکور الجنس والمقدار
جماً الشمس درت رأس حيواناتي لايقي وجهله تيار ورعي ومحافظه
ايتك ووقوع طلبنده همان رد واعاده ايلمك اوزره امانه اخذ
وتسليم ايتك اولديغي مين اشبو سند تمهیر ويد مرقومه اعطاقلندي .
فی ۱۰ شوال سنه ۹۸ نعمان

اشبو طقان يدي سنه سي تموز معاشم اولان درتيوز غروش
معارف وزنه سندن مقبوضم اولغله اشبو سند اعطاقلندي .
فی ۲۲ تموز سنه ۳۰۵ فلان

سیم محیدیه یکر می غروش حسابیه
۸۰۰ غروش

با امر عالی جناب سرعسكري بدنجی اردوی هایون طبابتنه تعیین
بیورلمش اولديغمدن محل مأموریتیم اولان بمن ولایت جلیله سی صنعا
شهرینه قدر عزیمت ایتك اوزره خرجراهم اولان بوجه بالا سکز
یوز غروش نظامیه خزینة بهی سندن مقبوضم اولغله اشبو سند بالتمهیر
قدیم قلندي فی ۱ کانون اول سنه ۹۷

فلان

{ بطلان نامه }

قضاء ضایع ایتمش اولدینم برقطعه سند موجبنجه بامو جقی هرمن
اغا ذمتده مطلوب اولان معلوم المقدار مبتنی بو دفعه اخذ واستیفا
ایلمش اولدینمندن ارتق تاریخ سنده دکن برجهندن طرفه دینی
قالمدینقی وشاید ایبروده برکونا سندی ظهور ایدرسه بطلان نظریله
باقیله جقی مین اشبو بطلان نامه اغای مرقوم بدینه اعطا قلندی.

فی ۹ جمادی اول سنه ۳۰۵ حشمت

{ ابرانامه ل }

تاریخ ابرانامه به دکن بازارچی اوخانس اغا ذمتده اولان حقوق
کافه سی اخذ واستیفا ایلمش اولوب آرتق کندوسنده برکونه حق
ومطلوب قالمدینی بیان اولنور فی ۹ کانون اول سنه ۳۰۲

فلان

بادی تظیر سند اولدرکه

بربریان سینم اقدی نزدنده ایکی سنه قدر اجر ایلدیکی خدمندن
طولانی استحقاق اولان اجرتک مجموعتی کندوسندن اخذ واستیف
ایلدیکمی و آرتق اوزرنده برکونا حقم قالمدینقی مین اشبو سند زیرین
وضع امضا ایلدم. فی ۱۹ اغستوس سنه ۷۵ سان

۳۵ - طلب - مرهانکی برشی اخردن استمک ضمننده بازیلان
محرراندرکه بونده اوج شرط واردور.

شرط اول - (براعت طلب) دنیلان شیدرکه مکتوب مقدمه سنده

مرسل الیهک استعطاف خاطرینی موجب اوله حق شیلرک مثلا نم سابقه.
سنک لسان محمدتله یادی و نشاء چیل ایرادی خصوص لرندن عبارتدر.

ایکنجی شرط - (حسن نخلص) دنیلان شیدرکه مقدمه ده مقصوده
انتقال ومطالبی بیانده الفاظ مهذبه ایله لطیفه در میان ایتمک.

اوچنجی شرط - (حسن ختام) دنیلان شیدرکه شکر نعمته نفسک
معرفتی اشارتله اکا مواظب اوله جفتی کوسترمکدن عبارتدر.

اشبو احوالک کافه سی تعریفات مفصله ومثال لازمیله برابر مجامع
الادبک اوچنجی جلدینک ایکنجی کتابی اولان (کتابت و خطابت)
کتابنده اعطا ایلمش اولدینندن بوراده دهها زیاده تفصیله لزوم کورلمدی
طلبک اک مهم فسی (التماس) دنیلان شیدرکه آئیده کی مثال ایضاح مرامه
کافیدر.

{ مثال التماس }

بر مقتضای ادوار فلکیه منجم تانی ابراهیم بکک درجه طالع
زندگیسی قاطعه اتباه تصادفله مغرب عقبایه رجعت ایتمش اولمقله
جناب حق مادارت الافلاک اقدمک سپرد دولت واقباللرین قران
سعدین عمر و طاقیتله مزین ایله آمین مومی الیهک غروب نجم حیاتی
بعض محاسین آمال وامانینک طلوع زیبای امنیه سنی مستیع اولمیله
بوزمره دن یعنی فلکزدگان فن نجوم و کفانت وستاره سوختکان فقر
وفلاکتدن اقسرایلی محمد اقدی بنده لری هر تقدیر یلدیزی دوشکون
بریحاره ایسه ده تدویر عاطفت ولی التعمیلر یله بخت خوابیده سی بیدار
واختر مطلبی نمودار اولمق وسایه دولترنده برکون کورمک آرزویله

منجم تائیک خدمتہ طلبکار اولہرق وساطت نیاز عاجزانہ می
 اختیار و فن مذکورہ رسوخ و مہارتی اظہار ایش وغالباً جوق
 کیمہ ایہ یلدیزی بارشماردیندن کسکین منجمک شہرتیلہ طالع
 و آژکونہسی افق مرامہ واصل اولہ مامشدر۔ انجق فلک فرتونک
 اوضاع نامضبوطندن خدیجہ خیردار و حواس خمبہ باطنہسی مانند
 خمبہ متحیرہ رجعت واستقامت یاس امید ایہ دوار اولدینقی سطرلاب
 احوال و آثارینی بیلنر دخی شہادت ایش اولقلہ مرصد علم و عرفان
 ومدار فضل و ایقان اولان نزد حکمت پیوند ولی النعمیلرندہ دخی
 زایجہ حال و قالندن احکام لیاقتی و اقران و امثالہ تفوق و رجحانیتی
 ظاہر اولور و سیارہ املی ثابت اولمق اوزرہ فرق مستندانہ سندہ نیرخیر
 عنایت علیہ لری لمعشار بیوریلور ایہ مطلقاً اقدمک لطف و احسان
 بی انتباہندن و اولدینقی حالہ کندو بدینخت سیاہندن بیلہ رک علی کل
 التقدیرین دعوات خیریہ ولی النعمیلرینہ ثبت تقاویم لیل و نہار ایڈہ جکی
 محاط علم عالم ارا لری بیورلدقده۔

(لطائف انشا)

مبحث طلبدہ غرض شخص آخرہ تعلق ایشیان (استدعا
 و عرضحال) لر دخی داخل اولدینندن بروجہ آتی تعریف اولندیلر۔
 (استدعا) - امور رسمیدن بریشینی طلب خصوصتندہ کی
 تمیاتی حاوی اولان افادہ لر اولوب بونلردہ یا لکڑ سادہ لک مطلوبدر۔
 استدعائک انواعی حضر ایشک قابل اولہ میہ جفتدن برایکی مثال
 ایرادیلہ اکتفا اولندی۔ مثال:

{ مقام جلیل حضرت سرعکری یہ }

دولتو عطاقلو اقدم حضرتلری

جا کر لری مناسر مرکز خستہ خانہسی طبابتہ تعین بیورلدینمدن
 تخصیص بیوریلان شہری ایکی بیک غروش معاش عاجزینک و تمینائک
 نصفری سنہ حالہ تشرین تائینک ابتداسندن اعتباراً ذرینغادیدہ مقیم
 بدوم فلان اقدی یہ اعطا اولمق اوزرہ معاملہ قلمیہ سنک اجرامی
 بایندہ امر و فرمان حضرت من لہ الامر کدر۔

فی ۹ ذی الحجہ سنہ ۳۰۴

طیب قول اناسی
فلان

عرضحال - رسمی و غیر رسمی اولورکہ هر ایکسندہ استجلاب
 عاطفت قصد اولک جفتدن یازیلان طلب قواعدینہ موافق اولسی لازمدر۔

{ خاکبای مراحم پیامی حضرت شہنشاہ جهانبانی یہ }

ربم تعالی و قدس حضرتلری محضا عاله سبب رحمت و مایہ فیض
 و مسعدت اولان وجود مکارمنمود حضرت ظل اللہیلرین دنیار
 طور دخی سریر شوکتصیر ہایونلرندہ کمال موقیت و عاقبتہ دائم و باقی
 ایلسون آمین۔

جملہ جیلہ زیر دستان شاہانہ لرندن و اولاد وطن عثمانیدن
 اولمقندن ماعدا آخر هیچ برمایہسی اولیان بو عبد احقر واقصر لری
 بک کوچک یاشمدن بدا ایہ علم و عرفانہ پیدا اولان فرط رغبت و تلذذ
 احقرانہم حسیلہ شمعی بہ قدر آحاد نامہ زجا ایہ مجانا قایر یلہ بیلدیکم

مكاتبه اولادجه تحصيل معلومات ايلمش ايسه مده فرط اشتياق
مملوكاهم بوقدر جق معلوماته قانع اولديغمدن وديكر طرفدن ايسه
افقر فقرا اولادي اولوب اقسامدن اقسامه انجق برلقمه نانه دسترس
اولديغمدن بو حال حسرت وافتقار مملوجا كافه انام اولان خاكي مراحم
بياي حضرت ملكدار بيلرينه يوزلر سوره رك كوله لر ينك سايه معارفوايه
ارحميلرنده اكمل معلومات ايلمك و ايلزوده بوسايله خادم و پرستار
وطن اوله بيلمك اوزره مكتب ملكيه شاهانه لري داخل شاكرداني
سلكنه قبول اولمقلم خصوصت مساعده مراحماده حضرت جهانبايلرينك
ارزان بيورلمسي من غير حد و لياقه نياز و تضرعه اجتنار اولنور
اولبايده وكافه احوالده امر و فرمان و عنایت بي بيان شوكتلو قدرتلو
جميع عالمه مرحمتلو پادشاه معارف دستگاه وشهريار مراحم اکتاه
ولي النعم اقدم حضرت تارينكدر

عبد مملوك لري

فلان بن فلان

۳۶ - تشكر - انسانك نائل اولديني بر نعمتك مقابلنده
انعام ايدنلره و واسطه اولانلره تحديت نعمت معرفنده يازه جني
مکتوبلردر كه بونده قدر احسانی اعظام ایدن بر مقدم ايله تقدير
نعمتی مین بر تخلص و شكر و ثنا ايله بقای توجیهی مشعر بر خاتمه بولمق
و بونلرك جمله سی الدین كلديكي مرتبه لطيف و بدیع و فصیح و بلیغ اولق
لازمدره. مثال :

معروض چاكرلردر كه

مدللو متصرفلنك عهده چاكرانه مه توجیهندن طولاي هامه
زیب تعظیم اولان تلغرافنامه سامی اصفانه لرنده تنزلاً ایراد بیوریلان

تبریکدن طولاي و جیه تشکری بحق ایفا ذاتا امکانی خارجنده اولدینی
کبی سويلتيله جك درجه سنك ایرادینه دخی تلغراف مساعد اولدینندن
بالضروره بو گونه قدر او وظیفه نك علی قدر الطاقه اجراسنه مقتدر
اوله مدیقم ایچون عرض اعتذار و تمنای عفو سامی دارر افخمیلرینه
کمال حجاب ايله اجتنار ایلرم. هر نوع عواطف جلیله سلطنت بر نوع
نعمت و اوجهته بالطبع جالب مسار و مفخرت ايسه ده مأموریت عاجزانه مدن
حاصل اولان جهات ممنونیتك الك بیوکی معیت سینه آصف شیانه لر یله
اكتساب ایلدیکم شرفدن و اوسايله فنون و تجارب سیاسیله ایده جکم
استفاده دن عبارت بولمقله و محاسن انظار و مراحمتار ولی النعمانه لر ينك
حق کترانه مده دوامی خصوصنده اطمنان چاكرانه م بر کمال اولمقله
اولبايده و قاطبه احوالده فرمان

۳۷ - اعتذار - صادر اولمش بر قباحتك اعحاسی مقصدیله یازیلان

محرراتدر كه بونده ده اوج بیوك شرط واردر

شرط اول - ادبای عربك

اقرر بذنبك تم اطلب تجاوزنی

عنه فان جمود الذنب ذنبان

قولی اوزره صدر کتابده جرم واقعی کمال ترا کتاه و عفو وصفحه
دال اوله جق بر صورتله اعتراف ایتك.

شرط ثانی - کندینك خلوص نیت و صفا و داد احسانندن

اولوب واقع اولان حالک محضا سهودن صدور ایلدیکنی غایت ملام
بر صورتله در میان ایلمك.

شرط ثالث - مرسل الیهك رضایتی تحصيل ایده جك وسائله

التفات الیہ تجدید عواطف احترام واستثاف اسباب خلوص و داد
ایداکن عیازت قدر

مثال

کچندہ معرفت عالیگریہ دولتلو حضرت تلیرینہ تقدیم قلنان تبریک نامہ مدہ
یالاش اولدینیم بعض تعبیرات محزونانہ طرف عطوفیلرینہ تعریض و کتابہ
اولاق خاطرہ سی متبادر ذہن والاری اولدینی وارد اولان رقیمہ
عبارتندن معلوم خالصانہ اولمقلہ لاوالله مراد مستندانہم کرک مشار
الیہ حضرت تلیرینہ و کرک جناب عالیرینہ بر نوع تعریض و اعتراض اولیوب
حسب القدر اکثر اوقاتم حزن و ملال ایله گذران ایتمکده اولدینندن
تبریکنامہ مذکورہ یازارکن امانل حیرتده بولنان فی بارہ قلم انکسار
درون ایله دملنوب نوای شوق و طریبه بدل مقام نامزادی و پردہ
ناشادیده بعض نعمات سوزناک ایله ترنم هوالرنده کزینہرک اوکونه
آهنک مافی البال ایله ترانہ ساز درد درون اولمش ایسده مجرد (کل
انہ یترشح بماقیہ) جریانجه خامہ بیغز ضمیرک عملواولدینی آلام واکدار
شبعه لرندن اوله رق حاصلی موسیقار حسب حالاته و کثرتانہ دمسوزانہ
قیلندن اولوب یوخه مشار الیہ و طرف واضح الشرفلرینہ او مثللو
ستم و سرزنش نزد تناورانہ مدہ یجوز جائز اولماز لایجوز هیچ جائز
اولماز نوعدن ایدوکی و بو بابده اظهار معذرتلری مطلقا شیمہ سروتلری
اقتضاسندن اولق حسیله هر حالده ذات عالیرندن خشنود و متشکر
اولدینیم معلوم عطوفیلری بیورملق اوزره رقیمہ مخصوصه ترقیم اولندی

(لطائف انشا)

{ضرب ثانی}

غرض مرسل الیہ راجع مکاتیب

۳۸ - غرض مرسل الیہ راجع مکاتیب (اخبار، نصیح و مشورت
عیان و ملامت، تبریک و تهنیت، تعزیه و تسلیه، اجوبه) دنیلان محرراتدرکه
بولردن :

۳۹ - اخبار - بر نوع روایت دیمک اولدینندن بالادم ویریلان
اصول و قواعدی مکتوب شکله افراغ ایله بیلدیرمکدن عبارت اولمقله
تفصیله احتیاجی یوقدره

۴۰ - نصیح و مشورت : صورتنده اولان محررات امر و نهی
صاحلری طرفلرندن مادونلرینہ و یاخود عائله رئیس لرندن اقرارینہ
وامثالی بیوکلرله علما و ادبانک خودکلرینہ یازدقلری نصیحت آمیز
شیلردرکه بولردده اک زیاده دقت اولکجهق ماده مرسل الیهک رضاسنه
موافق و حسن قبولک لایق اوله جق صورتده کلامی اداره ایدوب
نصایح لازمی کوزل کوزل قابیلره افراغ ایله بیان ایتمک کی اصول
مهمه دره

مثال :

(حضرت فاروق طرفندن سردار کتیبہ اسلام سهد بن ابی وقاصه
رضی الله عنه) ارسال بیوریلان بر امرنامهک خلاصه ترجمه سیدر)
سکا و معیتکده بولنان عسکره هر حالده التزام تقوی ایتمکزی امر
ایدرم. اعدا علیهنده کوریله جک تدارکاتک افضلی حربده کوزه دیله جک
مکایدک اقوامی قوادره

ينه پكا ومعتكده بولنان عسكروه. اعدا كز دن زياده ارتكاب
ايده بيله جككز معاصيدن صاقمكزي امر ايدر. عسكرا ايچون
معاصي. اعدادن دها قورقوايدر.

بويه اولديني صورتده مدار غلبه اوله جق قوتدن محروم اولمش
اولورز. عددجه آنلره معادل اولديغمزكي، تداركات جهتيلا ده
مائل دكلز.

ارتكاب معاصيده اعدا ايله ساوي اوله جق اولور ايسه ك قوتجه
انلرك بزه فائق اولملي لازم كلور. فضل مزله غلبه ايدمه من ايسه ك
قوت مزله هيچ ايدمه ميز.

الاهدن دشمنه غلبه ايتمكي ايتديككزكي تفكزه غالب كلمكي ده
ايتيكز ا بزم وسزك ايچون جناب حقدن بو عياني استدا ايدر.

قطع منازل حالنده بولنان مسلمينه رفق ايله معامله ايتا آنلري
اتعاب ايدمه جك صورتده بورتجه استراحتلرينه مدار اوله جق قوناقلره
اينديرمكده تقصير ايتمه كه سفر قوتلرينه خلل ويرمامش اولديني
حالده دشمن قارشينه واصل اولونلر. چونكه بو مجاهدلر، اقامت
حالنده بولنرق تفسلريني، آنلريني ايتدكلري كي محافظه ايتمكده
اولان دشمنه طوغري كيديورلر. ممكن اولدجه هر جمعه كوني
وكجه سي عسكري فراغ حالنده طوتكه ديكله نوب تجديد حيات
ايدرك يانلرنده بولنان اسلحه وامتنه باقونلر.

منازل عسكريه ي ادياب صالح وذمت قريه لرندن آچيقده بولندر
بو قريه لره سنك اعتماد تامكه مظهر اولان اصحابكدن بشقه كيمسه
كيرسون. نزدكده عربدن ويا ساثر اهل زميندن نصيحتنه صداقته

امنيته ايدمه جكك آدملر بولنسون! شخص كذوب بعضاً طوغري سويلسه
بيله سنك ايچون نافع اوله ماز.

دشمن طويراغنه ياقلاشنيجه آره كزده قانه جق مسافه ده طليعه لري
چوغالت! هر طرفه سربلر ياي ا سكره عسكريكك قاره قوللريني
ترتيب ايتا برده الكدن كلديكي قدر كيجه لري متيقظ بولمغه چالاش!
والله المستعان

ناجی [بجوعه موم]

۴۱ - عتاب وملامت: برينك اوزرينه واجب اولان وظايفده كي
اهالي وسيات ساثره سي اتيان ايله زجرأ معايته ايتمكدن عبارت اولان
صور افاده دركه بونده ملومك خطالريني كوزلجه تصوير ايله زلتي
ادراك ايتديره جك صورتده وافراط شدتدن ازاده برحالده بيان
ايدملك لازمدر. انجق جدی محبلر اراسنده اولورسه عربك:

اذا ما اتى اخوك يوماً بزله
فوجه له عذراً وقابله بالصفح
وان لم يكن بد من العفو فلكن
بمقدار ما تعطيه الطعام من الملح

قوليكه ترجمه شو:

زله صادر اولسه اخوايك برندن اي كشي
خوش كوروب اعذار ايله توجيه ايله اول ايشي
عفوي ممكن اولايوب لا بد ايسه ايتك عتاب
مانكه طوز قورسك طعامه اولقدر ايله خطاب

صورتندن عبارت اولان مضمون درجه سي تجاوز ايتمايدير. بو

ماده نك شق اوله مثال اولق ایچون كال بك مرحومك (تجزی) نام
اثرنده اولان مکتوب آتی بی انتخاب ایلدک. مثال :
عادل کرایدن شهریاره

سپا کزک بو حالله برابر سزه ضروری کوسزدیکم بالانجی محبت
اماره لرینه جدا ایساندیکزه قائل اولق ایرانده هیچ آینه کورمامک
توقف ایدر. قرق یاشنده برقادینه یکریمی دوت یاشنده بر آدم محبت
ایده میه جکنی البته سزده بیلیرسکز.

میل معالی ایله متصف اولان برکوکل بریحان کی الهی بر نور
بحسب میدانده کزینوب طوررکن سنک کی سیرتنک طلعتی چهره سنک
زوحسز بیاضانی ایله دوزکونلی زنجی به بکزیان برعجوبه روزکاره
میل ایتمک نصل ممکن اولسون.

زوجکزک نعمتی، اوغلكزک حیثیتی، ماچکزک آقی، اشتها کزک
دناقتی دوشونکزده بندن بریحاندن فارغ اولکزه.
اقتسام بیچاره به ایتدیکنز اذالری او کزدم. تکرار ایدرسه کز
انتقامی زبایلره آلدیرمه مجبور اوله جنم.

عقلکزی باشکزه دوشوریکزه. مکتوبکزه الله بنده طورییور
بردها بریحاننده بنده حتی ناهزی لسانه آیرسه کز قزوینده هر
حرفی آری آری کوزدن کچیرمدک بر آدم براقیه جفمه بریحانک
حیاته بین ایله سزی تأمین ایدرم. اما ایتیده بو یولده اتلاف ایدر لر مش
بریحان صاغ اولسون. ذاتا دنیا نیک نه صفا نی سوردم که آخرته کیتمکدن
قاچنیم. هیچ اولمازه الکزده شهید اولورده جناب حقندن مکافاتی
کوریرم.

اسیرم. بی برکیجه بوغدی ریویورمک. تسخیم ایتدیرونک قولای
الکزدن کلیر اوراسی بیلیرم. فقط سزده شوراسی بیلیکزه بو
کون قزوینده برادرم وار. هر درلو استقبالی آجیق، هر درلو اقبالی
حاضر، یاشی دهاییکرمی بته هنوز وارمش، عناصرینک حالی عمر
طیبی به قدر یاشامغه مستعد. زوتی مدت عمری سعادت ایچنده
کچیرمکه کافی ایکن هر نه دن ایسه تم یولده فدای جان ایتمک مرای
ایدیور. قلمه بر خطا کیمک لازم کله. کاغذ الیمه درون.

تم بیاجفمدن بر قاج قات زیاده تشهر ایدر.
عسکر اولدینی حالدیه بو یولده جلاد ایتیده. کوزو ایور
کوکلرک فوقه چیقسه کزه. بر لرد دینه کجه کز سزی بر ساعت یاشانمز.
ال التندن بر حرکتکزی ده ایشتمیم. بیلیرسکز که تحقیقه مقتدرم
اگر ایشیدیرسم بزم خاندانده. قیلجه کویک قانی بولاشدیرمق مشوم
صایلیر اما اوشامتی ده ارتکاب ایدر سزی الله مالک ججیمه تسلیم
ایلم. عقلکی باشکه آل بزین فارغ اول.

عادل

بالاده (۲۶) نجی ماده ده مندرج حتی یاشا مکتوبینده بوزکا کوزل
بر مثال اولور.

اخوان حقنده ایسه مثلاً شو :

اولماش اولسه عتاب ایتمک کربه
قورقمه هم هجر اولسون ایتمک عتاب
اوله بر تقرر ایدردم جرمی کیم
بولسه بولادی او ایلردی مذاب

یاخود شو :

سندن عزو مکب اولمازسه بکا
جور دهره قارشو اولمازسه کیناه
اولوقت هر التفات عاجزی
ذاتکه اعطا ایدر بر فضل وجاه

کبی قطعہ لک ایرادی کافیدر.

۴۲ - تبریک و تهنیه : آخرک حصول نعمت و یازوال تضمینی
زماننده کندوسنه یازلمسی لازم کلان و ابراز ممنونیت و اخلاصندن
عبارتدرکه بونک اک باشلی رکنی مرسل الیهک خیره تصادقندن و یا
برشردن خلاص اولدیقندن طولانی مرسل ممنونیتی اظهار ایله اکا
فرح و انبساط و یرمک ایدوکنندن کلامده تقدیر اتساع قابل ایسه کمال
بلاغتله صرف ایتمک جائز و ممکندر.

مثال :

{تبریک مثالی}

الهامات ملوکانه آثار باهره سندن اوله رق و قوعبولان تبدلده مقام
وکالت کبرانک عهدہ استیبال داور افخمیلرینه توجیه بیوردینی ساممه
رسان افتخار اولدی و مزیات معرفت و حمت و کالتیناهیلری امور
معروفه دن اولمناه موفقیت کلیه آصفانلرینه اطمشان تام ایله برابر
مقال اجلال و دولت و هر حالده تأیید ازله مظهریت ولی النعمانه لری
دعواتی خلوص تام ایله تکرارله تبریکه اجتناب اولندی. اولیابده
وقاطبه احوالده امر و فرمان حضرت ولی الامر کدر.

{تهنیه به مثال}

متخلق بیوردق لری سبجایای جلیله مهم آشنایی و عاطفتکاری
و خصائل علیہ حال آگاهی و کارکناری مقتضاسنجہ حق احق داور
افخمیلرنده ششمه نثار اولان توجهات مخصوصه و عواطف مبارکه
حضرت شهنشاهی نتایج سعادت مناہجندن اولیق اوزره بودقمه عهدہ
معالمده ولی النعمانه لرینه داخلیه نظارت جلیله سی توجیه واحسان
بیوردینی تشفی ساز ساممه مباهات و مفخرت و حسب العبودیه جا کر
کینه لرینجه مستلزم انواع سرور و ممنونیت اولمناهان جناب حق هر حال
و کارده توفیقات جلیله سنه مظهر و عمر و اقبال و عاطفت و اجلال
فیخامتیناهیلری بردوام و مستقر بیورمق دعوات مفروضه سی کمال
خلوص ایله ایضا و من غیرحد تمیزت مأموریت جلیله آصفانلرینه
اجترا ایله محاسن انظار معالی آثار داور اعظمی لری استرخام و استبقا
اولندی سی محاط علم عالم آرای ولی النعمانه لری بیوردقده اولیابده
وقاطبه احوالده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.

۴۳ - تسلیت : خوبشسانک وفاتندن غیری مصائبه دوچار
اولنلرک آلام قلبیه لرینی تسکین ایدمک مسورتده برطاقم امیدار
ارائسیله صبرک صوکی سلامت اولدینی کی شیلر کوستریله لرک کمال
لطافت و طلاقله یازیلان محرراتدر که بونلر تقدیر دقتی و اہمیتی
یازیلرلرسه او قدر کوزل اولورلر.

{بر معزوله یازلمش تسلیتنامه صورتیدر}

امور کارخانہ عالم و خطوط کافہ نوع بنی آدم فیض و بسط الہی

وفصل ووصل سبحانی ایله توأم اولوب هر فیضك تحتده نیجه بسط
 الهی مندرج و هر فصلده نیجه وصل صدقاتی مندرج اولدینی مشهور
 باصره ایقان کار آزمایان ام اولمغه حق سعادت لرنده صورت فیض ایله
 جلوه نما اولان انفصال ذات محمدت اشمال لرینه موجب تقض اولیوب بلکه
 وللنجم بعد الرجوع استقامه
 وللشمس بعد الغروب طلوع

مؤدای اوزره ستاره سعادت لرینك رجعتی استقامته دال و شمس
 حیثیت لرینك غروب و کربتی طلوع تباشیر بهجتیه براعت استهلال
 اولدینی وارسته قید اشکال اولمقدن باشی بودقه و قوعیولان انفصال لرینه
 دامن خاطر فیض مظاهر لرین آوده غبار تائر و ملال بیور میوب
 الطاف خفیه الهیهی تأمل برله طبع شریف لرین قرین استهراج و انشراح
 ورهین انبساط و ارتیاح بیور ملری توقیله رقیقه و لادیمه ارسال
 قلتمشدره اشبو انفصال ذات کریم الخصال لرینه نیجه انبساط و حبور
 جالب و کونا کون افشاح و سروری جاذب اوله جنی معلوم سروت
 مو سوملری بیورلدقده بو باده جواز داده هموم اولماملری سیاقده
 (لطائف انشا)

۴۴ - تعزیه - برینك خویشا سندن بری وفات ایلدیکی حالد
 آنی تسلیه مقامنده یازیلان مکتوب لر درکه اساسی مرسل الهی صبره
 دعوت و ضمننده اجر و مثوبات کوستره رک میته دعا ایلمکدن
 عبارتدره بونلر جریحه دار اولمش قلوبه قارشو یازیله جقلری جهته
 شدتلی یاره لری بلاوجع نیکین ایتمک شانندن اولان مؤثر و ملایم
 هر مملر کی لطیف اولمق لازم کله چکندن بونك کابی اوله بر مرهمی

ترتیب ایده جک طیب کبی طاورانوب برچوق ادله لر فلانلر ایراد
 ایدرک مکتوبنی تنظیم ایملیدر - مثال:
 سامی بانامک وفاتی اوزرینه عبدالحق حامدبک افندیك مرحوم
 مشار الیهک عبادیمندن برینه یازدینی تعزیه نامه در:

ایتمدی سرینی عظم تمیز
 خامه حیرتی ایتمدی تهزیز
 نه عجیدرکه یازارمش آدم
 تعزیه نامه تبریک آمیز

جهان ادبیاتده قیامت قویتمش بزم بوراده خبرمن یوق انسان
 کامل صورتنده مجسم بر عصر عظیم معارف فنا آباد ماضی به انقلاب
 ایتمش، ادوار آتیه ادب سپهرنك ماتم اوله بحادر، بالجمله علما و ادبا
 آغلاسونلرکه قطب کریم و محترم لرندن دور اولدیلر، بوندن بویله
 مکان مقدس آراندقچه عرش اعلایه باقلسون، نام سامی مبارکی یاد
 اولندقجه الله الله دیسونلر، واه اوبد بخنان استقباله که تماشای لقای
 روحانیسنه مظهر اولیه جق، واه اومشتاقان دور حاضره که فیض
 و معرفدن محروم قالدیلر، علما و فضلائک بدرقه دل آکاهی ادبا
 و شعرانک اک قدیم امیدکاهی ضمعا و فقرانک اک بیوک پناهی نظر لرندن
 نهان اولمش، خدا بیلیرکه بو مکتوبی کریان تحریر ایدیور.

یا نصل اغلامیم که بدرمک بیک کره فوقنده ایکن بوقفیره بدر
 معامله سی ارزان بیورر ایدی، بونده چاکر لری دخی تسلی به محتاج
 اولدیغمه الله شاهد اولسون، اولکی راحت سز لقلری زماننده لسان
 کرامت لرندن صادر اولان بر خیر او کرامتک وجودینه ظاهری بر برهان

ایدی. بوکره ایسه عمر عزیزینک یادگار بهترینی اتخاذا بیوردقلری
مخدوم ادیب ونجیب محترملمرینک سور مسرت ومظاهرتی کورر
کورمن ترک جهان فانی بیورمشاردردکه نزد خداده اولان عزمینلرینه
برعلامت مغنوبه در.

سور عالی دولتلمرینک تبریکتی اللهم قارشو عهد ایتمش اولدیغمدن
ایفای تهنیته جارت ایدرم.

یارب بونه رقت انکیز مسرتدر. شهر آیین سرورک لیلته ماتمله
محاط کورلمسی وجهره امیدنور حصولک کریه ناک الم اوله رق کورلمسی
نه حکمتدر. اوفجر نورانیدن معود ایدن دودسیاه کیملره موجب
انتباه اولق ایچوندر. مغفور مشار الیه هرکسندن زیاده معبودینی
سورمش که بزلمی بویله متحسر براقهرق مرجع اصالیسی اولان
پروردکاره کتدی. الله ایسه هرعبدنن زیاده عبدالرحمن مشار بالبنانی
سورمش که جهه مزک دوام مسرت ومغنونیتته بدل او جتتمکاک حصول
مرادینی تقدیر ایتدی. اشته فقیرک حکم ایده بیلدیکی حکمت بودر.
شمعی واجب تعالی حضرتلرنندن شونی تمی ایدرزکه مرحوم مشار الیهک
ذات قدسیتی بارکه کبریابه قرین ویاک سرمدی حزینی وجدان اسلامینده
ذفین اولدقچه کافه اعضای خاندان عالیشاننی نعم والطف الیهینه
مظهریتله مسرور وشادان کورملم. بوندن زیاده نه بنده کزده تحریره
بجال. نده افسوسمزده قرائته حال اوله مامق امرطیبی بولدیغمدن
اغلامق بنه اغلامق اوزره فریاده ختام ویریورم.

تصدیق ایسه ده بوآه وزارم
عفو الیه که یوقدر اختیارم

هرکیم وار ایسه بوکون جهانده
نابود اوله حق یقین زمانده
سن حکمته بندن آشناسین
مستقی عالم فانیستین
بندن سکا تسلیت نه ممکن
کیم بنده ده وار او حزن مزمن

مثال (۲)

آه برادر جان برابرم!

آلدیغم قره خبرصاعقه بلاکی نازل اولدی. کوکلم ویران کوزلرمدن
سروشک حسرت رواندر. جمله مزحجت. اولاد اسیری یز، خصوصاً پدر
ووالدهنک بویله وقوعات جگرسوزده اوغرایه جقلری تأثرات قلبیه بی
ملاحظه ایتدیجه حزن والمی برقاندھا مشد اولمقدده در. فلکک بویله
ستلمری چکیلور دردلردن دکلددر. لکن احکام قضایه رضادن بشقه
چاره وارمیددر.

کیدنلری تعزیه ایله اوغراشانلر دخی بو عالمدن کیمیه چکلرمی؟
کیم حیاته مغرور اوله بیلیر؟ بومسافرخانه به مهمان اولانلرک کیمی ارکن
کیمی کچ کیدر. هرکیدن نوبتی صاوار. مدت مسافرتک قصر
ومدنده اهمیت یوقدر. مسئله عالم بقاده اوغرائیله حق طور وحالنده در.
معصوم کیدنلر ارقده براقدقلرینی محزون ایدرلر. اماغائله حساب
وکتابدن مصون ونم اخرویه ایله ابدی السرور اولورلر. بوجهت
دوشونیلورسه قاب منلی اولمغه باشلار وجناب حلق ادراکنندن
عاجز اولدیغمز حکم خفیه سه عرض تسلیمیت ایدر. خدای متعال

جمله مزه صبر جمیل احسان ایلسون. تطویل مقاله مجام اولدیغندن بو قدر یازه بیلدم.

برادرم! رجا ایلدرم: حکمت الهیه بی تأمل ایله آتش قلبی تسکین ایدیکنز (سعدالله پاشا)

۴۵ - اجوبه - هر سوال ایدلمش اولان مادهیه اقتضا ایدن شیلری بیاندن عبارت اولدیغنه کوره انواعی امداد و تعریف غیر قابلدره. بوبابده دینه جک برسوز و ارایسه اوده جوابلرک سؤالره هر صورتیه موافق اولمش یعنی سائک قوللان دینی اصول و آداب و سائرته نک جوابده توفیق ایدلمسی کیفیتنی اخطاردن عبارتدر. مثال:

مرآت دلده صورت اخلاصه قیل نظر معذوردر مراسمه دائر تصورمز

مقدمه سیله تصویر مراسمه ایتداردن مرادم تقدیم معروضاتده ظهوره کلان تکاسلمک استدعای عفوی مبحثده هیولای امیده بر صورت ویرمکدر. معلوم عالیلری اولدینی وجهله کثرت مخیره البه برمناسبت صوریه به محتاج اوله رق حقیقت معنا ایسه حوصله تصویره کنجایشدن معرا واقفدهزه نقش کیر ضمیر اولان خصوصیتیم آزاده مثال و اشکال قضایای تصویریه ایله تعریفی محال بر معنی اولدیغندن صور الفاظه کیر میورکه هر زمان معروضات ایله رسم مودتی میدانه قویهیم.

ما اکر مکتوب ننویسیم عیب ما مکن در میان راز مشتاقان قلم نامحرمت

کچنده دودست افتخار ایله آلدیقم و نقش و نکار معاینه حیرتده قالدیقم تحریرات سینه لرینک حاوی اولدینی تصویر دلپذیری اله و کابریک

مفکرده مرثسم اولان خیال عالیلری دل آله رقی بر آکا و بر بوکاعطف نگاه اشتیاق ایتدیجه خیالی عین طراوت و مثالی محض سکانت بولدیفمدن خیالک مثاله مطابقت عینیه سی حقیقده مسلم اولان قضیه حکمیه بی بو خصوصده اشکال عقبه صره سنده کوردوم. بو تصویرى بلا تحقیق تصدیق ایسه برهان نظریه مطابقت اولمقله برابر غیبک شهوده معایرتی استلزام ایده جکندن بو نتیجه دن قور تلمق ایچون تعمیق افکار ایلدیجه خیال قدیمک مثال حاده مخالفت مرثیه سی صور دور زمان ایله قابل تغیر و معاینک هیئت اسایه سیله نقاب آرای تتر اولسندن نشأت ایلدیکی اکلشمله معانی بی صور ایله تصویر بروجهله صورت پذیر اوله میه جنی ثابت اولمش و بو برهان بدیهی دخی بالاده بیان ایلدیکم معذرته برینه اجرا عد اولمشدر. کلام شوعنایتدن حاصل اولان مرثیه شمده به قدر چشم حسرت جمال عالیلرینه اشتیاقده داشم و کرچه خیال بیحال والالری آنک برینه قائم ایسه ده دل مائل تفلکیر جسمانیت و یاردل اولان خیال بی معادل ایسه لطافت پذیر روحانیت اولدیغندن مرکبک مجردله الفتده فقدان مناسبت جنبه درکار و بونکله خاطر م نقش آرای آزار ایکن ارساله عنایت بیوریلان شوخیال مجسم که اعتراض تصور دن بری و اشکال و تخیل دن عاری بر جوهر نادیده و بلکه عنده مده جوهر جان ایله سنجیده در تمام صورت آماله و مشتاقی اولدیقم جمال با کاله مطابق اولدیغندن رهین جای احترام و قرین جان مستهام ایلدم. بونک تشکرنده رونمای ظهور اولان تراضی ایسه بود فعه افندی حضر تیرینه قدیمه موفق اوله ما مقلغمه دخی مثبت اولان کثرت مشغولیتدن و تحریرات علیه لرینک ورودی صره سنده جناب حق چله متعلقاتی دائره

عاقبتده بردوام ايتسون علويه نك وقوع وفائی جهته حاصل اولان
صايبدن ايلروكلش برقصور ضروري اولديغندن آنك ايجون دخي
التماس عفو ايدرم .
(اعلافت انشا)

{ ضرب ثالث }

« غرض شخص ثالثه عائد مكاتيب »

۴۶ - غرض شخص ثالثه عائد اولان محررات هر قنبي بر آدمي
مرسل اليه توصيه ويا شفاعت ايتيمكدن عبارت اولان مکتوبلردرکه
(توصيه) برينك اقدار اعانته سي ويا ايتينك کورلسي وامنالي کبي
رجالردن و(شفاعت) آخرک واقع اولان قياحتلرينك عفويي مرسل
اليه دن نئي ايلمکدن عبارت اولوب هر ايکسندده کاتيبک غایت ما هر
اولسي وهر حالده قبول ايتديره چک زمينلر بولوب يازمسي لازمدر .

توصيه به مثال: فرانسه اقاميسينک شهادتيله طيب اولان واليوم
بوراده بولنان حاذق اقدی صنعته خدمت ايجون شرف بخش اقبال
اولدقلى اطنيه بهض ذوات طرفدن دعوت اولتمش اولديقتي خبر
آدم. کنديسني شخصاً بيلمزايه مده درابت وکفايتي مرتب ومنتظم
تحصيل کورمش وبناعليه هر فک اصحاب اقداريني تميزه بحق مقتدر
اصحاب معرفدن اولدقن بشقه وجودعالی آسفانه لرينک وطن وملت
لزومه بنده لری قدر اهميت وپر نلردن بر ذات تصديق ايلمش اولسه
نظراً تحصيله حرمت وذات سامی داورانه لر نجه الله کوسترسون

بر احتياج ظهور ايدرسه معاوتته مراجعت بيورلمق خصوصلريني
توصيه ايدرم هر حالده فرمان
شفاعته مثال:

معروض جاگر مخصوصلر ايدر

مقدم عريضه اقدی بنده لری که استحصال مأموريت ضمنتده
استانبوله منهي عزيمت بولنيور اصحاب عرفان وحميتدن حقوق آشنا
والسنه متعدديه واقف اوله رق استقامت اخلاقي ايسه درابت موهوبه
ومعرفت مکسوبه سه برزینت ديگر ويرديکي جهته مرهبي قابليت پروران
زمان اولان تلطيفات مشوقانه وشفقانه رحيمانه لرينه لايق اولديني کبي
هر درلو امر و خدمت رحيمانه لريله مفتخر بر شي توديع بيوريلور ايسه
تقدير منعمانه لريني استجلابه مقتدر اوله چنکک عرض وبيانه وحقنده
توجهات جهان درجات آصف اعظملرينک ابذالی استرحامنه جبارت
ايلدم اولبايده

{ نوع ثالث }

« مکاتبات علميه »

۴۷ - مسائل علميه وادبيه اوزرينه مؤسس اولان محررات
ايجابنه کوره موضع متين اقيسه کافيهي حاوی اولمق لازمدر که خواصه
مخصوص اولديغندن عريض و عميق تفصيله کيريشلدي .

{ هجرت شمسیه اوزرینه تعاطی افکار }

اجله مشیران عظامدن غازی مختار پاشا حضرت ترینگ ابوالضیا توفیق
بک افندی حضرت ترینگ ارسال بیوردقاری مکتوب صورتی۔

بر قاج وقتدبرودر سنه هجریه شمسیه حقیقه ایتمش اولدیفکر
تبعات شمسی به قدر معاملات انامه ایلدیککز خدمات پرورده به علاوه
عال المال اولدینقی واوله جفی تقدیر ایدن اولاد وطن بحق همت
وغیرتکزه متشکر اولمق لازم کلور۔ بوندن اتی سنه مقدم تقدیرنه
متجاسر اولدینم بر اوزون لایحه تک معارف قسمنده سنه شمسیه
نجومیه تک قبولی۔ یعنی شمک خط استوادن کچدیکی کون سنه باشی
وولادت حضرت پیغمبری مبدأ تاریخ اعتبار اوله رق سنه مالیه
اتخاذ وسنه هجریه قریه دخی سنه شرعیه اوله رق ایقا اولمق لازم کلور۔
و زوالی ساعتک قبول ونعمیمی ایجاب ایدر دیوایکی فقره درج ایتمشید۔
کریه بعض نقاطنده فکر عالیبری ایله فکر عاجزانه تک اختلافی وار
ایسه اساساً هدف مقصود متحد و اساس مسئله تک اثبات منافی
مقصدیله دلائل ارادی زائد اولمقله مخلصکز حصه مه عائد تشکرت
ایضیه مسارعت ایدیورم۔

اختلاف بحتنه کلنجه :

اولا مبداء تاریخنده تانیاً سنه باشینک تعییننده ناکاً مواسمک تعیین
امتدادنده، رابعاً شهورک اسامیننده در فکر قاصرانه کوره هجرتک سنه
شمسیه مبداء اولمسنده ایکی مخدور خاطره کلور، یونک برنجیسی: ۱۲۶۶
سنه سندن ۱۳۰۴ سنه قدر یکن رومی سنه لرتک یکی تاریخنده ین تکرر

ایتمشیدرکه کجمنش بر وقته تک ایرادنده بو ایکی سنه بی تقریق ایچون
هر دفعه اسعلری ذکر اولدنیقه اوزون بر عباره یازمق هجتی واردر
ایکنجیسی دخی: تاریخ قمری وشمسی هر ایکی سیده هجری اولمق مناسبتیله
بونلرتک تقریق آرزوسیه هر دفعه سنده برینه قمری برینده شمسی
سوزینک علاوه سی تکلفی زائد اولور۔ حالبوکه میلاددن اعتبارنده
بو مخدورلر وارد اولمازلر۔

سنه باشینک موسم خریفه تصادف ایتمی طیباع اشیا ایله ملایم اولمازه
چونکه کائنات حلول ربیع ایله اکتساب حیات ایله هرشی اورماندن
باتلار: موسم خریفه ایسه نهایت بولور۔ لسانزده بیله اول بهار
صوک بهار تعبیرلری برنجینک مقدم ایکنجیسنک مؤحر اولمسی
اسلزام ایدر۔

بوندن بشقه مالک اسلامیه ده شمسی به قدر (نوروز) کونینک
بیل باشی اعتبار اولدینقی کورلمش ایسه ده موسم خریفک بیل باشی
اعتباری واقع اولممش اولمقله بو طادت غریبه ملنک فکرینه موافق
دوشه من۔ مبدأ تاریخ ایله بو بیل باشی موسمی یکدیگرینه مربوطدر۔
مبداء تاریخ میلاد البنی علیه السلام اعتبار اولدینقی تقدیرده، چونکه
یوم مسعود مذکور نوروزدن بر قاج کون مقدم واقع اولمش اولدیفندن
بیل باشینک تمام شمک خط استوادن سرورنده اعتبار اولمسی ضروری
وطیبی اولور۔

هر قدر اون سنه مدتدر مسقط رأسمدن اوزاق بولنیور ایسه مده
نوروز کونی خلق بر برلرینی لحوق وسائر ارسالیله تطیب ایتدکلرینی
دشجم باشی تقویمک ایلتک کونی نوروزدن باتلایوب یوم مذکورده

کواکب و سیاراتک بولدقاری وضیتدن بتون سنه ایچون استخراج احکام ایتدکلیری اونو تدیفمدن بوله افکارو عادات اهلیده بیل باشی اوله زق برلشمش و قبول اولنمش نوروزی برافوبده ایلوله اوشرفک ویرلمنی هیچ بر حال و شرطده تصدیق ایده مامکده معذورم.

بو کونکی کونده سنه مالیه مارتک ایتداسندن باشلامقده اولدیفندن اقلام و افکار شهر مذ کوری ذاتاً بیل باشی قبول ایتمش اولدقاری حالده بر قاج کون تاخیری زحمتسزجه قبول ایده بیلور ایسه ده شمده قدر آلتدقاری ایلولی قبول ایتمکده و معاملاتنی آکا توفیقده بک جوق زحمتله تکلفله احتیاجمی ایتسه کرکدر.

بصریون و کوفیونک روایت ایتدکلیری سنتم اذارکم حدیث شریفی دخی بوفکرمی مؤید احواله دلالت ایده بیلور.

والحاصل مارتی بر اغوبده ایلولی بیل باشی اعتبار ایتمک اساساً طوغری اولمق لازم کلمه دخی افکار عمومی قارشوسنده محکوم و مردود اوله جفتدن زحمتکز بهوده کیدر، مطلبده حاصل اوله بیلور بنا برین اصلاً جائز دکدر کی مطالعه ایده بیورم.

— مواسمک تعیین امتدادنده دینه جک سوز قیصه در.

مادامکه بیکدن بر تاریخ قبول اولمق ایستیلور نیچون مقصد ایدلمش اولان خطاری قبول ایتمکده مضطرب اولیوروز؟ غره غوره تقویینه تطبیق امتداده لزوم یوقدر. چونکه هر ایکسی ثابت اولدیفندن سنه تک قنی کونی غره غوار تقویتمک قنی کونه مصادف اولدیفنی اعتیاد بک چاپک تعیین ایدر.

بوندن بشقه غره غوار تقویتمک تغییری لزومی مسئلهسی بو کون

اورویاده موضوع بخندر. بویله موقت بر تقویینه تطبیق ایچون بر عدم انتظامک قبولی صحیحاً جائز دکدر.

چونکه ایکنجینک اصلاحی حالنده برنجینک عدم انتظامی آراتق اصلاح اولنماز اولور. چونکه هر موسمه تقوییم تصحیحی قابل دکدر کیسه بختده حرکت شمندن بشقه کیسه به نسبت ایتمز. عفو ایدر ایسه کز بوفکر کزه یا کلسدر دیه حکم. زیرا بیل باشی شمک خط استوان کچدیکی زمانه تابع اوله جفتدن رسدات حسابی کیسه نی کنده تعیین ایدر عصر لر حسابی و سائره بو نته بروقتده داخل اوله مازلر. بنا برین غره غوار تقویینه تطبیق حرکت هیچ لازم کلز و طوغری بیده اوله اولمیدر.

— نموز و آغستوس و کانون اول و ثانی بر بر لرینی تعقیب ایتدکلیری حظه اوتوز برر کون اولوبده شباط نیچون یکرمی سکز کون قالدون. بویله اولمقدن ایسه بتون بر سنه دوت موسمه و بهر موسمه اوچر آبه تقسیم اولمقدن سو کره هر آی ۳۱. ۳۰ اولمق و فقط شباط بهمه حال اوتوز قالمق اوزره ترتیب اولنور ایسه و موسمه شمک خط استوان کچدیکی کونلر ربیع و خریف موسمه بینه مبدأ اعتبار ایده بیور. به معامله اصلاح اولنمش و کیسه مسئلهسی دخی حل ایدلمش اولور. نکلا تغییر کز و جهله:

۳۰	بهار اول	۳۱	صیف اول	۳۰	خریف اول	۳۱	شتاء اول
۳۱	• نانی	۳۰	• نانی	۳۱	• نانی	۳۰	• نانی
۳۰	• ثالث	۳۱	• ثالث	۳۰	• ثالث	۳۱	• ثالث
۹۱		۹۲		۹۱	و باخود	۹۲	

اوله رق ایامه تقسیم اولنه مطلوب حاصل اولور. زیرا کیسه اولدینی
سنه شتاء ناک ۳۱ اوله رق آیلرک انتظامنه خلل کلامتس اولور.

اسمیه شهر بختده ایجاد جهتدن ایسه تتبع جهتی ترجیح
اولنه دها مناسب اولور کی خاطر مه کلیور. یعنی بمالکک هر جهتدن
شهورک محللرنجه تمیبه اولنمده اولدقلمری اسملر صورله واولردن
بر فکر طویلانسه تقویم ادوار حقتده اتخاذ بیورمش اولدیفکر
تسبیقات دها قولایلقله برلشه بیلور. بیانی بعض تعدیلات ایله
شمدیکی اسملرک چوغنی قوللانلمش اولسه. هیچ بر ضرری یوقدر.
مثلاً: عربستان جهتده مارتیه آذره مایه حضرتاه وانا طولیده
آغستوسه «آب» و بدره وجسانده تشرین نانی به «سروین» تمیبه
ایتمکده اولدقلمرینه کوره اسمیه شهر: (آذرنیسان حضرتاه) (حزیران)
تموز آب) (خریف تشرین سروین) (کانون برداه شباط) کی اسملرله
ادا اولتمق اضافتی کله قوللانلمقدن دها موافق کورینور. حتی
مسترقدن صرف نظرله شهر جلالیه اسملرینک قبولی بیله اضافتی
کله استعمالدن دها آز محذور لیدر. مقصد ایجادک افکار عامه به
برلشدیرلمکده سهولت استحصال ایتمکده یوقسه قرار کیر اولماز.
بونجه زحمت هبا اولور.

اشته اختلاف حقتده کی مطالعات مخصوصه می تفصیل ایتم.
یوگا دائر ذهول ایتمیکم نقطه لر اولوبده ایقظ ایده جک تفصیلانه
مظهر اولور ایسه، هم تشکر و همده دیه جک - سوزم اولدینی حالده
عرض ایتمکی وعد ایدرم. همتکزک مداحی می. باقی صاغ اولکمز.

۳۱ مایس سنه ۱۸۸۸

بالاده کی مکتوبه جواباً میرمشار الیه طرفندن یازیلان عریضه:
ربیع معرفتده اتخاذ ایلدیکم هجرت شمسیه تقویمی حقتده کی تبعات
کترانه م اساساً تقدر بیورلمقله برابر مبدأ تاریخده سنه باشینک
تمیبتده مواسمک تعیین امتدادنده شهورک اسمیسنده رأی دولترینک
فکر عاجزانه مه مخالف بولدینی بیان اولدقدن صکره برنجیسی
شوجهله ایضاح بیوریلور:

... هجرتک سنه شمسیه مبدأ اولسنده ایکی محذور خاطره
کلور. بونک برنجیسی ۱۲۶۶ سنه سندن ۱۳۰۴ سنه قدر بکن رومی
سنلرک یکی تاریخده یته تکرر ایتمسیدرکه کجمش بروقه نک هر دفعه
اسملری ذکر اولدقجه اوزون بر عباره یازمق هجرتی واردر...
برنجی جمله اعتراضیه دولترینک جوابنه صوک فقره سندن
باشلا به جنم:

معلوم سامیلری اولدینی وجهله هجرت ایله ولادت محمدیه ارمسنده
(حساب شمسی ایله) الی برسنه قدر مدت اولدیفندن شمدیکی حالده
سنه میلادیه شمسی ۱۳۱۸ ساله بالغ اولبور. یعنی سال قریدن
۱۲ سنه ایلری دوشبور ایسه ده یوقدم - قرینک - سنه ده اوز بچق
کون قدر شمسیدن قصانی سبیله ۳۹۹ ویا ۴۰۰ سنه صکره تاخره
انقلاب ایتمکله رسالتیاب اقدمز شرفبخش عالم شهود اولمادن مدینه
منوره به هجرت ایتمش اولمارینه احتمال ویرمک کی خاطر ملره بر غربیه
القاسنه سبب اوله جقدر.

بومحذور اولسه بیله سنین ماضیه مالیه مزله مضبوط اولان وقایعدن
طولایی یته دوچار تشنت اولمقلنی و بناء علیه هر بر وقعه تاریخیه

ایچون الی برسنه کور کون ضم ایتملکمز ضروریدر. بنده کزه
قالورسه مادام که قری وشمسی ایکی تاریخ طومغه مجبورزه او حالده
هیچ بر زمان یکدیگره میان ایکی تاریخ کچمش سینه لرینی ناطق بر
جدوله احتیاجدن آزاد اوله بیزه و مادام که میلاد نبوی بی تاریخ اتخاذ
ایتمکدن حاصل اوله جق تشتقی ازاله ایچون بر جدول تنظیمه محتاجزه
اوزحتی هجرت شمیه سله لرینی تعیینده اختیار ایتلی بزه.

برده تاریخ قریمز ایلریده دائماً شمیه زک اوکته دوشوب
کیده جکندن و باخصوص شهور قریه بزله معاملات مدینه مزده
دکل خصوصات دینه مزده لازم اولدیغندن، مثلاً (۱۳۱۷ سنه سی
رمضانک ایله قدری خریف اولک اوچه تصادف ایده جکدر)
دنیلدیکی حالده رمضان قیدی، شهرک، شهور قریه دن بولدیغنی
ناطق اولسندن نه قری نه ده هجری لفظلریک استعمالنه احتیاج بر اقیه.
یالکمز سنین ماضیه به متعلق وقایعی ایراد صره سنده بویله بر قیده لزوم
کورینه جکدر.

بویسه اساساً مجروح بر حسابی طومغه کی محذوره قارشى اختیار
اوله میه جق تکلفاتدن وهله فلان سنه شمیه هجریه عبارته سی یازمق،
حسابی الی برسنه کری به کورتورمک مناسبتلرکنی اختیار
ایتدیرمک محذوراتدن اواسه کرکدر.

ایکنجی بحث حقیقه کی ملاحظه دولترینک خلاصه سی شودر:
... سنه باشینک موسم صبقه تصادفی طبایع اشیا ایله ملایم اولماز.
چونکه کائنات حلول ربیع ایله اکتساب ایدر. هرشی اوزماندن
باشلاره خریفده نهایت بولور. اول بهار، صوک بهار تغییرلری.

ایکنجینک برنجیدن مؤخر اولدیغنی مؤیددر. نوروزک برأس سنه
اعتبار اولدیغنی کورلمش ایسه ده موسم خریفک بیل باشی اعتباری
واقع اولماش اولدیغندن بو عادت غریبه ملتک فکرینه موافق دوشمز.
مبدأ تاریخ میلاد الی اعتبار اولنورسه چونکه بوم مسعود مذکور
نوروزدن بر قاج کون مقدم واقع اولمش اولدیغندن بیل باشینک شمک
خط استوادن مرورنده اعتبار اولنسی ضروری و طبیعی دره. حاصلی مارتی
براقوبده ایلولی بیل باشی اعتبار ایتک جاژ دکلدر. (سنتکم آذارکم)
حدیث شریفی دخی بو فکرمی مؤیدره.

تزد دولترنده اثبات احتیاجدن وارسته اولدیغنی اوزره دنیاده
هیچ بر قومک - بر طاقم وقایع دینه ویا ملیه بی ترک ایله - طبیعت اشیا
ایله ملایم اولق اوزره بر تقویم تنظیمه مجبوریتی مسلم دکلدر. ینه
معلوم سامیلریدرکه تواریح ایتک همان کافه سی بروقه ویا امرشایه ک
حدوتندن معتبردر. اک قدیم زمانلرده بیه بویله ایدی. از جمله تاریخ
عبرانی (علی زعم یهود) هبوطدن محسوب ورأس سنه سی ایسه اغستوس
ایله ایلول پیئنده متردددر. حتی توراتک حکمنجه خلقت عالمک ایجادى
شمس برج میزانک درجه اولیسنده ایکن واقع اولمش اولدیغندن
هرشیده اسکیلکی نظر اعتباره آلان ابنای یهود سنه باشیلرینی دخی
اورادن اعتبار ایتشلردر.

یوم مذکور خرمتیانلرجه ده معتبر اولدیغندن لاتینلرک - یوم
تیین - معنانه ایندیقتیوم. indictium دیدکلری یورطی خلقت عالمک
شانه اوله رق شمک برج میزانه انتقال ایندیکی کون اجرا اولنور.
(حتی شرق کلیسا سنده بوکا دائر بعض مراسم تشریفاتیه واردرکه

صددك خارجنده اولماسه ایدی ایراد ایدردم) اسکندره منسوب تاریخ آنک وفاتندن وتاریخ قطبی روما امپراطوری (دیوقله چیانوس) ک مصر اوزرینه اولان غلبه سندن (۱۱ تشرین اول) وتاریخ یزد کردی کندینک جلوسندن (۲۳-۱۱ ایلول) معتبردر.

ام قدیمه و متاخره ایچنده فرس قدیم ایله سلجوقیلردن ماعدا نوروزی، یعنی رأس حملی سنه باشی اتخاذ ایتمش برقوم کوره میوروز، فارسلیلر اصول تاریخ و قومی کلدانیلردن اخذ ایتمش اولدقلرندن - کندیلرنجه - فیاض کل اولدینی حیثیتله شمک رأس حمله انتقالی جتیدک امریله مبدأ تاریخ اتخاذ ایتمش ایدی. احتمال که سلجوقیلر یوم اعتدال ربیبی مبدأ سال اتخاذ ایتمکده طبیعت اشایی نظر اعتباره المئ اولسونلر. زیرا ۴۷۱ سال هجریسی رمضاتک اوتیه تصادف ایدن نوروزدن باشلامه لریده بونی اخطار ایدر.

فقط نه تاریخ محمدی به موافق نده کندی تأسیس سلطنتلری ناطق اولان بوتاریخ، دولتلرینک انقراضیله برابر اونودیلوب کتمشدر. ایشته طبیعت اشیا به ملاحظت ملاحظه اولنوبده واجب الرعایه اولان (دین و ملت) اصل الاصولنه توفیق معامله ایتمک سینه سی اویله بر تأسیس نافعی عملدن اسقاط ایتمشدر، اگر سلجوقیلر اتخاذ ایتمک لری تاریخی بر اساس مقدس اوزرینه بنا ایتمش اولسه لر ایدی، استخلاف ایتمک لری عثمانیلرله قی بر یادکار ایدی الاشتهار ترک ایتمش اولور لر ایدی.

رای دولتلری اوزره بر شیک مجرد افکار خلقه موافق دوشمی آرایله جق اولورسه دنیاده بک چوق اباطیک اقباسی و بک چوق حقایقک اقباسی اقتضا ایدر.

از جمله ازهان خلقه بر اشوب قالمشدر دیه معهود سنه مالیه بی ابقا و اوزان و مقایسه اتخاذ ایتمکمز اصول اعشاریه بی الفا ایتملی یز. چونکه خلق اولکیبیه مائوس و ایکنجینندن متوحشدره حال بوکه بر قوم تنظیمی و مبدشک حمل و یا میزان بر جلرندن برینک درجه اولینندن اعتباری خصوصلری اصول اعشاریه کبی دفعه معاملات ناس ایله متباین دوشه جک حالاتدن دکلدره. ولو دوشه بیله افکار عامه فیانده دکل اجل معاملات اولان سیاستده آرانلق لازم کلور. حالبوکه بونده افکار ناسه او قدر مخالفت ده ملحوظ دکلدر. چونکه روز قاسم ذاتاً چیفتجیلرجه بر نوع سنه باشی حکمنده اولدینندن مبدأ سالک موسم خریفک ابتداسندن اعتبار ایدلمی الفت ناسه مقایر دوشمز.

تانیاً فصل خریفک مبدأ تاریخ اتخاذ اولنمنده دولتک موازنه مالیه منجه ده محسنات وارددر. چونکه موسم خریفده محصولات کاملاً ادراک اولمش اوله جفتدن بکن سنه تک ایراد و مصرفی دخی مرنه دن عبارت ایسه اکلاشیله ورق سنه مالیه ایچون تنظیم اولنه جق موازنه مهمجه بر خدمت افراز ایدر. حتی مبدأ خریف دولت عباسیه جه دخی بروق لر رأس سنه مالیه اتخاذ اولمش ایدی.

(در بلو) ده محرر اولدینی اوزره مأمون عباسی زمانندن ۳۲۰ سنه قدر خزیننه بیت المال ایچون طوتیلان حسابلر هب شهور شمیه ایله طوتلمش و منجم مشهور یعقوب کندینک دلالتی اوزره شهور یزد کردیه اسامیسیله برابر قبول اولنه ورق میزان بر جندن بر تاریخ یوریدلمشدر.

اوستریادولتک تجارت ناظر سابقی بارون قرامرکه اجله شرقیوندندر

کچن سنه ویا نه ده بولنديم صروده کندیسه ملاقاتده بنده کزه (۳۰۴) سنه هجریه سنده (المقدر بالله) زماننده تنظیم اولمش (ترشه) طبقه لره محرر بر بودجه ارائه ایلمش ایدی که کنديسندن وقوعبولان التمام اوزرینه مؤخرأ فوطوتیبی وساطتیه نسخه سنی تکثیر ونشر ایلمشدر. نزدعاجزانه مده بولنان بر نسخه سنی پوستیه تودیمأ ارسال وقدم ایلدم. مطالعه سندن معلوم دولتری اوله جنی اوزره موازنه بیت المال شهر (مهرجان) یعنی رأس برج میزاندن اعتبار اوله رق واردات ومصارف اوصورتله بیت دفتر ایلمشدر. بو حالده دولت عباسیه ده بیله بوندن بیک سنه مقدم موازنه مالیه ایچون متخذشهور شمیه نك مبدائی فصل خریف اولسنه نظراً یوم هجرتك دهاوزون حساب وتقویم ایلمش اولمقانی اقوای ملحوظاتدندر.

بزم مالیه جیلر بیله مارت ایچون (قصر آی) دیلر. فی الحقیقه کانونلردن مایس نهایته قدر گذران ایدن شهر - بزم اقلیمه کوره - عموماً عقیددر.

چونکه هر شینك مبداء نموی فصل ربیع اولدینی حالده هر شینك موسم ادراك وادخاری فصل خریفدر. مارتده اکیلان تخمك ثمرسی اوج آی صکره اقتطاف اوله جفتدن ربیعك شرفی موهوماتدن خریفك فضیاق ایسه مادیاتدن اولمق لازم کلور.

ثالثاً یوم ولادت نبویه افاده دولتری وجهله نوروزدن بر قاج کون مقدم دکل بر آی صکره نیسان افرنجینك یکریمینه مصادف اولدینی فلکی عمود پاشا مرحومك جمله تدقیقات حسابیه سندن اولمق

اوزره دولتو غازی مختار پاشا حضرتلرینك ذیل ریاضارنده مندمج ازهار معلوماتدندر.

قولکمز کتب احادیث ایله متوغل اولدیقمندن فکر دولتری نی مؤید اوله رق ایراد یسوریلان دستکم آذارکم، حدیثك احادیث صحیحهدن اولوب اولدیقی ادر اکن فاجزم. مع مافیہ بولم جلیک منتسینندن بعض افاضله مراجعتله تحقیق ایلدیکمده اوله بر حدیثه تصادف ایتمدکربی جواباً بیان ایلدیلر.

صده کلنجه : مادام که بر شینی خلقه قبول ایستدیرمک ایچون ارشینك افکار عامیه موافق و ملایم دوشمی شرطدر دنیلدور. ایته بنده کزده افکار ناسی اتباع ایستدیرمکده اک مؤثر بر اساس قدیمه استاد ایدیورم که اوده انخادینی آرزو ایلدیکم تقویمك مبدائی بر یوم مقدس اولمیدر.

چونکه بارقه معرفتله تنویر نگاه ابتصار ایش اولان اقوام فاضله آره سنده دخی اولسه ابنای بشر دائماً مقدس عد ایلدیکی خصوصاتی هر شینه وحتی بک چوق حقایقه ترجیح ایدر. باخصوص یوم هجرتك سنده ایکی دفعه واقع اولان تساوی لیل ونهاردن برینه تصادف ایشی طلمده وقوعی اندر اولان تصادفات حسنه دندر.

بناءً علیه بوتصادف واقع اولامش اولسه دخی هجرت نبویه ذاتاً مبدأ تاریخمزددر ویوم هجرته نسبة یوم ولادت (هر نه قدر حساب اولمش ایسه ده) مختلف فیهدر.

بناءً علیه نصل اولسه سنه باشمزی هجرتدن اعتبار ایتمککمز اقتضا ایدر. حالبوکه الله بویه مصون عن التفریر بر مبداء مستقر وار

ایکن ربیعک شرقی دوشتمک موهوماته وجود ویرمکه مساویدر.
بناء علیه مقصدک قبولی ایچون خلقه ملایم دوشمی شرط ایسه ایسته
یوم مقدس هجرت اسلام ایچون مبداء اعتلای شوکت اولدیفندن افکار
اسلامیه سی اولان بر شخصک بونی قبولده تردد ایتمه چکی نزد دولتلرنده
محتاج انبات اولیان مسائلدندر.

اگر فن نقطه نظرندن بر مبداء آرایه حق ایسه ک او حالده دخی
یوم میزانی قبولده تردد ایتمالی یز. بو نقطه نظرندن دخی قبول عامه یه مظهر
اولسنی ایتر ایسه ک موسم حصادک گذرانیه غله لک در انبار ایدلدیکی
بر موسمک ارباب فلاحت و تجارت عنینده ده مقبول و معتبر طوبیه.
جغنیه شبهه یه محل بو قدر.

الده بو قدر جامع الفوائد بر مبداء موجود ایکن و برده تاریخندن
غرض بر دین و یا بر ملت و یا خود بر دولتک مبدائی تعیین اولدیفنه کوره
آنی مثلا ربیعک اشرف فصول اولسنی تصورله آتی آی ایلرویه و یا
ایکیسنی بر دن هجرت لفظیه یاد ایتمه ک ایچون الهی بر سنه کری به آتقی
شعری حقیقه ترجیح ایدن ذواته یاقیشیر. اقدمک ایسه شعر
و خولیا یه هیچ بروقت اتباع ایتمه مکه بختیار بولسد قلربی بک اعلا
بیللردن اولدیفندن مبداء تاریخی ربیعہ تخصیص خصوصنده کی اصرار
دولترینه بر معنی و بره مدم.

خصوصاً ربیعک اشرف فصول اعتبار اولنشی دخی اقالیم معتدله
نقطه نظر ندندر. بورالرده ربیعک حلولیه اورنالغک ازهار بهار ایله
طراوتیاب اولدینی بر دمده مثلا سبریا قطعه سی تعسیر مشهور اوزره
(بالطه کسز بوزلر) له مستور و مصر علیا طرفلرنده و آفریقانک

ایچلرنده و هندک اقسام جنویه سنده حکم فرما اولان قرط حرارت
ایسه طاقت فرسای عقل و شعور در.

بز ایسه اتخاذا ایده جکمز تاریخی کره ارضک اقالیم معتدله سنه
حصر ایلمک دکل جهات مختلفه سنده بولنان بلاد اسلامیه نشر ایتمک
آرزو سنده یز.

اوچنجی اختلاف دخی :

..... مادام که یکیدن بر تاریخ قبول اولتقی استیلیور. نیچون دقتله
ایدیلان خطالری قبولده مضطر بولتیلیور. غره غوار تقویمنه تطبیق
امتداده لزوم یوق. چونکه هر ایکیسیده ثابت اولدیفندن سنه ک
قنی کونی غره غوار تقویمک قنی کونته مصادف اولدیفنی تعیین
آساندر.

با خصوص غره غوار تقویمک اصلاحی اورویاچه موضوع بحث
اولدیفندن آنک تقریری حالده بز مینک انتظامی مختل اولور. کیسه
بختده دخی حرکت شمدن بشقه کیسه یه اتباع ایجاب ایتمز.
سوزلریله ایضاح بیوریلور.

بنده کزده عینیه فکر دولتلرنده ایدم. حتی بکن مارنده نشر
ایلدیکم ربیع معرفتده مندرج تاریخ شمس بختده دخی او بولده بر جدول
تنظیم ایتمش ایدم که آنده اتخاذا تمک ایستدیکم تاریخک شهر اولی اولان
خریف اولک کونی میزان برجه تصادف ایستدیکی کبی شهر بهار اولک
ایلک کونی دخی حمل برجه یعنی نوروز تصادف ایدییوردی. فقط
معاملات نامی تسبیه یاردم ایده چکی جهته دایما آرارلرنده بر نسبت ثابت
بولنمی موافق بصلحت دوشه چکنی دولتلو مختار پاشا حضرتلری

توصیہ و اخطار بیوردقلرتدن آئی او صورتہ قبول ایلمش ایدم۔
اقدامزجہ دوت مسئلہ عد اولتان اختلافک بری اولسون بو صورتہ
برطرف اولیور۔ یعنی اومثلہده اساساً فکر لمزده براتحاد موجود
ایمش۔ نہ چاره که هنوز معمول به اولان ضره غوار آیلریله بیلرندہ کی
تناسب ایامی محافظه بو صورتی ترجیحہ مجبور اولدم۔

کیسه مسئلہنی ایسه اقدامزہ قناعت بخش اوله جق صورتہ
حل و ایضاحده اولان عجزی هر زمان معترف۔ بناء علیہ او مسئلہنی
دولتو مختار پاشا حضرت تریبہ عرض ایده جکم البتہ آنلرک اعطا بیورہ۔
جقاری ایضاحات موافق فن اوله جقندن بندہ کزک محمول عقل
قاصر اولان ملاحظات سطحیہ ایله نسبت قبول ایتمہ جکی درکاردرہ۔
اسامی شہور بختده ایسه اقدامزہ دائماً مخالف بولنہ جقم۔ زیرا
(آب، آذر، حضراء، سردین، برداء) تعمیر لری البتہ خلقه دها و حتی
کلیر۔ حالبوکه بہار، صیف، حریف، شتا تعمیر لریلہ اکثریت اسلامیہ ذاتاً
مألوف اولدیغندن ہم دیلرہ دها قولای کلیر، ہمدہ ہانکی موسمک
ہانکی قسمندہ بولونلدیغنی بیلیمک کی محبتایدہ جامعدر۔ یوقہ
مقصد افادہ دولتری و جہلہ ایجاد دکلدر۔ ایجاددہ اولسہ چکنم۔
چونکہ بعض شیدہ تقلید ایجاد قدر مفید اولدیغنی کی اکثر خصوصاً اندہ
ایجاد تقلیددن اولادر۔

اضافتک ہجتی منکر دکلدر۔ فقط شہور عربیہ دن مثلا ربیعارلہ
جمادیلرہ ذاتاً دیلر آلیشقدر۔ آندن بشقہ خلقک لسانی طمطراقہ
مائل اولدیغندن مرکبات دائماً بسائطہ ترجیح اولنہ کلکدہ در۔ مثلا
بعض طرفا طاسقلرینک (رجب) دیوب کچمکی مانوس بلاغتہ محل

عد ایدرک رجب الفرد، شعبان المعظم، شوال المکرم، محرم الحرام
صفر الحیر کی اوصافیلہ برابر استعمالی معرفت قیاس ابتدکری ملاحظہ
اولنورسہ خریف اول، شتا ثانی، بہار ثالث دیمکی سادہ جہ شیطا و یا
بردا، دیمک و ترقی پروران ایسہ دنصل ہونازہ معارفلہ اسکیلر آلایم۔
قولنہ اتباع ایلہ توصیہ بیوریلان فروردین ارد بہشت خرداد مرداد کی
فرس قدیم خرافاتہ ترجیح ایده جکلرندہ اشتباہ ایتم۔

ایستہ اختلافات اربہ حقندہ کی ملاحظات کترانہ می بالادہ عرض
ایلدم۔ فقط برطاقم تفصیلات زائدہ ایلہ تصدیقہ مجبور اولیشمدن طولای
عفو دولتری استرحام ایدم۔ چونکہ قیصہ یازمق دوشمنکہ محتاج
ایدی۔ اکا ایسہ وقم مساعد دکلدی۔ باقی ہر حالہ فرمان حضرت
ولی الامر کدر۔ عن مقری کوی فی ۸ جمادی الاول سنہ ۱۲۶۷
فی ۳۰ ایلول سنہ ۱۸۸۸ ابوالضیا توفیق

*
*

برنجی مکتوبک محتویاتی حقندہ دولتو غازی احمد مختار پاشا

— حضرت تریبک مشارالہ توفیق بکہ کوندر دکری تحریرات۔

مباحثہ بر استحقاک مدرکہ النجا ایدنر ہر درلو مہالکدن آزادہ
قالیرلر۔ بو حکمتہ بناء تأسیس تقویم حقندہ کی مطالعات علیہ لریبہ
قارشو سرد مطالعہ بیوران دولتو... پاشا حضرت تریبک تصور اتنک
بر صورتی ارسال بیورمش ایدیکز۔ کوردم، او قودم، دولت عثمانیہ نک
وبلکہ بتون ملت اسلامیہ نک محتاج اولدیغنی اصلاح تواریح حقندہ سرد
مطالعہ ایتمک کی بر زحمتی اختیار بیوردیغندن طولای مشارالہ حضرت تریبہ
شکر ایتم۔

تاریخ مزك انضباط و انتظامتكم حصولی ایچون تقدیر زحمت چکله
یری واردی. حجت و غیرت اسلامی و عثمانیه بونی اقتضا ایدر. عند
الله اجری ضایع اولماز. ایشه کیرشمزدن اول شوراجقده برقره نك
درجی اقتضا ایدیور. تاریخ شمیزك ماغلام واسالی برتمله استاد
ایلمسی لزومی حقایق بینان اموره کوره پك روشندر. بنده کزایش
ایچنه فارشدیغ زماندن برو بویله بر حقیقه انتاب اولمقلنك یولنی
آرامقدن برکون خالی اولدم. خصوصیه بودفعه کی مصر مأموریتی
فقیده کی او آرزویی قائلشدیردی. همده فصل یورکدن
قان کدرجه سنه قائلشدیردی. مولانا تاریخ شمیزك
معلوم اولان انتظام سزلقه مینی وقیله مصرک معاملات مالیه سی
واسحاب زراعتك دادوستدی و تجارینك حسابات جاریه سی تکمیل
قبلی شهری اوزرینه جریان ایدر ایش. نه وقتکه اوروبالیرله
احتلاط چوغالاش وانلرله معامله به گرمی تام ویرلش و صکره ده
استقراض مسئله سی ایشی بتون بشقه شکله قویهرق اوزرینه طوز
بیراکش. شمعی کافه دوازر رسمیه و حسابیه تاریخ میلاد ایله ایش
کورمکده بولمنش اولدقلری کی تجار ایله معامله دن هیچ بروقت خالی
اولیان فلاحلرک اغزنده دخی مصرک طرزوشیوه تکلمنه اویدیره مامق
زحمتی دخی داخل حساب اولدینی حالدیه (نوفامبر) (یولیو) (بونیو) کی
شهور فرنکی کزییور. و تحویللری اوحساب اوزرینه یازیلیور.
دها غریبی اعلامات شرعییه وضع اولنان تاریخ دخی مثلا محرم سنه
۱۳۰۵ و فی یولیو سنه ۱۸۸۸ یازیلیورا ارتق بوحالک. قلوب اسدقاه
ویردیکی تأثیری کاغد اوزرینه قویوبوده یازمق ممکنسزدر. بونک

سبی اصحاب معارفك بو یابده خامهران مقال اولمق زحمتی اختیار
ایتملرندن بشقه دکلدیر. اویله مناسبتیز واحوال و طبایع
جنیه و ملیه و دینییه من ایله قطعاً قابل توفیق اولیان بر تاریخه دوشلمامك
ایچون شمیدین ایشك هر طرفی لایقیله آرانوب طرائق ایدر که حقیقت
میدانه حیقون و بریاکلیش بوله کیدلسون.

کلام صده: مشارالیه حضرتلری درت شینی اساس
انخا ایدرک تقویمکنزده طوتمق ایستدیکنز مقصده مخالفت ایدیورده
نتیجه ده برلشیورلر.

آنلرک برنجیسی مبدأ تاریخه، ایکنجیسی سنه باشینک تعیینه و اوچنجیسی
مواصمک تعیین امتدادینه، دردنجیسی شهرک اسامینه ایلشیورده
خلاصه بیوریورکه:

«مبدأ تاریخ شمعی سید الکائنات اقدمز حضرتلرینک تاریخ
ولاده باسعادتلرندن اعتبار اولسون. زیرا سزك طوتمدیکنز مسلکده
هجت واردی. یعنی تاریخ شمعی تاریخ قری کی خلقك لسانده تکلفی
سوز دوراتی موجیدر. علی الخصوص ۱۲۶۶ سنه شمیه سندن ۱۳۰۴
سنه سنه قدر بکن شمعی سنلرک یکی تاریخده تکرر ایتمیدرکه بویکی
سنه بی تقریق ایچون هر دفعه اسملری ذکر اولندیچه اوزون بر عباره
یازمق لازم کلیور.

حالبو که میلاددن اعتبارنده بو محذورلر وارد اولمازلر. مبدأ
تاریخده دخی سنه باشینک موسم خریفه تصادف ایشی طبایع اشیا ایله
ملازم اولماز.

چونکه حلول ربیع ایله عالم اکتساب حیات ایدر. هر شی اوزماندن

باشلاره موسم خريفده ايه نهايت بولور. خصوصيله نوروزده ناسك
 بري برينه ايتدكلى معامله طبيعه ييل باشيله برلشمش اولان بهارك
 مقدم حيات افزايله تبركه محمولدر. خلقك الشدينى نوروزى براغوبده
 ايلوله كيدلاميدر. خصوصيله خواجه عالم اقدمزك ولادت نيه رسالت پناهيلرى
 نوروزدن آزا اولجه شرف واقع اولمش اوليور. بو جهته تاريخك مبدئى
 ميلاددن وسنه باشى نوروزدن اعتبار اولملى دره. واسامى شهرور دخی
 سزك تقويمده مندرج اولان بهار اول صيف تانى صيف ثالث كى ايجاد اولنه جق
 اسمك كلمات مركبه دن بولملى لرى جهته خلقك لسانه كوچ كله چكندن اسكى
 قونمش اسمارك تحريسيه آنلك مناسبرينك استعمالى مثلا و آذر
 و خضراء و آب و بدره، كى شيلر آتوب اضافلى كله لرك قوللانمامسى
 توصيه اولتيور.

رده و غره غوار تقويمه تطبيق معامله به لزوم يوقدر. كيه بختده
 حركت شمسن بشقه كيمه به تبعيت ايجاب اتمز. رصدات حسابى
 كيمه بى كندى كندينه تعين ايدره. عصر لر حسابى و ساره بو بجه
 بروقده داخل اوله ماز. و برده و بتون برسنه درت موسم و بهر
 موسمه اوچر آيه تقسيم اولندقدن صكره بر آيك ۳۱ و ديكرينك
 ۳۰ اوله رق بوريدلمسى و يالكز سنه ك صو كنده كى آيك ۳۱ حساب
 ايدلميله معامله اصلاح ايدلمش و كيمه مسئله سى دخی حل اولمش
 اولور. مطالعاتى درمیان ايديليور.

(جواب) فكر عاجزانه مه قالور ايه ولادت سنه حضرت سيد
 الرسل تاريخ شمسي مزه دخی مبدأ اوله ماز. مبعث و وفات سنه كى وقايع
 تاريخيه مبدأ عد اولمى بوده تاريخك هجرت سنه حضرت سيد الورادن

اعتبار ايدلمسى بخارى شريفك و من اين ارخوا التاريخ، [*] پابنده كى
 حديث شريف ايله بالاجاع ثابت اولمش و خصوصيله سورة توبه ده
 ولا نضم فيه ابدا... اول يوم، آيت كريمه سنك تفسيرنده بيشاوى
 عثيسى شهاب مرحومك سرد ايلديكى تفصيلات حكمنجه جمعيت
 اسلاميه نك هجرتدن بشقه تاريخ ارامنه يول اولمدينى بديهى
 بولمى شدر. چونكه آيت كريمه ده (ايك كونكى مسجد تقوى
 اوزره تأسس ايدى) بيورلمشكه بوده قبائى تشریف سعادتله
 ايك تأسيس بيوريلان مسجدك تلى آنلدينى كون اسلاميه
 ايك كون اتخاذا بيورلمش اولمقله ابتداء تاريخ اسلاميان ايجون بوندن
 بشقه بركون ازانيله مز. شايد بشقه برمبدا تاريخ ارامنه احتياج صحيح
 حاصل اولنده ده تاريخ ولادت سنه به كيدلسه خلقك عدم مألوفتى عذرى
 بونده ده ثابت اولور. فرض ايدم كه مذكور تاريخ قبول طامه به مظهر
 اولدى. بازاركن نهديه جكز مطلقا تاريخ ولادت ويا ميلادله توصيف
 ايدم جكز.

تاريخ ميلاد ديسه ك نصارانك تاريخ ميلادينه ملتبس اوله چكندن
 مطلقا بشقه برسوز ايله ده تميز اتملى. يالكز ولادت يازسه قده اوتو كنه
 تاريخ هجرت سويله سهك باشاي مشار ايله حضرت لرينك ايتمدكلى
 كلفلى و مركب الفاظدن ينه قورتيله ميه جق. مادامكه هر فصل اولسه
 تاريخمى بازاركن عبارة زانده يازم جقز شو حالده عباره ارم سنده اسامى
 شهورى يازميه جق اولان يعنى ساده رقدن عبارت اوله رق يازميه جق
 اولان تاريخلردن برجنه تاريخ شمسي و ديكر جنه قمرى ديه بازار
 ايسه ك تعرضم افرادينى شامل و اغيارينى مانع اولور.

اگر قری ویاشمی بر شہر اسمی دخی یازیلہ جق اولورسہ تاریخک
 نہ جنس تاریخ اولدینی ذاتاً یک نظرده معلوم اولورہ یعنی ہم موضعی
 ارانہ ایتمس و ہمدہ خلقک احتیاجنی بر طرف ایلمش بولنوروز و شہور
 جدیدہ نک اسمی یازلقلہ اولجہ بر کرہ کچمش سنہ لہ التباسدندہ
 قورتیلوروزہ بونکلہ برابرده بندہ کزک حسابہ کورہ تاریخ ولادت سنہ
 نوروزدن اول دکل تام بر آی سکرہ یعنی فی ۲۰ نیسان سنہ ۵۷۱ میلاددہ
 و صحیحدرہ مع مافیہ محسناتی مطالعہ اولسہ بونک ایکی آی اول ویا
 سکرہ اولسندہ ہیج باس یوقدرہ

و ہجرت سنہ نک یعنی مدینہ بر ساعت قدر مسافدہ بولتان قبایی
 تشریف سعادتک تاریخی فی ۸ ربیع الاول سنہ ۱ و فی ۲۰ ایلول سنہ ۶۲۲
 بازار ارتسی کونی اولوب رسالتپناہ اقدمز او کون و اوچ کون دہا اورادہ
 استراحت ابتدا کدن و مبداء سعادت اسلامیان اولوب حقندہ آیت کریمہ نازل
 اولان ایلک مسجد شریفک اساسی وضع بیوردقدن سکرہ فی ۱۲ ربیع الاول
 سنہ ۱ و فی ۲۴ ایلول سنہ ۶۲۲ جمعہ کونی مدینہ بہ داخل اولدیلرہ

بودہ شمک برج میزانہ نقل ابتدیکی کونک فرداسی کونی اولوب
 احتمالکہ مسجد شریفک وضع اساسی نام برج میزانک ایلک درجہ سنندہ
 اولہ

شمدی بویلہ بر فصل باشی اللہ اولدینی و تاریخ قریمزک مبدائی دخی
 اول نقطہ مبجلہ بولندینی حالده اجماع امت اولسہ دخی تاریخی او
 مبدادن طومق اقتضایدہ جکندہ انتظام پروران زمانک اتفاق ایدہ جکندہ
 تردد ایدہ میورمہ حتی بر خیلی سنہ لردنبری در سعادتدہ منجم باشی

طرفدن نشر اولتان تقویٰ علمردہ میزانک برنجی درجہ سنندہ رأس سنہ
 ہجری شمسی دیویازیلہ کلتش و ہمان عمومدہ بوکانسیت حاصل اولمشدرہ
 بومبختدہ بردہ ۱۲۶۶ سنہ شمسیہ سنڈن ۱۳۰۴ دہ وارنجیہ بہ
 قدر کچمش شمسی سنہ لڑک یکی تاریخدہ تکرر ایتمی و بویا یکی سنہ بی
 تقریق ایچون ہر دفعہ اسملری ذکر اولندیقہ اوزون بر عیسارہ
 یازلق محذورینک وارد خاطر اولدینی در میان بیوریلورہ
 سنہ شمسیہ بہ ولادت سنہ بی مبداء طوتوبدہ شمیدیکنک اوزرینہ بردن برہ
 اللی بر علاوہ ایتسہک او حالده سنہ قریمزک اوکنہ دوشہ جکمزدن
 کچن سنہ رومیلمزک و قریمزک بو تبدلہ کورہ کذلک دوچار اولہ جقلری
 تزلزل ہر حالده حسابنرہ بنہ قاریشقلق کتورمسی امور ضروریہ
 وطیبیہ دندرہ مادامکہ قری و شمسی ایکی تاریخ طومقہ مجبوروزہ
 اولخالده ہیج بر زمان متنوع سنین ماضیہ نک یکدیگرہ تطبیقی مین
 برجدولہ احتیاجدن وارستہ اولہ مایزہ بنا علیہ میلادی قبول ایدرک
 حاصل اولہ جق قاریشقلنی بر طرف ایتمک ایچون فصل جدولر تنظیم
 ایدوب نشر ایدہ جک ایسہک اوسمی و ہمتی ہجری شمسی تاریخہ
 صرف ایدرز و بوکلفتی اختیار ایسہ میلادین ییتندہ کی التباس محذوری
 قبولدن دہا اہوندرہ

سنہ باشیمزک فصل خریفدہ اولسی مطالعہ سنہ نقل کلام اولتجہ
 ہیج بر قومک و ہیج بر ملنک طبیعت اشیای عالم ایلہ آہنک عمومی
 حاصل ایدرک رأس سنہ اتخاذ ابتدکلری کورولوبوب و بوکا بر لزوم
 و مجبوریتدہ یوقدرہ بزم تاریخ قریمزک رأس سنہ سی اولان شہر محرم
 الحرام ہر موسمہ کندوسنی کوسترمکدہ و قدیم قبیلرک رأس

سنه سی ۱۴۶۰ سنه ده برسنه نك تكمیل كونلرینی بر کره دور ایتمش بولمقده وخرستیانلرک تاریخ میلادینسک ابتداسی ایسه قیشک اورتی برنده وپهردیلرکی ایلول و تشرین اولده داتر اولدینسندن راس سنه مزک اول بهارده بدأ ایتمسند دوشونلدیکی قدر محنات تصور ایده میورم. خصوصیه هر موسمه تصادف ایذن عمرم زده عمر میله و طائیلر ایله شیرین مذاق اولدقلریم زده واردر.

وهله تقویم الادوارده دوللو جودت پاشا حضر تارینک درج ایتدکری کی موسم خریفده یازلق حاصلات آلمش وکچن صیفک ایراد و مصرفی دخی هر نه ایسه آکلانلمش وهرکس کندو کندوسنه بر بودجه تنظیم ایده چک حاله گلش اوله جفتدن وعلی الخصوص اتخاذ اوانه جق سنه باشندن قرق بش کون صکره کله چک روز قاسم ایسه ذاتاً بزم چفتجیلرجه سنه باشی کی برشی طائمه قده بولمش اولدینسندن سنه ابتداسنک موسم خریفک اولندن بدأ ایتدیرلمسی خلقک آیشقلغه بر تفرکلی ویره چک قدر کوچ شیلردن دکلدرد. حدیث کتابارنده «سنتکم اذارکم، جمله وماننده بر حدیث دخی بوله مدم.

آیلرک اسامینسک تبدیلنده دخی پاشای مشارالیه حضر تاری جانبندن تصور بیوریلان آذر آب فلان کی کلیاً متروک قالش ویا خود دتیانک برکوشه سنده بیلنور ایسه ده دیگر جهته ده بسبتون مجهول بولمش اولان وعاتدا اولمش بولنان اسملرک بیکدن احیا ایلمسند وخلقک الشدیرلمسند از کوچلکمی واردر؟ هر قدر آراسق و بزلردن نه درلو اسملر بولوب چیقارسق مطلقاً لسانه وعاتد مألوفیه قولای کلیه چک شیلر اوله جقدر.

مادام که بویله خلقک آلمدینبی شیلری آره به جغزه شو حالده سنک بهار اوله صیف آتی، خریف ناکک نه قباحتی واردر، چونکه بونلری یازار و سویلر ایسه ک اولدقجه اول و تانی اسملری و صیف وشتا مثللو لفظلر بتون بتون بزواجنی دکلدردلر. مثلاً شهوردرومیه ده تشرین اول و تانی وکانون اول و تانی و قریبه ده ربیع الاول و تانی والی آخره کی، شمعی دیمک ایسترمکه بز اگرچه سنک بولدینکمز اسملرله آیلریمزی یاد ایدر ایسه ک هم اوقدر کوچک چکلمز و همده بر نظر و تلفظده ملاحظه علیه لری اوزره موسمک نره سنده اولدینمزی اکلارز وعلی الخصوص اقوام مسلمه نک قسم اعظمی عرب اولدینسندن اشته بو نقطه نظر دن اسامی مذکورده ده مستحسندر، چونکه بز هر بلرجه حسن قبوله شایان تأسیسانده ذاتاً قرانه جغمز شبه سزدر، الحاصل شو اوج مسئله ده پاشای مشارالیه حضر تارینک مطالعه لرینه بالضروره اشتراک ایده میهرک مسلك عالیکنزی قبول ایدنلرک برنجیسی بم و بو بایده یازدینم کتاب ذیلک مدلولی ده بوندن عبارتدر.

آیلرک عدد ایامنی تحدیده کلنجه : بویایده اسکی دیدیکم کی بروجه زیر ایکی طریقندن برینه سلوک ایدملی. دهها بشقه برشی دوشنیه مزه اوده یاغره غوار آیلرینک عدد ایامنی بزده صره ایله آیلریمزه تخصیص ایتملی ویا بز برانتظام صحیح قبول ایتملی بز.

اگر بو انتظام صحیح جهته کیدر ایسه ک اوله آتلامه اوله رق اوتوز و اوتوز برری قبول ایدوبده یته قاریشقلق احداث ایتمکدن ایسه بهار و یاز موسملری ذاتاً ۱۸۵ کون و صوک بهار ایله قیش

۱۸۰ کون اولدیغندن ایلونک بکرمی اوچنچی کوتی یعنی شمس برج
میزانه نقل ایتدیکی کونی خریف اوله برنجی کون انخا ایدوب خریف
وشتا آیلرینک آتیسینده صره ایله اوتوزر ومار و صیف آیلرینک
بشنی صره ایله اوتوز برر عد ایدوب سنه آخری اولان صیف تائی
اوج سنه ۱۳۰ درونجی سنه ۳۱ ایتلی زه. اشته اک منتظم ترتیب بودر.
لکن بواسول انتظامک وضعی تقدیرنده هانکی برکونمزك غره غوریده
ورومیده مقابلی برقوقیه باقلمدجه بیلنمک ممکن دکلدرد.

چونکه برنجی مطلق فدا ایتمک لازم کلیور. بیور ایتدیگی کبی هر
قدر ایکسیده ثابت ایسه ده مادامکه آیلرینک عدد ایامنده تناسب یوقدر
برینک برکوننک دیگرینک نه کونی اولدیغنی بیلنمک قویعمر قطعا
ممکن اوله ماز. نه حاجت اوله برسنه نك بش اون آیندن برر کونک
قارشولغنی در حال بولیورمک ایچون براز تدویر برکار افکار ایدیکز
کورورسکوز. حاصلی آیلریمزك عدد ایامنده انتظامسزلی قبول ایدر
ایسه ک تاریخین ایامنک یکدیگرینه سهولت تحویلی فائده سی وا کر بونی
فدا ایدر ایسه ک آیلریمزك صره ایله منتظم الاعداد اولسی فائده سی
استحصال ایتس اوله جفر. شقین مذ کوریندن قنغیننک دیگرینه
مرجع اولدیغه حکم ایتمک بکده قولای برشی دکلدرد. شاید تحویلات
وارسون قویعمره باقیله رق اجرا اولسون دیوبده آیلریمزك امتدادینه
حصر همت ایدر ایسه ک قزانیله جق انتظامدن بشقه برده شمیدین
اساس وقاعده سی مطلقا قویعق مجبوریتنده اولدیغمر کیسه لر حقتنده
برییوک تسهیلات قزانلمش اوله جقندن واقعا بوجهنک ترجیحی اولی کبی

کورینور. تسهیلات مذ کورنده عصر غایه سنه قدر هر درت سنه نك
ایلك اوچنی بیطه ودردنچینی کیسه یعنی بلا کسر درده تقسیم قبول
ایمان سنه لری بیطه وایدنی کیسه یاغق وتمامی هر درت عصر
غایه سی سنه لرندن صره ایله اوچنی بیطه ونقط دردنچینی کیسه
یاغقندن عبارتدر یعنی مضبوط برکیسه قاعده سی قزانلمش اولور.

کیسه مجتده حرکت شمیدن بشقه برشبه تبعیت ایتمز ایجاب
ایمز دینمندر. اوت ا کیسه ذاتاً حرکت شمه تبعیت مجبوریتندن
ایلری کلیور. لکن بوتبعیتی زه کیم ایتدیره جکدر؟ هانکی رصد خانه
وهانکی رصد قویعی؟ و بو ایشه ناظر و حاکم کیم اوله جقدر؟ شمس
آنی زه کندیبی یا بیور رمز. بناء علیه اوله ساغلام بر اصوله تبعیت
ایمان هیچ بروقنده ایور تاریخ تاسیسنه موفق اوله ماز. فرض ایدمک
اوروبالیرک رصد قویعمری قوللانم. بونک اجرا مأموری کیم
اوله جق. بو انه قدر ام سالفه نك توارنجی اشته بو نقطه بی ساغلام
قازینه باغلیه مدقلمچون ققاط موضوعه لرندن قایدی کیتدی. هربری
قطعه موضوعندن ویکدیگرندن بو صورتله افتراق ایتدی.

بونک ساغلام قازینه باغلامسی ایسه بک الزم ویک قولایدرد
سنه ذاتاً الی ساعتین ۱۳ ۱۲ ۱۱ مقدار ققصان اولمغله سالف الذکر
کیسه اصولنده هر درت سنه سنه متخذه من ۱۱ ۱۰ ۹ قدر ایلرو
دوشمش اوله جقندن اشبو مقدار درتیوز سنه ده ۱۸ ۱۷ ۱۶ ۱۵ ۱۴ ۱۳ ۱۲ ۱۱ ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ کونه
بالغ اوله جنی جهته ایلك اوج عصر غایه لرینک کیسه لرندن یعنی اوج
کوندن صرف نظر ودردنجی سنه کیسه ایتمکه درتیوز سنه

غايه سنده فقط ۳۸ ۲۰ ۳ ايلروده قالمش اولورزكه بوده ۳۶۶۶ سنه
 صكره بركون اوله رق يعني ساده سنه باشي اولق اوزره اساس اتخاذا
 ايتديكمز قطه نك ۳۶۶۶ سنه صكره آنجق بركون ياخود بر درجه
 قدر ايلروسته درشمش اولورز. بونیده ينه اووقت بر كیسه حذف
 ايتمكه تصحيح ايتك قابل اولديقتدن بويله بر اساس قويمقزین عصر
 حسابی بويله شينه بروقتده كيرمز. وارسون بونی كونش تصحيح
 ايتسون. رصد قويمقزین باقلسون ديو كچيورر سهك بك بيوك خطا
 ايتمش اولورز. زيرا ازنيق مجلس روحانيستك تاريخ عقدي اولان
 (۳۲۵) سنه ميلاديه سنده اعتدال ربيع قطه سی (۲۱) مارتة متصادف
 ايكن (۱۵۸۲) ده ۱۱ مارتة كلكه باشلادی. وشمدیلر ده ايسه (اسكى
 ايتیل) سكر مارتده كليور. ايشته بواويفونسلزلق مجرد عصر حسابك
 نظر اعتايه آتمامش اولمندن نشأت ايتديكي (۱۵۸۲) ده اكلاشيله رق
 غرب كلياسی اون كونی بردن حذف ايتمكه تصحيح مثله به عبور
 اولدی. وصكره كي كیسه لرنده خطای مذكورك بيكدن تكون ايتمه سی
 ايچون عصر حسابی بيانی اساس مثله اتخاذا ايتدی. اما بوجهتی
 وارسون رصدخانه لر هر سنه خطادن محافظه ايتسون دینور ايسه اون
 رصدخانه لر اشته بالاده كي قاعده بی ويرديلر. كرك آنلرجه وكرك
 عمومجه جاری اولان شی شمدي اصول مذكوره دره. یعنی مثله بی
 رصدخانه لرده بواصول ايله محافظه ايدیور. اوت بروقت استانبولده
 رصدخانه وجوده كلور وقوم اخراجی كندیسی درعهده ايدر
 ورسداتك نتایج حنه سی دخی تحت نظر دفته آلورسه بك اعلا.

شمدي بز آنك مداخله فوسنی قامیورز. بلکه آنك الكه كوزل تأسس
 ايتمش ونقطه وضعندن سرمو انحراف ايتامش بر تاريخ تسليم ايتمش
 اوله جفزا. اشته بوتضيه دوشنلمز ايسه بك بيوك بر خطا كوز كوره
 اختيار ايدلمش اولور وغير قابل عفودر.

بويابده وضع اولنه جق قاعده ايسه بالاده دیديكم كبی مجرد بو
 كیسه خاطره سی ايچون خريف وشتا ايلرینی صره ايله اوتوز
 وبهار وصيف ايلرينك ايلك بشق اوج سنه اوتوز برر والتجیسی
 اوتوز ودرديجی سنه آلتیسی بردن اوتوز برر صایار وبو وجهله
 هر دوت سنده بر سنه بی كیسه بیار فقط ۱۳۰۰ و ۱۴۰۰ و ۱۵۰۰
 سنه لرینی كیسه ايتمه رك ۱۶۰۰ سنه سی كیسه ايدرز. یعنی بلاكر
 درده تقسیم قبول ایدن سنه لری كیسه. ايتمانلری بسیطه ايلرز. وعصر
 غايه لر ننده درده حین تقسیمده فقط بك قلم خارج قسمت قبول ایدن
 سنه بی كیسه ايدر. ديكر لرینی بسیطه ايلرز اشته قاعده م بودر.

ومجرد بوقاعده مضبوطه نك خاطری ايچون تاريخمزا ايامنك بشقه
 تاريخ ايامنه سهولت نمولندن واز كچرم. اكر بوقاعده شمديدن
 قويمك باشنده اساس اوله رق يازلز ايسه اوتاريخدن هيچ بر فائده
 كوره ميز. ايلروده كيت كیده بوزيلور كيدر. شمديكي شرق كلياسيله
 غرب كلياسی يئنده كي ميلادی سنه لك بيكديكرندن افتراقی كبی اولور.
 هر قنی موضوع بر شينك نه اساس اوزرینه وضع اولنديقی واضع
 يالكز كندی قفاسنده مزاره قدر كتورر ايسه اخلاق آتیده كي خط
 حر كترینی كوسترمامش اولورده حتی اك ابو بر تأسس بيله بوندن

طولانی سکره چیفرنندن جیقوب الک قاریشی اولور. بناء عالیہ قواعد اساسیہ تاریخیه اولق و تقویمک تایاتنه، حتی هرته یازملق اوزره عبارة آیه دستور العمل ییلملیدر. شویله که:

(۱) مبدأ تاریخ شمسی رسالتیناه افتدمزک مکدن هجرتله قیامه فی ۸ ربیع الاول سنه ۱ یازار ایزتی کونی بالوصول اوراده درت کون اقامت وبومیانده ایلك مسجد شریفک اساسی وضع بیوروب مدینه به داخل اولدقلرینک برکون اولیسی اولان پنجشنبه یعنی شمس میزان برچنک ایلك درجه سنه نقل ایتدیکی کوندر.

(۲) اشبو تاریخ شمینک صحایف آیه ده اسامیلری آلترنده کی خانه لرده محرر اولدینی وجهله خریف وشتا فصللرینک هر ای او توزر و بهار و صیف آیلرینک صره ایله بشی او توز برر و آلتجیسی اوچ سنه او توز، دردیجی سنه کیسه اوله رق او توز بر اولور.

(۳) کیسه اوله جق سنه لر رقلری بلاکسر درده تقیم قبول ایدن سنه لدره. یالکز تقاقی هر اوچ عصر غایه سی کیسه ایدلیوب دردیجی عصر غایه سی کیسه ایدیلور. کیسه ایدیله جک اولان ختام عصر رقی درتیک سنه به قدر صفر لردن صرف نظر یک قلم خارج قمتله درده تقیم قبول ایدندر. مثلا ۱۶۰۰ رقی درده تقیم اولتورسه تک خانه اوله رق درت آلور. اشته اوسنه کیسه ایدیلور.

اشبو تاریخک زمان تاسیسی اولان ۱۲۶۶ تاریخ شمینندن ۳۶۶۶ سنه سکره به دکن بواسلوب ایله حرکت اولتور ایسه سنه مزک ابتدا کی کونی میزان برچنک ایلك درجه سندن آریلیوب یالکز او مدتک

اقتضاسنده بر درجه مفارقت ایدر که اوده تاریخ هجری شمینک درت بیک سکر یوزنجی سنه سی که عصر ختامک کیسه سندن صرف نظر ایدملکه تصحیح قلنه بیلور.

ابتداسندن بدأ ایله شمیدی به ودها سکره لره دکن تاریخ قریمز سنه باشلرینک اشبو تاریخ شمسی سنه لرینک قتی کونلر بنده داخل اولدینی مین جداول مورخین وسأره چه زیاده سیله شایان اهمیت برشی اوله جفتدن خصوص مذکور ارباب فضل و کرمک قلم همتدن بکلنور.

{ملاحظه}

یوندن او توز اشبو عصر سکره کی تصادف اوله جق شینک شمیدن دوشلمستی یک نظرده عبه حمل ایدن چوق اوله بیلیر. لکن ابتداسندن صاعلام دوشونلمیان ایشلرک اکثریا تولید ایتدیکی نتایج محتاج تعریف دکلدر. بناء علیه مقصد من شواصول متخذک اولدنجی اساسی دوشنلدیکنی ونتیجه حسنه سی اراده دره. وباللہ التوفیق محرم سنه ۱۳۰۶ اسکندریه دن (احمد مختار)

فصل ثالث

{ارکان و آداب و هیئت مکاتیب}

۴۸ - بوفصلی ترکیب ایدن اوچ شیدن (ارکان) دنیلان شیلر بالاده کی (۳۵) نجی ماده ده دخی تعریف اولسدینی وجهله (مجامع

الادب) ك اوچنچى جلدینك ایكنچى (كتابت) كتابنده دخی تعریف اولدیغندن تکرار ایلمدی.

اداب مکاتبه - ایسه رسمی اولان سرنامه لر ایله (القاب، اختتام، تاریخ، امضا) دن عبارت اولغله تکثیر معلومات ضمتده یونلریده بروجه آتی تحریر ایلدك:

(سرنامه لر) - مکتوب کاغدیك بالاسی وسفته بمله اشارتی اولان شو (۵۴) اشارت یازلدقندن صکره الته محررات رسمیده آئیده بیان اولتان شیر یازیلور:

جانب جلیل پادشاهی به :

عبه فلکمرتبه حضرت ظل اللهی به

حضور مراحمشور جناب جهانبانی به

رکاب قرتاب حضرت شهریاری به نیازنامه ملوکانه مدر

خا کبای شوکت احتوای ملکداری به عرضحال عیدانه مدر

مقام صدارت عظمایه :

حضور سامی حضرت صدارتیناهی به

مقام فخامت انسام حضرت صدارت عظمایه

مقام شیخته :

مقام معلاى حضرت قنواپناهی به

خا کبای سامی حضرت شیختیناهی به

مقام سرعکری به :

حضور سامی حضرت سرعکری به

مقام جلیل جناب سرعکری به

نظارت لره :

فلانجه نظارت جایله سی پیشگاه سامیلرینه

• • • مقام عالیته

اردو مشیرلرینه :

فلانجه اردوی هایون مشیریت جلیله سی

• • • جلیله سی حضور والارینه

والیرزه :

فلانجه ولایت جلیله سی والیلکنه

• • • والیلکی جانب عالیته

فریقلره :

فلانجه فرقه قوماندانلنی جانب والاسنه

متصرفلقلره :

فلانجه سنجاق متصرفلنی جانب والاسنه

میرلوارره :

فلانجه لوا قوماندانلقنه

میر الایلره :

فلانجه الای میرالایلقنه

عسکری قائم مقاملره:

فلاجه الای قائم مقامی فلان بکه

قضا قائم مقاملرینه:

فلاجه قضا قائم مقامانه

بیگاشیلره:

فلاجه الایک فلاجه طابوری بیگاشیلغه

عدلیه مأمورلرینه:

حائر اولدقلری رتبه و مقاملره کوره بالایه تطبیقاً

سازمه:

کذا مأموریت مقامی ورتبه سی اقتضایه کوره

اخطار... بونلر غیر رسمی اولور و یا خود بر درجه به قدر خصوصی

القاب واسمی دخی ذکر اولنلر ق اعظام ای دیلور.

(القاب) - کاغذک طولنجه یوقاریدن درنده برندن باشلانلر ق

رسماً آئیده محرر شیلر یازیلور:

مقام صدارت نظامیه:

علما جانبندن معروض داعی کینه لریدرکه

سائرلری جانبندن چاکر

عباره آره سنده اسملری ذکر اولندقدده فخامتلو دولتو پاشا

حضرتلری

رتبه صدارتی احراز ایتمش ذواته

علما جانبندن معروض داعیلریدرکه

سائرلری چاکر لریدرکه

عباره آره سنده اسملری ذکر اولندقدده - ایتلو دولتو پاشا

حضرتلری

امیرمکه مکرمه معزوللرینه - دولتو سیادتلو اقدام حضرتلری

دارالسعادة الشریفه اغاسنه - دولتو عنایتلو اقدام حضرتلری

مقام سرعسکری به و شرف صهریت سنیه نائل اولمش و کلابه

دولتو عطوفتلو اقدام حضرتلری

ذات سردار اکرمی به

دولتو رافتلو اقدام حضرتلری

مشیرلره ووزرا به و معزوللرینه

دولتو اقدام حضرتلری

رتبه بالایه و سرقرنای شهنشاهی ایله مابین هایون باش کتابتنه

و دارشورا ریاسته

عطوفتلو اقدام حضرتلری

فریقان ایله رتبه اولی صنف اول و روم ابلی بکلر یکی بایه لولرینه

سعادتلو اقدام حضرتلری

میرلوا و میرمیرانه ورتبه اولی صنف نایسنه

سعادتلو اقدام

میرالای و نایه متبازینه

عزتلو اقدام

رتبه ثانيه صنف ثانيه وميرالاسراوقائمالمق واصطبل عامره مديرى

پايه لولزيبه

عزتلو اقدى، پاشا، بك، اغا

بيكباشيره ورتبه تالته به وقوجى باشيره والاي امنان

رفتلو بك، اقدى، اغا

رتبه رابنه وقول اغالزيبه وخواجكانه ويوزباشيره

قتوتلو بك، اقدى، اغا

رتب مذكوره مادوننده بولنانلر ايله سائر مأموريتده اولنلره

حيتلو بك، اقدى، اغا

مسند مشيخت اسلاميه به

علما جانبندن معروض داعى ديرينه لر يدرکه

• بنده •

عباره اره سنده دولتو ساحتلو اقدم حضرتلرى

مشيخت اسلاميه معزوللرينه

علما جانبندن معروض داعيلر يدرکه

• بنده لر يدرکه •

عباره اره سنده دولتو فضيلتو اقدم حضرتلرى

صدوره

ساحتلو اقدم حضرتلرى

استانبول پايه لولزيبه

فضيلتو اقدم حضرتلرى

حرمين محترمين پايه لولزيبه

فضيلتو اقدم

مدرسينه

مكرمتلو اقدى

قضانه

مودتلو اقدى

جلبي اقدى به - رشادتلو اقدم حضرتلرى

{ القاب غير رسميه }

ايران شاهنه

شهامتو ... خان حضرتلرى

دول افرنجيه ايمپراطور وقرال وقراليجه لر يبه

حشمتلو ايمپراطور ويا قرال ويا قراليجه حضرتلرى

خديو مضره وجههوريتلر رؤسانه

دولتو فخامتو ... پاشا حضرتلرى

شهزادگان جوانجنان حضرتانه

دولتو نجابتو ... اقدى حضرتلرى

ملل غير مسلمه بطرقلرينه

رتبتلو اقدى حضرتلرى

ايران سفيرينه

دولتو ... خان حضرتلرى

سفرای دول افرنجیه

اصالتو ووسو ویاقونت ویا سیر . . . جنابری

واعظ وکشیله

فضیلتو . . . اقدی

عوام ناسه

مروتلو . رغبتلو . حرمتلو . صداقتلو . سوکلو . رویتلو . همتلو .
رعایتلو . عنایتلو . کیاستلو . غیرتلو . سخاوتلو . مرحمتلو . مزید حرمتلو .
عزتلو . اصالتو . شفقتلو . رفعتلو . قوتلو . محترم . حقیقتلو . نجابتلو .
اقدی . بك . اغا . جنابری .

طاقت نابه

عصمتلو . محبتلو . عفتلو . شفقتلو

خاتم اقدی جنابری

شاگردانه

فراستلو . درایتلو . فطانتلو . ذکاوتلو

بك اقدی

(احتتام) - غیر رسمی مکتوبلرک اختتامی هر صورتله اولورسه ده

رسایل آتی کبی اولیور .

علی العموم وزراء مشیران ایله بالا . صدور رجائه :

اولیابده امر و فرمان حضرت منله الامر کدر

فریقان ایله رتبه اولی صنف اولی . بکدر یکی بایه اولرینه :

اولیابده امر و اراده اقدم حضرتلرینکدر

میرلوا و میرمیران ایله اولی صنف تانیلرینه :

اولیابده اراده اقدمکدر

میرالای و تانیه متنازلرینه : اقدم - یازیلور

(تاریخ) احتتامک نهایته قری و مالی تاریخلردن هر ایکیسی شو :

فی ۲۵ محرم سنه ۳۰۸ و فی ۱۱ مارت سنه ۳۰۷

صورتله یازیلور .

(امضا) - اولیابده اصابت افزای سنوخ اولان اراده سنیه جناب

بادشاهی موجینجه هر کس مأموریت و مقامنی یازمقله مکلف اولدیفندن

تاریخدن صکره و کاغذک صولی جهت اشبو شهرتی یازدقدن صکره اکر

بیو کدن کوچکه ایسه انک الله امضا چکر و یا مهرلر اکر اقراندن

اقرانه و یا کو چکن بیوکه ایسه بنده اشارتی اولان (مه) اشارتی یازدقدن

صکره امضاسنی آثار و یا مهرلر :

شو
فی سنه
وقتی سنه
صدراعظم
کامل

شو
فی سنه
وقتی سنه
فلان اردو مشیری
احمد

شو بیوکه طوغری
فی سنه
وقتی سنه
فلان عمل متصرفی
تحسین

وشو
فیسہ و فیسہ برنجی پیادہ فرقہ سی فریقی
حسن

(ہیت مکاتیب) بختہ کلنجہ غیر رسمیلر بر شیلہ مقید دکلدرو فقط
رسمیلر دہ مکتوب ایسہ بر عرضانی بردہ طولانی بو کیلہ رک درت قات
ایدیلوب ظرفہ قونورہ تذکرہ ایسہ عرضانی اولہ رق ایکی کرہ بو کیلوب
اوزونجہ ظرفہ قونورہ و علی العموم ظرفلرک اوزر لریدہ بالادہ بحرر
سرناملر کی یازیلورہ

وبالله التوفیق، والحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد وعلی آلہ
واسحابہ اجمعین

(تصبار مطبعہ سی)

تذکرہ نیتنا اعلیٰ الٰہیہ کتبخانہ

(طقوزنجیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، علم قافیہ، السام
شعر، احوال تحریر، اصول کتابت وخطابت، اصول تنقید] کی فنلری حاوی
اون کتاب اصلی الہ زجہ لرذن مرکب دیگر درت کتاب فرعیدن عبارتندر

برنجی کتاب

اصول فصاحت

محرری
ارکان دریہ قائمہ سندن مناسرتی
محمد رفعت

معارف نظارت جلیہ سندن رفعتیہ طبع و نشر

در سعادت

(تصبار) مطبعہ سی — باب عالی جادہ سی نومبر ۲۵

صاحب و ناشری: کتابچی تصبار

۱۳۰۸

﴿مجامع الادب﴾

علم بهرغت. اصول شعر. اصول افاده. تراجم مشوع
نامریله اساساً درت جلد اوزرینه مدوندر.

الشی دوت کتابك قرری علومك فضلی مقیمونه
شهنشاه معارف پرور و غازی حمید خانی
سرپرندہ سعادت عز و شوکتہ مرام ابد
اول تا منبع عرفانه و حکمت ملک عثمانی

رفت

مقدمہ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله
 واصحابه اجمعين. اما بعد :

۱ — ادب : جيع انواع خطائن مابدا الاحترار اولان شيلري بيلگدن عبارتدر.
 تعريفيله وياخود : بر قوة راضفة نفيه دركه منصف اولان كسه بي موجب
 شين وعيب اولان احوالندن حفظ ايدر.

صورتيله تعريف اولنه رق «نفسى» و «درسى» نامرله ايكيه تعريف اولانددر.
 ادب نفسى : ديئان قوة مجله دخی «وهي» و «كسي» اسمرله ايكي
 نوعدن عبارتدر.

ادب وهي : محاسن وفضائله سائق اولوق اوزره فطرت اصليله مركوز اولان
 بر موهبه آليه در.

ادب كسي : تزيه و تهذيب واسطه سيله احسان احوال وفضائل افعله نعلك
 سلوكيدر كه : مخطر عبوديت، حقه رعایت، فضائله محبت، رفائله خصوصت كي
 لوازم معتبره بشريله اوزرينه مؤسس اولان «آداب دينيه» آداب مدنيه. آداب
 يتيه. آداب شخصيه» يعنى «شرايع و قوانين» وكانه نواميس عليه بوندن عبارتدر.
 ادب درسى : انسانلرك الطاف كلام ايله افاده مرام ايتلرينه خادم اولان آلاندن
 عبارتدر كه هر لسائك مقتضياته كوره تدوين و تسيق ابدلوب :

الفاظك جواهر وموادينه تعلق ايدن (نقد)
 وبنه الفاظك صور وهياتنه تعرض ايدن (صرف)

(مقدمه)

وبنه الفاظك اصالت وفرعيتلرله نسبتلريني يلدبرن (اشتقاق)
 وبنه الفاظك معاني اصليله سيله تركيبلرينه عائد اولان (صحو)
 وكلامي مقتضاي حاله توفيق اسوائى يلدبرن (معاني)
 وطرق افاده نك انواعى توضيح ايدن (بيان)
 وشعرك اوزاننه عائد اولان (عروض)
 وبنه شعرك فواصل احوالى يلدبرن (قافيه)
 علملرندن عبارت سكر علم اصلى ايله :

نقوش كتابتى يلدبرن (خط)
 وكتابت وخطابته عائد اولان (انشا)
 وكلام موزونه تعلق ايدن (فرض شعر)
 واحوال ماضيه به كسب وقوف ايتدبرن (تاريخ)

كى درت علم فرعيدين يعنى من حيث المجموع مذکور اون ايكي علمدن مرتبدر كه
 بونلره نومواً (علوم ادبيه) دينور وخصوصى اوله رق (علم ادب) ديتلديكي زمان دخی
 «معاني» بيان. عروض. قافيه. فرض شعر. انشا» علملرى منغهم اولور.

انجیق فضلاى سالفه حضراتى كلامك محسنات لفظيه ومعنويه سنى دخی نظر
 اعتباره آله رق بر طائف منافع نقيه ابداعيله علم ادبه (بدیع) نامنده ديكر بر علم
 جبل علاوه بيورمش اولدقلرندن علم ادب «معاني» بيان. بدیع. عروض. قافيه»
 كى بش قسم اصلى ايله «شعر وانشاء» دن عبارت ايكي قسم تطبیقندن تركيب ايتددر.
 وپو سيله مینبدر كه بو محرر كجضاعه دخی «مجامع الادب» ناميله يزدینى بو مجله ده
 علم ادبك اقسام اصليله سى اولان «معاني» بيان. بدیع. عروض. قافيه» علملريني
 حاوی اولان (اصول ادب) ايله كتابت وخطابت احوالى مشعر بولنان (اصول
 ادب) اقصائى كتب مخصوصه به درج ايله درت جلد اوزرينه جمع وتدوين ايلدى.

۲ — اصول ادبك حاوی اولدينى بش علم، نظم ونثر ك خطائن سالم اوله رق
 ايرلدينى و بر صورت حسنه وموضعه ايله اداسنى كافل ايسه لرده بونلر لسائك فصاحتنه
 تعرض ايتدقلرندن وحالبو كه بر كلام فصیح اولدقجه بايغ اوله ميه چقندن علما واديبى
 سالفه حضراتى لسائك فصاحتنه متفرع موادى دخی نظر اعتباره آله رق لازمكلان
 قواعدى تدوين ايله بحث فصلحنى اصول ادبه علاوه ايتلردزكه بو حاله كوره :

« فصاحت . معانی . بیان . بدیع » دیلان درت اصول عمومی ابله اصول شعره متعلق اولان « عروض و قافیه » علمری اصول ادبی تشکیب ایدرلر .

فصلای سالفه نك بهمنبرلی فصاحتله برابر معانی به « علم بلاغت » دیمشله ابله ده اکثریت اوزره بلاغت تعیری بوراده اصول عمومیه ابله تقیید ایتدیگمز « فصاحت معانی . بیان . بدیع » علمرینه اطلاق اولندیغندن یزده اکثرینه اتباع ابله بودرینه بردن « علم بلاغت » دیدك وشو تقسیمات اخیریه کوره اصول ادب بلاغته شعردن عبارت اولدیغندن بجماع الادبک برنجی جلدینی علم بلاغته وایکجیبینی اصول شعره اوچجیبینی کتابت وخطابه ودرودنجیبینی ده ترجمه لره حصر ایلدك .

۳ — لسان عثمانی « زمین افاده سی مناقب طبیعات ایچون ترتیب اولمش برغونده خاندکی اوج اقلیم جسیك محصول طبیعتی جامع بولندیغنی جهته درونده جلوه ساز نتره اولان افکار اندیشه عرب یادیلرینك آثار افکارله روم وایران جهنزارلرینك ازهار آتاریغنی جمع ایدرک کلدسته بیانیه بکندیگی کی زینت ویرن» [۶] برلسان اولدیغنی جهته بونك بلاغتی عرب و فرس بلاغترینه مربوط و متعلق اولاق ضرور ایدر .

بوتعبیر ضروری به اعتراض ایده جك بهمن نورسته لرک ظهوری ملحوظ اولدیغندن بوبابده بر ایکی سوز سونلکه لزوم کوردم .

شوبله که :

لسان نه دیک اولدیغنی ولسان عثمانینك صورت حصولی یلنلر ولسانغزدن الفاظ صریه نك اسقاطی حائنده کافه اصطلاحات ادیه وفتیه مز محو اولوب لهجه افاده چرجبلاق قاهره فنوندن بیانی بر حساب کتابله ابدن عادی برحکابه یازمقی ممکن اوله میه جننی و بو حائده اسماء حروفی دخی ساقط اوله جئندن چوجغلی بزمه الف . پای یله بلتک غیر قابل اولدیغنی دوشونلر و بولسانه استیناس سایه سنده برچوق حکمترلر و (فقد) کی لوازم دینویه و اخرویه نك انک مهم معلوماته مظهر غمزی ادراک ایدنلر بزمه هم افکار اوله جقلرندن اوکی نوظهورلره لازم کلان جوابلری اعطا ایدرک عربینك لزوم دوامی حقیقده آنلری ارشاد ایده جکلرنده شهبه من اولماغله بومقامده تطویل مقاله حاجت کورمه دک .

[۶] بو سوز لر مرحوم کال بکک لسان مقاله مستنددر .

فارسی بجهته کاجبه : کال بک مرحومک « چهار دانش » نام اثرینك مقدمه سنده « بن کالزک ، فضولیلرک ، عطایلرک ، نایلرک ، راغبیلرک بجم طرزنده اولمقله برابر برچوق حکمتی حاوی اولان اثر لرینی منضری عد اید، جکزا؟ او بولده دها بر طاقم اشعار وجوده کله فائده دن خالی اولور ؟

آثار عشقه مزدن نقدر متشکی اولور سه قی اوله لم . کتابخانده لر می باقه سینه جعفر و ملتزم بر تاریخ ادبی انکار ابله یازی یازمقی بزمه بو عصرده حاصل اولمش بر معرفت حکمنده طوته میه جعفر میدانده در . شمسی مادامکه آثار سلفدن غنا حاصل ایده میه جکمز آنلری اکلامق ایچون ایرابک شیوه ادبیه استیناسه قطعیا مجبورز . نه حاجت ، یک یوز تاریخ لرینه کاجبه به قدر مؤلفانمزده ایران مقلد لکنندن بشقه هیچ بر شیء یامدیغمز ایچون ایران شیوه سینه استیناسه مجبور اولدیغمز دایره بالاده ایراد ایتدیگمز دعوی حقیقدر . برده فارسیدن بیون بیونه انقطاع ایدوبور سینه کلسانزک تاریخنی بیلمکدن یله عاجز قانیرز . چونکه تاریخه دایره یازمش کتابلر می فارسی ابله الفت ایتکمزین اکلامق قابل دکلدر « طرزنده مفضلاً در بیان ایلدیگی لزومی عرض ابله اکتفا ایدرز .

ایشنه شو مطالعات مهمه ودلائل معقولیه مبنی عربی و فارسی نك شیوه ادبیه استیناسمز ضروری اولدیغندن بوجماع الادبک حاوی اولدیغنی درت کتابدن برنجیبی اولان (بلاغت) کتابنده ایراد اولنان قواعد لزوم کورندیکله عربی و فارسی مثاللر علاوه سنده و منبیط و حفظنده سهولت اولمقله برابر تطبیقی ده قولای اولدیغندن ممکن اولدیغنی قدر اشعاردن انتخابه غیرت ایلدم . بو امر اهمی ایفا ایچون ضرورین :

فاضل یکانه خطیب دمشقینك « تلخیص المفتاح » ابله « ابعصاح » و علامه سعدالدین نغزاز اینك « مطول » ابله « مختصر » وسید شریف جرجانینك « حاشیه » و علامه ابن اثیرك « مثل السائر » ونحیرر شهر ابن حبه نك « خزانه الادب » وامام طیبینك « بیان » وجزه بن درغود نورالدینك « مسالك » وامام سیوطینك « عقود الجمال » وفضلاى عصر دن زهنی اقتدینك « انقول الجید » واستاذ عالی شانم مغربی زاده شیخ طاهر اقتدینك « بدیع التلخیص » و « رساله العروض » و « حدیقه الاذهان » نام اثر لرله فارسیدن :

رشید وطواطک « حدائق السحر فی دقائق الشعر » نام اثرین اختصار
ایدش اولان « جامع الصنائع » وخواججه جهانک « مناظر الانشا » سیه ترکیبن :
اسماعیل انقرووی حضرتلرینک « مفتاح البلاغه » و سلیمان پاشانک « مباحی الانشا »
واکرم بکک « تعلیم ادبیات » وجودت پاشانک « بلاغت عثمانیه » و دیار بکرلی سعید
پاشانک « میزان الادب » و عبد الرحمن ثریا القندیکنک « سفینه بلاغت » و معلم ناجی
القندیکنک « مجموعه معلم » ایله « اصطلاحات ادبیه » و عبد الرحمن فهیمی القندیکنک
« تدریسات ادبیه » نام آثار برکزیده لرله ابدینه یلدیکنم معتبر دیوانلری و مقبول
مثنایلری مأخذ اتخاذ ایدرک عنایت خدا ایله شو بجهلی تحریره موفق اولدم.

لَقَدْ عَرَّسُوا حَتَّى أَكَلْنَا وَاتَّأْنَا

لَنَقْرَسَ حَتَّى يَأْكُلَ النَّاسُ بَعْدَنَا

یعنی . ووجهجه اولله اولان دیغیزی اخلافه ادا ضمننده بر خدمنده بولمقن
عبارت اولدیقندن بونک نثری خصوصنده کی جرآنم شو حسن نیتنه باغشلانه جعنی
قویاً امید ایدر وخطالریکنک عفووله تنزلاً تصحیح یورلمسی ضمننده ده :

يَا نَاطِرًا فِي كِتَابِي حِينَ تَضَرَّاهُ

أَنْصَفَ هَدَيْتَ بِالْأَحْيَفِ وَلَا شَطَطَ

أَنْ مَرَّ سَهْوًا فَلَا تَعْجَلْ بِسَبِّكَ لِي

وَاعْذِرْ فَلَسْتَ بِمَعْصُومٍ مِنَ الْغَلَطِ

قطعه سی در میان ایدرک تشویقات سنیة معارفیوریلری بوکی آثارک ظهور
واقتشارینه مدار مستقل و سبب یعدیل اولان دریکنای کتبینه خلافت و سلطنت
و روح جسم دولت و ملت ولی نعمت ینت شهریار معاویفورور و شهنشاه مراجع کتر

پادشاه فاروقی جاه ولی نعمت عالیان الغازی عبدالحمید خان ادام الله اجلاله اقتدمز
حضرتلرینه تحدیث نعمت ادعیه خیریه سی عرض و تقدیم ایلر وهران و زمان
زبور لسان مصادقت بیاتم اولان :

﴿ يَا رَسَّالَهُمَّ هَيَّوْ يَا سَا ﴾

دعائی تکرار ایله شو مقدمه یه حسن ختام و پریرم . ومن الله التوفیق .
دمشق شام (۱۳۰۷) رمضان .

ارکان حریره قائم مقاملرندن مناسرتلی

محمد رفعت

﴿ علم بلاغت ﴾

۴ - فصاحت لسانه رعایت شرطیه الفاظی مقتضای ظاهره
ایجاب حاله مطابق قیله رق معنای واحدی طرق مختلفه ایله ایراد ایتمک
وتناسب کلمات ایله تجاوب فقراتی کوزه ده رک سمع و قلبه ملایم و خوش
کله جک وجهله کلامی ترکیب ایلمک اصول و قواعدینی حاوی اولان
معلومات ادیبیه عموماً « بلاغت » تسمیه اولتور.
اشبو تعریف عمومی حده تدقیقندن امرار ایتدیریلورسه اساساً
درت فقره یعنی :

اولاً - فصاحت لسانه رعایت شرطیه
ثانیاً - الفاظی مقتضای ظاهره ایجاب حاله توفیق ایتمک
ثالثاً - معنای واحدی طرق مختلفه ایله ایراد ایلمک
رابعاً - تناسب کلمات و تجاوب فقراتی کوزتمک
کی باشلوجه درت ماده دن مرکب اولدینی اکلاشیلورکه
بونلرک :

- برنجینه - فصاحت
- ایکنجینه - معانی
- اوچنجینه - بیان
- دردنجینه - بدیع

علمری تسمیه اولتورکه بوسیه مبنی اشبو بلاغت کتابی اصول
فصاحت ایله معانی، بیان، بدیع علملرینی حاوی اوله رق درت کتاب
اوزرینه تدوین اولندی.

﴿ مجامع الادب ﴾

دن

برنجی جلد

علم بلاغت

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع] کی فنلری هادی
اوله رق درت کتابونه مرکب و عربی و فارسی و ترکی مثالدرله مرتبه

﴿ اصول فصاحت ﴾

۵ - فصاحت : کلامی ترکیب ایدن الفاظک تلفظ واستماعی ممکن اولدینی قدر قولای و طاتلی اولقله برابر سوزلوردن و معناسی ذهنله واضح و متبادر اولقدن عبارت اولوب علامتیدخی الفاظک قواعد لسانه موافق والسنة ابداده کثیر الاستعمال اولمسيله ابتدالدين حاری و بری بولمیسدر.

شوتعریفه کوره فصاحت دینان شی لسانه ثقیل و قولاغه کریمه کلوب متکلم و مخاطبه ایراث ملال ایدن متنافر سوزلردن و معناسنی اکلامق ایچون لغت کتابنه و فکر ایله ذهنک انعامنه محتاج اولان ضریب لفظلردن و قواعد لسانه موافق اولیمان کلهلردن یعنی قواعد و قیاسه مخالف سوزلردن و حلاوت کلامی ازاله ایدوب موجب کراهت اولان مناسبتر تکرار لر ایله تتابع اضافاتدن اجتناب ایله هر کسک اکلایه جنی و خواصک تقدیر ایدمچکی طرز حسنی انتخاب و الفاظ شنیعه ایله مبتدل سوزلردن اجتناب ایتمکدن عبارتدر.

بو ایضاحاته لایقيله دقت اولتورسه فصاحت دینان شینک بالکمز مفرداته مخصوص اولمیوب عبارله رده عائد اوله جنی اکلاشیلور چونکه بعضاً ایکی سلیس کله نك ترکیبندن تنافر و بعضاً ایکی کله فصیحه نك سؤ ترکیبندن غرابت حاصل اولوب مخل فصاحت اولان احوال ظهور ایدمچکی و بونک کی دهها بعض اسبابدن طولانی شرائط فصاحتی مرکبه یعنی کلامده دخی ارامق اقتضا ایدمچکی بارز اولور.

مجلع الادبک برنجی جلدی اولان عام بلاغتن

برنجی کتاب

﴿ اصول فصاحت ﴾

بناءً علیه: اصول فصاحتی حاوی اولان شو برنجی کتابه بری
کلمه نك ديکری کلامک فصاحتی اعتباریه ایکی باب اوزرینه تدوین
اولنوب برده تمه مخصوصه ذیل وعلاوه اولندی.

باب اول

کلمه ده فصاحت

۶ - برکله و تنافر حروف - غرابت - قیاسه مخالفت - کبی
مخل فصاحت اولان شائبه لردن عاری وبری اولورسه والفاظ مبتذله
ومهجوره دن اولمزسه اول کله فصیح اولور.
بناءً علیه بویابده مذکور تنافر، غرابت، قیاسه مخالفتله مهجوریت
ابتدال ماده لرینی تدقیق ایده جکز:

۷ - تنافر حروف: لسان متکلمه ثقلت و ذوق سامعه
کراهت ایراث ایده جک صورتده بعض حرقلرک برکله ده اجتماعیدر
ملوتش دیرتمق، سوزی کبی که شعرای سابقه مزدن نابی اقدی مرحومک:

آچلمش کل کل اولمش صفحه روی سمنلمش
لطافت قات قات اولمش عارضنده نسترنلمش

ییتده کی نسترنلمش، سوزنده تنافر اولدیشدن فصاحتدن دور
دوشمشدر.

هرییدن شاعر جاهلی امری القیسک:

عَدَاةٌ مُّسْتَشْرَاةٌ إِلَى الْعَلِيِّ
تَضِلُّ الْعِقَاصُ فِي نَيْبٍ وَ مَرَسِلِ

ییتده واقع مستشورات، لفظنده وفارسیده:

چوپشت قائم و سنجاب خسروان پوشند
چه قیمت آورد آن جایگاه زغریماست

ییتده کی زغریماست، ده و ترکیدن:

انی میزان سخله طارتم
دندم خفت عقلن درحال
سزدخی طارتمدرکز برایش ایله
اولنور حالی آنک استدلال

قطعه سنده واقع طارتمدرکز، سوزنده تنافر حروف اولدیشدن
بونلرک جمله سیده دائرة فصاحتدن خارجدر.

۸ - تنیه: اشبو تنافر حروف مثله سی هرلسانک کندی

الفاظندن طولایی اول لسانک اهله مخصوص اولکوب یوقسه اجنبی
لسانلرندن مأخوذ کلمه شمولی یوقدر. انجق لسان عنانی ایچون
- مقدمه ده دخی ایضاح اولندی بی وجهله - عربی ایله فارسی اجنبی

اولیوب بلکه اتاسی باباسی حکمنده اولدیغندن لسان عثمانیده مستعمل اولان الفاظ عربیه و فارسیه نك تنافری فصاحت عثمانیه بی اخلاص ایدر. بنا علیہ :

بوراده اجنبی قیدی بو ایکی لسانک غیرینه عائد اولمق طبیعیدر. فقط حسب الضرور استعمال اولنان و تاریخ . جغرافیا کی قنلرده ذکر ی لاید اولان لاتین . فرانسیز . روم و امثالی السنه نك الفاظی بزه بالطبع متافر ایسه ده آنلرک اجنبی اولدقلری معلوم اولدیغندن الجای ضرورتله استعمال اولدقلری محقق اولان عباره لرك عدم فصاحتیه حکم اولکه مزایایه ده ممکن اولدیغنی قدر ادبیاتده استعمال ایتمک چالشلیدر. و بوتنافر ماده سیچوندها زیاده معلومات المق ایستینلر میزان البلاغیه مراجعت ایستونلر.

۹ — غرابت : کله نك معناسی ظاهر و استعمالی مانوس اولیوب و حتی کورلسیدر. صچرامق معناسه اولان «سیکسانمق» کی که عربیدن روبة بن العجاجک :

وَمَقَلَّةٌ وَحَاجِبًا مَرَّجِبًا

وَفَاحًا وَمَرَسًا مَسْرَجًا

یتنده کی «مسرج» کله سی و ابو طیب متنبی نك :

مَبَارُكُ الْأَسْمِ أَغْرُ اللَّقَبِ

كَرِيمُ الْجَرِشِيِّ شَرِيفُ النَّسَبِ

یتنده واقع «جرشی» سوزی و فارسیدن :

فلان رفت کشفته و انخجته است

ترکینده «انخجته» لفظی و ترکیدن کله توجید ترجمه سی اولان :

یوقدر طابه جق چالابدرا انجق

ترکینده لفظه جلال مقابلی اولان «جالاب» کله سی واسکی برجموعه ده کوریلان شو :

کیجه دور به سنده دقت ایت زبرا

دوشرسک اغزینه بو قورمه نك صکره

یتنده بو صوده کی عسکر معناسه اولان «بو قورمه» سوزی غریب اولدیغندن مذکور ایات و ترکیات دائرة فصاحتدن دور قالمشردر.

۱۰ — تلبیه : بالاده کی سکر رقلی ماده ده تنافر حقتده ایراد اولنان مواد غرابت حقتده ده تمامها جاری اولمق بو بایده اکا کوره معامله اولمسی و بونک ایچونده دها زیاده تفصیلات المق ایستیانلرک میزان الادبه مراجعتی لزومی توصیه اولتور.

۱۱ — قیاسه مخالفت : بر لفظک منسوب اولدیغنی لسانده جریان ایدن قواعد مخالف اولمیدر.

مثلا عربی بر کله ده بر جنسندن ایکی حرف مقارن اولسه لر انلری ادغام ایتمک یعنی بر حرف بازوب مکرر او قومق قواعد عربیه اقتضاسندن ایکن اکا رعایت ایتمک و هکذا قواعد مخالف حالار یایمق و فارسیده آخر لرنده های رسمیه اولان مفرد لر الف نون ایله جمع لند ک لرنده هانک کافه قلبی قواعد فارسیه ایجابسندن ایکن اکا رعایت ایتمک و امثالی خلاف قیاس احوالده بولمق و ترکیدن صفت و اسم لره محبت

ومصدر معناسنی ویرمک ایچون خرقه سی خفیف اولئرک آخر لرینه
 «لك» و ثقیل اولئرله «لق» و فعل ماضی «شهودی جمع متکلملرک آخر لرینه
 ثقیللرده «ق» و خفیفلرده «ك» کتورمک لازمه دن ایکن اکارعایت
 ایتمیورده مثلا «جر کینلک» «جینلک» «یرینه» «چر کینلق» «جینلق» و «کلدک»
 یازدق» «یرینه» «کلدق» یازدک» «دیمک» و بوندن بشقه الفاظ ترکیه بی فارسی
 و عربی قاعده لرله جمعند یروب «کوشکلر» «جینلکلر» «یرینه» «کوشکان»
 «چفتلکات» «دیمک» یا خود الفاظ ترکیه و فارسیه بی عربی حرف تعریفی
 الحاق ایلمک و یاتسوین کتوروب «بالقروخت» «پشینا» «دیمک» و یا ترکی
 کله لره یای فارسی کتوروب «کون بکون» کبی مناسب سز لکلرده بولمق
 هب قیاسه مخالفت نوعندندر که غریب دن التجم العجلی نك:

أنت مایک الناس ریا قائل
 الحمد لله العلی الاجل

یتنده کی «اجل» لفظنک قاعده بیه موافق صورتده ایرادی «اجل» ایکن
 قافیه خاطر ایچون «اجل» یازلمی و فارسیدن:

میسرکی شود وصل تو ای صاحب جفامارا
 که از خویشان ترا بیم است و از بیگانها ازا

یتنده «بیگانه» نك جمعی «بیگانگان» اولمق لازم ایکن «بیگانها» یازلمی
 و ترکیدن و اصفک:

خان بخان منزل بمنزل اره قوناق بقوناق
 ختچر غمزه کله اولدر و برمه رای دولتکرای

یتنده «قوناق» لفظ ترکینه یای فارسی الحاقی و اسم مخلص
 پاشا مرحومک:

لاف دعوا ی انانیت نه لازم عاقله
 هرکک عالمده بیک مافوق بر مادونی وار

یتنده کی «انانیت» سوزی صرف عربده «انانیت» ایکن بویله انانیت
 یازلمی قیاسه مخالف اولدیغندن مذکور اییات دائرة فصاحتدن خارجدر.
 قیاسه مخالفت مسئله سی الك زیاده وقت اولنه حق مواددن اولدیغندن
 بویله قواعد صرفیه بی فوق العاده اهمیت و برمک لازم کلدیکنی ودها
 زیاده تفصیلات الموق ایچون جودت پاشا حضرتلرینک بلاغت عثمانیه
 نام اثر عالی لرینه مراجعت لزومی بیان ایدرز.

۱۲ - فائده ۱: اکثر فضالی ادبک رأی لرینه کوره ضرورت
 وزن ایچون بعضی شاعرلرک ارتکاب ایتدکلری «تغییر الفاظ» کبی شیلر
 عین مخالفت قیاس اولوب طبق انک کبی فصاحتی اخلاص ایتدیکنندن
 بویله بعضی ایضاحاتک درجه لزوم کوردک. شویله که:

ضرورت وزن ایچون ارتکاب اولنان شیلردن مقصوری تمدید
 و محدودی قصر کبی حاللردن نفرت ایراث ایدمک درجه بیه وار میانلری
 حقتده بر راده بی قدر نظر مسامحه ایله باقیله بیلور سده:

- ۱) بر حرف مشددی شده سز او قومی (۱)
- ۲) فتحه بی کسره بیه تبدیل ایله برده یا یازمق (۲)
- ۳) فتحه بی الفله ایضا ایدمک قدر اوزاتمق (۳)
- ۴) کله دن حرف حذف ایتمک (۴)

کلمه به حرف علاوه ایتمک (۵)

کلمه نك حرکات اصلیه سنی تبدیل ایتمک (۶)

کبی حالات عفو اولنور شیر اولدیقتدن بوبایدکی تقایص ایچون عربی و فارسی به تعرض ایتمه رک یالکز لسانزده اولان سو مثاللری بالاده کی رقلری بالالرینه یازارق بوجه آتی تحریر ایدوب ارباب قلمک بونلردن توفی ایلملری توسییه ایدرز. اشته مثاللر شونلردر :

(۱)

شاعر شهر تقی مرحومک :

تعبیر ایدم طینت پاکنده کی لطفی

کور خاصیت لطفی تقدار اثر ایلمر

ییتده وزن طوغری اولق ایچون یانک شده سیله اولان « خاصیت » سوزینی شده لوز او قومق لازم کلدیکندن و :

(۲)

حضرت فضولینک :

ای اولوب معراج برهان علوشان سکا

پیره ایتمش کوکدن استقبال ایدوب قرآن سکا

ییتده « یر » لفظی وزن خاطر ایچون (یر) صورتته قونلدیقتدن و

(۳)

خواجه باقی اقدی مرحومک

ضمیرین شکست ایتمه ارباب عشقک

ینه ساکاراجع یینه ساکا عاند

ییتده « سکا » سوزی وزن ایچون « ساکا » یازلدیقتدن

(۴)

اسحق اقدی مرحومک :

توبه ایتمم دیر ایتمش اسحق دلبر سومک

های ایناماک تگری حق مصطفی به جان ویرر

ییتده « اینامایک » سوزینی وزن ایچون « ایناماک » یازدیقتدن و

(۵)

عاشق احمد پاشانک

زلفن کیدرمش اولصنم کافر لکن قویمز هنوز

زبارینی کیمش ولی داخی مسلمان اولمامش

ییتده « دخی » بی الفله یازمه مجبور اولدیقتدن و

(۶)

بچه جی زاده عزت ملانک :

کلدی برنامهی مخدوم شرف منقبتک

مشک الفاظی دوا بخش اوله رق ادرنه دن

ییتده « ادرنه » اسم معروفی وزن خاطر ایچون « ادرنه » او قومق

لازم کلدیکندن مذکور بیتلرک جمله سیده دائرة فصاحتدن خارجدر

بوکی مساعهلر آثار عتیقه مزده بک چوق ایسه ده ادبای جدیده من

طرفدن کلیاً رد اولدقلری ورد اولمغه شایان بولدقلری جهتله

اوله وزن خاطر ایچون تغییر الفاظه جواز ویرلامسی لزومی تکرار

تکرار بیان ایدرز.

۱۳ - قائده ۲ : الفاظ مبتذله استعمالك مغل فصاحت اولدینی

نزد ارباب ادبده معلوم اولدیغندن بوبابده بشقه صورتله ایضاحات اعطاسنه لزوم کورمیوب یالکز مبتذل سوزلرك استعمالی فصاحتی مغلدر سوزینی در میان ایدر وتفصیلات الموق ایستیانلرك میزان الادبه مراجعت ایلملرینی توصیه ایدرز.

انجق خلی وقتدنبری ترك ایدلمش اولدقاری جهتله الفاظ مهجوره دن اولان سوزلر دخی بوزمانده الفاظ مبتذله صرمنه کیردکلرندن یعنی طرز جدید ادبزه کوره آتش معناسنه اولان اود ایله نوقت معناسنه اولان «قچن» ودرورنده معناسنه اولان «ایجره» و «خارج معناسنه اولان «طشره» و قدر معناسنه اولان «دکاو» و «نرم معناسنه اولان «قنده» وهانی معناسنه اولان «قی» و اصلا معناسنه اولان «هرکز» کله لرله «چون» و «چو» اداتلری و امثالی سوزلر الفاظ مهجوره دن اولدقارندن و بوکی سوزلر بوزمانده سماعه کراحت القا ایستدکلرندن مغل فصاحت اولان شیاردن عد اولورلر بناء علیه :

شاعر ذاتینك:

شماعندن کیجهم کوندر دختاندن کونم دوندر

نه کیجهم کیجه در آم اودندن نه کونم کوندر

ییتده «دون ایله اود کله لرینك بولمنندن و باقینك:

هرقچن کوكلومه فکر عارض دلبر دوشر

کوییا مرآته عکس پرتو خاور دوشر

ییتده «قچن» سوزندن وه کوكله «سوزینك» کوكلومه «بازلمسندن و خیالینك:

جهان آراجهان ایچنده درد دریایی بیلمز لر

اوماهی لرکه دریا ایجره درد دریایی بیلمز لر

ییتده «ایجره» - سوزندن و روحی بغدادینك :

خانه دن طشره خرام ایله کورای سروسهی

هر قدم خاک رهسکده نیچه اقتاده باتور

ییتده «طشره» وینه مشار الیهك :

خاک و خون ایجره باتور درد و غمکله روحی

یاد ایدوب آتی دیمز سیک که عجب قنده باتور

ییتده «ایجره» ایله «قنده» سوزلرندن و راغب پاشانك :

نه دکلو زره کی بی وجود ایسه کده یته

شو کارخانه ده نقش ظهور بزندنر

ییتده «دکلو» و سری نك :

قی خاک رهك آمله بر باد ایستدیکم دملر

آکلزمی سر کویکده فریاد ایستدیکم دملر

ییتده «قی» «و کوی» کله لرندن و بریوک ذاتك :

کوردی چون درد دل زارمی رحم ایستدی طیب

دیددی ای خسته هجران سکا درمان آغلر

ییتده «چون» و بر دیکرینك :

دفع ایتمک تیر ستم کردش چرخ

عالمده توکل ککی هرکز سپر اولمز

ییتده هرکز سوزندن طولایی ایات مذکوره بو عصره کوره دائرة

فصاحتدن دوردر.

فقط شوراسنی اعتراف ایتک کر کدرکہ ایات مذکورہ موجود
اولان الفاظ مہجورہ دن طولانی ترتب ایدن عدم فصاحت طرز جدید
ادبیزہ کورہ اولوب یوقہ اویتلرک سویلندکری زمانلرہ اوسوزلر
مستعمل اولدقلرندن اولوقتلر ایچون فصیح ایدیلر بنا علیہ مثاللرہ
اسملری مذکور ذوات عالی شانی حاشا تعریض ایچوروز مقصد من
حالاً اوکی الفاظ مہجورہ نک ترکیبی محسناندن اولوب فصاحتی
بادی اوله جتنی بیاندرہ

باب ثانی

﴿ کلامده فصاحت ﴾

۱۴ — بر کلامی ترکیب ایدن کله لر فصیح اولور و اول کلامده
« تنافر کلمات. ضعف تألیف. تعقید. ناجا تکرار. تنایع اضافات، کبی
نواقص بولمیزسه اول کلام فصیح اوله جفتدن احوال مذکورہ بی
بروجہ آتی تعریف ایلدک :

۱۵ — تنافر کلمات : کلامی ترکیب ایدن کله لر آیری آیری
فصیح اولدقلری حالده بر آرایه کلنجه تنافر حاصل اولوب لسانه
قلت و نطقه عسرت و بر مکدرکہ صرییدن :

وَقَبْرٌ حَرَبٌ بِمَكَانٍ قَفْرٌ

وَلَيْسَ قَرَبٌ قَبْرٌ حَرَبٌ قَبْرٌ

بیتله شاعر شهیر ابو تمامک :

كَرِيمٌ مَنِيَّ امْدَحَهُ امْدَحَهُ وَالْوَرِيَّ

مَنِيَّ وَاِذَا مَا لَمْتَهُ لَمْتَهُ وَحَدِيَّ

بیتله فارسیدن :

تبارزه گرفت آن تن همچون سمنش
تخاله کزیدان لب شکر شکنش
میسنند خدایا که ندارد طاق
پیش پیش پیش پیش پیش پیش پیش
قطعه سیله به شو :

ای کان کف و چرخ چتر و ستاره سپه
وی نهل سم سمنده میمون تو مه
در بحر سخا وجودت ای کان کرم
که که شودش که که و که که که که

قطعه سنده و ترکیدن ترجمه تلماقده :

قاطر قطران قطران

قره سیله :

کلکشت هشت بهشت

قره سنده و اشعاردن :

میان اول سرو روانک سوی اغیاره کوروب
ایلمش مشباش زبان حال ایله ایهام سو
بیتده و کذا شو :

عجب بو عذر روشن نه دیدم مجلسده هی یاران
دیدمی سازنده لر بزده دکل خواننده ده زندان
بیتده و ناپینک :

هر خوبرو که عاشقه لطف وصالی یوق
بر نسخه در که خطی خوش اما ، آلی یوق

بیتیه به مشارالیهک :
کمیت ساغری سور عرصه خرابانه
عرق کشانلقه قان قاشند برنجیه دک
بیتده الفاظده تنافر اولدینی حالده یکدیگر لرینه اتصال ایتدکلری
حالده تنافر حاصل اولدینندن مذکور اییات قطع دائرة فصاحتدن
دور قالمشردر .

۱۶ - ضعف تألیف : کلامک ترکیبی قواعد لسانه و بلغای
اهل لسانک شیوه افاده لرینه مغایر اولمیدر که عربیدن متنی نک :

لَيْسَ الْاَلَاكُ يَا عَلِيَّ هَامٌ
سَيْفُهُ دُونَ عَرَضِهِ مَلُولٌ

بیتده « الا ایاک » دیمک لازم ایکن خلاف قاعده اوله رق ضمیری
الایه وصل ایتدیکندن وینه مشارالیهک :

اِذَا الْمَالُ لَمْ يَرْزُقْ خَلَاصًا مِنَ الْاِذَا
فَلَا اَلْحَمْدُ مَكْتُوبًا وَلَا الْمَالُ بَاقِيًا

بیتده لام تعریف ایله معرف اولان « حمد » و « مال » کله لرینه
خلاف قاعده اوله رق « لیس » « کبی اولان » « لاء نافیه » ادخال
ایتدیکندن و قاریدن :

ادیبی در اوائل گفته بودی
که قدش هم چو سرو مطبوع الاندام

بیتده و اندام و لفظ فارسیسنه حرف تعریف عربی الحاقیه
 قواعد عربیه اوزره ترکیب وصفی حاله قولدیغندن و ترکیدن و اصلک:
 غایت آجش حسکی سمور کورک چرکسی
 قویولوب طره ک پریشان ایلمش ملک فی
 بیتده کورک لفظ ترکیبیه و چرکس و سوزی فارسی قاعده سیله اضافت
 ایدلدیکندن جمله سنده ضعیف تألیف اولقله بونلر دائرة فصاحتدن
 دور دو شمشاردر.

۱۷ — تعقید : مرادک فهمنده صعوبت اوله جق درجه ده
 الفاظک غیر مرتب اولسی یا خود معنایه انتقال ایچون بشقه صورته
 کوچک چکلمسیدرکه بری لفظی دیگرى معنوی اولق اوزره ایکی
 نوع تعقید واردر :
 تعقید لفظی : مرادک فهمنی تصیب ایدمچک صورته الفاظک
 غیر مرتب اولسیدرکه عربیدن متنبی نک :

جَوَابُ مَائِي أَلِه نَظِيرُ

وَلَا لَكَ فِي سؤَالِكَ لِأَلَا

بیتده ترتیب معانی به نظراً الفاظک صرعی ایکنجی مصرعه ده
 لا اولاک فی سؤالک الا

اوله جق ایکن صور مشروحه اوزره غیر مرتب اوله رق ترکیب ایدلدیکندن
 مقصود شاعر اولان «فلانک نظیری وارمیدر دین سائله، جوابم
 یوقدر، و بویکی سؤالی ایرادده سنکده نظیرک یوقدر یعنی سندن

بشقه کسه بویله شیء سؤال ایتمز بویله جواب یوقدر والسلام .
 معناسی نظم مذکوردن اکلایق مشکدرکه بوده ترتیب الفاظی
 اخلاادن ایلری گلشدره و فارسیدن :

ازین سو هزاران ازان سو هزار

چو باهم زدند کشته شد صد هزار

بیتده ترتیب معانی به نظراً الفاظک صرعی مصرع ثانیه ده :

کشته شد چون باهم زدند صد هزار

اولق لازم یعنی وقتا که هزاران عکر بر بریله چارپشدی بورادن
 بیك اورادن بیك کشی تلف اولدی، معناسی فهم اولتمق لازم کلورکن
 و کشته شد، ترکیبی محل لازمندن اوزاقده ایراد اولندی بی ایچون معنای
 مطلوبه انتقالده صعوبت واردر . و کذا :

الله لله زکردش کردون

نالدا اعلاست دکرکس و کردون

بیتده دخی ترتیب معانی به نظراً الفاظک صرعی :

د کرکس اعلاست و کردون از کردش کردون می نالده

اولق لازم یعنی والله الله انسان، ایسترا اعلا ایستردون اولسون
 کردش کردوندن ایکاره، معناسی اکلا شلمق اقتضا ایدرکن یوقدر
 تقدیم و تأخیرلردن طولایی معنای لازمه انتقالده بک زیاده صعوبت
 واردر، ترکیده :

تلخ ایدر آدمک البه مزاق عیشک

باده نوش ایله بوکون ایلمه فکر فردا

پتندہ معنای مطلوبہ کورہ الفاظ ترتیبندہ ازاجق دقت اولنہ شو :

فکر فردا تلخ ایدر البت مذاق عشرتی
 آکہ فردایی بو کون نوش ایله باده ذوقہ باق

صورتندہ اکلاشیلور برحاله کیروب مرادک فہمی تسہیل ایدردی .
 حالبوکہ مذکور تقدیم و تأخیر لردن طولایی معنی تصعب ایدلشدرد .
 و کذا فہمک مألأ عربیدن مأخوذ اولان شو :

شر ایدر دیہرک سوکدی بکا ساقی جام
 حواس خمس ایله حس اولندی باده تمام

پتندہ حواس خمیدن ، ذوق ، شم ، رؤیت ، حواس ظاہر ایسندہ
 «لس» ایچون آووجله ایچمک لازم کله چکی کبی «سمع» ایچونندہ ساقینک
 شر ایدر دیہرک جام سوغسندن انتقال اقتضایده چکی جہت لہ مقصود
 اولان حواس خمسک جملہ سبلہ بردن حس معنایی ظاہر اولہ ماقبلہ
 معنا تصعب ایدلشدرد .

تعقید معنوی : بعضاً لغت اقتضایہ منہم اولان معاندن تکلمک
 مرادی اولان معنایہ دلالتی ظاہر اولہ ماقدرکہ عربیدن عباس بن
 احنفاک :

سَاءَ ظَلَبُ بَعْدَ الدَّارِ عَنْكُمْ لَتَقْرَبُوا
 وَتَسْكَبُ عَيْنَايَ الدَّمُوعَ لَتَجْمَدَا

بتی شاہددرکہ ینہ مقصد اولیق اوزرہ مبانی الانشاء وانی :

فرقتک ایستر کوکل وصلک ایدنبجہ آرزو
 چونکہ دور ایلمر مرادعکسنہ چرخ پرستم
 منجمد اولسون دیواب سرشکم دیدہدہ
 مردم چشم دوکر سیلاب اشکم دمبندم

صورتندہ ترجمہ ایلمش وشاعرک بورادن مقصدی «انجماد سرشکدن
 سرور قلبہ انتقال» ایسندہ قرآنک خفاسی جہت لہ معنائک قوتلی بر
 تعقیدہ اوغرادینقی بیان ایتشدرد . وفارسیدن :

من نمی آیم ازان درکوی تو
 ناتوانم دید دائم روی تو

بتی کہ جودت پاشا حضرتلری بلاغت عثمانیہ سندنہ شو :
 درکہ لطفک کلم زیرا
 سنی مردم کورہ بیلیمک دیلرم

صورتلہ ترجمہ ایتمش وہ جانانک درکاهنہ کلک اولجہ اورادہ بولنمانی
 اقتضای ایتدیکنہ مبنی کلکی تقیدن دایما اورادہ بولنقی معنایی مراد
 اولنشدرد . یعنی درکاهکدن ایرلام زیرا استرمکہ دائم سنی کورہ بیلیم
 دیمک اولور لکن اورایہ کلکی نفی ایتمکدن اورادہ بولنمانی نفی ایتمک
 یعنی دایما اورادہ بولنقی معنایہ انتقال ایتمک پک بعیددر ، بیورمش
 وبوصورتلہ تعقیدی کوسترمشدرد . ترکیدن مذکور قطعہ ایله بیت برو
 کوزل مثال اولہ جنی کبی شو :

ینہ ہم جنسی چکر بربرینک غیرتی
 زخم مقرامہ اوررسوزن انکچون مرهم

یتقی دخی تعقید معنوی به مثال اولورکه بونده « یاره بی دیکمک، دیکمکن
ایکنه قصد ایتمک، وبعده ایکنه ایله مقراضک نیوردن یا بیلدقلری
دوشونمک، کبی قرائن بعید و سائر معنایی تعقید ایتمشدر،
بلاغت عثمانیه ده :

ایلمشکن وصلت اقراریه اسحاقه کرم
واری اول لطفی بحال انکاره الله عشته

بیتله شو :

صباحه قاله شمز یوسف آسا اوله دامشکن
بزم انکشمزله دستمز ای ماه ککو تهر

یتلری دخی ایراد ایدیلوب برنجی ایچون وصلی اقراردن وعد ایتمک
معناسی مراد اولمشدر. چونکه برحق اقرار ایدن کیمه ضمناً آنک
ایفاسنی وعد ایتمش دیو ادعا اولنه بیلور لکن ذهنک بومعنایه انتقالده
صعوبت واردر زیرا اقرار لفظی کچمشده برحاک و قوعنی اعتراف
دیمک اولوب آتیده ایفاسنی وعد یرنده قوللانیلمز و ایکنجیسی
ایچونده و شاعرك مرادی بزعا جز بزدن بیهوده دامشکن اجتاب
اوله دیمکدر چونکه صباحه قارشو مومک اوست طرفی یا تمش اولور
ودیی قیسه قالورکه شاعر آتی دسته و اول حالده اوزانان قیلی دخی
انکشته تشبیه و دستک قیسه لقی عجزدن کنایه ایتمشدر لکن بونده
یک زیاده تعقید واردر، بیورلمش و بوسورتله مذکور ایکی بیتک دخی
دائرة فصاحتدن دور اولدقلری کوسترلمشدر.

۱۸ — نایجا تکرار : عبارده برادانک ویا برلفظک موجب

نقوت و کراهت اوله جق درجه ایکی ودها زیاده تکرار ایدرکه بو حال
فصاحتی اخلاص ایدن شیردندر. فقط لطافتله تکرار ایدرسه بالعکس
موجب ذوق و شوق اولوب فصاحتی اصلا اخلاص ایتمز. مغل فصاحت
اولان تکرار لر ایچون عرییدن متینک :

وَتَسْمَعُنِي فِي عَمْرَةٍ بَعْدَ عَمْرَةٍ
سَبَّوحٌ لَهَا مِنْهَا عَلَيْهَا شَوَاهِدٌ

بیتده ضمیر لرك تکرری وینه مشار الیهک :

قَلَقَلْتُ بِالْهَمِّ الَّذِي قَلَقَلَ الْحَنَاءَ
قَلَا قَلَّ عَيْسِي كُلَّهِنَّ قَلَا قَلَّ

بیتده « قلقل، لفظک تکراری نایجا اولوب مغل فصاحت اولدینی کبی
فارسیدن ملاحظینک :

کریبازا یچنک عقل دادن نیست دائمی
درین دادی جنون ما کریبان کش بود مارا

بیتده « کریبان، تکرری نایجا اولدینی ملانک مقصدی اولان
(آرزو) ادعا ایتمش و بونلره حکم اولان « قول فیصل، نام کتابک
« مؤانی بولسان، « صهبائی، « ملاحظینک طرفداری اولدینی
حالده آرزوی تصدیق ایله تکرار مذکورک نایجا اولدینی اعتراف
ایدرک بیتک فصاحتدن بری ایدوکنی در میان ایلمشدر. ترکیدنده :

بر یار و دار یار اوله جق یاربزلره
دستیله شوق ایله صونه مینای ابتهاج

يبتده اوچنجه يار مناسيتسز تکرار لردن اولديني ايچون بو يبتده دائره فصاحتن دوردر .

حسن تکرار لر ايچون عربيدن وحمل بن معمرک :

لَا لِأَبُوهُ حُبٌّ بَنَتْهَا

أَخَذَتْ عَلَى مَوَاتِقِ عِبُودِهَا

يبتده لا لارك ومتينك :

ذِي الْعَالِي فَعِلْ مَنْ قَدَّ تَعَالَى

هَكَذَا هَكَذَا وَالْأَفْلا لَا

يبتده يه لا لرك و شو :

أَلَا يَا صَبَا تَجِدِ مَتِي هَمَّتِ مِنْ تَجِدِ

لَقَدْ ذَادَنِي مَسْرَاكٍ وَجِدَا عَلَى وَجِدِ

يبتده «وجود و نجده سوزلرينك تکرري حسن تکرار قيلندن اولديني کي فارسيدن جناب مولاناك :

آنکه شيرانرا کند رويه مزاج

احتياجت احتياجت احتياج

يبتده شيخ سعدي مرحومك :

کجائی يوسف ثانی کجائی

کجائی ماه کنعانی کجائی

يبتده کي «احتياج» و «کجاء لفظلرينك تکرري تکرار حسن قيلندن اولديني کي ترکيدنده رأفتك :

دل آتش دیده آتش سینه آتش روی یار آتش

کل آتش بلبل آتش کلشن آتش جویبار آتش

يبتده آنشرك و نديمك :

خالی کافر چشمی کافر زلفی کافر الامان

سر سر اقليم حسنی کافرستان اولدی هپ

يبتده کافر لرك و ناپينك :

نه سندندر نه بندندر نه چرخ کينه وردندر

بودر دسر خمار نشئه جام قدر دندر

يبتده «نه و دن و در» اداتلرينك تکرري تکرار حسن نوعندندر .

۱۹ - تتابع اضافات : ايکيدن زياده کلهنك اضافه سيدر که

عربيده لي الاطلاق مغل فصاحت اوليوب بعضاً موجب فصاحت

اولور . فارسيده ايه بش التي قدر اضافات اولانک شيوه سنه کوره مغل

فصاحت دکلدور . انجق لسان عثمانيده . وجود اولان ايکي نوع اضافندن :

فارسی قاعده سيله اولان اضافه اوجه قدری پکده مغل فصاحت

اوليوب دها زياده سي اخلاص ايتديکي کي ترکی اصولنده اولانک ايکيدن

زياده سي مغل فصاحتدر بناء عليه بومقامده فارسی به مثال ايرادينه حاجت

اولديني جهته يالکز عربي و ترکی به عائد سو امثله بروجه آتی ايراد

اولندی شويکه که عربيدن «ابن بابک» ديملکه مشهور اولان «عبد

الصمد» بغدادينك :

حَمَامَةٌ جَرَعًا حَوْمَةً الْجَدَلُ اسْجَبِي
قَاتٍ بِرَأْيٍ مِنْ سَعَادٍ وَمَسْمِي

پیتده حمامه جرعايه وجرعا حومه و حومه به چندله مضاف اولديغندن
بوتتابع اضافات مخل فصاحت عد اولمشدر.

ترکيدن قواعد فارسيه اوزره اولان اضافلردن فضولينک -
« حديقه السعاده نام ارنده کی :

« تاب نظاره مصائب خواتين حرمسرای نبوت ... »
فقره سيله ثابتک :

سَنَكْ احوالکی ثابت کلنلردن سوال ایتدم
دیدیلر سخره بزم قرال ملک اسوجدر

پیتده وترکی قاعده سيله اولا اضافلردن :

کوزومک یاشلرینک یاشلرینی یرلره باق
قاره طوبراقلرایکن شمعی قزلقان اولدی

پیتده کی « کوزومک یاشلرینک یاشلرینی » اضافاسنده اولان ثقلت
مخل فصاحتدر.

۲۰ - تنبيه : فارسی قاعده سيله اولان اضافلرده اوج کله دن
وترکی ایله اولان اضافلرده ایکی کله دن زیاده سنک اضافه سنی طرز
جدیدادبجز اصلا قبول ایتدیکندن بعدما بورالرینه دقت اولنسی لازمدر.

۲۱ - فائده ۱ : علم بلاغتک تعریفیه اصول فصاحته دائر
درمیان اولنان قواعد سابقه تدقیق اولندقلری حالده بلاغت تعیرینک

کله به شمولى اولیوب کلامه و بو سيله ده متکلمه راجع اولاجنی
وفصاحتک هم کله وهم کلامه و بناء علیه متکلمه ده عائد ایدوکی
اکلا سيله چقندن « کله بلیغه » دنیه میوب (کلام بلیغ) و (مرد بلیغ)
دنیه چکی کی (کله فصیح) و (کلام فصیح) و (مرد فصیح) اطلاقی
جائز اولاجنی استدلال اولنور.

۲۲ - فائده ۲ : اشبو مبحث فصاحتده بیان اولنان

خصوصات مهمه دن :

تسافر حروف } سلامت ذوق و حسن ایله
تسافر کلمات }
کلمات مبتدله }

مهوریت الفاظ - آثار بلغایی چو قجه تنبیه

قیاسه مخالفت } علم صرفه و قوفله
تحریف الفاظ }

غرابت - علم لغتله

ضعف تألیف } علم نحو بیلمکله
تعقید لفظی }

تعقید معنوی - علم معانی و بیانه اشنا اولمقله معلوم اوله چقندن
کلامک فصاحتنی تقدیر ایده بیلمک و یا فصیح کلام ایراد ایتک اقتدارینی
حائز اولمق ایچون بر آدمک سلامت فکر ایله برابر ذوق ادب اصحابندن
اولوب آثار بلغایی چو قجه مطالبه ایتش اولسی و علم لغتله صرف
ونحو و معانی و بیان علملرینه واقف بولنسی لازمدر.

خلاصه : برکلامك فصیح اولسی انی ترکیب ایدن کله لرده تنافر حروف، غرابت، قیاسه مخالفت، ابتذال، تخریف، مهجوریت کبی شیر اولماقوله برابر انسی ترکیده تنافر کلمات، ضعف تألیف، تعقید لفظی و معنوی، مناسبتسز تکرر، تتابع اضافاتک بولنامسی لازم کلدیکندن منشی و خطیب و شاعر اولنلرک هرشیدن اول بوشایبه لردن توفی ایله فصیح سوز ایرادینه وبعده کلامی مقتضای حاله توفیق ایتمکه سعی و غیرت ایتملری ایجاب ایدرکه فصاحت شرائطی تماماً بیان ایدلایکندن آنلره توفیق معامله اولندقدن صکره بروجه آتی بیان اولنه جق قواعد توسل ایله کلامی مقتضای حاله توفیق ایتملدر.

﴿ تمه ﴾

۲۳ — بورایه قدر ذکر اولنان اصول فصاحت متقدمین ادبایک وضع ایتمش اولدقلری طریق اوزره جاری اولان طرزی تعقیب ایله ایجابات زمانیه کوره بعض علاواتدن عبارت اولوب بو طریق ایله نقطه مطلوبیه وصول قابل ایسه ده اصول ادبی برطرز نوین اوزره تدوین ایدن اکرم بك افندی حضرتلریله عبدالرحمن فهمی اقدینک «تعلیم ادبیات» و تدریسات ادبیه نام اثرلرنده اصول فصاحتی اسلوب کلام ایله مزج ایتدیره رک کمال مهارتله کوسترمش اولدقلری طرز جدیدی دخی بیامک تکثیر فوایدی موجب اوله جفندن او ایکی ادیب کاملک مسلک جدید اوزره یازدقلری طریق دخی اکمال فائده ضمنتده و غایتله مختصر بر صورتده تحریره لزوم کوردک و بویله بر طریق مختصرله مقصده وصول ایچونده تعلیم ادبیاته نسبتله دهها مختصر اولان تدریسات ادبیه تک بو خصوصه متفرع اولان ماده لرندن کله هم لری شیو صورتله معترضه لر ایچنه آله روق وزیر لرینه بعض شیر یازارقی شوتتمه بی تحریر ایلدک.

۲۴ — تدریسات ادبیه ده محرردرک [اسلوب افاده ایکی نوع شرائط وارکانه تابعدر.

نوع اولی — طبیعت موضوع نه اولورسه اولسون تحول ایلمدیکندن بونلره « شرائط عمومی » یا خود « ارکان فصاحت » دینور.

نوع ثانی — طبیعت موضوعه کوره تحول ایلدیکندن بوکاده « شرائط خصوصی » یا خود « وجوه بلاغت » اطلاق اولنور [

۲۵ — ارکان فصاحت — یا خود « شرائط عمومی » دینلان شیر

[وضوح . خالصت . طبیعت . منجیت . مطابقت . اصالت . آهنگ . موافقت] کبی خواص و مزایادن عبارت اولغله بونلر بروجہ آبی ایضاح اولنورلر :

۲۶- وضوح- [کلامک خفادن برائتہ وضوح دینورکہ موضوع بیانک ظهور تام ایله انکشافہ مدار اولدینی ایچون ارکان فصاحتک اہمہلر نندندر . واقعا مداولہ تصور و افکارہ واسطہ اولان سوز، طلوعک ایلمک ضیالری کبی انجلائی معنائک اشارتی، وحی اوخورشید معنوبنک ظهور و غایبی حکمنده بولنمیدر .

وضوح افادہ، وضوح فکرہ تابعدر، زیرا کوزل دوشنیلان و هیچ برجهتی مبہم براغلمیان افکار و ملاحظات، وضوح ایله افادہ اولنور، انفاظ و تعیرات ذہنہ سہولت و بداهتہ توارد ایلمر . عبدالغنی تابلس بدیعیہ سندن دیرکہ :

« کلامک خفادن مصونیتی، افکار و معنائک قائل و متکلمنجه سہل الاحاطہ اولمسنہ تعیر آخرلہ : حسن تأمل و احاطہ ایدلمسنہ وابستہدر . تصورات و افکار عصیان ایلمکده (بالسہولہ سانح اولمدقدہ) اییاندن فراغت ایتلی، اطاعت ایلمکجه (طبیعی اولہرق وارد اولدقجه) یازمقہ، سویلمک عودت ایلمیدر، آتیدہ کی مثاللر ماہیت وضوحہ نمونہ اولہجق اہک کزیدہ آتاردندر :

« بونلرک ارہ سندن بردہ شریعت احمدیہ کوریلورکہ، امور دنیویہ و اخرویہ بی برادثرہ مقدسیتدہ جمع و تألیف ایتمکله، حین تأسیسندن بو آنہ قدر بیک ایکیوز بو قدر سنہ مرور ایلمدیکی حالده شائبہ نئیردن مصون قالمشدر . بز فرقه ناجیہ اسلامیہ دن اولدیغمر حالده شو بختدہ حقیقت حالی

اظہار ایچون بیطرف اولہرق سوبلرزکہ شو عصرہ کلنجہ یہ دکن مضبوط تواریح اولان قوانین و نظاماتک جملہ سی عرصہ امتحان و تدقیقہ قونلسون! و انسانیت و حقانیت خاطر ایچون بیطرفانہ و منصفانہ هر بری حادہ امعاندن کچورلسون! مرہانکی اقلیمده واصل عادات و اخلاقده بولنورسہ بولنسون، انسانک عقلاً و طبعاً و حکمہ مدار امنیت حقوقی اولمق ایچون شریعت اسلامیہ دن دہا اوسع و اعدل و احکم بر قانون بولمق قابلمیدر . دکلمدر ؟؟ ظاہر اولور .

انستہ قرآن کریمک جلدی میداندہ در! حاوی اولدینی آیات کریمہ یہ نظر اولنسون، احکام سیاسیہ یہ تعلق ایدر آیات محاکات، ربع قرآنہ مساوی بر رادہدہ اولدینی و معاملاتہ متعلق مسائلده ماخذ اجتهاد اولان احادیث صحیحہ نبویہ دخی بو آیات قرآنیہ دائرہ سندن ذرہ ما خارج اولدینی حالده ائمہ عظام و فقہای کرامک استنباط و اجتهاد ایتدکری مائلی حامل اولان کتب موجودہ اسلامیہ اوروبانک دائرہ مدنیته دخولدنبری اعانہ مطبوعات ایله حصولہ کتیردیکی آثار عالیہ یہ مقابله ایدہجک درجه کثرت و وسعتده اولدینی تبیین ایدر؛ و هر تقدیر باب اجتهاد مسدود ایسده مسائل معاملاتده تغیر ازمان ایله تبدل احکام، یعنی شرع اسلامک منبئ علیہی اولان عدل و حقانیت اوزرہ توسیع فتاوی قضیہ سی اصول فقہدن اولدینی و جهان طور دقجه و نوع بشرک مستعد اولدینی ترقیات ایلمر و لدکجه مسائل معاملاتک توسیع و تزیدی یولی آجیق طور دینی جهتله بیک ایکیوز بو قدر سنہ دنبرو احکام اساسیہ سندن هیچ بریسنه بر تغیر عارض اولمقسزین هر دیار و اقلیمده مرغوب و معتبر و آنک

احکامیه عامه اولان هر قوم، محافظه حقوق مقدسه مظهر اولمشدر. بوجه محل استغراب دکلدر؛ چونکه شریعت اسلامیه قوانین سابقه دن ایکی صنف ناصک دخی نقصانلری جامع و مکمل اولدندن فضله هر بر مسئله بشریه نیک، مأخذی قرآن کریم و قرآن کریم عقیده اسلامیه اوزرینه کلام رب رحیم اولمقله بالواسطه هر بر امر شرعی امر مخصوص الهی حکمنده رنگ مقدسیت آلمش و فقه دینلان فن جلیل، عصر نبویدن بش التی یوز سنه لر هرورینه قدر عرب و عجم و اندلسده (سرنگای ظهور) اولان علمای اسلامک تلاحق افکار و نتائج اناریله تدقیق و توسیع و تدوین اولمشدر.

عجبا علوم سیاسیه ایچون بو قدر دقت، بو قدر اهتمام هانکی عصرده هانکی قومده کورلدی؟

شوعصر اخبرده حقوقه دائر قونو اک زیاده توسیع ایدن فرانسر لر ایکن، فرانسه نیک وجوده کتوره بیله ایکی قوانین موقع تحقیقه قونلسون! ظاهر اولور که مسائل سیاسیده شریعت اسلامیه نیک مقلد و مشر و جدر (قودن پایون) (قودسیویل) دینلان نظامات سیاسی نیک اکثری ناپولیونک مصری استیلاسنده انه کچیردیکی کتب فقهیه ایله اندلسدن التان کتابلرک ترجمه و خلاصه لرندن بشقه برشی دکلدر.

نمونه ادبیات - ضیا پاشا

دیگر:

• حقوق بین الدولک وجودینی انکار ایدنلر، اولای بین الدول جاری اولمق اوزره قانون شکننده افاده اولمش قواعدک موجود اولدینتی بیان ایدرلر. حالبوکه حقوق قوانیندن اول موجوددر

حقوق، قوانین ایله بر شکل خارجی کسب ایتزدن چوق زمان اول حاصل اولمش ایدی.

قانون، حقوقک الواضح افاده سی ایسه ده منع ضروری سی دکلدر کافه اقوام بیننده حقوق موجود اولمقله برابر قوانین مدونه موجود اولدینتی زمانلر کورلمشدر.

شویله که: مناسکات، توارنات، تملکات، مداینات، موجود و جاری اولوب بومعمولانک هیچ برینک قانون ایله تحت انضباطه آندینتی و قتلر مشاهده اولنمامشدر. بناء علیه شایان تمجب اولورمی که بدایت ظهور حالنده بولنان حقوق بین الاقوام بزه بالخاصه اقوام مختلفه طرفندن قبول اولمش عرف و عادت و معامله لر حالنده کورلسون.

واقعا هر دولتده حقوقی قانون حالنه ارجاع ایچون قوته احتیاج مس ایلمش و حالبوکه دولتلر کندی فو قتلرنده بر قوت طائید قتلندن حقوق بین الاقوامی بر قانون شکنه افراغ ایده جک و دولتلرک مافوقنده بولنه جق بر قوته حکومت تشکل ایلمامش اولسیله حقوق دول حالا ودها نیجه زمان بر قاعده مرعیه قانونیه دن محرومدر. و بونکله برابر حقوق بین الاقوامک بر طاقم قواعدی بهضاً عینیله قانون شکل و قوتنده اوله رق افاده قلمشدر. شویله که دول مختلفه مرخصلری قونفره حالنده بالاجتماع پروتوقول مضیطه لر یله بر طاقم قواعد اساسیه وضع ایتلر در که آنلری علیه قوته بنا ایتک ایسته میوب آنجق لازم و مقتضی عدا یله کرک او مضیطه لری امضا ایدن دولتلر و کرک عموماً دول متمدنه طرفندن او قواعد ابتاع اولنمنی مراد ایلمشدر.

بو وجهله دول مختلفه بیننده منعقد بعض معاهدانده بر طاقم احکامه تصادف اولنور که او احکام بعضاً بر طاقم قواعد سیاسی و حقوق اساسیه

و حقوق مقتضیه وضع ایله بیکندن احکام مزبورده ماهیه قانون عد اولمق
لازم کلوب عادی معاهده بندی عد اولمه مز.
سید بک - حقوق بین الدول

شعرده وضوحه مثال :

مجنون دیدی ای بکا آجان راز
لطفیله قیسلان بی سرفراز
کیمسک بکا ظاهر ایله آدک
بو بادیه ده ندر مرادک
جان تازه نور فصاحتکدن
بو لهجه پر ملاحظتکدن
شرین شرین تکلمک وار
حال دلمه ترحمک وار
بیگانه دن اوممازم بو حالی
بر الفتندن دکل بو خالی
بهوده دکل بو کولم آلق
کلمک باشم اوزره سایه صالمق
عقل اولسه ایدی بنمله همراه
احوالنکدن اولوردم اکاه
غم کوکلی اتمسیدی بیتاب
لوز پرده سی اولمیدی خوناب
غفلت خللندن آریلیردم
البته کیم اولدیفک بیلیردم
چون بنده یوق احتمال ادراک
سن سویله اوزک کیمسک ای پاک

فضولی

کلامده وضوحک انتقاسنه بادی اولان شیلره کلمجه، بری - کلمه
و ترکیب اعتباریله - لفظه، دیکری - مؤدا اعتباریله - فکره عاندایکی
نوع خطا و تقصیردن انبساط ایلمه.

بوقایمک برنجی نوعی غرابت و تعقید لفظی ایله فقدان مطابقته
ایکنجه جیبی تعقید معنوی به راجعدر، [

غرابتله تعقید لفظی و معنوی بالاده بالاطراف بیان اولندیقتدن
و فقدان مطابقتدن نشأت ایده جک نواتص بو کتابی تعقید ایدن عالم
معانی کتابینده بیان اولنه جفتدن بونلرله کیفیت وضوح تماماً معلوم اولور.

۲۷ - خالصت - [صحت و ودانک تحقیقی ایله افاددنک محاسن
ادبیه قابلیت کبی اصل الاصول ادب اولان ایکی مهمیه خادمدر بو
مهمه ادبیه دن مهجور اولان افاددر - بلاغت و ودایه قرین اولسه
بیله فصاحت ادادن عروم اوله جقلمری ایچون عادی و بیانی سوزلردن
عبارت قالیر.

خالصت افاده : مخالفت قیاس و مخالفت استعمالدن، ضعف تألیفدن
تعقید و غرابتدن، و نیتله تحقیق ایدر [که بونلرک جمله سی بالاده
تعریف و تعداد ایدلر کارندن کیفیت خالصتده بووجهله معلوم اولمش اولور.

۲۸ - طبیعت - [اسلوب افاددنک رکن مهمی اولان
طبیعت که اکا سهولتده اطلاق اولور، تکلف و تصنعدن اجتناب
ایله افکار و تصوراتی لایح اولدینی کبی عرض و افاده ایلمکدر.

سهولت : کلامی تصنعدن خالی، تصورات و افکاری تکلفدن
بری اوله رق سوق و ایراد ایتمکدر، جودت قریحه و رقت فکره دال
اولان محاسن طبیعیه قرین اولمق دخی خواص سهولتدندر، اسلوب

طبیعی اشیا بی ممکن اولدینی قدر عوارضدن تجریده واصل ماهیتلریله
بیانه ساعیدره محاسن طبیعت ایله علویت حقیقیه بی تصویر ایلرکه مائوس
وجدان اولان خیاللر و نکات و رموز ایله اتحاد ایلدیکی زمانه دلپذیر،
اک نازک براسلوب صورتی آلیر اوجهته درکه طبیعت، تحیر و مقتونیه
بادی اولق و هر شیک فوقنده باعث حصول ذوق اولان انسانیت
معنویه بی تصویر ایلمک کی خاصه لر ایله تمایز ایلر.

نته کیم حکیم و ادیب مشهور (باسقال) فصاحت ادانک بو مهمه
ارکانی تعریف ایلدیکی صروده:

طبیعی اثرلره متحیر و مفتون اولورز زیرا برتالیف انتظار ایدوب
طوررکن نظرلرده انسان مثل ایدر.

جمله حکیمانه سیله شانی تجیل ایلمشدر،
مثال آتی بوخواصی جامع اولان آثارک اک کوزلار تندر:

• شو بولندیتمز بیوک عصرده شعر و ادب سرائر قلبیه و حقایق
فکریه بی تقدیر ایچون برملک و کل اولدینی جهتله اشته او ملک بو
اثرده گاه روحه گیزکیزلی برشیلر سویلیور. گاه اغیرار ایله سیاه
اعتلا ایدوب کیدیور. او قدر یوکسلیورکه روح انی تمقیده عاجز
قالیور. چکلدیکی سهای لطافتدن متحسری اولان انسانه باقدینی زمان
کندوسنه ینه شویله برصدا کلیور:

جان و دل وقف تماشا در شب مهتابده

یار هر سون هویدادر شب مهتابده

آره صرهمه سادن نزول ایله انسانک یانه یا قلاشیور، فقط ضیای ماه کی
نه طوتیلیور، نه قونوشیلیور، بالکیز جمالنده کی نور روحه قدر نفوذ ایدیور.

شعرک زمان ایله مکان ایله بر بیوک مناسبتی وار. لطافت طبیعه چه
جهان ایچنده یکتا اولان استانبول برشاعره الهام معنا ایتکده
هر مملکتک مافوقنده در. مثلا استانبولده بریلدیزلی کیجه دوشونلم.
هر طرفده کورلتیلرک کلدیکی، هر کسک او یقویه طالبدینی کیجه یاریلرنده
فضای بی انتهای سمواتده بتون ییلدیزلرک ضیاسی توجه باشلاره
سپانک رنکی، هر مره نیک بوغاز ایچنک صولری مائی اولدینی جهتله
او کیجه ده پارلایان یلدیزلرک ضیاسی مائی کورینور. افقک اوزرنده
مشهود اولان هلالک خفیف ضیاسی، دکزه عکس ایدن شکلی مائی،
اوتده بریده اقان صولر مائی، شوراده بوراده او چوشان قوشلر بیله
مائ اوما کیجه نیک ایچنده افقک اوزرنده طویلانان برچوق یلدیزلر
تزه بن ضیالریله برشاعرک کوزلرندن، یعنی سرای سرائر روحک
ایکی نورانی شجره لرندن گذار ایتدیکی زمان قلبک برکوشه سنده خوابیده
یچ سودالر اویاندیرر، اشته اوسودالر هپ شعردر.

(سامی پاشا زاده سزائی) شعره مثال:

نه خوش بر کویلی قیز کوردم کچنده

تک و تنها اوتورمش برچنده

که باقه ک قورقیلوردی عزالتدن

مائی قلمش اطرافه سرایت

ویرردی موقه حسن و لطافت

پر یلر شاد اولوردی وحشتدن

کنار آب ایدی ظل صنوبر

اوبردی پانی خورشید انور

آنی مطلق کوررلردی سمدن

او بوردی طفل سودا مقدمنده
 دل مصومی تتردی فنده
 که اقدسدر بو حالت بردعادن
 صفای حسن ایله بکسر مسرت
 دینوردی دینه بر دلبر مسرت
 سر برندن ییکا اولدم روانه
 کیدلر نزدینه قویمز چیچکلر
 سازدم بکلور برچوق ملکلر
 باقاردم کاه اوکا کاه آسماه
 آجیق مائی کبی چنمانی بی رنگ
 نکاهی جای شبه عین نیرنگ
 باقلمزدی فقط بافق ضروری
 کوررمیدی او کوزلر بیلم اما
 باقاردی رهگذاره مردم آسا
 دینوردی جته مشتاق حوری
 عبدالحق حامد

دیگر :

بویر لر لذت افزا روح بخشا خوش تماشادر
 زمینی آسمانی بیک لطافتله دلارادر
 شوپله بزلر بتون اشعارددر اشعار کویادر
 دیمه شایان بو صحرالر مجسم عشق و سودادر
 بتون بو کوردیکم بر لر بریلرله لب الادر
 طوغارکن آفتاب ایلر شوکوهک زرومن بر نور
 شفق تزین ایدوب کوه عرض ایدر بر چهره مسرور

زمین ازهار ایله نورسته اوتلرله بتون مستور
 بی مقنون ایدر بوتلر بکا اولدجه هب منظور
 که شایاندر دیمه منظومه معجز تره منظور
 سهادن یاغمده باران منالی نور علویت
 زمیندن چیمده ارواح آساشمه جنت
 بو عالمده بنم هب کوردیکم آثار بر حیرت
 یا کولگدن خروش ایتمش صاحبمش دهره بو صورت
 نجوم آسمانک هر بری بر دیده عبرت
 بتون بو کوردیکم شیلر صفا بخش دل و جاندر
 خیال آرای شاعردر تبسمدرکه خنداندر
 ملکدر انتشار ایتمش مسحر ساز انساندر
 فقط بر بشفهشی واردرکه لذت بخش وجداندر
 زمینده آسمانده قابنده هر برده پنهاندر
 او پنهاندرکه حیرت بار اولور افکاره آتاری
 او پنهاندرکه تنهالرده مشغول ایلر افکاری
 او پنهاندرکه حکمی ذاتی هر سویه اولوب ساری
 عیاندر آسمانده خاکده انجمده انواری

او پنهاندر که خلاق جهاندر، حضرت باری

منمنلی زاده - طاهر بک

طبیعی اخلاص ایدن - بیلراییکی نوعدن عبارت کورینورکه (۱) اصطلاح
 وقایه بردازاق هوس وغیرتیه موضوعک منحمل اولمدینی تعیرات
 محتمله ایرادینه قالفشقی (۲) تصورات عالیه اربابی تقلیداً اقتدار
 فطریته خارجه چیقارقی طبیعی حیر ایلمک کبی شیلردر
 طبیعتدن محروم اولان آثار ایسه - ولوکه صنایع ادبیه تک الک

کزیده لرینی، اک دایر لرینی جامع اولسون، نه ذوق وجدانی به و نه تعلیمه خادم اوله بیلیر. سوزدن غایه مقصود اولان بویکی مزیته خادم اولیان آنا ایه، اصوات عادیه دن صاییلیر.

اصوات عادیه دن معدود اولان شیر علیت ناطقه به دال اولان ماهیت ادراکی تصویر خاصه مندن بری در، بو خاصه دن بری اولان افاده لرله، نظر لرده انسان تمثیل ایده من

موضوعات متحمل اولدینی تعیرات ایرادینه، فطرتک احسان ایلدیکی درجه اقتداره قانع اولیوبده تصورات عالیه اربابنی تقلیده اظهار میل ایتک نه بی مفید اولور!...

(تعلیم ادبیات) ک شو مبحثه عائد اولان ملاحظات حکیمانسه که طبیعت ایچون بر دستور ادبی در، اتی وجهه نقل ایلمکی وجیهه دن عدا بیلرزه: بر مؤلف اقتدارینک فوقه چیقمق و کندینی دهاعالی بر ماهیتده کوسترمک ایستوبده طبیعتی زورلدجه یازدینی شی دائماً طبیعتک مزیندن محروم قالیر.

• چونکه یازیده اعتنا تکافی، تکلم ایسه الفاظ و افکارجه رکا کتی غرابتی، تعقیدی استلزام ایدر که بونلرک هپسیده طبیعتکی اخلاص ایدیجی شیردر.

• اوقیانلرک عمومی نظیرینه نمنده اقتدار کورمک طبیعی اولرک بر خاصه متمیزه سیدر.

• واقعا بو بولده شیر یک قولای کورینور، لکن نظیر لرینی میدانه کنیرمک مشکل و بعضاً بتون بتون ناقابلدز که (سهل منتع) تعیری بوزوع انار نضیه حقیقه بر تعریف مجمل و صاد قدر.

مثال:

آفرین لعنکه ای باد نسیم
بو قدر انجق اولور فیض عمیم
عالی کل کی آجدی نفسک
ایلدک جهرة ایامی بسیم
کشور چینه می دوشدی کذرک
یانه دن بو نفس نافه شیم
بیک جهان نکمت مشکی نفسک
ایتدی بر دمه جهانه تشیم
بو قدر نثر شمیم ایتمز ابدک
اولسه ک طره دلبرده مقیم
عاشقه سنجلین یار اولمز
اولسه یاران ایله بر هفت افام
زلف نانه کرفنار ابد
دل سودازده به یار قدیم
نیمه در حال دل آشفته
شاه دن چکمز اوله رنج الم
شاه دن واریسه آرزوق المی
آدا بدوب چکه سون اصلاغم ویم
درد مندانه براز احسوان
ایسون ماشطه سینسه تظوم
اودخی حاله رحم ایتمز ایسه
بوقیدر عدل شهنشاه کریم]

«نظمی»

بولنده طوئدیغمز مسلك موجنبجه مجامع الادبک حاوی اولدینی کتب مختلفه صرهمسی کلدکجه ایضاح ایدلمش شیئر اولدیغندن بوجه ایله برابر اشبو طبیعیك احوالده قارئلرمن ایچون معلوم اولمش اولور.

۲۹ - منقحیت - [منقحیت، صورت بیانی قدر کفایت

ایله متاسب دورمکدن. تعیر آخرله - لزوم حقیقینک تعیین ایده جکی شکل و مقدار ایله منطبق بولندیر مقدن عبارتدر. صبحی باشا مرحومک:

کشینک رفیق و همراهی مرآت خصال و افعالیدر

قول حکیمانه سی کی

واقعا حکمت عملیه نک بر قانون نحول نابذیرینی مصور اولان بو فکر، دیگر شکل و قیاقته وضع اولنه رق افاده اولنه بیلیرسه ده صورت نظمه مشهور اولان او منقحیت و قوت و اولطافت ضایع اولور.

معلوم اولسونک منقحیت، وتیره بلاغت اولان ایجاز دیک دکلدیر ایجاز کلام اونجه بیاندر که نوعه مخصوص اولان سبک معروفی هر موضوعه هر فکره مناسب اولدینی کی هر شخصه دخی موافق کلز مطمح نظری جامعیت مؤدادر.

اوجهته خطابنک محتاج اولدینی دلائل اقناعیه کی تفصیلاتدن شرک مخصوصاتندن اولان تزیناتدن ازاده بولنور.

حالبوکه منقحیت مقصد اصلی به ناچسبان اولان طفیلی فکرلری لزومسز وزائد سوزلری طرد ایلرسه ده موضوعک متحمل اولدینی تزیناته مساعددر. یعنی منقحیت اسلوب موضوعه تابع اوله رق ایجاز و مساوات کی اطناب حسن کی اقسام بلاغتنن شمار ایدیلان صورت افاده نک جزو مشترک ماهیتلریدر.

بوکامبیدر که خطابه مناسب کوریلان منقحیت فلسفه ایچون موافق اولمز شعره عائد اولان منقحیت دخی تاریخه روا کورلمز. تاریخه عائد منقحیه مثال:

قادیسه حیثنک تعیه و ترتینه نظر امان ایله باقیلورسه تقدم زمان ایله قنون ترقی ایلدیکی زمانده یعنی بولدیغمز قرتده تعیه اولان اردولردن انجق تعیر ایدن اسلامدن و ایجاب حاله نظراً استحکاملرک وضعندن واکا کوره بعض حرکاتک تناسلندن بشقه برفرق کوریله من

ایشته رسول الله محمد علیه السلامک حجاز دیارندن از زمان ایچنده حیقاروب جهانیانه موجب عبرت و باعث ابتاه و بصیرت اولان مدنیت فاضله آتاری اصحاب و قومنک افعال و حرکاتنده کون کی ظاهرا اولور ایدی.

بوفیض و سعادت کتاب الله و سنت رسول الله اتباعدن حاصل اولدیفته برکیمسه اعتراض ایله صحیحاً کونشک نورینی یارصه نک بر قادیله سز اتمک قیلندن اولور.

صبحی باشا

فلسفه ده منقحیه مثال:

موت هادم اللذاتدن زیاده یزمله مونس و همدم اوله جق نه واردر قنک حکم اولنان بر مجرم تهکار قنقی طرفه اماله نظر کدورت اثر ایتسه هیکل هولناک هلا کدن بشقه نه کوره بیلیر؟ متمتع نعمت حیات اولدیغمز زمانک براز اوزون و یاخود قیسه اولمی پشنده اولان فرق جزوی بزی بو خراب آباد دنیا ده ریشه کیر استقرار اولوق اعتقادینه ذاهب ایدم جک قدر برشی دکلدیر.

واقعا احکام قدر جمله من حقننده یکدنسق اولمیوب بعضمز نهایت عمرینه قدر کمال رفاه و سعادت حال ایله امرار اوقات و برچوق اولاد واحفاد ایچنده ترک حیات ایدر. و بعضمز هنوز شجره عمر و اقبالدن

برخوردار اولقمسزین سن عتقوان جوانیده پنجه اجل بی آمانه گرفتار
اولوب تخلص کریبان جانہ امکان بولہ من برطاقی دخی ساحه زمینده
یالکز سرنمای ظهور و برکون ایچنده متواری کنج تاریک کور اولور!
یونلر بعض ازهار چنزاره بکنزرکه آچلملریله برابر صولوب قایدیر
اولملری ییتنده هیچ مسافه زمانیه اولمز هر بر شخصک اجل مسامی
خامه دست قدرتله لوح محفوظ ازلدہ مرسوم بر سر مکتومدرہ

بنابرین مدت حیانتک مقدارنده مشتبہ اولدینمز حالده یشارز!
اشبو اشتباه حلول اجل موعود حقتده بزجه سبب تیقظ و انبیا اولوق
لازم کلور ایکن بالعکس باعث عما وغفلت اولور!

موتی مدت حیانتک قننی زمانه نسبت ایده جکمز بیله مدیکمز
جهتله بوتی اصلا خاطرہ کتورہ بز و حتی سن پیری به دخی زمان حضر
نظریله باقیزه اشبو منتهای حدود حیانه وصولزده آرتق رشته طول
امل بریده مقراص یأس و حرمان اولوق اقتضا ایدرسده عیول
اولدینمز عما وغفلت پرده کش چشم بصیرت اوله رق نفس و ایسینی
انک ماوراسنده بروقتہ اسناد ایدرزہ

اشته اولوجهله دست ساقی اجلدن جرعه نوش ممات اولدینمز
زمانی تعیین ایده مدیکمز جهتله خوف ممات بزجه بر امر موهوم کبی
کورینورہ اشتباه مدت حیانتک درجه امتدادینه منحصر اولوق لازم
کلور ایکن اساس ماده حقتده بزی تأمین ایده میور دیمک اولورہ (جهان
جام و فلک ساقی اجل می، خلائق باده نوش مجلس وی، خلاصی نیست اصلا
هیچ کس را، ازان جام و ازان ساقی ازان می) منیف پاشا

شعرده منقحیه مثال :

بر عقیه سس کلردی دریندن شبیه آه
وحدت تنفس ایلردی صانکه گاه گاه
اشجاردن زمینہ دوشن سایه کثیف
چکمشیدی پیشکامه بر پرده سیاه
اول ظلمت عمیقہ هیچی نودده
پرواز ایلردی دهشت ایله طائرنگاه
تعمیق ایده ایده اوظلام شدیده بی
فکرمدہ حاصل اولدی بر آزنورانتباه
بر خیرک اولدی، دیدم ایواہ مصدری
کتدی هوا بولنده حیانتک یازق کناه
قسریث فمالی سویلردی لیک هپ
قریاد ایلوب ایاقلم التده هرکیاه
قاندم بو حکمتہ دیدم اولمش دیمک ازل
دیدار عشق ایله متجلی بکااله
عمرم که یاندی آتش عشقه بو آنهدک
سودا بولنده استرم اولسون بتون تباہ
آکدم او بیوقانی غریبانه اغلادم
کلدی خیالی دیدہ کریانه اغلادم

رجائی زاده اکرم بک

خطابنده منقحیه مثال :

ای ناس صبر و ثبات ایکی عکردرکه انلره غلبه ممکن و متصور دکلدر
بو بر حیف و اسف کونیدرہ اصحاب رسول اللہی یداعدا به ترک ایستدکن
صکره وقار و نخوت کزدن و صروت و عاطفت کزدن و غیرت دینه کزدن

کند و کزده نه کوره بیلورسکزا! اویله ایسه آنلری تخلیصه سی ایدیکز
الله تعالی حضرت تارندن حذر ایلدیکز که مصیر و سر جعکزدرد. بونی بویله
بیلدیکز که اشیا نفیسه بی ترک انجیق اتقی خبیثه به لایق و سزادر.
سزجه تحقق اتمدی که دنیا زائل و فانی و آخرت دار النعم و باقیدر.
بیلمز میدیکز که نیچه ارواح و اشباح بودنیای ساحره دن دار آخرته
انتقال ایتدی. البته برکون اوله جقدر که ترک ما-وا ایدیه جقدر.
دنیا نیک مدتی غایت آزدرد. اویله ایسه معاشر ارواحی بریده سی
ایدیکز. چونکه آوان رحلت تقرب ایتدی و سزک سفر بکز واقعا
سفر شاق و محتاج زاد و رفیق قدر. فقط تحمل و مصابرت ایلدیک
[ان الله مع الصابرين]
میان الانشا

بونلردخی اثریمز مقالات آتیه سنده و هریری برلی برنده ایراد اولمش
اولغله اشبو حمل منقوله انلری اکمال ایدوب بزه کیفیت منقحیتی تماما
تعلیم ایتمش اولوردر.

۳۰ - اصالت - [تمییر و افاده نیک ایتدالدن مصونیتله فکر
و خیالک درشتی و خستاستدن برانته اصالت اسلوب اطلاق اولنور.
روحی، بغدادی نشیده آتیه سنده چرخ لاجوردی حقه به تشبیه
ایلمش شمس و قمری ایچنه قویمش دهری پیر خواره قیاس ایتمش
واو ایکی جرم اسمانی بی غدا به بکزمش ده برینی اقسام دیکرینی صباح
لقمه سی یاغش!]

حقه چرخ لاجوردی ایچره
بیلدیکزمی ندر بو شمس و قمر
پیر دهرک ایکی غدا-سیدر
برینی اقسام یونار برینی سحر

روحی، بغدادی کی متحیران شعرادن برذاتک اودرلو خیالدر.
تمییرلردن انزاهنه - آثار موجوده سی که حسن طبیعتی مصوردر قیامت
قدر شهادت ایلدیکز ایچون بونشیده سی مساعیه حمل اولنمق موافق
انصاف اولور.

ضیا باشا مرحومک :

یا تقدر او عاشقک کتابی
نظمنده قوقار جکر کبابی

بیتله نایینک :

ذلت اربابی اولور نزد الهیده عزیز
خلق جامعده ال اوزره کتورر پاپوشی
بیتی و چلبی زاده عاصمک :

هرکک وارپوی وصلدن دماغنده اثر
بریم انجیق زکام الود هجرانک سنک

بیتی اوقیلدندر که کرک تمییر و افاده جه و کرک فکر و خیالجه اصالتدن
محروم اولان شیردندرد.

اسلوب افاده نیک اهم ارکانی و حتی رکن الارکانی اطلاقه شایان
اولان اصالت سجایای فاضله نیک اک مبارک واک مقدس اولان موهوبه
حیا به بکزره مکارم ساثره نیک زیب اور فطرت اولمی او کریمه قدرتک
وجودینه فصل عرض احتیاج ایلرسه ارکان اسلوبک مقبول حسن
طبیعت اوله بیلمی دخی اصالتک وجودینه وابسته در.

اصالت، قوانین افاده نیک برحاکم صاحب وقاریدر دینه بیلیر.
اکا قرین اولان افاده لر نظرلری موقع بلند انزاهنه حیران ایدرک
افکاری دخی مجلوب لطافت و ابتهاجی ایلر. ذل و افتقار کی خستاست

و ابتدال کبی منفور طبیعت اولان شیلردن ترهدر، نزاکت بیانی همیشه دنوازانه و طور نجاتی ملاحظه و قار پناهانه در. و الحاصل موضوع بحثک ماهیت و خصائصنی محافظه ایدرک نه تعییرات عادیه ایله تمکاته اوغرامغه، نه ده ذل و افتقار ایله مستعد حقارت اولمغه راضی اولور.

شوراسیده معلوم اولسون که حد ذاتنده اسالندن بری اولان افکارک درستی و خساستی صناعت اسلوب ایله اورتیلرک یشگاه طبیعته دیگر هیئنده، بشقه صورتده عرض اولنه بیلور که سعیدیک افدینک سائل بر اعمایه سویلندیکی شوقطه:

حاله عطف نگاه ایلیان ارباب کرم
مر حمله بکا بش پاره روا کورمزمی؟
صدقیه بیخی دلشاد ایدن اهل خیری
واقعا بن کوره مزسه مده خدا کورمزمی

[اونوغ آثار ادبیه دندر]

۳۱- مطابقت- [افکار و معانیکنک الفاظ و تعییرات مخصوصه لرله بیان و افاده اولمغه مطابقت دینور.

خاصه مطابقتک، وضوح افاده به خادم اولدینی میدانده در. زیرا تحقق وضوح مدار اولان اسبابدن بری دخی افکار و معانیکنک تعییر مخصوصه لرله اتیان اولمقدر.

الفاظک معانی به مطابقتی، افاده دیگرله هر لفظ و تعییرک برنده ایرادی سان تنهایی به قبول اولنان و قبوله مانع و جواز و یریه بیله جنک اولان کلمات عربییه کنک و بر درجه به قدر الفاظ فارسییه کنک معانی صحیح لرینی، قواعد اشتقاقیه لرینی و بعض اصطلاحاتی بیلیمکه ووقوفدر

بووقوف و احاطه دخی فقدان مطابقت نقیصه سندن علی الاکثر و صونیتیه مدار اوله مز، انکچو ندرکه مسامحه و عجزه ایدلیه رک- حال و مقامک، ماعده سه کوره- الفاظ و تعییرات موافقه تفحص و تحری اولنق اقتضا ایدر. از جمله کتبخانه کاشایرده بالناسبه بار کیر وصف اولور کن شوبله دینمش:

هم متکبر و غضوب و همده مطیع و مغلوب بر حیواندر و یریلان امره بلا تأمل انقیاد ایدر...

معلومدر که لفظ متکبر اوج معناده مشترک اولان (کبر) دن مأخوذدر. بوراده مناسبت آله حق معنا که معنویانه عائد اولنق اقتضا ایدر، هم ایتمده استعمالی ناموافق اولدینی کی بلا تأمل کله سی دخی اوله در؛ چونکه اصل معنای مقصود، در حال انقیاد ایلمکه- سبق ایدن حس دیمک اوله حق، آتی افاده ایدن شی ایسه بلا تأمل کله سی دکل، (بلا امتناع و یا ملائمتله) تعییریدر. مطابقت الفاظ و تعییراتک وضوح بیان و حسن افاده به نه درجه لرده خادم اولدینی اراده ایچون باخفاصه مثال آتی اوزرینه انظار دقت مطالعینی جلب ایدرز:

اردوگاه غایت واسع و مدور بر صحرا ایدی. وسطندن بر نهر اعظم جاری اولوردی که ایکی یانی بویدن بویه چادر لرله زینت نما ایدی. نهرک وسط معسکره تصادف ایدن و هر طرفدن اکثر محکمه بر مزین کوبری فورلشیدیکه کوردیکم کی بردا بر صاف اندامک میانه صارلمش شاله بکنز تدم. کوبری یشکاهنده بولنان سرعسکر چادر یله یانی یاشنه رکز اولنان علم اعظم، سرایا قنديلرله دونادیلوب بری انجمله آسانه و دیگری شفق ایچنده هلال نور افشانه بکزر دی. اما باشند یاشنه قنديلرله مزین

اولان سائر چادر لر دخی بر آسمان دیکری آندیرردی سرعسکر
چادرینک پیشکاهنده نور ایچنه مستغرق بر طاق ظفر قورلدی که عظمت
شانی و فروغ لمعانی فجر شمالی به هم عنوان و تاشایی چون هر کس سیاله
برقیه کبی اطرافنه پویان ایدی.

آسمانه یافتجه نویله تصور ایتدیمکه ارواح ملائک انجمدن روزنلر
آجوب بو هنکامه سروره نکران ایدی. یا خود اول صحرا برکاستانه
تشبیه اولور ایسه چادر لر بید سر نگون و علم اعظم نهال ارغوان
اولور که قندیلر اوزرنده زاله تصور اولنور. و طاق ظفره
طساقه یاسمن نظریله باقیلوب چراغانه شکوفه دینلور که لمعانه
بکزر برشی ارانور ایسه شکوفه لر دروننده پرورده شبتاب تخیل ایدیلور
بو حالده انجمیه زینت اطلس کردون اوکستان صفانک بر سایبان
نجومری دینامک و دستار خضر الیه موجود اولان عساکرک هربری
دخی اوزرنده هنوز آچلمش غنچه سیله بر نهال تازه اعتبار اولنق
قابلدر. هله تشبیهی نه قدر زنکین اولور که عساکر تاثیر صفا ایله
اطرافه صالندینی کبی نهال دخی تحریک هوا ایله هر جانبه منایلدر.

کرچه اردوده کیمسه ایله آشنا دکلم. فقط کیمسه دن بیکانهک
انری دخی کوردمم. اوزانیمه لم نصف ایله قدر اعلان شان ملت ایدن
شهر آیینک فیوضات متوعه سیله کب انبساط اولندقدن صکره هرکس
استراحتنه وارنجیه بن دخی بر گوشه ده او یومشم. برده کوزمی آچدمکه
اردو بر جانبه چکیلوب کیمش و صحرا ده یالکز وجود ناتوانم قالمش.
برقاج ساعت قدر طریق جستجوده تکاپو ایتدیمسه ده غبار پایلرینی
بیله کورمه مدیکمدن اوکه تصادف ایدن بر طریقه طوغریلوب ه القوم
قدر حلوا والقلب مجروح، نالشریله کیدر و پیش نظارده کچن صور

خیالیه دن : واصل ایت یاره بنی یار جلا بیدی ! فغانیه استمداد
ایدردم. . . . غیرت - کمال

آثار ادبیه ده، خصوصیه کلمات و الفاظی غیر مضبوط اولان وقواعد
اشتقاق عربی دخی احاطه به عرض احتیاج ایدن بزم لسانک ادبیاتنده
مطابقت قانونی محافظه ایده ییلمک، ظن ایدرزکه اسلوبه قوانین سائره بی
احتوا ایتدیرمکدن کوچدر.

هر ایزینه حیران اولدیفمز کمال بک اقدی که انسانی ایتدی ادامه ایدن
افاده مرام اصولنده خارق العاده بر اقتداری حائر در.

انارینک سائر لر ککندن تمیزینه برسیده رکن مطابقتک تحقیقی اولسه
رکدر.

از جمله شوماله باقلسون، عجمیا الفاظ و امیراتندن برینک یرندن
قالدیرلمسی، طبیعی الصدور اولان او بارلاق و نافذ القلب بدایع حس
و خیالک بشقه شکل و قیافنده بیان و افاده سی قابل اوله بیلیرمی؟

سزاوار تحیردر که استاد اعظمک آتارینی تصور و افکارینک
اوانجه لکجه حس و خیالک او علویت او بارلاقلیله برابرینه هر شخص
بر منبتده بر قوتده اکثر.

حتی آثارندن هر هانکی برینه باقیلمسه، احاطه مالی بر خیل تفنن
و ممارسه به محتاج کبی ظن اولنور. فقط قرآنسه هنوز مألوفیت پیدا
ایدن برضی دخی اساس فکری اولسون اکلامتده صهوبت چکمز.
بوخاصه اعجازنما ایسه موضوع یحک هرجهتی احاطه ایله غایت
مستحسن. غایت رنگین بر اسلوب ایله اراشه ایتکده کی مهارت عمیقده دن
و ایجاد الفاظ و حسن انتخاب تعیراتده کی قدرت فوق العاده دن انبعاث ایدر.

مع مافیه دهات سانحات فکریه لرینی افاده و تبلیغده بعض دفعه اظهار عجز ایدر لر: شوسیه که عظمت فکر و علویت حس و تصور لرینه فارشی کافه الفاظ و تعیرات اک ضعیف اک ناکافی بر درجه ده کورینور. جائزدر که دهاتک اکثر ضمهفا طرفندن دوچار مؤاخذه ایدالرینه بر سبب دخی بو صورت اولسون.

نته کیم (جزمی) ده شاعر تصویر اولدینی صروده التزام اولسان طرز مخصوصه دخی بعضیلری اعتراض ایتک استمشلردی.

فقدان مطابقت نقیصه نیک اسبابنه کلنجه بوده عمومی و خصوصی ایکی نوعه انقسام ایدر که عمومی نوعی یوقاریده ایما اولدینی وجهله مسامحه و عدم اعتادن، خصوصی نوعی دخی زوالی دشوار اولان باشلیجه ایکی شیدن عبارت کورینور: مشکاپندک. سجمپردازلوق. و قدم پرورلک مشکاپندک دینلان سیئه اوغیرت مفرطه ناجیادر که متخیله به انعطافی حالنده باعث ذوق اوله جق بر فکری - قاعده نیک مساعد اولدیننه باقرق ماحی لطافت اولان بر تمسیر ایله افاده و یاشدت و صلابته مدار اوله جق اک موافق اک کوزل بر تمسیری - اک بیگانه اک درشت بر تمسیر اغورنده فدایه بادی اولور که بو صورت، کرک لسانی کرک نفس ناطقه بی ضیق برداره ایچنه الهرق منابع ارتقای فکری عقامت و جموده القا ایله.

[۱] سجم بردازلوق، و قدم پرورلک غیرتک فقدان مطابقتنه نه مرتبه لرده تأثیری اولدینی اکلاوق ایچون دخی مثال آتی کافیدر:

« میانه لرنده نبوتیافته مرکز صدق و سداد اولان ضابطه جدیدت خلوص و داد و رابطه قویه حسن وفاق و اتحاد که جانبینه مقصد اصلی

[۱] تعلیم ادیبانک مشکاپندک بحثنه مراجعت اولنه.

اولان استقرار اسایش بلاد و عباد امنیه لرینی ضامن و متکفل حکمنده اولدقلری وارسته قید و اشتها درر. بوقضیه نیک علی الدوام تحکیم و تشیدی لوازمنه اهتمام و ادنا مرتبه اهمام اختلال شایه لرندن توفی به دقت و اقدام اولنلق مسئله سی دولتین فحیمتین و کلا و مأمور لرینک بالتبع وبالطبع ملتزم حقیقیلری اولملری ایجاب ایلدیکی [۰۰۰] بر تو پاشا

۳۲ - آهنگ - [آهنگ دینلان رکن اسلوب انسجام کلامدن نایج اولان بر ذوق سمعیدر که نفس ناطقه نیک (مظروف الفاظ) اولان معانی به میل مخصوصی اوساییده وجوده کلور.

واقعا افکار و ملاحظات نه مرتبه عالی ونه درجه اصیلانه و بارلاق اولورسه اولسون لفظ که مخارجیه اعتماد ایلان اصوات متکیفیه دن حاصلدر، تناسب و لطاقندن بری اولورسه غرام و نشاط روحه بدل مستلزم کلال واضطراب اولور.

نته کیم عرب شاعر مشهوری متنی:

اذا ما صافح الاسماع يوماً
بتمت الضمائر والقلوب

نظم رنگینیه او مزیتک محاسنی + غرب متاهیر ادب اسندن بو الودخی: « سامعه بی زخم دار ایدن الفاظ، مزیات و افکارک لطافت و حسن تأثیرینی محو ایله.

قول مدققانه سیله فقدانی حالنده کی محذوراتی نه کوزل بیان ایتمشلردر آهنگ، آهنگ مفرد و آهنگ کلام، آهنگ تصویری به اریلیر.

آهنگ مفرد: کله لریک کراهت سمعدن برائتیه تحقق ایله که بودخی تناسف حروفدن خلوص و مصونیتنه، افاده دیکرله: انتزاج حروف و تناسب اصواته وابسته در.

تناسف حروف که تلفظده موجب ثقل و رکاکت اولان بر حال

و کیفیت ابله تفسیر اولور. عموماً کراهت سہمی و اوجہتہ آہنک سزلکی موجب اولق ضروریدر. [بویاہ بالادہ محل مخصوصندہ بالاطراف بیان ایدلشدہ.

[آہنک عبارہ - کلامک کراہت سمعدن برائتیلہ وجود بولور. بودہ اولاً - تناقر کلماندن خلوصہ، افادہ دیگرلہ حسن امتزاج کلماتہ عرض احتیاج ایلر.]

[ثانیاً - کثرت تکراردن مصونیتہ، ثالثاً - تتابع اضافاندن برائتہ، رابعاً - اولوب بولوب، اولدیفندن بولدیفندن و بولرہ بمائل افعال و ادواتک محلدہ استعمال اولمنسہ.

خامساً - معترضہ لک امتداد و تکرر ایتمامنہ، سادساً - جہلر بیندہ لفظاً و معناً توازن و تناسب بولمنسہ و ابستہ درہ، [کہ بوتلرک برچوغی اصول فصاحتمزده بیان اولدقلمری کی برطاقیدہ یعنی رابعاً خامساً سادساً قیودی التده اوللرده کتب آبیہدہ یازلمش اولدیفندن اصول آہنک عبارہدہ معلوم اولمش اولور. و آہنک تصویرییہ متفرع مواد مجامع الادبک سکنجی کتابندہ محرر اولوب وجوہ بلاغت دینلان شرائط خصوصیہ دخی بونی تعقیب ایدن معانی کتابندہ یازلدیفندن انلری بورادہ یازمغہ لزوم کورمدک. و من الله التوفیق.

برنجی کتابک صوکی
(قصاب مطبعہ سی)

تدریسات اعدادیه کتبخانه سندن

(اونجیبی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول تحریر. اصول کتبت و خطابت. اصول تنقید] کی قلمری حاوی اون کتاب اصلی ایلر ترجمہ لردن مرکبہ دیگر درت کتاب فرعیدن عبارتدر

ایکنجی کتاب

علم معانی

محرری
ارکان عربیہ قائم مقام لردن مناسبتی

محمد رفعت

معارف نظارت جلیہ سنک فہمندیہ طبع اولمدر

در سعادت

(قصاب) مطبعہ سی - باب عالی جاندہ سی نومرو ۲۵

صاحب دنا سزی : کناجی قصاب

۱۳۰۸

مَقَدِّمَةٌ

۳۳ - علم معانی : الفاظی مقتضای ظاهره توفیق ایدرک
کلامی ایجاب حال و موقعه و مقتضیات احواله تطبیق قبیلان حالات
وقواعد و اصول و فوائدن بحث ایدن علمه دینور.
الفاظک مقتضای ظاهره موافقتی ایله کلامک ایجاب حاله مطابقتی
کورمک ایچون

قدمای شمرامزک فخری مرحوم فضولیک بغداد وصفی حقدده
اولان شو :

جدا بغداد خیرانجام جمعیت اثر
صکیم اولوبدر مظهر آثار لطف کردکار
اولیا برچی دیرم زیرا که خاک اشرفی
بقعه بقعه اولیاء الله اولمشدر مزار
بونده باقیدر نشان معجز فخر البشر
طاق کسری نسخه ملک ملوک کامکار
بونده باغلامش غزا شمشیرنی سلطان روم
بونده صالحش سایه اقبال شاه ذوالفقار
بونده قیلمش سر حق ظاهر شهید کربلا
بونده در تحقیق صدق و کذب ایچون دارالعیار

مفتاح کنوز دقایق لسانه بوکتابک هادی اولدیر یعنی علم معایره .
اسی اساس ادب بودر .

مجامع الادبک برنجی جلدی اولان علم بلاغندن

ایکینجی کتاب

علم معانی

بونده اولش منتشر قیزی امام اعظمك
بونده بولش بهره علم شریعت انتشار
صحن صحرائنده بیک لیلی و مجنون جلوه کر
کوهساری اوزره بیک فرهادوشیرین باده خوار

ایات دلنشینته عطف نظر ایدوب حال و شاه موافق اولدیغنی
کورمک کفایت ایدر.

۳۴ - کلام : حاوی اولدیغنی کله لرك نسبتلری تام اولوب
مخاطبه تمام بر فائده ویره رک بشقه برسوزنه انتظاردن مستغنی قیلان
ترکیبدن عبارتدر.

۳۵ - نسبت : بر شینک یانبوقی و یاسلی قصدندن عبارتدر که
«نسبت نبوتیه» و «نسبت سلیه» ناملریله یاد اولور.
کلامی ترکیب ایدن کله لردن بر سینک کرک نسبت نبوتیه ایله
اولسون کرک نسبت سلیه ایله اولسون دیگر بر کلهیه نسبت اولمنه
«اسناد» و بو کله لردن نسبتی حاوی اولان کلهیه «مسند» و کندوسیچون
نسبتک مفهومی ثابت و مسلوب اولان شینه «مسندالیه» دینورکه :

۱ - احمد کلدی

۲ - کوندوز آیدنلقدر

۳ - علی کلدی

۴ - کیجه آیدنلق دکدر

جمله لرندن برنجیده «کلدی» اوچنجیده «کلدی» کله لری وردد
نسبتی و ایکنجیده «آیدنلقدر» و دردنجیده «آیدنلق دکدر» سوزلری

تنویر نسبتی حاوی اولدقلرندن اشبو «کلدی» کلدی. آیدنلقدر.
آیدنلق دکدر» سوزلری مسند اولوب کلك نسبتک مفهومی برنجیده
اثبات و اوچنجیده سلب، آیدنلق نسبتک مفهومی ایکنجیده اثبات
دردنجیده سلب اولدیغندن «احمد» علی. کوندوز. کیجه، سوزلری ده
مسند الیهدر.

یعنی : جمله اسمیه لرده مبتدائر مسندالیه و خبرلر مسند و جمله
فعلیه لرده فاعل و یا نائب فاعلر مسندالیه و فعللر مسنددر.

۳۶ - کلامک مدلولی اولان نسبتک خارجده مطابق و یاغیر
مطابق اوله جنی بر نسبت وار یعنی نسبت موجوده صدق و کذب
محمّل ایسه اول کلامه «خبر» و «جمله» خبریه، دینور. و اگر اوله
بر نسبت خارجیه بولمز یعنی صدق و کذب دلالت ایتیموب نسبت کندی
تفسیره قائم اولورسه اکاده «انشاء» و «جمله» انشائیه، دینور.

مثلا نسبت نبوتیه اعتباریه، «خواجه افندی مکتبده در» دینلدیگی
زمان کلامک مدلولی اولان خواجه افدینک مکتبده بولمنسی یا طوغر پدر
یاخود یا لانددر یعنی بونسبت یا خارجه مطابق و یاغیر مطابقدرکه اگر
فی الواقع خواجه افندی مکتبده ایسه خارجه مطابق یعنی صادق،
دکل ایسه غیر مطابق یعنی کاذب اوله جفتدن و بالعکس نسبت سلیه
اعتباریه «احمد اوده دکدر» دینلده که ایستر کرچک اولسون ایستر
یا لان اولسون افاده جه خارجه بر نسبتی اولدیغندن بو جمله لرك ایکیسیده
خبر نوعندن برر جمله خبریهدر.

فقط نسبت نبوتیه اعتباریه «اوکنه باق» اوصولو اوتوره و نسبت

سلیه اعتباریله «اورایه باقه» قوی آجه، جمله لرنده کی تیتلرک صدق و کذب متصور اولیوب نیت کندی. نفسیه قائم اولدیغندن بونلرده و انشاء، نوعندن برر، جمله، انشائی، دره.

اشبو تعریفندن مستبان اولورکه کلامک متضمن اولدینی اسناد دخی، اسناد خبری، و انشاء نامریله ایکی نوعدر.

۳۷ — تعریفات سابقه به نظر آ کلامک ارکان اصلیه سی مسند و مستدالیه دن عبارت ایسه ده «حال، تمیز، منعلقات فعل، دینلان» متممات جمله، دخی مسندک قراعتندن اولدقلرندن مفردات اعتباریله اول باول مسند و مستدالیه ایله متممات جمله بی نظر اعتباره الدقدن صکره اسناد خبری و انشاء احوالی بیلیمک لازمه دن اولدینی کبی کلمه لرله جمله لرک یکدیگرینه اولان «عطف و ربط» مثله سندن ظهور ایدن «وصل و فصل» ماده سنی و کلامک ایجابنه کوره برشینه تخصیص ایدلمسده کی «قصر» اصولی و کلامک اوزون و یا قصه اوله جفت کوره لابد اولان «ایجاز و اطناب» و بونلر میاننده بولنان «مساوات» سبکرینی تعلم لازم کلدیکندن اشبو فن معانی «مستدالیه» مسند، متممات جمله، اسناد خبری، انشاء، قصر، وصل، فصل، ایجاز، اطناب و مساوات، نامریله سکز باب اوزرینه تدوین اولندی.

باب اول

﴿ مستدالیهک احوالی ﴾

۳۸ — مستدالیه عارض اولان احوال:

اولاً — تقدیم و تاخیری

ثانیاً — ترک و ذکر

ثالثاً — تعریف و تنکیری

رابعاً — توصیف

خامساً — عطف و تکیدی

سادساً — مقتضای ظاهره مخالف ایرادی

کبی باشلیجه الی شیدن عبارات اولدقفسدن هر بری برر فصل خصوصه ادخالاً بوجه آتی تحریر اولندی.

(برنجی فصل)

مستدالیهک تقدیم و تاخیری

۳۹ — لسانک طبیعتی اقتضاسنه و شیوه سی ایجابیه نحوی

قواعدینه کوره هرینک جمله اسمیه لرنده مستدالیه مقدم مسند مؤخر

و جمله فعلیه لرنده مسند مقدم و مستدالیه مؤخر یعنی «زید قائم»

جمله اسمیه سنده مستدالیه اولان «زید» مقدم و مسند اولان «قائم»

مؤخر اولوب انحق و قام زید، جمله فعلیه سنده مسند الیه اولان زیدک مؤخر و مسند اولان قام نک مقدم اولسی و فارسی ایله ترکیده کړک شیوه لسان کړک قواعد نحویه مقتضیاتی هم جمله اسمیه، هم فعلیه لوده مسند الیه مقدم و مسند مؤخر یعنی کړک و این مرد خوبست و احمد ذکیر، جمله اسمیه لرنده کړک و بهار آمد، و قیش کچدی، جمله فعلیه لرنده مسند الیه اولان و مرد، احمد، بهار، قیش، کله لرینک مقدم و مسند اولان و خوب، ذکی، آمد، کچدی، کله لرینک مؤخر اولسی یعنی نحو قواعدیه بونلرک بوسورتله ایراد ایدملری لازمدر، انحق بعض معانی دقیقه نک ایرادی ضمیمه شونج طبیعی به باقلیه رق مقدم مؤخر و مؤخر مقدم اولورکه بو کبی حاللر ایجاب حال ایله اقتضای مقامه کوره بک چوق ایسه ده اک مهملری و لسان عثمانیده ده جاری اولانلری بوجه آتی بیان اولنور.

۳۰ — مسند الیهک تقدیمی: بالاده کی ماده ده تعریف اولندی بی وجهله مسند الیه کلامده اهم اولدی بی ایچون عربینک جمله فعلیه سندن بشقه لسان عثمانی بی ترکیب ایدن اوج لسانک جمله اسمیه لرنده و فارسی ایله ترکیبک جمله فعلیه لرنده مقدم اوله رق ایراد اولنور و بو تقدیمه سبب بر چوق شیلر و ارایسه ده اک مهملری و لسان عثمانیده ده جاری اولانلری آئیده مندرج نکر حالدن عبارتدرکه اشبو حالاتدن:

برنجیسی: مسند الیه کلامده اصل اولدی بی جهته عربینک جمله اسمیه سیله فارسی و ترکیبک هر ایکی درلو جمله لرنده مسند الیهک تأخیری و مسندک تقدیمی مقام اقتضا ایتمکجه و بواسلدن عدولی ایجاب ایدمک بشقه بر سبب بولمکجه مسند الیه دائما مقدم ذکر اولنور.

مثلاً: و رجل قائم، شاه عادلست. خواجهم طلدر، جمله لرینک ایرادی صره سنده حال و مقام بشقه برشی اقتضا ایتمدیکی و مسند الیه اولان و رجل، شاه، خواجه، کله لرینک تأخیری موجب بر حال اولدی بی صورتده و قائم رجل، عادلست شاه، طلدر خواجهم، دیمک جائز اوله مز، اشبو:

دوست بی پروا فلک بی رحم و دوران بی سکون
درد چوق هم درد یوق دشمن قوی طالع زبون
یتنده ایسه عدول ایجاب ایدمک اسباب اولدی بی ایچون قاعده اساسیه اوزرینه و دوست، فلک، دوران، درد، هم درد، دشمن، طالع، مسند الیهلری ادات خبری محذوف اولان و بی پروا، بی رحم بی سکون، چوق، یوق، قوی، زبون، مسند لرینه نسج طبیعی اوزره تقدیم ایدمکدر.

ایکنجیسی: خبرک ذهن سامعده تقرر ایتمی مقصدیه مسند الیه مقدم ایراد اولمق لازمدر. عربیدن (ابو العلامعری) نک

وَالَّذِي حَارَتِ الْبِرِّيَّةَ فِيهِ

حَيَوَانٌ مُّسْتَحَدَّثٌ مِنْ جِبَادِ

یتیه فارسیدن (قآ آنی) نک:

آن بهشت جهانیان که جحیم

ز آتش سطوت او یک شرراست

یتنده و ترکیدن:

دانه دانه اول عرق طره برتابده

قطره قطره زاله لر در سنبل سیرابده

بیتده مسند البهاری حاوی اولان مصراع اوللری سمع مخاطبه واصل
اولور اولمز نظر دقتی خبره عطف ایله مصراع ثانیلری کوزل دیکلر
و بوجهته خبر لازم انده تقرر ایلر .

اوچنجیسی : تمجیل مسرت قصیده حسن تقاؤل ایچون مسند الیه
مقدم ذکر اولنور . قرآن عظیم الشانده :

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ الرَّحِيمِ

آیت کریمه سیله برته شریفه دن :

بَشْرَى لَنَا مَعْتَرِ الْأِسْلَامِ إِنْ لَنَا

مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنَا غَيْرَ مُهْمٍ

بیتده وشاعرك :

سَلَامٌ عَلَى سَلْمَى وَمَنْ حَلَّ بِالْحَمَى

وَحَقَّ لِنَلِي رِقَّةً إِنْ يَلْمُ

وفارسیدن صهبائینک :

دوست اندر ره موافق شد دلا

شادمی باید شود در این سفر

بیتده وشيخ سعدی مرحومک :

پیغام آشنا نفس روح پروراست

مکتوب خوش پیام نیم وصل دلبراست

بیتده وترکیدن :

سودیکک کلدی ینه زرده لرا اولسون آکوکل

بو بهار عالی ذوق وصفالره کچیر

بیتده وشو :

کرم ساقی بیمنت فلک بیما نه همت

امیدو کام هم صحبت امل بزم مهبادر

بیتده وریاضینک :

روح معنا غدای جانمدر

فیض قدسی طقیل خوانمدر

بیتده اولدینی کبی .

دردنجیسی : تمجیل مسائت قصیده ابراز شامت ضمنتده مسند

الیه مقدم ایراد اولنور . قرآن عظیم الشانده :

وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ

إِلَهِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ

آیت کریمه لر یله ابی ثمامک :

تَقَاتُكَ فِي الْحُسُونَةِ عَنْكَ يَبِي

بَانَكَ تَسْتَطِيلُ بِحِنْ صَبْرِ

بیتده وینه مشارالیهک :

رَوَيْدَكَ أَنْ جَهْلَكَ سَوْفَ يَجْلُو

لَكَ الظُّلْمَاءُ عَنْ حَزَنِ طَوِيلٍ

بیتده و فارسیدن (فلکی) نک :

قضا ز جستن تنها نه روی داند و نه ره

اجل ببردن جهانها نه کیف داند و نه کم

بیتده و ترکیدن :

جنال عاقبت کوستردی تأثیرین

خراب آباده دوندی بیت معمورم

بیتده و باقی مرحومک :

جرعه جام بلا انجام غم بیهوش ایدوب

عاقبت قیلدی خار درد و سخت سر کران

بیتده و شیخ الاسلام مرحوم عارف حکمت بکک :

بهیمیت چراگاه صفادر

غم عالم بی آدم ایچوندر

بیتده و ریاضینک :

کوکب نحس اکبر طالع

باغ اقباله دیده باغدر

بیتده و شاعریک :

خلقه غدر ایلیانک عاقبتی خیر اولماز

کندی بولماز سه ده بر کون اولور اولادی بولور

بیتده اولدینی کبی :

بشجیسی : ایهام قصدیله در که مستند الیهک مضمونی خاطرده
اولوب اونودلمدیغنی بیاندن واکا ایمادن کنایه ایچون مستند الیه مقدم
ایراد اولتور. عربییدن «بها زهیر» ک :

شوقی الیک شدید

کاعلمت وازید

وکیف تنکر حبا

به ضمیرک یشهد

قطعه سیله ینه مشارالیهک :

و حاجتی فعی مولای یند کرها

فاتی للتقاضی منک حجلان

بیتده و فارسیدن رشید و طواطک :

بخشش تو برون شده زیبان

حاجت من فزون شده زمقال

بیتده و ترکیدن باقینک :

تقد وقت اولدی بزه اشک سفید ورخ زرد

درد و غم طالیز آجه و آلتونلر ایله

بیتده و دیگر بر شاعریک :

احتیاج انسانی بر یر کزدیرر

کزمز آدم اولمیدی احتیاج

بیتده اولدینی کبی :

التجیسی : تلذذ ایچون مستد الیهک مقدم ایرادی لازمدر
عربیدن قائلی معلومز اولیان شو :

يَالَيْلُ اِنَّ الْحَبِيْبَ وَاِنِّي

فَقَدْ يَالَيْلُ دَهْمَ خَيْلِكَ

یتنده وفارسیدن شیخ سعدی مرحومک :

این خط شریف ازان بنان است

وین نقل حدیث ازان دهان است

یتنده و ترکیدن هلالینک :

چشم منی شراب ناب ایچمش

دل بر یاندن ککبا بدن ایستر

یتنده وریاضینک :

بوسه لعلی شاهد اعجاز

وقف جاوید آسماندر

یتیه شو :

عکسک آینه سی سینه کدر

عکسک سینه سی آینه کدر

یتنده اولدینی کبی .

یدنجیسی : قصر و تخصیص ایچون مستد الیهک مقدم ایراد

اولتمسیدرکه بوراده اولان قصر اداتله اولیوب قصر معنوی قیلندن

اولسی شرطدر . نته کیم عربیدن بهاء زهیرک :

وَ اَخُوکَ مِنْ شَهِدِ الْوَقَاةِ بُوْدَه

وَشَكَا لَمَّا اَتَشَكُو مِنْ اَلْحَدِّ نَانَ

یتنده وفارسیدن قاتینک :

سخا بردست تو ختم است

سخن بر نطق من ختم است

یتنده و ترکیدن کاظم پاشانک :

کرم اولدرکه بلا واسطه دست سؤال

سائلک کیسه آمان ایده مالامال

یتیه مذکور فارسی یتک ترجمه سی اولان شو :

سخاوت سنده ختم اولمش

سخفده بنده ختم اولمش

یتنده و باقینک :

انسان اولدرکه آینه وش قلبی صاف اوله

سینه کده نیلر آدم ایسه کینه پلنک

یتنده اولدینی کبی .

سکزنجیسی : ترکیده دهر . هیچ . بر طاقه و بونلرک امثالی تعمیم

ادات و کلماته مقارن اولان مسند الیهلر تقدیم اولنور

اسعد مخلص پاشانک :

هر کسک عالمده بیک مافوقی ، بیک مادونی وار

مصر اعیله

برشاعرك :

هیچ برکته بی اغلاده ماز
مکر اول شعله ووره قارشوبام قه

بیته وکذا :

بر طاقم یولجی بو کون کلدی بوجایه اورادن
حمد اوله عافیتکدن خبر آلم هله بن

بیته اولدینی کبی .

۳۱ — مسند الیهک تأخیری : حال و مقام مسندک قدیمیله

مسند الیهک تأخیری اقتضا ایستدیرر یعنی بوندن اول بیان اولنان
سکز سیه غلبه ایده جک بر مناسبت کلیرسه مسند الیه تأخیر اولتور .
فقط لسان عثمانی شیوه سنده مسند الیهک کلام مشورده تأخیری همان
جائز دکلدردینه جک راده ده مخالف اصول اولوب شعرده ایسه اک
زیاده یدی صورتده جائز اولورکه اول صورتلرک :

برنجیسی : وصفی تقویه مراد اولدینی زمانده مسند مقدم ذکر

اولنوب مسند الیه تأخیر اولتمقدر . نایینک :

نور خدادر آینه جان انیسا

احکام شرعدر کهرکان انیسا

بیته ینه مشار الیهک شو :

مشرق فروز فیضدر انوار اولیا

سرمایه شهود در آثار اولیا

بیته وینه مشار الیهک شو :

سرمه در خاک دری حضرت محی الدینک
کیسادر نظری حضرت محی الدینک
یتارنده اولدینی کبی .

ایکنجیسی : اسنادک حکمنی تشدید ایچون مسند مقدم ذکر
اولنوب مسند الیه تأخیر اولتور . روحی بغدادینک :

معرفتدر فصل ایدن عالمده جنسندن سنی

ای دین انسانم اول بیلکه انسانلق نه در

رزق مقسومه قناعتدر مالی حکمنک

گاه حرص نوشکار ایله شکار الدن کیدر

یتک وعاصم چلینک :

قابلیتدر حصول مطلبک سرمایه سی

الده استعداد اولنجه کارکندین کوستر

یتک وواصفک :

محتی کندینه ذوق ایتمه در عالمده هنر

غم وشادی فلك بویله کلور بویله کیدر

یتک مصرع اوللرنده وخیالینک :

زاله لردر اشک چشم خونقشانی بلبلك

برک کلدردینه داغ نهانی بلبلك

یتک ونایینک :

رشک ایدر بیضه سنه بیضه طاوس بهشت

بند اولور زلفه سنه عقده زلف حورا

یتک وینه مشار الیهک :

کورمدی طرزینی طغرا کثر ایوان فلک
چکمدی رسمنی توقیی دیوان قضا

یتنک وینه مشار الیهک :

دوشه دی مهر فلک بوللری دیبالر ایله
ایتدی تشریف چن ملکنی سلطان بهار
یتنک هرابکی مصر علرنده اولدینی کبی .

اوچنجیسی : حکم اسنادی آمین ایچون مسند مقدم ذکر اولنوب

مسند الیه تاخیر اولنور

شاد ایدر غمکین دلی الله برپوزدن دخی
فتح ایدر هر مشکلی الله برپوزدن دخی
یتیه راغب پاشا مرحومک :

منافی ادبدر هر طلبده شیوه ابرام
آنکچون جلوه کردر صورت نهی اوزره مطلبلر

یتده اولدینی کبی .

دردنجیسی : سبب بیانیله اثبات ایچون مسند مقدم ذکر اولنوب

مسند الیه مؤخر ایراد اولنور :

احرام بی نهاییه ایله پردر آسمان
نبت اولنسه ذره دکلدن بو خاکدان

یتده کی کبی .

یشنجیسی : تعجب و تردید موقعهده مسند مقدم و مسند الیه

مؤخر ذکر اولنور :

کوکل بیلم نه شمعک برتو افروز اولدی نورندن
که قانوس خیال سینیه صیغماز سرورندن
یتده اولدینی کبی .

التجیسی : شعر بر ماده نك تعريف و بیانیه و یاصفته مخصوص

اولورسه اکثر مسند مقدم مسند الیه مؤخر ذکر اولنور . باقینک :

اورینتور فرقه بر تاج مجوهر سنبل
اولدی اقلیم چن تحت سرور سنبل
یتده وریاضینک :

اولسیدی ملک شاه شاه جم مقدار شمع
فرقه کیمزدی دائم افسر زرکار شمع
یتده وعاکف پاشانک :

جان ویرر آدمه اندیشه صهای عدم
جوهر جانمی عجب جوهر مینای عدم
یتده ونبجایینک :

آشفته اولوب سنبل دلداره بنفشه
یوز سوردی یره دردایله بیچاره بنفشه
یتده و تقمینک :

عقده سر رشته راز نهانیدر سوزم
سلک تسبیح در بیع المانیدر سوزم
یتده کی مظلملریله ابتدا ایدن قصیده لرنده ورشید پاشانک :

خته ناطقه به روح فزادر خامه
ذات عیسی کبی اعجاز نامدر خامه

وجودت باشانک :

جسم الفاظه روان بخش ادا در خامه
مهده علیایه صورزای ادا در خامه

وفضولینک :

طوتشده عشق اودینه شاد کوردیکک کوکم
مقید اولدی اول آزاد کوردیکک کوکم

وطیار باشانک :

آصفک مقدرینی بیلمز سلیمان اولیمان
بیلمز انسان قدرینی عالمده انسان اولیمان

ونابینک :

اشراح سینه در کلکشت سحرادن مراد
انکشاف عقده دلدن تماشادن مراد

وبینه مشارالیهک :

گرچه زندان کیرتنک مجلس تندر کوکل
شهنشین عرش ایله روزن بروزندر کوکل

وحشمتک :

حقایق آشنای عالمه بیکانه در دنیا
عمارتیاب استغایه بر ویرانه در دنیا

وبینه مشارالیهک :

ویرکیدر نطق سخن سازمزه حسن ادا
یاراشیر شیوه آوازمزه حسن ادا

وبلیفک :

قالب هر سخن دلکشه جاندر معنی
شعر وانشاده خفی روح رواندر معنی

وبینه مشارالیهک :

تهدر بار غمدن بزمده پر بادده در مینا
مثال سرو سنک طغدن آزاده در مینا

وبینه مشارالیهک :

فروغ بدر رخسارکله بدر تامدر مرآت
جهانده یوقه هم رنگ سواد شامدر مرآت

وبینه مشارالیهک :

جاندر معنی رنگین اکاتندر الفاظ
نشوه روح مضامینه بدندر الفاظ

مطلعه لر یله ابتدا ایدن غزل لر نده هپ بویله در .

یدنجیسی : کیفیتی بعدالاسناد تفصیل ایچون بینه مسند مقدم ذکر
اولنوب مسند الیه تاخیر اولنور .

فضولینک :

نه لطفدر بینه کیم خطه عراق و عرب
کال معرفت کردکاره اولدی محل

نشان رونق بغداد در بوکیم قیلمش
ظهور لطف مجدد خدای عزوجل

مصور ایلدی نقش سعادت ابدی
بساط بقعه بغداده نقش بندازل

منور ایلدی عدلیله اولیا برجن
های اوج هنر قطب اعدل واکمل

مبین شرع شریف نبی (محمدبک)
که ذکریدر سبب ذکر احمد مرسل

ایاتنده اولدینی کی .

ایکنجی فصل

مسند الیهک ترک وز کری

۳۲- علم معانی و بیانده امام اولان صاحب و تلخیص و خطیب دمشق حضرت نوری تلخیصی ایضاح ایچون و ایضاح نامبله یازدینی بر اثر نفیسنده (مسند الیهک ترک و ذکر مقاماتی او قدر چوقدرکه جمله سنی درج و ضبط ایتمک مستحیلدر. بناء علیه بو کیفیت عقل سلیم و طبع مستقیم اربابنه حواله ایدرک اک مهم جهتلرینی ایراد ایله اکتفا ایلدک) بیورمش اولدینغه منی بزده بومبخته شایان اهمیت اولان جهتلرینی تفریق ایدرک تحریر ایلدک.

۳۳- مسند الیهک ترکی: ظاهر حالک کوستره چکی اقتضا اوزرینه و کلام و مقامده قرینه بولنق شرطیه مسند الیه یدی ۲۰ م موقعده ترک اولنورکه اول موقعلردن:

برنجیسی: مسند الیه دلالت ایدرک قرینه پک زیاده واضح اولورسه عیندن احترازاً اول مسند الیه ترک اولنور. مثلاً: «خواجه افندی کلدی؟»، «سؤالنک جوابی قاعده اوزره» «خواجه افندی کلدی» یاخود «خواجه افندی کلدی» صورتلرندن عبارت ایسهده مسند الیه اولان «خواجه افندی» غایت واضح صورتله بیله جکندن بوراده تکراری عبت اوله جنی جهتله مذکور سؤاله جواباً بالکزه کلدی» یاخود «کلدی» دنیلدیکی و کذا طعامه حاضر لسان برجهتده صاحب

خانه اوشاغه خطاباً ویمک حاضر می؟ دیدکده اوشاق قاعده اوزره ویمک حاضر دره یاخود ویمک حاضر دکلدره ویمک لازم ایسهده ویمک مسند الیه ذکرا تمک عبت اوله جفتدن جواباً حاضر دره یاخود ههوز حاضر دکلدره دیه جواب ویردیکی کی.

ایکنجیسی: قرینه نک وضوحی حالتده مجرد اختصار ایچون مسند الیه ترک اولنور: عربیدن زهیرک:

مَوْلَى تَرَى بَيْنَ الْأَنَامِ وَبَيْنَهُ
فِي الْقَدْرِ مَا بَيْنَ الثَّرِيَا وَالْتَرَى

یتک ابتداسنده اولسی لازم کلان هوه مسند الیه و فارسیدن:

صاحب تیغ و قلم مالک جام و خاتم
آصف جم عظمت داور جمشید و جم است
یتسه مدوح اولان مسند الیه ترکی و ترکیدن ریاضینک:

زمان عیش و شادیدر، دم اقبال دوراندر
فلک هپ ایتدیکی اوضاعه تمیدی پک پشیماندر

یتک مصرع اولنده معناً «زمان زمان شادیدر» وقت دم اقبال دوراندر، ایکن قرینه دلالتیه اختصار ایچون «زمان ایله وقت» مسند الیهلرینک ترکی کی.

اوپنجیسی: تنظیم قصد اولدینی و مسندن تمامی معنی منقهم اولدینی تقدیرده مسند الیهک شانه تعظیم و علو کینه تکریم ایچون

اول مسند الیه ترک اولنور. عربیدن شیخ سعدی مرحومک مقدمه
کلیتاً منده واقع :

شَفِيعُ مُطَاعٌ نَبِيٌّ كَرِيمٌ
قَسِيمٌ جَسِيمٌ بَسِيمٌ وَسِيمٌ

بیتیه مشار الیهک :

بَلَّغَ الْعُلَى بِكَمَالِهِ
كَشَفَ الدُّجَى بِجَمَالِهِ
حَسَنَتْ جَمِيعُ خِصَالِهِ
صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ

قطعه منده حضرت فخر کائناتک اسم سعادت لرینک و فارسیدن ینه شیخ
سعدی مرحومک :

کاهی ز سنک چشمه آب آورد بدید
کاهی ز آب چشمه کند سنک زره سا
کاهی بضع ماشطه بر روی خوب روز
کلکونه شفق کند و سرمه رجا

قطعه سیاه ترکیدن جناب نایینک :

عجب وضع ایلمش بوبارگاه حکمت آمیزی
که کمتر صنعی درک ایلینجه پیر اولور برنا
بنای انتظام دین و دنیا یه ایدوب آلت
زبانه نطق و یرمش گوشه و یرمش قوت اصفا

قطعه منده اسم جلیل خدانک دلالت مسند الیه ایله منقهم اولسی جهتله
تعظیماً لشانه تذکیر اولنماتس اولدینی کبی .

دردنجیسی : ذم و تحقیر قصد یدرکه مسند الیهک فضاحت
و شاعتدن و یا سائر بر حالدن طولایی ذکر یه کریمه عد اولنوب تحقیر
ایچون اول مسند الیه ترک اولنور. عربیدن بر فنا قیلله حقتده اولان
نو :

قَوْمٌ إِذَا أَكَلُوا أَخَفُوا كَلَامَهُمْ
وَاسْتَوَقَّوْا مِنْ رِنَاجِ الْبَابِ وَالْدَارِ

بیتده مسند اولان قیلله اسمک و فارسیدن :

هزاران فته می آورد زمانرا
که نتواند یکی را چاره عالم

بیتده مستحق هجو اولان ذات اسمک و ترکیدن تیمورلنک حقتده
سویلنمش اولان نو :

نه شامت ایله کلدی کله من اولسه یدی
بیقدی و یرانه یه دوندردی بومعموره لری
بیتده مسند الیه اولان اسم تیمورک ترکی کبی .

بشنجیسی : تخصیص ایچوندرکه مسندک مفهومی انجق مسند الیه
مخصوص اولدینی صورتده اول مسند الیه ترک اولنور و بونده ایکی شق
واردر :

شق اول : خصوصیتک حقیقی اولسیدر د خالق لما یشاء و ه فعال

لما یرید، کبی که بو خصوصیتار جناب حقه محقق اولدیغندن بورالرده مسند الیه ایرادینه حاجت یوقدر .

شق ثانی: خصوصیتک ادعائی اولمیدرکه مخبرک ظنته کوره اوشی اکا مخصوص دیمکدر . بو حالد مسند الیه ترک اولنه ییلور . عربیدن ابوالطیحانک :

أضائت لهم آحسابهم ووجوههم
نجوم سماء کلا آفتت کوکب

یتک ایکنجی مصرعی اولنده مسند الیه اولان قیله اسمک ترکی وفارسیدن عنصرینک:

خلق عالم سرتسر دانشد همین
راست می گوید همیشه عادلست

یتده مسند الیه اولان مدوحک اسمک ترکی و ترکیدن:
یکانه منبع لطف و عنایت، مرحمتدرکیم
عباداللهه آبا سیله اجدادندن اشقدر

یتده بنه مسند الیه اولان مدوحک اسمک ترکی بوقیلدندر .

التنجیسی: مکالمات و مخاطبانده حسب اللزوم مسند الیهک

ترکیدرکه بوندهده باشلیجه درت شق وارددر .

شق اول: مسند الیهک استماعندن مخاطبک قلبنده تأثرک آرما

می مطلوب اولان محله اول مسند الیه ترک اولنور . مثلا برینه سودیکی بردانک وفاتی سویلندیکی صرهدده « فلان وفات ایتمش،

دیمکدن ایسه « بیچاره خسته من عاقبت وفات ایتمش، دیمک وبوکا مشابه طرزده اداره لسان ایلمک کبی .

شق ثانی: حین حاجتده مسند الیهک مضموتی انکار قولای اولوق ایچون اول مسند الیه ترک اولنور . مثلا: حضاردن برینه دائر ایکی کنشی یتنده ذم سوزی کچدکده « شو آدم نه آلقدر، دیه جک یرده بالکنز « نه آلقدر، دیمک کبی که:

نه لرایندی بکا کورسه ک
اوتانمز الحق عار لانمز

نشیده سی ده بوقیلدندر

شق ثالث: مسند الیهک ذکر یله فرصتک فوتی لازم کلان موقعده اول مسند الیه ترک اولنور . مثلا: برخر سزی تعقیب ایدن بردات دیکر لرندن استعانه ایچون « شوقاچان خرسزدر طوتیکز، دیه جک اوله وقت ضایع ایتمش اوله جفندن « شوقاچان، مسند الیهدن ترک ایله « خرسزدر، دیه فریاد ایتمی کبی .

شق رابع: ضیق مقام مناسبتیه مسند الیهک ترکیدر . مثلا بر خسته به نصلک دنیله کده بالکنز « خسته، دیمسی کبی که عربیدن:

قال لی کیف انت قلت علی
سهر دائم و حزن طویل

ینی کوزل بر مثالدرکه « اناعلیل، دیه جک برده « انا، بی خذف ایتمدر .

بدنجیبی : کتم ایچوندرکه مسند الیهک حاضر وندن اخفاسی

لازم کلدکده اول مسند الیه ترک اولنور عربیدن:

قَالَ لَتَرْبِ مَعَهَا جَالِسَةً

لَوْ قَفَّتِي هَذَا الَّذِي ارَّآهُ مِنْ

قَالَ قَتِي يَشْكُو الْغَرَامَ عَاشِقُ

قَالَ لِمَنْ قَالَ لِمَنْ قَالَ لِمَنْ

قطعه سنک مصرع اولنده کی قانتک فاعلی اولان مسند الیهک

و فارسیدن خواجه حافظک :

ككتم آه از دل دیوانه حافظ بی تو

زیر لب خنده زنان گفت که دیوانه کیست

بیتهک ایکنجی مصرعنده کی گفتک فاعلی و ترکیدن :

دیدم بر التفات ایله بکا باری یوزم کولسون

دیدم باش اوسته اولسون دعا ایله رقیب اولسون

بیتهده دیدی نک فاعلی ترک ایدلمشدر

۳۴ - فائده ۱ : برعبارتهک جمله اولانده مذکور اولان

مسند الیه جمله ثانیده و سائرده ترک اولنوب عطف علی المسند

ویا خود خبر بعد الخبر اصولیله ایراد کلام ایتمک اصول ادب اقتضاسنددرکه

کمال بک مرحومک دور استیلاء نام اثرنده واقع شو:

«سلطان سلیم: قامتی طولی مائل، او موزلرینک آراسی غایت واسع،

وجودینک نصف اعلاسی نصف اولندن قیصه، باشی جسیم، قاشلری

چاتیق، یوزی مدور و قرمز ییقلری چهره سنه غریب بر هیئت

ویرر حالده بیوک برارسلان کبی، آغزی ابری، چکه کیکی واسع،

وقور بر قهرمان ایدی.»

عبارته سنده عطف علی المسند و ریاضینک شو:

ریاضی سن نه لازم تا بودکلو خود فروش اولمق

شعالی منش هم نکته داندر هم سخنداندر

بیتهده خبر بعد الخبر اصولیله جمله توانیسنده کی مسند الیهلر ترک

اولنمشدر.

۳۵ - فائده ۲ : مسند الیه بر فمک فاعلی اولوبده ذکر

ایستلمدیکی حالده معلوم صیغه سی مجهوله تبدیل اولنور و بونسییه مبنی

مقامات عالییه یازیلان محررات وانلرله ایدیلان مختارنده و بومثللو

عالی ماده لرك شفاها و یا تحریراً تحکیمه سنده تعظیماً لشانهم فعللرك فاعللر نندن

عبارت اولان مسند الیهلر ترک اولنورق افعال مجهول صیغه لر یله ایراد

ایدیلور و بونسییه مبنی درکه مقامات عالییه یازیلان محرراتک بالالریله

القابته و ظرفلری اوزر لرینه اسم یازلیوب غائب صورتنده ادا اولنور.

مثلاً:

۱ - حیدودلر صلب اولندیلر

۲ - طرف عالیلر نندن آنان امرله یاپلدی

۳ - حضور عالی ریاستینا هیلرینه

۴ - دولتلو اقدم حضرتلری

کبی که بونلردن برنجیده حیدودلرک دفع مضرتی اشراب اولندیقندن
صلب ایدنلرک ذکرینه حاجت اولدینی وایکنجیده (سزدن) دیمک سوء
ادب اوله جفی جهنله انک ایرادی ایستلمدیکی واونجی ایله
دردنجیده اسم ذکر ایتمامکده تعظیم موجود اولدینی ایچون انلر ترک
ایدیش وصور مذکورله ایله ادا عادت اولمشدر .

۳۶ - مسند الیهک ذکر : مسند الیه کلامک ارکان اصلیه سندن

اولدیقندن ترکی موجب اولان بونندن اول بیان ایدیلان احوال دن
یشقه هر بر یرده ذکر طبیعیدر . انجق بالاده کی اونوز ایکنجی ماده ده
بیان اولدینی وجهله ذکر لزوم قطعی حذقی احوالی کبی تماماً
تقدیر ایدیله مدیکندن بوراده ذکرینی موجب اولان احوال مهمه دن
اهم اولان سکر صورت بروجه آتی بیان اولدی

برنجیسی : مسند الیه کلامده اصل اولدینی ایچون ذکر عبث

اولیان وحذقی اقتضا ایدله جک ضرورت قطعیه بولنیان هر بر
مخلده ذکر اولنور .

ایکنجیسی : احتیاطاً ذکر اولنور یعنی قرینه دلالتیه ترکی قابل

اولدینی حالده ترک ایدیلرک التزاماً ذکر ایدیلورکه بوده (شهادت .

استنطاق . تقریر) مثللو برلرده اجرا اولنور . مثلاً : (شوشنده بحرر

اولان بیک غروش بورجکیدر؟) سؤالک (اوت) یاخود (خیر) دیمک یاخود

(بورچدر) ویا (بورجم دکادر) جوابی کافی ایکن تقریری تقویه ایچون

(اوت اوشنده بحرر اولان بیک غروش بورچدر . یاخود دکادر)
سورتنده محیه سویاتمک لازم اولدینی کبی .

اونجیسی زیاده ایضاح و تقریر ایچون ذکر اولنور .
قرآن عظیم الشانده :

(اُولَکَ عَلٰی هُدٰی مِّن رَّبِّہِم وَاُولَکَ ہُمُ الْمَفْلُحُوْنَ)

آیت کریمه سنده واقع ایکنجی اولنک و فارسیدن فردوسینک

عمر کرد اسلامرا آشکار

عمر کرد بنایش استوار

یتده ایکنجی (عمر) ک ذکر کبی .

دردنجیسی : بالخاصه تعظیم ایچون ذکر اولنور . قرآن عظیم انک سنده :

اِنَّ اللّٰہَ یَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ

آیت کریمه سنده کی اسم جلالک و فارسیدن شیخ سعدینک :

پیغمبر آفتاب منیر است درجهان

واصحاب ستارگان بزرکند و مقتدا

یتده پیغمبر و ترکیدن برنت شریفده کی :

محمد خواجه عالم چراغ دود امتدر

وجود اقدس بوکاشانه عین رحمتدر

یتده اسم مقدس نبوی ما قبلنک دلالتیه تصریح اولنمیرق ادای کلام

قابل ایکن بالخاصه تعظیم ایچون ذکر اولنمشدردر :

بشنجیسی : تبرکاً ذکر اولنمیدر . عربیدن امام زین العابدین

حضرتلر ایچون شاعر شهر فرزدق قصیده مشهوره سنده کی :

اللّٰهُ فَضْلُهُ قَدَمًا وَشَرْفُهُ

جَرٰی بَدَاکَ لَهٗ فِی لَوْحِہِ الْقَلَمِ

یتده اسم جلال و فارسیدن عجدینک:

خدا آیات فرقا ترا بجزیریل
فرستاد و پیمبر را وحی کرد

یتده اسم خدا و ترکیدن:

یا رسول الله سنی الله لسان قدسه
مدح ایدوب لولاک ایله قیلمش سنک قدرک عیان

یتده ینه اسم جلال تبرکاً ذکر اولتمشدر. چونکه مقصوده
بو تبرک اولسیدی انلری تذکار ایتیه رک ینه عینی معناده افاده مرام
قابل ایدی. فقط بو صورتله هم تبرک ایدلمش هم ده مائلر تقویه اولتمشدر.

التنجیسی : تحقیر قصدیله ذکر اولنور. عربیدن:

تَمِّمٌ بِطَرِّقِ اللُّؤْمِ اَهْدَى مِنَ الْقَطَا
وَلَوْ سَلَكَ سَبِيلَ الْمَكَارِمِ ضَلَّتَنِي

یتده تمیم و فارسیدن فردوسینک:

منش کرده ام رستم داستان
و گرنه خری بود در سینستان

یتده رستم و ترکیدن تعینک سهام قضا سنده واقع ایاتدن شو:

عجب ار قالدیمی عرصه معناده دخی
هر ایکی جمله ده بر قجه چیقار میدانه

یتده قجه نك ذکر می محضا تحقیر ایچوندر.

یدنجیسی : تلذذ ایچون ذکر اولنور. عربیدن مجنونک :

بِاللهِ يَا ظِيَّاتِ الْفَاعِ قُلْنَ لَنَا
لَيْلَى مَنَكْنَ أَمْ لَيْلَى مِنَ الْبَشَرِ

یتده ایکنجی لیلی و فارسیدن صباهینک:

پیام آمد ز کوی جان و جان آمد
پیام اینست که با او ماروان آمد

یتده ایکنجی پیام و ترکیدن فضولینک:

گرچه جانان دن دل شیدا ایچون کام ایسترم
صورسه جانان بیلزم کام دل شیدا نه در

یتده ایکنجی جانان محضا تلذذ ایچون مذ کوردور.

سکزنجیسی : محبت و موانه ده اطاله خطاب ایله شرف لذتی
تمدید ایچون ذکر اولنور که بویله یرلرده مسند الیهی لو احقیله برابر
ذکر ایدوب سوزی اوزانق امور مستحسنه دندر. نته کم قرآن کریمده
« قَالَ وَمَا تَلَكَ بَيْنَكَ يَا مُوسَى قَالَ هِيَ عَصَايَ »

آیه کریمه سنده خطاب جناب عزته یالکز «عصای» دیمکله
اعطای جواب حضرت موسی علیه السلام ایچون قابل ایکن شرف
مخاطبه بی تمدید ایله تزئید تلذذ ایچون «هی» مسند الیهی و تفرعاتی آورده
زبان مفاخرت ایلمشدر.
فارسیدن ملا فاخرک:

هاندم خاطر م پرسید یارم کفتم از شوقی
اگرچه خسته بودم عاقبت می داد این پرسش

بیتله ترکیدن :

نچون بویله صرار مشك دیدی جانان دیدم بنده
فراقکن سنك بویله صرار دی عاشقک روی
بیتده اولدینی کی .

— اوجنجی فصل —

مسند الیهک تعریف و تنکیری

۳۷ مسند الیه ایجاب حاله کوره یا معرفه اوله رق ادا اولور
ویا خود نکره اوله رق ایراد ایدیلور که عربینک الف لام ایله تعریفی
وتنوین ایله تنکیری کی حالات ترکیبه مزه تطبیق اولنه مدیفندن بوراده
توفیقی ممکن اولانلری جمع ایله بروجه آتی تحریر ایلدک :

۳۸ مسند الیهک معرفه اولسی : مسند الیه و اضمار . تسمیه .
صله . اشارت . اضافت . کبی بش صورتله معرفه اولور که اول صورتلردن :

۳۹ اضمار ایله تعریف : مسند الیهک حکماً ذکر ی سیق ایلدیکی
حاله ضمیر ایراد ایله تعریف اولنمقدره . عربیدن :

هو البحر من ای التواحي آية
فلجنه المعروف والجود ساحله

بیتده هوه وشو :

انت الذي تنزل الأيام منزلها
ومسك الأرض من حسف وزلزال

بیتده هانت وشو :

ونحن التاركون لما سخطنا
ونحن الآخذون لما رضينا

بیتده هونحن لر وفارسیدن فیض هندیك :

من برای میروم کانجا قدم نامحرم است
در مقامی حرف میگویم که دم نامحرم است
ما اگر مکتوب نشویم عیب مامکن
در میان راز مشتاقان قلم نامحرم است
قطعه سنده کی همن . ماه و تیغ سعدینک :

گر سفی زبان دراز کند
که فلاقی فسق ممتاز است
فسق مای بیان یقین نشود
او با قرار خویش غماز است

قطعه سنده کی هاره و ترکیدن تقمینک :

بن بو حالله تنزلی ایدردم شمعه
نیلم قور تیله تم طبع هوسناکدن
بیتده هبن هوعا کف پاشانک :

بَرُّ بُو مَحْتَكِه هَسْتِي بِه كُوچَكْدَن كَلْدَك
يُوقِنِه كِيم ايلار ايدى تَرَك كِهِن جَاى عَدَم
يَتْنَدِه «بَر» وَيِنِه تَعْمِيْنَك :

سَن اَوْلَمَك اَوْلَزْدِي كَشَادِه دَل عَالَم
اِي مَا حَصَل سَرَّ مَعْمَاى زَمَانِه
يَتْنَدِه «سَن» وَسَنِيْلَزَادِه وَهِيْنَك :

سَب مِيْلَادِي رُوْز رُوْشَن آسَا نُوْر اِيْلِه مَمْلُو
اَوْ بَر بَدَر مَعْلَادِرَكِه قَدْرِي بُوِيْلِه اَعْلَادِر
يَتْنَدِه «اَوْ» ضَمِيْرِيْلِه مَسْنَد اِيْلِه تَعْرِيْف اَوْلَمَشْدَر :

• « تَسْمِيَه اِيْلِه تَعْرِيْف : مَسْنَد اِيْلِه كَنْدُوْسَنِه مَخْصُوْص
اَسْمَاهُ وَيَا كُنِيَه وَيَا لِقْبَاهُ مَعْرُفَه قَلَمِيْدِرَكِه اَسْتِعْمَالِه كُوْزِه اِيْكِي نُوْعِدَر :

نوع اول : اسماء تعريفدرکه بونکده ابي شق واردر :

شق اول : ذَهْن سَامَعْدِه دَر حَال اِحْضَار اِيچُوْن مَسْنَد اِيْلِي اَسْم
مَخْصُوْصِيْلِه ذَكْر اِيْتَمَكْدَر . قُرْآن عَظِيْم الشَّانِدِه :
« قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ »

آيت کریمه سیه قصیده برنده :

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنِيْنَ وَالتَّقْلِيْبِ

نِ وَالْفَرِيقِيْنَ مِنْ عَرَبٍ وَعَجَمٍ

يَتْنَدِه كِي «الله» وَمُحَمَّدُه الْفَاظُ مَبَارَكُه سِي وَفَارَسِيْدِن :

دَسْت اَرْتِهِيْسْت جُوْمَر اِنْسَان چِه مِيْكَنْد
اِنكشْتَرِي چُوْنِيْسْت سَلِيْمَان چِه مِيْكَنْد

يَتْنِيْلِه تَرَكِيْدِن :

كَلُوْب مُوسَى عَصَا الْقَا اِيْدِنْجِه

سَرَايَا مَسْحَر وَسَاخِر بَاطِل اَوْلْدِي

يَتْنَدِه «سَلِيْمَان» وَمُوسَى، اَسْم شَرِيْفَلَرِيْنَك ذَكْرِي كِي .

شق ثاني : تَلْذِ اِيچُوْن ذَكْر بَدْرَكِه بِالَادِه مَذ كُوْر اَوْلَان :

بِاللهِ يَا ظِيْمَاتِ الْقَاعِ قَلْن لَنَا

لِيْلَايِ مَنْكُنْ اِم لِيْلِي مِنْ الْبَشَرِ

يَتْنَدِه اَوْلْدِيْنِي وَهَر اَسَانْدِه اِمْتَالِك بُوْلْدِيْنِي كِي .

نوع ثاني : كنيه و لقبه تعريف و تصریحدرکه ترکیه مزده كنيه

اصولى اولمديغندن بونی بالكز عربجه به مخصوصدر ديه بيلورز. اندهده
اوج شق واردرکه بوشقردن :

شق اول : لَقْبُ وَكُنْيَةُ نَك مَعْنَاْسَه كُوْرِه تَعْظِيْم اِيچُوْن اَوْل لَقْبُ وَكُنْيَةُ

اِيْلِه مَسْنَد اِيْلِي تَعْرِيْف اِيْدِرَلَر . نَتَه كِيم اَبُو فَرَاْسَك :

وَلَمَّا سَارَ سَيْفُ الدِّينِ سِرِيْنَا

كَمَا هَيَّجَتْ اَسَادَا غَضَابَا

يَتْنِيْلِه عَمْرُو بِن مَعْدَةَ نَك :

كَفَالَكْ اَبُو الْفَضْلِ عَمْرُو نَدِي

مُطَالَعَةُ الْاَمَدِ الْكَاذِبِ

يَتْنَدِه مَذ كُوْر «سَيْفُ الدِّينِ» وَابُو الْفَضْلِ، كِي .

شق ثانی : لقب ویا کنیه نك معنانه كوره تخمیر ایچون مستدالیهی

اول لقب ویا کنیه ایله معرف قیلمقدور. عربیدن ابن النیهك :

رَأَتْ بَنُو الْأَصْفَرِ الْأَعْلَامَ طَالِعَةً

وَالْتَقَعَتْ بِرَمْدِ عَيْنِ الشَّمْسِ فَاحْمَةً

یتده کی «بنو الاصفرة» کی

شق ثالث : کنیه ویا لقبك صلاحتی حالده کنایه قصد ایچون

اولور. ابولهب کنیه نك ذکر کی.

۴۱ صله ایله تعریف : مستدالیهی اسم ووصوللرایله تعریفدرکه

مواقع جریانك الك مهملری بروجه آتی بیان اولنه جقیدی صورتدن عبارتدر

برنجیسی : مستدالیهی صله دن بشقه برحال ایله تعریف ممکن

اولیان محله اول مستدالیه صله ایله تعریف اولتور.

«اول ذات که دون بزمله برابر ایدی بیوک برعالمدره دیمك کی که

اکتیریا مکالماتده وبعضا فاعل وعاملی بیلنمیان آثار عتیقه بی تعریفده

استعمال اولتور. عربیدن :

واجهشت للنوا بآذ لما ریت

و کبر للرحمن حین رآته

فقلت له ابن الذین عهدتہم

حوالیک فی امن وحقض زمان

فقال مَصُوا واستودعونی بلادہم

ومن ذالذی یبقی علی الحدان

قطعه سنسه واقع «ابن الذین» وفارسیدن :

خاک شدانکس که درین خاک زیست

خاک چه داند که درین خاک جیست

یتده «انکس» و ترکیدن :

بو عالم فانیده صفائی اول ایدرکیم

یکسان اوله تزدنده اگر ذوق واکرغم

یتده «اول» و :

آنلر که ویرر لاف ایله دنیا به نظامات

بیک درلو تسیب بولتور خانه لرند

یتده «انلر» مثللو.

ایکنجیسی : تصریحی مستهجن اولان مستدالیه صله ایله تعریف

اولتمقدور. «اول شی که سیدلن چیقار آبدستی بوزار» دینلدیکی کی.

اوجنجیسی : زیاده توصیف ایله تقرب مراد اولسان محله

مستدالیه صله ایله تعریف اولتور. شکرچی زاده نك :

شول عرق کیم اول کل اندامک بناغدن چیقار

سلسیلک عیندر فردوس باغدن چیقار

یتده اولدینی کی.

دردنجیسی : مخاطبه تنیه ایچون مستدالیه صله ایله تعریف

اولتور. عربیدن عبده ابن الطیبک :

ان الذی ترونہم اخوانکم

یشنی غلیل صدورہم ان نصرعوا

بیتله فارسیدن شیخ سعدینک :

آنکس که توانکرت نمی کرداند
او مصلحت تواز تو بهتر داند

بیتده ترکیدن :

اول کیمه المذن اولور آزاده که ایله
غم نغمه سنی نغمه شادی و مسرت

بیتده اولدینی کبی .

بشنجیسی : وجه خبرک بناسنی تأمین ایچون مسندالیه صله

ایله تعریف اولنور . عربیدن عبده ابن الطیبک :

ان التي ضربت بينا مهاجرة
بكوفة الجند غالت ودهاغول

بیتله فارسیدن کلیمک :

آنکس که مایه دار بود خودنمای نیست
هرگز کسی کلی بسر باغبان ندید

بیتله ترکیدن ناینک :

اول هر ساعت کولردی چشم کریانم کوروب
اغلار اولدی حلقه بی رحم جانم کوروب

بیتده اولدینی کبی .

التجیسی : مسندالیهک شأنه تعظیم ایچون صله ایله تعریف

اولنقدر . عربیدن فرزدقک :

ان الذي سمك السماء بنا لنا
بيتاً دعائمه اعز واطول

بیتله ترکیدن ناینک :

کیمکه مکرزن دنیا به زبون اولمز ایسه
زرمکاه فلکه مرد کلور مرد کیدر

بیتده اولدینی کبی .

یدنجیسی : آخرک شأنه تعظیم ایچون ینه مسندالیه صله ایله

تعریف اولنور . قرآن عظیم الشانده :

والذين كذبوا شئياً كانوا هم الخاسرين

آیه کریمه سیله ترکیدن ریاضینک :

مکرکیم عدل و دادک نشوئه صهای عشرتدر
سرورندن ایدر کریه اوکیم دورکده کریاندر

بیتده موصول اولان مسندالیهلر آخرک شأنه تعظیم ایچوندر .

۴۲ — تلبیه : سعدالدين قنازاني حضرت تاري مسندالیهک

صله ایله تعریفی بر جوق حالانده جاری اولوب بو واسطه ایله پک
کوزل اداالر حاصل اوله جفتدن کافه سنی تذکیر قابل اوله میوب ارباب
ذوق سلیمه براققی لازم کلیر ، بیوردیفته نظراً بوراجقده ذکر اولنان
بدی سورتی مثال کبی قبول ایدوب اکا کوره ایجابنده تطیفه غیرت
اولنسی لزومنی تلبیه ایدرز .

۴۳ - اشارتله تعریف : حسب الزوم مسند الیهی اسم اشارتله
تعریف ایتمک اصول شعر وانشاده زیاده سبیله جاری اولوب بوبابده
سعدالدین تفتازانی حضرتلرینک قوللرینه کوره بر جوق صورتله ایضا
وبو واسطه ایله بک جوق نکتله ادا اولنه بیله جکندن محل استعمالی
ارباب طبع سلیمه ترک ایله بوراجقده اکمهم اولان درت صورتی بروجه
آتی تحریر ایلدک :

برنجیسی : زیاده تمیز ایچون مسند الیهی اسم اشارتله تعریف
اصولیدرکه عربیدن - فرس ادبسی تزدنده وادیب ترک شهرتیه بنام
اولان - ابن الرومینک :

هَذَا أَبُو الصَّقْرِ قَرْدًا فِي مَحَابِّهِ
مِنْ نَسْلِ شِيَّانٍ بَيْنَ الضَّالِّ وَالْمَلَمِّ

بیتله فارسیدن مؤمنک :

کتاب نیست که میخواند او بکتاب خوبی
کند حساب شهیدان خویش دفترش است این
بیتده و ترکیدن نایینک :

بو خاکک پرتوندن اولدی دیجور عدم زائل
عمادن آجدی موجودات چشمن توتیادر بو
بیتده واقع وهذا و این، ایله نهایتکی بویه کی :

ایکنجیسی : ساممک غیاوته تعریف ایله ایفاظ ایچون مسند الیه
اسم اشارتله معرفه قبلنور، عربیدن فرزدقک :

أَوْلَٰئِكَ آبَائِي فَجَنِّي بِمَثَلِهِمْ
إِذَا جَمَعْنَا يَا جَرِيرُ الْمُجَامِعِ

بیتله فارسیدن

قاصدی مزده بیاری اغیار آورد
آکه ای یارکه نه زردست وولی دامست این
بیتده و ترکیدن نایینک :

صاقین ترک ادبدن کوی محبوب خدادر بو
نظرکاه الیهیدر مقام مصطفادر بو
بیتده واقع اولئک، این، بویه کی :

اوچنجیسی : بیان حال موقعده مسند الیه اسم اشارتله تعریف
اولنور، عربیدن یه فرزدقک :

هَذَا الَّذِي تَعْرِفُ الْبَطْحَاءَ وَطَيْتَهُ
وَالْيَتِّ تَعْرِفُهُ وَالْحِلَّ وَالْحَرَمَ

هَذَا ابْنُ عِبَادِ اللَّهِ كَلِمَهُمْ
هَذَا التَّقِيُّ النَّقِيُّ الطَّاهِرُ الْمَلَمُّ

قطعه سنده کی وهذا لرك اوچی و فارسیدن :

این آن بوست که ازکوی دلارا
برآمد باصبا مارا روان داد
بیتده کی «این» و ترکیدن :

بواول حکمت شناس علامه فضل آشنادرکیم
یا شده طفل ایچد خوانه بکزر بوعلی سینا
یتده کی «بو» کی .

دردنجیسی : مشارالیهک بعض معتزله توصیفدن مکره انی
ایما ایچون مندالیه اسم اشارتله ادا اولنور . فارسیدن قرالدینک :

اختر بحر یا به بنا کوش تو کوهر
یا شبنی افتاده بربك سمنست این

یتیه ترکیدن عزت ملانک :

امان بیلمز فغاندن بی خبر فریاددن غافل
اوینجشیلر که سودم هر بریندن یماندر بو

یتده کی «این ایله بو» کی .

۴۴ اضافتله تعریف : مندالیهی برشیته نسبت ایچون
اضافتله تعریف ایتمک اصولی دخی مقتضای شیوه افاده دندر که بونده
دخی طرق مختلفه اولوب اک مهملری بوجه آتی بیان اولسان بش
صورتدر . بونلردن :

رنجیسی : اضافتدن بشقه برصورتله ادا ممکن اوله میان محلدرد .
«غلامزید» بنده فلان . بکک کوله سی ، دیمک کی که مثلا : «بوکون
کیم کلدی؟» سؤالنه «فلانک اوغلی فلان» کلدی دیمک کی .

ایکنجیسی : اختصار ایچون اضافتله تعریفدر که :

هوای مع الرکب الیمانیین مصعد
جنب و جلمسانی بککه موتقی
یتده کی اضافت بوقیلدندر .

اویچنجیسی : تفصیلی متعذر اولان شیئی اجمال ایچون اضافتله
تعریف ایتمکدر . ته کیم :

بنوا مطر يوم اللقاء کاسم
اسود لنا فی غیل خفان اشبل

یتده کی اضافت بوقیلدندر .

دردنجیسی : مضاف و مضاف الیهدن برینک شانه تعظیم ایچون
اولور . فارسیدن :

هم عدورا تربیت کرد هم حصارش ضبط کرد
شد بلطف حق و شه عالمه مؤید اینجین
یتیه ترکیدن سرورینک :

اهل سیف آلدی عریشی ایردی الیهدن مدد
قبه عرشه قلیج آصدی و جنود مسلمین

یتده اشارت اولنان اضافتدرده مضافک شانه تعظیم ایچون اولدینی کی .

بشنجیسی : مضاف الیهدن برینی تحقیر ایچون اولور .
حیش سردار دلیر اقدام ایدنجه یک نسق
«جسم منحوس» عدوده قالمدی جاندن رمق .
یتده کی اضافتدرده مضافک تحقیر اولدینی کی .

۴۵ مسند الیهک تنکیری : مسند الیهده اصل اولان معرفه اولق ایسهده بعضاً نکره دخی اولدیغندن بورا جقده کیفیت تنکیرینی معالیه ایده جکز :

اولا شوراسی معلوم اولسونکه : ترکیه نکره بحقی عربییه موافق دوشمز . چونکه : عربیده برتنوین مقام قرینهسی ودالات حال ایله افراد وانواعه ، تعظیم وتحقیر ، تخییم وتکثیره وامثالی شیلره دلالت ایدوب نکرهیه برجوق مغالر ویرر . حالبوکه : ترکیهده بوخاصه اولیوب نکره لر صیغه لر ایله ادا اولنور . یعنی تنکیر ایچون ادات کتوریلوب د برکویلو ، بر آدم ، برصوی ، بردرلو ، دینور ،

ثانیاً شوراسی ده بیلسونکه : عربینک اشوتنوین خاصهسی فارسیده دخی یوقدر وبونک اولمدینی ادبای فرسجه مصدق ایکن « ابن کمال ، مرحوم (فار سینک باسی عربینک تنویننه مقابل اولهرق اوراده تنوینک ویردیکی معانی بی بوراده بانک ویره جکنی) ادعا ایدرک اولسایده « دقائق الحقائق » نامیه برده رساله یازمش ایسهده تماماً فهم وادراکی قرائن تخلیه وموقعیه به منی اولان برطاقم امثلیه بنا ایدوب مدعایینی حقیله انبات ایده مامش اولدیغندن خاصه مذکورده نکره فارسیدهده اولمدینی آکلاشلمشدر . بناء علیه مسند الیهک تنکیری مثله سننده بوکتابده یالکز قواعد عثمانیه مقتضاسی نظر اعتباره آلهرق بروجه آتی مواد یازلمشدر .

۴۶ لسان عثمانیه مسند الیهک نکره اولهرق ایرادی بالاده کی مادهده اشارت اولمدینی وجهله قید مخصوص ایله اولوب انجق ایجاب

حال ومقتضای ظاهر ایله بعض حالاتده برطاقم معانی القاسی ممکندر . اک مهملری بوجه آتی بیان اولنان آتی حالدر . بوتلردن :

برنجیسی : علی الاطلاق وحدت ایچون اولسیدر . « یوکون سزه کیم کلدی ، سواکه یالکز بر آدم کلدیکنی بیان ایچون « برکشی کلدی » دیمک کی .

ایکنجیسی : تصریح نوعیت ایچوندر . « اقشامه نهیمک وار ، سواکه « بردرلو یمک وار ، کی .

اوجنجیسی : دلالت قرائنه تخییم ایچون اولور .

بردرده ایستی کیم بی (بردرد) مبتلا

یانعدن العیاذ ایله ایلر کذر بلا

یتنده کی معترضه دروننده اولان بردرد کی .

دردنجیسی : دلالت قرائنه تصغیر ایچون اولور .

التفاتک قیمتن ادراک ایله شکر ایله کیم

پادشاهک برسوزی احیا ایدر بویله منی

یتنده واقع (برسوزی) کی که بوراده برسوزیدن مراد برکوچک

سوزی دیمکدر . یعنی پادشاهک برکوچک سوزی منی احیا ایدر بو

التفاتک قیمتی بیلده داغما شکر ایت دیمکدر .

بشنجیسی : ینه قرینه دلالتیه مدح وتعظیم ایچون اولور .

برلطنی وارکه هرکیم اولورسه ایدر اسیر

برجودی وارکه مرده فقره ویرر حیات

التنجیسی: ینہ قرینہ دلالتیہ ذم و تحقیر ایچون اولور.

برحالی وار که اوغنه دک قورت ایتدیپرر

برطبی وار که دشمن ایدر خیر خواهی

یتتده اولدینی کبی.

دردنجی فصل

مسند الیهک توصیفی

۴۷ مسند الیهی آجیق و بارلاق کوسترمک ایچون اوصاف
ولواحقاتیله برابر ذکر ایتک دخی اصول ادب اقتضاسنددرکه بونکده
اک مهم جهتلی بر وجه آتی بیان ایدیلان بش صورتدن عبارت
اولوب بونلردن:

برنجیسی: مسند الیهی کشف و ایضاح ایچون اوصافله برابر یاد
ایتمکدر. مثلا: «جسم» دنیلدیکی حالده هندسه شناسان ایچون عرض
طول عمق صاحبی بر ماده اولدینی معلوم ایهده اخره کشف
ایچون «عرض و طول و عمق اولان جسم» دیمک کبی که عربیدن:

الْأَلْمَعَى الَّذِي يَظُنُّ بِكَ الظَّنَّ

نُ كَانَ قَدْ رَأَى أَوْ قَدْ سَمِعَا

یتتده محذوف اولان وهوء مسند الیهی بو صورتله توصیف اولمشدر.

ایکنجیسی: تخصیص ایچون مسندالیله بر شیدله توصیف اولنور که
اکثریا مشترک الاسم اولان شیلری تفریق ایله تخصیص مقامنسده بو
اصول مستعملدر. مثلا: (صلاح الدین) اسمنده بر جوق ذوات بولنور
انجق تخصیص ایله تعریف ایچون ملک مشهور صلاح الدینی (صلاح الدین
ایوبی) صورتیله وصف و تعریف ایدر لر. نته کیم شمس القادرینک:

وَإِنَّ جَلَالَ السُّوْطَى لِلْهَدَى

كَلَّوْكَ عِلْمٌ بِالضِّيَاءِ يَتَوَقَّدُ

یتتده امام سیوطی حضرتلری وفارسیدن و صافک:

شیدله توکه محمود غزنوی شب دی
نشاط کردوشش جمله برسمور گذشت
یکی برهنه درش شب سر تنور کزید
سرتنور بران مستمند عور گذشت
صبح نعره بر اورد و کفت ای محمود
شب سمور گذشت و شب تنور گذشت

قطعه سنده سلطان محمود غزنوی و ترکیدن:

خاقان عثمانی نسب فرمانده روم و عرب
ثانی محمدخان که هب دنیا به ویردی انتظام

اوچنجیسی : مدح ایچون مندا الیه توصیف اولنور :

اول شهنتاش عدالت پیشه کیم

ایلدی احیایا بو ملک وملت

یتیم اولدینی کبی

دردنجیسی : دم ایچون مندا الیه توصیف اولنور . . . نته کیم

سنبلزاده وهی مرحومک شو :

بر الای شاعر نامنتظم و بد مخلص

نظم رسوائی ایله ایلدی رسوائی سخن

نیجه نا اهل و کدا طینت و سائل مشرب

جری سرمایه ایدر ایله املائی سخن

ایبائیله سرورینک :

آلدی حمد اولسون عربک قامه سن اهل جهاد

منهز مدر . . . جیش ملعون ، قاجدی گلر بعدازین

یتیم اولدینی کبی

بشنجیسی : تا کید ایچون مندا الیهک توصیفیدر .

دونکی کون بایرام ایدی تاشقره

حمد اوله کوردک او شوکتلی کونی

یتیم . . . دون ، دیمک کافی ایکن کون لفظیله تا کید ایچون او صورتله

ایراد اولغنددر .

۴۸ - فائده ۱ : مندا الیهک توصیفی حقنده بیان اولنان احوال

خمنه دن فضله اوله رق لسان عثمانی حقنده دها بر طاقم فوائد قواعد

وارددرکه لسانمز قواعدینک مؤسس اولان فاضل یکانه دهر دولتلو

جودت پاشا حضرتلری مذکور فوائدی . . . بلاغت عثمانیه . . . نام اثر

بی نظیر لرنده بک کوزل جمع ایتمش اولدیندن تممیاً لفائده بزده انلری

اجمال ایدرک بو مقامه درج ایلدک . شویله که :

نوع اول : « وصف ذاتی ، یعنی موسوقک کندی صفتیدر .

بالاده مذکور مثالرده اولدینی کیدرکه بو دخی اوچ شقدر :

شق اول : بالاده مسوق عادی صفتلردر .

شق ثانی : ضمیر وصفی استعمالیدر . « اودهکی بازار چارسویه

اوغاز ، ضرب مثلنده اولدینی کبی .

شق ثالث : فرع فعل استعمالیدر .

روزکارک اوکنه دوشمین آدم یوریلور

مصر عنده و « مکتوبی یازان . . . یازیلان مکتوب ، فقره لرنده

واقع « دوشمین . یازان ، یازیلان ، فرع فعللری کبی .

نوع ثانی — « وصف سببی ، درکه « موسوقک کندی صفتی اولیوب

بلکه بر صفت اعتباریه درکه بو دخی ایکی صفتدر :

صنف اول : بر شیئی ، مضائقک وصفیله توصیف ایتمکدرکه

بونکنده باشایجه ایکی شقی وارددر :

شق اول : عادی صفتلرک استعمالیدر . « یوزی قاره اولان

حریف ، کبی که بوراده قاره صفتی اساساً یوزک وصف ذاتیه ایکن

انك سبيله صاحبي اولان حريف توصيف اولمشدر. «صاحبي اوزون
برقز، و «قويروغى قيصه برکدى، ترکیبى ده بوقیلدندر.

شق ثانی: قرع فعل ایله توصیفدرکه «توباری قیورجق کویک،
و «قويروغى کک کدی، ترکیبیه:

طاللی یاز اولانک یاز صارار یاره سنی
مصرع مشهورنده اولدینی کبی.

صنف ثانی: فاعلی متعلقات فعلدن برینک وصفیه توصیف
ایتمکدرکه بوده صیغه صله استعمالیه اولور

«بیایدیکم ذات، عطیه ویردیکم آدم، اورج طوتدیغمز آی،
ترکیبیه جودت باشانک:

تجلی خانه خولیاده قالدی جودتانا بچق
باقوب مرآت رخمارینه حیران اولدیغم برلر

پیتده اولان «بیایدیکم، ویردیکم، طوتدیغمز، اولدیغم، صله لریله
اولان توصیفدر کبی.

۴۹ فائده ۲: بالاده کی فائده ده محرر اوچ صورتده اولان
صفتلر بعضاً جمله اوله رق ایراد اولنوب فارسیدن ماخوذ اولان «که،
اداتیله موصوفه ربط اولنورلر

اوماهیلرکه دریا ایچره در دریایی بیلمز لر

مصرع مشهورنده «دریا ایچره در، انلر دریا ایچنده در دیمک
اوله رق ماهیلرک وصف ذاتیی اولان بر جمله اولوب که ایله ربط

اولمشدرکه طویل الذیل صفتلرده اکثریا بو اسلوب ربط جاری
وادبیاتمزده زیاده سبيله مستعملدر.

۵۰ فائده ۳: بالاده کی ایکی فائده ده بیان اولدینی وجهله
ترکیب وصفیلر تعریف و تنکیردن عاری اوله رق افاده اولدقلمری کبی
بعضاً ادوات مخصوصه ایله تعریف و تنکیر اولنق خواصنی دخی جاممدرلر.
یعنی اداتله معرفه و نکره اولورکه بروجه آتی الهمهم جهنلری تعریف
اولندی شویله که:

وصفک تنکیری: آتیده بیان اوله جق بش صورتله اولور که
بونلردن:

برنجیسی: ترکیب وصفی عربی و فارسی ترکیبی ایسه ابتداسنه
ادات تنکیر کلور، «برملیح الوجه ذات، برشاهد عادل، کبی.

ایکنجی: ترکیب وصفی ترکیبه ایسه بشقه بر سبب اولدینی حالده یینه
ابتداسنه ادات تنکیر کلور، «برکوزل آت، برککیش خانه، کبی.

اوجنجیسی: ترکیبه ترکیب وصفیلرده موصوفک شانسه اعتنا
واهتمام لازم کلیرسه ادات تنکیری تأخیر لازم کلور، «کوزل برآت،
اعلی برسلاح، کبی.

دردنجیسی: ترکیبه ترکیب وصفیلرده ادات تفضیل ویا ادات مبالغه
ایله ایراد اولنان برلرده صفتلر ادات تنکیر اوزرینه تقدیم اولنورلر.
«بک کوزل برآت، دها کوزل برسلاح، کبی.

بشنجیسی: که اداتیله ربط اولنان صفتلرده ادات تنکیر داتما مقدم
کلور «برشی که، برذات که، برکیمسه که کوزلدر، دینلدیکی کبی.

وصفک تعریفی : ادات تعریفدن معدود اولان « او . اول »
 اداتلرینک استعمالیه اولور و بونلر هر حالده مقدم ایراد اولورلر .
 « او شاهد عادل . او کوزل آت . اول خانه معمور » کبی .

۵۱ فائده ۴ : بعضاً تعمیم ایچون و بعضاً قبی ستر ایچون
 موصوف حذف اولور « دنیا به کان کیدر » ترکیبده تعمیم و « سیلدن
 چیقان نجدر » ترکیبده قبضدن ایچون موصوفلر محذوفدر .

لشجی فصل

مسند الیهک عطف و تأکید

۵۲ — مقتضای حاله کوره مسند الیهی بعضاً عطف و بعضاً
 تأکید اقتضا ایدرکه بونلرک اک مهم احوالی بروجه آتی اجمال ایلدک .
 مسند الیهک تأکید : سامعک غفلتی دفع ایله تقویه معنا
 ضمتده مسند الیهی تأکید اقتضا ایدرکه باشلی جهتلری آتیده محرر بش
 وجهدن عبارتدر :
 برنجیسی : مسند الیهک مدلولتی تقریر ایچون تأکید اتمکدر .
 فارسیدن صائبک :

بخونم زد تا باقلم ندا شدا دستش
 بری روی که می بردم بکتاب من کتابش را
 بیتده کی « من » ایله و ترکیبدن :

چیچکلر آچدی بلبلر ترنم ایلوب دیرلر
 بهار ایردی بهار ای عاشق شوریده چیق سپره
 بیتده کی ایکنجی « بهار » ایله مسند الیه تأکید اولدینی کبی
 ایکنجیسی : مجاز تو هنک دفعی ایچون مسند الیه اسم تجرید
 ایله تأکید اولور .

نصل انکار ایدرک الفتی آخر ایله
 انی اغیار ایله بن دون کیجه کندم کوردم
 بیتده مسند الیه « کندم » اسم تجرید ایله تأکید اولدینی کبی .
 اوچنجیسی : سهوی دفع ایله عدم شمولی ایچون تأکید اولور .
 « بوکون بزم قومشو علی اقدی حجازه کیدیور » ترکیبده کی
 « علی اقدی » ایله اولان تأکید کبی .

دردنجیسی — ایضاح ایچوندرکه مسند الیه بشقه بر صورتله ذکر
 اولدقدنصرکه اسمیده ذکر ایدلمکدر « برادر یکز کلدی . سودیککز
 فلان کتدی » دیمک کبی .
 لشجیسی : مسند الیهی ذکر ایتد کد نصرکه (یعنی) ایله تفسیر ایدرک
 تأکید اتمکدر قدامدن بر شاعرک :

شاه عالی زمان یعنی جناب محمود
 ایلدی دولتی احباباشسون چوق ییللر
 بیتده اولدینی کبی .

۵۳ — مسند الیهک عطفی : کلامی اختصار ایله حسن
 تنبیق ایچون بر مسنده براق مسند الیهی عطف اتمک اصول ادب

اقتضاسندندر که بوده « و . دخی . ده . هم » کبی اداتلر اجرا اولندی کبی بعضاً ادات عطف اولیهرق معناً عطف اولتور .

« بوکون خواجه و معاون اقدیلر بزہ کلدیلر » وه دون خواجه اقدیده معاون اقدیده در سده بولندیلر ، وه بوسنه هم بغدادی هم چاودار هم آریه چوق اولدی ، یاخوده بوسنه آریه ده بغدادیه چاودارده چوق اولدی ، و امثالی کبی که بونک برنوعیده زیزده و مسندک ترکی فقره سی اولان ماده ده بیان اولنه جفی کبی امور نسییه کلامیه ده دخی ذکر اولنه چغندن بورا جقمده بو قدر که اکتفا اولندی .

اداتسز عطف ایسه اکثریا امور مخاطبه ده جریان ایدن احوالده واقع اولوب تیازو رساله لرنده بو صورت اختیار اولتور . مثلاً « سکا دیورم! احمد ، حسن ، حسین ، علی ، ولی ، نورالدین کیده جک . عمر ، حلمی ، سلیم ، عبدالله ، قاله جق آکلا شلیدی می ؟ » کبی .

التنجی فصل

مسند الیهک مقتضای ظاهره . مخالف ایرادی

۵۴ . بعض یرلرده مقتضای حال مقتضای ظاهره مخالف اولوب کلامی مقتضای حاله توفیق ایجاب ایدر که اولوقت مسند الیهی مقتضای ظاهره مخالف و مقتضای حاله موافق اولهرق ایراد ایتک لازم کلور . یعنی انادن طوغمه کور بر آدمه بر شینی اشارت ایدوب « شونی کوریور میسک » دیمک مقتضای ظاهره مخالف سوز سویلمک ایسه ده

او اعمی استهزایه شایان آدملردن اولورده بر شی حقتده عناد ایدر سه اوراده مقتضای حال ا کا بویله برسوز سویلمسنی ایجاب ایتدیرر که بویابده کی احوال مشهوره بروجه آتی بیان اولتور .

برنجیسی : عظمت شاننه مبنی متکلمک مفرد متکلم ضمیری برنده جمع متکلم ضمیری و کذا اخره یعنی مخاطبه اظهار تعظیم ایچون مفرد مخاطب ضمیری برینه جمع مخاطب ضمیرینک استعمالی کبی .

فرمانلرده « بن » برینه « بز » دنیلیمک و بر بیوک ذاته « سن » دیه جک برده « سز » دیمک کبی که امثالی پک چوق اولدیغندن باشقه جه مثال تحریرینه لزوم کورلمدی .

ایکنجیسی : کلامک مابعدینی استماعه سامعده شوق حاصل ایتدیرمک ایچون مسند الیهی اظهار ایجاب ایتدیرر که بو خصوص یالکتر ضمیر غائب صورتنه مخصوصدر :

حق بکا بندن قریب اما بن اندن پک بعید
مصراعنی شو :

اول بکا بندن قریب اما بن اندن پک بعید
صورتنده ادا ایتک کبی .

اوچنجیسی : ظاهر مقتضایه مسند الیهک اضماری لازم ایکن اظهار ایتدیرر . بونده اوچ شق واردر :

شق اول : بالخاصه تمیز ایچون مضمیر مظهر اولقدر :

قل هو الله احد الله الصمد

آیت کریمه سنده واقع ایکنجی لفظه جلال کی که وهو الصمد
دیلکم مقتضای ظاهر ایکن اثبات تمیز ایچون او صورت جلیله
اوزره ایراد اولمشدر.

صنی در برصانعک اشبو برند نیلکون

نقشی در بر نقشبندک بو مصنع برنیان

یتده « برند نیلکون » ذکر اولندقدنصکره « مصنع برنیان »
ایرادینه لزوم اولیوب ضمیر ایله ادا ممکن اولدینی حالده تمیز ایچون
اولوجهله ایراد اولمشدر.

شق ثانی : ممکن ایچون ضمیر متکلم برنده اسم ظاهر کتیرمکدر
« الامیر یا امرک بکذا » دیمک کی یعنی بیوک بر ذات « بن بویه امر
ایدیورم » دیه جکی برده « امیر بویه ایدیور » دیمک کی که هر لسانده
بو صورتله جاریدر واکثریا نطقلرده بویه سویلنور مثلا بر مشیر عکره
« بن بویه امر ایدیورم » دیمزده « مشیریکز بویه امر ایدیور » دیر.
شق ثالث : استعطاق ایچون ضمیر متکلم برنده اسم ظاهر
کتیرمکدر. عمر بیدن :

الهی عبدک العاصی اناکا

مقرأ بالذنوب وقد دعاکا

یتده « انا » برنده « عبدک » دینلمی کی که بوتک دیوانلر مزده امثالی
بک چوق اولدینقی بیان ایله تفصیلدن صرف نظر ایدرز.

در دنجیسی : استهزا ایچون سنده الیه مقتضای ظاهره مخالف

ایراد اولنور که بر اعمایه « کوردیک شئ یک کوزلدره و یا خود صاغر
آدمه « ایشتدیکک سس نه عرق آوازدره دیمک کی.

بشنجیسی : دعا و طلب مرحتده متکلمک تقنی غائب مقامنه تزیل
ایله کلامی ادا ایتمیدر. عمر بیدن بالاده مذکور.

الهی عبدک العاصی اناکا

مقرأ بالذنوب وقد دعاکا

یتله ترکیدن فضولینک :

یارب بلای قیده فضولی اسیردر

اول بی دلی بودام کدورتدن ایترها

یتده اولدینی کی.

۵۵ فائده ۱ : مقتضای ظاهر خلافت ایراد کلام یالکز مسند
الیهک خلاف ظاهره مخالف ایرادینه مخصوص اولیوب بعض نکات
ولطائفه مبنی دیگر موقعلرده دخی واقع اولور که اک مهم و مشهور لری
بروجه آتی بیان اولنور :

برنجیسی : متکلم و مخاطب و غائب صورتلرندن برینک محبتده
دیگریخی استعمال ایتمکدر که بوکاه التفات « دیر لر » قهر عایشله برابر
تفصیلات لازمه سی اشبو کتابک اوچنجی مبحثی ترکیب ایدن علم
بدیعه ذکر اولنه جفتدن بوراده تفصیله حاجت کورلمدی. انجق بر مثال
ایرادی فائده دن خالی اولیه جفتدن روحی بغدادینک خطابدن غایبه
رجوع التفاتی حاوی اولان :

خاك اولك خدا مرتبه كى ايله على

تاج سر عالمدر او كيم خاك قدمدر

بیتى ایراد ایلدك .

ایکنجیسی : تحقق وقوعه تنیه ایچون مستقبلی ماضی ایله ادادر .
مثلاً باى حال اوله جق برایش ایچون « اوایش اولدی یتدی ، دیمك
کبی که بودخی اشبو کتابك ایکنجی مبحثی اولان علم بیانده بیان
اولنه جفتدن بوراده تفصیلندن صرف نظر اولندی .

اوچنجیسی : کلامی متکلمك مرادی اولیمان مضایه حمل ایله
جواب ویرمکدر . نته کیم مقام تهدیدده « باق بن سکا نه یابه جقم ، دیین
برذاته « لطفکمز معلوم عالمدر اقدمدن عنایت بکلمه ، یولنده جواب
ویرمك کبی که « سزه لایق اولان لطف ایتمکدر فائق ایتك شانکزه
دوشمه ، دیمکدر .

دردنجیسی : سائلک سؤاله موافق جواب ویرمیویده حاله مطابق
جواب ویرمکدر . مثلاً پرهیز ایله مکلف اولان برخسته « سو بوره کی می
ایودر یوقسه یوق بوره کی می ، دیه سؤال ایتسه اکا قارشو :
« طیب شهریه چوربانى توصیه ایتدی بوکون انی اکل ایدیکز
باقلم یارین نه دیه جک ، یولنده جواب ویرمك کبی .

لشنجیسی : برشیک سینی سؤال ایدنه اول شیک قائده سنی خبر
ویرمك درکه « بلوطلردن یاغمور نصل حاصل اولوره سؤالی ایراد ایدن
امی بر آدمه قارشى « یاغمور فیض و برکنه خادمدر ، دیویده « سکا
حکمتدن دم اورمق لازم دکلدر ، اعتراضی اشراب ایلمك کبی .

التنجیسی : کلامك اجزاسندن برینى دیگرینك . قامته قویوب مقتضای
ظاهره . مخالف ایراد ایتمکدرکه بوکا « قلب ، دیرلر ، مثلاً ، پارمقی یوزوکه
کچیردم ، دیمك لازم ایکن « یوزوکی پارمغه کچیردم ، دینوار .

باب ثانی

مسندك احوالی

۵۶ کلامك ایکی رکن اصلیندن بریسی اولان مسند حقتده
دخی مسند الیهده اولدینی کبی :
اولاً - تقدیم و تأخیری
ثانیاً - ترک و ذکرى
ثالثاً - تأکید و توصیفی
رابعاً - تعریف و تنکیری
خامساً - اسم و فعل اولسی
احوالی تدقیق اقتضا ایتدیکندن بو یابده بروجه آتی بش فصل
ترتیب و تحریر اولندی

فصل اول

مسندك تقدیم و تأخیری

۵۷ باب اولك برنجی فصلنده بیان اولدینی وجهله کلامك

نسیج طبیعی اعتباریله عربینک جمله اسمیه سیله فارسی و ترکیک
جمله اسمیه و فعلیه لرنده مسند هر حالده مؤخر اولوق لازم کلورسه ده
باب مذکورده مسند الیهک تأخیری موجب اوله رقی بیان اولنان
احوالدن بشقه برطاقم حاللر دهها واردر که تقدیم و تأخیری بادیدر .
بوراده ده انلرک اک مهملرینی بروجه آتی تحریر ایلدک :

مسندک تقدیمی : مسندک تقدیمی موجب اولان اسیابک باشلو .
جهلری آتیده محرر اوج صورتدر .
برنجیسی : استفهامی دفعة اشعار ایچون مسند مقدم ایراد
اولنور . عربیدن :

کیف زید ابن عمر

مصر علیه ترکیدن جاذفک :

کیمدر بو روزکارده آسوده حال اولان
تاریخ سیرگذشت سلف از بر مدهدر

بیتله نجیبی نک :

وارمیدر مهرجهان آراده بو وجه حسن
ماه تابانم نظر قیل ایسته خورشید ایسته سن

بیتله اولدینی کبی .

ایکنجیسی - مسند الیه تخصیص ایچون مسند مقدم ایراد اولنور .

قرآن عظیم الشانده :

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

آیت کریمه سیله فارسیدن سائیک :

خست خوردن من و عیب است پوشتم
اینست از زمانه لباس و غذا مرا
بیتله فضولینک :

رز نیست سیم نیست کهر نیست لعل نیست
خاک است شعر بنده ولی خاک کربلاست

اوجنجیسی - مسند الیهک استماعنه شوق حاصل ایتدیرمک ایچون
مسند مقدم ذکر اولنور : عربیدن :

ثَلَاثَةٌ تَشْرُقُ الدُّنْيَا بِهَجَّتِهَا
شَمْسُ الضُّحَى وَأَبُو إِسْحَاقَ وَالْقَمَرُ

بیتله و ترکیدن ضیا باشانک :

بر در ضیا قناده تحقیق ایله تصور
واری یوغی جهانک هب امر اعتباری

بیتله نوعینک :

ناز ایدر کلمز کنار عاشقه اول دلربا
سویلنور دیلرده اما بردلارادر کیدر

بیتله اولدینی کبی .

۵۹ مسندک تأخیری - کلامک ترتیب طبیعی اوزره مسند

ذیلان رکن کلام هر حالده مؤخر اولدیفندن بونک تقدیمی و یاخود
مسند الیهک تأخیری موجب اولوب بوندن اولکی ماده ایله برنجی
ایلک فصل اولنده بیان اولنان مجبوری حاللر تحقق ایتدیک مسند
دائما مؤخر واقع اولغله بونک ایچون دهها زیاده تفصیلاته لزوم یوقدر .

فصل ثانی

مسندك ترك و ذكرى

۶۰ كلامك بر ركن مهمى اولان مسندك هر حالده مذکور اولسى طیبى اولوب انجق بعض حالاتده تركى موجب اسباب ظهور ایتدیكى و بعض یرلرده ده ذكرى قطعى الوجوب اولدینی جهته بوراده ده بروجه آتی انلری تدقیق و تحریر ایلدك :

۶۱ مسندك تركى : كلامده و حال و مقامده قرینه موجود اولدینی صورتده بروجه آتی ایكى حالده مسند ترك اولنور .

برنجیسی : قرینهك يك زیاده و ضوحی حالده مسندك تکرارى عبت اوله جفتدن اختصار کلام ایچون اول مسند ترك اولنور . مثلا : بر یازینك صاحبه « بونی کیم یازدی » یولنده واقع اولان « واله » بن یازدم ، دیمك لازم ایکن قرینهك زیاده و ضوحی جهته بالکز « بن » دیمكله اکتفا اولدینی وجودت پاشا حضر تلرینك :

خوبان بی وفا کبی دهر دیسه باز

ناز اهلنه نیاز ایدر اهل نیازه ناز

یتك نهایتده ایدر ، مسندینك تركى کبی .

ایکنجیسی : ضیق مقام مناسبیه مسند ترك اولنور . عربیدن

متینك :

قالت و قدرات اسفراری من به

وتهدت قاحیه التهد

یتده اولدینی کبی .

۶۲ فائده ۱ : ایكى ودها زیاده جمله لرده مسند عینی اولوق لازم کلورسه بالکز جمله نك یرنده ایراد اولنوب دیکر لرنده ترك اولنوق مقتضای اصول بلاغنددر .

دل بلبله بلبل کله کل خاره طولاشدی

مصر عنده اولدینی کبی که بومصر عنده اساساً دل بلبله طولاشدی .

بلبل کله طولاشدی . کل خاره طولاشدی ، صورتی لازم ایکن ایكى برده کی طولاشدی لر ترك ایدلشددر . فارسیدن انورینك :

راحت و هتی ورنج یتقی

برشما و برماییک حال بگذشت

یتیه ترکیدن :

نملو اشکمدن زمین مملو اونعدن آسمان

مصر عیله شو :

زن مرده ، جوان یرده ، کبان تیرینه محتاج

مصر عنده اولدینی کبی .

۶۳ فائده ۲ : بعض یرلرده قرینهك دلالتیه بالکز مسند

ویا مسند الیه دکل ایکیسی بردن ترك اولنورق متممات جمله دن برینك

ایرادیه ادای مرام اولنور . مثلا : « بوایش نه ایله حاصل اولور ،

سوالتك جوابی و بوايش همتكزله حاصل اولور، صورتنده اولوق لازم كلوركن قرينه يك زياده واضح اولديقتدن هم مندم هم مندياليه ترك اوله روق يالكز و همتكزله، ديمكك كافي اولديني كبي.

۶۴ مسندك ذكرى : مسندك ذكرى هر حالده طيبي ايسه ده بوجه آنى بش صورتده مطلقا ذكر اولوب ترك ايدلمه مك لازمدركه بوصورتلردن :

برنجيسى : كلامده اصل اولديني ايجون ذكرى عبث اوليان وحذقه لزوم قطي كورليان هر بر محله ذكر اولنميدر. بكن مثاللرده اولديني كبي.

ايكنجيسى : حذقه قرينه وار ايكن احتياطاً ذكرى لازمكلان محللرده مذكور اولميدر كه اكثرا استنطاق واستمهاداتده بوكا دقت اولنور. مثلا : برشاهده «فلانى كيم جرح ايتدى» - سوالى ايراد اولندقدده شاهد دخى جارحى بيلورسه «فلان» ديمسى كافي ايكن احتياطاً اوشاهده «فلان فلانى جرح ايتدى» ديديرتمك لازم اولديني كبي.

اوچنجيسى : تهديد ايجون مسندك ذكرى لازمدر.

مثلا : «بو آدمى كيم دوكدى» - سواله ضارب طرفندن يالكز «بن» ديمك كافي ايكن ايقاع تهديد ايجون «بن دوكدم» ديمك كبي كه «نه يايه بيلورسك ايشته بن دوكدم» معناسى اشراب ايله ايقاع تهديد ايدلمش اولور.

دردنجيسى : تبرك و تعظيم ايجون مسند ذكر اولنور. مثلا : «دنيانى كيم ياراتدى» سواله يالكزجه «الله» ديمك كافي ايكن تبركاً و تعظيماً «دنيانى حق جل و علا حضرتلرى ياراتدى» ديمك كبي.

بشنجيسى : افتخار ايجون مسند ذكر اولنور.

مثلا : «بوشقى بي كيم طوتدى» سواله يالكزجه «بن» ديمك طوتان آدم ايجون كافي ايكن ابراز افتخار ايجون «بن طوتدم» ديمسى كبي. ۶۵ تذييه : مسندك ترك و ذكرى بوراده تعداد اولنان احوالدين بشقه دها بر جوق يرلرده جارى ايسه ده انلرى مقتضاي حال تعين ايدوب كيفيتى ارباب طبع سليه واضح قيله جفتدن بو قدر جقله اکتفا اولندي.

فصل ثالث

مسندك تا كيد و توصيفى

۶۶ مسندك تا كيدى : يعنى مسنداليه كبي مسند دخى درت صورتله تا كيد اولنور.

برنجيسى : مسندك اسم تجريد ايله تا كيديدر. نته كيم «بوكا سيب اودره» ديتجك يرده «بوكا سيب انك كنديدير» ديتوب تا كيد ايله قويه اولنور.

ایکنجیسی : مسند عین کلمه سیله تا کید اولنور نته کیم «او بودر»
دینه جک برده «او بونک عیندر» دینور و «اراده کنز عین کرامتدر»
تعییری استعمال اولنور.

جودت پاشا حضرتلرینک :

تزل عین رفعتدر انکچون صنع یزدانی
مقام کا کلی بالای چشم عزت ایتشددر

یتیده بوقیلدنددر.

اوچنجیسی : بدله تا کید ایتکدر «اوکلان ذات برادر یکزدر»
یرنده «اوکلان ذات برادر یکز علی اقدیدر» دیمک کبی که شاعر سیری نک:

برک کلدن زاله صانه کوردیکک
بلبلک اشک تری کوز یاشیدر

یتیده بوقیلدنددر.

دردنجیسی : یعنی کتوریلهرک بیانله تفسیر ایتکدر «بو موده»
باش کاتبک یعنی فلان اقدینسکدر» دیمک کبی که

بونظاماتی اک اولجه قویان بو حاله
صدر عالی رمان یعنی رشید پاشادر

یتیده بوقیلدنددر.

۶۷ مسندک توصیفی : مسند اسم اولدینی یرلرده مسندال
کبی جریان ایدن احوال بوراده ده جاری اولور. بناء علیه : تقصیه
حاجت اولماقوله بالکزر برر مثال ایرادیه اکتفا اولندی.

قرآن عظیم الشاندن :

«هو الله الخالق الباری المصور»

آیت کریمه سنده مسند اولان اسم جلال مذکور اوچ صفتله برلکده
ایراد اولنمشدر. ترکیدنده :

از سر نو ایلیان احیا بوملک وملتی
حضرت عبدالحمید خان عدالت پیشه در

یتیده بویله در.

فصل رابع

مسندک تعریف و تشکیری

۶۸ کلامده خصوصیت نه قدر زیاده اولورسه فائده او قدر تمام
اوله جفتدن مسند اکثریا معرفه اوله رق ایراد اولنور و خصوصیت
مذکوریه بی تزیید ایچونده اضاقله و یا توصیف ایله ده تخصیص اولنور.
انجق بعض کره نکره اوله رق، ایرادینه مجبوریت کوریلورکه بروجه اتی
معرفه و نکره اولسی حالاتی تخریر اولندی.

۶۹ مسندک معرفه اولسی : مسند یا اداتله معرفه اولور
ویا خود وصف و اضاقله تخصیص ایدیله رک تعریف اولنور.

اداتله اولان معرفه لر ضمیر و اسم اشارتله تعریف اولنانلر در
«بونی یازان او ذانددر» . «یکی کلان مکتوبچی شو اقدیدر» ترکیلرند
اولدینی کبی.

وصف و اضافله تخصیص ابدلی ایبه مندی ترکیب وصفی و یا ترکیب اضافی حالده ایراد ایتکدر.

« فلان افندی برنجی شاعر در » . « فلان ذات محکمه کاتیدر »
جمله لرنده اولدینی کی .

۷۰ - مسندک نکره اولسی : تعریف حصره دلالت ایدم چکندن بودلالتک موجود اولدینی بیان یعنی عدم حصری اراهه موقعده مسند نکره اوله رق ایراد اولتور .

« فلان شاعر در » . « فلان کاتیدر » کی که بونده دخی طبق مسند الیه اولدینی مثللو وحدت تفخیم تصغیر و معانی سائره استفاد اولور نته کیم :

« بو یازی بی یازان برخطاطدر » جمله سنده برخطاطدر مندی نکره اولوب وحدته و :

عاشقه طمن ایتک اولمز مبتلادر نیلسون

آدمه مهر محبت بر بلاددر نیلسون

ییتده (بر بلاددر) مندی نکره اولوب بیوک بر بلاددر دیمک اولمقله تفخیمه و :

« بی احیا ایدم چک سنک بر سوزکدر » جمله سنده (برسوزکدر)

نکره اولوب بر کوچک برسوزکدر دیمک اولمقله بوراده ده تصغیره دلالت ایدر .

فصل خامس

مسندک اسم و فعل اولسی

۷۱ - کلامده یا مسندک مسند الیه اثباتی و یا بواثبات ایله برابر تجدد و زمان حدودی اشعار اولتور که برنجی حاله کوره مسند اسم و ایکنجی حاله کوره فعل اوله رق ایراد اولتور .

۷۲ - مسندک اسم اوله رق ایرادنده معنا ثابت اولوب اعانه قرائت ایله اکثریا دوام و استمرار معناری مستفاد اولور . « فلان اوزونددر » . « عظمت حق تعالی به مخصوصدر » مثال لرنده اولدینی کی . « کلیات قواعد عثمانیه » نام اثر حاجزینک صرف کتابنده اقسام کله بی اصول مستحسنه عربیه توفیقاً اسم . فعل . ادات . اولمق اوزره اوج قسمه تقسیم ایتش واسمک اقسامی ده (مطلقاً اسم . صفت . ضمیر . اسم اشارت . اسم موصول . اسم تجرید . کلمه استفهام . مصدر) دن عبارت اوله رق کوسترمش اولدینمز دن مسندک اسم اولسی لازم کلان شو بچنده بونلری تطبیق ایچون بروجه آتی امله تحریر اولندی . شویله که :

اولا مسندک مطلقاً اسم اولسیدر که فارسیدن ابو الفرجک :

گریزد مرغ هر جا دام یبند

من آن مرغم که دامم آشیانست

ییتله ترکیدن نایینک :

جمع سببه نوع نباتات نه قادر
انجیق قلم اول رتبه علیاده علمدر
یتنده (آتیان) ایله (علم) اسملری کبی .

ثانیاً — منندك صفت اولمیدر که فارسیدن صائبك :
باکمال قوت از جانان دل ماغافلست
زنده از دریاست ماهی وز دریا غافلست
یتیله ترکیدن ناینگ :

دها کیمدن امید صدق ایدرسك ناییا بیلیم
صباحك بر تقدسه نصفی کاذب نصفی صادقدر
یتنده واقع (غافل . کاذب . صادق) کبی .

ثالثاً — منندك ضمیر اولمیدر که فارسیدن قاسم انورك :

مشکل همه اینست که در عالم تمیز
آزرا که دوا بینی درد تو هم آنت

یتتك نهایتده کی آن ایله ترکیدن :

غیری سندن دردمه ایتم دوان بن امید
وارایه ایله دوا بو دردمه انجیق اودر

یتتك نهایتده کی (او) کبی

رابعاً — منندك اسم اشارت اولمیدر که فارسیدن :

نیش عقرب نه از ره کیمت
مقتضای طبیعتش اینست

یتیله ترکیدن ناینگ :

که بلندی پست ایدر گاهی ایدر پستی بلند
مقتضای کردش دولاب عالم بویله در
یتنده واقع « این . بویله » سوزلری کبی

خامساً : منندك اسم موصول اولمیدر که فارسیدن فرحی نك :

نازنده آنت که کند همیشه التفات
فرخنده آنت که بود مظهر التفات

یتیله کاظم پاشانك :

کرم اولدر که بلا واسطه دست سؤال
سائلک کیسه آمان ایدر مالامال

یتنده واقع « آن . اول » سوزلری کبی .

سادساً : منندك اسم تجرید اولمیدر . ترکیدن :

نصحم اصفا ایتمکدن دوشدی دامه عاقبت
اکلادی ظنم که بو احواله باعث کندیدر

یتنده واقع « کندی » کبی .

سابعاً : منندك کلمه استفهام اولمیدر که اسعد بغدادینك :

بکا جور آخره لطفک قایرم فرق ایدک تک
سنی جانندن کولکدن سومین کیمدرسون کیمدر

یتنده کی « کیم » کبی

ثامناً : منندك مصدر اولمیدر که ترکیدن :

هنردن عد اولمز دفعه پروانهوش بانق

هنر بزم حقیقته چراغ روشن اولمقدر

یتده کی اولمق، مصدری کی .

۷۳ مسندك فعل اولهرق ایرادنده فعلك متضمن اولدینی معنای

حدوثك نبوتیه برابر ازمنه نكندن هانكینده واقع اولدینی اشمار

ایدر مثلاً:

«درسی او قودم . مکتوب یازیورم . حکومت کیده حکم ، جمله لری

کی که برنجیده ماضی ایکنجیده حال او چنجیده استقبال زمانلرنده

او قومق یازمق کیتك معناری ثابت اولمقدر .

عربی و فارسیده ازمنه نك ایچون یالکمز ماضی و مضارعدن

عبارت ایکی صیغه اولدینی حالده ترکیبده بونلره مقابل ماضی

شهودی . ماضی نقلی . حال . استقبال . مضارع ، ناملریله بش صیغه

اولدینقه و اولسانلرده اداتله قیدی لازم کلان شرط و امثالی شیلر

ایچون ترکیبده افعال شرطیه صیغه لریله سائر نك موجود ایدوکنه

کوره لسان عثمانی ایچون عربیده اولدینی کی « قیید فعل ، بخته

لزم اولدینندن و ترکیب نك افعالی انلردن زیاده و بناء علیه دها

مکمل ایدوکنندن کیفیتی شو حاله کوره تدقیق ایدرک هر فعل ایچون برر

مثال ایراد اولمق اوزره بروجهاتی اون اوج صورت تحریر اولندی .

برنجیبی - مسندك ماضی شهودی اولمیدرک نفعیتك :

یاقدی بی کل ابتدی او ماهك كوش یوزی .

اولدی دل ضعیف وشکسته کل او کسوزی

یتده واقع اوج ماضی شهودی کی .

ایکنجیبی - مسندك ماضی نقلی اولمیدرک فضولیتك :

ازل کاتیلری عشاق بختن قاره یازمشلر

فضولی نامکی ظنم سرطوماره یازمشلر

یتده کی « یازمشلر ، کی

او چنجیبی - مسندك فعل حال اولمیدر :

فرقه دوشدی کوکل دردی ایله جان ویریور

او اینسانق دیله من طورمش اوزاقدن کولیور

یتده کی « ویریور . کولیور ، کی

دردنجیبی - مسندك فعل استقبالی اولمیدر :

ورای بردهده اسرار وار ظهور ایده جک

مصرع مشهورنده واقع فعل استقبال کی .

بشجیبی - مسندك فعل مضارع اولمیدرک بیجی نك :

زوالی غصه من چگون دبه نعمت و برر یوقه

فلک اهل دلك ظن ایتمه کیم شاد اولدینن ایتر

یتده واقع « ویرر . ایتر ، مضارع لری کی .

التنجیبی : مسندك فعل اقتداری اولمیدرک ناپیتك :

ویرمن سخن آراق ایله کیمسه به توبت

نابی دهن خامه بی خاموش ایده بیلسه

یتده کی « ایده بیلسه ، کی .

بدنجیسی : منداك فعل تعجیلی اولسیدر :

فرست دوشوروب دون کیچه بریده بو عاشق
اول قامت موزونی در آغوش ایدیو بریدی
یتده کی « ایدیو بریدی » کی .

سکزنجیسی : منداك فعل حکایه اولسیدر :

کلش ایدی برخوش خبرای دل بزه اندن
بیلیم که نه دن شمدی به دك چیقندی قعله
یتده کی « کلش ایدی » کی .

طقوزنجیسی : منداك فعل روایت اولسیدر . عاصم جلینگ :

درستکوی اولانک کیمه یاری اولماز ایش
تقاق بیلیمانک اعتباری اولماز ایش
یتده کی « اولماز ایش » کی .

اوننجیسی : منداك فعل شرطی اولسیدر که فصیح دده نك :

بخت ایسترایسه مسیح قیامته کوز آجسون
بز قطع نظر ایلمشز مطلبز دن
یتده کی « ایسترایسه » کی .

اونبرنجیسی : منداك صیغه تعقیبه اولسیدر که شرط مقامنده

مستعملدر . فقط ادبیات جدیده مزده متروک حکمه کیرمشدر . انجق
آناز عتیقه مزدن مثال ایرادی ممکن اولدیغندن حشمتک :

چکیلن بار حجاب دلازدر یوقسه

روی راحت کورینور پرده عار اولمیجق

یتنی ایراد ایله « اولمیجق » سوزینی در میان ایدرز .

اون ایکنجیسی : منداك صیغه توقیبه اولسیدر که امرینک :

کور دیکه کلی بلیلی زار ایلر الله

آواز ایله افغان ایدرک کره لر ایلر

یتده کی « کوردیکه » کی .

اوز اوچنجیسی : منداك صیغه استمراری اولسیدر :

بن صدق ایله می ایتدم او کزدی هوسنده

بن واصل جاه اولدم او بدخو باقه قالدی

یتده کی « باقه قالدی » کی .

۷۴ مسبق مثالرده واقع افعالک جهت استعماللری بدرجه

قدر معلوم اولمش ایسه ده بعضیلرینک برطاقم خصوصیتلرینی دخی

بیان لازم کلکله بوققرده انلری تحریر ایلدک . شوبله که :

افعال شرطیه : ایجاب حاله کوره افعال شرطیه نك بر جوق

جهتله شمولى وار ایسه ده اک مهم اولان صورتلری بروجه آتی بیان

اولتان بش صورتدر .

برنجیسی : افعال شرطیه هر نه قدر برر جمله خبریه کی ایسه لرده

اسنادلری مقصود بالذات اولدیغندن کلام اولیوب جمله جزاییه نك

قیدی اولسیدر یعنی : شرط جزایه قید اولوب کلام بو ایکی جمله ایله

تمام اولور و کونش طوغار ایسه کوندوز اولوره کلامنک ایلك جمله سی اولان شرطیه ایکنجینک قیدی اولغله کلام و کوندوزک وجودی کونشک طلوعنه منوطدره دیمک اوله رق تمام اولور.

ایکنجیسی : صیغه شرطیه نك وقوعی مشکوک اولان شرطیه استعمال اولمیدر. و بکون باغمور یاغار ایسه سا شونی ویریرم، دیمک کی که نائینک :

فلک کیرسه کف نائلی به دامانک

سنکله محکمه کردکاره دک کیدرز

بیتیده بوقیلدندر.

اوچنجیسی : مجزوم الوقوع اولان شرطلرک بعضیسنده تجاهل کی برنکته ابرازی لازم کلورسه ینه صیغه شرطیه استعمالیدر. مثلاً: برقوناغه برمسافر کلوبده اوشاغه و افدی ایچروده، بیدر، سؤالی ایراد ایسه اوشاقدن افدیسنک ایچروده اولدینقی بیلدیکی حالدن اخبار صحیحدن خوف ایله و اوت، دیه جکی یرده و باقیم ایچروده ایسه خبر ویریرم، دیمسی کی.

دردنجیسی : مخاطبک جزمی اولدینقه منی متکلم کندوسنجه مجزوم اولان شرطک افاده سندن صیغه شرطیه استعمالیدر. مثلاً: کندینک صداقته اینانیمان برکیمه به و اگر صادق چیقار ایسه بکانه بولده مکافات ایدرسک، دینلدیکی کی.

بشنجیسی — شرطک وقوعی جزم ایدن مخاطب علمیه عامل اولدیندن متکلم انی جاهل منزله نه تزیل ایله صیغه شرطیه استعمال

ایتمیدر. مثلاً: برادرینه جفا ایدن برکیمه به (اگر برادرکز ایسه بویه جفا ایتمیکز) بولنده اداره لسان ایتمی کی.

صیغه توقیتییه — بوسیغه شرط مقامنده مستعمل ایسه ده وقوعی مجزوم اولان شرطلرده استعمال اولنور. (بورایه کلدیجه هپ سنی کوریورم) کی.

صیغه صله — بوسیغه دخی شرط مقامنده مستعمل ایسه ده توقیتییه کی وقوعی مجزوم اولان شرطلرده استعمال ایدیلور (تجارک اشیاسی کلدیکنده سا برطوب قاش آلبرم) کی.

فعل مضارع — بوسیغه معلوم اولدینی اوزره حال واستقباله دالات ایدوب قرائت واسطه سیله مقصدک هانکیسی اولدینقی معلوم اولورسه ده بعضاً استمرار نجددی معناسی اشراب ایدر ته کیم (فلان الله ایچون کوزل بازار) دینلکده (هر وقت کوزل بازار) معناسی دخی مستفاد اولور.

افعال مرکبه — بونلرک مواقع استعماللری بک مختلف ایسه ده اک مشهور و مهملری بروجه آتی ذکر اولنان اوج صورتدن عبارتدره برنجیسی — حالک فعل ایله ترکیب ایدرک بر فعل مرکب اولمیدر (بفته کلدی. بیان کیتدی. آنسزین اولدی) کی.

ایکنجیسی — جزؤ اولک اصل فعلی، و کد اولوق اوزره ترکیب ایدلش اولمیدر (بر اورش اوردی که تعریف اولنماز) کلاننده اولدینقی کی.

اوجنجیسی — اصل فعلک وصف و نوعنی مین اولسیدر (کوزل یازی . سرعتلی کیدیور) ترکیلرنده اولدینی کی .

۷۵ فائده ۱ — فعل نکرهیه مسند اولورسه جنبه یاخود وحدته تخصیص افاده ایدر . نته کم « برسواری کلدی » دینلرکده « کلان سواریدر پیاده دکادر » یاخود « کلان بردر ابکی دکادر » معناری مستفاد اولورکه مقامه وایجاب حاله کوره بوایکی معنادن بریسی قصد اولوب دیکری مکوت عنه حکمنده قالور .

۷۶ فائده ۲ — مسند و مسند الیهک یکدیگریته و بعض متعلقات کلامه نظر آدها بر طاقم خواصی ایله تقدیم و تأخیر لرینه داتر بعض اصولار واردرکه بونلر لسانمزه خواجه ادبی دولتو جودت پاشا حضرتلرینک بلاغت عثمانیه سنده جمع ایدلش اولدیفندن اکیال فائده ضمتنده خلاصه اوله رق بورایه درج لرینه مسارعت اولندی . بلاغت عثمانیه ده محرر اولان فوانددن :

برنجیسی — مفرد و جمع اولقده مسندک مسند الیه مطابقتی لزومیدر . فقط بومطابقت یالکز جمع غائب صورتنده اولق شرط دکادر نته کم « انلرکلدیلر » دینلدیکی کی « انلر کلدی » دخی دینور . برده مسند الیه مفرد اولدینی حالده تعظیم قصدیچون مسند جمع لنور . نته کم « خواجه اقدی شریف بیوردیلر » دینور .

ایکنجیسی — مطابقتک یالکز کتسابتده دکل تکلم و خطابتده دخی شرط اولسیدر . انجق بری دیکری اوزرینه تغلیب اولنورته بوشرط بوزولور .

تغلیب دیمک بیلر نده تناسب و اختلاط بولنان ایکی شیئک برینی آخرک اوزرینه ترجیح ایله تعبیرونده اکانابع قیلمق دیمکدرکه لسان عربیده بک چوقدر نته کم پدر ایله والديه «والدین» یاخود «ابوین» و شمس ایله قره «نیرین» و ابوبکر الصدیق ایله عمر الفاروق رضی الله عنهما حضراته «عمرین» و حضرت حسن و حضرت حسین رضی الله عنهما اقدیلریمزه «حسین» دینور .

بوتغلیب اصولی صورت اخرله لسانمزه ده جاریدر نته کم « بنده کز یازارم » دینلورکه « بنده » غائب صورتی اولدینی حالده معنا متکلمدن عبارت اولدیفندن جانب معنی جانب لفظه ترجیح یعنی تکلم صورتی غائب صورتی اوزرینه تغلیب اولنور . و کذا خطاب صورتی غائب صورتی اوزرینه تغلیب ایله « اقدمز احسان ایدر سکر » دینور .

وینه تغلیب قیلندن اوله رق بر طاقفه نک بموتلرینه « سز شویله یایدیکز بویله یایدیکز » دینورده بوخطابدن اول طاقفه نک مجموعی قصد اولنور .

اوجنجیسی : ظرفلر مسند مقامنده بولندقلری حالده مسند الیه معرفه اولورسه موجودک واقع و یا کائن کی بر فعل ایله تقدیر اولنمیدر مثلا « حسن اقدی قوناقدده در » یاخود « علی بک قوناقدده دکادر » قوناقدده موجود دکادر دیمک اولور .

دردنجیسی : مسند الیهک نکره اولدینی تقدیرده ظرف اولان سوزلر آنک اوزرینه تقدیم اوله رق وار یاخود یوق لفظلرینک مسند

حکمنده قالمیدر . « قوناقدنه بر آدم واردر ، یاخود «اوده» بر کیمه
یوقدره دیمک کی .

بشجیسی : ادات تعریف و تنکیردن عاری اسم عامل حقننده
نکره کی معامله اولنمیدر جودت باشانک :

یوق حالی عرض ایلمکه تاب وتوانم

جودت سر شورمده بودم درد سفر وار

یتیده اولدینی کی .

التجیسی : مسند الیهک معرفه اولدینی حالده متعلقات فعل اوزرینه
تقدیمیدر « فلان اقدی دون بورایه کلدی و فلان اقدی بوکتابی
بکا ویردی » دینلدیکی کی ایسهده مقصدهده قصر بیانی اولورسه اولوقت
تاخیر اولور « دون بورایه فلان اقدی کلدی و بوکتابی بکا فلان اقدی
ویردی » دینور .

یدنجیسی : مسندك الیهك معرفه اولدینی حالده دائما متعلقات
فعلدن صکره کلیدر نته کیم « دون بورایه بر اقدی کلدی » بوکتابی بکا
بر اقدی ویردی ، دینور

باب ثالث

متممات جمله

۷۸ - کلامده تقدیر جوق قید اولندیجه فائده اوقدر تام
اوله جفندن لزومی حالده کلام حال و تمیز ایله قید اولدینی کی کی فاعل

دخی متعلقاتیله قید اولنور بناه علیه بویایدنه اوج شیدن یعنی « حال »
تمیز . متعلقات فعل ، دنیلان شیلردن بحث اولنه جق اوج فصل
اوزرینه تحریر اولندی .

حال

۷۹ حال فعل و مفاعیله نسبتله اوج صورتده ایراد اولنور .
برنجیسی : حال فاعلك هیئتئ مین اولمقدر . « فلان یاغموردن
ایصلاشم اولدینی حالده کلدی ، دیمک کییکه بوندهده اوج شق واردر
شق اول : فاعلك هیئتئ مین اولان حالک ترکیجه حال ترکیبی
صیغه سبله و یا اداتله اداسیدر . « فلان یاغموردن ایصلا نه رق کلدی ،
و دهنوز وقت معین کلامش ایکن کلدی ، کی که شاعرک :

کل چاک کریبان ایدرک دوشدی زمینه

ای بلب شوریده سکا اغلمه قالدی

یتیه نظیمک :

اهل محبت ایلمز پست و بلند اعتبار

عشقه دوشن کدا اولور شاه فلك جناب ایکن

یتیده بوقیلنددر .

شق ثانی : بر اسم عربینک آخرینه تنوین مقنوح علاوه سبله
حال ترکیبی مقامنده استعمالیدر « فلان ذات محزوناً کلدی و محزوناً
کیندی » کی .

شق ثالث : ترکیجه فعل التزامی مفرد غائبک مکرر اوله رق استعمالیه

حال ترکیبی معنایی و پردر مکرر ، فلان ذات کوله کوله کلدی اغلیه اغلیه کیتدی ، کبی که شو :

اغلیه اغلیه کلدم بودنی دنیاسیه
عهدم اولسون کوله رک بن کیده یم عقبایه

یتیده بو قییلنددر .

ایکنجیسی - حال مفعولک هیئت میین اولمقدرد ، بن انی سر -
خوش اولدینی حالد کورددم ، کیکه بوندهده اوج شق وارددر .

شق اول : مفعولک هیئت میین اولان حالک ترکیه حال ترکیبی
صیغه سیله اداسیدر ، فلان اقدی سوینرک کلدی ، کبی .

شق ثانی : مفعولک هیئت میین اولان حالک بر اسم عربی احزینه
تنوین مفتوحه علاوه سیله ایرادیدر . ، فلان اقدی آله جفتی قدا
الدی ، کبی .

شق ثالث : بعض مناسب کله لک مکرر ایرادیه حال ترکیبی معنایی
و پردر مکرر ، بو کتایی جزء جزء ، باصدیره جفم ، دینلدیکی کبی .

اوجنجیسی - حال فعلک حالت صدور و تعاقبی میین اولمقدرد که
اداته وصله ایله ادا اولنور ، ساعت بشده ایکن واپور قالدی ،

و ساعت بشه کلامش اولدینی حالد واپوری قالدیردیله ، کلاولرنده
اولدینی کبی .

۸۰ حاله متعلق دهها بر طاقم احوال مهمه واردر که خواجه
ادبیز دواتلو جودت پاشا حضر تلرینک بلاغت عثمانیه سنده عجز
اولدیندن تکثیر فوائد ضمتده عیناً آتی به درج ایتدک .

فائده ۱ حالک وقوعی چندان مأمول دکل ایسه ، حالد ،
امیری یرینه ، تقدیرده ، سوزی استعمال اولنور . نته کیم : ، فلان
ذات بورجنی ویرمدیکی تقدیرده بن اوده رم ، دینلور که بورجنی ویر -
مامسی مأمول دکل ایسهده شاید ویرمز ایسه بن ویررم دیمک اولور .

فائده ۲ صفت کبی حال دخی بعضاً سببی اولور نته کیم : ، فلان
ذات ایاقلری طولاشه رق کلدی ، دینور .

فائده ۳ ذی الحاله نسبتله حال موصوفه نسبتله صفت کبی اولوب
انجق ذی الحالك فعله مباشرتی حالتده حال ایله اتصافی قصد اولنور
و بوجهته فعلک وقوعی بیان ایدرک اول فعلک قیدی دیمک اولور
صفتدن مقصد ایله موصوفک فعله مباشرت وعدم مباشرتدن قطع
نظرله وصفک اکا ثبوتیدر . بناء علیه ینلرنده فرق کلی اولدینندن
بورالرینه دقت لازمدر .

فائده ۴ حال ایله صفت کلامده مسنده بکزر لر انجق بوتلرک
نسبتلری مقصود باتبع اولمقله کرک حال کرک صفتک نسبتلری برر
نسبت تقیددر . مسندک مسندالیله اولان نسبتی ایسه مقصود بالذاتدر
انکچون اسناد دینلمشدر . بناء علیه بو خصوصده دقت لازمدر .

باب گانی

تمیز

۸۱ تمیز کلامده بر قید مخصوصدن عبارتدر که اساساً اوج صورته
ادا اولنور .

رنجیسی - اسنادك قیدی اولاق اوزره ایرادیدرکه بونکده ایکی شق واردر :
شق اول : ترکیه ادات تمیز ایله بیایدرد ، بن اکا معلومانجه فاقم ، کبی که سری نک :

کرچه دنیا لقیچه هر بر فرده فاقدر ولی
زاد عقبادن تپی دست اولدیفته شبه یوق

بیتیده بوقیلدر .

شق ثانی : بر اسمی تنوین مفتوحه علاوه سیله تمیز بایمقدر ، بن اکا علماً فاقم ، کبی .

ایکنجیسی - بر نسبت تقیدیه نک قیدی اولمیدرکه بوندهده ایکی شق واردر :

شق اول : ترکیه ادات تمیز استعمالیدر ، بنم اکا معلومانجه تفوق مسلم عالمدر ، کبی :

شق ثانی : بر اسم عربی به تنوین مفتوحه علاوه سیله بنه بو مقامده استعمالیدر ، بنم اکا علماً تفوق مسلم عالمدر ، دیمک کبی .

اوجنجیسی - جمله لرك صیغه صله ایله تمیز مقامنده ایراد اولمیدرکه بونلر جودت پاشا حضرت تلیرنک قواعد عثمانیه سیله کلیات قواعد عثمانیه نام اثر عاجزینک نحو کتابنده بر تفصیل بیان اولندقلر . ندن بوراده تکرار اولمیرق یالکز ، بن سکا مخلص اولدیغم جهته بویله نصیحت ایدیورم ، و « سزه امیتک برکال اولسی حسیله بوایشه تعیین ایدیور ، و « بوقدر صادق اولدیغه کوره کوردیکی مکافات آزدرد ، مثالریخی ایراد ایله اکتفا قلندی .

متعلقات فعل

۸۲ متعلقات فعل فاعلر ایله مشمولاردن عبارت اولدیغندن بوراده انلرك ترك و ذکر لریله تقدیم و تاخیر لری احوالی تدقیق ایده جکز :

۸۳ مفعوللارک ترك و ذکر ی . مفعوللار صریح و غیر صریح اوله رق ایکی صورتده واقع اولوب بونلردن :

مفعول صریحلر : عربیده نسی و مقدر حکمنده اوله رق بر چوق برلرده ذکر اولنمز ایسه ده ترکیده اک مهم اولان احوالی بروجه آتی درت یرده واقع اولور .

رنجیسی : قرینه ظاهره به مبنی ذکر ی عبث کوریلان مفعولک حذفیدر ، بغدادی کوردکی ، سؤالنک جوابی کورمش ایسه « بغدادی کوردم ، و کورمامش ایسه « بغدادی کورمدم ، صورتلرنده ایکن قرینه واضحه جهته « بغدادی ، مفعول صریحی ذکر ایتک عبث اوله چیغندن ترك ایله یالکز « کوردم ، یا خود « کورمدم ، دینلدیکی کبی .

ایکنجیسی : ایهامدن صکره بیان ایچون ترك اولنور .

« بن امر ایتدم او یازدی ، کیکه ایهامی یازدی بیانی تعقیب ایتدیکندن « بن یازمنی امر ایتدم ، دینلمیوب « یازمنی ، مفعولی حذف اولمشدر .

اشبو صورتله اولان حذف مسئله سی اکثریا فعل مشیتنده واقع اولوب « ایسته سم یاپاردم ، دنیلورکه « یاپمنی ایسته سم ، تقدیرنده اوله رق « یاپمنی ، مفعولی حذف اولنور .

اوچنجیسی: انکاز کی بعض نکانه منی اولورسه ینه حذف اولنور
«الله قهر ایتسون» دیمک کی بوراده «فلانی» مفعولی حذف اولمشدر.
دردنجیسی: استه جانی دفع ایچون حذف اولنور مثلاً مناسبتر
برشیدن سوال اولندقده آنی ذکر ایتیمه رک یالکز «کورمدم» دیمک
کی.

۸۴ مفعول غیر صریح لرک حذف اولملری دخی عینی احوالده
ودها بعض خصوصانده ترک اولنورکه موافقی ایجاب حال تعیین
ایده چکندن بوراده یالکز بر قاج مثال ایرادیه اکتفا اولندی.

مثلاً: «بغداد» کیتدکی - «والله عینی مفعول صریحده بیان اولنان
برنجی شق کی «کیتدم» یاخود «کیتدم» دیوب «بغداد» مفعول فیهی
ترک ایتک وکذا:

«اوطیه نه چوق کیروب چیقورسک» جمله سنده چیقورسک
فعلانک مفعول منی اولان «اوطیه دن» سوزینک ترکی وجودت باشا
حضر تلیرنک:

وار حال پریشانی عرض ایله او یاره
زیرا او طرفدن نه کلور وار نه کیدر وار

ییتک نهایتده کی کیدرک مفعول منی اولان «اوطیه دن» سوزینک
محذوف اولسی کی.

اشبو غیر صریح مفعولارک حذفی لسانمزده پک چوق وهله
اشعاریمزده غایتله شایع اولدیغندن هر بر اترده یوز بیک مثال موجود
اولمله بوندن زیاده تفصیله لزوم کورلمدی.

۸۵ مفاعیلک تقدیم و تأخیر لری اسان عماینک شیوه طبعینجه
اولا مفعول صریح بعده غیر صریح لر صکره فاعل دها صکره فعل
ذکر اولنق یعنی «نی بوایشه او تمین ایتدی» صورتنده اولا بی مفعول
صریحی تانیاً بوایشه مفعول غیر صریحی تالناً او فاعلی رابعا ایتدی
فعلی ذکر اولنق امور طبعیه دن اولدینی حالده ایجاب حاله کوره
بونلر یکدیگر لرینه تقدیم اولنورکه اک مهم جهتلری بوجه آتی بیان
اولنان بش صورتدر.

برنجیسی: فاعلک ذکر ی بالذبه اهم اولدینی حالده آنک مفعولاته
تقدیم اولمشدر. مثلاً:

«شوکتآب اقدمز قازی پاشابه برسیف احسان بیوردیلره
جمله سنده فاعل اولان «شوکتآب اقدمز» ک تقدیمی کی.

ایکنجیسی: فعلک ذکر ی اهم ایسه مفاعیله تقدیم اولمشدرکه
بوخصوص مسندک تقدیمی دیمک اولدیغندن وایکنجی بابک برنجی
فصلنده تفصیلاتی سبق ایتدیکندن بوراده تکرارینه حاجت یوقدر.

اوچنجیسی: قصر ایچون مفعول صریح تأخیر اولنوب غیر
صریحک تقدیمدر «بن سکا بونی ویردم» دیمک کی که «سکا ویردیکم
انجق بودر» معنای اشراپ ایدر. چونکه بوبله تقدیم و تأخیر ایله
بیان اولتمیوبده ترتیب اوزره «بونی سکا بن ویردم» ویاخود یالکز
فاعلک تقدیمه «بن بونی سکا ویردم» دینلمش اولسه معنا بشقه
اولوب قصر استفاد اولمز.

در درنجیسی : مفعول صریحده مفعول غیر صریح عائد بر نسبت
بولنورسه صریح تأخیر اولنوب غیر صریح تقدیم اولنور که عرییده
بونستی ضمیر متصل لک ارجاعیله ایفا استدکاری کی ترکیده دخی
صله لر و اضافنلرله بیان ایدر لر ، فلانه ایشلمدیکی جرمی عز و ایتملر ،
و فلانه قاحتک عفو اولندیقی تبشیر ایتدی لر ، جمله لر نده اولدینی کی
لشنجیسی : وزن و قافیه کی ضرورت شعر دن طولانی تقدیم
و تأخیر واقع اولمیدر . عاصم جلینک :

پیر لکده آتش فکرك اولور تأخیری سخت
کور چنار کهنه نك حالن نیجه سوزان اولور

ییتده اولدینی کی .

۸۶ اجزای کلامک بور ایه قدر بیان اولنان تقدیم و تأخیر لر ندن
بشقه اوله رق ایکی نوع تقدیم و تأخیر احوالی واردر که بویا یک اکیالی
ایچون بور ایه درج ایلدک .

نوع اول : الفاظک معانی اوزرینه دلالته مخصوص اولوب
مقدمک تأخیری و یا مؤخرک تقدیمیله معانک تغیر ایتموب بالمکس
قوت بولمیدر که بوده ایکی درلودر ، یعنی بریسی تقدیمنده بلاغت
بولنان دیگر کی تأخیری ابلاغ اولاندر .

تقدیمده بلاغت : اساساً اوج صورته در .

برنجیسی : جهت اختصاص قعدیله خبرک مبتدا اوزرینه تقدیمدر
بوکا ، مقدم خبر مؤخر مبتدا ، دینور که حضرت فخر کائنات علی

الصلوة والسلام اقدمن بوقیلدن اولدقاری ایچون شعرا بویا بده یک
چوق مضمونلر ایراد ایتملر در از جمله :

خبر دن صکره گلش مبتدا سک یار سول الله

مصرعی یک مشهور در . هر نه ایسه بویله مبتدایک تأخیر و خبرک

تقدیمده نفی مرحوم زیاده اختصاص ایچون

نه ممکندر ثنا کی اعتقادجه ادا ایتمک

اگر درج ایلمه بر نکتده بیک معنی ملهم

ییتی ایراد ایتملر که بو تقدیم و تأخیری یا پامش یعنی خبری مقدم
ایراد ایتموبده شو :

ادا ایتمک نه ممکندر ثنا کی اعتقادجه

اگر درج ایلمه بر نکتده بیک معنی ملهم

طرزنده انشاد ایتمش اولیدی مذکور زیاده اختصاص قوتی ضایع
اولوردی .

ایکنجیسی : اثبات صد دنده ظرفک عاملی اوزرینه تقدیمدر
« احد اقدیمده پاره وار پاره ، دینلمش اولیدی بودرجه اثبات ظاهر
اولزدی .

اوپننجیسی : اختصاص بیانی ایچون عاملک ظرفی اوزرینه تقدیمدر
« قصور مکتبه دکل ، دینلر کده قصورک یالکز مکتبدن نفینه تخصیص
اولنیور حالبوکه « مکتبه قصور یوق ، دینله مارالذکر جهت اختصاص
غائب اولور .

تأخیرده بلاغت : قواعد ترکیه اوزره ترکیلرده مضافک

مضاف الیه و فملاک مفاعیکه تقدیمیه واقع اولورکه اشعارده امثالی بک
چو قدر از جمله فضولینک :

بودر فرقی کوکل محشر کونینک روز هجراندن
کیم اول جانک ویرر جسمه بوجسمی آیرر جانندن
پیتنده « فرقی » مضافی (محشر کونینک) مضاف الیه و کذا « ایدر آیرر »
افعال و جسمه و « جانندن » مفعول لرینه تقدیم اولمشدر .

نوع نانی : ایجاب حاله کوره ذکرک درجه تقدمه مخصوص
اولانیدرکه مقدم تأخیر اولنسه ینه معنا بوزلمز فقط لطافت زائل اولور
اشته بو خصوصده اکثریا « سیک سیه (۱) . اکثرک اقله (۲) . افضلک
مفضوله (۳) . مسیک سیه (۴) . اقلک اکثره (۵) . مفضولک
افضله (۶) ، تقدیمیه اولورکه مثالی اوزر لرینه وضع اولنان رقلر
صره سیه اتی به یازلدی .

(۱)

مهد ایچنده اشک محتله آچلمش کوزلرم
کورمدم هیبچ برکوزل کون اغلامزده نیلرم
حالت نزع کورسه بلکه خنده ایلرم
صاغ ایکن اورادر فقدر بویتی سویلرم

بن طوغارکن اغلادم مومده یاران اغلاسون
جان ویررکن کوزلرم دن اشک شادی چاغلاسون

(۲)

جاهلک فخری جمع مال ایله در
عارفک عزتی کمال ایله در

عشق و شوق اهلی وجد و حال ایستر
نه کال ایستر و نه مال ایستر

(۳)

ای ولی النعم شان شفاعتکر ایچون
یعنی سلطان رسل حضرت پیغمبر ایچون

پاره کبید و جگر گوشه شاه کونین
جام نوشان شهادت اول ایکی سرور ایچون

(۴)

سد ایدلدن محتسب میخانه باین رندلره
جام غم طولدی کوکل قانیله می اولدی بکا

(۵)

خلاق اولق ایچون نوع بشر حضرت آدم یارادلدی
یا احمد ایچون نوع بشر همده بو عالم یارادلدی

(۶)

جدیقه السعدان :

«امهان طبایع چهار ارکان، و آباء بذایع نه کردان، اول طفل
ذوالکفلاک الخ » عباره سی کی که بو عبارده «امهانک آباء اوزرینه
ذکرآ سبق ایتمی مفضولک افضل اوزرینه تقدیمی دیک اولوب
سوابق کلامه جهت ملایمتی و تحکیمه قلنان امر تولدجه درکار اولان
درجه فضل و تعلق اولوجهله تذکارتی اقتضا ایتمیشدرکه « اناسز
باباسز قالمش زواللی او کسوزه تمیریده بو قیلنددر .

باب رابع

اسناد خبری

۸۷ اسناد خبری: برکله نك آخر برکله به قواعد موضوعه ایله ربطدن حاصل اولان ترکیب نامده اول برکله نك دیگر ایچون وکذا برکله نك آخر برکله به از تباطندن متحصل کلامده اول برکله نك آخر جمله به مفهومی ثابت ویا مسلوب ایده جک صورتده بر حکمی مفید اولان اسناددن عبارتدر.

۱ - احمد اوده در

۲ - حسن اوده دکادر

جمله لریله:

۳ - احمد اوده اوتورمش درسته چالشیور

۴ - حسن اوه کلامش زرده اولدینی بیلنمیور

کلاملارنده کی اسنادلر کی که بویابده کیفیت اسنادله خبرک صورت قصد ونوعنی تدقیق لازم کلدیکندن بروجه آتی اوج فصل مخصوص اوزریت تحریر اولندی.

فصل اول

کیفیت اسناد

۸۸ کلامک رکن مغویسی اولان یا حقیقی ویا خود مجازی اولور.

۸۹ اسناد حقیقی: مسندی طوغری بدن طوغری به مسندالیه اسناد ایتکدر و بوقصری قلان نقاش بویادی و احمد اقسدی خانه سنده دره کی که باقی مرحومک شو:

شاد اولک کیم پادشاه داد کستر در کلن

خسرو عادل شهنشاء مظفر در کلن

ییتده کلن فعللرینک اسنادی حقیقی اولدینی کی.

۹۰ اسناد مجازی: مسندی مسندالیهک غریبته یعنی حقیقه اسناددن چویره جک قرینه عقلیه ویا عادیه ویا لفظیه نك وجودینه اعتیاداً مسندالیهک ملاینه یعنی کیفیت فاعله اسناد اولنه جنی یرده مقوله ویا زمان و مکانه ویا بشقه برسیبه ایتکه دینور. مثلا: دکل جامنی حسن پاشا یابدی، دیمک کی که جامی یابان عمله ویا پادیران حسن پاشا اولدینی حالده یا یقی اسنادی اصل مسندالیه دکل قرینه عادیه ایله مسندالیهک ملاینه اسناد اولندیقندن ایشته شو جمله ده کی اسناد مجازیدر. ناینک:

الف امداد ایدوب لله لفظنده دیدی تاریخ

بو عالی جایی یابدی حسب الله علی پاشا

ییتده اولان اسناد دخی عین اوته کی کی اسناد مجازیدر. و بویابده بک چوق مثالر واردر کوزلجه تطبیق اولمایدر.

۹۱ اشبو اسناد مجازی بختنده کتب ادبیه عربیه مطولاتنده عربیض و عمیق مناقشات موجود اولوب کیمیسی وجودینی انکار، کیمیسی تصدیق ایلمش و برچوق متوسطلر ارایه کیروب ایثی حل

وفصله چالشمش اولدقلرندن ومسئله بر درجهیه قدر مهم اولدیغندن
 بزده اگ مهم مناقشه بی خلاصه وجهله بورایه درج ایلدک . شویلهکه :
 امام سکاکی حضرتلری اسناد مجازی دینلان شی یوقدر شونک
 بونک اسناد مجازی دیدکلری ماده استعاره قیلندندردیه بیوک بر ادعاده
 بولنمش ایسهده سید جرجانی ایله حضرت سمدالدین رحمهم الله
 وبونلر درجه سنده بولنان بعض کباراغه سکاکی به یک کوزل ویک
 معقول جوابلر ویره رک اسناد مجازی بی وبای حال بویله بر اسنادک
 لزوم وجودینی اثبات ایش و انلردن صکردهده جمهور علما بومسلکه
 سالک بولنمشدر .

بزده عمومیه اتباع ایله اسناد مجازی بی اوصورتله قبول ایشکه مجبور
 اولدیغمنزدن شو مجبوری بی وبومبختهده کی مجازیت الفاظه عائد اولیوب
 کیفیت اسناد متعلق اولدیغنی و الفاظه عائد مجازلرک آتیده بیان علمنده
 تفصیل اولنه جغنی اخطاره لزوم کوردک .

فصل ثانی

قصر فیه

۹۲ برشی تی اخبار ایده جک اولان ذاتک مقصدی ایکی سو-
 رتدن خالی اوله من یعنی : یا مخاطبجه مجهول اولان بر حکمی اخبار
 ایشک یا خود مخاطبجه معلوم اولان بر حکمه کندوسنکده واقف
 اولدیغنی اکلایمقدرکه مخاطبجه مجهول اولان حکمی اخبار ایشنه

« فائده خبره » و مخاطبجه معلوم اولان حکمه کندوسنکده واقف
 اولدیغنی بیلدیرمکه لازم فائده خبره دینور .
 مثلا : خواجه نیک مکتبده اولوب اولدیغنی بیلمین برشا کرده
 خطاباً « خواجه اقدی مکتبده در » یا خود « خواجه اقدی مکتبده
 دکدر » دیمک فائده خبره و تروقی بیلدیکی بر ذاته « سز ز نکیسکز »
 دیمک « سنک ز نکین اولدیغنی بیلورم » معنانه اولدیغندن بو لازم
 فائده خبره نوعندندر .

۹۳ - خبرلرک حکمی مخاطبجه کرک معلوم اولسون کرک مجهول
 اولسون اول خبرلرده فائده خبره بولنور . لکن خبرک حکمی مخاطبجه
 معلوم اولدیغجه لازم فائده خبره بولنه ماز . بناء علیه فائده خبره لازم فائده
 خبره بینهده عموم و خصوص مطلق وارد ریغنی هر لازم فائده خبرهده فائده
 خبری بولنور فقط هر خبرده « لازم فائده خبره بولنور . بونک ایچون
 لازم فائده خبری حاوی اولان اسناد خبریلر عمومی و بالکسر فائده
 خبری حاوی اولانلر خصوصیدر .

فصل ثالث

انواع اخبار

۹۴ - سوز ناقص اولورسه افاده قاصر اوله جفتدن وزیاده اولورسه
 کلهده حشو و لغو بولنه جفتدن بر خبرک حکمی و یا خود لازمی اخبار
 ایده جک اولان ذات هر حالده مخاطبک حاکم رعایت ایدوب سوزی

اكا كوره ادا اتمسى لازم كلور كه بودنى اوج وجهدن خالى
اوله مز .

وجه اول : مخاطبك خالى الذهن بولتمسى يعنى ايراد اولك حق
خبره متعلق بر شيئه اولجه واقف اولديقتدن تردد وانكار كوسترما .
ميدركه بو حالده ايراد اولنه حق كلامى قيد و تا كيدنه حاجت اوليوب
اطلاق اوزره ادا اتمك لازم كلور و بوكي خبرلره . ابتدائى ، تسبيه
اولور .

« فلان شى بويهدر » يا خود « او ايش اويله دكلدر » وكذا
خواجه نك مكتبه اولوب اولديقتي بيلمين برشا كرده « خواجه
افدى مكتبه در » يا خود « خواجه افدى مكتبه دكلدر » ديمك كبي .
وجه ثانى : مخاطبك حكم خبرده تردد اظهار ايلمسيدر كه بو .
صورتده كلامك اطلاق اوزره اداسى لازم كلور سهده تا كيدى
مستحسن اولور و بو نوع خبرلره « طلبى » دينور . « فلان شى
بويهدر » سوائى ايراد ايدن بر كيمسه « تردد ديمك اولديقتي جهته
اكا » اويهدر « يا خود » اويله دكلدر « ديمك جائز اوله بيلور سهده
ترددى بر درجه دفع اتمك همچون « اوت اويهدر » يا خود « نه شبه
اويهدر » يا خود « خير اويله دكلدر » يا خود « ياكلش » اويله دكلدر «
ديمك ده مستحسن اولور . بليفتك :

آميدر شمله و برون تارض يا كنده ديدم

ديدى اول منيچه باده فروش آندريا

بسته كى « آندريا » جوابيده بوقيلدندر .

وجه ثالث : مخاطبك حكم خبرى انكار ايلمسيدر كه بو حالده
كلامى تا كيدايه ايراد ايلمك واجب اولور و بوكي خبرلره « انكارى »
دينور و بو انكاريده ايكي درلو اولور :

برنجيسى : مخاطبك انكارده اصرار اتمامسيدر كه بونده عادى الفاظ
تا كيديه ايرادى كافيدر . مثلا : « طوغرى سويله برادرم كلديمى »
سوائه « صحیحاً برادر كز كلدى » ديمك كبي كه عربيدن :

يَقُولُونَ ذِكْرًا مِّنْهُ يَحْيَىٰ بِنْتِ لِه

وَلَيْسَ لَهُ ذِكْرٌ اِذَا لَمْ يَكُنْ نَسْلٌ

فَقُلْتُ لَهُمْ نَسْلِي بَدَائِعِ حِكْمَتِي

فَمَنْ يَسْأَلُ نَسْلًا فَاَنَابَهَا نَسْلُ

قطعه حكيمه سنده جوابك « فاناها » ايله تا كيدى بوقيلدندر .

ايكنجيسى : مخاطبك انكارده اصرار اتمامسيدر كه بويده قسم ايله
تا كيد لازم كلور و بو نوع خبرلره « اصرارى » دينور . « اينانم برادرم
كلام شد » سوزينه قارشو « والله برادر يكنز كلدى » ديمك كبي كه
شزت ملانك :

والله جوروك آخري بالله جوروكدر

آل دكار ايسهك ايته سوزك صاغنى سندن

بينده بوقيلدندر .

۹۵- فائده : تا كيد دنيا لى شى ادوات و الفاظ ايلاه اولور كه

بوراده مناسبت مخصوصه سی اولدیفتدن اک مهملرینی بروجه آتی بش
صورتله بیان ایلدک :

برنجیسی : (در) ادات خبرینک تا کید افاده ایلمسیدر که بونده ده
درت وجه وارددر .

وجه اول : ماضی نقلی غائب صورتک آخرینه (در) علاوه سنده
تا کید معناسنک ظهوریدر . فلان ذات کلمشدر ، دینلده کده ، البته
گلش اولوق کر کدر ، معناسنک ظهوری کبی .

وجه ثانی : فعل مستقبل غائب صورتک آخرینه کذا (در)
علاوه سینه تا کید معناسنک ظهوریدر ، کله جک ، یرینه کله جکدر ،
دینلده کده ، بهمه حال کاور ، معناسنک ظهوری کبی .

وجه ثالث : فعل وجوبینک غائب صورتک آخرینه کذا (در)
اداتنک علاوه سنده ینه معنای تا کیدک ظهوریدر ، کللی ، یرینه
کلیدر ، دینلده کده ، البته کللی لازمدر ، دینک اولدینی کبی .

وجه رابع : اکثریا مسند اولان (وار . یوق) لفظلرینه ینه
(در) علاوه سنده معنای تا کیدک ظهوریدر (بو اوده دو کون وارددر)
کبی که بونک امثالی یک چوقدر .

ایکنجیسی : (آ) و (یا) حرفلرینک کلامک آخرینه التحاقده
تا کید معناسنک ظهوریدر . «اوسنک دوستکدر آ» و «سنی خلیجه
اوزدی یاه کبی .

اوچنجیسی : ادات تنبیهک کلامی مؤکد اولسیدر . «ایشته سوزک

طوغریسی بودر ، کبی که بالاده محرر عزت ملا یتنک مصرع تانیسی
بو قیلدنددر .

دردنجیسی - جمله خبریه نیک تکرار ایله کلامی تا کید ایتمکدر
« حقکز وار ، حقکز وار ، کبی که شاعرك :

کشتی امیدیمی ساحلرس کام ایتمین
روزکار اککلکیدر روزکار اککلکی

یتیده بو قیلدنددر و بو کبی یرلرده ادات خبریرنده ذکر اولنوب
دیگرندن حذف اولتمق اصولدندر . بیت مذکورده اولدینی کبی .

بشنجیسی - الفاظ تا کیده دن اولان ، البته ، شبه سزه بی شبه
مطلقا . محقق . تحقیقا . تحقیق . علی التحقیق . حقیقت . حقیقه .

صحیح . صحیحاً . طوغریسی ، وامثالی سوزلر ایله قسملرک وفقی
مؤکد اولان « اصلا . قطعاً ، لفظلرینک علاوه سینه تا کید ایتمکدر :
الته بو حاملدن اوبارک خبری وار

مصرع مشهوریله :

برکون البت یاد ایدرسک عاشق دیرینه بی
چوق آرار بولمازسک ای آشوب دوران ییلمش اول
یتنده « البته . البت ، ایله تا کید اولدینی کبی :

۹۶ - فائده ۲ : بالاده کی طقسان دردنجی ماده ده مذکور

اولان وجوه نکه اوزرینه ایراد کلام ایتمک مقتضای ظاهره موافق
اولوب انجق بر جوق یرلرده ظاهرک مقتضای ترک اولنورق اقتضای
حاله توفیقاً ایراد اولنورکه بوراده انلری بروجه آتی تعداد و بیان ایلدک :

برنجیسی: مخاطب متردد دکل ایکن متردد حکمنده طوتیلهرق
خبرک تا کید ایله ادا اولنماید. مثلا: «اوخان حریفک اسمنی
آکه، منحوس صحیحاً مستحق عقوبتدر» دیمک کی که برنجی جمله
ایله انک فالغه حکم اولندیغندن مخاطب متردد کی فرض اولنهرق
ایکنجی جمله ایله جزایه اولان استحقاقی تا کید اولنمشدرکه بوکلام
مقتضای ظاهره دکل اقتضای حاله توفیق اولنمشدر.

ایکنجیسی: منکر اولیان مخاطبده اماره انکار حس اولنقله منکر
حکمنده طوتیلهرق کلامک مؤکد اولهرق ایراد اولنماید. مثلا:
انکاری قابل اولیان موتی اصلادوشونین برادمه «البته اولوم واردر»
دیمک کی.

اوچنجیسی: منکری غیر منکر عالی جاهل منزله سنده طوتیمقدر.
مثلا: منکره قارشو صحتی ظاهر اولان بر شی ایچون «بوایش بویله در»
ونه اولدیغنی بیلدیکی بر شی شی سوال ایدن ذاته مثلا التده کی کتابی کوروب
طوردرکن (اوندر) دیه سوال ایلیان بر آدمه «کتابدر» دیمک کی.

۹۷ - فائد - ۳: بو مادهیه عائد اولاق اوزره سعیدباشانک
میزان الادبسنده کوریلان فقرات آتیله خیلی فوائدی موجب اولد.
قلرندن اکمال فائده ضمنتده بورایه عیناً درج اولندی شویله که: خلوصه
متعلق مکتوبلرده استعمال اولنان [(حقیقه) ذات عالیترینه خلوص
بردرجهده درکه (اصلا و قطعاً) زوال و تنفر قبول ایتمز] کی عبارت
شاعر لری قوللاندق لری الفاظ لایالیانه نوعندن و مکاتبهجه مقتضای حاله
تطبیق اولنمهجه حق سوزلردندر. زیرا: بویله عبارت لری حاوی

مکتوبی یازان بر شخصک مرسل الیه ایله یتنلرنده طرفینجه مصدق
برمناسبت خالصانه وار ایسه تا کیدی شامل اولان اوکی سوزلر
جدیاندن عد اولنمز. اگر یتنلرنده او مناسبت یوق ایسه او بیه عبارت لری
اکاذیب منشیانه دن معدود اولور. لکن احبابک بریسی دیگرتدن
مناسبت خالصانه به مغایر بر حال حس ابدوبده تحریراً بشقه درلو معامله
ایله اختصاص ویا مؤاخذنه صورتی کوسترسه او متلاو عبارت لری مناسبتی
قابل و مقتضای حاله موافق عد اولنور.

معالجهده بخاره بویله در. مثلا بر قضا قائم مقامی امری بولنان
برسبجاق متصرفک ویردیکی بر امر قانونی بی معذرت مقبوله به سیند
اولقسزین اجرا ایتمدیکی ایچون او متصرف مرجعه مراجعت
کوستروبده «شوماده به دائر فلان قضا قائم مقامی فلان بک طرفزدن
ویریلان امری معذرت مقبوله کوسترمکسزین موقع اجرایه قوبمده
یغندن محاکمه الله التهنیتی استیذان ایدرم» دیه جک یرده [طرفزدن
قانون دائره سنده امر ویرلمش ایکن «هیچ بر درلو» معذرت مقبوله
«ومشروعیه» مستند و «مبنی» اولقسزین «تجیحاً» حقیقه
مخالفت «تامه» ابراز ایله امر قانونی بی موقع اجرایه وضع ایتمدیکندن
محاکمه الله التهنیتی «لزوم قطعی و قوی اوزرینه» استیذان ایدرم]
کی الفاظ جدیده و مؤکده یازلمسی هم مقتضای حاله مغایر همده شبهه بی
داعی اولور. بناء علیه مکاتباده بوکی شیلره دقت لازمدر.

باب خامس

انشاء

۹۸ کلامده بر نسبت خارجیه بولنمز یعنی صدق و کذب دلالت

ایتموبده نیت کندی تفسیله قائم اولورسه اول کلامه انشاء دینلایکنی
بالاده محل مخصوصنده بیان ایتمش وواو کذبانه . . «سوقاغه چیقمه کبی
سوزلرک انشا اولدقلرینی درمیان ایلمش ایدک . عربیدن قصیده
برته نک :

يَا رَبِّ وَاَجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ
لَدَيْكَ وَاَجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمٍ

یتیه فارسیدن حکیم ثنائیک :

یا برو هم چون زنان رنکی و بوئی پیشکیر
یا چو مردان اندر آوگوی در میدان فکن

یتنی و ترکیدن ناینک :

ظاهر و باطنه باقی های ایله هوئی سیر ایت
وحدت و کثرتی کور روی ایله موئی سیر ایت
نقطه دن دائره نک کردشن ایت استنهاد
تخم نک ضعفی کور جرم کدوئی سیر ایت
ماورای فلک ایله کذرای نابی
خم چوکان ارادته کی کوی سیر ایت

قطعه سنک تماماً انشا قیلندن اولدیغی ده مثال اوله رق بوراده اثبات
ایلدک .

۹۹- انشا : یا برشینک حصولی استدا ایچون ویا خود بر
طلبه تعلق ایتمه رک موجود اولمان بر معنای ایقاع ایچون اولورک

بونک اولکیسنه «طلبی» ایکنجینه «غیر طلبی» دینور . عربیدن
نجم الدین کبری حضرتلرینک :

أَنْتَ الَّذِي وَلَدْتَكِ أُمَّكَ يَا كَيًّا
وَالنَّاسُ حَوْلَكَ يَضْحَكُونَ سُورًا
فَأَحْرَضَ عَلِيٌّ عَمَلًا تَكُونُ إِذَا يَكُونُ
فِي يَوْمٍ مَوْتِكَ ضَاحِكًا مَسْرُورًا

قطعه سیله ترکیدن بونک ترجمه سی اولان :

یاد کده می طوغدیفک زمانلر
سن آغلار ایدک کولردی عالم

بر اویله عمر کچیر که اولسون

موتک سکاخنده خلقه ماتم

قطعه سی انشاء طلبی نوعندن و عربیدن طفرائینک لامیه المعجم
قصیده سنده :

أَعْلَلُ النَّفْسَ بِالْأَمَالِ أَرْقَبُهَا
مَا ضِيقَ الْعَمْرِ لَوْلَا فَحْجَةُ الْأَمَلِ

یتیه ترکیدن جودت باشانک :

جام اقبالی فلک شمعی رقیه صونون

دل ناکامه ده نوبت کلوران شاء الله

یتنی انشا طلبی قیلندندر که بونلری بالاطراف تعریف ایچون بو بابی
ایکی فصل اوزرینه بنا ایلدک .

فصل اول

انشاء طلبی

۱۰۰ - انشاء طلبی یعنی . استفهام . امر . نهي . نداء دینلان
بش شدن عبارتند که بروجه انی تعریف اولمشدر .

۱۰۱ - تمنی : بر شیک حصولی کرک ممکن کرک تمتع اولسون
عمومیتله اول شیک حصواتی آرزو ایتمکه دینور . اما حصولی محقق
وموتوق اولیان امر مرغوبه مترقب ومنتظر اولغه ترجی . تسمیه
اولنورکه بوحالده انشاء طلبی دائره سنده چیقوب غیر طلبی یعنی ایقاعی
حاله کیردیکندن اشبو ترجی ماده سی بالطبع فصل آئیده بیان اولندی .
سان عنانیده تمنی ایچون کاشکی . باری . تک . کبی اداتلرله فعل
التزامینک روایت و حکایه سیغیلری وفعل التزامی شرطی صیغه سی
استعمال اولنورکه میزان البلاغه محرر اولان شو :

تمده روح اولیدی کاشکی کیفیت مستی
خبردار اولیدم تاحیات مستعارمدن

— و —

بویله کورمکدن سنی محروم اولیدم کاشکی
کلیدم طاله معدوم اولیدم کاشکی

— و —

آتش عشقک حقیقت بک تحمل سوزایمش
اولیدم کاشکی سنین بی وقایه آشنا

— و —

حقمده کی تفاقلمه صبر ایدر ایدم
اغیاره باری ایتماش اولیدی التفات

— و —

ایلمز غم خانمی تشریفه رغبت اولبری
باری بر ساده سلامیله اولیدم شادکام

— و —

نعمت بیلور ایدم بکا هر بر جفا سنی
تک ایتمیدی لطفنه اغیاری آشنا

یتلری بونلره بک کوزل برر مثالدره عربیدن ابوفراسک :

فَلَيْتَ تَحَلُّوا وَالْحَيَاةُ صَرِيْرَةٌ

وَلَيْتَ تَرْضَى وَالْأَنَامُ غَضَابُ

فَلَيْتَ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ طَامِرُ

بَيْنِي وَبَيْنَ الْعَالَمِينَ خَرَابُ

قطعه سیدنی تمنی نوعندندر .

۱۰۲ - استفهام : برشی تی اوکرنمک ایچون انی سؤال ایتمکدن

عبارت بر طریق انشادرکه عربیدن :

هل الى ان تراك عيني سبيل
ان عمدي باليوم عهد طويل

بیتی و ترکیدن :

صباشکنج سر زلف یاری کورده کی
نه حالدده در دل محنت شعاری کوردکی

بیتی کبی .

استفهام ذهنده بر شینک حصولی ایتمکدن عبارت اولدیفته کوره
ایکی صورتدن خالی اوله مز یعنی : یا ایکی شینک بیتنده بر نسبت تامه به
مستند اولور یا خود اونستدن خالی بولور که ایکی شی بیتنده بر نسبت
تامه به مستند ایسه «تصدیقی» دکل ایسه «تصوری» اولور .

تصدیقی طلب ایچون اولان استفهامدن مراد مسئول عنه تعلق
ایده جک ثبوت و نفیدن برینه اسناد و تعیینی ایتمکدره یا غمور
یا غمورمی، کبی . بوراده کی سؤالدن مقصدنه یا غدینی دکل یا غمورک یا غوب
یا غما مقده اولدینی حالردن بریخی یعنی یا غمورمی یا غمورمی اولدینی
اکلامقدر .

تصوری طلب ایچون اولان استفهامدن مراد مسئول عنه تعلق
ایدن ثبوت و نفیک تعیین و اسنادی اولوب ثبوت و نفیدن هر برینک
ایکی شیدن هانکیسه اسناد اوله جفتی او کرمکدر . «یا غمورمی یا غمور
قارمی» کبی که بوراده یا غمق محقق اولدیفسدن یا غمورمی یا غمورمی
سؤال اولغوب یا غان شی یا غمورمیدر قارمیدر دیو سؤال اولیور .

ایمدی شو تعریفات و امثله دن اکلا شلیور که مسئول عنک بر شیدن

ثبوت و نفینه تعلق اولیان استفهاملر «تصوری» و مسئول عنک ثبوت
و نفینی سؤاله دلالت ایدنلر «تصدیقی» استفهاملردر بو حالدده :
«فلان کلدیمی» خسته اولشدیمی . عسکر کیتدیمی ، استفهاملری
تصدیقی و :

«شو آدم کیمدر» بو کون آبک قاچیدر . حسن می کلدی حسین
می کلدی ، استفهاملری دخی تصوریدر .

لسان عثمانیده (می) اداتیله «نه» کیم . قاج . قین . هانکی . هانی ،
لفظلری استفهامه دلالت ایتمکدن هر بریخی بروجه اتی تعریف ایلدک .
می - عربینک همزه استفهامی کی حرف اولوب مذکور همزه مثللو
هرشیده و بالخاصه افعالده و بعضاً عربینک (هل) لفظی مقامنده
استعمال اولور که صورت استعمالیله و یردیکی معنالر بروجه اتی سکنر
صورتله تعریف اولندی :

برنجیسی . طلب تصور ایچون اولورسه دائماً مسئول عنه ملاصق
و ملتحق بولور «فلانمی کلدی» یعنی صورددی ، استفهاملرند
اولدینی کبی .

ایکنجیسی : طلب تصدیق ایچون یعنی اسناددن سؤال ایچون
اولورسه دائماً مسندلره لاحق اولوب فعللرده ضمیر فعلیلردن سکره
وساثرده ادوات رابطه ایله ادات خبر و ضمائر نییه دن اول کلور .
«مکتبه کیتدیکی» فلان اقدی مکتبه میدر . چارسویه کیده جکمیسک
کبی .

اوچنجیسی : فله التحاقی حالده اگر شب فمک وقوع وعدم

وقوعنده ایسه طلب تصدیق ایچون اولور « فلانی کوردکی . یازکی یازدکی ، کبی .

دردنجیسی : فعله التحاقی حالده شبه مسند اولان اصل فعلک تعیننده ایسه طلب تصویری اوزرینه « فلانی کوردکی . یازکی یازدکی ، کبی که سکا فلانی کور یازکی یازدیمشدم انی کوردکی و یازکی یازدکی دبعکدر .

بشجیسی : افعال مرکبده مقصد طلب تصدیقی ایسه اصل فعلک آخرینه علاوه اولنور « فلانی ضرب ایسدکی . فلانه حرمت ایسدکی ، کبی که بوراده مقصد ضرب و حرمتک وقوع و یا عدم وقوعیدر .

التجیسی : افعال مرکبده مقصد طلب تصویری ایسه فعلک جزؤ اولنه علاوه اولنور « فلانی ضربی ایسدک . سببی ایسدک ، کبی که بوراده وقوع و عدم وقوع مطلوب اولیوب اسنادک ایکی شیدن هانکیسه اولدیفنی بیلکدر .

یدنجیسی : ماضی منفی به لاحق اولنجه تنذیم معناسنک ظاهر اتمسیدر . هنوز ایسکه کیمدکی . حالا یازمدکی ، کبی

سکزنجیسی : مضارع منفی به لاحق اولدقده اغراض معنایسک ظهوریدر . بنده خانه کزنی تشریف بیورمازمیدسکز ، کبی

می اداننک بیان اولنان شو احوالندن بشقه شایان تذکار دها برحالی وارددر که اوده هانکی کله نك آخرینه لاحق اولورسه او کله نك حاوی اولدیفنی معنایسک وقوع و یا عدم وقوعه تعلقیدر .

یاغموری یاغیور - سؤالی - مسندالهدن

یاغمور یاغدیمی - سؤالی - مستد دن

بوخطاطمی یازدی - سؤالی - فاعل دن

بوکتابیمی بکندک - سؤالی - مفعول دن

مکتبه می کیدیورسک - سؤالی - مکان دن

چوققدنمی بوراده سکز - سؤالی - زمان دن

عسکری کلیور - سؤالی - ذوی العقول دن

شوسوریلر قوبونمیدر - سؤالی - ذوی العقولک غیریدن

شوبشیلک چایمیدر - سؤالی - نباتات دن

شوشی طاشمیدر - سؤالی - جمادات دن

کیفک می بوزولدی - سؤالی - کیفیت دن

فقره لرنده اولدیفنی کبی .

نه : الفاظ استفهامیه دن اولان نه ذوی العقولک غیری اولان هر

شیدن سؤال ایچون اولوب « دن ، در ، م ، ره ، حر و قاتیله » اصل .

قدره الفاظنک اوللرینه لاحق اولدقده (ها) سی حذف اولنوب انلره

توصیل ایدیله رک « دن ، ندر ، نم ، نره ، فصل ، قدره » صورتلرینه

کیررکه بونلردن « دن ، ندر ، اداتلری نه کبی ذوی العقولک غیریدنده

و « نم ، اداتی ذوی العقولده و « فصل ، سوزی هر ایکی سنده و « قدره ،

لفظی کیت سؤالنده و « نره ، دخی استفهام مکابده استعمال اولنور .

نه یا بیورسک . نه او کرندک . نه دن بیلدک . اسمک ندر .

نره بیلسکز . او بنم اولیور . فصلک . او ایش فصل اولدی . قدره

ایچه الدک کبی .

کیم - کلمه استفهام اولان بو کیم لفظی ذوی العقولدن استفهام ایچوندر
« کیم کلدی . او کیمدر . او کیم اولیور ، کبی -
قاج - : کلمه استفهامی دخی عدد سؤال ایچوندره قاج فروش الدک .
قاج کئی کلدی ، کبی .

هانئ - : کلمه استفهامی عددک غیری هرشیدن سؤال ایچوندره هانی
بونک صاحبی . هانی او کوزل زمانلر ، کبی .
هانکی - : بر امرده مشارک اولانلرک تعین و تمیزندن سؤال ایچوندر
« بونلرک هانکیسنی بکندک ، کبی .

قچن - زماندن سؤال ایچون کلمه استفهامدر فقط ادبیات
جدیده دن ساقط اولوب بونک یرنده « نه وقت . نه زمان ، کبی شیلر
مستعملدر اسکیده شو :

سن ینه اسکی خر واسکی بالان
قچن آدم اوله جقمک حیوانا
یتنده اولدینی کبی مستعمل ایدی .

۱۰۳ - امر ونهی : استعمالا طریقیله بر ایشک حصولی
طلب ایشک « امر ، و عدم حصولی طلب ایشک « نهی ، دینورک
« شو کتابی ویر . مکتبه کیت ، سوزلری امر و « قنا سویلمه ، قلب
قیرمه ، سوزلریده تپدر . عربیدن ابوالفتح البستینک :

أَقْبَلِ عَلَى النَّفْسِ وَأَسْكَمِلِ فِضَائِلَهَا
فَإِنَّ بِالنَّفْسِ لِأَبَا جِئِمِ إِنْسَانٌ

وینه عربیدن قصیده برنه تک :

يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظَمَتْ
أَنَّ الْكِبَارَ فِي الْفُقَرَاءِ كَاللَّمَمِ

یتک مصرع اولی ایله ترکیدن :

ویرم سکا چک بندن الک انی ملک الموت
جانانه نذر ایلدیکم جانمه دکه
یتنی نهیه برر مثالدر .

امرو نهی صیغه لری بعضاً استعمالا صورتنک غیریه استعمال اولنور
و بو حالده معانی و عنوان تبدل ایدر که اک مهملری بروجه آتی بیان
اولنور .

برنجیسی : طلب استعمالا ایله دکل عجز و حضوع و نیاز و خشوع
ایله اولورسه اکا « دعا و نیاز ، دینور لایلا خانمک :

بر مجرم و عاصی قولکم روی سیاهم
عفو کله نظر قیل بو کنه کاره الهی
یتیله ناپینک :

کنجینه لطفک وار ایکن نابی زاری
محتاج عطای دکران ایلمه یارب
یتنده اولدینی کبی .

ایکنجیسی : طلب استعمالا ایله دکل تساوی طریقیله اولورسه اکا
« التماس ، دینور . فضولینک :

سیر قیل کور کیم کلستانک نه آب و تابی وار
هر طرف بیک سروسر سبز و کل و سیرابی وار

بیتله شاعر اخراک :

یازمه کل هر سری ای کلک دیر
ایلمه اغیاری هر شیدن خیر

بیتده اولدینی کبی .

اوچنجیسی : ذکر اولنان معنارک غیری معنا ظهوریدر که
بونده اساساً بش وجه واردر :

وجه اول - اباحه ایچون اولمیدر، سنبل زاده وهینک :

آج بعلیله ایچ موی، خان احمد ایله دعا

مصراعنده اولدینی کبی .

وجه ثانی - تنیه ایچون اولمیدر .

ایشته جامع کل ادا قیل سن نمازی داغما

مصراعیه حامینک :

هم چیقارقتک بیاضه هم اولور رویک سیاه
ایتمه رازک کیمه به اعلام مانشد نکین

بیتده اولدینی کبی .

وجه ثالث - تهدید ایچون اولمیدر .

ای رقیب سک نهاد آرتق حیا ایتمیسک
وارسه حدک بردها - ن کوی یاره وارده کور

بیتده اولدینی کبی .

وجه رابع - تنی ایچون اولمیدر . پرنو باشا مر حومک :

نه یایم نیله دمساز ایلم آه سحر خیزی
اوزاندی لبله حسرت یتش یاشمس تبریزی

بیتده اولدینی کبی .

وجه خامس - خطاب ایچون اولمیدر بر . بید نامدارک مزارینه
قارشو سویلنان شو :

یار یرلری چیق قانلی کفله شو جهانه

کور دشمنه احفاد ایله اولاد نلر ایتدی

بیتده اولدینی کبی .

بورابه قدر بیان اولنان خصوصانده هب امر حاضر ونهی حاضر
میغه لری درمیان ایدلمش ایسه ده امر غائب ونهی غائب صورتلری
رحاضرله غائبک جمع لری دخی عینی احوالده مستعمل اولوب انلر کبی
معانی مختلفه ایقاع ایدر لر . نه کیم :

ایلسون مولی سنی هر بر کدورتدن مصون

دهرک آب رویسک عبدالحمید خان چوق یاشا

بیتده امر غائب دعا به و :

عاقبت هر نشسته سندن بر رخار ایلر ظهور

سویلیک ساقی به چالسون باشنه پیمانه بی

بیتده امر غائبه خطاب واستغنا و بر شاعرک :

سن اولدک جورکه ای دلشکن محزون بن محزون

فلک کولسون سونسون شمعی سن محزون بن محزون

یبتده لوم وسامی تک :

کرك سوکون کرك دوکون کرك درکاهدن سورسون
وصال یاری برکره طلبکار اولماز وارد

یبتده تحیر و تمنی و شهرینک :

اولسون وارسته پیچ و تاب غمدن کینه جو
مار سر مادیده ریم کونش کوسترمسون

یبتده نهی حاضرله بد دعا و معلم ناجینک :

زیر وبالاسی نوره غرق اولمش
وادی ایمن اولسون کورینن

یبتده استقهام معناسنک ظهوری کبی .

بو خصوصده دها بر جوق معنار ظهور ایدم بیلور سده انلری
ارباب ذوق سلیمک تعینته ترک ایدم رک بو قدر جقه اکتفا ایلدک .

۱۰۴ - ندا : حروف ندا واسطه سیله مخاطبک توجه

واقبالنی طلب ایتمک ندادرکه هر لسانده انواع صورله چار ایدر . عربیدن

سهیلی تک :

يَا مَنْ يَرَىٰ مَا فِي الضَّمِيرِ وَيَسْمَعُ

أَنَّ الْمَعْدُ لِكُلِّ مَا يَتَوَقَّعُ

یتنی و ترکیدن نفعینک :

ای خسرو چم کوکبه مملکت آرا
کیم سلطنتک عالی پرزیب و قرا ایلر

اوصافک حدیوق طوتهلم سحر ایله طبع

بیک معنی بی برشکله قویوب مختصر ایلر

قطعه سی بوقیلاندنر .

ندالرده بعضکره حرف ندا حذف اولتور . نته کیم :

دوستار بن شاشمشم خال دل دیوانه دن

مصر عنده حرف ندایوق ایکن معنای ندا موجوددر و بعضاً

حرف ندا موجود اولدینی حالده ندانک غیر معناله تعلق ایدر .

ننه کیم معلم ناجینک :

ای لوحه یار نور بخشا

بیک کرده ایلم تماشا

طویماز سکا چشم کریه معتاد

باقدرجه اولور و دادی مزداد

قطعه سنده تحسر معناسی ظاهر درر .

فصل ثانی

انشاء غیر طلبی

۱۰۵ - انشاء غیر طلبی : ترجی ایله تعجب خصوص سنده

مستعمل انشالره انشا موقعنده استعمال اولسان خبر لردن عبارتدرکه

بروجه اتی تعریف اولتور لر :

۱۰۶ - ترجی : یوز برنجی ماده ده بالناسبه بیان اولدینی
وجهله اومقی معناسه در یعنی حصولی محقق وموثوق اولیان امر
مرغوبه مترقب ومنتظر اولوق دیمکدر .

صربیدن قصیده برته نک :

لَمَّا رَحِمْتَ رَبِّي حِينَ يَمُومُهَا
تَأْتِي عَلَى حَبِّ الْمَسِيانِ فِي الْقِسْمِ

بیتله شو :

فَمَسَى اللَّيَالِي أَنْ تَمَّتْ بِنَظْمِهَا
عَفْداً كَمَا كُنَّا عَلَيْهِ وَاجْتِالاً
فَلَرَبَّمَا نَثَرَ الْجَمَانُ تَعَمُّداً
لِيَكُونَ أَحْسَنَ فِي النَّظَامِ وَآكِلًا

قطعه سنده اولدینی کیدرکه ترکیده ده ترجی ایفاسی چون شو :
« اومارمکه . اولورکه . امید ایدرم . امید اولنورکه . احتمالکه . محتملکه .
مأمولکه . شایدکه . اوله که کی الفاظ استعمال اولنور نه کیم :

سکالایق اولان احسانی ایدرسک البت
اومارمکه اوله سایه کده امیدم حاصل

ییتده اومارمکه ایله ترجی معناسی ویرلمشدر . بویابده بعضاً « انشاء الله
کریم » ترکیلری دخی مستعملدر . جودت پاشانک :

جام اقبالی فلك شمدي رقيه صونسون
دل ناکامده نوبت کلور انشاء الله
يارك اغزین آره ای بادصبا دیرمی عجب
ینه استانیوله جودت کلور انشاء الله

قطعه سیله شاعرک :

اشتکایتمه فلك جورندن ای دل دائماً
شادایدر محزون دلی برکون کلور الله کریم

ییتده اولدینی کی :

ترجینک برنوعی واردرکه ترقب وانتظار اولنان شیئی بر امر
مخوف ومکروراولور . اولوقت اگاه اشفاق . دینور ولسان عثمانیده
« قورقارمکه . قوقولورکه . خوفم بودرکه . خوف اولنورکه . » کی کلمات
استعمالیله اد اولنور « قورقارمکه بو خسته یارینه چیمماز » سوزنده
اولدینی کی .

۱۰۷ - تلیه : ترجی واشفانک هرایکی سیدخی مستقبله

مخصوص اولدقلرندن دائماً مستقبل صیغه سیله فعل التزامی غایب وفعل
التزامی شرطی صیغه لری استعمال اولنور . حالبوکه فعل التزامی شرطی
تمنی ده دخی مستعمل اولدیفندن ارالرینی تفریق لازم کلورده بوده
تمنی ایله ترجی مضالرینه کمال دقتله اولور . مثلاً : ورودی مأمول
اولیان برذاتک حقنده « فلان کله ده شو شتکده بولسه » دینلده
تمنی وقدومه انتظار اولنان برذات حقنده سویلنده کده ترجی اولور .

۱۰۸ تعجب : غرابی حاوی اولان موردن انسانه حاصل
اولان حالی اظهاردرکه عربیدن ابوالعاهیه نك :

مَا أَحْسَنَ الدِّينَ وَالدُّنْيَا إِذَا جَمَعَا
وَأَقْبَحَ الْكُفْرَ وَالْإِقْلَاسَ بِالرَّجْلِ

بیتله ابن رومینک :

أَيَّ شَمْعًا يَضِيُّ بِلَا أَنْطِقُ
وَيَا بَدْرًا يَلُوحُ بِلَا عِجَاقِ
فَأَنْتَ الْبَدْرُ مَا مَعْنَى انْتِقَاضِي
وَأَنْتَ الشَّمْعُ مَا سَبَبُ احْتِرَاقِي

قطعه سی و ترکیدن فضولینک :

نه دائره در بودور افلاك نه ضابطه در بود مرکز خاك
جسمه عرضی کیم ابتدی قائم ناره ندن اولدی نور لازم
هر خلقته کرچه بر صیب وار آیا سببی کیم ابتدی اظهار
فکر ایله ده کور ندر بواسلوب نه صانع در بوضع منسوب
متویسیله فارسیدن عنصرینک :

نیستی دیوانه بر آتش چراغاطی همی
نیستی پروانه کرد شمع چون جولان کنی

بیتی بوقیلدندر.

لسان عثمانیده تعجب ایچون نه نه عجب . آیا . نه کوزل . نه چرکین
نه خوش . نه فنا . عجائب زهی . کبی الفاظ استعمال اولتور . فضولینک :

زهی ذاتک نهان واول نهاندن ماسوا پیدا
بحار صنعک امواج پیدا قعرنا پیدا

بیتله شو :

نه صانعک که صنعک سنک ایچندن آب ایدر پیدا

درخت خاردن کل غنچه سیراب ایدر پیدا

بیتده و عبدالحق حامد بکک :

بر سایه در احتشام دنیا

توقیف اولتور می سایه آیا

بیتده و سامعینک :

میان لجه غمده قالور می کشتی دل

عجب مساعده روزگار اولمازمی

بیتده اولدینی کبی .

۱۰۹ — تنبیه : ترکیه نك نه ، اداتی اساساً استفهام ایچون

ایسه ده تعجبدهخی دلالت ایستدیکندن اکثریا استفهام صورتنده اولان

انشاء طلبیلرده تعجب معناسی ویرمکه انلری انشاء غیر طلبی حاکه

القا ایلدیکی کبی بعض کلمات استفهامیه دخی استفهامک غیر معناری

اظهار ایستدکلر ندن انلرده بولندقلری جمله لری غیر طلبی صورتنه ادخال

ایدرلر . نه کیم فیضی قدیمک :

کویا که جیب و دامنی پر کل ایلدک
ای باغبان ندر بو قدر امتنان بکا

بیتله نهانینک :

کل ای ناصح قویندی حال دلدن بی خبرسک سن
بی دیوانه ابتدی اول بری بیلم نه دیرسک سن
بیتده نه لر استفهامدن جیقوب برنجیده اعتراض وایکنجیده
تخصیص معالرتی اظهار ایتدکلی کبی کمال بک مرحومک
انسانی صاندک دشمنی

مصرعنده (می) ایله تحقیر معناسی ظهور ایتشدر.

۱۱۰ — خبرک انشا مقامنده استعمالی : بر جمله خبریه دن
اعلام خبر قصد اولنمیوب دیگر بر طاقم اغراض مخصوصه نیک اداسیدرکه
مهم اولان صورتلرندن درت دانه سی بروجه آتی تحریر و تعریف
اولندی.

برنجیسی : قرینه و دلالت حالیه ایله اغراض مخصوصه مراد اولنق
اوزره خبرک انشا مقامنه قائم اولمیدر. نه کیم بیلمن ایله بیلمین بر
دکدر ، کلامنده مخاطبی ترغیب و عقلمک شاشارم ، سوزنده تعجب
و بن پیر اولدم ، جمله سنده اظهار ضعف کبی معنار ظهور ایدر.
حالبوکه بونلر برر جمله خبریه اولدقلمی حالده شو اغراض مخصوصه
مبنی انشاء غیر طلبی نوعندن اولمشدر.

کیمی سودی خدا کیمی سوداده قودی
کلی آرایش ایدوب بللی غوغاده قودی

بیتده خبر نوعندن اولدینی حالده انشا قیلندندر.

ایکنجیسی : عقد صیغه لیدرکه بونلر الفاظ اخباریه دن اولدقلمی
حالده مقصد خبر اولیوب قائللری بیتده ایضای عقددن عبارت اولمقله
انشاء غیر طلبی نوعندن اولورلر . و آلام . صاتم . ویردم . کبی

اوچنجیسی : قسم و شهادت ایله سبحان الله ، معاذالله ، الله
صیغندق ، کبی الفاظ و تراکیب بولندینی جمله لرده خبری ایکن انشا
کیدرلر :

خوش کلدی بکا میکده نک آب وهواسی
بالله نه خوش برده پایلمش بیقلاسی

بیتله شو :

الله توکل کبی اعلا سپر اولماز
الله صقندق بز آنک ملعتندن

بیتده اولدینی کبی .

دردنجیسی : ادبه رعایتدن طولانی امر صیغه سی برنده جمله خبریه
استعمالیدر. مثلا بر بیوک آدمه شورایه باق ، دینه جک برده شو
شی نه کوزل ، دهرک اورایه احاله نظری دعوت ایتک یاخود
شورایه نظر بیوررمیسکز ، دیمک کبی .

باب سادس

قصر

۱۱۱- قصر برشی بی دیگر شیئه تخصیص ایتمکدن عبارت اولوب اساساً یافحوای کلامک دلالتیه و یاخود دلالت وضعیه ایله ییلنور بر ماده درکه شق اوله کوره اولان قصر (ذوقی) و شق ثانی به کوره اولانده (وضعی) در.

۱۱۲- قصر ذوقی: مسند الیهک و حق تقدیمی اولان بعض متعلقات فعلک تأخیر لرندن طولانی کلامدن معنای قصر ظهور ییدر. بونلر اوتوزنجی ماده نیک یدنجی و الی سکنزنجی ماده نیک ایکنجی فقره لر یله اوچنجی بابده بالخاصه ذکر اولندقلرندن تکرار لرندن صرف نظر اولندی.

۱۱۳- قصر وضعی: ادوات مخصوصه سیله قصرک اثباتی و یاخود نقی و اثبات طریقیه قصرک ظهور ییدر:
آجیان یوق بکا کندی یورکمدن غیر
آغلیان یوق بکا اوز مردمکمدن غیر
ییتنده (غیری) اداتندن و:

نیلدم بیلمک حقدنه نه قصیر ایلدم
ایتمدی جانان بکا شفقت رقیبه ایلدی
ییتنده و ایتمدی و ایتمدی، فعللرینک نقی و اثباتندن و:

دهرده احوال خلقی کوسترر آینه یوق
صورت و اندامی رؤیت ایندیبرر آینه وار
ییتنده «وار» یوق، سوزلریله اولان نقی و اثباتدن معنای قصرک ظهوری
کی.

۱۱۴- لسان عثمانیده قصر معناسی و یرن اداتلر «انجیق» ساده
بالکنزه ادات حصرلریله «بشقه» ماعدا. غیره. الا. مکر، ادات
استتاری و «بلکه» ادات اضرایله «دکل» ادات تقدیر که باقینک:
ماورای پرده اسراره بولماز کیمه راه
حضرت حقدر بیان انجیق حقیقت تولدین
ییتنده «انجیق» و شاعرک:

صانیردک جمله نی صادق سکا سیرایله کل شمدی
طاغلدی جمله سی یار موافق ساده بن قالدیم
ییتنده «ساده» و کذا:

عشقه دوشدم ایلدم قطع تعلق غیردن
کوزلرم دنیا ده کور من کیمه بی الی
ییتنده «الا» وجودت باشانک:

مکر سرمایه شادی ایتمش کوی دلاراده
سرنکم تقدینی خاک ایله مغشوش ایندیکم دملر
ییتنده «مکر» و شو:

انفالم ستم یاره در اغیاره دکل
عقدۀ خاطریم اول غنجه به در خاره دکل
ییتنده «دکل» اداتلریله قصر افاده اولندی نقی کی.

۱۱۵ - تنبیه : علمای بلاغتک اکثریسی قصری و برمو-
 صوفی صفته و یا بر صفتی موصوفه حصر و تخصیص ایلمکدره عبارتیه سیله
 تعریف ایتدکن صکره بوراده کی صفتدن مراد صفت نحو اولمدینی
 اشارتیه کیفیتی تقریق ایدرک تفصیل مادهیه کیریشورلر. امامشاهیر
 علمای سلفدن و حمزه بن درغود نورالدین و نک علم بلاغته دائر
 یازوب شام شریفده تدریس ایلدیکی و مسالک الیان نام اثر قیسنده
 و قصر : منسوبک منسوب الیه و یا منسوب الیهک منسوبه حصر
 و تخصیصدن عبارتدر و یولنده تعریف ایدیلوب قید اخر ایله استثنای
 رده حاجت قالدینی ایچون حمزه نک بو تعریفی دهها موافق کورلمشدر.
 چونکه بر نسبت وصفیه بیان ایدن یعنی حالک ذی الحاله و ذی الحالك حاله
 و یکدیگرینه بر صفت معنویه ایله منسوب اولان شیلرک بری بر لرینه
 تخصیص لرینی صورت مطلقهده بیان ایدر. بناء علیهدها اعم اولان
 بو تعریفی قبول و تعمیم دهها موافق کورلدی. وزیرده محرر موصوف
 و صفتدن مراد صفت نحویه اولیوب صفت معنویه اولدیغنی یعنی مقصد
 منسوب و منسوب الیهدن عبارت ایدوکنی اخطار ایدر.

۱۱۶ - قصر : یا حقیقیدر یا اضافیدر .

قصر حقیقی : مقصورك مقصور علیهن ماعداسنه تجاوز
 ایتماسیدرکه بوده حقیقت محضه ایله نفس الامر کوره ایکی نوعدر.
 نوع اول : موصوفک حقیقه صفتی اوزرینه قصریدرکه موصوف
 محض حقیقتیه صفت اوزرینه قصر ایدیلورسه صفات سائر نک اومو-
 سوفدن کلیاً نفی لازم کلمکله قصرک بونوعی (محال) عد اولنور.

چونکه : مثلاً برذاتک یالکز کتابتله موصوف اولوبده بشقه صفتلرله
 موصوف اولمدینی قصد اولنورق « فلان انجق کاتبدر ، دینلدیکی
 وقت موصوف اولان ذات صفتی اولان کتابت اوزرینه قصر ایدیلوب
 قیام قعود کی اوصافه وارنجیه قدر بالجله صفتلردن نفی ایدلمسی غیر ممکن
 اوله جفته یعنی دنیا ده بر شیتک یالکز بر صفته قصر یله اندن سائر
 صفتلرک کلیاً تزعی قابل اوله میه جفته بناء بوکی قصر لر محال نوعندندر .

نوع ثانی : صفتک نفس الامرده موصوفی اوزرینه قصریدر و قو-
 ناقدیه یالکز فلان ذات واردر ، کیکه بونک استعمالی بک چوقدر .
 و بونده بعضاً مبالغه قصد اولنورق مقصور علیهن بشقه لریده موجود
 اولسه بیله اسباب رجحاندن طولانی اصل اولان مقصور علیه بالا اعتبار
 دیگر لرینه اهمیت ویرلمز و بو حالده کی قصره . قصر ادعائی ، دینور .
 مثلاً : بریلدهده یالکز بر شاعر بولنسه . و بولدهده شاعر انجق فلاندر .
 دینلدهده نفس الامر موافق اولان قصر حقیقی نوعندن فقط برفاق
 شاعر بولنوبده مبالغه ایچون دیگر لری شرادن صایلمیهرق مذکور
 سوزی ایراد ایتک دخی قصر ادعائی قیلندن اولور .

قصر اضافی : مخاطبک اعتقادینه کوره متکلمک بالاضافه ایراد
 ایلدیکی قصر لردرکه اساساً اوچ نوعدر .

نوع اول : مخاطب بر شیتک دیگر ایکی شسیده اشتراکنی معتقد
 اولدیگی حالده اشبو شرکت اعتقادینی قطع صورتیه ایراد ایتدیکی
 قصر لردرکه بوکا ، قصر افراد ، دینور .

مثلاً : مخاطب برذاتک هم کاتب هم شاعر اولدیغه معتقد اولدینی

حالده اول ذات ایچون اكا و فلان ذات يالكز شاعر در ، ديمك قصر
افراد در . انجق بونده بر شرط وارد در كه او شرطده بر شيك ديكر ايكي
شیده اشترا كنده مخاطبك اعتقادی صحیح و سامعك تخيل ممکن اوله جق
در جده متاسب اولوب منافی نسبتلردن سالم اولمیدر . نه کیم : شعر
و کتابتک بر پرده اجتماعی صحیح اوله بیله جکندن مخاطبك اعتقادی
درست اوله بیله یکی و سامعجه تخيل طوغری اوله جنی جهته مثال
سابقه کی قصر صحیح اولور .

نوع ثانی: مخاطبك اعتقادنده کی حکمه مغایر تخصیصده بولمقدر که
بوکا و قصر قلب ، دیر لر . مثلاً: بر حقه نك كوش اولد یغنی اعتقاد ایدن
بر کیمسه به و بوحقه فاقفوندر كوش دکدر ، ديمك کبی که بونده ده قصر
افرادك عکسی بر شرط وارد یعنی اجتماعلرنده سامعجه امکان تخيل
اوله به جق صورتده نسبتلرک اراسنده منافات بولمیدر و علم ایله
جهلك طانی ایله آجینك بر آرده اجتماعلری کبی .

نوع ثالث: مخاطبك ترددی ازاله ایچون ایراد اولنان قصر لردر که
بوکا و قصر تمین ، دینور . مثلاً بر طراقك اغاج ویا کیکن اولد یغنده
متردد اولان بر مخاطبه قارشو « بو طراق اغاچدر کیک دکدر ، ديمك کبی که
بونده ده صفتلر یغنده مناسبت مخصوصه بولمق و یاخود یکدیگریك
قیضی اولمق شرطدر یعنی بو قصر هم قصر افراد هم قصر قلبده
جاری اولور دیمکدر . نه کیم: « فلان کاتبیدر شاعر میدر ، سؤاك
و کاتبیدر شاعر دکدر ، یاخود « کاتب دکل شاعر در ، جوابلری و کنا
« شو حقه فاقفونیدر کوشمیدر ، سؤالدهخی « فاقفوندر كوش دکدر ،

یاخود « فاقفون دکل کوشمیدر ، جوابلری و ریلور که بونلر هب قصر
تعیندر . لکن « فلان عالمیدر قره صقالیمیدر ، یاخود « جاهلمیدر
قاعدمیدر ، کبی تخیله مناسبت اولیان محللرده قصر تعیین جریان ایتمز .

باب سابع

وصل و فصل

۱۱۷- کلامی تشکیل ایدن کله لره جمله لر یکدیگر لرینه یا عطف
اوله رق وصل سورتیله و یاخود عطف اولنیه رق فصل طریقله ایراد
اولنور لر که بو خصوص علم معانیك اك مهم بر مبحثیدر . حتی طلبه
علوم میانسده « علم معانی ندر ، سؤالنه « معرفه الوصل و الفصل ،
جوانی ویرلمسی بواهمیتی اراشیه کافیدر . بنا علیه بویله او سورتله
اهمیت ویرمك لازمدر .

وصل: عطف و ربط ایله حاصل اوله جنی جهته اول باول
ادوات عطفله شرائط عطفك احکامی ییتورسه وصل و فصل خصوصاتی
بالطبع ظاهر اوله جغندن بویانی اولاً: شرائط عطفه . ثانیاً: اسباب
و اصول عطف و ربطه . ثالثاً تطبیقات وصل و فصلدن عبارت اولان
اصول سبکه تقسیم ایله اوچ فصل اوزرینه تحریر ایلدك .

فصل اول

شرائط عطف

۱۱۸- عطفك شرطی معطوف ایله معطوف علیك بر حکمه

اشتراکی یا خود بینارنده جهت جامعه بولمیسیدر. نه کم: «علی و حسن کلدیلر». «علیده حسنده شاعر دره». «علی هم شاعر هم کاتبدره جمله لرینک برنجیسنده معطوف ایله معطوف علیک کلک فعلنده وایکنجی شاعر لکده اتحادلری و اوچنجیده شعر ایله کتابتک بریرده اشتراکی اولدیغندن اولوجهله عطفلری جائز اولور. فقط: «علی کلدی و جانی چالیور». «حسن شاعر در و قبصه بویلیدره صورتلرنده مذکور مناسبتلر اولدیغندن و او ایله اولان عطفلر جائز دکادر یعنی بویله برلرده عطف جائز اوله من.

و کذا «علی یازی یازیور و حسن شعر سویلیور» ایله «علی عالم و حسن جاهلدر» سوزلرندن برنجی کلامک یازمقله شعر بیتنده وایکنجیده علم ایله جهک اراسنده جهت جامعه بولدیغندن هر ایکی کلامک حاوی اولدقلری ایکیشر جمله دن برینک دیکرینه عطفلری جائز اولور سه ده «علی یازی یازیور و یارین کیده جکدر» ایله «علی عالمدر و حسن اوزون بویلیدر» صورتلرندن برنجیده یازمقله کلک وایکنجیده علم ایله اوزون بویلولق بیتنده جهت جامعه اولدیغندن اولوجهله عطفلری جائز دکادر. شو تعریفات و امتله دن شرط عطف بدرجه یه قدر اکلانشیلور ایسه ده بحک اهمیت مخصوصه سی جهتیه اشتراک و جهت جامعه مسئله لرینی تفصیل اتمک لازم اولدیغندن بروجه آتی انلری تعریف وایضاح ایلدک.

۱۱۹- حکمده اشتراک: مفرداتک عطفنده اولور سه ایکی شیتک بر فعل ویا ایکی صفتک بریرده اتحادندن عبارتدر. «حسن و حسین

کلدی». «حسن و حسین کوزلدر» جمله لرینک برنجیسنده ایکی شی بر فعلده وایکنجیسنده ایکی شی بر صفتده اتحاد ابتدکی و «حسن کلدی و کتدی» ایله «حسن شاعر و کاتبدر» جمله لرینک برنجیسنده ایکی فعل بریرده وایکنجیسنده ایکی صفت براسمده اشتراک ایلدیکی کبی.

جمله لریک عطفنده اولان اشتراک شرطی ایسه اول جمله لریک اخباریت وانشاینده متحد اولمیسیدر. یعنی بری برینه عطف اولنه جق جمله لریک برینی اخباری دیکری انشائی اولیوب هر ایکی سنکدخی یا اخباری ویا انشائی اولمیسیدر. مثلا:

بو کون فلان کلدی و فلان کتدی

ایله

بوراده فلان کوزل و فلان چرکندر

کلاملرنده کی جمله لره عطفی جائز اولوب.

چارسویه کیت و احمد کلدی

ایله

فلان کوزلدر و فلان کیتون

صورتنده بری اخباری دیکری انشائی جمله لریک عطفی جائز اولدیغنی کبی.

۱۲۰- جهت جامعه: معطوف ایله معطوف علیی ذهننده جمع

ایده جک برعلاقه و مناسبتدر که بوده «عقلی» و «همی» خیالی، اولاق اوزره اوچ نوعدر.

۱۲۱- جهت جامعه عقلیه: عقلک قوه مفکرده جمع ایده جکی

ایشایننده کی علاقه حقیقه اولوب بوده تمائل، تضاد، تضایف، دیستان اوچ حالدن عبارتدر.

تمائل :- اشیا نك نوعنده اولان اتحادیدر که یا طوغری بدن
 طوغری به معنا ایله منفهم اولان شوق ایله ذوق . نشاط ایله صفا .
 زلف ایله کاکل . الم ایله درد . کدر ایله افس : الفاظنده کی تمائل کی اولور .
 یا خود بعض اشیا نك مشخصات خارجیه لرندن صرف نظر اولتجه
 ارالرنده کی تعددی عقل قوه مفکره دن رفع ایدرک تمائل ایضا اتمسینه
 اولور یعنی « علی . حسن . حسین » دینلده که بونلر انسانیتجه متحد
 اولدقلرندن بونلرک شکل و - یا کی اولان اوصافندن عبارت اولان
 مشخصات خارجیه لرندن صرف نظر ایدله عقل قوه مفکره ده بالکمز
 نوعیتلرینه انحصار ایدن انسانیتلرینی و کذا « کلی . سبیل . لاله »
 دینلده که بونلر چیچک اولمقده متحد اولدقلرندن بونلرک لوز و شکل
 کی اوصافندن عبارت اولان مشخصات خارجیه لرندن صرف نظر
 ایدله عقل قوه مفکره ده بالکمز نوعیتلرینه انحصار ایدن چیچکلرینی
 ایضا ایدرک تمائل ایجاب ایتدیررکه بوحالده :

« دونکی او قودینگ کتاب روحه ذوق و صفا و قلبه شوق و نشاط
 و پردی ، ایله « علی افندی یازی یازیور و حسن افندی کتاب اوقیوره ،
 کلام لرنده کی عطفلرک جهت جامعه خیالیه نك تمائل طریقله اولان
 شرطنه موافق اولور که :

باك كوهر بدكهر دن دائمانماز اولور
 لعل و باقوتك ياننده كهربايه كيم باقار

پیتده بوقیلدندر .

تضاد :- ایکی شی پیتده ضدیت بولمیدر « بیاض ایله سیاه ، بر ایله

كوك . طائلی ایله آجی . علم ایله جهل . فقرا ایله غنا . فرح ایله کدر . اعلی
 ایله ادنی ، و امثالی شیلر کی که « عالم مروت اعلی و جاهل هر زمان
 اذنادره عطفی شو تضاد اصوله موافقدر و ناپینک .

قوروب بر بارگاه صنع لطف و قهر دن مزوج
 و پروب اضداده آمیزش قومش نامن انك دنیا
 و پروب حق صریحن قبض و بسطك محو و اثباتك
 عدالتخانه حكمتده ایتش جمله سن ارضا
 قطعه سیده بوقیلدندر .

تضایف :- برینک تعقلی دیکرینک تعقله وابسته اولان شیلر
 پیتده کی علاقه مخصوصه درکه « بابا ایله اوغل . اقل ایله اکثر ، کی
 شیلر در : نته کیم « فلانک پدری و اوغلی بر لکده کلدیله ، دینوب
 تضایف طریقله عطف طوغری اولور .

۱۲۲ - جهت جامعه و همیه : اشیا نك ذهنده وهم طریقله
 اجتماعیدر که بوده « شبه تمائل . شبه تضاد . شبه تضایف ، دن عبارتدر .
 شبه تمائل - عقل ایله تضادیت حکم اولنان ایکی شیئی و همک تمائل
 ظن ایتسندن عبارت بر جهت جامعه در . مثلا : عقل سیاه ایله بیاضک
 ضد اولدقلرینه حکم ایتدیکی کی باشلی باشنه بررنگ اولان صاری به
 دخی ضددر . حالبوکه وهم صاری بی بیاضه مشابه بولدیفندن صاری
 ایله بیاض ارسنده تمائل اولدیغنه ذاهب اولور که بوشی حقیقته غیر
 موافق اولوب وهمی اولدیفندن بوحاله شبه تمائل دینور . بناء علیه
 « ایکی شی خاصیت احتراقی شاملدر که بونلرک بریسی آتش - سوزان

ودیکری حقارت اخواندره کلامنده کی عطف حقارتک وهم طریقله
اتسه مماثل اولسندن طولایی جائز اولور.

سوزه باشلارسه تبسم ایله اول غنچه دهن
درج یاقوتک ایچندن درو کومر صاحبور

یتنده دره ایله کومر عقلاً مماثل دکل ایسه لرده قوه واهمه
انلرک تمائلرینه حکم ایله عطف ایده بیلدیکندن بورادهده شبه تمائل
طریقله عطف جائزدر.

شبه تضاد عقلک تمائل حکم ابتدکی ایکی شی حقدنه وهمک
تضاده ذاهب اولسندن تولد ایذن جهت جامعدره مثلاً: عقل دفترله
کتابک مماثل اولدیغه حکم ابتدکی حالده واهمه بونلرک معنای
عرفلرینه باقارق تضاد نوعندن عد ایدر.

شبه تضایف عقلک کوستردیکی تضادی وهم ایله تضایف مزله نه
ایندیرمکدن عبارت برجهت جامعدره مثلاً: طاتلی ایله آجی یتنده
عقلاً تضاد موجود و برینک وجودی دیسکرینک وجودینه غیر
متوقف ایکن وهم علاقه نیدی برطرف ایدرک طاتلی دیسلا دیکی ایده
آجینک خاطرله کله جکنی تصورله بیلرنده تضایفک وجودینه حکم
ایدرکه جابولده تضاده عاقد اولان مثال وهمه نظراً شبه تضایفه مثال
اولور.

۱۲۳- جهت جامعه خیالیه: اشیانک تصورلرندن خیالده مقارن
اولان صورتلریدرکه زمان و مکانه عادت و الفت و اصول معاشرت کی
احوال متوعه نک اختلافیه تخلف ایدر برشیدر. مثلاً: برکاتب یاننده

قلم ذکر اولنسه درحال کاغد حقه قلمتراش کی شیلر انک خاطرینه
کلدیکندن اوکاتبه کوره بونلرده جهت جامعه خیالیه وارددر. بونلرک
برسی بردرزی یاننده ذکر اولنسه انک خاطرینه اونه کیلری کلزانکچون
درزی به کوره بونلرده جهت جامعه یوقدر. فقط ایکنه ذکر اولنسه
درزینک خاطرینه اینلک وسائرله کلورکه اکا کوره ده بونلر یتنده جهت
جامعه وار وکاتب ایچون بونلر یتنده جهت جامعه یوقدر. وکذا بر
بانجه هر بار صفا ایله امرار وقت ایذن بر افسدی ایله ینه او بانجه ده
چالیشوب حاصلاتندن استفاده ایذن بر بانجه وانه کوره بانجه ذکر اولنجه
افندینک خاطرینه اسباب طرب و بانجه و انک خاطرینه ده بزه لر یشلر
آشیر و سائرله کلورکه جهت جامعه خیالیه افسدی به کوره بشقه
و بانجه وانه کوره ینه بشقه اولور.

۱۲۴- فائده: جودت پاشا حضرتلرینک بلاغت عثمانیه سنده
شرائط عطفه عاقد دها برطاقم شیلر محرر اولدیغندن اکمال فائده
ضمتنده بروجه آتی عیناً درج اولندی شویله که:

منه الیهرک یاخود مسندلرک و یاخود قیدلرندن برر قیدک اتحدادی
دخی ایکی جمله یتنده جهت جامعه اولور. نه کیم: ناظر افندینک
کتخداسی کاتب وریش افندینک کتخداسی شاعردره دینور.

ایکی شی یتنده فی نفس الامر جهت جامعه بولتمق عطفک حتی
ایچون کافی اولیوب بلکه مقامه کوره اوجهتک مقصود و ملتفت الیه
اولسیده شرطدر. بناء علیه لایچینه دائر بر محاوره جریان ایدرکن
لایچینم طاردر و خانم طاردره دینله مقبول اولمازه اما طار شیلرک

تعدادی صرمنده لایچیم طاردر و اووم طاردر و اووک سوقاغی طاردره
دنیله بیلور.
کذلک سردار اکرم صالی کونی دشمن اردوسنی یوزدی و درزی
اول کون بنم جیمی دیکدی، دینله مقبول اولماز اما صالی کونی
وقوعاتک ضیطی قصد اولنورسه اووقوعاتک بیانی صرمنده بویله
دینله بیلور.

فصل نانی

وسائط و اصول عطف و ربط

۱۲۵ - کلامده یا مفرد مفرد، یا مفرد جملهیه، یا جمله مفرد،
یا جمله جملهیه، یا جمله لر جمله لر، عطف و ربط اولنورکه مفردک مفرد،
مفردک جملهیه، جمله تک مفرد، عطفده بالاده بیان اولدینی اوزره
معطوف ایله معطوف علیه بیتنده اشتراک و یا جهت جامعه تک بولمسی
و جمله تک جملهیه یا خود جمله لرک جمله لر، عطفده بای حال جهت جامعه تک
وجودی شرط اولدیغندن بو شرطله و بوندن اول یازیلان فائده
احکامه موافق اولنجه عطف صحیح اوله جفتندن و بونلر تمامها بوندن
اولکی فصلده ذکر اولدقلرندن بشقه برشی دیمکه حاجت یوق کبی
ایسه ده براق جمله دن مرک اولان بر کلامک دیگر بویله بر کلامه
عطفندن عبارت اولوب (عطف القسه علی القسه) دنیلان مادهیه دائر
برشی دنیلامش اولدینی جهتله بونکده جهت جامعهیه محتاج اولدیتی
بیان ایله قصص انیادن شو :

(فی الواقع قرآن کریم، نه کلام منظومدر و نه ده کلام مشوردر،
ایکی قسمک خارجده بر کلام لطیفدر و سراپا فصیح و بلیغدر و جمله
آیات کریمه بلاغتجه بر درجهده اولیوب بعضینک بعضینه نسبتله
درجهسی ده اعلادر، فقط جملهسی معجزدر یعنی منافی وجوده
کتورمکدن انسان عاجزدر) مثالی آیان ایدرز.

۱۲۶ - لسان عثمانیده (واو) ایله بونک برینی طوتان (هم .
دخی . ده) و تردید ایچون اولان (یاخود . یا) ایله بونلرک برلرینی
طوتان « یوخسه . یوقسه » و ترقی ایچون اولان « حتی » وادات اضراب
اولان « بلکه » و تراخی ایچون اولان (صکره . بعده) ایله (ینه)
اداتلری و صیغه عطفیه مفرد و جمله لری عطف آلتی اولدقلری کبی
ادات تفصیل اولان (ایمدی) وادات استدراک اولان (لکن) و بوکا
شابه اولوب یالکیز اسکی شعرلرده کوریلان و حالاً استعمالدن ساقط
اولان (لیک . ولی) و بعضاً استدراک معنایی و یرن (انجق . فقط .
اما) و تفسیر ایچون اولان (شویله که) ادا تریله (زیرا . چونکه .
ناشی . بوجهته . منی . بناء . بناء علیه . مادامکه . اویله ایسه . دیه)
الفاظی ایله صیغه صلهردخی ربط ادواتی اولدقلرندن بونلرک جمله سنی
یکان یکان تعریف اقتضا اتمکله یعنی بونلرک تفصیلانندن هم وسائط
عطف و ربط بیلنمش همده اصول عطف و ربط لایقیه اکلاشلمش
اوله جفتندن بروجه آتی تفصیل اولدی :

۱۲۷ واو : لسان عربیده اولدینی کبی فارسی و عثمانی لسانلرنده ده
حرف عطف اولوب مخاطبک خالی الذهن اولدینی برلرده عطف ایچون

کلور که یوز سکزنجی و یوز اون طقوزنجی ماده لرده محرر ایضاحات
بونک فهمنه کفایت ایتمکله بشقه جه تفصیلنه لزوم قالماز ایسه ده مهم
بر طاقم فقره لری بورایه درج ایلدک . شوبله که :

عظنک غایت موضح اولدینی محملارده اشبو و او حذف اولتور
« خالد ماجد ناشد اقدیلر کلدیلر » یاخود « فلان اقدی کلدی کتدی »
دینلندیکی کی . غالب دده نك .

زکاتی یوق ضرر ایتمز توکنمز اکلمز

اولورمی آده خولیاکی نصاب فرح

یتیده بونوع حذف حالی واردر .

واو ایله معطوف علیه اولان مسند الیه معطوفیه برابر جمع
حکمنده اولدینندن قائب صورتنده مسندک جمع اولمی جاژدر
« فلان و فلان کلدی » دینلیدیکی کی « فلان و فلان کلدیلر » دینور :
فقط معطوف ایله معطوف علیه تکلم و خطاب و غیبتده مختلف
اولدیلرنده غائبه مخاطب و غائبه مخاطبه متکلم تغلیب اولتور و بو حالده
مسند بای حال جمع اولور . یعنی : « اووسن بوایشی یایام » یاخود
« اووسن بوایشی یاب » و « اووبن بوایشی یایسون » و « سن و بن
بوایشی یاب » دینلمیوب دائمی صورتنده تغلیب ایله « اووسن بوایشی
یایکمز » و « اووبن بوایشی یایام » و « وسن و بن بوایشی یایارز »
دینور .

۱۲۸- هم : مخاطب معطوف ایله معطوف علیه انحداد
واجتماعنده متردد و یامکر ایسه و او برینه هم کله و مکرر اوله رق

استعمال اولتور . نته کیم ایکی ذاتدن برینک کلدیکنه معتقد و دیگرنده متردد
اولان مخاطبه هر ایکیسنکده کلدکلرینی بیان ایچون « هم حسن هم
حسین کلدی » دینور و کذا بر آدمی یالکمز کاتب ظن ایدن برذاته
انک شاعرده اولدینقی بیان ایچون « فلان اقدی هم کاتب هم شاعر در »
دینور که عینیک :

توأم اولمش سورینه فیه جهانک ماتمی

دخترین تزویج ایدن مادر هم اغلار هم کولر

یتیده بوقیایدندر .

۱۲۹- دخی : واو یرینی طوتوب که مک معناسنی و یرن اداتدر
« فلان اقدی دون بورایه کلدی بوکوندخی فلان یره کتدی » کی که
« بوکون دخی » ترکیبی « بوکون » دیمکدر .

۱۳۰- ده : دخی مخفی ایسه ده لسان عثمانیده کی استعماکه کوره
اوج وجه مخصوصی واردر :

وجه اول - دخی کی واو یرینی طوتوب کذلک معناسنی و یر-
میدر « فلان اقدی دون بورایه کلدی بوکونده کیده جک » کی که
« بوکونده » ترکیبی « بوکون » دیمکدر .
والی آمدینک :

قریبت ککل بلسله ده خاره قالماز

هنکام طرب مسته ده هشیاره ده قالماز

البته اولور یازده جیش زمستان

بوروتق و فر یاغده ازهارده قالماز

قطعه سیده بوقیادندر .

وجه ثانی : هم مقامنده استعمال اولمیدر « هم حسن هم حسین
گلدی ، دینه جک برده ، حسنده حسینه گلدی ، دیمک کی که آکاهک :

بالبلیریده کللریده خاریده خودبین

سیرایت بوجهان باغی تماشایه دکرمی

یتیده بوقیادندر .

وجه ثالث : فعللره لاحق اولوب تراخی معنانه کلهرک « صکره

بعده ، مقامنده بولنمیدر . ته کیم « گلدیده کتدی ، « ایشی کوره

یمده کلیرم ، دینورکه بونلر « گلدی صکره کتدی ، و « ایشی کوره

یم صکره کلیرم ، دیمکدر .

۱۳۱- حتی : لسان عثمانیده مستعمل اولان حتی عربینک الی

معنانه اولان حتی سی دکل عاطفه اولان حتی سیدرکه ترقی معناسیله

قویدن ضعیفه وضعیفدن قوییه انتقال ایچون اولور .

« فلان خسته نک عیادته بک جوق ذوات حتی وکلادن بعضیلریده

کتدی ، و « فلان قلمک کاتبلیری حتی ملازم اقتدیلیری بیله بوندن اعلا

یازارلر ، و « فلان دائره نک مسودلیری حتی میزلیری بیله بویله برانها

یازه مازلر ، ترکیلرنده اولدینی کی :

بوادات بعضاً « بیله ، معنانه کور .

کشف داز ایتم کوروب بن ماسوای عالی

عشقندن خالی دکل حتی هوای کاشات

یتیده اولدینی کی .

۱۳۲ - بلکه : حکم کلامی معطوف علیهدن صرف ایله معطوفه

قل ایدن ادات اضرایدر . ته کیم « هوانک سرینلکنه باقیلورسه اطرافه
یاغمور بلکه طاغله قار دوشمشدر ، و یاخود « هوانک رودنه نظراً
بوکیجه طاغله قار دوشه جک بلکه دوشمشدر ، دیمک کی .

بعضیلر اشیو ادانک آخرینه برده « ده ، علاوه ایدرک « بلکه ده ،
سورنیده استعمال ایدرلر سه ده قاعده بو علاوه به لزوم یوقدر .

۱۳۳ - یاخود « عربینک « او ، حرفنه مقابل اولان ادات

تردید مزدرکه بعضاشک دخی افاده ایدر . ته کیم « ایشکز اولدی یاخود
اولیوره ایله « قارشودن برعسکر یاخود برضبطیه کلیرور ، ترکیلرنده
تردید و « بوکون سزک ایچون رتبه یاخود نشان عرض اولندی ، ترکیبیه
نجایتینک .

هر ابراهیم عزت کعبه سنده
خلیل الله یاخود ادم اولماز

یتیده شک ایچوندر .

۱۳۴ - یا : یاخسودک مخفی اولوب آنک کی مستعمل ایسه ده
اکثریا مکرر اوله رق قوللانیلور و بو حالده عربینک کسر همزه ایله
اولان « اما ، ته متابله صفت مرخومک :

آبرویک دوکه هر تخل پلیدک پینه
میوه مطلب یا اولماز یا اولور عالم بویا
یتیده اولدینی کی .

۱۳۵ - یوخسه . یوقه : دفعه مشترک کی ظن اولنان

بوا یکی لفظ حقنده جودت پاشا حضرتلری اجرای تدقیقات ایله بلاغت عثمانیه سنده بیوررلرکه [یوقسه فی الاصل یوق ایسه دیمک اوله رقی «والا» مقامنده قوللانیلور و بوسورتده قاف ایله یازلق مناسب اولور «بم سوزمی دکله یوقسه سنی تأدیب ایدرم» دینور و بعضاً عربینک «ام» حرفه معادل اولورکه بوحالده «خا» ایله یازیلور]
مشارالیه حضرتلرینک توتدقیقلری یک بجا اولغله بزده بوراده اوصورتله بروجه آتی تحریر ایلدک شویله که :

یوقسه : مشارالیهک تعریفنده بیان اولدینی کی «والا» مقامنده مستملدر حامینک :

کاهیجه لطف ایت که جور کدن اوله آزاده دل
یوقسه ای آفت اولور عادت ستمکشک شکا
یتتده اولدینی کی .

یوخسه : ایسه ایکی وجهه مستملدر .

وجه اول : اصل فعلک نبوتی متکلمک معلومی اولوبده برینک تعینتی طلب ایلدیکی برلرده و عربینک «ام» متصله سی مقامنده استعمالیدر «قشلهده فریق بوروسی جالیور باق پیاده فریقیمی یوخسه سواری فریقیمی کلدی» جمله سنده اولدینی کی .

وجه ثانی : طلب تصدیق مقامنده عربینک «ام» منقطع سی مقامنده استعمالیدر . «فریق پاشا کلدیمی یوخسه کلدیمی» کی که والی آمدینک :

دوکلش عارضک اوستنده کیسولرمیدر یوخسه
بنفشه سایه سیدر پرتو مهتابه دوشمشدر
یتتده یوقیلدندر .

۱۳۶ - صکره : بولفظک اساسی «صوکه سوزندن آندیغه کوره املاسی «صوکره» اولوق لازم ایسه اولدینبری بواملا مستعمل اولدینندن بالطبع بزده اوصورتله قید ایلدک «صوکره» صورتنده یازانلر تعیب اولنه مازلر . هر نه ایسه کلم ادانک تعریفنه «صکره حکمی تشریک ایله ترتیب بیاننده مستعمل ادات عطفدرکه «احمد اقدی صکره محمد اقدی کلدی» ایله «بونی یاز صکره اونی یازار سک» ترکیلرنده و اسند مخلص پاشانک :

قیمت و قدر حیات بدری بیلیمینه
بیلدیرر صکره زمانه نه ایش قیمت اب
یتتده اولدینی کیدر .

۱۳۷ - بیده : اندن صکره تک عربیدر لسانزده انک کی مستملدر .

۱۳۸ - ینه : افمالک عطفنده ترتیب بیان ایدن اداتدر « فلان اقدی کتدی ینه کلدی» کی .

۱۳۹ - صیغه عطفیه : بوصیغه ایله اولان عطفده معطوف ایله معطوف علیه برر جمله اولدقلری حالده ایکیسی برکلام حکمنده اولور «اوطیه نه چوق کیروب چیقیورسکز» کی که «اوطیه نه چوق کیریورسکز» وارطه دن نه چوق چیقیورسکز دیمکدر . فضولینک :

کلك قدرت لوح سینمده سنی ایلررقم
ایلیوب محبوبلر مجموعه سندن انتخاب

بیتمده بو قیلنددر.

اشبو صیغه عطفیه اکثریا مابعدینک تراخی و قوعنی اشعار ایدر
«کلدی بده کتدی» دینه جک برده «کلوب کتدی» دیمک کیدر که
بومضایی تا کید ایچون بهضاً صیغه عطفیه به برده «ده» علاوه اولسور
«کلو بده کتدی» کبی.

۱۴۰ - ایمدی : ادات رابطه دن اولوب برکلام مجملی تفصیل
ایچون ایراد اولنان کلامک اوزرینه داخل اولوب انلری یکدیگرینه
ربط ایدر ادات ربطدر که اسکی کتابلرک اکثریسنده وقتی اثرلرده
باخصوص هندسه ده زیاده سیله موجود و مستعملدر.

۱۴۱ - شویله که : بودخی برکلام مجملی شرح و ایضاح ایچون
ایراد اولنان تفصیلاته بدأ و مباشرت اولسه جنی محله کتوریلور ربط
ادتی در. امثالی بک چوقدر. حتی بو کتابک اکثر برلرنده موجوددر.
۱۴۲ - برده : تشریک معنایله جمله لری ربط ایدن اداتی در.
«بوایشی فلان برده فلان کوره بیلور» کلامنده اولدینی کیدر.

۱۴۳ - لکن : ادات استدراکدر که ایهامی دفع ایچون و ایهاملی
کورینان جمله لردن اول اول ایهامی ازاله ایچون جمله اخیره نک اول
کلوب الی جمله متقدمه به ربط ایله دیدیکک ایش بوزلماز اولور لکن
قویدیم شرطی قبول ایدر سهک اولور» ترکیبده اولدینی کبی.
انجق. ولی. فقط. اما. اداتلری دخی لکن کیدر سه کیم :

وسیله جوی وصلت اولدیم یاره طوبورمشلر
تقاق ایشلر اما معنوی همت بیورمشلر
بیتمده اما و باقینک :

مست مدهوشم فقط خالی می انکوردن
لعل تابک حاتی کیفیت ملدر بکا
بیتمده فقط لکن معناسنده واقع اولمشدر.

۱۴۴ - زیرا. چونکه : اداتلری دخی ماقبلنک سبب و علتی
اولان برکلامک اوزرینه داخل اولور ایضاح اداتلریدر. باقینک :
جناب حضرت یوز طوت کیم اولدر قبله عارف
سجود کدن غرض زیرا رضای رب اعلا در
بیتمده زیرا و شو :

ساقی معطل دمبسته مطرب
چونکه هنوز بوق صهاده باده
بیتمده چونکه ایله ایضاح اولدینی کبی در که دیگر اداتلرده بویله در.

فصل نایب

اصول سبک

۱۴۵ - کلام مقتضای ظاهرله ایجاب حال و مقامه کور. اخباری
وانشائی نوعلریله ادا و بورایه قدر مذکور قواعد تطبیقاً یا عطف ایله
وصل اولورق و یا خود منقول اولورق ایضا اولور که اصول سبکده

بوندن عبارتدر و آکر بواصول وصل طریقله اولورسه «سبک موصول»
وقصل طریقله اولورسه «سبک مفصول» دینلدیکی کبی بعض خصوصیاتده
فقرانک برطاقی موصول برطاقی مفصول اوله جفتدن بوکاده «سبک
مرکب» دینور.

۱۴۶- سبک موصول: جمله لر اخباریت وانشائیته متحد اولوق
وصفت وفاعله اش- تراك ایله یینلرنده جهت جامعه بولنوق و قیدلرک
اتحادیه نفس الامر موافق اولوق اوزره اجزای عبارتده ادوات
عاطفه ویا افعال رابطه ایله ترکیبندن عبارت بر اصولدر «احد اقدی
کوزل کتابت ایدر و کوزل شعر سویلرسده نظمی نثرینه غالب اولمقله
کاتب دینامکدن زیاده شاعر تسمیه اولمقله لایقدره کی.

بصاً کلامه شطارت و استقلالیت تامه ویرمک ایچون جمله لر تعداد
اولورجه سینه ایراد اولنوب ادوات عاطفه و افعال رابطه کتیرلرک معناً
توصیل اولنورکه بو حالده مستحسن اولدیفندن ادبای جدیده مزبوطریق
ترجیح ایشلردرکه امثالی کمال بک مرحومک انزلرنده بک جو قدر.

۱۴۷- سبک مفصول: جمله لر اخباریت وانشائیته مختلف
اولوب ارده جهت جامعه دخی اولدیفنی حالده اجزای کلامک یالکر
نفس الامر موافقیله معناً سبتلری کوزدیله رک کلامک مفصول
اوله رق ایرادیدر مثلاً تابتک:

نسخه ک مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ
ای شیخ کرامات فروش ازده سوین ایچ

یئنی سویلمش، بن بک بکندم، سنده او قوه، فصل بولدیغکی بکاسویله

کیکه بونده جمله لرک کیمی اخباری کیمی انشائی اولوب ارده
مناسبتدن بشقه رابطه یوقدر، روحی بقدادینک:

خاک اولکه خدا مرتبه کی ایله عالی

تاج سرعالمدر او کیم خاک قدمدر

بیتیده بوقیلدندر.

۱۴۸- سبک مرکب: اجزای کلامک کیمی موصول و کیمی
مفصول اوله رق ایرادیدرکه اوزونجه اولان نطق و عبارتده بواصلوب
اختیار اولنوق طبعیدر نته کیم:

[آثار سلفده اولقدر لطیف طرز و شیوه لر واردرکه حیران اولماق
قابل دکلدر. مثلاً ویسی نک- یرنده کی شوه اول ماه منیر بطحاً، مانند
شمع دلفروز برکوشده اوتورمش، اقیاب نور بخش عالم اکا بر پرتو
دیگر صامش که کتر نظاره سینه طاغیر مجنون اولمش، و آهوی مردم
شکاری دشت دری آواره قیلمش، ترکس دور یینلرین بانجه خرد
فرسابه دکش، بن و شوهرم بی وقفه اختیار، خاک کپای میمنت
احتواسنه دوشوب اول خاتم بمن و سعادت او بدک، سینه مزه باصدق
وداعیه تغیر بشره دن سؤال ایتدک، عبارتده سنده کی لطافت انکار
اولنورمی. الله ایچون- سویله بونده کی اطافتی زرده کوردک] عبارتده سی
کبی که ویسینک سوزلری اکثر ادوات عاطفه ایله افعال رابطه محذوف
اولان سبک موصولدن اولدیفنی حالده اوست و الت بطرقنده سبک
مفصول طرزنده جمله لرله برلشوب برسبک مرکب اولمشدر.

باب ثامن

ایجاز، اطناب، مساوات

۱۴۹ - کلام یا معنایه مقابل الفاظ و عبارة متعارفه ایله ادا و یا خود اندن اقل و اکثر الفاظ ایله ایضا اولنور که شو اوج، شقک برنجیسه «مساوات»، ایکنجیسه «ایجاز»، اوجنجیسه «اطناب»، دینور و بونلرک هر برنده بلاغته موافق احوال مرغوبه ایله مغل بلاغت بر طاقم فنا حالر موجود اولدیغندن جمله سنی لایقوله تعریف و تفهیم ایچون بوبابی اوج فصل اوزرینه واولا ایجاز ثانیاً اطناب ثالثاً مساوات بیان اولنق اوزره تحریر و ترتیب ایلدک.

فصل اول

ایجاز

۱۵۰ - کلامده بعض الفاظک حذفله و یا خود لفظی معنات مساواتندن طولانی تقدیر ایله و یا معناتک لفظ اوزرینه زیاده لکبه حکمک قصر ایلمسه ایجاز دینور که بو حالرده یا آز لفظ ایله چوق معنا افاده ایلدک کبی محنات ظاهر اولوب عندالبغایک مقبول و یا خود معنای مطلوبک بیانسه کلامده کفایت قالمدیغندن طولانی مدخول اولور که بونک اولکینه «ایجاز مقبول»، و دیگرینه «ایجاز مغل»، دینور.

۱۵۱ - ایجاز مغل: ایراد اولنان کلامک معنای مقصودی افادهیه کافی اولیوب نقصانی جهتله مقصدک مغل اولمیدر که هر حالده شایان اجتناب اولان احوال مردوده و مدخوله دندر. عربیدن:

وَالْمَيْشُ خَيْرٌ فِي ظِلِّ

لِالتَّوَكُّمِ مَنْ عَاشَ كَذَا

بیتله بلاغت عثمانیهده بوکا مثال اولان

جهلا وحقاچه یاشامق

کدرایله یاشامقدن یکدر

بیتی کبی که بو بیتده مقصد اصلی «جهل و حماقت ایله راحت یاشامق دوراندیشانه و عاقلانه مکرر یاشامقدن اولادر»، دیمک اولدینی حالده عبارده بومعنایی افاده دن قاصر اولدیغنه و عربی بیت ذخی بو حالده ایدوکنه مبنی هر ایکیسیده ایجاز مغل نوعندن مدخولدر.

۱۵۲ - ایجاز مقبول: افاده مرآمده قلیل اللفظ و کثیر المعنا

عبارده ایرادیدر. بوده «ایجاز بالتضمن»، و «ایجاز بالحدف»، ناملریله اساساً ایکی نوعدر.

ایجاز بالتضمن: ذخی ایکی وجهله اولوب بریسی «ایجاز بالتقدیر» و دیگرکی «ایجاز بالقصر» در.

ایجاز بالتقدیر: کلامده الفاظک معناییه مساواتیه برابر فضله اوله رق اطرافلی معنالرک ظهوریدر. «ایلاجیه زوال یوقدر». اکمک چیکنمینه یودماز، مثلری کبی.

ایجاز بالقصر : کلامده منساک لفظ اوزرینه زیاده لکیدر واک
زیاده بلیغ اولان کلامر یونوعنددرکه

قرآن عظیم الشانده : « ولکم فی الحیواته فصاص » آیت کریمه سی
یونوعدن اولان ابلیغ کلامدندر. چونکه : « قصاصده حیات واردر »
معناسته اولان بو آیت جلیله دن « انصانک نوقت قاتل اولورسه قتل
اولنه جتنی بیلمسی قتله جسارت اتمامنه بادی اولور بوجهتله بک جوق
کیمسه لر قتلدن قورتیلور وقاتلک قتل اخزلرک موجب حیاتی اولور »
معناری مستفاد اولورکه کندوسنده حذف اولمدینی حالده یوقدر کوزل
یوقدر جوق معناری مفیددر .

ترکیدن : « بارقه حقیقت تصادم افکاردن حیقار » کلام حکمت
اشتمالیده بویلهجه ایجاز قصر نوعندندر. چونکه بوندهده ذهن سامعه
کوزل کوزل شیلر توارد ایدر زیرا : بارقه نصلکه آفاق آبدیناق ایدرسه
حقیقتده افسی تنور ایلر. حالبوکه بارقه بی تعقیب ایدن یاغمور نصلکه
باغ وبستانی اروا ایدرسه حقیقتده منفرع اولان علوم یقینه دخی حداد
ثق عرفانی احیا ایلر و افکارک اختلاف و تدافعی اجزاء فردیه تک قوه
برقه واسطه سیله تصادمه بکزرکه بو حال ایله کلامک درجه ایجازی
ظاهر اولور .

جودت پاشا حضرت تارینک :

شانه زلف سخندر اعتراض

مصرعی دخی بو قیلدندر. چونکه زلف طراندیچه کوزلشدیکی
کبی سوزده اعتراض کوردیچه تصحیح اولنه رقی کوزلشسور دیمک
اولدینندن بودخی ایجاز قصر دندر.

ایجاز بالحذف : محذوف اوزرینه نحوای کلامک دلالتیه مفردویا
جمله حذف ایدرک کلامی مختصر قیامقدرکه شو امریقه کوره بوده
« ایجاز بالمفرد » و « ایجاز بالجمله » اولوق اوزره ایکی نوعدر .

ایجاز بالمفرد : اساساً بش صورتله اولور :

برنجیسی - مفاعیل دلالتیه اصل فعلک حذفدر « کاه نعلنه کاه
میخنه نه ایسه بجزدی » دیمک کییکه بوراده « اورارق » فعلی محذوفدر
ایکنجیسی - مفعول حذفدر « احمد اقدی بازار بوزار چیزر »
کییکه بوراده « یازدینتی » مفعولی محذوفدر و بونک انواعی کسان
اوجنچی مادده یازلمشدر .

اوجنچیسی - مضاف الیهک حذفدر « اهالی کافه قبره جیقدیلر »
کییکه بوراده « اهالی بلده » دیمک اولدینندن « بلده » مضاف الیهی
محذوفدر .

دردنجیسی - مضافک حذفدر « قصبه تک نفوسی تماماً یازلدی »
کییکه « اهالی قصبه » دیمک اولدینندن « اهالی » مضافی محذوفدر .

بشنجیسی - موصوفک حذفدر « ته کم برقاچ آتی اولان بر اقدی
ساینه » بوکون آله بنه جکم « دبرده » آت « موصوفی حذف ایدر .

تنیه : بعضیلر فاعل حذفله صفت حذفی دخی یونوعدن عد
ایدرلرسهده ترکیبده فاعل حذفی مشکل اولدینی کبی صفت حذفی دخی
بکده قابل اوله می جفتدن بز بوایکی ماده تک بورایه مناسبتی لایق
کورمدک. چونکه :

فاعل حذفی ادعا ایدنلر ابن کمال مرحومک یاوز سلطان سلیم
حقیقه اولان شو :

آزمدتده چوق ایتمش ایدی
سایه سی اولمش ایدی عالمگیر
شمس عصر ایدی عصرده شمسک
ظلی ممدود اولور زمانی قصیر

قطعه سی مثال کنورر لر. حالبوکه بوقطعه نك مر بوط بولندینی
محلده دها اولجه سلطان سلیم اسمی سبق ایتمش اولدیغندن بواکا شاهد
اوله من. اولمش اولسه همان هر قصیده ده موجود اولان بویله اییاند
هب ایجاز حذف بولنق لازم کلور حالبوکه ایجازک تعریفه موافق دکلدر
و کذا صفتک حذفی ادعا ایدن لر. بویله آت سویلور. بویله کتاب
اوقنور. جمله لرینی مثال کتوره رک. کوزل صفتک حذفی ادعا ایدر لر
حالبوکه بونلرده بولسان اسم اشارت لر صفت مقامنه قائم اولدقلرندن
ارده حذف حالی یوقدر بناء علیه بونلرده ایجاز بالحذف یوقدر.

ایجاز بالجملة : اساساً التي صورتله اولور :

برنجیسی - جمله شرطیه نك حذفدر. هله سن بولندک بوقسه
حریف لر فنا اولوردی. کیکه بوراده سن بولنمش اولیدک. شرطی
مخذوفدر.

ایکنجیسی : جمله جزاییه نك حذفدر نته کیم اجراسی برچوق
پارویه متوقف اولان بر ماده نك ذکر ی صره سنده. آه پارم اولسه.
دینورکه پارم اولسه بنده اوبله یاپاردم. دیمک اولدیغندن بنده
اوبله یاپاردم. جمله جزاییه سی مخذوفدر.

اوجنجیسی : سؤال مقدرک حذفدرکه بوکا استیناف بیانی
دیر لر بالاده سبق ایدن ایات عرییدن :

قال لی کیفه انت قلت علیل
سهر دایم و حزن طویل
یتنک مصرع اولی تکمیل اولدینی حالده متکلم سائلک ده هانصلک
دیه صور دینی حذف ایدرک ایکنجی مصرعی ایراد ایتشدر.

در دنجیسی : سببی حذف ایدوب سیله اکتفا ایتمکدر. مثلاً :
بر حاکم محکومه سن بوکا ایکی لیرا ویره جکسک دیسه او محکومه
مدعینک حاکمه بر مناسبت و قرابتی اولدینی سیله ده جواباً واقربا کزدن
اولدیغندی. دیسه اقربالق حکمه سبب اوله رق مسییک مخذوف اولسه
یادی اولدینی کی.

بشنجیسی : سببی حذف ایدوب سیله اکتفا ایتمکدر.

قرآن عظیم الشانده. فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشيطان
الرجيم. آیت کریمه سنده تقدیر «اذا اردت قرأ القرآن الخ» اولدیغندن
سبب اولان اراده مخذوف اولوب سیله اکتفا اولدینی و ترکیبه
ضروب امثالدن «مناره بی چالان غلافی حاضر لر» ایله «قایماغی بین
مانده بی یاننده طاشیر» سوزلری بوقیلندرکه هر ایکی سنده اراده
سیلری مخذوفدر. چونکه بونلرک برنجیسنده تقدیر «مناره بی چالاق
مراد ایدن الخ» و ایکنجیسه «قایماق یمکی مراد ایدن الخ» اولغله
اراده لر مخذوفدر.

التنجیسی : اسباب مذکورده دن برشی اولدینی حالده دخی ایجاب
حال و مقامه کوره حذفک و قوعیدر «الله اکبر» دن «من کل شیء» کینه سی
الله بیو کدر تکبیرنده «هرشیدن» ترکیبک و «فلان زیاده کریمدر»
سوزنده «کریم اولانلرک جمله سندن» ترکیبک حذفی کی.

۱۵۳ - ایجاز مقبولک هر نوعده علی مراتبم بلاغت اولوب ابلنی ایجاز قصر و بیده تقدیر ایله اولان ایجازلر ودها سوکره حذف ایله اولان ایجازلر اولوب بوکی سوزلرک غایت قیسه لری متور اولسون منظوم اولسون ضرب مثل حکمنه کیررلرکه استحصال ملکه ضمننده اوج اساندن برر نبره مثال ایرادیه فواندک اکالی لزوم تحتده کوردیکمزدن بورایه درجه مسادرت ابلدک. انجق عربی ضروب امثال ایله بونلره متفرع ابیات اشبو بحاجع الادبک دردنجی کتابنده ترجمه لریله برابر مندرج اولدیغندن بشقه جه قیدینه حاجت اولدیغنی و ارباب مراقک حضرت علی کرم الله وجهه اقدمزک (نزالالالی) و امثالی اناریله و امثال میدانی، نام کتابی مطالعه اتملریخی توصیه ایله بروجه زیر فارسی و ترکیدن مثاللر ایرادینه استدار اولندی.

فارسی ضروب امثالندن نمونه اولق اوزره شو :

تیری که از کان رفت برنگردد. کربا هم شب بخواب بنددنبه. کشته بشیر بزند. جوینده یابنده است. یکدانه و صد هزار راحت. مرغ این انجیر نیست. زرسفید از برای روز سیاهست. چوب نرم را مور میخورد. نان شب بروغن افتاده. زورش بخرمی رسد بیالان می چسبد. مارتا راست نشود بسوراخ نمی رود. دست راست بدست چوب محتاج نشود. اول اندیشه وانگهی گفتار. سک نالدو کاروان گذرد. وفاداری از سک باید آموخت. هر کجا باد انجا بر باد.

متور ضرب مثلریله منظوم اولان شو مصراعلر :

۱ - قدر زر زر کرشناشد قدر کوه کوهی

۲ - قطره قطره جمع گردد وانگهی دریا شود

- ۳ - غنیمت دان دمی تایدکمت هست
- ۴ - زمانه باتوننازد تو بازمانه باز
- ۵ - عاقبت کرک زاده کرک شود
- ۶ - علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد
- ۷ - سخن آینه مرد سخن کوست
- ۸ - نانخو اسندت مرو در هیچ در
- ۹ - شیشه اشکته رایبوند کردن مشکل است
- ۱۰ - مورد در خانه خود حکم سایمان دارد
- ۱۱ - هر کس بقدر خویش گرفتار محنت است
- ۱۲ - دروغ مصاحبت آهیز به از راست و ایات فارسیه دن شو :

نانکرید کودکی حلوا فروش

بهر بخشایش کجا آید بجوش

هر که عیب دیگران پیش تو آورد و شمرد
بیکمان عیب پیش دگران خواهد برد

تونیکی میکن ودر دجه انداز

که ایزد در بیابانت دهد باز

اندک اندک بهم شود بسیار

دانه دانه است غله در انبار

دوستی راهزار دوست کم است
دشمنی را یکی بود بسیار

نکه دارکاید زمانی بکار
اگر چه بود در جهان رأس مار

گر زمین را باستان دوزی
ندهندت زیاده از روزی

بیتلری کبی برچوق ایات دها واردرکه بورایه نمونه اوله رق یازلدیفندن
بو قدر جقله اکتفا اولندی.

ترکی ضرور امثالک متورلرندن برقاچ بیک دانه منی مجددین
ادبک سرفراری شناسی افندی مرحوم جمع ایدرک کوزل بر صورتله
طبع ونشر ایندیکی کبی یقین وقتلرده ابوالضیا توفیق بک دخی بعض
علاوات ایله تکرار طبع ونشر ایلمش اولدیفندن بونلر ایچون ارباب
مطالعه نك کتاب مذ کوری ایدینوب معالمه ایلملرینی توصیه ایله
بوراجفه بعض منظوم سوزلر یازدق ضرب مثل اوله بیله جک ترکی
مصرعلردن خاطر لیه بیله کلریمز شو :

۱ - آتش کناری قیش کوننک لاله زاریدر

۲ - ایاغنده طونی یوق فسکن ایستر باشنه

۳ - ارنلر حاضره قیلمش دعایی

۴ - ایلك درلو طعامندن بزم ترخانه من بکدر

۵ - اونودرلر سی بیچاره همان سن اوله

۶ - باغبان برکل ایچون بیک خاره خدمتکار اولور

۷ - بیلنور قدر عبا موسم باران اولسه

۸ - بویله ایام غمک بویله اولور نوروزی

۹ - تقدیر خدا قوه بازو ایله دونمز

۱۰ - کچمش زمان اولورکه خیالی جهان دگر

۱۱ - وقف بر-وزدرکه دیرلر آشنادن چوق نه وار

۱۲ - ایچنده خانه نك بر صاحب اولدجه خراب اولماز

۱۳ - دنیا اكا دگمزه جفا سن چکه آدم

۱۴ - تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشور

۱۵ - سکوتن مرد دانا خصمنی الزام ایچون صاقلار

۱۶ - شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی مرقن سویلر

۱۷ - کون طوغمه دن مشیمه شیدن نه لر طوغار

۱۸ - اولیه دولت جهانده بر نفس صحت کبی

۱۹ - آدمه کندی ایاغی ایله دولت گلر

۲۰ - آجهاز کسیدی پارمق شرعک

۲۱ - مار سر مادیده به مولا کونش کوسترسون

۲۲ - کئی نقصاتی بیلیمک کبی عرفان اولماز

۲۳ - الله استعداد اولنجه کار کنین کوستر

۲۴ - مستعد درد اولانلر قابل درمان اولور

۲۵ - اولینجه خسته قدرین بیلیمز آدم سختک

۲۶ - یره دوشمکه جوهر ساقط اولماز قدر و قیمتدن

- ۲۷ - فلکده بخت اوتانسون بی نصیب ارباب همتدن
- ۲۸ - آتار لر طاشی البته درخت میوه دار اوزره
- ۲۹ - کیمیای قابلیت جوهرندن بلیدر
- ۳۰ - کئی یاقدینی چراغ اوسته بروانه کرک .

ترکی اییانشدن ایسه شو :

ات لقمه سی لازمی طوبورمزمی - نی نان
 زهر اولسون اولقمه کاوله پیمانده دونان
 ای خواجه اگر کیم - من ایسه ک عاقل ودانا
 شیدانی بیک عقله دکشمز دل شیدا
 حالک کیمه آچسه ک - کادیر حکمتی واردر
 اولدردی بزی آه بیلیمزمی بو حکمت
 مار ایسه عدو بزید بیضای کلیمز
 طوفان ایسه دنیاغمی بز کشتی نوحز
 کلر کورل فغانه کچر عمر عندلیب
 بیمار احتضارده اجرت دیلر طیب
 بر دیده ده کیم نور حقیقت اوله ایلر
 آینه امر وزده فردایی تماشا
 امتیاز ثابت و سیاری مشکدر خیال
 ظن ایدرسکان کشتی ساحل دریا پورر
 منافی ادبدر هر طلبده شیوه ابرام
 آنکچون جلوه کردر صورت نهی اوزره مطالبیر

بی وجود اولاق کبی بوقسدر جهالمک راحتی
 کورکه سیمرغک نه دای وار نه ده صیادی وار

بیتار یازدی امثالی و بلکه ده ها اعلا لری دیوانلر مزده موجود
 اولدیقندن بورا جقده بوقدرله اکتفا اولندی .

نصیه : بورایه درج اولتان ضرور امثال ایله مصرع و بیتلر دریادن
 بر قطره اولوب اوج لسانک هر برنده نیجه نیجه عالی شیر واردر که
 ادیب اولاق ایچونزا کتر یسنی بلله مک لازمدر بناء علیه علم بالاغته
 اشتغال ایده جک اولانلرک السنه مذکورده مدون اولان مشهور
 دیوانلری ای دینوب مطالعه ایتمی و هر برنده نه کبی قواعد و حالات
 موجود ایدوکنک تطبیقه چالشمی لازمدر .

۱۵۴ - بومثلا و ایجازلر ضرور امثال ایله اشعاره مخصوص اولوب
 بمضاً مکانات و مخاطبانده جاری اولورکه مثل السائر ، نام کتاب
 نفیسه طاهر بن حسینک عیسی بن ماهانه غلبه سنی حاکی مأمون خلیفه به
 یازدینی [کتابی الی امیر المؤمنین . . . ورأس عیسی بن ماهان بین یدی
 خاتمه فی یدی و عسکره مصرف تحت امری والسلام] مکتوبی بونو -
 عندندرکه بونک ترجمه سی اولاق اوزره میزان الادبه شو : [عیسی
 بن ماهانک باشی قارشومده ، حاتمى المده ، عسکری تحت امر ددر]
 کورمشدر که فتوحاتی قدره و جز بر صورتله تعریف ایندیکی دیدانده در .
 و کذا امام فخر رازی حضرت لرینک معاصر ی بلو کندن برینه یازدینی
 شو : [رفعت قصتی الی الله . ان احسنت فهو المحسن و انت المشکور .
 وان منعت فهو المانع و انت لمعذور] مکتوبیدر که بونکده میزان الادبه

ترجمه سی اوله رقی شو : [قصه می الله رفع ایتدم احسان ایتدک ایسه
محسن اودر سن مشکورسک . منع ایتدک ایسه مانع اودر سن معذ-
ورسک] کورلشدر .

وکذا وزرای عثمانیه دن ادرنه والیسی حتی باشا مرحومک
سیلوری نائینه یازدینی شو :

[سیلوری نایب ، شریعت خانی ، اعلامکی کوردم ، قهقهه ایله کولدم ،
مالی هذیان ، حکمی خلاف قرأندر . مهر مؤیدی باصار سی محکمه
قابوسنه آصارم] امر نامه موجز ایله ارناودویسی وایسار اغانک بر
محاربه ده ایراد ایله دیککی شو :

[ارقداشلر ! دشمنک طایبه لری اوزافدن تفنک و طیانجه آتمقله
آلتمز . بومقصد دشمنلرک قفالرینه قلیج و بیجا قلمیزی ایرشدر مکه
حاصل اولور . ایسته بن تفنکنده طیانجه نکده طاشلرینی آتدم قلیجی
ایله یساغانی آغزیمه آلم کیدیورم سزده بکا تقلید ایله یکنز] نطق
بوقبیل موجز شیلر دندر که بونلره بمائل و عسکرلکه ، تعلق موجز
فقره لر آثار عاجزانه مدن اولان ، سلم رفعت ، و دلائل عکریه ،
و قواعد اساسیه حریبه ، نام اوج رساله ده موجود و اکثریسی
اعاظمه منسوب اولدیغندن بونلر کده مطالعه سی فائده دن خالی دکلدرد .

فصل ثانی

اطناب

۱۵۵ - نطق و عبارته بی اصول متعارفه دائره سندن خارج و آندن

زیاده الفاظ ایله ادا ایتدک یعنی ایجابت کوره الفاظ و جمل علاوه ایدرک
کلامی اوزاتاق خصوصه « اطناب » دینورکه بوده ایجاز مثلوه « مخل »
و « مقبول » اولور .

۱۵۶ - اطناب مخل : الفاظ و جملک بلا فائده نطق و عبارته
علاوه سیله کلامی حشو و تطویل و اوغرادوب موجب ملال اولسنه
دینورکه مرحله شایان اجتناب اولان ماده لر دندر . مثلاً : « بدرکز
تره به کتدی » ، « سؤالنه » ، « فلان یره » ، جوابی کافی ایکن بویه دیمیوبده
سوزی اوزاده رقی « دون حرکت ایدن شرکت خیره واپورینه
راکبا و بروسه به متوجهاً در سعادتدن حرکت ایله دی ، دیمک کبی .

۱۵۷ - اطناب مقبول : بر فائده مخصوصه ضمیمه کلامی
اوزاتقدرکه بوده یا بر جمله ده و یا جمل متعدده ده اولور .
جمله واحده ده اولان اطناب : بر شینک وقوعی اعظام و تأکید
ایله معنای مقصودی مع زیاده تصویر ایچوندر و کندی المله طوتدم ،
« کندی کوزمله کوردم » ، « کندی قولاغمله ایستدم » ، کیکه چتمکان
یاوز سلطان سایمک :

کندی المله یاره کسوب ویردیکم قلم
فتوای خون ناحقیمی یازدی ابتدا

یتنی دخی بوقیلدندر .

جمل متعدده ده اولان اطناب : بوجه اتی بیان اولسان اتی
سوزتده اولور :

برنجیسی : بر معناده اولان خصیصه معنای آخرده بولنماق

شرطیله برشی تی ذکر ایدوب انی متداخل قلمقدر که بوکا «تداخل»
دیرلر تفعینک :

هادی، وادی، دین بدرقه راه یقین

پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام

یبتده اولدینی کیدر.

ایکنجیسی : برشی تی نفی بعده اثبات ویاخود اولا اثبات بعده
نفی ایتک طریقیدر که بوکا (نفی واثبات) دیرلر. «حکومت سنیه
وعدنده خلف ایتمز. لکن اکثر اهالی بیلمز لر. بیلورلر بیلورلر اما
همیشت ذاتیه لرینه عائد خصوصاتی بیلورلر بوقسه لدنیات اموردن
غافلدرلر، عباره سنده اولدینی کی.

اوچنجیسی : معنأ صور تین مختلفینی جامع اولوق ویاخود تفسده
فضل تقرر ایتک ویاخود معنایه دال اولان صور علمیه ده شطارت
ومکامیت بولنوق ایچون کلامی اطنابدر. بوکا «تفسیر بعدالابهام» دینور
عربیدن رشید وطواطک :

يُحْيِي وَيُرْدِي بِحَيْدٍ وَأَوْهٍ وَسَارِيهٍ

يُحْيِي الْعَفَاةَ وَيُرْدِي كُلَّ مَنْ حَسَدَا

یبتیه فارسیدن عنصرینک :

یا بزندد یا کشاید یا ستاند یادهد

تا جهان بر پای باشد شامرا این یادگار

انچه بستاند ولایت وانچه بدهد خوات

انچه بندد پای دشمن وانچه بکشاید حصار

قطعه سیله ترکیدن فانلک :

قلمسون دورفلک بردها اجرای فصول

نه بهار ونه حریف ونه زمستان اولسون

یبتده اولدینی کی.

دردنجیسی خاصک مزیت وفضلنه اشارت ایچون عامدن مکره

خاصک ذکریدر تفعینک :

رونق نوبهاره عشق اولسون

زینت لاله زاره عشق اولسون

یبتده اولدینی کی که زینت لاله زارک مزیت مخصوصه سنی تنیه ایچون
ا کا نظراً عام اولان رونق نوبهاردن مکره ذکر اولمشدر.

بشنجیسی : حسن تکرار لر در که «تکریر» نامیله دخی یاد اولوب

بروجه آتی بیان اولتان اون وجه اوزره اولور.

وجه اول : تقرر کلام ایچون اولان تکریردر غالب دده نک :

ای دل ای دل یته بورتبهده پرغمسک سن

کرچه ویرانه ایسهک کنج مظلومسک سن

یبتده اولدینی کی.

وجه ثانی : تأکید قصدیه اولان تکریردر که شاعرک :

دوشنجه چاه امیده ذقن ذقن دیهرک

کنند زلفه صارلدم رسن رسن دیهرک

یبتده اولدینی کیدر.

وجه ثالث : تکدیر قصدیه اولان تکریردر که شاعرک :

ای فلک ای فلک ای ظالم و غدار فلک
نیچه قیدک که دوشه خاکه او در یکتا

بیتله هداینک :

علم باللهه چالش کل پوری ای همتی دون
نیچه بر قال بقول، نیچه بر کان بکون

بیتده اولدینی کیدر .

وجه رابع : تفخیم ایچون تکریردرکه شاعرك :

پادشاهلر پادشاهی پادشاه
عفو ایدر قوللر ایدر لر سه کناه

بیتده اولدینی کیدر .

وجه خامس : تهویل ایچون تکریردره اوکنه باق اوکنه باق

دوشیورسک ، دیمک کبی .

وجه سادس : تنویه ایچون تکریردره زنهار زنهار ای جوان

زنهار ، دیمک کبی .

وجه سابع : اثبات انکار ایچون اولان تکریردر بر تیارو

رساله سنده کوریلان ، یابندن صکره بشقه سنی سورسه ، یوق یوق
اینا نام ، نه اولسه اینا نام ، اوبندن بشقه سنی سومر و سوه من ، فقره سی کبی .

وجه ثامن : توبیخ ایچون اولان تکریردرکه شاعرك :

ای خانن وای خانن و خانن

بحو اولدی هجومکله طوائف

بیتده اولدینی کیدر .

وجه ناسع : استبعاد ایچون اولان تکریردرکه برینه واقندی
خیلی زنکینسکزه دینلد کده «زنکینک نروده بن نروده» یولنده جواب
ویرمی کبی .

وجه عاشر : استعطاق ایچون اولان تکریردرکه شاعرك :

ساقیا ساقیا شراب شراب

بیتده اولدینی کیدر .

تکریردنیلان اشبو اصول اطباب حقتده ذکر اولنان حالاتدن
بشقه « مفیده » و غیر مفیده ، اعتباراتیله و لفظ و معناده اولوق صورتلرینه
دها ایکی نوعه آریلور که بونلردن :

تکریر مفید : مابه الافاده نك متضمن اولدینی امری تشدید ایله
مبالغه مدح و ذمده مستعمل اولاندور . ناینک :

تسبیح زاهد دوندکجه تیز تیز

دورنده ساغر ایلردی سرعت

بیتده هم لفظ هم معنا و نادرینک :

اطاعت قیل سوزمه اوله عاصی

سنی بر باد ایدر لوٹ معاصی

بیتده « اطاعت قیل ، ایله ، اوله عاصی ، لفظاً متخالف و معناً
مشترک اولوب یالکیز معناجهتیه تکرار واردور . بو ایکی بیتده اولان
تکریرلرک هر ایکسیده مفید نوعندور .

تکریر غیر مفید : بلامعنا و بلا مناسبت کلامده فضلہ شی بولمیسیدرکه
بو خصوص فوق العاده قیامدن عد اولنور نته کیم حنیفینک :

بر یار و ار یار اوله جق یار بزله
دستیه شوق ایله صونه مینای استهاج
بیتده هم لفظ هم معنا و بلیفک :

سخن شناسی عالم بمله قائمدر

هم سخن ده بودر غیری بعدزین لادر

بیتده و غیره ایله و بعدازین هک بالکتر معنا جهتیله تکرار لری
بلا فائده و عبت اولدینندن بو ایکی بیت مدخول و مردود در .

تنییه : تا کید ایله تکریر بیتده فرق اولوب تکریر تا کیددن
ایلمدر . چونکه تا کید ماقبل کلامده مذکور معنای حاصلک تقریر
و تقویه سیچون ایراد اولنور . تکریرده ایسه بو فائده ایله برابر بیان
اولنان منافع موجوددر بناء علیه تکریر تا کیددن ایلمدر .

التجیسی — تقریر . تشدید ، تحمین ، تنییه ، اهتمام ، تنزیه ،
دعا ، مطابقت ، استعطاق ، غرابت کبی شیلرک اظهار یچون کلامک
تمامندن اول ارانسه مفرد یا خود مرکب ادخال اولنمی و فقط اول
متداخلک اسقاطی حالندهده کلامک ینه تام و حکمک باقی قالمی یعنی
ارایه قونیلان شیلر اولقسزین دخی افادهده تمامیتک حاصل اولسیدرکه
بوکاه اعتراض ، دیرلر و علاوه اولنان شی جمله ایسه اگاه جمله
معترضه ، دینور بر مزار طاشنه یازماق اوزره ترتیب ایدلمش اولان شو :
[ای صاحب ابتصار ! بو مزار ای اماله نگاه اعتبار ایتمه دن گذار
ایلمه کیم ، باشی اوچنده کوردیکک نشان دکل ، فانی عالم بر متحجر
مثال هالدره . دروننده غنوده خواب سکون اولان مرحومک روحنی

بر فاتحه ایله شاد ایله که سنکده عاقبت قرارگاهک بو خاک سپهدلدر . دست
جلاد اجلدن نه جوان قوی خلاص بولور نه پیر زبون ، انالله وانا الیه
راجعون]

عباره سنده کیم دن هائله قدر و کذا که دن سپهدلدره قدر اولان
جمله لر جمله معترضه درکه انلر قالدیرله [ای صاحب ابتصار ! بو مزار ای
اماله نگاه اعتبار ایتمه دن گذار ایلمه . دروننده غنوده خواب اولان
مرحومک روحنی بر فاتحه ایله شاد ایله که دست جلاد اجلدن نه جوان
قوی خلاص بولور نه پیر زبون انالله وانا الیه راجعون]
صورتنده ینه تمام بر فقره قالور .

اعتراض دخی تکریر کبی بالفائده اولور یا بلا فائده اولور .

بالفائده اولان اعتراضده بش وجهله ایراد اولنور .

وجه اول : شرط ایله جزا ارسنده بولنمیدر ترجمه تلماقده
واقع (گرفتار اولدیمم مخاطره دن تخلیص جان میسر اولورسه —
عدوی جانم اولان نفس هوسناکه اویمیوب — دائما بندیند کزله مقید
و عامل اولیم) عبارت سنده عدودن اویمیوبه قدر اولان فقره کبی .

وجه ثانی : سبب ایله مسبب ارانسه اعتراض ایرادیدر نه کیم شو :
(استرحای پیوند اعصابدن — که طناب خیمه نهاد در — روابط
اعضای چوزلمش) فقره سنده ایکی چیزکی ارانسه اولان عبارت کبی .

وجه ثالث : مبتدا ایله خبر ارانسه اعتراض ایرادیدر شو :

(شبچراغ وجود انسان — که برداخته سلطان غیداندر —
ظلمت کفر و ضالانده قالمق سزآمیدر) فقره و ایکی چیزکی ارانسه
اولان جمله کبی .

وجه رابع : فعل ایله فاعل ارانسه اعتراض ورودیدر . **تضمینک :**
 باد صبا - که طرفه لرك تابدار ایدر
 هر برچنده - بیک دلی زار و تزار ایدر
 بیتده که دن چنده به قدر ایکی چیزکی ارانسه قالان کلمات کبی .

وجه خامس : فعل ایله مفعول ارانسه اعتراض و وقوعیدر . **کمال**
بک مرحومک :

(. . . عصر مزده ترقیات معارف اثریله قدماى فلاسفه نك
 افکار حکیمیه سنی - که هیولای عرفان تعریفه صا قدر - جرح
 و اصلاح ایچون ماهیت کلاک دقایقه واقف اولان بونجه ارباب نظر
 تعریضات شدیدیه ایراد ایتمکده ایکن ادبای سالفه نك آثار قلمیه سنی
 و که مزایای وجدان توصیفه لایقدر ، شرح و ایضاح ایچون خاصیت
 مقالک حقایقه عارف اولان نیجه اصحاب هنر تقریضات عدیده انشاد
 ایلتمکده در) عبارته سنده ایکی چیزکی ارانسه و ایکی طرفه اوق ارانسه
 اولان ایکی فقره کبی .

بلافاذه کنوریلان اعتراض دخی ایکی نوعدر .

نوع اول : کلامه دخولیه خروجی مساوی اولوب هیچ برحسن
 و قبحی مکتسب اولیاندر . **راغب پاشا مرحومک :**

او کسراغ بیابان وحدتم که مرکز
 طلبده بن بنی حضر اوله رهنا بوله مام

بیتده کی هرکز ، سوزی کبی .

نوع ثانی : کلامه قیصه و معنایه فساد ایرات ایدندر . **عزت ملا نك**

عاشق قرز غم فلکک بز قولایخی
 صبر ایتمه کوچسه دخی فلاکتده بولمشز

بیتده کی ، دخی ، کیدرکه بو قسم اعتراض زیاده سیله مدخولدر .

۱۵۸ - ارباب بلاغت بیتده و خصوصاً شعرا آراسنده اطناب
 ایچون کلامه القا ایدیلان الفاظه ، حشو ، دینور که اهمیت مخصوصه سینه
 بناء معلم ناجی افندی حضرت آلمی و اصطلاحات ادبیه ، نام اثرینک
 اوتوزالتجی صحیفه سندن بدا ایله بر جوق صحیفه سنی بونکله املا ایدرک
 عریض و عمیق ایضاحات اعطا ایلمش اولدیغندن ارباب مراقک اورایه
 مراجعتلرینی توصیه ایله برابر بو بایده ده بر قاچ سوز ایراد ایلدک
 شویله که :

حشو : ایکی درلو اولوب برینه و مفسده و دیکرینه « غیر مفسده »
 دینور :

حشو مفسد : افاده بی اخلال ایدن فضله شیلردر .

حشو غیر مفسد : قبیح ، ملیح ، متوسط نامر یله اوچ حالده
 بولناندر .

حشو قبیح : زائد محض اولوب سوزه چرکینک ویرنلردر که
 بونلر « تردیف مرادف » و « عطف تفسیری » کبی عین معنای متضمن
 اولان لفظلرک مشترکاً ایرادندن عبارتدر . **عربیدن :**

وَ اَوْرَقِي تَكَلِمِهِ

صُدَاعُ الرَّأْسِ وَالْقَلْبِ

بیتده (صداع) ذکر اولدقدن صکره رأسه لزوم اولیوب زائد محض
 اولدیغندن وقار سیدن :

از بس که بار منت تو بر تم نشست
در زیر منت تو پنهان (و مستترم)

بیتده و نفعینک :

عقدہ رشک (وحد) یوق دل بی باکده
اولسه نظم سلیمده تجیمی تعقید

بیتله :

سنی مدح ایتمسون یا نیلسون اهل دل دانش
که انواع مکارمله وجودک فرد (ویکتا) در

بیتده و نایینک :

امسا که برده دارلق ایلر تفافلی
وضع و ضروری شرم (وحیا) صورتنده در

و نائل قدیمک :

کوستر سرکشته حال وادی وحشت هنوز
کرد باد دشت (وصحرا) روح مجنونی بکا

وسنبلزاده وهینک :

حرفکیر اوله ظرافت صاعه
سوزینه کذب (ودروغی) قائمه

بیتده معترضه لر اراسنه النان الفاظک بجهاسی بوقیلدندر .

اشبو حشوقیحلر نظمه مخصوص اولیبوب طمطراق کلامی لفظ
غلبه لکنده ارامق فکر سقیمه فریفته اولان ناتورلرک نثر لرنده دخی
واقع اولور مثلا : « زیور عرفان و معارفه آراسته ، دیه جک برده

کلامی حشوه بوغارق و حلیه معارفه اراسته و زیور عرفان ایله پیراسته
یولنده ایراد کلامه دو کیلورلرکه یونلر بو عصره کوره قبایحندن معدودر
اشبو حشوقیحلر ایچون معلم ناعجی اقدی اصطلاحات ادبیه سنده
« اطراف و جوانب . اعتراف و اقرار . الحاح و ابرام . اوقات و احیان .
بدیهی و آشکار . بیع و فروخت . جنک و حرب . جهل و نادانی . حرص
و آز . خوف و هراس . زیب و زینت . سهل و آسان . شاد و خرم .
صاح و آشتی . عهد و پیمان . قتل و اعدام . قد و قامت . لایق و جدیر .
محو و نابود . نهان و مخفی . مدح و ستایش . مسکن و مأوی . معمور
و آبادان . ناله و فریاد . نصیح و پند . وقت و زمان . یأس و نومیدی .
ینما و غارت ، کبی برطاقم ایکیز سوزلرک هب او منشادن تولد ایتمه
شیلر اولدیفنی اخطار ایدرلرکه فی الحقیقه شایان اجتناب مواددن
اولدیفندن صورت مخصوصه ده مجانبت لزومنی عرض ایدرز .

حشو ملیح : مابه الافاده بی تقریر و کلامک مضمونی تشدید ایدر .

نردرکه بالاده مذکور :

اطاعت قیل سوزومه (اوله عاصی)

سنی برباد ایدر لوٹ معاصی

بیتله عربیدن :

انَّ التَّائِبِينَ (وَ بَلَّغْنَا)

قَدْ اخْرَجْت سَمِيَّ اِلَى تَرْجَانِ

بیتده و فارسیدن :

در محنت این زمانه نی فریاد

دوز (از تو) چنانم که بداندیش تو بار

بیتده معترضه ایچنده اولانلر کی.

حشو متوسط: حسن و قبحی اولوب مضرقی دخی کورلیندر.

عربیدن:

وَأَنْتَ لَعَمْرُ الْجَدِّ أَشْرَفُ مِنْ حَوَا
عَلَى رَعْمٍ (آتَافٍ) مَعْدِي قَصَبَ الْجَدِّ

بیتله فارسیدن:

ز هجر روی توای دلر بای سیمین تن
دلم ندیم ندم شد تم عدیل عنا

وترکیدن بالاده مذکور راغب باشانک:

او کسراغ بیابان وحدتم که (هرکز)
طلبده بن بنی حضر اولسه رهنا بوله م

بیتده و معترضه لرا سنده اولان الفاظ کی.

تذیه - اشبو حشو فقرانیله بالاده مذکور اطباب مباحثی قار-
شولشدیرلسه بالیداهه اکلاشیلورکه و اطباب عمل. تکریر غیر مفید.
بلا فائده اعتراضک نوع تائیس، حشو مفسد و حشو قبیح نوعندن
اولوب و اطباب مقبول، لک چوغیله تکریر مفیده حشو ملیح نوعندن
و بلا فائده اعتراضک برنجی نوعیده حشو متوسط اقسامندن اولور.

فصل ثالث

مساوات

۱۵۹ - معانی مقصوده بی حاوی اولان عبارته تک ارکان
واجزاسنی تمامیله ایراد ایدوب ایجاز و اطباب ایتمکه و مساوات
دینورکه اک ساده برمسلك اولوب شفاهی تقریرلر ایله فن تعریفاننده
وعادی افاده حال خصوصلرنده استعمال اولنور. نته کیم ابوالضیا
توفیق بکک و حبیبه نام تیاتر وسنده بر قیز لسانندن شو:

[بابام بن عم امرکن اولمش. نتم هیچ برشیته مالک اولدینی کی
بابامدنده برشی قالماش. بالکز سیله ذهنی سایه سنده عرضنی حیاتی
محافظه چالیشوردی. سنی بک کوزل اولدینندن قومشومزک
اوغنه بعض قصیده لر، غزللر او قوده رق از بر ایدر، جمعیتی برلرده
سویله رک خلقک و بردکاری بخشلرله کچیزدی...] صورتنده ایراد
اولتان سوز تقریر شفاهی به کوزل بر مثالدر. تعریف ایچون ایسه
(مبانی الانشا) تک:

[وضع - برشی تی برشیته تخصیص ایتمکه دیرلر. فقط اول شی
اطلاق و یا احساس اولدینی انده اندن شی، ثانی اولتمق لازمدر.

مثلا: (قیرمق) دینلرکده اندن قیرمق معناسی یا خود کسری
احساس ایتدیرن معنای مخصوص منضم اولدینی کی.

اگر برکله ظاهر اولوب برشیته دلالت قیلارسه وضع ایله موضوع
لهده خاص اولورسه اکا «علم» دیرلر «موسی» جمفر «طوبه»
استانبول «ادرنه» بروسه «کی»

اگر وضع عام و موضوع له خاص اولورسه اكا « اسم اشارت »
و « موصول » دینور « شو » بو « بویه » شویله « اول » کبی
اگر کله ظاهر اولیوبده افاده تقدیر اولنان نوعدن اولورسه اكا
« ضمیر » دینور « بن » سن « او » بز « سز » انلر « کبی »

واگر برکله نك معناسی شخص واحده منحصر اولیوب برنوعك
افرادینه عام وشامل بولنورسه اكا « جنس » و « متواطی » دیرلر
« انسان » قوش « اغاج » « کبی » مفرد برنمظندرکه اولفظك جزئی
معناسك جزئی اوزرینه دلالت ایلمیه « حسن » الیاس « اورمان »
طاغ « سو » کله لری کبی .

اگر ایکی کله برمعنا ایچون موضوع اولورسه انلره « مترادفان » دیرلر .
« صیجاق ایله ایسی » و « ایدناق ایله ایشق » و « کویك ایله ایت »
و « محبت ایله مودت » کبی .

اگر ایکیدن زیاده بر معنا ایچون موضوع بولنورسه انلره دخی
« الفاظ مترادفه » دینور « معاینه » مشاهده « رؤیت » بصارت « کبی » [۵]

واگر برکله معانی کثیره به دلالت ایدر یعنی برقاچ معنا ایچون موضوع
اولورسه واول مغالرده هربرینه وضع اولی اوزرینه دلالت قیلارسه
اول لفظه معاینیدن هربرینه نسبتله « بجمل » و مجموعنه نسبتله « مشترك »
دینور « صوره قی » یتمك . کوز . یعنی « کله لری کییکه صوره قی هم

[۵] بوکی کلانیده ارباب ادبک یاسی لارم اولدیغندن «ین حاجتده مراجعتله حل شبه
ایتمک اوزره عرییدن « فقه الفقه » و « الفاظ کتاییه » و « قرائد الفقه » نامیه
بیرونده طبع ابدلش اولان اثرلری ایدمك لازمدر .

ایتمك هم سؤال ایتمك ویتمك هم نشسو ونما همده انتها بولق وكذا
کوز کله سی چشم و بیگار و ترازونك برقطه سی معناسه و یعنی دخی هم
باشه صاریلان رنگلی بز همده معهود آباق قانی معناسه کله یکی کبی .
واگر بر لفظ وضع اولدن مهجور اوله رق آخر معنایه دلالت ایدرسه
اکاده « منقول » دیرلر « کله » سوزی کییکه لغته جرعه دیمك اولوب
مؤخرأ لفظه واحده به اطلاق اولمشدر .

واگر نقل عرف خاص اولورسه و بر لفظی وضع اولندن کندی
اصطلاحلرینه نقل ایدرلرسه اکاده « حقیقت عرفیه خاصه » دینور
« میمونجق » دوئم « کبی »

واگر نقل الفاظ برعلاقه و مناسیته مبنی اولمازایسه اوکله به
« مرتجل » دیرلر « نیمور » طوسون . طورسون « کییکه تیمور معدن
معهودك و طوسون اوکوز یاورینك اسمی و طورسون امرغائب صیفه .
سی ایکن اوچیده اعلام اشخاص اولمشدر [عبارت سی کییکه بو عبارت
هم تعریفه مثال اولق همده تعریف ایله یکی مواد اشاعیده لازم اوله .
چقندن آنلری بلله مك ایچون ایراد اولندی و بو مقامده ده علم معانی به
متعلق قواعد مهمه ختام بولدی .

علم معانی نك صوکی

تذکرهٔ نویسندگان

(اون برنجیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول تخریر. اصول کتابت و خطابت. اصول تنقید] کی فہرستی حاوی اون کتاب اصلی ابلہ ترجمہ لردن مرکبہ دیگر درت کتاب فرعیدن عبارتدر

اوچنچی کتاب

علم بیات

محرری

ارکان حربیہ قائم مقام لردن مناسولی

محمد رفعت

معارف نظارت مہابد سنک رقم تہ تیہ طبع اول نشر

در معارف

قصبار مطبعہ سی — باب عالی جاہ سندہ نومرو ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی قصبار

۱۳۰۸

مَقَامَاتُهَا

۱۶۰ - معنای واحدی و ضوح دلالتده یکدیگرندن متفاوت
طرق مختلفه ایله ایراد ایتمک اصوللرینی بیان ایدن علمه و علم بیان ،
تسمیه اولتور .

اشبو تعریفی و بناء علیه فن بیانک مقصدینی کوزلجه آکلامق
ایچون ، وضوح دلالت ، ایله ، طرق مختلفه نه دیمک اولدیفنی قفتیش
ایدهلم :

دلالت - لفظک معنایه تعلقندن نشأت ایدن بر ماده اولوب اساساً
اوج صورتده بولتور :

برنجی صورت - لفظک ماوضع لهنه تماماً دلالتیدرکه بوکاه دلالت
مطابقیه ، دیرلر . ارسلان لفظندن معهود بیرنجی حیوانی استدلال کی .
ایکنجی صورت - لفظک ماوضع لهنه جزؤنه دلالتیدرکه بوکاده

دلالت تضمنیه ، دیرلر . نتتکیم ارسلان لفظنک معنای کلیسی حیوان
مجتزای اولوب ارسلان ذکر اولتمسندن معناسنک جزئی اولان جراتی
قصد ایله آندن جسور بر آدم مراد اولتور .

اوجنجی صورت - لفظک ماوضع لهندن خارج بر شینه دلالتیدرکه
بوکاده ، دلالت التزامیه ، دیرلر .

فلانک قبوسی آچیقدر ، ترکینده قبونک کشاده اولمسندن اول
ذاتک مکرم اولسی معناسی مراد اولتور .

[جامع الادبک برنجی هلدی اولاده علم بهدقتده]

اوجنجی کتاب

علم بیان

لسان ادبه اک زیاده رونق و شطارت و یرن بو کتابک حاوی

اولدینی فن بیاندر

ایمدی شو اوج صورتدن برنجیسنده کی دلالت وضعه مطابق اولدیغندن بوکا یعنی دلالت مطابقیه دیدیکمز شفته شو صورت کوره « دلالت وضعه » دخی دیرلر. و دیگر ایکیسنده اولان دلالت وضعه دکل عقله موافق اولدیغندن بونلره یعنی دلالت تضمنیه و دلالت التزامیه دیدیکمز شقلره دخی « دلالت عقلیه » دینور و بوحالده وضع الفاظه واقف اولانلرجه دلالت وضعیه ده مراتب وضوح اولیوب هر بریسی معانی موضوعه سنه نسبتله ثابت قالور. یعنی : « کریم. سخی. جواد. سوزلرینک بر معنایه دلالتی بیلنلرجه » فلان کریمدر. یا خود « فلان سخیدر. یا خود « فلان جواددر » دیمکده برفرق اولدیغندن بونلرده وضوح دلالت ارا نماز. فقط دلالت عقلیه ده وضوح دلالت اعتباری واردور. یعنی : سخاوت اثباتی ضمتده دلالت عقلیه اعتباراتیه « فلان حاتم کی سخیدر. و « فلان حاتم کیدر. و « فلان حاتمدر. دینور و « فلان بجزدر. و « فلانک قبوسی آچقدرد. طرز لر زنده صور مختلفه ایله دها بشقه معنای دخی ایراد اولنور که بونلردن ایلك اوچدن برنجیسنک فهمی دیگر لر زدن قولای و ایکنجینک اندن بر مقدار زور و اوچنجینک انلردن دها زور اولدینی و بنا علیه برینک دیگرندن واضح ایدوکی ظاهر اولور و بوسورتده دلالت عقلیه نک طرق افاده سننده کی تخلف دخی میدانه چیقار که بونلردن مراتب وضوح ایله طرق مختلفه نه دیمک اولدینی منضم اولمغه علم بیانک تعریفیه مقصدینک نه دن عبارت ایدوکی یعنی دلالت عقلیه اعتباریه ایراد کلامک طرق مختلفه سی ایضاحدن عبارت اولدینی اکلاییلور.

۱۶۱ - ماده سابقه ده مذکور تفصیلاته کوره دلالت وضعیه جهتیه اولان کلام یعنی الفضاظک معانی موضوعه سننده استعماللری « حقیقت. و دلالت عقلیه جهتیه یعنی : الفضاظک معانی موضوعه خارجنده استعمالی « غیر حقیقت. اولوب علم معانی و بیانک تعریفلری موجبنده حقیقتله افاده معانی قته و غیر حقیقتله اولان طرق ادا دخی اشبو فن بیان مخصوص اولدینی منضم اوله جشندن بوزاجقده ده غیر حقیقتی تدقیق ایتک لازم کلور.

غیر حقیقت : بالاده ده یازلدینی وجهله بر لفظک ماوضع لهنگ غیر یسنده استعمالدر که یا اول لفظک ماوضع لهنگ استعمال اولمسنه مانع اوله جق بر قرینه بولندیغندن طولایی ماوضع لهی قصد اولنه میوب انک غیر یسنده استعمال اولنور یا خود ماوضع لهنگ اراده سنی منع ایدمک بر قرینه بولمندی حالده ینه ماوضع لهنگ غیر یسی قصد اولنور که بونک شق اوله « مجاز. و شق نایسنه « کنایه. دینور. یعنی : « بودکان قزانیرور. ترکیبده دکاندن امتعه و « رحمت کلیور. ترکیبده ده رحمتدن یا غمور و « دستی آقور. ده دستیدن صو و کذا « حیوانی چکک. ترکیبده حیواندن بار کیر مراد اولنوب بونلرک موضوعلری مراد ایتکمه قرینه لر مانع اولدقلرندن بونلرده « دکان رحمت. دستی. حیوان. « سوزلری مجاز و « فلانک قبوسی آچقدرد. ترکیبیه « فلانک الی اوزوندرد. ترکیبده صحیحاً قبوسنک کشاده اولسنی و الینک طویل بولمسنی اراده یه یعنی معنای موضوعلری قصد ایتکمه مانع اوله جق بر قرینه بولمندی حالده بونک اولکیسندن « سخا.

وت ، وایکنچیندن ، سرقت ، قصد ایلمک دخی کنایه اولور .
بناء علیه اشبو فن معانی اساساً مجاز ایله کنایه احوالی بیانه مخصوص
دیلمک اولدیغندن اشبو مبحث تانی ایکی باب اوزرینه یعنی بری مجنازه
دیگری کنایه به مخصوص اولوق اوزره ایکی باب اوزرینه تدوین
اولندی .

یایبارک

مجاز

۱۶۲ - برکله بی معنای حقیقیدن معنای مجازی به نقل ایچون
ایکی معنا اراسنده برمناسبت وعلاقه بولنسی شرط اولوب اکر اول
مناسبت وعلاقه تشبیهک غیر برشی اولورسه اول مجازه مجاز مرسل ،
دینور واکر اول مناسبت وعلاقه تشبیدن عبارت بولنورسه ا کاده
استعاره ، دیرلرکه شو حاله کوره بوباب ایکی نوع اوزرینه تحریر
اولندی .

نوع اول

مجاز مرسل

۱۶۳ - معنای حقیقی ایله معنای مجازی اراسنده مشابیهت
اولقیزین علاقته تک تمام اولسنه مجاز مرسل ، دینورکه بو علاقده

موضوع لهک غیر اولان معنائک معنای موضوع لهه ذهنده فی الجمله
اتصالیدر یعنی معنای حقیقیدن اول معنای مجازی به ذهنک انتقالی
صیح اولان برمناسبتدن عبارتدر .

بوقیل علاقته تک برچوق نوعی وار ایسه ، الکیزیده متداول
اولوب لسان نمانیده اولانلری کلیت وجزئیت . سبیت . حلول .
عموم وخصوص . مصدریت . ماضی . استقبال . آلیت . حذفیت .
اسناده دنیلان اون نوعدرکه بروجه آتی مکملا تعریف اولنور :

۱۶۴ - کلیت وجزئیت علاقته سی : معنای حقیقی ایله معنای
مجازیدن بری دیگرینک جزئی اولمقدرکه بونده ایکی وجه متصوردر .
وجه اول : معنای کلی به موضوع برکله بی ذکر ایدوبده اول
کله تک مشتمل اولدینی معنای جزئی بی قصد ایتمکدرکه بوکاه ذکر
کل اراده جزء ، دیرلر مبنای الانشا مؤلفنک :

شیخ افسدیده حجازدن کلیور

درکه حقه نیازدن کلیور

یتسده کی حجازه لفظی کیدر . چونکه حجاز اول قطعه مبارکه تک
اسمی اولوب بوراده ایسه بوندن آنک اجزاسنک بری اولان دمکه
مکرمه ، قصد اولتمشدر .

وجه تانی : معنای جزئی به موضوع برکله بی ذکر ایدوب آنک
متعلق اولدینی معنای کلی بی قصد ایتمکدرکه بوکاده ذکر جزء
اراده کل ، دیرلر .

۱۶۵ - سبیت علاقته سی : معنای حقیقی ایله معنای مجازیدن
بری دیگره سبب اولمقدرکه بونده ایکی صورت متصوردر :

وجه اول : بر شیک سینی ذکر ایدوب سینی قصد ایتکدر .
بوکا و ذکر سبب اراده سبب دیر لر . مبانی الانشا مؤلفک :

خجلی پاره قزاندی بودکان
مشریسی ایدی بتون اخوان

پیتده پاره قزانا نشی یعنی سبب حال وامته اولوب دکان ایسه سبب
اولدیفندن بوراده سبک ذکر یله سبب قصد اولمشدر .

وجه ثانی : سببی ذکر ایدوب سینی قصد ایتکدر که بوکاده و ذکر
سبب اراده سبب دینور . یته مبانی الانشا مؤلفک :

باش آچوب دیدیکه رحمت کلیور
اگر نیسان عنایت کلیور

پیتده رحمت کلیور دن مراد یا غمور کلیور اولوب یا غمور ایسه رحمت سبب
یعنی رحمت سبب اولدیفندن اشبو سبب اولان رحمتک ذکر یله
سبب اولان یا غمور قصد اولمشدر .

۱۶۶ - حلول علاقته سی : معنای حقیقی ایله معنای مجازیدن بری
دیگره محل اولمقددر . بونده ده ایکی وجه واردر .

وجه اول : برحالی ذکر ایدوب محلی قصد ایتکدر که بوکاده ذکر
حال اراده محل دیر لر . شاعرک :

نمازدن چیقدیله سیره کیتدیله
زوالی زاهدلر کور نه ایتدیله

پیتده اولدینی کبی که « نماز وسیره » حاللرندن جامع ایله مسیره قصد
اولمشدر .

وجه ثانی : بر محلی ذکر ایدوب انده متداخل اولان حالی قصد
ایتکدر که بوکاده « ذکر محل اراده حال » دیر لر . سلطان محمود ثانی
رجاندن اولان پرتو پاشانک :

کلک تردن آقدی پرتو صوکبی تاریخ نام
صدر دوران ایلدی اجرا بود لچو چشمه یی

پیتده اولدینی کبی که بوراده جریان ماء یرینه چشمه ذکر اولمشدر
یعنی مانک جریان اولان حالک متداخل اولدینی محل ذکر ایدلدیکندن
بووجه موافقددر .

۱۶۷ - عموم و خصوص علاقته سی : معنای حقیقی ایله معنای
مجازیدن بری دیگرندن اعم اولمقددر که بونده ده ایکی وجه واردر :
وجه اول : عامی ذکر ایدوب خاصی قصد ایتکدر که « ذکر عام
اراده خاص » دیر لر . شاعرک :

حاضر اولدم جنک ایچون طاقدم سلاح وسیفی
سویلیک حیوانی حاضر لسون سایسلم

پیتده حیوان لفظ عامندن بار کیر قصد اولدینی کبی .
وجه ثانی : خاصی ذکر ایدوب عامی قصد ایتکدر که بوکاده « ذکر
خاص اراده عام » دیر لر . شاعرک :

اسمی اسلام اسیدر اما که طوغدقدنبری
آنی سجده کور ماش یلمز هله مسجد یولن

پیتده صلاته کوره خاص اولان سجده افظندن نماز قصد اولدینی
کبی .

۱۶۸ - مصدریت علاقہ سی : معنای حقیقینک معنای مجازی بہ
عجل صدور اولمیدر. بریوک ذاته واقدمزک قولی اوزوندرو دیمک
کبی کہ قوت و قدرت قصد ایتمکدر. مرحوم راغب پاشانک :

اگر چه قناده اول سیم ساعدک الی وار

بندہ خنجر سرتیزنکده مدخلی وار

پیتندہ دخی والی وار ایله قناده دخل و قدرتی اولدینی ایما اولدینی کبی.

۱۶۹ - ماضی علاقہ سی : یکمشدہ کی برشینک اسمی شمدی
اطلاق ایتمکدر کہ بوکاه کونیت علاقہ سی، دخی دیرلر.

قرآن عظیم الشانده : وَآثُوَالْتَامَا أَمْوَالَهُمْ آیت کریمہ سنده
اولدینی کبی کہ دیتیلرہ ماللرینی ویریکزه دیمک اولوب حالبو کہ اثبات
رشددن صکرہ اعطا اولنه چغندن و اول وقت انلر بیکت دلیقسانیلر
اولدقلرندن کیفیت ماضی ایله یاد اولمشدر.

دفلان قاتلده قتل اولندی، دیمک دخی بوقیلدندرو. چونکہ بو
سوز ایراد اولدینی آندہ یعنی تاریخ مذکورده اولدخی مقولدر.

۱۷۰ - استقبال علاقہ سی : برشین صکرہ بولنه جفی خالک
اسمیلہ ذکر ایتمکدر کہ بوکاه اولیت علاقہ سی، دخی دیرلر: «آتشی
یاق. بغدادیلری پیتدی، ترکیلری کییکه آتس و بنده ای صکرہ اوله جق
وشمدی یاقیله جق کمور اولوب بیتن دخی اکیلردرو. مبانی الانشا
مؤلفنک شو:

بر اغزدن اولوب ترانه برداز

شراب صیقاردی بر قاج دخترناز

پیتندہ بوقیلدندرو. چونکہ : شراب صیقلمیوب صیقیلان اوزومدر
شراب ایلروده اوله جقدر.

۱۷۱ - الت علاقہ سی : معنای حقیقینک معنای مجازی بہ آلت
اولمی یعنی برشینک آلتک اول شینہ اسناد اولمشیدر. آلت تکلم
اولان عضو معلومه موضوع اولان ولسان، لفظنک لغت معناسنده
استعمال اولنوب ولسان عرب. لسان ترک، دینلمسی کبی کہ شو:

شب یلدایی منجمله موقت نه بیلور

مبتلای غمه صور کیم کیجهر قاج ساعت

بیت مشهورنده کی ساعت دخی بوقیلدندرو.

۱۷۲ - حذفیت علاقہ سی : مناسب و ملایمت جهتله اصل مراد
اولان کبی حذف ایتمکدر. صبری شاکرک :
کجدی قلیچدن قتن روزکار
سینف یدالله اولوب آشکار

پیتندہ و «او مصلحتی کویدن سؤال ایدک»، جمله سنک کی «اهل قتن
واهل قریه»، ترکیلرندن محذوف اولان اهل لفظلری کبی.

۱۷۳ - اسناد علاقہ سی : بر فعلی فاعلنک غیر بی به اسناددر.
وهی قدیمک :

زهی سد یابدی حقاخان احمد جمع مایه

آقان صولر طورر بوبند بالاطاق زیبایه

پیتندہ اولدینی کییکه سدی یاپان عمله اولدینی حالده انی یابدوران سلطان
احمد اسناد اولمشدر.

۱۷۴ - ذکر اولنان اون علاقته نك اياك بدیسيله اولان مجازلر « لغوی » و سکنزنجی طقوزنجی اونجیسی ایله اولانلر دخی و عقلی ، اولدقلرندن تزئید فائده ضمننده بورا جقده لغوی و عقلی مجازلری ایضاح ایدلم :

مجاز لغوی : بر لفظك ماوضع لهنی مراد ایتکه مانع اوله جق قریبه بولندینی حالده انك ماوضع لهنك غیرینده استعمال اولنمیدر . ایدی حقیقت دنیلان شی نصل که « حقیقت لغویه . حقیقت شرعیه حقیقت عرفیه عامه . حقیقت عرفیه خاصه » نامر یله درت نوع ایسه مجاز دخی « مجاز لغوی . مجاز شرعی . مجاز عرف عام . مجاز عرف خاص » اسمر یله درت نوع اولقله بونلر یكدیکریله مقابله اولنهرق بوجه آتی تعریف اولنور . شویله که :

لفظك لغت جهتیله موضوع اولدینی معناده استعماله (حقیقت لغویه) و لغت جهتیله موضوع اولدینی معنانه غیرینده استعماله (مجاز لغوی) دینوب ارسالان دینلر کده مطلقاً معهود بیرنجی حیوانی قصد ایتك حقیقت لغویه اولوب بالعکس ارسالان لفظندن برر جل شجیع مراد ایتك دخی مجاز لغوی اولدینی کی .

و کذا بر لفظك شرعاً موضوع اولدینی معناده استعماله (حقیقت شرعیه) و شرعاً موضوع اولدینی معنانه غیرینده استعمال اولنمسه (مجاز شرعی) دینور . نته کیم « صلاة » لفظی شرعاً نمازه موضوع اولدیغندن اهل شرع تزدنده نماز معنانه استعمال اولنمسی (حقیقت شرعیه) و دعا معنانه استعمالی (مجاز شرعی) اولور و کذا بر لفظك

معنای موضوعنك غیرینده استعمالی عرفاً حقیقت درجه سنده اولورسه اكا (حقیقت عرفیه) و ماوضع لهارینك غیرینده استعمالی عرفاً مجاز اولورسه اکاده (مجاز عرفی) دینور که بونلرک عام و خاص اوللری عرفک عام و خاص اولمسه منوطدر . یعنی عرف عام اولورسه (حقیقت عرفیه عامه) و خاص اولورسه (حقیقت عرفیه خاصه) مجازده دخی (مجاز عرف عام) و (مجاز عرف خاص) اولور که « دابه » کله سی لغت جهتیله ارض اوزر رنده یورون نسته به مخصوص ایکن عرف عام جهتیله درت ایاقلی حیوانانندن اوزر لرینه یوک یوکلدیان حیوانلره مخصوص اولدیغندن دابه دن بو حیوانلرک بریسی مثلاً بار کیر قصد اولنورسه « حقیقت عرفیه عامه » و جمله سی مراد اولنورسه « مجاز عرف عام » اولور .

و کذا « فعل » لفظی لغت جهتیله حدته موضوع ایکن بر جاعت مخصوص اولان نحو یون عندنده « یازدی . یازیور . یازاجق » کی کلمات مخصوصه به تخصیص ایدلدیکندن بو حالده « حقیقت عرفیه خاصه » و فعلدن حدث معنایله (کتابت . خیاطت) کی معنایر قصد اولنمسه « مجاز عرف خاص » دینور .

ایدی اشبو درت شی یكدیکرینه نظراً تخلف ایدوب برنده حقیقت ایکن دیکر نده مجاز و برنده مجاز ایکن دیکر نده حقیقت اولور یعنی : « صلاة » لفظی اهل لغت عندنده مطلقاً دعا به و اهل شرع تزدنده نمازه موضوع اولدیغندن لغویله کوره دعاده استعمالی حقیقت لغویه نوعندن و نمازده استعمالی مجاز لغوی قیلندن اولدینی کی اهل شرعه نظراً نمازده استعمالی حقیقت شرعیه و دعاده استعمالی

مجاز شرعی نوعندن اولمله اشبو لفظك لغت واصطلاح شرعه كوره
اولان معنالنندن بری دیگرینك تماماً ضدی اولور و بوضدیت دیگر-
لرنده عیناً واقع اولوب یوکا مقیس اولدیفندن تفصیلک لزوم کورلمدی .
مجاز عقلی : اشبو ماده بی لسانز قواعدینك مؤسسی دولتو
جودت پاشا حضرتلری بلاغت عثمانیه سنده بک کوزل جمع ایلمش
اولدیفندن تزئید فائده ضمنتده بوجه آتی عیناً درج ایلدک شویله که :
برفعلی ماهو لهنه اسناد ایتیموب یعنی عندالمتکلم حتی اولان ملاسنه
اسناد ایتیموبده ماهو لهنك غیری اولان ملاسنه اسناد ایتیمکه (مجاز
عقلی) دینور .

فعله فاعلی ملابس اولدینی کی زمان مکان وسبب دخی ملابس
اولور و بونلرک فعله ملابسده فاعل ایله اشتراکری مجاز عقلینك
علاقه سیدر . فقط بونده دخی قرینه مانعه بولمق شرطدر .
مثلاً : برمتدین کیمسه « موسم بهار اوتلری انبات ایلدی »
دیدکه مجاز عقلی اولور زیرا انك عندنده اوتلری انبات ایدن حق
تعالی حضرتلریدر . فقط وقت بهار اولمله سانکه اوتلری اول موسم
انبات ایدیور کی تخیل ایدرک انبات فعلنی زمانه اسناد ایله .
اما بوسوزی بردهری سویلمش اولسه مجاز اولیموب حقیقت
اولور .

مجاز عقلینك یا ایکی طرفی حقیقت و یا ایکیسیده مجاز لغوی یاخود
بری حقیقت دیگرکی مجاز لغوی اولور ، نه کیم : بوندن اول مذکور
اولان مثالک ایکی طرفیده حقیقتدر . و زمانک نوجوانلنی بری
احیا ایلدی ، دیدیکمزده ایکی طرفی دخی مجاز اولور . چونکه : نوجوانلق

انسانک حرارت غریزه سی زیاده وقوی اولمقدن عبارت اولدینی
حالده بوراده مجازاً قوه نامیه نك ازدیادی معناسنده مستعملدر . احیا
دخی حقیقتده حیات ویرمک معناسنه اولوب حس و حرکت اراده بی
مقتضی و بدن و روحه محتاج ایکن بوراده قوه نامیه بی بالتهیسیج انواع
نیاتات ایله بره حسن و رونق ویرمک معناسنده مستعملدر یعنی مجازدر .
وهموسم بهار بری احیا ایتدی ، دیدیکمزده مسند ایله طرفی حقیقت
ومسند طرفی مجاز اولور و زمانک نوجوانلنی اوتلری انبات ایتدی ،
دیدیکمزده بالعکس مسند ایله طرفی مجاز و مسند طرفی حقیقت
اولور .

کذلک « سردار ا کرم دشمنی منہزم ایتدی ، دیدیکمزده طرفینی
حقیقت اولدینی حالده مجاز عقلی اولور . چونکه : حقیقت حالده
دشمنی منہزم ایدن سردارک معیتده کی عسکردر کندوسی آمردر .
فقط بوفعلده دخل عظیمی اولدیفندن اول فعل سینه اسناد قیلندن
اولهرق ا کا اسناد اولنور .

« فلان آدم عین عدالتدر ، یاخود « فلان عدالت مجسمدر ،
یاخود « عدالت اودر ، جمله لریدخی کذلک مجاز عقلی قیلندندر . چونکه
عدالت اول ادمک ایشلیدیکی ایشله محمول ومسند اولور ذاته حمل
واسناد اولنه ماز . فقط چوق عدالت ایلدیکی جهتله کویا عدالت تجسم
ایتمش تخیل اولنورق ا کا اسناد اولنور .

اگرچه بومثللو ترکیلرده مضاف محذوفدر یعنی اهل عدالت
یاخود صاحب عدالت دیو تاویل اولنمق دخی قابل ایسهده بوتقدیرجه

مطلوب اولان مبالغه فوت اولوب برغادی سوز حکمه کیر. حذف
علاقه سیله اولان مجاز دخی بوقیل مجاز عقیدندر ویرینه کوره بر
طریق مسلو کدر. فقط متکلمک غرضنه عائد برملکدر. نه کیم:
برشینی اوکرتک ایچون «اهل قریه دن صور» دنیه جک یرده «قریه دن
صور» دیمک مجاز حذفی اولور اما برکیمه خراب واهالیسی نایاب
اولان برقریه نک اوکندن کچرکن نصح وایقاظ یولنده رفیقته ویاخود
عبرت یولنده کندوسنه «شوقریه یه صورکه اهاالیسی نه اولدی» دیسه
مجاز حذفی به حمل اولنه ماز.

نوع ثانی

استعاره

۱۷۵ - معنای حقیق ایله معنای مجازی اراسنده وجودی
شرط اولان علاقه و مناسبت مشابته قیلندن اولورسه اکا «استعاره»
دینور و بو حاله کوره استعاره نک کوزلجه اکلاشلمسی ایچون علاقه سی
اولان اصول تشبیهی کوزلجه بیلیمک لازمدر. انکچون هر شیدن اول
بورایه تشبیه قواعدی یازدق. شویله که :

تشبیه : برشینک زیاده اختصاصی اولان وصفه دیگر برشینک
مشارکته دلالت اتمکدن عبارتدر.

ارکان تشبیه : «مشبه» «مشبه به» «وجه شبه» ادات تشبیه»

دنیلان درت شیدر یعنی : «فلان شجاعتمده ارسلان کیدر» جمله سنده
فلانک مشبه و ارسلانک مشبه به و شجاعتمک وجه شبه و کچی نک دخی
ادات تشبیه اولسی کیدر.

اشبو ارکان تشبیه دن مشبه ایله مشبه به (طرفین) دینوب اشبو
طرفین ایله وجه شبه و ادات تشبیه صورت تأثیرات و احوال مخصوصه
لرینه کوره انواع تشبیهات ظهور ایدوب برچوق فائده لی شیلر حاصل
اوله جفتدن حقیله تبیین صرام ایله بیلیمک ایچون بونوعی بری «ارکان
انواع تشبیه» دیگرری «اغراض تشبیه» بر دیگریده «اصول استعاره» یه
مخصوص اولماق اوزره اوج فصل اوزرینه ترتیب ایلدک.

تصلاول

ارکان و انواع تشبیه

۱۷۶ - ارکان تشبیه دن اولان طرفین حذف اولنه میوب دائما
مذکور بولنور. فقط وجه شبه ایله ادات تشبیه حذف ایدیلورکه بونلرک
ایقا و حذف لرینه کوره برطاقم احوال ظهور ایتدیکی کچی بعض احوال
مخصوصه لرینه کورده برطاقم اصولر تولد ایله جکندن هر برینی آیری
آیری تدقیق ایله بروجه آتی تحریر ایلدک :

۱۷۷ - ادات تشبیه ایله وجه شبه ک ترک و ذکر ی خصوصاً سندن
آئیده محرر وجوه خمه تولد ایدر.

وجه اول : ادات تشبیه ایله وجه شېك مذکور اولدینی تشبیه لر در که بوکا « تشبیه مفصلی » دیر لر . عادی بر طرز اولوب کندو . سنده بلاغت اولدیقتن اولقدر مقبول دکدر . نته کیم « فلان سخاوتده حاتم کیدر ، ذیلده کده هر برشی تماماً مذکور اولدیقتن بونده بلاغت یوقدر . شیخ الاسلام عارف حکمت بک مرحومک :

ایدر کداخته ارباب جاهی میل هوا
مهب ربجده کی شمع شعله بار کی

ییتده ادات تشبیه و کداخته لفظیلده وجه شبه مذکور اولدیقتن بونده تشبیه مفصل نوعنددر .

وجه ثانی : وجه شبه حذف اولوب طرفین ایله ادات تشبیهک مذکور اولسیدر که بوکا « تشبیه بجمیل » دیر لر . بونده درت احتمال وارد :

احتمال اول : وجه شبه محذوف اولدینی حالدده سهواتی جهتیه ظاهر کی اولدیقتن هر کک اکلایه بیلمسیدر .
« فلان ذات حاتم کیدر ، ترکیبده اولدینی کی .

احتمال ثانی - محذوف اولان وجه شېك خفی اولسی جهتیه فهم و ادراکی خواصه مخصوص اولانسیدر .

قیلدی مقتون نکھک دللری هاروت مثال
ایتمدن غمزدرک فتیه آغاز هنوز

ییتله عربیدن :

وَأَرْضٍ كَأَخْلَاقِ الْكِرَامِ قَطْعَهَا
وَقَدْ كَلَّ اللَّيْلَ السَّمَاءِ قَابَصْرَا

ییتده و قاربیدن :

در امر تو امکان تفریح نهفتند
کوییکه مثالی ز قضا و قدر آمد

ییتده بو نوع تشبیه وارد .

احتمال ثالث : محذوف اولان وجه شېك وصفی مشبه بده موجود اولسیدر . سعدالله یاشانک :

طورماز بجر جو ظل زائل
دهر ایسه مثال نهر سائل

ییتده اولدینی کی بکه برنجی مصرعده مشبه بک وصفی اولان زائل وجه شبه اولان عدم بقای و تائیده کی سائل دخی تشبیه تائینک وجه شیبی مشعر اولور .

احتمال رابع : محذوف اولان وجه شیبی ایما ایده جک اولان وصفلرک هم مشبه هم مشبه بده مذکور اولسیدر
کمال بک مرحومک :

تابنده جمالی طوری غمناک
مهتاب کوزل هوا بوزلمش

ییتده « تابنده ایله کوزل ، و « غمناک ایله بوزلمش ، وصفلری کی .

وجه ثالث : بلاغت مؤدا مطلوب اولان برلرده هم وجه شبه

هم ادا تک حذفدرکه بوکاده «تشییه بلیغ» دبرلر «اقدی حاتمدر» سوزنده و :

یار ایچون اغیاره منت ایتدیکم عیب ایلمه

باغبان برکل ایچون بیک خاره خدمتکار اولور

یتده اولدینی کبی که بویتده یار کله واغیار خاره تشیه اولدینی حاله ادات تشیه ایله وجه شبه محذوقدر.

وجه رابع: تخیلات شاعرانه وعلویت افکاردن طولانی ادات تشیهی غایت از قوللانیلمق وایجاب ایتدیکه سائر ادوات تشیه استعمال اولنمق اوزره وجه شبهک حذفی ومشبهلرک ابتادان بربرینه عطف ویا جمع طریقله کتوریلرک بدهه مشبهلر صرهمسیله ایراد ایدلک اصولدرکه بوکاده «تشییه ملفوف» دبرلر. کمال بک مرحومک آق دکر بوغازینک وصفی حقتده اولان مقاله سنده واقع شو :

[.....] وقتاکه آقشام قارب ایدر، باد شمال ایله هوای جنوبی بربرینک آغوش وفاسندن قویارق هربری دنیا تک برکوشه سینه آتمش وعالمک اک غریبانه بردمی اولان زمان غروب ایله مملکتک اک عاشقانه برسرانکاهی اوزمین بی مثالی موعدوصال ایلمش نازنین کبی معاقهیه باشلارلر. او قدر آهسته حرکت ایدرلرکه تنقلری بربرینک کل جائی صولدیرر، صدای بالری اغیاره افشای راز ایدر اندیشه سنده ظن اولنور...]

قرمه ده کی تشیهات ایله راغب پاشا مرحومک :

حد قلب عد و لطف ایله اولماز زائل

سنکده مضر اولان آتسه آب ایتمز اثر

یتده قلب عدونک طاشه وحسدک آتسه ولطفک صوبه تشیهی وینه مشارالیهک :

یاک طینت کوشه غریبته خوار اولسونمی هیچ

کوهر آغوش صدقندن دور اولور قیمتنور

یتده یاک طینتک کوهره، کوشه غریبتک اغوش صدقه تشیهی کبی. وجه خامس : وجه رابع کبی ایسه ده هر مشبه کندی مشبه بهنک یاننده ایراد اولنمقدرکه بوکاده «تشییه مفروق» دبرلر ینه کمال بک مرحومک بالاده مذکور مقاله سنده کی شو :

[براق هوالی کیجه لری واردرکه مهتابی کونشدن فرق اولتماز. بیاغی انواری قمرک ضیاسی کورونمز بر حاله کتیرر. خفیف سبلی کونلری واردرکه آیک اون دردنجی کیجه سنی آتدیرر، عادتاً کونشک عکسی سروسیمین حاصل ایدر.]

قرمه سیله شعردن شو :

سینه ده بر لحظه آرام ایله کل جانم کبی

بکجه ای روح روان عمر شتابم کبی

یتده وشو :

روی مهدر زلفی سنبل دیشلری دردانه در

حاصلی اول مهلقامز مثلی یوق بر دانه در

یتده اولدینی کبی که اشبو تشیه ملفوف ومفروقده ادات تشیه مذکور اولورسه تشیه بچمل واولزسه تشیه بلیغ نوعندن اولور.

۱۷۸ - ادات تشیه : ترکیه ده ادات تشیه اساساً کبی،

ادائی ایسه دن بعضاً وصانتکه مکرکه بیانی کویا نته کیم مثل
مثال مانند آسا وش نسبت قیاس ایتک آکدیرمق عادتا
بکزر ظن اولنوره کبی الفاظ وافعال دخی استعمال اولنورکه امثله
ایته ده اکثریسی ایچون نمونه لر محرردر از جمله شناسی مرحومک :

مطر در خیالم چونکه آنده صاقلیدر یادک
اوکل باغی کبی کیم شیئه بلوره قومشدر

یتده (کبی) رحینک :

جنار و سرو وش ازاده در دست تعرضدن
رهین دست و برجیده طوتان دستیه دامانک

یتده (وش) و حامینک :

کندین مثال مه کوره من بر نفس تمام
ایلدن کلان عطیه و احسانی بکلین

یتده (مثال) و شاعرک :

درون پیر هنده کیزلنجه سینئه صافک
کورن منی دلجو ظن ایدر لفظ لطیف ایچره

یتده (ظن ایدر) و دیگر شاعرک :

بر صاعقه مدهشدر پاطلادی کویا
تضیق هوادن اچیلان اه و قناتم

یتده (کویا) و کذا

درختان اولدی کوردم بش هلال اوستنده بر خورشید
مکرکه بنجه سیمینه اول مہبارہ یاصلامش

یتده (مکرکه) و کمال بک مرحومک :

بکز تسه بی خطا دکلدی
بر کیمه باقوبده عارفانه

زنجیرده ایکیان اسپرک
قوینده کی طفل ناتوانه

قطعه سنده بکز تک فعلی و سعدالله پاشانک :

طور من بکر چو ظل زائل
دهر ایسه مثال نهر سائل

یتده (چو) ایله (مثال) و شاعرک :

موعد وصلنده طور دججه غم حرمان ایله
آکدیرر دل موقع دلجوده کی ویرانه بی

یتده (آکدیرر) ایله تشبیهلر اجرا اولندینی کبی

۱۷۹ - وجه شبه : ارکان مهمه تشبیه دن اولان وجه شبه

کیفیت کیت، تصور اعتبار ایله برطاق انواعه آریلور و هر برنده بر حکم
مخصوص ابراز ایدرکه اک مهملری بروجه آتی تعداد اولندی :

کیفیت اعتباریله وجه شبه : عقلی حسی خیالی و همی اولورکه
سیر و سیده واقع :

[..... زکس دورینلرین باغچه خرد فرسای آسمانه دیکمش]

قره سنده کوزک دورینه تشبیهده وجه شبه عقلی و کذا

کوزلار ایچره ممتاز جهان سرو بلند مسک

مصر عنده قدک سروه تشبیهده وجه شبه حسی و ناپینک :

چهلدر آدمه زندان بلا
که دوشتر کوره مزروی رفاه

بیتده جهل ظلمته تشیه ایدلمش و عدد اهداده جهل ایله ظلمت مشترک
بولمش اولدقلردن وجه شبه خیالی و راغب پاشا مرحومک :

او مرغم کیم همیشه کاکل دلبر مکامدر
ها پرواز عشقم اوج فته آشیامدر

بیتده کندینسی هایه تشیه ایتمش اولدینندن وجه شبه وهمیدر، چونکه
«ها. عنقا. سیمرخ» کی شیلر امور متوهمه دن اولوب واهمه بونلرده
فوق العاده یوکسککک تصور ایدر.

کیت اعتباریله وجه شبه یا مفرد یا مرکب یا متعدد اولور :
مفرد اولان وجه شبه بالکمز برصفتده اشتراک ایتدیرندر. کمال بک
مرحومک بر شریقیننده واقع :

چامنده شراب مالی اولسون
اما که شرابک آلی اولسون

چشمنده کی نشه دن سوزلسون
کل رخلرینک مثالی اولسون

قطعه سنده لون خمرک بناقلرده کی قیزللقه تشیهی کی .

مرکب اولان وجه شبه اور کثیره دن مرکب برهیت متحده درکه
او هیئت ترکیب ایدن امورک بعضیسی منفک اولسه تشیه بوزولور.
اسعد مخلص پاشانک :

بر خسته ناامید ایسه باقاز طیب اولان
ناقابیلانی تریبه ایتمز لیب اولان

بیتده مصرع اول مشبهه و مصرع ثانی مشبه اولوب برنجیده خسته نک
حالی و صحتده کی امیدسزک و طیبیک تأثیر تداویده کی یاسی، ایکنجیده
انلره مقابل اولان ناقابلیک حالی و تریبه قبولنده کی امیدسزک و عاقلک
تأثیر تریبه ده کی یاسی کی وجه شهلردرکه بونلردن برینک اسقاطیله
عموم تشیهات مختل اولور. ینه مشارالیهک :

سرده دود و دلدله آتش، اشکیم، دودیده چرخ
شکل عاشق صورتا واپور شکن کوستر
یتقی ده بو قیلنددر.

متعدد اولان وجه شبه ایسه امور متعدده بی حاوی اولاندرکه
برینک ویا بر ایکینک اسقاطیله تشیه بولماز. و بسینک :
نه زیبا بکزر اول محبوب دلجو باغ عالمده
اوطورسه شمع طورسه نخله کیتسه ماه تابانه

بیتده اولدینسی کی که بونلردن بری اولماز ایسه ینه معنا و تشیه بوزلماز.
کیت اعتباریله مختلف اولان مذکور وجه شهلرده کیفیت اعتباری
جاری اولوب بروجه شبه مفرد ویا مرکب ویا وجه شهلر متعدد
اولدینسی حالده عقلی حسی خیالی و همی اولور ته کیم کچن مثاللردن
کمال بک مرحومک قطعه سنده کی وجه شبه «مفرد حسی» و اسعد
پاشانک بیتده کی وجه شبه «مرکب عقلی» و بسینک مذکور بیتده کی
وجه شهلرده «متعدد حسی» قیلنددر. نشاطینک :

خال سیه میان دو ابروی یارده
شهباز حسندرکه پر آچش شکار آرار

بیتله صرییدن متینک :

رَأَيْتَ الْحَيَا فِي الرَّجَا جِ بَكَفَه
فَسَبَّهَ بِالشَّمْسِ فِي الْبَدْرِ فِي الْبَحْرِ

وقار سیدن :

زهی خدنگ تو جارا ستون خانه دل

مکان کوهریکان تو خزانه دل

بیتله کی وجه شهر و مرکب حسی ، و ترکیدن :

زمان نوجوانی غفلتی ایجاب ایدر شباه

اولور فصل بهارک صبحی بادی ثقلت خوابه

بیتله وجه شبه و مرکب عقلی ، و عربیدن :

أَخْلَاقُهُ نَكَتٌ فِي الْمَجْدِ أَيْسَرُهَا

لُطْفٌ يُؤَلَّفُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالنَّارِ

بیتله وجه شبه و مفرد عقلی ، و فار سیدن :

زمهرت کشته چون باقوت اشکم مفکنش در خاک

که از جنس جواهر به بود باقوت سیلانی

بیتله وجه شبه و مفرد حسی ، و خواجه حافظک :

دل سرا پرده محبت اوست

دیده آینه دار طلعت اوست

بیتله وجه شبه و متعدد عقلی ، در .

تصور اعتباریه وجه شبه : کلامک حین ایرادنده یا تدقیق نظره
محتاج اولقسرین بادی امرده ذهنه ورود ایدر و یا خود تدقیق نظره
محتاج اولوب درجه سنه کوره مطالعه ایله معلوم اولورکه بونک برنجی
شقی ایله اولان تشبیه و قریب مبتدل ، و ایکنجی شقی ایله اولانته دخی
و بعید غریب ، دینورکه :

زلفک دوشنجه کردن براقک اوسته

بلور ایچنده سنبل سیرابی آکدیرر

بیتله زلفک سنبله تشبیهی قریب مبتدل و یوز تمش سکنزنجی ماده ده
محرر اولان کمال بک مرحومک قطعله سنبله خواجه تحسین افندی
مرحومک شو :

کتاب عالمک اوراقیدر ابعاد نامحدود

سطور حادثات دهر در آثار نامعدود

باصلمش دستکاه لوح محفوظ طبعته

بحجم لفظ معنی دار در طالده هر موجود

قطعه سنده کی وجه شهر آنجق تدقیق نظر ایله اکلاشیلوب او یله

قولایقله ذهنه تبادر ایتمک لرندن و عربیدن ابو فراسک :

كَانَ نَبَاةً لِلْقَلْبِ قَلْبٌ

و هَيْبَةً جَنَاحٍ لِلجَنَاحِ

بیتله سرداری اردونک مرکزنده قلبه و یانلرنده قناده تشبیه کی بر

فوق العاده لک بولندیقندن و فار سیدن صاحبک :

آنکه کرد ماهتابان می نماید هاله نیست
ماه از شرم جمال تو سپر بر سر کشید

بیتده هاله بی بر محبوبه تک بچه سته تشبیه کبی پک زیاده بر لطافت اولدیقتدن
بونلر بعید غریب، نوعندندر.

قریب مبتدل دنیلان شی اولدنبیری هرکک لسائنده جریان
ایده ایده عادیلمش اولان تشبیهلر درکه میزان الادیده دینلدیکی وجهله
بالدفعات ایشیدلمش و هرکک قولاغنی طولدرمش اولان سوزلرده
بر تصرف جدید بولمقدجه آنلرک سماعندن بر لذت آنه ماز. نته کیم
«یناغک کله. لاله به. کونشه. قره. وه زلفک عنبره. سنبله. وه قدک
بانه. سروه. عرعره. نخله. و «دوداغک غنچه به. لعله. ملاء
وه قاشک هلاله. سیفه» تشبیهلرندن ارتق بیقلمش اولدیقتدن بونلردن
لذت آنه ماز. بناء علیه بونلرک چله سیده قریب مبتدل نوعندن اولور.
فقط بعض طبیعتسزلرک تشبیهاتندن اولان «کوزک ترکه. بادامه.
قان قیوسنه» وه قاشلرک یایه کمره. وه کر بکلرک اوقه. وه زلفلرک بیلانه.
عقربه» وه چکه جقورینک زندانه. بیکاره. وه اغزک نقطه به. و «بلک
قیله. وامثالی شیلر عادتاً غلیظ دینه چک قدر مبتدل اولدقلرندن
بونلرک هیچ بروجهله استعماللری جائز اوله میوب قریب مبتدل
اولانلر ایسه بر تصرف جدید اجر ایله بعید ضرب درجه سته ایصال
اوله بیله چکنندن او حالده استعمال اوله بیلور. نته کیم کمال بک
مرحومک :

مه روینه وارسه قارشنی کلش
خورشیده کی جلا بوزلمش

بیتده رویک ماهه تشبیهی قریب مبتدل ایسه ده مشبهده خورشیده
رجحان کوستره چک بر صورتیه ایما ایله برابر تقابلدن کسوفه متعلق بر
مثله فیه یه ده ایما اولنسی اوقدر ماهرانه ولطیف تصور و تصرفدرکه
تشبیهی قریب مبتدل دائره سندن چیقاروب بعید غریبک اک اعلا بر
درجه سته ایصال ایتمشدر. و کذا بلیغک :

در خیال ایتدیجه کابریک رخک بر چشم تر
شیشه انیق دلدن کل صوبی تقطیر ایدر

بیتده رخک کابریک تشبیهی قریب مبتدل ایسه ده مصرع ناییده کی تصرف
ایله ایتلادن چیقوب بعید غریبک کوزل بر صورتیه کیرمشدر و کذا
فضولینک :

جلوه عکس رخک آینه ده ای رشک حور
روشن ایتمش آنی کیم خورشیدندر آیه نور

بیتده رخک خورشیده، آینه تک ماهه تشبیهلری کرچه قریب مبتدلدر
فقط مصرع ناییده کی اولقدر قوتلی دوشمشدرکه بیتک انشادندنبیری اوج
بیچ عصر کچمش ایکن مضمونی حالا بعید غریب دائره سنده بولنیور.
بعید غریب ایسه : یکیدن یکی به تشبیهلر ابداعیدر صکه
بونلر کورلماهش اشیای نفیسه به بکزرلر. بویله اشیای نفیسه ونادره
اله کچدیجه انسان نقدر ممنون ومسرور اولورسه بویله تشبیهلردنده
طیعت اوقدر لذت آلیر:

چاقان مغموم بلوطلرده صاقین ظن ایتمه شمشکر
کوکلدن دود آهه قلب اولوب چیقمش چراغمدر

بیتله :

الی لرزان ایغی دتره بهرک عیاشک
ایجدیکی می دکل اولاد و عیالی قانیدر

پیتده وشو :

سهاده ماهتاب و پرده ماهتابان نور افشان
ایدر سلطان حمیدک لیلله مولودینی اعلان
سبق خوان اولدهده یرده فتنکدر کو کده انجمله
یازوب افاقه خط نور ایله بیکییل یاشا سلطان
قطعه سنده کی تشبیهار ظن عاجزانه مه کوره بونوع دندر.

بو بایده الکبیرک برمهاریت ایزاز ایدن مجدد ادب مرحوم کمال
بکدرکه هر بر اترنده نیجه نیجه ایشیدلماش تشبیهات عالیله ولطیفه
واردرکه بو بجه نیک او چنجی کتابنده مشار الیهک ائارندن نقل ایدیلان
مقالاتده مندرج اولدقلرندن بوراده ایرادینه حاجت کورلمدی.

فائده - یوقاریده ادات تشبیه ایله وجه شبک حذفیله اولان
تشبیهاره تشبیه بلیغ، دیمش ایدک، واقعا ائلرده ایجاز اولدیغندن
بلاغت واردر، فقط بعیدغریب نوعندن اولانلرده ایجاز حمله برابر
معناده بشقیجه بر لطافت اولدیغندن بونلر ائلردن ابلقدر.

۱۸۰ - طرفین، یعنی مشبه ایله مشبه به کیفیت، کیت، ائتلاف
جهتلیله بر طاقم انواع اظهار ایدرلرکه بر وجه آتی تعریف اولنور:
کیفیت جهتلیله طرفینک عقلی، حسی، خیالی، وهمی اولسندن وجوه
آیه خمس تولد ایدر.

وجه اول: طرفینک عقلی اولسی یعنی هر ایکسینک مناسبترینه
عقل ایله حکم اولنمیدر:

جهله حق موت دیدی علمه حیات
اوله هم حال کروه اموات

اوله محروم حیات ابدی
علم ایله فرق ایده کور نیک و بدی

متویسه عربیدن :

أَخِ الْعِلْمِ حَتَّىٰ خَالَدٍ بَعْدَ مَوْتِهِ
وَأَوْصَالَهُ نَحْتِ التُّرَابِ رَمِيمٍ

وَذُو الْجَهْلِ مَيِّتٌ وَهُوَ مَا شِئِيَ عَلَى الثَّرَى
يُظَنُّ مِنَ الْأَحْيَاءِ وَهُوَ عَدِيمٌ

قطعه سنده وفارسیدن خواجه جهانک:

علمت چون حیات ابدای پسر بکوش
واز چشمه حیات خود آب حیات نوش

پیتده علمک حیاته جهلک موته تشبیهاری کبی.

وجه ثانی: طرفینک حسی یعنی هر ایکسینکده حواس خمس
دنیلان ذوق، شم، لمس، سمع، رؤیت، ایله بیلنور شیلردن
اولمیدر، یسربنک:

امدیرر ایلره لعلن بزه دشنام ایلر
غیره حلوا ایدیرر عاشق هجرانه سوکس

پیتله عربیدن :

وَالنَّحْلُ طَارَتْ مِنْ سُرُورٍ فَرِحًا
أَذِقَلْ بَانَ رِيْقَهُ كَالشَّهْدِ

وفارسیدن:

آب دهان فکندن برخاک ره برقتن
آری بنان مصری ریزند توتیارا
بیتده «ذوق» حاسه سیله و فضولینک:

مسك سویلرسم سیاه کردنه ایتهم خطا
چون فضولی خسته به اندن معطر در مشام

بیتله عربیدن شو:

لَوْلَمْ يَكُنْ اَحْوَا نَا تَفَرُّ مَبْمَهَا
مَا كَانَ يَزْدَادُ طَيِّبًا سَاعَةَ السَّحَرِ

وفارسیدن شو:

نادر سرمن بوی عرقچین تو افتاد
چشم شود از بوی خوش سنبل و گل شاد
بیتده «بشم» حاسه سیله وینه فضولینک:

جوراودی یا قدی بی یا نمده طورمه ای کوکل
برطونشمش آتشم قرب و جوارمدن صاقین

بیتله عربیدن:

حَتَّى إِذَا مَالَتْ بِهِ سِنَّةُ الْكُرَى
زَحْزَحَتْهُ عَنِّي وَكَانَ مُعَانِقِي

أَبْعَدَهُ عَنِ جَنْبِ صَدْرِي رَاجِحًا
كَيْ لَا يَبِيْثَ عَلَيَّ فِرَاشِ خَافِقِي

قطعه سیله فارسیدن شو:

اندام تو خود حریر چینت
دیگر چه کنی قباى اطلس
بیتده «لمس» حاسه سیله و امرینک:

درخشان اولدی کوردم بش هلال او ستنده بر خورشید
مکرکه نیجه سینه اول مهناره یا صلاشم

بیتله عربیدن:

لَهَا الْبَدْرُ أَسُّ وَهِيَ شَمْسٌ يَدِيرُهَا
هَالَالٌ وَكَمْ يَبْدُوا إِذَا مَرَجَتْ نَجْمٌ

بیتی وفارسیدن:

بحسن آن ماه افزونی و پروین
وگر باورنشد اینک ترازو [۱]
بیتده «رویت» حاسه سیله و ترکیدن:

برصاعقه مدهشدر باطلادی گویا
تضییق هوادن اچیلان اه و فغاتم
بیتله عربیدن بک مشهور اولان شو:

وَدَعَّ كُلَّ صَوْتٍ بَعْدَ صَوْتِي قَاتِي
أَنَا الصَّاحِبُ الْحَكِي وَالْآخِرُ الصَّادِءُ [۲]

[۱] ترازودن مراد کوزدر. یعنی کوزه تشبیه اولمشدر.

[۲] بویندن صوت ایله صداتک فرق و زده صداتک یا کلش استعمالی ا کلاشیلور.

بیتله فارسیدن:

صبر کلك تو در حل مشکلات امور

چنانکه نغمه داود در ادای زبور

بیتده سمع، حاسه سینه ایراد اولمشدر.

وجه ثالث: طرفینک بری حسی دیگری عقلی اولسیدر. قعینک:

بهره باب اوله صبانکمت خلقندن آیدر

طلبه ریزه مشک اوغرادینی صحرایی

بیتده حسی اولان رایحه طیه نك عقلی اولان خلق کریمه تشبیه کی که

عربیدن ابوالمری نك:

وَكَانَ نَارَ الْحَيَوَةِ قَمَرًا

أَوَّخَرَهَا وَأَوَّلَهَا دَخَانًا

بیتله فارسیدن خواجه جهانک:

ازهر دوکون چارا ماوی دهان اوبس

آری بلامکان جان دارد همیشه منزل

بیتی دخمی بوقیلندر.

وجه رابع: طرفینک بری حسی دیگری خیالی اولسیدر. لسانمزده

مشهور اولان « برف و بهار » رساله سنده واقع:

[جامه درختان، دکان حلاجده آتلمش بنه کی مملوج، وهربری

تار وپود معطر ایله منوج]

فقره سنده درخته جامه وثلج و مطره تار وپود استادی خیالی

اولدیفندن بوکا کوزل بر مثال اولدینی کی عربیدن

وَكَانَ مُحَمَّدًا شَقِيقًا إِذَا تَصَوَّبَ أَوْ تَصَعَّدَ

أَعْلَامُ إِقْوَاتٍ تُشْرِئُ عَلَى رِيحٍ مِنْ زَبْرَجَدٍ

قطعه سی و فارسیدن:

لمعه در سکنه کانون شده بر خود بیجان

افعی کاهربا بیکر و مرجان عصبت

بیتی دخمی بوقیلندر.

وجه خامس: طرفیندن برینک حسی دیگری نك و همی اولسیدر

« غول بیانی، جادو، تشبیهائی کی که واصفک:

او قدرتدن مکحل چشمه دلپسته آهورل

نکاهندن او قورلر نسخه افونی جادولر

بیتله عربیدن امری القیدک:

أَبْقَلْتَنِي وَالْمَشْرِفِي مَضَاجِي

وَمَسْنُونَةُ زَرْقٍ كَأَيَّابِ أَغْوَالِ

بیتی و فارسیدن اسدینک:

فتاشش تیرش روز نبرد

چو آواز غولست در گوش مرد

بیتی دخمی بوقیلندر.

کمیت جهتله طرفین: مفرد مرکب متعدد اولورکه بونلردن اوج

صورت حاصل اولان بالاده وجه شبه بختده ایراد اولنان احواله مشابه

اولدیفندن انلره قیاساً اکلاشیه بیلورسده تکمیل فائده ضمنتده ازاجق

تفصیلات اعطا اولندی شویله که:

برنجی صورت . طرفینک مفرد اولمایدرد . نفینک براسب
مدخنده اولان فقره سندن شو .

جهان سرعت کویا فلکدر کاسه سمی
سرمیخی ثوابت نعل زریندر یکی آبی

پیتده اولدینی کبی که آنک طرفینکی مشبه وفلک مشبه اولوب ایکیسیده
مفرددر . و بر مقعر جرمک اطرافده کوچک کوچک پارلاق جرمدر
ایله بر شکل مقوسدن متزع اولان هیئت دخی وجه شهیدر .

ایکنجی صورت : طرفینک مرکب اولمایدرد که جودت پاشا
حضر تارینک :

کوش سروی تماشا اینسون اول مه بحر اشکده
کوزمده چون خیال قدسیم اندامی قالمشدر

پیتله شو :

زلفن دو کوب عذارینه اول ماهر و کزر
کویا درون ابر فلکده قر کزر

پیتده اولدینی کیدر .

اوچنجی صورت : طرفینک متعدد اولمایدرد که بونده اوچ وجه وارددر .
وجه اول : طرفینک هر برینک متعدد اولمایدرد که بالاده یوز
یتیش یدنجی ماده نیک وجه رابی ایله وجه خامسده بیان اولنان تشیه
ملفوف و تشیه مقرونلردن عبارتدر .

وجه ثانی : بالکز مشبهک متعدد اولمایدرد که بوکا تشیه تسویه
دیرلر نته کیم :

زلف یار و بخت عاشق قلب اغیار دنی
آکدیررلر بشقه بشقه لیلله مردم کشی

یتک مصرع اولنده اوچ مشبه اولوب مصرع نایسده بالکز لیلک
مشبه اولدینی کبی که عربیدن :

صدغ الحیب و خالی

کلاها کاللاالی پیتده بونک عینیدر .

وجه ثالث : مشبهک متعدد اولمایدرد که بوکا (تشیه جمع) دیرلر

بخت قیسی، ظلمت لیلی، جمال لیلی
باشنه جمع ایلیوب اول شوخ کیمو قویمش اد

پیتده اولدینی کبی که مصرع اولده اوچ مشبه اولوب مصرع نایسده
بالکز و کیمو، مشبهی وارددر . عربیدن :

بات تدبالی حتی الصبح

اغید مجدول مکان او شاح

کا نمتا یسم عن لؤ او
منضد او بر در او اقاح

قطعه سیده بوقیلدنددر .

اشتلاف جهتله طرفین : اساساً درت حال اظهار ایدرلر که سعید
باشانک میزان الادبده اولدینی وجهله بر وجه آتی تحریر اولندی :

برنجیسی - صورتک صورته تشیهیدر . بر مکتوبده واقع :

[سرعسکر چادریله یانی باشنه رکز اولنان علم اعظم سراپا قندیلارله
طونادیلوب بری انجمیله آسمانه دیکری شفق ایچنده هلاله بکزرردی .

او صحرا برکستانه تشیه اولنورسه چادرلر بیدسرنگون و علم اعظم
نهال ارغوان اولور که قندیلر اوزرنده ژاله تصور اولنور]

فقرہ سبلہ اکرم يك اقدینك شو :

[دها بدر جائنده بولان قرص ماہتابك حرته مائل بر رنگ ابلہ
قارہ و بیاض بلوطارلہ نیم مستور اولہرق کنار اقدن شعشہ زای
طلوع اولیشی هنوز حامدن جیقمش، چہرہ سی قیزارمش، صاحبزینی
اوموزندن اشاغی طارمہ طاغینق آتیورمش، قاردن دہا بیاض، یاشماقدن
دہا اینجہ فوطہ لہرہ بورومش، بردلربانك آجیق صاحبیق بر حالہ حر مسرای
استراحتہ چکیلشنہ بکزدیلہ بیلیردی]

فقرہ سندنہ کی تشبیہات کبی .

ایکنجیبی - معنائک معنایہ تشبیہدرکہ برادہک ارسلانہ تشبیہندن
مقصد صورت اولیوب معناسی اولان شجاعت اولور نتہ کیم بلیغک :

سبہ طبعان اولور روشن دلانک دشمن جان
کہ دزد تیرہ روزی دائماً تکدیر ایدر مہتاب

یبتی بوقیلدندر .

اوجنبی : معنای صورتہ تشبیہدر . . . [سوا اعمال سراہ بکزرکہ
عطشان نظرندہ صوظن اوتور] فقرہ سبلہ حامینک :

کندین مثال مہ کورہ من بر نفس تمام
ایلدن کلان عطیہ واحسانی بکلین

یبتدہ اولدینی کبی .

دردنجیبی - صورتی معنایہ تشبیہدرکہ ظلمت لیلانک ظالمہ تشبیہی
بوقیلدندر یعنی مشبہ اولان ظالمندہ صورت و مشبہ بہ اولان ظالمندہ
حالی معناسی اولان سیرت التمشدر .

فصل ثانی

اغراض تشبیہ

۱۸۱ - تشبیہک غرضی اکثر احوالہ مشبہ ویک نادر اولہ.
رق مشبہ بہ عائد اولور .

مشبہ عائد اولان اغراض تشبیہ اساساً بیدی وجہلہ اولور .

وجہ اول : مشبہک نہ حال و صفتندہ اولدینی تعریفدرکہ بوندہ

مشبہ بہک وجہ شبہ ابلہ اعرف و اشہر اولسی لازمدر .

واردچہ خواب نازہ دخی کاکل اورتنور

خال غداری کل دوشنور سنبل اورتنور

یبتدہ اولدینی کبی کہ رخسارک کلہ و کاکلک - شبہ تشبیہلرینی مشعر

اولوب ایکیسنک دخی حالری تعریف اولنمشدرکہ وہینک :

بمچون متمدر چرخہ رفع رقمہ آمال

چہ نا قریاب یاسدن بالایہس جیقماز

یبتدہ حال و نشانک :

نام آور ایتدی کروفر ارباب ظاہری

سمورک اشہارینہ باعث دریسیدر

یبتدہ صفت تعریف اولنمشدر .

وجہ ثانی : مشبہک امکان وقوعی یعنی استبعاد اولتان حکمک

دیگر حکمہ تشبیہلہ امکاتی کوسترمکدرکہ مشبہ بہک معرف و مسلم

اولسی لازمدر . راغب پاشا مرحومک :

امتیاز ثابت و سیاری مشکدر خیال
ظن ایدر سکان کشتی ساحل در با یورر
پیتده اولدینی کبی که ثابت و سیار مشاهده اندن اولغله یکدیگر ندن تمیز
اولناملری مستبعد و امکانیز بر حکم کبی کورندیکی حالده مصرع ثانی
ایله اثبات اولمشدر . کذا فضولیک :

خیال عارضک جولان ایدر بو چشم پر نمده
نته کیم موجلمش موده عکس آفتاب اوینار
پیتله ینه راغب پاشا مرحومک :

عشق طورسون قوجازی ایدهده قلبکده
آب انکور خم ایچره طور ورق باده اولور

یتی و عربیدن :

فَإِنَّ تَفَقُّقَ الْأَنَامِ وَأَنْتَ مِنْهُمْ

فَإِنَّ الْمَسَّكَ بِمَضِّ دَمِ الْغَزَالِ

یتی دخی بوقیایدندر .

وجه ثالث : مشبهک حال و شانی سامعک ذهنتده تقدیر و تقویه
ایچوندرکه بونده مشبهیهک وجه شهنده هم اعرف هم اتم اولسی
لازمدر . سعی و عملندن فائده کورلمین کیمسه به . بوز اوزرینه یازی
بازار ، دیمک کبی که

کاسه فغفور لبریز اولسه هیچ ویرمز صدا
تروت افزایش بولجه اغنیا خستلنور

یتی دخی بوقیایدندر .

وجه رابع : مشبهک مقدار حاتی یعنی حال و صفتک قوت
وصفعددهکی درجه سنده تعریفدرکه بوندهده مشبهیهک وجه شبه ایله

اعرف اولسی فقط درجه و مقدارجه متساوی بولمسی لازمدر .
نته کیم : بر شیک صاریلمنی درجه سنی تعریف ایچون لیمون و کهر بابه
تشبیه اولنور و باخود قناریه صاریسی دیه تعریف ایدیلورکه نزهتک :
کیتمز قلوب قاسبه دن نقش انفعال
سنگ اوزره مرتسم اولان آنا سخت اولور

پیتده بوقیایدندر .

وجه خامس : مشبهک ذهن سامعده ترینی ایچوندرکه آندن
احسنه تمثیل ایله اولور . آزرینک :

ای کهر لجه بحر کمال خازن کنجینه حسن و جمال
برج لطافتده رخی آفتاب درج ملاحظده لبی لعل ناب
سروقدی نخل بهشت چمن لعل لبی رشک عقیق یمن
پیتلنده وشو :

وصف دنداتی که که دل محزون سویلر

سویلمز سویلمز اما در مکنون سویلر

و عربیدن رشید و طواطک :

حَسِبْتُ جَآلَهُ بَدْرًا مُنِيرًا

وَإِنَّ الْبَدْرَ مِنْ ذَاكَ الْجَمَالِ

پیتده و فارسیدن مسعود سعدینک :

ظاهر تقة الملك سپهر است وجهانست
نی راست نکفتم که نه اینست ونه آنست
نی نی نه سپهر است که خورشید سپهر است
نی نی نه جهانست که اقبال جهانست

قطعه سنده اولدینی کی :

وجه سادس : مشبهی قبیح ایچوندرکه بونده ده اندن اقبجه
تمیل لازمدر . واصفك :

اقتران ایتش رقیب نحس اونازك مشربه
سیرایدركن اوغرامش خورشید برج عقربه

یتتده اولدینی کی :

وجه سابع : مشبهی بر امر غریبه تشبیهدرکه بوکا واسنطرافه
دیرلر . ندیمك :

بوی کل قطیر اولمش تازك ایشلمش اوجی
بری خوی اولمش بریده دستمال اولمش سکا

یتتله شاعرك :

نور عینم اشنا دیرلر سنی اغیار ایله
طرفه کیم جان نقش دیوار ایله اولمش اشنا

بتی وشو :

قدرت فطرت کل اوراقن ازوب شبنم ایله
طینت ارواحه قلب ایتشده عشق ایتش صدور
عشقندن برنیشر اورمش رك روح اوسته
هرچیقان خون قطره سندن برکوکل ایتش ظهور

قطعه سنده وعریدن (هَذَا الْفَحْمُ فِيهِ حَمْرٌ مِنْهُ بَجَرٌ مِنَ الْمَسْكِ
مَوْجَهُ الذَّهَبِ) فقره سنده اولدینی کی .

مشبه به عائد اولان اغراض تشبیه : ایکی نوعدرکه نوع اولی

بالاده بیان اولتان تشبیه مغلوب اولدیغندن بوراده تکرارینه حاجت
بو قدر وشو :

سینه سی دستنده کی پچانه دن براق وصاف
رخلری دستنده کی صهبای تردن قرمز
یتتده بینه اوکا منالدر .

نوع نانیسی مشبه بهك اتم واکل اولدینی ایهام ایتکدرکه فطنت
شاعره نك :

رنك و بوده زلف جاانه مشابه اولسه
کیم باقار کلزار دهرک سنبل وشیوننه

یتتده اولدینی کی که قاعده اصلیه حکمنجه زلف مشبه وسنبل ایله شیو
بشقه بشقه مشبه به اولوب بونلرک رنك و بوده زلفدن اتم اولدینی
ظاهر اولدیغندن زلفك انلره تشبیهی لازم ایکن انلری زلفه تشبیه
ایله رنك و بوده زلفك انلردن اتم واکل اولدینی ایماایدوب مبالغه
قصیده مشبهی مشبهه و مشبهی مشبه عدا ایتدرکه عرییدن :

وَبَدَأَ الصَّبَاحَ كَأَنَّ غُرْنَه
وَجَهَ الْخَلِيفَةِ حِينَ يَمْتَدِحُ

یتتده بو قیلدندر .

خلاصه : غرضك تشبیهی افادهیه وفا ایده چك قدر اولانلر مقبول
واولمیانلر مردود اولوب دایما ترغیب و تشویق ایچون اولان عملرده
کوزله و کوزلی دهها کوزله و کذا تحقیر و تحویف ایچون اولان
برلرده قنایه و قنایی دهها قنایه تشبیه چالشمیلدر .

فصل ثالث

اصول استعاره

۱۸۳ - استعاره نك علاقہ می مشابہتدن عبارت اولدینقی و مخابره ده ایسه لفظك ماوضع له نه عدم دلالتی ایچون قرینه مانعه نك وجودی شرط ایدوکنی یوز آتمش برنجی ماده ده بیان اتمش ایدك . استعاره دخی مجازك بر قسعی اولدینقندن قرینه مانعه نك بوراده ده وجودی شرط اولدینقنده شبه اولماقلا :

استعاره : « مشابہت علاقہ سیله و قرینه مانعه نك وجودیله معنای موضوع له ك غیریده مستعمل اولان شیدر » سورتمده تعریف اولنه ییلور . بوراده علاقہ نك تشبہدن عبارت اولدینقنه کوره استعاره دنیلان شی مشبه به تعلق ایده چکنندن یعنی استعاره لفظك معناسنه کوره عاریت آلنه جق اولان شی مشبه بهك لفظندن تولد ایده چکنندن اصطلاح فن بیانده مشبه بهك لفظانه « استعاره » و معناسنه « مستعارنه » و مشبهك معناسنه « مستعاریه » دینلدیکی کبی وجه شبهه « جامع » خله سنه بردن « ارکان استعاره » اسمیه اولنورکه تفعیلنك :

التفات اتمز گذار ایلر خرامان شیرز

مصر عنده التفات قرینه مانعه سیله « شیرز » دن مقصد حیوان معهود اولیوب مجاز اوله جفته و علاقہ مجاز ندقیقاتیه ده التفات اتمك گذار ایدنك ارسلانه تشبیه ایدمش بر ذات اوله رق علاقہ نك تشبیهدن عبارت ایدوکنه حکم اوله رق استعاره تعریفنه موافق اولدینقی اکلاشیلورکه تشبیه طریقیه ارکان تحری اولنورسه شیرزك مشبهه و لفظی محذوف اولوب معناسی متداخل اولان ذاتك مشبهه و جرانك وجه شبه اولدینقی وارکان استعاره طریقیه تطبیق و تحری

ایدیلورسه مشبهه اولان شیرز لفظی « مستعار » و بوتك معناسی « مستعارنه » و مشبه اولوب لفظاً محذوف اولان ذات حقنده متداخل اولان معنا « مستعارله » و وجه شبه اولان جرآنده « جامع » ایدوکی تبین ایدر . استعاره : « مستعار ایله طرفین و جامعك احوال مخصوصه لرینه کوره بر جوق نوعله ایلوب هر برنده برر درلو خصوصیت اظهار ایتدکلرندن کیفیتك تفهیم و تفهمنی تسهیل ایچون بروجه آتی باشقه باشقه تحریر ایلدك :

۱۸۴ - استعاره یامفرد و یامرکب اولورکه اولکیسنه « استعاره مفرده » و دیکرینه « استعاره مرکبه » دیرلر .

استعاره مفرده - اساساً ایکی نوعدرکه برینه « استعاره اصلیه » دیکرینه « استعاره تبعیه » دینور .

استعاره اصلیه : لفظ مستعارك اسم جنسارو بروصف ایله مشتهر اوله رق اسم عام حکمنه کیرمش اولان علملر ایله مصدر لر دن عبارت اولمیدرکه : « بر سرد بهادره ارسلان » . « خوش اواز برهفتی به بلبل » . « بر حیله کاره تلکی » . « احق برادمه طوی » . « سرسم بر شخسه قاز » . « سوز اکلاماز برذاته ابی وا و کوز واشك » اطلاق خصوصنده اسم جنسارو :

« سخی برذاته حاتم » . « فاضل برادمه افلاطون » . « بر لطیفه کویه خواجه نصرالدین » . « بر سرسمه هبنقه » اطلاق شهرت لری جهتیه اسم عام حکمنه کیرمش اولان علملر و :

« شدتله دوکمه اولدرمك » . « فقیر ایکن اهل ثروتدن اولمغه دبرمك » . « مانی بر یولده غائب اتمك باقم » اطلاق دخی مصدر لر دن استعاره اولمشدر .

استعاره تبعیه - لفظ مستعارك ذات فعل و فرع فعل ایله ادوات

مهمه دن عبارت اولمیدرکه : شدتله دوکیان برکیمه به : « حرینف
اولدی کیندی ، اطلاق ذات فعلدن و « فلانک حسن خلقنه ناصیه
حالی ناطقده ، دیمکده فرغ فعل اولان ناطق اسم فاعلندن و « سزی
زیارت ایتک ایچون کلام ، ترکینده کلکدن غرضی بیان ایدن ایچون
ادانندن استعاره اولمشدر .

تنبیه - بومبختده جای دقت نقطه لر واردر یعنی ذات و فرغ
فعللرک اصللری اولان مصدره و ادواتک تعلق معنا جهتله بر اصله
تابع اولمیلله جاری بولنمیدرکه قوشان بر آنه شو آنه باقی اوچیور ،
دینلکده آنک قوشمی طبورک اوچه سینه تشبیه اولنهرق اوچق مصدری
قوشق معناسنده استعمال اولنمغله اولاستعاره اصلیه اولور و اندن
اوچیور فعلی آنه زق چوق قوشیور معناسنده استعاره تنبیه اولور .
نازدن خاموشیک یوقسه زبانک طویسه دن
ایسنه ک بیک داستان سویلرسک ابرولرله سن

ییتنده دخی سویلمک افاده معناسنده استعاره اصلیه اولوب اکا تبعاً
سویلرسک دخی افاده ایلرسک معناسنده استعاره تنبیه اولور . و کذا
« فلانک حسن خلقنه ناصیه حالی ناطقده دینلکده نطق دلالت
معناسنده استعاره اصلیه و فرغ فعل اولان ناطقده اکا تبعاً دال معناسنده
استعاره تنبیه اولق . و ایچون ادانی تعلیل بیان ایدوب عرضه لاحق
اوله کلورکن بمضاً بر فمک غایتله لاحق اولور و مثلاً « دنیا به کلان
اولمک ایچون کلور ، دینلکده عرضه تعلق ایده جک بر شی یوقدر .
لکن غرض فمک غایتی اولدینی کی موت حیاتک غایتی اولدیقندن حیاته
تعلق ایدن غایتله تشبیه ایدلمش و ایچون لغظی مجرای استعاره اولمشدرکه بویله چه
عرضه تشبیهی استعاره اصلیه و اکا تبعاً ایچون اداتک دخی اولمک
فعلک غایتی اولان معنای خصو صیده استعمالی استعاره تنبیه اولور .

استعاره اصلیه و تنبیه تک تعریفانندن دخی اکلاشله دینی و جمله
شهرتی جهتله اسم عام حکمنه کیرمش اولان علملردن بشقه علملرده
استعاره اصلاً جاری اوله ماز .

استعاره مرکبه - مواد عدیده تک صورتلرینی آلوب تشبیه
طریقله صورت آخزه استعاره ایتمکدن عبارتدرکه بوکا « استعاره
تمثیلیه ، دخی دیرلر و صمان التدن سو بوروتک تشبیری کی که بوندن
کیزلی کیزلی ایشلر کورمک معناسنک اسنادیله و اصفک :

اصلی یوقدر سیلورم و عده وصل دهنک
نافله بال جالوب آغزیمه یالاندردی بی

ییتنده آغزه بال چالمق تعیرینک تمثیلی کی که بویله استعاره تمثیلیلرک
استعمالی شایع و منتشر اولنجه ضرب مثل حکمنه کیرر . « ایا عکی بورغانکه
کوره اوزات ، منلی کی

۱۸۵ - طرفنک و یا ملاءلرینک ترک و ذکرندن طولانی
استعاره ده ایکی وجه ظهور ایدر .

وجه اول : استعاره بی حاوی اولان کلامده مشبهه تک ذکر
اولنمیدرکه بوکا « استعاره مصرحه ، دیرلر و بوده اوچ درلودر .
برنجیسی استعاره تک قرینه سندن بشقه کرک مستعارمنه ک کرک
مستعارلهک ملاءلرندن هیچ بر شی ذکر اولنمایدرکه بوکا « استعاره
مصرحه مطلقه ، دیرلر سابقاً ایراد اولنان :

التفات ایتمز گذار ایلر خرامان شیرنر

مصرعنده اولدینی کی .

ایکنجیسی : مستعارلهک ملاءلرندن برشینک مذکور اولمیدرکه
بوکا « استعاره مصرحه مجردده ، دیرلر . یاینک :

ایتدیلهر فائده سز مشتربانی تعذیب
 عاقبت قالمدی اول مهده بو اوضاعه شکیب
 بیتنی کی که بونده مستعار منه اولان مهک هیچ بر ملایمی ذکر اولمیوب
 مستعار لهک ملایمی اولان شکیب کی خصیصه بشریه ایراد اولمشدر.
 او چنجیسی - مستعار منهک ملائم نندن بر شیک، مذکور اولمیدر که
 بوکا «استعاره مصرحه مرشحه» دینور که بلیفک مشهور حمانامه سنده
 کی شو:

صاریلوب فوطه نی مشکین بلنه وفق مرام
 منخسف اولدی ینه نصفه دک ماء تمام
 بیتده اولدینی کی که بوراده مستعار لهه متعلق بر شی مذکور اولیوب
 یالکز ماهک ملایمی بولنان خسوف ذکر اولمشدر. عربیدن:

عَمْرُ الرَّدَّاءِ إِذَا تَبَسَّ ضَاحِكًا
 غَلَقَتْ بِضَحْكِهِ رِقَابُ الْمَالِ

بیتله فارسیدن

سرو تو مکر ز پانشیند
 کین دل نفس بجا نشیند

بیتده استعاره مجرد و فارسیدن شو:

هر طرف سروی و هر سو شوخ دلجوی دگر
 من گرفتار بلای خوی بدخوی دگر

بیتده استعاره مطلقه وینه فارسیدن شو:

می شوم پنهان ز مردم چشم پوشم از جهان
 آن بری از چشم مردم چونکه می باشد نهان

بیتده استعاره مرشحه اولدینی کی.

وجه تانی: شبه مهک کندینی دکل خواصندن بر شی تی ذکر ایله
 شبه مقارن قیله رق بر شیک شی، آخره تفسده تشبهنندن صکره
 یالکز مهک ذکر اولدینی استعاره درکه بوکا «استعاره مکنیه» دیر لر
 و بو استعاره لرده شبه مهک مذکور اولان لازمنک شبهه اسنادندن
 دیگر بر نوع استعاره ظاهر اولور که اکاده «استعاره تخیلیه» دیر لر. مثلاً:
 «اولومک طرناق لری فلانه صابا لاندی» یا خود «اولوم طرناق لری
 فلانه ده صابا لادی» دنیلد کده اولوم ضرر و نافع شیرلی فرق اتمکسزین
 انسانی هلاک اتمکده بیرنجی حیوانه تشبیه ایدلمش و بیرنجی حیوانک
 لوازمندن اولان طرناغک ذکر یله بوتشیه رمز اولمش اولغله یعنی
 شبه به اولان بیرنجی حیوان مذکور اولیوب لوازمی اولان طرناقله
 شبه اولان اولوم ذکر اولمش اولدیغندن بو حالده استعاره مکنیه
 اولدینی کی اولومه طرناق اثباتیده استعاره تخیلیه اولور.
 استعاره تخیلیه دائماً استعاره مکنیه نک قرینه سی اوله رق آندن
 منفک اولماز و مجاز عقلی قیلندن اولغله مجاز لغویدن عد اولنه ماز.
 فاضلک :

که هنوز غنچه نشکفته ایکن
 آنی دست اجل ایندی پامال

بیتده اجل بر شخص زیانکاره تشبیه ایدلمش و اول شخصک زبان
 لوازمندن اولان دست ایله رمز ایدلمش اولدیغندن بوتشیه تصویر یله
 استعاره مکنیه واجد دست اسنادی استعاره تخیلیه اولدینی کی نایبک :

باد اجل زمینه نهال وجودنی
 صالیدی شکست ایله اول سر و قامتی

بیتده اجلک باد مفره تشبیهله اولان تصور دن استعاره مکنیه واجه
 باد اثباتی استعاره تخیلیه اولدینی کی شو :

رباط دهر دون بر طرفه منزلدرکه اول برده
امل بادر رکاب و آرزو بان هوادر هب
بیتی و صریحین هزیلی نك :

وَإِذَا الْمَبَىءُ انشَبَّتْ أَظْفَارَهَا
الْفَيْتُ كُلَّ تَبْمَةِ لَا تَنْفَعُ

بیتله فارسیدن انورینک :

ماه ار نخواهد آنکه بود نعل مرکیت
از ناخن محاق ابد چهره خسته باد

بیبی دخی بوقیلنددر.

۱۸۶ - جامع اعتباریه یعنی وجه شہک عادی و عالی شیلردن
اولسنه کوره استعاره ایکی قسم اولور.

برنجی قسم : جامعک عادی و هرکسک نزدنده ظاهر اولمسیدرکه
بو قسم استعاره لره « استعاره عامیه » و یا خود « استعاره مبتذله » دیرلرکه
تشبیه بختنده مذکور اولان مبتذل تشبیهات ایله یاییلان استعاره لرکی
یعنی رجل شجاع معناسنده مستعمل اولان ارسلان استعاره سی کی .
ایکنجی قسمی : جامعک خفی اولوب اعمال فکری ایله بولنان
شیلردن اولمسیدرکه بوکاده « استعاره خاصیه » و یا « استعاره غریبه »
دیرلرکه بودخی تشبیه بختنده مذکور اولان اجوال کیدر نته کیم :

بویدن خوش رنگدن پاکیزه در نازک تنک
بلمش قویبندده کویا کیم کل رعناسانی

بیتده کل رعنانی داییه تشبیه بک لطیف اولدیغندن استعاره خاصیه
وغریبه نوعنددر.

تشبیهده بعض تصرفات اجراسیله قریب مبتذل بعید غریب

درجه سنه ایصال اولندیفی کی استعاره ده دخی اولوجهله تصرفات
اجرا اولنورسه استعاره مبتذله استعاره غریبه به تحویل اولنورق
خواصک مقبوللری اوله جق بر حال حسنه ار جاع اولنورسه نته کیم فضولینک :

ماهه چکدم شب هجران علم شعله آه

آه کیم ارمندی اوله ماه خبردار هنوز

بیتده معشوقک ماهه تشبیهی مبتذل ایسه ده آهک مشعلیه و بدندن
سرچکمش شعله نك علمه تشبیهی و ماهه قارشو تشبیرلری و بونجه
تکلیفاتله خواب نازدن ایفاظ ایده مامسندده کی تصرفات استعاره بی
ابتدالندن غرابت درجه سنه ایصال ایلمش اولدیفی کی شو :

کوشه کوشه مهرلر مهر بدید اولسوننده کور

سیر سعد آبادی سن بر کره عید اولسوننده کور

بیتده مهرلر و مهلردن مراد مسیره به کلان کوزلار اولوب تشبیه مبتذل
ایسه ده انلری ایکی به تفریق ایله بر قسمی مهره و بر قسمی ماهه تشبیهدن
طولابی استعاره ابتدالندن چیقوب غرابت درجه سنه داخل اولور .

۱۸۷ - طرفین و جامعک کیفیتلری اعتباریه استعاره ده و جوه
آنیه خسه دخی میزان الابد نظر اعتباره النمش و تشبیه بختنده ذکر
اولدقلری جهته هر تقدیر معلوم اوله جقلری وارد خاطر بولمش
ایسه ده توسیع امثله ایله تحقیق ماده ده فایده اولدیغندن بزده عیناً
قبول ایله تحریر ایلدک :

وجه اول : طرفین و جامعدن اوچینکده حسی اولمسیدر . جودت

باشا حضر تارینک :

دیوان حسنه باری سن ای خط نوجیقوب

عرض آیت سیاهنامه هجرانی موبمو

پیتده (قاصدمبلغ) مستعارمه (خط نو) مستعارله «عرض کیفیت»
جامع درکه اوچیده حسیدر.

وجه ثانی: اوچینکده عقلی اولسیدر.

وجه ثالث: طرفینک حسی جامعک عقلی اولسیدر. جودت پاشا

حضر تیرینک:

کلمذاران ستانبول براقلماز اما

اولبور یاد وطن شهر پرواز بکا

پیتده «مرغ» مستعارمه «بکا» مستعارله اولدیغندن بونلر حسی
(اوچغه میل) جامع اولوب بوده عقلیدر.

وجه رابع: مستعارمهک حسی دیگر لرینک عقلی اولسیدر.
کال بک مرحومک آثار نفیسه سندن اولان «جزمی» ده واقع
«حاجه اجله» نجه لشدیم، ترکیبده «دشمن محسوس» مستعارمه اولوب
حسی و «اجل» مستعارله و «خصومت» جامعدرکه بوایکسیده عقلیدر.

وجه خامس: مستعارلهک حسی دیگر لرینک عقلی اولسیدر.

جودت پاشا حضر تیرینک:

خدنک غمزهک ایله جان ویرمک جانہ منتدر

یوشیرین مرک ایله روح شهیدان اغلاسون کولسون

پیتده «خدنک غمزه» مستعارله اولوب حسی و «اجل» مستعارمه
و «ترع روح» جامعدرکه بونلرده عقلیدر.

طرفین ایله جامعک وهمی و خیالی اوللر نندخی برطاقم و جوهات
ظهور ایدرکه بونلرده مذکور وجهلره تطبیق ایله معلوم اوله جفندن
تکثیر سواددن اجتناباً تفصیلارینه لزوم کورمدر.

۱۸۸ - استعاره تشبیحی و یا تمکیمی مبنی اولور. یعنی

استهزا، برشینک صدی اکا مستعارمه آتخذ اولنور و یا خود لطیفه

طریقله بوصورت التزام ایدیلورسه اول استعاره ده تملیحیه و یا تمکیمی
نوعندن اولورکه بونلره حال و مقام قرینهلری لازمدر. نته کیم موقغه
کوره فراح استهزا ایچون «حاتم» دینلورده برنجیل آدم مراد اولنور.

۱۸۹ - فائده: استعارهک مقبولیت و حسن احوالنه دائر

بلاغت عثمانیه ده محرر اولوب آتی به نقل اولنان فقره مهم اولدیغندن
دقتله مطالعه لازمدر. شویله که:

استعارهک حسن و مقبولیتی متضمن اولدینی تشبیهک جهات
حسنه رعایتله و استعاره به من جهت اللفظ تشبیه رایحه حسی الدير ماقله
اولور. شو قدرکه تشبیهک الفاظه مؤدی اوله میه جق مرتبه ده جلی
اولسیدخی لازمدر. چونکه وجه شبهک حقی اولان برده تشبیه جاری
ایسه ده استعاره جاری اوله ماز. مثلاً «فلان آدمک ارسلان کبی اغزی
قوقاره» دینلور فقط «اغزی قوقار» بر آدم کوردم، ارسلان قصد ایتمک
لفز قیلندن اولوب استعاره اوله ماز. بناء علیه هر تشبیه جاری اولان
برده استعاره جاری اولماز و کذا علم ایله نور و شبیهه ایله ظلمت کبی
شیلرده وجه شهبه لر قوی اولدیغندن طولایی بونلرده استعاره تعیین
ایدوب تشبیه کوزل اولماز و فی هذالبواقی.

بلیاتی

کنایه

۱۹۰ - بر لفظک معنای حقیقینکده اراده سنه قرینه مانعه

بولمیدینی حالده اول لفظک ماوضع لهنک لوازمندن برینی مراد ایتمک
«کنایه» دیرلرکه معنا و قصد جهتلریله ایکی درلودر.

معنا جهتیه کنایه - معنائك تعلق و ظهوری و استعمالی جهتیه
وجوهات آتیه بی اظهار ایدر.

وجه اول : معنائك مدحی مشعر اولسیدر که (فلان کشی
پاك دامندر) دینلده آنك اتکنك پاك اولدیفنی ده اراده جائز
اولدیفنی حالده اول ذاتك اهل عقندن اولدیفنی مراد ایتك کبی .

وجه ثانی : معنائك دخی مشعر اولسیدر (فلان بوش قفالیدر)
دیمك کبی .

وجه ثالث : قبیعی ملیح کوسترمك ایچوندر که (تبول) یرینه
(آیدست تازمك) تعیربنك استعمالی کبی .

وجه رابع : لازم ایله ملزوم اراسنده واسطه لرك متعدد اولسیدر که
بوکا (تلوح) دیرلر . مثلا : (فلانك مطبخده چوق اودون صرف
اولور) دینلده بوندن مطبخده چوق یمك یشدیکنه و آندنده
مسافربنك کثرته و بوندنده صاحب خانه نك ساحتته انتقال کبی .

وجه خامس : واسطه نك آزلقیله برابرلر فعلده خفا اولسیدر که
بوکاده (رمز) دیرلر (قالین قفالی) تعیری کبی .

وجه سادس : قرینه نك آز و لزومنده خفا اولمامسیدر که بوکاده
(ایما) دیرلر . نته کیم (لطف و کرم فلانك خانه سنده در) دینلده
صاحب خانه نك کریم اولدیفنه انتقال اولنور که عربیدن :

أَوْ مَارَأَيْتُ الْمَجْدَ الَّذِي رَحَلَهُ
فِي آلِ طَلْحَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْوَلْ

ییتده بو نوعدندر .

قصد جهتیه کنایه : دخی اوچ وجهله اولور :

وجه اول : یالکز موصوف مراد ایتکدر که بوندن یالکز بر معنا
مستفاد اولورسه اكا (کنایه مفرده) واکر بر قاچ معنایی حاوی صفتلرله
بر موصوف مراد اولنورسه اکاده (کنایه مرکبه) دیرلر . مثلا (محل حسد)
دیوبده قلبی مراد ایتك کنایه مفرده و طوغری یورور ایکی ایاق
اوزره یورر توپسز حیوان ، دیوبده انسان قصد ایتك کنایه مرکبه
اولور .

وجه ثانی : یالکز صفت قصد ایتکدر که صفت مطلوبیه انتقالده
تفکر و تعمقه محتاج اولورسه اكا (کنایه بعیده) و یاخود (کنایه
خفیة) واکر تفکر و تعمقه محتاج اولماز ایسه اکاده (کنایه قریبه)
یاخود (کنایه واضحه) دیرلر نته کیم ، فلانك قیوسی آچیقدر ،
دینلده اول ذاتك سخاسنی قصد ایچون قیونك آچیقلفندن زوارك
کثرته بوندنده انك مکرم اولسنه انتقال ایچون قرینه لر بعید اولدیفندن
بوکنایه بعیده و یاخفیه نوعندن و کذا ، فلان ضابطك بل قایشی
اوزوندر ، دینلده در حال اوضابطك شیشمان اولدیفنه انتقال
اولنور که بوده کنایه قریبه و یا واضحه قیلدندر .

وجه ثالث : نسبت مرای یعنی صفتی موصوفه اسناددر که
اساساً ذوق سلیمه تابعدر .

صراردی بکزی حسدن بنله یاری کوروب

رقیب روسپه برغریب رنگ اولدی

ییتده بکزك صرارمی مکدر اولدی معناسنه کنایه اولدیفنی کبی

کشی بورغانه کوره لازم اوزاتمق ایاغن

بلی دست نخلاکه اوزانور که قیصالور

ینی دخی بو قیلدندر .

شور اسیده شایان دقدر که کنایه ده بر جهت کوسه تریلو بوده دیگر
بر جهت قصد اولنور یعنی صفتک موصوفی مذکور و یا خود مقدر
اولماز ایسه و تعریض و اولور. نته کیم: شوکا بوکا بد معامله ایدن بر شخصک
یا ننده و انسان کامل انجق ناسه حسن معامله ایدن کیمه در و دینورده
سن انسان کامل دکلک و معناسی قصد اولنور. موصوف اولان
عباره ده مذکور اولدینی کی محذوف دخی دکدر. فارسیدن:

هر که که یارشیه و ناز ابتدا کند

عاشق کسی بود که دل و جان فدا کند

پیتده تعریض وارد یعنی بر نازه بیک جان فدا ایمان عاشق دکدر
دیگر.

۱۹۱ - تنیه: کنایه ده حقیقت دخی قصد اولنه بیلوب مجازده
ایسه بوکا جواز اولدیفندن یعنی بوکون ارسلانی حامسده کوردم
یقانیوردی، دینلده ارسلانک حقیقه حامه کیروب یقانی ممکن
اوله میه جنی جهته سوزده قرینه مانع و قویه بولندیفندن بوراده
ارسلاندن مراد بهادر بر کیمسه اولدیفندن ارسلان لفظی مجاز اولوب
کنایه اولدینی و فقط احببندن برینک بر محله اوینادینی خبر الان بر
ذات لطیفه طرزنده بوکون فلان رده بر آبی کوردم نه کوزل اویناردی،
دیه عادت و جهله آینک اوینادینی مسوق و مشهور اولدیفندن
بوندن حقیقه حمل دخی جائز اولمقله بوراده آبی اوینامق تمیرینک
کنایه پیتده کی فرقی اکا کوره تقدیر اجمک لزومنی تکرار ایدرک بومبخته ده
ختم و یردک.

قصاب مطبعی

تذکره نیتیا اعدادیه کتبخانه سندن

(اون ایکنجیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، علم قافیه، اقسام
شعر، اصول تخریر، اصول کتابت و خطابت، اصول تنقید] کی فنلری حاوی اون
کتاب اصلی ایله ترجمه لردن مرکب دیگر درت کتاب فرعیدن عبارتدر

در دنجی کتاب

عربی

محرری
ارکان حریره قائمقاملردن مناسقلی
محمد رفعت

معارف نظارت ملید سنک رفعتی طبع اولنمشر

در سعادت

قصاب مطبعی - باب عالی جاده سنده نومرو ۲۵

صاحب دناشری: کتابچی قصاب

۱۳۰۸

مَقَامِمْ

۱۹۲ - کلامده سمعه ملایم و خوش کله جک صورتده انتساق وانسجام، و روحه صفا و پره جک بر حالده ترتیب و انتظام بولمق اصول و قواعدینی بیلدیرن علمه «بدیع» دینور یعنی: وجوه تحسین کلامدن بحث ایدن علم، علم بدیعدر.

وجوه تحسین کلام دینلان شیر هم لفظی و هم معنوی اولدقلرندن بو کتاب اساساً بری لفظی به دیگری معنوی به عائد اولمق اوزره ایکی بابه تقسیم اولنور سده مؤخرأ ظهور ایدوب بدیعه التحاق ایدن بر طاقم بدیعه لر ایچونده بر باب اچق لازم کلدیکندن اشبو کتاب اوج باب اوزرینه تدوین اولندی.

طَبَقَاتُ

محسنات لفظیه

۱۹۳ - محسنات لفظیه نك لسان عنائیده متداخل اولانلری «جناس» و «ملحقاتیله» «سجع» و «توایی اولدیشدن» بو باب ایکی نوع اوزرینه بنا اولندی.

کلامک هر نوع تریناتی متأخرینک بدایندن اولان علم بدیع ایله اکمال اولنور که اوده بو کتابدن عبارتدر

[مجامع الادبک برنجی هلدی اولاره علم بهر غتره]

دردنجی کتاب

علم بدیع

نوع اول

جناس و ماحقاتی

۱۹۴ - لفظاً مشابه و معنأ مغایر اولان ایکی ودها زیاده کله لک بوقروده ذکر و جمعنه «تجنیس» و اول کله لره «جناس» و بو جناسه مقارن بر حالده اجرا ایدیلان منابع لفظیه بده «ماحقات جناس» دینورکه هربری بروجاتی بر فصلده تحریر اولندی.

فصل اول

جناس

۱۹۵ - متشابه اللفظ و متخالف المعنی الفاظک بر فقره ده اجتماعندن عبارت اولان جناس : واصفک :

دوش اولوب بر تازہ یاره

جانہ آچدم . تازہ یاره

ییتده واقع «تازہ و یاره» لفظلری کیدرکه بونلرده لفظاً مشابهت اولوب معنأ برنجی مصرعه کی «تازہ» کنج و ایکنجیده کی «تازہ» یکی و کذا برنجیده کی «یاره» جانان معنایه اولان یار لفظک مفعولیه حالی و ایکنجیده کی یاره ده جرحه دیمک اولدینندن بویله جه معنأ اختلاف ایتمکله و جمله سی بر فقره ده بولمغله بونلره جناس دینور.

جناس : الفاظک مشابهتده تام اولملری و بعض مرتبه اختلاف ایلملری جهتیه اساساً «تام» محرفه ناقصه متقارب . خطی . لفظی . مرکب . اسملریله یدی درلو اولورکه بروجه اتی جمله سی تعریف اولنور .

۱۹۶ - جناس تام : لفظاً حرکه و حروفده زیاده و نقصان اولماق و تلفظ و کتابتده و وزنده بر برینک عینی اولوق اوزره بر فقره ده اجتماع ایدن کماندر . مثلاً :

عین کبی که منیع و کوز مغالرینه

حرمت « رعایت و حرام »

خطا « سنو و هنده بر محل »

وفا « ایفای عهد و استابولده بر محله »

آسیا « دکرمن و قطعه معلومه »

قلب « قارشدرمق و عضو معلوم »

کلان الفاظ ایله ینه بوسورتله لفظاً هر وجهله مشترک اولوب ایکی معنای حاوی اولان شو :

[عقرب . مشرب . شاب . غریب . آت . ایت . قات . پشت . ساعت . زوج . دود . عود . یو . کسر . بار . یسار . سور . کفر . کسی . یاش . یمش . باغ . عرق . قوناق . اک . دنک . بیک . یمک . اکمک . بل . دیل . آل . دم . کم . بن]

کله لری کبی که بونلردن هربری بر فقره ده ایکی دفعه ذکر اولنورلرسه جناس تام اولورلر .

عربیدن صفی الدین الحلی تک :

ورد الربیع قرحبا بوروده

وینور بهجه ونور ووروده

پیتده واقع ووروده، کلهسی کییکه برنجی مصرعه اولانی کلمک معناسه وایکنجی مصرعه کیده کل جچی اوله رق کلر معناسه در. فارسیدن رشید وطواطک :

ای چراغ همه بتان خطا

دور بودن زروی تست خطا

پیتده واقع، خطا، کییکه برنجی مصرعه کی خطا هنده کی عمل معناسه وایکنجی مصرعه اولان خطا سهو معناسه در و ترکیدن نفینک :

مجلس ارباب دل بر لحظه سنمز اولسون

حرمتک انکار ابدن عالمده حرمت بولسون

پیتده کی «حرمت» کییکه اولاً حرام ثانیاً رعایت معناسه در و بالاده مذکور و اصفک پیتده کی یاره و تازه دخی جناس تام نوعنددر.

جناس تام اولان الفاظک اسم و فعل اوللرینه کوره «مائل» و «مستوفی» ناملریله ایکی نوعه تفرق ایدر لر :

جناس مائل - جناس تام اولان لفظلرک هر ایکی سنکده اسم

ویا فعل اولسنه دینور و بوسورتله «مائل اسمی» و «مائل فعلی» ناملریله تفریق اولنور. نته کیم :

فی شقیر عین عنایتدن مروت سولری

سیر ایدک عین عبودیتله سز بوسولری

پیتده کی «عین» لرك اولکیسی منبع ایکنجیسی کوز معناسه اوله رق ایکیسیده اسم اولقله بمائل اسمی به و کذا

اویله بر خانه ده کیم هر کیجه جانی چالینور

نیجه اوانی واشیاسی او پینک چالینور

پیتده کی «چالینور» لردن برنجیسی طرب و ایکنجیسی سرقت معناسه اولوب ایکیسیده فعل اولدیفندن بمائل فعلی به مثالدر.

جناس مستوفی - برینک اسم دیکرینک فعل اولسنه دینور که لسانزده مشهور اولان شو :

قسمتکدر کزدیرن بر بر سی

غافل اولله عاقبت بر بر سی

پینک ایکنجی مصرعه برنجی بر طوبراق معناسه اسم و ایکنجی بر دخی فعل مضارع اولدیفندن جناس مستوفی اولدینی کبی عربیدن :

مَامَاتٌ مِنْ كَرَمِ الزَّمَانِ قَانَهُ

بِحِجِّي لَدَى بِحِجِّي بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

پیتده کی «برنجی بحی» فعل و ایکنجیسی اسم اولدیفندن بوده بونوعنددر.

۱۹۷ - جناس محرف : بالکمز حرکات و سکناتده مختلف

اولوب خصوصات ساثرده جناس تام کبی اولانددر. [مرد، مرد -

در، در - خاق، خلق - دور، دور - برد، برد - ورد، ورد -

صبا، صبا - ابناء، ابناء - جنت، جنت -] کبی که عربیدن استاد محترم

شیخ طاهر افندینک بدیبه سنده واقع شو :

اَبِي اَسِيْرٍ اَسِيْرٌ مَحْوَمٌ شَفَقًا
بِسُوْقٍ شَوْقٍ سَرِيٍّ بِالْعَظْمِ مِنَ الْعَظْمِ

بیته اولان . عظم . عظم . کبی که بو بیته . اسیر . لفظلریله
جناس تام دخی اولوب و سوق . شوق . لفظلریله ده زرده کوریلرجه جک
اولان جناس مصحف واردر . و فارسیدن :

صبحدم ناله قری شواز طرف چن
تازدل دور کفی محنت دور قری

بیته کی و قری . قری ایله (دور . دور) سوزلری و ترکیدن لامینک :
آی کونیه قول اولمش قوللر کدر مهر و ماه
مشری اوله لی ییللردر چو عبد مشری
بیته واقع (قول . قول) و (مشری . مشری) سوزلریله و هینک :

زه بوزدردی عقیده یله صیامی اولشوخ
بوسه نقل لبی زمه ایدوب نقل نوال

بیته کی (نقل . نقل) کبی .

۱۹۸ - جناس ناقص : متجانس اولان کله لک برنده برویا
زیاده حرف بولمقدرکه بو زیاده اولان حرفلرک محللریله عددلرینه کوره
وجوه آتیه نکه ایله معروف اولورلر یعنی : (جناس مطرف . جناس
مذیل . جناس مشوش) ناملریله اوچ درلو اولور .

جناس مطرف : متجانس اولان کله لردن برینک اولنده زائد
حرف بولمیسدر .

(دم . آدم - نام . مدام - دام . مدام - دود . سدود - رام .
مرام - آب . سرآب)

کله لری کبی که تعینک :

بردم مرادم اوسته دور ایلمز فلک
آب ایسته هم سراب عدمدن نشان ویرر
بیته کی آب ایله سراب بو قیلدندر .

جناس مذیل : حرف زائدک برینک اخرنده اولمیسدر (چشم .
چشمه - پروا . پروانه - دیوان . دیوانه) کبی که فارسیدن رشید
وطواطک :

در حسرت رخسار توای زیبا روی
از ناله چونال کشم وزمویه چوموی

بیته کی (ناله . نال) و (مویه . موی) کیسه بونلردن مویه لفظی کربه
یعنی اغلامق معناسه در .

ترکیدنده و امفک :

دوستم ایتمز ایدک غمزه کی بویله خونریز
بی غمز ایلمه دشمن بدخواه سکا

بیته کی و غمزه ایله غمز ، و بر چشمه و صفنده اولان :

چشم انسان تا از لدن بویله چشمه کور مامش
مصر عنده کی و چشم ایله چشمه ، کبی .

جناس مشوش (۱) حرف زائدک برینک و سطنده اولمیسدر .
(تم . قام - جد . جهد - جم . جام - در . دار) کله لری کیسه
فارسیدن :

(۱) جناس مشوش تسمیه سی تلخیص و توابعنده یوق ایسه ده امام طبی بیاتنده
بو یله درج ایتمش و فخر رازیده بو یله دیش اولدیقتن امام سیوطی بدیهه سنده
بو نام ایله ایراد ایلشدر .

یکدمه که یافت خاطر ازین گفته دام دم
دم در کشیم و نه نخورد صید رام رم
پیتده کی د دام - دم - رام - رم ، ایله ترکیدن :
پادشاهم بویله آیین بهنی کورسه جم
جان آتار قدیل ایدر جام رزینک لاجرم
پیتده کی د جام - جم ، کبی .

۱۹۹ - جناس متقارب : جناس تام کبی اولوب انجق الفاظک
یکدیگرندن بر حرف ایله اختلافدر .
[جواب . صواب - ستاره . سیاره - حاجس . حاجز]
کیکه بونلرده حرفلرک مخارجنه نظراً ایکی وجه ظاهر اولوب د جناس
مضارع و جناس لاحق ، اسمایله تفریق اولنور .
جناس مضارع - تبدل و تخلف ایدن حرفلرک مخارجده متقارب
اولمیدر .

(علم . حلم - شفق . شرف - اسعد . اصعد)

کبی که :

الْحَيْلُ مَعْقُودٌ بِتَوَاصِيهَا الْخَيْرُ

حدیث شریفده واقع د خیل . خیره و فارسیدن :

گفتم بدم داد تو کر جان بدهی

صد شکر خدا برا که دادم دادی

پیتده کی د دادم . دادی ، و ترکیدن لامینک :

ظل عدلك حارس آقادر آقادن

مصرعده اولان د آفات . آفاق ، کبی .

جناس لاحق - تخلف ایدن حرفلرک مخارجده متقارب اولماسیدن
[شاعر . شاطر - ناز . مار - تار . یار - اطراف . اشراف -
مطیع . مطیل]

کبی که قرآن عظیم الشاندر :

[وَيْلٌ لِّكُلِّ هَمْزَةٍ لَمَزَةٍ]

ایت کریمه سنده واقع د همزة . لمزة ، الفاظیله فارسیدن :

از شرار تیغ بودی باد سارا ترا شراب

وز طمان رع بودی خاکسارا ترا طعام

پیتده واقع د شرار . شراب . طمان . طعام ، سوزلری و ترکیدن
واصفک :

ماران کبی هب بر برخی صوقه ده باران

برسم هلالدر آدی صحبت احباب

پیتده کی د ماران . یاران ، کبی

۲۰۰ - جناس خطی : الفاظ متجانسک هیئت و صورتده

درسم و کتابنده بر برینه بکزه یوب بالکزر نقطه لرله اختلاف اتمیدن

بوکا د جناس مصحف ، دیرلر .

[عاقل . غافل - خلیل . جلیل - باز . یار - روزگار . زورکار -

اسانید . اسانید]

کبی که قرآن عظیم الشاندر :

[وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ بِحَسَنَاتِهِمْ يَحْسِبُونَ حَسَنَاتًا]

ایت کریمه سنده د محسبون . محسنون ، ایله نظم هر بیدن یوز

طقسان یدنجی ماده ده مذکور و سوق . شوق ، کله لری و

به عاد اعلاام العلوم عوالیا

واصبیح امان التاء عوالیا

یتنده و عوالی . عوالی ، ورشید وطواطک :

وكم عم یزید التم منه

وكم حال من الحیرات خال

یتنده و عم . غم . - حال . خال ، سوز لرله خواجه حافظک

ما بعد خرمن تبار زره چون زویم

چون ره آدم بیدار بیک دانه زدند

یتنده و تبار . بیدار ، و ترکیدن :

کگرچه دله وار غم عشقک کبی بر بار من

چوق شکر مولایه باری - ن سک ای جان یار من

یتنده (بار . یار) و شو :

کو کتوب عقله قله جاهل

که اولور اکثری عاقل غافل

یتنده کی (عاقل . غافل) کبی .

۳۰۱ - جناس لفظی : الفاظک کتابنده اختلاف اولدینی حاله

تلفظنده متجانس اولمیدر . تنوین ایله نونده اولان مشابته وضاد

ایله ظانک تلفظده کی بجانستری کبی که استاد محترم شیخ طاهر افغانک

بدیعه سنده واقع شو :

بنظرة قد حلت منهم اسرت فیا

لنضرة تقص الآساد فی الآجم

یتنده کی (نظره . نضره) کبی .

۳۰۲ - جناس مرکب : هر خصوصه جناس تام کبی اولوب انجق

برینک بیسط دیکرینک مرکب و یا خود ایکسینکده مرکب اولمیدر که

بونلرک شکل تحریرده اولان اتحاد و اختلاف لرینه کوره ایکی وجه حاصل

اولوب (جناس متسابه) و (جناس مفروق) نام لرله تفریق اولنورلر .

جناس متسابه : شکل خطده ده عائل اولان لر در . عربیدن :

عضنا الدهر بنا به

لیت ما حل بنا به

یتنده واقع و بنا به ، لردن اولکیسی مفرد ایکنجیسی مرکب اولوب

شکل خطده مشترک اولدقلرندن و فارسیدن :

زهی مهر رخت را کرم بازار

من آزرده را از لطف بازار

یتنک برنجی مصرعنده کی « بازار » مفرد و ایکنجیسی کی بازار دخی

باز ایله آردن مرکب اولوب شکل تحریرده مشابه اولدقلرندن و ترکیدن

سامی پاشا مرحومک :

جالک شمعنه یاندمه پروانه چو پروانه

یانوب یا قلمه دن پرواسی یوق مردانه عشقک

یتنده کی برنجی پروانه پروا ایله نه دن مرکب و ایکنجیسی مفرد اولوب

شکل خطده مشترک و برنوعدن اولدقلری کبی و اصفک بالاده مذکور شو :

فصل ثانی

ملحقات جناس

۲۰۴ - لسان عثمانیده متداول اولان صنایع لفظیه دن و قلب . اشتقاق . ردالعجز علی الصدر . عکس و تبدیل ، بدایی مناسبت مخصوصه صوری جهتله جناس ملحقاتندن عداولنه بیلدکلرندن جمله سی بوفصلده تعریف اولندی .

۱۰۵ - قلب : برلفظک ترتیب حروفنی دکشدیره رک و بشقه حرف قارشدیرمیهرق دیگر برلفظ معنیدار ابداعنه و قلب ، و اول لفظلره یکدیگره نسبتله مقلوب دینوره .

اتش - دن - شتا

اقبال - د - لابقا

مال - د - الم . امل

لاله - د - هلال

کلاه - د - هلاک

شکر - د - شرک

وامثالی کبی که اشبو صنعت قلبک کلی و جزئی اولدیفته کوره (قلب بعض) (قلب کل) نامرینه ایکی درلودر .

قلب بعض - ترتیب حروفک تبدیلی کلی اولیوب بعض حرفلرده اولسیدر عربیدن :

فَعْنَدِي خَصْبِ رَوَادِ

وَعْنَدِي رِي وَرَادِ

ییتده «رواد ایله وراد» و فارسیدن رشید و طواطک :

ازان جادوانه دو چشم سیاه

دل جادوانه عدیل عناست

ییتده «جادوانه ایله جادوانه» و ترکیدن لامعینک :

دخل ایدر خلد برینه قصر یکک هر صفحہ سی

رقص اورر حوضک ایچنده مهر و مه صبح و مسا

ییتده «دخل ایله خلد» و «قصر ایله رقص» کبی .

قلب کل - تبدلاتک کله نک هر حرفنده واقع اولسیدرکه بونده کی انتظامه کوره اساساً ایکی نوع یعنی «قلب منتظم» و «قلب معوج» نامرینه ایکی صورت تولد ایدر .

قلب منتظم : برکله نک حرفلری آخرندن اولنه طوغری تبدیل اولنورق صره سیله یازلدقده یعنی برکله صولدن صاغه طوغری معکوساً او قوندقده معنیدار برلفظ ظهور ایتسیدر . بوکا عکس مفرده دخی دیرلر . «اقبال - دن - لابقا» و «اتش - دن - شتا» ظهوری کبی که عربیدن رشید و طواطک :

حَامِكٌ مِنْهُ لِلْاِحْبَابِ قَحْ

وَرَمَحِكٌ مِنْهُ لِلْاَعْدَاءِ حَتْفٌ

ییتده کی «فتح ایله حتف» و فارسیدن :

زنورش صورت انس ارندی
که آتش درشتای دل رسیدی
بیتده «آتش ایله شتا» وکذا:

روضه نوردلش ازره عیان
کشته برک کرب زوبر کران
بیتده «برک ایله کرب» و ترکیدن:

چو بجه مفرور اوله سن اقباله کیم
لابقادر عکس اقبال آدمه
بیتده «اقبال ایله لابقا» کبی.

قلبک جناسه الیقین اولان و بعض ادباز دنده طوغریدن طوغری به
جناسدن عد اولتان اشبو مقلوب منتظم اصولنده بعضاً قلب ایله به عینی
معناده، عینی لمظده کله لظهور ایتدیکندن بوضعت جناسه بک قریب
اولقاه بوکا «جناس مقلوب» دیمشدرکه بوده «مقلوب مجنج» و «مقلوب
مستوی» نامریله ایکی درلودر.

«مقلوب مجنج» - مقلوب منتظم ایله یعنی عکس مفرد اصولیه قلب
ابدلش اولان کلتیندن برینک فقره و یا مصرع و یا باینک اولنده، دیگرینک
بونلرک آخرنده بولیمسه دینورکه استاد محترم شیخ طاهر افسدینک
بدیعه سنده واقع:

مرض علی زعمه مذجد وجدی فی
هیامه بمقال زاد فی الضرم

بیتده ارضادن اولان «مرض» ایله اشتعال معناسنه اولان «ضرم»
و فارسیدن رشید و طواطک:

ابداً بنده مطواعم انرا که ز طبع
نماید ز بدیهی تمامی ادبا
بیتده کی «ابدا ایله ادبا» و ترکیدن سروری «قدیمک»:

مور کبی امرکه قلمش اطاعت خلق روم
رام اولوبدر نیته کیم موسایه ای شه سحرمار
بیتده کی «مور ایله روم» و «مار ایله رام» کبی

قلب مستوی - برجه و یا مصرع و یا باینک اصولندن صاغنه
طوغری حر و فاتنک تحریریه به اصلنک ظهوری یعنی اخذندن
اولنه طوغری اوقوننده به عینی الفاظ و معنائک حصولیدرکه
فرآن عظیم الشاندن:

(کل فی فلک) ایله (ربک فکبر)
و نظام عربیدن:

اراهن نادمه لیل لهور
و هل لیلهن مدان نهارا

بیتله شو:

مودته تدوم لکل هول
و هل کل مودته تدوم

بیتلری نهایتدن اولنه طوغری اوقونسه لر به عینی ظهور ایتدیکی کبی
فارسیدن عطاء اللهک:

شکر دهنای غمی ندارید
دیر ادنی مغانه درکش

بیتی آنک کی اولوب شو:

رامشم درمان دردم کرم یار
رای مرکم درد نامردم شمار
بیتده مصرع ناینک عکسی اولک عینی وشو .

شو همره بلب بلب هر مهوش
شکر بترازوی وزارت برکش

بیتده هر مصرعک عکسی کندینک عینی وترکیدن نظیمک :

خوش کلاک هم کلامک شوخ
آشنای لالی انشا

بیتده دخی هر مصرعک عکسی کندینک عینی ویرمسی کی .

تنبیه . ادبانک بعضیلری مثلا قرآن عظیم الشانده

[وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَّأٍ نَبَأٍ بَقِيْن]

آیت کریمه سنده واقع (سبأ ، نبأ) کی کلماتک ومثلا فارسیدن

اقتاد مرآباد مکار تو کار
افکنده درین دلم دو کلنار تو نار

من مانده خنجل به پیش کلزار تو زار
با این همه در دو چشم خونخوار

نظمنده کی مکار . کار . کلنار . نار . کلزار . زار . خونخوار .

خوار ، کی کله لرك بویله جه یکدیگری نی ولی ایدرک کله لری خصوصه
« جناس مکرر » ، یاخود « جناس مزوج » یاخود « جناس مرده » دیمش لره
بونده جناسه بکزر برشی وار ایسه اوده جناس مطرفه بکزه مسیدر
فقط بزه قالورسه جناس اولمقدن زیاده زبرده کوریه جک اولان
لزوم مالایلمک بر نوع مخصوصی اوله بیله جکندن بز بونلری نه
جناسدن نهده ملحقاتندن عد ایلدک . یالکز شو حالک بیانیه اکتفا
ایتدک .

مقلوب معوج - قلبده انتظام اولیوب کافه حروفک بر صورت
غیر منتظمه ده تبدیل محل اتمسیله معنیدار بر لفظ حصولیدر که
« مال - دن - الم - ویا - امل » ظهوری مثللو اولوب لسانمزده
بونلره فلان فلانک بوزوتیسی در تسمیه ایدر لر . حتی بو یولده بالالترام
یازلمش شیلرده واردر . فقط مقلوب منتظم کی مقبول بر بدیمه دکلدر .

۶۰۶ - اشتقاق : معنا و حروفات اصلیه ده کله لرك توافقته دیر لر
یعنی ایکی کله معنای اصلیلریله اول کله لرك اصلنده اولان حرف لرك
اتحادیدر .

[مقدار . مقدور - فوائت . مافات - موقت . اوقات -] کی که
بونلرده اصل اولان « فوت . قدر . قوت » ده هم معنا هم لفظ
جهتیه متوافقدر لر .

مراد ایدر سه مسبب بر آدمک کارین
ید تشبئی جتجو ایدر اسباب

بیتیه فارسیدن :

نوائی توای خوب ترك نوآین
در آورد در صبرن بی نوائی

وینه ترکیدن وهینک :

ایدردی روزده مینا شکنک زاهد بدخو
کلوب سیرایسون شمعی شکست عهد و پیمان

و کذا طاصم مالانک :

کتورای ساقی یتر ایلدی اشغال بزی
بر زمانده می بیفش ایله مشغول اولم

۱ بیتلرندن برنجیده «سبب» اسباب» ایکنجیده «نوائی» نوآین»
اوچنجیده «شکن» شکست» دردنجیده «اشغال» مشغول» کله لری کبی.

ایکی کلمه حروفک اکثریننده اتحاد ایدوبده اصل معنایه ارجاع
ایله اتحاد ایتدیرلمی ممکن اولمازسه اکا «شبه اشتقاق» دینوب ایکنجی
درجهده صنایع بدیعهدن عدا اولنور. لامعینک :

دود آهی کسهنک افلاکه مدود اولدی
شعله تیغک اولدن دهر ایچنده روشنا

پیتدهکی «دود» مدود» کبی که بونلرک بر اصله ارجاعلری قابل
اوله مدینی کبی فارسیدن :

رهی کوی خوش ورنه پس راهوی زن
که هرکز مبادا زعشقت رهائی

پیتدهکی «رهی» رهائی» دخی بوقیلدندر.

۲۰۷ - ردالمعجز علی الصدر : بوبدیعه بی تعریف ایچون

(عجز) و (صدر) نه دیمک اولدیغنی تعریف لازمدر شویله که :

عجز - نژده بر فقره نك نهایت جمله سی وشعرده برینک مصرع
ناینک نصف آخریدر.

صدر - نژده بر فقره نك اینک جمله سی وشعرده برینک مصرع
اولنک نصف اولیدر و صدر ایله عجز اراسه حشو دیرلر. اشته شو
تعریفلره کوره ردالمعجز علی الصدر دیمک صدرده مذکور اولان بر
کلمه بی عجزده ذکر ایله صدره ردایتمکدن عبارتدرکه الی نوعدر.
نوع اول - صورتده معناده مشترک بر کلمه نك صدر و عجزده
بولنمیدر. عربی نژندن :

أَلْحَيَّةُ تَرَكَ الْحَيَّةَ

وفارسی نژندن :

کوه شناس داند اقدر کوه

وعربی نظمندن ادبای ایران نژدنده ادیب ترك نامیله مشهور اولان ابن
الرومی نك :

تَمَّتْ سَائِمِي أَنْ أَمُوتَ صَبَابَةً
وَأَهْوَنَ شَيْءٍ عِنْدَنَا مَا تَمَّتْ

پیتله دیکر بر شاعرک :

سَكْرَانٌ سَكَّرَ هَوِيَّ وَسَكَّرَ مَدَامَةَ
أَنِّي يَفِيْقُ قَتِي فِيهِ سَكْرَانٌ

وفارسیدن :

عصای گرفتن نه معجز بود
همی ازدها کرد باید عصا

وشو :

صبامی رساند بمن بوی دوست

که باداد و صد آفرین بر صبا

وترکیدن راغب پاشا مرحومک :

داغ نودر قرص ماه اوزره کلف ظن ایلمه

ایلدی حسنک سپهری داغ بر بالای داغ

یبتده اولدینی کبی .

نوع ثانی - لفظین متجانسک صدر و عجزده بولمسیدر . عربی

نژندن :

كَافِرُ النَّعْمَةِ كَالْكَافِرِ

وفارسی نژندن :

داد یافت هرکه داد داد

ونظم عربیدن سری موصلینک :

يَسَارٌ مِنْ سَجِيَّتِهَا الْمَنِيَا

بَيْنَ مِنْ عَطِيَّتِهَا الْيَسَارُ

ونظم فارسیدن ابوالفرج رونی نک :

به یمن تو ملک داده یسار

به یسار تو عدل خورده یمن

وشو :

بازغم مرغ دلم را شکار کرد

باشدکی رهندش از چنک باز باز

وترکیدن ثابتک :

ساعتک کلدی دیمکدر عاشق دلخسته به

سینه سن آجوب ترا کتله اوساعت کوسترش

یبتده اولدینی کبی .

نوع ثالث - صورتده معناده مشترک بر کلمه نک حشو ایله عجزده

بولمسیدر . عربیدن رشید وطواطک :

لَقَدْ جَاذَرَ أَقَامَ الْفَضَائِلِ كُلِّهَا

فَأَمْسَى وَحِيداً فِي قُرُونِ الْفَضَائِلِ

وفارسیدن :

همه عشق او انجین کردن

همه نیکوئی کرد او انجین

وترکیدن فضولینک :

گرچه جانان دن دل شیدا ایچون کام ایسترم

صورتده جانان بیلزمز کام دل شیدا ندر

یبتده اولدینی کبی .

نوع رابع - لفظین متجانسیدن برینک حشوده دیکرینک عجزده

بولمسیدر . عربیدن مشهور ثمالینک :

وَإِذَا الْبَلَابِلُ أَفْصَحَتْ بَلْفَاتِهَا

فَأَنْفَ الْبَلَابِلِ بِأَحْتِسَاءِ بَلَابِلِ

یبتله فارسیدن رشید وطواطک :

کریمای بده دادمن از فلک
که ایزد ترا هر چه بایست داد

بیتده اولدینی کبی:

نوع خامس - اشتقاق صنعتی حاوی اولان ایکی لفظک صدوری
صدر و عجزده بولمیدر. عربیدن:

وَهْتٌ عَزَمَانُكَ لَمَّا كَبُرَتْ
وَمَا كَانَ مِنْ شَأْنِهَا أَنْ تَهِنَ

بیتله شو:

وَمَا أَنْ شَبْتُ مِنْ كِبَرٍ وَلَكِنْ
لَقَيْتُ مِنَ الْأَحِبَّةِ مَا أَشَابَا

وقارسیدن رشید وطواطک:

بیازردی مرابی هیچ حجت
زمن مرکز ترا نابوده آزار
امیرا کر مرا معزول کردی
سرا انجام همه اعمال عزلت

وترکیدن بلیغک:

چکراک حلقه توحیده پری رولری شیخ
فاقبت او یله ضعیف اولدی که برهو چکه من
بیتده اولدینی کبی:

نوع سادس - شبه اشتقاق صنعتی حاوی اولان ایکی لفظک
صدر و عجزده و یا خود حشو و عجزده بولمیدر. عربیدن بخترینک:

ضرائب ابدعتها في السباح
قلنا ترى لك فيها ضربا

وقارسیدن:

نالم از عشق ان صنم شب و روز
وین که از ناله کشته ام چونال

بیتده اولدینی کبی:

تبیه - شعرده بعض قطعه و یا غزل و یا قصیده لرك مطلع مصرعی
مقطعه یعنی انهایتده عیناً ایراد ایتک دخی اشبو رد المعجز علی الصدر
صنعتک اک مهملرندن عد اولتور. رازینک:

ای سهی سرو کرم باغ جهان طوردیچه طور
کلشن برزینت کون و مکان طوردیچه طور
سایه جود شده عالم سویله رازی صکی
ای سهی سرو کرم باغ جهان طوردیچه طور
کفته سیله کمال بک مرحومک:

قیزمش اوکل حیا بوزلمش
الوانته باق ضیا بوزلمش

بیلم نه سیله رنگی اوچمش
صها بولانق صفا بوزلمش

تابنده جمالی طوری غمناک
مهتاب کوزل هوا بوزلمش

مهروینه وارسه قارشى كلمش

خورشیده کی جلا بوزلمش

برخنده نیساز ایدنجه کوکلم

قیزمش اوکل حیا بوزلمش

غزل بی نظیرنده اولدینی کبی .

۲۰۸ - عکس و تبدیل و تدویر: کلامده بر جزؤك آخر اوزرینه

تقدیمی و هرایکی صورتک ایرادی خصوصنه عکس و تبدیل و کلمه لرك

تبدیل محل ایتملیله بنه عینی معنائک ظهورینه و تدویر و دینور و عکس

و تبدیله برده جناس بولنورسه بک لطیف اولور. عربیدن :

تَدِیْمِي جَارِيَةٌ سَاقِيَةٌ

وَتَرْهَتِي سَاقِيَةٌ جَارِيَةٌ

یتدی جناسلی عکس و تبدیله و فارسیدن

سفری کردم وقتی بهری

بهری وقتی کردم سفری

یتیه اسکی بر تو باشانک :

قبض و بسطی بویولک در پی اولور بر برینه

هردوزک بر یوقوشی هر یوقوشک بر دوزی وار

یتیه [هر کلاک بر زوالی هر زوالک بر کالی] ضرب مثل حادی عکس

و تبدیله مثال اولور .

تدویر ایچوتده . فارسیدن :

چرا کردی نکار من زجان من باین زردی

مصرعی مثال اولورکه کلماتک تبدیل محل استدرلیسیله :

نکار من زجان من باین زردی چرا کردی

زجان من باین زردی چرا کردی نکار من

باین زردی چرا کردی نکار من زجان من

صورتنده ودها بک چوق طرز لرده بولنوب هپ عینی معنایی

ویردیکندن مثال اولورکه بو خصوص بدایه ک مهملرندن دکلدر . فقط

برفانده سی واردرکه اوده الفاظنی بلله مش اولان بر آدم هر نصل او قوسه

معنا طوغری اوله جفتدن مهم بر مثل بو صورتله تحریر و ترکیب اولنورسه

فانده دن خالی اولماز . مع مافیله او قدر اوغراشمغه دکری بو قدر .

نوع ثانی

سجع و توابعی

۲۰۹ - تقاطع کلامده اعتدال حاصل ایدن صنایع لفظیه سجع

و توابعیدرکه هر بری برر فصل اوزرینه یازلدی .

تصل اول

سجع

۲۱۰ - فاصله لرك بر حرف اوزرینه تواقته سجع دیرلر .

فاصله : نژده فقره لرك و نظمه مصرع لرك صبوك كلمه لريدركه
بو كلمه لرك سوكلرنده بولتان ادات و ضماژدن بشقه اوله رق نفس كلمه دن
اولق اوزره متفق اولان حروفله « روى » دینور.

[مکتوبکیز واصل و مائله اطلاع حاصل اولدی] کلامنده کی
« واصل » حاصله کی که لامر رویدر . بناء علیه بونده سجع واردر .
کذا « فاصله ایله حاصله م ده ادات اولان هالردن صرف نظرله نفس
کلمه دن لامرده اتحاد اولدیغندن بونلرده — سجع واردر . فقط مثلاً
« فاصله ایله خارجه » ده هالر ادات اولوب لام ایله جیمده اتحاد
اولدیغندن بونلرده سجع یوقدروکذا « چنمز ایله جاده مزه » ده « مزه »
ادات اولدیغندن اصل کلمه لرك اخر لری میم ایله ها اولدیغندن بونلرده
سجع یوقدر . فقط « خانه مز ایله لانه مزه » ده (مز) اداتلرندن اولکی
هالر نفس کلمه دن اولدیغندن بونلرده سجع واردر .

خلاصه سجع دیمک کلمه لرك اخر لرنده نفس کلمه دن اولق اوزره
اخر لری نك اتحادی دیمک اولدیغنی کوزلجه بللملیدر .

ایمدی : شوته ریفات موجبنجه اولان سجع عادى بر شی اولوب
بعضاً برکله اخر برکله ایله اکثر حروفده اتحاد ایتمکله برابر وزنده دخی
توافق ایدر و بوکا مقیس حاللر ظهور ایلرکه انلره کوره سجبی حاری
اولان فقرات « مرصع » موازی « مطرف » نامر یله اوچ در لو اولور .
سجع مرصع — هر ایکی فاصله نك کلمه لری عددده و هر برکله
قارشولنی اولان کلمه ایله وزنده و عدد حروفده توافق ایدرک رویدرک
دخی موافق اولسندن عبارتدر .

[. . . . زبده واقفان رموز دقایق ، وعمده ساکنان کنوز
حقایق ، اقدمز حضرتلرینک ، آفتاب عز و دولتی مشارق اقبال
سعادتدن طالع ورخشان] عبارتده :

- زبده ، کلمسی عمره کلمت
- واقفان ، ساکنان
- رموز ، کنوز
- دقایق ، حقایق

عدد حروف ایله وزن و رویده موافق اولوب هر ایکی فقره نکه
دردر کلمه دن مرکب اولسی کی .

سجع موازی : عددده مساوات اولماقله برابر کلمات متقابله نك
کافهسی وزنده اتحاد ایتمیوب یالکیز فاصله لرك وزن و قافیهده اتحاد ایدر .

عربیدن : [ابرد من البرد فی زمن الورد]
فقره سنده « برد ایله ورد » و فارسیدن :

[ککوئی یاخته واسب تاخه]
فقره سنده « یاخته ایله تاخه » و ترکیدن :

[حمد نامعدود و ثنای نامعدود . . .]
سوزنده « معدود ایله معدود » فاصله لریله سجعک موازن قلمسی کی .

سجع مطرف : هیچ بر شرط اولیه رق یالکیز فاصله لرك قافیهده
اتحاد ایدر .

عربیدن : [خيامه محط الرجال و تخيم الآمال]

فارسیدن : [فلانرا کرم بازارست و هزل بی شمارست]

ترکیدن : [عندلیب خوش آواز نعمانیله سامعه نوازدر]
 فقره لرنده ، رجال ، آمال ، بازار ، شمار ، آواز ، نواز ، سوزلری کبی .
 تنبیه : اشبو سجع بدیعه سی تکلفسز و طیبی اوله رق یوز کوسترسه
 لطیف و بلیغ اولوب بالعکس زور ایله سجع تدارکنه قالفیشیلورسه
 موجب کراحت اولقله مقبول اوله ماز . بنا علیه بو یایده تکلفه اصلا
 مساغ یوقدر تکلفسز سجع لر ایسه کمال بک مرحومک آتارنده بک
 چوقدر . و بونلرک اکثریسی اشبو مجامع الادبک اوجنجهی کتابنده
 مندرج اولدقلرندن بورایه درج ایلملرینه ده حاجت یوقدر .

فصل ثانی

سجعک توایی

۲۱۱ - صنایع لفظیه دن اولان ، تصریح ، موازنه ، لزوم
 مالایزم ، ترصیع ، دینسلان دوت شی سجعک توایندن عد اولنورکه
 بروجه آتی تعریف اولندی .

۲۱۲ - تصریح : کلام موزونک سجعی مرتبه سنده برصفتدرکه
 اشعارک مطلع لرنده نظر اعتباره النسی لازمکلان بر بدیعه اولوب اساساً
 هکامل ، مرتبط ، موجه ، ناقص ، مکرر ، نامرینه بش درلودر .

تصریح کامل - اولکی مصرعک فهمی ثانی به محتاج اولماق و هر
 مصرعدن معانی مستقله آکلاشملقله برابر نهایتلری قافیه ده متحد اولمقدور .

عربیدن لیدک:

الْأَكْلُ شَيْءٌ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ
 وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ

یتیله فارسیدن:

زهی نهال قدت سرو جویبار روان
 طراوت کل رویت بهار جان جهان
 و ترکیدن راغب باشا مرحومک:
 آزادگان قید امل سرفراز اولور
 ناز ایلسون سپهره اوکیم بی نیاز اولور

ینی کبی:

تصریح مرتبط - مصرع اولک فهمی مصرع ثانی به محتاج اولمیوب
 فقط صاحب قافیه اولماق و مصرع ثانی اوله بر صورتله مربوط بولمقدور .
 عربیدن ابی تمامک:

أَلَمْ يَأْنِ أَنْ تَرَوِيَ الظَّمَاءَ الحَوَائِمُ
 وَإِنْ يَنْظُمُ الشَّمْلَ المِدَّةَ نَاطِمُ

یتیله ترکیدن فطنت خانمک:

سپهر کچ عطا دن راستکاران بهره دار اولماز
 کلستان جهانک سرو آزادنده بار اولماز
 یتنده اولدینی کبی:

تصریح موجه - مصرع لر قافیه لی اولقله برابر اولک ثانی تاینک
 اول اولمسنده باس اولیاندر . عربیدن :

مِنْ شَرُوطِ الصُّبْحِ فِي الْمَهْرَجَانِ
خَفَّةُ الشَّرْبِ مَعَ حُلُوِّ الْمَكَانِ

وفارسیدن :

ای ذات تومنج معالی

ای صدروزارت از تو عالی

وترکیدن سعی نك :

فرق ماهیت دل چشم تماشا دندر

پرتونیک وید آینه سیادندر

پیتلرنده اولدینی کبی .

تصریح ناقص - مصرع اول بنفسه بر معنایه دلالت ایتیوب تمامینی
مصرع ثانیک فهمنه محتاج اولاندر .

عربیدن متبئی نك :

مَعَانِي الشَّبِّ طَيِّبًا فِي الْمَغَانِي

بِمَنْزِلَةِ الرَّبِيعِ مِنَ الزَّمَانِ

وفارسیدن :

سروراهرکه راست میکوید

قامت سروماست میکوید

وترکیدن راغب پاشا مرحومک :

مظهر سرتضاد اولدینی بو عالم

کوستر نغمه ده کی مدغم اولان هیئت غم

پیتده اولدینی کبی .

تصریح مکرر - بریتده لفظین متجانسینک قافیه کتورلمسیدر .
عربیدن ای تمامک :

فَتَى كَانَ شَرِبًا لِلْعَفَاتِ وَمَرْتَمًا

فَأَصْبَحَ لِلْهِنْدِيَّةِ الْبَيْضِ مَرْتَمًا

پیتله ترکیدن :

اقتاده لرله اول کل ترسنلی بنلیدر

بنک ایدر سه ده یاقیدور چفته بنلیدر

پیتده اولدینی کبی .

۲۱۳ - موازنه : فاصله لری مقفی ذکل یالکزموزون اولمسیدر
[رحمت . احمد - عظیم . بهین] کبی که نثر عربیدن :

[قَدَاتِعَ الْجَمَالِ بَعْدَ التَّضَائِقِ وَاتَّجِدَ الْمَرَامَ بَعْدَ التَّمَانِعِ]

ونظم فارسیدن :

شاهی که رخس اورادولت بود دلیل

اندرو پی کانش ره بکله یقین

ونثر ترکیدن : [هر طرزی لطیف هر خلق کریم اولان
اقدی حضرتلرینک] فقره سیله ترکیدن سامینک :

علی الخصوص که الان واردات نعت

درون عشقه اولدی شرف پذیر ورود

ینی و قعینک :

عالم افروز آفتاب آسمان عزوجاه

مسند آرا تاجدار تختگاه عدل و داد

یتی وشو :

نهاد جلوه سنده شوخی طبع هوا مضر
سوادیکرنده روح برق و صاعقه مدغم
بیتده واقع [تضایق . تمنع - دلیل . یقین - لطیف . کریم - نعوت .
ورود - جاه . داد - مضر . مدغم] الفاظنک موزون اولملری کبی .
۲۱۴ - لزوم مالایلزم : فاصله لر سجع موازی قیلندن اولوبده
حرف رویدن اول کلان حرفلرک مساوی و حرف روی به ملاصق
اولانلرکده برچندن اولسیدرکه بوکانه تشدید و یا خودیا لکزه التزام
دخی دینورده حسب . ادب ، سوزلری سجع موازی اولوب بونوعدن
اولمه چندن حسب لفظه مقابل دیگر فاصله ده ، نسب ، ایراد ایتمک
کبی که روی اولان بادن اول سینار دخی متحد اولدیغندن بونده لزوم
مالایلزم واردر . نثر عربیدن :

[وَجْهٌ وَسِيمٌ وَفَضْلٌ جَسِيمٌ]

فقره سیله یته نظم عربیدن :

يَقُولُونَ فِي الْبَيْتَانِ الْمَعِينِ لَذَّةٌ
وَفِي الْحَمْرِ وَالْمَاءِ الَّذِي غَيْرَ آسِنِ
إِذَا شِئْتَ أَنْ تَلْقَى الْحَمَّاسِينَ كُلَّهُمَا
فَقِي وَجْهَهُ مِنْ تَهْوِي جَمِيعِ الْحَمَّاسِينَ

قطعه سیله نظم فارسیدن :

یارب کهنم اگر زسرتا قدم است
پیوسته دلم ازان ندیم ندم است
نومید نیم که با وجود کرمت
عصیان من و هزار چون من عدم است
قطعه سنده و نثر ترکیدن [نسیم عنایت میسرالآمال تنسم و بو جهته
غنچه فتح و اقبال تبسم ایدوب . . .] فقره سیله نظم ترکیدن :
بردرده دوششم دیه آه هرک
اولدم بوده برکوزی خونریز چرکسه
بیتده اولدینی کبی .

ذوالقافیتین دینلان شعرلرده اشبو لزوم مالایلزم نوعندندر .
ترکیدن نایینک :

کورینورسه تقدیر چشمه دلدار لطیف
اندن افزون کورینور چهره اغیار کثیف

بیتله فارسیدن :

ای رزمگاه توشده در جهان خبر
افکنده از شباست تو آسمان سپر

بیتده اولدینی کبی یعنی ترکیده ده (دلدار ایله اغیار) و (لطیف ایله
کثیف) و فارسیده (جهان ایله آسمان) و (خبر ایله سپر) بشقه بشقه
قافیه اولدقلری کبی .

۲۱۵ - ترصیع : ایکی فقره نك و یا ایکی مصرعك کلائی عدد
جهتله مساوی و هربری مقابله هم موزون هم مقفا اولمغه دینور که

اول وجهه اولان کلامه دهه مرصع و تسمیه اولتور. قرآن عظیم الشان دن :

[اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِي نَعَمٍ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي حَجِيمٍ]

آیت کریمه سینه شو :

[اَللّٰهُمَّ اَقْبِلْ تَوْبَتِيْ وَاغْسِلْ حَوْبِيْ]

حدیث شریفی و نظم عربیدن :

اَنَا ظَالِمٌ اِنْ خِفْتُ سَطْوَةَ ظَالِمٍ

بَلْ لَايْمٌ اِنْ عَفَتْ لَوْمَةُ لَايْمٍ

و نثر فارسیدن : [می خورده تی کرده] ایله نظم فارسیدن :

بر سخاوت او نیل را بنجیل شمار

بر شجاعت او پیل را ذلیل شمار

و نثر ترکیدن کمال بک مرحومک :

[بشرده دائم اولان کالدر، جمال متحول اولور. اثرده قائم اولان

مقالدر، مال منتقل اولور] عباره سی و نظم ترکیدن لامعینک :

ای سلیمان سطوت و عیسی قدم یوسف لقا

وی زیمان هیبت و کسری کرم آصف ادا

بیتمده اولدینی کی که بونلرک هپسی مرصعدر.

۲۱۶ - تنیه : محسنات لفظیه ده شرط اولان لفظی معنایه

تابع قیلمقدردر. بوقه سجع جناس ترصیع و سائره بی اجرا ابدیه حکم دیه

معنایی لفظه تابع قیلمق ضعف ترکیبی موجب اولوب بلاغتی اخلاص دیمک

اوله چفتدن بونلردن اجتناب لازمدر یعنی محسنات لفظیه بی شو شرطه

رعایتله ایضا ایتمک ایجاب ایدر که بو خصوصده مجددین ادبک سرفرازی

کمال بک مرحومک تصویر افکارده لسانمزه دایر یازدینی مقاله

مهمه ده واقع اولان فقرات آیه بی نظر اعتباره آلمق ایجاب ایدر

مشارایه بیوررلر که :

[تزینات لفظیه نک بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف

حاصل ایدر. چونکه : عصر مزده حسن طبیعتله شهرت بولان ادبایه

مراجعت اولنسه بر چوغی تزیناتک اسکیلکی اعتباریله بقاسنی ایستره.

بر طاقی ایسه بالعکس جوازی بیله قبول ایتمز که اولکیسی آثار عربیه به

ایکنجه بیسی افکار غریبه به مقتونیتدن حاصل اولمش برر مطالعه در.

واقعا کوزل سوزک ذاتنده بر لطافت واردر که آنک محاسن بدیعیه به

قیاسی حسن فطریتمک زینت عارضیه به نسبتی قیلکدن اولور. لکن

مادامکه اجزای لسانمزه ک بیوکی اولان عربیده اشکال کلمات بر نظام کلی

حالنده در. ترکیه نک آثار ادبیه سی - ساده لطفانی غائب ایتمه چک

صورتده - بدرجه به قدر تزین ایتمک قابل و بلکه سجع و توازن

کی بعض سنعتلردن بتون بتون بری اوله رق کوزل بر اثر میدانه

کثیرمک دهها مشکلدردر.

بو حالده صرف اجنبی لسانلرینه تقلید ایچون شیوه افاده بی تعقید

نیچون تجویز اولنسون؟

مآلده لطافت اولنجه افاده نک هانکی طرزینی قبول ایتمز؟ مکرکه

موضوعنی طبیعت اصلیه سندن چیقاراجق قدر کلفت و غرابت اختیار

اولته.

کوزله نه یاقتماز؟ وار ایسه بعض طبعتمز مشاطه لریک بر طاقم
عجله کلینلری عجبوه قیافتیه کترین رنگارنگ دوزگونلره، التونلی
کوشلو ورقلردن عبارت اولان تزیینات قبائح پسندانه لریدر ا

کریچه بر مشهور فرانسر منشیسنگ اعتقادینه کوره هر عاقل
مؤدب البسه بی آرایش ایچون دکل تتر مقصدیه اکتسا ایلدیکی کی
بر عالم ادیب دخی الفاظی تزیین مقالدن ایسه تبین ماکه صرف ایتمک
لازم کلیر. اما بزه قالیرسه طبعیت افاده نیک خارجه جیقمیه جق قدر
تزییناندن کلامک فصاحتیه بر فائده کلمه بیه لغافتده خلل ترتب
ایتمز. نته کیم دأب معروفه مقایر اولمیان لباس فاخر باطن و ظاهرک
محسنتی تزیید ایتمزه تنقیصده ایلمز. بناء علیه لسانمزده تزیینات
لفظیه نیک بتون اعتباردن اسقاطی اقتضا ایتمز... الخ.]

ایشته شو حجت ادیبانه استناد و شرائطنه توفیق معامله اوله رق
محسنت لفظیه نیک استعمالی قابل ایسه ده شرائط آتیه دخی دقت
لازمدر.

شرط اول: بر لفظک برهبتدن دیگر برهیتنه نقل و تحویلنده
یعنی اختلاف صیغ الفاظده لسانده شایع اولیانلری استعمال ایتمک
لازمدر. مثلاً: «حرق» ماده سندن «احترق». «حترق» کی الفاظک
استعمالی شایع ایسه ده «حارق» کورلماش اولدیغندن بونک یاقچی
معناسنده قوللانیلمسی جائز دکلدر.

شرط ثانی: الفاظ مترادفه دن متولد حسن و قبحی کوزلیج
تفریق ایتمک غیرت ایدوب اکا کوره استعمال ایتمکدر تاکه قاش
یاییم دیرکن کوز جیقارلمون.

شرط ثالث: معاطله لفظیه یعنی ادواتک بر برینه اتصالیله یان
یانه تواردنده نوقت مستحسن و نوقت مستهجن اوله جقنی بیلوب اکا
کوره استعمال ایتمک وهله واو ایله ابتدا ایدن برکله نیک اوک وه
عاطفه کتیرمکدن کلیا اجتناب ایدوب اولوجهله حسن دار اوله جق
صورتده قوللانیلمه چالشق لازمدر.

شرط رابع: بعضیلرک شعرده هنردن عد ایدوب حقیقت حالده
ایسه مردود اولان (تکرر حروف، تعاقب افعال، تنایع اضافات)
شایه لرندن توفی لازمدرکه کرک بونلرک کرک بوندن اولکی
شرائطک نهی ایتمیکی فناشیلرله توصیه اولنان کوزل احوالی فرق
و تمیز ایتمک ذوق سلیمک حکمنه تابع اولدیغندن بو بایده بورایه
قدر ذکر اولنان اصول و قواعددن زیاده سوز سویکنه مز.

انجق کتب متنوعه ادبیه نیک مطالعه سیله انسانده بالطبع تحصیل ایدن
ملکه و سلیقه کافه محاسن و قیامی فرق ایتمیرمکه خدمت ایدر و بو
جهتله انسان حسن و قبح کلامی فرق و تمیزده ملکه صاحب اولوب
کندیسیده یازدینی شیده بونلره رعایت ایلمز. بناء علیه: اهل لسان
ایچون خصوصاً محرر لر ایچون کتب متنوعه ادبیه ایله توغل عادتاً
قواعد تحصیلی درجه سندن زیاده بر صورتده لازم اولدیغنی اخطار ایله
بوققرمه ده ختام ویردک.

باب ثانی

محسبات معنویه

۲۱۷ - صنایع معنویه نك لسان عثمانیده شایع اولانلری [جمیعت. تمسیق. ارجاع. تذکاره. تعلیل. تجاهل. مبالغه. استدراك. تلویحات.] عنوان عمومی لری التده جمع ایدیله بیلان برطاقم صنایع در [که شو عنوانلره کوره بوبایی طقوز فصل اوزرینه تدوین ایلدک.

فصل اول

جمیعت

۲۱۸ - مناسب و مقابل اولان مضار یفتی جمع ایدن صنایع معنویه [مطابقت. مراعات نظیر. ابهام تناسب] دنیلان شیردرکه بوجه آتی بیان اولتور.

۲۱۹ - مطابقت: ینلرنده تضاد و یا سائر بر صورتله قابل اولان بر معنایی بر قتره و یا خود بر مصرع و یا بریتده و قطعه ده جمع اتمکدر.

ما کف یا شا مرحومک صبا نامه سنده :

[اسمی دختر اما حکمی مردانه و صورتده آب اما معناده آتش

سرکشدن نشانه اولوب [فقره سنده [دختره. مرد - صورت - معنی - آب. آتش] سوزلرینک وینه مشارالیهک :

جان بولور طرف لسانکله حروف هستی

چاک اولور ناولک غمزه کله سویدای عدم

کیمی نیستی غمله بقا جوی وجود

کیمی هستی الله طلب افزای عدم

ینلرنده [هستی. عدم - نیستی. وجود] الفاظنک جمع و تقابلی کبی که

[سواد. بیاض - لیل. نهار - فحک. بکا - بخل. سخا -

زمین. آسمان - وقوف. سکوت - قرب. بعد - حر. عبد - فرج.

قنوت - محنت. صفا - سعادت. غوایت] و امثالی کله لک اجتماعی

هپ بوقیلدن اولور.

عربیدن استاد محترم شیخ طاهر اقدینک بدیمه سنده واقع :

صَحْبٌ مَوَالِيَهُمْ هَدَىٰ وَ بَقَضَهُمْ

ضَلَالَةَ حَزِينًا يَسْرِي عَلَى الظَّمِّ

یتده [موالات. بهض - هدی. ضلالت] کله لرله و فارسیدن :

ای عشق تو باجان من از مبدأ فطرت

وصل تو صفای دل و هجر تو کدورت

یتده [وصل. هجر - صفا. کدورت] سوزلرله قابل اجرا

اولتدینی کبی.

اشبو صنعت طباق ضدی و ضدینک غیریه اولدیفته کوره ده مقابله

و تضاد، نامرله اساساً ایکی نوعدر :

مقابله - ضدینک غیریه اولان طباقدر مانی الانشا مؤلفنک :
مجازاتی مساوینک ینه مثل اساندر
رها ممکن دکل دست تقاضای عدالتدن
یتنده « مساوی ایله اسات » و بهجتک :

بنی لرزنده ایدن موسم سرمای فراق
آخره فصل ربیع ودم نوروز اولدی

یتنده « موسم سرما ایله فصل ربیع » کیکه بوراده موسم سرما نك
ضدی شتا ایکن ضدینک غیریه اولان فصل ربیع ایله قابل واردر .
تضاد - ضدیه اولان طباقدرکه نثر عربیدن حضرت حیدر
افدمزك : [ان اعظم الذنوب ما صغر عند صاحبه] کلام حکمت
اشمالنده کی « اعظم صغر » ونظم عربیدن :

يَا رَبِّ مَبِيَّةً فِي حِلِّي مُضْحَكَةً

وَرَبِّ مَوْلَاةٍ فِي زِيِّ لَذَاتِ

یتنده « فحک ایله بکا و لذت ایله الم » و فارسیدن قمری نك :

بدید ار است عدل و ظلم پنهان
مخالف اندک و ناصح فراوان

یتنده « عدل ایله ظلم » و « اندک ایله فراوان » و « مخالف ایله ناصح »
و ترکیدن عینک :

محرم اولمش سورینه خبه جهانک مانی

دخترین تزویج ایدن مادر هم اغلار هم کولر

یتنده کی « سور ایله ماتم » و « اغلار ایله کولر » کی .

اشبو طباق صنعتی ایجاب و سلب اعتباراتیه دخی « طباق ایجاب »
و « طباق سلب » ناملریله ایکی نوعدر .
طباق ایجاب - مطابقت اولان کله لرك ایجاب معناسی اشراب
ایلملریدر . باقینک :

کله صفاده خرم و خندان و شادمان

بلبل بلاده بخلین زار و بی قرار

یتنده کی « صفا ایله بلا » و « خنده ایله زاری » نك متقابلاً ایجاب
معنالی اشراب ایتدکلی کی .

طباق سلب - مطابقت اولان کله لردن سلب معناسنک ظهور یدرکه
مثبت و منفی و امر ایله نهی فعللرینک تقابلندن اولور .

آجلدی غنچه لر باغ جهانده

نه لر اولدی آجلماز اولدی کوکلم

یتنده « آجلدی ایله آجلماز » و شو :

تک رقیبه و یرمه یوز عیدی به قربان ایت بنی

ای شه ملک و قاقان ایله قانون ایلمه

یتنده « ایله و ایلمه » الفاظی کی که عربیدن استاد مک بدیعیه سنده .
واقع شو :

وَلَا يَمْدُونَ جَيْشًا لَلْعَدَا فَرَقًا

لَكِنْ يَمْدُونَهُ فِي الشَّاءِ وَالنَّمِّ

بنی دخی بو قیلنددر .

اشبو طباق صنعتده ظاهراً تقابل اولیه رق کنایه و توریه و یا مجاز

طریقہ یبلازنده تضاد و یا شبه تضاد اولان ایکی معنا بینی جمع اولنق
 اوزره تدبیج ، و تقابل مجازی ، نامریله دها ایکی نوع وارد در :
 تدبیج - کنایه و توریه صورتیله اولان مقابله در .
 کل رخارینک آلی بی عشقه دوشوردی
 خال سیبی ایلدی سودایه کرفار
 بیتده «آل ایله سودا» دن آلك الوان دکل حیلہ و جنون معنارینک
 توریه طریقہ جمع اولنقی کیله «نور ایله ظلمت» دخی بوسورتله
 بریده ذکر اولنورسه کنایه نوردن علم و ظلمتدن جهل قصد
 اولنورق یته تدبیج اولور . عربیدن استاد محترم شیخ طاهر افندینک
 بدیعه سنده واقع :

حُضْرُ الرِّحَابِ وَبَيْضُ الْأَيْدِي وَوَقْتُ نَدَا
 حَرِّ الْحَرَابِ وَسُودُ الْحَرَبِ بِالْهَمِّ

بیتی دخی بو قیلدندر .

تقابل مجازی - علاقه مجازیله مقابل کورینن ایکی معنی بینی
 جمع ایتمکدر .

اولدرمش ایدی درد فراقی بی یارک
 لطف ایلدی وصلی ایله قیلدی بی احیا

بیتده صدر ایله عجزک متضمن اولدقلمی «موت ایله حیات» معنای
 مجازیله اولان شدت تازایله آنک زوالی اولان حال سرورک
 اجتماعی کبی .

۲۲۰ - مراعات نظیر: تضاد طریقہ اولیهرق معاینک مناسب

ومقارنلری بر آره به جمع ایتمکدرکه بوکا ساده چه «تناسب» دخی دیورلر .
 راعب باشا مرحومک :

لال اولور البت زبان خامه پیچیده موی
 قیلجه غمدن طبع ارباب سخن علتنور

بیتده «زبان ایله سخن» و «طبع ایله خامه» الفاظ متناسبه سنک جمعی کبی .
 عربیدن استاد محترم شیخ طاهر افندینک بدیعه سنده واقع :

دَوَّحٌ زَكَأَصْلُهُ نَجْنِي نَمَارُ نَدَى
 مِنْهُ لَقَدْ آيَنْتَ كَالزَّهْرِ فِي الْأَكْمِ

بیتله فارسیدن :

سوسن وکل لاله را حسنت گرفت
 مهر و ماه طلعت رازهره زان شد مشتری

بیتی وینه ترکیدن و سینک :

مجلسی عشقده چنکی زهره دقاف آفتاب
 نیلسون رقص ایتمسونمی ذره ناچیزلر

بیتی دخی بو قیلدندر .

۲۲۱ - ایهام تناسب : غیر متناسب اولان ایکی معنا بینی حسب
 المقام ومن غیر قصد الفاظ مناسبه ایله جمع ایتمکدر . عربیدن خواجهم
 طاهر افندینک بدیعه سنده واقع :

أَبُو الْمَكَارِمِ عَمَّ النَّاسِ نَابَهُ
 بَرِي أَخُو الضَّرْمَةِ الْجَدِّ بِالْكَرَمِ

بیتده کی عم فعل وجد حظ معنایله اولدینی حالدیه بری عموجه

و دیگر بیوک پدر معالرینه ایهام اولتمشدر ترکیدن سیدوهینک :
 وقت افطارکهن سوزله قارنم طوقدر
 وهیبا آج الکی خیر دعا ایله همان
 بیتده بو قینلدندر .

اشبو ایهام تناسب متعدد الفاظ ایله ادا اولنورسه دها حسلی
 اولور نته کیم ینه سید وهینک :

قصر چار ارکان قسمک ذوق ایله یابنده قبل
 ساده نقش اول ماسوادن ماله مقنون اوله هیچ
 یاره چاتمیش کام آلوب جامن چکوب ایچمش رقیب
 وار ییقیل عقلک کسر سه سندخی جات آل چک ایچ

قطعه سنده « قصر . چاتمیش . جام . کسر . جات . آل . چک . ایچ »
 کله لرینک اجتماعی کبی که بوراده « چاتمق » برکسب مناسبت ایتمک برده
 بنا چاتمق و « جام » برقدح برده پنجره لرده کی بلوات و « کسر » بر فعل
 مضارع برده آلات بخاریه دن اولان آلت معهود معنانه اولدینی کبی
 « جات » ایله « آل » تلفظده « چتال » و « چک » ایله « ایچ » دخی ینه
 تلفظده « چکیچ » معنارینی متضمن اولدقلر تندن و حالبوکه معنای مقصود
 بنا چاتمقلا لاتدن اولان جام کسر و چتال و چکیچ اولیوب انلرک ذکر ی
 ایهام تناسب ایچوندور و کذا ترهتک :

روزکاری ایتدی سرگردان خفاف زاده من
 مست ایکن یان چیزمه ده شیطانه چاریق کیدیرر

بیتده « خفاف . مست . چیزمه . چاریق » کله لرینک اجتماعی کذلک بو

قیلدن اولوب معنای مقصود ایسه مستند سر خوشاق ویان چیزمه دن
 سیویشمک و شیطانه چاریق کیدر مکدن فرط عیاری اولوب یوقسه
 ایاغه کیلان مست چیزمه چاریق دکلدور .

فصل ثانی

تنسیق

۲۲۲ - معاینک بر صورت حسنه تنسیقی موجب اولان
 منابع مغویه [سیاقه الاعداد . تنسیق الصفات . جمع . تفریق . تقسیم .
 جمع التفریق . جمع مع التقسیم . جمع مع التفریق و التقسیم . لف و نشر
 مزاجه] دینلان صفتلردور . بوجه آتی بیان اولنور :

۲۲۳ - سیاقه الاعداد : بر فقره ده بر قاج اسمی ذکر ایدوب
 بر مناسبتله انلری یکدیگرینه ربط ایتمکدن عبارتدور . عربیدن منتهی نک :

فَالْحَيْلُ وَاللَّيْلُ وَالْيَدَاءُ تَعْرِفُنِي
 وَالرَّحْمُ وَالسِّيفُ وَالْقِرطاسُ وَالْقَلَمُ

بیتده یدی عدد اسمک « تعرفنی » کله سیله اربساطی و فارسیدن
 فرحی نک :

جائی زند اوخیمه که آنجا نرسد دیو
 جائی برد او لشکر کانجا نخرد نار
 اسب و کهر و تیغ بدو کیرد قیمت
 تحت و سه و تاج بدو یابد مقدار

قطعه سنک بیت نایسنده او چراسمک یکدیگرینه ارتباطی و ترکیدن
بوعبد حاجزک :

اغلاسون نامق کاله روز و شب
ناس و قرطاس و کالات ادب
بیتده بدی اسمک اغلاسون فعلیه ربط اولدینی کبی .

۲۲۴ - تنبیق الصفات : بر شیک صفات متعدده سنی متوالیاً
ایراد اتمکدر . قرآن عظیم الشانده :

[الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْحَبِيبُ الْمُتَكَبِّرُ] آیت
کریمه سبیله نظم عربیدن :

يَبُصُّ الْوُجُوهُ كَرِيْمَةٌ اَحْسَا بِهَمْ
شَمَّ الْأَنْوُفِ مِنَ الطَّرَازِ الْأَوَّلِ

بیتده وفارسید معبود سعدک :

جهانگیر شاهی عدوبند مردی
صف آرای کردی سپهکش سواری

بیتده و ترکی نژندن فضولینک حدیقه السعداسنده :

[والدهم : صفوت خاندان رسالت ، وقدوت دومان نبوت ،
صدف عفت و عصمت ، غره چهره علم و حکمت ، نقطه دایره مناقب
ومفاخر ، لعه باصره محامد و مآثر ، مادر سعادت ، مجمع سعادات ،
شمع عرصه عرصات ، بتول عزرا یعنی فاطمه زهرا در ،] عباره سبیله
نظم ترکیدن غنی زاده نک :

مدار خلقت عالم بهار طینت آدم
سوار عرسه طارم امیر المجلس غبرا
حیب حضرت عزت طیب علت و ذلت
کفیل رحمت امت دلیل جنت المآوی
خطا پوشنده مذنب عطا بخشنده نائب
امان مشرق و مغرب امین یثرب و بطحا
جناب احمد مرسل امام زمرة کمل
مفصل ساز هر مجمل رموز آموز هردانا

لفت شریده اولدینی کبی .

۲۲۵ - جمع : الفاظ متعدده نک تضمن ابتدیی احکامی بر صورتله
حکم واحده جمع اتمکدر . عربیدن :

فَأَحْوَالِي وَصُدُغُكَ وَالْآبَالِي
ظَلَامٌ فِي ظَلَامٍ فِي ظَلَامٍ

بیتده احوال ایله صدغ و لیاک حکماً ظلمتده اتحادی و فارسیدن
آسمان بر تو عاشقت بیومن
لاجرم همچومنش نیست قرار

بیتده آسمان و منک عشقه اتحادی و ترکیدن نفینک :

هم قدح هم باده هم بر شوخ ساقیدر کوکل
اهل عشقک حاصلی صاحب مذاقیدر کوکل

بیتده قدح باده شوخ ساقینک احکام ذوقه لرینک کوکلده اتحادی
هم بوقیلدندر .

۲۲۶ - تفریق : نوع واحدن اولان ایکی امرک بیته تباین
ایقاعیدر. عربیدن رشید وطواطک :

ماتوال الغمام وقت ربيع

کنوال الامیر يوم سخاء

قوال الامیر بذرة عين

ونوال الغمام قطرة ماء

قطعه سنده و نوال ک و فارسیدن خسروینک :

نیست همچوتو ابر نیسانی

زرکجا بارد ابر میدانی

بیتده و ابر ک و ترکیدن باقینک :

سفی کسرایه عدالتده معادل طوتسم

بشقه در سنده اولان دولت ذین وایمان

بیتده و عدالت ک حکم توأملمرینک تفریق کبی.

۲۲۷ - تقسیم : متعددی ذکر ایدوب بعده تعیین مرجع ایدرک
برشینه اضافه ایتمکدر.

عربیدن شعرای ایرانک و ادیب ترک و تسمیه ایتمکری و ابن
الرومی و نک :

ادیبان فی بلخ لایاکلا ن اذا صحبا المرء غیرالکید

فهذا طویل کظلل القنا و هذا قصیر کظلل الوند

قطعه سیله فارسیدن مختارینک :

زخال و عارض و زلفین ان بت دلبر
یکی کاست و دوم سوسن و سیوم عنبر
بیتده و ترکیدن نفعینک :

صفت حضرت حسین و حسن

جمله کائناته در روشن

اول بری تقد پاک مصطفوی

بو بری نور چشم مرتضوی

اول بری آسمان بدر کمال

بو بری سرو جویبار چال

مدحیه سنده اولدینی کبی.

۲۲۸ - جمع مع التفریق : اولاً جمع بعده تفریق ایتمک یعنی
ایکی شیئی بر معنایه ادخال و صکره ده ادخالک جهتلرینی تفریق ایلمکدر.
عربیدن رشید وطواطک :

فوجهک کائنار فی ضوئها

وقلبي کائنار فی حرها

بیتده وجه ایله قلب معنای نار ادخال اولنوب بعده وجه ضوئ ایله
و قلب حرارتله تفریق ایلدیکی و فارسیدن :

من وتو مردو ازکل زر دیم

چه من ازرنکم وتو از بوئی

بیتده من وتو کله اجتماع ایتمکدن صکره رنگ و بو ایله تفریق
اولدینی و ترکیدن مذکور عربی بیتک ترجمه سی اولان.

وجه باک ناره بکتر شعله افروز اولده

دله بکتر ناره اما کیم علو سوز اولده

یتده ینه انک کبی جمع و تفریق ایدلدیکی منللو.

۲۲۹ - جمع مع التقسیم : اشیایی حکم واحده ادخالدن صکره

تعیین مرجع ایدرک تقسیم ایتمکدر عربیدن :

حَقِّ أَقَامَ عَلَىٰ أَرْبَاضٍ خَرَشَنَةً

تَشَقَّىٰ بِهِ الرُّومَ وَالصُّلْبَانَ وَالْبَيْعَ

لِلسَّبِي مَانَكُحُوا وَالْقَتْلَ مَآوَلَدُوا

وَالنَّهْبَ مَا جَمَعُوا وَأَنَارَ مَا زَرَعُوا

یتده وفارسیدن عنصرینک :

دو چیزا حرکاتش همی دو چیز دهد

علوم را درجات و نجوم را احکام

یتده و ترکیدن مبانی الانشا مؤلفنک :

برکلور ذوق آشنای عشقه لطف قهریار

برینی دوست آرزو ایلم برین اغیار خوار

یتده اولدینی کبی .

۲۳۰ - جمع مع التفریق و التقسیم : ایکی شیئی اول جمع تانیا

تفریق تالنا تقسیم ایتمکدر . عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر اقدینک بدیعیه سنده واقع :

رَأَوْا سَنَاهُمْ فَهَمَّ مَهْتَدٌ وَعَوَىٰ

فَالْمُهْتَدَىٰ فَآزَرَ وَالضُّدُّ فِي قَمَمٍ

یتله فارسیدن :

آنکه ترا بند کرد بنده ات را نیز نکر

بندمی کرد دست و چه بدید و چه نهان

بند توار آهنت بند من هم از غمت

بند تر بیسای و بند بنده ات بحیان

قطعه سنده و ترکیدن مبانی الانشا مؤلفنک :

لب یاره عقیق ناب دیدم

معرض اولدیلم بتون یاندران

دیدیلم سنکباره بمن او

بویسه کرد چشمه حیوان

قطعه سنده اولدینی کبی که مصرع اولده جمع و تانیسه تفریق و بیت تانیسه ده تقسیم وارد .

۲۳۱ - لف و نشر : بر فخره ده الفاظ متعدده نشر ایتد کد نصکره

تعیین مرجع ایتمکدرین قرائن لفظیه و معنویه ایله سامعک انتقائه

دلالت ایده جک صورتده الفاظ متقابله لف ایتمکدر که مرتب و مشوش

اولق اوزره ایکی نوعدر :

لف و نشر مرتب - الفاظ منشوره تک متلابی اولان الفاظ ملفوفه

اول منشوره تک صره سیله لف اولتمقدر یعنی برنجی اوله رق نشر اولنان

لفظه لف اوله جق لفظک فقره اخرده برنجی و ایکنجی اوله رق نشر

اولنان لفظه لف اوله جق لفظک فقره آخری ایکنجی و هکذا بویله جه

صره سیله اولسیدرکه عربیدن (ابن جیوس) ک :

فعل المدام (۱) ولوسها (۲) ومذاقها (۳)
فی مقلته (۱) ووجنته (۲) وریقه (۳)

بیتده و فارسیدن :

آهو ز تو آموخت بهنکام دویدن
رم کردن و ایستادن و ابس نکریدن

پروانه (۱) زمن شمع (۲) زمن کل (۳) زمن آموخت
افروختن (۱) و سوختن (۲) و جامه دریدن (۳)

قطعه سنک بیت نایبسنده و بونک کاظم باشا مرحومک طرفندن ترجمه
ابدش شو :

او کردی غزالان جهان ای کوزی آهو
فاجعای آتلماعی دونوب باقی سندن

مشق ایلدی پروانه (۱) و شمع (۲) و کل صدبرک (۳)
یانماعی (۱) یا قیلماعی (۲) یا قایرتمی (۳) بندن

قطعه سنده رقلره اشارت اولنان الفاظ کبی .

لف و نثر مشوش - انتظامه رعایت اولنمیاندر . عربیدن عبدالغنی

ناباسی نک :

ولحظه (۱) و حیا (۲) وقامته (۳)
بدرالدجی (۲) وقضیب البان (۳) والراح (۱)

بیتله فارسیدن :

مرا با چشم (۱) وزلفت (۲) نسبتی هست
از آنم روز و شب (۲) آشفته مت (۱)

بیتده و ترکیدن :

زلفکله (۱) رخک (۲) مصحف حسنکده نکارا
تفسیرین (۲) ایدر آیت نور (۱) ایله دخانک

بیتده رقلره اشارت اولنان الفاظ کبی .

تنبیه - تقسیم ایله لف و نثر بر بر لرینه بکزه دکلرندن حقیقت لرینک
تفریق لازمدر یعنی تقسیمده آمین مرجع ایتمک شرط اولدینقی و لف
و نثرده ایسه تعیین مرجع جائز اولوب الفاظ متلاویه و قرائن لازمه
ایله ادا واجب ایدوکنی پیش نظره الوب اکاکوره بیلرینی تفریق
ایجاب ایدر .

۲۳۲ - مزاجه : شرط و جزاده هر برینه ترتب ایدن معاینک

دیگری اوزرینه ترتب ایدریمک شرطیله ایکی معنا بینتی برلشدیرمکدر
ناینک :

بن بر اولسه اول تهیدر اول بر اولسه بن تهی
ساعری می در بو بزم غمده هم مشرب بکا

بیتده برنجی شرط بن بر اولسه و ایکنجی شرط اول بر اولسه
اولوب برنجی جزا اول تهیدر و ایکنجی جزا بن تهی اولقله مصرع
تانی احکامیله بونلر برلشدیرلشدیر . عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر
افدینک بدیمه سنده واقع :

إذا سطا فی أعادیه ففرقهم
عفا ففرق فیهم اجزل النعم

ینی دخی بو قیلدندر .

فصل ثالث

ارجاع

۲۳۳ - ارجاع عنوانی الته آله بیلان صنایع مغویه [تجربید. التفان. رجوع] دینلان اوج شیدرکه بر وجهاتی بیان اولتور:

۲۳۴ - تجربید: ذی صفت اولان بر امردن او وصفده امر مذ کوره نمائل بولنان امر اخیری اتزاع ایتمکدرکه خطابی و غیر خطابی ناملریله ایکی درلو در:

تجربید غیر خطابی - کندوسنده خطاب طریق اولیهرق یاییلان تجربید در. فاضلک:

بوزمه کولدی فلک خنده سنه آلداندم
آه اول خنده اوزره بکادر شمدی
خانه و دبدبه وطنطنه و خدای
ایشته فاضله کبار عظمادر شمدی

قطعه سنک بیت تاینسده کی تجربید کی.

تجربید خطابی - بر کلامک ظاهری غیره و باطنی نفسه خطاب اولندیقی تقدیرده توسع حاصل ایتمک و مدح و ذم و یا سائر بروصف اجرا اولندیقی حالده غیره برکسک مخاطب ایتمکدنده نفس اوزرینه تمکن ایتمک کی فوائدی حاوی اولانددرکه بو تجربید عرض و غیر عرض ناملریله ایکی درلودر.

تجربید عرض - غیره خطاب ایدوب نفسی مراد ایتمکدر. نایتمک:

ندر بو مرتبه ای خامکاره غفلت
بودلخراشی نایتمک فکر فته فزود
کیدر بو حست طبی نه حاصل ابتدی سکا
هوا پرستی اقبال فانی مطرود
امانی ذلی اول بارکهدن ایله طلب
که هرش اعظم ایدر اندن اکتساب
قطعه سنده اولدینی کی که عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر افسدی
حضرتلرینک بدیمه سنده واقع:

بُرُکْ لَیْنًا وَلَکِنْ رَاقٍ مَنظَرُهُ
کَا تَرَى مِنْهُ غَیْبًا غَیْرَ مُنصَرِمٍ

بیتله فارسیدن:

روز پیروزی نکه کردم بچنکت اثر دها
شیر دیدم از تووز شمیر توسر اثر دها
بیتلری بو قیلدنددر.

تجربید غیر عرض - نفسه و کولکنه و یا خود نفسی و کولکنی اخره
نشیه ایله اکا خطاب ایتمکدر که فضولینک.

ای فضولی ناولک آمله الدم انتکام
دونه دونه کرچه بیداد ابتدی چرخ دون بکا
یتده نفسه و ندیمک:

ای ندیم ای بلبل شیدا نیچون خاموشک
سند اول چوق نوالر کفتکولر وار ایدی

بیتده تقنی بلیله تشیهدن طولانی بلیله و حواجه نشانك :
 خاکپاینه روان اول پوری حالم عرض ایت
 ای دل زارایدیم اشك ایله همراهستی
 بیتده کوکلنه خطاب ایدرک کندی قصد ایشدر عربیدن مشهور
 جهان اولان قصیده بره نك مطالی اولان شو:

أَمِنْ تَذَكَّرُ جِرَانِ بَدِي سَلَمٍ
 مَرَجَتْ دَمًا أَجْرِي مِنْ مَقَلَّةِ بَدَمٍ

بیتی دخی بوقیلدندر.

۲۳۵ - التفات : براسلوبدن دیگر اسلوبه ویا برصیغه دن دیگر
 صیغهیه انتقال ایشکدر. لامعینك :

باین سوز سوردیکیچون بولدی بوقدر کونش
 ای کونش خوش سده علیابه ایشك انگاه
 بیتله عربیدن ابو تمامك :

وَإِجْدُتُمْ مِنْ بَعْدِ أَنْهَامِ دَارِكُمْ
 قِيَادِعُ أَجْدُنِي عَلَى سَاكِنِي تَجْدِ

بیتی وفارسیدن :

مارا جکر به تیر فراق اوخسته شد
 ای صبر بر فراق بتان نیک جوشنی

بیتی کبی که بالتفاتک نقل ایندیکی اسلوب و صیغه لرجهتیه اوچ نوعی واردر :
 نوع اول - فائیدن خطاب و خطابدن غایبه انتقالدر ثابتك :

طریددر کهی ناموس اکبر اولسه دخی
 اولور دریجه دهلیز قریدن مردود
 تثبیت ایتسه اکر دامن شفاعته
 حریم رحته مدخل بولوردی دیوکنود
 بلند پایه معظم سریر لولا ککا
 آیا کزیره مخلوق وزیره مولود
 مدامکاره سهو و خطایه ذاتکدر
 کفیل لطف و ضمین کرم دم موعود
 لقبیل فارسیدن :

نام نداد چرخ ندانم چه موجب است
 ای چرخ ناسزا نه بدم من سزای تو
 بیتده فائیدن مخاطبه و تقیینك :

مرحبا ای حضرت صاحبقران متوی
 ناظم منظومه سلك لال متوی
 متوی اماکه هریتی جهان معرفت
 ذره سیله آفتابینك برابر پرتوی
 مدحیه سیله فارسیدن :

امروز مر فراق تو روزم بشام شد
 از دیره خون پیارد و خواب نماید
 بیتده خطابدن غایبه انتقال اولندی کبی.

نوع ثانی - فعل ماضی ویا مضارع دن امره انتقالدرکه سیر نادریده
 واقع :

[خلیفه عصر بکا عدل وانصاف ایله امر ابتدی افعال وحرکا .
تکزی رضای باری به توفیق ایدیکز]
فقره سنده ماضیدن امره وینه مذکور اردن :

[بن وحدانیت الهیه به شهادت ایدرم سزده شاهد اولکیز که جناب
حقه اسناد شرک ایدنلردن دکلم]

نوع ثالث - ماضیله مضارعدن ویا مضارعه ماضیدن اخبار اتمکدرکه
لزومی قدری فن معاینده ذکر اولمش ایدو کندن بوراده تکرار اولمندی .

۳۳۶ - تنیه مهم : تجرید ایله التفات بیتنده مهم بر فرق

واردرکه بوتک ایچون مبانی الانشاده محرر اولان شو : [تجرید لفظک
بعض معنارینی حذف ایله بهضینتی اراده اتمکدرکه بوده لفظک مفهومه
تعلق ایدر . التفاتده ایسه لفظک تعلق اولیه رقی بر نقل معنوی اولدیفندن
التفات ایله تجرید بیتنده عموم وخصوص مطلق واردر . تجرید کنایه
بیده جامع اولور سده التفات اوله ماز زیرا التفات معینک اتمادینی
وتجرید مغایرتی اقتضا ایدر . وهمده تجرید لفظک مفهومه متعلقدر
التفات ایسه لفظک تعلق اولیه رقی من جهت المعنی بر اسلوبدن اسلوب
آخره انتقال کلامدن عبارتدر] فقره - تی نظر دفته المیدر .

۲۳۷ - رجوع : برنکته ومضمون صرفی ایچون کلام
سابقی نقض اتمکدر .

[بلای حسرت ، داغ جانسوز فرقتدر . ودام غربت برقص
مختدر . یوق یوق دام غربت قفس دکلم عالم ملامتدر . عالم ملامت
برعالم دیکر درکه ...] عباره سنده اولدینی کبی اولوب عربیدن استاد
محترم شیخ طاهر اقدینک بدیعه سنده واقع :

وَمَا أَجَابُوا بِلَا فِي النَّاسِ مِنْ أَحَدٍ
بَلَى أَجَابُوا بِهَا مِنْ لَامٍ فِي نَمٍّ
بیتله بهاز هیرک :

قَفَّ بِاللَّيْلِ لَمْ يَعْفُهَا الْقَدَمُ
بَلَى وَعَنْبِرُهَا الْأَرْوَاحُ وَاللَّيْمُ
بیتی وفارسیدن :

خشنودم ازمانه ولی ازحروف او
پیوسته در عذابم و همواره در عتاب
بیتی وترکیدن قعینک :

ای شاه کرم پشه که فیض نم لطفک
بجر سخنه مایه فیض جریاندر
اول فیض ایله بر بحر رواندر که خیالم
امواجی کهر یرینه سیاره فشاندر
سیاره دکلم هر بری بر جوهر علوی
کیم اکا بها ما حصل کون و مکادر
ایاتیله ینه مشارالیهک :

دیزلدی قطره شبنم سراپا برک سونده
قطار جوهر معنی کبی تیغ زبان اوزره
دکلم شبنم شرار آه بلبدر که چیققد قجه
دوشر کسب رطوبته هوادن کلستان اوزره
قطعه سی هب بوقیلنددر .

فصل رابع

تذکار

۲۳۸ - تزین و تبیین مقصد صد دهنده کلامده بعض شیرک تذکار یچون مؤسس اولان [مشاکله . استطراده . تشابه اطراف . ارساد] صنعتاری بوجه آتی بیان اولنورلر :

۲۳۹ - مشاکله : بریشی غیرک لفظیله ذکر ایتمک دینور .

شیشه کوکسین کچیر بر لبرین اوید کجه قدح
دیلی وارماز که درونم طولو قاندر دیمک
ییتنده ارباب حیاته مخصوص اولان « کوکس کچیرمک » و « اویمک »
تعبیرلرینک شیشه ایله قدحده استعمالی کبی که عربیدن :

قَالُوا اقْتَرِحْ شَيْئًا نَّجِدْ لَكَ طَبِخَهُ

قُلْتُ اطْبِخُوا لِي حَبَّةً وَ قَيْصًا

ییتنده « خیطوا » برنده « اطبخوا » دیندیکی یعنی حبه و کوملک دیککز
برنده پیشوریکز تعبیر اولدینی و فارسیدن :

كفتا بگوی ناچه بدوزم برای تو

كفتم بدوز به من از لب کل وشکر

ییتنده ده (باز) دیه جکی برده مصرع ثانیده (بدوز) دینلمش اولدیفندن
بونلر هب مشاکله نوعندندر .

۲۴۰ - استطراد : مقصدک تشریحی ضمننده اولک ذکر یله

ثابینک ذکرینه توصلیل قصد اولنیهرق بر معنایی معنای متصل اخره نقل

ایتمک اصولیدر که ذکر اولنه جنی و قنده اشبو و استطراده لفظانی یازمق ختامنده
(کله لم صدده) مثلوا بر اشارت ایراد یله اصل ماده یه کچمک لازمدر .
کال بک مرحومک مشهور لسان مقاله سنده : [افادهده مجاز بر صورتله
مجاز اولیه جق قدر رواج بولدینی ایچون آنارمن لطافت طبیعیه دن
محروم اولدقن بشقه اکثری حقیقتدن ده عاطلدر . استطراده بوملاحظات
ایبانک طرزینه عاندر ادبای سالفیه تعریف عد اولنسون . مشاهیر
اسلاؤک تالیفاتی تقیصه لی دخی اولسه ینه کالترینه دلالت ایدر : زیرا بر
« مؤلف که دور معارفک اوائله مصادف اولور ایجاد قوتنه مالک اولنجه
آناری بر مرتبه یه قدر صورت غیر طبیعیه ده بولنق طبیعت ادیبانه سنک
قدرینه مناقص دکلدر . « تکمله صدده » ترکیه من بر لساندر که بالقوه
شامل اولدینی محسنانه کوره دنیاده اک برنجی لسانلردن عد اولنغه
شایاندره عباره سنده استطراد لفظیله تکمله صدده سوزی ارسنده
واقع فقره کبی .

۲۴۱ - تشابه اطراف و صدره مناسب بر کله ایله کلامه ختام ویرمکدر :

کورمن بصرلر آتی او مدر کدر ابصاری

ذات اجلی آنک چونکیم لطیف و خبیر

ییتنده « کورمن بصرلر آتی » فقره سنه « لطیف » ک و « او مدر کدر ابصاری »

فقره سنه « خبیر » ک مناسبتی کبی که عربیدن استاد محترم شیخ طاهر

اندینک بدیعه سنده واقع :

كأشمت من أضحت من آياه وقد نقلت

توأثرأ فصدع الأعمى وذا الصمم

بیتیه دیگر بر شاعرک:

اذا جاءت الدنيا عليك فجد بها
على الناس طراً لها تنقلب
فلا الجود يفتيها اذا هي اقبلت
ولا البخل يبقها اذا هي تذهب

قصیده سی دخی بوقیلنددر.

تیه - اشبو تشابه اطراف صنعتی بعض کتب ادبیه و مراعات
نظیره عدادندن صابده قرینی و بردرجه به قدر موافق اولدینی اخطاره
لزوم کوردک.

۲۴۲ - ارصاد: حرف روینک معروفیتی تقدیرنده قبل
العجز فقره و یابینک عجزینه یعنی آخربنه دلالت ایده بیلور ترکیب
و یا لفظ اخری ایراد اتمکدر، سرورینک:

فن - سخنده ایتسه بنامه مباحثه
خواجویه دانشم سبق امتحان ویرر
شول مستعین لطف جلالم که دفعه
فتح کلامه قدرتمی مستعان ویرر
شول مستفید نسخه و حیم که طبعمه
درسی مصنفان ویرر مز قدسیان ویرر

قطعه سنک ایکنجی بیتده مستعین لفظنک دلالتیه عجزده مستعان
کله جکی ظاهر اولدینی یعنی مذکور بیت قدرتمی سوزینه قدر قرائت

اولسه دکلیان بر ادیبک در حال مستعان ویرر ترکیبی ایراد ایده جکی
کی که عربیدن:

اذا لم تستطع امراً قدعته
وجاوزته الى ما تستطع

بیتده برنجی تستطع قرینه سندن عجزک تستطیع اوله جفتک ایرادراکی
و فارسیدن:

هران نظر که نه بر روی توست عین خطاست
هران نفس که نه بر بادنت باد هواست

بیتده نفسله یاددن هوانک کله جکتک اکلاشلدینی دخی بوقیلنددر.
اشبو ارصاد صنعتی طلبه ادبک استحصال ملکه ایلماری ایچون
غایب کوزل بر اصول اولدینی کی بر مجلس ایدده خوشبجه وقت کچیرمک
ایچونده اعلا بر طریق قدر بو طریقده شودر که معلم یا خود بر ادیب الینه
بر دیوان آلوب مطای او قور و قافیه نک هر کس طرفندن کوزلجه
اکلاشلمسی ایچون تکرار ایدر بعه او قصیده دن مناسب بیتلری
عجزه قدر او قویه رق اخربنی او قوماز ونه اولاق لازمکله جکتی
حضاردن سؤال ایدر انلرده عقللری ایردیکی مرتبه جواب ویرر لر
ناقت بریسی اصافی بولور و آفرینی قزانور بناء علیه هم کوزل بر
اکلنجه اولور همده ادبدن استفاده ایدیلور.

فصل خامس

تعلیل

۲۴۳ - کلامده علت مناسبه ایرادیه حکم و عالی ترین ایچون

موضوع اولان حسن تعلیل و مذهب کلامی، صنعتی بروجہ آتی بیان اولنورلر :

۲۴۴ - حسن تعلیل : غیر حقیقی باعتبار لطیف ایله بر صفت ایچون علت مناسبه ادعا اولنمقده درک بونک ایکی وجهی واردر. وجه اول - اعتبار لطیف بر صفت ثابت اولوبده علتک بیانی قصد اولنمقدر. فضولینک :

پریشان خلق عالم آه وافغان ایتدیکمقدر
پریشان اولدینم خانی پریشان ایتدیکمقدر

بیتمده خلقک پریشانلقی کندینک پریشانلقنه علت اوله رق ایراد اولدینی کبی. وجه ثانی - اعتبار لطیف ثابت اولدینی جهتله اثباتی مراد اولنمقدن عبارتندر.

داغدار اولمه حشمکه اکر
مبتلای کاف اولزدی قر
خدمتک ایتسه جوزا نیت
باغلاماز ایدی میانسه کمر

نظمنده مدوحک حشمیله قرق کلفدار اولسی وانک خدمته جوزانک نیت ایتسی ممکن اولدینی حالده حسن تعلیل قیلندن اوله رق اولکین قرق کلفدار اولسیله وایکنجیسنه جوزانک نطق بند کورلمسیله استدلال اولنمقدر.

هرییدن استاد محترم شیخ طاهر اقدینک بدیعمنده واقع :

لَوْلَمْ یَکُنْ عُنْصُرًا لِلْجُودِ مَا نَبَّهَتْ
أَصَابِعُ مِنْهُ غِشًّا تَحْمِلُ الدِّیمَ

بیتمده معجزات جناب پیغمبریدن اولان نبع ماء خصوصنه اشارتله بر حسن تعلیل عالی اولدینی کبی فارسیدن :

چه شکار است نزد او چه مصاف
چه مصافست پیش او چه شکار

ینی دخی بوقیلدندر.

تنبیه - اشیو حسن تعلیل صنعتی مهم اولدینی جهتله ارباب ادبک معلم ناجی اقدینک اصطلاحات ادبیه نام آرینه مراجعتله دها زیاده تفصیلات الملری لزومنی اخطار ایدرز.

۲۴۵ - مذهب کلامی : متکلمینک اصولاری وجهله یعنی طریق برهانی اوزره کلامده مطلوب اولان شیئه دلیل کتیرمکدر. قرآن عظیم الشانده :

[لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا]

آیت کریمه سیله ترکیدن :

حدی حد دمیدم اول مبدع اشیایه کیم
خلقت امکان وجود ذاتی ایجاب ایدر

بیتمده اولدینی کبی که استاد محترم شیخ طاهر اقدینک بدیعمنده کی :

مَمَّ خَيْرٌ صَحْبٍ نَبِيٍّ فِي الْاَنَامِ اَمَّا
مَمَّ صَحْبٍ خَيْرٍ نَبِيٍّ بَاہِرِ الْحَكَمِ

بیتله فارسیدن:

ازمرك حذر كردن دو روز روا نيست
روزی که قضا باشد و روزی که قضایست
روزی که قضا باشد و کوشش نکند سود
روزی که قضایست درو مړك روا نيست
قطعه سیده دخی بویه چه مذهب کلامی نو عندند.

فصل سادس

تجاهل عارف

۲۴۶ - برنکته به بناء معلوم سیاقده ایراد ایتمکدر که بوند
اوج وجه وارد:

وجه اول - مدح قصدیله مبالغه تضمنی ایچوندرد. تعینک:

نورمواج معانی سوزده برق اوران
یالباسی نظمک بر آتین خارامیدر

بیتده برق نورایله لباس نظمدنه تجیل ایتدیکی آتین خارا ایچون مبالغه
مدحدن طولایی صورت تجاهل کوسترلشدر.

وجه ثانی - توبیخ قصدیله ینه مبالغه تضمنی ایچوندرد مباحی الانشا
مؤلفنک:

ای خاک کر بلا ندر اول سبز جامه لر
ایام ماتک بومیدر رسم وعادتی

بیتده خاک کر بلانک ماتم طومنی حسب العاده ممتعاتدن ایسه ده
تجاهل کوستریله رک توبیخ ایدلشدر.
وجه ثالث - عینک وله وحیرت درجه لرند. ایکن تقوه اولنانیدر.
حضرت هداینک:

ذات بچونک مگانلردن مترهدر سنک

پس نه دریا قنده بولسک اغلابوب فریاد ایدن

بیتده اولدینی کبی که عربیدن بالاده مذکور:

بالله یا ظیبات القاع قلن لنا

لیلای منکن ام لیلی من البشر

بیتله فارسیدن عنصرینک:

در زیر امراوست جهان و جهان خوداوست

یارب خدایکان جهانست ویا جهان

ینی و ترکیدن:

شبمیدر بو یاواد آه پنهانمیدر

شمع مجلس شمله داغ نمایانمیدر

وینه فارسیدن

ویحک آن ترکست یا جادو

یارب ان سونست یا کلنار

وینه ترکیدن:

بزمه کلنک کوز بوموب آچنبجه هممان اولمدک

بیلیم ای آهوی وحشی کوردیکم رؤیامیدر

ینی هب بو قیلندرد.

فصل سابع

مبالغات

۲۴۷ - کلامده ایراد اولنان مبالغه لر مقبول و مذموم اولوق
اعتبارلریله تبلیغ، غلو، اغراق، افراط، دنیلان شیر اولوب بحث
ویانی بونلره مناسبت آنان تقریبط ایله اقتصاد، دخی بو فصلده
بروجه آتی بیان اولتورلر :

۲۴۸ - تبلیغ : مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده
ممکن و جاری الماده اولمقدر .

ناینک خراب بر خانه حقنده سویلدیکی قصیده ده شو :

ایام زمستانده بی گردش دوران
بر خانه ویران شده یه ایلدی مهمان
مانند نفس رخته لری خارج تعداد
مانند فلک سقنی کوا کله درخشان
بجتم کبی تیره کف امید کبی تنک
چشم کبی بر آب درونم کبی ویران

ایاتیه عربیدن :

وَنَكْرُمُ جَارَنَا مَادَامَ فِينَا

وَتَتَّبِعُ الْكِرَامَةَ حَيْثُ حَالَا

یتنده اولدینی کبی .

۲۴۹ - اغراق : مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده
ممکن اوله بیلوب فقط جاری الماده اولمقدر .

کوز یاشم ماهی به واردی دود آهم نابعاه
درددلچون ماهدن ماهی به دک واردر کواه

یتیه عربیدن متینک :

کفی بجمی نحولاً آتی رجُل
لولا تخاطبني إياك لم ترن

یتی و فارسیدن :

جانم رزان شیر کباب آرزو کند
هان هیزمش ز تحت جم وکی بیاورید

یتنده اولدینی کبی .

۲۵۰ - غلو : مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده
ممکن اولمقدر بونده بش وجه واردر .

وجه اول - وصفده شدت مبالغه ایله ادب دائره سنی تجاوز
ایتمامکدر . نفینک بر آت وصفنده اولان قصیره سندن شو :

یدینده کذر ایلردی نناک اولمدن پانی
یولی دوشسه اکر یل کبی کاهی هفت دریابه

یتنده اولدینی کبی .

وجه ثانی - وصفک صحتی خیالده اولسون تقریب ایچون کند و سنده
برملایم کله نک متداخل اولسی وینه ادب دائره سنی تجاوز ایتمامیدر
ینه نفینک :

درونی اولقدر روشکه جرم آفتاب اکلار

کورن روزنلرنده هرمدور جام بلوری

یتنده اولدینی کبی .

وجه ثالث - تحمیلده شدت ابرازیه نوع حسنی تضمن ایتمک وین
ادب دائره سنی تجاوز ایتماکدر

چاقان مضموم بلوطلرده صاقین ظن ایتمه شمشکدر
کوکلدن دود آهه قلب اولوب چیمش چراغمددر

یتده اولدینی کی.

وجه رابع - هزل و خلاءیه مخرج اولاندیرکه ادباً ایرادی جائز
اولدیغندن مثال یازلمدی.

وجه خامس - کفر و الحادی متضمن اولاندیرکه نزد ارباب دین
و ادبده قوهی دکل استماعی بیله مستهجن و منفور اولمقله یاده آلتور
شیلردن دکلدر بناء علیه بوکاده مثال ایرادینه ناموس دین و ادب مانعدر.

۲۱۵ - افراط : غلو کی مضموم دکل ایسهده تقیضی التزام
ایتدیره چک درجهده صفتده شدت مبالغه کوسترمکدن عبارت اولدینی
جهتله بعض مهم خطایاتدن بشقه یرلرده مقبول اوله مزه. سنبلزاده
وهینک معما حقنده اولان شو:

اوله هم علم معماده بنام

حیقاره دانش و عرفان ایله نام

یوقدر آنک کی برفن لذید

ذهن اهل دلك ایلر تشخیز

ملك ایرانده بغایت مقبول

بیله بن شاعر اولور پک مدخول

متویسنده معمای دانش و عرفان ایله توصیف یعنی معما بیلن ارباب

دانش و عرفاندن اولور دینک و آنک کی برلذید یوقدر دیوبده سائر
علومک لذتینه ترجیح ایلمک مذموم اولان افراط نوعسدر. فقط
خاقی فایته مهم و دولتجه نافع برایشه قاندرمق ایچون برخطیک
اجرا ایده چکی افراطلر مقبول اولور.

۲۵۲ - تقریط : برشیک حق اولان وصفی قصر ایتمکدرکه
بوده مذموم برحالدیر سنبلزاده وهینک:

اعتبار ایلمه پک هندسهیه

دوشمه اول دائرة وسوسهیه

باقوب اشکاله مقرانس دیهرک

یا مربع یا مخمس دیهرک

دوش اولوب دائرة افکاره

ماحصل دوشمیه سک پرکاره

معرفندر سوزمن یوق اما

بیله کیتسون انی معمار بنا

متویسنده هندسه علم جلیلی کی امالصنایع و المعارف اولان برعلم
اساس و حقیقی حقنده بو صورتله اداره لسان ایدرک عادتاً تحصیلدن
منع ایدرجه سنه سوز سویلمک تقریط قیلندن اولدینی کی معمایه
علم لذید دیسیله هندسه بی یالکز معمارلره حصر ایلمسی افراط
و تقریط درجه لرینی کوسترر برر مثالدر.

۲۵۳ - اقتصاد : افراط و تقریطدن اجتناب ایله برشیک حقنی
بیان ایتمکدرینه وهینک :

علم و عرفان سبب رفعتدر
عالم اولمق نه بیسوک دولتدر
علمن اظهار ایدنجبه آدم
اولدی بالجمله ملانک ملزم
انیسا وارثی اولمش علما
آکله کیم بونه وارثت نه غنا

متویسند علم حقدده سویلدیکی سوزلرک افراط و تفریطدن بری ۸
اولدقلری کبی .

تنبیه - مبالغات عنوانی التده یازیلان اشبو ماده لرک قبول و مذموم
اولانلرینه کوزلجه دقت ایدوب اکاکوره تاقی واستعمال لازم اولدیتقی
تکرارله اخطار ایدرز .

فصل ثامن

استدراک

۲۵۴ - دفعة ذم کبی کورینان الفاظ ایله مدح و یا مدح ظن
اولنان الفاظ ایله ذم اصولاری استدراک صنعیدرکه برینه . تأکید
المدح بما یشبه الذم ، و دیکرینه . تأکید الذم بما یشبه المدح ، دینوب
بروجه اتی تعریف اولتور :

۲۵۵ - تأکید المدح بما یشبه الذم : ممدوحی ذمی مشعر اسلوب
ایله مدح ایتمکدر . ناینک :

دهرده اکلامیوب بیلمدیکی اوله مکر
طمع و بغض و نفاق و حسد و غدر و ستم
بیتله لامینک :

سایه عدلکده راحت عالم الاسیم و زر
دست چورکده پریشانیدن ایله اشتگاه
بیتده و عرییدن نابغه ذبیانینک :

وَلَا عَيْبَ فِيهِمْ غَيْرَ أَنْ سَبَّوْهُمُ
بَيْنَ قَوْلٍ مِنْ قِرَاعِ الْكِتَابِ
بیتی و فارسیدن :

هت رایت زمانه را عادل
لیک دستت حزانه را غدار
بیتله شو :

همی بفر تو نازنده دوستان لیکن
به بی نظیری تو دشمنان دهند اقرار
بیتده اولدیشی کبی .

۲۵۶ - تأکید الذم بما یشبه المدح : ممدومی مدحی اشراپ
ایدر تعیرات و ادا ایله ذم ایتمکدر .

فخر عالمسک ولكن فاسی یوق
کوهر کانسک ولكن راسی یوق
دیلم حقدن بونی هر روز وشب
سکا بر مرکب ویره کیم باسی یوق

قطعه سنده اولدینی کی که بو اصول بر نوع محو دیمک اولدیغندن و محیا ایه سان اده یا قشمدیغندن هر حالده بوندن اجتاب ایتمیدر.

فصل تاسع

تلویحات

۲۵۷ - لفظ و معنی جهتیه معنای اخره اشارت ایدرک مقصدی بارلاق کو - مترمکه مدار اولان [مغالطه معنویه . توریه . استخدام . توجیه . تعریض . تلویح . رمز] کی شیلر تلویحاتدن اولوب بروجه آتی بیان اولنورلر .

۲۵۸ - مغالطه معنویه : شیء آخرده منلی و یا نقیضی بوانان بر معنائک ذکریه معنائک بر مثلندن مثل دیکرینه و یا نقیضنه انتقال ایتمکدرکه :

دهانک نغمه پرداز ایلدکده ایتدم استفسار
سورارسهک بومقامی بوسه لکدر دیدی اولددار
یتتده (مقام و بوسه لک) تعیرلرینک ایرادیه معنائک مثلنه انتقال اولنمش وشو :

[فلان ضابط بر طاقم غلبه لک و قوعنی نقل ایدر حتی ایه اردو رجالتک جرحی ایله نابتدر] عباره سنده کی « جرح » لفظتک اشراب ایتدیکی معنا کی که بوندن هم زوایتک سقامتی همده رجالتک مجروحیتی اکلانیلوب هر ایکی حالدهده نقیضنی ایما ایتمش اولور .

۲۵۹ - توریه : بری لفظتک دلالت ظاهر بیسی جهتیه قریب و دیکری دلالت خفیه جهتیه ایدر اولان معنین مختلفینی و یا خود بری مجازی دیکری معنای حقیقی بی متضمن لفظ واحد ذکر ایتک و معنای قریبدن معنای بعیدی مراد ایتمکدره .

هریانه بوی کا کلنی تارمار ایدر

قالماز صبايه ایتدیکی بو روزکاردر

یتتده کی روزکار لفظی کی کر معنای قریبی یل و بعیدی زمان معنای ایتکن بوراده بعیدی مطلوبدر و کذا عرییدن :

بأسبداً حاز لطفاً له البرایا عیید

انت الحسین ولكن جفاك فینا یزید

قطعه سنده یزید لفظتک معنای قریبی امویلردن طاعنی مشهور و معنای بعیدی زیاده دن فعل مضارع اولوب بوراده معنای بعید مطلوبدر .

اشبو توریه صنعتی توریه بی حاوی اولان لفظتک و ملامیرینک ذکر و حذفیه [مجرده . مرشحه . مینیه . مهیبه] اسماریله درت نوعدرکه بروجه آتی بیان اولنورلر :

توریه مجرده - معنای قریب ایله معنای بعیدک لوازمندن هیچ برشینک مذکور اولماسیدر .

سوردم نکاری دیدیلر احباب

سمت وقاده طوغری یولدهدر

یتتده اولدینی کی که بوراده (وفا ایله طوغری یول) لفظلرینک معنای قریبی استانبولده وفا محله سنده کی سواق اولوب معنای بعیدی ایه

يارك وفادار واهل عرض اولدینی جهته بوراده هیچ برینك لوازی
ذکر اولنجهرق مذکور معنای بعید قصد اولمشدر،
توریه مرشحه - معنای قریبك لوازمندن برینك لفظ توریه دن
اول ویا صکره مذکور اولمیدر.

ماملك خا كتر اولدی كندی بی كل او كوزی
نائبك قالدی ایش الطراف رحانیه
خانمان سوزی ایدوب ایراث سودای جنون
شمعی استعداد کسب ابتدی سلیمانیه

قطعه سنده سلیمانیه نك معنای قریبی دارالشفای مشهور وبعیدی موصله
سلیمانیه دینلان رتبه علمیه اولوب توریه نك معنای قریبی لوازمندن
اولان جنون لفظی ذکر اولمش ایته ده مقصد معنای بعیددر.
توریه مینه - معنای بعیدك لوازمندن برینك لفظ توریه دن اول
ویا صکره ذکر اولمیدر.

کویکده ناله کیم دل مشتاقدن قویار
برنقمه در حجازده عشاقدن قویار

یتنده حجاز لفظنك معنای قریبی قطعه معلومه مبارکه وبعیدی موسقیده کی
مقام اولوب بوراده بعیدك لوازمندن اولان نغمه ایله ناله اولجه ذکر
اولمش وینه بعید قصد ایدلمشدر. بونلردن بشقه :

قدح فسقیه می صو حلقه رندان انك حوضی
سرای عشرته شادرواندر باقیبا مجلس

یتنك توریه مرشحه بی وشو :

ایش ایغه دوشدی سنن تشمیر ساق ایتمز مینك
بزمی ای ساقی ینه برطمطراق ایتمز مینك

یتنك توریه میذه بی حاوی اولدیغنی بیان ایدر واسبابنك قارئلر
طرفندن تحریسنی طلب ایلرز.

توریه مینه - توریه بی ایکی لفظدن بریله دیکر نده تهیه ایتمکدر عزت ملانك :
قویوب قالدیره دن ایکیده برده.

قزان دورلدی سوندردی اوجاغی

یتنده اوجاغی توریه بی قزان لفظی تهیه ایتمشدر معنای ایسه یکچر بلك
ایکیده برده قزان قالدیره تمیریه اولان عارسز لقرینك مشهور اولسی
وعاقبت اوجاقرینك سوندرلمش اولسیله معلوم اولور.

۲۶۰ - استخدام، معینی متضمن اولان بر لفظك بر معنای
کندیله و دیکر معنای اکا عائد ضمیر ایله ادا ایتمکدر، خیالینك :

ایاغه دوش دیلرسه ك باشه چیقمق
انکله باشه چیقدی جام سهبا

یتنده ایاغه لفظنك مصرع اولده ایاق معنای و مصرع نائیده کی انکله
ایله ده ایاغ می اولان قدح قصد اولمشدر عربیدن استاد محترم شیخ
طاهر افدینك بدیعه سنده واقع :

نور الربیع زها من نور طلعت
اذیان فیه جلی غیب الظلم

یتنده ربیع ایله فصل بهار و فیه ضمیر یلده جناب فخر طالمک طوغدقلری
شهر مبارک قصد اولمشدر.

۲۶۱ - توجیه : تباین و تضاد اوزره وجهین مختلفینی حائر
اولان برکلامک سوق و ایرادیدرکه حال و مقام هانکیسته مساعد ایسه
اوصورت تلقی اولنور. نظم عربیدن :

خَاطَ لِي عَمْرُوقًا لَيْتَ عَيْنِي سَوَاء

بیتله بوتک طرز اخرده ترجمه سی اولان شو :

تک کوزیله بونی یازمش خطاط

کاشکی ایکیسی بر اوله ایدی

بیتلرندن عربیده تریزینک دیکدیگی و ترکیده خطاطک یازدینی شیلرک
کوزل ویا فنا اولدقلرینه کوره ایکنجی مصرعلر توجیه اولنوب کوزل
ایسه کاشکی اوتکی کوزیده آجیق اولیدی مقاننده دعایه وانلر فناایسه
کاشکی اوتکی کوزیده کور اولیدی طرزنده بددعایه حمل اولنور.

۲۶۲ - تعریض: حقیقت و مجاز طریقیه اولیه رق مفهوم جهتیه
برنکته طلبه دلالت ایدن کلامه دینور بیوک برذاتک یاننده :

یاز کجدی یه درد شستاوار

قیش کلدی هنوز اوده کور یوق

بیتی ایراد ایتک عادتا کور دینمک قیلندن اولدینی کی

۲۶۳ - تلویح: مقصود ایله غیر مقصود اراسنده وسائط انتقالیه تک
متعدد اولدینی نکتله لر در

آنلرک هربری بکدن صاییلور سده ولتک

برینک خانسی مفتوح برینک جیبی دلیک

بیتی ایکی بکک ذکر اولدینی صروده ایراد اولنسه برینک خانسی
مفتوحدن کثرت زواره واندن کثرت اطامه واندن اول بکک مکرم
اولنسه وجیبی دلیکدن اول بکک جیننده برشیء طوره مدینه اندنده
پاره سزلفه واننده عدم کر مه انتقال اولدینی کی.

۲۶۴ - رمز: مقصود ایله غیر مقصود اراسنده وسائط تک
قلیل اولیدرکه علی طریق الحقا قریبه اشارت دیمکدر.

برقیصه براوزون ادمله طریقداش اولدم

عارف اکلارکه بو بولده نلره دوش اولدم

کیکه نزد ارباب فراستده اوزونلق حماقته و قیصلق شیفته محمول اولوب
ایکینده قات واسطه ایله دلالتده خفا واردر.

۲۶۵ - تنیه: بو فصلده یازیلان شیلرک بکدیگرینه مناسیت
و فریتلری اولدیغندن بینلری کوزلجه تفریق لازم اولغله فقرات
آیهی کوزلجه مطالعه لازمدر. شو بیه که :

اولا - مغالطه معنویه ایله جناسک فرقیدرکه جناس لفظ واحدک
ایکی کره ذکر اولنسی و صورته متفق معناده متحد بولنسی. یله اولوب
مغالطهده ایسه لفظک یالکوز بر کره ذکر اولنسی بیوک بر فرقدر.

ثانیاً - مغالطه تک کنایه ایله فرقیدرکه کنایه هم حقیقت هم مجاز
جهتلرینه دال اولان لفظده اولوب هر ایکنه جملی جائز اولور سده
مغالطه لفظک اشتراک وضعی حسیله ایکی معنایه دلالتی و یالفظک
بحسب الذکر معنا ایله تقیضی تضمنه دلالتدن عبارت اولغله بوننده
بو بیه بر بیوک فرق واردر.

ثالثاً - مغالطه تک تعریض ایله فرقیدرکه تعریض لفظک عرض
ومیلندن منضم اولوب حقیقت و مجاز جهتله دلالتی یوقدر فقط
مغالطه مثلنی و یا ضدینی اشعار ایتدیکندن اکا بکزه من.

رابعاً - مغالطه ایله توریه تک فرقیدرکه توریه دائماً معنای
بعیده متصل اولدیغندن بلیدر.

خامساً - توریه ایله توجیهک فرقیدرکه توریه الفاظ مشترکیه
مخصوص و لفظ واحدله معنای بعید قصدینه منحصر اولوب توجیه
ایسه بوتک تماماً عکسی اولدیغندن بینلرنده کلی فرق واردر.

باب ثالث

ملحقات بدیع

۲۶۶ - علمای بدیعک اساساً وضع ابتدکاری اصولار کین ایکی باده بیان اولان طریقلرایله لسان عثمانی به مطابق اولدیغندن طولانی بورایه درج اولنمیان برقاچ شیردن عبارت اولدینی حالده متأخرین ادبادهلر طاقم بدیعه لر ابداعیله فن بدیعه الحاق ایلمشردرکه بونلرک برطاقی جدا مفید و برطاقیده تشخیص اذهان کبی فواندی موجب اولدقلرندن انلریده بوبایده اجمال ایلدک واستعمالجه اولان حالری اعتباریله اوج فصل اوزرینه تدوین ایلدک.

غزل

ملحقات مفیده

۲۶۷ - ملحقات مفیده کندولرندن جداً استفاده اولان [ارسال مثل . اقتباس . تضمین . عقد و حل . اخذ و سرقه . تلمیح] نامنده اولان بدیعه لر درکه بروجه اتی تعریف اولتورلر :

۲۶۸ - ارسال مثل : بر ماده نك توضیح و تقویه سیچون بر مثال مدرونی عیناً ایراد و تمثیل طریقله ادا ایتمکدر هواینک :

کریکلری اوزوندلر یارک خیاله صیغماز
مشهور بر مثلدر مزراق چواله صیغماز
یتنده مزراق چواله صیغمازه مثل مشهورینک ایرادی کیدر عرییدن متینک :

وَجِدُ مِنَ الْجَلَانِ فِي كُلِّ بَلَدَةٍ

وَإِذَا عَظُمَ الْمَطْلُوبُ قَلَّ الْمُسَاعِدُ

بیتله فارسین :

نادیده روزکارم ازان راسم وان نیم
ه آری بروزکار شود مردم رسم دان
یتک مصرع نابیلری برر مثل مشهور اولدینی کبی .
بعضاً ایکی مثل بردن ایراد اولنهرق کیفیت دهها زیاده تقویه
اولتورکه عرییدن جناب لیدک :

الْأَكْلُ شَيْءٌ مَا خَلَا اللَّهَ بِاطْلُ

وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ

بیتله فارسین ابوالشیخ البسقی نك :

نه مرکه تینی دارد بحرب باید رفت

نه مرکه دارد پاد زهر زهر باید خورد

یتک وترکیدن راغب پاشا مرحومک :

حسد قلب عدو لطف ایله اولماز زائل

سنگده مضر اولان اتشه آب ایتمز اثر

یتک هر ایکی مصرعی بشقه بشقه برر مثل اولدینی کبی .

۲۶۹ - اقتباس : کلام . شرع شریفه مخالف دوشامک شرطیله

سامعک شوق و نشاطنی واکثریا متصح و مستفید اولسی کبی احوال

مقبولهی مؤدی اولق اوزره اول کلامه قرآن عظیم الشانندن ویا

احادیث شریفه نبویه دن برقطعه المقدرکه بونده اوج وجه واردر .

وجه اول - بر آیت کریمه نك ویا رحیث شریفک عیناً نقل و ایرادیدر .

بی بقادر بو منزل ای احیاب

ه فاتقوا الله یا اولی الالباب ه

— و —

ای برادر قبل سخاوت بخلی تو
 « لن تسالوا البر حتی تنفقوا »

بیتارنده اولدینی کبی .

وجه ثانی - ضرورت وزن و یا سائر بر سیدن طولایی معنای
 اصلی بوزلامق و تماماً منضم اولق شرطیه تزیید و یا تنقیص و یا تقدیم
 و تأخیر الفاظ ایله اولان اقتباسدر .

خامه تا کیدحق « نصر من الله » آیتک
 ایده نبت شقه رایات نصرت رهبری

بیتده « نصر من الله وفتح قریب » آیت کریمه سنک بالکفر قسم
 اولقی ایراد ایتمک کبی که معنا تماماً موجودر .

وجه ثالث - اقتباسده بعض مرتبه اضمار ایتمکدر .

تقد عمر زاهد اولدی توبه میسده تلف
 « قولهم ان یتنوا یفقر لهم ماقد سلف »

بیتده « الذین کفروا » الفاظ شریفه سنک « لهم » ایله اضمار کیکه
 بوندهده معنا بوزلامشدر .

تنبیه - کرك اضمار کرك تزیید و تنقیص کرك تقدیم و تأخیر ایله
 اقتباس یک بیوک اقتداره متوقف اولدینشدن یعنی معنائک بوزلامسی
 شرط اولدیفته کوره بونی بحق ایفا ایده بیلیمک مضامین قرآن و حدیث
 حقیله و قوفه منوط اولدینشدن بویایده احتیاط ایتمک لازمندرها
 طوغریسی اشبو صفت اعلم علمادن اولان ادبیه مخصوصدر .

۲۷۰ - تضمین : آخرک کلانندن کندی کلاننه برشی علاوه
 ایتمکدرکه بونده ایکی وجه واردر :

وجه اول - الیه جق کلام یک زیاده معروف اولمقدرکه او حالده
 بلاقید اخذ و تضمین اولنور .

رومده اکا سروری کله مزمی قارشو
 « ایشته میدان هنر کتیبلم شیرازه »

بیتی بر مصرع مشهوری و عربیدن بر شاعر دخی کمپ بن زهیر حضرت تلمینک
 بیت مشهورینی آلوب شو :

ذَنبِي كَيْفُ وَعُذْرِي فِيهِ مُتَضَحٌّ
 فاقبله والسذر عند الحار مقبول
 « انبت ان رسول الله اوعدني
 والمعفو عند رسول الله مأمول »

قطعه سنده تضمین ایتدیکی کبی .

وجه ثانی - الیه جق سوز او قدر معروف دکل ایسه صاحبه
 اشارت او کرق آلتمقدر . سنبلزاده وهینک :

بم کویا لساعدن دیمشدر وهی اول
 بورعنا بیتی کیم یازدم کوروب تضمینه ارزانی
 « قاچردی یوسف صومی ذلیخای فلك شمعی
 هلال عیند صاعه الله قالدی طرف دامانی »

قطعه سیله فارسیدن انورینک :

لایق حال خود از شعر معزی یک دو بیت
 شاید ارتضمین کنم کان هست تضمین صواب
 « اندرین مدت که بودستم زدیدار تو مزید
 جفت بودم با شراب و با کباب و با رباب

بود اشکم چون شراب سرخ در زرین قح
ناله چون زیر باب و دل بر آتش چون کباب

قطعه سنده اولدینی کبی.

۲۷۱ - عقد و حل : کلام مشوری نظم ایتمکه «عقد» و منظومی
نثر ایتمکه «حل» دینور که عقده کلام متوی نظم ایلمش اوله جفتدن
لطفاتی تزیاید ایدر. فقط حله نظم نثر ایلمش اوله جفتدن و نثره نظراً
ذاتاً لطیف اولان نظم اسکی لطفاتی غائب ایتمک کبی احواله دوچار
اوله بیله جکندن بونده بر طاق احوال ایله نظمک لطافت سابقه سی
غائب ایتمکه غیرت و بناء علیه ایکی شیئه دقت لازمدر یعنی :

اولاً - نثر ایدیبلان کلام منظوم بیک اصلیدندن اصلاً تقاصر
ایتمکسزین برسبک مرغوب اوزره اولوق .
ثانیاً - تکلف وارغا جدن برائت ایله اندن ده احسن دار و شطارتلی
اولوق لازم کلور.

«عقده مثال»

وقتیاه یازمش اولدینم شو :

[کندینی حقیقه انسان طانیانلر ایچون اقبال و ادبارک فرقی یوقدر.
هر کارک موجبی احکام قدر اولدینندن آلام و محنه صبر و نباتدن بشقه
نه چاره اوله بیلور ؟

فلاکت انسانی هرشیدن زیاده تربیه ایستدیکی امور مجربه دن بولندینی
ایچون باشنه کلدیکی حالده تأسفک لزومی یوقدر. بوسکینه جهانی
کندولرینه مقردائی ظن ایدن و فلکک آلایش بی نیاتنه آلدانوبده کبر
و عظمتله مست اولانلره شاشیلور که دنیا کیمسه یه باقی قالدینتی و انجام
کار بر آوج طوبراغه منتزل اولدینتی کور میور لر !

انسان ایکی جهانده مقبول اولان علم و هنر تحصیلنه چالشمیلدر که دنیا ده
بردرلو زینت اخرتده بشقه درلو خلعت صاحبی اولسون. جاهل ولو که
مراتب دنیویه تک اک بالاسنده بولسون انظار قدر شناسانده معهود
طاوله باشیلوق ضرب مثلی حکمیله کوریلور. علم صاحبک قلبی دهر
دونک تیرکدر آمیزندن محافظه ایدر صدریه کیدر. ریا افعال شیطانیه دن
اولدینی ایچون انسانه یا قشمازه عدالت مکارم اخلاقک اک شرفیلی
اولدینندن سزاوار اتصاف عالی برخصتدر. حسد صاحبک قلبی
ظلم و غدر آخرک چکرکاهنی یاقار شدتلی بر آتش اولدینندن برینی آب
سروتنله اطفای دیگرینی بتون بتون احما و جانب انسانیه دندر.]

قطعه مشوریه بی بروجه آتی نظم ایتمش یعنی عقد ایلمش ایدم:
اقباله غرور ایلمه عکسندنه بقایوق
ادبارده اینجمنه دیه بونه کدردر

ثابت قدم اول هر محنه باب رضاده
هرایشکه اوله موجبی احکام قدردر

دوچار هموم اولدینفکه هیچ اسف ایتمه
عالمده فلاکتده مرینی بشردر

ای مست می نخوت اولان کهنه جهانی
ظن ایتمه که دنیا سکا هر دمده مقدردر

طی اولدینی دم دفتر اتقاس حیاتک
کارک سنک عقبا ایلمه سیر و سفردر

فرض ایتمکه تصرف ایده سک ملک قنایی
باقی قاله جوق ماملک انجیق قره پردر

تحصیل علوم ایله چالیش کسب کماله
چوق معرفت اصحابنه آتونی کدردر

سی ایت که اوله قابکک علم ایله ملو
دارینده مقبول خدا علم و هنردر

جاهل طوته لم بولسه نیجه رتبه عالی
قدری اوله مار کندیمی خرتونی سردر

تیرکدر دهر دنی عارفه کچمز
علم وهتری سهم غمه زره و سپردر

یاک ایلیه کور ذاتکی اولجه ریادن
زیرا که ریاکاره دینور دیو سردر

اوصاف عدالتله بزت حلیه ذاتک
طوت حق بولی کیم سالکی صدیق و عمردر

هم جنسکی اول مجتنب رنجش و آزار
آزارش دل آدمه ناموسی هدردر

نار حسدی اب مروته قیل اطفا
کیم نار حسد قلبی یاقار اوزکه شرردر

ه حله مثال .

سبلازاده وهی مرحومک :

صانع انجق بکا بودیده کریان اغلار
دردمی یازدینی دمه قلم قان اغلار

طفله بی دایه دل کریم سن آرتیرمه ده در
طاله کلدیکنه اولدی پشیمان اغلار

بیکم اوله که بو حال غریب کورسه
کندی دردین اونودوب بکایتیمان اغلار

نیجه خارستمده کورده لی دامنی
چشم شبنمله بنمچون کل خندان اغلار

ظلمت راه طلبیده بوتکا بولر ایله
نشنه لب قالدیفمه چشمه حیوان اغلار .

خشکی باغ امید دل بی باکم ایچون
ناله وزار ایله دولاب گلستان اغلار

منظومه سنی و قتیله وجه آتی اوزره نثره تحویل ایتمش ایدم :

[ای بی درد و شوق نملار! وی غم آشنا اولانلرا بنم حال اسف اشتیاله
یا لکز دو چشم چشمه بر خونم اغلار ظن ایتمیک ادردمی تحریر ایدن لم بخله
هم الم اولیورده - هنوز جگر باره سنک جنازه سی قالدیرلمش راحت دوشکنه
یوزاوستی قبانوبده آتی چار شلیری آل اطلاسه تحویل ایدن ماتم زده والدیه لر
کبی - یوزینی بیاض کاغده سوردکجه کوزندن یاشیرینه قان کاور .

کویا بوکارخانه فاده چکه جی محن و مشاقی دها وقت طفولیتده
ادراک ایتمشده کیجه یازیلرنده نه والدیه محمی نه دایه نیندی کار ایدوب
طوغدیفته پشیمان اولمش چو جقار کبی طفل دل بی وایم دنیا به کلدیکنه
نادم اولدیغندن کریمه و نالشی بدرجه آرتیردیکه سسی کسلمش نالنده
آسا ایچین ایچین اغلار .

انادن بابادن او کسوز خصم اقربا فرقتیله جگر سوز دردلی یقملر
خاک مدلتده سورینور آج و بی علاج مزبله سفالنده کزینور بن نامزاجی
کورسه لر کندی دردلرین اونودوب حال غریبه غریب اغلار لر .

دامن خون آلودم دست ستم پیوست خاره طولاشدینتی کولر یوزلی کلار
طاطلی سوزلی بلبلر کورسه لر کلار اشک شبنمله بلبلر فراق و المله اغلار لر .

میدان فاده العطش دهرک سینه چاک اولان شهید ایله کر بلا کبی

برایچیم صوتغیبسی یولنده بجرای ظلمته طوتیلوبده تشه لب قالدیفمه
چشمه حیوان جاغلیه جاغلیه اغلار. بونجه کریه ونالشاردن حاصل
اولان یاشلر کار ایتیوبده سینه باغ امکک صوسزلقدن سوراخ سوراخ
اولدیفنی کوردکجه دولاب کلستان ایکیه ایکیه اغلار.

انصاف، مرحمت که آتش قارشوشنده شیش اوزرنده پیشن کباب
بیله یاغلی یاغلی یاشلر دوکدرک دونه دونه اغلار.

ارتق شفقت! غیری صروت لطف و عاطفت بن افتاده کرداب ملاله که
قوجه قوجه دکز لر اشک تلخ ساچهرق چالقه چالقه اغلار لر الخ [

تیه - مثل السائر صاحبی ابن اثیرک بوباید بک چوق و سایایسی
اولوب تحصیل ملکه ایچون عقد و حل ایله اشتغالی بالخاصه توصیه
ایتدیکنی اخطار ایدر و بوباید کی تجربه مزک بونی مؤید اولدیفنی بیان ایلرز.

۲۷۲ - اخذ و سرقة : اخرك شعرندن یت و بامصرعی جزئی
تحریرات ایله آلق و یا قسماً و یا خود کلیاً مفهوم آلوب طرز آخرده
نظم ایله کندی شعرینه قاتمق اصول غیر مستحسنیدر که بو طریقته
توسلدن ایسه ایجابنه کوره تضمین و یا ارسال مثل طرزنده ادا ایتک
دها کوزل اوله جفتدن اشبو اصوله یناشماق لازم کلور انجق قسماً
و یا تماماً مفهوم اولوبده اندن اعلا برطرز نویسنده ودها پارلاق بر
سورنده ادا قابل اولورسه اشبو اصوله توسل بر درجهیه قدر مفو
طوتیلور نته کیم صائبک :

بخونم د زرقم تابا قلم شد اشنادستش

بری رویی که می بردم بمکتب من کتابش را

یتتک مفهومی الثوب ترکیده :

کندی المله یاره کوب ویردیکم قلم
فتوای خون ناحقیمی یازدی ابتدا

سورتنده ایراد اولنه رقددها معنی دار ودها عالی برطرزه دوکلش اولدیفندن
دفع قیل وقال ایتشدر. فقط بو حال بک کوچ اولدیفندن و چونکه
دیگرینک بولدیفنی مضمونی پارلامغه اقتدار واریسه کندی بلکنده
مضمون اختراعیه برطرز دلاراده ایراد شعر قابییتی اوله جفتدن
بو حالده اوله اخذ و سرقت طریقته توسل مناسبتر اولور و الحاصل
سنبلزاده وهینک سخن قصیده سنده کی :

سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر

بویله در شرع بلاغته فتوای سخن

یتتک ما لئدن ه السارق والسارقة فاقطعوا ایدیما ، نصر جلیله
توفیقاً اشیا سرقت ایدر جهسه جزالتمق نوعندن اولمق اوزره شعرك
سرقه سندهده بین الشعرا قطع لسانه حکم ویرلدیکندن بو حکمه مظهر
اولماق ایچون بو کبی اخذ و سرقهیه میل ایتمهک دها مناسب
اوله جفتدن و صنعت کوستریم دیرکن فهیمک :

فهیما شاعران بو الهوسده قلامش انصاف

قناعت ایلرز مضمونه دیوانی جالار چاربار

یتته ماصدق اولمق کبی معایب ظهور ایده جکندن ارتق بوبایدنه
یایمق لازم که جکفی قارئلرک انصافلرینه حواله ایله بوققرهیه ختام ویررز.

۲۷۳ - تلمیح : عبارده ذکر می مسبوق اولمیان برقصهیه یاخود

مثل سائر حکمنده بولتان بر فقرهیه و یا بر شعر مشهوره اشارت ایلمکدر.

نور فخر عالمه ایله توجه دائماً

ماه قلبک ایده انکشت عنایت ایکی شق

یتتده انشقاق قبر معجزه جلیله سنه و عاکف باشانک :

اختر مظلم آفاق فلکده طوغماز
کونده بیك شی طوغوریر لیلله جیلای عدم
یتنده « اللیلة حبلی » مثل مشهورینه اشارت اولندی کبی .

اشبو تلمیح صفتی هر لسانده مستعمل اولوب حسن استعمال
اولندی حالده بک کوزل ادالر حاصل اوله جتندن و بوده برچوق
محاضراته متوقف ایدوکندن اهل ادبک خلی ضرب مثل و قصص
بیلمری لازم کلدیکی بونکله ده ثابت اولور .

فصل ثانی

ملحقات متوسطه

۲۷۴ - تشخیز اذهانی بادی اولان ملحقات بدیعیدن « ملمع »
معما . لغز . تاریخ ، دنیلان شیردرکه بروجه آتی بیان اولور لر .

۲۷۵ - ملمع : برینک بر صرع ترکی دیگری عربی ویا فارسی
اولق ویا بیتلر بو صورتله اوچ لاندن ویا ایکی لاندن ایراد اولنمقدرکه
بونک ایچسون اوزانده بک زیاده مهارتله فوق العاده اقتداره مالک
اولق لازمدر . چونکه اوزان ترکیه فارسی به موافق ایه ده اوزان
عربییه بک چوق بحرلرده ترکی و فارسی اوزانته مخالفدر بناء علیه
فارسیله ترکیدن ملمع شعر سویلمک قولای و فقط عربی ایله ترکی
و عربی ایله فارسیدن ملمع شعر سویلمک زوردر و الحاصل بومیدانده
آت اویناق هر شاعر نای سوارک کاری دکلدور .

بونلرک امثالی فارسیده حضرت مولانا ایله ملا جامی و حافظ کبی
دهاتک اثرلرنده و ترکیده فضولیک اتارنده کوریلورکه مشارالیهک :

اندن آوده در غنی و کدا
خلد الله ملک ایدا
یتله شو :

ای بنای اساس هر و سواس
انت خاس فی صدور الناس

ینی وسابقا بیان اولنان اقتباس بیتلری یوکا مثال اولور .

۲۷۶ - معما : برکلام نامدرکه کندوسنده ظاهراً بر معنای
لطیف موجود اولدینی حالده باطناً رمز وایما ویا قلب و تصحیف کبی
احوال ایله ده براسمه دلالت ایدر یعنی بو صورتله بر اسمی ساقلامقدرکه
انواعی واردر لکن رأی حقیرانه بجه مهم بر شی اولدیفندن تفصیله
دگری بوقدر بناء علیه : برایکی مثال ایراد ایله اکتفا اولندی . مثلاً ناپینک :

بنده یوق صبر و سکون سنده وفادن ذره
ایکی یوقدن نه چیقار فکر ایده لم بر کره

یتنک ایکنجی مصرعنده ایکی یوقدن (نا) ایله (بی) قصد اولنوب
بونلر ترکیب اولندقدن شاعرک اسمی اولان (نابی) نک ظهوری
وعربیدن استاذ محترم طاهر افندیکنک :

قالوا نراك منبر الفکر مذعبت
بک الصبابة وهی الأداة الکبر
فقلت لا تعجبوا فالما شقون رعوا
رون بالقلب مالا يدرك البصر

قطعه سنك مصرع اخیرنده (یرون) لفظنك قلبندن (نوری) اسمنك ظهوری و کذا سنبلزاده وهینك :

شاخ طوبی سرو قدکله کلورسه بریره
هر کورن جانا اولور البت طرفدارك سنك

یتنك شاخ طوبی دن (ط) سرو قددن (الف) بریره کلنجه (طا)
اولوب (هر) ایله طرفدار اولدقده (طاهر) اسمنك ظهوری و فارسیدن:

آن عاشقی که کردد کرو بیان مخاکش
اشکسته سر نهاده بر پای روح پاکش

یتتده روح برینه (جان) لفظی انورسه انك پانی نون اولوب اشبو
نونك برینه ده (بر) لفظی وضع اولنورسه (چار) ظهوری کیکه
اشبو شعرلرده بشقهجه برر معنای لطیف موجود اولدینی کبی باطناً
احوال معروضه دخی ظهور ایتدیکندن بونلرده معمانك تعریفنه مطابق
فقط ایما و اشارت لر تعریف یولو اولور و نه اسم اولدینی سؤال ایدیلور.
سه اولوقت بو ماده بی متعاقب بیان اولنان لغز نوعه داخل اولور.

۲۷۷ - لغز : طوغریدن طوغری به بر اسمك استخراچی
مطلوب اولان سوزدرکه او سوزده یا مطلوب اولان اسمك حروفه
اشارت اولنور و یا خود اوصافی ذکر اولنور نته کیم :
سفینهك باشی کیرسه لیمانه
او مدوحك اسمی چیقار میدانه

یتتده حروف اشارتی ایله لغز اولوب سفینهك باشی (سین) اولدینندن
(لیمان) لفظنه کیرنجه (سلیمان) ظهوری کیکه سنبلزاده وهینك :

تدر کیم اول ایکی بوزلو منافق
نمایان چهره سنده لون عاشق

کزر دنیایی هم بی دست و پادر
مقیم خانه اهل غنا در
تعالی الله تدر آنده بو قدرت
بجز ایچمز ویرر دنیایه نعمت

کهی مسلم قیافله بنیدار
کهی شکل فرنگیده نمودار
قیریلسه پاره پاره اولسه اما
ضرر کلز اکا بر درلو قطعا

یاتار زیر زمینده خاکه یکسان
سهاده آیدر مهر درخشان
اگر کیم اولمیدی قالی فاسد
جهانده اولماز ایدی قدری کاسد

بتر وصف ایلدک اول بی وفایی
بانکدن کیتسه ویرمز صفایی
نظمی وصف طریقیه (آلتون) ایچون لغز اولوب عربیدن:

وَأَهَيْفَ مَذْبُوحٍ عَلَى صَدْرٍ غَيْرِهِ

بترجم عن ذی منطوق وهو ابکم

تراه مقبراً کلباً طال عمره

ویضحی بلیغاً وهو لا یشکلکم

قطعه می وصف طریقیه (قلم) ایچون لغز اولوب شهر صفدرینك:

مَا اسْمُ عَلِيٍّ قَلْبُهُ
وَ قَضَاهُ لَا يَجْهَرُ
لَيْسَ بَدِيٍّ جِسْمٍ يَرَى
وَ فِيهِ عَيْنٌ وَ يَدٌ

قطعه سنده حروف اعتباریه (عید) ایچون لغز اولوب قارسیدنده :

آه مقلوب در میانه شب
آن ماه سرو ماه رو باشد

پیتده شب اره سه آهک مقلوبی اولان (ها) کیرتجه (شهاب) اسمی
ظاهر اولوب حروف اعتباریه لغز اولدینی کی شو :

حکما چیست ماه هفت دیده
به بی جری سرودمش بریده
بدنه کسی می زنند سن روز تاشب
رو هرگز کنایه کس ندیده

قطعه سنده وصف اعتباریه (نی) ایچون لغز واردر.

۲۷۸ - تاریخ : بدایع جدیده تک اک مهملرندن اولان اشبو

تاریخ صنعتی حقنده جودت پاتسا حضرتلری تبعات لازمه اجراییه
بلاغت عثمانیه لرنده معلومات ناقصه بی جمع اتمش اولدقلرندن اشبو قهره بی
اورادن خلاصه ایدرک تحریر ایلدک :

متأخرین ادبایک اختراع ایلدک لری صفت تاریخ بروقه بی مشر
اولان مصرع و یایتک بحساب الجمل عدد حروفی اول و قعه تک تاریخ
وقوعه مصادق اولسیدر. اوائلده بو صنعت یوق ایکن صکره لری

(۸۰۳) سنه سنده تیمورک سیواسی تخریب ایلدیکنه ده (خراب) کله سی و :
(۸۵۶) سنه سنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینک روم ایلی
حصاری بی بنا ایتدیکنه (بنیان محمد خان) ترکیبی و :
(۸۵۷) سنه سنده مشارالیه حضرتلرینک استانبولی فتح ایتدیکنه
(بلده طیه) عبارة شریفه سی و :
(۸۷۸) سنه سنده ینه مشارالیهک اوزون حنه غلبه نه و (ینصرک
الله نصرأ عزیزا) آیت کریمه سی و :

(۸۹۸) سنه سنده ملا جامینک وفاتنه (ومن دخله کان آمنا) تاریخ دوشمشدر
ایشته ابتدالری بویله مشهور اوله زرق تاریخ ارانوب بولنور ایکن
(۸۵۰) سنه سنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلری برجامع شریف
بنا ایتدکده اول عصرک علمای و ادباندن قصیده نویه صاحبی
مشهور خضر بک (*) شو :

جامع زید عمر من عمره

مصرعی سویلمش یعنی موزون اوله زرق تاریخ ایراد ایتمش واندن
صکره شعرا منظوم تاریخ ایرادینه باشلامشدرکه ترکیبه منظوم اوله زرق
سویلنان ایلك تاریخ استانبولک فتحه داتر اولان شو :

اهل دین استانبولی الدی جدال و جنگله

مصرعی اولوب (۹۰۰) سنه سندن صکره ده

۹۳۲ انکروسی منزه قیلدی سلیمان زمان

۹۶۶ شامی احیا ایلدی سلطان رومک جامی

۹۷۸ آلدی قبرس اطه سن شاه سلیم

۹۹۱ اهل سنت منزلی اولدی روان

(*) خضر بک تفرعات صامی اویب شهر ستان پاشانک بدر طالب لریدر.

طرز زنده گزیده تاریخلر سویلمکده باشلامش والحاصل خضربک
 مرحومک آجدینی چتر کیده رک شعر ایچون برشاهراه اولوب کوزل
 کوزل تاریخلر سویلمکده بولنمش ایکن بروسه علماسندن هاشمی افندی
 وغایت مصنع تاریخلر سویلمکده رک بویولده ساتر لرینه تقدم ایله صنعت
 تاریخده امام اولمش ایکن (۱۱۹۳) سنه سنده در سعاده کلان اطنالی
 سروری افندی بوساعتک خرده لرینی بولوب بوقنده استادکل اولدی
 کلام تاریخ صنعتک احوال وانواعه : تاریخ دتیلان بدیعه [تاریخ
 تام . تاریخ معجم یاخود مجموهر . تاریخ مهمل یاخود ساده . تمهیلی
 تاریخ . لفظاً ومعناً تاریخ . لغزلی تاریخ . اخراج وادخال اصولیه تاریخ .
 دو تا تاریخ] ناملریله سکر صورتله ادا اولنورکه جمله سی بروجه انی
 بیان اولنورلر :

تاریخ تام - تاریخی اشماریچون ایراد اولتان مصرع ویا یتک جیع
 حروفی داخل حساب اولان تاریخلر درکه اساساً ایکی صورتله ترتیب اولنور .
 برنجی صورت - صرف حقیقت دائره سنده تخری اولنوب بولتان
 تاریخلر درکه بونده ایکی وجه وارد .

وجه اول - حشودن عاری و مراد اولتان معنایی کال و ضوح ایله مقید
 اولان مصرع آزاده یعنی بر مصرع برجسته حالده اولاند . سرورینک :
 اولدی صالح افندی دفتر دار

مصرعی کیکه بونی استماع ایدن کیسه صالح افندی نامنده بر ذلتک
 دفتر دار اولدینی فهم ایدر و جمیع حروفی حساب اولندقدده (۱۳۱۴)
 سنه سنده وقوعی معلوم اولورکه ینه سرورینک :

۱۱۹۸ قیلدی ابراهیم افندی ارتحال

۱۲۰۲ ارتحال ایتدی محمد چلبی
 ۱۲۰۹ تزوج ایتدی عاصم بک افندی
 ۱۲۲۱ ایلدی رحلت کلوب قدسی افندی کعبه دن
 ۱۲۲۲ میر عارف ایتدی عقد ازدواج
 مصرعلری حشودن عاری بر تاریخ برجسته در .

وجه ثانی - اکثریامعنی مراده دلالت ایدن لفظلرک عدد حروفی
 آریخه موافق دوشمده کی جهته بر مصرع برجسته حالده ایرادی
 مشکل اولورکه بو حالده حسابی طولدیر مق ایچون حشو وزائد لفظلر
 علاوه اولنور و بوعلاوه لر تقدیر مقامه مناسب ولطائف بیانیه و بدیعیه بی
 مشتمل اولور ایسه تاریخ اوقدر مقبول اولور والحاصل برجسته تاریخ
 سویلمک من ایسه بویکی طریقه توسل اولنورکه بویابدهده سرورینک :

۱۲۰۳ بارک الله بادشاه عادل اولدی شه سلیم
 ۱۲۱۴ کچدی غالب دده جانندن یا هو
 ۱۲۱۹ دیوب الحکم لله کوچدی قاضی زاده ماوايه
 ۱۲۰۴ جان شیرینی ویردی فرهاد

تاریخلری بر کوزل مثالدر .

ایکنجی صورت - تاریخ حقیقت دائره سنده بولنه مدینی تقدیرده مجاز
 کنایه تلمیح توریه بوللری اختیار اولنورق سویلتان تاریخلر درکه بونلرده
 صنایع بدیعیه ولطائف بیانیه درجه لرینه کوره مقبولیت بولنور . سرورینک :

۱۲۰۹ مقید زاده قید سندن اطلاق ایلدی روحی
 ۱۲۱۳ اوج کمی بول بولدی کمزآت کبی قوشدی به
 ۱۲۲۲ شربی صوندی شکر زاده به ساقی اجل
 ۱۲۶۵ قوشدی کاری زاده بی کردونه موته اجل

تاریخلری بونک ایچون بک کوزل بر مثالدر .

معجم تاریخ - که بوکا [بجوهر تاریخ] دخی دینور مصرع ویا
یتک یالکز نقطه لی حرفلرینک حساب داخل ایدلسیدر که تاریخک
معجم اولدیغه اشارت ایچون معجم یاخود بجوهر سوزلرینک اولجه
قیدی لازمدر. سرورینک :

بر صبی رشید مکتبده
ایتدی ختم تلاوت فرقان
شو حدیث اولدی جوهرین تاریخ
• خیرکم من تعلم القرآن •

۱۲۱۰

قلمه سیله شو :

کناهی واریسه عفو اوله معجمله دیدم تاریخ
نصوحی زاده قیلدی توبه قرب حقه عزم ایتدی

۱۲۱۸

یتدی بر کوزل مثالدر.

مهمل تاریخ - که بوکا [تاریخ ساده] دخی دینور یالکز نقطه سز
حرفلرک داخل حساب ایدلسیله اولوب بونده ده اولجه مهمل ویا
ساده سوزلریله اشارت ایتک لازمدر. سرورینک :
حروف ساده لرله ایلام تحریر تاریخک
بکراغا قوروب سورتزوج بر مراد اولدی

۱۱۹۲

یتنده اولدینی کبی.

تعمیلی تاریخ - بعضاً تاریخ مصرعنده عدد حروفی بر قاج ناهس
ویا زیاده کلدکده مقامه مناسب تعبیه ایله اولمقدارک ضم و طرحنی اولکی
مصرعه اشراب ایدرک یاییلان تاریخلردر که سرورینک :

شکل کرداب کلور فکره یازارکن تاریخ
سوردی یلکن کورک اعدای قبودان باشا

۱۲۰۴

یتدی کیکه تاریخ مصرعنده بش عدد نقصان اولدیغندن و شکل کرداب
بته دال ایدوکندن انک ضمیمه تاریخ اکال ایدلمشدر.
دوتا تاریخ - بر مصرعک حروفی معلوب اولان سنه نیک تمام ایکی
قانی اولمقدر فقط بونک علی العاده نی مقبول اولیوب شایان قبول
اولانی سرورینک :

بر جمعه کون شوکت ایله سلطان عثمان اولدی شاه

مصرعی کبی اولوب هر نصفندن برر تام تاریخ چیقارسه اولوقت مقبول
اولور که بونک (برجمه کون شوکت ایله) نصفی سنه نیک عددی اولان
(۱۱۶۸) • و دیگر نصفیده ینه بومقداره بالغ اولور.

دوتا تاریخلرک اکه صنع اولانلرندن بریده مصرعک حروف معجمه
و مهمله سندن بکدیگرینه مساوی بشقه بشقه ایکی تاریخ ظهوریدر سرورینک :
موفق سگ سروری معجم و مهمل دوتا تاریخه
مربع وفق کتور مصطفی خاندن مکارمله
یتدی کیکه بونک حروف منقوطة سی (۱۲۲۲) اولدینی کبی حروف
مهمله سینه او قدردر.

لفظاً معناً تاریخ - بیت ویا مصرعک لفظاً و معناً تاریخی مشتمل
اولمسیدر. هاشمی اقدینک :

۱۰۳۰ یول اولایی اسکداره بیک او توزه آق دکز طو کدی
مصرعی و :

۱۱۰۱ صدر عالی آدی بیک یوزبرده اردل ملکنی

مصر علم نده اولدینی کبی

اخراج وادخال ایله تاریخ - بواسول تعمیه دن دها زور و بیک بیوک اقتداره متوقفدر نته کیم مشتاق نام شاعر (۱۱۴۲) سنه سنده اشرف خان افغانینک عسا کر عثمانیه ایله وقوع بولان عماریه سنده منزه ما فرار ایتدیکنده شو :

اشرف از تیغ پادشاه کریخت

مصر عنی سویلمشدرکه حسابی شو وجهله در یعنی :

(تیغ پادشاه) ترکیبک عدد حروفی (۱۷۲۳) اولوب اندن (اشرف) اسمک عددی اولان (۵۸۱) طرح اولندقدده (۱۱۴۲) اولور . کذلک (۱۱۴۴) سنه سنده واقع اولان مصالحیه تاریخ اولوق اوزره مسرور خان طرفدن :

جدل رفت از میان شهریاران اتحاد آمد

مصر عنی سویلمشدرکه (شهریاران) سوزی (۷۱۷) اولوب بوندن (جدل) ک مقدار ی اولان (۳۷) طرح اولندقدده (۷۳۰) اولور و (اتحاد) ک مقدار ی اولان (۴۱۴) ضم اولندقدده (۱۱۴۴) اولور . لغز طرزنده تاریخ - عادتا لغز کبی اولسیدرکه بر مزار طاشنه یازلمش اولان و (۱۰۵۵) تاریخی مشعر بولان شو :

شرحه چکدم داغ اوردم کوز کوز ایتدم سینه می

سنکمی سیرایلیان بیلسون وفات تاریخی

ینی کبی که شرحه چکدمدن بر رفته داغ اورمقدن نقطه یعنی صفره اشارت و کوز کوز دخی ایکی دانه بشه دال اولدیمندن شو سوزلرک حکمی رقم بازار کبی سولدن صاغه طوغری یازیلنجه (۱۰۵۵) ظهور ایدر .

فائده - تاریخلرک حسابنده جاری اولان و ابجد حسابی دینلان

شی شودر یعنی :

۴۰ = م	۱ = ا
۵۰ = ن	۱ = ء
۶۰ = س	۲ = ب
۷۰ = ع	۲ = پ
۸۰ = ف	۳ = ج
۹۰ = ص	۳ = چ
۱۰۰ = ق	۴ = د
۲۰۰ = ر	۵ = ه
۳۰۰ = ش	۶ = و
۴۰۰ = ت	۷ = ز
۵۰۰ = ث	۷ = ژ
۶۰۰ = خ	۸ = ح
۷۰۰ = ذ	۹ = ط
۸۰۰ = ض	۱۰ = ی
۹۰۰ = ظ	۲۰ = ک
۱۰۰۰ = غ	۳۰ = ل

فائده اخری - تاریخلرک حسابنده تلفظه دکل خطه اعتبار

اولنور . مثلا (قوی . دعوی) کبی کله لر مجرد حالرنده یا ایله یازیلوب الف کبی او قنور سه ده هر حاله حسابیه یا ایله النور فقط انشای ترکیده (فتوایه . دعوادن) کبی الفله یازیلور لر سه ده حسابیه الف النوب اصلی اولان یا آلتماز .

و (مفتی الانام) عباره سنده یا ایله همزه وصل تلفظ اولمدینی حالده
خطده موجود اولدقلری ایچون یا همزه حساب داخل اولورلر.
(خواجه) گله سنده دخی واو ایله الف تلفظ اولتماز ایسه ده خطده
موجود اولدقلرندن حساب کیررلر.

(فاتحه) کبی اخرنده ناه تأنیت اولان عربی کله لرك حال و قزارنده
اخرلری ها کبی بش حساب ای دیلور.

(فاتحه شریفه) ترکیبده فاتحه نك اخرنده کی های رسمیه بش حساب
اولدینی کبی اوزرنده اولان همزه دخی بشقه جه بر اوله رق حساب اولتور.
(مفتی طالم) ترکیبده دخی یا ایله همزه حساب کیرر.

(نساء) کبی اخرلرنده الف محدود اولان کلمات عربیه نك
همزه لری لسانزده لفظاً و خطاً ترك اوله رق (نساء) یازیلوب اوله جه
اوقوندیغندن یا لکز الف حساب اولتور فقط موصوف یا خود مضاف
اولورسه همزه مذکوره تحریر اوله جفتدن یعنی (نساء حسان و نساء
زمان) دینلدیکندن بو حالده مذکور همزه لر داخل حساب اولورلر.

(جزء) کله سی بعضاً واو ایله (جزء) یازیلورسه ده لسانزده
یا لکز همزه ایله (جزء) یازمق اصولدندر و یازلدیغنی کبی حساب اولتور.
(ایکی یوز) لفظی ترکیب ایدرک بر یا ایله یازمق خطا در.

(اقدیه به شمده به قدر) سوزلری (اقدیه به شمده به)
سورتنده یازمق دخی خطا در.

(قائم مقام) سوزینی بر میم ایله یازمق جائز دکلدور.
امیر معناسنه اولان (بك) و قیبه (بيك) کبی یا ایله یازلمش
ایسه ده یاسز یازمق لازمدر.

اوقومق مصدرینک امر حاضری (اوقو) اولدیغندن اسکیدن
بمضیلرینک (اوقی) سورتنده یازلمشری خطا در.

(قیلمق و کیتمک) مصدرلری یالی اولدقلرندن بونلرک اشتقاقلرنده
(قلدی، کتدی، قلیور، کدیور) کبی یاسز یازمق دخی خطا در.

(ینه) بریا ایله اولوب (ینه) سورتنده ایکی یا ایله تحریر دخی خطا در.
(آینه) ایکی یالی اولدیغندن بر یا ایله یازمق خطا در.

(صلوة و زکوة) لسان عنایده الفله (صلات و زکات) سورتنده
یازلدیقلرندن بویله جه حساب اولتورلر.

(مصراع) عربیده الفله ایسه ده قدیمدن بری ایران و بیده عثمانلی ادبا
و شعرا سی الفسز استعمال ایتدکلرندن بونک هر ایکی سورتیده جائزدر.
والحاصل کتابمک ابتدالرنده سوبلدیکمز وجهله تحریف املا
و تغییر الفاظ جائز اولدیغندن قواعد صرفیه نك ایجاب ایتدیگی کبی
یازمق و تحریر اولتان حروفی حساب قاتمق لازمدر.

فصل باع

ملحقات زائده

۲۷۹ - متأخرین ادبا لطائف نوعندن اوله رق [متلون .
موصل . مقطع . حذف . مهمل . معجم . رفظاء . خیفاء . تصحیف]
ناملریله دها طقوز بدیعه زیاده ایشلسلر در که تکثیر فواید ضمنتده
انلریده خلاصه تحریر ایلدک :

۲۸۰ - متلون : بریتک قرائتند غایت از برتغیرات اجزایله
 بیتک مبنی اولدینی وزندن وزن اخره انتقالیدر . نه کیم :
 اما الدنيا فداء داره
 وبنو الدنيا فداء داره
 بیتی فداده کی همزه نك ضمه طویله ایله قرائتی اوزرینه مبنی اوله رق
 اما الدن = فاعلان
 یا فداء = فاعلان
 داره = فاعلان
 صورتنده بحر رملدن ایکن همزه نك قصریله قرائت اولنورسه
 اما الدن = فاعلان
 یا فداء = فاعلان
 داره = فاعلان
 حالنده بحر مدیره انتقال ایدر و فارسیدن :
 ای بت مه طلعت اختر غلام
 لعل شکر بار تو کوثر بنام
 بیتده بت و طلعت سوز لرینک نالری کسره مقصوره ایله قرائت اولنورسه
 بحر سر بیدن (مفتعلن مفتعلن فاعلان) وزنده و مذکور نالر محدود و شکرک
 کافی مشدد او قنورسه بحر رملدن (فاعلان فاعلان فاعلان) وزنده اولور .
 ۲۸۱ - موصل : بر مصراعک حاوی اولدینی حروفاتک کافه سی
 حروف متصله دن اولسیله جه سنک یک قلمده برکله کی یازلسیدر نه کیم :
 متصل خطیله بیتی منتظم قلمق هنر
 مصره فی شو :
 متصله ختیا بیتیه منتظم قلمق هنر
 صورتنده یازمق قابلدنر .

بروقعیه تاریخ اولمق اوزره برکله ویا بر ترکیب بولمق بین الادبا داب
 و عادت اولمندی . شویله که :
 (۷۹۱) سنه هجریه سنده فوت اولان حافظ شیرازی نك وفاته
 (خاک مصلی) ترکیبی و :
 ۲۸۲ - مقطع : موصلک خلا فیدر که بیت ویا قطعه ده هیچ
 بر حرف متصل بولنمیوب حروف منفصله دن مرکب اولمیدر عربیدن :
 زورن و دودا و ادران
 زورا و زاوزر و زار بیتیه فارسیدن :
 زار و زردم زرد دوری او
 درد دل وار زار دارد و زرد
 بیتنده و ترکیدن :
 ای دل آواره وار درد اوزره درد
 مصراعنده اولدینی کی .
 ۲۸۳ - مهمل : مصراع ویا بیتک حرفلری کاملاً نقطه سز
 حرفلردن اولمیدر عربیدن :
 أَعَدَّ لِحَسَادِكَ حَدَّ السَّاحِ
 وَأَوْرَدَ الْأَمِلَ وَرْدَ السَّاحِ
 بیتیه فارسیدن :
 که کرد کار کرم مرد وار در عالم
 که کرد اساس مکارم ممد و محکم
 بیتده اولدینی کی که بو صنعت و قتیله بیوک بر معرفت عد اولدیندن
 شاعر شهر فیضی هندی قرآن عظیم الشانه نقطه سز حروفاته بیوک
 بر تفسیر یازمشدر و عصر یزده ده شام مقبسی اولوب قدرت علمیه سبیله

مشهور افاق اولان محمود حمزه افندی مرحوم دخی بویله بر تفسیر
تألیف اتمشدرکه بو تفسیر وفاتندن سکره پیرونده طبع ایدلمشدر.

۲۸۴ - معجم : مهملك عكسی یعنی كافة حروفك نقطه‌لی

اولسیدر. عربیدن :

نقی نینه ثبت

بنین بزین جبی

یتی کبی که بونده حروف انفصال دخی اولدیغندن کندوستنده صنعت
توصیل دخی واردر یعنی متصل یازمق دخی قابلدرد.

۲۸۵ - حذف : حروف هجاءن برینی بر قصیده‌ده بالالزام

بولندیرماقدر مثلاً (را) حرفی کوزلجه تلفظ ایده‌میان بر ذاته
تقدیم اولنه جق قصیده‌ده رالی کله بولندیرمامق کبی که :

درد جورکله سنک بو دیدم

دوکیور خون دلی چشمه کبی

بیتله فارسیدن :

زلفین بر شکسته وقد صنوبری

زیر دو زلف جورش دو خط عنبری

بیتده الف حرفی بولندیرلامشدر.

۲۸۶ - رقطا : شمرک بر حرفی نقطه‌لی دیکری نقطه‌سز

اوله‌رق اولدن نهایت قدر بویله اولسیدرکه قصیده‌ده اولنجه (رقطا)
وبریتده اولورسه (ارقط) دینورکه، فارسیدن :

از اثر بوی خوش طبع تو

یاد صبابسته بستان کشاد

بیتی ارقطدر.

۲۸۷ - خیفا : شمرک بر کله‌سی معجم دیکری مهمل اولمقدرکه

قصیده‌ده اولنجه (خیفا) ویتده اولورسه (اخیف) دینور. ته‌کیم
فارسیدن :

تخت معلا و تخت مهد

چشت مروح جیشت مؤکد

بیتی اخیفدر.

۲۸۸ - تصحیف : شمرک کله‌لرندن بعض حرقله نقطه

علاوه‌سی وبعضیلرندن نقطه حذفی ومنتقرب المخرج ومانئل الشكل
حرقله‌ک تبدیلی ایله معنای اولک تغیر اتمسیدر. ته‌کیم :

نعمت رویتی کوزلر نه بیلور

انی کوز اهلی بیلور کوزنه بیلور

بیتک هراییکی مصرعنده‌کی صوکه کوز لفظلرندن نقطه‌لر حذف اولنسه
مذکور لفظلر کور اولوب بیت شو :

نعمت رویتی کوزلر نه بیلور

ان کوز اهلی بیلور کوزنه بیلور

سورته انقلاب ایله معنا تماماً تغیر ایتمش اولور.

۲۸۹ - شعرای صر بدن بری بر حسن‌اجاربه ایله اکلنمکده

بولنان بر امیرک حضورینه جیقوب کوزل برمدجیه تقدیم ایدر. امیرایسه
اصلاً سمع اعتبار اتمیرک شاعرک بلا جازه دفع ایتدیکندن شاعر
قیودن جیقنجه قیونک اوزرینه شو

لقد ضاع شعری علی بابکم

کا ضاع در علی خالصه

بیتی یازوب کیدر امیرك مقارنلری بونی کورنجه امیره خبر ویردرلر
امیر حدت ایدرک شاعری جلب ایدر شاعر ایشی اکلادیقندن
باب امیره کلنجه بیتك (ضاع) کله لرنده کی عینلرک قویروقلرینی سیلوب
باشلری همزه کی قاهره بیت شو:

لَقَدْ ضَاعَ شَعْرِي عَلَى بَابِكُمْ
كَأَضَاعَ دَرَّةٌ عَلَى خَالِصَةٍ

صورتنده مدحه مبدل اولور و امیر کندوسنه معاتبه ایدنجه (اقتبدم
یا کلشکز وار بیتی کوزلجه او قویکمز) دیر و فی الحقیقه تکرار او قوتجه
جهت مدح خوشه کیده رک شاعره اکرام اولنور که بومثال تصحیف
ایچون بک لطیف برشیدر.

۲۹۰ - تنیه اخیر: بونلردن بشقه دها بر جوق بدایع
وار ایسه ده انلر بونلردن لزومسزود کرسز شیلر اولدقلرندن تحریرینه
لزوم کورمدیکمزی و بوتحریر ایندکلریمزیده امتال اولنسون ایچون
دکل کتب ادیبه ده کورلدیکی صره لرده نه اولدقلری اکلشلسون ایچون
یازدیغمزی بیان ایدر وقواعد بدیهه تک جمله سنه توسل لازم اولیوب
کلیشی کوزل ظهور ایندکلری حالدیه مقبول اوله جفتی بیان ایله اشبو
برنجی کتابه ختام ویردک. ومن الله التوفیق.

قصاب مطبعه سی

تذکره نسیبیه

(اون اوچخیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، علم قافیہ، اقسام
شعر، اصول تحریر، اصول کتابت و خطابت، اصول تنقید] کی قتلری حاوی
اون کتاب اصلی ایله ترجمه لر دن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبارتند.

پشتچی کتاب

علم عروض

محرری

ادکان حریبه قائم مقام لرندن مناسقلری
محمد رفعت

معارف نظارت جلیب سنک رفعتی طبع اولنمشر

در سعادت

قصاب مطبعه سی باب عالی جاده سنده نومرو ۲۵

صاحب دناشری: کتابچی قصاب

۱۳۰۸

[اَرُووا لَاشْعَارَ قَاتِمًا تَدُلُّ عَلَى مَحَاسِنِ الْاِخْلَاقِ]

« لُجْنَابِ فَارُوقِ »

مَجَالِسُ الْاَدَبِ

ایکینجی جلد

﴿ اصول شعر ﴾

[عروض . قافیه . اقسام شعر] علم لریخی حاوی اولوب
اوج کتاب اوزره مدوندر

مَقَالِیْمَ

۱ - شعر : - ور اشیایی کال زینت و مطابقتله اراؤه ودلالات
ذهنیه ایله انتقال اوله جق ماهیت اشیایی بر طرز لطیف و ظریف ایله
افاده ایدن کلام مخیلدن عبارت اولدیغندن و بوصولته مولدات طبیعییه
تشییر ایله حسیاتی تحریک ایدمک اولان کلامک افاده واستماعنده
بر ذوق مخصوص اولق لازم کلدیکندن من القدییم بوکئی تخیلات موزون
ومقفا سوز لرله ادا اولمش و بوکا بناء [قوه متخیله و متفکره ایله موزون
ومقفا اوله رق ترتیب و ایراد ایدیلان کلامه] شعر نامی ویرلمتدر .

کرچه بر ادبیک بیان ایدمک چیکی تخیلات حکیمه سنده میدانه قویه چیکی
مضامینه مزین بر سبک و هیئت اعطا ایدمک کلام مشور ایله ده حسیاتی
تحریک ایتسی ممکن اوله جتنه کوره شعرک بای حال موزون و مقفا
اولسی لازم گلر سده موزون و مقفا کلام ایرادی بر بدیمه فطریه
اولدیغه و نیجه بیک سنه لر دنبری اقوام مختلفه ادبا و حکمانک اکثریسی
تخیلات معقوله و نصایح مقبوله لریخی وزن و قافیله لی سوز لرله ادا
ایلدکلرینه بناء شعر نامی تعریف سابقه موافق اولان کلام منظومه
انحصار ایتمدر .

۲ - کلام منظوم : ایکی مقدار صحیحک اجزای متقابله لری
وزنده یعنی حرکات و سکاتده متفق و اول ایکی مقدارک آخر لری حرفده
متجانس اولان کلامدن عبارتدر . فضولینک :

دوست بی پروا فلک بی رحم و دوران بی سکون
 درد چوق هم درد یوق دشمن قوی طالع زبون
 سوزی کبی که مقدار اولده « دوست بی پر » جزئیه مقدار نائیده -
 « درد چوق » و کذا مقدار اولده « وافلک بی » جزئیه مقدار نائیده
 بوکا مقابل اولان « درد یوق دش » جزئی وینه مقدار اولده « رحم
 و دوران » جزئیه مقدار نائیده بوکا مقابل اولان « من قوی طا » جزئی
 و کذا مقدار اولده « بی سکون » جزئیه مقدار نائیده بوکا مقابل اولان
 « لع زبون » جزئی بکدی بکریله بروزنده بولنور و بو وزن علم صرف
 هر بیده الشدیقمز « فعل » جزئیه « فعلات » صورتیه « فاعلات » دن
 عبارت اولان مزیداته بکزدیکی دخی جزئی بردقته آکلاشیلور . یعنی :

- دوست بی پر = فاعلاتن
- وافلک بی = فاعلاتن
- رحم و دوران = فاعلاتن
- بی سکون = فاعلات

- درد چوق هم = فاعلاتن
- درد یوق دش = فاعلاتن
- من قوی طا = فاعلاتن
- لع زبون = فاعلات

صورتنده اوج فاعلاتن ایله بر فاعلاتن مرکب بروزنده اولدینی
 کوریلور که بو حال شو :

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات

دوست بی پر | وا فلک بی | رحم و دوران | بی سکون
 درد چوق هم | درد یوق دشمن | قوی طالع | زبون

صورتنده یازیلنجه کلامک نصل موزون اولدینی دها واضح بر صورتیه
 کورلدیکندن و کلام مذکورده کی ایکی مقدار صحیحک آخر لرنده بولنان
 « سکون و زبون » کله لرینک نهایتری دخی متجانس اولدقلرندن اول
 کلامه شعر اطلاق صحیح اولور .

۳ - شعر دینیلان کلام بروجه بالا ایکی مقدار صحیحک وزن
 و قافیه توافقتدن عبارت اولان بر مقدار دن عبارت اولیوب وزنده
 اتحاد و آخر حر فده اتفاق شرطیه بر چوق مقدار لک ترکندن حاصل
 اولان کلامه دخی شامل اولمقله و جمله سنک اصول و قاعده لری بروجه
 بالا ایکی مقدار صحیحک بروجه تعریف اتفانده اولان شرائطه
 مشابه بولمقله کیفیتی مختصر و مفید صورتده افهام ایچون اول ایکی
 مقدار صحیحک صورت اتفاتی اوزرینه مؤسس اولان احواله تطبیق
 معامله ایله لازم کلان اصول لری تعریف ایده جکر .

شویله که : اجزاسی وزنده موافق و آخر حر فلی متجانس ایکی مقدار
 صحیحک مرکب اولان کلام منظومه « بیت » و اول ایکی مقدار صحیحک
 هر برینه « مصرع » دینوب ترتیب اعتباریه مصرع لره ده « مصرع اول »
 و « مصرع ثانی » تسمیه اولنیدینی کی مصرع اولک ایلك جزونه
 « صدر » و صوک جزونه « عروض » و مصرع ثانینک ایلك جزونه
 « ابتدا » و صوک جزونه « عجز » یاخود « ضرب » یاخود « قافیه »

و صدر ایله عروض اراسنده وابتدا ایله عجز یا خود ضرب بیتده اولان اجزایده «حشو» تعیر اولور که شکل آتیدن بو تعیرات قولایقلا منقهم اولور مثلا : برینک اجزائی شویله جه — بر خط ایله اشارت ایله ک شو

— — —
— — —

صورتله شکل حاصل اولور و بونلره اسمی معروضه یازیلورسه شو

صدر	حشو	عروض	مصرع اول	بیت

شکل ظهور ایدر و بو کیفیت فضولینک کلام سابقده تطبیق اولدوقده

دوست بی پروا فلک بی رحم دوران بی سکون
 درد چوق همدرد بوق دشمن قوی طالع زبون
 مقدارینک بیت اولدینی و بونک ایله مقدار ی اولان
 دوست بی پروا فلک بی رحم دوران بی سکون
 پارچه سی مصرع اول و ایکنجی مقدار ی اولان
 درد چوق همدرد بوق دشمن قوی طالع زبون
 پارچه سی مصرع ثانی و مصرع اولده واقع

دوست بی پروا «صدر»

بی سکون «عروض»

و بونلرک اراسنده کی سوزلرک حشو و مصرع ثانیده کی :

«درد چوق» «ابتدا»

«زبون» «عجز یا خود ضرب»

و بونلرک اراسنده کی سوزلرک دخی حشو اولدقاری منقهم اولور.

۴ — ذکر اولتان اوج ماده دن منقهم اولور که شعر ایراد یجون.

اولاً — استعداد فطری.

ثانیاً — علوم ادبیه و قوف

ثالثاً — اصول وزنه اطلاع

رابعاً — قافیه اصوللری عالم

خامساً — اقسام شعره واقف

اولی لازم کلور که بونلردن استعداد فطری بر موهبه الهیه

ایدو کندن و علوم ادبیه و قوف ایسه کبی اولوب آنک اک مهم قسمی

اشبو مجامع الادبک برنجی جلدنده مندرج اولدینندن بوراده دیگر اوج

قسمی تدقیق یعنی اصول وزنی بیسایرن «فن عروض» ایله قافیه

احوالی بیان ایدن «علم قافیه» و «اقسام شعر» ی تحقیق ایده جکمزدن

بو جلدده اوج کتاب اوزرینه ترتیب و تحریر اولندی.

مجامع الادب

[ایکنجی جلدی اولان اصول شعردن]

برنجی کتاب

علم عروض

علم عروض

۵ - کلامی اوزان مخصوصه به توفیق ایتک و بو وجهله کلام منظوم ایراد ایلتمک اصوللری تعلمه دلالت ایدن و اوزانک صحیحی فاسدنن تمیزه آلت اولوب برکلامک منظوم اولوب اولدیقی تامیله بیلدیرن علمه و عروضه تسمیه اولتور.

شو تعریفه کوره علم عروضده اساساً درت فائده تصور اولتورکه انلردن :

برنجیسی - معاونت طبیعه ایله وزندن عاجز اولان کیمسه لره بو علم واسطه سیله اوزان صحیحی فاسده دن فرق ایده بیلمسیدر.

ایکنجیسی - طبیعتک صورت ظاهرده فاسد ظن ایتدیکی اوزانک بو علم واسطه سیله صحیح اولدیقی ادراک ایتسیدر.

اوجنجیسی - طبیعتک صحیح ظن ایتدیکی اوزانک بو علم قوتیله فاسد اولدیقی اکلامقدر.

دردنجیسی - اوزانک اختلاف و یکدیگریته تداخلنده شبهه دن بری اولوب تحصیل امنیت ایتک وجهل سنک سایه سنده کلام منظومی طوغری اوقومقدر.

۶ - علم عروض اساساً لسان عربیه مخصوص اولق اوزره و عبدالرحمن خلیل بن عمر القرا هندی الازدی البصری، حضرتلری طرفندن وضع و تاسیس ایدلمش اولدیقندن و علوم آیه عربیه ده مقایسه کلمات ایچون فعله ماده سی واحد قیاسی اعتبار ایدلدیکندن

اوزان شعر ایچون دخی کلماتک حرکات و سکناتی اقتضاسنه کوره ماده مذ کوره نك مزیداتی آله رق و زتلر ترتیب اولمشدر. مثلا: «طویل» ایچون «فعل» و «وزنی» و «التجیم قد» ترکیبی ایچون «مستفعلن» و «وزنی» اساس و عیار اتخاذ ایدیلوب كافة احتمالاته کوره تدقیقات عمیقه ایله مقایسه اولدوقده «فعلون» «فاعلن» «مفاعیلن» «مستفعلن» «مفاعیلن» «مفاعلاتن» «مفعولات» «فاعلاتن» «مستفعلن» صورتنده اولان اون جزؤ اصلی ظاهر اولمشدرکه ترکیبه ده تطبیق اولدوقده «آجانام» ایچون «مفاعیلن» و کذا «نازنینم» ایچون «فاعلاتن» و «وای دلبرم» ترکیبی ایچونده «مستفعلن» و «وزنلری» و «امثالی» موافق کلدیکندن و فارسیده بویه جه اولدوقندن ایرانیله ترکیله بو اوزانی اخذ و قبول ایله شعرده علم عروض عربی به توسل ایتمشلردرکه اوزان مذ کورده «افاعیل» و «تفاعیل» تعیر اولتور.

۷ - کلماتک حرکات و سکناتی افاعیل و تفاعیل ایله وزنده سهولت اولوق ایچون علم عروضک واضی «سبب» «وتر» «فاصله» ناملریله اوج رکن اصلی تاسیس ایتمشدرکه اول باول یونلری بلله مک اقتضا ایتدیکندن بوجه آتی بیان اولتورلر.

سبب - دینیلان رکن عروض «سبب خفیف» و «سبب ثقیل» ناملریله ایکی نوعدر:

سبب خفیف: ایکی حرفدن مرکب برهجان یعنی برحرف متحرکه ایکنجی برحرف ساکندن عبارتدر «بن و سن» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

- فعلون - ده - لن
- فاعلن - ده - فا
- مفاعیلن - ده - عی و لن
- فاعلاتن - ده - فا و تن
- مستفعلن - ده - مس و تف
- مفاعیلن - ده - فا
- مفاعلاتن - ده - تن
- مفعولات - ده - مف و عو
- فاعلاتن - ده - لا و تن
- مستفعلن - ده - مس و لن

جزؤلری بر سبب خفیدر.

سبب ثقیل: ایکی حرف متحرکن عبارتدر «حرکت و برکت» کله لرنده واقع «حر و بر» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

- مفاعیلن - ده - من
- مفاعلاتن - عل

جزؤلری بر سبب ثقیل اولوب دیگر سنکز افاعیلده بر سبب یوقسدر. و تد - دینیلان رکن عروض دخی «وتد مجموع» ایله «وتد مفروق» ناملرنده ایکی نوعدر.

«وتد مجموع» ابتدا ایکی حرف متحرکه اوچنجی برحرف ساکندن عبارتدر. «بنم. سنک» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

- فعلون - ده - فعو
- فاعلن - ده - علن

مفاعیلن - ده - مفا

فاعلاتن - ده - علا

مستفعلن - ده - علان

متفاعیلن - ده - علان

مفاعلاتن - ده - مفا

جزوئی و تدبیر اولوب دیکر اوج وزنده بووند مجموع بو قدر.

وتد مفروق: طرفینی متحرک وسطی ساکن اولان اوج حرفدن

عبارتدر. وقال وقیل وکان، کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

مفعولات - ده - لات

فاعلاتن - ده - فاع

مستفعلن - ده - تقع

جزوئی و تد مفروق اولوب دیکر بدی وزنده بووند مفروق

بو قدر.

فاصله - دنیلان رکن عروض «فاصله صغری» «فاصله کبری»

نامریبه ایکی نوعدر.

فاصله صغری: اوج متحرکه دردیجی بسا کندن مرکب درت

حرفدن عبارتدر. «بدرم» «سورم» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

مفاعلاتن - ده - علتن

متفاعیلن - ده - متفا

جزوئی فاصله صغری اولوب دیکر لرنده بو قدر.

فاصله کبری - درت حرف متحرکه بشنجی بر حرف سا کندن

عبارتدر «بدرمن» «هنرمن» «شرقتز» کبی که یو فاصله کبری مذکور افاعیل

عشرده طوغری بدن طوغری به موجود اولیوب بالکتر «مستفعلن» ک

مزهنی اولان «فعلتن» وزنی فاصله کبرادندر.

اشبو ارکانک افاعیل عشرده بووند قبری حال ایله قید اولنهرق

نبط اولنان احوالی شو:

فعلتن - ده } فعو = وتد مجموع
 } لن = سبب خفیف

فاعلتن - ده } فا = سبب خفیف
 } علان = وتد مجموع

مفاعیلتن - ده } مفا = وتد مجموع
 } عی = سبب خفیف

 } لن = سبب خفیف
 } فا = سبب خفیف

فاعلاتن - ده } علا = وتد مجموع
 } تن = سبب خفیف

مستفعلن - ده } مس = سبب خفیف
 } تف = سبب خفیف

 } علن = وتد مجموع
 } مت = سبب ثقیل

متفاعیلتن - ده } فا = سبب خفیف
 } علن = وتد مجموع

یاخود - } متفا = فاصله صغری
 } علن = وتد مجموع

مفاعلتن - ده	}	مفا = وتد مجموع
		عل = سبب خفیف
		تن = سبب خفیف
یاخود -	}	مفا = وتد مجموع
		علتن = فاصله صغری
مفعولات - ده	}	مف = سبب خفیف
		عو = سبب خفیف
		لات = وتد مفروق
فاع لاتن - ده	}	فاع = وتد مفروق
		لا = سبب خفیف
		تن = سبب خفیف
مستفعلن - ده	}	مس = سبب خفیف
		تفع = وتد مفروق
		لن = سبب خفیف

اشکالی ظهور ایدوب هر روزنك هانكي ركنلرله تركب ايتديكي معلوم اولور.

۸ - اوزان مذكوره ده ارکان عروضك يكدیكرلرینه تقدیم و تأخیرلری نظر اعتباره آنسیدنی حالده اولرنده بر طاقم مواخات و مقارنت ظهور ایدوب برینك وزن دیگرینك وزنه منقلب اولور. مثلاً: فعولن جزؤنده مؤخر اولان « لن » سبب خفیفی « فعو » وتدی اوزرینه تقدیم اولن « لن فعو » اولورکه فاعلان وزنی ظهور ایدر. وکذا فاعلان جزؤنده « علان » وتد مجموعی « فاه سبب خفیفه

تقدیم اولنسه « علن فاه » ظهور ایدرکه بوده فعوان وزنی دیمك اولور. وکذا مفاعلتن ده بو تقدیم و تأخیر اجرا ایدلسه « علن مفا » و فاعلاتن دن « تن فاعلاه » ظهور ایدرکه بونلرك ایدلسه مستفعلن وزنی اوزره کلور. و بو خصوص دیگر لرنده دخی واقع اولورکه اشبو قلب اصوللریله اوزان مذكوره نك يكدیكرینه اولان مناسبتلری وانلرك ترکیبیلریله اوزانك صورت انتظاملری تبین ایدر.

انجق اجزاء مذكوره به زیاده و نقصان واسطه سیله تغییرات عارض اولدجه اجزای اصلیه دن حیقوب بعض فروعات تشکیل ایدرلرکه بوراده ده تغییرات مذكوره نك اصطلاحاتیه صورتلرینی مطالعه ایدر. جگر شویله که: تغییرات مذكوره نك وجه تسمیه سنده اوج قول اولوب آنلردن:

برنجیسی - تغییرات مذكوره دن عروضه ضربه طاری اولنلره « علل » و حشوه عارض اولنلره « زحاف » تسمیه اولنمیدر. ایکنجیسی - كرك عروض كرك ضرب كرك حشوه عارض اولان تغییراته « علل » تسمیه ایدر.

اوجنجیسی - اوتاد و قواصله عارض اولان تغییراته « علل » و اسیابه عارض اولنلره « زحاف » دینلمسیدر که اشبو اوجنجی قول ارکان عروض اوزرینه مبنی اولدیغندن اکثریتله بوقول معتبردر.

ایمدی اجزای اصلیه دن برینك تکررندن و یاخود برینك دیگریلره ترکبندن حاصل اولان وزنلر اصلی اولوب بروزن اصلیه ده عال و زحافات سیله برطاقم اوزان متفرعه ظهور ایدر. چکندن علم عروض مؤسسی بروزن اصلی ایله اندن تولد ایدن اوزان قدیمه جمله سنه

«بحر» تسمیه ایشلر و علم عروض عربی بی «طویل» «مدیر» «بیض» وافر» «کامل» «هزج» «رجز» «رمل» «سریع» «منسرخ» «خفیف» «مضارع» «مقتضب» «مجتث» «مقارب» «نامیله» اونی بش بحر «تقسیم» و بو بحرلردن برطاتی یکدیگرینه مقارب اولدقلردن جهت مناسبت و قرینلری کوزدهدهرک بش دائرة جمع ایلمشلردر که اول دائرة لک اسماری و بحورک اوزان اصلیه سیله برلکده جمله سی اتیده کی جدولده اجمال ایدلشدر» شویله که :

دائرة مختلفه	} بحر طویل - اصولی برینده درت کره «فعلون مفاعیلن»	بحر مدید - «فاعلاتن فاعلن»
		بحر بیض - «مستعملن فاعلن»
دائرة مؤتلفه	} بحر وافر - «مفاعلتن»	بحر کامل - «مفاعیلن»
		دائرة مجتبله
بحر رمل - «فاعلاتن»		
دائرة مشتبیه	} یکی کره «مستعملن مستعملن مفعولات»	بحر سریع - «مستعملن مفعولات مستعملن»
		بحر منسرخ - «فاعلاتن مستعملن فاعلاتن»
		بحر خفیف - «مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن»
		بحر مضارع - «مفعولات مستعملن مستعملن»
		بحر مقتضب - «مستعملن فاعلاتن فاعلاتن»
دائرة متفقه	بحر مقارب - اصولی برینده سکز کره «فعلون» در	

اشبو دوائر ایله اونی بش بحر عروض مؤسنگ اثر وضعی اولوب بعض متأخرین دها برچوق بحرلر اختراع ایلمشلر ایسه ده اکثریسی تأسس ایده میوب یالکیز «متدارک» و «جدید یاخود ضریب» و «قریب یاخود مستعجل» و «مشاکل یاخود متأخر» نامنده اولان درت بحر قبول ایدلش و بونلردن بحر متدارک دائرة متفقه به ادخال اولدینی کی دیگر اوچیده بر دائرة اعتبار اولوب «دائرة سریعه» دیه تسمیه ایدلشدر» بو حالده :

دائرة متفقه	} بحر مقارب - اصولی برینده سکز کره «فعلون»	بحر متدارک - «فاعلن»

دائرة سریعه	} بحر جدید - اصولی برینده ایکی کره «فاعلاتن فاعلاتن مستعملن»	بحر قریب - «مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن»
		بحر مشاکل - «فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن»

دوائر و ابجاری ظهور ایدرک عروض عربی الی دائرة ایله اونی طقوز بحر ابلاغ اولنش و ارتق تزید و تنقیص ایدلماشدر.

۹ - عربی عروضنک دوائر بحورلردن دائرة مختلفه و مؤتلفه یعنی طویل و مدید و بیض و وافر و کامل بحرلری فارسی ایله ترکیه به تماماً تطبیق اولنه میوب اولنسه بیله لذت و حلاوت اولدیغندن متأخرین شعرای فرس ایله مؤسین ادبیات عثمانیه مذکور بش بحر کی کندی عروضلرینه المیهرق متباقی اونی درت بحر اوزرینه ایراد اشعار ایلمشلر و بو ایکی لسانک ایجابنه کوره اجزای اصلیه و متفرعه بی تدقیق ایدرک لزومی کی دوائر تقسیم ایشلردر که انلردنده شوه :

- بجر هزج - اجزای اصلیه سی بر مصرعده درت کره «مفاعن»
- بجر رجز - «مفاعن»
- بجر رمل - «فاعلاتن»
- بجر منسرخ - «مفاعن فاعلات»
- بجر مضارع - «مفاعیل فاعلات»
- بجر مقتضب - «فاعلات مفعلمن»
- بجر محنت - «مفاعیل فاعلاتن»
- بجر سریع - «بر کره» «متعان مفعلمن فاعلات»
- بجر قریب - «مفاعیل مفاعیل فاعلات»
- بجر جدید - «فاعلاتن فاعلاتن مفاعیلن»
- بجر خفیف - «فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن»
- بجر مشاکل - «فاعلات مفاعیل مفاعیل»
- بجر مقارب اجزای اصلیه سی بر مصرعده درت کره «فعلان»
- بجر متدارل «فعلان»

دائرة مؤتلفه
دائرة مختلفه
دائرة متووعه
دائرة متفقه

احوالی ظهور اتمش اولدیغندن فارسی و ترکی عروضک اساس واجزای اصلیه لری اشبو درت دائره ده اجمال ایدلمش اولان اوز درت بگردن عبارت قالمشدر.

۱۰ - کتابمیزک موضوعی اعتباریله عروض ترکیدن بحث اولنوب ابحار مذکورده اجزای اصلیه و متفرعه سیله برر برر آتیده تفصیل ایدیه چکنه ده اندن اول لازم اولان «تقطیع» ماده سنی بیان ایدلم شویله که:

تقطیع - دنیلان شی هریتک هر بر جزوؤنک وزتی منشعب

اولدینی بحرك افاعلیندن هر بر جزوؤك مقابلنده قیلمق ایچسون ابتدا اویتک کلمه لرینی اسباب و اوتاد و فواصله تقسیم ایدوب صکره اسباب و اوتاد و فواصل بیئی افاعیلک اسباب و اوتاد و فواصلنه مقابل قیلهرق بررندن تقریق اتمکدر.

فقط بونده شرائط آتیه به دقت اولغیدر. یعنی:

تقطیعده کلمات شعرك صورت کتابته اعتبار اولغیوب هیئت تلفظنه رعایت اولغیدر. مثلا: برحرف صورت کتابته موجود اولیوب حین تلفظده ظهوره کاورسه او حرف موجود اعتبار اولنور و بونک خلاقی اولهرق برحرف صورت کتابته موجود اولوبده تلفظده ظاهر اولنرسه او حرف نظر اعتباره آلمز. نته کیم: آسمان و آستان و آتش و آیین و امثالی کلمه لرك کتابته برالف و ارایسه ده تلفظده ایکی الف ظاهر اولدیغیچون بری متحرك دیگرى ساکن اولهرق ایکی حرف اعتبار اولنور. و کذا کسره نك مد و اشباعندن حاصل اولان یایله ضمه نك مد و اشباعندن متحصل و او دخی بونلر کی اولوب حروف مشدده نك دخی بری متحرك دیگرى ساکن صایلیر. کتابته موجود اولوب تلفظده ظاهر اولیان های رسمیه ایله «که چه ده واقع هالر ایله دکى» ده اولان یا و امثالی حرفلر حشوده ساقط اولوب ضرب یعنی عجزده اولورسه حرف ساکن کی اعتبار اولنور. و الحاصل تقطیعده بالکتر حروف ملفوظه محسوب اولوب غیر ملفوظه او اخر مصرعده معبر و او اسطده حسابدن ساقط و حروف املا ایله ابتدای الناطقه واقع همزه لر و بعض کره هالر دخی تقطیعدن ساقط اولور.

اشته شو شراطلی کوزه درك مثال اولق اوزره بروجه آتی بری
فارسی و دیگری ترکی اوله رق ایکی بیتک تقطیعی اجرا اولندی .
شویله که فارسیدن :

نکارما بصحرا شو که عالم
زروی خوب تو کشتت خرم

بیتی بحر هزج قمر عاتندن . مفاعیلن مفاعیلن فعولن ، وزننده اولمغله تقطیعی
« نکارما ، مفاعیلن « بصحرا شو » مفاعیلن که « عالم » فعولن « زروی خور »
مفاعیلن « ب تو کشتت » مفاعیلن « خرم » فعولن « اولور که بونلردن » (که) کاف
مکسوره کبی اوقنوب ها اسقاط ایدلمش و (روی) ده کی یای مکسوره بی
کبی و (خرم) ک راسی ایکی حرف فرض و اعتبار ایدلمشدر . ترکیب
فطنت خانمک :

مه نقصان و خورشیده زوال ایرمکه روز و شب
کورر روشند لان مردم ضرر چرخ ستمکردن

بیتی بحر هزجک وزن اصلیهی اولان دوت کره مفاعیلن وزننده
اولمغله تقطیع اولندقده (مه نقصان) مفاعیلن (ن و خورشیده)
مفاعیلن (زوال ایرمک) مفاعیلن (ده روز و شب) مفاعیلن
(کورر روشن) مفاعیلن (اولان مردم) مفاعیلن (ضرر چرخ)
مفاعیلن - (ستمکردن) مفاعیلن . اولور که بوراده (زوال ایرمک)
ایله (دلان مردم) ی وزنه توفیق ایچون ایرمکه کی همزه ایله مردمک
هاسی قلب اوله رق (زوال ایرمک) و (دلان مردم) کبی قرابت ایدلمشدر .
شوراسیده معلوم اولسونکه اشبو اسقاط و قلب مقصودی تمید و یا

مدودی قصر کبی احوال مقبول اولیب ممکن اولدینی قدر بونلره
حاجت بر اقیه رق دهاسلیس افاده ایله بیان و احوال مذکوره دن اجتناب
سی و غیرت ایتمک شاعر لریک و جانب مخصوصه لرننددر .

اشته عروضه متعلق اولان مفردات معلومات بونلردن عبارت
اولوب بوندن اشاعی طوغریده مستعمل و متداول اولان اون دوت
بجرعاند اولدقاری دائره لر اعتباریله ترتیب و تحریر اولنمشدر .

• برنجی دائره •

دائرة مؤتلفه

۱۱ - بالاده کوسترلیدیکی وجهله دائرة مؤتلفه من هزج •
رجزه رمله دنیلان بحر لردن عبارت اولمغله بونلر اجزای اصلیه سیله
زخاف و عللدن متسولد اجزای فرعیه لری و امثله لازمه لری علی وجه
الترتیب زیرده بیان اولندی . شویله که :

۱۲ - بحر هزج : اجزای اصلیه سی بر مصرعه دوت (مفاعیلن)
اولوب طارش اولان زخاف و علل ایله تنوع ایدره ک (مفاعیلن . مفاعیل .
مفعولن . فعولن . مفعول . فاعیلن . فعول . فعل . فاع . فع .) صورتنده
اون عدد فرع حاصل ایدر که بونلرک ترکیباندندده ترکیبده اون الی
وزن فرعی حاصل اولمغله جمله سی بروجه زیر مفصلاً تحریر اولندی .
کریک بو بحر ده و کریک بوندن صکره بحر اولان بحر لرده یازیلان
اوزانی کوزلجه اکلاقم ایچون بیت طرزنده تکمیل تفصیلاتیله درج
ایدلمش و مصرع اوله الف و نانی به تا اشارتی آتلمش اولدینی کبی مصرع

اولده کچوب مصرع تائیده عینی اولان اجزا دخی تکثیر سواددن
اجتناباً عیناً یازلیه رق شو «=» علامتیه رمز وایما ایندلمشدر.

«بجر هزجک وزن اصلی»

۱- مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تا- « « « «

«بجر هزجک اوزان متفرعه»

۱- مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

تا- « « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن فعولن

تا- « « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن

تا- « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

تا- « « « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن فعولن

تا- « « « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

تا- « « «

۱- مفاعیلن مفاعیلن فعولن

تا- « « «

۱- مفاعلن فعولن

تا- « «

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸

۱- مفعولن مفاعیلن مفعولن مفاعیلن

تا- « « « «

۱- مفعولن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تا- « « « «

۱- مفعولن مفاعیلن مفاعیلن فعولن

تا- « « « «

۱- مفعولن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تا- « « « «

۱- مفعولن مفاعیلن مفاعیلن

تا- « « «

۱- مفعولن مفاعیلن فعولن

تا- « « «

۱- مفعولن مفاعیلن

تا- « «

۱- فعولن مفاعیلن

تا- « «

۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶

اولوب بو وزنلر ایچونده درخاظر اولنه بیلان مثاللر بروجه آتی
تحریر اولندی.

وزن اصلی به مثال

کرك دوکسون کرك سوکسون کرك درکاهدن سورسون
وصال یاری برککه طلبکار اولماست واردر

اوزان متفرعه مثالری

اشبو اوزان متفرعه ایچون اولان مثالر اوزانک اوزرلرینه
تحریر ایدلمش اولان رفکرک تکرارینه اشارت ایدلمشدر.

۱ که سنک ای پری بیکر ملک ناز
سپره ماه زمینه شه بکا یار

۲ نه دم سپران ایچون وارسهک جیاله
یورر پیشکده یوز بیسک برک لاله

۳ وصالکدن سنک دورم
فغان ایتسه مده معذورم

زمانلر درکده مهجورم
سکا غایتله مجبورم

۴ زهی حسن وزهی عشق وزهی نور وزهی نار
زهی روی وزهی چشم وزهی ورد وزهی بار

۵ زهی عقل وزهی فکر وزهی اوصاف دلجو
زهی عزم وزهی حزم وزهی دانای خوشکو

۶ زهی ارض وزهی آب وزهی باد
زهی لطف وزهی جود وزهی داد

۷ زهی خلق وزهی اطوار دلجو
زهی علم وزهی اعمال نیکو

۸ نه بو حسن و ملاحه
نه بو حق و بلاهت

۹ ای یاریری صورت دیدار که مشتاقم
وی حور ملک سیرت گفتار که مشتاقم

۱۰ ای باد صبا سن بکا دلبر خیرین ویر
بو پی سرو سامانلره سرور خیرین ویر

۱۱ رؤیاده ایدوب اول لب شیرینی تماشا
چشمم بو کیجه کوردی شکر خواب صفائی

۱۲ دهقان حدیقه حکایت
صراف جواهر روایت

۱۳ بالجمله مقالاتم
محصول معانیدر

هر درلو مناجاتم
الله رسانیدر

۱۴ بلبیل کبی خامه
تواساز پرافغان
اولسون بو نواشعار
مقامات کلستان

۱۳ - بحر رجز: اجزای اصلیه سی بر مصرعه درت کره
مستقلن اولوب عارضی اولان زحاف وعلل سیله ده مفاعلن.
مفتعلن. مفعولن. مستفعلان. مفاعلان. مستفعلاتن. مفاعلاتن.

صورتندہ یدی جزو فرعی حاصل اولوب بونلرک ترکبندندہ اون اوج وزن فرعی ظهور ایدرک جہہ سی بروجه آتی تحریر اولمشدر.

بحر رجزک وزن اصلیهی

- ۱ - مستعلن مستعلن مستعلن مستعلن
- تا - " " " "

اوزان فرعیہی

- ۱ - ۱ - مستعلن مستعلن مستعلن
- تا - " " "
- ۲ - ۱ - مستعلن مستعلن
- تا - " "
- ۳ - ۱ - مستعلن مستعلن مفعولن
- تا - " " "
- ۴ - ۱ - مفتعان مفتعان مفتعان مفتعان
- تا - " " " "
- ۵ - ۱ - مفتعان مفتعان مفتعان مفتعان
- تا - " " " "
- ۶ - ۱ - مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفعولن
- تا - " " "
- ۷ - ۱ - مفاعلن مفاعلن مفاعلن
- تا - " " "

۸ - ۱ - مفتعلن مفاعلن مفاعلن

تا - " " "

۹ - ۱ - مفتعلن مفتعلن

تا - مفعولن

۱۰ - ۱ - مفاعلن مفتعلن مفاعلن

تا - " " "

۱۱ - ۱ - مستعلن مستعلن مستعلن

تا - مفعولن

۱۲ - ۱ - مستعل مستعل مستعلن

تا - مستعلاتن

۱۳ - ۱ - مستعلاتن مستعلاتن

تا - " " "

وزن اصلی به مثال

ایردی ینہ ارد بہشت اولدی هوا غیر سرشت
عالم بہشت اندر بہشت هرکوشہ بر باغ ارم

اوزان متفرعہ مثالری

الحمد لله وصلک ابردم ینہ

فوت اولدن دیدارکی کوردم ینہ

کورددکده سن شوخ شنی

صاندم لطافت کلشنی

۱
۲
۳

۴ کیمسه لرك یتزالی او دلبرك دامته
 سویله کوکل طوغریسنی بو حالتك حکمتی نه
 ۵ دلبرمك وصاله جان و کوکل فدایی در
 جان و کوکل فدایی در دلبرمك وصاله
 ۶ مژده کوکل اولدی سکا ارزانی
 دلبرینك لبری هم دندانی

۸ ایلبرك موافقت مرامه
 اولدی عدو او دلبرك مقارنی

۹ دون کیچه بن کوردم آنی
 اولدی کوکل افتاده

۱۱ ای کل بدن رویکده کی اول غنچه دن
 بر کره جك قو قلات بز لطف ابدوب

۱۲ قو قلات بکا اوکل بدن
 بر کره جك اول غنچه لردن

۱۳ الحمد لله بز مسلماتر
 دین مینه سر بستکاتر

الله بر در یوقدر نظیری

هر شینك اولدر بدأ و اخیری [*]

[*] بحر قبریك بو وزن ابه نظم ایلمش بر علم حالی وارد که بوندن چند سنه
 مقدم سلائیکنده طبع اولتمشدر.

۱۴ - بحر رمل : اجزای اصلیه سی بر مصرعه درت کره
 «فاعلاتن» اولوب عارض اولان زحاف و علل سیبیه «فاعلات»
 فملاتن . فملات . فاعلان . فاعلن . فغان . فغان . فملان . فملان .
 فعل . فع . فاع . فمفوان . فاعلیان . فعلیان . صورتنده اون بش
 جزو فرعی حاصل اولوب ترکیباتندنده یکریمی ایکی وزن فرعی حاصل
 اولورکه جمله سی زبرده تحریر اولتمشدر.

بحر رملك وزن اصلیه سی

۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 تا -

«اوزان فرعیه سی»

۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 تا -

۲ - فاعلاتن فاعلاتن
 تا -

۳ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلان
 تا -

۴ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 تا -

۵ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلان
 تا -

۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن	۶
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	۷
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فعلن	۸
تا - فاعلاتن فاعلاتن فعلن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فعلن	۹
تا - فاعلاتن فاعلاتن فعلن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	۱۰
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	۱۱
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن	۱۲
تا - فاعلاتن فاعلاتن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعل	۱۳
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعل	
۱ - مفتعلن فاعلاتن مفعولن	۱۴
تا - مفتعلن فاعلاتن مفعولن	
۱ - مفتعلن فاعلاتن	۱۵
تا - مفتعلن فاعلاتن	
۱ - مفتعلن مفاعیل	۱۶
تا - مفتعلن مفاعیل	

۱ - مستقمن فاعلن	۱۷
تا - مستقمن فاعلن	
۱ - فاعلن فاعلاتن مفتعلن	۱۸
تا - فاعلن فاعلاتن مفتعلن	
۱ - مفعولن فاعلاتن مفعولن	۱۹
تا - مفعولن فاعلاتن مفعولن	
۱ - مفعولن مفعولن مفعولن فاعلان	۲۰
تا - مفعولن مفعولن مفعولن فاعلان	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن	۲۱
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	۲۲
تا - فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	

بحر رملک وزن اصلیهی مثالی

اول کل رنگین عذاری صانه سودم اختیاری

آخر الامر اضطراری کوکلی ویردم قضارا

اوزان متفرعه مثالاری

التفات ایت عاشق نالانکه باق

مرحت قیل چشم خون افشانه باق

بی وفادلدار ایمشک

همدم اغیار ایمشک

چشم پرخوندر کل باغ دیار انتظار

سرخ اچار تر کسری فیض بهار انتظار

- ۴ مست نازم کیم بیوتدی بویله بی پرواسنی
کیم یتشدردی بوکونه سرودن بالاسنی
- ۵ سکا کوکلم دوشدی ای چشم سیاه
عاشق غمخواره کم بی اشتباه
- ۶ عالمک نیلیهیم باغ و بهارین سنز
بکاسن رخلری کلزار ایله خوشدر عالم
- ۷
- ۸-۹ چکه منز لرسده یارم رقبا
سکابن کوکلی ویردم جانا
- ۱۰ ایله کل مجلسه اجرای مذاق
کاهی شرقی اوقوکه ساغری چاق
- ۱۱ عشقک ای مه بی رنجورایتدی
نازلر خاطریمی اینجندی
- ۱۲ سنی ای شوخ فدایی
کورهلی اولدم هوایی
- ۱۳ وعد ایدنجه بکا بر بوسه بی اول کلرخ
کچدی ماینهماده نیجه بیک اه اخ
- ۱۴
- ۱۵ خط رخک ای تکار
ایلدی حنک فکار
- ۱۶ سویله ندر بو آواز
عاشقه ای نواساز

- ۱۷ عشقه کده ای نو نهسال
آغار کوزم ماه و سال
- ۱۸
- ۱۹ رفعت او مه لقایه لایقدر
کوکلم او دلربایه لایقدر
- ۲۰
- ۲۱ بی دکرا ایسهک ای نور بصر قیل جهدی
ایله تحصیل هنر تا اوله قدرک اعلی
- ۲۲ فقرا عمرکه ایلرکن دعا
قدسیان جمله سی دیرلر نه اصابت

• ایکنجی دائرة •

• دائرة مختلفه •

۱۵ - بالاده دخی تحریر اولندی و جهله ترکیک دائرة مختلفه سی
(منسرخ مضارع . مقتضب . محنت) دینلان درت بحر اولوب بروجه آتی
تسریف اولنورلر .

۱۶ - بحر منسرخ : اجزای اصلیه سی (مستعملن مفعولات)
اصلندن مأخوذ اوله رق بر مصرعه ایکی کره (مقتعلن فاعلات)
اولوب اجزای فرعیه سیده مستعملندن (مقتعلن . مفاعان . مفعولن .
فعلن . فعلان . فاعلان) صورتنده بدی و مفعولاتدن
(مفاعیل . فمولان . فمولن . فاعلات . فاعلن . فاعلان . مفعول .

فاع . فع .) صورتند . طقوزدر که جمأ اون التی اولوب ترکیاتدن ترکیده مستعمل وزن وارددر .

- ۱ - مفعل فاعلات مفعل فاعلات
- تا - " " " " " "
- ۲ - مفعلن فاعلن مفعلن فاعلن
- تا - " " " " " "
- ۳ - مفعلن فاعلات مفعلن فاعلن
- تا - " " " " " "
- ۴ - مفعلن فاعلات مفعلن فاعلن
- تا - " " " " " "
- ۵ - مفعلن مفاعیل مفاعیلن
- تا - " " " " " "
- ۶ - مستفعلن فاعلن
- تا - " " " " " "

مثالری

- ۱ باقیه بزه ای جوان مشهله افتراق ایله بزی لطف ایدوب وصلتکه بر چراغ
- ۲ لطف خداوند اکر یاور اوله بر قوله بر بوله محتاج ایکن دهره اولور نامدار
- ۳ مرحمت ای نازلی یار عاشق دلپستهک لطفه سزا کور آجان مرحمت ایت بندهک
- ۴

۵ ندر بکا نکارا بوجفاندر وفادیلر ایکن یا هو جفاندر

۶ بن دائما وفاده یارم فقط جفاده

۱۷ - بحر مضارع : اجزای اصلیه سی «مفاعیلن فاعلاتن» دن متفرع اوله رق بر مصرعه ایکی کره «مفاعیل فاعلات» در که زحاف وعلل سیله مفاعیلن اصلندن «مفاعیل» مفعولن . مفعول . فاعولن . مفاعلن . فع . فع . صورتند التی وفاعلاتن اصلندن «فاعلات» فاعلان فاعلن . فع . فاعلن . فاعلن . صورتند التی که جمأ اون ایکی وزن فرعیدن عبارت اولوب ترکیب اولند قدده بوجه زیر اون ایکی وزن ظاهر اولور .

بحر مضارع اوزانی

- ۱ - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان
- تا - " " " " " "
- ۲ - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان
- تا - " " " " " "
- ۳ - مفاعیل فاعلات مفاعیل
- تا - " " " " " "

۱ - مفاعیل فاعلات مفعولن

۴

تا - مفعول فاعلات مفعولن

۱ - مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن

۵

تا - مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن

۱ - مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

۶

تا - مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

۱ - مفعول فاعلات مفعول فاعان

۷

تا - مفعول فاعلات مفعول فاعان

۱ - مفعول فاعلات مفاعیلن

۸

تا - مفعول فاعلات مفاعیلن

۱ - مفعول فاعلات مفعولن

۹

تا - مفعول فاعلات مفعولن

۱ - مفعول فاعلاتن مفعولن

۱۰

تا - مفعول فاعلاتن مفعولن

۱ - مفعول فاعلاتن مفعول

۱۱

تا - مفعول فاعلاتن مفعول

۱ - مفاعیل فاعلان

۱۲

تا - مفاعیل فاعلان

مثالری

۱

۲

بزر عاشقان سمت معالی

۳

بزر خادمان شرع پیامبر

۵

سرتاپیا مجوهر طاقمش صنور عروسان

ازهار ایله کورنلر اشجار مرغزار

۶

قالب کلور خزان وشتاسی بهارینه

دورک صفاسی نشهسی دگر خارینه

۹

آدم اسپر دست مشیت دگیلدر

حالم زبون نیجه قدرت دگیلدر

۷

اکدار روزکار ایتمز بکا اثر

ایترسهک ای فلک بیق خانمانی

۸

کوردم کهر دهان یاری

۹

آراسته قیلدی هرکناری

۱۰

۱۱

مناجات عاشقان
۱۲ مقالات شاعران

مقامات کاتبان
سزاوار آفرین

۱۸ - بحر مقتضب : اجزای اصلی مفعولات مستفغان
اصلندن مأخوذ بر مصرعه ایکی کره « فاعلات مفعلمن » مفعولاتدن
« فاعلان مفاعیل مفعول » صورتنده اوج و مستفلمندن « مفعلمن مفعولن »
صورتنده ایکی که جماعاً بش جزو فرعی اولوب ترکیبده بش وزن
حاصل ایدر.

بحر مقتضب اوزانی

- ۱ - فاعلات مفعلمن فاعلان مفعلمن
- ۲ - فاعلات مفعلمن
- ۳ - فاعلات مفعولن
- ۴ - مفاعیل مفعلمن
- ۵ - فاعلات مستفلمن

(مثالری)

- ۱ بن اویاری کورمیه لی
- ۲ آوااه دوشدی کوکل
- ۳ بن بوایشه معذورم
- ۴ چونکه کاره مجبورم
- ۵ اودلداره دل ویره لی
- ۶ بر عاشقده اولدی دلی
- ۷ طاشقانه آمله بن
- ۸ آب و خاک کی نار ایلرم

۱۹ - بحر مجتث : اجزای اصلی مفعلمن فاعلاتن اصلندن
مأخوذ بر مصرعه ایکی کره « مفاعلمن فاعلاتن » اولوب علل و زحافله
مستفلمن اصلندن « مفاعلمن فاعلمن مفاعل » صورتنده اوج و فاعلاتن
اصلندن « فاعلاتن فاعلان فعلن فعلن فعلان مفعولن فع
فاع » صورتنده سکزکه جماعاً اون بر جزو فرعی حاصل اولوب
لذی ترکیب یدی وزن ظهور ایدر.

بحر مجتث اوزانی

- ۱ - مفاعلمن فاعلاتن مفاعلمن فاعلاتن
- ۲ - مفاعلمن فاعلاتن مفاعلمن فاعلاتن

- ۳ - ۱ - مفاعلهن فعلان مفاعلهن فعلن
- " " " " " "
- " " " " " "
- ۴ - ۱ - مفاعلهن مفعولن مفاعلهن فعلان
- " " " " " "
- " " " " " "
- ۵ - ۱ - مفاعلهن فعلان
- " " "
- " " "
- ۶ - ۱ - مفاعلهن فاعلان
- " " "
- " " "
- ۷ - ۱ - مفاعلهن فعلان مفاعلهن
- " " " "
- " " " "

مثالری

۱
۲ بو بحر ایچنده بولور کوه ایستین غواص
۳ ایا حبیب خدا یا محمد عربی
 شفیع روز جزا محمد عربی

۴
۵ بو مشکلات زمانی
 چکن بیور نه بلادر
۶ بو تغمه دن عاشقان
 مدد دیوب ابتدی آه

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷

• اوچنجی دائره •

• دائره متوعه •

۲۰ - دائره متوعه - سریع • قریب • جدید • خفیف •
مشاکل • دنیلان بش بگردن عبارت اولوب بوجه آتی تحریر
اولنشلردر •

۲۱ - بحر سریع : اجزای اصلیه سی مستقلن مستقلن مفعولات
اصلی نندن بر مصرعه برکوه • مقتعلن مقتعلن فاعلان • اولوب علل
وزحافله مستقلن اصلندن • مقتعلن • مفاعلهن • فعلان • مفعولن •
سورتنده بش مفعولات اصلندن • فاعلات • فاعلهن • فعلن • فاعلان •
سورتنده درکه جمماً طقوز جزو فرعی اولوب الی وزن ظهور ایدر •

• بحر سریع اوزانی •

- ۱ - ۱ - مقتعلن مقتعلن فاعلان
- " " "
- " " "
- ۲ - ۱ - مقتعلن مقتعلن فاعلهن
- " " "
- " " "
- ۳ - ۱ - مقتعلن مقتعلن فاعلان
- " " "
- " " "
- ۴ - ۱ - مقتعلن مقتعلن فاعلهن
- " " "
- " " "

۱ - مفاعیل مفاعیل فاعیلان

۵

تا - مفاعیل مفاعیل مفاعیلان

۱ - مستفعلن مستفعلن فاعیلان

۶

تا - مستفعلن مستفعلن مستفعلنان

مثالری

۱ کوکلی آلدک بنم ای مه جمال

۱

باری بکا ویرمه ستمله ملال

۲ اهل معارفله کوروش دائما

۲

ایلمه جاهلله سن التفات

۳ ایلمه جاهلله سن التفات

۳

اهل معارفله کوروش دائما

۴ بر نظر ایت حال پریشانه

۴

مرحمت ایت قیسه بنم جانمه

۵ بوکون بزم نکارمن شوخز

۵

نه جاده در نه ایلیور کیم بیلیور

۶ آتشمیسک یاقدک بنم دلی

۶

آفتیمسک عمو ایلدک اوی

۲۲ - بحر قریب: اجزای اصلیه سی مفاعیلان مفاعیلان فاعیلان

اصلندن تفرع ایدن فاعلات ایله بروجه آتی بش وزن حاصل اولور.

۱ - مفاعیل مفاعیل فاعلات

۱

تا - مفاعیل مفاعیل مفاعیلان

۱ - مفعول مفاعیل فاعلاتن

۲

تا - مفعول مفعول مفعولان

۱ - مفعول مفاعیل فاعلاتن

۳

تا - مفعول مفعول مفعولان

۱ - مفعول مفاعیل فاع لان

۴

تا - مفعول مفعول مفعولان

۱ - مفعول مفاعیل فاعیلان

۵

تا - مفعول مفعول مفعولان

مثالری

۱ کهی جور وکهی لطف دلبران

۱

کورلمزسه نولور حال طاشقان

۲ باقدیجه او کوزلرله طاشقانه

۲

مفتون نگاهکدی خلق عالم

۳ کلسیدی بو کلزاره یار تنها

۳

ایلردی یوناشادی شاد اول ماه

۴ کزدیجه اودلبرله باغ باغ

۴

سینه مده اولور یاره داغ داغ

۵ کوردیجه اودلبرله سن بی

۵

یان یانده حسودانه قیل نظر

۲۳ - بحر جدید: فاعلاتن مستفعلن اصلندن تفرع ایدن فاعلات

ایله بروجه آتی اوج وزن حاصل اولور.

۱ - فاعلاتن فاعلاتن مفاعله

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۲ - فاعلاتن مفاعله

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۳ - فاعلاتن مستفعلن

تا - مستفعلن مستفعلن مستفعلن

مثالری

۱ - بو جهانك بو زمانك وقاسی وار
سكا كیم دیرسه آنك چوق خطاسی وار

۲ - کوزه لم سن بو عاشقك

اله الـك زمانی

۳ - طالعمكدر ای دل سنك

هب کوزلدر سودكلك

۲۴ - بحر خفیف : اجزای اصلیه سی فاعلاتن مستفعلن

اصلی نندن مأخوذ بر مصرعده بر کوه . فاعلاتن مفاعله فاعلاتن اولوب

علل وزحافله . فعلن . فعلن . فعلن . فعلن . فعلن . فاع .

مفاعله . صورتده سنکز جزو فرعی ظهور ایدرکه بونلردن آتی

وزن حاصل اولور .

۱ - فاعلاتن - مفاعله - فاعلاتن

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۲ - فاعلاتن مفاعله فاعلاتن

تا - فاعلاتن مفاعله مفاعله

۳ - ۱ - فاعلاتن مفاعله فاعلاتن

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۴ - ۱ - فاعلاتن مفاعله فاعلاتن

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۵ - ۱ - فاعلاتن مفاعله فاعلاتن

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

۶ - ۱ - فاعلاتن مفاعله فاعلاتن

تا - مفاعله مفاعله مفاعله

مثالری

۱ - بو جهانك بقاسی یوق نه لازم

بو حیاتك - قاسی یوق نه لازم

۲ - کوزه لم کل بو جوری ایلمه اجرا

آه طاشق ویزر سنی یله زیرا

۳ - روح معناغدا ای جانمدر قیض قدس طفیل خوانمدر

جسم و جان ایله عالم هزم اوزمبم بو آسمانمدر

۴ - کان مهر و محبتدن اولوب

کهر آفتاب طالتاب

۵ - غم دوران دونی چکمه یورو

باقیا اول همیشه مست و خراب

۶ - صادقانه دکل ایتمش الفت

دشمنكدر کورشدیکك احباب

۲۵ - بحر مشاکل : فاعلاتن مفاعیلن اصلرتدن متضرع فاعلات ایله بروجه آتی اوج وزن حاصل اولور.

۱ - فاعلات مفاعیل مفاعیل

۱ - تا - م م م

۲ - فاعلات مفاعیل

۲ - تا - مفاعیل فاعلات

۳ - فاعلات مفاعیل فاعلات مفاعیل

۳ - تا - م م م م

مثالری

ایلمزدی او غداره ممانشات

ایلسیدی کوکل یاری فراموش

عارفانه منساجات

ایدرا ایتسه شاعران

۱ - دردنجی دایره

۲ - دایره متفقہ

۲۶ - دایره متفقہ بحور قدیمه دن اولان مقاربه ایله مؤخرأ

تدارك ایدیلان متدارك بحرنندن عبارت اولوب بروجه آتی تعریف اولتورلر.

۲۷ - بحر مقارب : اجزای اصلیه سی بر مصرعه درت کره

فعولن اولوب اجزای منشیه سیده (فعول، فعلن، فعل، فع) صورتنده درت جزؤ درکه جمله سندن الی وزن حاصل اولور.

۱ - فعولن فعولن فعولن فعولن

۱ - تا - م م م م

۲ - فعولن فعولن فعولن فعل

۲ - تا - م م م م

۳ - فعولن فعولن فعولن

۳ - تا - م م م م

۴ - فعولن فعولن فعل

۴ - تا - م م م م

۵ - فعلن فعولن فعولن فعول

۵ - تا - م م م م

۶ - فعول فعلن فعول فعلن

۶ - تا - م م م م

(مثالری)

۱ - آکوزم آروحم کرمور افندم

۲ - چقارمه که کلدن بی سن آشوخ

۳ - کوزل سوز تکلم ایدن آز اولور

۴ - کوزل سوز کهردر کهر آز اولور

۵ - ندندر بکا هب ادلبر

۶ - بو محنت بور بخش بوزحمت

۷ - سوزندن دوتسه کراکر

۸ - یلانجی صایارلر سنی

۹ - ایتمش بوجایی اودلبر مکان

۱۰ - ارتق بزمدر بو کونلر آشوخ

۶ قورلدی مجلس کنار مایه
اقدمز کل بیور صفایه

۲۸ - بحر متدارك : اجزای اصلیه سی بومصرعه درت کره
فاعلن اولوب تشبث ایدن مفاعل ایله درت وزن واردور.

۱ - فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن
۲ - " " " " "

۱ - فعلن فعلن فعلن فعلن
۲ - " " " " "

۱ - فعلن فعلن فعلن
۲ - " " " "

۱ - فع لن فع لن فع لن
۲ - " " " "

مثالری

۱ بلبلی کللرک سروری قوللرک
هدمی دللرک زهبری یوللرک
آینم کوزلم نه دیدم سکا بن
ینه سن بی هب طولادک دیلکه

۲ بکا سن دیدکی کوزم
۳ بزه کل کیدلم کزلم
۴ یارم کلز بردم
حالم صورماز اصلا

تدریسات اعدادیه کتبخانه مستنن

(اون دردیجیسی)

مخارج الادب

اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، فن قافیه، اقسام شعر، اصول تخریر، اصول کتایت و خطابت، اصول تنقید، کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی ایله ترجمه لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عیار ندر.

التجی کتاب

فر فافیه

محروری
ارکان حوییه قائم مقام لردن مناشیرلی
محمد رفعت

معارف نظارت هیلدستک رفعتیه طبع اولمشور
در سعادت

قصابار مطبعه سی باب عالی جاده مستنه نومرو ۲۰

صاحب دناشری: کنایچی قصابار

۱۳۰۸

نژده قافیه پردازلق شو عصرده مبیاندن ایسه ده نظمده اصول
وقاعده سنجه ادا اتمک لازمدر.

مجامع الادب

[ایکنجه جلدی اولان اصول شعردن]

ایکنجه کتاب

فن قافیه

فن قوافی

۲۹ - اشعارک آخرلرنده واقع حروف متکرره متجانسه نیک
حرکات و سکنانده اتفاق و اتحادیه قافیه دینورکه مجردده و هرکه
نامریله اساساً ایکی نوعدر.

۳۰ - قافیه مجردده: یالکز بر حرف اوزرینه بنا قلنان قافیه درکه
اول حرفه روی، تسمیه اولنور. و هر نوع قافیه ده اک اول نظر
اعتباره آله حق شی اشبو روی حرفده اتحاددر.

سوار عرصه طارم امیرالمجلس غیرا
کفیل رحمت امت دلیل جنت الماوا

وفضولینک: قنده در بویه بر شرفی نسب

معدن فضل و عزو علم و ادب

ونابینک: خط کلامی رخ آله یار اولدی مزلف

دور ایله اولور آلت تصحیف مصحف

ونابینک: بانچه ده صبه بکجی سیدر کل

باغده قوشچی باشیدر بیل

و: هر کون امری ایله و یروب شینم

چینه دان کلنده بلبلهیم

واو جی زاده نیک: طاغیلوب عارض دلداره او زلف سرکش

ملکت رومی خراب ایله دی سلطان حبش

و سنبلزاده و هینک: ادبیات ایله تاریخ و سیر
سیرت اهل ادبدر یکسر

یتلرینک مصرعلری آخرلرنده واقع « ا . ب . ف . ل . م .
ش . ر . » حرفلری روی اولوب حاوی اولدقلری قافیه لرده قافیه
مجرده نوعندندر .

۳۱ - قافیه مرکبه : حرف رویدن ماعدا واندن اول دیگر
متجانس حرفلر بولنوب حرکات و سکناتده اتحاد ایتکدن عبارتدرکه
بوده « مردفه . مؤسه . مقیده . نامیله اوج نوعدر .

۳۲ - قافیه مردفه : حرف رویتک ماقبلنده اتحاد ایدن حرفلرک
حروف املادن یعنی « ا . و . ی » دن عبارت اولمیدرکه بونلر
« ردف » تسمیه اولنور و شو اوج حرفه کوره هر حرفه کوره هر برین
بشقه بشقه اسملر اضافه اولنورق « ردف الی » و « ردف واوی »
« ردف یائی » تسمیه اولنورکه

ریاضینک : عکس رخسارک دوشنبجه ای مه مهر جهان
ویردی دستکده پیساله چاه نخشیدن نشان

یتنده نونلر روی والفلر ردف اولوب بونک ردف الی قیلندن قافیه
مردف سی اولدینی و فضولینک :

اول بری بدر آسمان کال

بوبری سرو جو مبار جمال

ایلک : ایام زمستانده بی گردش دوران

برخانه ویران شده به ایلدی مهمان

و ناینک : مؤمنک اولدی چو معراجی نماز

دیده کی ایله بومعراج ایله باز

یتلری دخی بوقیلدن اولدینی کی خواجه نشانک :

طوتار اهل مذاق عشق اولان رسوالتم معذور

ایدیمی بویله نابر جا شکایت اولمیان عجور

یتک مصرعلری آخرلرنده کی رالر روی و واولر ردف اولوب

قافیه ردف واوی ایله قافیه مردفه دندرکه ینه خواجه نشانک :

کوکل پرداغ حسرت سینه پر خون

کوزم یاشی قزل ایرماق و جیحون

یتیله شو : اقلیم طبیعتده اولور سور هایون

طوغد قچه سمادت ایله شهزاده مضمون

و فضولینک : دوست بی پروا فلک بی رحم و دورازی سکون

درد چوقی همدرد بوق دشمن قوی طالع زبون

و ناینک : شرابه دماغ اولیه شب و روز

یرامن برایشه مثال عجوز

و سید و هینک : کون کی طوغوب او شمع رحمت فانوس

اعجاز توأم اولدینن کوردی نفوس

یتلری دخی بوقیلدن اولدینی کی کامینک :

کلور اول ماه لقا ناز ایله خویکرده جین

کوسترش بوکه قمر منزلی اولمش پروین

یتک مصرعلری آخرلرنده کی نونلر روی و یالر ردف اولوب قافیه

ردف یائی قیلندن قافیه مردفه اولدینی کی ناینک احمد نامنه اولان :

ا کدار روزکار دن اولسه کی هیچ امین
 قلب صنوبری اوله نام دل حزین
 معناسی فضولینک : اول بری افتاب اوج بقین
 بو بری کابن حدیقه دین
 بیتنی دخی بوقیلدندور.

۳۳ - قایه مؤسه : روی ایله ردق موجود اولمق و ایکی سنک
 آراسنه دیکر بر حرف کیرمک اوزره تأسس ایدن قایه درکه اول
 کیدن حرفه دخیل ، تسمیه اولنور نوعینک :

کلمسه نوله بن شعرا دورینه آخر
 عادت بودر آخرده کلور بزمه اکابر
 بیتنه رالر روی الفلر ردق اولوب بونلرک آراسنه حلول ایدن
 (خ. ب) حرفلری دخیلدرکه بوقایه ده قایه مؤسه نوعنددرکه نایینک :

فقرسنز حسن غنادر ضایع
 بویله وضع ایلمش آنی صانع

- و -

کله محصول قرادن راحت
 سکا ا کدرمکه بوقدر حاجت

بیتلریده بوقیلدندور.

۳۴ - قایه مقیده : حرف روینک اولنده ردق اولان و او
 یا الفدن بشقه بر حرفک تکرر بیه اولان قایه درکه اول حرفه (قید)
 تسمیه اولنور. نایینک :

کلك ایدوب برانی دردست
 غنچه تیارین ایدی سربست
 بیتنه روی تاوسینلر قید اولوب قایه مقیده نوعندن اولدینی کی شو :

باغ فصلنده اوله لر نوله شن
 چیقدی کلتنجیانه قط رشن

بیتنه روی نونلر اولوب سینلر قید اولدینی کی وهینک :
 بیلمیوب حال جهانی بی ریب
 قصه خوانلردن ایتمکدرعیب

بیتنه بالر روی و بالر قید اولدیفندن بونلرده مقیده نوعندندور.

۳۵ - اکر حرف دخیل ایکی ردق ارسنده اولورسه اکا
 قایه مؤسه مردفه ، دیرلر.

مخزن سرسرای لاهوت
 خطه پیرای فضای ناسوت

بیتنه دخیل اولان هاوینک الفلرله و اولر آرسنده اولدینی کی .

واکر حرف قید بر قایه مردفه دن اول کاورسه اول قایه به دخی
 قایه مقیده مردفه ، دیرلر.

ای نظر باز تماشای کمال
 نکه انداز مرایای جمال

بیتنه کی آلدن اول کلان میملر کی .

واکر حرف دخیل متجانس اولور یعنی عیناً بر حرف تکرر ایدر
 ایسه دخیل دیمک اوله جغندن اول قایه به قایه مؤسه مقیده دینور.

فضلته یوق صدقاک نایت
چوق بو معنای مؤید آیت

یبتده اولدینی کی .

۳۶ - بعض کره حرف رویدن صکره ضمیر یاخود آدات
ویاخود برکله عیناً تکرر ایدرکه اول تکرر ایدن شی ضمیر ویا آدات
اولورسه اکاده وصل وشایکان ، واکرکله اولورسه ردیف دینلدیکی کی
بعضاده قافیہ بی حاوی اولان کله دن اول عینی برکله تکرر ایدرکه
اکاده و حجاب ، تسمیه اولنور . نایینک :

باقیلورمی اوشه کشور حسن آباده
ایتسه مرآنه نظر عکسی کلور فریاده

یبتده روی دالدر اولوب هالر مفعول الیه اداتی اولدیفندن و

لینک تشنسی م صونه می کلفامی
آب یاقوت ایله نایبقامدجه جامی

یبتده روی میملر اولوب یالر مفعول به اداتی اولدیفندن و

موجه جوهر نفس آینه آهنده
رقم جبهه سیدر ساکن ایکن معدنده

یبتده روی نونلر اولوب (ده) لر مفعول فیه اداتی اولدیفندن و

غارتکر شکیدر امید وصلتم
سرمایه سوز صبر و سکوندر محبتم

یبتده تالر روی اولوب میملر متکلم مفرد اولدیفندن و

زبان معنی مقصوددر اشارتمز
تخلف ابتدییکی یوقدر بزم بشارتمز

یبتده تالر روی اولوب (مزلر) جمع متکلم ضمیری اولدیفندن

و : شوق تشریفک ایله قد صراحی خنجر

بوسه لعلک ایچون چشم قدح پر نمدر

یبتده میملر روی اولوب (در) ادات خبر اولدیفندن

و : کویا زمین مزرعه در صرخه لالدر

ایلر جوابه تخم فشانلق سوا لالدر

یبتده روی لاملر اولوب (لر) جمع اداتی اولدیفندن

و : بن اول خاکمکه خورشید جهان آرا جلیسمدر

تم سفیدر اما معنی علوی انیسمدر

یبتده روی سینلر اولوب میملر ضمیر و (در) لر ادات خبر اولدیفندن

و : تعلق اول نکه مت جانفشانلقدر

تحمیل اول صف مزکانه پهلو انلقدر

یبتده روی نونلر اولوب (لق) لر ایله (در) لر ادات اولدیفندن .

و : اکر قالدسه نا آلوده دامانسز لغمدندر

کریبان جا کسز لکلر کریبانسز لغمدندر

یبتده روی نونلر اولوب (سز) لر و (لنم) لرك اصلی اولان (لق)

ایله (میملر) و (دن) و (در) ادات اولدیلرندن بونلر هپ وصل

وشایکان قیلندندر .

اماینه نایینک : ارتباط حسن و عشق اولمشدی مستحکم هنوز

طره حوتایه دلنسد اولدن آدم هنوز

و : دولت میده کوکل غصه عالم چکمز

ساغر باده لبریز چکن غم چکمز

و : لطف ایله حاسد بدخواهه ندامت گلز
تلخ اولان میوه به شکرله حالوت گلز
یتلرنده کی ه هنوزه چکیزه گلزه . کلمات متکرره سی روی اولان
(مبم ایله تا) دن سکره کلدکلرنندن .

و : ایدوب دفع کدر ساغرله سرور اولماز یکدر
خرابات ایچره لای میله معمور اولماز یکدر

و : آکسون گوشه میخانه کیم شاد اولدینم پردر
نواز شکاریه ساقی به معناد اولدینم پردر

یتلرنده ه اولماز یکدر . اولدینم پردر . کلمات متکرره سی روی
اولان ه را و دال ه دن سکره کلدکلرنندن بونلرده ردیف نوغندندر .

و کذا : سهر همته دور فردر حلقه توحید
ریاض جنته حوض شکر در حلقه توحید

و : انشراح سینه در کلکشت صحرادن مراد
انکشاف عقده دلدر تماشادن مراد

و : سرم اوستده قات قات دود آه افلاکه دونمشدر
غبار غم کوکلده توده توده خاکه دونمشدر

یتلرنده روی (را . الف . کاف) اولوب بونلردن سکره (در . دن .
ها) ادواتی و بیده (حلقه توحید . مراد . دونمشدر) سوزلری تکرر
ایتدیکندن بونلرده ده هم وصل و شایگان هم ردیف اصولی اجرا
ایدلشدر .

خلوص تام ایله آثار خیرین ایلدی ابقا
صحاری و بساتین و ریاضی ایلدی اروا
یتده ایسه قافیہ بی حاوی اولان (ابقا . اروا) کله لرندن اول تکرر
ایدن (ایلدی) لفظی حجابدر .

۳۷ - قافیہ به متعلق اولان اصوللرک اک مهملری بورایه قدر
اجمالاً تعریف اولنان شیلردن عبارت اولدیغندن بونلره دقتله اراد
قافیہ ده خطا ایدلنسه ده بمضاً بر قافیہ تحریسی ایچون کوزل بر فکرک
غائب ایدلدیکی حالات مسبوقة دن ایدوکندن بویله ضایعات مهمه به
میدان قالماق ایچون اک مهم واک مستعمل اولان قافیہ لردن مقدار کافی
جمع و جنس جنس تقریق ایدوب هر جمله به برده مثال تحریر ایدرک
انبو فن قوافی به تذیل ایلدم .

قافیه تحری ایده جک بر محررک معانی لغاتی ارامقدن وارته
اوله جنفی مطالعه سینه والفاظ قوافیدن اکثریسنک حاوی اولدقلری
معانی متعدده دن بر ویا ایکیسنک مقصود اولسنه بناء الفاظ مذکورده
مغالرک اشارته حاجت کورلیهرک حروفات صره سیله بروجه آتی
تحریر اولندی :

باب اول

الف قافیه سی

قافیه مجردة

روز و شب جدا به هر بر نعمتت یک کرم تا
حد و شکر نشاید سنده نعمتت بسون سنده جا

آ یا تا
جا زا ها
لا ما یا

قافیه مؤسسه

صافین نادانه اظهار لطف اسرار ای دانا
سکوت آیت نزد جا هلده نجوش اول سن کتاب آسا

آیا آرا آسا
آیا بالا یاشا
بالا حالا خارا
حاشا دارا دانا
سارا شاها کالا
لالا لالا والا

قافیه مقیده

نصل شافیه بیچاره مداوات اطبا
اولور نافع او صورتله عیادت احبا

ایا آجا آدبا
اطبا آقربا انبا
دربا دیبا ربا
ربا رقا زبا
شبا صبا صبا
مها عبا عجا
غقا غالباً غربا
قبا قبا کهربا
محابا مرچبا قبا
وبا هبا هوشربا
هندبا

آدمک قدرین تواضله ادب ایلر دوتا
قیل تواضع دایملز نه ار اوله خود ستا
آنا استقنا افتا
خود ستا دوتا روستا

شتا صورتا شتا
هتا یکتا

مرد ایسه ک نامرده هیچ بر شی ایچون ایتمه رجا
طوغری اول کار کده دائم حقه الله انجا

استرجا استنجا الجا
التجا بجا بیجا
برجا جا دجا
رجا گجا مسترجا
ملتجا ملتجا مها
ناججا

کیمکه بسم الله ایله بر کاره ایلر ابتدا
خیر ایله انما ایدر اول کاری البت خدا

آبدا ابدا ابتدا
آدا استهدا اشدا
آعدا اعندا اقتدا
آودا اهدا اهتدا
آیدا جدا خدا
آردا سودا سوبدا
آشیدا صدا عدا

غدا غدا فدا
قردا کتخددا گدا
ماعددا مقتدا نندا
ندا هدا هوبدا
یلدا
غدر ایدن هم جنسنه دائم ایدن جور و اذا
عاقبت دوچار اولور اولده جفا به هکذا
اذا حذا حذا
شذا غذا کذا
هدا هکذا

غیرویه هر کیم ایدر سه افتزایه اجترا
دیگر نیدن بکلسون اولده بیوک بر افترا
آبرا اجرا اجترا
آحرا اذدرا اسرا
آسرا استبر استقرا
استکرا اشرا اشرا
اشترا اغرا افترا
پیرا تبرا ترا
چرا صحرا حورا
خضرا زا زبرا

سرا سُفرا شرا
شعرا صُفرا صُفرا
صُفرا ضُفرا طُفرا
عُدرا عُبُرا غُرا
فُفرا فُرا کُفرا
کُفرا مَاجِزا مِبرَا
مِجِرا مَدَارَا مَطْرَا
مُمرَا وِرا وِزِرا
ساعتون ظالم قایلر دنیاده فعلی بی جزا
جرمی مقداری اولور البت مجازاته مترا
أجزاء استهزا اعززا
افزأ جزأ سزأ
عزأ عزأ افزأ
صلق ایله جهدا ایلمیانلر کارینه مسخ و مسا
بر کون البته اولورلر دولت فؤزه رسا
أخسأ اکسأ اکتسأ
پارسا رسا فرسأ
عیاسا کسأ مسأ
مرسأ نسا
عبوت کوزیله خلقی تماشأ
ایله فقط سن سرا اجمه افشا

ارتشا افشا انشا
تَماشَا عَشا عَشا
عَشا کَشا
اگر بر رأی نامعقول ایچون مجلسده اعضا
تماما اتحاد ایته صاقین سن ویرمه اعضا
ارضا اعضا اقتضا
امضا اقتضا بیضا
رضا فرضا قضا
قضا مامضا مرضا
مرتضا مقتضا
کشی قصصاتی بیلکه دیسه وار بنده خطا
اگا تقدیسه عفوک ایله سن ایله عطا
أخطأ اعطأ خطأ
عطا عطا
مطلبی تأیید ایچون زنهار اجمه ادعا
ایله استدعاده دائم سن تمینله دعا
أدعأ استدعأ أمعأ
دعأ مدعأ متدعأ
فضلا سوزلرینی ایلمیانلر اصفا
روز و شب عالم ایله بوش یرمه ایلر غوغا

ابتغا اصفا القا
بلغا دریفا غوغا
وغا
لظه شکوا فلکنن بکله عون و وفا
جوړه عاشقدر ایدر شکوایه قارشویک جفا
أختفا أختفا استعفا
استیفا استنشا اصفا
اصفا اطفا أختفا
أکتفا أقتضا انظفا
ایفا بیوفا جفا
أخفا شرفا شفا
صفا طرفا صرفا
قفا مستوفا مصفا
مصطففا مقفا منفا
وفا
ظامراً محروم جاه اولدیسه اهل اتقا
باطناً جای معصایه ایدرلر ارتقا
أقفا أقفا ارتقا
استیفا استنشا استرقا
استفا اصدقا القا

بقا بقا حقا
رفقا عنقا ملنقا
مهلقا لقا
ایچدیکم زهر نیک آزر جرعه شین و برسد مسکا
حاله واقف اولورسک یک آجیرسک سن بکا
أتکا اشتکا ألكا
أکا بکا بکا
ذکا زکا سکا
شُرکا مُشکا مُشکا
کوکل آینه سی اولسه مجلا
اگا معکوس اولور انوار مولا
ابتلا اجلا أجلا
أخلا أخلا أخلا
استعلا استیلا اصلا
اعلا اعلا اغلا
ألا الأ املا
امتلا انجلا اولا
أولا بلا نجال
تولا قولا جلا

جهلا	خلا	شہلا
صلا	طلا	علا
علا	عقلا	غلا
فضلا	کربلا	لیلا
ملا	مبلا	مبلا
مجلا	مطلا	مملا
مولا	مولا	هیولا
واربلا	.	.
دریندر بک دوشمه بومعما		
ایدر کنجینه ادراکی یفما		
آزما	اسما	اعما
الما	التما	اما
ایما	حکما	خرما
روتما	رهنا	سرما
سپا	عظما	عظما
علما	غرما	فرما
قدما	کرما	کرما
مما	معما	نما
ندما	یفما	.

خدادر واحد و فرود و توانا		
جهان اسرارینه دانا وینا		
ابنا	ابنا	ابنا
آنا	ادنا	استنا
استنا	آشنا	اعتنا
اغنا	اقنا	امنا
انحنا	بنا	برنا
یننا	بننا	تمنا
توانا	تنا	حنا
ختا	رعنا	زنا
شنا	غنا	فنا
.	گوننا	مختنا
مستنا	معنا	معتنا
مینا	.	.
کارکر اولدی در دله بیک درلودوا		
اقتضا ایلدی بیچاره به تبدیل هوا		
احتوا	اروا	استوا
اتروا	انطوا	اهوا
پروا	پیشوا	تقوا
حوا	حلوا	دوا

دعوا	ر-سوا	سلوا
قتوا	قتاوا	قوا
گوا	لوا	ماوا
مقوا	نوا	هوا
اکل و شربه کلینجه لایقيله اشنا		
کیم بیوب ایچمه فادمعه دن بولمزرها		
اشنا	انها	اشنها
بها	بلها	تنها
دها	دها	رها
سها	سفها	فتها
منتها	نها	.
جفاسین چکدیک دکز بو دنیا		
سنی آلامسون اوهام و خولیا		

اقیا	آحیا	اذکیا
ازکیا	آسیا	استحیا
اسخیا	اشخیا	اصفیا
اغنیا	اقویا	ابنیا
اولیا	بقایا	بوریا
تمایا	تریایا	جویا
حیا	خولیا	دریا
دنیا	رعایا	رؤیا
ریا	زوایا	ضیا
عطایا	علیا	عمیا
قیایا	گویا	کبریا
کیمایا	مزایا	مهیایا
هوایا	.	.

باب بیانی

{ یا قافیه سی }

قافیه مجردة

کیم کوروشده اهل فضل و معرفت هر روز و شب		
سوز بولور بزم ابدیه قلمز اویله بستم لب		
آب	حَب	حَب
رَب	سَب	شَب
لَب	هَب	.

موافق کله بر قلبه دیگر قلب
هان یکدیگر ک حبک ایدر جلب

اسب اوب توب

جذب جلب حبیب

حجب حرب ذنب

رب سلب شرب

صعب صلب صلب

صوب ضرب عجب

عیب عذب غراب

غضب غیب قرب

قلب کذب کذب

کلب نهب

آلتق ایترسه ک اگر درس ادب
اهل فضلک صحبتن ایله طلب

أحب أدب ارب

تعب جلب حبیب

حسب خشب حطب

ذهب رتب رجب

سبب شهب طرب

طلب عجب صرب

عقب عنب کتب

قطب لوب لقب

لهب نسب غضب

موافق اولمش اولسیدی اگر دنیاده هر مشرب
ظهور ایتردی بر جوق اختلاف و بر نیجه مذهب

أحدب اطیب اعجب

أغرب انیب تعاب

عقرب غعب کوب

مقرب مذهب مذنب

مرکب مشرب مضرب

مطرب مطلب معرب

مقرب مقلب مکتب

مکتب موهب

ایترسه ک اهل دانش زمنه شاید تقرب
سوز کله حال و طور کله چاش ایله نادب

تأدب تذبذب ترتب

ترسب ترقب ترکب

تسبب تصلب تطرب

تعجب تعصب تقلب

تقرب تقلب تکهرب

اولهم دیرسه ک اگر هر رده هر جاده مطیب
چایش هر وجهه هر حال ایله اول سن مؤدب

مجرّب محذّب مذذب

مذهب مرتب مرتب

مرکب مرکب مسبب

میبب میبب مطیب

معذب مقرب مقرب

مؤدب

مال قارونی ایدنمش اولسه شاید مرتکب
صاعه را حذر او بچاره همیشه مضطرب

مرتکب مضطرب مقرب

مکتب ماتب منتسب

منجذب منسب منقلب

• قافیه مردفه •

• ردف النی •

سم نار یله ک کوکلم اولدی برتاب
دماغم طولدی آتش کوزلرم آب

آب باب تاب

خواب شاب

جمله الفاظ و معانیسی مصفا بر کتاب
بخش ایدر اناسه الطاف هدایای حساب

ایاب تراب تواب

نیاب جناب حباب

حجاب حساب خراب

خطاب دواب ذهاب

ذهاب رباب رکاب

سحاب سراب شباب

شتاب صواب طناب

عتاب عجاب عذاب

عقاب غراب غیاب

قبا کباب کلاب

کلاب لعاب ماب

مذاب مصاب نصاب

نقاب نقاب بیاب

بویله در قاعده بین الاحباب
ارانیلمز قونو شرکن القاب

ابواب اثراب القاب

اثواب اجلاب احباب

احیاب اخراب اخشاب

آداب اذتاب ارباب

ارقاب	ارکاب	اسباب
اشراب	اصحاب	اطناب
اعجاب	اعراب	اعصاب
اعقاب	اقطاب	اقلاب
اناب	اناب	انجاب
بواب	بایاب	برتاب
جرکاب	خوشاب	خوناب
سجباب	سیراب	سیلاب
شاداب	شهاد	طالاب
عقاب	ضرقاب	قصاب
گذاب	محراب	مهتاب
میزاب	نایاب	وتاب
وهاب		

سو فعل و سو نیتدن ایدنلر اجتناب
حسن حال و حسن شهرتله اولور لر کامیاب

اجتناب	احتجاب	اجتناب
ارتکاب	ارتیاب	آسیاب
اضطراب	اغتراب	اغتناب
آفتاب	اقتراب	اکتساب
التهاب	انتخاب	انتاب
انجذاب	انقلاب	کامیاب

ماهتاب مستجاب مستطاب
نایبیا حال ابله افعالی ایدن استصواب
سوکی مدعش اولان احوالی ایدر استجلاب
استجلاب استرقاب استصحاب
استصواب استمعجاب استفراب
استیعاب

ردف واوی

لطف ابله اگر ام ابله ابلر ابله ک جلب قلوب
که دخل ایتمز سنی مستور اولور وارسه عیوب

جنوب	جیوب	حطوب
ذنوب	رسوب	رعوب
رکوب	شروب	شعوب
عیوب	غروب	غیوب
قلوب	وجوب	هبوب
اولم دیرسه ک ایکی دنیاده مرغوب		
هویاه اویمه نفسه اوله مغلوب		

اسلوب	آتوب	ایوب
چاروب	مجدوب	مجلوب
محبوب	محبوب	محبوب
مرغوب	مسلوب	مشروب
مصحوب	مصلوب	مضروب
مطلوب	معیوب	منضوب
مغلوب	مقلوب	مکتوب
مکسوب	مندوب	منسوب

منصوب منکوب منسوب
موهوب یعقوب

ردف بائی

رحلت ایسه بر دیار آخره شابدلیب
فعل و علمی سایه سنده شیهه سنر قالمز غریب

ادیب	جریب	حیب
حسیب	صلیب	خطیب
ذیب	رطیب	رقیب
شکیب	صلیب	طیب
عجیب	غریب	فریب
قرب	قضیب	کیب
لیب	لهیب	حیب
مشیب	مصیب	منیب
مهیب	نجیب	نسیب
نصیب	نقیب	

چو جفک وقت صباوتده ایدر سه ک نادیب
مکره سن راحت ایدر سه ک سنی ایتمز تعذیب

نادیب	تخریب	تذهیب
تریب	ترطیب	ترغیب
ترکیب	ترهیب	تسریب
تصیب	تصویب	تطریب
تعقیب	تفریب	تقریب
تقلیب	تکذیب	تکمیب

تلفیب تلقیب تسیب
تهذیب

قافیه مؤسسه

مراثی به قابلمه اولسه راغب
سهرودر مثال صبح ککاذب

نائب	ناقب	جاذب
جالب	جانب	جاذب
جالب	جانب	حاجت
خائب	ذاهک	راحت
راطن	راغت	راکت
راحت	سالت	شارب
صائت	صاحت	ضارت
طالت	طانت	فانت
غاصب	غالب	غایب
قالب	کاتب	کاذب
کاسب	نائب	واجب

بیار اویره فسالق کیم اقارب
حیسا ایلر آنی یایمز اجانب

اجانب	اقارب	نجارب
تناسب	جوانب	حواجب
رغائب	شوائب	عجائب
عواقب	غرائب	قوالب
کنائب	کواکب	لبالب

مکاتب	مکاتب	مقارب	مُحارب	مُجاوب	مُجانب
مناصب	مناسب	ملاعِب	مرااتب	مذاهب	مُخاسب
مواهب	مؤاظب	مناقب	مشارب	مُراکب	مُراقب
وجائب	نواصب	نواب	مطالب	مصاحب	مصائب
			معایب	مُعاب	مُعائب

باب الثانی

تا قافیه سی

قافیه مجردة

دوست	رحمت	زشت	بو کون نور و زرد رای دل خروش ایت
زفت	زیت	سبت	فرح بخشا اولان کلزاره سن کیت
سخت	سرت	سمت	آب آن ایت
شخت	صرت	صحت	بیت دیت صات
صوت	صیت	صمت	قات گیت یان
موت	نعت	نفت	بو باغک سروی کلینارله هم دست
وقت	هفت		هزاردی بلبل زهری بتون مت
جفت			بخت پست
دست			تخت چست
			خشت درت

ایلمه رنجیده خاطر کسه بی خلقی کوزن
تسکی اخلاق و افعال محاسنه بزت

سُرعت	سعاوت	سنت	اوت	بزت	جهت
سپرت	شدت	شمرت	دوزلت	دمت	سبت
شفقت	شوکت	شهرت	صفت	لفت	کوزت
شهرت	صحبت	صحت	نیمه اولمش قلوبی سی ایدر علم و ادب حکمت		
صفوت	صنعت	صوت	نصل احیا و ایمان ایدر سه عالی رحمت		
صورت	طینت	عزرت	اجرت	البت	الفت
عذلت	عسرت	عشرت	امت	بدعت	بدمت
عصمت	عفت	علت	یعت	تعت	ثروت
غریت	غفلت	غلظت	قلت	جنت	جنت
غیبت	فرصت	فطنت	حجت	حدت	حکمت
فکرت	قدرت	قربت	حلولت	خبرت	خشنت
قلت	قوت	قیمت	خشیت	خصلت	خلقت
کزرت	لذت	لعنت	دعوت	دقت	دولت
لکننت	لینت	مدت	دیت	ذمت	رافت
مخنت		منت	رحمت	رخصت	رحلت
نخوت	ندرت	ترهت	رشوت	رغبت	رفعت
نسبت	نصفت	نعمت	رقت	زحمت	ذلت
نکبت	نوبت	نیفت			
همت	وحدت				

ایله اهلینله اموری مشورت
مشورتنده چونکه وارچوق منفعت

مرحمت مسعدت مشورت

مفخرت مغفرت مکرمت

مملکت منفعت منقبت

موهبت

بودر سرمایه اصل قوت

دم فرصتده سن ایله مروت

ابوت اخوت اذیت

تجبت حمیت رذیلت

رغبت رقیبت قوت

عجبت مذلت مروت

مسرت مشیت مذمت

کیمک ذاتنده یوقه قابلیت

اکا ورزشله کلز فاعلیت

جاهلیت عاندیت غالیبت

فاعلیت قابلیت نائلیت

• قافییه سرده •

• ردف الی •

یک سوته دو شمن ایلمسه وفات

چونکه قالمز کسه به باقی حیات

ادات برات بنات

ثبات تقات جهات

حیات دهات ذوات

روات زکات صفات

صلات عصات قرات

لفات عات نبات

نجات نجات نعات

نکات وفات ولات

هرات

ایسترسه کاکر ایلیه سک خصمکی اسکات

دعواکی جالیش ایلیه سک حق ایله انبات

آیات انبات اسکات

اصوات اقوات اموات

انبات اوقات بالذات

تورات جنات خیرات

دعوات ذرات کرات

لذات مرآت مرآت

مرقات میقات نیات

هیئات هیئات

ایدرسه ندرج ایله اسراف ایله اظهاردارات

نهایته سکا واصل اولور برخیلی آفات

آفات آلات آیات

حاجات حالات دارات

رایات ساعات طاعات

عادات غارات غایات

ابولک ایلیه کور بوش بره کیتمز حسنات

کون اولور کیم بیلنور قدر جلیل خدمات

ادوات برکات حرکات

حسنات حشرات خدمات

درجات درکات رشحات

سکرات سککات شعبات

شهوات صلوات ضربات

طبقات ظلمات عشرات

عصوات عرفات عزرات

غلبات ضرورات فقرات

قطرات کلمات لمعات

ملکات نفحات هجرات

وقت اولور کیم الکوچک برالتفات

حل ایدر دعوائی قالمز مشکلات

الهیات التفات امهات

باقیات بینات جاریات

جامدات جانبیات جوهرات

حادثات حاصلات رائحات

راغبات باعات ساقیات

سائحات سینات شائبات

شاربات صافیات صالحات

ضایعات طالبات طیبات

فاجرات فاکهات کائنات

کانبات لامعات مایعات

میهیات محرمات مدرکات

مذعجات مسکرات مشکلات

مضمورات مفردات تمککات

منکرات مهملات مؤمنات

ناشیات نادرات واجبات

واردات وانفحات یابسات

صاقین طول امله اوله مجلوب خیالات

صاقین زبرا شهورک سنب ایدر فکر محلات

ارادات اشارات امارات

بهارات بیانات جمادات

جنایات حبوبات خرافات

حکایات خرابات خیالات

رسومات روایات سیاوات

شرارات شئونات شکایات

قتوحات فروعات فکاهات

کرامات ککالات کنایات

مبالات مباهات مبرآت

مجازات مدارات مرادات

مراعات معادات مفاجات

مقالات مقامات منکافات

ملاقات موافات
 موافات موالات
 مجربدر ایدر لر اهل تقصیرات
 قصوری ستر ایچون انواع تذویرات
 تأثیرات تاویلات
 تبشیرات تبلیغات
 تخریرات تحقیرات
 تحلیلات تحویلات
 تخریبات تدقیقات
 ترغیبات ترکیات
 ترهیبات تزینات
 تسویلات تسهیلات
 تشکیلات تشویقات
 تصدیقات تصعیبات
 تعدیلات تعریفات
 تعلیقات تعینات
 تقریرات تکریمات
 تلمیحات تمهیدات
 تنسیقات توفیقات
 حفریات حسیات
 حشویات سهویات
 عزویات عطریات

قبجیات قدحیات کلیات
 لعیات لهویات مأخوذات
 مآکولات ماهیات متروکات
 مجذورات محرورات مجهولات
 محذورات محروقات محصولات
 محذوظات مخطوطات محلولات
 محزوفات مخلوقات مدفوعات
 مرفوعات مسموعات مشروبیات
 مشهودات موضوعات مطلوبات
 معقولات معلومات مفضویات
 مفروشات مکسویات ملبوسات
 ملحوظات ممنوعات منسویات
 منویات منیات موجودات
 نقلیات و همیات هجویات
 اختلاف ایله وادی تذکره سموت
 سنی بیوده پورانلر بولور ایله سکوت
 بیوت نبوت سکوت
 سموت صموت قنوت
 مفوت
 شجر در حد ذاتنده فقط دهشت و پر تابوت
 حجر در حد ذاتنده فقط زینت و پرو بانوت
 باروت تابوت طالوت

ماروت مبهوت مسکوت
 موقوت لاهوت ناسوت
 هاروت یاقوت
 قافیه مؤسسه
 دبلر سه لک فیضیاب اولقی همان جهنده اول تبت
 مندر چونکه دیر لر هر اولان ثابت اولور ثابت
 آفت آلت آیت
 نابت حاجت حالت
 رایب ساعت ساکت
 صامت عادت غارت
 غایت قامت نابت
 کجربالت مصیبتلر بولور لر بر نهایت
 قالبر اعداده اما بک قولای کچمز شہات
 اجازت اخانت ارادت
 آسائت اشارت اصابت
 اطاعت افاقه اقامت
 امامت بدایت بسالت
 بلاغت تجارت جبانیت
 جبابیت جلالت جماعت
 جنایت جنابت جہالت
 خبجالت حدائت حدائق

حزارت حکایت حلاوت
 حماقت خیانت خیانت
 دخالت درایت دلالت
 دنائت ذکاوت رحاوت
 ردائت رذالت رسالت
 رصانت رعایت رفاقت
 رقابت رکاکت روایت
 ریاست زعامت زکاوت
 سیاحت سخاوت سرایت
 سعادت سمایب سفارت
 سفالت سفاهت سلامت
 سہاحت سیاست شہجاعت
 شطارت شکایت شہادت
 سیاوت صداقت صدارت
 صیانت ضلالت طبابت
 طراوت طہارت عبادت
 عبارت عداوت عنایت
 عیادت غباوت غرابت
 غرامت فراست فضاقت
 قطانت فلاحت قباحت
 قرابت کرامت کراہت
 کفالت کفایت کنایت

لیاقت	مناقت	مخافت	عقوبت	کدورت	مخوست
ملاحت	ملاقت	مخابت	یبوست	.	.
ندامت	نفاقت	نهایت	مسافر لکده ایلر سهک اگر بر رده بینونت	ساقن اوصاحبن کور مزین اول ایغه غیبوت	یتوتت
نیابت	وجاهت	وخامت	شیخوخت	حیرورت	غیبوت
وراثت	وزارت	وقارت	اولانر طالب راه حقیقت	آیلرر جمله اشیا دن نصیحت	رذیلت
وکالت	ولایت	هدایت	حقیقت	ذمیعت	شریعت
امورنده ایدنلر استقامت	ایدنلر هرجهتله استراحت	استراحت	استقامت	استطاعت	استعانت
ایدنلر هرجهتله استراحت	ایدنلر هرجهتله استراحت	استعانت	استحالت	ایدنلر سهک خلقه اظهار خشونت	سکا عالم ایدر البت خصومت
خشونت	رطوبت	رعونت	خشونت	عزیمت	عزیمت
خصومت	صموبت	ضرورت	فصیحت	فضیلت	نصیحت
عبوست	عذوبت	عفونت	نیمت	هزیمت	.
.
.

بودن اشغی اولان تا قافیه لی کلمات وزنلری حسیله طوغریدن
 طوغری به استعمال اولنه مز لسه ده ردق مقامنده قوللایله بیله جکارندن
 وارباب سجمه فائده لری اوله جفندن مجرد وردق الفی حالدله اولانلری
 بوجه آتی یازلدی .

مجرد

مبادرت	مباشرت	مباعدت	مطاوعت	مظاهرت	معاقت
متابعت	منازرت	مجاسرت	معاوت	مغایرت	مفارقت

مجاوبت	مجاورت	مخالفت	مقاربت	مقارنت	مناسبت
مراجعت	مسارعت	میسافرت	مواظبت	موافقت	موانست
مسالت	مسامرت	مسایرت	ردف الفی		
مبايعات	مخاربات	مخاسبات	مضاربات	مطالبات	معاملات
مخاکت	مخاورات	مخابرات	معاهدات	مغالطات	مقاتلات
مخادعات	مخاطبات	مداخلات	مقاولات	مکاتبات	مکالمات
مدافعات	مرافعات	مذاکرات	مناسبات	منافسات	مهاجرات
مراسلات	مسامرات	مشائعات			

باب رابع

{ تا قافیه سی }

قافیه مجرد

هر اولور اولمز ایله سن ایتمه بحث
 دامن عرفانکه سوردرمه لوٹ

ارٹ	بحث	بعث	خبث	غوٹ	غیٹ
لوٹ	لیٹ	مکت			

مبتیدر شبهه من بیک حکمته هر بر حدث
 چشم دقتله نظر قیل کورمه بر شیشی عبث
 ثلث حدث عبث

• قافیه مردفه •

• ردف الی •

تأیث تثلیث تحدیث
تلویث • •

• قافیه مؤسسه •

بی ادبای تقور اوله ده ماله وارث
او قدر مورثی تلغینه اولور لرباعث
باعث باحث ناک
حادث حاث وارث

ظهور ایندیجه عالمده حوادث
ظهور ایلم او رتبه چوق مباحث
توارث حوادث مباحث

اگر اولمزایسه بر اوده اناث
بوزیلور محو اولور او اوده اناث

آناث اناث ثلاث
غیاس • •

دقت اینت سوزلره اکثر بحاث
نیجه بیک سفسطه ایلم احداث
احداث ایراث بحاث
میراث • •

• ردف یانی •

نوال ونهمنی هر کیجه ایتمز شکر ایله تحدیث
ایدر کفران ایله خلق ایچنده دامن تاویث

باب خامس

• جیم قافیه سی •

• قافیه مجرد •

اسوب بر باد غم دریای فکرم اولدی مو حاموج
آنکچون کشتی صرفانم اولدی بویه هرچ و صراج

• قافیه مردفه •

• ردف الی •

شبه سز هر درد ایچون واریر علاج
هر دوا به کلز اما هر مزاج

رواج زجاج سراج
علاج مزاج مهراج

نیاز اینتدکده بر درویش و محتاج
اولور حقلک عنایت بحری مواج

اخراج اوماج ازماج

ایناج انساج تاراج

حجاج حججاج حلاج

خرجاج سراج محتاج

معراج مواج نساج

کیم ایدرسه حرص ایله آج کوز لبلکلده امتزاج
مال قارونه ابر شسه کینز اندن احتیاج
احتیاج احتیاج ازدواج
اعوجاج امتزاج اندماج

ایدرسه ک برایشک مأمورینی اولجه امتزاج
ایشک تروبیجه لزم بولی ایلمسک امتزاج

استدراج استخراج استخراج
استتاج • •

أوج برج بنج

تلج خرج درج

دنج رنج سنج

زوج فلج کنج

گنج صرچ منج

موج نسج هرچ

ایدر و مادر و خویشانی اولنر مزعج
بشقه آدم ایله اصلا اوله منزل مزعج

اعراج اعوج مزعج

مخرج مزج مخرج

مخرج • •

نسانانه کلنجه هر سینه وقت تزوج
ایدر لر تاج زرین دلالتیله تتوج

تتوج تزوج تشنج

تقرج تنج تموج

کاشات اولر تبه بیکدیگر له اولمش ممزوج
کیم برنده دیگر ک بیکگر له حالی مندج

مزدوج ممزوج مندرج

مندج منفرج • •

حدومقدار ابدن هر کیم ایلر سه خروج	مشا کل طبع و دلدن اولسه بر کالای حب منسوج
معتقد اولمز ولو ایلر سه افلاکه خروج	اولو در اول محبسلر بر بریه تا ابد خروج
بروج خروج عروج	مأجوج مفلوج مخروج
ولوج	منسوج یا جوج

باب سادس

{ حا قافیه سی }

• قافیه مجرده •

سکا بر دردی کلیر ایلر سه حانی شرح	ترشح	تروح	تقبیح
آنی تطبیقه جالبش سوز لرینی الله جرح	تمدح	تنصح	
جرح	جرح	رنج	
رج	رع	ذبح	
سبح	سطح	شرح	
صبح	صاح	طرح	
فسح	فوح	فبح	
قدح	فح	لمح	
لوح	مدح	منح	
مصح	ملح	توح	
نصح	نصح	نوح	

• قافیه مردفه •

• ردف النی •

دقت ایت یا جمله ارباب صلاح	دقت ایت یا جمله ارباب صلاح
نیک خصلته بولور دائم فلاح	نیک خصلته بولور دائم فلاح
اقاح	اجاح

ریاح	ریاح	صلاح
صلاح	صباح	صباح
فلاح	مباح	مزاح
نجاح	نکاح	

جالبش ایت تفکی حکمتله اصلاح
سنی ظلمتده ترک ایتمز او مصباح

ارباح	أرواح	اصباح
اصلاح	افلاج	الحاح
أواح	ایضاح	جراح
سیاح	شراح	فحاح
صباح	فتاح	فلاح
مفتاح	مباح	مصباح
ملاح		

• ردف واوی •

کلینجه بر دله فیض فتوح
ایلمز فکر صواب اندن فتوح

جروح	سنوح	شروح
صوبح	فتوح	نصوح
وضوح		

اگر دقتله بر کوز اولسه مفتوح	مجدوح	مذبح	مشروح
اول اول عینه دنیا سری مشروح	مطرروح	مفتوح	مقدوح
	مدوح	منسوح	

• ردف یائی •

بر سوز اولر سه اگر غایت صریح
شبه سز دینمز اکا قول صحیح

ذبیح	صبیح	صحیح
فسیح	فصبیح	قییح
مدیح	مصبیح	نبیح
وضیح		

اگر بر التماس وارسه ایته دفعه تصریح
مناسب سوزله ایراد ایت انی اولجه ایت تلحیح

ترجیح	تصبیح	تطیح
تشریح	نصیحیح	تصریح
تلمیح	تلویح	تنقیح
توضیح		

• قافیه مؤسسه •

موافق دوشمز البت هر ایشه هر قول ناصح
فقط بر جوق تصحیدن جیقار بر رأی صالح

راجح	ساح	شارح
صالح	فاح	لائح
ناصح	واضح	

باب سابع

{ دال قافیه سی }

• قافیه مجرده •

التاس ایلر سه بریچاره برشی ایته مرد
ممکن اولمز سه بیله یکدن اکاسن چکمه سد

بد	جد	حد
خد	رد	سد
قد	مد	ید

وعظی اول تفکک ایت صکره ناسه ایله بند
کندی نه سن ایله خاقی حیل عرفانکله بند

برد	بند	پند
جحد	چند	جهد
حقد	حمد	درد
رشد	رعد	رند

زرد زهد زید

سرد سعد سند

حید طرد عید

عقد فرد فقد

قید کرد کرد

لحد مجد مرد

مرد	مهد	قد
وجد	ورد	ورد
وعد	.	.

صاف اول که تک احواله ایته حد
قلبی زیر احمده ناری یا قار قالمز جحد

آد	بلد	جبد
حید	رصد	رمد
سند	صحید	عدد
مدد	نمد	وتد
ولد	.	.

قامت عرفانکی سحیکله سن ابله بلند
هر کورن شاشون آتی دشمن بیله ایشون یسند

بلند	پسند	کند
سند	گزند	.

بودیامانی شرطجه خلقه بدل ایدن اجود
اولور دنیا و ما فیاده اول عالی هم احمد

اجبد	ایمد	اجود
اجید	احمد	ازید

جوق کورلمشدر بجر برکه اکثر مستبد
حنه او بجز رأی و فکر نده قایر هب منفرد

مجتهد	مجتهد	مستبد
مستعد	مطار د	معتقد
مقتصد	معتقد	منعقد
منفرد	.	.

• قافیه مرد فیه •
• رد ف الی •

کیم ایدر سه کرم و لطفی ابله عالی شاد
ایدلاور حشره قدر اسمی آنک خیر ابله یاد

یاد	داد	زاد
شاد	عاد	یاد

قیود درد و محنتدن اول آزاد
غم دنیا ایله کل اوله ناشاد

آباد	آحاد	آزاد
داماد	ناشاد	.

کچمکه ایسترسه ایکی دنیا ده اولسون بر مراد
باب لطفی احتیاج اربابنه ایشون کشاد

یلاد	تضاد	جماد
خواد	جهاد	خصاد

رشاد	یرماد	زیاد
سداد	سواد	عباد

ارشد	اسعد	اسود
اجحد	اوحد	جید
سید	مرید	مرشد
مرقد	مسجد	مشد
مشهد	معبد	مقصد
ایدن	هر کارینه	جدا تقید
ایدر	اقرانی	پیشده تفر
تبرد	تجدد	تجرد
تخشند	تردد	ترصد
تشهد	تعبد	تعدد
تقرود	تقید	تورد

اولان عفت لیا سندن مجرد
قیود عار ایله اولمز مقید

مجدد	مجدد	مجرد
مجرد	مجالد	مجالد

مخدد	مزید	مشدد
مقصد	معند	مقلد

مقلد	مقید	مقید
مهد	منقد	منقد

مؤید	مؤید	مؤید
موحد	مولد	مولد

عماد	مناد	فواد
فساد	قباد	کاد
کشاد	مداد	مراد
مزاد	مفاد	معاد
مواد	نژاد	نهاد
وداد	.	.
صبور اول دهره قارشی ایتمه فریاد		
فغانی دکله من بوکنه بنیاد		
آباد	ایباد	أجداد
اجساد	ارصاد	استاد
اسناد	اشهاد	اصعاد
اضداد	أعداد	اعداد
اعیاد	افراد	افساد
اکراد	الحاد	امداد
انداد	انشاد	اوناد
اوراد	اولاد	ایجاد
ایراد	ایقاد	برباد
بنیاد	بیزاد	بولاد
بی داد	بی زاد	تعداد
جلاد	حداد	حداد

سداد	شمشاد	سیاد
عباد	عواد	فرهاد
فریاد	مزداد	مرصاد
معداد	منقاد	معیاد
میلاد	نقاد	نوزاد
اغلوب اقبال جاهه ایتمه زنه ار اعتماد		
لا بقاده عکس اقبال ایلمز جوق امتداد		
اتحاد	اتقاد	اجتهاد
اشتداد	اطراد	اعتقاد
اعتماد	اعتیاد	اقتصاد
امتداد	انتقاد	انجماد
اتفراد	اتقیاد	.
فلاکت دیده لر ایلمزه سندن شاید استمداد		
مدد در سلطه فقرایت یارده یارایت کومترمه استمداد		
استمداد	استیماد	استرداد
استشهاد	استطراد	استعداد
استمداد	.	.
تنبیا احسان ایله تحصیل اولتمز نعم و سود		
مستحقه بذل و احسان ایلمکدر شرط جود		
بود	جود	دود
دود	سود	عود
هود	.	.

وعدینه آندایمه کذابک ساقین و برمه وجود
 و برمه قرصاً ایتمه کذابه کبدر مکره نفوذ
 نمود ججود جنود
 جهود جیود حدود
 ححود حقود خلود
 درود ربود سجود
 سرود شهود صعود
 عمود عنود عهد
 فزود قعود قیود
 نقود نمود وود
 ووجود ورود نپود
 کما حد جوق ایسه بک جوق او اورسه ک محمود
 اکا فخر ایله که اول رتبه اولورسک مسعود
 رسود حیدود خوشنود
 محدود محسود محمود
 سدود مسجود مسعود
 مشود مطرود معبود
 مدود ممبود مفقود
 مقصود محدود موجود
 مورود مولود نمرود
 سورمک ایسترسه ک اکر عمر سعید
 کنج ایکن تحصیل قبل سمیک مزید
 امید بدید برید

بعید	بلید	جدید
جرید	حدید	حفید
حمید	خرید	رسید
رشید	سدید	سعید
سفید	شدید	شرید
شید	شپید	عید
عنید	فرید	قدید
کلید	کید	مکید
مدید	مرید	مزید
معید	مفید	وحید
وعید	ولید	یزید
طاقنوب بی ادبک حالی ایتمه تقلید		
که او تقلید ایدر انواع بالایا تولید		
تأکید	تأیید	تبرید
تبعید	تجرید	تجدید
تجوید	تحدید	تحمید
ترید	ترید	تسوید
تشدید	تعقید	تقلید
تقیید	تمدید	تمجید
تمهید	توحید	تولید
تهدید	جهشید	خورشید
تومید	.	.

د قافیه مؤسسه

ناشد	واحد	واحد	ناشد	واحد
والد	وارد	وارد	والد	وارد
زمان اولدجه تحصيله مساعد	آنی قوت ایتمه تحصيل ایت فوائد	زمان اولدجه تحصيله مساعد	آنی قوت ایتمه تحصيل ایت فوائد	زمان اولدجه تحصيله مساعد
جامد	جامد	جامد	جامد	جامد
اماجد	تزايد	اماجد	تزايد	اماجد
توارد	عقائد	توارد	عقائد	توارد
فراند	قواعد	فراند	قواعد	فراند
مجاهد	محامد	مجاهد	محامد	مجاهد
مساعد	معابد	مساعد	معابد	مساعد
مقاصد	مقاصد	مقاصد	مقاصد	مقاصد

پایان

{ راقافیه سی }

د قافیه مجرده

بر صومون اکمک ایچون کیتمه لیمه ا که سر
دامن سعیه یایش البت بولور سک سیم وزر

زر	سر	زر	سر
شر	فر	شر	فر
تر	یر	تر	یر
جر	در	جر	در
ابر	اجر	ابر	اجر

خیره سعی ایله همیشه فطاک اولسون فعل خیر
مستفید اولسون او خیر کدن سنک ذاتکله غیر

بدر	بدر	بدر	بدر	بدر
نور	نور	نور	نور	نور
جسر	جسر	جسر	جسر	جسر
چهر	چهر	چهر	چهر	چهر
حضر	حضر	حضر	حضر	حضر
دور	دور	دور	دور	دور
زجر	زجر	زجر	زجر	زجر
سحر	سحر	سحر	سحر	سحر
شعر	شعر	شعر	شعر	شعر
شمر	شمر	شمر	شمر	شمر
هر	هر	هر	هر	هر
عذر	عذر	عذر	عذر	عذر
فخر	فخر	فخر	فخر	فخر
قبر	قبر	قبر	قبر	قبر
کبر	کبر	کبر	کبر	کبر
کفر	کفر	کفر	کفر	کفر
مهر	مهر	مهر	مهر	مهر
نهر	نهر	نهر	نهر	نهر
نذر	نذر	نذر	نذر	نذر
نهر	نهر	نهر	نهر	نهر

وزر وزیر وزیر وزیر وزیر
 هدر هدر هدر هدر هدر
 هر کیم ایتمزه عدوسندن حذر عاقبت رکون اولور دامه دوشر
 ازر ازر ازر ازر ازر
 امر امر امر امر امر
 بصر بصر بصر بصر بصر
 پسر پسر پسر پسر پسر
 شکر شکر شکر شکر شکر
 حذر حذر حذر حذر حذر
 سحر سحر سحر سحر سحر
 سفر سفر سفر سفر سفر
 شجر شجر شجر شجر شجر
 ضرر ضرر ضرر ضرر ضرر
 قدر قدر قدر قدر قدر
 کسر کسر کسر کسر کسر
 مفر مفر مفر مفر مفر
 نقر نقر نقر نقر نقر
 بهار اولدی چنلر سردی بستر
 انکچون سروا کوب سر یا تمق ایستر

تکبر	تکثر	تکرر	اختر	احمر	ابت
تنصر	تیصر	•	ازبر	اخیر	اخگر
دیلسهك جان و دل اولسون منور			اسمر	استر	ازهر
وجودك قبل معاصیدن مطهر			اشهر	اشقر	اشمر
مبشر	محرر	مخیر	افسر	اعور	اصفر
مدبر	مختر	مسطر	اکر	اکبر	اقصر
مطهر	معطر	معمر	اوفر	آندر	الکر
مفکر	مقدر	مقرر	بدر	ایتر	ایسر
مکرر	منیر	منور	بهر	بندر	بربر
مؤخر	میسر	•	جعفر	بیکر	بستر
			حیدر	چتر	جوهر
			دقتر	دردر	دختر
			عنبر	عصر	رهر
			مضطر	محور	قبر
			مقبر	مقصر	مقبر
			•	میسر	منبر
					ایدن بر لقمه نالک حقی یا حق تفکر
					شاشار بیلمز فصل ایتون سکا حد تشکر
			تجر	تاخر	تاثر
			تخسر	تخمر	تخجر
			تشر	تذکر	تخیر
			تفخر	تصدر	نشر
			تقطر	تقر	تفکر

د قافیہ مقیده

جانیش نلطیبه خلق دقت ایت اوله دل آزار
 بوکا عالم دنور بر کون قالیر سکنده ناچار
 آبار آتار آزار آذار
 آزار بازار تاتار
 داوار سالار ناچار
 کیم که فعل خیر ایدر بیمار کانه خوش باقار
 هر ایشی آسان ایدر حق کندیده یک خوش باشار
 آتار آچار ارار
 ازار اشار اصار
 اقرار اکار باصار
 چالار جایار صاناز
 صاچار صارار طابار
 طالار قاپار قاجار

قازار	قاپار	یاپار	یاشار	یاغار	یامار
یاتار	یارار	یازار	یانار	•	•
بو لغتلك بمضیلری املائی معروفه مخالف کبی کورینور سهده					
صرف عثمانی قواعدنجبه بویله یازلملری لازمدر					
د قافیہ سردقه					
ردف الی					
سراسر بر یوزی اولسه چن زار					
کزیمه یا برهنه ککزیدر خار					
بار تار	زار	زار	زار	زار	زار
خار دار	زار	زار	زار	زار	زار
سار عار	زار	زار	زار	زار	زار
کار مار	زار	زار	زار	زار	زار
یار	•	•	•	•	•
بی ادبلمه کوروشمه ایته سمندن کذار					
چونکه واردر بر سوزنده انلرک یوزیک خسار					
بحار بکار	جدار	جدار	جدار	جدار	جدار
جوار چهار	چار	چار	چار	چار	چار
چهار حصار	حمار	حمار	حمار	حمار	حمار
خسار خار	خیار	خیار	خیار	خیار	خیار
دیار سوار	شکار	شکار	شکار	شکار	شکار
شمار غدار	عقار	عقار	عقار	عقار	عقار
عیار غبار	غزار	غزار	غزار	غزار	غزار
قازار	قاپار	یاپار	یاشار	یاغار	یامار
یاتار	یارار	یازار	یانار	•	•
قنار	قار	قار	قار	قار	قار
کبار	قار	قار	قار	قار	قار
منار	مدار	مدار	مدار	مدار	مدار
نزار	نثار	نثار	نثار	نثار	نثار
وقار	نهار	نهار	نهار	نهار	نهار
•	یسار	یسار	یسار	یسار	یسار
دوام ایتمز زمانک حکمی بسیار					
کلیر بر کون کولر البته غمخوار					
ابحار ابرار	ابصار	ابصار	ابصار	ابصار	ابصار
ابکار اتمار	اخبار	اخبار	اخبار	اخبار	اخبار
اخطار اختیار	ادبار	ادبار	ادبار	ادبار	ادبار
ادرار ادوار	ازکار	ازکار	ازکار	ازکار	ازکار
ازبار ازهار	اسعار	اسعار	اسعار	اسعار	اسعار
اسفار اشعار	اشعار	اشعار	اشعار	اشعار	اشعار
اضرار اطوار	اظهار	اظهار	اظهار	اظهار	اظهار
اعذار اعشار	اعصار	اعصار	اعصار	اعصار	اعصار
اعمار اغیار	افطار	افطار	افطار	افطار	افطار
افکار اقدار	اقرار	اقرار	اقرار	اقرار	اقرار
اقتار اکدار	امرار	امرار	امرار	امرار	امرار

انصار	امطار	انصار
انكار	انوار	انهار
اوتار	ایشار	ایجار
بی عار	بیدار	بیزار
بدكار	بسیار	بیمار
نذكار	تكرار	تجار
چار	جرار	ختكار
دركار	دستار	دشوار
دیدار	دینار	دیوار
رفكار	زئار	روار
سیار	طیار	عطار
عیار	غدار	غفار
كفار	كفتار	كلزار
مختار	مشوار	معیار
مقدار	منشار	منجار

روز و شب سعی اله قبل ائمار علی ادخار
صرف ایدرسك عمر ك اولد قیبه كوزم بالاقضار

اقتصار	اتحار	انتشار
انتظار	انجرار	انحصار
انكسار	بختیار	بهره دار
بركذار	پیشه كار	دركنار
ردیفكار	زرنشار	شرمسار
شهربار	شیوه كار	عشوہ كار
فته كار	كار كذار	كار كار
مستنار	مستعار	
برینك آخره احسان ایدوب استخبار		
حد اتمه اكاسن اتمه آنی استكنار		
استبشار	استبصار	استحقار
استخبار	استكنار	استفجار
استقرار	استمر	

ردف واوی ،
دلك اولمزسه كثرندن اكر دور
ایرشمز شمس وحدندن سكا نور
حور دور زور
سور سور شور
صور طور گور
مور نور
میل ایدوب اقباله ورمه قلبكه كبر و غرور
چونكه مفروره كبر البت نهائده قنور
بحور بدور جور
حبور حفور خطور

دهور	ذکور	زبور
سمور	شور	شعور
شكور	شهور	صور
صدور	ضرور	ظهور
طیور	ظهور	عبور
غرور	غفور	قور
فجور	قبور	قصور
کور	مرور	نشور
وفور	وقور	

اویوب اقبال دهره اوله مفرور
چالیش مقبل ایکن ایت خاتی مسرور

بللور	تنور	جهور
دستور	دیجور	زنبور
سمور	شخروور	طنبور
طیفور	عصفور	غیور
فنفور	قنبور	مأجور
مأمور	مبور	مجبور
مجرور	مخذور	محصور
مخجور	مذکور	مذبور
مستور	مسرور	مسطور
مشکور	مشهور	معمور
مقرور	مغفور	مقدور
مکسور	ممرور	منشور

منصور	منظور	موفور
مهجور	بمفور	

ردف یائی ،
کبر و نخوندن ری قبل نفسك اولور روشن ضمیر
کبر ابه آلوده لر انجام اولور زیرا حقیر

ایشیر	اجبیر	اخبیر
اسبیر	امبیر	ابشیر
بصیر	بذیر	جدبیر
حربیر	حصیر	حقیر
حبیر	خبیر	خطیر
دبیر	زفیر	سربیر
سعبیر	سمبیر	شربیر
شعبیر	شهبیر	حربیر
ضمبیر	ظهبیر	عسبیر
غذبیر	غقبیر	قدبیر
کبیر	کثبیر	مدبیر
مشبیر	مصبیر	منبیر
نذبیر	نضبیر	وزبیر
دقبیر	دسبیر	

عدالتله قیندن چیقسه شمشبیر
سهولتله ایدر دنیایی تسخیر
اکبیر تاثیر ناخبیر
تبشیر تحزیر

تخیر	تخمیر	تحقیر
تدویر	تدمیر	تدبیر
تزویر	تذیر	تذکیر
تسریر	تسخیر	تسحیر
تشهیر	تشمیر	تسطیر
تظاهیر	تصویر	تصفیر
تعشیر	تعذیر	تعیر
تفسیر	تغیر	تعمیر
تقصیر	تقریر	تقدیر
تکنیر	تکیر	تقطیر
تکفیر	تکریر	تکدیر
تنویر	تنکیر	تسفیر
تیسیر	توقیر	توفیر
شمشیر	زنجیر	ختزیر
.	نحریر	کشمیر

قافیه موسسه

خدانك حكمتی هرشیده ظاهر
 فقط اکثر کشتی درکنده قاصر
 آخر باقر باجر
 باهر تاجر جابر

خاطر	خامر	سائر
شاعر	شاطر	صابر
طائر	صادر	طاهر
ناشر	ظاهر	طاسر
فاخر	فاجر	فاطر
قاصر	قادر	کافر
نادر	سامر	ناشر
واقر	ناصر	.
دکدر موجب قیمت عناصر		
ایدرد ذیقیمت اشیا بی جواهر		
تکائر	تبادر	جواهر
عناصر	دقار	مائر
مظاهر	مباشر	معار
مفاخر	مغایر	مقابر
منابر	مکابر	.

کلیر ندریج ابله سوچلر اولور برچوق تقاسیر
 بو تقصیرات کلیدن ظهور ایلر محاذیر
 تباشیر تصاویر تقاسیر
 تقاریر تقاصیر جاهیر
 عصافیر محاذیر مشاهیر
 مقادیر

باب ناسع
 زا قافیه سی
 قافیه مجردة

صوتکدن دشمنك ایلر ایسه اظهار عجز
 طردایت اندن غالبیت رایتک سن ایلر کر

جوز	حجز	حرز
رجز	رکز	رمنز
سبز	طرز	عجز
غمز	فرز	کمز
منز	.	.

ایدنر طوغر بلق دارنده غیرتله تحجیر
 ایدر لر فیض و اقبال سعادتله تمیز

تحرز	تحجیر	تمیز
تهرز	تجهز	معجز
معزز	معجز	.

قافیه صرفه

ردف الفی

سافله سرک ایتمه هیچ بر کیمسه به سن کشفراز
 چونکه سکره سافله دیر مک صاملار ایلر اواناز

باز	راز	ساز
ناز	.	.

کلامه بی تأمل ایتمه آغاز
 دهانکدن چیقارمه سن بوش آواز

ابرار	احراز	اعجاز
اغراز	آغاز	انغاز
افراز	الغاز	ایجاز
آنبار	آواز	بی ناز
پرداز	پرواز	حجاز
دلبار	دمساز	سرباز
شهباز	ناساز	.

کیمکه عادلدر ایدر ظلم ایلمکدن احتراز
 کسب ایدرد نیاده و عقباده خیلی امتیاز

احتراز	امتیاز	اختراز
--------	--------	--------

بی نیاز جلو باز جلو ساز
سرفراز عشوه باز
ردف واوی

مرموز مکتوز مهموز
نوروز
ردف یائی

فلکدر بو کلیر البه بر روز
ایدر مغرور جاهی خاتمان سوز
دوز روز سوز
آشنای علم حکمترا ایدر کشف رموز
انزله مفتوح اولور بی شبه ابواب کنوز
روز دروز رموز
عجوز فروز کنوز
اولوجه ادمک بختی مساعد طالی فیروز
اولور هر بر کونی دهرک اکا بر عیدون نوروز
فیروز محجوز مرکوز

لسانه دو خمیوب سن اولماق ایسترایسه که تعجیر
چالیش طوت اغزکی دایم کلامه ایل کل برهیز
اریز آمیز انکیز
یروز برهیز تجویز
تعجیز تمیز تهذیز
دهلیز
ادبیر قارشو منده اکثری اهل ادب حاجز
قالبظا هرده ذرا بی ادبه سوز دکل جائز
بارز جائز حائر
حاجز رامز حاجز
فائز

باب عاشر

{ سین قافیه سی }

قافیه مجردة

یلان سوبلتکه جبر ایله قادره که باشین کس
ینه مرد حقیقیدن چبقار صانع یلان س
اس اس
اس اس
اس اس

سس فس کس
سس فس کس
قابلیت اولیتجه نیلنون انسانه درس
قابلیتسز اولنلر درک ایندر هر شیئی ترس

انس برس ترس
حبس حدس نخس
خس درس رأس
شمس عکس غرس
غطس فرس قدس
قبس کلس لمس
مکس نکس نخس
نفس یأس

دل بلا سیله هزار اولمش همیشه در قفس
کس سلا حبس اولماق ایسترایسه ای صاحب نفس

اخص ترس جرس
عس فرس قفس
کومس نفس نکس

تجسس تحسس تدرس
تفرس تکلس تلبس
تنفس

اگر برایش اولور سه حسن نیتله مؤسستن
ظهور ایلر او ایشدن شبه سز فعل مقدس

شمس مددرس مدس
مقدس مؤسس

قافیه مردقه
قونسه بر کاره ا کر اولجه بر حکم اساس
دکه شیلرله بوزلمز یوقدر اول کاره هر اس
اساس پلاس تماس
جناس حواس قیاس
لباس نحاس هر اس
کوستر کندینی احق کبی اکثر دساس
اوصفتله یناشیر ایشلری ایلر احساس
الماس انفاس ایناس
دساس قرطاس قسطاس
مقیاس وسواس
نور علم و معرفت بر قلبه اقبسه انعکاس
الک کوچک بر ذره دن ییک حکمت ایلر افتباس
اقتباس التباس التماس
اندراس انعکاس بی قیاس
حق شناس

ردف واوی

کونو هر برده فتادر نه کیم وجه عبوس
کوزل اولمز سوس ایله زینت ایله اولسه عروس
جلوس دروس شمس
عبوس عبوس فسوس
محبوس نفوس

شرابك غایبی ای اهل ناموس
یا قلیج وسکته در یا صرع وکابوس
جاموس سالوس طاووس
فانوس قاموس کابوس
ناقوس ناموس

بلاجرم وخطکاید اولورسه که ظلم الیه مجبوس
سکا امداد ایدر عدل آلهی اوله کل مایوس
افوس قدوس کیلوس
کیموس مائوس مایوس
مجبوس محروس معکوس
ملبوس

ردف یائی

چوق صاقین نادانه اوله هم جلیس
کچمسون بیوده باق عمر قیس
اینس جلیس خیس
خیس زینس سلینس
مقیس قیس

باب حادی عشر

شین قافیه سی

قافیه مجرده

خلق اولندک سی ایچون کل طورمه بوش
کندی کارنک بوقه سن امداد قوش

قیمت و قدرینی علمک کم ایدر سه تقدیس
اکا الواح طبیعت بیله ایلر تدریس
تأمیس تجنیس تحمیس
تخمیس تدریس تسدیس
تقدیس تلیس

قافیه مؤسسه

اولورسه که خلقت عرفانی لایس
همیشه سن اولورسک صدره جالس
پارس جالس فارس
لایس یایس

ایدنلر خلقه القای دسایش
قالیرلر صکره آنلری موانس
دسائس عرائس مجالس
مجانس مدارس ملاپس
موانس نقائس

آش آش اینس

باش بش بوش
دیش شاش شیش
نش شاش قاش
قوش قیش بش
یاش

بر مروت صاحبی بشی سکا ایلر سه بخش
هم نشکر الیه همده لطفنی ایت قلبه بخش

آرش بخش بطش
ترش جیش رحش
رعش عرش عطش
فحش فرش کیش
نفش نقش

معرفت باغندن املا طامامش جاهل بخش
عارفان اما انک یک در لوستدن چوق بخش

اینش بیلیش بینش
دوئش قایش قاصیش
قارش قازش قاجش
قالیش قامش قایش
گوروش گولش گومش
یائیش یاریش یازیش
یانش یش یش
یش یش

ایدن هرکارینه خواهشاه ورزش
آلیر انجام ایشدن خیلی بخشش

آقش بخشش رنجش
سوزش شورش گردش
گنجش گوشش ورزش
« قافیه سردقه »

ردف الی

سکامادق کورونان هرکشی اولمز سرداش
هر اولور اولمز قلبه کی سر اولمز قاش
باش خاش داش
قاش

ایشکه بکجه مارل هر تقدیر آرسه معاش
کون اولور بوللدر الله آتی سن ایته تلاش
تلاش خراش فراش
قاش معاش

ایته اوباشی سنازین کندینه باهو پاداش
سکائیری طوفنور سنده اولورسک اوباش

اوباش پاداش برخاش
خفانش ساپاش عباش
فراش قلاش بناش
نقاش

ردف واوی

اکی ضرب مثلدر ایله سن بوفولی کوش
آب حیوان اولسه ده نادان لندن ایته نوش

جوش خوش دوش
گوش نوش هوش
بی ادب شاید فنا و زلزله ایلمه خروش
چوق صافین و برمه جواب اوله مغیره اول جوش
جیوش خروش خوش
فروش نقوش وحوش
سکا سرد ایتمه لر بر فکر منشوش
قبول ایتمه انکله اوله مدهوش
آغوش خاموش مدهوش
مطروش مفروش مفتوش
منکوش منقوش

ردف یائی

نیش نحل عسک زهر بن ایدنلر در پیش
بال ایچون مدت عمر نده یز آنلر نیش

اون ایکنجی باب

{ صاد قافیه سی }

اشبو صاد قافیه سی بک طار اولدینی جهته کله لرك وزن ترتیبانی
بالضروره تماماً اجرا اولنه مدی .

قافیه مجرده

سکار اسکی منل... و بلیه بکل قولاق آص
باشه جق جایی کور اولجه کوزل اوله جه باص

آص باص قاص
مص نص

ردف واوی

رایشک بد آمده اولسه حسن نیتله خاوص
خیر ایله تکمیل اولور سن شبه ایتمه اول خدمت و ص
خصوص خلوص قصوص
مخصوص منصوص نصوص
ردف یائی

مال دنیا به صافین اوله حریص
چونکه کیتمز قبره الا بر قریص

حریص رخیص قریص

کیم ایدر خیر ایشمه اوقاتی حصر و تخصیص
آئیده نمردن ایدر حضرت الله تخلیص
تخریص ترخیص تخصیص
تخلیص تشخیص تلخیص

حرص رقص شخص
قرص
اخص قصص
مخصص مخلص مرفص
تخصیص تحمص تشخص
تفحص

قافیه مردفه

بوکک مال ایله اولز اگا لازمدر اخلاص
نرف بولمز جبقار مقله دکزدن ایجو غواص
خاص خلاص رصاص
قصاص اخصاص اخلاص
اشخاص رقاص غواص

اون اوچنجی باب

{ صاد قافیه سی }

بو باب دخی صاد قوافیسی کبی تنک اولدیفندن کلماتک وزنلری
اعتباریله تنسیق اولنه مدی .

قافیه مجرده

آیتمه نرفالسه ک سکا طار کلش اولسه روی ارض
لایتمه بر کیمسه دن بر شی صاقین سن آله قرص

ارض بعض بُفض
بیض حمض حوض

حیض	روض	عرض
عرض	غمض	فرض
قیض	قبض	قرض
محض	نقض	.

اوله برایشده اگر سوء عرض
چقمز اول ایشدن کوز لجه بر عوض
عرض عرض عوض عرض
مرض

قافیه مردفه

ردف النی

ادبدر بیل طیب جه امراض

هلاک ایتمز طیبی دکه اعراض
اعراض اعراض اعراض
اغماض اقراض امراض
انقاض فیاض مقراض

« ردف یائی »

کوزل ایش ایسترایسه که اهله ایه تقویض
مووکی بکله اکا اورنده ایته نهریض
تیض تحریض نهریض
تقویض تقریض

اون دردنجی باب

{ طا قافیه سی }

« قافیه مجرده »

کامل اولماقده اک اولکی شرط
ایلمکدر لایقیه نفسی ضبط

بسط	حبط	ضبط
خلط	ربط	سبط
شرط	ضبط	فرط
قحط	نبط	.

« قافیه مردفه »

« ردف النی »

ریشه دار ظله اولسه قوش تویندن بریط
مرهم عدل اولیجه کور من اول خواب نشط

بساط	رباط	سباط
صراط	قباط	مباط
نشاط	نقاط	.

ایشکده مندل اول سن سابقین کوسترمه افراط
که افراط لظک ایلمر امورک فرین اسقاط
احباط اسقاط اشراط
اعلاط افراط اهباط
خباط خطاط قیراط
وطواط . . .

بر ابدن یک سابقین ایته آنکله اختلاط
انزهدن اولسه ده کس قالمسون براریاط
ارتباط احتیاط اختلاط
التقاط انبساط انحطاط

« ردف واوی »

آهن اولسه مقبلی ترابیع ابدن جه خبیوط
کسرا بدر دست فلک برکون ایدر البت سقوط
خطوط خیوط سقوط

شروط منوط هبوط
ایستبورسه که اوله سک طالم ایچنده منبوط
جانبش اولسون سنک عالمده اوهورک منبوط
مببوط مخروط مخطوط
مخلوط مربوط مشروط
منبوط منبوط منقوط
مهبوط . . .

« ردف یائی »

اگر مفسدلرک افکارینی لازمسه تقلیط
همان آنلر کی بر آدمی سن ایه توسیط
تخلیط تخلیط تسلیط
تغلیط تقریط تقییط
تنشیط تنقیط تنمیط
توسیط . . .

اون بشنجی باب

{ عین قافیه سی }

« قافیه مجسمه »

خیره بنل ایتمالکی وارث ایچون سن ایته جمع
ایله کندک انخری تنور ایچون سن همچون شمع

بلع	بیع	جمع
خلع	دمع	ذرع

رفع	سبع	سجع
سمع	شمع	فرع
قلع	قع	لمع
منع	تزع	.

اولنجه دار آدم غایت اوسع
 اولور انظار اغیاره او مطمع
 اوسع اصبع برقع
 مجمع مدفع مطلع
 مطمع مقطوع
 تکبر خانه سندن جیق او برده طومنه بر موقع
 تواضع دارینی دلم ابدک سن کندیکه موضع
 مبدع مرجع مقع
 موجع موضع موقع
 چایش هر عالم زبرا فلر ابتدیکه تنوع
 لیدر قدرک سنک طالده اول رتبه ترغ
 تجمع ترغ تشیع
 تصنع تضرع تلمع
 تمنع تنوع توجع
 توقع
 موافق اولیوب معنابه - وز اولسه - مبع
 نه حاصل اوله - و اولردن ولو اولسون مرصع
 مرتب مرتب مرتب
 مسج مشع مصنع
 ملمع
 اولوق ایسترسه که اگر اسرار علمه مطلع
 اهل فضلک مجلسنده دائما اول مستمع
 مجتمع مخترع مرتفع
 مستمع مطلع ملتعم

متمع منقطع منتفع
 مندفع منقطع
 قافیه مروفه
 ردف الی
 ملائم سوزله - هی ایت خصمکی سن ایله اقتناع
 اگر اولمزه زره ایت انک ابصارین اطعام
 ابداع اتباع اجتماع
 ارجاع ارضاع اسماع
 اشباع اضلاع اطعام
 اقتاع ذراع مصراع
 اولسه رکازک اگر انجم ایجابی صداع
 ترک ایت اول کاری اگر ممکنه سن ایتجه زراع
 ذراع رضاع سماع
 شجاع شعاع صداع
 ضیاع قلاع متاع
 مطاع نزاع وداع
 لطف ایله بیچاره نیک ایت عرضخالک استماع
 کاری ترویجه - هی ایله سن ایتجه امتناع
 اتباع اتساع اجتماع
 اختراع ارتضاع استماع
 اطلاع التماع امتناع
 اندفاع انقطاع

ردف واوی
 حق کوروب حق نالبوب بر کاری ایلر مه کشرود
 مثلر خاطر بیجون ایتجه - سن اندن رجوع
 جموع خشوع خضوع
 دموع رجوع رکوع
 شروع شیوع طلوع
 فروع وقوع
 فراغز حق اولنجه آدمک دعوا سی نا شروع
 و کون بر دکلیان اولسه یزین اولمز او ایش مسوع
 متبوع جموع مدفوع
 صرفوع مسموع مشروع
 مصروع مصنوع مطبوع
 منقطع ممنوع مودوع
 ردف یائی
 عالی تطیبه - هی ایله همیشه اول شفیع
 طائی سوز سوله لسانه الله سن قول شفیع
 بدیع رضیع رفیع
 سریع سمیع شجیع
 شفیع شفیع مطیع
 منبع وسیع
 نافر خیر ایجون جائز دکلدن ایله تسریع
 بر بولده قیتم ییل وقتنک سن ایتجه نصیبع

تربیع ترجیع ترصیع
 ترفع تسریع تشییع
 تشجیع تشذیع تصنیع
 تضييع تقطيع تنویع
 تودیع تودیع تواقع
 قافیه مؤسسه
 اولور سه یزم اخوان ایچره بر قینلی شی صنایع
 نحری ایتک ایت تر لر سه زنه ار اوله - سن مانع
 بایع تابع جامع
 راجع ساطع سامع
 صانع ضایع طابع
 طالع قاطع لامع
 واسع نافع واقع
 چایش بر صنعت او کرن چونکه دب اهل صنایع
 باشار لر بکدن اعلاک - ب ایدر لر چون صنایع
 توابع جوامع صنایع
 صوامع مجامع مسامع
 منایع مضارع منازع
 منافع مواضع مواقع
 موانع

اوز التجی باب

{ غین قافیه سی }

• قافیه مؤسسه •

مردایسه ک اورمه شتو مکه فلوب ناسه داغ	هیچ بورله سوزله قانرا کلام سوز بی دماغ	ایاغ	داغ	چاغ	باغ
بد زبان اولمه صاقین منفور اولور سگ هیچوزاغ	تغی اولمز باقه کاعی دارینه یوز بیک چراغ	دماغ	صاغ	زاغ	زاغ
		فراغ		باغ	طاغ
		مساغ			

اوز یدنجی باب

{ قا قافیه سی }

• قافیه مجرده •

روبر وکلد کده سن خصمکله ایله عطف طرف	اخف	تحف	تاف
رنک روینده آنک هر مقصدین سن ایله کشف	ردف	سلف	شرف
الف	صدف	طرف	علف
صرف	کلف	حجف	
ظرف	ایدرسه ک بوش یره دایم تکلف		
عنف	ایدرسک عاقبت بر کون تائف		
ایله و یرمه صاقین درو صدف	تأسف	تحلف	تشریف
قدرینی بیلمز ایدر محو و تلف	تصرف	تصوف	تظرف

تعطف	تکلف	تلطف	انصاف	اعتراف	اعتساف
بر ضرب و بی کسک اولسه مزاجی منحرف			اعتکاف	اقتطاف	انحراف
چشم رحمت و شفقتک اولسون اکاهب منعطف			انکساف	انکشاف	
متصف	مختلف	معترف			
معتکف	منحرف	منخسف			
منصرف	منعطف	منکسف			

• قافیه مردفه •

• ردف الی •

طوغری سوبله جیتمه سون زینهار اغز کدن خلاق			الوف	حروف	خسوف
اختیار کذب ایدنلر چونکه اولمز لر معاف			رؤف	صفوف	صنوف
خلاف	زحاف	زقاف	ضیوف	ظروف	کسوف
طواف	غلاف	کذاف	کسوف	مخوف	وقوف
کفاف	مطاف	معاف			
اولورسه ذکر و فکرک هر دم انصاف					
سکا حقندن کلور بیک درلو الطاف					
اجلاف	اخلاف	اسراف			
اسعاف	اسلاف	اشراف			
اصناف	اطراف	اعراف			
اکناف	الطاق	انصاف			
اوصاف	خطاف	خصاف			
شفاق	صراف				

• ردف یائی •

اولینجه برکشی ثابت عقیف			حریف	ردیف	شریف
اوجه اولمز قومی پینده شریف			ضعیف	ظریف	عقیف
کیم گدوموا ایلریمیزین ایدر هب اعتراف					
مدعیلن جوق ایدر ائمار علی اقتطاف					

کشف	لطیف	منیف
نجیف	نظیف	.
کوج ایشاری	سمیکله سن ایله تخفیف	
سکا خوش گلیانی	غیرویه ایتمه تکلیف	
تالیف	تحریر	تخفیف
تخلیف	تخویر	تردیف
تریف	تشریف	تصریف
تصدیف	تضعیف	تعریف
تکلیف	تنصیف	تنظیف
توصیف	توظیف	توقیف

اون سکزنجی باب

{ قاف قافیه سی }

قافیه مجردة

او کونه مالکه سن او ایله جوق جوق	عشق	عوق	عرق
بوکا عالم دیشور بونده نلر یوق	فرق	.	.
اوق جوق جوق	ایله سن تاریخ ایله هر شب توغل تاشفق		
طوق بوق	کو-تر مرآت و شانی بی چونکه ماسبق		
هب برادر بنی آدم آرمز غرب و شرق	أحق	رمق	سبق
جمله-بن-بیان طوت کو-ترمه سن انلزده فرق	شفق	طبق	صرف
حرق	فرق	نق	ورق

زده کزسه نیسه قور تلمز البته قاجاق	سنی مسعود ایدن آدم لره یا هو الحاق	
بند ایدر پان انک بر کون بو عالمده طوزاق	احراق	احداق
آیاق	اشراق	ارزاق
بوناق	اطباق	آشواق
سجاق	اصراق	اطواق
طوزاق	الصاق	اغلاق
قاجاق	ترباق	انطاق
قوشاق	رزاق	خناق
یقاق	مشتاق	عشاق
قدر ایسه تفکرینه فکر احق	مصداق	میناق
ایده من حکمت اشیا بی تفرس مطلق		
احق	ایله دلار محبت اوله جدی اتفاق	ایرق
بارمق	ظاهر آ ایرله لرده معنا اولمز افتراق	رونق
مشتق	اتفاق	ملحق
مطلق	اشتقاق	منشق
	التصاق	منطق
	اغلاق	

تمشقی ایله سن تحصیله کو-تر جوق تشوق
سکا آسان اولور راهی ایدر فیضی تعاق
تخرق

تمحق	تخلق
تشوق	تصدق
تعلق	تفرق

قافیه مردفه

ردف النی

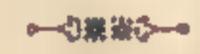
جالیشیره سهك ایدر البته جناب خلاق

ردف واوی

یک مجربدر بو طلمده اولور مرد خلو	بروق	خلوق
هر جهته مؤمن هر حاله شایان وثوق	لحوق	لصوق
	ونوق	
	عروق	نطوق

غنا و برمن سکا مال اولمز البت مال مسروق
 یاخر سز لر جالار یا خود اولور خانه کله محروق
 محروق مخلوق مسزوق
 مسوق مسروق مسبوق
 معنوق معشوق مفروق
 مفروق ملصوق منطوق
 موثوق . . .
 « ردف یائی »
 یولده لازمدر اگرچه بر رفیق
 لازم اما اول رفیق اولسون شفیق
 حریق دقیق رصیق
 رهیق رفیق رفیق
 شفیق شفیق طریق
 عتیق عتیق عمیق
 غریق فریق وفیق
 ایدر سه نه فضلی عرفاتی بر عارفک تصدیق
 او عارفدن رموز حکمتی سن طور مه ایت تحقیق
 تحقیق تدقیق ترفیق
 تشویق تصدیق تطبیق

تطبیق تعلیق تعمیق
 تعویق تفریق تلفیق
 تنسیق تمیق توثیق
 توفیق صدیق .
 « قافیه مؤسسه »
 سن اگر جمله امور کده اولور سه ک صادق
 سنی - - - - - - - - - - - - - - - - -
 حاذق خالق زاهق
 سائق سابق سارق
 صادق طارق عاشق
 فائق فارق فاق
 لاحق ناطق نامق
 وامق . . .
 موافق ماندیفک بارک ظهور ایت - - - - - منافق
 انکله طور مه سن ابه همان قطع عسلائق
 خوارق شقائق علائق
 سراهق مشارق مطابق
 معانق مفارق ملاصق
 مناطق منافق موافق

اون طقوز نجی باب

{ کاف قافیه سی }

قافیه مجرده

چکله مشترک لر قالمش اولسه ک ایشده سن تک
 محققدر - - - - - کا آندن مشرت کل الک چک
 اک بک تک
 چک دک سک
 شک فک
 قال و حانندن سکا دشمن ا کرو بر مر سه رنک
 رنک رویندن آنک مقصود بنی - - - - - ابه درک
 اشک برک ترک
 تنک جنک درک
 دلاک دنک رنک
 ژنک سبک سنک
 مرک نوک .
 رزقکی تحصیل ایچون - - - - - سی ابه سن صرف ایت امک
 چونکه دریلر بی - - - - - له عاطلره و بر من - - - - - تک
 اتک الک امک
 بیک ینک بنک
 ییلک تفک جورک
 چیلک چیچک دوشک
 دبرک سمک شبک
 فلاک کلک کورک

کوچک کبک ملک
 نمک یمک
 دوام ایلر قوشار سه کارینه بر صاحب مساک
 ایدر تحصیل مقصد اول کنی - - - - - مود او اولر لاشک
 اکک زبرک شمشک
 کودک گودک محرک
 مملک منمک لاشک
 غم دنیا ایله کل اوله دل تنک
 فرخناک اول کدرله ایله آهنک
 اورنک آهنک دلتک
 فرهنک تبرک
 قافیه مردفه
 ردف الی
 نفس اردنجه کیدن بی خوف و پاک
 دامن ناهوسنی ایلر اوچاک
 پاک پاک چاک
 خاک ناک
 مکانی اولسه شاید مقبلک انلاک
 فلاک چکمز آنی بر کون ایدر اهلاک

اتراك ادراك اشراك

افلاك املاك املاك

اهلاك جالاک فحاک

مواك نمناك

نی ادبیر سلکنه هر کیم ایدر سه انهماك

آنرک هر حاله نی شبه ایلر اشتراک

اشتراک الهلاك انفکاک

انهماك

ردف واوی

چایش کیم طو تدیفک بول اولسون عالده مشکوک

که ایصال ایلر سمث نجمانه راه متروک

مبروک متروک محکوک

ملوک مشکوک مملوک

یکر منجی باب

لام قافیه سی

قافیه مجرده

طالعک بارددم ایدوب قرصت سکا کرویره ال هب کوزل سو بلر ایسه نه ایلرک البت جلب دل

منتقم اوله چایش دنیایی تطیب ابله کل ماری سوراخندن اخراج ایلشدن طاتلی دن

ال ایل تل

چل حل کل

ایل بیل دل

ذیل ذیل کل

ظیل غل کل

هضم اقبال ایت صقین سن ایلله تطویل ذیل

افتقا ایت اتر عدله سمث جوره ایتجه میل

اصل بذل بهل

جهل جیل حول

زیل رمل سهل

طلبل عدل عقل

قتل لمل لیل

میل نجل نخل

نسل نمل نعل

سکا بر فائده ویرمنز آ کوزم طول امل

کلیر البته بولور هر نه ایسه حکم ازل

اجل ازل اقل

امل بذل اصل

بفل نمل نجل

جدل جل جل

حجل خلل رچل

مئل محل ملل

مثلدر بو یدر لر سو یلمش اول

بیورایش تاسکا پند ایلسون تبیل

اقل اجل اجهل

احول ارزل اسفل

اسهل اطول اکمل

اول تبیل جدول

صیقل

بجمل

مخمل

مختل

مدخلی

مدرسل

معتل

مفعل

مفصل

مقتل

منحل

منزل

مهمل

صاقین کومترمه سن بر امر مشروعه تعملل
مصنع عنک زبرا ایدر جده تبیل

تبدل

تحول

تذلل

تسال

تطول

تعملل

توسل

امور مملکت کاملره اولسه محول
اولور البته دولت ایشلری غایت مکمل

مدلل

موجل

مصیقل

مطول

موجل

مطل

مفضل

موجل

مکمل

موجل

اوله ای دانا مداهش حق سو یله قاله لال
امر معروف نمی منکر ابله سن اول خیره دال

آل

بال

حال

دال

سال

شال

عال

فال

قال

لال

مال

مال

ایله تحصیل ادب اول سن همیشه خوش خصال
 چونکه کالای ایدر احسن زین رجال
 بلال تلال جبال
 جدال چقال جلال
 جمال رحبال خصال
 خالار خیال رجال
 ذلال سؤال شمال
 ظلال عیال غزال
 قان کلال کمال
 لیل مجال محال
 مقال مالال مال
 موال نعال نوال
 نهال وبال
 کونش آسا فروزاندر بو احوال
 ایدر من واذا احسانی ابطال
 اجمال ابدال ابطال
 انقال اجلال اجال
 اخیال احوال اخلال
 ادخال اذلال اذبال
 ارسال ازلال اسمال
 اشغال اشکال اشکال
 اضلال اطفال اعلال
 اعمال اغفال اغلال

اقوال امیال ایصال
 اجمال انزال ابطال
 اجمال جمال جمال
 جمال خالخال دلال
 دنبال رمال سیال
 شبال غمال فعال
 شمخال متقال منوال
 میال
 رأی خودکله تملز شبیه ایتمه اشتغال
 ایله ریاب کاله هر ایشکده امتثال
 ابتدال اتصال احتمال
 اختلال ارتحال اشتغال
 اشمال اعتدال اعتزال
 اعتلال امتثال انتقال
 انزال انفصال انفعال
 برکال
 امورنده صاقین سن ایتمه استمجال
 عجولی چونکه شیطان ایلمه استقبال
 استبدال استقال استحصال
 استجلال استدلال استمجال
 استقبال استقلال

ردف واوی

طوغری یولدن ایلمه زنه ار عدول
 باب حقدن غیرویه ایتمه دخول

اکول تبول جهول
 حصول حلول حمول
 خیول دخول ذهول
 رسول شمول عدول
 فصول فحول قبول
 مئول ملول

دوشورده سوله چونکه سوزلرک اواز ایسه معلول
 سکا احمق دینون مکره اولورسک سنده نام قبول

مبذول مجهول محصول
 محلول محمول مخذول
 مدلول مرسول مسلول
 مشغول مشمول معزول
 معقول معمول مفعول
 مقبول مقتول متزول
 موصول

ردف یائی

سکا کبر ایلیانه کتیه صاقن اوله خلیل
 منکبر لر اولور چونکه نهایتده ذلیل

بخیل تقیل جزیل
 جایل جمیل جمیل
 خلیل دخیل دلیل
 ذلیل ذلیل زلیل
 سیل سفیل علیل
 قیل قیل قلیل
 وکیل

چالیش کد بئینکله معاشک ایله تحصیل
 ایدرسک مکره دامن ناپاکی تقیل

تاویل تجیل تبدیل
 تجهیل تحصیل تحمیل
 تحویل تحلیل تخمیل
 ترزیل تسهیل تسویل
 تشکیل تعلویل تعجیل
 تعلیل تفصیل تفضیل
 تقیل تقلیل تمیل
 توکیل تهلیل

قافیه موسسه

چانیشدر اوغلکی تحصیله بونده اوله غافل
 سکا لغت او قور زبرا قایر سه مکره جاهل

جاهل	حامل	سائل	تکاسل	تمایل	تناسل
شامل	صائل	عافل	جهاندر بو دکل بر آدمه اخر مشاکل		
عامل	فافل	فافل	کیبی قاصر کیبی کامل اولور مثل افامل		
قائل	قائل	کابل	ارازل	اسافل	امائل
کامل	کاهل	مائل	امامل	اوائل	رسائل
ناقل	واصل	.	شماثل	عوامل	غوائل
			فواصل	قبائل	محافل
			مشاکل	معادل	مقابل
تجاهل	تساهل	تساکل	مائل	نوافل	هیاکل
تطاول	تفافل	تقابل			

مضرب بر شی صور اولر سه آکا کوستر تجمیاهل ولو تصبیق ایدر لر سه به کوستر تفافل

یکرمی برنجی باب

{ میم قافیه سی }

• قافیه مجرده •

عبب فاحشدر مذمت کیسه بی ایته دم داغما خوش سوله دم باینده اسلا آچه فر

آم	جم	دم	بزم	جزم	حلم
ذم	حکم	شم	حزم	خضم	خشم
فم	کرم	کرم	رحم	رزم	رسم
م	هم	یم	رغم	سهم	شتم

باشلیورکن برایشه جدا آکا سن ابه عزم برده حازم اول همیشه کوستر اول کار کده حزم

شحم	شرم	عزم	سرم	شیم	میرم
علم	فحم	فهم	مهم	محرّم	مرهم
کرم	لحم	لوم	مقدم	بلم	منضم
نجم	نرم	وهم	همدم	.	.

اومه احسان ایندی کک آدمین اسلا برکرم بوق تشکرایت اکر جکر ایسه ک آندن الم

حقیقت جهل ایله اولمز تفهم انی ادراکک لازمدر تعلم

ارم	آم	اصم	تیم	تجم	ترم
اعم	الم	أم	نظم	تعلم	تعلم
آهم	حرم	حکم	تفهم	تکلم	تنم
خدم	خشم	درم	توزم	تیم	.

طوتان عاجزلرک کارین مقدم اولور هر یرده البه مکرم

رقم	سقم	عدم	مترجم	مجم	محرّم
قدم	قدم	کرم	مرفم	ملم	مصم
نم	نم	ورم	معظم	معلم	مفخم
هم	.	.	مقدم	مکرم	.

الم ودرده محبک بوله مزسه مرهم ایته اول عاجزی اسرار دله سن محرم

ایسم	ادهم	اسلم	اولق ایترسه ک اکر ناس ایچنده محترم
اعلم	اقدم	اقوم	نفع خلفه خدمت ابه دائما ای محترم
اکرم	انم	حرم	محترم
درهم	رسم	زرم	مقتم

د قافیه مردفه

ترك ایدم دیرسه ك جهانہ نيك نام
خوش اثر بر اقلقه قيل جهد نام

بام	تام	جام
خام	دام	رام
سام	شام	عام
قام	نام	.

اهل كبره مقترن اوله سابقین و برمه سلام
اجتناب ایت داتا خودین ایله ایته كلام

انام	بکام	پیام
حرام	خرام	خیام
دوام	ذکام	زمام
سلام	عوام	غرام
قوام	قیام	کلام
مرام	مشام	مقام
نام	هَام	.

جای شوب ایلر ایه ذخیر ایشه دائم اقدام
ایریشور عون خدا ایلر اوکاری اتام

ابرام	اتام	اتام
-------	------	------

اجرام	اجسام	احرام
احکام	ادغام	آرام
اسقام	اسلام	آسپام
اصنام	أعدام	اعضام
اغنام	انہام	اقدام
اقدام	اقسام	اقلام
اقوام	اکرام	الزام
الہام	انجام	انعام
اوہام	ایام	بدنام
حام	ذمام	رسام
سرسام	گم نام	تمام
وہام	.	.

خیر ایشہ هر کیم ایدر سه اهتمام
عون حق ایلر او کاره انضمام

ابتسام	اتام	اتہام
احترام	اختتام	اختام
ارتام	اغتام	اقتحام
النیام	انتظام	انتقام
انجام	انضمام	انقسام
انہزام	اهتمام	تلخکام

دوشسه بر کارك اکر ایلسه ده التزام
کینه نامرده سابقین ایلمه سن استرحام
استحمام استحکام استخدام
استرحام استشمام استعمال
استفهام استلزام

مظلوم	ممدوم	معصوم
معلوم	مقوم	مفهوم
مقوم	مکتوم	منظوم
موهوم	موسوم	.

د ردف واوی

اولسون ویرسه ك اکر دلده عموم
سویلمه ایش یایمه اصلا بی لزوم

رجوم	رسوم	سوم
ظلوم	عموم	غوم
قدوم	کتوم	لوم
نجوم	هجوم	هوم

یتیمك حقی ویر ایتمه محروم
اولور زیرا سکا هر لقمه زقوم

حلقوم	زقوم	قیوم
کلتوم	عجزوم	محروم
مخکوم	عموم	مختوم
مخدوم	مزوم	مرحوم
مرسوم	مرفوم	مسموم

د ردف یائی

اطف ایله اعداته غالب کبیرا کثر حلیم
او کجه لین سوزله دعوت ابدی فرعونی کلیم

الیم	بیم	جیم
ججیم	حکیم	حلیم
رحیم	رمیم	زمیم
سقیم	سليم	صمیم
عذیم	عظیم	علیم
عقیم	عمیم	فهمیم
قدیم	قومیم	کریم
کلیم	قیم	نسیم
نعیم	وخیم	وسیم
یتیم	.	.

عاجزك کارینی هر بر ایتسه ایله تقدیم
جالیش ایت خانه ویرانه بی دائم ترقیم

تحمیم	تحمیم	تحمیم
تحمیم	تحمیم	تحمیم
ترقیم	ترمیم	تسلیم
تسمیم	تعظیم	تعلیم
تعمیم	تفهیم	تقدیم
تقسیم	تقومیم	تکرمیم
تلیم	تنظیم	توسیم

خدانك وارلنی هرشیده . قائم		
او وار لقدر ایدن اشیا بی داتم		
جازم	حازم	حاکم
داتم	راحم	راسم
راقم	سالم	شام
سارم	ظالم	عالم
مازم	ظالم	قائم
کاتم	نام	.

کولر بوزله چالیش اول جمله طالمه سالم
اولورورنجیده دل زیر اولان غیره مخاصم

ذماتم	جراتم	خواتم
ضماتم	علائم	غنائم
قواتم	مراحم	مراحم
مخاصم	مزاحم	مسالم
مظالم	مکارم	ملازم
مناظم	مواسم	.

• قافیه مؤسسه •
اگر ظلم ایتدی بک طوغریسه آدم
بیلر اما انی خلاق عالم
آدم عالم بادم = اصلی بادم
ماتم . .

یکرمی ایکنجی باب

{ فن قافیه سی }

• قافیه مجردة •

قن	کن	بن
لکن	عن	ویرن
وطن	ین	.

اولاق ایسترسه ک اگر آسوده فن		
التفات ایجه حرام افعاله سن		
بن	نن	زن
سن	شن	ظن
فن	.	.

اگر ایسترایسه ک اولسون خیالک خانه سی کلشن
ضمیرک نور علم و معرفتله ابله سن روشن

دکله جوق جوق سو یله بک از جوق تکه لی مرد حسن
سبع ایچون بر بخت قولاق وار نطق ایچون تله برده سن

احسن	اهون	ایمن
خرمن	روشن	رهزن
سوسن	مأمن	محزن
کلخن	کلشن	مکن
معدن	نی زن	.

آسن	اکن	امن
بیتن	بدن	بزن
حزن	حسن	دینکن
دلن	دهن	دقن
رسن	زغن	زمن
سغن	سرن	عدن

یکن اول هر ایشکده هر کسه کوستر نمکن
که بی رغبت اولور دنیاده هب اهل نلون

تین	تحصن	تسن
-----	------	-----

تفن	تعمن	تلون
تمدن	تمکن	توطن
تیقن	.	.

قافیه مردفه.

ردف الی.

آن	بان	جان
خان	شان	کان
نان	.	.

نفس قید بنده چک ویرمه امان
هرنه ایسترسه خلافتن طوت همان

اذان	امان	جان
جوان	جهان	جیان
دخان	زیان	زمان
زیان	عتان	فتان
فتان	قران	کسان
کان	مکان	میان
نشان	نهان	وزان

هان
اولورسه خانه درویشه مهمان
کمال شمسه ایرمز زره نقصان

ابدان	اتقان	اتیان
اتمان	اجفان	احزان
احسان	اخوان	ادمان
اذعان	اذهان	ارکان
ازمان	اسکان	انسان
اعلان	اعیان	اغصان
اقشان	افغان	اقران
اکوان	الحان	امان
امکان	انسان	اوزان
ایقان	ایوان	برهان
بستان	بنیان	بهتان
بنهان	بویان	بیجان
تیمان	ترسان	جویان
جسبان	چوکان	حرمان
حسان	حیران	حذلان
حسبان	خندان	درمان
دستان	دندان	دوران
دهقان	دیوان	رجحان

یاد ایدرسک نامی غیره ایدرسه که امتحان
صدقی تصدیق ایدرسک اولزمان ای مهربان
ارغوان استخوان اقتران
امتحان امتان پهلوان
ترجان ترزبان توآمان
خواجهکان درمیان دودمان
دیدهبان زغفران سرکران
شادمان شایکان عارفان
طالبان عنقوان کاربان
کپکشان گلستان ماکیان
مستیان مستعان مسلمان
مهربان نادران ناکهان
نوجوان همزبان .

ردف واوی .

جاهل و بی مایه به اهل فنون
دائما غالب کلیر قالمز زبون

چنون	درون	دیون
زبون	ستون	شنون
ظنون	عیون	فنون

رخشان رضوان رهبان
سبحان سکان سلطان
سوزان سیران شجعیان
شکران طغیان طوقان
طیران عثمان عدوان
صرفان صربان عطشان
عمان عنوان غفران
غلطان غلمان قتان
فقدان قرآن قربان
قطران گریان کفران
صرغان مزکان منان
مهمان میدان نیان
نقصان نیران هجران
یزدان .

سویور فافل اولان وقتی ایدنجه کندان
آنی بیلزکه ایدر عمری سو آما جریان

جولان	جریان	خلیجان
دوران	غیتان	غلیان
گذران	نظران	هذیان

قرون	منون	منصون
نمون	.	.
بکا قانلر ایچردی طاس کردون		
انکیچون اولدی چشم پر خون		
افزون	افسون	بیرون
پر خون	شعرون	کردون
کیمیون	لیمون	عجیون
محزون	مدغون	مرهون
مسکون	مستون	مشحون
مضمون	مظمون	مظنون
مفیون	مفتون	ملمون
منون	موزون	میمون
وارلون	.	.
ردف یائی		
مجتهد لر دن التمشدر کوزم ایجات دین		
اصقا دار یانه یوقدر بویولده آن واین		
این	یین	جین
دین	طین	کین

دشمنک اولسه نکانی داغمازیر زمین		
احتیاطی قویمه الدن اولسه مکر ندن امین		
امین	این	بنین
جین	جنین	چنین
حزین	حشین	رهین
زمین	سمین	طنین
فطین	قرین	گزین
مین	مکین	متین
همین	یین	.
غضبه فایب اولوب هر کیم ایدرسه تسکین		
کله جک نخرن ایدر غصنی البت تأمین		
بدین	تأمین	یتین
تحسین	ترصین	ترقین
ترهین	تسخین	تسکین
تضمین	تعمین	تکفین
تکون	تلمین	تلقین
تلوت	تلیین	تمرین
تمکین	تسویین	توطین
تهوت	تزرین	تخشکین
تمکین	تسکین	مشکین
تخرش	.	.

قیدیلر محکم بودینی سالفین	تابان	تالان	جانان
رحمة الله علیهم اجمعین	خاقان	خانان	دامان
اجمیع اربعین آستین	سامان	شادان	شاهان
آفرین انکین آهنین	شایان	ساقان	ماران
جانشین	ماهان	نادان	نازان
. قافیه مؤسسه .			
جوارکده اکر بن خان آدم اولسه ساکن			
سافین اندن مضرت بخش اولورزیر او خان			
خان	خازن	ساکن	
ضامن	کائن	کامن	
قولایدن ایلمک معصومی نالان			
جالیش ایت مرد ایسه ک مظلومی شادان			
آسان	آوان	باران	

تابان	تالان	جانان
خاقان	خانان	دامان
سامان	شادان	شاهان
شایان	ساقان	ماران
ماهان	نادان	نازان
نالان	.	.
حقیقت زده کوه ترسه یوزین اولسه نمایان		
اوزافدن باقه سعی ایلد اوجا به اول شتایان		
بیابان	چراغان	خراسان
شتابان	صفاهان	ضالان
قراوان	گدایان	نمایان
هراسان	.	.

یکرمی اوچنجی باب

{ واو قافیه سی }

کار بکه بکجه مارل جان و کوکلدن چوقجه - و
تاکه کوسترین سکا اول کار نفیس نوبنو

او جو سو
شو نو

جده سی ایت اولسون کارنده حشو
آدمی برباد ایدر چون لهو و لغو

حشو ولو سرو
صحو صفو عزو
عفو فرو لغو

دهر کافبالی توجه ایلسه کوستر سه رو
نکبت کوستر ملدن سن ایب خلاصی جستو جو

بر بو جو

نسبت تلخ اولور اما که سودی چوق اولور یا هر
خلاص ایله مریشی دفعه بد تلخ اولان دارد

آهو بارو بازو
بانو بالو جادو
دارو زانو یا هو

رفیقندن آزار آدم رفیقندن آیر خو
رفیقک اولسون سی ایتمنک بد خو ربدکو

آبرو بدخو بدرو
بدکو پہلو تنسو
شیو کیو مر جو

ملو

یکرمی دردنجی باب

{ ها قافیه سی }

قافیه مردفه

ردف الی

ردف یائی

جوردهر که مقتضایه کیدر سه مال و جاه
دامن صبره بایش بیهوده ایتمه آه و واه

آه جاه خواه
راه شاه ماه
واه

جزم ایدر سه نه افترایه او غرامش بری کنشاه
ساید لطفک چالیش اولسون او مظلومه پناه

پناه تناه سیاه

کلاه کناه میاه

نکاه

دقت ایت ای نور دیده مدام اقل سفیه
تزدار باب طبیعتده اولور غایت کریه

سفیه شبیه فقیه
کریه نیه تزیه
وجه

قافیه مقیده

ویره مزرتیه سکا ساده سار قله جبه
هتر و علم و فضیلتده در رتبه

پنه	توبه	تقبه
چه	جذبہ	چه
خطبه	رتبه	شعبه
ضربه	تقبه	قربه
نخبه	.	.

ماقلان اولجه ایشلر بونی چوقی نخبه
محو واضعلالی موجبدر کوزم چوقی دبدبه

نخبه	دبدبه	کوکبه
مشربه	مشربه	مصطبه
ملبه	منقبه	موهبه

کیجه	کوندز	چالیشنبجه	طلبه
ایدر	استادینه	آنلر	غلبه
طلبه	عربه	نصبه	
غلبه	قصبه	کتبه	

اولورسه کارریکک اکیلی اخر کار بسته
چالیش آل اولاسنده او اخر کاری دسته

بسته	خسته	دسته
سکته	رشته	شسته
کشته	مشته	نکته

حسودک فکری دلتم کاریکی اینلاهی یوسته
انکچون ویرمه دلو اهلکن اول مخصوص سرشت
آهسته بایسته پیوسته
دلایسته سررشته شایسته
نارفته نورسته وابسته

برخانه ده جمع اولسه اگر چه ایکی زوجه
واسعه ده اول خانه کلور اهلکن طارجه

زوجه	طارجه	غنججه
قرجه	فتجه	موجه

ایدر عالمده اکثر اهل جنجه
فغان وناله ویک درلو نوحه

جنجه	دوچه	رشحه
سبجه	شرحه	صفحه
صیجه	فتجه	لمحه
لوحه	نوحه	تفحه

ایدرسه که برایشی در عهده سن ای نور دیده
جالیدن صافین سی ایله سن ایجاز وعده

برده	بلده	بنده
پرده	خنده	دبده
زبره	زرده	سجده
عقدہ	عهده	مردہ

مژده	معهده	وعده	آبره	بهره	تیره
اولانلر نعمت عرفان ایله دلایر و پرورده			چهره	حجره	چوره
لشیه عرض حاجتدن اولور وارسته هر رده			چهره	صفره	خبره
آسوده پرورده پزمرده			دره	زره	زمره
خر بندہ رنجیده سر کرده			زهره	سدره	صره
سنجیده فرسوده مسوده			عثره	عمره	غمره
نادیده			قطره	کره	مره
صافین کوسنر مه حاجت اهلنه بدرو و بدچهره			مهده	نکره	.
کور رسک مثلنی زبرا زمانده نجه کره					

اشبوها قافیسی بوندن اول کچن باجمله قوافی مجردہ عربیه تک
مؤنث حالریله وصل وشایگان طرزنده لزومی قدر توسیع اوله
بیله جکندن بو قدر جکله اکتفا اولندیکی کبی یا قافیه سیده بر طاقی
الف مدوده حالده کی یالردن و باقیلری قوافی مجردہ تک آخر لرینه
بای نسبت و ضمیر علاوه سندن عبارت اولدیغندن بشقه جه تحریرینه
لزوم کورلمدی .

(قصاب مطبعه)

تذریعاً علی الایضاح

(اوزن تنجیمی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیہ. اقسام شعر. اصول تخریر. اصول کتب و خطابت. اصول تنقید [کی فنلری حاوی اوزن کتاب اصلی الیہ ترجمہ لرون مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبارتند.

بدنجی کتاب

اقتسام شعر

محرری

ارکان عربیہ قائمہ لرون مناسق

محمد رفعت

معارف نظارت ملیہ سنک، فرعتید طبع اول نمبر

تذریعاً علی الایضاح

(قصبار) مطبعہ سی - باب عالی ہارہ سنہ نومبر ۲۵

صاحب و نامری: کتابی قصبار

۱۳۰۸

ان من الشعر الحكمة

مجامع الادب

اوجنچی کتاب

اقسام شعر

اقسام شعر

۳۸ - شعر ببتارك عددیه مقصد افاده و موضوع كلامه كوره
بيت رباعی، قطعه، غزل، قصیده، مثنوی، مسطه نامریله اساساً
بدی نوع اولوب بونلر كدخی انواعی اولدیفندن بوجه آتی هر بری
نوعری وامله متخبلریله برابر ذكر اولنورلر :

۳۹ - بیت : ایکی مصرعدن مرکب اولان كلام موزوندرکه
مصرعلر بیئنده یا قافیه بولنور یا بولنمز، اگر قافیه بولنمزسه اگاه بیت
خصی، دیرلر فهیم قدیمك :

سبب رفعت اولورغم به افتاده ایسهك
ربنا تا که خراب اولیه معمور اولمز
بینه اسعد بغدادینك :

سنبل زلفی یارك نه كوزل دسته لرك
قوت بیچه اقباله ای شاه حسد

یتی و باقینك : نادان الندن الله اگر ایرسه دستك
شهباز آشیانه دولت بدأ بید
یتی وامرینك : کهسار بیستونده کوروب لاله صاندیفك
قرهاد قانلر ایچدیکی خونین پیاله در

یتقی و راغب پاشانک :

بی وجود اولق کبی یوقدر جهانک راحتی
کورکه سیمرغک نه دای وار نه ده سیادی وار

یتقی کبی .

اگر مصر عار بینده قافیه بولنورسه ایکی اسمله یاد اولنور .

برنجیسی - بیتک آلت واوست طرفنده بشقه بریت بولنمقدرکه
بوکا (مفرد) دیرلر .

راغب پاشانک : بی بر کره طوقونسهک تله ساز درونک

بیک درلور نوازشله دوزلمز بوزولنجه

کذا : بیتن کلار دکلدن خاک قبری اوزره فرهادک

آچلمش جانب شیرینه روزنلر مزارنده

عارفینک : بیکانه لر محبتی بیلمز کنساردن

کرداب بحر عشقی صورک آشنانه لره

شریفک : علاقه بر اولیجق دللر اتحاد ایلر

دیلدر اکا تار یکانه تسبیح

سامینک : ویر من بنای فقره خلل جوش حادثات

غریق ایده من کینه خسی صد هزار موج

بیتیه نایینک : صبحه دک اولمز سه سوزان نوله قندیل منار

کسه نک صبحه چراغینی چیقارماز روزگار

یتقی و سنبلزاده وهینک :

ارادچه دل پر جوشده معنا بولنور

قعر دریاده نیجه کوهر یکتا بولنور

یتقی و حشمتک : تواسنج صریر اولدچه بوباب هایبون فر

قدم شاه دوران شوقه افلاک رقص ایلر

یتقی و بلیغک : خیر مایه معنای دل یاپار یوغورر

قلم دو مصرع ایله یتقی هب ایکنزطوغورر

یتقی کبی .

ایکنجیسی - برچوق اییاتی حاوی اولان شعرک اولنده ایراد

اولنان مفرددرکه بو حالده اکا مطلع دینورکه زیرده بیان اولنه جق

غزل و قصیده و امثالک ایلك بیتلری بوقیلدن اولدیفندن بوراده مثال

ایرادینه لزوم کورلمدی .

۴۰ - رباعی : ایکی بیتدن مرکب اوله رق علم عروضده تعداد

اولنان یکریمی سکز درلو وزندن بریله تنظیم قلمش شعردرکه برنجی

وایکنجی ودردنجی مصراعلرک قافیه لری متحد اولور .

نایینک : ارزاق مقدرده توقف بوقدر

تقسیم الهیده تخلف بوقدر

آرایش الفاطی ظرافت صانمه

عالمده سکوت وش نظرف بوقدر

وحشتك:

اینای زمان بر برینه رحم ایتمز
فریادکه هیچ کسه جهانده یتمز

بر سبزه نایاب محبت وار ایتمز
بو شوره کوکلرده او شمدی یتمز

ونفینك:

ای دل هله علقده بر آدم یوغیمش
وار ایسه ده اهل دله محرم یوغیمش

غم چکمه حقیقته اکر عارف اینه ک
فرض ایله که الان بنه عالم یوغیمش

ولیب اقدینك: بر کیمسه دکل سر قدردن آگاه
ماننده و معطیبه جناب الله

لازمه ده ایله کوکل ربط ایتم
لاحول ولاقوه الا بالله

نظماری کبی.

۴۱ - قطعه: مطالی اولیه رق وزن و قافیسه ده متحد بولسان
و ایکی بیتدن اون ایکی بته قدر تمید ایدیلان شعره قطعه دینور که درت
بته قدر اولانه علی الاطلاق قطعه ودها زیاده بیتاری حاوی اولانه
«قطعه» کیره، تسمیه اولنور. عزت منلانك:

وسنبلزاده وهینك: سخن غیر ایله معنایه توسلمی اولور
زاغ تقلید نم ایته ده بلبلمی اولور

وهیا نظمکه درج ایتمه خیال دکری
عاریت جامه ایله عرض تجلمی اولور

و این کمال مر حومك:

سزه بندن نصیحت اولسون کیم
غم ایرشدکجه ایتمیک فریاد

ایکی درلو ضرر مقرر در
دیدمی بوایش ایچنده بر استاد

اولا بوکه دوست غمدن اولور
تانیسا بوکه دشمن اولور شاد

رفضولینك: هر کیمک وار ایسه ذاتنده ضالالت کفری
اصطلاحات علوم ایله مسلمان اولماز

کر قره طاشی قزل قان ایله رنگین اینه ک
طبعه تغیر و یروب لعل بدخشان اولماز

ایلمه ک طوطی به تعلم ادای کلمات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

هر اوزون بوبلی شجاعت ایده بیلمز دعوی
هر آغاج کیم بوی آتار سرو خرامان اولماز

اشعاری علی الاطلاق قطعه اولوب نفینك:

بنم اول نفی، روشن دل و صافی کومر
فیض آلور جام صفا مشرب بی باکدن

آسمان همت اومار کوکبه طبعمدن
عقل کل درس او قور اندیشه ادراکدن

همم هیچه صایار کنج تمنای ولی
غم دنیا به دکشم بنه امساکدن

فیض حق برق اورر آینه اندیشه مدن

چشم جان روشن اولور مشرق ادر اکدن

دور ایدر شش جهتی هم بنه مرکز ده مقیم

چوق دکدر بو تجسس دل جلاکدن

کعبه معنی به بر بولدن ایلندی بنی کیم

قدسیان سرمه چکر کرده پاکدن

عالم معنی بم آزاده قضا حکمنده

کیمه رنجیده دکل کردش افلاکدن

قلزم معرقم جیب و کنارم پر در

ساحلم پاکدر آرایش خاشاکدن

بن بو حالته تنزلی ایدردم شعره

نیلم قورنیهلم طبع هوسناکدن

بو هوس بویله فالور سه دل و طبع منده اکر

ایشیدلر سه سوزم سینه صد چاکدن

بن اولور سه مینه آشفته اولور خلق جهان

حسن تعبیر زبان چمن خاکدن

شعر لطیفی « قطعه کیره » اولدینی کبی باقینک :

ای شهنشاه کرم کتر و دانش پرور

سایه لطف خدا بر تو انوار ازل

خواجه روی زمین بادشه دور زمان

خسرو جم عظمت داور جمشید محل

کف دست کرمک ابر بهار احسان

نم جو دکله تر و نازه کلستان امل

خاک پایکله اولور چشم جهان بین روشن

کرد راهکله بولور آینه جان صیقل

ایلدنی کشف ایله اظهار کرامت کرمک

ایتدی مشکلیریز خواجه احسانک حل

کیمه کیم رهبر اوله بدرقه احسانک

یولنه قارشو طوتار شمع هدایت مشعل

کرچه کاملره عالمده نهایت یوقدر

منت اللهم منی جمله دن ایش اکل

درکه حقه نیاز ایلیلم ای باقی

جمله دن دولت سلطانه دتادر افضل

نته کیم لوح زر افشانه چرخک چکله

صبحدم شمشعه مهردن التون جدول

اوله وصفکله مزین صفحات ایام

طوله مدحکله کتبخانه ادیان و ملل

فارس مملکت دولت و اقبالک اوله

مالک الملک خداوند جهان عزوجل

مدحیه سیدخی قطعه کیره نوعندندر .

۴۲ - غزل : مطلع صاحبی اوله رق وزن و قافیه ده متحد بش

یتدن اون ایکی بیته قدر ایراد اولنان و اکثریتله ضرایماته واکا مناسب

شوق آور حاللری تصویره حصر ایدیلان شعره غزل اطلاق اولنور .

قطنت مرحومه نك:

اولده دلار ربوده غمزه جادوسنه
دشت حنك صید اولور لر شیرلر آهوسنه

رنك و بوده زلف جابانه مشابه اولسه

کیم باقار کلزار دهرک سنبل و شبوسنه

صد هزاران قته مفتون برنگاه شوخته

بیک دل هاروت بته هرخم کیسوسنه

چله سختن چکر مردم کان ابرولرک

آفرین ارباب عشقک قوت بازوسنه

جسمی خاک ایت اول سهی قدک یولنده فطنا

نائل اولقسه مرادک دولت پابوسنه

نظمی بش بیتلی اسعد مخاص باشانک :

دمبدم یاده کلور چشم سیه کارک اوچی

دله کویا طوقنور خنجر خونخوارک اوچی

یا قه سن دست کشا کشته قوماز عاشق زار

یدام کاندہ ایکن دامن افکارک اوچی

قیل طولاشمش قلمه دوندی زبان وصفنده

کا کل یاره طوقنمش کی کفتارک اوچی

استقامتده کرکدر روش صدق و ثبات

قدمن مرکزہ قور دورده پرکارک اوچی

بردها مرتبط سوزن تدبیر اولماز

دست افشایه کیرن رشته اسرارک اوچی

بته تیغ نکهندنی دم اورمش مخلص

خونچکان اولمه در خامه اشعارک اوچی

نهر دلاراسی التی بیتلی و فضولینک :

زهی ذاتک نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا

بحار صنعک امواج پیدا قعرنا پیدا

بلند و پست عالم شاهد فیض وجود کدر

دکل بهوده اولاق یوق ایکن ارض و سما پیدا

کمال حکمتک اظهار قدرت قیلیمه ایش

غبار تیره دن آینه کیتی نما پیدا

دمادم عکس آورمرآت عالم قهر لطفکدن

انکچون که کدورت ظاهر ایلر که صفا پیدا

کهی طوپراغه ایلر حکمتک بیک مهلقا بنهان

کهی صنمک قیلار طوپراقدن بیک مهلقا پیدا

جهان اهلک تا اسرار علمک قالمه مخفی

قیلوبدر حکمتک کفار ایچنده انیا پیدا

نشان شفقتکدر کیم اولور اظهار حمد کچون

فضولی تیره طبعندن کلام جانفزا پیدا

نیاز عاشقانه سی بدی بیتلی و باقینک

هر يك صورتی دل ایله قبول در حال
بو قالب عجیبی حکمتله یایدی صانع
مژگان موین ایله هر بر نظرده صد چاک
تیغ نگاه جانان حفاکه سیف قاطع

زر کورمک ایله مفلس ایلمی هیچ قناعت
اولمز وصاله طالب نظاره ایله قانع
هنگام شبده یاری رؤیاده کورمش عاشق
بو واقعه مطابقی آیا اولورمی واقع

هم مرده ایله احیا هم زندگانی مرده
حب نبات لبده واردها جوق منافع
بر بر لرندن اعلا مصر علم غزلده
اولورمی جمله یکسان برالده هیچ اصابع

ایله جهانده دائم نام بلینی احیا
آب حیات نظمه هیز ابدی مصارع

اون بیتلی غزل توغندندر شعرانک اکثری هر قدر اون ایکی یتی
متجاوز غزل ایراد ایتمز رسده بعضاً جوشقون طبیعتلر بو قیده اسیر
اولیهرق سائحاتی میدانه قویغجه قدر ایراد ایاتده دوام ایدر لر که
او حالده غزل مطول اولور فقط بو مطول غزلده هر صورتله فوق العاده ملک
بولمق شرطدر :

ناکی کوکل چکر سک اندوه روزکاری
فصل بهار کلدی سیر ایله لاله زاری

کلزاری ایت تماشا قیل نظرده چنزار
باق فیض لایزاله کور صنع کردکاری
فرش ایلوب زمینه بر بر نیسان اخضر
اعزاز ایدر طبیعت سلطان نو بهاری

رنک شفق دکدر هر صبح اولان نمایان
عکس آتمش ارغوانک آفانه احراری
سرتابیا مجوه طاقش سانور عروسان
ازهار ایله کورنلر اشجار مرغزاری

هر قطره آب نیسان بر چشمه ماء حیوان
کویا که جان باغشلار ذراته روح ساری
یا قطره قطره شبنم یا قطعه قطعه الماس
یا عکس مهرتابان یا نور فیض باری

کلبرک ایچینده غنچه کویا که ظاهر ایله
لوح زمرد اوزره یاقوت آب داری
باد سحر می یارب یا نفخه میحا
یا فیض قلب عارف یا موج آب جاری

غبطه اورند عشقه کیم عزم کلشن ایله
جینده شیشه می یاننده کلمذاری
برالده جام باده برالده دست جانان
ایله سحر نشیمن سحرای لاله زاری

که ناقل پیاله صدر عشه ایله عاشق
که ساقی قدحکش بیک ناز ایله نکاری

هر شیوه سنده پنهان بر طور هشرایی
هر نکته سنده مکنون بوضع دلشکاری

رخساری کل کل اولش دستنده جام لبریز
تا نافه دن دو گلش کیسوی نارماری

صد چاک پیر هنر کلیوسه چین دهنر
بریانه زهد و عفت بریانه شرمساری

بر در ضیا فاده تحقیق ایله تصور
وار و یوغی جهانک هپ امر اعتباری

غزلی شراظه تماماً موافق مطول غزلردند.

۴۳ - قصیده: مطلع صاحبی اوله رق وزن و قافیسه ده متحد
اولق اوزره غرضک ایجابنه کوره بر چوق بیتی حاوی اولان و اکثریا
مدح، ذم، تحسر، تصویر حال، افتخار کی مقاصدک بیاننه موضوع
اولان شعره قصیده دینورکه افاده اولنه جق مرامه کوره بر چوق
نوعلری اولوب اک مهملری «مناجات، نعت، مدحیه، مرثیه، فخریه
ترکیب بند، ترجیع بند، هجویه، ناملریله سکنز نوع مخصوصندن
عبارتدر. انجق بونلرک خارچنده بر طاقم قصائد انشاد اولنیلورکه
انلرده هر نه به موضوع ایسه اکانسته یاد اولنور.

شعرای عرب و عجمدن بشیوز بیته قدر قصیده انشاد ایدنر
وار ایسه ده شرط استحسان یوز بیتی تجاوز ایتمکده در.

برده هر قصیده هر نه به موضوع ایسه دفعه آندن باشلنمیوب ابتدایر کریزکاه
بولنورکه قصیده نك اک مهم جهتی اولوب اسمنه نسیب، تعیر ایتدکلری

انواع قصایدی بیاندن اول نسیبی بعده دیگر لرخی تعریف ایله مثال لرخی
ایراد ایتکی مناسب کوردک :

۴۴ - نسیب: قصیده نك ابتداسندن مقصوده انتقال ایدیله چک
محل قدر شاعرک نشاط خاطر ی اوزرینه بهار و گلزار و یابل و نهاردن
ویاشدت سرما ایله تصویر شتادن و یا حکمیاتدن و یا شکایات دهر پیدن
ویاعتق و غرام یولنده تنزلدن باشلیرق قصیده نك ابتداسنده ایراد
ابتدیکی چند عدد اییانه «نسیب» دینورکه لسانزده اک کوزل قصیده
سویلمش اولان قعینک سلطان احمد مرحومک ستایشی حقنده ایراد
ایدیکی التمس اوج بیتی بر قصیده غرانک نسیبی شو :

صانعک که فلك دورایله شامی سحر ایلر

هر واقعه نك عاقبتدن خبر ایلر

بردوش کیدر حق بوکه منیده بو عالم

کیم کوز بوموب آچنجه زمانی کدر ایلر

بر برده که آرامه بو مقدار اوله مهلت

اربابی نیجه کسب کال و هنر ایلر

اولش طوتالم مدت آرامی ده تمتد

عاقل نیجه تمیز ره خیر و شر ایلر

تشخیص ره خیر و شر اولور می اودلده

کیم لشکر غم بر بری بی سپر ایلر

بواز ره حق مکر اول کیمسه که آکا

توفیقی هادی ازل راهبر ایلر

توفیق رفیق اولیبتجق فایده یوقدر
هر کیم بوراده عقله او یارسه ضرر ایلر

عقلک هنری وادی حکمنده در آنجیق
تحقیق ایله حکمت نیجه بردله بر ایلر
حکمت کر او علم ایسه که احکام فلکدن
اندیشه عقل بشری با خبر ایلر

دوشمزدل و طبع اهلی بو اندیشه یه زیرا
نشویش دل و طبیی بودخی بتر ایلر
ز عنجه اولور هر کینک ردوقبولی
حق سوبینی صانه فلکدن حذر ایلر

رندان خدا پرور معنی بو محله
نه چرخه نه قول حکمایه نظر ایلر
ویرمز فلکک دور چپ اندازینه حکمی
قور حکمتی تسلیم قضا و قدر ایلر

کردون مکر آسوده میدر کندی کدردن
دوران اکاده مهرینی برنیشتر ایلر
کون باشنه برخامت دیبا ویرر اما
دامانی آلوده خون چکر ایلر

اول کیمسه در آزاده المذنکه وجودین
کوی خم جوکان کبی بی باوسر ایلر
یا اول کشی کیم تیر جکر دوز قضایه
خصمانه چکوب تیغ زبان پر ایلر

یا اول کشی کیم حرز ایچون اقسام بلادن
اندیشه اوصاف شه داد کر ایلر

اول شه که جهان سایه عدلنده صفادن
دوران طربنناک چه خنده لر ایلر

صورتله حکمایه تطبیقاً ایراد ایلمش وینه خاقان مشارالیه حقنده
انشاد ایلدیکی اللی اوج بیتلی برقصیده غرانک نینینی شو :
اسدی نسیم نوبهار آچیلدی کلر صبحدم
آچسون بزمده کوکلز ساقی مدد صون جام جم

ایردی ینه ارد بهشت اولدی هواغیر سرشت
عالم بهشت اندر بهشت هر گوشه برباغ ارم
کل دوری عیش ایامیدر ذوق و صفا هنکامیدر
ناشقرک بایر امیدر بوهوسم فرخنده دم

دونسون ینه بیمانه لر اولسون تهی خمخانه لر
رقص ایلسون مستانه لر مطربلر ایتدکجه نغم
بودمده کیم شام وسحر میخانه باغه رشک ایدر
مست اولسه دلبر سوسه کر ممدوردر شیخ الحرم

یا تیلسون بیچاره لر آفتله لر آواره لر
سافر صونه مپاره لر نوش ایتمک اولورستم
یار اوله جام جم اوله بوبله دم خرم اوله
عارف اودر بودم اوله عیش و طربله مقتم

ذوقی اورند ایلر تمام کیم طونه مست وشاد کام
برالده جام لاله قام برالده زلف خم بنم

لطف ایله ساقی نازی قومی صونکه قالماز بویله بو
 طولسون صراحی و بو بوش طور مسون بیانه هم
 هر نو رسیده شاخ کل الدی الیه جام مل
 لطف ایست آجیل سندانخی کول ای سرو قد و غنچه فم
 بودر دو یو صافی دیمه دونون پیاله غم یه
 قانون دور دایمه اوی سنده می صون دمدم
 میدر محک عاشقان آشوب دل آرام جان
 سرمایه پیر مغز ان پیرایه بزم صنم
 می عاقلی ارشاد ایدر عاشق لری دلشاد ایدر
 سیله ویرر بر باد ایدر دللرده قوبماز کرد غم
 می آتش سیاله در مینا قدحله لاله در
 یا غنچه پرزاله در آجش نسیم صبحدم
 ساقی مددی صون بزه جام جم وکی صون بزه
 رطل پیایی صون بزه کیتسون کوللردن الم
 بز عاشق آزاده بز اما اسیر باده بز
 آفتاب دلداده بز بزدن دریغ ایتمه کرم
 بر جام صون الله ایچون برکاده اول ماه ایچون
 نامدح شاهنشاه ایچون آله اله لوح و قلم
 صورتده بهار گلزار تصویر یله ایراد ایلش و بلیغک مشهور
 برقصیده سنک نینی شو :
 نه حاجت زیور خلخاله ای سرو خرامانم
 نمایان ساق بلوره کده طوق قری جام

شرف کسب ایلیدن خاکبوس آستانکدن
 ایدر دائم تواضع دامنه چاک ککریبانم
 بوشب سیر آب اولوب امواج دریای تجلیدن
 کل بادام نخل طوره دوندی چشم حیرانم
 تفاقل یشه بختمدن کلور کوش دلارایه
 صدای آبنار نهر کلشن موج افسانم
 ینه لذتچشان خوان عشقه نژده خوان اولکیم
 مهیا ریزه الماس ایله پردر نمکدانم
 بوکلزار قادن ارتحال خیل ازهارای
 بیلور بانک شکست رنگ اولوبدر بلبل جانم
 اوسر کردانی یم بن وادی عشقکه شو قدن
 اشدر کردش جواله دن طوق ککریبانم
 سزادر تیز اولور سه زخم شمشیر نگاهندن
 سراپا تیغ جوهر داره دوندی جسم عربانم
 اورتبه برقاعت کنوال خوان دهرم کیم
 خیال جنبش مژگان اولور دائم مکسرانم
 ینشمزسه اگر فریادمه خضر مبارک بی
 اولور اچیده دوز نقش یاذیل بیابانم
 صدای عطیه دن برکشته ایلر قبه دیری
 مشام برهنده جلوه قیلسه بوی ایمانم
 دهان تنک یاری صائمون چشم غلط ینم
 کوروب آینه وجهنده عکس داغ ینهانم

معلق نوردن قندیل اولور عرش معلایه

دل ذراتی پرقیض ایسه مهر درخشانم

دماغ جانی تعطیر ایلمزسه پیش مهمانه

چکر زنجیر آتش موجّه بوی گلستانم

جمال یوسف کلیر هنله بحر نیل آسیا

خیال یاره مظهر دوشدی اشک چشم کریانم

تکبر دله کیاب اولسه زاغان سپهکاره

ایدر تعلیم آیین روش کبک خرامانم

مدد دامانکی پرچیده قیل راه خیالده

طوتوب چاک ایتمسون سر پنجه ناخله مژگانم

بن آبرشته اولسه کرم اولورته تاوک یاره

اولور لاید قیل رشته شمع شبستانم

حرام اولسون بکا راه طلبیده دعوی مردی

محیط مرکز روی زمین اولمازسه جولانم

کره قالمزدی غمدن دله اولذات معلانک

نسیم جزر ومد لطفی اولسه موج احسانم

جناب منبع لطف و عطا اسعد اقدی کیم

بولور رونق در عدلنده نظم کومر افشانم

صورتنده تنزل ایله ایزاد ایلمش وینه مشارالیه برقصیده سنک

نسیقی شو :

نقش ایدن لوح دل پاکه داغ المی

بکا اشعاری اونتدردی سپهرک ستمی

کله من جنبشه کیم حالمی عرض ایده زبان

جلوه خیز ایلیهم خامه مشکین رقی

جمع ایدوب مدت عمر مده براز دنیا لاق

صاقلیوب جان اوینه صایمزا ایدم دردوغمی

کیمسه گوش ایلمسون دبو صدای درمی

ارادم آنی حساب ایتمکه جذراسمی

سکه وش ضرب اولنان اوسته نقش مهرک

قلمی عاجز قور ایدی پنجه شیر اجبی

بر او یون قوردی فلک غافل ایکن قایدردم

برایکی دوزخی به اله اولان پیش وکی

طلب مبلغ معهود ایله وارسم بانسه

نقش دیوار کبی یوق بکا لاونمی

بکا ابتد کلرینی ایتدی یجابه یهود

ایجدیلر کوز کوره جادو کبی چشمدهدمی

ایچنک اسمی زبانهده مکرر اما

کیما کبی دکل بللی وجود وعدمی

دست احبابده کاهیجه کورردک اول

شمدی دکانجه صرافده کورمدرمی

مر وساماتی همسایه لری کوردیکه

بخی توبیخ ایله اولدردی عیالک ستمی

قلمدی هیچ صانه حق بنده هنردن غیری

بوله نم یتمه بر مشتری پر همی

مکر اول منبع دریاچه جود و کرمک
 آب لعلنی کی دره دله کی کدالمی
 آصف ثانی کرم معدنی احمد پاشا
 جودی شرمنده ایدر حاتم صاحب همی
 صورتنده شکایتله تصویر ایتمش وضیا پاشا مشهور برقصیده سنک
 نسینی شو :

زمستان کلدی حکم زهر بر ایردی جهان اوزره
 فلک آق جامه لر کسدی سواد بوستان اوزره

صانور برک سمندن جامه کیمش لاله خد بر شوخ
 کورن برف سفیدی شاخ نخل ارغوان اوزره
 کومشدن سرورل پیدا اولور تاب شمعانندن
 کونش اوردجه نخل ساده پوش کلستان اوزره
 دوز کل غنچه نسرینه گویا شاخ کلشنده
 اولوب افسرده گاهی شعله فرق شمعان اوزره
 دکل سفاح سما وانجم رخشنده سرمادن
 فلک بر برنیان نقش ایتمدی افسرده دخان اوزره

هوالرده برودت ایردی بر پایانه کیم جیقمز
 کونش زیر لحاف خاورندن آسمان اوزره
 دوشن صانمه زمینه بر قیاره قرط سردیدن
 دو کر بال و پرین صنف ملائک خاکدان اوزره

اولور آمد شد نظاره به بلوردن یولار
 طوکوب مدنکاه عاشقان روی بتان اوزره

تزلزل ایلمر اینکن یخپاره لر ابر اوزره قالمشدر
 درانجم دکدر سملک نظم کهکشان اوزره

دماغنده طوکار شکلیله هر بر حرفی سرمادن
 حرارت لفظان الموق ایتمه مالک زبان اوزره
 دوز هر بر شرر براختر افسرده اندامه
 وزان اولدجه صرصر کوره آتش فشان اوزره

اثر ایتمزینسه افسردگی بال و پرندن
 اکر صدمه طوب آتله بر ماکیان اوزره

زمین بلوردن آویزه لرله قیلدی شهر آیین
 دکل بوزلر در و دیوار هر بیت ودکان اوزره

تصور خانه فکرته کسب انجماد ایلمر
 هیولای معانی بوله دن صورت بیان اوزره
 اولوب افسرده خاطر کیمسه آکز دوزخی دوشسه
 بو سرمادن اکر محشرده نبذه عاصیان اوزره

دکل برج اسد سکان علوی تلج بیضادن
 غضنفر شکلی تصویر ایلمشدر آسمان اوزره

دوشرسه نا ککهان برقطره برقی بوسر مانک
 کر آتسخانه صد ساله کبرو مغان اوزره

دکل یخپاره کردون داریخی تنظیم ایچون گویا
 دو کر راه جناب مفتی دور زمان اوزره

نه مفتی مفتی مشکل کشای مشرق و مغرب
 نه مفتی حکمی غالب حکمت اشراقیان اوزره
 صورتند تصویر شتا ایله ایراد ایلمش اولدقلری کبی.

۴۵ - مناجات : توحید باری ایله درگاه خدایه التجا و تضرع
 و نیاز ایدرک استدعای مفقرت یولنده یازیلان قصائده مناجات نامی
 ویریلور و اکثر دیوانلرک ابتدا سنده یولنورکه انلرک کوزلرندن
 بری نایینک شو :

تعالی الله زهی دیوان طراز صورت معنا
 که جسم لفظ ایله روح عالی ایلمش پیدا
 زهی خیاط خلعت دوز بازار حقایق کیم
 قد معنای ایتمش جامه ترکیب ایله بریا
 اولوب خورشید و مہدن مہرکش اوراق افلاک
 خطوط روز و شبیدن نسخه صنع ایلمش انشا
 ایدوب وضع قلم اوراق حکمت خامه صنعه
 چکوب مسوده غیبی بیاضه ایلمش املا
 ویروب ترتیب اجزای مخالف کوه کوه
 دو رنگه تاردن دیکمش اکا شیرازه ابقا
 قوروب بر بازگام صنع لطف و قهردن مزوج
 ویروب اضداده آیزش قومش نامن آنک دنیا
 یازوب رد و قبوله حجت ایتمش کشورین تعدیل
 ویروب کون و فساد صورت ایتمش حکمی اجرا

ویروب حق صریحن قبض و بسط و محو و انباتک
 عدالت خانه حکمتده ایتمش جمله سن ارضا
 ایدوب دولاب استغنائی کردان جوی جود اوزره
 ریاض احتیاج ممکنای ایلمش اروا
 زهی ذات الوهیت مهمساز ربوبیت
 که شهرستان صنعنده دکل بر ذره نارجا
 زهی مبدع که برنگ عمادن ایلمش تصویر
 هزاران چهره رنگین هزاران دیده یینا
 زهی واجبه ایتمش ممکنک ایجادینی ایجاب
 کمال رحمتدن ایلمش معدوم ایکن احیا
 زهی خالق که کتر نطفه ناجیزدن ایتمش
 قباب بارگاه چرخه صیفمز کیمه لر پیدا
 زهی رزاق کاتبان عدمدن ایتمده احسان
 هزاران توشه شیرین هزاران نعمت اعلا
 زهی فاتح که اغصان خفادن ایتمده ابراز
 قباب برک پیچیده هزاران میوه اشها
 زهی باری که لعبت خانه صنعنده خلق ایلر
 هزاران دایر موزون هزاران دختر حسنا
 زهی صانع که ایلر برک توت و کرم بدبودن
 لباس افتخار شهریاران اطلس زیبا
 زهی قادر که خاک تیره طینتدن ایدر ایجاد
 سفید و زرد معدن سبز و سرخن جوهر غمرا

زهی عادل که ایلم چارسوی چار فصلنده
ترازوی دوکفه خدمتت سرما ایله کرما

زهی قابض که عالم قبضه حکمنده مضطردر
زهی باسط که چسکمت کاشانه سفره یغما
ایدوب عالمه بخش حیات انفس رحمانی
چیتارمش ارض مینه مردکان ایلمش احیا

چار رطیدن تدریج ایله تحصیل ایدوب آتش
نهاد غوره دن تدبیر ایله ترکیب ایدر حلوا
بو علویات و سفلیات و تدبیرات ربانی
کتاب معرفتدر قطعه ذراتی سرتاپا

بو امواج بحارک قمرینه رهیاب اولان آشکار
که وار محتده بردر حقیقت برعجب دریا
خروش رحمتدن مستعار آرایش هستی
کلام عزتشدن مستعار اسرار ماووحی

کتاب حکمتده قطعه زر قرصه خورشید
قیاب عزتشدن جام روزن طارم مینا
در علمنده مستعمل نیجه ماهیت عالم
ره حکمنده پاشیده کهر خاصیت اشیا

شکوه قدرتی بالای ادراکات انسانی
وجوه حکمتی بیرون عد فهم واستیفا

سحاب لطفی ناقابل تمناع ایلمک امساک
صدور منی ناممکن تجاوز ایلمک اعطا

ترازوی تقابل وضع ایدوب بازار امکانه
تقیضنه توافقله تخالف ایلمش القاب
عناصرله طبایع رنگ ضدیده اولوب قائم
بری بریله اولمشار وحید الاصل ایکن اعدا

ایدوب بالطبع بری برینه هم دوست هم دشمن
قویارمش اقتضای حکمت اوزره راهده غوغا
تخالف مسورتا مانع دکلدن وحدت اصله
اولور برشاخدن سرخ و سفید و خار و گل پیدا

حیاطک و سفیدر عذب واجاج لذت انهار
مسی واحد اما مختلف اوصاف ایله اما
ازل سر نقطه دور حیات اصلدر کایلر
ابدن امتناع انفکاک عیننه ایما

اولانلر ذوقیاب مشهد موسی ایدر ادراک
سراسر اولدوغن عالم نجلی خانه سینا
مرض هم جسم صحت نیستی مرآت هیتدر
دو مرآت مقابل کونه در سرا ایله ضرا

اولور ظاهر طباعه نسبت انجیق نفع ایله شری
اگرچه نفع و ضرری محتوی مجموعه اجزا
مقال لاابالی هم جناح طائر رأفت
سؤل لم تعدنی همیر طائوس استغنا

ایدوب یرلی یرنده کارگاه حکمتن ترتیب
 کیمن ایتمش کدای کاسه درکف کیمین اغنا
 غداسن ایلمش شایانی اوزره هرکسک تمین
 کیمن ایتمش پلاس جهله مستغرق کیمن دانا
 ملائک خادمان یأمر بالعدل والاحسان
 شیاطین دیده بان فرصت ینهی عن الفحشا
 کیمن ایتمش دیانت شهرتیه عمده ایام
 کیمن ایتمش کنه و معصیتله عاله رسوا
 کیمن هم پستر علت کیمن هم خوابه صحت
 کیمن ایتمش رعایا کیمنی شاه جهان ارا
 براق عزت و جاهی ایدوب پابسته تخصیص
 سمند رحمت عامک عنان ایلمش ارخا
 کیمن ایتمش رسالتله شفیع و رطبه محشر
 کیمن ایتمش ولایتله ندیم خلوت معنا
 جهانندن اصل مقصود انبیا و اولیا درهپ
 ولیکن اولدیله انواع اخیری بالتبع پیدا
 نبوت حاکم فرمان روای مسند تشریح
 ولایت خازن انوار سرالقیب لایحی
 نبوت کیمیای سرسرسست پونه اشراک
 ولایت واصل اکبر اجزاخانه علیا
 نبوت صاحب ترفیع بخش رایت احکام
 ولایت صاحب خلوت برای عزت احما

و پروب سرمایه تفصیلی دست تنک اجاله
 ایدر بر نقطه دن چندین کتاب غبرین املا
 او جمل نقطه مک تفصیل آتارین تماشا ایت
 اولور برنخم کتزدن درخت بارور پیسدا
 اولور اول نقطه ظاهر عینی ایله میوه ضمننده
 عیار نقطه دل نولدیفن فهم ایله ای دانا
 انکچون قلب مؤمن اولدی عرش اعظم باری
 دیدی عارف بنم اول نقطه موضوع تحت البا
 بو عالم بر کتاب حکمت اندوز حقایق قدر
 مان هرکیم استخراج ایدر سه آفرین بادا
 عجب وضع ایلمش بو بارگاه حکمت آمیزی
 که کتر صنعی درک ایلینججه پیر اولور برنا
 حقیقت بین اولانلر فهم ایدر لر اولدیفن آنجوق
 جهاننده ظاهر و باطن حکومتخانه اشیا
 مشاعر وضع ایدوب ترکیب جسم نوع انسانده
 ید هر دیکره ایتمش مناسب آلتن اعطا
 دماغی ایلیوب خلوت برای قوت تصویر
 او عالی قصرده شاه خیالی ایلمش ایوا
 بنای دین و دنیا انتظامینه ایدوب آلت
 زیاده نفاق و یرمش گوشه و یرمش قوت اصفا

ایدوب چشمه حواله خدمت ذوق نمانشایی

جمال و چشمی ایتمش بر برینه واله وشیدا

ایدوب نرم و درشتی لامسه تعبته موقوف

مشای بویه وقف ایتمش مذاقه لذتی اهدا

خط و نقش و قاش کاری ایتمش جوی صنعتن

سرانبویه میزاب انکستان ایله اقسا

خرد درکنده عاجز صنعتک فهمنده دل حیران

تعالی الله زهی صانع تعالی الله زهی دانا

بلند و پست عالم بر بریله ارتباط ایتمش

بری برینه محتاجدر اعلا ایله دانا

مدارندن ترقی یا تنزل ایلمسه خورشید

اولوردی زندگی اکیر وصحت همسر عنقا

فصول اربعه ایتمه تجاوز حد پرکارین

نظام ممکناته اختلال ایلردی استعلا

اگر میل ونهار آمد شدند کچه مقدارین

حیات کائنات فاسدان ایلردی استیلا

هوای روح بخشا ایتمیدی جلوه رحمت

اولوردی خلق عالم یک فاسده جمله ناپیدا

اولیدی پاکشیده آب رفتار دلارادن

ایلردی سوز سینه تشکانک صحتن یقما

برون اولمزه آشی حمله گاه سنک وآهندن

اولور افسرده تعطیل نعمت خانه عظما

اگر خاک سیه بسط ایلمزه خوان احسانی

اولور کار شکم خواران عالم آه وواویلا

کینه سکندم کقدر نایاب اولسه عالمدن

نولوردی زیب خوان شهریاران جهان آرا

اگر کارو حقیر اولمازسه کردن داده خدمت

اولوردی حال مغروران عالم مشرف اقسا

سحاب رحمت حق گوهر افشان اولسه یکچند

اولوردی خلق عالم گاه کرد دست استعنا

شمار نعمتمده بیوقادر لشکر اعداد

شای قدرتمده تا رسادر سلم احصا

بودکلو نعمت بی امتنانک قدرینی بیلمز

عجب کفران تا شکراندر اکثر مردم دنیا

بودکلو نعمت معلومه و مجهوله دن صکره

ایدر تقدیردن بسط شکایت ایتمز استعجا

بونان و بونمک حقن فراموش ایلمن جاهل

نه صورتله اولور امید وار نعمت فردا

جزا ترینه شایان دن اوزکه بر جواب اولمز

اکر کیم ایله مفتی انصافدن استفتا

دکل لطفی خداوند کریمک قابل انکار

مکر انکار ایدن مجنون اوله یا طفل ویا اعما

اگر کیم اسم ستارک مددکار اولسه لطفی

ایلردی اقتضا اول قدمده اولمی رسوا

آلهی سابق انعام کی ایت لاحقہ پیوند
کنناہ بندگانی اتمہ روی جہانہ القا

عصات بندگانک اولسده شایسته تعذیب
ینہ ایله آلهی شانکہ شایاتی اجرا
کریمہ جاهلان نعمتہ ممکنیدر بزدن
بودکلو نعمتک اتمک حقوق شکرینی ایفا

بزم کفرانمز لغو اولدیفنده شبهه بوق انجق
آتی سن جنبش اقلام غفرانکله قیل الفنا
عفو ایت بندگانک لایق تقصیردر عفو ایت
ایدرسکده بیله تقصیر بسط حرف استقنا

اودرکاه کرم کیم خاکی احسان خیز رحمتدر
نه قادردر عمل مستوجب لطف اولفہ حاشا
نه یز یز یا بزم اعمالز نوله کرک یارب
اکاده مکتی سنین ویرن ای موجد اشیا

غریق لطف ایکن حاشاکه رحمتدن قالا محروم
کینه بیکک عبد فقیرک نانی شیدا
صورتندہ توحید و مناجات قصیده سیدر .

۴۶ - نعت : جناب فخر رسالت ایله آل و اولاد و اصحابنک
ستایشنی حاوی اولان قصیده درکه یالکز نعت دینورسه مطلقا
حضرت فخر کائناتک مدایحه منحصر اولان قصیده اکلاشیلور بناء علیہ
آل و اصحاب نعتی ایچون « فلانک حقندہ نعت دیه قید ایله اشعار ایدیلور .
نایتک :

نعت شریف نبوی .

نقش کوسترمک ایچون خامه صنع استاد
اولدی صیقل زده بونه ورق کون و فساد
امکرر صاتیلور چارسوی عالمده
نوبنو امتعه کارکه صنع آباد

زاردر قبض ایله بسطک دوسر انکشتده
وضع حکمتله بوبازمیچه که پست و کشاد
بسته در بر برینه چنبره دولاب وجود
مرتبط بر برینه آب ایله خالک آتش و باد

ایدوب آمیخته خشک و تر کرم و سردی
چار رکن اوسته یایمش بوبنایی استاد
صدمه حکمت ایله خاملری یخنه ایدر
تریت خانه کون اولدی دکان حداد

هپ سراپای جهان مزرعه عبرتدر
جریان ایتمده در قاعده زرع و حصاد
لطف ایله قهری بری برینک آینه سیدر
طالک نظم قیامینه سیدر اضداد

صانع دادوستد چارسوی امکانه
ایلمش حکمت ایله وضع ترازوی تضاد
تاخ اولور ذائقه نظم امور عالم
اولسه سرکه فروشه متقابل قناد

دینه و دولته صورتده نظیر اولز ایدی
بیمه هاون ذلتده لت اجزای ممداد

ایله بازار جهانیه بر آلور کوزله نظر
کیمی همدست رواج و کیمی همکر دکساد

خوش نگاه ایت بوخزانگاه بهار آلوده

کیمی بلبل کی محزون کیمی کل کی شاد

نه بو ترتیب حکم جمله بی آدم ایکن

یریسی خانه ییار یریسی اولمش ارشاد

بو نعم خانه حکمتده عجب حالتدر

بری سلطان جهان یری کدای بیزاد

قلب بر خانه ایکن باقک ایکی جانبه

بری ویرانه اولور یری اولورسه آباد

بو فنا سیرکننده عجا واری اوله

صید ایچون کنیدی صید اولدینن اکلار صیاد

ای ایدن جامه اطلسه قفاخر کوزک آج

سکا اطلس کورینور برک حقیر فرصاد

عارف اول دستکشای اوله عطای چرخه

نه عطا ایله ایدر آخر ایدر استرداد

سکردش عابله موقوف بقای آدم

شهر ویران اولور اولزسه قرادن امداد

کور حولک شرفن کیم ضرر ایتمز چینه

شاخ اشجاری شکست ایله ایکن صدمه باد

چرخ مینا نفس آدم ایله دور ایله

قطبدر بارکه سبج سهاوته عماد

طالع و هابط و هتی و بلند و یستی

درکه حضرت طه دن ایدر استمداد

انک اسمنده اولان معنی (طاهها) ایله

جمله اشیاده طلوعیله هبوطه امداد

فاتح دخته در بسته غیب مطلق

خاتم شاه رسالت شه اقلیم رشاد

مردم دیده جان معنی سرقرآن

مقصد کون و مکان باعث نقش ایجاد

حضرت شاه رسل هادی اسرار سبیل

شارق چرخ هدا خازن ککنج اسعاد

نور پیشانی آدم کهر کان کرم

اصل احسان ونم عارفه بخش ایجاد

داور تخت رسالت شه اقلیم کمال

کوه بحر خرد پادشه ملک سداد

حضرت احمد و محمود و محمد حامد

مظهر نور جمال آینه حب و وداد

مندرج نسخه ذاتنده ککالات وجود

مندج طینت یاکنده خواص ایجاد

بوسگاه قدمی کنکره عرش عظیم

ریزه خوار نمی دانه سبج شداد

طاری آیت اولای کلام ازلی
سخنی غایت معنای کتاب ارشاد

نوری آرایش قندیل سرا پرده حق
پر توی نازده چه مدار اقبال

اگا معلوم ایدی اسرار کتاب ملکوت

کلدن لوح مجایه کلمات اب و جاد

گیرمدن کسوه ترکیه وجود پاک

ذاتی اولمشدی موالیده مدار ایجاد

ذاتیه خاص ایدی معموره بود و نابود

ایتمدن خامه قدرت دها تحریر بلاد

نامی آرایش پیشانی عرش اولمش ایدی

ایتمدن کاتب حکمت دها ترکیب مداد

اولدی مثل دها زیور کوهواره صنع

قفس کلنیه عقل کل اولمدن داماد

حضرت روح الامین غائبه بر دوشی ایدی

قوتمدن داخی خنیول قلکه نام حیات

اولدی زانوزده مدرسه ما اوحی

اولدیه نوله زانوزن پیش استاد

اگا معنای کشف ایلدی لوح قدرک

ایلیان آدمی انما ایله الحق ارشاد

علم رسمی بی تنزلی ایدر تحصیله

کسبه موقوف دکدر شرف مادر زاد

ذاتی آسوده کوهواره نور اولمش ایدی

لوح خاک اولمدن اطفال موالیده مهاد

نوری آینه وجه ازلی اولمش ایدی

اولمدن چهره نما شبیه لوح فولاد

اولین نقطه سی روحی قلم اعلانک

کملک روحه اول رتبه دن ایله امداد

ذاتی اولمشدی غدا بخش طیور جبروت

یونگیکن داخی نه حیوان نه نبات نه جبار

بهرینک قطره سیدر کیمده که وار جوهر علم

مهرینک ذره سیدر کیمده که وار نور رشاد

دوده فضلک ادنا شررین بولمشدر

قنی طالیده که پیدا اوله ذهن وقاد

قشرینی منز احادیثک ایش چیده

قنی فاضله هواید ایسه طبع نقاد

لطفنک قدرینی بیلدیرمک ایچوندر مطلق

اصطلاحات قون ایچره بولنق ابعاد

اوله روضه سی سرمایه ده فیض فتوح

کره غنچه بی حل ایلیه من ناخن باد

شمه خلقنی وصف ایسه چنارده نسیم

کره بید ویرر بوی دلاویز زباد

خازن جنت اولور حجت افلاس بکف

کترین موین ایدر لسه بهشت ایچره مزاد

وایه دار اولسه اکر عاطفت فیضندن
اولور آرایش سجاده جبین الحاد

معدن آب ایجه کر چشمه اخلاقندن
ایدر ایشمه تعلیم نعمت پولاد
وسع معنائی کور کیم رقم همته
حلقه میم اوله من دایره سبع شهاد

مطبخ جود نم بخشک آلتریدر
سنگ مهر آهن ماه ایلسون ابراه زناد
جمله محکوم شریعتدر اودر صاحب شرع
جمله مستر شد احکام اوپیر ارشاد

ثابت وجامدک انکشت شهادتیریدر
باغده سرو سرافراز و منارات بلاد
خیمه رفعتک حفظنه اولمش قائم
طالک چار جهاتنده معین اوتاد

حضرت قطبک اولور دائره سندن خارج
علمنه اولوق ایله وارث کامل افراد
مرکز عالم اولان مکدن اولدی طالع
خیر مخلوقک اولور مولدیده خیر بلاد

مورد وحی الهی دل غیب القییدر
وحی قرآنه دخی غیریده یوق استعداد
دست اعجازی اولوب سینه شکافده مه
ایلدی واقعه بدرده اجرای جهاد

کل ویررسنک مزارنده اولان شاخ حروف
روضه سنده کیمک ایلر ایسه اسمنی یاد
زائر قبره نه سوز نار قاجار نورندن
صلواتیله کیمک ایلسلر روحنی شاد

ایسکی الماس دکادر حرم خاصنده
جبرئیلک کوزی قالمش ایده من استرداد
قدرده نازل اولور روح الامین ایتمک ایچون
آستانده زمین بوسی رسم اعیاد

یازسلر روضه سنک نامنی آتشدانه
زیر آتشد اولور برچین سبز رماد
خاک درکاهنه آمد شد ایدن املاکک
تار وپود اولمده در یرلری تایوم تشاد

غصیدن نوبت چارو بکشان حرمن
ایتمه مکنه شهر ملکدن فریاد
ای صبا سخن حرماکه رسالتدر بو
خاطر نازک خاکن کوزت آزرده مباد

اولور اوصاف کالی رقه کنجیده
کونشک ذره منی ممکن اولورسه تعداد
اولدی ینان رسالات وجودیله تمام
کهرک اعظمین اغلایه قور البت استاد

دشمن دینه آفاق سیه چال بلا
تابع شرعنه نه طاق مطیع و متقاد

واضع الاسم قومش رد و قبول شرعه
برینه من حریر و برینه خرط قناد

مجرتمدن بری کوزدن دوکوب اشکی زمزم
کعبه اولدی سیه جامه ماتم معناد
طیبه نك ذاتی ایله قدری بلند اولمندر
شاه بلداندر او خدای آنک جمله بلاد

رشته دام مکیر عناکب کیدر
بنیه شرعه نبتله پناهی شداد
ذاتی چون کون مکانک سبب خلقتیدر
خلقک اوستده اولان حق اولمز تعداد

پشکاهنده خطاب اتمکه لایق دکلم
لیک شوق کرمی ویردی بکا استعداد
دست بردست طوروب پیشک جاهنده
بچردن قطره اوصافی ایتدم ایراد

حقه بیرولك ایدوب قاعده مدخنده
ایلم اشک خجالله بو یوزدن انشاد
ای وجودک کهری قه تاج ایجاد
رسم قدک الف قاعده استعداد

سنسین ای مرکزنه دائرة کون و مکان
روح ارواح علا قطب مدار ارشاد
سکا خلق اولدی جهان سندن آلور فیضی ینه
احمد آباده کلور امتعه خیر آباء

سندده درجمع قوسین وجوب امکان
سنسین ای نور ازل واسطه رب عباد
سن بتم خلق سنک ذاتک ایچوندر دیدی حق
بوندن اعلا دها بر مرتبه اولمز مرزاد

رحمت طایمان نقش نکین جاهک
شان فضلک دها نه ایله اولنور ایشهاد
کیم بیلور کنت نبی وقتی سندن غیری
ینه سنسین سنک اصلن بیلن ای پاک نژاد

کیملرک گوشنه لایق ینه سندن غیری
شب مهر اجده کی جوهر اسرار مفاد
چون سنک ذاتک اوله اصل حیات دارین
اهل دارین نه بیلسون سنی ای اصل مراد

اول ماخلاق الله سنک نور کدر
سنی ادراک ایده جک کیمدر ایا نور جواد
سکا اقرار ایله در صحت ایمان انام
رتبه کی اکلامغه کیمسه ده یوق استعداد

هپ سنک آب رخک حرمته گلشدر
بو جهان خالق ولی سنسین اولان اصل مراد
بر اوجی درج دهانک براوجی آب بهشت
ارده جاده رحمته دیرلر مرصاد

سنک اوصافی عد اتمک ایچوندر یوقه
بو قدر اولمز ایدی نامتاهی اعداد

ظاہرندن طولاشور دائرہ رفتک

مدحده معجزهکک وصفن ایدنلر تعداد

جاهک اعلا ایدوکن معجزه دن بیلمکه

آشنایان حقایق آنی ایتمز ایراد

معجزه منکر ایچون حجت ربانیدر

سنی اعلا بیلور اصحاب شهود و اشهاد

اوماسون لوح اجابتده مقام رغبت

ایتمین نامکی دیباجه ذکر اوراد

انیا جمله سی پروانه انوار کدر

سنسین ای نور نظرگاه خدا شمع مراد

ساخته حشر سنک معرض عنوانکدر

اوزمانده بیلنور شانک ایا صاحب داد

انیا هربری رایتکش احکامکدر

کیندیار آخرته ایتمکه مرض اجناد

درد مند کنه خار رهک نافعدر

تقدر اقع ایسه خسته نیش فصاد

مطبخ قدرکه رهبرده اولان عشاقک

کوزلرندن دوکیلور خون کباب اکباد

کیمکه وار مثل وشیبی بولنور عالمده

منحصر ساک فقط رتبه نفی انداد

بوالبشردن سکادک ای کهر درج وجود

نور روحانی ایدی بار قطار اجداد

یا رسول الله او عاصی سبیر ویم کیم

رنک رویم ویرر آینه غفرانه سواد

نیت طاعت ایدر سمدہ المدن کاز

اولدی نفس بدم اول دکلو کناهه مقصد

دامن آلوده عصیان او حیث التقسام

که هوادن کچم ناردن اولسمدہ رماد

رهزنه راست کان رهروه دوندم اخر

ایلدی نفس وهوا تقد حیاتم بر باد

کیمبه نک مدخلی یوق کندی صنیعه مدرهپ

ایتدیکم جرم و خطا کندی المدن فریاد

عیدر عاقله شیطان بی الداندی دیمک

کندی تقمدر ایدن تقسمه القای فساد

اعتقادمدہ کنه ایلمدن بر تدر

هم ایدوب جرمی هم ایتمک نظر کده فریاد

یأس کفر اولسه اول دکلو کنه کازم کیم

کندی آمر زشی ایلر ایدم استبعاد

فقط ای شاه سنک شانکی فکر ایتدیجه

عقده یاسه کاور دست تسلیمه کشاد

شاه لولاک کی حصن حصین وار ایکن

نه بونالش بوکدازش نه بوآه و فریاد

تقدر زلزله جرم ایله ویرانه ایسه

وار ایدم کیم اولم مرحمتکله آباد

سایان کرمک بسط جناح ایش ایکن
 ایتم امیدکه آجیقه قالم روز معاد
 امتکدن چوسنک ایلدی الله بنی
 حاش لله که محروم قالم یوم تناد
 زائر قبرکه خود وعد شفاعت معلوم
 نیجه قابل که بنی ایده جهنم ايقاد
 رویال اولوق ایچون روضه که وپردک رخصت
 بنی کیمسه ایده من پیشکه کدن ابعاد
 آفتابک ایشیدر غوره بنی انکور ایتک
 سیاتم حنات اولور ایدرسه ک امداد
 ولعمرک قسی شامل ایکن شانکده
 بیک جهان مذنبن ایت بند بلادن آزاد
 چون فرض دیدی حق سا که نیجه راضی اولور
 رأفتک کیم حکم آنش لر الدن بیداد
 سکا نه مدح و تنادن متعالیین سن
 ایدر انجق بوقصیده مملکوت لعلی شاد
 خاک درکاهکه شایسته دکدر اما
 سلم نورددر ایتدم جبروته اعداد
 حرم نعت شریفکده بوابکاره کرمک
 دختران عربیه وضع اولتان نام سعاد
 چونکه کمب ابن زهیرک کهن عفو ایتدک
 مژده عفو ایله ایله بوکنکاریده شاد

بنی کیم مدح ایده بالذات خدا وند غنی ۱۹
 مدحکه قنده بولور نوع بشر استعداد
 بنده که جرأت مدحک اوسیدند کیم
 کلدی نطق ایتدی حضور کده نباتات و جاد
 انلرک برسیم بنده بکا مرحمت ایت
 ای شه خطه نازای کل دستار مراد
 سک کقدر درکدن دها کقدر ترم
 استخوان یاره احسانک ایله ایت بنی یاد
 بنده ناییدن اوله الف صلوة الف سلام
 روحک آله اصحابک تاروز معاد
 قصیده سی حضرت فخر رسالت مخصوص نعت اولوب فضولینک
 آئیده کی نعتیده حضرت علی کرم الله وجهه اقدمزه مخصوص صدر
 نعت حضرت علی کرم الله وجهه
 غنچه بغری دهر بیداد ایله اول قان اولور
 مکره یوز لطف ایله کوکلی آجیلور خندان اولور
 قطره باران که برمدت صدف حبسن چکر
 یوغیکن قدری طایوب قیمت درغلطان اولور
 دانه طوبراغ ایچره شدت چکدو کیچون نیجه کون
 باش چکوب خرمنلور آرایش بستان اولور
 قهردن اکراه ایدنلر لطفه اولمز مستحق
 مستعد درد اولانلر قابل درمان اولور

مخته صبر ایلان راحت طیار چون یوسفه
سلطنت تختینک اول پایه سی زندان اولور
کر رضا اولسه قضایه مشکل اولمز هیچ حال
طرفه صبر ایله هر مشکل که وار آسان اولور
فعل در اصل رضای حق نه کیم اصل ونسب
خاک فرمانبر بشر عاصی ملک شیطان اولور
سائر مخلوقدن برکیمه اولسه پاک دل
اهل ینک فرقه سندن صابیلور سلمان اولور
خواه سید خواه عالم کام بولمزی ادب
فعل مستحسن اولان مستوجب احسان اولور
یوز مشقت چکسه کام دل طیار انجام کار
هر کیمک مولاسی عالمه شه مردان اولور
تابع فرمان ایدر حکیمه جمله عالی
مرتضی حکیمه هر کیم تابع فرمان اولور
اول شهشه کیم اگر بر مورده قیلسه التفات
مور حکم ایله سلیمان اوسته سلطان اولور
طاش اولور ارسلان اگر قهر ایله قیلسه بر نظر
حکم قیلسه دشمنی قصدینه طاش ارسلان اولور
فیض لطفیله اگر انسانه قیلسه تربیت
قدر ایله انسان ملک نسبت عظیم الشان اولور
گرچه اسماعیله قربان کوکدن اینمش قدر ایچون
حق بیلور قدر ایچون اسماعیل اکا قربان اولور

هر کیم اخلاص ایله خاک سرقدندن ذره بی
آله انکله طیبابت ایله لقمان اولور
دوستی کر معصیت قیلسه اولور غفران پذیر
دشمنی بیک طاعت ایتمه موجب خسران اولور
اول سپهر دولت واقبالدن یوز دوندر
دولت واقبال هر کیمدن که روگردان اولور
وار امیدم فیض لطفندن فضولی کیم مدام
تادیلنده قوت نطق وتتمده جان اولور
دم اورم اوصاف اولاد علیدن نیته کیم
مادح آل علی مستوجب غفران اولور
۴۷ - مدحیه : اعظمدن برینک اوصاف حمیده سنی بیسان
واشاعه ضمنتده ایراد اولتان قصیده درکه تقمینک حضرت مولانا
حقنده کی شو :

مدح حضرت مولانا

مرحبا ای حضرت صاحبقران معنوی
ناظم منظومه سلك لال متوی
متوی اماکه هریتی جهان معرفت
ذره سیله آفتابینک برابر بر توی
عالم معنی که خورشید جهان آرا کی
دور ایدر کیمش سماعه آنده روح مولوی

یعنی سرالله اعظم حضرت ملای روم
 کیم اودر معینده صاحب مسندکیخبروی
 خسرو اندیشہ کیم عشق حسام الدین ایله
 اولدی تیغ باطنی دنیاایه برهان قوی

اول خداوند سریر معرفت کیم فیضیدر
 سالک بی توشه کراهه زاد اخروی

عقلی نور جوهر ذات شریف احمدی
 نطقی مغز روح انقاس لطیف عیسوی

علم وحدتده سبقداشی امام اولیا
 حکمت معینده شاگردی حکیم غزنوی

برکستان مفرحدر دل بر فیضی کیم
 اکا روح کلشنیدر بانغبان معنوی

در کشاده یاخزینہ خانه اندیشهدر
 آندہ چشم روشنیدر دیده بان منزوی

کوه کفتارینک کان مشتری مقلی
 کوجه اسرارینک خورشید دزد شیروی

فیض استعداد ذان کور کیم ایتمش تا ازل
 جذبہسی خورشید و ماء و آسمانی مولوی

نقی مجز بیانم بنده ملای روم
 نه حکیم غزنوییم نه امیر دهلوی

خاک پای شیبخ عطارم که اولدی همی
 طبعمه استاد درس مشکلات متوی

نخم مهرش میفشاندم بر زمین جان و دل
 چون مثل باشد که هر چیزی که کاری بدروی

قافیه تنک اولدی آغاز دعا ایتم نوله
 کرچه ضبط ایتمک نه ممکن خامه چابکروی

تا حساب ماه و سال عالمی تحقیق ایچون
 بدر ایده مهر جهانتساب فلک ماه نوی

هر دم اولسون روح پاکینه دعای بختاب
 اولیادن تا که خالی اولیه دنیا اوی

قصده سیله ینه تقینک سلطان عثمانه سوبلدیکی شو :

قصیده :

آفرین ای روزگارک شهسوار و صفدری
 هر شه آس شمدنگیری تیغ زیا جوهری

پاره الماسدر سنک فسانی نیلر اول
 چرخه چکمه بر دخی شمیر والا کوهری

سرفراز ایتدک لواء الحمد دین احمدی
 کافره کوستردک الحق دستبرد حیدری

تیغکه نوله یمین ایلمسه روح مرتضی
 برغزا ایتدک که خشنود ایلدک پیغمبری

ایلدک بر حمله ده بر باد ملک دشمنی
کرد رخسک کرچه کیم سد ایتدی راه صرصری

ماه نو صنامه فلکده کوریمچک پیکارکی
دتره دی بهرام الندن دوشدی زرین خنچری
اول قدر قان دو کدی شمشیرک که عکسیه آنک
کاسه یاقوته دوندی کنبه نیلوفری

غمزه خوبان کی جاری اوچندن پینه خون
بویله قاورسه اکر یکرنگ ایدر بحر وبری
بلکه غرق بحر خون اولوردی فلک دل کی
ایتدیکنجه تیغ خون افشانه جولانگری

شقه رایات بختکله رکابک اولسه
کشتی نه آسمانک بادبان ولسگری
برق اوران دستکده تیغ پرکهرمیدر یاخود
ایلدی دریایه غوطه آفتاب خاوری

بر آوج کوه صاجاردی عاله کویاکفک
صالدینجه دشمنه گاهی مرصع شبری
برعجب دریادر اردوی هایونک سنک
کیم حساب برقرار اولمش اکا هرچادری

موج پیدری در اول بجره سپاه صف بصف
برنهنگ اولسه نوله هرطوب اژدر پیکری

هر آلاهی بر موج طوفان خیزیدر آنک نوله
خاروخس کی اوکنجه تاجسه کافر عسگری

کون کی تهاده چیقسه ک تیغله میدانه سن
کارکر دوشمز سپاه دشمنک شور وشری
شیراغ دین و دولتدر وجودک حفظ ایچون
قات قات اولمش ازدها درهفت چرخ چنبری

قارشو طورمن ساکه شمدن مکره بواقبال ایله
دشمنک کر قهرمان اولسه سراسر لشگری
بویله آغاز ایلمون شمدنکیرو القابکه
جامع نه قبه کونک خطیب منبری

آفتاب بحر و بر صاحب قران شرق و غرب
شهبوار نامور رایت کشای صفدری
آسمان دولنک خورشید قدسی برتوی
بزمگاه شوکتک جمشید خورشید افسری

تقد وقت سلطنت سرمایه امن وامان
دستگیر دین ودوات کامبخش سروری
شاه والا رتبه عثمان خان غازی کیم فلک
کورمشدر بویله بر شاهنشاه جنک آوری

شهبوار عالم آرا کیم روادر اولسه کر
نیل و میخ رختی چرخک آفتاب واختری

صفدر کشور کشا کیم جنکه چید قجه اولور
جسبر نیل انا فتحنا خوان تیغ و مغفری

پادشاه عادل و عالی نسب کیم یاره شور
ایتسه کر سیر هنک دربان کقباد و قیصری

شهر یار آسمان مسند کیم اولمش تا ازل
سجده گاه تاجداران جهان خاک دری

شهنشین نه رواق آسماندر مسندی
عیدگاه هفت اقلیم جهاندر کشوری

مسند اجلالنک رفعت بر ادنا پایه سی
درکه اقبالنک دولت قدیمی جا کری

هرنه ایشلر سه زمانه تابع اندیشه سی
هرنه امر ایلمسه دوران بنده فرمانبری

ویرسه طبع آتسه کر برق تیغی تربیت
معدن الماس ایدردی نوده خاکتری

عدلی کر آرایش بزم جهان ایتسه اولور
شمعه شهر اکا پروانه نک بال و پری

اول قدر آسوده عالم سایه عدلنده کیم
خوابگاه ایار غزاله بهلوی شیرزی

ایتسه کر خاصیت حفظی سرایت عالم
طرح اولوردی صفحه آب اوزره نقش آذری

عکسیدر آنک فلکده خرمن انجم دکل
ساجدی دست لطیفی خاکه اول قدر سیم وزری

یازسه وصف نکته خلقن ویرردی عالمه
کرد خاک پای خامه بوی مشک از فری

قدر خاک کوی اخلاقن بیلوردی روزگار
بر برینه ایلمسه آغشته مشک و غبری

کامکار اصفدر صاحب قران شاهنشها
ای سریر عدل و دادک داور دین پروری

سحر ایدردم مدحکه کلدیکه اما نیایم
ایلمش حق وصفکی قید تصور دن بری

عجزمه بر حجت اولوردی اگر اهل اولسه
روزگارک یاوه سنجان فضیلت کستری

ماجزم حق اوزره اوصافکده حالا کیم بنم
عالم اندیشه نک علامه دانت وری

بلکه قانون سخنده حل و عقد نکته ده
حکمت فکر و خیالک فیلسوف اکبری

حسب حالده خصوصاً لاف دعوی بر طرف
گرچه صاحب لاف اولوزار باب طبعک اکثری

بن اوکنم قدم ارباب دل و دانش بیلور
عارف دوشمز بکا لاف و کزاف سرسری

خامه اول معجز طراز صد هزاران پیشه در
کیم نظیر اولز آکا الاکلیمک ازدری

حرفیدر مجموعه اسرار دیوان کمال
نقطه سیدر مهرة داغ درون انوری
طبع اول بتخانه در کیم صورت دیوارینک
طاشه کار ایله خدنک غمزه ناز کتری

نیچه صورت فیض انقاسمه جان بولسه اولور
هر بری شهر دلك بر عالم آرا دلبری

هر خیالم بر عروس ناز پرورد بریم
کیم بو عالم دن دکل اسباب زیب و زیوری

موی نیسوی ملکدر تار و پود جامه سی
بارة پیرامن حور جاندر معجری

باده ادراکک توحید سر جوش خمی
ساقی اندیشه مک تحقیق درد ساغری

خامه مک راه سلوک فتنه خط سایه سی
شعر مک جبل متین فیض تار مسطری

قنده بن قنده ینه تعریف شاه نکته دان
نیلم ضبط ایدهم اندیشه زور آوری

فکر اوصافک غدای روحدر اندیشه
دل هلاک اولور اگر اولسم اول سودادن بری

جوهر اکیر مدحک طرح اید نیجه رشکدن
ایلرم هر لحظه اندیشه مله جنک زرگری

قورقرم هم آفتاب کیمیا کر طویمسون
یوقسه بیک شوقیه اولور اولدخی بر مشتری
ذره سن مهره غبارین روزکاره کیم و برر
جوهری بی بن جهان ویرم اویله کوهری

بویله جوهر وارالمده نیلم دنیایی بن
باشنه چالسون فلک آینه اسکندری

طالی تسخیر ایچون خاتم نه لازم طبعمه
بن سلیمان خیالم نیلم انکستری

هر نه دیرسم اسم اعظم کبی اولور کارکر
اولقدر تعظیمله دیکر سوزم انس و پری

باشله شمدن صکره ای تقی دعای دوتنه
بردعا ایت کیم اوله حسن قبولک مظهری

ایلیه تاخسر و مساجقران شرق و غرب
اشهب زر پالهنک صبحله جولانگری

حق سرافراز ایلسون رایات دین و دولتن
قنده عزم ایلمسه اولسون فتح و نصرت رهبری

ایلدیکه عزم میسدان غنا اول قدم
پایمال اولسون یولنده دشمن دینک سری

قصیده سی بولک ایچون بر کوزل مثال اولور

۴۸ - مرثیه : وفات ایدنلره ابراز تاتر صد دنده یازیلان
 قصیده لره مرثیه دینورکه یالکتر مرثیه، تغییر حنین افندیلرمز
 حضراتی حقیقه ایراد اولنانلره مخصوص اولدیغندن سائرلیچون
 اولورسه اسمنه اضافتله «فلان حقیقه مرثیه» دیمک لازم کلورکه
 بلیغک :

قالنر بوزیر چرخده هرکس اولورها
 ایلر شکته دانه لری دور آسیا

یامال اسب غم اوله لی جسم لاغرم
 داغ اوردی سینم اوسته تمغای نقش با

ناخن دکل بوپا ویدمده عیان اولان
 اوج ویردی بویله نوك سررشته قضا

بر طرفه درکه سایه گذار اولسه چشمه
 اولور سرمده اره آهن برها

بالای هفت طارمه پرتو فشان ایکن
 قندیل نجم بختی چرخ ایتدی بی ضیا

بی برک وبار مزرع دهرمه دانه
 ایلر خروش جنبش دل کار آسیا

شمشیر سرتیز کبی جسم دونیم ایدر
 ایتسم اگر که بالش زردوزه اتکا

ایلر وجودمه دم عقرب کبی اثر
 شفقت نگاه جنبش مژگان اقربا

سینه مده شرحه لر چکلوب تیغ غدرا یله
 اولدی صحائف رقم سطر عتا

اولسم فاده چشمه مورک بوضعه
 ایلر اودمده چشمی پوشیده ادا

زال سپهره مهر ایله مه عینک اولاسه
 کورمزدی جسم لاغرمی ایتمه کجفا

رنک جنون غم بنه کلکونه ریز اولوب
 سود آی بای مفرسرم ایتدی برخنا

ویرمز گیاه خشکمه نشو ونما اگر
 کشت املده اولسه روان چشمه بقا

کهواره اولسه طفل دله بر نبات اولور
 دریای جنبش افکن سیحاب بر جلا

هست قلکده مه کبی صد ناخن اولسه ده
 بر بیج کار بیدله اولماز کره کشا

بولسه فروغ موج ستاره له تربیت
 اولور خلیده پایمه هر سبزه کبا

سوزان برق آفت اولور برک دانه
 خرمکه اولسه مردمک دیده ها

آب اولدی زیر سنک جفاده قالوب دم
 مانند آب کومر صاف کرانها

برزخه نیجه اولمادی عمرم رسناری

محو اولدی زیر بایده چوق نار بوریا

صد آه زخم ختجر مسموم بخته

کیم یوق درون اطباءه بر دوا

اما که ارغنون نوا های جرخدن

منته اولزم یسه خواهند نوا

دف کبی کوش جان آچرم قول مطربه

اولم ندکلو سه خور دست مدعا

چاک اولسه سینه معدن آهن با کبی

بر سوز ایتم اطلس کردوندن رجا

فرق شکت اولسه مثال سر حباب

قلم اودمده کاسه ففقور وش صدا

داغ درونی کاسه دریوزه ایتمدن

اولز نیاز فیض شهنشاه کربلا

اول شاه آبروی خلافتک آسمان

سم سمند رفته اولدی چهره سا

اول شاه تخت ملک معا که ایلدی

چاروب مجلس مزه من دیده ها

سلطان کربلا که آنک ذات پاکیدر

کنج طلسم کومر اسرار اییا

رونق فزای دوده آل محمدی

پرتو نهای محفل والای اقیبا

نقد فروغ باصره دیده بتبول

قندیل نور مردمک عین مرتضا

فرط کرمله تشنه ایکن اولدی سینه دن

خون چکرله آب ده ختجر قضا

مانند سرو مقدسی استوار ایدوب

اولدی مقیم باغچه مامن رضا

سیل روان تند حوادثله اولدی کم

در صد فچه کرم قلم خدا

صد آهکیم اوکابن باغ ولایتی

پژ مرده ایلدی ستم جیش اشقیبا

بی آب اول شهک لب کلبرکی چاک اولوب

خون چکرله غنچه کبی قیلدی اکتفا

صد چاک اولور بوماتی کوش ایلین کوکل

پر کزیه ایلر عین سرابی بو ماجرا

جوش ایلین سراب دکلدرا و عرصه ده

خشک ابتدی آبی آتش آه اولی العبا

باران سیل ابر دکلدرا روان اولان

یاد ایلدیجه اول دمی ایلر فلک بکا

صنمك شفق كه ماتم همچون چرخ ایدر مدام

خون جگر له جامه ی شمبه سن طلا

ماه محرمك قدخ كشته سی كبی

بو ماتم ابتدی قامتی عالمك دونا

اولسون بو مطلع سخن پاك نابدار

بریج طبعه ناخن نیز كره كشا

ای كاشانه خاك درك جای التما

وی نقش بوسه كوچه لطفكده نقش پا

كرد الله ایلدم آوده سنی می

كم بیخ عشقك اوله دروننده جلوه سا

چكدم درونه قافله خیل محنتك

اولدی اوخیله جیش دل ناله درا

طاق سنج خاطره یازدم محبتك

شكوف لعل سوده اولوب خاك كریلا

مانند ذوالفقار دونا اولسه قامت

عشقك ایدر بی ینه بر مرد لافتا

اكبر خاكرا هکی كمال روزگار

عین علیه ایلدی منتله توتیا

ابتدی خیال تنك نبات لب ترك

كلزار دهری دیده عشاقه تنكنا

اولسون چراغ مرده دل کیمکه اتمیه

همچون سبند آتش عشقكده جان فدا

مانند مس عیاری اولور دمیدم عیان

هر کیم غبار راهکی بیلمزسه کیمیا

یا وارث الاغه ویا اشرف الام

یا منبع کرامت ویا احسن الورا

فرمان اولورسه درکه عدلکده ایلیم

خون جگر له ریخته رنگ اشتکا

عمان مصیته ایدوب غوطه کارلق

اولدی حساب ماکی دل مائل هوا

آلات شوقن اوسته لرزان اولور کوکل

مانند تازیانه طنبور پرنوا

شاخ اوزره کورسه بر کل حیرانی دل سانور

ساقی الند باده جام الم روا

کوش ایسه نغمه سن سر تصویر نقش چین

اولدم اولوردی کاسه جینی بر صدا

یچیده اولدی دامن پاکه خاروش

قدم اگر چه ایلدی اول مه بنم دونا

ایلر طواف کعبه کوی بودیده

خواهشله میل سرمه بی برابنوس عصا

بر نازه نغمه کشته اولور مرغ دل شکار

اولاز نوای چه چه بلبله آشنا

کوکلم اسیر زلف بتان ایلوب بی

دام بلادن ایلمدک سعی ایدوب رها

از جمله فرط کشمکش روزگار دن

مختله اولدی همچو کمان قائم دوتا

ای پادشاه کشور معنا شتاب ایدوب

کلدی امید ایله در والاکه برکدا

در یوزگار کوچه احسانک اولشم

اکبر نقد لطفک ایله ایله یرنوا

در بسته ایتمه در که لطفک که ایلمم

کلیخ باب مرحمتک دیده رجا

کمره ایدر بو وادی پر غمده رهزنان

لطفک آکر که بنده که اولمز سه رهنا

بی تاب قالدی توسن دل ایله همغان

شفقت رسای بدرقه همتک اکا

طومار نظمی طی ایدرک وقتیدر بلیغ

کلغچه کی اوله کشاده کف دعا

تاکیم بو هفت کنبد دوار نیلکون

بالاده دور ایدنه کیم بیضه ها

قندیل نور تریبه والاکه جان آتوب

ارواح قدسیان اوله پروانه دانما

قصیده سی حسنین اقدیلر من حقنده بر مشیه در.

۴۹ - فخریه: شاعرك كندی مدح و ثنا سنه دائر یازدینی

قصیده در که بونده تمامی ادبی بولمق ایچون نهایتی مقبول بر طرز ایله

بلمک و اوصورتله باغلامق لازمدر نته کیم نفی مرحوم:

عقده سر رشته راز نهانیدر - سوزم

سلك تسبیح درسبع المثنایدر - سوزم

بر کهر در کیم نظیرین کورمشدر روزگار

روزگار عالم غیب ارمغانیدر سوزم

روزگار احسانی بیلمش نیم یا بیلماش

عالمه فیض حیات جاودانیدر سوزم

اهل اولان قدرین بیلور بن جوهرم مدح ایلمم

طالمک سرمایه دریا و کانیدر سوزم

بی عرض بر جوهر صافیدر اما متصل

اهل طبعک زیور تیغ و ستانیدر سوزم

یعنی کیم اندیشه سنجان جهانک دانما

هم صریر کلکی هم وردبان زبانیدر سوزم

بر نیم کبی جگر دار اهل طبع اولمز دهها

جوهر تیغ قضای تا کهانیدر سوزم

غمزه دلبر نوله رشک ایلسه اندیشه مه

حرز بازوی دل صاحب قرانیدر سوزم

اویله بر پر شیوه در کویا که بکر فکر مک

غمزه مرد افکن نامهربانیدر سوزم

اول قدر دل دوزدر کویا که بر شوخ آفتک
 تاوک مشکین کان ابروانیدر سوزم
 آیت نون و قلمدر مصحف سینه مدهیا
 رستم اندیشه نک تیر و کانیدر سوزم
 برکستاندر خیالم دل شکفته بلبلی
 اول کلستانک لطیف آب روانیدر سوزم
 بر شبستاندر دواتم خامه زنی خادمی
 اول شبستانک عروس دلستانیدر سوزم
 آفرینش طوطی اندیشه بر دامدر
 کیم اودامک دانه پرامتانیدر سوزم
 کیمه انکار ایده من ماهیت اندیشه می
 اهل رشکک نسخه عقد لسانیدر سوزم
 آفت عین الکمال رشک کار ایتمز بکا
 دفع زخم چشم خلاق معانیدر سوزم
 خا کبایم سرمه ایلسه عجمی روزگار
 عنصر روح کمال اصفهانیدر سوزم
 ایشته خلاق معانی شمعی کلدی تاله
 گوش ابدک آتاری کیم ترجمانیدر سوزم
 صکره کله دهره خلاق معانیدن نوله
 قالب خشک خیاله روح نانیدر سوزم
 نکته ده عالم حریف اولمز بکا کویا بنم
 هر نه سویلرسم جواب لن ترانیدر سوزم

هر نه سویلرسم قضا مضمونی اثبات ایدر
 آتی بیلمز که خطاب امتحانیدر سوزم
 بن نه کشاف نه صاحب کشف اما معنیده
 موشکاف نکته های آسانیدر سوزم
 بیکده بر معنای نظم ایتمز به بر لطف ایله
 یوقله سک مجموعه راز نهانیدر سوزم
 بن جهان آرا شهنشاه جهان معنی م
 سوز لر کده پادشاه کامرانیدر سوزم
 دونه شمیر خطیه نوله شمیر زبان
 ملک نظمک خطیه امن وامانیدر سوزم
 طبعمک بر ترجمان تر زبانیدر قلم
 خامه مک بر هم زبان نکته دانیدر سوزم
 باسبان اولمن بر اژدر در قلم کنج دله
 کیم اوکنجک شبچراغ باسبانیدر سوزم
 تا صباح حشره دیک مینلابی مست ایدر
 بزم عشقک نشوه رطل کرانیدر سوزم
 رندهشیارم خرابات محبتدر دلم
 عاشق هر جایم وحدت نشانیدر سوزم
 اولهلی بیغمبر آخر زمانه نعت گو
 آب روی امت آخر زمانیدر سوزم
 نعت شاهنشاه اورنک نبوت کیم آنک
 فیض مدحیله دیک جان جهانیدر سوزم

جان عالم فخر آدم احمد مرسل که تا
حشر اولنجه نعت کوی و نعت خوانیدر سوزم

اوله لی غواص دریای خیال مدحتی
جوهری طبعمک زیب دکانیدر سوزم

اولقدر الویردی معنی فیض اوصافیه کیم
کویا مفتاح کنج شایکانیدر سوزم

مشرق صبح هدایتدر تناسیله دلم
مهر قدس یرتو کوکب نشانیدر سوزم

باشلاسم معراجنی تحقیقه آب و تاب ایله
کوه شہوار کوش امهانیدر سوزم

عدا اولنمز معجزاتی حددن افزون نیلون
کر چه کیم بر راوی معجز بیانیدر سوزم

کر چه بن دورم جنبندن هله شکر م بودر
چهره فرسای جناب آستانیدر سوزم

نقییم اندیشه نفعیتله اولدم کامیاب
نامرادان جهانه مژدکایدر سوزم

خاک پای نعت کویاتم که عرض اعظمتک
ذکر تسبیح لسان قدسیانیدر سوزم

شاد کام اولدم نشاط فیض نعت پاکله
شمعیدن صکره دعای شادمانیدر سوزم

تا که معنای لطیف لفظه رنگ آمیز ایله
روزگارک بر دلارا داستانیدر سوزم

مردم اندیشه مدن اولسون روخنه یوزبیک سلام
عرشه دک ایصاله بیک رایکانیدر سوزم

قصیده سنی فخریه صورتنده یازوب نعت جناب فخر رساله حصر
ایتمشدر.

۵۰ - ترکیب بند: بر مقصده موضوع و بر وزنده فقط هر
بری مختلف قافیهدده اوله رق متعدد قصیده جکاری ینه او وزنده بر ریت
ایله یکدیگری ینه اولاشدیره رق جمله سنی بر آراده ایراد ایتمکه ترکیب بند
دیرلرکه حکمیات ابرازی ومدح و ثنا ایله مرثیه ایرادی بویولده ممکن
اولوب لسانمزده اک مشهورلری روحی بغدادینک حکمی اولان شو:

ترکیب بند

سانک بزی کیم شیره انکورله مستر بز اهل خراباندتر مت الستر
زدامن اولانلر بزی آلوده سانورلیک بز مائل بوس لب جام و کف دستر
صدرین کوزه دوب نیلیلم بزم جهانک پای خمیدر بریمز باده پرستر
مائل دکلز کسه نک آزارینه اما خاطر شکن زاهد پیمانه شکستر
ارباب غرض بزدن ایراغ اولدینی یکدر دوشمزیره زیرا اوقمز صاحب شصتر
بو عالم فاییده نه میر و نه کدایز اعلا لره اعلا نورز بست ایله بستر
همکاسه ارباب دلز صریده مزبوق میخانه ده بز کرچه ولی عشقله مستر

بز مست می میکده عالم جاز
سر حلقه جمعیت پیمانه کشاز

ساقی کتور اول بادیهی کیم دافع غمدر صیقل اورا و مر آتہ کہ برزنک المدر
 دل بست لرز بزدن ایراغ ایلمه بر دم اول بادیهی کیم نور دل و دیده جدر
 ای خواجه فنا اهله زهار اولولنه درویشی بو ملک شہی خیل و حتمدر
 خاک اولکہ خدا مرتبه کی ایلمه عالی تاج سر عالمدر او کیم خاک قدمدر
 کل طوغریلمه میکده به رغنه آنک کیم بار ریادن قدر کتھی خدر
 می صون بزه ساقی بز اول قوم که دیر لر زندان صیوحی زده بزم قدمدر
 بو نظمی بیامیدن ایشت حاله مناسب کیم زبده یاران سخندان عجمدر
 مارند صیوحی زده بزم السیم
 پیش از همه ساغر کش و پیش از همه مستیم

خوش گوشه ذوق ابدی صفا اهله عالم بر حال ایله سور سیدی اگر عمری نی آدم
 مصحت سوکی در اولسه وصلت سوکی هجران نوش آخری پیش اولسه سور آخری مان
 بو عالم فانیده صفایی اول ایدر کیم یکسان اوله یاننده اگر ذوق و اگر غم
 دائم اوله هم صحبت زندان قدح نوش وارین قویه میدانه اگر پیش و اگر کم
 صوفی که صفاده بکچور مالک دینار بر در همنی آلسک اولور خاطر ی در هم
 ظاهر بو که آخریری خاک اولسه کر کدر کر در همه محتاج اوله کر مالک در هم
 می صون بزه ساقی ایلمه رغنه آنک کیم جهلی ایله بیلمدینگی بردن اور در دم
 هر منکر کیفیت ارباب خرابات
 اوز عقلی ایله حق دیار کیم بوله هیات

کور زاهدی کیم صاحب ارشاد اوله بیدر دون مکتبه واردی بو کون استاد اوله بیدر
 میخانه ده ایستری قلوب اولتی ویران بیچاره خرابانده آباد اوله بیدر
 الدن قومسون کل کبی جام هی بر دم هر کیمکه بو غمخانه ده دلشاد اوله بیدر
 بر سر و قدک بنده افکنده می اولسون عالمده او کیم غصه دن آزاد اوله بیدر

عمرین کچوروب کوه بلاده دل شیدا بر همزن هنگامه فرهاد اوله بیدر
 وصل ایستیوب همیره خوش بکدی بو کیم مسکین غم جانانه به معناد اوله بیدر
 کردی پوریدی بولدی برا کله جک بر من بعدیته عازم بقصد اوله بیدر
 بغداد صد قدر کهری در نجفدر
 یاننده آنک در و کهر سنک و خز قدر

اول کوه یکتا که بولغز آکا همتا کلز صدف کونه بر اوله در یکتا
 اول ذات شریفه یار اشور دعوی همت کیم اولدی نه دنیا آکا مقصود نه عقبا
 کیم درک ایدر آنی که اوله ذاته معلوم رمز کتب مدرسه عالم بالا
 اول زاهدک آغلر بر و کولک حاله یارین کیم ایچبه دستدن آنک جام مصفا
 بر نقطه ده در سری دیدی چار کتابک اول چارده در سر کتبخانه اشیا
 اول نقطه بنم دیدی دونوب رمزینی سیرابت یعنی که بنم جمله اسمایه مسیا
 چون حصه ایش فصدن اهل دله مقصود مقصودندر آکله پیل اول عارف و دانا
 هب مغلظه و لقلقه در باطن و ظاهر
 بر نقطه ایش اصل سخن اول و آخر

وارد مهری طاعت ایچون مسجد ناکاه کوردم او تور در حلقه اولوب بر نیچه کراه
 کبرمش کمر و حده آلمش اله تسبیح هر یربینک ورد زبانی چل و پنجاه
 دیدم نه صیارسز نه آورسز نه و بررسز کاصلا دلکزده نه بی وار نه خود الله
 دیدی بر یکیم شهر مزک حاکم وقتی خیر ائک ایچون خلقه کلور مسجد هرگاه
 احسانیده پنجاه و چهلدر فقرایه صبر ایله که دمدر کله اول میر فلکجه
 کلک لکری مسجد بیلمه نه ایچوندر بوزد و ندر و آندن دیدم ای قوم اولک آگاه
 سزدن کیم ایراغ اولدی ایسه حقه قیندر زیرا که ضلالت بولیدر کیتدی کز راه

محقق بوکیم هپ ایشکز زرق وریادر

قلیدده سز طاعتکز جمله هبسادر

دنیاده دنیلردن ایدرسک طلب کام ای خام طمع نیجه بهدک بو طمع خام
برناخلفی جبه و دستارله کوررسک ایلرسک آنک جبه و دستارینه اگرام
نقش چیقاروب ایلمه دن ذاتی معلوم باشلارسک اکا ایلمه فخرکی اعلام
جرار دیوورمز اولور تگری سلامن شرمنده ایدرایله برجه جه انعام
وای اوله سک خر قده نامک اوه درویش ملحد دیو یاندر مغه ایلر سنی اقدام
یازق سکا کیم ایلله سک حرص و طمع دن برجه ایچون کندوکی عالم لره بدنام
یوق سنده قناعت کوزک آج اولدینی اولدر رزق اربشور بوقسه اکر صبح واکر شاه

ات لقمه سی لازمی طیور مزی سنی نان

زهر اولسون اولقمه کاوله پسانده دونان

ابناء زمانک طلبی نام و نشاندر هریری تصورده فلان ابن فلان
کفتاره کلوب سویله لرجهل مرکب زعمنجه ولی هریری برقطب زماندر
ارباب خرد ذره قدر معتقد اولمز اول مرشده کیم معتقدی خرد اندر
قلیدله سجاده نشین اولمش اوتورمش تحقیقده اما خربکسته عناندر
دیرمش بکا کشف اولدی رموزات حقیقت والله یلاندر سوزی لله یلاندر
کندنن ابراغ اولدوشوب اردینه بورله اول بی خبرک کیتدی بول ظن وکالدر
ای طالب تحقیق اکر وارایسه درکک کوش ایت بوسوزی کیم خبری بی خبر اندر

زهار اونیدوب بیلدیکی دوشمه عناده

بریره یایش کیم ایره سین سر معاده

کریه ک فوریای خواجه مکرکیم جکرکدن کیم چیغدی جکر باره لری چشم ترکدن
بیک کریه ایدرسک سنی آخر ایرر لر فرزندوزن وطنطنه سیم وزرکدن

بوهک فسیاه که عدمدن سفر ایتدک سودک ندر انجق آنی بیل سن سفر کدن
یوق چیغمغه کولک در دنیا ی دنیدن بالله دی خشنود میسک یوخسه بر کدن
بومز بله دن شویله گذار ایلله کورکیم بر ذره غبار ایرمه تاره کذر کدن
سیم ابله زری کندیکه قتت سپرایتک مرک او قنی کچمزی سانورسک سپر کدن
عقل آدین اکوب کندیکه تکلیفه براقه دیوانه اولوب رفع قلم قیل اوزر کدن
ای خواجه اکر کیم سن ایسک عاقل ودانا

شیدالنی بیک عقله دکشمز دل شیدا

ای صاحب قدرت قنی انصاف و مروت رندان می آشامه نیچون اولیه رغبت
فستری دیرسک ازلی جور و جفادر جور اوله نیچون ذوق و صفا اولیه قسمت
دیرسک که بوکون الین بارین ایدر ذوق چوقی ایکی کون بنده لک ایلسه مشرت
حاجت لر مز قادر ایکن قیلغمه حاصل صالمق کر مکدن بزنی فردایه نه حاجت
اچار چکر خلق بوز حنتری بوخسه آدم قره طاغ اولسه کتور مز بوکاطاقت
حاک کجه اجسک سکا بر حکمی واردر اولدر دی بزنی آه بیلنری بو حکمت
یهوده دونوب نیلر اوله باشمز اوزره حلقک بوفلک دیدیکی دولاب مشقت
یهوده یتر دوندی همان ترکی قیله

کیم عکسه دور ایلمدن بکدی قیله

چرخک که نه سعدنده نه نحسنده بقاوار دهرک که نه خاصنده نه عامنده وفاوار
آدانه آنک سعدینه نحسندن آلهه نحسنده دعه محنت و سعدنده صفاوار
میل اتمه آنک خاصنه عامندن او شمه عامنده دعه خست و خاصنده عطاوار
جهد ایلله همان غیر الهه باقیه کورکیم بندن نه سکا قائده سندن نه بکا وار
اکتده کوروب غیر لک اطلس و دیبا غم چکمه که اکتده بنم کهنه عبا وار
کچ جمله بوا فکار لری عارف وقت اول سر کشته بیل آنی که سرنده بو هواوار

فردالمن چکمه می ایچ باق رخ خوبه عاشقاره فرداده دخی وعد لقا وار
 ال ویرسه صفا فرصتی فوت ایلمه بردم
 دنیا اکا دکمز که جفا بسن چکه آدم

صورتده توله ذره ایسه کده مغنیده یوحز روح القدسک مریمه فتح ایندیکی روحز
 پیمانہ خورشیده هر صبح ایدرز عیش عیسی کبی پیمانہ کش جام صبوحز
 ایندکسه شراب ایچمامکه توبه کوزلسز ثابت قدمز توبه مز او ستنده نصوحز
 مار ایسه عدو بز ید بیضای کلیمز طوقان ایسه دنیا غمی بز کشتی نو حز
 ملا او قوسون مدرسه ده شرح معانی متن قدسی صون بزه بز اهل شر وحز
 صوفی بزنی سن جسم کوزله کوره مزسک آج کوزلریکی ابله نظر کورکه نه روحز
 پر کولره لب بسته کور نمکده بز اما زندان مسیحادم مفتاح فتوحز
 عیسی دم و روحی لقب و خضر حیاتز
 دریای صفت ایچره نهان کوه ردا تاز

ایانچه بردور ایده بوچار عناصر کیم اکانه اول اوله معلوم نه آخر
 کاه ایله لر عالم تقریدده سیران کاهی اوله لر عالم ترکیده سابر
 تقریدده چار اوله وناچار اوله دوری ترکیه کلنجه سه موالید اوله ظاهر
 برجه مظاهرده اوله معتبر انسان انسانه اوله جمله طقیلی بو مظاهر
 نفسینی بیلنار کتوره خالقه ایمان بیلمز لره ایمان کتورنلر اوله کافر
 کافر که برین دوزخ ایدر جهلله ایلر چون جهل حقیقتده اوله کفر عجب سر
 جاهلله دنیا ویره ال کامل اولنلر آباقدده قلوب اولیه لر جبهیه قادر

چون جهلده در ذوق کمالی نیده لم بز
 قال اهلی صفا ایله حالی نیده لم بز

صوفی که ریایله ایدر کندنی موضوع اوقات شریفی اوله تقلید ایله مصروف

منبرده خطیب اوله و محفله معرف عار ایلمیه اولدیغنه جهلله معروف
 آینه قلینی کدورت ایده تیره روشکر فیض حق ایله اولیه مکشوف
 جان و دلنک مهر و مهی اولیه بر نور دائم بری محسوف اوله آلت بری مکشوف
 جمع کتب ایتمکله نه ممکن اوله واقف اسرار خدایه کاله اول مرشده موقوف
 داننده که آثار کمال اولیه خردر یا شال سه ا کته کیمش به یشل صوف
 عالمده که کامل چکه غم ذوق ایده جاهل بردن کوه دند بوف بکا کر دیمز ایسه م یوف
 چون حق دینی ایلدیلر ظلمله بردار

باطل سوزده آغاز ایده لم بز دخی ناچار

یوف خارینه دهر ک کل و کلزارینه هم یوف اغیارینه یوف یار جفا کارینه هم یوف
 هر عیش که موقوف اوله کیفیت خمره عیاشنه یوف خیرینه خارینه هم یوف
 چون اهل وجود کیری صحرای عدمدر یوف قافله و قافله سالارینه هم یوف
 ذی قیمت اولنجه نیده لم جاه و جلالی یوف آتی ساتان دونه خریدارینه هم یوف
 عالمده که بنکیلر اوله واقف اسرار سیراننه یوف انلرک اسرارینه هم یوف
 عارف که اوله مدبر و نادان اوله مقبل اقباله یوف عالمک ادبارینه هم یوف
 چرخ فلکک سعیدنه و نمحنه صدحیف کوبلرینک ثابت و سیارینه هم یوف

چون اوله حرام اهل دله دینه و عقبا
 جهد ایله نه دنیا اوله خاطرده نه عقبا

بردرک دل و جانیه رضا حکم قضایه غم چکیمز اوغرا رسقا کردردو بلایه
 توبدیق وطنی غربت بو فکرله چیققدق کیم رنج سفر باعث اوله عنر و علایه
 دور ایلمدک یر قومدق بر نیجه بیلدر اویدق دل دیوانه به دل اویدی هوایه
 اولدق زویه واردق ایسه عشقه گرفتار آلتدی ککوکل بر صنم ماه لقا یه
 بغداده بولک دوشه کرای باد سحر خیز آداب ایله وار خدمت یاران صفایه

روحی بی اگر بر صور را بستر بول نور سه دیر لر سه بو لشدکی اوبی برک ونوای
بو مطلع ضرای اوقوا پنم اول انده معلوم اولور احوالز ارباب وقایه
حالا که بز افتاده خوبان دمشقز

سر خلقه رندان ملامت کش عشقز

ترکیب بندیله باقینک جتتمکان سلطان سلیمان قانونی حضرت اترینه اولان
شو:

ای پای بند دامکه قید نام وننک تاکی هوای مشغله دهر بی درنک
آک اول کونی که آخر اولوب تو بهار عمر برک خزانه دونسه کرک روی لاله رنگ
آخر مکانک اولسه کرک جرعه کبی خاک دوران لندن ایره کرک جام عیسه سنک
انسان اودر که آینه وش قلبی صافی اوله سینه کده نیر آدم ایسک کینه پلنک
عبرت کوزنده نیجه به دک غفلت اویقوسی بتمزی سا که واقعه شاه شیر جنک
اول شهوار ملک سمادت که رخشنه جولان دهنده هر صه عالم کلوردی تنک
باش اکدی آب تیغه کفار انکروس شمشیری کوه رخی پسند ایلدی فرنک

یوز بیره قویدی لطف ایله کلبرک ترکی

صندوقه صالحی خازن دوران کهر کی

حقا که زیب وزینت اقبال وجاه ایدی شاه سکندر افسر ودارا سپاه ایدی
کردون ایانغی توزینه ایلردی سرفرو دنیا به خاک بار کبی سجده گاه ایدی
کنز کدانی آزعطاسی قیلوردی بای بر لطفی چوق مروقی چوق پادشاه ایدی
خاک جناب حضرتی درگاه دولتی فضل و بلاغت اهلک امیدگاه ایدی
حکم قضایه ویردی رضایی اکر چه کیم شاه قضا توان و قدر دستگاه ایدی
کردون دونه زاروزبون اولدی صامیک مقصودی ترک جاه ایله قرب اله ایدی

جان و جهانی کوز لر من کورمه نوله روشن جهانی عالمه خورشید و ماه ایدی
خورشیده باقه کوز لری خلقک طولاکلور
زیرا کورنجه خاطره اول مهلقا کلور

دوکون صاحب قدین اکوب قطره قطره فان ایتسون نهال نارونی نخل ارغوان
بو آجیلرله چشم نجوم اولسون اشکبار آفاقی طورتسون آتش دلدن چیقان دخان
قیسون کبود جامه لرین آسمان سیاه کیدون لباس ماتم شاهی بتون جهان
یاقسون درون سینه انس و پریده داغ نار فراق شاه سلیمان ککا مران
قیلدی فراز کنکره هرشی جلوه گاه لایق دکلدی شانسه حقا بو خاکدان
مرغ روانی کورکله ایردی ها کبی قالدی حضیض خاکده برایکی استخوان
جایک سوار عرصه کون و مکان ایدی اقبال و عزت اولمش ایدی یار و هممان
سر آشک ایتدی تومن بخت ستیز کار

دوشدی زینه سایه الطاف کردکار

اولسون غمکده بنجلین زار بیقرار آفاقی کزسون اغلا بهرق ابرنوبهار
طونسون جهانی ناله مرغان صبحدم کلر یولسون آه و نغان ایلسون هزار
منه لرینی ماتم ایدوب جوز سون اغلاسون دامانه دو کون اشک فراوانی کوهار
اکدجه بوی خلقکی دردکله لالهوش اولسون درون نافه مشک تار تار
کل حسرتکله یوللره طوتسون قولاغنی ترکس کبی قیامت دک چکسون انتظار
دریاز ایتسه عالمی چشم کهر فشان کلز وجوده سنجلین در شاهوار
ای دل بودمده سنس اولان باک همنفس کل نای کبی ایکیه لم باری زار زار

آهنک آه و ناله لری ایدلم بلند

اصحاب دردی جوشه کتورسون بو هفت بند

کون طوغندی شاه عام اوپانغز می خوابدن
 یوللرده قالدی کوزلر من کلدی خبر
 رنگ عذاری کتدی باور کندی خشتک لب
 گاهی حجاب ابره کیرر خسرو افک
 طفل سرشکی بر لره کیرسون دعام او در
 یانسون یا قلسون آتش هجرکه آفتاب
 یاد ایلسون هنر لریکی قانلر اغلاسون
 تیغک بونجه قاره به باتسون قرابدن
 درد و غمکله چاک کریبان ایدوب قلم
 پیر اهینی پاره لسون غصه دن علم

تیغک ایچوردی دشمنه زخم زبانی
 کوردی نهال سر و سر افراز نیزه کی
 هر قنده با صدی بای سمندک نثار ایچون
 دشت فناده مرغ هوا طور میوب قونار
 شمیر کی روی زینه طرف طرف
 آلدک هزار بتکده بی مسجد ایلدک
 آخر چالندی کوس رحیل ایتدک ارنحال اول قوناغک اولدی جنان بوستانلری
 منت خدایه ایکی جهانده قیلوب سعید
 نام شریفک ایلدی هم غازی هم شهید

باقی جمال پادشه دلپذیری کور مرآت صنع حضرت حی قدیری کور
 پیر عزیز مصر وجود ایتدی انتقال میر جوان چابک یوسف نظیری کور
 کون طوغندی شمعی غایبه ابردی سپیده دم رخسار خوبش رو روشن ضمیری کور

بهرام وقتی کوزه تیوردی بو صیدگاه واریشکنه خدمت شاه اردشیری کور
 بر باد قیلدی تخت سلیمانی روز کار سلطان سلیم خان سکندر سریری کور
 واردی یلنک کوه و غا خواب راحته کپسار کپریاده طوران نره شیری کور
 جولانه کتدی روضه به طاوس باغ قدس فرهای اوج سعادت مسیری کور
 اقبال و بخت خسرو آفاق مستدام
 روح و روان شاهه تجیات والسلام

قیدجه شاه طاله حق فضل و رحمتی ویرسون جهانده حضرت پاشایه دولتی
 صاحبقران عرصه اقلیم سلطنت اولدمکه قیلدی ملک بقایه عزیزتی
 اول جسم باکی جانی کی ایلدی نهان آسوده قیلدی حال سپاه و رعیتی
 خلق جهان قرق سکر کون طویور میوب برهفته ایچره قیلدی لرا نچق بو حالتی
 ندیری کورکه ایرمدی کیمه خیانه آصف جهان کلسه کوریدی وزارتی
 غیرت کمر لری قوشاندی قلیج کی آلدی جصاری ویردی خدا فتح و نصرتی
 راحت یوزینی کورمدی چالشدی جان ایله چکدی اقدی یولنه بودکلوز حجتی
 یارب چراغ دولت و بختن منورایت
 ایکی جهانده کوکلی مرادین میسرایت

مرئیه سیله عینیک سلطان سلیم ناکه اولان شو :
 عکله دور ایلسون شمدن کری چرخ عنید آسمان کچسون زمینه انجم اولسون نابدید
 ابر ظلمتده قالب کون کور مسون ایام عبید ماتم ایتسون قاره لر کچسون شب قدر سعید
 ماه تابان اولسون مهر فلکدن مستفید یولسون قر آفتاب مطلع صبح امید
 قلب اوله دود سیاهه پرتو نور سفید اطللس چرخ کهن سال اولسون اسلاجدید
 جیب و دامان شفق بر خون اوله عهد مید آه و فریاد ایلسه عالم دکل امر بعید

بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 آتشیہ یانسون کل کلزار دهر بی وفا بلبل سوزانک اولسون لانه سی دوزخیا
 سینہ سندن لاله نک دور اولسون داغ جفا سنبل دودسیاہ غمده قالسون دانشا
 خرمن ازهار ای احراق ایلسون برق بلا کل اوجاقتندہ سمندر آتشیان طونسہ روا
 اولہ برک ارغوان شہبال ققنوس قضا هرکیاہ سبز اولوب برکرم شتاب قنا
 چچلہ اشکوفہ بی مرغ نعام ایلسون غذا اولسون اطفال جن کل اوکسری سرتایا

بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید

آہ کیم اولدی شهید اول شاه مدوح الصفات ماتمبہ ہب جگر سوز اولدی اهل شخصہ
 افلا دی کہوارہ حسرتندہ غلمان و بنات باقہ من جائت ابتدی آبا اولدی صاحب انہت
 اقدی بردن چشمہ سارچنم خلق کائنات اولدی زہر آمیز اشک شور دن ماہ جہان
 قالدی ہب نشو و نمادن یکسر اشجار و نبات نیچہ آہ ایتمز بو حالہ مرد اولان ای بلندان
 حاصلی بر حالہ کبر دک استدی هر کس مات کریدن انسان ایچندہ قالدی صبر و صبت
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید

چون کہ اولشاه جهان ابتدی بودنیادن سفر
 آہ و فریاد ایلدی ککو کدہ ملک بردہ بشر
 چرخ اطلس ایتمدہ چاک کریبان هر سحر
 احتراق ابتدی فلکدہ اختر ماتم مکر
 یاندی یاقلدی نجوم آسمان ہب سر نسر
 آفتابہ بو مرضدن صاریلق ابتدی اثر

ماہ نوہرای باشندہ بویاہ بر ضعیفی جگر
 زہرہ صاچن بولدی قالدی ابر ظلمتدہ قر
 کہکشان بو درد ایلہ اییدن قوشا عشدر کمر
 روز بی فر قالدی شب کیدی سپدن جامہ لر
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 کیتدی اولشاه شهید و خان مظلوم آہ آہ

کیتدی اول فخر ملوک آل عثمان واه واه
 کیتدی اول خاقان اعظم حضرت ظل الہ
 کیتدی اول سلطان عالم داور کشور پناہ
 کیتدی اول اسکندر دوران عدالت دستکاہ
 کیتدی اول مہر سپہر سلطنت انجم سپاہ
 کیتدی اول شاہنشہ دارا حشم جمشید جاہ
 کیتدی اول قطب دل آکہ خسرو پراتبہاہ
 کیتدی اول مہدی وقت اما بنم عالم تبہاہ

عالمک قویدی قیامت باشنہ بی اشتباہ
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 بردہ اصناف بشر کوکدہ سروشان اغلدی
 ثابت و سیارہ لر خورشید رخشان اغلدی
 وعدہ و برق و برف و یخچہ ابرو باران اغلدی
 برک و بار اشجار و باغ ازهار و بوستان اغلدی

بلبل وکل قمری و سروخرامان اغلای

صبحه دک پروانه لاله شمع سوزان اغلای
مرغ و ماهی مار و مور و جنس حیوان اغلای

مسجد و تخیمانه کبر و مسلمان اغلای
بحر پرکوه و حجر دشت و بیابان اغلای

بود و نابود جهان کون مکان قان اغلای

بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

بر شه غازی مجاهد فی سبیل الله ایدی

بر خدیو جم چشم رستم و غاجم جاه ایدی

یم قهرندن عدونک کاری آه و واه ایدی

ناظم قانون دولت جیش پرور شاه ایدی

مسلکی سر منزل شرعه وارر شهراه ایدی

آکه تابع اولمیانلر بر الای کمره ایدی

آسمان اول شاه عالی رتبه به درگاه ایدی

باسبان تحت بختی آفتاب و ماه ایدی

بر کرامت پیشه صاحب حال و دل آگاه ایدی

حاصلی بر قطب دوران عارف باقیه ایدی

بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

اون طقوز بیل پادشاهلق ایتدی اول شاه کزین

لطفله قیلدی جهانی کامران و کامین

ایلدی اخلاصله جلب قلوب عارفین

ایتدی صدق جانله چوق خدمت دین مین

بولدی قر دورنده مهر شرع فخر المرسلین

اولدی حیفا ناج و تختی ترک ایدوب عزلت نیتین

قالدی اون درت آی شب فرقتده کریان و اینین

شکر یزدان ایلوب اولدی عبادتده مکین

ذات پاکی اولدی آخر کوهر کنج زمین

حق تعالی قبرین ایتسون روضه خلد برین

بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

سافر دلدله شرریاتش اولده هر بر حجاب

بزم غمده دل کباب اولدی کوزم یاشی شراب

بولدی بوتنور طوفانخیز چشم آب و تاب

نار غم ساقی اولوب تحت جگر قتل عذاب

ایلدیم آه و اینی نغمه چنک و رباب

نعره مستانه مزدر های وهوی اضطراب

هر مزه دست نکاه غمده نای شعله تاب

سینه سوزانم اولدی دفزن پر التهاب

حیف کیم اولدم خار یا سله خانه خراب

آتش فرقتده جان رقص آور پر بیجتاب

بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

اول وجود نازنین تابوت ایچنده غرق خون
 وضع ایدوب سنک مصلایه رجال اندرون
 قلدیلر اولشاه مغفورک نمازین مسلمون
 هب شهیداً کوجدیکن ابتدی شهادت حاضرین
 فاتحه خوان اولدی رفته جماعت از درون
 عرشه چیقدی ناله انا الیه راجعون
 منزل قبره فغان و آهله در رهنمون
 قلمدی نوع بشرده کریده دن صبر وسکون
 بایلوب چوق کیمسه اولدی حیرتندن سر نگون
 کنج عتده محبانی اولوب زار وزبون
 بردخی سنده جهانیه باقه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 آه الکن ای فک سندن کیمه شکوا ایدم
 باشمه یاقوب حصیری آه ایله دعوا ایدم
 سوزش اظهار ایلوب دهری جحیم آسا ایدم
 جویبار دیده غم دیده می اجرا ایدم
 آغلمقدن عالمی مستغرق دریا ایدم
 ایلوب چاک کریبان دردیمی افشا ایدم
 سر نوشتم کتب ایدوب مجموعه کبرا ایدم
 خون چشمه واروب بر عرفحال املا ایدم
 قطب دوران پادشاه وقتبن اعطا ایدم
 عینیا داغ دل سوزانمی امضا ایدم

بردخی سنده جهانیه باقه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای خداوند عظیم الشان و بهرام انتقام
 وی شهنشاه مکرم داور کردون مقام
 اویله کریاتم که کولم عمرم اولنجه تمام
 اویله مخزونم که شاد اولم الی یوم القیام
 ایلدم آفاق بر خون آغلمقدن صبح و شام
 انجم آسا چشمه اویقو حرام اولدی حرام
 ساقی دوران لندن ایچدیکم سمدر مدام
 بزم غمده حشره دک الماز دماغم بوی کام
 ایلدم بن آه و فریاد ایتمکی چون التزام
 ماتم ایسون اغلسون یانسون یاقلسون خاص و عام
 بردخی جهانیه سنده باقه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای ملوک اعظمی شاهنشاه کشورستان
 وی جهانک پادشاهی خسرو جمشید شان
 بر او گولمز درده دوشدم چاره سی یوق الامان
 باشمه سنک بلا یا غمده روزان و شبان
 برق آهم آتش افشان جهان عالم یمان
 سینه سوزان دل پریشان دیده کریان فغان
 هر مژم دشت نکهده بر میلان نهان
 جیم و جام آتش حسرتده بریان هر زمان

لرزه ناک اولدی فضا آمدن زمین و آسمان
 ایلام بو مطلبی شب تاسحر ورد زبان
 بر دخی سنده جهانہ باقیہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای شه ملک عدالت خان محمود الشیم
 وی خدیو محترم سلطان محمدوح الامم
 مالک ملک ولایت صاحب سیف و قلم
 پادشاه هفت کشور خسرو فرخ قدم
 بہمن قلمہ کشا افراسیاب جم حتم
 صافدر انجم سبہ خاقان اسکندر علم
 اردشیر شیر افکن داور رستم خدم
 شاه افسر بخش سلطان عرب خان عجم
 مهدی صاحبقران و قهرمان برہم
 غم دکلدن چشم عالم قان دوکر سہ دمبدم
 بردخی سنده جهانہ باقیہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای جناب شہریار و کامکار روزگار
 وی جهانبان زمان سلطان کردون اقتدار
 آستانکله ایدر چرخ معلی اقتضار
 ایلمشدر قدسیان درکاہکی جای قرار
 آفتاب بختک اولش عالمہ پرتو نثار
 نور فیضکدن اولور صبح سعادت آشکار

شمع بزم انورکدن مہاء انجم تابدار
 ایریشور چند ملائک ساکہ روز کار وزار
 کریہدن خالی دکل بو حزنلہ ابر بہار
 مہر و مہ سرکشته در بودرد ایلہ لیل و نہار
 بر دخی سنده جهانہ باقیہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای فروغ آفتاب آسمان تخت و تاج
 وی عدالت پیشہ شہنشاہ فاروقی مزاج
 دور عدلکده ایدر لر آب و آتش امتزاج
 جمع اولور لر ہرکیچہ پروانہ و نار سراج
 اخذ ایدوب سائر دولدن زور ایلہ باج خراج
 سن بودین و دولتہ و پردک نظام و ابتہاج
 ہیبتکدن چولده شیری ستمہ طومش نامزاج
 طبعکہ اسناد ایلہ مرآت اسکندر زجاج
 التفاتکله قماش معرفت بولدی رواج
 ای طیبم یارہ سینہم قبول ایتمز علاج
 بردخی سنده جهانہ باقیہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای ملوکک امجدی شاہان دہرک اعلمی
 وی جمیع روی ارضک پادشاہ ملہمی
 کشف والہام و کرامتہ پراستدک عالمی
 اولسہر ارشاد ایدردک یازید وادہمی

چشم عالم کورمدی سن کی شاه ملہمی
 درکہ لطفکده دربان ایلمزسک حاتمى
 بر سرانکشته منلوب ایدرسک رستمى
 حکم جان بخشک ایدر تریاق زهر ارقى
 نفاق داروی شفا سازک ایدرسکر سمى
 چکدیلم تیغ یزیدی سیف ابن ملجمى
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای کل کلزار دیهم و سربر سلطنت
 وی های اوج دولت شاه والا منقبت
 آسمان مسند معلى جاہ کروی صفت
 منبع عین کرامت کان لطف و مکرمت
 اوج اقبالک هایه آشیان میمنت
 ساکہ مخصوص و مسلمدر نظام مملکت
 قالمشدر درکهدن غیرى جای معدت
 طبع صافک مکتب علم و کمال معرفت
 دولتکده اهل علم ارباب عرفان ملتفت
 یوق ایتمش انلرده ایمان و دیانت مرحمت
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای فروغ مهر شوکت سایه رب عیید
 وی خدیو معدت کستر جهانبان و عیید

سن قنک آتوب نشان اوردقده بروفق سدید
 روح بهرام ایلدی تحسین بی کفت و شنید
 شیخ ووصاف ایتسار خدمت سکا عهد مدید
 خطکده انشا که تقلید ایلمک امر بعید
 ایتمده شاهان عالم باب لطفکدن امید
 سندن او کرسون کمال رشدی هارون الرشید
 اولدی بو مصراعدن تاریخ فونی مستفید
 داور عالم جناب شه سلیم اولدی شهید
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای شہان طاله بوس ایتدیرن پای سمنند
 وی ایدن غم ملکنه ارض عدودن کوی و کند
 تاب قهر و لطفک ایلمر بحری اتش زهری قد
 اشقیای کیم دور عدلکده اولورمی بهره مند
 هاتق غیب و ظفردن کلدی بر صوت بلند
 والد جنت مکانک ایلدی قهر لوند
 سن شه مظلومک ایتدک قانلانن اخذ و بند
 پایسه زنجیر اوردک بوینسه طاقدک کند
 باشلرین کسدک جهانہ ویردی تیغک نصیح ویند
 برغزنا ایتدک که روح مرتضی قیلدی پسند
 بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان اغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 حق تعالی عمر و دین و شوکتک مرزاد ایده
 قلبی مسرور ایدوب دشمنلرک ناشاد ایده

لشکرک منصور ایدوب اقلیمی آباد ایده
 دولتک سرکشترین فرمانکه منقاد ایده
 برق قهرک ملک اعدایی یاقوب برباد ایده
 یم تیغ جانستانکدن عدو فریاد ایده
 سن غزا ایتدکجه چند قدسیان امداد ایده
 قدده عزم ایتدک سنی خضر نبی ارشاد ایده
 تیغکی هر دمده نبض دوتکه فساد ایده
 کور اولوب اهل شقا سائلکی معناد ایده
 بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ایشته بودر حق تعالادن رجا و متمس
 اهل استانبوله محتاج اولسون کس بر نفس
 بر سوری دنیا پرست اقباله جان ویرمش ترس
 اولدی بر کیمسه امداده کلوب فریادرس
 اول کل رعنائی پامال ایتدی حیفاً خاروخس
 یوقیدر جان قور تاران آدم دیوچوق ویردی سس
 ساریان موت آصمش اشتر عمره جرس
 کسدی جانندن امید الله بس باقی هوس
 اوچدی مرغ روحی باغ جتته قالدی نفس
 قلامش دنیاده اصلا رحم و شفقت سوزی کس
 بر دخی سنده جهان باقیه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

۵۱ - ترجیع بند: ترکیب بندکی ایسه ده بندلر آره سنده کی
 بیتلر بشقه بشقه شیار اولیوب عینی بر بیتک هر بند عقینده تکرر
 ایتمندن عبارتدرکه فضولینک شو:
 بن کیم بر بیسکس و بیچاره و بی خانمان
 طالم آشفته، اقبالم نیکون، بختم یمان
 نملو اشکمدن زمین، مملو اونمدن آسمان
 آه ناله م ناوکی پیوسته خم، قدم کمان
 تیر آهم بی خطا، تاثیر ناله م بی گمان
 متصل غمناغه سینهمده یوزغم میهمان
 قدده برغم یتمه بندن استونلر بن ضهان
 یوق بیسکادام بلا و قید محنتدن امان
 چقمدی کوکلدن اندوه و غم و محنت همان
 ای بنم جانم سن و کوکلم سنکله شادمان
 سنسز اولم آیری محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 فارغ ایدم جمله عالمدن بیلور عالم بی
 عیب ایدردی بیخبر صانوب بی آدم بی
 قومیدی دوران چرخ اوز حاله خرم بی
 شاد ایکن عالمده چرخ ایتدی اسیر غم بی
 شمدی بخوندن ره عشق ایچره ضماککم بی
 یار چون قیلمز حریم وصلنه محرم بی
 عشق ناکه اولدی پیداطوندی مستحکم بی

صالدي يوز سودايه اول کيسوي خم در خم ني
 سن که محرم سک صبا بالله آلوب مردم ني
 سويله اي کل کيم سکا بخت ايلمز همدم ني
 سنز اولم آري محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 بلبل زارم کل رخسار آلکدن جدا
 طوطي لام شکر نسبت مقالکدن جدا
 ديرايدم صبر ايليم اولم جمالکدن جدا
 بيلمدم دشوار ايمش اولمق وصالکدن جدا
 تيره اولدي روزگارم زلف و خالکدن جدا
 اولدي صحرا منزل و حشي غزا لکدن جدا
 چقدي جان ناتوان شيرين زلالکدن جدا
 اولدم القصه رخ فرخنده فالکدن جدا
 موتک اينجلدي نم نازک نهالکدن جدا
 خم کتوردي قامت مشكين هلالکدن جدا
 سنز اولم آري محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 سينه چاک و دیده نمناک و بدن افکاردر
 جان حزين، خاطر غمين، شيدا کوکل بياردر
 بن بو غم ايچره که دفن ايلمک دشواردر
 مصلحت کوردم ديديلر مصلحت اظهاردر
 سويلدم درد دلي بيلدي اولکيم ياردر

قيلمدي بر رحم بس کيم طالم و خونخواردر
 داخی اظهار ايلمش نه حاجت تکراردر
 ايلرم صبر و تحمل تا حياتم واردر
 جانه يتکيج بنده تا کيم قوت کفتاردر
 سويلرم اي جان که سندن آريلق دشواردر
 سنز اولم آري محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 عاقبت آهم نیم اول ماهه نائير ايمسه
 بونجه افسونم پري وش ياري تسخير ايمسه
 يار حال زارمه بر فکر تدبير ايمسه
 بيوقالق رسني کلديکجه تغير ايمسه
 اول جوان نازنين ميلي ني پير ايمسه
 خطوتارم بر يار صادق عمر قصير ايمسه
 يار يار اولمز کوکل عشاقله پير ايمسه
 زلفي عاشقارک بويته زنجير ايمسه
 عاشقک قصدينه يوز نيرنک و تزوير ايمسه
 کورمين ساعتده يوز عذريله تقرير ايمسه
 سنز اولم آري محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 ترجيح بند عاشقانه سي کي
 ۵۲ - مجويه : عادي قصيده طرزنده و يا ترکيب و ترجيح بند
 اصولنده برينک مذمته دائر اولان شعره دینورکه ادباً ایرادی غیر
 جائز اولديقتدن امتثالاً لالادب مثال ایرادندن اجتناب اولندي.

بعض ادبانك رأیترینه کوره لطیفه طرزنده هجویه یازیه بیلورسده
شوشرطه یعنی یازیه جق شینك مخدرات آراسنده او قونسی فرض
اولنور و باکر قیزلرك بیله یوزلری قیزارمازسه اولوقت جائز اولور
قیدینه تابع اولسی لازم کلور دینلمش ایسه ده بزبوکاده رضا کوستر
نلردن دکلز .

۵۳ - متوی : هرینك مصرعلری بیتسه کندینه مخصوص
قافیهسی اولق وینلرك جملهسی بروزنده بولنق اوزره ایکی بیتدن
برچوق بیته قدر ایراد اولنان اشعاره متوی دینور . سنبلزاده وهینك :
ادبیات ایله تاریخ و سیر
سیرت اهل ادبدر بکسر

بیلمین بونلری بك قافل اولور
علمی واریسه دخی جاهل اولور
شعری کی که بونکله مقاصدك کافیهسی ایضاح یعنی « مناجات » نعت
مدح ، حکایت ، تصویر حال ، مثللو شیار ادا اولنوب مولود نبی ایله
معراج قصائص جلیلهسی اکثریا متوی طرزیه ایراد ایلدیکندن
بروجه آتی هر بریچون برر مثال تحریر اولندی شویله که :
مناجات ایچون سنبل زاده وهینك :

الهی سندن اول قاضی حاجات که لایقدر سکا عرض مناجات
الهی سندن اول معبود بالحق وجود واجبک موجود مطلق
تقائسدن منزله نور ذاتک او ذاتیله قدیمدر صفاتک
الهی حی قیوم ابد سن شریکک یوقدر الله احد سن
تمانع ایله اولمشدر مبرهن اله العالمین سنسین معین

ازل سنسن ابد سنسن الهی
جهان حکمکده در یوقدر وزیرک
الهی سنسن اول باقی ودائم
جهانی وار ایدوب کتم عدمدن
ینه عالم قسا اندر قادر
زمان جاری دکلکن ساکه اصلا
دکل اغراضله فعلک معل
بزه نص کریم ایتدی افاده
سکا محتاجدر عالم سراپا
هرید فاعل مختار سنسن
الهی سنسن اول فعال صانع
عباده نعمتک یحسد و پایان
الهی سنسن اول خلاق ورزاق
عطفا و لطفک یوقدر نهایت
الهی ایلیوب تزییل فرقان
رسولک مصطفایی قیلدک ارسال
عباده ایلیوب یارب عنایت
بحمد الله نه نعمتدر بو نعمت
آتی اذنک ایله روز جزاده
خصوصا قورناره بونا توانی
بنم اول مذنب بر جرم وعاصی
ایدوب نقد حیاتی فقه مصروف

چو سنسن پادشهر پادشاهی
محال اندر محال اولمش نظیرک
سنک امرکله عالم اولدی قائم
حدث ایتدیردک آثار قدمدن
سنک غیرک سراپا بی بقصادر
زمانی ایلدک تکوین و انشا
بو بر برهان قاطعدر مدلل
که سنسن صاحب کل اراده
سنک یوق احتیاجک غیره قطعما
حکیم مطلق جبار سنسن
سنک غیرک دکل معنی و مانع
سزا آنجق سکا حدغرا وان
ایدرسن جمله مخلوقاتی ارزاق
نیجه اولسون سپاس وشکره قایت
بزه احسان قیلدک نور ایمان
کلوب تبلیغ امرک ایتدی اکمال
طریق حقه ایتدیردک هدایت
که اولدق او یله بر سلطانه امت
شفیع ایت روز محشرده عباده
ایدنجه اوسته جمله زبانی
سکرقتار مناهی و معاصی
بو خنران ایله قالدیم زار و ملهوف

نه ایتم قولغه لایق عبادت
 درینجا ایلم ضایع شبانی
 اولوب افتاده عشق مجازی
 اولوردم که نظر باز سپهر
 که افتاده قالب چاه ذقده
 باقوب که کیوان مشکنا به
 خط عبر شمیم وخال دلبر
 کهی موی میان شوقی ایله نال
 مامشات ایلوب نفس وهوابه
 پاکدم کنج ایکن شیطانه اویدم
 ایدوب الدائمه صدکونه افون
 امان یارب بو عید روسیاهی
 مدد سورمه مدد نار ججیمه
 مدد ای ظفر ذنب وخطایا
 مدد قلمه بنی القای سچین
 زبانبیر التده ایتمه بامال
 بی چوقدر بو عاصینک قصوری
 اگرچه بر کنه تیره رودر
 تهی دست ایسه ده حسن عملدن
 حقیر وناواندر ضعف ییناد
 امان ایمانی حفظ ایت خدایا
 امان آخر قصده ویرمه لکنت
 نه قیلدم بردقیقه حسن طاعت
 تلف ایتم او وقت مستطابی
 مثال طفل ایدردم خاکبازی
 خیال چشم خوبانیله بیچار
 کهی دلکی فکر دهنده
 دوچار اولدم هزاران بیج وتابه
 سویداده اولوب سودای مضر
 کسه تار اولوردی سلک آمال
 بو کونه عمرمی ویردم هبایه
 ندامت کلدی پیر اولدقده طویدم
 نه شیطانقلر ایتمدی با که ملعون
 بو جرم آلوده پیر برکناهی
 رفیق ایتمه اوشیطان رجیمه
 کرم قیل ایتمه دیوا نکهده رسوا
 اغنی یاغیث المستفینین
 فنک العون فی خوف واهوال
 بیلور اما که معنای غفوری
 امیددی مزده لا تقطوا در
 اثر یوق اعتقادنده خللدن
 قوی ایمانیدر مانند یولاد
 حضور عزته اولسون هدایا
 اوله جاری زبانه شهادت

سزای مغفرت قیل بو کدایی
 امان محروم دیدار ایتمه یارب
 جهاند بهدازین اولدقده باقی
 قبوکدن غیری بایه ایتمه محتاج
 قون شعرمی سحر مین ایت
 متون شرح کفتارم متین ایت
 شمع ایله محمد مصطفایی
 او حرمانه گرفتار ایتمه یارب
 بنی قیل حسن اعماله ملاقی
 دلمدن ماسوایی ایله اخراج
 دلم عشقکه برشوق وصفا قیل
 زبانه نعتکوی مصطفایا قیل
 نعت ایچون ینه مشار الیه شو :

زهی پرتو نمای آفرینش
 اودر رو قطراز تاج لولاک
 اودر شاه سریر لی مع الله
 اودر سلطان صاحب سرمعراج
 اودر خلق عظیم ایله معظم
 عیون کاشانه نور بینش
 شه بالا لشین تحت افلاک
 نه شاه اما ملک چند وفلکجه
 سرعرش اوزره نعلینی کهر تاج
 پسندیده حبیب الله اعظم

رسول حق ابوالقاسم محمد

نبی هاشمی محمود واحد

کلید مخزن علم لدنی
 تنای سرو قدی قم فاندز
 خطوط رایجی انا فتحنا
 عطایای الهی قلمش ارضا
 بیان معجز وهر نطقی افصح
 حیات افزا دکلی هر کلامی
 ندیم بزم خاص ادن منی
 حبای کلشن اخلاقی فاصبر
 لوای نصرتی انا کفینا
 آتی بروفق منطوق فترضی
 کتاب دین او منطقدن مصصح
 که سوبیلر نکته یحی العظامی

مکمل ترکسندہ کلک مازاغ
 لسانی طوطی، وحی شکرخا
 فلک سرکشته سردر هواسی
 مکسر قاتلرندن طاق کسری
 اوللندن نور حسی جلوہ دادہ
 نوازش ابتدیکچون ہریتیمہ
 اومہ کوستردی انکشت ہلالی
 نہالندن دوشیدی خاکہ سایہ
 عجیبی ابر اولورسہ سایبانی
 نہ حکمت قلمش اولامی، مادر
 نہ قدرت بی قلم اول صاحب آیات
 ختام مکیدر مہر نبوت
 مکر مدر اگرچہ نسل آدم
 چون آدم جہنمی اجدی عدمدن
 اودورایلردی بین الماء والطين
 رہ دریای جودی ابتدی مفتوح
 طویلما مشدی داودک صداسی
 وزان اولدی خلیل اوزرہ نیسی
 کلیمہ لمہ افشان تاب روی
 مسیحا مقدمندن مژدہ رسدر
 مبارک ذاتی حقک رحمتدر

دہانی غنجه سندن بوی ابلاغ
 ولی آینه الہام مولا
 ملک آشفته نور لقای
 یقلدی جنبندن لات وغری
 صنمدر خاک راہنندہ قتادہ
 اسکا دریتیم اولمش نیمہ
 ایکی شق اولسونمی بدر عالی
 اولوردی ذرہ لر خورشید پایہ
 کونشدن صاقینور مولاسی آنی
 کتاب غیبی بی تعالیم ازبر
 اولہ نسخ آور انجیل و تورات
 کہ ابتدی انبیایہ خاتمیت
 مفضل جملہ دن اول ذات اکرم
 آنک مہریلہ اولدی صبح روشن
 بونورا اولمشدی برتوبخش تکوین
 کلوب جودی بہ ابتدی کشتی نوح
 سماع آور ایدی چرخہ نواسی
 گلستان ابتدی آتشار بی
 کہ اولمش مشعلندن شعلہ جوی
 انکچون جانفزا صاحب تقدیر
 نیسازی امتیدر امتیدر

سرای شرعناک اول چار یاری
 نجوم اہتدا اصحاب و آلی
 یترای وہبی پامال و نو مید
 تادب قیل بو طور نا بجا در
 روان ایلہ او نور مجتبیایہ
 صلا نیلہ سلام بی نہایہ

چیقوب کرسی، تقریر و بیانہ
 عیان ایت عرش معراجن جہانہ

حکایات عالیہ ایچون مولود و معراجیہ دن سلیمان ددہ مرحومک:
 اللہ آدین ذکر ایدہلم اولا واجب اولدر جملہ ایشدہ ہر قولہ
 اللہ آدین ہر کیم اولدہ آکا ہر ایشی آسان ایدہ اللہ آکا
 اللہ آدی اولسہ ہر ایشک اوکی ہر کز ایتز اولیہ آنک سوکی
 ہر فسدہ اللہ آدین دی مدام اللہ آدیہ اولور ہر ایش تمام
 برکز اللہ دیسہ شوق ایلہ لسان دو کیلور جملہ کنہ مثل خزان
 اسم یا کن پاک اولور ذکر ایلین ہر مرادہ ایریشور اللہ دین
 عشق ایلہ کل ایددی اللہ ایدہلم درد ایلہ کوز یاشنی آقیدہلم
 اولہ کیم رحمت قیلہ اول پادشاہ اول کریم و اول رحیم و اول الہ
 بردر اول برلکنہ شک یوقددر کرچہ یا کلش سویلینلر چوقددر
 جملہ عالم یوغیکن اول وار ایدی یار ادلشدن غنی چیار ایدی
 صنع ایلہ بونلاری اول وار ایدی برلکینہ جملہ اقرار ایلدی
 باری نہ حاجت قیلارز سوزی چوق بردر اللہ آندن اوزک تگری یوق
 حق تعالی چون یارانندی آدمی قیلدی آدملہ مزین عالی

آدمه قیلدی فرشته لر سجود هم اکاچوق قیلدی اول لطف اسی جود
مصطفی نورینی آلتنه قودی بیل حیم نوریدر بونور دیدی
قیلدی اول نور انک التنه قرار قالدی انک ایله نیجه روز کار
صکره حوا التنه نقل ایتدی بیل طوردی انده داخی نیجه ای وییل
ایردی ابراهیم و اسماعیله هم سوز اوزانور کر قالان سویلم
اشبورسم ایله مسلسل متصل نا اولنججه مصطفایه منتقل
کلدی چون اول رحمة للعالمین واردی نور آنده قرار ایتدی همین
آمنه خاتون محمد آنهسی اول صدقن طوغدی اول دردانهسی
چونکه عبداللهدن اولدی حامله وقت ایرشدی هفتنه وایامله
چون محمد کلسی اولدی یقین چوق علامت لر بلوردی کلدین
دیددی کوردم اول حبیب آنهسی برعجب نور کیم کونش پروانهسی
برق اوروب چیقدی او مدن ناکهان کوکاره دک نور ایله طولدی جهان
هم هوا اوزره دوشندی ردوشک آدی سندس دوشهین آتی ملک
اوج علم داخی دیکلدی اوج یره هر بریسن ایدیم نردن زره
مغرب و مشرقده ایکسی آنک بیری طامنده دیکدی کبه نک
بیلدم آنردن که اول حقک یکی حکیم یقین اولدی جهان کلمکی
یاریلوب دیوار چیقدی ناکهان کلدی اوج حوری بکا اولدی عیان
چوره یانه کلوب او طور دیلر مصطفای بر برینه موشتولر
بوسنک اوغلاک کبی قدری جلیل بر آناه ویرممشدر اول جیل
بوکان علم لدن سلطانیدر بوکن توحید و عرفان کانیدر
دیر امینه چونکه وقت اولدی تمام کیم وجوده کله اول خیرالانام

صوصادم غایت حرارتدن قتی صونیدیلر برجام طولوسی شربی
قاردن آق ایدی اوهم صووق ایدی لذتی آنک شکرده یوق ایدی
ایچدم آنی اولدی جسم نوره غرق ایده مزدم نور دن کندمی فرق
کلدی بر آق قوش قنادیله روان آرقمی صیفادی قوتله همان
طوغدی اول ماعتده اول سلطان دین نوره غرق اولدی سموات وزمین
یارادلمش جمله اولدی شادمان غم کیدوب عالم یکیدن بولدی جان
جمله ذرات جهان ایدوب صدا جاغرشو بن دیدیلر کیم مرجبا
مرجبا ای جان جانان مرجبا مرجبا ای درده درمان مرجبا
مرجبا ای رحمة للعالمین مرجبا سنسین شفیع المذنبین
مرجبا ای عالی سلطان مرجبا مرجبا ای کان عرفان مرجبا
ای جمالی کون یوزی بدر منیر ای قو دوشمشاره سن دستکپر
سن کوکلر دردینک درمانیسین سن یارادلمش لارک سلطانیسین
بر برینه مشتلا یو هر ملک رقصه کوردی شوق وشادیدن فلک
اشبو هیتمدن امینه خو برو بر زمان عقلی کیدوب کلدی کرو
کوردی کیشش حوریلر هیچ کیمه یوق کورمدی اوغلان تضرع قیلدی چوق
حوریلر آلدی تصور قیلدی اول حیرت ایچره چوق تفکر قیلدی اول
چوره یانن استیو قیلدی نظر کوردی کیم بر کوشه ده خیر البشر
شویله بیت اللهه قارشو اول رسول یوز بیره اورمش و قیلمش سجده اول
تبره نور طوداقلری سویلر کلام اکلایه مزدم نه دیردی اول هام
قولاغم اغزبینه ویردم دیکلدم سویلدیکی سوزی اولدم اکلادم
دیرکه ای مولا یوزم طوتدم سکا یا الهی اتم ویرکل بکا

حقه باغلیوب کوکلدن همتی دیر ایدی وا امتی وا امتی
 طفل ایکن اول دیلر ایدی امتن سن قوجالدک ترک ایدرسین سندن
 کل پروای عشق اودینه یانجی کندینی معشوقه عاشق صانجی
 دکله معراجنی اول شاهک عیان عاشق ایسک عشق اودینه طورمه یان
 بردوشنبه کیجه سی تحقیق خبر لیلہ قدر ایدی اوکیجه مکر
 اول هایون بخت اول قدری بوجه امهانی اوینه واردی کیجه
 آنده ایکن ناکهان اول بوزی آق جنت وار دیدی جبرائیلہ حق
 بر مرصع تاج بر حله کر همدخی آل بر براق معتبر
 اول حییمه ایلت بنسون آکا عرشمی سیر ایلسون کلسون بکا
 جبرئیل چون جنته واردی روان کوردی کیم قرق بیک براق اونلار سلمان
 ایچلرندن بر براق آغلار تی ییز ایچمز قلامش هیچ طاعتی
 کوزلرندن یاشی جیحون ایلمش جیکرینی درد ایله خون ایلمش
 دیدی جبرائیل ندر اغلادینک حزن ایله جان و جکر داغلا دینک
 باقی یولدا تنک بیوب ایچر کزر سن نه ایکلرسین دی جانک نه سزر
 دیدی قرق بیک بیلدرر کیم یا امین عشق قدر بکا بک ایچمک همین
 ناکهان بر اون ایشدی قولاغم اول زماندن بیلزم صولم صاغم
 یا محمد دیو بن چاغر دبلر بر صدا بر له که یورکلر دلر
 اول زماندن بیلزم کیم نولشم اول آدک اسپنه عاشق اولشم
 یورکم ایچنده اربدی یاغم عاشق اولدی کورمدن بو قولاغم
 کرجه ظاهر جنت ایچره طوررم معنیده نازک عذابک کوررم
 کر ایره مزسم وصاله آنک اوریسرم ترکینی جان وتنک

جبرئیل ایدر براقه ای براق ویردی حق مقصودکی آهی براق
 کیمده کیم عشقک نشانی واردر عاقبت معشوقه آنی ایر کورر
 کل برو معشوقکه ایر کوریم یورکک زحینه مرهم اوریم
 الدی جبرائیل براقی اول زمان تا جناب احمد کلدی روان
 حق سلام ایدی سکا یا مصطفی کیم مبارک خاطرک بولسون صفا
 دیدی کیم کلسون قونقلارم انی عرشمی سیر ایلسون کورسون بی
 طوردی برنده هادم مصطفی قودی تاجی باشنه اول بر صفا
 چکدی اول دمده براقی جبرئیل اوکنه دوشدی اکا اولدی دلیل
 طرفه العین ایچره اول شاه حرم کلدی قدسه ایدی وباصدی قدم
 انیا ارواحی قارشو کلدیلر مصطفایه عزت اکرام قیلدیلر
 پس کچوب محرابه اول خیر الانام انیا ارواحنه اولدی امام
 اول کیجه طورمدی جولان ایلدی شویله کیم افلاکی سیران ایلدی
 هر برنده درلو حکمت کوردی اول تا که واردی سدره به ایشدی پول
 جبرئیلک طور اغیدر اول مقام نه فلک تا کیم طوتالیدن نظام
 قالدی جبرائیل مقامنده همین دیدی اسکا رحمة للعالمین
 بیلزم بو یوللری بن نیدیم کیم غریم بونده قنده کیدهیم
 جبرئیل دیدی رسوله ای حیب صاعه کیم بو یرده سن سنی غریب
 بونده ختم اولدی بنم سیرانکهم ماوراسندن دخی یوق اکهم
 بکا بویله امر ایدوبدر ذوالجلال اچیم بن بوندن اوته پروبال
 کر کیم بر ذره دکاو ایلرو یانارم باشدن ایاغی ای اولو
 دیدی جبرائیل اول شاه جهان پس مقامکده طور ایدی سن همان

راه عشقده کیم صاقنور جاتی اول چن کورسه کرک جاناتی
 چون از لدن باکا عشق اولدی دلیل یانار ایسه بن یانایم ای خلیل
 راه عشق صاعه غافل سرسری بلکه کتر نسه در ویرمک سری
 سویلشورکن جبرئیل ایله کلام کلدی رفرف اوکنه ویردی سلام
 الدی اول شاه جهانی اول زمان سدره دن کندی و کوتوردی همان
 کوردی کوک اهل عبادتده قو هر بری بر درلو طاعتده قو
 هر بری قوتولدی معراجی دیدیلر کیدک سعادت تاجی
 یوردی کیم میدان سنکدر بوکیجه صحبت سلطان سنکدر بوکیجه
 ایرمدی اول کلن بودولته کیمسه لایق اولدی اول رفقه
 چونکه قاموسن کوروب کجدی اونه واردی ایرشدی اول اولو حضرته
 بی حروف و لفظ و صوت اول بادشاه مصطفایه سویلدی بی اشتباه
 دیدی کیم معبود و مطلوبک بنم سودیکک جان ایله عجبوبک بنم
 کیجه کوندز طور میوب استدییکک نوله کیم کورسم جهان دیدیکک
 کل حییم ساکا عاشق اولشم جمله خلقی ساکا بنده قیلشم
 نه مرادک وار ایسه قلم روا ایلم بر درده بیسک درلو دوا
 مصطفی دیدی ایارب الرحیم ای خطا پوش و عطاسی چوق کریم
 اول ضعیف امترک حالی نوله حضرتکه نیجه انلر یول بوله
 کیجه کوندز ایشلری عصیان قو قورقارمکه برلری اوله طامو
 یا الهی حضرتکدن حاجتم بودررکیم اوله مقبول امتم
 حق تعالی دن ایرشدی برندا یا محمد بن سکا قیلدم عطا
 امسکی ساکه ویردم ای حییب جتیمی آنلره قیلدم نصیب

ای حییم ندر اول کیم دیدک بر آوج طویراغه منت ایلدک
 بن سکا عاشق اولیجق ای لطیف سنک اولزمی دو عالم ای شریف
 ذاتمه مرآت ایدندم ذاتکی بیله یازدم آدم ایله آدکی
 هم دیدیکیم یا محمد بن سنی بیلورم کورمکه طویمازسین بی
 لیک واروب دعوت ایت قوللارمی تا کلو بن کوره لر دیدارمی
 حقک امری ایله اول شاه جهان امیرانی اوینه کلدی همان
 هر نه واقع اولدی ایسه سرتر جمله سن اصحابنه ویردی خبر
 دیدیلر ای قبله اسلام دین قوتلو اولسون سکا معراج کزین
 بز قومز قوللرز سن شاهسین کولکز ایچنده روشن ماهسین
 امتک اولدو غمز دولت یتر خدمتک قیلدینغمز عزت یتر
 یا الهی اول محمد حقیچون اول شفاعت کافی احمد حقیچون
 کوزی یاشی حقیچون عاشققلرک بقری باشی حقیچون صادقلرک
 بز کنه کار عامی مجرم قوللری یارلقه قیل کل کناهلردن بری
 سا کالایق قوللر ایله همدم ایت اهل دردک صحبتنه مجرم ایت
 عفو ایدوب عصیانز قیل رحمتی اول حییبک یوزی صوبی حرمتی
 یا الهی قیلمه بیزی ضالین بو دعایه جمله کز دین آمین
 و تصویر ایچون خاقانینک حلیه نبویه منظومه سندن :

ه کان رسول الله صلی الله علیه وسلم

ازهر اللون

اتفاق ایتدی بو معناده ام ازهر اللون ایدی فخر عالم
 یوزینک خالص ایدی آغی قتی رخلری صاف ایدی صافی صفی

رنك رويي كل ايله يكدل ایدی
قابلمشدی بوزخی نور سرور
مصحف حسن ایدی اول وجه جیل
گون بوزندن اوتانوب آب حیات
وجه براقك اصحاب صفا
کوکده اولمشدی اوروی رنگین
اکا ویرمشدی کال زینت
عرق آلود اولیجق اول سلطان
هم دیمشدر در اشراق الحق
دانه در کبی روینده تری
شمع رخساری دوزدی ماهه
عطر خوبيله بر اولوردی مشام
ترسه اول کل کلزار سرور
نته کیم شعله شمع خاور
اولوب انوار رخی ایکی علو
برك کل کبی اولوردی نیکو
کوردی کوثر عرق کلبون
دخی سیاه شریفنده آنک
نور ایدی آینه وجه نبی
کندی نفسی ایچون اول بالکنب
اولمدی مرکز اولعمل نایاب

کل کبی قرمزیه مائل ایدی
سوره نور ایدی یامطلع نور
خط رخساره سی نص تنزیل
منکن ایتدی وراه ظلمات
حرقی غالب ایدی دیر حتی
شمع جمع حرم علین
کاتب چهره کشای فطرت
کل پر ژاله به بکزدی همان
عارض یاکی عرقناک اولیجق
خوشنا ایلر ایدی اول کهری
ایکی قنديل ایدی عرش الله
بوی مشک ایدی یاخود عنبرخام
جوش ایدردی صاناسین قلم نور
برق اورردی رخ باکنده اوتر
درود یواره سالاردی پرنو
ترلدیکنجه اولوردی خوشبو
نیجه آتمسون اول آغزی صوین
یلنوردی فرضی اول جانک
ظاهر اولوردی رضا و غضبی
ایتمدی کیمسه به عمرنده غضب
هیچ کیمه یله جهانده شکراب

ادعج العین

اول کورر کوزلری مصنوعاتک
آنی کوز نوری کبی سیر جمال
چشم حق بینی کبی احسن ایدی
کورینوردی کوزی دائم مکحول
شیوه غمزه لازم نازی
کوشه چشمه ایتدکجه نگاه
حین رؤیتده آچاردی نظری
عرق خون ایتمشیدی ناهه مثال
کوزینک آغی بیاض ایدی تنی
هم سیاهی ایدی غایتده شدید
واسع و خوب ولطیف ایدی کوزی
قوت باصره مصطفوی
اول ایکی دیده بی سرمه سیاه

مقتضای ایدی تجلیاتک
بی مثال ایتمشیدی بالاجال
ایکی شهباز شکار افکن ایدی
حد ذاتنده سیه چشم ایدی اول
عالمک اولمش ایدی متمازی
غنی اولوردی سرورش درگاه
نکنه سر کلج البصری
ختن آهولرین اول چشم غزال
قابل وصف دکادر صفی
بر ایدی اکا قریب ايله بعید
نور محض ایدی سعادتلی بوزی
کیجه کوندز کبی اولوردی قوی
دائم اولمشدی نظرگاه اله

واذالتفت التفت معاه

هم روایتدر او طلوس چنان
متوجه اولوب اعضایی ايله
سیرینه تابع ایدردی جسدی
دونوب اطرافنه قیلدجه نظر
زهیه دونسه او قد چالاک

اولسه بر جابه داخی نکران
جسم باکیله دوزلردی بیله
پونی ترک ایتمه شیدی ایدی
سجده ایلردی جادات وشجر
حاصلی بیله دوزدی افلاک

امنه بویه عمل سنت ایش بو هریره یله انس بویه دیش
 دوئیچک بویه دوزر اهل هنر سنت احمدی اجرا ایلر
 هب بومعانی بیلور اهل اصول حکمت آموز ایدی اوضاع رسول
 باشی دوندری کتمک اکثر واقعا آدمی بی حرمت ایدر

ابجل

هم جسم ایدی رسول اکرم یراشور روح مجسم دیر ایسم
 جسم زیبانه ویرمندی رواج خلعت تاج و قبای معراج
 اینیا خینه سلطان ایدی اول اعظم القدر ایدی ذیشان ایدی اول
 اکمل الخلق ایدی اول خوب خصال ذوالجلال ایش ایدی فیض جمال
 اوله لی تخت نبوتده مقیم جلوه کاهیدی آنک عرش عظیم
 صاحب حسن و بها ایدی رسول حاصلی عین وفا ایدی رسول
 کلمش در بیلور اشیا آتی یاره دلشده انک اقرانی
 یاره شوردی نه کیم حورجان سرو قدینه بشلر هر آن
 اکثر اقی ایدی لباسی اوکلک یوزی اغیدی گروه رسلك
 دریکتا ایدی اول دریادل نوله که اولسه بیاضه مائل
 که ظهور ایلر ایدی اول کل آل خلعت سرخله خورشید مثال
 بونی تحقیق بیل اول رشک سروش اولدی حورا کبی هم سندس پوش
 یعنی کیم اینجه لطیف اطلسلر ککیدیلر دولت ایله پیغمبر
 ابن عازب دیدی بورای منیر نهی اولتمزدن ایدی لبس حریر
 بورینوردی دخی اول مه پاره زعفران ایله بویانمش چاره
 کاهی اول تاج سر آل عبا یو کدن ایلردی قیاسن فرضا

بو قدر قدریه اول ذات شریف مسجدی اویله ایلردی تشریف
 اول سیه جامه ده اول فخر جهان اب حیوان ایدی ظلمتده نهان
 قره شاله کریجک آینه وش بولوده کیردی سانور لردی کونش
 کچوب اول قاشلری یا بحر ایه لطفله دیر لردی اصحابه
 بن قولم قوللرین اتوابی بودر هم عبودیتک آدابی بودر
 بو تفصیلی مبرهن مر قوم ثابت ایشدر راحیای علوم

اشکل المین

مشت عشق اولمغین اول اول چشم خار حمرته مائل ایدی بر مقدار
 سینه چاک ایدی رسولک هر آن اول ایکی قانلو کوزینه قربان
 عین اعلا سی کاه و بیسکاه غیره با قدر من ایدی عین الله
 ساکنان حرم کردونی اولدی خوننی کوزینک مفتونی
 قره العین خلیل ایدی او خوب اکا میراث ایدی اول جذب قلوب
 دیده سنده نه ایدی دیرسک او آل دخی چشمنده ایدی جام وصال
 دولت اولمشدی او کوزلر دینه عین اقبال ایدی حورالعینه
 خسته عشقی ایدی سرتاسر قهرمانی کوزینه رستمیلر
 باقسه اول علم لدن سلطانی روحک آغزینه کلوردی جانی
 دلکشاد اولسه نوله چشم رسول کل مازاع ایله مکحول ایدی اول
 کور عمشدی رسدا نکیز قدر کوزلری کبی خدایی کوزلر
 متصل اول ایکی چشم شهباز ساحة عرشه ایلردی پرواز
 ما سوا الله نظر قیلمدی هم هیچ عیننده دکلدی عالم

اهدب الاشعار

عقبان ایچره اوسیف صرم یعنی فرزند معقب دیدیکم
 تیر مزکانی سیاه ایدی آنک نار کیسوسی کبی حسو رانک
 قره کریک دکل ای اهل اصول سرمه لیه معراج ایدی اول
 ملک بجان ودل عشاقه مکر ناوک انداز ایدی اول کریکگر
 ایلمشدی آنک الحق صانع تیغ مز کانی نص قاطع
 ابن عمر و آنی اومت صمدی حاصلی کریکنه اصمز ایدی
 دیدی اوصافن ایدن موی بمو چشم آهوسی اوزون کریکلو
 میل سکل ایتمزدی بی تکلیف اکل العین ایدی اول ذات شریف
 سکل قدرتله مکحل ایدی اول هر خصوصیه مکمل ایدی اول

ابلیج

دخی مالکله ایهاله دیدی دخی مالکله ایهاله دیدی
 تاب دیدار خدا ایله رسول تاب دیدار خدا ایله رسول
 ملکک حنی اوتیغ ابرو سل سیف ایلیوب آچمشدی قو
 خم ابروسنه اولزدی مثال قنادین بوکله های اقبال
 قاشنک گوشه پیچ ونابی جامع حسنک ایدی محرابی
 طاق ابروسی ایله اول ملکک طاقی طاق ایدی چرخ فلکک
 ایکی ابرو لرینک آرهسی هم سیم خالص کبی ایدی هر دم
 صاف و براق و ضیا کتر ایدی یعنی خالص گوشه بکزر ایدی
 قاشلری آرهسین ایتمشدی خدا اوج افلاک شریفنده سها

ازج الحواجب

بو بله نقل ایتدی حکیم ابن حزام بو بله نقل ایتدی حکیم ابن حزام
 کوستر شده بدی هلال ایله شربک کوستر شده بدی هلال ایله شربک
 چکله برکار ازل اکامثال چکله برکار ازل اکامثال
 سوره فتح ایدی اول جبهه ماه سوره فتح ایدی اول جبهه ماه
 اول کوزل قاشلری محرابی امک اول کوزل قاشلری محرابی امک
 قیدینه سید قلوبک یا مکر قیدینه سید قلوبک یا مکر
 قاب قوسینی تذکرده عیان قاب قوسینی تذکرده عیان
 غره نیک بوکدی بلن بی تکلیف غره نیک بوکدی بلن بی تکلیف
 طاقن ایتمش ایدی عرشک طاق طاقن ایتمش ایدی عرشک طاق
 غره به بکزر ایدی هرجهتی غره به بکزر ایدی هرجهتی
 قاشلرک وصف ایده من اهل مقال قاشلرک وصف ایده من اهل مقال
 نیجه دقتلر اولنسه هر آن نیجه دقتلر اولنسه هر آن
 تیغ توحید ایدی ابروی رسول تیغ توحید ایدی ابروی رسول
 حاصلی اینجو و طولانی ایدی حاصلی اینجو و طولانی ایدی

اقنی الاتف

مه جینهله اوینی شریف مه جینهله اوینی شریف
 حاجیتنه قریب اولدوغی بر حاجیتنه قریب اولدوغی بر
 کورینوردی اونجی عربی کورینوردی اونجی عربی
 آنی ایتمشیدی خدای متعال آنی ایتمشیدی خدای متعال
 خوب و هموار ایدی موزون و لطیف خوب و هموار ایدی موزون و لطیف
 برسهل یوکک ایدی دیر جابر برسهل یوکک ایدی دیر جابر
 قارشودن مرتقع الاتف کبی قارشودن مرتقع الاتف کبی
 اول مهک اوج جاننده هلال اول مهک اوج جاننده هلال

هم او بینی قاشینک بینی ایله
شولقدر خوب ایدی اول ائف شریف
صانکه وضع ایتمش ایدی بخت بلند
تیغ ایدی عرشه اصلمش یامکر
سدره دن آیریلیجق روح امین
کویا ائف حبیب الرحمان
دائم ایلردی اودولته مشام
قرب حق رایحه سین استقام

افلج

مونس حجره خاص نبوی
نظم ایدوب جوهر دندانک آنک
دیشلری صاف ایدی هم سیرک ایدی
آجسه جوهر لرین اون بحر شرف
سر صنع ایدی اول اسنان لطیف
لؤلؤ ترکی بردانه ایدی
اکا اولزدی محصل همسر
کویا اول دردندان نفیس
شویله مطبوع ایدی اول رشک درر
لعله ویرمش ایدی حسن و جمال
شیر حق دیدی اومسجود ملک
آنک اولک دیشلری ایتدیکجه ظهور
شویله افراط ایله برق ایلر ایدی

انس اول کعبه دین راه روی
دیدی اول پادشه یکتانک
دسته دانه دردن یک ایدی
کف بکردی درغلطان صدف
بر نمونه بدی اکا نظم شریف
یعنی اوضاعی ملوکاه ایدی
کان امکانده اولان کوهر لر
ایکی مصراع ایدی موزون وسلیس
کا که میال ایدی بالطبع بشر
دیشلری ایکی دیزی انجو مثال
فیض حکمتله تکلم ایدیجک
ظاهر اولوردی همان شعله نور
مجلی مطلع شرق ایلر ایدی

حین کفتارده اولوردی عیان
حرز حسن ایچره او اسنان کزین
یعنی اولمشدی اودر مکنون
سلک جوهر کی اول عقد لال
نطقه کلسه او سخندان نسیم
لعل جانجخی اولنججه کویا
مکر اولمشدی او لعل ممتاز

قدر قیمت شکن جوهر جان
سین یس ایدی کویا که همین
عالمه باعث تفریح عیون
شعله دار ایدی دیش اهل مقال
رشک ایدردی کلماتینه کلیم
ایمر نوردی لینه آب بقا
حقه لؤلؤ صندوقه ناز

اذا افتراضا حکما فتر عن مثل سنا البرق او عن مثل حب النماء

ام معبد بتوروب تحقیقه
کوله اول ایکی جهانک کونشی
خنده دن دولت ایله اوله عیان
ییلدیرم کی درخش ایلر ایدی
کورینوردی هم اودندان شریف
نور ایله طوب طولو ایدی اودهن
مکر اولمشدی او سیاه جسم
شب معراجده یمن دیدار
آنی هر وجهله شاد ایتمش ایدی
نوله بی قید تکلف هر آن
خنده سی ایدی تبسم او کلک
ابن عباس دیر اول خاص خدا
کولسه اول خسرو سیاره سپاه

دیدی هم طایفه صدیقه
یعنی اول انجم اوج قرشی
دهتندن او مبارک دندان
شعله به شعله بخش ایلر ایدی
طولولر دانه لری صکی لطیف
شعله سیدی طولو کی کورین
صدف معرفته در یتیم
نخل امیدین ایدوب برخوردار
قید تکلیف ارادن کتمش ایدی
غنجهوش کوله او ورد خندان
یعنی سلطان ملوک رسلك
کولکه ایلر ایدی استعجا
شوقدن دترر ایدی عرش الله

قتی شرمندن اودینک سندی قهقهه ایتمدی دیر لر ابدی
 شویله محجوب ابدی اول مدره جناب کیم ملک باقغه ایلردی حجاب
 برکون اول طوطی کلزار وصال قهقهه ایتمدی ککک مثال

« وفي صفة اخرى عن ابي هريرة رضي الله عنه .

« وعن امة اذا ضحك يتلألا في الجدار .

بومریره صفت اخرده دیر بومغنی دخی بربرده
 فخر عالم کولیک دیشلرینک درجی مکشوف اولیجق کومرینک
 نور رخشانن جو مهرومه نو کونه سالاردی سرا یا پرتو
 لمعه ایلردی اونور باهر شعله لر بر بر اولوردی ظاهر
 شویله شفاف ابدی اول جوهر صاف انجلاسیله طولاردی اطراف
 کولسه اعزاز ایله اول فخر ملک نه فلك دیر ابدی العزة لك
 اولسه دیشلری مصباح ظلم ظلمات ایچره قالوردی عالم
 بولدی آنکله شرف دین و دول سان ره شرعه دیکلدی مشعل
 کل خندانه دونوب آچه دهان فیض نور ایلر ابدی اول دندان
 ظاهر اولوردی ضیاء انوار عکسی دیواره دوشردی هر بار

« مدور الوجه .

دیدنی اول مظهر انوار جلی اسد الله ولی یعنی علی
 روی رخشانن دکر میدی آنک نه کیم جرمی مه تا بانک
 یوزی بکزرردی مدور آیه ذاتی آینه ابدی مولایه
 ساغر عارض مه سیامی باده عشقک ابدی مجلاسی

عرض حسن ایتسه او مخدوم خلیل یوسفین اکمز ابدی اسرائیل
 شویله بر نور ابدی اول وجه حسن اکا باقلمز ابدی شوقندن
 واضح ایتمدی او یوزدن قشاح نیدو کین آیت فیها مصباح
 کعبه وجه ایتدیجه نظر سجده ایلر لر ابدی شمس و قر
 دیر عالمده اوروی بر تاب ایتدی آتشکده دهری خراب
 معجزاتن رخک بالاجمال ایدمه من تفتی عقل فعال
 آفتاب فلك دین ابدی اول مردم چشم خدا بین ابدی اول
 باغ حسن ایچره اوروی رنگین بر آچلمش کله بکزرردی همین

« وفي حديث ابي هالة رضي الله عنه ليس

بمظهم ولا مكلم .

دخی اول مفخر موجوداتک یعنی پیغمبر فرخ ذاتک
 وجه یا کنده اولان خم لطیف نه کشف ابدی دیشلر نه نجیف
 هم دخی اول ایکی رخساره تر قتی چوق اتلی دکلدی دیر لر
 حاصلی قول اصح بوکه رسول یعنی اول چشمه خورشید اصول
 بغدادی اکلونک آغی ابدی تمام طلعتده وار ابدی صفوت تام
 کون کبی باقک اوبدر اکمل سیورک کبی کورینوردی سهل
 نه طویل ابدی او طلعت نه قصیر فصحا آکا اسیل الحدیر
 دهنی لعل لبی دولتله اعتدال اوزره ابدی غایتله
 کوتر لعله ایتمدی جلیل سلیلی سر کوینده سلیل

« وفي حديث ابن ابي هالة رضي الله عنه

يتلألا وجهه تلألو القمر ليلة البدر

هم دخی ابن ابی هاله دیدی
 لیلۃ البدر اولیجق جرم قمر
 شویله تابان ودرخشنده ایدی
 دیدی کل رخسارینه ذوالنورین
 یعنی ویرمشدی شراب وصال
 یوزینک ماشطه صنع جمال
 شعله سی شامل ایدی هرپایه
 لطفله ایلجک رفع نقاب
 آفتاب رخ رخشان نبی

بدر رخساری قمر کبی ایدی
 نیجه رخشان ایسه اول عارض تر
 مهر انور کبی تابنده ایدی
 تاب عشق اولمش ایدی زیوروزین
 جام رخسارینه نورانیت
 آغین آق ایتمش ایدی آلی آل
 کوکده طعن ایلر ایدی مهتابه
 جرم خورشیدی ایدردی حجاب
 ماه تاب ایلر ایدی تیره شی

واسع الجین

یعنی اول چشمه خورشید اثر
 واسع وباك وضیا كستر ایدی
 آنك ایتمشدی جناب خالق
 بی قرین ایدی هم اول بدرجین
 عالمه اولمش ایدی شعله فكن
 ایدلی کون کبی القصه ظهور
 جبهسین قلمش ایدی رب انام
 مالك منصب وصل ایدی رسول
 نه عجب اولسه کر اول جبهه پاك
 عرشدن ایتمک بر کره نظر
 نص تزیل ملاحظه عیان

نته کیم چشمه مهر خاور
 فلك حسنه مه انور ایدی
 کرمندن یوزن آق آلن آجیق
 نته کیم آینه شرع مین
 پرتو نور خدا آلتندن
 زیور عرش برین ایدی او نور
 لوحه کاخ سرای اسلام
 اكا توفیق هایون ایدی اول
 روشنا بخش عیون افلاک
 جان ویرردی آکا روحانیر
 والضحی ایدی شریف آلی همان

درجل الشعر

دخی مشکین صاحبی باقول صریح
 ليله زلف شب آسای آنک
 اتفاق ایتدیلر اشراف عرب
 سمع پاکینه چوتار عنبر
 هم او افلاک چچالک ماهی
 ایکی جانبدن ایدوب ایکی بلوک
 اول دو تازلفدن اول ذات شریف
 طوتدی اول کاکل مشک افشانی
 اولدی اول زلف خفی الالطاف
 کاکلی ایتدی پریشان فلکی
 هم او مجموع علومه عالم
 کاه او کیسور ایچنده کوشن
 سمع پاکیه ایدردی اصفا
 طوغه لی کون کبی اول ماه جمال
 تار مار اولسه او زلف شبکون
 کاه اول طره عنبر نسبی
 بوینوتک نوری ایدردی هر آن
 شعله کردن صاف وپاکی

نه قویرجق نه طویل ایدی صحیح
 سر مکنونی ایدی اسرانک
 اکثر اول موی میانک صاحبی هب
 بس برابر کورینوردی اکثر
 کاکلن درت بولر ایدی کاهی
 دوش پاکینه بر اغوردی چوزوک
 کورینوردی مه نوکی لطیف
 ربع مسکون ایله چار ارکانی
 ناقة مشک نبی عبد مناف
 بری برینه دوشوردی ملکی
 زبده زمرة آل هاشم
 چیقروب خلقک آلوردی هوشن
 کوکده جیریه نه امر ایتسه خدا
 بنده حلقه بکوشیدی هلال
 نیجه لیلار اولوردی مجنون
 دوشوردی قولاغی اوزره نبی
 تار زلفی آره سنده لیمان
 برضیا ایلر ایدی افلاکی

کث اللحیه

اول خداوند خداوندانک یعنی اول ذات عظیم الشانک

ریش پاکنده اصولی چوق ایدی
 اول مبارک صقالندن بونی بیل
 دخی اجماع ایله مردان اله
 نه قویر جق نه دراز ایدی قتی
 خوب ایدی طوب زنجذانی انک
 ایتدی اول چاه ذقن نیجه زمان
 شب قدر ایدی اوریش مقبول
 حسنه ویرمش ایدی رونق وفر
 آز ایدی سبک فرخنده لری

احسن الناس عتقا

بو حجب ایله دیدی بونی حریم
 کردن پاک رسول آفاق
 مجلس حسنه دیدی اهل اصول
 بونی غایتده لطیف ایدی آنک
 آنی خلق ایتمش ایدی حق نماز
 کردن پاکنه دیر لر شراح
 بونی آغین آنک اصحاب اکثر
 طوق کردانی ایدی حب خدا
 بوینه آلمسه عشق اول جان

سواء البطن والصدر

رده داران شبستان ادب قارنی کو کبیله برابر دیدی هب

پاک بطیله او نازک سینه
 جسم صافیدی لطافت آبی
 نور محض اولسه نه وار جسم رسول
 ناف مشکینن آرار لر هر آن
 دمبدم کشف اولی جق اول پهلوی
 اعتدال بدنی اولسه عیان
 صدر زیبایی ایله چون کل تر
 حاصلی دو بدوزایدی آینهوش
 کاه اول شاه عنایت معناد
 صفحه سینه سین ایتسه مفتوح
 عشقه اولیجه محمل تشریف

واسع الصدر

اول مقیم حرم مولانک
 سینه سی غایت ایله واسع ایدی
 وصف ایدن لر او فلك طاوسن
 شول قدر آق ایدی اول صدر کبیر
 دیدی اصحاب ایدوب اکثر تصریح
 فیض نور ایتسه توله صدر رسول
 اولسه سینه سی ینسوع حکم
 وسعت صدقینه تجزیمی کواه
 نور وحدت سیلوب آینه سی

خوب و هموار ایدی پیری برینه
 نافی دریای صفا کرد آبی
 شعله شمع تجلا ایدی اول
 سخن جنتده غزالان چنان
 عرشه واردی صدای هو هو
 مهر و ماه ایتدی صانوز لر دی قران
 شکم پر حکم بیغمبر
 صاف و یکسان و مصفی بی غش
 یعنی اول باعث اصلاح عباد
 عالمی قاپلار ایدی فیض فتوح
 نیجه اولیق کرک اول صدر شریف

یعنی سر حلقه مقبولانک
 نور ساطع کبی هم لامع ایدی
 دیدیلر اتلی ایدی پهلوسن
 آنی صانوردی کورن بدر منبر
 آق کل کبی بیاض ایدی صحیح
 مخزن نور هدایت ایدی اول
 لوحه یازمزدی بو احکامی قلم
 صیفدی آنده بو قدر سر الله
 طول دورب سینه سی کنجینه سی

یعنی اول صدر ذوی الحلالی
آتش شمع جمال ازلی
کوکسی موزون ایدی طاوس کبی
عظیم المنکین .

اتفاق بودر عرفانک
غیره نسبت بیوک ایدی دیدیلر
اوموزنده وار ایدی مشکین بو
مبتلا ایدی اومویه اکثر
هپ بومعانی بیلور پیروجوان
ملکت علمه مدینه یدی اوتن
پایمالیدی آنک مور مثال
بفرینک اورته سی هم اتلی ایدی
تن سیننده لطافت وار ایدی
کنج علم ایدی اومخدوم ملک
اطلس چرخ ملاحظده مکر
موضع خاتم ایسه بفرینک
ظاهر اوله ایدی اونقش نکین
اکا ویرمشدی کمال رونق
دیدیلر آنی ایدنلر تعریف
کیم سیاهی جاری به مائل ایدی
وار ایدی دائره سنده مشکین

ایتدی مرآت تجلیاتی
اودلره باقش ایدی اول کوزلی
طاثر قدسی ایدی منتسبی
عظیم المنکین .

کیم سردوش هایونی آنک
جسم پاکینی کورن اهل نظر
نافه مشک کبی برنیجه مو
نه قدر وار ایسه کرویلر
بصی بفرنلی ایدی فخرجهان
نوردن برج ایدی کویا اوبدن
زه شیران نیستان جلال
برکرم صاحبی دولتی ایدی
سکه مهر نبوت وار ایدی
لاجرم کنج ایسه مختوم کرک
اونکین اولمش ایدی بر اولکر
صاغ یانه قریب ایدی آنک
عبرت آوردی نکارنده چین
حکمت اندوز وقل جاء الحق
بر بیوک حال ایدی اول مهر شریف
اکا دقله نظر مشکل ایدی
قلجغزلر بری بیرینه یقین

مثلا خیل مژه کبی اومو
تن باکنده اوخال ساده
زیر دست ایتش ایدی بار خدا
اوغزال حرمه نافه صفت
واقعا ختم نبین ایدی اول
کوس شرعندن اوشاهک سحری

ضخم العظام .

وصف ایدنلر او معالی نسی
استخوان بدن پاکی تمام
هر بری ایری و مردانه ایدی
جسدی وصفن ایدن نازک دل
پیضه کونی اوشهباز انام
مالک ملک وصال ایدی نبی
احتشام شرف ذاتسندن
قبوسن خیل ملک بکبر ایدی
عظمت شانته ایتمشدی نزول

« عبل العضدین والذراعین والاسافل »

راویان خبر پیغمبر
جمله اعضاء شریف نبوی
سیم ساعدلری بازولر ایله
خشک وباریک دکل طولی ایدی
بومعانی بیان ایلدیلر
بری بیرندن ایدی تندوقوی
دخی اویلوقلری ساقیله بیله
خالقک مقبل و مقبولی ایدی

دیک طوروب چوره سین آلمشدی قو
غیر خالص ایدی دریاده
خاتم مهر سلیمانی اکا
خال مشکینی ویرردی زینت
کلدی پس مهر نبوتله رسول
کوم کوم اوتدی فلکک قبه لری

دیدیلر ایری کیکلی یدی نبی
یعنی جسمنده اولان جمله عظام
صورت و سیرتی شاهانه ایدی
چنه دار ایدی دیمش والخاصل
قنادی آله آلمشدی تمام
اول ایدی کوکه سنک سبی
اوتانوردی فلک پیر افکن
جمله خدای فرشته لری ایدی
سایه عرش عظیم ایدی رسول

حاصلی خوب ایدی هر عضو آتک
 ساعدندن بیلوردی هرکاه
 صدف جسم ایدی بی جوهر جان
 نوردن ایکی ستون ایدی همین
 دخی اول ساق مبارک پایه
 کوب بختی ایتشدی بلند
 جله آیاتی کبی قرآنک
 سر لاقوة الا بالله
 بلکه برپاره بلور ایدی صان
 جسدندن اول ایکی زان کزین
 پایه عرشه ایدی همسایه
 فلکی اندن ایدن فائده مند

رحب الکفین والقدمین

فیض حکمتدن اولوب مستعد
 اللری آیهسی اول سلطانک
 واسع و پاک ایدی نازک مرغوب
 پای ودستی یاننده آنک
 قتی موزون ایدی دیر اهل نظر
 جانله اولمش ایدی الحاصل
 تیغ انکشت ایله اول مونس حق
 پنجه سنده یدی آتک شام وسحر
 دستی چو کانه طوب ایتدی همان
 ساقی ککوثر ایاغنی آنک
 یوزنی ایتشدی پایه فرش
 اکا اولمش ایدی خاک قدم
 نه قلک اویمککه خاک قدمن
 نعل شب رنگک آنک ایتکه بوس
 بویله تفصیل ایدر ابن خالد
 دخی آیقری الی آنک
 برک کل کبی لطیف و محبوب
 دست و پاسی یوغییدی خوبانک
 اول کرامتلی مبارک اللر
 ید بیضانه موسی مائل
 قری ایتدی ساده ایکی شق
 قبضه قوس قضا ایله قدر
 جمله بوسکره کون و مکان
 بوسه کاهیدی دیدی رضوانک
 بو قدر عزت واجلال ایله عرش
 خیل غلمان مغیر برجم
 کوکده طقوز طولانردی خرمن
 یاقدی کوکلرده نریا فانوس

عرشه آهنگ ایدی بچک چرخ قلک
 زیر پای ایتدی بساطنده خدا
 اولدی هر سنک سرکوی رسول
 هم دیدی وصف ایدن اول وردتری
 مرچبا ایله برکیمهیه کر
 برایکی کون آره دن ایتسه مرور
 طوییلوردی نته کیم وردچن
 نایه مشک جهان ایدی او جان
 دوشه دی پایه برشال بنک
 روی پر خالی غلمانک آکا
 کردن حوره حائل مقبول
 مشکو ایدی الی آه لری
 دولت و عزتله پیغمبر
 بلکه هم بر نیجه ایام وشهور
 اول کنی رایحه طیبه دن
 بوی مشک اولمز اقدی پنهان

سائل الاطراف

بو طفیل اول فضلیه سرخیل
 هر بر انکشت همایونی آنک
 دست زیبای قضا قسمت ایدی
 نخل فردوس ایدی بالاسی مکر
 خامه وش هربری موزون وطویل
 یازمشدی قلم ربانی
 ساعدی بمله شکلیدی همان
 دست عیسیایه ید طولاسی
 ایتدی اول ابرکف دریا بار
 اولدی اول سید با استحقاق
 خاتمیدی او ید فاروقک
 بویله دیر صاحب احیاء علوم
 دیدی جانیله اولوب اکا طفیل
 قلم صنعی ایدی مولانک
 ید علیسی قدر قدرت ایدی
 سیمدن شاخ ایدی اول پارمقلر
 میل قشاح در لطف جلیل
 خامه انکشته آنک نانی
 آکه نون والقلم اولمشدی بنان
 فن احیاده صوناردی کاسی
 کلشن دهره نشار انوار
 اکرم خلق و کریم الاخلاق
 حل وعقدی دوکلی مخلوقک
 یانسه وارسه اکر بر مصوم

لطفله او قشاسه اول کان کرم یعنی سلطان سلاطین ام
 سائر اطفالک اینجده اومبی حاصل ایلردی طریق ادبی
 قرقوسندن بیلنوردی فی الحال که اکال سوردی رسول متعال
 نیجه کون کبتمز ایدی رایحه‌سی مشک ترکیبی اولوردی قسی

«انور المتجرد»

جسم تابنده محبوب خدا صاف ایدی مهر منور کی تا
 نوره بکزرردی تن بی موی نیجه مدح ایده‌یم اول پهلوی
 کویا قلم انوار ایدی اول صدف لجه دیدار ایدی او
 هم او محبوب مسلم اسلوب بدن آجه اولوردی دخی خوب
 دم اورردی اکر آجله دهن بند پهلوسی آنک فاتحه‌دن
 نوردن سرو ایدی اول سیم اندام نوله دیرلر عماد الاسلام
 غل وغشدن دلی پاکیزه ایدی مویدن نینه که عضو جسدی
 صفحه صدرینه ارمزردی کدر پرغبار اولسه اکر بحر ایله بر
 یاری سیر ایتکیچون بی تکلیف جملة چشم ایدی اول جسم لطیف
 پاک ایدی مویدن اول نازک تن نوردن بر جسد ایدی او بدن
 بر مجلا کومش آینه کی مویدن صاف ایدی پهلوی بی

«دقیق المرتبه»

دخی کوکنده ایا ذخرمک او خزال حرمک نافه دک
 خط جکلمشدی سیه قیلردن نقل ایدرلر بونی عاقلردن
 لوح محفوظ ایدی اول صدر نکو آکه کویا قلم اولشدی اومو
 صدر پاکنده دکل موی رسول آیه الکرسی ایدی عرشده اول

دخی کوکنده وقرننده آنک قلی یوغیدی اوناژک بدنک
 دیدی وصف ایلین اول صاف دلی یوغیدی مسریه دن غیری قلی
 عضو پاکنده آنک سرتاسر حاصلی یوغیدی هیچ مودن اثر
 صحف صدرنده الف کیی اوخط مویدن چکمشدی خامه فقط
 تار عنبر کی اول موی سیاه یاره شورردی نته کیم هاله ماه

«تماسک البدن»

دیدي اصحاب ایله ارباب حرم لحمی اول جسم شریفک مردم
 تازه کل کی مطرا ایدی هپ بدن پاک مصفی ایدی هپ
 منی اولمزدی اول قاشی قوسک کلارین دیرسه فلك فردوسک
 عهد ایام جوانی کی تا تر و نمتازه ایدی اول اعضا
 نه تنزل ایدوب اول سیمین تر نه ضرر کوردی من اولمقدن
 هیچ اولورمی بوکه مانشد کیه اوله پژمرده کل باغ اله
 کندی اثنای وجود ایتدی ولی روح صرف اولدی تن بی بدلی
 یعنی کتدکجه او کلزار جمال تازه لیمکده ایدی غنچه مثال

«ضرب اللحم»

جسمک لحمی خفیف ایدی تمام لحم وشحم اسی دکلدی اوهم
 مساقن ای عارف معقول شناس آنی غایبده نجیف ایتمه قیاس
 هم دخی اول سند شرع مین اویله ظن ایلمه کیم اوله سمین
 نه ضعیف ونه قتی اتلی ایدی معتدل بر اولو دولتی ایدی
 بوی خوب ایله اولوردی خوشتر نضخه مشک وزباد عنبر

لم وشحمی دیدیلر اهل درون بر بردن نه فزون ایدی نه دون
 خالق محبوب و کوزل خلقتی خوب اسم و رسمی طرب افزای قلوب
 اعتدال اوزره ایدی پاک تی نوره غرق ایدی سرایا بدنی
 ربه القدر

اورته بویلو ایدی اول سدره مقام اورته لق آنک ایله بولدی نظام
 باغ فردوسده آنک بوتی بیل اولدی بالاسنه طوبی مائل
 دیکمدی سرو نهالینه بدل کارگاه چنستان ازل
 کورمدی خازن باغ جنات بویله بر سرو ملایم حرکات
 کوییا اول رسلك بادشهی کلبن حسن ایدی یاسرو سهی
 نخل کلباری قلوب دفع ترح ابتدی عالمه ایضای فرح
 سیر ایدن ممجزه قامتی دیدی هب مدح ایدوبن حضرتی
 کورمدک بویله کلروبی کوزل تن کلبویی کوزل بویی کوزل
 نه عجب اوله وسط قد رسول امته واسطه حق ایدی اول
 نتکهیم نخل کل باغ جنان وسط القدایدی اول سروروان

« لیس بالطویل البائن ولا القصیر المتردد »

حضرت شیارع خاص الحاصک یعنی اول دریم اخلاصک
 دکل ایدی بویی هم شویله طویل که اوله اندامی پریشان بونی بیل
 متفرق اوله بالالکدن شاخ عرعر کی اعضای بدن
 دخی اول پادشه علامه صاعه کیم اوله قصیر القامه
 شویله کوتاه دکلدی اول اولو کیم اکا دییله لچق بویلو
 معتدل قدینی ایتشدی کریم مظهر خلق عظیم التعظیم

قامتی اولمشدی اسلامه لفظه الله کی سر نامه
 نخل بالاسی ایدی سدره قرار زیور روی زمین اولسه نه وار

ومع ذلك فلم یکن بمأشیه احدینسب الی الطول الاطاله

حاصلی اوسط ایکن قد رسول بر طویل آدم ایله یوریه اول
 نه قدر قد بلند اوله اوار ینه بالاتر ایدی پیغمبر
 صکره ایرله دیدی اهل حجاز بو وسط کورینور ایدی بودراز
 برکشی هر قدر اولسه طویل یانسه کله رسولک بی قیل
 اول اوزون بویلو دن اول پاک کهر یوکک اولوردی ال ایاسی قدر
 سدره دن قدینه ایتدیجه نگاه روح قدسی دیر ایدی طاب بقاء
 امتیازینه او سروک اشجار سرفرو ایلر ایدی طوبی وار
 سدره سا ایدی او بالای بلند اکه ایرمزدی خیال آنه کند

وقال ابو هريرة رضي الله تعالى عنه ما اری

احدا اسرع من رسول الله في مشیه

كانما الارض تطوی له

بو هریره دیدی اول فخر کرام قتی سرعتله ایدر لردی خرام
 کورمدم برکشی کیم اوبی پاک یوریمکده اوله اندن چالاک
 عاشق ایتشدی انی رؤیت رب سو کی تیز رو اولسه نه عجب
 زره به کیتسه او ماه قرشی پرجم حور ایدی چاروب کشی
 بوله عزیم ایلسه لر عزت ایله سرعت ایلر ایدی غایت ایله
 چرخ دیوانه به دوندردی همان او خدیوانه خرام جولان
 قد طوباشی عرض ایتسه او مه حور لر دیر لر ایدی طوبی له

مزد پایینه و بروردی صلوات
 تیزچردی زودن ایتسه کدر
 کسه رفتارہ قد محترمی
 کویا ارش دورردی قدمی
 و فی صفة اخری و اذامش مش قلعما

کاتما یخط من صیب

دیدیلر وصف شریفنده یینه
 نی شکر کچی حیادن هر بار
 یعنی یوکسکدن ایدرکچی نزول
 مردم اولوردی او بالایه مثال
 حضرت حقندن ایدوب استجیا
 اکامخصوص ایدی صدق و اخلاص
 نوله دال اولسه او قد مقبول
 یوریه مائل اولوردی اوکنه
 اکیلوردی اوکنه بر مقدار
 یوریه دائم اکیلوردی رسول
 باد صبح ایله اکلدیجه نهسال
 مه نوکی ایلوردی دوتا
 حسن خلق اولمشدی عادت خاص
 صفحه حنه الف لام ایدی اول

قالت ام معبد فی بعض ما و صفته به اجل الناس
 من بعید و اجلاء و احسنه من قریب

ام معبد دیدی اول خاص خدا
 غایت اعلاسی ایدی ناسک او شاه
 هم یقینندن او متماز جهان
 اهل حسنک ایکن اعلاسی ایدی
 حاصلی روی صروس دهره
 ذات قدسیلرینی کعبه مثال
 جسم پاکیدی رسولک مردم
 رضی الله تعالی عنها
 نظر اولنسه ابرافندن هرگاه
 عکس آینه ذات ایدی همان
 قتی شیرین و دلاراسی ایدی
 نوردن خال ایدی اول کلچهره
 قبله ایتمشدی مقیمان جمال
 مظهر جوهر اسم اعظم

اولیجق مهر جمالی طالع
 قرب و بعد اولمز ایدی هیچ مانع
 وقال رضی الله تعالی عنه فی آخر وصفه
 له راه بدیهة هابه و من خالطه معرفة
 احبه

دیدی داماد رسول حرمین
 بر کذر کاهده آدم کاهی
 هیبت آلوردی گذارندن آنک
 دخی برکیمسه رسول ایله مدام
 کلماتنده کی لذت ایله اول
 جذب ایدوب جذبۀ ربان ایله
 سوزه کسه او دهان بی عیب
 التیام ایله او گفتار لطیف
 جام لعلنده یازلمشدی مکر
 مردم ایلردی دهان ایتسه کشاد
 سخن پاکنک اولمشدی صریح
 ایلدوب وصف شریفن انشا
 شیر ترکیبی صلابتلی ایدی
 بقول ناعته لم ارقبله ولا بعده مثله
 والد جهله سادات حسین
 آکسزین کورسه رسول الهی
 کثرت حلم و وقارندن آنک
 ایله خلطه ایدوب بعض کلام
 قولی اولوردی قبول ایتسه رسول
 قول ایدردی آتی اعوانی ایله
 کشف اولوردی سخن عالم غیب
 دائم ایلردی قلوبی تلطیف
 خط یاقوتی ایله کالکوثر
 نیچه شیرینی او لبلر فرهاد
 مرده لعل روان بخشی مسیح
 دیدیلر جمله فحول علما
 قتی هیتلی مهابتلی ایدی

وصف ایدنلر او فلک درکاهی
 اول آخر او وجودک بوئی بیل
 اتفاق بودر اصحابک هب
 صدق صنع الهیده عیان
 یعنی اطوار حییب الهی
 کورمدک مثلی دیر الخاصل
 او شهنشاه ملائک مشرب
 در شهوار ایدی بردانه همان

ایلمشدی آنی خلاق ازل حسن اخلاق ایله بی مثل و بدل
 شب معراجده اولدی اول ماه شب چراغ حرم بزم اله
 وجهی نورندن ایدی مالامال تا سرا پرده درگاه جلال
 خاصه کافی حرم مولانک اوتانورلردی جنابندن آنک
 نوری اولمشدی او شمعک هر بار جرم خورشیدکی شمعده دار
 کان فطرته اوزات یکتا جوهر فردایدی دیر لر فرضا

قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم
 انا شبه الناس بآدم علیه السلام وكان
 ابی ابراهیم علیه السلام اشبه الناس
 بی خلقا و خلقا

بو یله فرمان ایدر اول صاحب جاه یعنی اول پادشه عرش پناه
 واضع قاعده شرع نفیس مفخر شیت وانوش وادریس
 زیور کنکره قصر جلال شمع ابوان سرای تمعال
 مجلس آرای فضای لاهوت کار فرمای دیار ملکوت
 طائر طارم نه توی سما عارف مسئله ما اوحی
 کوهر خاتم دست قدرت پر تو نور جمال عزت
 فخر اجداد اولان آدمه بن اشبهم جمله اولادندن
 هم دیدی لطف ایله اول طبع سلیم انیس اادن پدرم ابراهیم
 باکه ناسک نتی یک بکزریدر کهرم اول صدقک جوهریدر
 یعنی کیم خلقا و خلقا تقدیر ذاته اتمشیدی آنی نظیر
 اولدر القصه اورن بنیادم باعث دولت مادر زادم
 حمد لله که ای دوب ختم کلام سوزی ایتم بو حدیث ایله تمام

حکایات عادیه ایچون وحیدک شو :

وار ایدی بقدادده بر کامران نعمت وحشمتله فرید جهان
 مال فراوان ایله مشهور ایدی ایکی کوزی طبی کبی کور ایدی
 بر نیجه خدام طوتوب دامن طولانهرق نیجه سی پیرامن
 جر ایچون الده طبق سیم خام دور ای دوب اسواقی کزردی تمام
 یوله دوچار اولدینی شخصه او کون دیر ایدی بر ایچه ویر الله ایچون
 ایدیجک اول مبلنی محسن ادا اکه سنی آچوب ایدردی رجا
 روم و عجم اولدینی کسدن دوچار بر عربی سله چهره فکار
 اکه سنی دو کدیروب اول بی خرد اور میانک ایچه سن ایلردی رد
 برکشی غایت متعجب اولوب حکمتی بیلکه طالب اولوب
 جر ایچون آچدقده کف افتقار اول کشی احسان ای دوب ای تدی فرار
 آردینه دوشدی دیدی لطف ایت بیکت ایتدی کک احسانی تمام ایتده کیت
 چون کرم ای تدی بزه بی شک الک بو یخزک بورجی سدر او پمک الک
 اهل کرم مردم ممتاز ایسهک ایچه کی آل سله بی اورماز ایسهک
 دوندی شتاب ایله کیدر کن ظریف دیدی نه ویردک آله مزسین حریف
 نه آورم ایچه بی ایتسهک دیکک نه اوررم سله بی چکه امک
 محرم ایدر سک بی اسرار که وضع شتر کره اطوار که
 ایله کیم اکه کی بی اختیار سله سخت ستمله فکار
 قابل کتم اولدینن بیلدی حال ای تدی بو اسلوب ایله بسط مقال
 دیدی که سابقده بکای جوان یوزدوه اتمشیدی عطا مستعان
 انلره چون اشرمت فلک ناقه صالح اوله مزدی کوچک

قافله نك كرم رواجی ایدم
 یارچکوب انلر ایله صبح وشام
 ایار ایدم لیک خدادن رجا
 کیل ایله اولچر سه زری مرغی
 ایلر ایکن بویه خیال محال
 نور رخی چون مه ایام بیض
 معرفتی نامتاهی ایتمش
 خاکه نظر ایله اکیر وار
 ویردی صد اداب ایله باکاسلام
 گوشه کلدی دیدی ای مردگار
 یوز دوه یوکلنمک اولور غالباً
 وقت عشا اولدیوز کیم بدر
 زحمت ایچون ایتمز ایسه امتاع
 قول وقسملرله ایدوب استوار
 دوندی طمع ایتمک ایچون همین
 قازمه کورک جمله جوال دررسن
 ایلدک اول یوز دوه بی برقطار
 یولده کورنلر بزی چون کهکشان
 چونکه شهر دن چیقوب اولدق روان
 غار قابوسنه کلوب یگسره
 شمع یاقوب غاره چون ایتمک دخول

یعنی که آنلرله کراچی ایدم
 ایلر ایدم عزم ره مصر وشام
 کیم بکا خرمنله ایده زر عطا
 بنده بولونه ذهبک خرمنی
 کلدی همان یانمه بر اهل حال
 دیرلر ایتمش نامنه درویش فیض
 فیض دلی فیض الهی ایتمش
 خاکی ایدرمش زرخالص عیار
 ناقه لریک یوزینه باقدی تمام
 یوکلده جک شونده برازنسهنوار
 لیک رفیق اولیه کیمه سکا
 سایه من اولیه بزه همسفر
 نصفی آل مرنه ایسه اول متاع
 باکاده خوش کلدی بوقول وقرار
 ویردی بکا برنجیه کره یمین
 هپ بیله آلدق نه ایسه استن
 ایتمک او درویش ایله عزم کنار
 کیجه صهان اوغریسی صاندی همان
 قارشوده برغار کورندی همان
 ناقه لری جمله چو کردک ره
 ایلدم امتعان نظر صاغ وصول

نسنه یوق اول غارده اصلاعیان
 فیضه دیدم نسنه کورنمز جلی
 فیض دیدی جمله جهان کنجدر
 دنیده هررنجه جناب خدا
 یانمه کل قدرت سبحانی کور
 یاننه وارد قدده او مردخدا
 قرطه گوش دل و جان ایت کوزم
 فیض ایله مانند درون کرام
 قالدی همان جزو کاوله شاد مرک
 خواب اوله شایددیو چکدم کدر
 فیضه باقوب بهت ایله مجنون مثال
 آجیدی کوردکده بودیوانه بی
 ایکی کنشی ایلدک اقدام تام
 عودت ایدوب مال فراوان ایله
 نابض اولوب عرق طمع خود بخود
 مالم ایکن جمله جوال ورسن
 فیض ایله یکسان ایده یوز خدمتی
 یوز دوه به یوکلنه جک بی کان
 کرجه طمع ایتمک ایچون اودم
 لیک زر اولدیغنی بیله م اگر
 مسئله معلوممز امر قضا

کیسه مفلس کی خالی همان
 یوز دوه به غاری می یوکلنمی؟
 حرص ولی دیدیه بر رنجدر
 لطف عیمله قودی بر دوا
 صکره بوغار ایچره نه وار آنی کور
 اولدی ایکی دیدمه مده سرمه سا
 نظره اولاده نه کوردی کوزم
 غار زر سرخ ایله مملو تمام
 غارتی نقد روان ایده ترک
 کوزیوموب آچدم بنه ایتدم نظر
 بنک یدم می دیو ایتدم سؤال
 غیری اوزانمه دیدی افسانه بی
 یوز دوه نك یوکنی طوئدق تمام
 شهره کلورکن سرو سان ایله
 باشلادم اتمکله کفت وشنود
 یوز شتر کوه بدن برده بن
 یوزده بر ایکی در آنک قسمتی
 بن یا کوردر دیر ایدم یا صمان
 غفلت ایله نیجه کز ایتدم قسم
 نصفه راضی می اولوردم مکر
 غبن که فاحش اوله ویرمز رضا

تارك دنيا بكنور در بدر
 فیض ایشیدوب دیدیکه چکمه تعب
 یوز دوده ویر برینی باکابس
 بویله دیوب شهره دخول ایلدک
 صبح اولیجق فیض دیدی کیدیم
 کوندز آلوب کتمه ده وادر خطر
 بن قاپویی سد ایدوب ایتدم قیام
 خرمن ایدوب یوزیوکی دوکدم بره
 طالع میمونمه شکر ایلدم
 حفته فیضک ایدیجک اعتماد
 چون طاغیلوب خرمن روزدوم
 قابومه کلدی دیدی فیض دلیر
 بن دیدم ای شیخ بونه سیر اوله
 قننی دوه قننی جوال قننی مال
 هم دیدم اول مکحله بی ویربکا
 نصفی ایله بوکیجه افطار قبل
 قوبینه لاحول او قیوب صوقدی ال
 ایتک ایچون تجربه ککلی درست
 فیض نظر دن بی دور ایلدی
 دسته برانچه قویوب پرستیز
 دیدی بی آدم اولان کس اشک

دیر طمع ایتمه بکا کندی ایدر
 بر بوله بن قائم ای بی ادب
 غیریسی اولسون سکا آمال رس
 خانه مه فیض ایله نزول ایلدک
 اچمی حفظ ایتمه بر ایدیم
 کیجه کلسوب ایلم آتی بدر
 حویلده کی خرمنه ویردم نظام
 قالدیروب انباره قودم یکسره
 بخت هایونمه شکر ایلدم
 اول یوکیده ویرمامک ایتدم مراد
 کیل زر مهری سپهر ایتدی کم
 بر دوه یوکی زر معهودی ویر
 واقعه کوردکسه اگر خیر اوله
 نه دوه کوردم نه کوچک نه جوال
 بر زر سرخ ایدیم احسان سکا
 نصفه یارین براب آله آصیل
 مکحله بی ویردی بکا اول محل
 ایکی کوزم سورمه لدم جست جست
 سرمه ایکی کوزمی کور ایلدی
 اکسه مه برسه یا پشدردی تیز
 حق یوک وارینی ویرمک کرک

انجنوب اول مردم پرهیزکار دیدی پوری بعدازین ای نابکار
 عادت ایده خالق ارض وسما سه ایله ذل سؤالی سکا
 قان آقیدر دیده دن اشک ندم حال بودر اشته اودمدر بودم

۵۴ - مسط : وزن وقافیه ده متفق برطاقم مصرع لره دیر لره
 اول مصرع لره مصرع اخیره یالکز وزنده موافق وقافیه ده مخالف
 اوله وقافیه ایله وزنده اتحاد ایدن مصرع لره اوچدن اقل اولیه .
 ایتدی مصرع لره بجموی عددی درت اولورسه (مربع) بش
 اولورسه (مخمس) التی اولورسه (سدس) یدی اولورسه (مسبع) سکر
 اولورسه (مشمن) طقوز اولورسه (متع) اون اولورسه (معشر)
 دینورکه بونلر برنوع کوچک ترکیب بند ویا ترجیع بند قیلندندر .
 مربع ایچون فضولینک :

حاصلم برق حوادندن ملامت چاغیدر مسندم کوی ملامتده قنطوپراغیدر
 زار کولم تنده زندان بلاطو تساغیدر رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
 دور جورندن تن وجامده راحت قالمدی صورت سالمده آثار فراغت قالمدی
 محنت وغم چکمه که من بعد طاقت قالمدی رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
 کولک ملکک جفا سیلابی ویران ایلدی بختمک حالن هجوم غم پریشان ایلدی
 باغرمی اندیشه جور قلک قان ایلدی رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
 اتهاسز جور لر اودلاره یاندردی بی آچی سوز لر طالتی جامدن اوساندردی بی
 خلقدن یهوده افغانم اوتاندردی بی رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
 استدم بر چاره چوق یلدم یو کوردم هر بکا رحم ایدوب بر کیمسه امداد ایتدی مطلق بکا
 چاره سز قالم سروت استیو کلدیم سکا رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر

داده کلام عدل دیوانتته فریادم ایشیت سنکه عادلین کور افغانم نند در غوره بیت
شرح عالم صور مرادم و بر الم طوت نکر مایت رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
کور فضولینک رخ زردنده اشک آنی پرده ابار طومش صورت اقبالنی
دردمند کدر عنایترا ایدوب صورحالی رحم قیل دولتو سلطانم سروت چاغیدر
نخس ایچون واصفک :

مخمس

یارادوب حق بکا بر راهبر آگاهی بنده حلقه بکوش ابتدی دل کمراهی
جان و دلدن بویوله اولدم آنکه راهی طابد و فاسقه مولانک آچیق درگاهی
نخده بویله قبول ابتدی ارنلر شاهی
نه شکل آغلامیم ایکلمیم ایتمیم آه بیلورم کیمسه ده بوق بنده اولان جرم و کناه
صانورم عالم ایدر دخل و ستم واه بکا واه کوروب آوده نخ ایتمه حقارتله ننگاه
نخده بویله قبول ابتدی ارنلر شاهی
دردی اولان اولورالته طیبه محتاج خسته دلار ویر راجزای اطیابه رواج
دردمه دردم اولور اولور ایسه بنه علاج مرد عشقم بنه لازم بکا بو خر قه و نواج
نخده بویله قبول ابتدی ارنلر شاهی
اوله مادام ارنلر قیومی جلوه کهم باب مولایه چیقار طوغری بنم شاهرم
طوغری بدر حقه اوزم دکه کچ اولسون کلهم اورمه اورمه یوزمه کثرت جرم و کهنم
نخده بویله قبول ابتدی ارنلر شاهی
ایلیوب محض کرم بنده بیچاره سنه فیض همتله مدد قیلدی بو آواره سنه
مرهم شفقت و لطف اوردی دلک یاره سنه باقیوب حاصلی و اصف یوزمک قاره سنه
نخده بویله قبول ابتدی ارنلر شاهی

مسبح ایچون عزت ملانک :
آهدن غیری بیلن وارمی دل سوزانمی ایتمدم محرم درونم در دینه اوز جانمی
هیچ کیم صور من جهانده باعث افغانمی بریقان وارد در دیمزلر خاطر ویرانمی
سوبو عجرای اشکمدن آفتمد قانمی هر کورن عیب ایتدی آب دیده کریانمی
ایلام تحقیق کورمش کیمسه بوق جانانمی
مشن ایچون غالب دده نک :

ساقی نامه

ساقی ویر اول بیاله الماسه فروتاب الماس ایچنده موج اوره اما که لعل ناب
ویرسون فروغ بزمه او حلکرده آفتاب اولسون حریم میکده صبح شفق شراب
شیر عرق بنات ملی ایده فیضیاب بر بحر ایچنده برق اوره خورشید و ماهتاب
دریا دلان عشقه ایثار کوهی ایت
صهای سرخ چشمه یاقوت احمر ایت
ساقی کتور اول آنی که آتش فروش اوله هر برجایی قلزم دوزخ بدوش اوله
موج صفاسی شعله کوثر خروش اوله نقش کل و بیاله سی محو نقوش اوله
مرمبت غنلبلی گروه سروش اوله بو بحر خونکه دلدر اکا جرعه نوش اوله
کشف ایدم اول فرحله غم دلستانمی
دستور اولورسه سویلهیم داستانمی
ساقی کتور او جامی که بخوری مست اولور حور بهشتک ایره کوزی می پرست اولور
سافر کش نخستی خراب الست اولور یاننده قدر زهد و کرامات پست اولور
پیمانہ حیات که توبه شکست اولور متانه رنگ روی رجا زیب دست اولور
اما خرد تأدب ایدوب اختصاصه
ناز و نیاز خدمت ایدر بزم خاصه

ساقی کتور شرابی که مخمور بی دلم عقل ایله آشنا دکلم کرچه عاقلم
مانند نوح جوش ایله دلگیر ساحلم دتر المده کاسه کرداب قازلم
عمان ایچنده بیچه مهره عمام اولدم غریق بحر فسا مرد کامل
واررسک ای کوکلیم عشقک وراسته
بندن سلام ایت اول طرفک آشناسته

ساقی کتوره بی که سکادر خطاب عشق هر یوزدن اولدی کرچه سوال و جواب عنق
آجلدی آفتاب ظهور ایتدی خواب عشق زلفکله ویرمش عارضه که بیچتاب عشق
خط کلدی ناسخ اولدی او حکمی کتاب عشق بر داخی فته ایلیه من انتساب عشق
یارب او قاره کون نه بلای سیاه ایدی
کر آه شعله ویرمه عالم تباہ ایدی

ساقی روان ایت آتش کافور پاره دن بر قاج قدح بر ایله او موج شراره دن
سیر ایت هلال ساغری نور ستاره دن کتم ایلمه حسابی دل هیچکاره دن
قالدرمه یعنی شیشه بی پیش نظاره دن منع ایتمه موجه بی لب خشک کناره دن
بر کون اولور که مست کوزک هوشیار اولور
غالبده بوخاری ساوار نشسته دار اولور
مشر ایچون واصفک :

ترکیب بند

ای نهال سخنی حسن خرامنده ناز وی عذاری کل نسرین هزار اهل نیاز
روی کلبوی عرفنا که سوز بوق ممتاز بیو فائق کورینور چشم سیاه کده بر از
غمزه که افسانه به مائل اودخی بر غماز بوکاطا قتمی کلور غیر بی اولدک همراز
بیچه صبر ایلم ای آفت بیگانه نواز بی پامال جفا غیر ایدر سین اعزاز
نظر ایت حال پریشانه بر کره بنم
یانیور نافر اقلکه سراپا بدنم

یتشور غیر ای امان کل کلزار جفا خار آزار غمک جانم کچدی زیرا
خنده باز اولده در حاله مردم اعدا آه عجب نولسه کرک بوستم نابرجا
بی بر سمت مخالفدمی کوردک آیا نه صوچ وارسه اقدام کرم ایت قبل انها
آه فریاد و نیازم اثر ایتمزی سکا گوشه کیرمدی هیچ ایلدیکم و او یلا
نافله ایلمشم صدق و خلوصم ابراز
به نه پیوده ایتمش ایلدیکم عرض نیاز

بیچه آه ایلمیم قلبی جای ایتدی کدر دل دیوانه ده اسباب مسرت نه کزر
بیلمز آیین رحم نکهک ذره قدر دل نالانه مردم نه بو خصمانه نظر
دمبدم کاری همان جور ایله اندیشه شر کور مامش سنجلین ظالمی بر چشم بشر
کوستر هر نکهمده بکا بر نقش کدر کدرمدن الم خزن ایله شب تاب سحر
طاس پر خونه دوزر آغلامه دن چشماتم
سنسز ای نور بصر قانده یاتور مژگانم

الامان ایله رحم شه اقلیم فتن یته بر باد ایدیور ملک دلی جیش عن
حسرتک نیلیم آه اولده در سوز افکن کورینور چشمه کلخن کبی سخن کلشن
نمدن ایچندک اقدام بکا بیلدر نمدن طاقت غمزو تفاق ایلدیلرمی دشمن
سین سویله نه کوسدک دل بیچاره به سن سوز هجران غمکله یتشور یاندم بن
سن طور رکن کیمه بن چاک کریبان ایدیم
کیمه دردم دیبیم کیماره افغان ایدیم

دیعدکی که سکا یار اولم ای عاشق زار وصلتله سنی مسرور ایدیم بن هر بار
حدندن کوروب آتله بانسون اغیار صکره اولدکینه اعدا ایله هم لیل و نهار
وعدکه طور مدک اماینه ای کل رخسار ایلدک نیلیم آخر بی رنجیده خار
بستر غمده یاتور کن بیچه دملر بیار ایتمدک حالی بر کره بنم استفسار

بومیدر سودیجکم عاشقه آیین وفا
 غیرایله همدم اولوب بنده که بیک درلو جفا
 باریک الله کوزم لطفک شایان ایتدک
 لطف ایسه انجق اولورطوغریبی احسان ایتدک
 بر زمان یازده لشکر هجران ایتدک
 بر زمان آغلامه دن دیده لرم قان ایتدک
 یری حسرت ایله آتش سوزان ایتدک
 جگرم نار فراقک ایله بریان ایتدک
 بیلزم نیلدیکم شویله که کریان ایتدک
 تیشه غمله دلی حاصلی ویران ایتدک
 نه لرایتدک نه لرای عالم حسنک شاهی
 کافر ایتمز بکا سن ایلدیکنک والله

طلالعمده بکا بیلدم که عدودر الآن هله بختمدن امید ایلمزم بن درمان
 جرخ ایسه ایندی بنی کندی کی سرکردان دشمنی لر عیجا عکسی دونوب بودوران
 باری سن ایله کهپی شفقت ایادشمن جان گوشه غمده براقه بنی زار ونالان
 ایلمر حزن ایله بومصرعی بن ورد زبان بنی کر بنده ایدر سگده بنه اول خندان

دیمزم واصف نالنده کی زار اوله سین

بد دعا ایلمزم صاغ اوله سین وار اوله سین

۵۵ - مسطک دها بر طاقم انواعی واردر که انلرده شرقی خماسی

ویا طردر کب، تخمیس، تسدیس، دنیلان شیردر که بونلردن :

شرقی : سوزلری بسته لنوب خواننده لر لساننده تغنی ایله سویلنان

مربع و خمسلردر که بونک مر بعهده اکثر با بیت اولک مصرع تانیسی

بیت تاینک مصرع تانیسی مقامنه قائم اولوب نقرات دینور و کرک
 مربع کرک خمس اولسون اوچنجی بیتی موسقیده (میان) نامیله یاد
 اوله رق اک مؤثر صورتله ادا اولندیقندن اکا کوره تأثیرلی نظم
 ایلمیسه لازمدر . شرقی

کوزل کون کورمدی بیچاره کوکلم

نار چکدی نار بیچاره کوکلم

عجمله سراپا یاره کوکلم

نار چکدی نار بیچاره کوکلم

زواللی کوکلمک اول یار الندن

دل بیچاره نک اغیار الندن

بودهرک حاصلی مهربار الندن

نار چکدی نار بیچاره کوکلم

شعری مصرعی مکرر مربع شرقی وشو :

اول دلبرک اطرافنی المش یته اغیار

غنجه کله کویاکه صارلمش بیجه بیک خار

بن باشلیه یم غیری فعان ایتمکه مهربار

فریادمه حیرتده قاله بلبل کلزار

ایلرله کوروب یاری کوکل آتسه یاندی

هجران اودی تاجان اوینه چکدی طایاندی

آه سحر م خلق جهان طویدی اویاندی

طویزمی اویانزمی عجب بخت ستمکار

شعری بشقه بشقه نقراتلی مربع شرقی و :

عشقکه سینم داغلم کل کورنه یاره باغلم
 بونجه زماندر آغلم اشک ترم سیلمز میسک
 مجبورکم بیلمز میسک
 کولدیکه سن ای کل نهال بن آغلم بلبل مثال
 آلوب الینه دستمال اشک ترم سیلمز میسک
 مجبورکم بیلمز میسک

شعریده خمس شرقی به مثالدر.

۵۶ - خماسی ویا طرد ركب دنیلان شعر بر محمد ركه بند
 اولك مصرعارندن بشنجه مصرع قافیه جه مصارع اربعه سالفه به مشابه
 اولیه غالب دده مك :

طرد ركب

خوش كلدك ایا برید جانان بخش ایت بكا برنوید جانان
 جان اوله فدای عید جانان بی سود اوله می امید جانان
 یارك بزه بر سلامی یوقی
 ای خضر فتادكان سوبله بوسری ایدوب عیان سوبله
 اول سن بكا ترجمان سوبله کتم ایته یکان یکان سوبله
 غم دفترینك تمامی یوقی

۵۷ - تخمیس : اول شعردرکه آخرك ایاتی آلتوب هریتك
 اولنه او وزنده وانك برنجی مصرعاریله مقفا اوله رق اوچر مصرع
 علاوه اولنور. نه کیم جودت پاشا حضرتلری مرحوم رشید پاشانك
 « خامه » ردیفنده اولان غزلکی آلوب شو :

تخمیس

جسم الفاظه روان بخش ادا در خامه مهدخولیا به صور زای صفادر خامه
 درد اشکال معانی به دوا در خامه خسته ناطقه به روح فزادر خامه
 ذات عیبی کبی اعجاز نادر خامه
 نقشه شیشه خیالات ظرافت تشنه نقطه وخطه هر صاحب حکمت تشنه
 قطره رشحه سینه اهل بلاغت تشنه رشحه فیضه ارباب فصاحت تشنه
 کویا چشمه الهام خدادر خامه
 سعی مشکور اوله کیم ایتدی بوجه آداب مروه قلبی صفای رقیله سیراب
 رشحاتی حرم جان و پروب آب ایله تاب اولدی اجرای سخن ایتمک زین میزاب
 کعبه معنی به آچله سزادر خامه
 صاعه کیم یازدینی نظمکنه بزونه سری وار مله میت کبی باشنده ها افسری وار
 چرخ اعجازه قدر آچغه بال و بری وار سر شاهنشاه اندیشه به قونیه یری وار
 اوج اعلاهی معارفده همدار خامه
 کزرك منهج باریک خیالی هر بار طو تارم طور تجلی معانیده قرار
 هر سوزم سحر حلال اولدینی جو تکیم درکار بی محاباره نارفه به کیتسه مده نه وار
 قهر خصم ایلمک الله عصادر خامه
 فیض نیل سخنه نصیب ایله مقیاس جدید ایلدم راه مجاری خیالی تجرید
 لذت شیر و شکر نظم ایله نثر مده بدید نیشکر می عییا مصرع معانیده رشید
 باق حلاوت ده طبع بلغادر خامه
 حضرت آصف عالی هم جم خصلت بیوروب شعره تزل او فلاطون فکرت
 ایلمش بوغزلک نظمنه چونکیم همت طرز تخمیس وسیله ایدرک ای جودت
 منقبت خوان رشید الوزرادر خامه
 وجهله تخمیس ایتشدرد.

۵۸ - تسدیس : تخمیس قاعده سیله آخر ایسانک اولارینه
 ایکشریت تضمین ایتمکدر. ننه کیم :
 نگاه انداز اولانلر باغده بزم چراغانه زمینی بکزددرلر آسمان انجم افشانه
 عجایب شعله ویرمش شمعولر سخن کلسنانه که قیلدی حیره رشک دو چشم مست حیرانه
 چمنی بوقسه کم بر نوردن دنیامیدر بیلمم
 طوقمش رشته مهتابدن دیامیدر بیلمم

۵۹ - مستزاد : مابعد لرنده کندولرینه مرتبط بر فقرة مشوره به
 مرکز اولان متحدالوزن و غزل کبی مقفا مصرع لردن ترکب ایدن
 شعره دینور. شاعر شهر ندیک

« مستزاد »

سرتا بقدم شعله عشقم شررم یوق	اما نلرم وار
یاندی دل و جاتم غمله اشک ترم یوق	دخی بترم وار
صوردقده دیدم حال دلی اول لب عیسی	ای جان اینسی
بیار غم عشقک اولدن خبرم یوق	کرچه کدرم وار
بن معتکف کلبه احزان فراقم	بزمکدن اراغم
کیم شاهره وصله چیقار ره کدرم یوق	کیزی سفرم وار

تمت

تذکره نیتیا اعدادیه کتبخانه سندن

(اون بدنجیبی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیله. اقسام
 شعر. اصول تخریر. اصول کتابت و خطابت. اصول تنقید [کبی فنلری حاوی
 اون کتاب اصلی الیه ترجمه لردن مرکب دیگر درت کتاب فر عیدن عبارتدر.

سکزنجی کتاب

احوال مخبرین

محرری
 ارکان حریه قالمقاملردن مناسقل
 محمد رفعت

معارف نظارت ملید سنک رفعتیدر طبع اولنمشور

در معارف

(نصبار) مطبعه سی - باب عالی هاده سنره نومرد ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی نصبار

محور امور دنیا شاعر سز دوران ایدر؛ فقط کاتب سز دونه من - خطیبه
اولان احتیاجده بو نسبتده در

مجامع الادب

اوچنجی جلد

اصول افاده

[احوال تحریر . کتابت و خطابت . تنقید] اصول لرینی حاوی اوله رق

اوچ کتابدن مرکبدر

فائده

مجامع الادبک برنجی جلدنده علوم ادبیه دن اک مهم
اولان درت فنی اطرافیه تدقیق و تحریر ایتش ایدک . بونلردن
مقصد ایسه ایجاب حالده استعمال ایتمکدن عبارت اولوب
جهات استعمال ایسه بئیده تبلیغ مرام خاصه سنی جامع اولان
کتابت ایله اقناع اذهان ایچون معاملا تجه نفع کلیسی کوریلان
خطابت و هر درلو سوزک لفظاً و معنأ طوغری اولوب
اولدینی و اولدینی حالده جهت سقامتی قواعد مخصوصه سنه
تطبیقاً ارئه کافی اولان و تحصیل ادب صد دنده بولنانلره
برچوق فائده لر ویرن اصول تنقید کبی طرز افاده لر ایدو کندن
بو اوچنجی جلدده دخی علی قدر الامکان انلری جمع و تحریر
ایلدم و بوسبیله بونیده اوچ کتاب اوزرینه یازدم،

مجامع الادب

اوچنچي جلدی اولان اصول افاده دن

برنجی کتاب

احوال تحریر

احوال تحریر

—•••••—

شرائط وارکان کلام

۱ - کلام یا منظوم اولور ویا منثور اولور. کلام منظومه متعلق اصول وقواعدله انواع امثله بوجامع الادبک برنجی قسمک ایکنجی کتابنده لزومی قدر بیان اولندیقندن بوراده کلام منثوره حصر مقال ایدلشدرد.

کلام منثور یا تحریراً اولان کتابت ویا تقریراً اولان خطابتدن عبارتدر.

بونلرک هر حالده مستحسن و معتبر اولملری مجامع الادبک برنجی کتابی اولان علم بلاغته بیان اولنان قواعدک مقبولترینه مطابق بولملرینه متوقف اولدینی کبی ده برطاقم ارکان وشرائط کلامه موافق اولغه منوطدرکه هرشیدن اول مذکور ارکان وشرائطی بیلمک لازم کلدیکنندن مجامع الادبک بو جلدینی دخی اوچ کتاب اوزرینه ترتیب و تخریر ایلدک.

۲ - علم بلاغته مطابق اوله رق ایراد اولنان کلامک تمامیه موافق حال اولوب مستحسن اولسی ده برطاقم شرائط وارکانک بیلمسنه متوقفدرکه بو کتابده انلرک اکمهم اولانلریخی تفریق ایله ایکی مبحث اوزرینه تخریر ایلدک.

برنجی مبحث

کلامک شرطری

۳ - کلامه تعلق ایدن شرائط لفظ و معنایه شامل اولسی و هر برینک بر طاقم مهم احوالی بولنسی جهته بومبختیده کوزلجه افهام ایچون ایکی فصل اوزرینه ترتیب ایلدک.

فصل اول

لفظه تعلق ایدن شرائط

۴ - کلامک لفظه تعلق ایدن شرطری بیان و بدیع قلرنده مفصلاً بیان اولندینی و جهله بر جوق ماده لردن عبارت اولدینی کی آنلرک جمله سی جامع اولوب تتم قواعد اولق اوزره ده اوزن ایکی شرط اصلی واردرکه بروجه آتی بیان اولتورلر :

۵ - برنجی شرط : لسان اوباشه مختص اولان الفاظ شنیعه دن و حتی بر طاقم کلمات لا ابالیانه دن تمامیه توفی ایتمکدر . چونکه بوکی الفاظ لسان ادبه آنور شیر اولدقلرندن و محض ادب اولان کتابت و خطابتده بوکی الفاظک ایرادی اساس ادبی اخلاص ایده چکندن منشی و خطیب اولان ذواتک کلمات مذکورده بی لسان و قلمه آلتق دکل استماعلرینه بیله جواز ویرماملری لازمدر و بوسیه مبنیدرکه کلامک بوشق سردودینه مثال ایراد اولنه مدی .

۶ - ایکنجی شرط : برطاقم قابو بارد تعیراتدن مجانبیت ایدلیدر .

مثلاً : « فلان ذات ، مجله شطارت بخش انبساط اولهیم دیرکن تجاوز ادبله مدیر اقدی بی حدتندردی ، طرزنده اولان افاده لطیفه بی براقوبده آچیق و تحف یازاجنم دهرک . » اوغلان قاشمرکک ایدوب درنکی غمراشدیرهیم دیرکن زرروالیوب اعیانی کوکدن هوکورتدی ، صورتنده افاده مزامه قالمشوق موافق اصول ادب اولمدیفندن مذمومدر .

۷ - اوچنچی شرط : خواصی بیله لغت کتابلرینی تبعه محتاج ایده چک الفاظ غریبه و غیر مأنوسه استعمالندن حذر ایتملیدر . نته کیم : « شفیقنامه ، دنیلان کتابک عبارهلری شو : حاصلی شرک مصاید صیاد کسای زهاد روای تقدی قناع ضرائق برقع ورع برنوس جائلیق قندیل جوامع صوامع غارت مندیل صوامع رقاع خسارت منبر مساجد ابتار عساجد آبار معابد منار اواید زبان مرتاض ثعبان تقاض لسان ادیب حسام قضیب شمشیر خطیب تیغ هلاکو سنجق سائل رایت منکو جرار لشکر لشکر جرار دادار داور داور دادار اولدی طرزده اولدینی ایچون منفور اولوب دائمًا بویله سوء مثالر اراهه سنه الت اولمشدر .

۸ - دردنچی شرط : لغاتک اکثر یرلرده مختلف اولان صور تلفظیه لرینه اعتبار اولنمیوب ادبا و فضلالی قلمک مضبوطی کی یازلیق و صورت املاده آثار ادبیه مقبوله ایله لغت کتابلرنده اولدینی شکلده اولق لازمدرکه تا که کلامده غرابت حاصل اولسون .

۹ - بشنچی شرط : عربینک کلمات مزید فیهلری لسان عربیده هانکی معنا ایله مستعمل ایسه اویله جه قوللانیلوب قاعده صرفیه به

قیاس ایله معانی سائزده استعمال ایتملیدر. چونکه بوحالده غرابت و قیاسه مخالفت کبی محاذیر ظهور ایدر.

۱۰ - التبعی شرط : ترکیلرده ادوات و افعال رابطه زیاده اولورسه کلامک لطافتی زائل اوله جفندن بونلر بک آز استعمال اولنوب لزومسزیره اتیان اولنمایدیر.

۱۱ - بدنجی شرط : بدنجی حرفی و او اولان کله نک اوکنه وار عاطفه کتوریلورسه تنافری موجب اوله جفندن بوندن اجتناب ایتملیدر.

۱۲ - سکزنجی شرط : برکله هانکی حرفله ختام بولورسه اندن سکره کلان کله نک او حرف ایله ابتدا ایدن کله لردن اولماسنه دقت اولنمایدیر چونکه بوحالده تنافر ظهور ایدر.

۱۳ - طقوزنجی شرط : کلامک سلاسته دقت ایتمکدرکه بوده کلامک لسان اوزره سهولته جریاتی اقتضا ایدن برکیتمیدیر. و بو کیفیتده بالاده مذکور التبعی بدنجی سکزنجی شرطله رعایتله برابر ح . ص . ض . ع . غ . ف . ق . ه . ح . حرفلرینسک بر کلهده اجتماع ایتماسیله یعنی منع وضع . لمق . کبی کله لرک عدم استعمالیله ظاهر اولور . کمال بکک شو :

و تختگاه سلطنتک آق دکزه قارشو اغیاره سد اولمش بر باب آهینی دینلمکه شایان اولان قلعه سلطانیه بوغازندن کیریلیر و بر ساعت قدر دها بری کلنیرسه قدرتدن بر نمونه لطافت اولق ایچون یایلمش بر حوض بهشتی کوریلور . انسان بر قاج کون اودریای صفانک کنارنده

تاشای طبیعت ایتملیدرکه خزینه بدایمنک ابدانسنده فیاض قدرتک نه کریم اولدیفته ذهنتده بر مطالعه حاصل ایده بیلرون!

اکثر کونلرده وقتا که آقشام تقرب ایدره باد شمال ایله هوای جنوبی بر برینک آغوش و فاسندن قویهرق دنیانک بر گوشه سنه غروب ایله مملکتک اک عاشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین بی مثالی موعده وصال ایلمش ایکی نازنین کبی معاققه به باشلارلر . او قدر آهسته حرکت ایذرلرکه تنقلری بر برینک کل جمالی صولدرر و صدای پاری اغیاره افشای راز ایدر اندیشه سنده در لر ظن اولنور . باد شماله جلوه گاه اولان صولرک امواجی او قدر کوچیلور و شمک ضیاسی او قدر پاره پاره طاغیایرکه زمینه بر براق آینه فرش ایلمش دینیله بیلیر .

بویراز کذرکاهی اولان یرلرک بعض کره اوت سنه برینسه لدوس طوقنور بوللر آچارکه سروسیمیندن فرق اولماز .

لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض وقت اوت سنندن برینندن بویراز بجر شکلر حاصل ایدرکه هواده برابر بهاری پاره لنه رک دکزه دوکلش قیاس ایدیایر .

خورشید منور عظمت و سلطنتیله آفاقه جواهر فشان اوله رق افقک منتهاسنه کلنجه آتلمش پاموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوقاق اوقاق بلوطلرک حاصل ایتمدیکی نوره غرق اولمش و نکله نه قوس قزحده . نه نکین الماسده . نه ازهار بهاریده . نه مرغان هندیده کورملک احتمالی واردر .

بر طرفی غایت آجیق بنفشه و بر طرفی غایت قویو علورنکنه غرق اولمش و یا خود بر جهتی آتشین آدن باشلا یهرق و طبقه طبقه پنبه و ترنجبی

وقاوت ایچی رنگارینک قرق الی درجه قویولغندن آچیقلقنه و آچیلغندن قویولغنه انتقال ایدرک نهایت قناریه ساریسندہ قرار ویرمش و یا خود دنیاہ نہ قدر بارلاق رنگ وارسہ آچیقلقندہ قویولقدہ قابل اولدقاری درجانک هیچ بری خارجده قالماسق اوزره عمومی جمع ایتیش بیک درلو ملون بلوطلر دقیقه دقیقه رنگارینی برلطاقندن بریدیمہ به تحویل ایدرک آہستہ آہستہ آفاق سیر ایتیمکہ باشلارلرہ بر صورتدہ کہ بالکوز دکوزدہ دکل طاغیردہ بیله شکلیہ، لونیله عکساری مشاہدہ اولنورہ بو عکسار ایسہ دائما بربرینہ انعطاف ایدرک غالباً بادشمال ایله باد جنوبک خفت و غلظتجه اولان تفاوتی دخی سوادہ طبقات و طبقاتدہ بالطبع آینہ لکہ استعداد حاصل ایتدیکندن سطح مادن اوج هوا بہ قدر دائما تفریدہ، دائما تلوندہ بر نور عالی حاصل ایدرکہ تصویرینہ دخی امکان بو قدرہ،

مقالہ سنک سراپا سلیس اولدینی کی .

۱۴ - اونجی شرط : یازیلہ جق شینک نوعنہ کورہ الفاظک رقت و جزالتہ دقت اولتمسیدر . بو حالده کلامک متانت و لطافتی بالطبع حاصل اوله جقندن اشبو متانتہ لطافتی تعریف ایله مقصدی ایضاح ایدہلم .

۱۵ - متانت کلام : کلامک حاوی اولدینی قلملردہ جزالت یعنی رکاکتک ضدی بولنان فصاحتک وجودینی و مذکور کلملرک مفرغ و دوکک یعنی تکلفدن آزاده بولمنی اقتضا ایدن کیفیتہ دیرلر . و کلامک تکلفدن آزاده لکنہ ادواتک آزلغنه و انصاف کلامہ مانع اولان اداتلرک بولنماسنہ متوقفدر و متانت دیمک قدہ عذوبت و سمعده لذت اوزرینہ

متین اولمی دیمکدر بوقہ وحشیت دکلدیر . متانت اوصاف حروب و مشاجرہ دہ و قوارع تهدید و تخویفدہ و بو کلماتل مقاملردہ ایراد و استعمال اولنورہ . و الفاظ جزیلہ و متینہ مہابت و وقار صاحبی اشخاص کی نخیل اولنور و کلمات متینہ نک اکثر حروفی مجہورہ دن زیادہ مستعلیہ و شدیدہ اولمیدر . چونکہ متانت کلامدہ جزالت مطلوب اولدیغندن و حروف مستعلیہ و شدیدہ نک جزالت کلامدہ دخل کایسی بولندیغندن اوجهتلہ حروف مستعلیہ و شدیدہ اکثر زیادہ بولمیدر .

حروف مستعلیہ و خصص قظفط ، حرفلری و حروف شدیدہ
 و اطبقت جدکہ ، حرفلریدر .

مثال :

شمدی افقدن برسیاہ بلوطدر قالقار - هجوم قولی کی طویلانور
 طویلانورده اومولز برسرعتلہ ایلری طوغری یورر . برلر کوکلر
 طاغیر طاشلر ایکیل ایکیل ایکلیمکہ - کینک هر مقررہ سی هرایی
 بلکنلرک هر دیکیشی هر دیککی بر بشقہ هوادن فریاد ایتیمکہ باشلار : دکوز
 فلکله یاریشہ قالفیشیردہ شیشر شیشر هر طالفہ سی بر قرہ بلوط شکلہ
 کیرر . هر طالفہ نک آتیششدن چاریششدن چاغلا بلسندن بر بشقہ فورتنہ
 پیدا اولور . کوکلر کوزیکک اوکندن برلر ایاغنک التدن قاچار بر دقیقه دہ
 یوکسلیر سک یوکسلیر سک یوکسلیر سک قوللریکی اوزانک الکہ بر
 ییلدیز کجه جک سانورسک . ینہ اودقیقہ دہ آچالیرسک آچالیرسک
 آچالیرسک دکوزہ کوز کز دیرسک دنیا یرندن اوینامش دونه دونه

اسفل ساقینه طوغری چکلوب کیدیور کبی کوررسک. هرباقشده
جناب حقک قدرتی عظمتی درت طرفکدن میدانه چیقیوریر.
پارچہسی کبی.

۱۶ - لطافت کلام : لطافت کلام شول پر کیفیترکه کندوسنده
نشاط قلبی موجب مضار بولدینی کبی کلهزیده این وخوش اوله
والفاظ لطیفه ورقیقہ اخلاقی این وخوش مزاج اشخاص کبی تخیل
اولور. ولطافت اوصاف عشق وشوقده واستجلاب حسن نظر
واخلاصده واستعظافده مستعملدر.

تبصره صاحبی عاکف پاشا مرحومک شو :

طفل نازیتیم اونوتیم سنی
آیلر کونلر دکل کچده ییللر
تلخکام ایلدی فراقک بی
چیقاری خاطر دن اوطاتلی دیلیرا
قیه من ایکن اویمکه تنک
شمدی نه حالده در نازک بدتک
آکدیجه کلشنده غنجه دهنک
یانسون آم ایله کل اولسون کللرا
تغیرلر کلوب جسم سینه
دوکلدی سیاه ابرو جینه
صیرمه صاچلر یایلدیمی زمینه
طاغلدیمی قوقلادیغ سنبلر

فلکک کینهسی برین بولدیمی
کل یناغک رنگ رویی بولدیمی
عجا چو ریدی طوبراق اولدیمی
اوپوب اوقشا دیغ او پاموق اللرا
سرنیسی کبی.

۱۷ - اون برنجی شرط : سوزلرده بر آهنگ عمومی اواق یعنی
فقرة نایه کلهلری فقرة اولی کلماتک وزنی اوزره اولمیدر. اگر کلهلرک
بعضیسی یاخود هپی منجانسه الحروف اولور ایسه دهها حسندار
اولور. ولفظ عربی مقابلته اول وزنده لفظ فارسی کتوریلور ایسه
مناسبجه دوشر. جین ایله زمین حیران ایله خندان وساره کبی.
وبعضاً اوله ییلورکه کلهلر وزنده مطابق بولنورده عدد حروفده اولمز
مثلا خوان ایله نان بروزنده در فقط خوان درت حرفلی ونان اوج
حرفلیدر. اشته بویله متوازن اولوب فقط عدد حروفی زیاده اولانلری
فقرة نایه ایتمیدر. وبرده کلهلری خقیف اولان فقره لری مقدم
وثقیلری ثانی ایتمیدر مثلا جهان جهات کرم وعالم علومهم. کبی
فقرة نایه قلت وکثرت الفاظده فقرة اولایه مساوی اولمیدر.
لسان ترکیده فقره لرک حاوی اولدینی کلماتک ایکیدن سکره تدر
اولسی مستحسندر ونهایت اون ایکی کلهیه قدر جائز در. زیادهسی
مقدوحدر وهر ایکی فقرة کلامیه دن برینک لفظی سلیس ودیکری معنایه
خوب اولنه اوسلاست لفظیهسی بولنان اول ولطافت معنویهسی اولانی
فقرة نایه عدا ایتمیدر. (لطائف انشا) ده کوریلان مکتوب آتیده اولدینی
اولدینی کبی.

[بچنده دودست افتخار ایله آلدیغ نقش و نكار معانیسه
حیرتده قالدیغ نحریرات سنیله رینك حاوی اولدینی تصویر دلپذیری اله
وكلبرك مفکرده مرسم اولان خیال عالیله رینی دله آله رقی بر آکا و بر
بوکا عطف نگاه اشتیاق ایندیگیه خیالی عین طراوت و مثالی محض
مکانت بولدیفندن خیالک مثاله مطابقت عینیسه حقنده مسلم اولان
قضیه حکمییه بو خصوصده اشکال عقیده صرهنده کوردم]

۱۸ - اون ایکنجی شرط : سجمله زورله ایراد اولمویوب ممکن
اولدینی قدر طبیعی و خوش آینه اولمیدر. تصویر افکارک شو
و افراد بشره کوره بدنی دائرة انسانیت اولدینی ایچون وقایه لازم ایسه
و طنی مرکز مدنیت بولدینی ایچون حایه الزمدر. فقره سنده اولدینی کبی
۱۹ - ذکر اولنان شروط اتی عشردن شایان اجتناب اولانلرله
مقبوللارینی کوزلجه ایضاح ایتک ایچون آثار ادیبه مزك احوالی تفتیش
ایتک کفایت ایده چکندن و بو تفتیشاتدن بشقه جه فائده لرك حصولی
دخی طبیعی اولدیفندن آثار مذ کوره نك طرز لرینی بحث و بیان آلمق
مناسب کورلمکله بروجه آتی نحریر اولندی. شویلاکه :

آثار ادیبه مزده شمعی به قدر مشهور اولان طرز لر عمومیتله اوج
سورتدن عبارتدرکه انلردن :

برنجیسی : فقرات کلام آره سنده سجمه رعایت ایدرک و اولدیفندن.
بولدیفندن. اولفله. بولمغله. اولمغین. بولمغین. اولمش. بولمش. کبی
روابط معلومه و امثالی شیر ایراد اولته رقی بر کلامک ابتداسندن کیریلوب
بلا انقطاع نهایته قدر کیدمک و مقصدنه ایسه آتی برجه به درج ایله

سوزه ختام و برمک و یاخود سجمه فوق العاده رعایتله مفصول یازمق
اصوللری.

ایکنجیسی : مذکور روابط کلامیه اولیه رقی و فقره لرك معنای
ارتباطی دخی کوزه دلیله رك و دخی. معلوم اوله که. اما. لجن. پس.
بوله که. اوله که. نه زمان که. و امثالی روحسز و طانسز تعیرات ایله
کلامی ربط ایتک طرزلی.

اوچنجی : فقراتک بر برینه لفظاً التصاق و توحیدلری کوزه دلیله رك
مناسبت کلدیگیه و بر ماده نك انقطاعی طبیعت تجویز ایتدیگیه کلامه
فاصله ویره رك عبارت نك روابط لفظیه نه بدل معنای رابطه نك وجودینی
الزام ایلمک اصولیدرکه بونلرک اولکی ایکی شقه «اصول عتیقه»
و اوچنجی شقنده «اصول جدیده» دینور.

۲۰ - اصول عتیقه نك مشتمل اولدینی ایکی نوعدن برنجیسی
مقبول و ایکنجیسی غیر مقبول صاییلورکه بونلردن :

مقبول اولان طرز عتیق : یا باشدن اشاعی به قدر کلامک بلا
فاصله دوامی و یاخود التزامی بر طاق سجمله ره مفصول اوله رقی ایرادیدرکه
بونلرده قواعد بلاغته مخالف برشی اولیوب تماماً موافق ایسه لرده
اولکینک فهمی صعب و ایکنجینک ایرادی مشکل اولدیفندن ادبیات
جدیده مزه کوره هر ایکیسه ده مقبول اوله ماش و محدودین ادب
تزدنده برنجیسه «زنجیرله» و ایکنجیسه «سلسله سجم» نامی ویرلمش
اولان طرز موصول ایله طرز مفصولدرکه بونلرک ترک ایتدیرلمسی
اوغورنده برچوق فدا کاراقلر ایدلمش و له الحمد موفق اولمشدر.

۲۱ - طرز موصول دخی ایکی قسمدر که برنجینه: طرز عتیق عالی و دیگرینه عادی دینور.

طرز عتیق عالی: کندوسنده روابط کلامیه آز اولمله برابر الفاظ مانوسه و سلیبه ایله افاده اولتان و بلاغت علمنه مطابقتی جهتیه عالمانه یازیلان شیلردر که شو:

«... اول کون عروس خلوتسرای افق، مانمکده دنیایه خراشیده روی، و پریشان موی چقدی، ویر سپهر خمیده قامت طریق تعزیت طوتوب دامن لباس نیلگونه چاکر براقدی، و ابکار انجم تاب نظاره مصائب خواتین حرمسرای نبوت کتوره میوب پرده حجاب کیردی، و نسیم سحر شهدا ایچون دمام آه سرد چکوب مزاج کاشانه کدورت بتوردی و رضوان ریاض جته زینت و بردی که روح شهدای کربلا مهمان اولور. و حور دیده اشتیاق آجوب مترصد اولدی که نور دیده زهرا کلور...»

طرز افاده سنی حاوی اولان فضولینک «حدیقه السعداء سنی و شو: «عنوانکش صحیفة آثار اولان دیباجه بندان جریده اخبار حضرت فاروق منیع الجناب امیر المؤمنین عمر بن الخطابک قامت یکرنگ ایمانه سزاوار اولمهنده بر قاج و جهله مقاله طراز روایت اولمشدر.

اما بوسقاطه جین اقلام اکابر یعنی و سنی پریشان مأثرک دیدنه سلوکی التقاط نقاوه نقول اولمئین اختیار اشهر اقوال ایله اکتفا ایتمشدر. بناءً علیه طریقه سحندن بو وجهله رفع رایت روایت اولنور که، طرز افاده سنی مشتمل اولان «سیرویسی» و شو:

«... بردن بره کوردمکه وسط بحر محیطدن طوغری کردونه کردون رفتاری ایکی کبوتر چکر بربری زهره بیکر کله کله یانه کله رک اللریخی اومسوزیمه آتوب - ای جوان داخل دائرة اداره اولان جزیره واصل اولیورسک. ساحة رعایت واحترامده بجزیره کش تکریم اولمکنز شرطیه سزی سیراب جو سبار شادی و شوق، و بالا نشین صفة صفا و ذوق ایدرم. نشانه نشابه خشم و غضب اولمقدن اتقا، و سلم سلامت مسلم النفاقه ارتقا ایتمیسکز - دیمسیله برابر یاننده بر دلبر فرخنده اختر، صورتیه افاده ایدلمش اولان کامل پاشا مرحومک «تلماق ترجمه سنی» و شو:

«زربفت نگاه ذوی الابصار دن صری و حافی، و ادراک ماهیت و حقیقتی عقول و افهام اولی النهایه ستیر و خفی، بر ورقای علوی سریرت که بساتین عالم بالای روحانیدن برینده و عاقبتی لانه بوم و غراب اولان سربام بدن انسانه رسیده در اشعه پروبال عزتی و بارقه یال و بال رفعتی آرایش آزاده چرکاب علایق بر تو آفتاب حقیقه الحقایقدر، صورتیه یازلمش اولان و سامی پاشا مرحومک اثری بولان (رموز الحکم) نام اثرله انلرک امثالی اولان آثار عتیقه برر مثال اوله بیلور.

طرز عتیق عادی: ایسه موصول اوله رقی یازیلان و روابط کلامیه کثرتله بولمدر یاران اصولدر که بونده اکثر یا معنائک فهمی متعسر اولور نته کیم صورت افاده سنی شو:

«کشت و کذار ایله تماشای خوب وزشت قوللرینه شیوه سرنوشت اولدیغندن معلوم دقایق ملزوم ولی النعمانه لری اولدینی اوزره

دارالسعادة الشريفة العليسان روپراه سمت ياس و حزن اولديغى
 متعاقب سابقاً صدر نشين معلا اولان يعنى حقنده آصف برمكى عنوانى
 اليق بولنان ولى النعمتمز باشا اقدمز روم ايلي ايلته مظهر يتله معزز
 اولديغندن من غير حد و توان بويشده قليل البضاعه لرى دخی کاتب
 ديوان اولوق اراده باهر الافاده سيله ابتمش اولدقلرندن ارادينم
 نعمت عظما غلطديه زير با اولديغندن همان عزيمته شد نطاق .
 طرزندن عبارت اولان آثار من و خصوصاً اکثر تاريخلر من بو
 اسلوبه يازلمشدر .

۲۲ - طرز مفصول عتيق ايسه اصول عتيقه نك على الاعلا سندن
 معدود اولان طرز مسجمدركه بونك ايچون شو:
 « دنيا، بر پره زن و عجزودركه: لباس عرايس دخترانده
 كورونور، و بر خراب آباد ويرانه دركه: مظهر آباد ائیده كوزو كور .
 آنك ذوق و صفاسى، وفای زنان و ابر تابستان كې ناپايدارد و غرض
 و جفاى، اوراق اشجار اعداد رمال كې بي شماردر . . . كره كې
 طوغورديقنى كندى ير، كلب كې تعلق اينديكى ايصيرر كيمكله عهد
 اينديده بوزمدى، كيمكله عقد اينديده چوزمدى . روزكارك رواجى
 كساد، صلاحى بي فاد، صعودينى بي هبوط و صولنى بي قنوط، اوجى
 بي حضيض نازل، شهيدى بي سم قائل، صلحى بي جنك وجدال،
 طلوعى، بي افول، نزولنى بي قفول، شرفى بي وبال، قدومى بي
 ارتحال، فرخى بي ترح و بلا، محنتى بي ابتلا، بقاى بي فنا، غناسى
 بي عنا، نعمتى بي غم، لذتى بي الم، شريئتى بي زهر، لطفى بي قهر،

عزتى بي مذلت، تلاقى بي قران، وفاقى بي نفاق كورن وارميدر؟
 بوبر اوددركه: عمارتلى خراب، امللرى ناياب، عزتلى تحقير،
 تعظيملى تصفير، مدحتلى مذمت، صفوتلى كدورت، نعمتلى
 نعمت، حرمتلى ذلتدر .
 بوبر ميداندركه: عرصه آفات و منزل بليات ديمكه لايقدر . . .
 صورتيله تحرير ايدلمش اولان « سنان باشا» تضرعاتى كوزل بر مثال اولوركه
 سنان باشانك بواثرى سراپا بو صورتله تحرير ايدلمش بر اثر عالى و نفيس
 اولديغندن منتسبين ادب طرفندن كراراً مطالعه به شايدان اولديغنى ده
 عرض ايدرز .

۲۳ - غير مقبول اولان طرز عتيق دخی ايكي نوعدركه بريته
 « طرز مطلق، و ديكرينه « طرز بارد، اسميه اولنوب بونلردن طرز
 مناقى: زنجيرله اصولك اك قناسى اولان و بر جوق الفاظ غريبه و غير
 مانوسه ايله برابر فهمى شويله طورسون قرائتى بيله مشكل اولان
 طرز مسلسلدر كه بر فقره سى يدنجى ماده ده تحرير ايدلمش اولان
 و فقرات سائر سیده شو:
 « سلطان هفت اقليم زرین ديهيم شېستان غنبرين تنق حريم غروبه
 شتاب كوسترمش ايكن صاحبقران نوتسخير جهانكه صبح باهر البرهانندن
 كنايتدر صدر افقده جم كې مربع نشين پايبكاه استقلال اولنجهدك
 اول روبه صفتان فيفاى خذلان رقود و قعودى ترك ايدوب امضاي
 عزمه ساعى اولدقلرى مساعى فاسده مهمنه اقامت اسباب احتيال ايله
 تقويت ويرهرك تقديم مهمات كارزاده اشتغال كوسترديلر . . . »

طرز افاده سندن عبارت اولان « شفیقنامه » اسنده کی اثر بی مثالہ مخصوص اولہ بیلور .

طرز یارد : ایسہ بالادہ مذکور طائز و تعیرات و مناسبتیز روابط ایله مخلو اولہ رق قارئینہ اصلا شوق و شطارت و برہمیوب داعی کسل اولان و ضبطی یک زیادہ متعسر کورینان برطرز افادہ درکہ بو طرزک منشیری دیگر لری کی ایران مقلدی اولدقلری منلو شبوہ لسان عثمانی بی دخی نظر اعتبارہ آلیوب ایراد کلامی قبا برطرزہ توفیق ایندکلرندن و قواعد عثمانیہ بی نظر اعتبارہ المدقلرندن بالادہ محرر محذور لردن بشقہ ضمه تالیفہ دخی دوچار اولمشلردر نته کیم :
شو :

..... چون انسان سائر حیوانانندن ممتاز و اجتماع منزلی کہ اهل و عیال و خدم و خیولدن عبارتدر اکا لازمدر . پس یوقارودہ مذکور اولان کی اجتماع اصول و قواعد و قوانین و ضوابط اوزرینہ اولاق کرک کہ سیادت دنیویہ سنہ سبب و باعث و سعادت اخرویہ سنہ علت و مقتضی اولہ و اول قواعد دخی جمله بدیہی دکلدر کہ هر کس اکا مجرد توجه عقلی ایله مہندی اولہ بلکہ اکثری نظریدر کہ حکما انلری ادلہ سندن استخراج و جمع ایدوب علم تدبیر المنزل دیو تمیہ ایندیلر پس بو علمہ احتیاج مقرر وانہن استغنا متعذردر پس بو کتاب نیجہ نیجہ بانی مشتملدر اولکی باب اولدر کہ اندہ انسانلرک لوازم پتیلری بیایدیرمشدر

طرز ندہ ترجمہ ایدلمش اولان « اخلاق علائی » کتابیلہ شو :

« چن حرف لیندن صکرہ سبب مدسکون واقع اولسه معلیمت اولور اما حرف لین نیہ دیرلر و او یا سا کن اولسه ماقبلری مفتوح اولسه اکا دیرلر مثالی - والصیف علیہ خوف و لانوم - کی مدینک مدی جائزدر تیچون مختلف فیہ اولدینی ایچون و اما بونک مرتبہ سی اولدر کہ چن بوندہ سبب مدسکون لازم اولسه ایکی وجه جائز اولور

صورت افادہ سنی محتوی اولان « تجوید » نام اثرلر یوقیسلدندر حالبو کہ بو طرز ایله تالیف و یا ترجمہ طرز ندہ یازلمش اولان آثار عتیقہ ایچندہ تفسیر ترجمہ لری و مذکور اخلاق علائی کی موضوعنک علوبت منفعتی جهتیلہ دائماً ایادی تعظیمده بولنه جق برچوق آثار مهمہ و مقبولہ وارددر کہ آنلرک روش افادہ لرنده اولان حلاوتسزک جهتیلہ متروک و منسی قالملری جائز اولمہ چنندن عصر جدید ادبک میدانه قویدینی طرز لطیف افادہ یه تحویل لریله منافع معلومه لرینک اخلافده ابدالی و عام و شامل قیلمسی و هله مکاتب ابتدائیہ مزده تدریس اولنوب حالاً مذکور طرز باردده قالمش اولان « تجوید » رسالہ سنک اصلاحی خصوص لرینہ منتسبین علم و ادبک عنایتلری جله طرفندن نیاز و التماسه شایان مواد معتنا بهاندندر .

۲۴ - اصول عتیقہ نک ماهیتی ابراز ایله طرز جدیدہ تشویق یولنده و قیلہ یازیلان مقالاتدن مجیدین ادبک سرفرازی مرحوم کمال بکک تصویر افکار غزیه سیله نشر ایندیکی ادبیات مقاله سیله دہبار دانش ، نامیلہ نشر ایندکلری برجزہ حکایه نک مقدمہ سی اصول عتیقہ نک ماهیت و انواعی بیایدیرمکله برابر محاذیرینی مفسر اولدقلرندن اکمال فائده ضمنتده مذکور مقاله لری بوراجفہ عیناً درج ایلدک :

۲۵ - تصویر افکارده مندرج ادبیات مقاله سی :

لامقه

اجزای بشر جالب تعجیل قادر

باقای اثر موجب تحصیل بقادر

حقیقت، انسان ایچون سرعت زوالده مثل سائر اولان لذت
حیاتک ثباتسزلفنه مقابل کله چک بر نعمت وار ایسه اوده بی نوعه
بر یادگار عمر اهدا ایدرک نفع ناس ایله خیر ناس اولمق شرفی، که وجودک
فضیلت صحیح سیدر، الی الابد محافظه ایله جبر مافات ایتمکدر.

آثار بشریه ده ایسه سوزدن بایدار بربرکذار یوقدر.

چونکه اک زیاده رصانت معموریتله معروف کشورلری بیله
دور زمانه غور زمینه کچیرسه ینه خاطره انامده جایگیر اولان بریت
متین رغبت اسلافدن حمایت اخلاقه انتقال ایدرک دنیا طور دجه
خللدن امین قالیر.

واقعا مادام که سوز تعاطی، افکاره واسطه در، و مادام که تعاطی
افکار انسانیت بحمه دینلمکه شایان اولان تمدن عمومی مناسبانه
رابطه در، کلامک فائده سی بشرک نوعیتله قائم و بناء علیه بر کوزل
سوز ناطقیتله برابر دائم اولور.

ایشته کلام، مداوله تصور خدمته قدرتدن مؤکل بر جسم لطیفدرکه
بیکرجه سنه لر کچه طراوت نوجوانینه زوال ایرشمز. اما حیثیت
کالی اعتبارنده بولنان صحت مآلیله تناسب اندامی حکمنده اولان ترتیب

انتظامی یرنده اولمیدرکه هرکس عندننده محبوب قلوب و او حال ایله
هر زمانده بمدوح و مرغوب اوله ییلسون.

اگرچه سیرت ظریف اولنجه صورت لطیف اولسه ده نقایصدن
معدود اولماق لازم کایر. فقط آثار ادیبی بلاغت مؤدا، فصاحت
ادا احتیاجندن وارسته ایده نر. زیرا بر تالیف که حسن افاده دن محروم
اولور حاوی اولدینی حقایق چیره دستی، اتحال ایله مهارت قلمیه
اصحانک ملک بینی صر سینه بک قولای انتقال ایده بیله چکی چون محفظه سز
جوهر حکمنده در.

خلاصه، بشرده دائم اولان کالدر، جمال متحول اولور.

حال بوکه اثرده قائم اولان مقالدر، مأل منتقل اولور.

فقط مادام که ماهیتک تفری و طبیعتک حسن افاده دن تفری
عدم الاحتمالدر، بر اثرک ابدیتله مأل صحیحنک مقال فصیح ایله اتحادی
کافل اولور.

بوکا بر برهان مؤیددرکه عصر مزده ترقیات معارف اثریله قدمای
فلاسفه نک آثار قلمیه سی، که مزایای وجدان توصیفنه لایقدر، شرح
و ایضاح ایچون خاصیت مقالک حقایقنه عارف اولان نیچه اصحاب هنر
تقریضات عدیده انشاد ایلمکده در.

حتی ادبای حکمادن بری محاسن ادیبه فوایدینی محاکمه ایتدیکی
صرده ده معلومات کثیره و وقوعات غریبه و بلکه کشفیات جدیده بیله
بر اثرک بقاسنه ضمن امین اوله میه جفتی بیان ایلدکن صکره دیر که
هونلر انساندن خارج شیلر اولوب بیان ایسه عینیه انساندر.

بومطالعه به باقی آنچه اخلافته ادیبانه بر اثر برافانر ماهیت انسانیه سنی
حیات ابدیه ایله انسانیتیه خدمت ایچون استخلاف ایتمش اولیور. بویه
بر خیر الخلف صاحبنه کوره نه بیوک شرفدرکه بی نوعی ایچنده الی الابدیاد
جیلنی صاقلار. بر صورتده که انقلابات تالم بر ادیب کاملک نامنی سنک مزارندن
افنا ایتمسه ینه سرنامه آتارندن ایحا ایده مز! سوزک ایقای نامدن بشقه
اجرای مرآمده دخی خدمتی بر درجه درکه تحویل افکارده تأثیر نطق
شمیر قهره غالب اولدینی تجارب عدیده ایله ثابت اولمشدر.
حتی ز معشری مقدمه تفسیرنده کلامک شاتی تأیید ایچون
دیمشدرکه :

د ظهور اسلامده سیف شریعته قارشی طوران متعصین عرب
حکم بلاغته مقاومت ایده مدیلر.

واقما افکار عمومیه نک حصه دار حکومت اولدینی بر لرده قوه
نظر صاحبی اولان بر بلیغ ملتک قوه عسکر احتیاجندن وارسته بر حاکم
ناقد الکلامی حکمنده بولنور.

اگرچه ادبیات مأمورینه کوره مابه الاستحقاق اولدینی مسلمدر.
اما بر قسمی اولان انسانک تداول معاملات و واسطه منفرده اولمی
جهتیه اداره دولجه دخی وجود وانتظامی الزمدر.

سوزک احوال وجدانیه بی تحویلده اولان تأثیر بلیغته مبنی بر بیوک
فائده سی دخی ملتک حسن تربیتیه خدمتیدرکه حقیقت حالده لفظاً
ادبیاتک مأخذ اشتقاقی «ادب» ایسه معنی ادبک مصدر انتشاری ادبیاتدر
دینیه بیلیر. زیرا - ایکی معناییه - ادیبانه یازلمش بر اثر مکارم اخلاق

ایچون او یله بر قانون معتبردرکه هر کس بالاختیار اطاعتنه مائل و او
جهتله یالکیز وجودی محافظه احکامنه کافل اولور. بوندن بشقه توسیع
قریبجه خدمتی جهتیه معارف ادیبه افکارک دخی معام اولی عد
اولنور. حتی بومطالعه ایله بعض ارباب دانش فکری کمالی لسانک
کالندن بیلمشلردر.

حقیقت، بوکا بر برهان استقرائی دکلیدرکه فطرتلری طبیعتیه موجب
افتخار اولان اجله حکمانک همان جمله سی محاسن ادیبه ایله تزیین لسان
ایدن ملنر بلا سندن ظهور ایتمشدر.

بوقدر قنون دقیقه و حوادث کونییه نک تدوین و تعلیمنده کی سهوات
کلامک وضوح و اختصار و حسن ترتیبی کبی قواعد ادیبیه به رعایت
سایه سنده حاصل اولدینی چون ادبیات معارفک دخی احتیاجات
اصلیه سندن صاییلیر.

برده اتحاد مدنیته هر ملتک بر مشخص مثال ذی حیاتیدرکه لسانی
ادبیاتدر. اوجهتله ادبیاتیز ملت دیلمیز انسان قیلندن اولور.
فی الحقیقه تاریخ مدنیته نظر حکمتله مطالعه ایدنلر ادبیاتک محافظه
ملیتده اولان تأثیریه هر ملت منتظمه بی بر دلیل ناطق بولمشلردر.
شمیدیکی حالده دولت و معرفتلی منقرض اولان عربک احوالی بزم
ایچون عبرت کافیه درکه بعض فرققلری وحدت کلمه لرینک رابطه سی اولان
دیانت اسلامی بی دخی غائب ایتمشکن لسانلری قوتیه حالا قومیتلری
محافظه ایتمکده درلر.

ایته ادبیات بوقدر فوایدی حائر اولمی حیلله هر ملت عنندده

غایت قیمتدار بر فن جلیل اعتبار اولنور. زده ایسه رغبتی او قدر افراطه وارمشدرکه بیانی کوزلجه کثابت کرامت درجه سنده طوییلور. بونکله برابر شایان تأسفدر که ادبیاتمز - یوقاریده تعداد اولنان - محسناک همان جمله سندن محروم کیدر.

کتاب صورتندهانکی تألیف ادیبانه مز وارددرکه تزینات لفظیه دن آرلینی حلاله بحق شایان تحسین اوله بیلسون؟ صباح معرفت، که ماهیت اشیایی کوسترمک شانسنددر، انوارینی هر طرفه نشر ایتدیکه خیالات کی حقیقت وطبیعتک خارجنده اولان بویله برطاقم آثارک زوالدن قورتلمسی نصل امید اولنور؟

لسان ادیبی آکلامغه عوام مقتدر دکلدرکه اصول اداره مز خطابه مساعد اوله دخی تأثیرندن استفاده ممکن اولسون. حتی ادبیاتمز نطق دینیه جک بر اثره مالک اولمدقدن بشقه مکالمه فصاحتک قدری بیله معلوم دکلدر.

مؤلفات مشوره مزده افکار و گفتاری طیبی بر کتاب یوقدرکه طبیعته تأثیریه خدمت ایتسون. رکن اعظمی مبالغات ریاکارانه و مشرب قلندراهدن عبارت اولان منظوماتمز فساد اخلاقی او قدر ترویج ایدرکه دیوانی (فرس جدید لفتلرنده شیطان معانسه مضبوط اولان) دیوهک صیغه الجمعی ظن ایدنلرک قولنه شاعرانه بر توجیه آرانیرسه بزم دیوانلری کوسترمک کفایت ایدر ادبیاتمز زده معنی صفت او غورینه فدا اولنه کلدیکندن وسعت تصور او درجه افراطه وارمشدرکه بعض کره تخیلده ابعاد مطلقه داخله بیله قناعت اولنماز. وظیفه اصلیه سی تمیز حقیقت اولان

افکاره ایسه بویله آثارک مضرندن بشقه نه تأثیری اوله بیایر؟ ترکیه ده فنون دکل. حالا ادبیات بیله لایقوله تدوین اولنمدینه چون عرب و عجم وانلره علاوه برده اهل قلم اسانلرینی او کرتمک یولنده زمان تحصیلک بر جوغنی افنا ایتدیکه تحریراً درستجه افاده مراسم قابل دکلدر. حال بوکه او قدر همت معارف سائره به صرف اولنه ذکی بر انسانی بیانی بر عالم ذوقنون ایدر.

واقعا قرون اخیره ده کی ملتک بلغاسی لغات و ادبیاتده اسانلرینک مأخذی اولان السنه عتیقه به انتساب ایتمک مجبوریتدن وارسته دکلدر. فقط آنلرده بو مجبوریت شک اکتالی آرزو ایدنلره مخصوصدر.

زده ایسه بر آدم عربی و فارسی مقدماته آتی یدی سنه وقف وجود ایتلیدر که املا و معناسی برنده بر مکتوب یازه بیلسون. ایشه ادبیاتمزک معارف عمومیجه تأثیری بو. حضرت عظامدر.

ادبیاتک رابطه ملییه عائد اولان خدمتدن ایسه او قدر محرومدرکه لسان عرب منشر اولدینی برلرده یونانی کی زماننک کافه متأثر علمیه بیله قوت بولمش بر لسانی غلبه فصاحتله محو ایتمش ایکن ترکیه مز هنوز الفبایسی بیله اولیان ارنواد ولاز اسانلرینی دخی اونوتدیره مامشدر! مناسبت ادبیهنک فقدانی جهتیه مثلا بر بخارالی ترکیه - ویلدیکی حلاله بوراده کی ترکلر ایچنده بر فرانسز قدر دیلندن آکلایه جق آشنا بولنه ماز. انلر شویله طورسون استانبولده او قویوب یازمه بیللردن دخی بلکه اونده بری سبک معروف اوزره یازلمش بر کاغددن و حتی کافل حقوق اولان قانون دولتدن بیله استفاده مراسم قادر دکلدر. چونکه ادبیاتمز

شرق و غربك بر قاج اجنبی لساندن مستعار اولان شیوه لری غلبه ایدرك اطراد افاده به خلل و برمش و ادوات و تعیرات و افاداتی تقریردن بتون بتون آیرلمش اولان اسلوب تحریر ایسه بیانی بر بشقه لسان حکمنه گیرمشدر. بر صورتده که اکثر ارباب قلم یازدینتی سوبله مکدن و سوبله دیکتی یازمقدن حیا ایدر!

حال بوکه بونده اوتانه جق بر حال وار ایسه تبلیغ افکارده اصل اولان لسانه بشقه، وکیل اولان قلمه بشقه ادب تصور ایتمکدر. بو مخالف سینه سیدرکه لسانم زده سهویات ادبیه دن عاری بک از اثر بولنه بیایر. وضع و قاعده ایله عرف و استعمال یئنده اولان میانته بوسهویاتک انضمامی تعیین فصاحتده او قدر صعوبت حاصل ایتمشدرکه تصویر افکاره مبحوته عنها، تعیرینک بداهت مرتبه سنده اولان سقامتی انظار عمومیده اثبات ایچون دور و دراز بر طاقم مباحث ابرادینه مجبور اولمشدی.

شیوه لسانی بولنه قدا ایندی کمز اسلوب تحریر ایسه اویله بر طرز فریبدرکه لذت شناس ادب اولانلره کوره تخطری حقیقه تأثری موجب اولور. بعض نقایصنک بجملاً زیرده بیانته ایتدار اولندی.

ظن و بداهت افاده ایدن کلمه بر معناده قوللانیله جق قدر الفاظک حکم و قوتی اعتباردن قالمق جهتیله بیانی دقیقجه تصورلرده ایضاح مرام ناقابلدر. الفضاظده غرابت او قدر معتبردرکه مثلا ترکیبی کبی ملتزمک اک مشهور بر تألیف ادیبانه سندن استخراج مال ایلمک بزه کوره اجنبی بر لسانده یازلمش اولان کلماتی آکلامقدن مشکدر

ترکیبه نك اجزای ترکیبی اولان اوج لسان که تلفظده اولدجه اتحاد بولمشکن تحریرده حلاً هیئت اصلیه لری محافظه ایدیور. اقایم نك کبی سوزده کویا متحد و حقیقتده ضد کامل در.

بر مصالحت نه قدر تفصیل اولنسه افاده ده هیچ فاصله و برمه مک ملتزم اولدینچیچون محرراتک امواج ظلمت کبی بر برینی تعقاب ایدن سهار لری افکاری کشا کشدن قور تازمق تمتع برر کرداب هائلدر. مؤلفات ادبیه ده صنعت و زینت کوسترمک مقصد اصلی حکمنه کیردینکندن کلامک بنیه وجودی اوراق لازم کن معنی بک چوق آنارده ساتیاق البسه بی ارانه ایچون استعمال اولنان آغاج پارچه لرینه مماثلدر. افاده ده مجاز بر صورتله مجاز اولیه جق قدر رواج بولدینچیچون آثار من لطافت طبیعه دن محروم اولدقدن بشقه اکثری حقیقتدن دخی عاقلدر.

استطراد

بو ملاحظیات ادبیاتک طرزینه عانددر. ادبای سالفیه تعریض عد اولنسون. مشاهیر اسلافک تألیقاتی تفصیلی دخی اولسه یینه کالترینه دلالت ایدر. زیرا بر مؤلف که دور معارفک اوائله مصادف اولور ایجاد قوتنه مالک اولیجه آتاری بر مرتبه به قدر صورت غیر طبیعه ده بولتمق طبیعت ادیبانه سنک قدرینه مناص دکلدر. نه کیم مبادی خلقنده کی بعض مصنوعاتک ترکیب اعضاسنده انتظام سزلق کورلمکله قدرت فاطره نك شانته خلل کلز.

تکمله صدق

ترکیبه من بر لساندرکه بالقوه شامل اولدینتی محسنانه کوره دنیاده

اك برنجی لسانگردن عد اولمغه شایاندر . چونکه زمین افاده سی مناقب
 طبیعات ایچون ترتیب اولمش بر نمونه خانه کبی اوچ اقلیم جسیمک
 محصول طبیعتی جامع بولندیچون دروننده جلوه ساز تزه اولان
 ابکار اندیشه عرب بادیه لرینک آثار افکار یله روم و ایران چنزار لرینک
 ازهار آثارنی جمع ایدرک کلاسته بیاننه یکندیکی کبی زینت و بره بیلیر .
 ازکله متکام اولان خلق اینسه روی ارضک اویله بر عرض
 اعتدالی ایچنده یا شامقده در که آفاقده کی لطافتک کوك قبه سنده اصلا
 نظیری منظور اولماز . مگر که در یالرینک عکس مائینی صباح نوبهارک
 سمائی جوهر دن مصنوع بر آینه آبداری آکدیران ابر هوا اینسه
 انعطاف ایله طبیعتک بویله اغس و آفاتی ایکی بدیعه رنگینی بر یرده
 اشتلاف ایله .

یا ادبیاتم زده بویله اوچ بیوک لسانک محسناتی ممتزج وزمانم زک فکر
 کالی مکاتم زک بکر خیالیله مزدوج ایکن آثار من حسن صورتده نه درجه
 فائق اولمیدر که بزه کوره زاده طبیعت دینلمکه لایق اوله بیلسون بو
 مطالعه به کوره ادبیاتک حالی دخی ملتزده اصلاحه احتیاج اولان
 نقایص جمله سنندن دکلیدر ؟ اویله ایسه ظن عاجزانه مزجه اسباب
 اصلاحی - اولا قواعد لسانک مکمل صورتده تدوین و تمهیدی - ثانیاً
 کلماتک استعمال عمومی دائره سننده تحدیدی - ثالثاً املا و مضاجه اجزای
 لسان بیننده کی ارتباط صورینک اتحاد حقیقی حاله کله جک تدر تشیدی
 - رابعاً ربط کلام و افاده مرام شیوه لرینک طبیعت لسانه تطبیقاً تعدیل
 و تحدیدی - خامساً افاده نک حسن طبیعتینه حائل اولان کلفتی
 صنعتلردن تجریدی - صورتلردن عبارتدر .

(کلام بوش صورتک وسائط حصوله)

برنجیسی . الله موجود اولان قواعد عثمانیه نک تعدیل و اکالیله
 تعمیماً و عربی و فارسینک قواعد و امثال رسائله تقدیماً تعلیمنه توقف
 ایدر .

زیرا بر آدم که معارف ادیبینی بشقه لساندن تحصیل ایده البته
 کندی لسانک ادبیاتنده تقلید شایسته سنندن قورتیله ماز . تجدید ایسه
 ایجاد دیمک اولدینی معلومدر .

ایکنجیسی . ترکیبه مخصوص ممکن مرتبه منتظم و مکمل بر لغت
 ترتیبیه حاصل اولور . بواحتیاج بروقتدن بری عموماً حس اولنمقده دره
 حتی بعض طرفلردن قاموس و برهان مزج اولنهرق لغاتک ابتدا کی
 حروفی اعتبار یله بر ترتیب جدیده قونلمق آرزو اولدینی کبی بر قاچ
 کره اجرا آتسه دخی تشبث اولنمشدی .

تصویر افکارک مطالعه سننه کوره مادام که بر ملتک موضوعات
 خاصه نی بشقه بر قومه تمامیه تطبیق ایتمک قابل دکلدر .

عرب و عجم ایچون ترتیب ایدیلن لغتدر دخی هر نه صورته کیره
 لسان عثمانیه مرجع فصاحت اوله ماز . چونکه بویله بر لغت لسانک
 رکن اصلیبی اولان ترکیبه ایله بونجه اصطلاحات علمیه نی . که ترقیات
 زمانه آثار ندندر . شامل اولیه چغنیچون هیچ بر وقت مکمل اولمق
 احتمالی بو قدر . برده تصریف اولتان کلمات عربیه نی لسانم زده (اکثریت
 اوزره مصدر ، فاعل ، مفعول ، صفت مشبهه ، اسم زمان ، مکان ، اسم
 آلت ، مبالغه ، تفضیل ، تصغیر ، بعض کره دخی ماضی و مضارع کبی)

بر چوق صیغه دن و هر صیغه بی (جمع و تانیث اشکال و مزیداته نقل ایله متعدد هیئتله استعمال ایتکده یز . قاموسک اصولی ایسه یالکز ماده لغتی ضبط ایتک و اشکال دن معنای اصلی و بنای معروفه مطابق اولیانلری علاوه ایلمکدن عبارتدر . بوحالده طوته لم که قاموس اولکی حروف اعتباریله ترتیب اولتسون . مادام که قواعد عربیه مطبوظی اولیان بر آدم دروننده صیغه و اشکال مستعمله دن ایستدیکی کله بی یسه بوله میه جقدر نهایت بر قاج یوز لغتک تجریننده اولان صعوبتی ازاله دن بشقه بوندن نه استفاده اولتور ؟

بوندن بشقه عربی و یا فارسی بک چوق کله لر و ادر که لسان عثمانیه بر و یا بر قاج معنی ایله معروف ایکن قاموس و یا برهانده معانی زانده و مابینه ایله مضبوط اولتور . بوسورتده انلرک مزیندن حاصل اوله جوق بر لغت کتابندن یالکز عثمانلی لسانی بیلنله کوره حین مراجعتده تغلیط ذهندن غیری نه حاصل اوله بیلیر ؟

قالدی که عرب و عجمک بزجه مستعمل اولیان بر چوق کلماتی عثمانلی لغت کتابنده ایقا ایله ادبیات مزده کی نقایصک اک بیوک بیلرندن معدود اولان غرابت الفاظه بر جواز ضمنی کوستر مه نک نه لزومی وارددر ؟ ایسته بود لائک اثبات ایتدیکی وجهله بعض ترتیباتی تفسیر ایله قاموس و برهانی ترکیه یه لغت اتخاذ ایتک تصویر کی عرب و عجمک باشلرینه بر رفس کیدر مکه عثمانلی ملیته ادخال لرینی آرامق قیلنلندر هیچ بر صورتله قابل اجرا اوله ماز . لغت عثمانلیلر ایچون بایله جوق ایسه انلرک احتیاجنه توفیق اولتیلدر .

اوجنجیلی - (غلط مشهور دینلن) استعمال عمر - و مینک (لغت فصیحه اعتبار اولنان) وضع اصلی یه ترجیحنه متوققدر . بومقصدی ایسه اهل قلمک رغبتی حاصل ایدر . حتی لسانمزک بویابده بعض مرتبه ترقیبی دخی اک بیوکاری مرحوم عاکف پاشا اولان بر طاقم مجددین ادبایک همق سایه سنده در .

دردنجیلی - آثار موجوده نک افادات طبعیه لطافتیه مالک اولان مقاله لرندن مرتب و محاکمه کی بر منتخبات مجموعیه سی تنظیم و مکتبلرده تعلیم اولتمقه منوطدر .

ادیب مشار الیه ایله تاریخ صاحبی نعمیا و اسلاف و معاصریندن سائر بعض ادبایک بوکا خدمت ایده جک خلی اثرلری بونک بیلیر . هله معنی و تفسیر لرنده اولان غلو و غرابتله اسکیمش بعض شیوه لرندن قطع نظر یالکز حسن بیان ایچون نثرده ویسی . نظمده نقی اک کوزل نمونه اولور . فقط بزده کتابندن مقصد خدمت دولت اولوق اعتقادی غالب و بلکه عمومی حکمنه کیرمش بر ظن کاذب اولسنه کوره افلام دولت شمیدیکی طرز افاده بی التزام ایتدیجه نجدید شیوه ممکن دکلدر .

بشنجیلی - لسانزه مخصوص بر بلاغت کتابنک تالیف و تدریسیه وجوده کلیر .

بو بولده بر اثر میدانه کتیر مکه همت ایدنلر ایچون ظن اولتور که ترتیبات لفظیه نک بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف حاصل ایده جکدر . چونکه عصر مزده حسن طبعیه شهرت یولان ادبایه

مراجعت اولسه بر جوخی تزیناتک اسکی اعتباریله بقاسنی ایتره بر طاقی
ایسه بالعمکس جوازیخی بیله قبول ایتمز که اولکیسی آثار عربیه یه، ایکنجیسی
افکار عربیه یه مقتونیندن حاصل اولمش برر مطالعه در.

واقعا کوزل سوزک ذاتنده بر لطافت واردر که آنک محاسن بدیعیه
قیاسی حسن قطرینک زینت عارضیه یه نسبتی قیلندن اولور.

لکن مادام که اجزای لسانمک اک بیوکی اولان عربیده اشکال
کلمات بر انتظام کلی حالنده در، ترکیه نیک آثار ادبیه سی ساده لک لطافتی
غائب ایتمز چک صورتده بر درجه یه قدر تزین ایتمک قابل و بلکه
سجع و توازن کبی بعض صنعتلردن بتون بتون بری اوله رق کوزل
بر اثر میدانه کنیرمک دها مشکدر.

بو حالده صرف اجنبی لسانلرینه تقلید ایچون شیوه افاده بی تقیید
نه دن تجویز اولسون؟ مالد لطف اولنجه افاده نیک هانکی طرزینی
قبول ایتمز. مکرکه موضوعنی طبیعت اصلیه سندن چیقاره جق قدر
کلفت و ضرابت اختیار اوله!

کوزله نه یاقتماز؟ وارایسه بعض طبیعتسز مشاطه لک تزینات
قبیح پسندانه سیدر. بر طاقم محله کلینلرینی اعجوبه قیافته کتیرن رنگارنک
دوز کونلر و آلتونلی کومشلی ورقلر کبی. کرچه بر مشهور فرانسز
منشیسنگ اعتقادینه کوره هر عاقل مؤدب البسه بی آرایش ایچون دکل
تستر مقصدیله اکتسا ایلدیکی کبی بر عالم ادب دخی الفاظی ترین مقالدن
ایسه تبیین ماله صرف ایتمک لازم کلیر.

اما بزه قایر سه طبیعت افاده نیک خارجه چقیمه جق قدر تزیناتدن

کلامک فصاحتیه بر فائده کلمه بیله لطافتده خلل ترتب ایتمز. نته کیم
دأب معروفه مغایر اولیان لباس فاخر باطن و ظاهراک محسناتی تزید
ایتمزه تنقیص ده ایلمز.

بناء علیه لسانمده تزینات لفظیه نیک بتون بتون اعتباردن اسقاطی
اقتضا ایتمز. بزه لازم اولان ادبیایتمزی « خیر الکلام مافهمته الدامه
بسلامة مقاله و رضیه الحاصه بحقیقه ماله » تعریضنک دائره سینه ارجاع
ایتمکدر. بو ایسه لسانمده ایران شیوه سنک جاری اولان تأثیرینه بر
نهایت ویرمکه حاصل اولور که آثار منزی دشمن حقیقت و منفور طبیعت
اولان اعظام و ایهام نقیصه لرندن قور تاره جق واسطه دخی بودر.

اربابنه معلومدر که اکثر آثارنده ایرانک تحریری تصویرینه بکزره
برنده الوان نه قدر دلنشین ایسه دیکرنده الفاظ او قدر زنکین اولمقله
برابری مناظره، دیکری مناظره یه مطابق اولدیغیچون ایکیسی دخی
طبیعتک خلافتده در. حتی عجمک لواج مرسومه سینه نظر اولنسه بر
پهلوانک بینی منراغندن اوزون و مدایح منظومه سینه باقلسه بر منراغنک
طولی ماه ایله ماهی بینده اولان بدم مجرددن فزون کور یلور!

معرفتک سن کمالی اطلاقیه شایان اولان بو عصر مدنیتده اویله بر طاقم
هیا کل هائله مداحلریخی حسن طبیعت اصحابی فصل ندیم افکار ایده بیلیر؟
دنیا ده هیچ بر صاحب رشد وار میدر که غول بیانی حکایه لرینی استماعدن
محظوظ اولسون؟

بدیعک بیانی

مبالغه مقبولدر. اگر عقلاً و عادةً وقوعی قابل ایسه. (بو کاتبلیغ
نسیه اولور)

مقولدر. اگر عقلاً ممکن وعاده باطل ایسه. (بوکا اغراق دینلیر)
مدخولدر. اگر بر مناسب توجیه ایله اغراق درجه سنه ارجاعی ممکن
اولماق اوزره عقل وعادینجه امکاندن عاقل ایسه. (بوکا غلو نامی
ویربایر.)

اوچنجی نوعک بلا شرط جواز استعمانه، وار ایسه طبیعتک
محسنایه فقدان قناعت سیدر. طبیعتک محسنایه فقدان قناعت آثار
قدرتک مافوقی طلبدر. آثار قدرتک مافوقی طلب ایدن ادیب دکل
نه بیوک بی ادبدر.

نتیجه مراده کلم: کرچه بویله بر مقصدی هر برده اولدینی کی
ملتمزده دخی انجق افکارک کالی اکیال ایدر. فقط شمیدین اساسی
وضع ایتک ایچون بالاده تعداد اولنان وسائط نظریه بی فعله کنیره چک
بر ویا بر قاج بیوک جمعیتک وجودی لازمدر که حسن طبیعتی جواهر
معرفتیله ترین ایدن ارباب ایدن مرکب و محتاج اولدینی اسباب ایسه
دولتک حمایت و معاونتیله مرتب اولمیدر.

فقط بویله بر جمعیت اوروپاده اولان بعض امثالی کی ترتیب ایدر چکی
لغت کتابی نص قاطع و کوستره چکی قاعده و نمونه لری حکم شارع
صورتنده طونه جق اولور ایسه ادبیاتمزی مطلوب اوزره تجدید ایتسه ده
عمومک افکارینی قرق الی فردک معلومات و طبیعتیله تجدید ایدر چکی چون
اوحالده بلکه ضرری فائده سنه غالب کلیر.

بو قیلدن اولان جمعیتلرک وظیفه سی اهل ادبه حکومت دکل خدمت
ایتمکدر. طبیعت ادیبانه ده حریت بر درجه ده درک هیچ کیمسه نک

استقلاله محکومیت شانلرندن اولمدیغی چون ارباب قلمک عمومه
جمهور ادبا تسمیه اولمشدر.

ایسته ملتک دلیل ناطقیتی اولان لسانی اصلاح ایتک کی بر مقصد
جلیلک احضار اسبابه هر کیم تشبث ایدر سه یاد جیلنه بقای ابدی
ویرن مجددلردن اولاق شرقی احراز ایدر چکنده شبهه ایتیز که بوده
جمله دن زیاده هیئت دولتک شاننه یاقیشیر.

۲۶ - بهار دانش نام اثرک مقدمه سی:

برایکی عصر دن بری جانب مغرب دن ضیایاش ظهور اولان آفتاب
معرفت، که افکار عتیقه عالمک منتهای دوام و ابتدای قیامتسه دلالتدر،
طبیعتیله بورالره دخی نشر نور ایتک باشلادینندن هر شیدیه بر خیل
تغیر کوردی. بو انقلاباتک ملکمزجه اک بیوک صدمه سنه اوغرایان
شی ایسه ادبیاتدر. وقتیه حاجت بلغا و بولسانه مخصوص بزمنه جزء کبرا
عداولنان خسته زکسی باسیلدی، یوز یاره یه قدر ساتلدی، ینه یوز الی
نسخه سور یله مدی. حال بوکه خسته نک اوندی بری بیوک کلکنده بیانی
چو جوق الندن حقیقه حکایه لر طبع اولنیور، او برینک ایکی مثله صانیلیور،
ینه بیک بیک بشیوز مشتری بولنیور.

بوکا ظاهرده بر قاج سبب کورینور. اولان آثار عتیقه مزک اکثریت
اوزره خواص ایچون یازلمش اولمیدر. طبیعتدر که بر کتاب عوامک
رغبتنه مظهر اولور ایسه چوق سوریلور. عوام ایسه کندی ایچون
یازلمیان کتابی آکلامز آکلاما نیچده الیه رغبت ایتیز.

استطرا د قیلندن اوله رق شوراسی بیان ایدر که بر فقه داتر اولماق
شرطیله خواص ایچون کتاب یازمق قدر دنیا ده عبث برشی بو قدر.

دیه بیایرز که خواجه نصرالدین مرحومک بر کون وعظه چیقوبده
جماعته و سوبله جکمی بیایر میسکز؟ دیه صورددقذروه بیایرزوه جواخی
آلدقذدن صکره و مادامکه بیلیورسکز نیچون سوبله بم اه بوللو ایندیکی
خغاب خواص ایچون کتساب یازانلره بر کوزل نصیحتلر ا ترکیبی
آکلایه بیله جک بر آدم ممکنیدرکه استفاده ایده بیله جکی معلوماندن ذاتاً
مستقی بولنسون؟

ثانیاً - اسکی اثر لر مزده قیازر که اوله رق هر نه یازلمش ایسه کویازر که
یازیلان شیک مطلقاً قیا اولسی لازم ایتمش کی همان هیچ برینده محاسن
ادیبه التزام اولنما سیدر، او هر سطرده آزدن آز ایکیسی، هر صحیفه ده
لااقل بکر میسی موجود اولان دون و کونلر اولوبلر اولمغینلر ترکیه
اولسه ده چکلمز اولسه ده چکلمز!

ثالثاً - هر نه دن ایسه لساناً سوبله یکمز شیوه بی بکنمیبوده قلمه
بشقه بر لسان ادب ایجاد ایتمکه چالیشان مؤلفلر مزک طوتدر دقذری
طرز افاده تکلمزه قیاساً مثلاً عربی به نسبت بورنو لسانی قدر قیادری.
رابعاً - لسانزه شیوه عجم غلبه ایدرک طبیعتک صرف خلافتده
بولنان و منتظم لسانلرک کافه سنده بدایعدن دکل بالعکس تقایصدن معدود
اولان مبالغلر، لطافتلر تشبیهلر جناس لفظیلر ادبیاتمزک ارکان اصلیه سی
حکمنه کیر میدر. شمندی افکار عمومیه نک خواص ایچون یازلمش
ویا صرف قباطا سلاق تخریر اولنمش ویا طرز تکلمدن چیقارلمش ویا خود
مبالغلر، جناسلر، فالانلرله طولدیرلمش شیلری رغبتدن اسقاط ایتمنه
عن صمیم تبریکدن بشقه برشی دیمیز. شو قدر وارکه بوتقایصک برچوغنی

ایران ادبیاتک تأثیراتندن بیکرک فارسیده هر نه یازلمش ایسه شفیقنامه
قدر مطلق، شقایق ترجمه سی قدر صوغوق، مدح و ذمی شامل اولان
قصیده لر مز قدر مبالغلی، سنبلیزاده دیوانی قدر جناسه بوغلمش قیاس
اولنیور. و بوجهتله آثار قلمیه لر ی افکار عمومیه نک محیوب قلوبی
اولان طرز جدید ابایی اراستده فارسیدن لسانزه برشی نقلی آرزو
اولنمق مملکته بر علت ساریه کیرمک قیلندن صایلیور!

ایشته بز هیچ بر شیده افراطدن تقریبه انتقال طرفداری
اولمدیغمز دن بوفکره اشتراک ایده میز. دیمک ایستز که واقعا ایران لسانی
دنیا ده ادبیاتی اک بوزوق اولان لسانلردن بریدر. فقط ایچنده کوزل
یازلمش کتابلرده یوقدر دینیه مز. بالعکس ایرانک کلستان کی مثنوی
کی بیکرجه آتاری واردر که بالکمز برایکی دانسی بزده بولنسه ایدی
ادبیات عثمانیه به الی الابد مدار افتخار اولور ایدی.

حال بوبله اینک انورینک مبالغاتی، شوکتک و همیاتی مقلدلر قلمندن
لسانزه کچدیکی ادبیاتمز ایستلمیه جک برحاله کتیردیکیچون سعدینک
افکار حکمانه سندن، عرفینک تصورات شاعرانه سندن نیچون محروم اوله لم؟
مرادمز عرب و غرب طرز لرینک شیوه لسانمزله امتزاجدن عبارت
اولان طرز جدیدی تقیح ایله ایران مقلدلکنی توصیه دکلدیر.

یالکمز آثار ایرانیه نک مخصوصاتندن اولان معقول و مقبول برطاقم
بدایی لسانزه نقل ایتمکله و خصوصیه حکمی و ادبی موجود اولان
برچوق کتب مفیده لرینی ترجمه ایتمکله برشی فایده ایتمیز. بالعکس
برچوق شی قازانیرز دیمک ایستورز. مثلاً هایوننامه نک لسانزه ترجمه
سی بولنمی نافع دکلیدر؟

هله او ترجمه بر کرده شمیدی طرز افاده ایله ترجمه بعدالترجمه یولنده یازیله جق اولسه دهها زیاده فائده بخش ایتمش اوله چقنده شبه وارمیدر؟ ابن کالارک، فضولیلرک، عطاءیلرک، ناییلرک، راغبیلرک عجم طرزنده اولقله برابر بر چوق حکمتی حاوی اولان اثر لرینی مضمومی عد ایده جکزه؟ او یولده دهها بر طاقم اشعار وجوده کله بیله فائده دن خالی می اولور؟ آثار عتیقه مزدن نه قدر مشتکی اولور سه ق اوله لم. کتابخانلر مزی یاقه میه جغمز و ملتزمک بر تاریخ ادبی انکار ایله یازی یازمنی ترجمه بو عصرده حاصل اولمش بر معرفت حکمنده طوته میه جغمز میدانده در.

سنان پاشانک، فضولینک، و بسینک، نعمانک، عاصمک، عاکف پاشانک، دهها و قدرده بر چوق ادبانک آناری. باقینک فضولینک، روحینک، نقعینک، صبری شاکرک، فهیمک، نائلک، ناییتک، ندیمک، سامینک، راغبک و دهها انلره یقین بر چوق بلغانک خیالات و همیه و غلو مطلق و بازیمجه الفاظدن عاری اولان اشعاری الرده تداول ایدوب طور رکن ترکیه شعر و انشایی کندی اختراع مز عد ایتمک نزد ادباده بحق جالب قدرت اوله جق بر کتبا خلقدر.

شمعی مادامکه آثار سلفدن غنا حاصل ایده میه جکزه. انلری آکلامق ایچون ایرانک شیوه ادبیه استیناسه قطعاً مجبوروز. چونکه اصحاب تبعه معلوم اولدینی اوزره ادبیات عتیقه مزک مبادا کالی فاتح دوریدر. او دوره استاد ادب نژده سنان پاشا و نظمه احمد پاشا مرحوملر ایدی. سنان پاشانک کرک ضراعتامه، کرک سائر آنارینی کورنلر علی شیر مقلدی اولدینی آز دقله ادراک ایدر. احمد پاشا

مرحوم ایسه بنه علی شیرک استانبوله کوندر دیک منظومه لری کورنجیه به قدر شاعر اوله مدینتی دیواننک مقدمه سنده اعتراف ایتمشدر. خلاصه حسین باقرا ادبایسنگ طرز خاصی یالکز انلره دکل فاتح عصرندن سلطان احمد اول زمانه کلنجیه به قدر بزده ظهور ایدن اصحاب قلمدن کافه سه نمونه امتثال اولمشدی.

سلطان احمد ثالث زماننده ملنک قلم بلاغته صاحب اولان نفی، صبری، اوچی زاده، ویسی کبی استاد هنر فیضی و عرفی طرزینسه مفتون اولدیلر و نظم و نثرده اوشیوه نک مغلوبیتی آلتنده قالدیلر که تابی ظهور ایتدی، صائب یولنی لسان عثمانیده دخی مسلک ادب حکمنه کتیردی.

احمد ثالث زمانلرنده، هله راغب پاشا دورندن صکره شوکت و بیدل خیالاننک دخی خیلی سرپندیسنه اوغرادق. فقط آثار ادباده ینه تابی پیرولکی غالب ایدی.

دیوان و منشا تارندن آکلاشلد یقنه کوره ثابت نظمه، کافی نژده ترکیه به مخصوص پیول آحق ایتمشدر، فقط نه فائده سی وار که ثابت آرزو ایتدیکی مسلکی جناس چوقلفنده آرامش، کافی ترکیه، شیوه بی یالکز هزلیانه دار یازدینی شیره حصر ایتمش.

بوندن آکلاشیلور که بیک یوز تاریخ لرینه کلنجیه به قدر مؤلفا نژده ایران مقلدکندن بشقه هیچ برشی یاتمامش کبی یز. و بونکله نین ایدر که ایران شیوه سیله استیناسه مجبور اولدیمزه دالر بالاده ایراد ایتدی کمز دعوی حقلیدر.

نه حاجت، فارسیدن بتون بتون انقطاع ایدیورسهك لسانك
تاریخی بیلیمدن بیله عاجز قالبرزه چونکه تاریخه دایر یازمش کتابلر
مزنی فارسی ایله الفت ایتمکمزین آکلامق قابل دکلدیر.

سلطان محمود ثانی زماننده بهض اصحاب قلم شعر مزنی ترکیه لشدیر-
مک ایستدیلر. فقط هیچ برشی یاقمه موفق اوله مدیلر. اوزمانده
ترتیب اولنان دیوانلر میدانده طور بیور. لذت شناس ادب اولانلر
کوره او عصرک اک کوزل واک سلیس اولانلری بیله فقی ونابی دور-
لرینک اک فنا واک معلق آتارندن اشاعیدر. بویله اولسه بیله دور
محمودی شعر اسنک ترکیه لشدیر دکلری شی یالکز الفاظدر، یوقه
تصور لرینک آثار عجمدن ینه ذره قدر فرقی بولماز، ینه دیوانلر تده
داغلی لاله لردن، یاقه سی یرتق کلردن، فلکه بکزر نیلوفر لردن، قبل
قدر بللردن، بیلان کی صاحب لردن، سرودن اوزون (غول بیانی کی)
بویلردن، قلیج کی قاشلردن، اوق کی کریکلردن، خنجر کی غمزه-
لردن، بنفشه ویا خود زمرد کی بیلردن، سو کنارنده پشمش جن کی
سقاللردن، هیچ یوق آغزلردن، طوزلو دودادقلردن، قوبو کی چکه
چقورلردن، دریادن زیاده قانی یاشلردن، دنیایی یانه جق قدر آتشی
آهلردن، اوزر لرینه باموق یاشمش ایگرنج یاره لردن، نحر باز قلملر-
دن، بطمانله شراب ایچن سر خوشلردن، تیمارخانه دن پوشانمش کی
زقائلرده نچبلاق کزر و باغیر ارق کوکشی دوکر عاشقلردن، بردلبرک
صاچنه طراق اولمش پارچه پارچه کوکلردن کچلمز!

شعر مزده حاز بویله ایسه ده نثر مزک انشاسنه ابتدا ایدن مترجم

عاصم و عاکف پاشا مرحوملر بلاغته اسلافی اونوتدیر دیلر. ولسا
نمزه یکی رجیفر آچیلماق قابل اولدینی کوستردیلر. فقط ینه ایکی سنک
مؤلفاتی اکثریت اوزره آثار ایرانیه ییرو لکنندن خالی دکلدیر. همده
بو ییرو لک اک اعتا ایستکلری اثر لرنده دها زیاره کوریلور.

شیوه عجمانه مک ادب امر آره سنده اک زیاده منفور اولدینی زمان
بزم زمانمز ایکن ینه اک معتبر اولان اثر لر مزنی او شیوه دن بری
کور میورزه. جودت واندلس تاریخ لرینه، تلماقه، رموز الحکمه، مبانی
الانشاده کی مستشهدات جدیده به دقت بیورلسون الفاظ و ترکیب
و شیوه و خیال دن عاری هیچ برنده بر صیغه بولنه بیلر می؟ یا بو آثارک
مؤلفی اولان استادان صاحب کمال دن خامه ادبی اغتصاب ایتمکه کیم
مقتدر اولور؟

بو مقدمات مفصله دن ایکی نتیجه چیقارماق ایستبورزه: برنجیسی
شیوه ایرانک لسانزده ممکن اولدینی قدر قلی و تقایص معروفه سندن
برائتیه برابر دوامنده اولان ضرورتی بیان ایتمکدر. ایکنجیسی
ایسه لسانزده نقله ابتدار ایتمکمز شو بهار دانشده عباره عباره
ترجمه یی یالکز بولندیمز اوز اوچنجه عصر مدینک مقبولی اوله
بیله جک جهته حصر ایدرک سائر برلرنده نقل مال و لزوم اوزرینه
تغییر صورتلری اختیار ایتمکمز سویلمکدر. شو قدر وارکه کتابک
لسانزده فارسیدن ترجمه اولدیشنه بر نشانه اولماق ایچون اوصافه متعلق
برقاچ عباره سی - قصورلو کوردیکمز حالد - ینه عیناً نقل ایتمک.

کتابک موضوعی اساساً بک کوزل دوشونلمش و فقط تخریر

و ترتیبه بعض مرتبه مناسبتر ازك فارشمش ایسه ده الین کلدیکی قدر انلرک دخی اصلاحنه چالیشلمشدر. بنا علیہ اثر عاجزانه مزك عربی ویا السنه غریبه ادبیاتندن ترجمه اولمش آثار معتبره مزینده ویا خود کلماتن لطافتده اولدیفنی اعتراف ایله برابر لسانزده وجودی آرزو اولنیه جق کتابردن دخی بولمیدیفنی ادعا ایده بیایرز.

بهار دانش ذاتاً هندك اردو لسانده یازلمش ایسه ده المزده کی نسخه سی فارسی اولدیفندن آندن ترجمه ایلدك. مع مافیہ اردو لسانی دخی - بزم منشآت عتیقه کی - فارسیدن یالکز ادات ایله یوزده بر کلماتده آیرلدیفنه نظراً اصلندن نقل ایله ترجمه سندن نقل آره سنده بیوک بر تفاوت اوله ماز ظن ایدرز.

از هر جهت عجز و قصورمز عندمزده ذاتاً عیاندرد. فقط معترف نقصان اولانلر حقیقه مساعه توینچدن دها زیاده شایاندرد. چونکه انسانك خیره فطرتی سهو و نسیاندرد. موجودات ایچنده تقابندن عاری یالکز خالق عظیم الشاندرد. حال بویه ایکن آثار بشرده کمال آرامق عین نقصاندرد. بومطالعاته کوره خطیبات واقع مزك مقرون عنو اوله جفتی قارئین کرام حضرانك سروتلرندن امید ایدرز.

سایه معارفوایه خلافت سینه ده هر درلو آثار ترقی ملکمزده نوبتو رونق آرای ظهور اولسنه نظراً شواثرک دخی معارف نظارت جلیله سنجه طبعنه مساعده جلیله بیدریغ بیوریه جفتی امید ایلدیکمزدن واصحاب مطالعه یه موجب سهولت اولمق ایچون شو هیئنده جزء جزء انتشارینی مناسب کوردیکمزدن کتابك بقیه سنی دخی نظارت مشار

ایها جانب عالی سندن مقرون مآذونیت اولدیفنه بلطف الله تعالی بر برینی متعاقباً شو قطعده طبع و نشر اولمق مقرر در. «والله الموفق»

۲۷ - اصول جدیده که شاهد نازنین ادا طرز قدیم ادبک باغلامش اولدیفنی سلسله بلادن مجددین ادبک مهمات آهند سنانه لری سایه سنده خلاص اوله رق کلفت و زینتندن وارسته جاذبه لی دلبر لر کی کایشی کوزل بر طرزده میدان انتشاره چیقارلمش نوزمین بر اسلوب لطیف و مستحسندر که بویا بده بیانی الانشامک شو :

..... بری اصول جدیده و دیگری وادی عتیق اوزره یازلمش هر ایکی آثار کلامیه دن آره ده فواصل و قواطعی بولسان مخاطبه دها واضح بر صورت افاده ویره چکی و محسنات سائره سنکده بداهتی جهتله عتیقک ترکیله بعدما جدیدک التزامی لازمه دن ایسه ده فقط شو اصولک تعمیمی هر شیدن زیاده روابط معنویه بیلیمکه و ببله مکه و اوده فقرات کلامیه بی قواعد منطقیه اوزره اتیان و ایراد ایتمکه موقوف و بوندن فضله ده رسوخ و ملکه کامله ای دینامکه منوطدر. «قره سنی نظر امعانه الموق لازم کلور»

اشبو طرز جدیده جتتمکان سلطان محمود ثانی حضر تلیرتک زماننده مشهور عاکف پاشا طرفندن ابتدا ایلمش و والد ماجد جناب شهرباری فازی سلطان عبدالحمیدخان عصر نده ده مشهور مصطفی رشید پاشانک آغوش حمایه سنده بیویه رک نهایت دور عن یزیده شناسی اقدی و کمال بک مرحوملرک اقدامات متوالیه لری ثمراتیه سن رشده و اصل اولوب محبوب قلوب عثمانیان اوله جق بر حاله کلمش وله الحمد

اوزماندنبری الی قلم طومغه باشلیانلریمز بوشاهراه جدیده توسل ایتمهک
باشلامشادرکه بونک صورت ترقیسی کوسترمک ایچون امله آیه بی
صره سیله کتابزه درج ایلدک. انجق مثاللرک مندرجاتندن بشقه جه بر
فائده ادبیه استحصالی ایچون اکثریا مباحث ادبیه به متعلق اولان
پارچه لری انتخاب ایلدک.

۲۸ - برنجیسی : عاکف پاشا مرحومک « تبصره » نامیله
یازدینی اثردرکه صورت افاده سی شو :

... مشارالیهک صفت کاشفه ومنقبت مادحسی شعر وانشاء
قریحه سندن اولسه کرکدر. اما ادبیاتده جهلی سیله اشعاری غلطات
وقلتاندن خالی اولیوب از جمله استانبول سوکرلرینک تجدیدیچون
سویلدیکی تاریخده « یاپلدی بوکر سیرتده سد آهین اولدی » دیو
ذوی العقولده مستعمل اولان سیرت لفظنی جمادانده استعمال ایلدی
وجسر جدید هایونه تاریخده (عالم بدیهی سویلدی) تعییریه بدیهه
وبالبداهه لفظلریله بدیهی لفظنک کیفیت استعمالنی بیلماسی محکمه
مناظرده نبوت مدطایه شاهدین عادلین در. بوکا مائل هفتویله برابر
قوت طبیعت وسلاست منظوماتی انکار اولمز ایسه ده یابدینی ایات ایله
بیقدینی بیوتک وزنی میزان آخرتده معلوم اوله جفتدن غیری شاعریت
وکلاهی دولته کوره کال و حیثیتدن معدود اوله ماق شویله طورسون
کتبه ده بیله معارف معروفه دن اولمدینی کندی قولیه اثبات اولنورکه
دیوان هایون قلمندن مرحوم دائرک السنه ثلثه ده اشعار یا کیزه سی
موجود وداننده دانش ودرایتله نادر الوجود بر چلی ایکن اثنای

ریاستنده بالمناصب بن زبانکداز ستایش و ثنا اولدقجه الثقات ایتیموب
بالاخره نه یابلم دولتعلیه ده ایران دولتی کی رئیس الشعرا لقی منندی
یوق که توجیه ایدلم دیو فقیری تزییف ایله حصر مطلب ایتمش اولدینی
خواجهلوق املندن مایوس ایتمهکله بچاره غیرت اقران ایله ورم اوله رق
کنج یاشنده تلف اولدی کیتدی یعنی ادراک معانی دقیقه به دایر افعال
غریزه دن اولمسیله شعر اطلاق اولنان نظم قییس (کر سخن جان نیود
مرده چرا خاموشست) مزایاسنجه اصحاب مذاقه روح روان
قیلندن ایسه ده فی الحقیقه منترولغه متعلق اوصافدن اولماق
حسیله اقرانه باعث تفوق ورجحان اولمیه جنی محتاج بیان دکدر
وسیرت ماده سنده شعرای ایراندن بعضیلرینک مثلا عرفینک « سیرت
این چن از خلد بینده بچل » مصراعی اشعار ایله احتجاج عجمیلکدر.
کذلک فن انشاده دخی واقعا حیل وخرده کتابنی بیلور وچوق شی
یازمق لندن کلور ایسه ده (فی الاکنار عثار) مدلولنجه منشائی دخی
ذل وذل و ضبط وخللدن سالم اولیوب حتی او طه ده بولندینمزر رئیس
اسبق جانب اقدی مکرر در دیو تحریراتی بکنمز ایکن کیدرک معیترنده
بولندینی ذوات بونک اوزون اوزون مسوداتی کوردیکه قرالتیدن
اورکوب تصحیح و تنقیح دخی بضاعة اقتدارلری اولدیفندن دهن
خامه خود پسندانسه هر نه کلورسه یازمقدمه سربست اولمغله تمام کاتب
مایرید اولمشیدی. اثنای سفرده یعنی زمان نحوست اقران ریاستنده
بنم قلمه آلدیم بر لایحه بی تصحیح ایدرکن روسیه به دایر بر محله ده
دولت علیه ایچون قازدینی قویوبه کندیسی دوشر تعییری درج ایدرک

بوقرہ نك مشهور اولان اصل عربیسنه كوره بوقامده عدم مناسبتی
فرق وتمیز ایتمك وینه لایحه مذکورده مادامك اهل ایمانز بویله جه
اعتقاد ایتمیز دیو ایمان واسلامی توقیت ایله قابلیت عدم بقاسنی قائل
اولق مثللو واقع اولان ضبط وخطاسی آنارینی مطالعه ایدن ارباب
انشایه معلومدره

طرز سلیندن عبارتدره.

۲۹ - ایکنجیسی انجمن دانش کثاندنه رشید پاشا مرحومك
قلمه الهرق مجلسده قرائت ایلدیکی نطق آتیدر :

عالمده علم و معرفت کبی برشرف و مزیت اوله من و انسانك مطالب
ذاتیه نك اسباب تحصیلیه سی صنایع و معارفدن بشقه برشیله حصول
بوله من، وهرنیه داتر اولور ایسه اولسون وهرنیه ده بولور ایسه
بولسون هنر و معرفتک قدر و قیمتی انکار اوله من بو کوردیکمز سامان
و انتظام احوال تام حسن معاشرت خواص و عوام هپ هنر و معرفتله
حصوله ککش براتر دکلیدر و مشهود من اولان بونجه محاسن امور
و صورت اسایش و حضورک نظر امعان ایله باقیلوب میزان دقت
حقیقت شناسی به اورولدقده دانش و معارفدن بشقه برسبی وارمیدر.
بونک ایچون فتح ابواب علم و حکمت و ترتیب اسباب هنر و معرفت ایله
تربیه عمومی قضیه خیره نك اشتهار و انتشارینه صرف همت ایلیان
دولتلك جریده حاللری شیرازه ککیر سلك انتظام و رعایا نك
مسئله اسایش باللری صورت پذیر بقا و دوام اوله کلدیکی بحث و اشتباه
قبول ایدر مواددن دکلدره. و انسانك ماهیتی حیوان ناطق اولدیقتدن

ایکی جهتله حیانتک امر محافظه سی و حسن حیاتی حسییه احتیاجات
جسمانیه نك حصوله ککی و سائلنك استعمالنده و مدنی الطبع اولدیقتدن
او مدتیجه ضروری الاحتیاج اولان اسباب تهلیله نك استعمالنده قنون
طبیعیه و ریاضیه به محتاجدر. جهت روحانیه سی یعنی ناطق و کلیات اموری
مدرك اولسی حسیله دخی استیضای لذایذ روحانیه سیچون بالطبع مسائل
حکمت الهیه مائل و مالک و غدای روحانی ماثبه نده اولان شعر
و انشا و نکت و مزایا استماعه نك آشوری راغب و مهالك اوله ککشدر.
بونک ایچون فن حکمت الهیه داتر برچوق کتب و مآثر یازلدینی کبی
ادبیاتدن دخی حسابه ککمز بونجه آثار مجلدات کتبه ده رشته تحریرات
قلمش و تزیین و تهذیب کلام ایچون فوق الماده و سائر قنون لازمه دن
زیاده بذل جل اهتمام اولتمشدر. یارسوز ایچون بو قدر امك صرف
ایلمك عیب بره اشتغال دیمك اولمز می دینلمسون. زیر ابو عالم ظاهرده سوز قدر
نفس ناطقه انسانییه مؤثر برشی بو قدر بو سیدن میدان معرکه و پر خاشده
جان و باشی تلاشده ایکن برسوز ایله غیرته کله رک نیجه بیک آدم موقع
فداکاریده تابستقدم اولوب عندنده الك عزیز ولذیذ اولان حیاتی برسوزه
دکشدیکی و برسوز ایله روح انسانی فوق مایتصور و بیک جهان دگر شوق
و شادمانی کسب ایده کلدیکی بک چوقدره. سوزک رفعت قدری نصل انکار
اوله بیلور. انسانك حیوانات سائرده دن مابه الامتیازی اولان صفت
مادحی و ترجان القلب و دلال عالم غیب اولان زبانک اولانجه بضاعه
و سرمایه سی سوز دکلیدر. و سوز کبی عالمده پایدار و متین براتر
وارمیدر؟ ایام ماضیه ده کلوب یکمش و جمیع آناری مندرس اولوب دار
و دیاری اونودلش نیجه صاحب کمال و قنون آدمک آدینی یاد ایتدیرن

و بونجه اصحاب دانش و عرفانک نامی انجمن عالمه داستان ایدن سوز
 دکلی؟ و طوفان زده فنا اولان امه سالفه نك اختراع ایتیش اولدقلری بونجه
 صنایع غریبه و آثار عجیبه بتون بتون عمو اولوب کنمشکن اولوقنلر
 برتساعرك سوبلدیکی سوز عمو اولیارق بوقدر امواج حوادث
 ایچنده بوارلوب کلپوره سوزك بیوکلیکنه بوندن بیوک دلیل ایسترمی؟
 آنجق سوزك دخی قدر و قیمتی سوبلیانك معلومات و معرفته کوره در
 زیرا سوز کارگاه درونده طوفونمش برقاش بوقلمون رنگ اولدیغندن
 آب و تاب و طراوتی و چارسوی قابلیتده قیمتی قوه طاقله نك
 تر دستی تریبه سینه کوره اولور بر سوزك کرک بویله دلدوز
 و جکر سوز اولسی و کرک دامن حشره قدر پایدار اوله جق درجه ده
 بولنسی دخی علم و کماله متوققدر و هر لسانه شرف و یرن شامل
 اولدینی قنون و معارفدر و قنون و معارفی حاوی اولیان بر لسان هر
 نقدر ذاتاً مکمل و منتظم اوله بیه آثار اعماردن خالی اولان اراضی
 خالیه کبی عد اولنور. نه کیم اراضینک حدودی بالتعیین کدیمین ایله
 انواع طرحلر آچلمدجه دلنشین و معمور اوله ماز ایله لسان دخی
 تحدید اولنوب آنک اوزرینه اعمال فکر مدید ایله دیوانلر و قنون
 متنوعه دن کتابلر یازلمدجه معتبر و مشهور اوله ماز. بوسیدن محضالاً
 نك تریبه سی و سوزك طرز بلاغت اوزره اولسی ایچون علوم ادبیه
 دن السنه عدیده اوزره بوقدر کتابلر تالیف اولنمشدر. و الحاصل
 انسانک کرک حوامج جهایه سی و کرک مطالب روحانی سی حسیله
 تحصیل علم و معرفته محتاج ایدوکی وارسته کلفت احتیاجدر. اشته
 بواص اهمه خدمت ایچون محسنات عصریه به علاوه جمیله اولمق اوزره

انجمن دانش نامیله بزم کبی عاجزلردن مرکب اشبو جمعیتک انعقاد
 و کشادی خصوصنه مساعده سینه بیدریغ بیورلشمدر. جناب حقه
 چوق شکرلر اولسون بزی بر بادشاه مراحم اکتاهه بنده ایتشدرکه
 بندکان و تبه سی سن تمیز دانش و عرفانه ایصال ایچون افراد
 اطفال کبی مهد مرحمت سنبه لرنده تریبه ایله احسان و عایت جلیله سی
 اتمام و اکمال ایدیور. بزلرک ایسه هر خصوصده عجز من برکمال اولدینی
 مثالو بو باده اظهار عجز و استیصالدن غیری بر دیه جکمز و عاجز اولدیغمز
 بیله رنک وسع کترانه من مقلد ارنجه چیلامقدن بشقه برایشلیه جکمز
 بوقدر. همان مفتوح الابواب و مسبب الاسباب تعالی عظمت شانه عن الشک
 و الارتیاب حضرتلری انتظام بخشای اصول انجمن عدل و مرحمت
 و ترتیب فرمای فصول فن سلطوت و سلطنت ولی نعمت بیتمز اقدم
 حضرتلرینک عمر و شوکت شاهانه لرین افزون و وجود عالمه
 ملوکانه لرین آفات صوریه و ممنویهدن مصون بیورسون آمین بحرمه
 سید المرسلین.

۳۰ اوچنجیسی: شناسی اقدی مرحومک تصویر افکار
 غزته سنده استعمال ایتدیکی طرز افاده درکه مرحومک جریده
 عکریبه مقدمه اولمق اوزره یازدینی مقدمه آتیه بورایه نحریر
 اولدی:

درملت که انسانیتک تنور و تهذیبه مأمور اولمق اعتقادنده بولنور
 افرادی دنیا به عکریک ایچون کلوره و عکریک یولنده فدای جان
 ایدر. ایسته بود عوایی صورت تواترده انسانه کافی اوله جق ملت
 عثمانیه درکه عوامندن هر بری بر جنکاور و ذاتاً عکراوغلی عکرا

اولوب فضائل قهرمانی ایله مسلح و عقائد راسخه ایله موشح اولدقلری ایچون مظفریتک اسباب ظاهریه سی اولان لوازم و معارف حربیه لری مکمل اولدقجه، کندیلرینه عالمک باشدن باش عسکری دینیله بیلورکه بوقضیه بی دوست و دشمن اعترافه مجبوردر.

بو مجاهد ملکه عسکرک صفتی اجدادی اولان قهرمانلردن موروندرکه دست عدالتله سل ایندکلی سیف سایه سنده توسیع ملک ایلدکلی مثلا لسه شمشیرلری بر اقلیمه بر توبخش اولمده دن اول آوازه شهرت غالبیلری منتشر اولدقجه، سمنا و اطمننا جواییله تاقی اولوردری. بونلره ایسه مزیت عسکر به نک میدان امتحانی دینلان معرکه لرده آل عثمان پادشاهلری ییتده (عشره مبشره) اطلاقه شایسته اولان عثمان غازی دن سلیمان قانونی به قدر کچن ملوک ایله مراد رابع کبی جهانگیر لر رفیق جهاد اولورلردی که سفر لرده عسکر لکک بالجه متاعنه اشترک ایندکلی جهته عنوان سلطنتلری نسبتده شان مظفریت اغتنام ایشلردر. اجداد مزک مائر همتلرندن بزه باقی قلان ملک اورویا و آسیا و آفریقا قطعه لرینک ملتقای حدودنده و ربع مکونک اک کوزل بر جهته بر دولت واسه تشکیل ایدرکه تأسیسی شرفی انلره عائد ایسه ملل اجنبیه نک کمال انتظامی وقتده محافظه سی شانی، دخی بزه راجع اولمق لازم کاور. بویله بروطفیه مقدسه بی جمله دن اول ایقابه مامور اولان هیأت مسلحه حقنده نقدر اهتمام اولنسه شایاندر.

بناء علیه دولتجه نظام عسکرینک تأسیسندن بری اصول لرینک باشلیجه تعدیلاتنه موفق اولنورق، تنسیقات عسکریه تامنی المشر و بونک

اوزرینه کلی، جزئی تفرعاتنک اچکله اعتنا اولنقده بولنمش اولدینی کبی، بودقمه دخی خیلی زمانلردر احدائی متصور اولان (جریده عسکریه) میدانه حیه-رق، عصر هاپون پادشاهیده ظهور ایدن آثاره بر لاحقته جدید اولمشدر.

بو غزته عسکرک معارفی جهته عائد اولدیقندن، ماهوال مقصوده ظفریاب اولدینی حالده اهل سینی تبریکه خزا بر اثر عداوتلور و مائر مظفریتلرینه بر تاریخ جدید اولسی قلباً تمی قنور.

۳۱ - درد بخیمی - کال بک مرحومک بالاده محرر لسان مقاله سیدرکه بورایده مناسبتی جهته یه به مرحوم مشار الیهک تعلیم ادبیانه دائر یازدقلری تقریض نحریر اولندی.

سوز نه قدر مؤثر بر بدیمه فطرتدرکه بونجه اقوام فاضله نک معموره عرفان بشره یادکار ایندیکی تأسیسات عالیه و مصنوعات نفیسه دن بیگده برینک - انقلابات حوادث - اعماق زمینده مستور اولان یارجه لرندن بشقه بر اثرینی بر اقامش ایکن آثار ادیبه لرینک بر طاقنی بتون بتون محو ایدن - ظلم آتشلری، جهالت طوفانلری بیله بر طاقنک حتی بر حرفی حافظه انامدن ازاله ایده مامشدر!

سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانک ال بیوک علامه لرندن برخی ظهور اسلامده سیف شریعته قارشى طوران متعصین عرب حکم بلاغته مقاومت ایده مدیلره، مالبه شانه سنایشخون ایلمشدر!

سوز نه قدر جاودانی بر جوهر طبیعتدرکه بیت الهی بر قاج کره تعمیر ایلدیکی حالده اوزرینه تعلیق اولنان قصاد سیمه دن هیچ برینک برینتی تغیر ایدیله مامشدر!

سوزنه قدر مقدس بر ماهیت در که موجودات ایچنده خالق موجوداندن
بشقه مخلوق اولدق برشی وار ایسه اوده نوع کلامه داخلدر.

ایته بوعلوبیت اقتضاسندندر که سوز دنیا ده هر موجودک تعریف
ماهیتنه واسطه منفرده ایکن کندی مزیتک بحق تعریفندن عاجز
قالبور.

اوبر خورشید رو خاییدر: ایهاد مطلقه ذی حیاتی اولان فکر
نا محدود بشردن ضیایاش اولدینی عوالم تصوری الوان کونا کونی،
اشکال رنگارنگی ایله نگاه ابتصاره اظهار ایدر.

لکن ماهیتی آکلامق ایچون آینه نظر و دریای خیاله عکس ایتدیر ملک
ایستدلجه کورینن عینی دکل نورانیلککنی بتون بتون غائب ایتمه مکه
برابر شمشعه عالم آراسندن مجرد ایتمش بر مضطرب سایه سیدر.

اوبر رسام بداییدر: بیک درلو خیالی لوحه لر اوزرینه بیک
درلو نظری الوان ایله - محاسن طبیعه دن هانکیسه اوله - بر صورت
ویرره. حتی تمثالرینی عکس مشخص کی معدوم ایکن موجود کورتره.
فقط کندینی تصویر ایتمک ایستدجه یا لکز ظواهرینی تجسم ایتدیره
بیلیر. معنویاتی ینه بولندینی عالم بالای استنارده منزوی قالیر!

یا بوجوه علوبینک حقیقتی تمامیه تصور و بلکه تصور قابل
اولدینیچون حواس و اوصاف ظاهره سنی تجریدن تبری می لازم
کلیر؛ بالعکس بوتجرری الزمدر. چونکه ادراک بشرده بر پاشناسلق
قوت غریبه سی وارددر که مجردات و روحانیات ایچون حاصل
ایندیکی فکر لری هب اوقوتله اوصاف ظاهره دن استدللال ایدر.

ولو اوصاف ظاهره یی اولسون عجا تمامیه تعین و تدوین ایتمک
ممکنیدر؟ البته دکلدر.

نا محدود اولان فکرک آنارینه بر حدود وضع ایتمک نصل قابل اوله
بیلسون؟ مع مافیه انواع مخلوقاتک کافه سی بیلنه مدیکه چون مناسقب
طبیعیاتی تقیبات قشوندن خارج طوتمق لازم کلبه چکی کی محاسن
کلامک حصر و تعدادی محال اولدینیچون ادبیات بر طاقم قواعد وضع
ایتمک ده عبت عد اولنه ماز.

اما دینیله چککه: (دنیا به بونجه مؤلفین ادب کلش. هیچ بری -
اوقویوب یازمق بیلدیکی مجهول اولان - (اومروس) و یا خود
(نابغه) کی بر اثر میدان کتیره مه مشا - عصر مزده یک کوزل مطول
اوقوده بیلیر بر چوق ذاتلر وار. ایچلرندن بعضیلری ادبیاتنه ایکی
سطر بر تذکره یازمغه و یا شاعرانه ایکی مصراع - و بیلیمکه مقتدر
اوله میورا بویله مصنف لرینه، معلم لرینه بیلله افاضه اقتدار ایدمه یین
برفک تدوینندن نه قائده حاصل اولور؟)

فی الحقیقه هر ادبیات اوقویان ادیب اولمق لازم کلیر. بلکه برنجی
درجه لرده ادیب اوله رق یارادیلانلر استمداد فوق العاده سنک آنارینی
ابراز ایچون ادبیات ایله اشتغاله محتاج اولبور.

حتی کونش ظلمتدن طوغدینی کی اکثر اقوامک اک بیوک شاعر
لری جهالت زمانلرنده ظهور ایدر کلشدر. بونکله برابر شعوراسی
شایان دقدر که بروقت منسلا انکلتزده قنون ادبیه حقیقه مدون دکل
ایتمش. ایچلرنده (سکشیر) کی دنیا ده مثلی یک نادر کلنلردن بر شاعر
ظهور ایتمش، فقط زماننده آنجق بر قاج ادیب ده اوارایتمش. شمعی

قون ادبیہ مدوندر، آرا رنده برسکشیر یوق؛ لکن بر قاج بیک مؤلف وار!

کالات فکریہ بی و او قوتله ترقیات عالی بودرجه به کتیرن خاصه اصحاب قلمک فوق العاده اولمسیله برابر ندرتی دکل فوق العاده اولمسیله برابر کتریندر.

نه حاجت لسانزده دها بر قاج سنه اول ادبیات طرز حقیقیسنه میل ایندی، طبیعتہ مطابق بر قاج مثال میدانہ کلدی.

شمیدیکی اثرلرده کوریلن لطافت و خصوصیلہ او آثار لطیفه بی میدانہ کتیرمکده اولان سهولت محتاج تعریف دکلدرد.

ملنک ادبیانه اولان قابلیت کلیه بی طریق استکماله سوق ایچون لازم اولان اسبابک بری ده قواعد ادبک بزه مخصوص بر طرزده تدوینی ایدی. مزبانی افهامه ثانی ذکر اتمک کافی اولان ادیب معرفت پرور اکرم بک تعلیم ادیباننده بواجتاجی ایفا ایدی.

وؤاف اثرینک برنجی اولدیفندن و اوجهتله نقصانندن بحث ایدیور.

فی الحقیقه اثر لسانزده برنجیدر. و اوجهتله نقصانی دکل حق تقدم کبی بر فضلی واردر. مع مافیہ احتمال که نقصانی ده بولنه بیایر. فقط بر ملنده ادبیات کبی اکثر قواعدی زمان و مکان ایله تبدل ایدن برقی تدوین اتمکده موجود اوله بیله جک نقصانینه بشقه بر لساندن ترجمه اتمکده کوستریله جک کالاته غبطه رسان اولور. تعلیم ادبیات نورسید کان معرفته نه قدر بیوک بر خدمت ایسه من غیر استیمال منسوبلرندن عد اولدیفیم طرز جدید طرفدارلرندن بر برادر وجدانک محصول

عرفانی اولدیفیچون. نظمجه دخی او قدر معتاد بر مدار مفخر تدر. خالق لوح و قلم معنی مشکور ایتسون.

۳۳. بشنجیبی - ضیا پاشا مرحومک مقاله آیه سیدر. چونکه محصول تحصیل بزم مالک کوره یالکز شعر و انشا جهتده در. بر نیده بحث ایدلمک فائده دن خالی دکلدرد.

شعرک تعریف عمومی کلام موزوندر؛ یعنی ایکی سطر سوزک هر برنده کی سکون و حرکانک مساوی اولمسندن عبارتدر. حتی قافیه اصولی ملل متأخره پینده عادت اولمشدر. اسکی یونانیلر یالکز وزنه رعایتله قافیه التزام اتمزلردی.

شعر هر قومده طبیعی در. روی ارضه نه قدر ملل و اقوام کلش ایسه جمله سنک کنیدیلرینه مخصوص شعرلری وار ایدی: عثمانیلرک شعری عجبانه در؟ نجانی و باقی ونقی دیوانلرنده کوردیکمز بحر رمل و هر جدن محبون محنت قصاید و غزلیات و قطعات و مثنویاتیمدر؟ بوقه خواجه و عطاری کبی، موسیقی شناسانک ربط مقامات ایلدکلری ندیم و واصل شریلری در؟

خیر! بونلرک هیچ بزی عثمانلی شعری دکلدرد؛ زیرا کوریلورکه، بونظاملرده عثمانلی شاعرلری شعرای ایرانه و ایرانیلر دخی صریحه تقلید ایله ملز بزشی یا بلمشدر. و بو تقلید یالکز اسلوب نظمده دکل بلکه افکار و معانی به بیله سرایت ایدرک بزم شعرای اسلاف ادای نظم و افاده ده و خیالات و معانیده عرب و عجمه ممکن مرتبه تقلیده سعی اتمکی معارفدن عید ایشلر؛ و عجباً بزم منسوب اولدیفیمز ملنک بر لسانی و شعری وارمیدر و بونی اصلاح قابلمیدر؛ اصلا بوراسنی ملاحظه

ایتمشردر انشا یولدهده حال تمامیه بویه اولشدر : منشآت
 فریدون و آثار ویسی و ترکی و سائر منشآت معتبره اله آندسه ایچلرنده
 اوچده بر ترکیه کلمه بولمز . و بر مصلحت افاده ایدر کن بدیع بیان فلری
 قارشدیر یلهرق . ابراز بلاغت ایچون اویله مشوش و متابع الاضافات
 عبارله یازمشلرکه قاموس و فرهنگ برار اولدقچه و بر آدم فن معانی
 و آداب عربده کمال مهارتی اولدقندن صکره عادتاً بر درس مطالعه ایدر
 کبی . بر جوق زمانلر صرف ذهن ایتمکجه معناسی استخراججه مقتدر
 اوله مازا

حالا باب عالی و دوآردن یازیلان محررات و سمنیه اگرچه اسکی
 زمانلرده کلان ارباب معارف اقدارنده کانبلر اولدیفندن اولکی منشآت
 درجه سنده معقد دکلسدهده . بونلرده اول بابانک ولدزناسی اولدقنلرندن
 ینه سجع و ربط و معناسی موهوم و مشکوک عبارات ایله مخلودر .

اسکی انشالرده لغات عربیه و عبارات غیله وار ایسهده باری ضمتده
 ابی کوتو بر معنی دخی چیقاردی . شمعی ایسه . عصر نازکشمش
 و افکار و بولنقه ایچلمش اولدیفندن بعض فرمانلر و مکتوب سامیلر
 و تقریرلرده اویله عبارله کوریلدیورکه لغتلر هرکک بیلدیکی شیلر
 ایکن معنای صحیحی نه اولدیفنی اکلانللق قابل اولدیور .

غریبی شوراسی که بویه اکلانلیله میه جق عباره یازه بیلیمک حسن
 کتابتدن عد اولدیور! مثلا : مفصل بر مکتوب صد اربیناهی که
 اوج بوز سطر سوزدر بو بولده ملکه سی اولان اک معروف بر ذاتک
 اله ویرلسون او قودلسون ختامنده شو او قودیفکنز ماده بی لساناً

تقریر ایدیکنر دینلسون ، او وقت کنایمز نه کتابت و کاتبز نه کاتبدر میدانه
 چیقار .

واقعا شعر و انشاک بو حاله کیرمی بو عصرک یاچمی دکادر .
 عجملر قبول اسلامیتدن صکره علوم شرعی بی تحصیل ایچون لسان
 صربک تحصیلک دوشدکلری صرعهده کندی لسانلرینک شعر و انشایی
 دخی اکا تقلید ایتدکلری کبی ، بزده بدایت ناسس دولت علیهده ایران
 علمانی جلبه محتاج اولدیفمز دن . آنلرک تربیه سی اوزره کندی
 لسانغزی بر اقوب . عجم شیوه سینه تقلید خطاسینه دوشمشز درکه علمای
 رومک بو خصوصیه ایتدکلری اهمال و قصور عفو اولغماز بر خطا در .
 زیرا بی آدم آراسنده مدار تعاطی افکار لساندر .

برملنک لسانی قواعد مضبوطه آتیده اولیوبده هر اله قلم آلان
 کیمسه نک کیفه متابعت ایدر . و حال طبیعیتندن چیقارسه اول ملت
 ییتده واسطه معاملات بوزولمش دیمک اولور .

تمجه شایان دکلیدرکه بزده یازی بیلیمک بشقه کاتب اولوق ینه
 بشقه در . حال بوکه سائر لسانلرده یازی و املا بیلن کاتب اولور . واقعا
 هر لسانده ادیب اولوق خیلی معلوماته توقف ایدر سده عادتاً مراد بی
 کاغد اوزرنده افاده ایتمک ایچون یازی یازمق کفایت ایلر .

بزده ایسه یازی اوکرندکدن ماعدا بر جوق شیلر ده بیلیمک
 لازم کلیر :

اولا ترکیه املا بیلنمیلیدر . حال بوکه اک کوچ شی بودر . زیرا وقتیه
 ترکیه یه مخصوص لغت کتابی یا پالماش و عثمانیلر ملل سائره بی دائرة
 حکومتلرینه آلدقچه هر برنده کوردکاری یکی شیلرک اسملر بی اول

ملك لساندن آلوب آزچوق بوزهرق قوالانمش وهرکاتب برلنتی سکون وحرکاتک ذهنتجه اویان برشکلانی یازوب سائرلری دخی دیگر صورتده ضبط ایتمش اولدقلرندن املا اوکرهته جک کیمسه اول امرده بونلرک هانکیسنه تابع اوله جفتده متحیر اولور.

هله یکریمی سنه دتبری باب عالیده تقرر ایدن مأمورلرک هربری برجانلی لغت اولمق هوسنه دوشهرک کیمیسی یاایله (بیلدیریر) وکیمیسی یاسز (بلدر) یازمغه باشلایهلی کوچک کاتبلر نه پیاچقلرینی شاشیردیلمر تانیاً عربی و فارسی املا بیلیمک لازم در. بویکی لسانک املاسنی بیلیمک قواعدینی بیلیمکه موقوف اولدیفندن اک از صرف ونحو کورمینجه طوغری ترکیب یازمق قابل اوله ماز.

ثالثاً بونلردن مکره اقلام دولندن برنده برقاچ سنلر استخدا م اولمق ایستر. بویله اولدقچه (ابدوکنه) بی (اولدیفنه) به ربط ایتمه تک بولی بیلنه مز. وبونکته کانکش سری کبی کانلرک درس اخیری اولدیفندن هر زمان بوملکبی حاصل ایدرسه باب عالیک قولاندینی کاتبلر صر. سنه نجر کویا بریازی ماکنه سی اولور.

لکن بوقدر زحمتلرله شو ملکه بی اله کتورمش اولان ذات اصحاب قریحه وقابایتدن ایسه بونحصیلندن منلذ اوله حق یرده متأسف اوللی در. چونکه مألوف اولدینی روابط ترکیبات کنینی بردائرة محدوده ایخته صوقشدرکه ذهته تبادر ایدن معایندن یالکز مالکسته اویه بیللمری یازوب سائرلری که غایت نازک و غیر مأنوس دقایقدر، ترک وفدایه مجبور ومادام که بوزنجیر ایچنده باغلی در امثالی راده سندن ایلری

کینمکن محروم ومعدور اولور. بوسبیله کرک شعر من وکرک کتانیج نه درجه کپرو قالشدر.

اویره کچه جک اصول قلم سیاتندندرکه تألیفدرده مطبوعاتده آثار معرفتلینی ابراز ایله ادبیاتده برانقلاب عظیم حصوله سبب اولان ذواتک اکثری اولمغله. بولمغله. اجلدن. حیدیه. منی. طولانی. درکار. آشکاره. دائرة فاسده سنده انحصاره تنزل ایدرمدکلر بچون قاملرنده لایقینه مستخدم دکالردی. عالی کبی. مشفق کبی برچوق کران قیمت جواهر فطانت قدرلرینه لایق اولان رعایتی کورمینهرک، کیمی جنون کتوردی کیمی عشرته تلف نفس ایتدی.

واه بزه یازق بزه بو حاله کوره بزم ملتهه طبیعی حال اوزره نه شعر ونهده انشا واردیمک اولور.

خیر بزم طبیعی اولان شعر وانشامن طشره خلقی ایله استانبول اهالیکنک عوامی بیتنده حالا طور مقدمه در. بزم شعر من. هانی شاعرلرک ناموزون دیه بکنمدکلری عوام شریقلری وطشره لرده وچو کور شاعرلر آره سننده (دیش) و (اوجلمه) و (قیاباشی) تعمیر اولسان نظملردر. وبزم طبیعی انش من مترجم قاموسک اتخاذا ایتدیکی شیوه کتابتدر. واقما بونظم و بو کتابت مطلوب اولان درجه ده بلوغ وطمطراقلی کورونمز ایسه ده امت عناییه ایلریله دیکی صروده بونلره رغبت ایدلمدیکندن اولدقلری حالده قالشدر بیومه مشاردر. هله برکره رغبت اوجهت دونسون آزوقت ایچنده نه شاعرلر نه کاتبلر بتشیرکه عقلره حیرت ویرر.

والحاصل شعر طبیعی اودرکه شاعر جزئی بر ملاحظه اوزرینه

قلنی الیه آلوب ارنجالاً قرق اللی بیت نظم ایده بیلدی . کتابت ملیه اودرکه الی قلم طوتان ذهنده کی مرادینی ای کونو کاغذ اوسته قویلی .

شمیدی شعر وانشاده ایسه ترتیب معانی ایله برابر برده تشکیل و ترکیب الفاظ دردی ذهنی اشغال ایتمکه نه شمرده نه ده نثرده اصول ارنجال ممکن در .

هرملتک شاعر لری وحق بزم جو کور شاعر لر من بداهه بر جوق شعر سویلر لر . بز ایسه بشیت برغزلی طقوز آیده طوغر رکبی سویلر ز سائر ملترده کبرا وحتی مصنفلر بالذات الیه قلم آلوب مکتوب و تالیفات یازمازلر . بلکه یانلرنده کی کانلرینه آغزدن سویلر لر . آنلر دخی یازار لر . نته کیم بزده دخی کوی اغاری اماملره سویلیوب یازدیر لر . بوسیدن کرک مخبارات و کرک تالیفات انلرده سرعتی و سهولتی اولور . اما بر مکتوب یازدیرم زده برایکی کره تسوید و تیض ایتدیجه استدی کمز کی اوله مدیقندن هم مجارم لر مزده تانی و بطاات و همده افاده لر مزده نقصان ورکاکت بولور .

بوقالنی دفع ایچون طبیته اتباع ایتلی .

۳۳ - التجیبی جودت پاتا حضرتلرینک اسلوب جدید عالی اوزره یازدق لری شیلردر که بریسی تعلیم ادبیانه یازدق لری تقریض آتیدر :

ذوق بلاغت ایله حللاوتیاب حقیقت اولان ادبیه واضح و عیاندر که اصل لسان عثمانی ترکیجه اولدینی حالده عربی و فارسی ایله مخلوط و ممزوج برسان لطافت رساندر .

کویا درزخانه معاینده طرز عرب اوزره یچلمش و اصول فارسی اوزره دیکلمش اولان دیبای زیبای ترکی به بورنمش برشاهد شیرین ادای بدیع الیاند .

ذاتاً صنیع تصرفیه جه اک مکمل بر لسان اولدینی حالده السنه سائر دن اخذ و اقتباس ایلدیکی الفاظ ایله خیلیدن خیلی زنکیندر . و عربی و فارسیک نیجه خواص و مزایایینی محتسوی اولاق حسیله ادبیاتجه دخی غایت نازک و زنکیندر .

لکن ادبیاتی بالسهوله تحصیله وسیله اوله جق اصول مطرده وضع اولنمیش اولدینی جهتله همان خلف سلفک ازیسه اقتفا ایله اکتفا ایده کلشدر . حالبوکه یوزسنه انسان ایچون بر عصر و لسان ایچون بر دور در و مرور اعصار و کرور ادوار ایله کرک هیئت اجتماعیة انسان و کرک لهجه و شیوه لسان نیجه تبدلات و تغیرانه دوچار اولور .

ایکار افکار سانکه هر موسمه بر کونه قیای لطافت نمایه بورینور و هر جمعینده بر نوع حللی نکت و مزایا ایله کورینور . بناء علیه هر لسانک اصول تعلیم ادبیاتی مزاج دوره توفیق اولنق لازم کلور .

اشبو عصر معارف حصر حمیدی آثار حمیده سندن اولنق اوزره یوکره ادبای عصرک ممتاز و سر بلندی محمود اکرم بک افسدی آثار اسلاف و اخلاقی تتبع ایله استنباط ایلدیکی قواعد و ضوابطی جمع ایدرک ادبیات عثمانیه تک تعلیمی حقنده بو کتاب مستطابی تالیف ایتمش و لسانک ترکیب اصول ادبیانه راغب و طریق ادب عثمانی به سالک اولنره شاهراه دلالت اوله جق بر کوزل چقر آچشدر . جعل الله بعه مشکورا و هذا

سائر صفات نبوتیه کبی بودخی ذات پاک خدا ایله قائمدر . حرف
و صوتدن مجرد بر معنادر که آکا (کلام نفس) اطلاق اولنور . انانه
نبتله (کلام نفس) قلبده دوران ایدن سوز دینکدر که لسان آنک
ترجانیدر . فصل که شاعر مشهور (اخطل) دخی
« ان الکلام لفي القواد وانما
جعل اللسان على القواد دليلا »

بیتله بوکا اشارت ایتشدرد .

حضرت (عمر الفاروق رضی الله عنه) دخی خطبه مشهوره سنده
« قد كنت زورت في نفس مقالة اقولها ، بيورمش که بوده الفاظک
مدلولی اوله رق قلبده دائر بر کلام نفسینک نبوت و وجودینه دلالت ایدر .
واقعا شاعر ترکی دخی

« نه معینلر نه سوزلر مندر جدر صفحه دله »

اگرچه صورت ظاهرده خاموشم کتاب آسا ،

دیش .

محاورات و مکاتبه سزدهده مثلا « ضمیر مدن نه لر کچور » « قلبده
نه لر وار » « عرض مافی البال ایلرم » کبی تعییرات قوللانیرز که بوده
شو اطلاق واستعمالک یالکز لسان عربده دکل لسان عثمانیدهده شیوعه
شهادت ایلر .

الحاصل هر آمر و ناهینک هر مخبرک امر ونهی و اختیار ایتدیکی
شینک معناسی اولان - نفسنده حاصل اولور . صکره اومعنایه یا عباره
ویا کتابت و یا خود اشارت ایله دلالت اولنور .

ایشه شو (معنی) علمکده اراده نکده غیریدر . چونکه الله تعالی

ونقدس حضرتلری ابولهبک ایمانه کلیه چکنی محقق بیلوردی مع هذا
آکاده ایمان ایله امر ایلدی .

ایدی اکر کلامی علمک عینی اولسه بو ممنوع اولاق واراده سنکده
غیری اولسه ابولهب بیه حال ایمانه کلمک لازم کلوردی .

(کلام نفس) عباراتکده مدلولاتنکده تغیر بیه متغیر اولماز .

زیرا مثلا بز یوسفک آباغه قالقدیغنی خبر و یرمک استدیکمزده

یوسف ایله قیام بیتده کی نسبت ایجابیه دن عبارت اوله رق نفسمزده
بولدیغمز (معنی) عباراتک تغیر بیه تغیر ایتمز .

عباراتک تغیر بیه متغیر اولان مدلولاتنک یعنی اصطلاحده [معانی]

اول [تسمیه ایتدیگری مدلولات لغویه سنک تغیر بیه تغیر ایتمز .

چونکه مثلا (یوسف آباغه قالقدی . یوسف قیام ایتدی . یوسف

قائمدر .) کبی سوزلر من معنای واحدی یعنی قیام زیدی اخباردن

عبارت بر طاقم تعییرات اولوب بو تعییراتک بشقه بشقه اولمسیله مقصود

اولان معنی که زیدک قیامنی اخباردر . تغیر ایتمز .

و بوده ظاهردر . زیرا [عبارات] ازمنه بیه ، امکنه بیه اقوامه کوره

مختلف اولور . و بونلرک اختلافی حبیبه اومعنا نفسیده اختلاف

وتغیر حاصل اولمق سزین عباراتک مدلولاتیده مختلف اولور . بلکه

اومعنا بیه عباره ایله فصل دلالت اولنورسه کتابت و اشارتلهده ایله

دلالت اولنور .

شو ایضاحدن معلوم اولور که (کلام نفس) دیدیکمز شو معنی

عبارتدن عبارت اولان (کلام لفظی) نکده غیریدر عباراتک تغیر بیه

متغیر اولان مدلولاتنکده غیریدر .

استدلال

علم و اراده به مفایرتی ثابت اولان صفت کلامک ثبوتیه هم اجماع
امثله همده الله تعالی تک متکلم اولدیننه دائر انبیای عظام علیهم السلامدن
تقلک تواتریله استدلال اولنور.

چونکه انبیای عظام حضراتی الله تعالی حضرتلرینه کلام انبات
ایدرلر و دالله تعالی بونی امر ایتدی. شوندن نهی ایتدی. و هفلان
شیدن خیر و بریوره دیرلر ایدی بونلرک - یعنی امر و نهی و اخبارک
هپسی ایسه اقسام کلامدندر. انبیای عظام حضراتک صدق مقالاری
دخی بد عالیلرنده ظهور ایدن خارق العاده معجزات باهره ایله نابتدر.
قالدیکه صفت کلام ثابت اولمادجه تکلم مستحیل ایدوکی مقطوع
و مجزومدر.

استطراد

کلام قضی بی انبات ایچون مقام استهادده ایراد ایلدیکمز هوقد
کنت زورت نفس مقاله اقولها، زکبی یوم سقیفه ده بین الاصحاب
جریان ایدن مباحثه معروفه و منازعه مشهوره به دائر حضرت عمر
الفاروقک (رضی الله عنه) زمان خلافتده ایراد ایتدیکی برخلبه دن
ماخوذدر.

حضرت عمر اشبو خطبه سنده انصار کرامک ارتحال حضرت
رسالتیناهی کونی برینی نامزد امارت و مسند نشین خلافت ایتک ایچون
مدینه منوره ده واقع [سقیفه بنی ساعده] نام موضعه طویلانوب
عقد انجمن مشورت ایتدکلری طویلنجه اجله اصحابدن حضرت

(ابو بکر الصدیق) و (ابوعبیده بن الجراح) رضی الله عنهما ایله برلکده
عمل جمعیه واروب پینلرنده جریان ایدن محاوره مشهوره بی مؤخرأ
بالماسبه نقل و حکایه بیوردکلری صروده و او آرائق بن ده تقسمده
تحسین ایتدیکم مقاله بی ایراد ایچون برقاچ کره سوزه قارشحق
ایستدسده ابوبکر [هله سن سیرایت طور] دیهرک بکا تانی و ترک
استعجال ایله امر ایدر و ضمیرمدن کچنی بیلورمش کبی هر دفعه سنده
بنم سویله مک ایتدیکم شیلردن بریسنی ترک ایتمیوب عینله آتی
وبلکده آندن احسنی سویلردی. دیمش که بوده هم جناب عمرک
انصافه دلالت وهم تقسمده تحسین ایتدیکم مقاله، تعیری که [زورت
فی نفس مقاله] سوزینک ترجمه سیدر. کلام نفسی تک ثبوت وجودینه
شهادت ایلر.

ایسته (کلام نفس) دیدیکمز متکمله قائم اولان شو معنادرکه
متکلم بریسنی ضمیرنده کی اومعنادن خبردار یعنی افاده مافی الضمیر
ایتدار ایتک ایتدکده یا حروفدن مرکب، الفاظ ایله لساناً سویلر.
ویا ایله کوزیله و سائر اعضا و جوارحیله اشارت ایدرک آکلادیر.
یاخود اومعنایه دلالت ایدن نقشلرله بریره نقش ایدرک بیلدرر.

۳۷ - ایکنجیسی: مدحت اقدی حضرتلر بدر که لزومنده

یازدینی طرز عالیسی سویله در:

« معودیت مدنیه خیالری نهایت الامر بویه بر حس ندامت
ویشیانی به نصل و سمت ویرمز که یوزلرجه سنه ده حاصل ایلدیکی
معموریت اوزرینه غبطه بخشای انام اولان بر شهر عظیمک چند
ساعت ظرفنده یانقین برینه دوندیکی کور بیلور. فرق بیله مکملیت

بشربسی حصوله کلان برانسان کاملک بتی پاره لک بر قورشون ایله
دورلدیکی، همده بیکرجه سی بر آنده بره سرلدیکی نظر حیرتله
مشاهده اولنیور.

جنک!...

بادی امرده اوله مقدس برشی که قدیتک وجدانجه ملاحظه
وموازنه سی یورکده بر قاینار قانک جریاتی حس ایتدیریور. اوله یا!
مسعودیتزه کوز دیکن حاسدلی ساقه حسدله تشبث ایده جکری
تخریبیدن منع ایچون ایجاد اولمش بر ایشدر.

فقط جنک!..

نه منکره شی طول امل و غلبه حد وسوق غرضله نوعیت
بشربسه مخصوص اولان ملکیتی ملننت عفریتانه به تحویل ایابن
انسانلری هدف حرکت ملعونانه به ایصال ایلیان شهراه دخی جنک دبه
بادی امرده تقدیس ایلدیکمز بر کیفیت دکلیدره.

ترک سلاحه بر چاره وارایسه اوده سلاح منقدر. تخریب عالم
فکرنده بولنانلر سلاحه کلککری کی بولردن تحافظ و تدافع ایچون
دخی انلره سلاح یوزندن بشقه یوز کوسترمک خطا اولدینی حقایق
وتجارب تاریخیه دندر.

انسان اوغلی او قدر غریب بر مخلوق قدرکه یوز چویردیکجه شمار بره.
شماردیکجه یوز بوله حق اولورسه دها زیاده شمار بره. جهان آنک اسپری
اولسه ازمک ایچون جهانک خارجنده احرار ارامنه قالیقشیر. هنده
قدر کیدن اسکندرلر از میده قدر کلان تیمورلر بریسی شرقدن

ودیکری غریب دن مسقوف چولرینه قدر واران تیمورلنکله
یونایار تار اشته هب بوشار قلق اوزرینه کلش و کیمشدر.

باخصوص که اول معترض کندی مدافعه لرندن عاجز بوتنان نسوان
وصیانک جکر لرینی بیرتمق ایچون ناخن جون آلودیله میدانه چیققدده
(سن هر یورکی قادین وصی یورکیمنی ظن ایدیورسک که سنک بو هیبت
مدهته و مخوفه که قارشی ترمه سون؟ اشته سکا یورک که بولاددر)
دبه میدانه آتیلان دلور کندی جاتی بی نوعی بولنده قربان ایتکی
کوزه آدیورسه فضائل انسابه مراتبک قدمه عال العالمه واصل
اولور ملیونلرجه بی نوعک تحسین و آفرینه دکل عاداتا منتنه مظهر
اولدینیچون مسعودیت دنیویه و اخرویه دن اوله رق بوندن بالاتر هیچ
بر سعادت بوله مز. شبهه یوق که بورتبه به وصول دخی هر حکمتی جامع
اولق اوزره هر حالده بر اولومدر. حتی قدر شناس اولان بر آدم
اولومک نیجه خون آلودینه دوچار اولان بیکرجه آدم میانشده اک
زیاده رزمکاه فداکاریده جایله جو سردک سابقه سنک پیشواسی
اولانلره آجیر. هم آنک ضیاغنه اغر همده کندی یوزندن منتظر
اولان خدمتک فقدانته یانار.

نام عظمت انسانی زیب سرلوحه ماتم ایلدیکمز پاشاه
بی نوعک اول یکانه لرندن ایدیکه سینه ملکانه سنده موجود اولان
ارسلان یورکی حمله شیرانه وصوله قهارانه شی تخریب بلاد ایچون
دکل بلکه بوملننت ایچون هجوم ایلیان یوز بیکرجه اشقیایه بلمدافه
ینه یوز بیکرجه احرارک حریتی والحاصل جهانده جنت اولق

اوزره توصيفه شايان اولان بر مملكتك معموريت و مسعوديتني اشقياي
مرقومه نك ياي تخريبندن محافظه ايجون كنديني سوق ايلدي . .
۳۸ اوچنجيسي - سعيد بك افنديركه اكثر يا طرز آنيده
بازار :

• يامنمان و قيله اعتدال و فضائل اخلاقه مكن اولان اوسقف
كياه بته و كاشانه ساده لر زويه كتيدي؟ رومانك سادكي احوالي
رينه قائم اولان بوزينت منحوسه ندره؟ بوشيوه غرابتماي لسان ندره؟
بوهيكلر بولوحالر بوبنالر نديمك اوله جق؟ اي بيشمورلر ندر بو
يابدنكز؟ سزكه فرماقرمالي اقوام ايديكز دست غاليته كزده مغلوب
اشخاص خفت اتصافك شمدي رفته اسارته كنديكزي قويمش كز.
زمام حكومتكز خطبه يردازلر انكچمش برطاقم معمارلري رساملري
هيكل تراشلري سخره كارلري نائل ثروت و غنا ايتك ايجسونمي و قيله
يونانستاني و آسياني خونكزله اسقا ايلديكز . .

۳۹ دردنجيسي - اكرم بك افنديركه دائما طرز آني ايله افاده
مرام ايدرلر:

• حيات قليه افعال و معاملات حياتيه داخل اولديني كي مؤلفات
ادبيه دنخي كيرر. قلبك هيچ بروجهله مداخله ايتديكي برتاليف
قنونه منسوب اوله بيليرسه ده ادبياندن معدود اوله باز. بر حقيقتي
بيان ايتك اعلي اولديني كي آني جالب نظر بر صورتده كو سترمك علي
الاعلادر. فقط يالكز ابي قناني طامق كفايت ايتز، ابي سوديرمك
قاندزده قوت ايتديرمك لازمدره كه بوده حه طاند بروظيفه در.

• حيات قليه بلاغتك معلم اولي عد اولنسه شاياندر. اكثر يا قوه

اقاعيه نك عاجز قالديني يرده حيات غلبه سني تا مين ايدر. طيبيدركه
هر بر مؤلف قارلرينك قلوبني تسخير ايتك ايتر. بو خصوصده
مظفريتي حاضرليان فكر و صورت حكيدر. آنجق او مظفريتي
قازانديران حسابيدر. تحريك قلب اقاعدن دها ميندر. بعض
وقت بر طامله كوزياشي بررهاندن دها قوتليدر. ايشته درجه اهميت
ادبيه سي شوتريفاتدن آكلاشيلان و براز اشاعيده انواع و طبابعندن
بخت اوله جق اولان حيات - حقيقي و طيبي اولدنجي - حازر قيمت
و اعتبار اوله ماز. بناء عليه هر بر حنده اساساً وجودي لابد اولان
حقيقت و طيقتدر . .

• ۴ بشنجيسي - عبدالحق حامد بكدركه هر وقت فقره آتیه كي
عالي شير بازار.

طارق بن زياد ندر دكل سردار دكل بر اردو ايدى بر قلعه ايدى
او حيله كار بر اردويي اسير ايتك بر قلعه يي تخريب ايلمك ايتيوردي .
طارق بن زياد اردوده دكل قلعه ده دكل بر اقليم ايدى. خيث بر بري
او اقليمى تسخير ايدمك اردو باتوب سردار اوله جك اقليم الدن
كیده جكدى. نحو اوله جقدق. بن يقشدم بر سرداره امداد ايله بر
اردويي تخليص بر مملكتي استرداد ايله بر ملتي احيا ايتمش اولدم!

۱۴ التجيبي - معلم ناجي افنديركه دائما طرز آني اوزره بازار:
• هر درلو آبار غريبه يي آتار شرقيه ترجيح ايله در ايتفرو شلفه
اوزنير بر خيلي شيق بكمز بولديني معلومدر.

• بونلر غرب آتار ادبيه سني دنخي علي الاطلاق شرق آتار ادبيه سني
ترجيح ايدرلر. بر عربك بر عجمك بر تركك ثمره فكري اولان بر اثر

ادبی اورویا ادب‌اندن برینک ازیته مرجح ویا معادل اولق بونلرجه
 دائرة احتمالک خارجده در. مثلا ویتوره و غونک - و بیلدیکی ابکی بی
 تنظیر ایدم جک ویا اندن دها رنگین سوز سوبیله جک برشاعرمن
 بولمغنی تصور ایتسه لر بیه بولنه جغنی تصدیق ایدم منزلر. آجینه جق
 حاللردندر که بکلرمزک بوفکری شرق و غربک آثار ادبیه بی تبع
 و مقایسه دن حصوله کلمش بر تمیز صحیحه مستند دکل. بزده هیچ برشی
 ایلر بیه مشدره ادعائنده بولنانلر مزه طفلانه اتباعدن نشأت ایلدش
 بر حکم تقلیدیدن عبارتندر. کچلرده بونلردن بر یسبله کوروشدک.
 ادبیاتدن بحث آچلدی.

آثار غریبه دن ترجمه ایتدی کمز پارچه لری بک زیاده بکنمکه
 اولدیغنی سوبلدکن صکره بزده ده بویله عالی شیر ازار ادیبلر بنشسه،
 بولو بر آرزوی وطن پرورانه اظهار ایلدی.

کندی سنک بو آرزوسنه اشتراک ایله برابر المزده کی اسلام آثار
 قلمیه سی نظر دقتدن کچیریله جک اولسه ایچنده خلی عالی سوزلر
 بولنه بیه جگنی بونلری کوروب آکلایانلرمن غریبون آثارنی مطالعه
 ایلده اشتغال ایلدکاری حالده فکر لرینه برقات دها وسعت قوت کک
 طیبی اولدیغنی بیان ایتدی کمز صروده ترجمه اولنان پارچه لری اک
 زیاده تقدیر ایتمکه اولدیغنی [پرودوم] شو فقره سی کندی سنه عرض
 ایلدک : «انسانلرک حقیقتی آکلایه مدقلری خدا حقنده سوبلدکاری
 سوزلری ایشدکجه جناب حق بیلشمزک درجه سنی دوشونبورم.
 باقورم هپ بر نقطه معرفتده طور بیورز. هیچ ایلر بیه بیورز،
 بک اقدی فرانسز شاعرینک بوسوزنی ده بک بکندی.

«برده شوکا باقکزه دیه رک فقره آیه بی کوستردک :
 «آلهی نه بیوکسک اسنک حقه که توصیفاتز نهایت بولبور. عمر من
 آخر اولبور. حال بوکه هنوز اول اوسا فکده بولنیورز هیچ
 ایلر بیه مدک.»

بر مآله اولان ابکی فقره نک برنی بکنوب دیکرینی بکنمه مک بر
 شیئه جهت تعیین ایتدن - هم کوزلدر هم چرکندر دیمک کبی بک
 آجیق بر تناقض اوله جنی ایچون بکمزک بوفقره بی ده تحسین ایلدیکنه
 حکم ایدیورسکزه یا. اوت بونی ده بکندی، فقط قائلی کیم اولدیغنی
 صوردی و شرق ادب‌اندن بریدر، دبدک، ایتاعق ایستمدی، «ظن
 ایتم. ها اوله بیلیر. بونلردن بر یسی بر اورویا ادیبک فکرندن اقتباس
 ایله بویله برشی یازه بیلیر بوکا دیه جکم یوق.» طرزنده بیان مطالعه دن
 صکره متفکرانه سکوت ایتدی.

او ده بوده بر فرانسز شاعرینک سوزی اولمیدر پرودومک دیدیکنه
 بک بکزیور. بر فرانسز دکل ایسه ینه مطلقاً اورویا ادب‌اندن برینکدر.
 اویله یا ا بویله پارلاق سوزلری آنجق اورویا بیلر سوبیله بیلرلر. بزده
 بونلری المزدن کلدیکی قدر انلردن قایارزه. صکره خرده فروشلفه
 چیقارزه. «کبی ملاحظه لرده بولنه طور سون بز او کمزده کی کاغدلردن
 برنی دها آلهرق آثار شرقی دن اولق اوزره شو پارچه بی ده بک
 اقدی به اراهه ایلدک :

«مهرا نکی طرفه قولاق ویریور سه م حیرته دلالت ایدر بر سوال
 آوازی ایشیدیورم. هرکس حدنجه حیرت زده در. بکا طریق عشقه
 دوچار حیرت اولماش بر آدم کوستره بیایر یسین؟»

اوتنه کی فقره لردن دها شاعرانه اولدینی ایچون دکل مأله آنلره
هان دوشادوش کلدیکی ایچون بلمز بونی ده بکنمکه مجبور اولدیسه ده
آنا شرقیه دن اولدینی تصدیقه تردد کوستردی .
آنک اوزرینه بزده تحمل توکنیرکی اولدی ده کندیسه دیدرکه :
« شرق آنارندن اولدینی انکار ایده میه چکنز شویتلره اشنالکنز
وارمیدر ؟ »

از هر طرفی که گوش کردم
آواز سؤال حیرت آمد
یک دل بنام که در ره او
بر چهره نه حال حیرت آمد

بر آرز بوزیله رق « خیره جواجی ویردی . آنا غربیه سرچی بیك
اقدینک هنوز حافظ دیوانی او قوماش اولدینی آکلانلدی .
ینه دیدرکه :

شویتی اولسون طانیزمیکز ؟ :

مجلس تمام گشت و با آخر رسید عمر
ما همچنان در اول وصف تومانده ایم

بکنزک دها کلستان ده کورمه مش اولدینی میدانه چقدی ! چونکه
بو سؤالزه ساده بر سکوت ایله مقابله ایلدی . زواللی بودفه دها زیاده
بوزولدی .

بویله بریک اقدینک کوستردیکمز فقره لردن هانکیسی بیت سعدینک
هانکیسی حافظک یتلرینک ترجمه سی اولدینی فرق ایده مه سی مستبد

اولدیندن بونلری تعیین ایلدکن صکره پرودومک فقره معروضه سی
سعدینک یتدن آله کی برشی اولدینی ده سویلمکه جسارت ایتدک .
یک اقدی بردن بره « پرودومک اوفقره سی سعدینک یتدن آله
اولدینی نه دن معلوم ؟ اقدم نه بیلیر سکنز بلکه بالعکس سعدی آندن
اقتباس ایتددر ، دیسونمی ؟ .

بزه حیرت کلدی زیرا بیک سعدی بی بیلمدیک کی آنارینی
بکنمکده اولدینی پرودومی ده هیچ طانیمدینی اکلادق . کوله رک
دیدرکه :

« نه سویلیور سکنز موسیو زون ترک ا سعدی الی یوز بوقدر
سنه لک بر آدمدر . پرودوم ایسه معاصر لر مزدندر . معاصر لر مزدن
اکلابور هیسکنز آتی عصر اول کلش کچمش اولان سعدی عصر
حاضرک پرودومندن نصل اقتباس ایتمش اوله بیلیر دلمیسکنز ؟ کاشکی
وهم ایتدیککنز کی متقدمینک متأخریندن اقتباس معرفت ایتسی ممکن
اولسه ده دنیا نیک بزدن صکره حاصل ایده چیکی ترقیاندن هان شمدی
اقتباس واستفاده به باشلاسه ق نه اعلا شی .

« انسان بیلمدیک شیشی ده بیلور ظن ایده چک خلقتده بر مخلوق قدر .
بر شیشی اولا کندی بیلوب بیلمدیکنی آکلانلدرده آنی هر که بیلدیرمه
صکره قالمیلدر . نه سعدی بی نه ده پرودومی بیلمین بر آدم هانکیسنک
هانکیسندن اقتباس ایتمش اولدینی نصل بیله چک نه شرقی نه ده غربی
آکلایان بریک آنا شرقیه و غربیه دن هانکیسنک راجیح اولدینقه نه
ایله حکم ایده چک ؟ اکلانلدرکه مثلا حافظک برسوزینی ترجمه
ایدوبده آفره دوموسه به اسناد ایدرک ستره کوسترسه ک تحسین خوان

اوله جکسکز - وولتهرك برارینی ابن سینا مک اولوق اوزره عرض
ایلهک بکنمیه جکسکز ترجیح تمیز ایستز. بر آدمک بیلمدیکی بر شینی
ینه بیلمدیکی بر شینه ترجیح نه حق اوله بیلیر.

سز ازه باقیورسکز بو حالده سزه سوز بکندرمک قولای اولور.
ادبای شرقیونک همان کافه آناری شرف تقدیرکزی قازانه جقنده شبه
ایتمکز. چونکه بونلری سزه قارش اوروپا ادبانه اسناد ایدیورمک
کوچ برشی دکادر. ایضا حاتمز بودرجه به وارنجیه یا نژده بر ایکی ده
مستمع متبسم بولندینی جهته غایت صیقلمش اولان کنج بک افندی
آراق طوره مهربق مجله وداع ایلدی. بوبکک شمعی استانبولده
امثالی بکده چوق بولجقنی فکر و بضاعه جه کندینه بکزر کنجلره
تصادف ایده مامکه باشلامش اوله مزدن استدلال ایتمکده و بوندردن
بک نمون اولمده یز.

۴۲ یدنجیمی - سامی بک افندیدرکه لزوم کوردیکی اثرلرنده
طرز آنی اوزره قلم قوللانیر.

بووجهله. بین العرب شعر مرور زمانه تنزل و تندی ایتمش ایسه ده
بوفوق العاده لساک کندینه مخصوص بر فصاحت و لطافتی و شعره
زیاده سیله استعدادی اولدینی کبی شعرای قدیمه نک آثار موجوده سی
دخی نمونه وره بر برینی طوته بیله جکندن عربلرک شمردده بر دوو
جدیدلری اولوق ممکن و مامولدر شو قدر وار که شعرای قدیمه نک
فصاحت امثاله چالشمله برار شعرک بیابان و خیمه و دوه حدودی
ایچنده محصور بر اقل میوب اوفصاحتک حیات و افکار عالیه جدیده به

تطبیق اقتضا ایدر. چونکه بوکون بر عرب شاعری امری القیسک
اشعاری و ادیبنده شعر یازمغه نه قدر اوزنسه ینه اوزمان جاهلیت
شاعرینک نااهل و عاجز بر مقلدی اولمقدن قورنیه من شمردده تقلید
ایله شهرت قازانیله میوب ره نارفته به کیدلنکله قازانیلیر. بوسبیه
مینیدرکه شعرانک مقاملری دائما متأخر لرینه مرجحدر. شاعر
اولوق ایستیان آدم تقلید اتمیوب کندی حسیات شاعرانه سه تبعیتله
شمردده یکی بر چیتر آچه چالشملیدر. شعرای عربک خیالاتی غایت
واسع و عالی اولوب از سوزله چوق معنی افاده اتمک بولنده کی مهارت لری
دخی محبر عقولدر. کندی نسل و نسب لری سماحت لری و یا دیگر
حالت لری مدح و ثنا ایله تفاخر بولنده - سوبلدکلری اشعار مبالغه دن
خالی دکله ده عشقک لذایذ و خصایص فراقک آلام و محنی محبوبه نک
حسن و جمال و اوصافی مروت و کرم و علو جنابک فضائل کبی احوال
طبیعیه حقنده - سوبلدکلری اشعار مبالغه عجمانه دن خالی اولمقله برابر
تصویرات مجمه حالنده اولوب او قدر طبیعی او قدره مؤثر او قدر حزین
و اطفیقدرکه خلفای عباسیه نک بر بیت ایچون بر شاعر و باراوی به او قدر
آغیر احسانلر ایتمش و چوق دفعه بر مصراعک استماعندن مستمعینه
فوق العاده حالر وقوع بولمش اولدینقه دائر و اغانی ده و الف الایف ده
وساز کتابلرده کوردیکمز روایانه تعجب ایتمککمز اقتضا ایدر.

شعر عربینک بر تقصاتی و ارسه اوده شعرای عربک تاریخه متعلق
ویا خود صرف مخیلا دن اوله رق بر اوزون و قه بی اساس اتخاذا ایله
تفصیلاتنک نظم و تصویرینه کیرشکی عادت ایدناملری و بنا علیه
مشاهیر شعرای عربک آناری ایچنده هومر فردوس دانت میلتون کبی

شعرانك آثار به مقایسه اوله بیله جك مفصل و منتظم بر اثر بولنه مامسیدر.
 ۴۳ - سکزنجیسی : ابوالضیا توفیق بکدرکه اثر لری طرز آتی
 اوزره یازمشدر :

حسن افاده برنجی درجه ده کوزل دوشتمکه وایکنجی درجه ده
 کوزل دوشنوبده کوزل یازاتلرک آثارینی نمونه طوتمقله میسر اولور.
 کوزل دوشتمک بر درجه به قدر تحصیل وهرشیدن زیاده استعداد
 محتاجدر. بک فبا ذهنلی آدملر بیلیرزکه تحصیل اولان اقدامی
 سایه سنده بک معقول شیلر یازار. هیچ یازی بیلمز ادیلر ایشیدیرزکه
 میدانه کتیر دکلری اثرلرک بر مصراعی ویا بر عبارده سی دنیانک اک بیوک
 طالرینی حکیملرینی حیرتده بر اقیه.

جاهل اولورکه کوزل دوشنور کوزل یازار کوزل یازمه نك
 بوللرینی ایجاد ایدر. آنک استعدادینه برده معرفت منظم اولورسه
 آثارینه بر قاج قات رونق ویرمی امور طبیعه دندر.

عالم اولورکه استعدادی کوزل دوشتمکه کوزل یازمه وهله
 کوزل یازمه نك بولنی ایجاد کافی دکدر تحصیل قوتیه کوزل دوشنه بیلیر
 کوزل یازمه بیلیر وبلکه کوزل یازمق ایچون طریقارده ایجاد ایدر.

عصر مزده بولنان ادیا بو مقدماتی قبول ایتدکلرندندرکه استعداد
 فطری به تمخیرله برابر دانما طبیعتی حسن تصور و حسن افاده وبلکه
 اقتدار ایجاد سوق ایده جك اسباب ایله اوغراشیرلر بوقاریده ایما
 ایتمش ایدک که اوسیلر خلقه قاعده و مثال کوستر مکدن عبارتدر.

ادبیاتده بر خاصه کورلش قاعده او قدر فائده ویرمیور. مثلاً
 اک بیوک بر عالم ریاضی اک کوچک صراف قدر فائض مرکب حسابنده

سرعت و مهارت کوستره مدیکی کبی. اک بیوک بر معانی خواجه سی اک
 کوچک بر غزته محرری قدر و کاتب اوله میور.

هیچ شبهه یوقدرکه بر غزته محرری ادیب اولمق ایچون اقتضا
 ایدن اسبابه بر معانی خواجه سی قدر مالک اوله ماز. بوکا ایسه هیچ
 شبهه یوقدرکه دنیا ده نه قدر معانی خواجه سی وارسه ادیب اولمق
 استعداددن محروم ونه قدر غزته محرری وارسه ادبیاتجه تحصیل
 احتیاجندن وارسته ومع مافیة اصحاب تحصیلک فوقنده بولنمغه. مقتدر دکدر.
 بو مطالعاته منی تشریح علل قواعدینی اربابنه بر اقرارق یالکز
 متمزک ادبیاتنه خدمت ایچون امثالی حاوی بر مجله ترتیبی هر درلو
 تشبثانک اک مهمی عد ایلدم.

بو مجله ده طو تدینم اصول حالدن ماضی به نظر در. فکر مک صحیح
 اولوب اولدیقتی ایسه آثار مندرجه اراده ایدر صائیرم. اجداد مزه
 باقه لیده نه اولمق لغمز لازم کلدیکنی آدن اکلامه لی. یوقه یازدیغمز
 شیلره ویسیرک فلانلرک آثاری محک عد اولنورسه ادبیاتمزک استقبالی
 امین اوله ماز.

«ماضی نه در؟ بر موت ابدی...» قوی لسانمه تطبیق اولنورسه
 طاکف باتانک ظهورندن اول بودعوانک حقیقتی اثبات ایچون یوز
 بیک شاهد بوله بیلیرز.

سز احتمال که او قسودیکز لکن هیچ مأمول ایتیکز که اولاد کز
 [خسته زکی] ویا [سیر ویسی] او قومنه مقتدر اوله بیاسین اگر
 او اقتداری حاصل ایتکه صرف عمر ایدر لرسه یازق کندیلرینه یازق
 ملته خصوصاً و خصوصاً یازق سزه.

حال معلومدرکه صوك نفس قیلندندر استقبال ایسه شمذیلک بز
ایلوودهده اولادمنز اوله جق .

اتی یوزسنلک برملنک افرادی آره سنده یوزلرله منشی کلش
ایکن طوبی یکر می قدرینک قبول ایدینشی احتمال که طمطراق النماظ
طرفدارانی عندنده وسیله اعتراض عداولتور . فقط بزجه حکم سزدر
چونکه بزادیات دنیلان خاصه جلیله بی معنی قیاس ایلمش اولسه یدق
اوحالده هایون نامه لر شفیق نامه لرله اوچی زاده لرك فلانلرك آتارندنده
مثال انتخاب ایدردک .

برده زمانزده آتارینی قبول ایتدیگمز ذواتدن بشقه منشیلرمن
کلامش دکلمه ده آنلرك عمومی ادبای معهوده آتارینی مقلد یعنی
ادبیاتی بشقه نقطه نظاردن محاکمه ایدن طاقدن بولدیغمز ایچون اثرلری
قبوله لزوم کورمدک . مثلا ضیا بکک (ضیا پاشا مرحومک) کر چکدن
انشا اطلاقه سزاوار اولان شمذیلی آتار ادبیه سیله مقایسه و بنا علیه
مؤاخذه فکری اولمامش اولسه یدی اندلس تاریخن یارجه انتخابی
ایچون دکل حق و قمه تحققی مقصدیله ده اله آلفده تردد ایدردک .

شونیده علاوه ایله ختم کلام ایدلم : مقصدمن ادبای سالفه مک
قابلیت و معرفت لری انکار دکدر بلکه فضیلت و قدرت لری تسلیم ایله
برابر مساکلرینک مقصد حقیقه موافق اولدیغنی اخطاردر .

۴۴ - طقوزنجی - حمید وهی افندیدرکه مشاهیر اسلام نام
اثرنده طرز آتی اوزره قلم قوللامشدر .

(فردوسی) بلاغت پروران شعرای عجمک اشهری اولان برشاعر
سحر آرمادر . مؤلفات وامهات ادبیه ده نام لازم الاحترامی یاد و تذکار

اولدیغنی صروده (سلطان الشعرا) عنوان مفخرتنک اضافه قلمشی
کندیسنک نصل برناظم بی عدیل اولدیغنی کوستر . ایراد ادله و براهینه
حاجت وارمیدرکه حضرت شاعرک علودها و سمو ذکاسنک نمونه مجسمی
اولان (شهنامه) میدانده طوریبور .

تصویر نجات و حماست خصوص سنده کی مهارت و قدرتیله حاصل
ایتدیکی وسعتی بر فکر تحیل شخص نادر الموجودینه نصیب اولان
خوارق مخصوصاتدن ایدی . مثلا انسان صاحب ترجه نك خیاخالنه
فکرنده وجود ویرمش اولدیغنی بر محاربه قصه سنی او قور ایکن کویا
میدان کارزار قارشیدنده نجم اتمشده بالذات ایچنده بولنیور ظن ایدر .
(۳۲۳) سنه هجریه سنده (طوس) شهری قراسندن (رزان) نامنده کی
برکویده کهواره پیرای عالم شهود اولمشدر .

اصل اسمی (حسن بن اسحق بن شرف) اولوب یدری طوس
جوارنده (فردوس) دنیلان بر بوستان فردوس نشانک باغباناق
خدمتیه مشغول اولدیغنی چون (فردوسی) لقبی آلمش و بولقب ایسه
مؤخرأ مخدوم عرفان موسوی اولان حسنه توارث و انتقال اتمکله
بووجه ایله کندیسنه فردوسی دینیه کلشدر .

حسن عنفوان صباوتی یدرینک یاننده کچیرمش ورسیده اوان
جوانی اولنجه بعض شعرا وادبانک بزم مشاعره و استفاده سنه دوامه
باشلامشدر .

مع مافیه زماننک قسم اعظمی ذکر اولنن باغچه نزهت افزاده
یکدیگرینه کسب التصاق ایدن اشجار لطافت دنارک اغصان سایه داری

التده امرار ایتدیرونک فطرة حائز اولدینی طبیعت شعریه سنه مشاهده بدائع طبیعتله برقات دها کتابش ویرر ایدی.

بووجه ایله تشکیل ایتدیکی دائرة معیشت احرارانده یاشامقده وصیت فضل و عرفانی هر طرفده شایع اولمقده ایکن سعادت حاضر سنه قارشی برر قیب پیدا اولدی که بوده طوس والیمی ایدی زواللی شاعر والی قدر ناشناسک متکل تحمل اولان اذا وجفا سنه قارشی ایچه مدت اظهار اصطبار ایتش ایسه ده ایش (کارده باشخوان رسید) درجه سنه وارده رق آرتق حوصله صبر و تحمله صیغه مامقده بولندینی ایچون بویله بر محنت دورا دور التده ازلمکدن ایسه مرکز سلطنت اولان (غزیه) به بالعزیه (سلطان محمود سبکتکین) عرض حال ملال اشغال ایتکی تصمیم ایتکله برکون اوراق والواح طبیعیه نک مطالعه خانه بی بدلی اولان اوکوزل باغچه سنه اجرای وداع ایله بوله چیقدی. غزیه مواساتده پادشاهه بر شاعر صفتیه دکل عادی بر باغچوان زی و صفتیه بث شکایت ایلکله نصله شکایات واقعه سی مؤثر اوله. مدیقندن و آتیا اسماع حال ایده بیلک مقصدیه بر خیلی زمان توقفه مجبور اولدیقندن بالطبع همیانجه انتعاشی نهی قالمدر.

شاعر اغتراب زده بر اراق وطنه عودتله مشتاق اولدینی بوستان صفا نشانه چکلمکی تصور ایتش ایسه ده تشبث واقفندن تأثر باب اولق لازم کلان والی طرفندن اسکیندن زیاده دوچار جور و آزار ایدیه چکنی بیلدیکی چون بو تصویرینی ساحه فعله چیقارمغه بر درلو جسارت ایده مدی.

بنابرین بعض شعرانک جمله عاداتندن اولدینی اوزره سر آمدان و آکا بردولته ستایشی حاوی قصائد و قطعات تقدیمیه بونلرک مقابلنده اله کیره بیلدیکی (جائزه) لرله تهوین ضنک معیشته چاره جو اولمغه باشلادی.

فقط بوملک عالم حریت ایچنده یاشامش و هیچ بر کیمه به دست کشای جروسوال اولمامش اولان شاعر علی جنابه بک کران کلدیکندن او وقت سلطان محمودک رئیس الشعرا سی بولنان مشهور (عنصری) به بالانتسای اونک واسطه یله نائل امل اولنی تصور ایتکده اولدینی اثنا ده کیم بیلیر طوسده کی باغچه سنک منظره لطیفه سی خاطرینه کلند نمیدر نه در غزیه باغچه لرندن برینه کندی که اوراده بر درخت سایه دارک التده سلطان محمودک ارکان نادى عرفانی اولان عنصری، فرخی، عسجدی بسط قالیجه اقامتله مناوله مشاعره ایتکده و بر ساقی کلچهره اداره کاسات اذواق ایلکده ایدی.

فردوسی بونلری کورمکله برابر کیملر اولدینی بیله مدیکندن اوراده کی بر فواره صفائدارک کنارندن آبدست الهرق نمازه شروع ایتدی رند مشرب شاعر لر کندی زعملرنجه بویله بر پزمرده لباسلی بر زاهد باردک بی محابا یانلرینه تهریندن طولانی کرمی مجلس مشاعره لرینه رشاشه کل و تقیصه صاحبله جفته ذاهب اولملریله دفعنه چاره آرامغه باشلادیلر. ایچلرندن بری یانلرینه کلیرسه بر معامله جمعیله بد مستانه اظهار یله دفعی شق و صورتی تکلیف ایلمش ایسه ده عنصری حال و شانی هنوز معلوم اولمیان بر آدم حقتده بومعامله نک اجراسنی مناسب کوره مدیکندن نهایت طرفلرندن قافیه مشکله بی شامل

بر مصرع سویلنه رك دردنجی مصرعك سویلنمی لزومك كندینه
تکلیف اولنمی و بو بار کران تکلیفك هر حالده التدن قالقه میه جقندن
او حالده بیان اعتذار ایله بر صورت لینده باشلرندن صاوملرینی اتفاق
آرا ایله تنیب ایلدیلر.

ضربدرکه قوه متخیاه لرینه شاعر لر دفعی مذاکره بیله اتعاب
افکار ایتمکده بولندقلری زاهدك عالم شاعریتده کندیلرندن دها عالی
بره وقع احراز ایتمش بر شاعر آتش زبان اولق احتمالی خاطر لرینه
بیله کتیرمك ایسته میور لر ایدی.

بو تصور دن خیر اولیان فردوسی نمازی بئیردکن سکره شاعر لرک
اکنجه لرینه غبطه ایلدیکندن بواکنجه میه اشتراك ایله تمذیل آلام
وا کدار ایلمك ایچون یانلرینه کلوب او طور دی.

شاعر لر سومدکلری زاهدك آره لرینه کیردیکنی کورنجیه همان
بره وجب قرار امر مشاعر میه اشتراکی لزومنی افاده ایلدیلر.

فردوسی بر طور بشوش ایله: «تکلیفکزی المدن کلدیکی درجه ده
ایفایه چالیشیرم. موفق اوله مزسم گرمی» بزم محبتکزه برودت ویرمامک
ایچون کیدرم!، دیلمکه شاعر لر ارنجیلاً شو اوج مصرعی انشاد ایلدیلر.

عنصری

«چون عارض توماه نباشد روشن»

فرخی

«مانند رخت گل نبود در گلشن»

عنجدی

«مژکانت همی گذر کند از جوشن»

فردوسی عنجدینك شو مصرعندن سکره نوبت انشادك كندینه
انتقال ایلدیکنی وشومصارعته ادبیه ده احراز ایده جکی غلبه نك نصل
قیمتلی بر غلبه اوله جقنی اکلانجه دردنجی اولق اوزره:

«مانند سنان کیو در جنك پشن»

مصرعنی بالبداهه آورده لسان فصاحت ایلدی.

بومصرع اوزرینه شاعر لر دوچار حیرت اولوب علی الخصوص
قافیه و مقامه مناسبت تامه بیله برابر مفهوم عمومینك بروقعه مهمه
تاریخیه نی حاکی بولندیقنی تیقن ایلدکلرندن اك زیاده نظر واهلرینی
جاب ایدن (جنك پشن) كنه کی جنکدن عبارت بولندیقنی حقنده
ایضاحات ویرمی رچاننده بولندیلر.

حقیقت حالده شاعر بدیهه کو شو مصرعی اعجاب قدیمه نك ملاحم
کبرادن عد ایستکاری برماجیمینی مصور اوله رق سویله مش ایدی.

یعنی ناظم خیایا قرین قهرمان نامدار (رستم) ك دامادی بولنان
(کیو) نام بهلوان نبرد آزمانك (پشن) دینیلان بره وقعه ده سرنمای
ساحه ظهور اولان بر قائل جنکده کورسترش اولدینی مآثر دلیری
وقهرمانینی تصویر و تبیین ایلمك ایستیوردی. هر نه حال ایسه فردوسی
بو بایده اعطای تفصیلات و نکت - بخوری به دار بر صورت وله فزاده
بئث معلومات ایتنجه شاعر لر صوفی بارد ظن ایستکلری مسافرك بر
آتشبارة بلاغت و نصاحت اولدینتی اکلانجه رق رفاقتسه نائل اولملرندن
طولانی اظهار مساری شمار ایلدیلر.

۴۵ اوتجیبی - عبدالرحمن فهمی اقتدیدرکه مدرسه عرب
نام اثر عالیسنی طرز آتی اوزره یازمشدر.

لسان عربك السنة سامیه جمله سندن اولدینی مالم ایسه ده هانکی تاریخده ظهور ایله مستقلاً برلسان اوله رق تگون ایندیکی صورت قطعیه ده معلوم دکلدرد. کعبه معظمه یه تعلیق اولنان قصائد مشهوره وباشلیجه آثار منظومه اشبو لسان شریفک وقت سعادتدن برخیلی زمان اول مکمل اولدیغه دلالت ایلر. لکن موسی و سلیمان (علیها السلام) زمانلرنده عرب امتی ایچون بر دور ادبیات موجود اولدینی ادعا اولنورسه صحیح نظریله باقیله ماز. هله بو ادبیاتک صکره دن یعنی اسلام طرفدن تخریب ایلدیکنی ادعا ایلمکه امکان یوقدر. بونک اک قوتلی شاهی عرب امتی ارسنده خط و کتابتک ظهور دین میندن انجق بر عصر اول کوریه بیلمش اولسی وضبط آتاره عصر سعادتده اعتنا ایلمش بولنسی قضیه سیدر. قصائد مشهوره دن بشقه توارنج سیر وانابده مصادف مطالعه اولان برطاقم موزون ویا متور برطاقم نطق و حکایه لرك ونوق وصحتی دخی تسلیم اولنقی اقتضا ایدر.

عربك اک قدیم شعرینی تشکیل این بو محدود ارلر شخصه و بعض احوال عادییه عائددرکه محاسن اسلوبک فقدانسه مبنی اشعار سامیه نك تمامیه ایلك درجه ت مشاهدرد. ته کیم ابن قتیبه (کتاب الشعر والشعرا) سنده شو عبارتی: «لم یکن لا وائل العرب من الشعر الا بیات یقولها الرجل فی حاجته درج ایلمشدر. واقعا معلقات دنیلان قصائد مشهوره و اونوع آثار سائر اک مکمل ادبیاتدن معدوددر. مهجور و غیر مستعمل اولان برطاقم الفاظ و تعبیراه تصادف اولسه ییلدیکی حالده یه اصول قدیمه اوزره مرتب آثار نوعندن عد ایلمک ممکن دکلدرد.

قصائد مذکورہ نك اسلوب مخصوص قواعد صرف ونحوه ومعانی یه نظراً خالص ادبیات عربیه یه توافق ایلر.

شبه سز بو قصائد اوته دنبرو اک مشهور علمای عرب نظر نده ییله غایت مغلط واستخراج مالی زیاده سیله مشکل عد اولنور حتی معلقات شارحلرینک اک مشهوری اولان امام زوزنی علی الا کثر بریت ایچون ایکی ویا اوج احتمال تکلیف ایدرکه بو صورت معلقاتک مغلق و مشکل الاستخراج اولدیغه دلالت ایلر.

قصائد مذکورہ نك بومغلقتی جائز که متروک اولان یعنی زمانک غایت آغیر و خفی تأثیریه دکیشن بر صرف ونحو اصوله موافق اولسندن ایلر و کلسون. ته کیم یونانیلرک شاعر مشهوری (او میروس) ک لسانده کی مغلقیت اویله برنحوله اسناد اولنور.

لسان عرب السنة سامیه دن برشعبه مستقلة اولدینی خالد قبائل عدیله ایچنده شایان دقت و متوع برطاقم شیوه و لهجه لره مالکدر. بونلرک اک فصیح واک بلینی ایسه قریش لغت و شیوه سیدر:

کانت قریش اجود العرب انتقاداً للافصح من الالفاظ واسهلها علی اللسان عند النطق واحسنها مسموعاً وابتها ابانة عما فی النفس والذین عنهم فقلت اللغة العربیه وبهم اقتدی و عنهم اخذ اللسان العربی من بین قبائل العرب هم قیس و عیم و اسد فان هولاء هم الذین عنهم اکثر ما اخذوا معظم و علیهم اتکل فی الغریب و فی الاعراب و التصریف. ثم هذیل و بعض کنانة و بعض الطایین و لم یؤخذ عن غیرهم من سائر قبائلهم.

وبالجملة فانه لم يؤخذ عن حضري قط ولا عن مكان البراري عن
 كان يسكن اطراف بلادهم المجاورة لسائر الامم الذين حولهم فانه
 لم يؤخذ من لحم ولا من جذام لمجاورتهم اهل مصر وقبط ولا من قضاة
 وغان واياد لمجاورتهم اهل الشام واكثرهم نصارى يقرءون بالعبرانية
 ولا من تغلب واليمن فانهم كانوا بالجزيرة مجاورين لليونان ولا من بكر
 لمجاورتهم للقط (للنبط) ولفرس . ولا من عبدالقيس وازد عمان لانهم
 كانوا بالبحرين مخالطين للهند والفرس ولا من اليمن لمخالطتهم للهند
 والحبشة ولا من بني خنيفة وسكان العمارة ولا من قتيب ولا اهل الطائف
 لمخالطتهم بمجاوراليمن المقيمين عندهم ولا من حاضرة الحجاز لان الذين
 نقلوا اللغة صادفهم حين ابتدوا ينقلون لغة العرب قدخالطوا غيرهم
 من الامم وفسدت السنتهم . والذي نقل اللغة واللسان العربي عن هولاء
 وانبتها في كتاب قصيرها علماً وصناعة هم اهل البصرة والكوفة فقط
 من بين امصار العرب . انتهى ابونصر الفارابي - الالفاظ والحروف .
 لان عربيك قبائل مذ نوره يئسده مشهود اولان شوتقاوتى
 عربستان قطه سنده ساكن اولان قبائل عرب اراسنده شيوه لانبه
 برقاوت جزيشدن عبارتدر .

(تاريخ مدنيت عربيه) مؤلفى دوكتور كوستاوك بيان ايلمك
 استديكى مقارنت دخی قطعات سائزده سويلتان لسائزده كى لحن وتفيردن
 منبعث بر اختلاف مهمدر كه ابونصر الفارابى نك بيان ايلديكى نوع تفاوت
 ايله خلط اولنماستى اقتضا ايدر .

واقعا لسان ادبى عربى نك بتون السنة قديمه مشهوره كى ابروخه
 برشيوه وشعبسى يوقدر . لان عوام يعنى لسان محاوره كه دجله دن

اميدرونه قدر سويلنمكده در متعدد لهجه وشيوه يى احتوا ايله هر
 قطعه نك كنديسنه مخصوص بعض تعبيرات وشيوه تلفظى وارد .

مجاورات شفاهيده شايد اعتما اولان بولحن وتفيرلر لسان عربيه
 ملكه سى اوليان ويالكز قواعد مخصوصه سيله تعلم ايدن ذوات ايجون
 افريقا سواحيله سوريه وحتي عراق وحجاز اهايلينك لسائرينى
 تفهمده موجب صعوبت اولمقددر .

لكن مرا كئلى بر عرب مسقطه كى عربيك وآنلر مكه بدويلرينك
 وبونلردخى اوته كيلرك والحاصل افريقا عربستان و آسياده لسان عربيه
 سويلر نه قدر اقوام وار ايسه يكديكرينك لسائرينى تفهم ايديه بيليرلر
 عربستان قطعه سندن غيرى ممالك اهايليسى كه بوكون لسان عرب ايله
 تكلم ايلمكده درلر اوللرى مثلا - يونان وقبط وبربرلسائلى ايله
 متكلم اولدقلى حالده قوم نجيب عربيك فتوخندن صكره لسان عربيه
 تكلم ايتمه باشلامشدر .

دنيانك همان براوجندن او بر اوچنه قدر سويلتان بولسان عجا
 لسان ادينك بوزنتسيميدر ؟ بوكا احتمال ويريله من زيرا لسان عوام
 اكرامت عربيه نك افريقا واسيا يى استيلا ايله نشر علوم وتعليم حكمت
 دينيه ايلديكى ودنيانك الك بيوك قسمى تحت حكمه آلدينى تاريخلرده
 ظهور ايتش اولسه او قدر اطراد واتحاد ايله برابر ايلك شيوه نك
 قطعات مختلفه خلقى طرفندن بودرجه تغير اولمش اولديغه ومراكش
 وسودان ومصر لهجه وشيوه لرنده بومرتبه تفاوت عميق ظهورينه
 - اقليمك تاثيريله برابر امكان ويريله من . لسان عوامك بوتوخندن

اول ظهور و تشکل اتمکله باشلادیغه یعنی لسان مزکور فتوحات ایله برلکده گلش اولدیغه قائل اولمق اقتصاً ایدر .

عرب مورخلری ایله نحو یونک قبائله عائد صورت تلفظ حقنده ایراد ایلدکلری کنایات و تعریضات غلطات لسانیه تک قدیماً وجودینه دالدرکه و ابن فارس ک فقه اللغة سندن آنان عبارتیه اوقسم شواهد ندر :

اخبرنی ابو الحسن احمد بن محمد مولى بنی هاشم بقزوین . قال حدثنا ابو الحسن محمد بن عباس الحشکی حدثنا اسماعیل بن ابی عیبه الله قال اجمع علمائنا بکلام العرب والرواة لاشعارهم والعلماء بلغاتهم وایا مهم ومحالهم ان قریشاً افصح العرب السنة واصفاهم لغةً وذلك ان الله تعالى اختارهم من جميع العرب واختار منهم محمد صلى الله عليه وسلم فجعل قریشاً قطان حرمه وولاة یبینه فكانت وفود العرب من حجاجها وغيرهم یفدون الی مكة للحج ویتحاکون الی قریش مع فصاحتها وحن لغاتها ورقة السنه اذا اتهم الوفود من العرب یتخبروا من کلامهم واشعارهم احسن لغاتهم واصفی کلامهم فاجتمع ما تخبروا من تلك اللغات الی سلاطهم التي طبعوا علیها فصاروا بذلك افصح العرب . (الاتری انک لانجد فی کلامهم عنفة یتهم ولا عجز فیهم قیس ولا کثکته اسد ولا ککة ربيعة ولا کراسد وقیس) وروی ابو عیبه .

کره ارض اوزرنده الیوم مستعمل اولان لسان عرب شیوه لرندن فصاحت اصلیه عربیه اکه زیاده قریب اولان حجاز و عراق شیوه لرینه صنعا و یمن حوالیسنده سویلنان شیوه در .

اوروپا علمایسندن بعضیلرینک بیانه کوره سودانده کی مسلمان عربلر دخی فصاحت اصلیه اوزرینه تلفظ ایدرلر ایتمش . عالم بدواتده

(حجاز و عراق) یسایان عربک لغت و شیوه لرنده خالصت و لطافت ایسه جمله تک معلومیدر .

آفریقانک شمال شرقیسنده و بالخصوص بربریه ده سویلنان لسان عرب دیکر لرندن چوق زیاده فرقی اولمقله برابر حجاز و عراق و سوریه و مصر اهالیسنک اکلایه میه جفی درجه لرده دکلدر . سزاوار اخطاردرکه بو اختلافات جواهر اصلیه تک تعدیلاته معروض اولسندن ایلر و کلیوب زواندن انبعاث ایدر .

از جمله سوریه و مصرده (فعل مضارع) صیغه لرینه بر (م) و یا (ب) علاوه اولنه رق : (یکتب) و (منکتب) دیرلر . بربریه ده بر (ک) علاوه اولنه رق (یکتیب) و بعضاً دخی (راح یکتیب) سویلرلر . لسان عرب داخلنده بودرت شیوه دن بشقه و لهجه مخصوصه عدادنده صایلمغه جدیر اوله جق بر شیوه دها کوستریله مز .

واقعا اوافق تفک بعض لحن و تغیرلر مشاهده اولنه بیلورسه ده آتله لهجه نامی ویرمکن ایسه خداوندکار و آیدین و قسطمونی خلقتده کوریه بیله جک اولان بعض مخالفتلر کی خفیف بر محلی و بلدی شیوه محدود نامی ویرمک مناسب اولورکه شایان اهمیت دکلدر .

لسان عرب دنیا تک بیوک قطعه لرنده لسان عمومی حالتی اکتساب ایلمکله ده قالمیه رق حکومت اسلامیه زبردستانی اولان اقوام نصرانیه تک لسانلری اوزرینه اجرای تأثیر ایله بر لسان مخلوط میدانه چیقارمشدر . اعصار اخیریه دکن اسپانیانک غرناطه و دیگر جبال متسلله سنده سویلنان لسان اولساندر .

لسان عرب محمود غزنوی نیک فتوحات و استیلا شدن صکره و با خصوص
ایران توسط ایل هندیه دخی اشبو تأثیری اجرا ایلمشدر.

یکی فاتح مستولیر لسان مذکور ایله تکلم ایدرک هند لسانی عرب
لسانیله تالیح اولمش و کلمات مأخوذه لسانک اک مهم عناصری حکمی
اخذ ایلمشدر.

هندیه مستعمل اولان لسانلردن اک زیاده کلمات عربیه استعاره
ایلیان اردو لسانی اولوب درنده اوچی هان عرب و عجم کلماتندن
عبارتدر. اصول و قواعد صرف و نحوی - ایران شیوه سبیله براز
تعدیل اولدینی حالده - اسکی هند نحو و صرف قواعدینه موافقدر
مالزیا اظه لرنده دخی عرب لسانک تأثیری کوریلور.

عرب لسانک آسیا اقوامی اوزرینه اجرا ایلدیکی بوتأثیری
شبهه سز حکمت فقه و علم کلامک او امتلره ویردیکی افکار و تراکت
حیات ایله برابر اجرا ایلمشدر.

اقوام مذکوره ایچنده عرب لسانیله و برازده کلمات ایرانیه ایله
قاریشهرق ببتون لسان آخر صورتیه کیرمش اولان عثمانلی لسانی
تاتار صرف و نحوی محافظه ایله بیلمش (عرب و فرس قواعدندن
استعاره ایلدیکندن بشقه) اولدینی حالده اصلندن همان پک آز کلمی
محافظه ایلمشدر.

مثلا اون کله دن عبارت اولان برجهله اکثر کلمات عربیه دن عبارتدر
هله آثار اسلافی مثال اولهرق اورتیه قویق لازم کله ترکیه اولدینه
ایناق ممکن اولماز.

لسان عثمانی بواوچ لساندن یعنی عرب ایران تاتاردن تشکی ایتمکله
یکدیگرینه مخالف اولان هندئی اوروپائی و السنه سامیه شیوه سنی جمع
ایدرک غریب برمنظره اظهار ایلمر.

آسیانک مخصوصاتندن اولان بونوع انقلابات لسانیه اوروپاده مشهور
اوله ماز. اوروپاده مظهر اولان متک و یامغلوب اولان قومک لغت
و تصریفاً و نحواً قبول اولهرق ایش بتمش اولور.

آسیاده بالکس لغتده انقلاب کورلدیکی حالده صرف و نحو
تحول کوریله ماز. اوجهله درکه آسیاده فقط بونوع لغت کتابی قبول
اولنق ممکندر دینه بیلور. مثلا اردو لغت کتابی عرب و فرس
ترکاک عرب و فرس لغاتی احتوا ایلمر.

لسان عربک آفریقاده اجرا ایلدیکی تأثیرده آرشایان حیرت
دکدر. آسیاده عراق و سوریه حدودلری داخلنده بولنان لغت
عربییه آفریقانک عمومنی استیلا ایدرک بتون بربر ممالکیله صحرای
کیر و سودان قطع سنی و اطالانتیق سواحلیله کینه و بتون جنوب
جهتی امت عربیه نفوذی تخنه بکمشدر.

آفریقاه بکن امت عربیه هانکی قیلهدن اولورسه اولسون
(قریش قیله سی اولاق روایتی نظر دقتدن اوزاق طوتامایلمدر)
اوقطعه تک اکثر جهاتی عادات نجییه و افکار عالیجنابانه ایله منور
ایلمشدر. حمد اولسون الله دین مین احمدی بوکون دخی مظهر
وغالیتمده دوام ایدرک موزانیق و ماداغشکار سواحلینده وسینه غال
و کینه تک سباهلری ارسنده سرعت مکمله ایله ترقی ایتمکده و لسان
عرب دخی دین ایله برابر ایلمروله مکده در.

لسان عربك دنیا بوزنده اجرا ایلدیکی بونا تیردن اوروپا دخی خارج قالمشدر.

اسپانیا و پورتغال و سائر اوروپا لسانلری وبالخاصه فرانسیز لسانی ادبی فن برچوق الفاظ و کلمات عربیه اخذ ایلمشدر. اوروپا لسانلرنده تصادف ایدیلان کلمات عربیه نك اکثر فنی و صناعی برطاقم اصطلاحات مکمله دن عبارت اولدیقه کوره قرون وسطی ده بولنان خرسیتیانلرک کرک علوم و فنونده و کرک صنایعده بک چوق کیرو بولندقلری اکلاشیلور.

والحاصل لسان عرب سایه سنده درک. او تاریخه قدر بولندی فی دائرة محدوده ایچنده قالان الیه سامیه طالع کندی طانتدیرمش ولسان عمومی حاکم بکجه ک او استعداد فوق العاده فی اظهار ایلمشدر.

فی الحقیقه بین الامم الکیزیده شهرت بولان السنه دن یونان و لاتین لسانلریدر. حال بوکه ملل مختلفه نك افکار مذهبی و سیاسی و ادبی لرینی افاده یه مدار اولمق شرقدن اک بیوک حصه فی عرب لسانه احراز ایتمک مجبور اولمشلردر.

لاتین و یونان لسانلری استیلای ائمه عرب لسانی قدر قوت و وسعت کوستره مامشلردر.

لاتین لسانی قایانی دن بریتانیایه وریندن اطلسه قدر یونان لسانی سبجلیان دن دجله وادیسنه و بحر سیاهدن حبشستانه قدر تعمم ایده بیلمش اولدی فی حاله لسان عرب - انفاً سویلندیکی کبی - اسپانیایی کاملاً

ویرنه طاعنلرینک شمالی و افریقایه و آسیای جنوبی بی جاوه به و روسیه بی قزانه قدر و الحاصل جهات عالمک اکثرینی تحت استیلایه آلهرق امتلرک لسانی ویا ناطقه ادبیات و حکمتی اولمشدر.

بحر سفیده واقع مالطه جزیره سی ذاتاً اوتنه دنیوی خالص برلسان ملی یه مالک اولیبوب هانکی ملت طرفدن استیلا اولمش ایسه اومتلرک لسانی قبول ایده کلمشدر.

وقتیله فیکه لیلر صکره قارتا حیالیرک لسانلری اجرای حکم ایدرک عصر مزده دخی مالطه لسانی دینلن شی - انگلیز ویا ایتالیانجه سویلنان قصبه لر مستتا اولهرق - ایتالیان و آلمان لسانلری به مخلوط و شمالی آفریقا لساندن بشقه برشی دکلدر.

والحاصل حکومت عربیه اسلامییه غرب و شرقده منقرض اولدی فی حاله لسانلری برچوق اقوامک علوم و فنون و ادبیاتنده حاکم قالهرق کتب مذهبی و دینییه اکثر اولسان شریف ایله تحریر اولنمقده ذر. مؤلفات مشهوره ایرانیه دن یالکز بر شهنامه فردوسی کوریلور که همان صرف ایران لسانی اوزره یازلمش اولسون اکثر مثلاً - بصید و شکار اشتغال نمودی، کبی درت کله دن ایکیسی کله عربیه دن عبارت کورینور که قاعده تصریفیه و نحویه سنه موافقتدن بشقه کندیته مخصوص هیچ برصفتی قالمشدر.

لسان شریف عربک رونق و عزتی ایله مدینه اولان بو خدمت و تأثیرینه کنتجه: چونکه برلسانک بو اوصافی حائر اولمسی اولاً ذوات و اشیا ایله قائم اولان افعال و احوال و اوصاف و نعوتی و بونلرک مراتب ذاتیه و اضافیه لری و ازمان و امکانیه مقارنتی و کیفیت و کیتلری

والحاصل مزایای طبیعی و عارضیه بی اثباتاً و نقیاً و کمال یسر و سهولتله
افاده اوله بیلیمک ایچون ایستقلدیکی طریق و صورتده صبیح افعال
وصفات و اسما اخذ و تصریف اوله بیلیمکدن نایباً معانی اصلیه قوت
و شدت ویره بیهجک تعیراته مالک اولمقدن ناکلاً تصورات و افکاری
طرز قدیم و نهج صحیحده و کمال وضوح ایله افادهیه مساعد
بولمقدن رابعا معانی حقیقیه به مرتب و مقتضای حال دنیلان خصائص
و مزایانک علاواته محتاج اولیهرق و یا محتاج اولسهده ترکیب اصلییه
نسبتله احصر و اوجز اولهرق تبایغ اوله بیلیمکدن خاماً معانی متخیله نك
ترشیحات ایله شمشه بار اولسنه و محاسن فکریه نك تعیرات و صنایع لفظیه ایله
انطباق ایلمسنه کذلک مساعدله ایلمکدن سادساً اخلاق، معنویات، فقه،
حکمت، ادبیات و سائر اقسام معرفتک لغات و اصطلاحاتنده استقامت
و صحت و شمول و وسعت اولمق و الحاصل طریق افاده نك شرائط و ارکان
عمومیه و خصوصیه سی مغل اولیهجق صورتله دقایق و رموز حسن
فکری خطاسز و نقصانسر افاده و تبلیغ ایله بیلیمکدن عبارت ایله
لسان عرب مزایای مشروح نك کافه سی حائر و حتی بزم احاطه
ایده مدیکمز دها برطاقم خواص جلیله به مالک برلسان شامل المحاسن
درکه مدنیت حاضر به اولان خدمت و تأثیری میداده در .

آثار ادبیه و مؤلفات سائره به و با خصوص متونه مراجعت اولسون.
اک مدقق ذواتک بومتون اوزرینه یازدینی شرحلره باقیسون. میدانه
قونیلان حقایق او عبارات ایله قیاس قبول ایجهجک درجهده اوسع
و اوقواله منظروف اوله بیلیمکدن ابد کورینور .

۴۶ - اون برنجیسی : بورایه قدر اسماری ذکر اولتان و هر

بری بر صورتله استاذم اولان ذوات عالیشانه یعنی محررین و تابعین
ادبه تقلید ایله یازدینم اثرلردن بالخاصه (اصول بدایع) ایله (مناقب
طبیعیات) در که اصول بدایعدن شو :

عالم مدنیکی کرداب قنایه القا ایدن سیل بلا یعنی شمال و حشیلرینک
هجوم و استیلالری بونجه ترقیات بدیمه بی مضمحل و پریشان و ملت
نجیه عربک محافظه ایستدیکی آثار فضائلدن ماعدا کافه مخترعاتی بی نام
و نشان ایله دی .

و حشیلرک هجوم و استیلالری عالم معرفتی اساسندن صارمان اشع
مصائبدن اولوب علوم، صنایع، قوانین، سیاسیات بومصیبتلره دوچار اولان
انسانک صفحه خاطرندن حک اولنمش و بعض شیلری در خاطر ایله بیلان
اذکیانک معلوماتیده اونه بری سرلری دوککش آینهده کوریلان یارم
بملاق عکسکری قالمش ایله دی .

بوداهیه لک و قوعیله بامال حقارت اولدینندن طولانی کوشه
نسیانه چکیلوب منام غفلت و ارمش اولان شاهد زیبای معرفت خریستیانلنک
ظهور به ایفاظ اولمق ایستلمش ایسهده در دنجی عصر میلادی به قدر
بلاشعاع قرا کلقدده حرکت ایدنلرک حال و طور لرنده کوریلان اغنا
و مشکلات کبی برطاقم موانع و صعوبات ایچنده یو وارلنه قالمشدر .

برقاج عصر لر امتداد ایدن منام غفلتک بدایت بقظه سنده ظهوری
طینی اولان سر سملک تماماً اوج عصر سوردیکی کبی یدنجی عصر
میلادی اوائلنه قدر گذران ایدن زمانلرده تریا کیلرک عقلری باشلرینه
کلک اوزره قهوه و توتون ایچمکه صرف ایستکلری زمانلر کبی حواچ
ضروریه بی ایفا مقصدیه بالکمز زراعت و تجارت حصر اولنمشدر .

خلاصه کلام بروقتل شرق و جنوبی بر نور ایدن چراغ معرفت
شمال طرفندن وزان اولان روزگار و حشته سونوب انوار مدینه ظلمت
جهالت غابه چالمش و عالم انسانیت ربه اسارتہ کردن داده اطاعت
اوله رق برجوق عصر لر بو حالدہ گذران ایلمش اولدیفندن زمان
و حشت متہی عودت بولنمش ایدی. احوال عالم بو طرزده دوکلدیکی
بر زمانده ویدنجی عصر میلادی اوائلنده ایدیکہ

(وما ارسلناک الا رحمة للعالمین)

سر جلیلی اشکار اوله رق شمس منیر اسلامیت افق نامحدود قدرندن
طلوع ایدوب عالم پر تو نثار رحمت و سعادت اولدی.

دور تجدد

کافه مدونات تاریخیه نک روایات متفقہ لرینه و بویابده نظر مطالعه مزدن
کچن کتب افرنجیه مقبوله نک محتویاتنه نظراً مدینت حاضرہ تاریخیک
مبدأی دین مبین اسلامک زمان ظهوریدر.

ترقیات مدنیة اسلامیه بر عصر قدر کندی. دائرہ سی داخلنده
بولنان اقوامه منحصر قالد قدر نصره بتون دنیایی مستفید ایتیمک باشلامش
و بغداد ایله قوردو شهرلری برر منبع ضیای معرفت و صنعت اوله رق
کافه عالم نشر انوار بدایعہ شهرت شمار اولمشدر.

سکزنجی عصر میلادی وایکنجی عصر هجریده ایدیکہ علمای
اسلامک هممات جلیله لری سایه سنده معارف و صنایع مرتبه عال العالمه
وسول یولنی طوتوب بر سرعت فوق العاده ایله واصل درجه کمال
اولیوردی.

ینه بو زمانده ایدیکہ کیا، حکمت، طب، ہیئت، ریاضیات کبی علوم
عالیه و دقیقه نک اک مشهور و شمدیکی حالدہ بیله برر دستور اولان
احکام و قواعدی کشف و اختراع اولیوردی.

بغدادله قوردو شهرلری اورویا و آسیانک هر طرفندن اقبین
اقبین دو کیلوب کلان مشتاقان معرفتک ملجاء عرفانی اولوب متعدد
مکتبلر، قوجه قوجه مدرسه لر زینت بخش عالم معرفت اولمشدر.

نتایج معارفندن اولوب موجب یسار و ثروت اولان صنعت لایق
اولدینی درجه ده کسب اهمیت ایدرک ابراز بدایعہ باشلامش و ساعت
تسمیه اولنوب بر طاقم ادوات مخصوصه ایله حرکت ایدن آلت زمان
اک اول بغدادده ایجاد اولمشدر.

حکمت طبیعیہ درس خانہ لرنده صدابحثی افهام و تعلیمه مخصوص
اولوب محک صدا عنواتی احرازه شایان بولنان دارغنون، ایله
اهتزازات هواشیئی تزئید و توسیع ایدرک واسطه مخبره اولان جان
اوزمانک محصولات بدایعنددر.

اولوقته قدر یازی یازمغه مخصوص بر آلت اولیوب هر کاتب ایدینه
بیلدیکی بر یارچه دکنکک اوجنی سیورلته رک ایشی کورر و آغاچک
یومشقلنی جهته یک از بروقده بوزیله رق ایکی اوج کله ده بر قلم آچق
عجوریتنه طوتیلور اولدیفندن علمای اسلام بو کلفتی دفع ایدمک بر
واسطه تحریر بیله بیوک بیوک قوش توپلرینک اوجلرینی کهرک قلم کبی
استعمال ایتیمکی کشف و استخراج ایتمشدر. اییک کبی یوکک بهالی
بر محصوله سبب ظهور اولان طوت آغاچلرینی تزئیده مخصوص

اصول وقواعد وضعی و بوضورتہ یک نادر بولنان حریرک تکثری او زمانلرک آثار بدایندندر.

دروتنده بولنان مواد مضرہ بہ عدم وقوفدن طولایی ایجلدیکی حالده برچوق مضرت کوریلان و علی الخصوص معالجاتده صافی اوله رق استعمالی لازم کلان بولانق صولری تصفیہ ایله انواع مایماندن روح جیقارمق و بوجهتله طب و بناء علیہ عافیت انسانیہ بہ خادم اولان صنعت قطیر و تصفیہ بی میدانه قویمق اوروقلی زمان معرفتک بدایع جلیله سندندر. یازلمسی برچوق کلفتہ محتاج اولان اسکی رقلر تصدیق اوله رق الحاله غده مستعمل اولان اشکال ارقام او زمانلرده وضع اولمتس ودها نیجه بیک بدایع عالم مدینتہ یادکار ایدلمشدر. و الحاصل دین مین اسلامک ظهوری مدینت حاضرہ بہ مبداء تاریخ اعتبار اولندینی کی ایکنجی عصر هجری اوائلده سایه اسلامیتده سعادت مدینتی تجدید ایلدیکندن دور تجدید اطلاقه شایاندر. سایه سیف شریعتده اتصای ضربه واصل اولان معارف اسلامیه اندلس قطعہ سنی دارالعلوم عالم حکمنه قویدیقندن اورویانک شمیدیکی اک مشهور قوملری اک اول اورادن اقباس معرفت ایلدکلری کی ایتالیا دخی قومشولق حسیله و بغداده کوندرمش اولدینی طلبه تک کوردکلری هنر سایه سیله برچوق سرمایه علم و صنعته مالک اولمشدر. فرانکستانده اک اول وندیک شهری تجارتله معمور اولوب بالاخره مرکز دائره معرفت اولدیقندن تیموره منویس و یرمک، انسجه حریره جیقارمق، بلور دن مالز مه یایمق کی صنایع مهمه اوراده کشف و توسیع اولمشدر.

صدر اسلامده طفل نازنین معرفت (مأمون خلیفه) تک آغوش

حمایتده پرور شیب تربیت اولوب سن کماله واصل اولدینی کی اوروپایه عکس ایدن اشعه علوم و صنعتده مشهور (شارلمان) سایه سنده برتو انداز مدینت اولمشدر.

شارلمان حوضه حکومتی بر مبنای صحیح اوزرینتہ تأسیس و تقویہ ایتک عزم عالیہمتانہ سیله دها بیشت راعیانہ زماننده ایجاد اولوب بالاخره سکه حاکم کیرمش و فقط لایقوله تقدیر ایدلماش اولان مبادلہ علامتلی نظام التہ آلهرق اصول سکی بحق تأسیس ایلدیکی کی دارالفنونلر کشاد ووقت و حالک احتیاجنی دفعه کافی اثرلر وضعیله محالکتی معمور و آباد ایلدی. بوضروده انکلتزه دخی سلم ترقی بہ قدم باصوب (بیوک الفرد) شارلمانک مسلکتی تقلید ایدرک معاملات بحریہ بی تأسیس ایله بردارالفنون کشاد و مشهور آفاق اولان (اوقسفورد کتیخانہ سنی) وضع و بنیاد ایلدیکی مثللو زراعت معماری، ادبیات کی محاسن بدیعیہ زیر حمایت الہرق ترقی و توسیع لرینہ خلی همترابتدی. اشته بوضورتله ابتدا ایدن اوروپا مدینتک دور جدیدی اهل صلیک ظهور و دوامیله یک چوق ترقی ایلدی.

چونکہ اهل صلیب اصل مقصدلری اولان احیای اسلامه - لواء الحمد شریفی کندولرینہ یشوا ایدرک قارشولرینہ جیقان صلاح الدین وامثال ذوات عظام ایله عسکر اسلام سایه سنده - موفق اولمدیلر ایسه ده شرق دن برچوق متاع معرفت اقباس ایدرک مملکتلرنیجه تجدید ایتک با نلیان علوم و صنایع قوی بر اساس وضع ایتدیلر.

اخلاق، حریت افکار، صنایعہ رغبت، تجارتہ حصر همت کی محاسن مدنیہ اهل صلیک شرق سفر لرندن عودت ایدمیللری واسطه سیله

اوروپایه کتورلمشدر. تعدیل استبداد اعیان، سربستی رعایا، توسیع
 قصبات، اصلاح محاکم، تأسیس قوانین عدلیه، منافع سیاحت، اصول
 حرب کبی فکر انسانی ایفاظ و بوجهته استعداد خاکی ترقی به شوق
 و تحریک ایدن اوروپا تأسیسات مدنیه سی یته اهل صلیب واسطه سیله
 ممالک اسلامیه دن اخذ اولمش آثار بدایعنددر.

اوروپایلیر اخذ وتلقی ابتدکاری معارف اسلامیه سایه سنده لذت
 صنعتک ذوقه وارمش و بوجهته تسهیلات معیشت وسعدت حیاته نائل
 اولمشدر. بوزمانلرده ایدی که ممالک غریبه معارف شرقیه سایه سنده
 شکر، یل دکرفی، اقمشه نیک لزومنه کوره استعمالی، بللوردن معمول
 سرلی آینه، بر جوق آلات جرافقالیه کبی لوازمات مدنیه ایله شرقیاب
 اولوب قالدیرملی بوللرانشاسته، انهاره کوپر یلر وضعه و قصبه لرینی تطهیر
 ایله هوالرینک تصفیه سته ابتدا ابتدیله.

اون ایکنجی عصر میلادی والتنجی عصر هجریده ایدی که فرانسه ده
 رنگ آمیز حالی واقشه نسجه مخصوص کارخانلر وایتالیاده تأمینات
 بحریه ظهور ابتدیکی کبی اواخر عصردهده یهودیلر طرفندن التون،
 کومش، باقر اعتبارنده مبادله اوراقی ایجاد و اختراع اولمشدر. بوندن
 برعصر صکره ایدی که اوروپاده رساماق واکامتعلق صنایع نفیسه ظهور
 ابتدیکی مثلوالسنه جدیده اوزره تاریخ و اشعار تدوین اولمش و ادبیات
 طرز جدیده کیرمه باشلامش ایدی.

والحاصل اوروپا معارف ومدنیتهک زمان ایفاظ وظهوری
 اولان ادوار اون بشنجی عصر میلادی و طقسوزنجی عصر هجرینک

نصفه قدر امتداد ایدرک هب تأسیسات مدنیه ومخترعات جمیله اظهار
 ایله گذران ایلدیکندن اومده اوروپاچه «مبنای مجدده اطلاق اولنور.

صورتنده محرر اولان فصللر ایله مناقب طبیعاتک مقدمه سی
 اولان شو:

بو کتاب اصطلاحات فیه ایله نظریات علمییه بوغلمش خواص
 کتابی دکل، هر صحیفه سی مکوناتک آثار عجیبه سیله مزین لوحلر و فقط خیالی
 دکل، حقیقی ترسیم ایدن استدانه رسملر کبی یک نظرده هم بر درس
 علمی، هم بر ذوق ادبی ویرر نقوش والوان و فقرات حکمت بیان ایله
 تصویر ایدلمش عوام مخاطبیدره. کویا که تماشاگاه طالمک معرض اجرا آتته
 چیقمش، حکمیات طبیعییه یی تمثیل ایدر بر منقبه خوانددر.

کتابدر، فقط مناقب طبیعیه نیک بر مصور مجموعه سی ویا خود انمودج
 عالم اطلاقه شایان مخلوقات مختلفه نمونه خانه سیدر. بوراده تدریس یرینه
 تمثیل، انبات یرینه ارانه، تعریف یرینه احساس، تحریر یرینه ترسیم،
 تقریر یرینه تفهیم طریقلرینه کیدلمش وکلفت کلام کبی - ایجاب حالده
 ستر حقیقت ایده بیلان - شایبه لردن توفی اولمشدر.

بونده بر جوق محررلرک معاملات جدیدانه واقادات مصطلحانه لرندن
 طولانی قارئلرینه عارض نفرت وکللاه بدل شوق و ذوق اعطاسی التزام
 اولمش، و بناه علیه قیسه قیسه جمله لر، لطیف لطیف فقره لرله ایفای
 صرام ایدلمشدر.

بو کتابده - هر بوکلنده بر بشقه منظره ابراز ایله انسانک کوکلنی
 کوزنجی آجان لطیف المنظر بوللری تنقیب ایله اجرا ایدیلان شوق آور
 سفرلر کبی - هم فائده لی هم اکنجالی بر سیاحت لذتی وارددر.

فقط یوسیاحت نهسکسان کونده دورعالم کبی خیال، نهده قعر دریاده کز مک کبی مصالدر:

بالعکس درت بش ساعت ظرفنده سکز اون صحیفه به اماله نکاه اعتبار ایدیورمکله حقیقه برسیاخذنه آنه جق ذوق علمی بی طویه بیلک ممکندر.

بوکتایک قارنی اقصر طریق تعقیب ایدن برسیاخذرکه اورویادن آمریقایه، آسیادن آفریقایه، قطبلردن خط استوائیه کیتک ایچون نه کی به، نه تیمور یوله، نهده وسائط سائرمیه احتیاجی وارددر. بریپراق آچوبده نظر دقتی اورایه آتی ویرمک او قدر کلفتی بزطرف ایتکه کفایت ایدر.

بوراده انسانک مکنی اولان اودن باشنرق بتون عالم وباجمله ذوی الارواح سیر ومطالعه اولنور: ابتدا اوک کوشه وبوجاغی کزیلوب بیلنسی لازمه دن اولان شیر اوکرنلکد نصکره لاجل التزه بفرجه به چیقلور. کوزل کوزل میوه لر، لطیف لطیف چیچکلردن انواع استفاده لر ایدیلرک چفتلکه کیدیلور. اوراده حیوانات مونه ومعاملات دهقانیه سیر وتماشای اولنورق اووهیه چیقلور. ترلار چارلر کزلدکد نصکره برصو کنارنده آرام اولنورکه بوآناده صویک جوارنده ودروندنکی مخلوقات نظر تقبیلدن کچیریلور. بعده ینه حرکت واطرافه عطف نکاه دقت ایدرک طاغیه چیقلور. اورمانلر کزیلور. انواع حوادث وغرائب کوریلور. بونلرک جمله سی لزومی وجهله تدقیق اولندقدن صکره طاغک او برطرفدن ساحل دریایه اینیلورکه اوراده الک مکمل برتجار کیمسی رکوبه آماده بولنور. مسافرلری معزناً قبول ایله بحر

محیطی کزدیرر. اعماق دریایی سیر ایتدیرر. نهایت ساحل سلامتیه چیقاریر وشوخالده بر (دورعالم) اجرا ایدلمش اولور. بودورعالمده کاه قارله مستور صحرالر، کاه قوم دریایی کبی جولر، کاه منطقه منجمده بوزلری، کاه منطقه حاره نک آتشین قوملری، کاه نیل کناری، کاه بردره باشی، کاه بحر محیط، کاه برحوض، کاه برقوجه بالقان، کاه بریر کبکی سیر ایدیلور. فقط سایه علم ومعرفنده نه قارلی صحرالرک بورالرندن، نه قوملی جولرک قاصر غلرنندن، نه بحر منجمد بوزلرینک یارچه لیمندن، نه آتشین قوملرک شدتندن، نه عمان فورطنه لرنندن، نه بالقان چیقلرنندن، نه اورمان حشراتندن، نه صحراسباعندن، نه آچلقدن نه صومزلقدن قورقیلور. خلاصه هیچ برشیدن خوف واحتراز یوقدر. بوکتاب کتاب دکل کویاکه بر مجموعه تصاویر ویانمونه نمای تکا. ویندر: هر یاراغنک ایکی یوزی بربرندن اعلا برلوحه بی، هرلوحه ده برچوق آثار عجیبی ارائه ایدر وبو الواح مصوره نک نقوش والواننده مذکور سرائر وخفایایی تدقیق وحقایقه کسب وقوف ایچون الیه خرده بین بولندر مقدن بشقه برشیه احتیاج یوقدر.

بوکتاب هر صورتله نظر اطلایعمره اوغرایان بیوک کوچک، عالی دنی، محبوب مخوف، مونس مدهش هر نوع حیوانات ونباتاتی محللرنده تدقیق ایدرک خلقت مخلوقدن حکمت خالقه تقرب اطرای موجب مواد حکمی بی شامل اولمغله قارنلری صانع حقیقینک عظمت وجلالنه انکشت بردهان حیرت ایدوب عاقبه الامر سعادت ایمان ایله مشرف قیلار.

نوع بشر دنیا به قدمهاده وجود اولدینی زمان نه قوتداق ، نه بیشک ، نه لباس ، نه خانه ، نه دهه بوتلرکی بر اثر بولدی . ابتدا مرور ایام ایله آچلمش غارلری ویاتانیرات طبعیه ایله حاصل اولمش یارلری مکن ایدندی .

تویسز ، قوتسز اولان وجودینی صغوقدن ، صیجاقدن محافظه ایچون اولاً بیوجک یاراقلردن نانیاً حیواناته تقلیداً پوستدن ایسه تدارکنه وبونک ایچونده حشرات وسباع ایله اوغراشمغه مجبور اولدی . نهیایه الامر غلبه چالیدینی حیوانلرک پوستلریله کندی .

مسکن اتخاذا ایدوبده برچوق عصرلری امرارایتدیکی یارلر ، غارلر وجود نحیفی نه تأثیرات طبعیهیه ، نه ده دشمن طبعی اولان حشرات قارشو محافظه ایدیه بیلدی .

بناه علیه — بر درجه به قدر هر ایکی عدویه مقابله ومدافعه ایدیه چک — بر مسکن تدارکنه لزوم کورمکله بر طاقم اغاج کوده لری ودال بوداقلریله سولر ایچنده قلبلر یامغه باشلادی .

بوصورتله ده برچوق عصرلر کجیدی . فقط نوع بشرده خلیجه ترقی ایتدی . بر آرائق طاشدن وبرچوق زمان صکرده تونجیدن ودها بر چوق وقت صکرده تیموردن الات وادوات اعمال ایدرک ، آنلر واسطه سیله اغاجلری منتظم منتظم کسمکه ، طاشلری کوزل کوزل یوتتمه ، وبناه علیه اولدقچه محفوظ کلبلر اعمالیه استحصال رفاه ومعیشته باشلایلر .

آرادن ینه برچوق عصرلر کجیدی ، کلبه کلبه به انضمام ایدرک کویلر ، کویلردن قضالر ، قضالردن برمناسبت ارتباط و بوارتباطله هیئت مجموعه

سندن (وطن) تشکل ایتدیکی کبی برکلبه دن برعائله ، برعائله دن دیگر برعائله وبرچوق عائله دنده بر (ملت) ظهوره کلدی .

بوسیله میندرکه خانه ، عائله ، ملت ، وطن اسم ومسماری — بر ربینه مربوط ولازم غیر مفارق قیلندن — بر طاقم لوازم انسانیه ، وشایان حرمت محایب وجدانیه دندرلر .

اشته نوع بشر بوصورتله انتشار ، وتأسيس مقر ایتدکن صکره کندوسنه معاونت ، رفاقت ، صداقت ایدیه بیله چک اولان حیواناته قبوسنی کناد ایله انلری داخل دائرة اتحاد ایلدی .

اک اول حشرات وسباعدن کندوسنی محافظه ایچون یار صادق اولان کویکه ، وداخل خانه یی قاره وامثالی مضر حیوانلرک شرندن حفظ ایچونده کدی به مراجعتله انلری کندی کبی اهلی حیوانات صره سته کچیردی .

انسان صوایحلرنده کی خانه لردن چیقوبده قیرده بایرده ، تأسیس مسکنله ، آرتق اولور اولمز شیلردن قورقامغه باشلیدینی عصر لرده ده — اعانه سیله اکثر سباع ووحوشه غلبه ایتک ممکن اولان — جنس فرسی کندینه رام ایدوب ، خانه چکی یاننده آکاده برماوی یایدی .

بر آرائق سودندن ، یاغندن ، یونندن ، دریسندن استفاده ایچون برده کجی ایدندی . مؤخرأ طاوق وامثالی طیور اهلیه بیده کندوسنه آلدیروب هر برندن بر درلو فائده کورمکه باشلیدی . بو حیوانات انسانک آرزوسیه خانه وحوایسته طویلانیدینی کبی پیره ، کپله ، قاره کوره ، سینک ، تخمه کپله سی ، سیوری سینک ، اورمچک ، چرچر بوجکی ، براسه کبی مسوزیات وحشراتده — آرزونک کلیاً خلافتیه

اوله رق - حولینسی، خانه سنی و حتی بتاغنی، وجودینی استیلا ایلدی
انسان بونلر کده کیمنی اوقشامق، کیمنی تپه لکله کچنمکه آشدی.
ولوکه استفادہ سی ایچون اولسون، بوقدر حیواناتله کچنان انسانک
سایه حمایتی بر آراق سرجه، قیرلانج، جالی قوشی، قزل کردن، لیلک
وامتالی طیورک دخی مراجعتلرینی موجب اوله رق، انسانک مروته
انلرده التجا ایله کندیلرینی آنک آغوش محافظه نه آدیلمر.

آنلرده انسان اوینک گوشه بوجاغنده، طامنده، اوجاغنده
یووه جقلرینی یاقنه، اورالرده یاقنه باشلادیلمر.

اشته مناقب طبیعه مزک کتاب اولی اولان اوبخنی حیوانات
مذکورہ نك یتاق اوطه سندن حولی قپوسنه قدر صرہ سیله مکان
طوتمش اولنلرینک شایان تذکار اولان احوالی جامع اولمقله، بوجه
آتی ایراد مناقبه ابتدار اولتور]

قره لرینی نقله جسارت ایلدم.

۴۷ - بالاده دخی عرض ایتدی کمز وجهله بو طرز اوزره
یازی یازانلر من له الحمد بک چوق ایسه ده مسلك متخذ من اقتضاسنجه
نشر اثر ایتش اولانلرک مقالاتی انتخاب اولندیقندن و بورایه مقاله
درجندن مقصد مثال ایراد ایله شایان امثال شیر کو سترمکدن عبارت
ایدو کندن بوقدر جقله اکتفا ایتدک بوندن طولایی سائر ارباب قلمک
عقولرینی طلب ایدرز.

۴۸ - طرز جدید ادبیز دخی عتیقی کبی عالی و عادی قلملرینه
منقصدرکه عالیسی بالاده بیان اولنان امثله ده کی طرز دن عبارتدر.
عادیسی ایسه مقبول و منقور اولمق اوزره ایکی نوعدر.

مقبول اولان طرز عادی - یکریمی اوتوز سنه دنیبری هر کک
طوغری بجه و اچیقجه یازه بیلیمکه باشلادینی ساده براسلوبدرکه مدحت
اقدی حضرتلرینک عمومه مخصوص اوله رق یازدینی و بجه به کلیوبده
دقتله میدانه قوبدینی اترلرنده قوللانیدینی طرز افاده بونک بک کوزل
بر مثالدر. نته کیم (حسین فلاح) نام اترنده شوه:

• بوکمی (شیطان الاوقیانوس) اسمنده اوج دیرکلی جسم و کوزل

بر عرب ناریسی ایدی که دروننده قادین وارکک اوله رق سکساندن
متجاوز حجاج وار ایدی. این او کندن قز قولهنه طوغرو بالکتر
بر رانده و بر قلوته یلکنی ایله غایت آهسته کیدرک بویا طرفندن
کلمکده اولان بللی روزکارینه تام یلکن ویریلور ایسه سرای برونی
حذاشنده اسکله الایاندا ایده مامک صورتیله قارشوده مالاچق
اسکله نه دوشمک تهلکسنی بر طرف ایلد کدن و بالی کوشکی اقدینکده
یاردمیله سرای برونی کوزلجه دوند کدن مکره غالبالری، ترینکتالری،
بیا فینفورلی، حاصلی تکمیل بلکنلری برر ایکیشر آچغه باشلادی.
واقعا روزکارک خفیلکی بویله تکمیل آرمه بی فوراً ایتکی ایجاب
ایلمش ایدیه ده روزکارینه کمی بی اسکله بورده سی اوزرینه اغنا
بیلیمکدن عاجز قالمشدی. شو حالده آیستافونوس او کنده آتیلان
بربارا کتا شیطان الاوقیانوسک ساعتده درت بچق میل مسافه قطع
ایلدیکنی خبر ویردی. بوزمانده اولدینی کبی اوزمان دخی حاجی
کیسیله سیاحت بک عمر ایدی. اوزون بریول ایچون بولجیلرک تدارکی
هر حالده مکمل اولدیقندن کمی ایچنده بولاق دیزده سوکمکده اولسندن
ماعدایش وقتک دکز اوزرنده جماعته قلمسی ده بشقهجه برذوق

برینہ بکر ایدی. هله سفرک اشبوابک کیجه سنده کوزل سلی
 برافندی غرانندی چناقلفنه چقارق یانسو اذاتی او قودینی زمان
 هوانک دخی درکار اولان مساعده سنه مینی هرکک آبدست تلاشته
 دوشمی و نمازه مسارعت کورتری کرچکدن بر صفا ایدی. تام
 مهتابه قارشو تراویج قلندی. آندن صکره اورته لقه بر سکوت و سکوت
 کلهرک یالکز ختم سورنلرک برر اوفاق بول قناری ضیاسنده او قودقاری
 قرآندن و برده آراقده عرب قلاغوزک پروودن دومنچی به و عشقه
 صفاق و دهرک و بریدی اسکله و سنجاق قوماندالردن بشقه برسیس
 ایشیدلز ایدی. خیر خطا ابتدک. انلردن بشقه برسیس دها
 ایشیدیلور ایدی که اوده روزکارک غایت خفیف بر صورتله تموج
 ایتدیره بیلمکده اولدینی دکزک کندینی بر سرعت عادیه ایله یاروب
 کچمکده اولان کمی به گویا لطیفه بوللو یواش یواش توقانلابورمش کی
 بورده قاپلامسی اوزرینه شاپرشابر اورمندن حاصل اولان شهاطه
 لطیفدر. قدر و قیمتی بیئلری بک زیاده متلذذ اید. جک اولان بو
 شهاطه بی اخبار و اخطار ایتدین کچمک روایدرد؟

بو کیدیشه ایرتسی صباح مرمره اطه سی اسکله طرفدن کورنمکه
 باشلادی. مذکور اطه ایله روم ایلی سواحلی ار استدن کچله رک
 ایکندی اوزری کلیولی کورندی. بولیلردن بهضاری سفری
 اولوب اورج طوتماق حسیله جانلیجه بولتور و بهضاری دا کر
 سفریلکه برابر اورج طوتار ایسه کز سزک ایچون خیرلیدره حکم
 شریفه جمع بولنده بولنق مناسبتله بر قاندها رعایت ایدر لر سه ده
 عمومی بردن دنیاده استانبولدن ماعدا مملکتلر اولدینی یالکز ایشتمش

و فقط استانبولدن ماعدا مملکتلرک نصل شیلر اولدینی و اوله جغنی
 دوشنامش و تصور دخی ایتماش اولدقارندن کلیولی کورلیدیکی زمان
 جمله سی کویشته اوزرینه دیزبله رک سیر ایتمکه باشلامش لردر. بو مملکتی
 بهضایرینک اناطولی حصارینه و بهضایرینک روم ایلی حصارینه
 بکرتملری عموم ایچون برا کلنجه اولمشیدی. هله تحفلردن بریسی
 و خیر، حاجیلر کلیولی اناطولی حصارینه ده بکزه من، روم ایلی
 حصارینه ده. بکزه به جکی بریر وار ایسه یته کلیولیدر. کلیولی یته
 کلیولی به بکزر والسلام. نافلة مجادله ایتیکزه دیمشیدی که بو سوز
 حاجیلر و حاجلر ایچون عمومی برقهقهه بی مستلزم اولمشیدی.

باطی هواسیله کلیولی بوغازینه یا قلاشان برکینک و ولطیه مجبور
 اوله جنی اهل و قوفه معلومدر.

بناءً علیه دکزک و کینک صور لطائفی دائماً نظر دقتله مشاهده
 ایدنلرک هر شیدن زیاده بوراده حاجی بابا دیه تسمیه اید. جکمز
 عرب ناویسنک گاه اناطولی و گاه روم ایلی سواحک باش
 اورارق استحکاملری و تپلری برر برر سلاملا مقده اولمینی بکنسه لر
 حقاری واردرد.

اسمکده بولنان هوا دائماً ایلك حالیله اسمکده بولندیقندن کمی
 اوکون اقسامه قدر دکل اوکیجه صباحه قدر آنجق چناق قلعه بوغازندن
 خارجه چیقه بیلیدی. صباح نمازی ایچون اوبانق بولنانلر بوزجه آطه بی
 صباح نمازندن صکره کوزه بیلمشلر ایدی.

آنجق بوغازی چیققدن صکره باطی روزکاری بر قاج کرته شمال
 غریبیدن کلکه باشلادینی کی شدتی دخی کرکی کی آرتدیردیقندن

شیطان الاوقیانوس یواش یواش بیومکده اولان طالع اوزرندن ساعتده
یدی میل سرعتله سکر ایدی.

بو هوا ایله مدیللویه قدر واردیلر. جزیره مذکورده اسکده اولان
روزگار ایچون سیر اولدیغندن طالع لر کوچولدیکی کبی روزگار دخی
کیلمش وکی ساعتده ایکی میل درجه سنه ایشدر.

بوضایعاندن قورتلوق ایچون عرب قبودانی مدیللوی کوچ بلا ایله
کچدکن سکره سائر تصادف ایلدیکی جزایری هب صاغ طرفنده براقرق
کچمکه باشلادی. واقعا بومانور ایله روزگار طرفنی دائما آجیق براقرق
سرعتلیجه قطع مسافه اندر ایدینه آجیله آجیله تازدوس ایله کرید
آطه سی آراشده واقع قاشوط اطه لرنی حداسنه قدر آچلمش اولدیغندن
وروزگار دخی شدتی آرتدی درجه آرتدی مقدمه بولدیغندن کینک زیاده جه
یاله ایشی وهرکی قوصدیرمی حجاجی شکایته مجبور ایلمشیدی.

فقط عرب قبودان بوشکایتلری منع ایده بیلدی. اول و اغت غریب
اطاسی غشغق هبسی عرغادن غله غق. ساللائق مافیش باغ کبی
قیاغق. برغون برغیجه یالله سقندریته دیه کرید اطه سی کچدکن سکره
روزگارک بوبادن کله چکندن بخله ساللائق دن بر کون بر کیجه به قدر
اسکندریه به واصل اوله جقلری و عدا ایله جمله بی تأمین ایلدی. شو
قدر وارکه اوده کی بازار چارشویه اویمدیغندن حاجیلر بر کون بر کیجه
سکره اسکندریه به وارده مدقندن بشقه بش اون کون بش اون کیجه
سکره سائر بریره واردیلر.

طرز لطیف ایله افاده مرام ایشدر.

صرف ادبی اولیان شیلرک اصول تحریری بوسورتله اولوق لازم

کلورکه محررین معلومه نک جمله سی عمومه مخصوص اولان اثرلری
بو طرز ایله یازارلر.

۴۹ - منقور اولان طرز جدید ایسه لسائزک مابه الاحتیاجی
اولان شیلری بیلمدیگندن طولای اغزینه کلانی یازمق واملای
مصرفه دقت ایتامک واریه برچوق اجنبی لغتلی صوغق کبی صوغق
صوغق طرز لر درکه کیفیتی تعریفک فهمنه ترک ایله اصحابی محجوب
ایتامک ایچون مثال ایرادینه لزوم کورمدهک.

۵۰ - طرز جدید عالی اوزره اک چوق یازی یازمش ادیمز
مرحوم کمال بک اولدینی کبی مقبول اولان طرز عادی اوزره زیاده سیله
از نشر ایش ادیمزده احمد مدحت افندی حضرت تلریدر که بو ایکی
ذاته بو ایکی اسلوبک پیرلریدر دیرسهک مبالغه ایتامش اوله جقمزدن
هرایکینه ده ادبیات نامنه تشکر ایتک بورجزدر.

فصل ثانی

معنایه تعلق ایدن شرائط

۵۱ - معنایه تعلق ایدن شرائطک اک مهملری مانی الانشادن
اجمال ایله بروجه زیر بیان اولتان بش ماده دن عبارتدر.

برنجیسی - مقصد و مرادی دائما سلیس و آجیق تمیرات ایله
بیان و افاده اجملی و مرام و مطلبک اکلاشلمنی نصیب و یا اخلال
ایدر صورت افاده لری التزامدن توقی ایلمیدر. ترکینک :
قوکده خسته کوکل منجذب همیشه مکر

اوکهر با در ایشیکک طاشی که گاه قیار

یتنده مرام و مطلبک اکلاشلمنی نصیب و تفقید اولدینی کبی اولما مایدر.

ایکنجیسی - الفاظی معانی به تابع قیلملی . چونکه کلام معنائک افاده سی غیر مسبوق اولور ایسه طبیعیه اومعاده رکاکت ودلالته خفا حادث اولور .

اوچنجیسی - قلمه آنه جق شی مراد و مرادین عبارت اولوب خارج از مقصد بر طاقم ترشیحات ایله تسوید صحایف ایتمایدر .
دردنجیسی - الفاظ مشترکه قوللانیدینی وقتده معنای مقصود هر نه ایسه انی بیان ایدر قرینه کتورملی مثلا کباب کله سیکه بر رجل معناسنه اولان کباب و برده کبابه کج جمیدر . و راج کله بی بر خر معناسنه و برده کف (ال ایامی) معناسنه کلان راجه کج جمیدر . عقاب کذلک بر جزا معناسنه و برده عقبه کج جمی اوله رق کلور . و ترکیه ده دخی قول ، تبر ، کدیک و اوچق کله لری کذلک الفاظ مشترکه دندر لر و ایکبشر معنایه کلور لر . ایشته کلمات مذکوره سیاق کلامده ایراد اولندقلرندن معنای مطلوب قنجیسی ایسه اکا دلالت ایدر قرینه لر دخی بر ابرجه ذکر اولتمایدر . ترکیبک :

زاهد اودکلو ققلت تاج و قبا ایله

اوچق امیدین ایتمزایدی ایله اولسه

پیتنده واقع اوچق کله سیکه بر جنت و برده طیران ایتمک معناسنه کلور . ظاهراً معنای مقصود ققلت قرینه سیله طیران دیمک اولور . لکن دقت اولنورسه جنت معناسنک تقدیریده جائز و همده مضمون بیته شطارت و یرن جواز مذکوردر . دیمک که الفاظ مشترکه ده بویله قرینه کج وجودیده محتملدر . و آتی الذکر تفینک قطعه سنده بولنان نصوح کله سیکه بی بویله احتمالیته شاملدر .

بلند مرتبه یعنی نصوح باشا کیم
کینه همی اظهار صد قنوح ابتدی

کورنجه حد شریعتده سی موفورین

شقایه اهل هوا توبه نصوح ابتدی

کبی که بری علم مخصوص اولان نصوح و دیگری معروف توبه نصوحدر .
بشنجیسی - سلاست و منات لفظیه معنای جمیله مقرون اولمی .
اگر یالکز صور لفظیه به منحصر و مختص اولور ایسه مابه الالتزام اولان حسن شطارت بولمز . و حسن معنی حسن کلامک مبتسوعی اوله جق ایکن تابعی بولنق لازم کلور .

تصویر افکارده واقع شو :

• حتی قوه غالبانه من بر آگاه المانیسا و کاه بمن صحرالرنده ملتک
اعلام حشمتی اعلا و بحر آگاه اسپانیا و کاه عدن دریالرنده دولتک
احکام سطوتی اجرا ابتدیکی زمانلرده بیله سلطنت سنیه مجاورلرندن
هیچ برینک بلا سبب حقوقه تعرض ایتماشدرکه قهرمانلر خصائلندن
اولان بویله بر صفت قنوت اجداد مزک ال بیوک بر مدیحه افتخاری
عد اولنه بیلور . فقط نه چاره که چیچک علی کبی دولتک بنیه وجودینی
رخنه دار ایدن لاله سفاهتک اعصاب اقتدار مزه و بردیکی ضعف کلی
جهتیه ابراهیم پاشا دورندن صکره سلاح سطوتی لایقیله اداره ایتمک
ایچون ملتده اقتضا ایدن زور بازو قالمشیدی . . . نازه فسادکه بر قومک
دروننده التهاب ایده ، آب شمشیر اولمدیچه حسن تدبیر آتی نصل اطفای
ایلسون . حمای محرقه که بر وجودک عروق و اعضائی استیباب ایده ،
قان آقیدمدیچه اکا تداوی نیلسون .
مقاله کبی .

اشته منشی اولان کسه شرائط مبسوطه به رعایتله برابر بلغا
وفصحانک ترا کینی نتبع ایدرک نظم ونیزده مراتب سخنه وقوف
کسب اتملی وکندوسنده فکر قویم وطبع مستقیم وسرعت انتقال کبی
خواص ممتازه بشره بولمیدر.

مبحث ثانی

ارکان کلام

۵۲ - ارکان کلامیه (ابتدا. تخلص. مقصد. انتها) دنیلان

درت شیدن عبارتدر:

برنجیبی - ابتدا - افاده نیک مزایانه وقوف حاصل ایتدیرمخک
الفاظ ومعانی نیک مدخلی وکلامک مطلبی اولدیغندن تعقیدات ایله
حشویات ورکا کندن سالم اولوب غایت سلیس وفصیح و ممکن اولدیغی
قدر مقصدی اوقشار اشارات خفیه وحال ایله موضح الماآن اولمیدرکه
بوصورتله مرام وه مقصد متعلق کلمات ویا معانی دلالتیله کیفیت بلغانه
اشارت وایما ایلمکه بین الادبا و براءت استهلال و تسمیه اولنور. مثلا
برمکتبدن بحث اولنه جنی صروده سایه معارفوایه حضرت پادشاهیده،
جمله سیله وامن وراجندن بحث اولنق لازم کلدکده سایه آسایشوایه
حضرت پادشاهیده، جمله سیله بدأ اتمک براءت استهلال دیمکدر.

ایکنجیبی - تخلص: ابتدا ایله مقصدک بیتنی صورت ملایمان
وحسنه ربط ایچون برمدخل بولمقدرکه طرفین معناری ربطه کفایتیله
برابر بینلرنده علاقه سبیت بولمیدر. وبونک ماقیل ومابعدیله یک

نسق اولسی لازمدر. چونکه سامع ویا قاری مقصوده انتقال ایده جکی
وقته طرفینک متلایمی حسن بولورسه نشاطی تحریک ایدرک ما بعدی
خواهشله اصفا ایدر وعکس حالیده موجب اول اوله جفتدن مخاطب
احاله سمع دقت ایچیب آلت طرفی حسن دخی اولسه فائده ایتمز. اشبو
بویله حسن صورتله اولان نخلصه دقت لازمدرکه بوکا وکریرکاه دینور.

اویچنجیبی - مقصد: کلامدن مقصود نه ایسه آنک مقام
بیایدرکه بونده درمیان اولنه حق ماده نیک قرین قبول اولمشه چون
حسنیات وقیجیاتنی ویا خود تسهیلات وتصعیباتنی مستلزم
اوله حق وسائل ودلائل الحاح وایرامدن خالی الفاظ نازک وانجساح
مقصدی داعی تعظیبات وتوسیلات جملله ایله ادا اتمک لازمدر.

دردنجیبی - انتها: کلامک نهایتی وبناه علیه سمعک اک صکره
باقی ایتدیگی محل اولوب نفسده مرتسم قاله جفتدن بونک حسن ماقبلک
قصورینی ستره وقبلی ماقبلک حسننی ازاله یه بادی اوله جفتدن کمال
طلاقتله ونتیجه مرامک غایت ملائمته تکرار وبرطرز لطیف ایله ختام
ورلمسندن عبارتدرکه بوکا و حسن ختام، دخی دینور.

اشبودرت تیه مثال اولنق ایچون وقبیلله تصویر افکارک لشر ایلدیگی شو:
و تعاونوا علی البر فرمانته وانخوت اسلامیته نک حال وشانه واقف
اولنر ایچون برقلاکته اوغرایان وطنداشیری حقنده الدن کلان مغامله
بخسنه بی اجرا اتمک برنجیبی درجهده فرائضدن عد اولنور.

[اجداد منک بوفریضه خیریهی ایقاده کوستردیگی مآثر دللرده
دائر حجه حجه داستان مفاخر پیدا ایلمشدر. حتی وقایع سالفه دن
اکلاشیلورکه حسنات اوغورنده آنچه دکل تقد حیات بدل ایده جک
قدر قنوت متمزده عادات جاریه دن عد اولنه حق درجهده ایدی.]

{ اشته بوجوانمردانك احفادی اولان عثمانلوره ارتا و فطرة حائز اولدقلى صفت سخاوت بروظيفه عظاما تحميل ايلمشدرکه اوده کريده بولنان قرداشلر مزه الدن کلان معاونتک اجرا سيدر. بونلر اختلاک ظهورندن برى اولاد و عيال و سرمايه جياتلرني ملتک حفظ اتحادى بولنه فدا ايله عثمانلورک سجيه مفخرتی اولان شان جلادتی قهر مانلق مرتبه سنه اعلا ايتديلر. بوصروده بچاره لرك اموال موجوده نى اهل شقاوت و محصور للرخي آتش خسارت افنا ايتديکچون شمدي به قدر مألوف اولدقلى ناز و نعيم رنج اليه تحول ايدرك معيشتلري و طنداشلرينک اعانه سنه قالمشدر. پدر و برادر و ساثر اقرارلرينک شهادتيله بورکاري پاره لشمش و برطاقم ايتام و نسوان کيمي اچ، کيمي صريان سوقاق اورته لرنده نالان اولديني ايتيديلور. انلرده بزم کي انشانلردر. }

(فریاد لرني بزدن بشقه کيم ايتسون. آنلر و طنمزه الدن کلان خدمتی ایفا ايتديلر. بزده انلره اليزدن کلان معاونتی اجرا ايدلم. حمیت و انسانیت بوبله کونده بللی اولور. بز عاجز نوازلقله دنياده شان المش بر ملتز لایقیدر که عنوان مفخرتمز لکه دار اولسون)

مقاله سی کافیدر که بونک شو وجهله طرناق اده سنه النمش اولان فقره سی حسن ابتدا و نوا علی البر قیديله ده براءت استهلال اولوب شو [] وجهله اولان معترضه داخلنده اوللرده حسن تخلص وشو { } معترضه ایچنده بولنا لرده حسن مقصد وشو () وجهله طادی معترضه ایچنده اوللار ذخی حسن اتها اولوب يك کوزل صورتله ماده بی ایضاح ایدرلر.

اشته شرائط و ارکان کلامیه خلاصه سی بورایه قدر ذکر اولنان شیلردن عبارت اولقله اصل کتابت و خطابت اصول لرني دخی بوندن صکره کی کتابده یازدق.

ذکر دینیا اعدادیه کتبخانه

(اون سکرنجیمی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن فایده. اقسام شعر. احوال بحریر. اصول کتابت و خطابت. اصول تنقید [کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی ايله ترجمه لر دن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عیار ندر.

طقوزنجی کتاب

اصول کتابت و خطابت

محرری
ارکان حریبه قائمقام لرندن مناد تری
محمد رفعت

معارف نظارت جلد سنک رفعتیله طبع اولمشدر
در سعادت

(قصبه مطبعه سی) باب عالی چهارده سنه نومرود ۲۵

صاحب و نشری: کتایمی قصبه

۱۳۰۸

کتابت و خطابت بر سلاح مقاومتدرکه ایجاب حالده قلیجیدن
نافذ طو بدن شدید تأثیرات کوسرررر

من

مجامع الادب

اوجنچی جلدی اولان اصول افاده دن

ایکینچی کتابت

{ اصول کتابت و خطابت }

باب اول

{ کتابت }

۵۳ - تألیف و ترجمه طرزنده کتب و رسائلك و رسمی، غیر
رسمی من نوع مخبرات و مکاتباتک کلام منثور ایله تجریراً افاده سنه
علی الاطلاق و کتابت و دینورکه (تألیف و ترجمه) و (مخبرات و مکاتبات)
نامرینه اساساً ایکی طریقدن عبارتدر:

۵۴ - تألیف و ترجمه علمی، ادبی، تاریخی اولان کتب و رسائلك
تألیف و ترجمه سنده مرعی و مقبول اولان اصول کتابتدرکه بروجه آتی
ایضاح اولنور.

۵۵ - علمی - اولان تألیف و ترجمه لرده معاینک ایجاز و اطناب
اصول لرینه صنایع بدیعیه به قواعد بیانک هیچ بر طریقه سلوک ایدلیه رک
غایت سلیس و فصیح و موضح بر صورتده مساوات سبک معروفه
تمسک ایدلک لازمدرکه لسان عثمانی اوزره مدون آثار علمییه
ایچنده بو شرطلره یازلمش آثارک اک کوزلی قدیم مهندس خانه هایونک
ایلك خواجه لرندن تألیفات متعدده صاحب حسین رفقی افندی مرحومک
(اصول هندسه) سیدرکه بیک ایکی یوزتمش طقوز سنه سنه قدر بالمله
مکاتب عسکریده تدریس ایدلک شرفی حائر اولمش بر اثر جلیلدر.
بو کتاب او قدر کوزل یازلمشدرکه بعض فضلانک اقوال عالیهرینه

کوره انسانه هندسه او کرمزسه لسان اولسون او کرده در . بناء علیه شایان حرمت براتردر .

۵۶ - ادبی - اولان تالیف و ترجمه لوده ممکن اولدینی قدر بلاغت قواعدینه و وسعت قریحه ایله اقتدارک مساعد اولدینی حال و طرزیه توفیق ایدیلهرک اصول مستحسنه ده تحریر لازمدرکه بوده اساساً (اخلاق . امثال . حکایات . تیازو) دنیلان شعبات تحریردن اولقله انلره متعلق بعض ایضاحانده بروجه آتی یازلمشدر .

۵۷ - اخلاق : کتابی تالیف و یا ترجمه طرزیه یازیله جنی و قتده قنی صنف ایچون یازیله جقمه انلره کوره ایجاز و اطباب و مساوات قاعده لرینه توسل ایتک و هر حالده اخلاق مقبوله بی شمتعه لی الفاظ ایله شوق افزا بر حالده تصویره چالشق و اخلاق مضره بیدخی نقرت و ندامتی ایجاب ایتدیره چک صورت و معنا ایله بیان ایتک لازمدرکه بونک قسم عالیسی ایچون کمال بکک عبرت غزیه سیله منتشر اخلاق مقالاتی برر مثال عالیدر .

۵۸ - امثال : اساساً ایکی درلو اولوب بردرلوسی هر قومک اعاظمندن صدور ایتش موجز جمله و کلاملردرکه بونلرک بر طاقی حکمت العوام اولدینی و بر طاقی یعنی دها عالیلری بین الابدادستور مقامنده بولندینی جهتله بک زیاده متین و مفید و سهل التاقی و سلیس الافاده اوللری طبیعیدرکه حکمة العوام اولانلره شناسی مرحومک جمع ایلدیکی (ضرور امثال عثمانیه) و عالیلرینه کمال بکک (بارقه حقیقت تصادم افکاردن چیقار) کلامی و امثالی برر مثالدر . امثالک ایکنجی طاقی ایسه عبرت و انتباهی موجب اوله جق صورتده السنه حیواناتدن

صدور ایتش کی ادبایک ترتیب و تحریر ایلدکلری حصه بخش حکایه لر درکه برروایت کوره لقمان و برروایت کوره یونان قدیم علماسندن (ازوب) طرفندن الاول بویله شیلر یازلمش و بوامثال هرلسانه ترجمه ایدلمش اولدینی کی بعض توسیعات ایله طرف عاجزیدن ده برچسوغی ترجمه ایدیلهرک معارف نظارت جلیله سنک انتخابیله و حکایات منتخبه عنوانیله مکاتب ابتداییه مزده رسماً تدریس اولنمقده بولتمشدر .

بوکی شیلر عربیده اولدینی مثلوقا رسیده ده چوقدر . هله مشوی شریف ایله سمدینک کلیاتنده بک کوزلاری واردر .

۵۹ - حکایات : اساسی تهذیب اخلاقه مستند اولوب تاریخه و یا خیاله مبنی روایات طرزنده یازیلور بر طاقم تصدیر اندرکه طرز جدید عادی و ادبی ایله یازیلوب اولکنندن بالکمز اوقیوب اکلنمک واستعداد کوره بر حصه الملق قابل اولوب ایکنجیدن ایسه منافع مذکوره ایله برابر ادباً استفاده ایلنک جهتلری واردر . برنجی به احمد مدحت افندینک نشر ایتدیکی رومانلر و ایکنجی به ده کمال بکک تاریخه مستند اولان (جزمی) سیله خیاله مبنی بولنان (انتباه) ی برر مثالدر .

۶۰ - تیازو : بر وقعه تاریخیه و یا غیبه بی عبرت و انتباهی موجب اولمق اوزره فجع و یا مضحک بر طرزده تمثیل ایدوب میدان تماشاده قابل اجرا بر حالده تصویردرکه بوده حکایات مثالو عادی و ادبی طرز لر یله یازیلور . طرز عالی ایله یازیلان تیازولر کمال بکک تاریخه مستند اولان (وطن ایله عا کف بک) و خیالی اولان (کلنهال ایله زوالی جوجق) و ابوالضیا توفیق بکک تاریخه مستند اولان (حبیه)

وخیالی اولان (اجل قضا) نام از لریله عبدالحق حامد بکک بالجمله
تیارولری بک کوزل برر مثالدر.

کریک حکایه، کرکسه تیارو یازمقدمه برچوق شرط واریسه ده
اک مهمی تصویر اوله حق ماده نیک ممکن الوقوع اولان شیرله تجهیز
لازمدر. یوقسه وقوعی غیر ممکن شیرله املا ایدیلورسه دیو مصالری
قیلندن اولوب از ایدیلکدن چیقار مثلا تیارولورده حسب الحال
برطیبه لزوم کورلدیکی یرده طیبیک ورودی ایچون لازم کلان زمان
تصور اوله رقا کا کوره سوزی و احوال سائرینی تمید ایتک لازمدر.
والا بعض تیارو رساله لرنده اولدینی کی امان برطیب دیردیمز قسو
ارقه سنندن سپورکی آورجه سنه اوشاغک همان طیبی احضار
ایدیورمی غایتله طائسز برشی اولور. برده تیارولرک فصللرنده
فرنکارک (غودوش) دیدکاری برده لذتلیسنه دقت لازمدر یعنی
هر فصلده و ممکن ایسه ایلک برده ده موجب مراق برطاق نکات براقوب
یونکته لری بالتدریج دیگر فصللرده صره سبیله کشف ایتک واکسیوک
نکته نیک کشفی اک صکره به برافق و تیارونک هانکی شیتک تحسینی
ویا تقییحی قصدیله اولدینی ده سوکنده مؤثر بر صورتده کوسترمک
لازمدر. تا که تیارودن مقصد نه اولدینی اکلانسون .

۶۱ - تاریخی: کمال حق شناسی و راست گوینی ایله تبیین حقیقت
مسلکندن عبارتدرکه (انواع تواریخ ایله قصص و سیر انبیا و تراجم
احوال و سرگذشت و غزته) دن عبارت اولوب تاریخی احمدحلمی افندی
مرحومک تاریخی عمومی ایله جودت تاریخی و قصص ایچونده جودت
پاشا حضرتلرینک قصص انبیا و سیر وینی و ایوب صبری پاشانک

محمودالسیری و تراجم احواله کمال بکک اوراق یریشاننده کی صلاح الدین
وقایع و سلیم اول ایله بشقه جه نشر اولنان امیر نوروزی و حمیدوهی اقتدینک
مشاهیر اسلامی و سرگذشته (روبنصون) نام اثر و غزته یه ده اسماعیل
افندی مرحومک قلمندن کین (ترقی) ایله کمال بکک نظارتنده نشر
اولنان (عبرت) و شناسی مرحومک (تصویر افکار) غزته سی برکوزل
مثالدر. بوندن بشقه تاریخی متعلق معلومات مهمه واردرکه اکمال فائده
ضمننده مبانی الانشادن بروجه آتی عیناً نقل اولندی:

«تاریخ و قوعات حقیقیه نیک حکایه سیدر. شاهد زماندر. ضیای
فضیلتدر. حیات ذهندر. ساعی زمان قدیمدر. شعرک مقصدی تسخیر
وقتین، فصاحتک مقصدی اقناع و تهییج، فلسفه نیک مقصدی طبایع
اشیا و حقیقت احوالی تحری و تقییس اولدینی کی تاریخیک مقصد
و موضوعی دخی وقایع حقیقیه نی نییندر.
اشته بو جهنله مورخده باتلوجه طوغرولق و راستگوینلق خاصه
جمله سنک وجودی شرطدر.

حقیقت ماده یه و قوف ایچونده مورخ اولان کسه برطاقم خرده
و فقط جالب دقت ونکت و قوعانی بی محابا تحری ایتلی و حکایه ایدلمش
اولان عینی وقعه بی مؤلفات مختلفه دن اراملی. کتبخانه لری قارشدیرملی
کوتوکری یوقلملی، حاصلی وقعه نیک منبع اصلینی و اساس و مبناسی
بوللیدر.

اشته اجزای لازمه بووجه اوزره جمع واستحضار اولندقدسه
آنلرک بربرندن حقیقت و اهمیتیده فرق و تمیز ایتلیدر. زیر بعضیلری
اولدجه مقارن حقیقت کورینور و بعضیلریده برغرض تحتنده یازلمش

بولنور و برطاقلریده یا کلتش خبر آلمش اولغله حقیقتدن عاقل قالور. اشته مورخ اولان کسه اولیه بر قوه میزه به مالک و استباط احکامه مقتدر بولماید که حقیقت حالی اکثریا اکا ذیب ایله قارشمش اولان خطالردن قریق ایده بیلون.

مورخ یالکز حقیقتی سویلمک ایله ده اکتفا ایتمیوب آنی تمامیه واسبایله ده بیان ایتملیدر. بونک ایچون مورخک دیگر بر خصیصه سیده بیطر فلق بولمیلیدر.

مورخ وقوعاتی تنظیم غرضیله نه حال طیبیمسندن چیقارملی ونه ده هر که راجع اولان مدح و ذمندن کیر و طور ملیدر. فقط او بیطر فلقده اولیه علاقه سزک کبی صوغوقلغه مبدل اولمامیلیدر. مقصدک ترکیب و تنظیمنده مورخک برنجی دقتی یازاجق شیئی ممکن مرتبه سیاق واحده طوقغه مصروف اوللی یعنی بوندن مرادمن یازدینی تاریخ بر برینه ربط و علاقه سز شیلردن مرکب اولیبوب فکر کاملی ایراد ایدر بر قاعده کلیه به مربوط و مستند بولمیلیدر. و بومورخ وقوعات مختلفه بی عین وقتده وقوعبولدی دیهرک مطلقا بر عمله درج ایتمک هوسنه و ترتیب سینه رعایت سوداسنده دوشمامیلیدر. بلکه وقایمک طاقم طاقم ترتیبیله بر برلرینه حسن صورتله ربطی کوزمیلیدر.

بونکله برابر یازیلان تاریخدن انتظار اولسان قنع و استفاده مورخده شو ایکی خاصه نک همان وجودینه معلق کیدر که بری طبیعتدن معلومات تامه سی اولق و دیگری اقوام موجوده نک و حکومتلرک احوال و طبایغه و قوف کاملی بولمقدر. طبیعتدن معلومات تامه سی اولمیلیدر که اشخاصک حرکات و احوالندن بر فکر صائب آلسون.

اقوام موجوده نک و حکومتلرک مشوار و طبایغه و قوف کاملی بولمیلیدر که آنکله حکومتلرک دوچار اولدینی انقلابات و تبدلاتی و حالات سائره بولتیقیه بی حقیقه محاکمه ایدرک کندی ایچون بر درک حاصل اینسون و وقایمک اسباب موجب سنی ظامره چیقاره بیلسون و تاریخ عادتا انسانلرک تیقظ و انتباهی و تعلیم و تدریسی ایچون آچلمش بر درس دیمک اولغله مباحوث عنی دائماً نفس الامرده مستحسن بر طاقم مواد اخلاقیه دن عبارت اولمیلیدر. کرک توصیف و تعریف مواده و کرک حکایه و قایمده مورخ شبهه سز حامی فضیلت بولمیلیدر.

قلمه آنان تاریخک افاداتی متین و مدلولی کرک عالی و کرک عادی اولسون بالجمله تزینات و توشیحاتندنه عاری بولمیلیدر. و تعمیراتک مقام مخصوصنده ایراد و استعمالی وجهلرک بعضاً اوزون بعضاً قیصه اوله رق آتیانیله دائماً صور مختلفه اوزره بولندیرلمسیده لازمه دندر. و تزینات کلامیه بالبداهه ظهوره کلور ایسه اوده ترک اولنمیوب لکن تحریرسندن اجتناب ایدلمیلیدر. زیرا مورخک مقصدی بر طاقم تعمیرات مزینه ایله آتاریخی مطالعه ایدنلری اکلندیرمک اولیبوب بلکه خلفه سبق آموز قنع و مضار بولنق و تشخیص نیکی و بدی به بر مثال و بررک همجنسی تعلیم و اهدا ایتمک اوله جقدر.

فصاحت و بلاغت مورخک روایاتنه علاوه ابتدکی بهض لفظلرده و وقایع عادیه به متفرع اتیان و ایرادینه لزوم کوردیکی اوفاق تفک حکایاتده و حسب المناسبه استعمالنه حاجت کوریلان تخیلات و تصویراتده بولنه بیلور.

کتابت تاریخیه حکملو و نافذ اولق و رغبت عامه به مظهر بولنق

ایچون مورخ تحکیمه وقایده محاسن آداب و اخلاقدن منشعب بر فکر
ومسلکه خدمت ایتلی و آتی کندویه منهاج و پیشوا ایدنلیدر. و بو
یولده یازیلان توارینک تدرسی عالی و القا ایتدیکی خاطرده
باقی اولور.

و بر تاریخك فصاحته قلبه کتوردیکی افتاع و امنیت دلالت ایدر.
مثال : وقتا که مقدا اقلیم عربدن ظهور ایله آزمدت ایچنده
نور سحر کی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیه نك برتو اقبالی مشرق
طرف لرنده کردباد اختلال ایله پرده دار اولمقده مغرب جانب لرنده اهل
صلیب متعصب لرینک ظلمت ظلمنه اوغرایه رق غروب حاضر لمقده ایدی.
ماوراء النهر اوزر لرندن سیل بلا کی طغیان ایله فرات صوبته و بلکه
اردن بوبته قدر یاییله رق اوکنه کلان معموره لری زیر وزبر ایدن
تاتار بلیه نك ساقه تسلطیه خانمانندن جدا اولان آل عثمان بر قاج
بیک توابعیه سکوت نواحینی مقر ایلمشدر. شو کوردیکمز مبنای
عظیم سلطنت که الی بوز سنه دنیرو انقلابات عالمک اک شدید صدمه لرینه
اوغرامشیکن حالاً مقامنده قائمدر. بویله بر قوه جزئیته نك تدبیر
خضم ایله تعمیر ملکه مصروف اولان اقدام اجتهادی سایه سنده تأسیس
ایلدی. واقعا بوقوت جزئیاتدن معدود ایدی. فقط نه بر طرفنده
ساجوقیه خرابه لرینک انقاضی اوزرینه شکل ایدن طوائف ملوک
دولت لرنده سلاح برتوی دوشمن قابیله نشوونما حالده اولان بویله بر
شجره عالیته نك نفیق اتساعه مقاومت ایدم جک قدرت موجودی ایدی.
نه دیگر

{تقسیم تاریخ}

تاریخ رأیاً اوجه تقسیم اولنه ییلوب بری تاریخ سیاسی و یا مدنی
دیگری تاریخ علوم و اداب و او بریده تاریخ طبیعی سدر. تاریخ سیاسی
کرة ارضده بولنان اهالی و حکومتلرده ظهوره گلش اولان وقایعی باحثدر.
بوده تاریخ عالم. تاریخ عمومی. تاریخ خصوصی اعتباریله اوجه انقسام ایدر.
تاریخ عالم جله ملل و اقوام و حکومتلرک تشکیلندن یعنی ابتدای
خلقتدن و دور آدم علیه السلامدن و یا خود مصر لوردن و سریانی لردن
و فرس و یونان و رومالوردن و یا فخر کائنات اقدمزک بحث و ظهور لرندن
بدا ایله بولندیغمز زمانه و کونه کلنجیه قدر گذران ایدن بالجمله وقایعدن
بحث ایدر.

تاریخ عالمده تاریخ قدیم. تاریخ قرون وسطی. تاریخ جدید و یا قرن
اخیر اعتباریله اوجه تقسیم اولنور.

تاریخ قدیم خلقت حضرت آدمدن فخر کائنات اقدمزک بحث
و ظهور لرینه و ابتدای هجرت قدر. تاریخ قرون وسطی ابتدای هجرتدن
ظهور دوات عثمانیه به قدر. تاریخ جدید ابتدای ظهور دولت علیه دن
خاقان فردوس آشیان سلطان محمود خان ثانی حضرت تارینک نظام
جدیدی احداث و بیکچریلکی الفایوردینی زمانه قدر عمده اولوب
آدن سکره سنه یعنی ابتدای تشکیل نظامدن شو کونه دک مرور ایدن
زمانه ده تاریخ عصر دینور.

تاریخ عالم قلمه آلتی حقیقه بر امر صعبدر. و بلکه ده بر آدمک

اقتدارينك مافوقنده در. زيرا تاريخ مزبور ه جمله اقوام موجوده
تواريخنك تفصيلات اساسيه سي بازمليدر.

بونك ايچون مورخ اولان كسه قلمي انه المزدن اول دولت
وملتك وقايعي وانلرك ويرديكي نتايج و آتاري نبت و جمع ايله حقيقت
ماديه لرينه كسب اطلاع و امنيت ايتك و و اوضع له لرينه و نفس الامر ه
مطابقت ايدر سورنده بيلمك و او كرنك لازمدر.

تاريخ عمومي بروقتك بالتمام و قوعاتي و ياخود برمليك و دولتك
باقى اولديني مدنجه احوالي بيان ايدر. مثلا دولت عليه تاريخي. روما
تاريخي كي.

لسان تركيه خبر الله افندي تاريخي و لسان يوناننده هرودوتك
تاريخي و روما لورك نيت ليو ايله ناسيد و انگليزده لينفارك تاريخي
تاريخ عمومي ديمكدر لر.

برملك تاريخي تمام و كوزل يازمق ايچون او ملتك تا ابد اي
ظهورندن باشلهرق نه يولده كسب ترقى و جسامت اينديكني برر برر
بيان و متخذي اولان اصول بولتيقيهي تفريق و عيان ايتلي و اخلاق
واوصاف و احوالي و درجه قابليت و استعداديني و جهت ميلائي
و متمسك اولديني دين و مذهبي و افرادينك و يا هيتت حكومتك
درجه يسار و ثروتي و موقع حصوله كتورمش اولديني انقلابات
عظيمه ني و سابقه احوالي و اقراض و يا كسب جسامت لرينك اسباب
حقيقيه سي ايضاح و تبين ايدر ك متضمني اولديني و قايع خطوه
بخطوه و درجه درجه تا اقراض كاملنه و ياخود مشهود اولان سعادت
حال و ايام حشمت و اقبالنه قدر توصيل و تكميل ايلمليدر.

تاريخ خصوصي بروقة عظيمة و ياخود برايشك اجر اسنه تخصص
ايتش زمان معلومك حال و شائندن بحث ايدر.

اهل صليب تاريخي، فرانسه اختلالي تاريخي، سليم نامه،
سليمان نامه، افغان تاريخي، ناپوليون تاريخي و ساژه كي.

اگر برمليك تاريخ اختلالي يازمق مراد اولنورسه ذكرنده نفع
متصور اولميان و قوعاتي كلك سكوت ايله كچوب تحكيه قلنا نروده حسن
صورتله رابطه و برملي و بومثلاو اختلال تاريخ لرينك كتابتنده رقت
و لطافت و تراكت ايله بر ابر شدت و سورت و حشمت و زينت بولندي برمليدر.

واوصره ده بروقة مهمه نك تحكيه سي آرزو ايديلور ايسه برمقدمه
ايتاييله ارباب مطالعه بي وقت و محلدن و اهلينك اطوار و اخلاقندن
خير ايتلي و بعده تحكيه اولنه جق و قعه نك ميداني و اسباب ظهوريني
احوال متعلقه سيله برابر ميدانه قويملي.

اگرچه بر آدمه متعلق احوال دن بحث ايديلور ايسه اكا ترجمه
حال ديتلور. بونده مورخ تحكيه احواله قالشديني كسه نك و قايعنه
متعلق حالات عموميه دن بحث ايدر.

و خصوصيه او آدمك مدت حياتنه دائر مواد و وقوعات اوزرينه
حصر قلم ايدوب متشيني بولنديني افعالك اسباب موجبه سي آچيق
و مفصل صورته بيان ايدر.

اشته مورخ بويه جه اول آدمك تقاييس و فضائلني جمع
ايدر ك و اكا عائد مسائل تصوير و تركيب ايله رك مستحضراتني كشيده
مسلك سطور ايدوب و شخص مرقوم اوزرينه اولان ملاحظات

ومطالعات ذاتینی ایسه يك نادر و همده محنده صرف ایتلیدر. ترجمه حال ایله سرگذشتك بینده فرق کلی واردر. ترجمه حاله اول آدمك عمومه تعلق ایدن وقایع و معاملاتنی وقوعات و عائدات شخصیه سندن زیاده موقع نظر و اعتنایه آنور.

سرگذشته ایسه علی العمیا کرک عمومه و کرک شخصه دائر مواد کونیه دن بحث اولنور. مثلا بر سر عسکرک و یاخود اردو قوماندانك ترجمه حالده بولندینی محاربه لرده اتخاذایتش اولدینی مسلك ایله کوستردیکی مانوره و حرکات حربیه سندن و بونلره مربوط و قایعدن بحث ایدیلرک کندوسنك شخصه متعلق خصوصات خفیفجه بسط و حکایه اولنور. واکر قوماندان مشارالیهك سرگذشتی بازیه جق اولور ایسه وقایع حربیه سیله برابر امور ذاتیه و عائدات شخصیه سی دخی تمهید و بیان قلنور.

و برطاقم ذوات مشهوره نك سرگذشتلرینی مطالعه و مسلك و مشوارلری حقنده بزه اطلاع نام ویره جکی جهته انلرک فضائل و حسیات و تأثیرات قلبیه لرینك درجات متفاوته نه کسب و قوف صحیحاً موجب استفاده اولور. و تاریخ ذاتا انسانلری ینه کندو مشاهلری ایله تعلیم و تربیه یه خدمت ایدر بر فن جلیل اولدیفندن فن مذکورک موضوعه سائر اقسام تاریخیه به نظراً اك زیاده بوراده رعایت ایدلش بولنور.

مختصر تاریخلرده کوزل یايلمش اولدقلری حالده فائده لری کثیردر. مبتدیلر آندن معلومات عمومیه اخذ ایدر. و متیلر ایسه اونو تدقلری شیئی آنده بولورلر. نجه التواریخ. تقویم التواریخ و دور استیلا

رساله لری کبی. بونوع تألیفات نه زیاده تفصیلاتی ونه ده اولقدرتریناتی قابل و متحملدر.

مع مافیة مورخ اولان ذات لزوملو بولنان نقاط و موادی ینه حذف و ترك ایتیه رك تفصیلات مقتضیه بی اعطا ایتلیدر.

لکن مختصر تاریخلرده آز کله ایله جوق معنا افاده ایتلی و همده ترکیده غایت آجیقلق بولنلیدرکه بوده فن جلیل کتابتده اقصای کاله وصول ایله اولور. اشته دور استیلا رساله سی بویولده بر اثر معتبردر. کوتوک. ترتیب سنوی ایله تنظیم اولنمش برطاقم عظیم مجله لردرکه تاریخ یازاجق آدملر انلری. أخذ اتخاذایدرک اعانه و وساطتله ثبت و تنظیم وقایع ایدرلر. کوتوکلر ایچول برنجی شرط طوضرو و مکمل اولمقدر.

تذکره. اونوع محررات تاریخیه درکه مؤلف آنکله بولندینی عصرک وقایعی اوزرینه معلومات تامه و یرمك غرضنده اولیوب بلکه بالذات شهوداتی و یا دخلی بولندینی بر ماده بی و یاخود منتخبی اولان بر وقعه بی بسط و حکایه ایدر. بوجهته تذکره یازان بره و لفتدن تاریخ یازان قدردقایق و تحریات و برطاقم زیاده معلومات بکلما ملیدر. و مورخلر وادینده اوله برسیاق و مسلك طومغه ده مجبور دکلدر. سرستانه هر بر شیئ سویلیه بیلور. وارده عادی بر حکایه بیده نقل ایده بیلور. انجق آندن مطلوب اولان یازاجنی شینك نافع و روحلو اولسی و موجب استفاده و تحف و قایعدن عبارت بولنسی و الحاصل بیان و حکایه ایده جکی ماده ده ولوسه جزوی اولسون برقائده تصور اولنه بیملیدر.

تاریخ علوم و فنون و صنایع و کتابتک کیفیت ظهور و اختراعندن و ترقی و کماله تدنی و انحطاطندن و یا تجدید و توسعندن بحث ایدرو بونلرله برابر قرون مختلفه اولان تأثیراتی تصویر و ارائه ایلر.

بوکروهدن بوانان مورخین هر بر مؤلفک ممارسه علمیه سنی تمیز و انلری بر بر یله مقایسه و عا که ایدرک و مؤلفاتی نظر اماندن کچوره رک معلومات و لیاقت مکتبه لرینی ظاهره اخراج و تصویر ایتملی و همده کرک کندولرندن و کرکه تألیفلرینک مبحث و موضوعندن معلومات تامه ویرمیلدر.

بروجیه نک تمامی اجراسیچون مؤلف اولان کسه حدت ذهنیه و وسعت فکریه و راستکولقله برابر قوه میزه به مالک و صاحب اوللی و مع ماقیه بختده کزندیکی آثار علمیه دنده بهره سی بولمیلدر. و مؤلفات مذکورینی بیطرفانه و مدققانه بالمطالعه مؤلفلرینک یازدقلمری و قتی و یشادقلمری ممالکی و اخلاق و آداب و دیانت و مذهب لرینی و او عصرک تمایلاتینده در خاطر ایتمیلدر.

تاریخ طبیعی ساکنی بولندیغمز اشبو سیاره ارضی ترین و تنویر ایدن اجرام سماویه و بدایع صنایع الهیه دن و کیفیت خلقت و تماشای هیئت حیرتبخش اولوالابصار اولور انواع مخلوقات و محصولات ارضیه دن و طبقات کره زمینده منخفص و محفوظ بالجمله مواد مختلفه دن بحث ایدرکه بونلرک جمله سی اجزای تاریخ طبیعیدر.

تاریخ طبیعی مذکور حیوانات مختلفه نک صورت تعیشیه طبایع و اوصافندن و وجه تولد و تنسج لرینه کیفیت حیاتیه لرندن بحث ایدن

مولد حیوانانک و زرروه جبال ایله سطوح زمینده و وادیه و اورمانلرده تنبت ایدن مولد نباتاتی و کره ارضی تشکیل ایدن معادن مختلفه یعنی مولد معدنیاتی باحث و جامعدر. اشته بونک ایچون علم تاریخک بوقسمنده مورخ بولنه جق کسه هم فرط استعداد اصحابندن و همده ارباب نظر و امانندن بولمیلدر. ایوجه مشاهده ایچون فکر و بصارت و چوق وقت مشاهده ایچونده غایتله صبر و مکانت لازم اولوب هر ماده نک دقایقه تمامی و قوف ایچون قوه مدرکه و اشیای موجوده نک یکدیگرندن تفریق و تشخیص ایچون قوه میزه به مالک اولمیلدر.

۶۲ - مخبرات و مکاتبات : رسمی غیر رسمی هر صورتله تعاطلی ایدیلان محرراتده مرعی اولان اصول مکاتبه درکه عمومیت اوزره آرتوب اکلمسی ممکن اولمیلدیندن درت قسمه منحصردر. آنلردن : برنجیسی - مطالبه و تمینی به دائر اولان محرراتدرکه بوراده استعمال اولنه جق الفاظ غایت ملایم و تضرع و تذلی شامل اولمیلدر.

ایکنجیسی - جواب طرزنده یازیلنلردرکه بونده دخی سؤال اولان مواد ایچون تکرار استعماله حاجت براغلمیه جق وجهله ایضاح مرام ایدلمیلدر.

اوچنجیسی - امر و حکمی شامل اولاندرکه بونده ایهام، توریه، توجیه کبی شک و شبهه بی مستلزم مقدمات قوللانلمیوب مرادی قطعاً بیان ایدیجی الفاظله یازلمیلدر.

دردنجیسی - اخبار کیفیتدن عبارتدرکه بوراده دخی ظن و شکی مستلزم افادات استعمال اولنیهرق مواد مذکور هر نه دن

عبارت ایسه بالاطراف تحقیق ایدیلهرک اخبار اولنق و اتنای افاده ده
تکراره حاجت قالمق اوزره درست تعیرات ایله یازماق لازمدر.

محدرات مذکوره بوجهله من جهت العموم درده تقسیم اولدقلری
کبی بهریده من جهت الخصوص بینه درده تقسیم اولنورلر. شویله که :
برنجیسی - بین المأمورین جاری مکاتباندن عبارتدرکه بونلر (محدرات
رسمیه) دن معدود اولدقلری جهته اویله صنایع بدیهه ایله طرزعالی به
توفیق اولنمیوب غایت بسیط و مفید و حکم مقصدی عاماً شامل اولسی
لازمدر.

ایکنجیسی - بیوکدن کوچک یازیلان محدراتدرکه رسمی و غیر رسمی
اولوب رسمیلر هر نه حکمی شامل ایسه بالاده کی شرط موجبجه و غیر
رسمیلرده (کلم الناس علی قدر عقولهم) مصداقجه یازمیلیدر.

اوجنجیسی - کوچکدن بیوکه یازیلاندرکه رسمی و غیر رسمی
هر حالده متواضعانه اولمیلیدر.

دردنجیسی - اقراندن اقرانه عرض مافی البالد که رسمیلری
بالاده کی شرائط و غیر رسمیلرده طرفینک درجه حقوق و متاسبتلرینه
کوره برر طرز لطیف و حسته اولمیلیدر و بو غیر رسمیلرده انواع
صنایع بدیهه کمال مهارتله استعمال اولنه ییلور.

۶۳ - محدرات مذکوره نک شوققیاتندن بشقه ذکرنی سبق ایتدیکی
وجهله رسمی و غیر رسمی نقلری وارددرکه آنلریده بیان لازم کلور.
انجق اوزون اوزادی به تعریفلریله مثاللر ایرادی بک زیاده اوزایه جفتدن
ویونلرک اکثریسی مقبول اتنا کتابلرنده و باخصوص عزت اقدی
منشأنده موجود اولدینی کبی اهل قلم کوره رک بللیه ییلدیکندن او

تفصیلاتدن صرف نظرله یالکز اقسام و اساسینی ایضاح ایله اکتفا
اولندی. شویله که :

۶۴ - رسمی - اولان محدرات دولتجه معاملات رسمیه به
تعلق ایدنلردرکه (امر. اخبار. سوال. جواب. عقد. مطالبه)
ناملریله اساساً اتی قسمدر:

برنجیسی - امر: برحکمی شامل اولان محدرات رسمیه درکه
طرف اشرف پادشاهیدن و یریلان (فرمان. منشور. برات. خط
هابون. نظام. ملکنامه) لر ایله مقام صدارتدن و سایر نظارتلردن
ومقامات عالیهدن الت طرفلره طوغری یازیلان (امرنامه. اصول
تنینامه) و طرف شرع اتوردن یازیلان (مراسله. حجت اعلام. شرعی)
و عا کدن یازیلان (اعلام احضار) ناملر بو قسمدنر.

ایکنجیسی - اخبار: طرزنده اولان محدرات رسمیه دخی
(اخبارنامه. تقریر. لایحه. اعلام. ژورنال. پروتستو) کبی شیلردر.
اوجنجیسی - سوال: طرزنده اولان محدرات رسمیه اشاغیدن
یوقارویه بر ماده تک سوالنی حاکی اوله رق یازیلان (استیدان) و مقامات
متساویه بیننده و یا اشاغی به طوغری اولتان سؤاللرده (استعلامنامه) لردن
عبارتدر.

دردنجیسی - جوابنامه لردرکه ایجابنه کوره اقسام سائرده
متداخلدرلر.

بشنجیسی - عقدلردرکه شرائط مخصوصه ایله ادانه و خصوصات
سائرده و طرز حسن وجهله اولان دادوستد معاملاتنده تعاطی

ایدیلور. (بولیچه. تحویل. تمسک. سند. علم و خبر. مقاوله نامه. قونطورانو) کبی شیردن عبارتدر.

التجیسی - مطالبه به متعلق اولان محررات دخی مقام خلافت اقدسه عرض اولنان (تلخیص) و رسمی و غیر رسمی مطالباتده (عرضحال) و رسمی مطالباتده (استدعا. مذکره) و مأموریتدن عفو طلبنده (استعفا) و مقامات عالیه دن نظارتلره و صدارته یازیلان (انها) و مجالس طرفلرندن یازیلان (مضبطه) و اهالی طرفندن نیاز و مطالبه بی شامل اولان (محضر) دخی بوقیلنددر.

۶۵ - غیر رسمی - اولان مکاتبات رسمک غیرى اوله رق بیوکدن کوچکه، کوچکدن بیوکه، اقراندن اقرانه یازیلان مکتوبلردرکه بیوکه کوچکی تلطیف قصدیله یازدینی (تلطیفنامه) و بیوکه کوچکه برینی و یابرایشی توصیه ایچون یازدینی (توصیه نامه) و هر طرفک بر برلرینه بر ماده تنیه سیچون یازدقلمری (تهنیتنامه) و (تبریکنامه) و تعزیه ایچون یازیلان (تعزیتنامه) و یا کوچکدن بیوکه و اقراندن اقرانه بر آدمک و یا بر ایشک اجرا اولنسی جهنله عرض تشکر صددنده یازیلان (تشکرنامه) و اقراندن اقرانه اولان (مجتنامه) بوقیل اوراقدندر.

۶۶ - فائده - مکتوب مسافه ایله آیرلمش ایکی ذات یتنده یازی ایله اولان مکاله اولدیغندن مکتوبک طرزیده عین مکاله کبی اولنسی لازم ایسه ده قدیمدنبرو جاری اولان ارکان و شرائط مکاتبه به رعایت هر حالده لازم اولدیغندن بروجه آتی بیان اولنورلر :

اولاً - احباب یتنده ادیبانه اجنبی و مادونه ظریفانه، مافوق متواضعانه یازلملیدر.

ثانیاً - مکاتبه مکاله طرزنده سویلنشدن ده کوزل یازلملیدر. ثالثاً - تزینات لفظیه دن زیاده جیادت معنایه دقت ابدلملیدر. رابعاً - الفاظ محمه کلشی کوزل اولملیدر. خامساً - بو آنه قدر بیان اولنان شرائط و ارکانه، وفاق بولنملیدر. ۶۷ - شرائط مکاتبه - شرائط مکاتبه بروجه آتی آتی ماده دن عبارتدر :

اولاً - نهایتده کلمات متواضعانه استعمال اولنق. ثانیاً - تعبیرات و القاب رتبه و حیثیه موافق بولنق. ثالثاً - مکتوب ایله صیغه خطاب و کاتبه صیغه متکلم نسبت دائماً صیغه غائب ایله. اذا اولنق لازمدر. فقط فرمانلر مستتادر. رابعاً - کاتب مخاطبی دائماً معترض فرض ایدرک اسئله مقدره به مناسب جوابلر در میان ایتک.

خامساً - مطالبه ده لیاقت و اهلیتدن و استحقاقدن بحث اولنمیوب دائماً شیمه عاطفت و مروته اسناد ایتک.

سادساً - اوراق رسمیه ده صنایع لفظیه و معنویه اصلاً استعمال اولنمیوب الفاظ ایله معانی موازن و مساوی اولمقددر.

{ تکمله بحث کتابت }

۶۸ - کتابتک بورایه قدر ذکر اولنان انواعندن بشقه و غایت مهم بر شقی وارددرکه اوده «مقامات و مقالات» ک صورت تحریریدر. لسانمژده سلطان سلیم اول زماننده یازلمش و مقاماته بکزر برایکی اثر استانبول کتبخانه لرنده منظور عاجزانه اولوب انلردن بشقه عربینک

«مقامات حریری» سی و امثالی کبی مقامات کورلماش اولدیغندن بو بایده اربابنک صربی به سراجتلری توویه دن بشقه بر دیه جکمز یوقدر. مقالات ایسه دائماً غزته لر و رسائل موقوته ایله یازلمقده اولدیغندن بو بایده بر مقدار سوز سویله رک بعض امثله ایرادینه لزوم کوردک شوپله که: منافع عمومی مقصدینه بناءً غزته لرله رسائل موقوته یه یازیلان مقاله لر اساساً ایکی نوع اوله بیلور.

۶۹ - نوع اول - اخلاق و اداره و سی و تجارتنک تعیین ماهیتله انلره تشویق و ترغیب خصوصه «معلق اوله رق یازیلانلردر که بونلرک محررلری دنیانک کرسی» خطابتنه چیقیش بر خطیبه و بر ملنک هیئت مجتمعه سنه اجرای نصیح و بند ایدن بر واعظه مشابیه اولدقلرندن تلقین ایتدکلری ماده لرک حسن تأثیری اولق ایچون طرز افاده سی قایتله سلیس وزمین بیانی اکا کوره اعلا اولوب ادله لازمه سی بک مکمل و سؤال مقدرلره قارشلی ایرادی لازم کلان جوابلر دخی او نسبتده فوق العاده اولمایدر که بونک ایچون کمال بک مرحومک وقتیه نشر ایلدیکی مقالات آیه بر کوزل منالدر.

{ سعی }

احرث لدنیانک کآنک تمیش ابدأ

واحرث لاخرنک کآنک تموت غداً

هم یارین ایچون مونه حاضر لئق، هم ده هیچ اولیه جق کبی تحصیله چالیشق بر بیوک قاعده حکمندر که سعادت حالک اساسی آنک حکمنه اتباعدن عبارتدر.

البته انسان دقیقه بدقیقه مونه منتظر اولنجه ذخیر آخرتی تدار کده قصور ایتمز. لکن حیانه بر حد تصور ایتدیکی حالده ده بر کون آج قالمق مخاطره سنه دوشمش اولور. چونکه آدمه بر آن اولومدن امان اولدیغنی کبی حیات ایچون عمر طبیعی دخی بر حد معین دکلدر. باخصوص که انسان فنا بولور اما انسانیت دنیا طور دجه باقیدر. بر کره دوشونم دنیا ده یکی طوغمش جو جقدن عاجز بر شی وارمیدر؟ بیچاره بو عنت خانه بیک درلو احتیاج، بیک درلو استعداد ایله گلش، حالبو که ایکی ضعیف قولدن بشقه لوازمی تدار که آلتی یوقا هوا سرحتسزا برودت و رطوبتیه جابه قصد ایدر. طویراق خسیس لازم اولان جواهر ائاری سینه حرصنده صافلارینه بویله ایکن هر حاجتی استیفایه، هر استعدادینی اظهاره موفق اولور. بوکا مدار اولان اسباب هب بزدن اول کلانلرک ثمره غیرتی دکلیدر؟ اویله ایسه اسلافه اولان دین تشکر منی اخلافه ایفا ایتک لازم کلزمی؟

حقیقتاً انسان فانی اولدیغنی حالده یه حیات ابدیه یه مظهر اوله جق کبی چالیشمیلیدر. یوقسه هر کس سعینی مدت حیاتی نسبتیه تجدید ایدر سه عمری دائمی اولان انسانیت فنا بولور. دنیانک هر زره سنه کیدله مشقتسز جه ناز و نصیبه مستغرق اولمش نیجه بک زاده لر کور بیلور و آنلرک حاله باقینجه بختیار اولق بختیار طوغمشه توقف ایدر مش بوللو حسرتلر چکیایور. باقلم اعجابا بو تحسیرلر رومیدر؟ عجا او ناز و نصیبه کور دیکمز آدملر حاله غبطه کلردن اعلامیدر؟

البته دکل، چونکه انسان ایچون بخت دنیان شینک حقیقتی قدرتنک

ذهنه، قوله احسان ایندیکی خاصه لردن بختیارلق ایسه او خاصه لرك حسن استعمالدن عبارتدر.

هیچ بر تروق متصرف اولی کتم عدمدن برابر کتیر مامشدر. دنیاده مال اطلاق اولنور نه وار ایسه اقدام ایله طویلانی، سی ایله وجوده کلیر. بو حالدن طولانی مضایقه به ثمره عطالت، ضرورته محصول سفاهت دیک روادری. یا باری سفاهت و عطالتک بو مشقاریله برابر آرزویه دکر بر ذوق اولسه ا عطالت ایچنده سفاهت مزارستانه قورلمش بر مجلس عشرت کیدری. ایکا ملازمت ایدنر جسمانی هر درلو مضراتنه اوغرارلری فقط نشاطه بدل حزنندن بشقه روحانی بر تأثیرینی بوله منزل.

اوت، عطالت موتک او چک قرداشی، سفاهت حیانتک بیوک دشمنی در. عطالت انسانک وجودینه سازلمش بر بیلاه بکرره سفاهت ایسه او بیلانک الواننده اولان زینت قیلندندر.

بویله بر قید ایچنده طور مقدمه و بویله بر زینتله اکنمکده نه صفا تصور اولنه بیلسون؟

بر عاقل دهاشیابنده اختیارلری. چونکه ایشمزکن زمانک دقیقه سی ساعتدن اوزوندری.

بر سیه نه قدر یشارسه دهه عمرینه طویعه دن دنیادن کیدری. چونکه لهویات ایچنده کچن وقتک ساعتی دقیقه دن قیصه در. بزنجیه میراث یدی بیایرزه که اوزاقدن حاله باقلسه حظوظاته مستغرق ظن اولنور. حال بوکه او بیچاره بتون عمرینی بر اکلنجه بولمغه حصر ایدرده یته لذایت عالمک بریله خشنود اوله مازده هر نه ذوق ایله مالوف

اولق ایسته، قدحی اله آیر آلمزه یوزینی بورشدیرمغه باشلابان عیاشلر کبی دهه مبدأ نلذذده کوکلی استکراهدن خالی دکلدری.

امکنز اکلنجه طوزسز طعامه بکرری.

انسان کندی سغیه یشاملیدر که زمانینک قیمتق بیلسون، حیانتک لذتی طویسون.

بز او آدیه نصل بختیار دبرزه که هم هر کون عمر گذشته نه تأسف ایدری طورری. هم یته ایام حیات بیتمز توکنمز بر مدت مجازات ایش کبی وقتق کچیرمه که جالیشیر! سعینک پرورده سی اولان بر آدم ایسه هیچ اکلنجه آرامغه محتاج اولماز. چونکه اکلنجه دهه ایش بولنماز اما ایشده اکلنجه موجوددر. هله وقت کچیرمه کی اصلا دوشنمز. زیرا دریغ که وقت کندی کندینه بکر کیدری. یوقسه آنک کذراتی تسریمه چالشمق بر عاقلک کاری دکلدری.

«الله کاسبری - سور» شو سبیله که مخلوق ممتازی اولان انسانک حیاتی راحتی کسب ایله در.

شبه یوق. آدم بر کون البته فوت اولور. لکن دنیایه اولک ایچون کلامشدر. اکر اولک ایچون کلش اولسه ایدی قضا هر کی رحم مادر دن مزار عدمه دوشور یردی.

شبه یوق. انسان هر مذلته تحمل ایدری. لکن مذلت ایچون بر ادلا مشدر. اکر مذلت ایچون بر ادلمش اولسه یدی قوه فاطره عبث یره. هیمزه چالشمق استعدادینی ویرمزدی.

دبرلر که «بو قیصه حق عمر ایچنده نه یاییله نیلیر؟» زمانی ابدیتیه

نسبت ایدرسهك نه قدر اوزون اولسه لمحہ بصر کی قالیرہ. آنجق بزم
حائزہ قیاس اولتیجه وقتیز - حسن استعمال اولتورسه - یشامق
ایچون کافیدر.

بو قدر جق بر مدت حیات ایچنده درکه ابنای جنمزدن بر طاقم
اصحاب سی عالم انسانیته - تا قیامت باقی اوله جق - نیجه اولر یادکار
ایتمشدره.

عیش ونوش ایله بو کون آ که غم فردایی
سکا اصهارلدیلر می بو یالان دنیایی

قوله اعتبار ایدرهمیسك؟ یاسن یارینی دوشتمزسهك یارین سی کی
دوشنه جك؟ طوتهلم دنیایی سکا اصهارلدیلر. سن کندیکی کیسه اصهارلدك
که عمریکی عیش ونوش ایله کچیره جکسك؟ اطرافتزه باقم! ذهنمزه
مراجعت ایدم! مشهور داتمزد، محفوظاتمزد هر نه بولورساق جلاهسی
یارینی دوشونلرك آتاریدر. یالکر حال ایله مشغول اولان عمر لر
هپ زمانمك عمان غیر متاهیسی ایچنده محو اولوب کیتمشدره یئنده
محو اولور کیدر.

اگر ایترسهك که برکونك برکونکدن اعلا اولسون؟ بو کونك
عصولندن یارینه بر سرمایه نقل ایتمک جالش - بو کونکی واریمی بولان
بن دکلی می؟ یارین نیچون بوله میسیم؟ - دیه جک قدر آفات طالبن امین
اولنلر - اشرفیت انسانیته نرده قالیر - حسن مشترک آتارندن اولان
احتیاطده بیله قارنجهدن دون برصاف دل حیوان اولدقلرینی اغتراف
ایتمک لازم کلیر. مستقبلا کی حالی امنیت آله الملق، ایکی قزاقوب بر
بمکله اولور.

« زمان التوندر » دیرلر، فقط اوده وقتک قیمتی لابقیه تقدیر
ایتمک دیمک دکلدیر. بر دقیقه ده یوز بیک آتون قزاقوبه بیایر. لکن ۱۰۰
میلیون آتون انسانه بر دقیقه یی قزاندیره من. حال بویله ایکن، نه
اغریدر که یئنه وقتی غائب ایتمک ایچون یوزلرجه بیکلرجه آتون صرف
ایدنلرده بولنور.

زمان سرمایه معیشت سی منبع حیاتدر. آدم زمانی سایه سنده
کچنیر. سی ایله یشار. بو حالده زمانی سیه صرف ایتمیوبده معطل
طورانلر ایچون طوپراغک آتیه اوستده نه فرق اوله ییلور. راحت
دوشکی بر بوزینه چیقمش مزار دکلدی نه در؟

ابذال ماعیده قصور ایتمک اولمش
وابسته بو طالده سکونک حرکاته
موتایاقیشیر وارییه راحت دوشکنده
اقدام و تحمل کرک ارباب حیاته

بزده قلندرانه بر اعتقاد وار در که هر نه یاپارسه الله یاپار. امکله
سعیلر هپ بیسوده در دیرلر.

آمانا! هر حال ایچون فاعل حقیقی جناب حقدر، لکن بونکله
سعیدن ال چکمک رزاق کریمی کندیسه خدمتکارظن ایتمک قیلندن
اولور.

« لیس للانسان الاماسی »

کو کدن مانده ایتمک بر معجزه ایدی کجدی. بر اسبابه نشیبت
ایتملی بزکه اللهده تأثیرینی خلق ایلسون.
اگر هر کس چالش مقدن ال چکه ایدی، دنیا ده موتدن بشقه کیم

قالیدی. اگر هر کس انه بکنی تلف ایسه ایدی، عالمک عدمدن نه فرقی بولوردی؟ بزده بیلیرزه انسان بر غائله سز بکن زمانلرینی دوشونور. برده نتیجه سی معلوم اولان استقبانه نظر ایدرسه بوه بالان دنیا، بی خواب و خیال نوعدن کوریر. لکن بر کرده اوزرینه ضرورت چوکش بر - فلاکت - زده به صورلسون که حیات دیدیکمز نه دهشتلی بر حقیقت ایتمش.

«خیس مرانجینک خزینه داریدزه دیمشله. اویله دره. شو قدر وار که تنبلرده عالمک دینجیسی، سفیلرده شونک بونک ارغادیدر دنیله بالان اولمز.

قدرتک وار ایسه حالکی دائما صفایله بکیر فقط چالش که استقبالده اونته نك خارینی چکمه سک. بو کون یاری آج طور مق، یارین نامرده محتاج اولمه دن خیرلیدر.

مکن اولورسه بتون عمر کده ذوقکی ترک ایتمه! آنجق دوشون که اولاد که براقه جفک میراث کچمه تأسفدن عبارت اولسون! موجودینی اتلاف ایدوبده عائله سی آج بر اقالر یا ور یارینی بیان کدیدن بک ده اهون شیر دکادر.

واقعا بو یولده اولان سوزلر نبله تکلیف خدمت و سفیه حسن نصیحت کی نه چیز نوعدن کلیر. فقط عقلی اولان شوندن احتراز ایتمه لیدر که قول رینه فعلیات انسانی تنصحه بچور ایتمسون! آچی سوز فلکک سله سندن اهوندر.

طیب یداوی والطیب مریض

کمال

عائله

نعیب زماننا والعیب فینا

وما لزماننا عیب سوانا

لقد تم بجوال الزمان بغير جرم

ولو نطق الزمان به محانا

بزده هر کسک عائله معاملاتندن آز چوق فکر حاصل ایتمک ایچون اورته حاللی بر اقدینک خانه سنه کیریله، جاری اولان احواله نظر عبرتله باقلس، نه کوریلور؟ طبیعیه پیش نظره انک اول عائله نك پدری تصادف ایدر، آلمک معاملاتنه لایقيله دقت اولورسه کوریلور که وقتيله چوجق ایتمش. هر درلو حاجات ولذائذینی حاضر لیه حق بردادی، یا بساهه سی وارمش، هر بلا سی اوچکرمش، بر از سنی آیش، اولندیرمشله. دادی کیتمش، رینه باچی کلش. اقدینک مناسبتر نه قدر مراقی، نه قدر ارزوسی وارایسه ولو که هر بری بر قاج کچه او یقوسزانی، بر قاج کون خسته لکی، بیک درلو مشاق جسمانی بی، یوز بیک درلو غداب روحانی بی موجب اولسون، خام آنلرک جمله سنی رینه کتیرمدیکه بوغازندن راحتجه بر لقمه کچمک احتمالی یوقدر. اقدی جو جقلغنده مثلا برده کدی بساهمش، آنکله اکلیرمش ناهلذن سکره کدی کیتمش، رینه بر ایکی چوجق کلش. اوللاری کدینه یایدینی کی شمدیده تریه ناميله کندیسک نه قدر هوسانی وار ایسه چوجقلرینک فکر و وجدانه انطباع ایندیر مکه جالیثیور. خام ایسه آلمی یدی یا شنده ایکن کندینی وصیعی بسلر

کیدر مش، اون بش، اون التی یا شنه کیرنجه وصی بر طرف اولمش برینه
 بر زوج گلش - وقتی اولسون اولسون - خانمک اکر بر کون سکز
 درلو اوت وخیر ایله معده سنی افساد ایتمز وایکی دوکنده برقات اثواب
 کیدر ووده اقران وامالی اده سینده محجوب بر اقیق وزینت نامیله او
 کوزل باشنه بار اولمق ایچون بر قاج اوقه طاش و قالای پارچه سی تدارک
 ایلمز ایسه زوجیت ویا انایتدن چیقمش حکمنی آیرا

خانمکده چوجقلفنده بر سوکیلی بیکی وارمش، اوده بیومش،
 بیک نصل خانم اقدینک امرایتدیکی برده باتمه مجبور ایسه قیزده
 اویله جه خانم اقدینک آرزو ایتمدیکی بکک قویینه کیرمکده مضطر اولمش.
 نهایت تورم ایتمش. بیچاره گاه ایتمدیکنی وگاه جناب حقک مجازاتی
 دوشونورک ایکی التی بوکرینه قویمش، راحت دوشکنک اطرافتی
 حزین حزین طولاشیر طورره یاخود قیز اوقدر ایچلی بولنمازه
 قوجه سنک قهرینی برچکر، ایکی چکر نهایت ایش محکمه به طیانیر. اکر
 ارده برده چوجق بولنور ایسه نکاح، نفقه غوغالری ایکی خاندانک
 عمرینه سورر.

مخدوم بکلر ایسه بودار عتته مرددرلو حفظ حیات اسبابندن محروم
 اولدقلری حالده کیشلر، قیوسی آچیق، بیکی حاضر بر مهمانخانه احسانه
 قوتیشلر، یرلر، ایچرلر، کزدرلر، اکلیرلر، اواسباب همیشه وبعادتتی
 حاصل ایدن پدره وکیل خرج واداره و تربیته چالیشان والده به
 کتخدای قادین نظریله باقارلر، عاقبت بر کون اوک بیوکلری ترک حیات
 ایدر، توارث ایدن بر قاج پارچه مال وملکی بر درلو پایلاشه منزلر، انلر

بر طرفدن یاقه یاقه به، محکمه محکمه طولاشیر. عاقبت ایکی آدمک فناسیله
 بر قوجه خاندان بریشان نولور کیدر.

بویله بر عائله نك حاکه حکیمانہ نگاه ایدنلر ایچون بیوکلری حالا
 چوجق و فقط بر یاشمش، کوچکلری حالا جنین و فقط رحم مادر دن
 ساقط اولمش کی کورینور.

ای زوج بی خبرا مسکنکده بر رفیقه در پیدا اولمش، نیچون عائله نك
 یاری بیتون بتون کندی اوزریکه بوکلنبرده یالکیز کندی مشقتکی
 او بیچاره به تحمیل ایدرسک.

ای بی نوا پدرا سبب ندرکه کندک انسان ایکن دنیا به یادکار عمرک
 و نتیجه حیانتک اولان اولادیکک یالکیز معلم حیوان کی قاتسبیکک،
 کوزیکک اوینایشندن تصورات فکریه و ارادات قلبیه کی او کرغسی
 او غربینه بتون زمان تحصیلنی اضاعه ایدرسک؟

ای ام المومنین صاحبه الیتا ساکخانه کده اهلکله، اولادکله، صحتکله
 بکنمک نعمتی، کنجلیککده حسن جمال، ویانتکی الدقدن صکره اولاد
 وعیال زینتی یتشمز می که ایکی لقمه یک ویا درت آرشون بز پارچه سی
 ایچون دائما بر اضطراب وکشا کتی التزام ایدرسکده کرک کندیکه
 وکرک یانکده اولنلره نعمتی زهر وراحتی حرام ایدرسک؟

ای بیختمز والده! دردک نه که دهها وجود کدن آرلیدیگه تأسف
 ایده جک قدر مبتلا اولدیغک جکر پارهی کی کندی ایستدیگک و آنک
 ایسته مدیکی بر اجنینک یتاغنه ویرمک ایچون خوامگاه ارامنی باموق
 شکلردن قاره طوبر اقلره تحویل ایتمک سبب اولورسک ویاخود
 پدربینک یاننده حالندن بحث ایتمک حجاب ایدن بر بخدره بی محضر لره،

وقایع کاتبیینه کوکلنک اک عزیز اولان سرارینی فاش ایلمکه مجبور ایدرسک؟

ای انصافیز اولاد! سن وجودیک ماعده سی، کنجکک قوتی وقتده حجاب اتمزیمیک که بتون زمانکی، کوکلکی اکلندیرمه صرف ایدرسکه خاندانکک بتون مشاق معیشتی اختیار پدربیکک آغرمش باشنه و بوکولمش بوینه براقیرسک؟

ای مروتسز برادر! دنیایه کلدیکک زمان والدهکک رحمنی، سودینی کمال قناعتله تقسیمه راضی اولدینک قرداشکله خانهکک طاشنی، دیوارینی، دکانکک ملکنی، ایرادینی نهدن پایلاشه مدک که بو بیچاره بی جانی کی حکومتکاهلرده سوروکلیه رک هم آنی، هم کندیککی، هم ده انسانیقی تریزیک ایدرسک؟

بشقه برلده زوجار کوریپورزکه زوجهنی روحنک نصفی عد ایدر. کندینک هر درلو لذایذ و مشاقه آتی تشریک ایدرسه کندیده آنک هر درلو لذایذ و مشاقه اشتراک ایلم.

پدرل کوریپورزکه اولادینی کندی فکری دائره سنده حصر اتمک دکل کندی فکرینک ایریشه مدیککی معالییه ایصال اتمدکجه بر درلو راحت ایده من. اوینک الکیوک مصرفی اوغلنک تربیه سی اوغرینه بذل ایلدیککی باره در. کندینه فائق بر خلف کورمه دن وقات ایدرسه دنیادن کوزی آچیق کیدر. کندینک بر فکری، یتشمش اوغلنک بر فکرندن مستقیم نیقارسه حجابندن قان ترلره باکار. اولادینی غلبه شیخوخته کوزلرینه عماما کلدیککی زمان نلندن طوتوبده نیچون بیلر؟ سن تحصیل ختامه ابریشوبده ذهنی سکون و انحصاره مجبور

اولدینی زمان طریق ترقیه کندینه رهبر اولق ایچون بیودر. استقبالك اقبالی بیایر؛ خلفنک هر صورتله کالنه جاییشیر.

زوجار کوریپورزکه زوجنی ازعاج ایدرسه اولادینک بعض قصورلرینی عفو ایتدیرمک ایچون ایدر. البته سی، تزییناتی زوجی کندینک استغنا و قناعت سندن حجاب ایدرک تدارک ایلم، کندینی زوجنک محبت و مروت سندن حجاب ایدرک قبول ایدر؛ زوجنه حیات نانیه ملک الصیانه کورینور.

والدهلر کوریپورزکه اولادی بر دقیقه کولمزه کندی بر ساعت آغلار. اولادی بر ساعت آغلارسه کندی بر آی خسته لیر. اولادی بر آی خسته لیرسه کندی بر ییللق عمرینی غائب ایدر. کندی کوکلنی اولادینه اسیر ایدر. اولادینی انسان اتمک ایچون کندی بیک درلو مجاهدات ایله ملک خصلتده بولمغه جاییشیر. اولادینی جانندن آرمزکه اوبشقه برشی ایسته سین.

اولاد کوریپورزکه پدربینک، والده سنک کومش دلکلی صاحب لرنندن برتلی خزینه عالمه و بلکه جوهر جاننه دکشمز. والدینک کوکلرینه قنای عالمدن تسلابخش اولور. فکرلرینه بیک درلو تجارب و مدرکات ایله رونق ویرر. وجودلرینه شباب قدر قدرت، و برمتکای ذی حیات کی معاونت عرض ایلم. عالمه نکه نه قدر مشاقی وارسه غیرت و افتخار ایله درعهده ایدر، اقباسنک کورر کوزی، طوتار الی اولور.

برادرلر واردرکه نالاً بعد نسلی ملامق طوغان توأمیلر کی کندیلرینک و اولاد و احفادینک دنیاده اشتراک صالح هر نه لری و ارایسه

مشترک دره یارم خانه به تملك ایچون دکل بر قوجه ملکه تصرف ایچون بیه بر برینه بر کره اگری بیه باقازلر.
سعادت بختیارلق بودرلو عائله لر ایچوندر. حیات بویه یشامغه دیرلر. انسانیت بوانسانلرک حالیدر.

کوره نك

عجیبا بو عالی انسای بشره کر چکدن دار محنت ایتمک کوره نك دیدیکمز عقائد باطله خلاصه سندن بیوک خدمت ایتمش برشی وار میدر؟ موت مدهشدر؛ فقط بر آنده بجر. کوره نك ایسه ابدی الحیاتدر. یأس الیمدر؛ فقط عمره سورمز. کوره نك ایسه دائمی الاذادر. انسان کوره نکدن چکدیکی مشقی نه علتدن کورر، نه قلندن، نه ضرورتننن چکر، نه اسارتدن.

بر کره گذران حیاتی دوشنه لم؛ انسان دنیا به کلیر؛ زمان رشده قدر عمرینی هر درلو آلامدن مصون بکیرر. جهانی بر صبح صفای آسایشک انوار لطافته غرق اولمش و بر مردم بهار سعادتک ازهار طراوتیه طولمش بولور. کلر کی مردم خنده ریز اولور. بلبلر کی هر وقت بر آغاجک یار اقلری آره سنده و یا بر دیوارک سایه سنده اکلیر؛ حاصلی یشار.

(آه! ... بومیشث احزارانه عاقل اولان انسانه لایق ایدی! نه چاره که بولندیتمز دار امتحانده نصاب عقله مالک اولیان صبیانه نصیب اولمش!)

برده زمان رشده بلوغ میسر اولنجه - کویاکه انسان رشید

اولورسه جنون کتیرمش کی - حریت افعالی درلو درلو نامرله او قدر زنجیرلر ایله قید ایدر که هپسی برر برر پیش نظره کتیرسه صحیحاً ذهنلره طوقور.

کوره نك ایسه او قیود بلانک اک قویسی، اک آمریدر. کوره نك انسانک بیه چکنه قاریشیر؛ مثلا بر آدم کندی اونده کندی سفره - سنده علمادن بر ذات ایله بولنسه چتال ایله و فقط اوروبالی بر آدم ایله بولنسه ال ایله بک بیه مز ا...

بک لازم کلسه بیک درلو تعریضلره اوضرار؛ حال بوکه نه عقلاً ونه ده نقلاً چتال ایله بک بیان بر آدمله بر سفره ده بولنمق علمایه ممنوعدر؛ نه ال ایله بک بک انسانک اکر ندره چک قدر مستکرهدر. کوره نك انسانک کیه چکنه قاریشیر؛ مثلا علمادن بر ذات کندی فوقنده بولنان دیکرینک حضورینه - ولو تموز اننارلی بمن ده اولسون - بینشیز و یا خود کتابدن بر آدم آمرینک مجلسنه، ولو قیش اورته سی ارضرومده بولسون، پالتولی کیره مز ا کیره سه قیامتله قویار. بچاره مافوقنده کیلری تحقیر ایله اتمام اولنور!

حال بوکه بینشله تعظیم و بالتو ایله تحقیر اره سنده هر درلو التباسک فقدانی انسانلرک دکل صولیحانلرک بیه ادراک ایدم چکی بدیه باتدندر. کوره نك انسانک او طور بیه قاریشیر؛ مثلا بر آدم رسمی بر مجلسده آیاغنک دیز قیاقلرنندن آشاغیننی آله آلیوبده او کته طوغری قویو ویرسه، اصحاب مجلسه بیانی شتم ایتمش صایلیر. بیه هم که بر آدم باغداش قورارکن آیقلمینک بو کولیشیه بالطبع هواده حاصل اولان اهترازدن شتم صداسی ایشیدلدیکی وار میدر؟

کوره نك انسانك كزيشنه قاريشيره مثلا بر آدم بر بيوك مسنده
كلدكدن صكره. اسكي احبابندن بر فقيرى قولتغه آلسده بر ارچه
يورسه حيثيتى اخلاص ايتمش اولور. اكلايه م كه عقلا و انسانيه
صاحب مسند اولق وفادارلقدن بيوك بر حيثيت ميدر؟ عقله كوره نكل
توافق ايدر كه بر انسان اتدن اول بلاويك و يا خود فسه بوسكول
طاقامق، و يا خود بر مجلسه كلنجه يان اوتوروق، كبي هيچ حكمر
بر فعل اختيار ايتمكه، چوننه حكم اولسون؟ اوت، هيچ بر صورته
توافق ايتمز. مع مافيه بويله بر فعله بولنان اولورسه هجف القلم، مجنوندر
ديورلر!

كوره نك وجدانه غايه ايتمش، اك متمدن مملكتلرده بر آدم اعدام
اولوركن سيرينه بش اون بيك كنى طوبى لانور، ظن ايدر م كه بر ظالم
بر بچاره نك بورتى، قولاغنى كهر ك بر اشكه ترس بنديرسه، و باشنه
بر چنقراقلى كلاه كيديرسه، فلا كته آجيانلردن قيسافته كوللر چوق
بولنور.

تاريخ بشر نظر عبرته مطالعه اولسون! صحايفنده فكر ابداع
ويا حب معالى ايله متجلى نهدر اعظام كوريلور ايسه يوزده طقسانى
كوره نك بلاسك يا زنجير اسارتى التده ازيله رك و يا شمشير قهرينه
باش ويره رك دنيا دن كينمشدر.

انسان نه غريب مخلوقدر كه شو ضعيف وجوديله برابر قوجه
بر كره يي قبضه تصرفده تدويره اقتدار حاصل ايتمش ايكن اشرف
خواص اولان عقلك هيچ بر مدخلى اولمق سزىن وجوده كلش بعض

افعالندن كوره نك نامنده بر واهمه حاصل اوليور، اوده انسانى حكمنه
اسير ايديور! ...

بر جمعيت افرادينك برى ويا بر قايى هيچ بر سبب، هيچ بر فائده
دوشمكسزىن باشنه قرمزى برشى كير. ابتداء اقليت، صكره اكثريت
ينه سبب وفائده ملاحظاتندن برى اوله رق اويله تقليد ايديورلر.
باشنه قرمزى برشى كيمك كوره نك اولور. آندن صكره، برى مراق
ايتسه ده باشنده كى شيشى سياحه بوياته كفاره تقليد كبي، شعائر مليه يي تحقير
كبي. خيال و خاطره كلك سيأت ايله اتهام اولنور؛ و يلكه ارازل اجلا فدن
عد اولمقدن قورتييله ماز. حال بوكه ابتدا باشه كيبله جك شى ايچون
قيرمزى يي اختيار ايدنلر، سياهى اختيار ايتمش اولسه لر ايدى، اوسيانك
هيسى قيرمزى كيمك ايتيانلره اسناد اوله جقنده شبه يوق ايدى! ...
كندى و هنك حاصل ايتديكى خيالاتدن احتراز ايدن خسته لر كبي،
بالنصادف ظهور ايدن بعض افعالنك وجوده كتيرديكى كوره نك بلاسك
او كنده ترمك، طبيعت بشرده عجز و نقصانك اك بيوك آثارندن
بريدر.

شو قدر وار كه ترتيب عرفان ايله نفس ناطقه سى بيومكه باشلايان
اقوام ايچنده ترقى نهدر زياده لشيرسه كوره نك او قدر آزالمه، باشلار؛
چونكه آلمدينى شيدن - ولو نهدر ضررسز اولورسه اولسون -
قورقق، و آلمدينى شيدن نه قدر فائده سز اولورسه اولسون فقدانندن
متأثر اولق چو جخلق خواصندندر.

بر ملكك ترقينه هيچ بر مقياس ارا نيليرسه افرادينك كوره نك
درجه رعائته باقلسون، آره لرنده كى نسبت دائما مساويدر.

بوکی دها بر جوق مقالات عالیہی حاوی اولان نمونه ادبیات عثمانیه نام کتاب عالینکده مطالعه سی توصیه ایدرز.

۷۰ - نوع ثانی : بر ماده نك توصیفه عائد اوله رق یازیلان مقالاندر. بویا بده میانی الانشاده تفصیلات لازمه محرر اولدیغندن بورایه اجمالاً نقل ابلدك. شویله که:

توصیف : انبیایی تجسم ایتدیرر صورتده تصویر دیمکدر. و بوکا ویریله جک رنگ و صورت اولدرجه شدید و تفریدن بری و اولدرجه صحیح و ثابت و اولدرجه طبی و تصویرات اولمرتبه جانلو اولملی که سامعه آتی ایشتمك و یا او قومه کورمك درجه سندن زیاده معلومات یقینیه که: توصیفده نظر دفته آن جق اتی نقطه واردر بونلردن:

برنجیسی - مقصدك انتخابیدر که کاتبك نیته کوره تنوع ایدر. نیت بعضاً اضطراب و ضجرت و یا انبساط و شطارت و بریحی و بعضاً ده محفوظاتی و یا مفهومی موجب اولیجی شیلره حصر ایدیلور. حاصلی انتخاب و تخصیص اولان موقعه و استیلان اثره کوره اولور.

ایکنجیسی - حصوله کتورمك مراد اولان اثره ملایم و مساعد جهتله بوجهتلرده مرامه کوره انتخاب اولنور. و توصیفه تقدر مساعد ایسار حصوله کتورمك استیلان اثره اولدرجه ملایم اولمیدر لر. مثلاً مدح اوله جق بر ذانك موجب مدحی اولور جهاتك کوسترلمسه حصر دقت ایدلمیدر.

اوچنجیسی - اکر ماده قابل تحول ایسه توصیفی اکثر زیاده مساعد عمل ووقه ترك ایدلمیدر.

در درنجیسی - توصیفك درجه تساعی. بوانساعده ماده نك صلاحیت موقعیته کوره اولور.

مثلاً تاریخده حکایه نك روشنی بوزمیه رق اوقیانك ذهنته اوره جق بعض تعبیرات شدید و عالیله تحریر ایتلی.

خطبه آزدها تفصیلاته مساعددر. فقط ینه خطیب مخاطبیرینه تلقین مرام ایدر بیلدیکنی اکلا دیغیله وصفه ختام ویرمیدر. شاعرك ایسه بو خصوصده وسعی دها زیاده در. چونکه قارئلرینك تخیلاتنه سویلر. حاصلی ایجابات محلیه به کوره وسعتلندیرلمایدر.

بشنجیسی - توصیفی تشکیل ایدن مواقع و احوالك انتخابی. بوده خرده تفصیلاتك ردیله اولور. چونکه توصیف بر طاقم خرده وقایعی و تحریر دیمك اولیوب بلکه دفته شایان موادی المقدر.

تضاد. تضاد ایله اولان توصیف صورت افاده به آریجه حسن و شطارت ویرر. عادتاً طبع ورنسکه مخالف بولنان ایکی تصویر بر برینی اضاده ایتدیکی و یا خود بر تصویرده ظل ایله ضیانك مقارنت و اختلاطی تجمینی باعث اولدینی کی تضادده افاده نك رونق ذاتیسه بشقه بر لغمان کتورر.

۷۱ - توصیف اتی درلو اوله بیلور.

برنجیسی - بحث وقت. اوده تفصیلاتی ویریله جک بر وقعه نك یکدیکی وقتی بیان دیمکدر.

ترجه تلماقده واقع شو:

هلکن فجر کولک قبولرینی کونشسه آچغه کلکله بر کوزل کون

اعلان ابتدی . مشرق آتش ایچنده ویلدیزلر بروقت وراى تسترده
قالدی . .

وشو :

هر نه حال ایسه بخره واج شدت غضب و حدندن مرتبه چته
کلوپده آهسته آهسته تبدیل مزاج ایدن شخص لجاج کبی سکوتیاب
وبالاخانه زینتسرای آسمان دست بواب شفق نور نصات ایله وجه منیراقاب
جهانتابه کشاد ابواب اولنجه اوزاقدن خیال میال قره بی سچدک . .
قره لری کبی .

۷۲ - بحث موقع و محل . بر محل ویا بر موقع ویا بر جای مقدس
ویا بر سرای ویا بر شهرک و صفیدر . کال بک مرحومک آق دکز
بوغازیسک وصفی حقنده اولان شو : [تختگاه سلطنتک آق دکزه قارشو
اغیاره سد اولمش بر باب اهینی دینلمکه شایان اولان قلعه سلطانیه
بوغازندن کیریلور و بر ساعت دها بری کلنورسه قدرندن نمونه لطافت
اولق ایچون یایلمش بر حوض بهشتی کوریلور .

انسان بر قاج کون اودریای صفانک کنارنده عاشای طبیعت
ایتملیدر که خزینه بدایمک ابدالنده فیاض قدرتک نه کریم اولدیغنه
ذهنده بر مطالعه حاصل ایده ییلون .

- اکثر کونلرده - وقتا که اقشام تقرب ایدر . باد شمال ایله هوای
جنوبی بر برینک آغوش و فاستدن قویارق هر بری دنیا نیک بر گوشه نه
آتمش و عالمک ال غریبانه بر دی اولان زمان ضروب ایله مملکتک
ماشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین پیمالی موعده وصال ایلمش ایکی
نازنین کبی معاقبه باشلارلر . او قدر آهسته حرکت ایدر لر که تنقلری

بر برینک کل جمالی صولدر بر و صدای پالری اغیاره افشای راز ایدر
اندیشه سنده در لر ظن اولنور .

باد شماله جلوه کاه اولان سولرک امواجی او قدر کوچیلور و شمسک
ضیاسی او قدر پاره پاره طاغیلور که او زمینه آلتون پول ایشلملی بر
مائی اطلس سرلمش کبی کورینور .

هوای جنوبک کز ندیکی سولر او قدر سفوت او قدر لطافت کسب
ایدر که زمینه بر براق آینه فرش ایدلمش دینیه ییلور .
پویراز گذرکاهی اولان لرک بعض کره اوتنه نه . بر یسنه لدوس
طوقنور یولار آچار که سرو سیمیندن فرق اولنور .

لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض وقت اوتنه سندن . بر یسندن
پویراز کچر شکلر حاصل ایدر که هواده برابر بهاری پاره لنه رک دکزه
دوکلش قیاس ایدیلور .

خورشید منور عظمت و سلطنتیه آفاقه جواهر فشان اوله رق افقک
متپاسنه کلنجه آتمش باموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوفق
اوفق بلوطلرک حاصل ابتدیکی نوره غرق اولمش رنگر . نه قوس
قر حده . نه رنگین الماسده . نه ازهار بهاریده . نه مرغان هندیده کورملک
احتمالی واردر .

بر طرفی غایت آجیق بنفشه و بر طرفی غایت قویو علورنکنه غرق
اولمش و یا خود بر جهتی آتشین الدن باشلا یه رق و طبقه طبقه پنده
و ترنجی وقاون ایچی رنگلرینک قرق الی درجه قویواندن آجیقلقنه
و آجیقلقندن قویولقنه انتقال ایدرک نهایت قناریا صاریسنده قرار
ویرمش و یا خود دنیا ده تقدر پارلاق رنگ واریسه - آجیقلقده

قویولنده قابل اولدق لری در جاک هیچ بری خار جده قالمق اوزره -
عمومی جمع ایش بیک درلو ملون بلوطلر دقیقه دقیقه رنگرینی بر
لطاقندن بر بدیمه به تحویل ایدرک آهسته آهسته آفاق سیر ایتکه باشلار لر -
بر صورتده که یالکز دکزده دکل طاغلرده بیله شکلیله، لونیله عکس لری
مشاهده اولنور. بو عکس ایله دائما بر برینه انعطاف ایدرک غالباً باد
شمال ایله باد جنوبک خفت و غلظتجه اولان تفاوتی دخی هواده طبقات
و طبقاتده بالطبع آینه لکه استمداد حاصل ایلدیکندن سطح ماه دن اوج
هوایه قدر دائما تغییرده دائما تلونده، بر نور عالی حاصل اولور که تصویرینه
دکل تصویرینه بیله امکان بو قدر.

زمان اولور که دریایه بر بلوطک لونی عکس ایدر. بر ماهر رسام
طائلی صاری اوزرینه موج موج یارلاق پنبه چهره لی یناقلرینی تصویر
ایتک استه بر آینه بلور اوزرینه شبک طراوتی و حسنک نور ایتیله
مترج بر طاقم آتشین الوان ازمش اولسه ینه بو انعطافک لطافتیه یا مشابه
اوله بیلور یا اوله مزه،

غروب دن صکره گاه اولور هوا ینه او حالده را کد قالور. مهتابه ده
تصادف اولنور. نظر لر خواب سحری کی لطیف و روح آور بر ظلمت
سکوته طالار. وجود لر جامه خواب نوبهاری کی خفیف و جا پرور
بر ستره آرام ایچنه دوشر.

گاه اولور هوا را کد قالمقله برابر آیک بدر اولدینی زمانلره
تصادف اولنور. سرو سیمینه باقله سانیلور که شعله دن مخلوق بر بری
دریایه کیرمش نازان نازان شناورک ایدیور. اوشن اورک ایتدیجه
وجودندن کلدیکی یره طوغری نور آقوب کیدیور.

گاه اولور که روز کارلردن بری غلبه ایتکله برابر مهتابه ده تصادف
اولنور. عمان ظلام ایچنده نظردن نهان اوله رق سیر و سفر ایدن
کیلرک صاغنده کی قدیلردن اوتیه برویه آلی یشیلی مهتاب آقارمش
کی حاصل اولان تماشا لر داماد ابراهیم پاشا چراغانلرینه خنده زنان
اولور.

اقتساملرینک بو لطافتی، صباحلرینک روحانیتیه نسبت اولنسه
آره لرنده - اویقوسزلقدن جمالی رنگ ملال بورغیش و جامه خواب
برینه سیه کی - ولرینه بورغیشده هنوز اویقوبه وارمش بر - حر کوزلیله
صرمه صاچلرینی بوینک اوسته طاغتمش اچلمش و غایت خفیف
بر سحاب ایله متوز اولان نور سحر کی کوکشی بر ایچنه تل کوملکله
ستر ایتشده هنوز مائی کوزلرینی اویقودن آجش صاف چهره لی
بر دلبر قدر - فرق بولنور.

اویله صباح که استیلا ایتدیکی برلرک زره سینه بر نظر حکیم ایله
باقله طاغلری، طاشلری، قطره لری، ذره لری برر لسان حال اولمش.
صانع قدر تک الطاف عظمت و اعجاز کانه حد و نشاده کورینور. براق
هوای کیجه لری واردر که مهتابی کونشدن فرق اولنور. بیانی اواری
شمعک ضیائی کورونمز بر حاله کتورر.

خفیف سیلی کونلری واردر که آیک اون دردنجی کیجه - فی
اکدیرر. عادتاً کونشک عکسی دکزده سرو سیمین حاصل ایدر.

موقعک بدایی بالکز مشهوداتنه منحصر دکل. بر کرده تاریخی
تصور اولنورسه بر ایکی سال ایله اناطولیدن کین و اورویا اوزرنده کی
بونجه موفقیتلر مزک فاتحه ظهوری اولان اوفر ق اللی عثمانی قهرمانی

خاطره کلور. اقبال ملنك ياد عظمتی طاغده، سحراده تبحر و هواده،
دریاده تمثیل ایتمش کبی کورینور.
گویا که اوشه فقیر شمیر همترینک افاقیر اولان شمعنه نظر
ربا سندن یادگار اولمشدر. گویا که اوسر وسیمینر نائل اولدقلری
مظفریتده مسلك اهدالری اولان نورانی منہاج توفیقندن نشان قالمشدر.
حیف که بودریای لطافتک اطرافنده بولنان اوج قصبه ایله بر قاج
گویک شمیدیکی حالی قدر خالقله عجز بشرک نسبتی کوسترمک ایچون
یابلمش کیدر.

فقر و ضرورت واضطراب و مذلت هر کوینک و بلکه هر اوینک
طپراق دیوار لرنده و جورک تخته لرنده یکی مزار لرزه واسکی تابوتله
یاقیشه جق قدر هائل و بیاهه مائل بر کیرلی رنگ ایله تصویر اولتمش
کورینور. گویا که آنا رمدنیت اسکی رونق و اقبالک فنا سینه تحسره
مانم اتوانه بورنمشدر.

حالبوکه تاریخلردن اگلا شلدیغه کوره و قنیه اورالری روم ایلینک
فتحنه کفایت ایده جک قدر دهشتلی اردولر بسلمش، عصر لرجه
اورویانک قوای مجموعه نی لرزان ایدن عثمانلی دو تناسنک اک بیوک
فرقلرینی تجهیز ایلمش، سحرالرنده شمیدیکی قصبه لر دن بیوک کویله،
ساحلار لرنده شمیدیکی شهر لر دن بیوک قصبه لر وار ایلمش، شهر لر لرنده
قرق اللی صنعت بولنیورمش، سحرالرنده زراعتدن محروم قرق اللی
ارثون یر بولنمز ایلمش.

مقاله سیه عاکف بک نام تیار و سنده کی شو :
[بر کره کی متوکل کبی بی پروا روزگارک اوکنه دوشر، فلکک مر

جورینه کنیدی حاضرمش بر سر دکبی صفا ایله بر طرفه یاصلانورده
اک استعدادلی کویکلره اوغرایان سودالر کبی قرار سنز، آرامسنز
طوقندی یی رلری یارارق ایلرو طوغری بلورمی؟ بر کره اوقاق اوقاق
طائفه لر ایلك آغلامنه باشلامش بر فلاکت زده نك کر پکلیری اوچنه
کلوبده عجمیلکنندن کیده جکی بولی بیامیان کوزباشی کبی اوتی بی بی
طولاشمنه باشلارمی؟ بر کره هر کورینان سیاره نك، هر بیوک نایته نك
ضیاسی دکزک ایچنه طوغری درلو رنگده قندیلار غرق اولمش
مناره لرینی صالیور رمی؟ بر کره دکزده مهتابک عکس الله بولی کبی
نورانی بر جاده پیدا ایدر می؟ خداییلور کویک بوزنی یلدیز لر یله، کهکشانیله
ایانگه ایتمش و یا خود دکزی سنکله، بول ارقداش کله سمواته چیقمش
ظن ایدرسک.

انکین طبقی حیات کیدر. انسانک نظری دنیا ده اولدینی کبی
انکینده ده یالکیز بردا اثره ایچنده کزینور، افق امیدک عیندر، سن
دائما یا اتلاشیورم ظنیه کیدرسک. اودائما سنک ایلر اولدیکک قدر
اوزا قلاشور.

فورطنه آچیق هوادن صفالیدر. شمعی افقندن برسیاه بلوطدر
قالقار - هجوم قوی کبی طویلانور طویلانورده اومولز برسر عتله
ایلری طوغری یورر - برلر، کویکلر، طاغیر، طاشلر، ایکیل ایکیل
ایکلمکه - کینک هر مقرر سی، هر ایچی، یلکسنلرک هر دیکیشی، هر
دلیکی بر بشقه هوادن فریاد ایتمکه باشلر. دکز فلکله یاریشه قالقشیرده
شیشر شیشر هر طائفه سی بر قره بلوط شکله کیرر. هر طائفه نك

آید شدن، جار پشدن، جاغلابسندن بر بشقه فورتنه پیدا اولور.
 کوکار کوزیک اوکندن، یرلر ایانگک التیدن قاچار، بردقیقه ده
 یوکلیرسک یوکلیرسک یوکلیرسک، قولاریکی اوزاتسک الکه
 بریلدیز بکه جک سانورسک، ینه اودقیقه ده الجالیرسک الجالیرسک
 الجالیرسک، دکزه کوز کزدیرسک دنیا یرندن اوینامش دونه دونه
 اسفل - اقلینه طوغری چکیلوب کیدیور کبی کوررسک، هر باقشده
 جناب حقک قدرتی، عظمتی درت طرفکدن میدان چیقیورر []
 سوزلری کبی.

۷۳ - اوچنجیسی کیفیت وقوع حادثه در که محاربه و بحران کبی
 بروقه نیک کوز اوکنده وقوعه اولور کیچه توصیف و بیانیدر.
 کال بکک عا کف بک نام تیاروسنده اولان شو :

[هواده بر بلوطدر پیدا اولدی - اطرافده هر نه وارسه قیامت
 تصادف ایتمش - اللهک غضبنی کورمش کبی قورقنج قورقنج صدالر
 ویرمهک باشالادی، دکز بر طرفدن، بلوط بر طرفدن، کیچه بر
 طرفدن... اوزریمزه اوج قراکلق بردن چوکدی، دکز یوکلیدی
 یوکلیدی، کوکلره قاوشدی، بلوط الجالیدی الجالیدی عادتا یر یوزبله
 برلشدی، ارده بر ظلمت، صومیدر؟ هوامیدر؟ فرق ایتمک ایچون
 کرامت ایستر، صوله کیتسک انکین... ادم وارته بی طوتدیریم دیرکن
 مثلا هوچه بکه دوشه جک، صاغه کیتسک هر طرف ساحل، هر
 طرف قیالقی، هر طرف دشمن، کری دولسهک «نعوذ بالله» انسان
 متفق دولترک قبودالترینه کولنج اوله جق، ایثری کیدیله جک هوا
 دکلیدی، فقط چاره سز کیتدک، کورمیلدک که هواده، دریا ده نایامتلر

قویوردی - کورمیلدر که التمزده قوجه قورث قاصیرغیه طوتلمش
 کاغد بارجه سی کبی نصل شدتله نه قدر سرعنه اوچوب کیدیوردی،
 مکر بز او قرا کلنک ایچنده ایکن اوستومزنی غایت نورانی بر
 مهتاب احاطه ایدر مش، کو یا کینک دبرکی طوقندی ده بلوطک بر طرفتی
 باره لیدی، مهتاب روتقیله، سلطنتیه کورنمکه باشالادی، [قوره سی کبی]
 ۷۴ - دردنچیسی - بحث - بما و شمائل در که بر ذات ذیقدرک و یا
 هر قنی بر انمان و یا خود حیوانک لهجه و اطوار و حرکاتک توصیفیدر،
 کال بکک دور استیلاسنده واقع شو :

[سلطان سلیم قاتمی طوله مائل، کیکلری قالین، اوموزلرینک اره سی
 غایت واسع، وجودینک نصف اعلاسی نصف اسفلدن قیسه، باشی بیوک،
 قاتلری چایق، یوزی مدور و قرمزنی، بیقلری چهره سنه بر غریب
 هیئت و برر حله بیوک ارسلان کبی اغزی ایری، چکه کبکی واسع
 وقوی، بردهشتلی قهرمان ایدی.

هله جبهه سنک انتظام و نورانیته کوزلرینک گاه بر فکر حکیمانه
 کبی منظورینک اوکلنده اولان اک پنهان گوشه لره دخول ایدر یولده
 و گاه بر زبان کویا کبی نظر لره افشای مرام ایدر صورتده باقشلری
 استمدادینک فوق العاده لکنه برر واضح برهان ایدی، [کبی]

۷۵ - بشنجیسی - بحث اداب، بر شخصک فضائل و نقایسک
 و مزیت و یا سوء خلقنک توصیفیدر، بونوع توصیف تاریخاره مخصوص
 کیدر، زیرا تاریخلر روایاننده وضوح و افاده بولمق ایچون اکثریا
 وقعه جه ذی مدخل کورینان ذواتی اصحاب مطالعه به طاقم ایستلر.

بر ماده نك تصويرى حقيقت و خيالك تصويرى حقيقته مقارنت ايله اولور و كرك مادى كركه خيالى اولسون هر ايكي سنده صنعت و كياست و نظر افله برابر سورت و شدت دخی بولمليدر. و بر برينه مقارنت و ملايتي اولان احوال و موادى حسن ادا ايله بريره جمع و تليق اك زياده توصيفى تفريع و توضيح ايلديكندن احسن سالكدور. و عادتاً بر رسده اولان كولكلر رسمك سائر طرفه پارلاق و يردىكي كې بوده ماده نك تجسم و تشخيصه اعانه ايدرك سورت افاده به رونق و شطارت كتورر. ننه كيم كال بك مرحومك دور استيلا سنده كې شو:

[سپرنده ايسه قدرتك نادراً تزئيننده بذل كال ابتدكي خوارق عاداتدن معدود بر ذات اوله رق علومه، متانت عزم، كبر نفس، اتساع تصور، حدت ذكا، عمق نظر، سرعت انتقال، اصابت ظن، جلادت فطريه، مهارت حربيه، ميل انقلاب، تحقير طادات، نفوذ امر، القاي دهشت، شدت شكيمه، غلبه مشكلات، نفرت لذايد، استخفاف حيات كې هر برى بر قهرمانه سرمايه افتخار اوله حق بر جوق مزيات جليله بي جامع اولمقله برابر فطرتنده شهرت و راحتته انهماك اولماق جهتيه خالى زمانلرني صحبت علما و مذاكره علوم ايله امرار اتمشدي. و حتى كنديسى مزاجنده اولان شدت تاثرله بر ابر او تونز سنه قدر ملكك بر كوشه سنده جزويات ايله اشتغاله مجبور اولديني چون بك زياده صيقلمش و بالطبع مائل اولديني الهيات كوكلنه دنيا دن بر نفرت و ير مش اولق جهتيه بياني بر حزن دائمي به مبتلا اولديندن بواسطه ابك تاثيريله كچه لري اويقوسى اوج ساعته منحصر اولمقله او زمانلر سراي كتبخانه سنده نه قدره مؤلفات وار ايسه ليال تهائيد جمله نني كوزدن كچير مشيدى.

بو فضائل موهبه و كالات علميه دن بشقه تشبده عالمك معظمات اموري ني جزو ياندين محقر كورمك و اجرا ده بالعكس مقاصدينك كوچك بر جزو يينه كليت جامعسى قدر اهميت و برمكن عبارت اولان و مائر جليله به مظهر اولمش نه قدر اعظم وار ايسه همان جمله سنك اك بيوك سلاح قوتى بولنان خصيصه امتيازه مالك اولديني كې قبول حق و قيمت شناسلق طبائع بشرده كې تقاضى و كالاتك ميزان تعديليدور. مزاجنده هيچ بر حادته ايله خلل بوله به حق صورتده برلشمشدي. عالمك مقاصديني تحريده اقدامى ايسه او درجه ده ايدى كه عزمنده موت هائل تجسم ايدرك قارشوسنه طور مش اولسه بي پروا اوزرينه كيدر و بو بولده هر درلومشقيات و حياتنه بك سهولته غلبه ايدردى.

اشته سلطان سليم بو صورته خالى زمانه مناسب و تصور اتنده اولان علويت قدر و شانيله متناسب اوله رق بولتيقه ميدانه كيرنجه ملت اسلاميه ني كلمه واحده به جمع ايله زمانجه معمور اولان عالمكى لواء الحمد شريعتك سنايه امانى الله المني مقصد اتحاد ايلدى. فقط اويله بر امر عظيمه تثبيت ايچون عثمانلى ملكنى نشنت حكومت و فساد اخلاق دن قورتارمقله و جمعيت موحديني تفريق ايتمكله اولان مذهب شيعيتى اورته دن قالديرمقله احتياج كورديكندن سلطنتى بيعت عاده دكل بر نوع انتخاب صورتيه قبول ايدرك حكومتى اساس حقيقيه اوزرينه بنايتد كد نصكره هر شيدن اول دولتى بولنديني صرعه سكونتدن قورتارمقله عزم ايتدى. ابتدائى مباشرتنده فكر جديدى اودرجه ايلرى كتوردى كه سلطنتك صقاللى بولمق كې اك جزوى مراسمنه بيلاه رعايت ايتدى و اوضاع و اطور اتنده اجدادينك هيچ بر حاله و حتى لباسنه تقليد ايتمك

ایستمدی. حکومت متعلق افعالی شویله طور سون، باز بجه افکاری اولان اشعارنده بیله زمانک حالی اولان لفظ پردازلق کبی سینه لردن اربیله کورلمز. قلمندن هر نه صادر اولدیسه مصادمه حجاب ایچنده ظهور ایدن برق جهان کبی هیجان افکار و وجدان ارم سندن جوال اولمش بر لامعه معرفتدرکه قائلنک حکمت و حمايت و یا شوق و محبت داترا اولان احوال قلبیه سی ایضاح ایدر. [فقره سیه شو:

[نوبت سلطنت آندن صکره سلطان سلیمان کلسدرکه امتداد سن و ازدیاد جاه ایله ملوک عثمانیه نك اك بختیاری ایدی.

دورنده سیف و قلم پک بیوک اتر لر بر اقسدر. مهر جهاندار کبی کوکبه اجلال ایله گاه شماله و گاه شرقه کیدر و هر عزمنده بر ملک عظیم فتح ایدردی. شماله بر چوق سفر لر ایدوب هر برنده اوروپانک قوای مجتمعه سی تقریق ایله مجارستان واردل و سائر بجه ممالکی زایت استیلا الله المشر. و بر قاج دفعه دخی شرق جانبته کیدوب شیعت قوتیه فراندن جیهونه قدر توسع ایدن خاندان صفوی به خط حدودینی تعیین ایله وان و بغداد و روان و شرواز و توابعی زبردت غالیتمده قالمشدر. کندی شماله بر قوه کلیه ایله اوستریانک تختی محاصره ایتدی. عسکری جنوبده بر همت جزیه ایله بمن اقلیمی ضبط ایلدی. دوختاسنک مشهور خیرالدین پاشا اداره سنده اولان شمیمی گاه ایتالیایی قارت و ونیدیک جمهوری الله اولان جزایر و سواحلی ضبط ایدرک و گاه متفقین اعدا دوختاسنی حرق و غرق ایلیه رک آق دکز سولرنده کزر ایکن سید علی ریاستی التده بولنان فرقه پورتکیز دوختاسیله هند دکز لرنده آهنگ جنک

ایدردی. دکل بالکز ملوک اسلام بر قاج اوروپا حکمداری بیله سایه تیغ ظفرنده آسوده بشین امان اولمشدر.

محصول غنایم غزواتی اولان بونجه ابنیه عالیه نك هر کمری مدنیت افکارینک دورنده نائل اولدینی غایبات متعدده به بر طاق ظفردر.

از مکارم التفاتی بولنان بجه مؤلفات نافعه نك هر صحیفه سی معلومات ارزولرینک عصرنده کوستردیکی ترقیات کامله به بر تاریخ معتبردر.

ایشته بو زمانه قدر ملوک عثمانیه دن هیچ بری یوقدر که راحت دوشکنده تسلیم روح ایتمش اولسون. افراد ایسه قهرمانلق خصائک دیانت و مکارم اخلاق فضائلنی علاوه ایدرک دنیانک اک قوتلی ملتی اولدینی کبی معارفه دخی عصر لرنده اک معلوماتی اولان اقوامک بری ایدی. بو زمان ترقینک انتهای و بلکه اقبال دولتده صکره لری ظهوره کلان تدینک ابتدای عصر سایانیدر.

چونگه سلطان سلیم اولک منتهای ایامنه قدر حلاله آراقبال اظهارندن زیاده استقبالده اسباب سعادت حال استحضارینه چالیشلوردی.

سلطان سایان دورینک ایسه مظفریت عالیه و معموریت حالیه سنده کوریلان کمال دور اندیشک جهتمده مشهور اوله مز.

اگرچه اداره نك هر شعبه سنه بر قانون منتظم وضع اولندی. فقط اکثر حرکاتر قانون طبیعتک خلافتده بواندی.

پادشاهک احتشامی تحمل زمانک فوقنده ایدی. شهزاده لرده وراثت سایانی به استحقاقی اولنر برر صورتله اتلاف ایلدی. ملنک اجزای اصلیه سی اولان اسلام ممالکنه طوغری توسع مطلبنه لزومی

قدر اهمیت ویرلدی. یکچیری اولادی اوجاغه قبول اولنورق مات
حاکمه نك بر منبع ترایدی اولان دوشر مه اصوله خلل کتورلدی.

ملازمت قاعده سَنك ظهوریه قدم استحقاقه. تقدم ایدرک طریق
علما وضع طبیعیت سندن چیقارلدی. سلاطین سالفه نك بر قاچ مثل اولوق
اوزره تبیین ایدیلان خالصر وقف ایدلمکه باشلانیه رق خزینه دولت
برمورد عظیم سندن محروم ایدلدی. ظرافت استقامت غالب کله رکا اخلاق
عمومیه ده کلی تغییر حاصل ایدلدی. [کبی]

۷۶ - التجیسی - برایشک ویا خود بر خالک ویا امر نفسانینک
توصیفیدرکه احوال مهمه سی شدید صورته بیان اولنور. کمال بکک:
«اولیه بر لوای سلطنت که هیئت باقله هاله ده هلال کبی آفاق حواده
دوشه جک تغییرات عظیمه به دال و بلکه ملک سیف شجاعتی خون دشمن
ایچنده بارقه نثار اوله جفته براعت استهلال اولوردی» سوزی کبی.
۷۷ - بو توصیف بر بعضاً صرف حقیقت اولور. بعضاً خیالی اولور که
صرف حقیقت اولانه کمال بکک مرحومک لوندره نك وصفی حقیقه یازمش
اولدینی مقاله بر مثال اوله بیلور.

۷۸ - خیالی اولان وصفیه ده کمال بکک مرحومک شو:

« بدم غفلتده بیلدک تازوال عالی »

« عالم روایده چوق کوردک مثال عالی »

« خوابدر نسبتله ماضی صبح استقباله »

« بویه تغییر ایلمشدر در خیال عالی »

صفرک اون دردنجی کونی اقسام اوستی که بوغاز ایچنده دریابه
ناظر بر باغ کوشکنه کتمش و غربانه نجره نك بر کوشه سنه اوتورمش
ایدم خیاله احوال عالم کوکله غریب برالم کلدی.

تازه ایچون اطرافه باقسم. کوردم که:

« بيم اشک ادیبان کبی آهسته رو اولمش »

« باد آه غریبان کبی غمکین و جکرگاه »

« اشجارده بر صورت حزن و ارایدی کویا »

« کوکلم کبی ایلر لر ایدی حسرت ابله آه »

دریا او قدر لطیف ورا کد ایدی که اوزرنده اولان اوفاق اوفاق
موجه لر قویی یشیل بر چنزاره قونمش بر بیاض کو کرچین آلابی
ظن اولنوردی. هوا او قدر آهسته وزان اولوردی که یار اقلرک
حرکتی کیجه اویقولرندن محروم اولمش بر شفقتی والده نك قابی قابی
سویلدیکی نیلردن طاغیبق صاحبینه کلان اهتزاز لر کبی فرق اولور
اولمز درجه ده ایدی.

بو حالده کوزلر مک نوری آزالغه باشلادی. تماشاتک کوکله ویردیکی
تعب سوداوی اتارندن ظن ایتم.

برده سباه باقدم که کونش اقبالنک اک رونقلی زماننده دامان
و کرببائی یاره لیه رک ازواخانه عدمه چکیلان فلک پروازان دولت کبی
اوزرنده کی بلوطلری بیرته بیرته مغرب استاره یوریدی. یری قبرستان
فنادن نشان ویرر بر قورقچ طوپراق رنکی باغلادی. اطرافنده بیتملرک
قانی یاشندن نمونه اوله جق بر آتش قزاق سندن بشقه برشی قالمدی. کیده کیده
هر طرفه دهشت چوکدی. کاشانه بر بهت و حیرت مستولی اولدی.
بهام ایکلشهرک مغاره لرینه. قوشلر چاغریشه رق یووالرینه چکلماکه
باشلادیلر.

آره سی برازدها بکر بکمز قاره ده بر ایکی بلبل نالنده دن، دریاده
 بر قاج خواننده دن بشقه سس ایشیدیلور فرد آفریده قالدی.
 کوکلم بو عاشقانه نمانالره کتندن بکمش، نظرم ایسه اطرافه مستولی
 اولان محیط ظلمتک اعماق خفا سنده غائب اولمش کیتمشدی. کیتدیجه
 ظلمت بر حاله کلدی که قرانلی ال ایله طوتمق قابل کبی کورینوردی.
 سایه سنده اکلندیکم هراجاج نظر مده بر غول بیانی شکلی باغلا دی. کویاکه
 پر بوزی زبرزمینه بکمش و یاخود ظلمات مقابر روی ارضه جیقمشدی.
 کویاکه قیاض ازل شو بر آووج خاکی عوالمندن عدم آباد نیبانه طرد
 ایتمش ایدی. کویاکه پنجه لریله سیف نمدی به ساریلان شهدای حریتک
 مردم جوشان اولان تازه خون سیاهی بر دریای بیکران شکلی آلمش
 و امواج طوفان خروشیله طاغتری، طاشتری احاطه ایدرک هوای
 ظلمته قارشو قیامش قیام شده باغلا دینی شکل هائلده طوکه قالمشدی.
 اطرافه بافق استدم. حاکم دهشتیله نور بصر کریکلردن آیرلغه جسا.
 رت ایدمه من ایش کبی هیچ بر شیته تعاق ایدمه مدی. بن ایسه یارب
 بو برده ظلام ایچنده قاج مظلومک قانی دو کولیورده سندن بشقه کیمه
 کورمیور. قاج غدارک خنجر نمدیسه سو ویریلورده سندن بشقه
 کیمسه بیلمیور. قاج یتیم کوز لرندن اولوقلر کبی یاش آقیدیورده
 سندن بشقه کیمه واقف اولمیور. قاج دادخواه ظلم الندن فریاد
 ایدیورده سندن بشقه کیمه ایشیتمیور یوللو بر طاقم خیالاته مستغرق
 ایکن بردن بره بر قیامت قوییدی. یاننده اوتوردیغ پنجره محصور قلمه نک
 کلهیه مقاومت ایدمه مامش قبولری کبی بر طرافه سامعه جاک ایله آچلیدی.
 یوزیمی جویرر جویرر من کوزیمه اعصابه طوقونه جق قدر قوتلی مملکتلر

احاطه ایدمه جک درجه وسعتلی بر عمود نورانی کورندی. دقت ایتدم.
 مکرکه آفاق اشوب قیامتدن نشان ویره جک بر فورتنه بلوطی قابلامش.
 بدرمتور ایسه بر بیضا کبی خارق العاده بر قدرتله او عمان ظلمتی ایکی به
 بولمش... دگزه باقدم. هر موجنه بر جیل سیال دنیلسه روا ایدی.
 امواج دکل کویاکه کردباد قیامت، یکپاره یالچین قیادن خلق اولمش اولو
 اولو طاغتری بر لرندن قویارمش بر برینه چاربه چاربه ابعاد نامتاهی
 ایچنده سورر کیدردی. یاخودکه بر قوجه سنکسار زلزلهیه اوغرامش
 متصل لر زناک اولور طورردی. عکس مهتاب دکل ارمیه بر عظمتلی نهر
 شفاف تصادف ایلمشده قیاره چارینه چارینه چاغلا دیسی عبوقه جیقارق
 بر طرفندن بر طرفه طوغری آقار بکر ایدی. فقط مهتابک ظهوریده
 بولم بصره انحصار ایدی. بر آچلیدی بر قیاندی. بردها کورنمسی
 میسر اولمیدی.

« فکانه برق تائق بالحمی ثم انطوی فکاهلم یلمع »

آنی متعاقب اورتهانی آه غریبانه دن شدتلی شمشکر. کریمه عاشقا.
 نهدن کترتلی یاغورلر قابلا دی. روزکار اوردقچه دهشتده زلزله یی
 اکدیوردی. کویاکه کورلدیکه ککره زمین ایکیور ظن اولنوردی.
 شمشک چاقدقچه هر سحاب کشف شعله فشان اولمش برینار طاغ کبی
 کورینوردی.

بو عواطف طوفان انکیز یارم ساعتدن زیاده سورمدی. فقط کره
 زمین بر سیلاب عظیمک شدتیه برندن قویارق کرداب جریانسه طو.
 تلمش بر طاغ پارچه سی کبی امواج ظلمت ایچنده یوارلنور طورردی.
 قراناق او قدر اوزادی که خاطر اکتساب ابدیت ایلمسندن اندیشه به

دوشمه و یا خود بو کجه مک صباحی فردای قیامت در ظن اولدسه روا
ایدی. بن ایبه هنگامه نک اعصاءه و پردیکی اضطراب و کولکه کتوز.
دیکی اقباض ایله بتون بتون محروم آرام اوله رق ایکی دقیقه ده بر کره
امری القیسک:

« الا ایها اللیل الطویل الاتجلی »

« بصبح وما الا صباح منک با مثل »

بیتی تکرار ایدردم. عاقبت یور غنلق وجودمه غلبه ایددی. کوز قیاقلم
یا صدیقہ طبعش خسته لر کبی طور دینی برده اوکته بیغلمنه باشلادی.
اوطه نک بر گوشه نه اوزاندم. در حال اویومش قالمش.

آه اونه خواب حیات افزا ایدی. ایکی یاشنده بر سودازده
معشوقه نک صاحبزینه بورنه ینه بو قدر صفا پرور بر اویقو کچره
بیلک احتمالک خارجنده در.

بر رؤیا کوردم اوبله خیاله بیک حقیقت قربان اولسون! انجق قرق
دقیقه سوردی. اوبله دقیقه نک هر رینه قرق عمر بشر فدادر.

« این که منی بینم به بیداریست یارب یا بخواب »

گویا بر صحراده ایتمش. کونش هنوز افقدن چیقمه باشلادی.
فقط ضیاسی بزم بیلدیکمز کبی دکل. گویا که بر جوهر سیال اولمشیدی.
بر جسمه تعلق ایتمده ینه میدانده کورینوردی. بر حالده که ایکی اوج
دقیقه کچر کچمز اغا جلدن، طاغردن، طاشردن، یلردن، کولکردن
نور اقمه، رنگ یاغمه باشلادی. یا پراقلر تلوتده برر ابر سحرده
میوه لر التماعده برر نجم منوردن نشان ویرردی.

تبه لرده یارم آی بیوکلکنده اینجولر دلتمش، اینجده نجه بیک
مرغ بو قلمون رنگ اشیانه طومشیدی.

دره لرده طاع پارچه سی قدر الماسلر اویولمش، درونه نجه بیک
بهیسه شبنم التماع صتمشیدی.

صباحک فیضی بر درجه ایدی که انسان هر دقیقه کچرکجه، گویا که
وجودنده روحی بیویورمش و حیاتی بدنندن طاشه جق صورتده
تزايد ایدیورمش کبی بر حال حس ایدردی.

گویا که حیات اجزای عالمک عمومه سرایت ایتمشیدی.

غنجولر بلبل کبی دالین داله او چارق شاقردی. سمندر کبوتر کبی
هواده برنده آتارق دم چکردی.

اطرافه باقدم. انبای وطنک نصقندن زیاده سی اوراده اجتماع
ایتمش ظن اولنه بیله چک قدر عظیم بر ازدحام موجود ایدی. قدر تک
بویله فوق الطبیعه بر آرایش رنگارنگ ایله اظهار ایتمشیدی بدیعه اعجازی
تماشادن هر کس لذتیاب صفا ایکن افقده غایت خفیف بر آئین بلوط
پیدا اولدی.

آغر آغر آچیلمه باشلادی. اره سیندن پت برستلر نظر ننده الهه
الحسن اعتبار اولنه بیله چک بر نازنین کورندی. کیده کیده قیز
طوغرلیدی. اینجده یاندینی بلوط دیز قیاقلردن کوبکنک اوستنه
قدر وجودینه صارلیدی.

اوجنی صاغ او موزندن اهرق مه لرینک آره سنه ایندیردی.
کندی اوزون بویلی، تندرست، مردانه یاییلی بر قیز ایدی. بر نورانی
جائه، بر حستنده کی طراوته باقلسه بر باقشده کونش، بر باقشده نوبهار

انسان شكنه تمثیل ایتمش ظن اولنوردی . بنیه وجودینه طباغیلان
 صریمه صاجلر فجر اوزرینه یایلیمش حیاط شعله دن فرق اولنوردی .
 کوزلری هر باقنده کالرك الكستور اولان اعماق خفانه کیرر ، نجره
 اسرار ایدرکی کورینوردی . دهاننه دقت اولنسه ایتام صباح ،
 کردنندن کو کسنه طوغری نظر اولنسه عمود سحر جهانی بر
 وجوده اطلاق اولنورمش دنیلوردی . ده دکل ، کویا که قرص قر
 ایکی به بولنمشده هر بری کو کسنگ بر طرفه قولنمشیدی . جنسی
 اودرجه شفاف ایدی که بورتدیکی بلوطک هر طرفسندن عکس الوانی
 کورینوردی . بلوطه سارینور سارتمز کیدولری اورپردی . ارسالان
 صاچنه بکزه دی . جبهه سی پارلادی . بر نور ال ایچنده قالدی . قاتلری
 بر درجه جانلدی که دعووه طوموش دامنندن قته کیرمش ارمیه . گلش
 ابرولرینه مستانه خنجر خنجره ، بیتده اولان تصور شاعرانه بی
 تصویر ایدردی . کوزلری نور نظرینگ حدتندن باقدینی یرلره شراره
 صاچارکی کورینوردی . بو حال ایله افقک منتهی اولدینی طاعدن قدم
 قدم اشاغی به اینه رک باغزه کلکه باشلادی ، خیالی کی .

۷۹ - فرنکار هر بلك مقاماتی طرزنده و فقط مواد قیہی

خرج عالم بر اصولده ایضاح ایله ابنای جنسی مستفید ایتک اوزره بهض
 ادبی کتابلر یازارلر که اک مهملری نافع اولنقله برابر طائلی طائلی
 اوقونانلری علوم طبیعیه مباحثک طرز ادیبانه ده و حکایه قلقلو
 یازیلانلری اولدینندن لسانزده بویله بر چیفر آچق ایچون بو عبدعاجز
 یش کتابدن مرکب و (مناقب طبیعات) نامیله بر اثر یازدم که درت کتابی
 عزتلو مهران افندی طرفندن طبع ونشر اولنمشدر .

هر حالده کوزل بر طریق اولدینندن کشادینه موفق اولدینم بو
 جفرک یک زیاده فائده لی اولدینقی عرضه جبارته ارباب اقتدارک بو
 یولده ده اثرلر ابداعنه همت ایدرک کتبخانه مزه خدمت ایتلری نمنی ایلر
 و کتاب مذکور دن آیده محرر ایکی فقره بی مثال اوله رق ایراد ایلرم .

{سیوری سینک}

کاه لیس ، خوتخوار ، غدار ، انسانک راحتق سلبه خدمتکار
 ظالم بر مخلوقدر . بونک نیشترا جانسوزی بره و امتالی حشرات
 وهوامک اکثرینندن سوزناک اولوب اصابت ایتدیکی محله آتشناک
 بر التهاب حاصل ایدر .

بو حیوانده خرده بینله نظر ایتک لازمدر . انسان الیه بر خرده بین
 آلبده لایقوله تماشا ایدر سه سراپا مسلح بر مخلوق کورر . فقط بونک
 نیشترا زهر آلودی اولقدر مدهشدر که انسانی لرزه ناک ایدر .

بو مزعج حیوانی طور میوب اولدیرم . فقط صورت تولد ونمائی
 شایان تعجب وحیرت اولوب مطالعه و تماشائی قدرت بالغه صمدانیه نیک
 بر نبذه سنه وقوف و اطلاعی موجب مواددن ایدوکنندن نظر عبرته
 و کمال اهمیتله اوقویلم :

- «یامن یری مدالبعوض جناحها»
- «فی ظلمة اللیل البیم الالیل»
- «ویری مناط عروقها فی نجرها»
- «والمح فی تلك العظام التحل»

«اغفر لعدتاب عن فرطات ماء»
«قدكان منه في الزمان الاول»

مناجاتی بعد تقدیس مضمون جلیله طلب مغفرت مقتضای وجاب
انسانیت اولدیغندن بووظیفه بی بعد ایفا صورت تولد و نمایه ابتدا
اولور. شویله که :

سیوری سینک یورطلیه جنی وقتده را کد برصویک اوزرینه
قونوب ایکی آرقه آیاقلرینی برکشدره رک مائل بر اولوق ویا برقبزاق
حاله کتیرد که نصکره بالتدریج یورطلرینی صالیورمکه باشلار .

بربرینی متعاقب صویک سطحنه دوشن یورطلر اوزرنده موجود
برنوع لزوجیتلی مایعه یایشوب صویک اوزرنده خرده بینی وغایت
لطیف برحال حاصل ایدرلر. قرق سکز ساعت ظرقنده هر یورطه دن
ضفیدعی [*] برر بطیطه [**] ظهور ایدرکه صویک دروننده بولنان
مواد مضره بی اکل ایله اوج سنه قدر صو دروننده تمیش ایدرک
تصفیه ماء خدمتده بولور.

فبجان القادر علی کل شیء قدیر
الهم کل نفس هدیها

بو صورته سولر ایچنده اوج سنه مدته عمر سورن بر بطیطه
اوجنجی سنه نهایتنده شفیره [***] حاله کچر، ودرحال صویک سطحنه

[*] قوربغدنک ابلک شکل و صورتنه منیقدع دینور.

[**] یورطه دن چیقوب قنادلرزدن اول هنوز کوچک بر طرطیل بولنان
هانم یاورینه بطیطه دینور.

[***] تحویل صورت ایدن بو جکلرک قورو ویا طرطلاق حالندن چیقوب
کلیک حاننه کیرمزدن اولکی حال وسطلرینه شفیره دینور.

چیقوب، حرکت ایتمکه، شیشمه باشلار. براز دها شیشر شیشمز
سارلمش اولدینی قشر رقیق یاریلور. ایچندن قفاسی نیت ونیشترله
عجهز قابل انجنا، متحرک بر حیوانک ظهوری کوریلور. برازدها دقت
اولنورسه بو حالده مشهود اولان حیوان اوزرنندن چیقاردینی قبوغی
قایق کبی آلتنه آلور و کندیسیده قنادلرله یلکنک، وجودیله سرنک
خدمتی ایفا ایتمک اوزره قاینک اورتنه دیکیلور. هوا اسرسه بادبان
کشای عزیزت اولان یلکن کیلری کی، سلامت یولنه دوزولمز، بالعکس
قایق، دوریلور سرن قریلور، هم کبی، هم قبودانی غرق و تلف
اولور. بونک سلامتی روزکارسز، لیمانق هواده در. نه زمان روزکار
اسمز، هوا تمامیله ساکن بولنورسه کینسی صویه ویره رک، کندیسینی
بو کلمکه، وکال بکک :

«بو ککل، بوده شیوه خدادار»
«اسرارینی صورمه کیم خطادار»

نشیده سیله شاقولاً هوایه چیقمه ودرحال اوچغه باشلرکن اولا
بورصداتی اجرا ایدن ذاتک. الینه قونوب ایصیرمسيله حشری سینک
اولدیغنی اثبات ایدر.

خلاصه انسان اولان ایچون سیوری سینک ذنیلان بو کوچک
مخلوقک یورطلرله صو یوزنده فوق العاده لطیف برصال حاصل
ایتدیکنی و قرق سکز ساعت صکرده هر بر یورطه دن برر بطیطه
ظهور ایدوب هر بطیطه نکه صوی بی تصفیه ایتمک شرطیله اوچر سنه
عالم آیده یشادقد نصکره شفیره لکه تحویل اولدیغنی ودرحال سیوری

سینک صورتند هوایه صعوده باشلیوب جزئی بر روزکارله تلف اولدینی تماشا ایتک کفایت ایدر.

سبحانک یا من خلق الخلق وسوی
سبحانک سبحانک سبحانک الفا

{کچی}

کچی نصل حیواندر؟

شو کوردیکک کچی جنسی قدیمدبری یونیه، دریسیه، اتیه، سودیه انسانه بیوک بیوک خدمتلرده بولمش و حالاده او کچی مهم و نافع خدمتلردن ال چکماش بر مخلوقدر. سعدینک:

یاک طینت نشود عاقبت کارش بد
بنه چون کهنه شود کاغد قرآن کردد

بیتی مضمونجه اولوسندن بیله استفاده اولنور. کوزل، مبارک بر حیواندر.

فقرا خانلرنده آت برینه اشک باغلندینی کچی اینک برینه ده کچی بسنور.

کچینک حیوانات اهلیه صرمنه کچوب خانکی اولسی اعصار تاریخیه دن یک اسکی زمانلرده اولدینسه اسمنک عهد عتیقهده محرر اولسی و مصر قدیم آثار معماریهسی تزیناتنده کچی بویندوزی قارتمه لرینک کورلیسی دلالت ایتدیکی کچی اساساً کچیک جنسندن اولسی ده «عهد ظبی» بتایاسندن ایدوکنی اشراب ایدر.

اولاد انسانه والده سودی قدر فائده و بردیکی جهتله شیرمادردن محروم قالان و دایه تدارکندن عاجز بولان فقرا چوجقلرینی اکثریا کچی سودیه بسلدکلری کچی کافه اهالی جبال سایه لبین عزده روغن ساده و انواع پینزلرله قید ضرورتدن آزاده اوله رق صرفه الحال یاشارلر.

حکایات اساطیریه روما بانیسی درومولوس، ک قورد سودیه بیودیکنی نقل ایدر. روایات تاریخیه ایسه اسکندر کیرک سودننسی کچی اولدینی خبر وریسوره کچی طایغ کلبه لرینک معزز مسافری بالعموم چوجقلرک سوکیلی اکلنجهسی، یالچین قیالرک ماهر جابازی، اورمانچقلرک آتی، آفاق باصمتی اولتره اغز سورمن، داثا تر و تازه یاراق بر، اولدقچه اوپور، انسانه الشقان، تعلم و تربیه قبول ایدر تحف بر حیواندر.

دنیاک هر طرفده ساکن قبائل بدویه و اهالی جبال نزدنده کچی آتی یک مقبول اولدینندن علی العموم هنگام مسرتده واک بیوک اکرام ایده جکلری و قتلرده کچی کسرلر، کچی یمکله تلذذ ایدرلر.

مشروبانک اک فائده ایسی واک مقبولی اولان قهوه بی کچیلرک دلالتیه و ویس القرنی، حضرتلری کشف ایتشدر، شویله که:

مشارالیه بمن صحرالرنده کچی رعی ایدرکن اکثریا اویقو غلبه ایدوب عبادتنه مانع اولدینندن دافع النوم بر واسطه به محتاج ایشلر. بر کون کچیلرک فوق العاده بر شطارتله اویتاوب متصل صحرادقلری نظر دقلرینی جلب ایلش اولدینندن بونک سینی تحری به نشبت ایدرک بر ایکی کون کچیلرک بدکلری اوت و یاراقلرک جنسه دقت بیوزرلر. نهایت قهوه دنیلان تیباتک تخمیلرینی بدکلری زمان کچیلر.

هر وقتدن زیاده بر شطارت کلدیکنی تیقن بیورملری اوزرینه کندیلریده
قهوه دانه لرینی اتشده قاووروب اکل ایدرلر و بو صورتله اویقویه
غلبه چالقلرندن قهوه اکلنی معتاد بیوزرلرکه قهوه استعمالی او
زماندن بدأ ایله بالتدریج عالمه انتشار ایدر.

بعض حیواناتده کوریلان الیشقانلق و نعمت شناسلق خصائلی
کچیده دخی مع زیاده موجود اولوب، بو بابده بر چوق حکایه لر وار
ایسه ده شایان تذکار اولانی اعظم امرای عثمانیاندن اولوب بر چوق
رلره نشر نور شرله سریعه افراز و تأسیسات خیریه و عدالته ممتاز
اولان - مظنه کرامدن - فرخ علی پاشا مرحومک دائره سنده بولنان
کچی حکایه سیدرکه جودت نارینجک اوجنجی جلدنده کوریلان فقره
مخصوصه سی بروجانی نقل اولندی. شویله که :

... هاشم اقدی دیرکه : بر کون پاشانک یاننده ایدم. قیو
بولداتلری - بن اقدمک بکلکی اولوب هر کیچه اغالره معیت،
ووسعم درجه ده خدمت ایدیورم، بکا تعین ویرمیورلر. عنایت
واحسان اقدمن کدر. - دیور هر ضحالی یازدیروب بوینوزینه آصمشلر،
وپاشانک یانته صالیورمشلر. ایچرو کیردکده چونکه بوینوزلری غایت
اوزون اولدیقتن اوزمسون دیو هر کس صاوشمنله طوغری حضوره
کلوب هر ضحالی ارانه ایلدی. پاشا دخی بکا خطاباً - آلویومی بر چفت
نان وکیلخرجز طرفندن ویریه دیو بیور - دیدکده، لطیفه ظن ایتدم
تکرار امر ایتمکله بحسب الاشاره بیوردم. آلوب صح ایتدکدنصکره
نکرار بوینوزینه آصوب - هایدی وار وکیلخرجه ویر. تعینکی
ویرسون دیو بیوردقده طوغری عودت برله وکیلخرجک یانته کیدوب

عرضحالی ارانه ایلدی. اودخی بر کو - تر مکله هر کون کلوب اورادن
تعیننی آلور ایدی. پاشا وقت ایدوب نه اوله جقنی حس و ادراک ایدمه بیه رک
بقاردی. لکن تربیه دفن اولدیقتی کورینجک کوزلری یاش ایله طولوب
اوج کون اوج کیچه فریاد ایدرک بیوب ایچمدی و دردنجی کونی
هلاک اولدی.

« ازیک سخن حقیقت هر کس عیان شود »

« بهر نمونه از صدف کهر بس است »

کچینک انواعی وار ایسه ده شایان تذکار اولنلری «فتیک» دنیلان
اقره کچیس ایله مصر کچیس، سنغالده جیقان جوجه کچی، هندستانک
کشیر کچیس، اهوی ختن دنیلان مسک کچیس کی حیوانلردر.
بونلردن: اقره کچیس - توپلری ایپکدن اینجه، ایپکدن نفیس، ایپکدن
یومشاق و غایتله اوزون بر مخلوق قدرکه توپلرینک قدر وقیتی کندوسنک
شهرتی موجب اولمشدر.

مصر کچیس - پایامومیالری کی صاری، بوینی غایت اینجه و کوزلری
بیاض، بورنی قانسور، اغزی چاریق، دفته چرکین کورینور بر حیوان
ایسه ده سود خزینه سی اطلاقه شایان بر منبع تروت و ساماندر.
جوجه کچی - ایسه صاغمه حیوانلرک اک کوچکی اولدینی حالده
نسبه جله سندن زیاده - سود ویردیکی جهته حکماً کافه سنک سوکی اولوب
مصر کچیس کی سود خزینه سی اطلاقه شایان مبارک بر حیواندر.
کشیر کچیس - بزم اقره کچیلری کی ایپک توپلی، یومشاق خوولی بر
حیوان ایسه ده بونک توپلری ده اوزون، ده صیق، ده اینجه، ده
لطیف و شکل و قیافتجه ده آندن ایری، آندن سویملی، آندن ظریف اولدینی

جهتله من كل الوجوه اكا فاقدر. خصوصاً فوق العاده قیمتی حائر اولان
هند حایلری، کشمیر شالری بو حیوانک بونندن ایشلندیکی ایچون
تجارت نقطه نظرنده هر حیوانه غالبدر.

مسك كجیسی - هندستانك بوكك و متسلسل جیلاریله بالخاصه
همالایه طاغیرنده بولنور، غایتله کوچك كدیدن جزئیجه بیوك، تیز رفتار
بر حیواندرکه نافنده «كوبك مسك» دنیلان و دائمی بر رایحه طیبی
حائر اولان ماده بولندیقی جهتله صیادلر کندوسنی کمال اهمیتله تحرری
ایدرلر. آنجق خط حرکتی کوزدن بشقه بر شیشی تعقیب ایدمه میان
قورشوندن ماعدا یتیشانی اولیان بوتیز رو حیوانك اله کجسی هر شیدن
زیاده متکدر. بالخصوص اسکان ابتدیی شواحق جیال اکثریا قارله
مستور اولدیغندن متکلات صیدیه بتون بتونه مزداد اولمقله بویولده
يك جوق آوجیلر یا بوزلر قارلر ایچنده طوکوب قالورلر و یا خود بیاع
و وحوشه شکار اولورلر.

« رزق مقسومه قاعندر مالی حکمتك »

« گاه حرص نوشکار ایله شکار الدن کیدر »

۸۰ - بورایه قدر ذکر و بیان اولنان احواله رعایتله یازی یازمغه
غیرت ایدنلر سعید پاشا حضرتلرینك « میزان الادب » نام اثر قیسنده
محرر اولوب آتی به عیناً نقل اولنان شرطله دخی صرف همت ایلملری
لازمدر. مشارایه بیوررلرکه:

« تهذیب » قلمه آغش اولان هر بر کلام منقحه عام اولان بر
وصفدر. بوکا (تادیب) دخی دنیلور. نظم و نثر دن هر بر اثر یازلدقن
سکره نظر دقغه عرض اولوب لازم کلان محملری تهذیب و اصلاح ایدیلور.

بر شی قلمه النور ایکن اولا معانی مطلوبه قوه متمکرده حسن
استحضار ایله ترتیب اولنور. بعمده قلمه آلنور. سکره پیش نظر دقغه
قونیلوب اصول آتی به تطبیق اولنور.

کلامده تقدر حشو و زائد شیر وار ایسه نحو ایدیلور. الفاظ
باقیه برر برر میزان ذوقه وضع ایله ایچلرندن حروف و یا ترکیبجه آخر
کورینان الفاظ مضره و مرکبه چیقاریلوب برلرینه خفت حروف
و ترکیبی حاوی کلملر قونیلور. غرابت و حشیسی و قیاسه مخالفتی حسن
اولنان لفظلر تنقیح و سهل الاستفاده و قیاسه موافق الفاظ تبدیل اولنور.
مرکبات و فقرات اعتباریله معانی به تعلق ایدن قوت و خفت الفاظ ایله
معانی و مصلحت و ماده نك اهمیتله - محررات و مکاتبات قسمنجه - مرسل
و مرسل الیهک حال و شانته تعلق ایدن جهانك درجاتی یتنده کی رابطه
و مناسبت میزان ذوق سلیم واسطه سیله تعدیل و تسویه قننور.

کلامك منسوب اولدیقی تکام خطاب غیاب موقعلرنجه تناسب
جهتلری تدقیق ایله بولنه قونیلور.

افاده مقصود ایچون استحضار ایدلمش اولان تعییرات ایچنده
استفاده جه سهوات و صعوبتی موجب اولان شیر مرآت فهم ایله مقابله
و میزان ذوق ایله موازنه ایدیلرک تعقید لفظی و معنوی بی موجب
کورینان لفظ و جمله لخر اخراج ایله معانی به دلالتی واضح الفاظ استحضار
اولنور. کلماتك تقدم و تاخرندن و مقارنت و ارتبایطندن و نشئت ایدن
تعقید وضعف تألیف دخی اصلاح ایدیلور. بعمده تهذیب و تنقیحجه
ختم و یریلور.

قلمه آلتان مفصل و مختصر محررات و مقالات و کتب و رسائناچه
تهذیب اصول مذکوره به تابسر.
یا زیلان شیرلی قلمه الالتر اوشیلری بشقه لرینک اثر لرندن عدا یله
بالذات نظر اعتراضه تقریب ایلدکری حالده اصلاحجه خیلی استفاده
ایده بیلور لر.

شایان اصلاح اولان اثر لرده احوال آتیه دن بر ویا بر قاج حال بوتور.
بو کله نك موضعی بوراسی دکل.
شو کله، تقدیم و بو کله تأخیر اولنملی ایدی.
شوراسنده قصان وار.
بوزیاده در.

بو کله، یا خود بو کلام ویا شو فقره لزوم سزدر.
شو وصف موصوفه موافق دکل.

شولفظلر، یا خود جملر یینلرنده مطابقت ویا مناسبیت یا خود
ارتباط کورنمور.
افاده بو طرزده اولسه ایدی استفادهجه دهها زیاده سهوات اولور
ایدی.

شولفظده یا خود شو ترکیده تنافر وار.

بوراده تعقید و یا خود ضعف تألیف وار.

شو کلامده تهذیب و تنقیحجه احتیاج کورینور.

شو تحریرات کوزل قلمه آلتش، قلمه التیشنه والفاظ و معنائک

انتظامنه دیه جک یوق، فقط مرسل الیهک شان ویا حال، ویا خود درجه

ادراک و استفاده سیله متناسب دکل.

شواقده مناظره دن خالیدر.

بوراسی آداب عمومی به مقاردر.

شو جهتی آداب ملیه به موافق دکل.

شوسوز وقت و حالک اقتضانه کوره دکل.

وارد اوله جق اعتراضلرک باشلوجه لری احوال مذکوره دن
عبارتدر. قدما ی ادبای عربک بعضیلری قلمه الدقلری شیرک تهذیب
و تنقیحجه اعتنای عظیم کوسترد کدن صکره اثر لرینی اعتماد ایتدکری
اححاب معلوماتده عرض ایله کندی ادراکلرینک بالغ اوله میسه جنی
اعتراض موقع لرینی او کونه رک اصلاح ایدر لر ایدی.

نظم و نثرک تهذیبنده اصول مذکوره به رعایت ادبیه و علی الخصوص
نوهوسلره واجبدر.

آثار علمی و ادبیه جه دقت و اعتنا امور معناده دن عدا ایدیله جک
درجه به وارسه بالاخره ارتق هر اترک اوزون اوزون اصلاحی تکلفنه
حاجت قالیوب حسن تنظیم و افاده جه ملکه حاصل اولور. نوهوسلر
یازه جقلری اثر لره کندی عقل لرینک ایردیگی قدر اصول مذکوره
دائره سنده اعتنا کوسترد کد لصره مهارت و اقتدار جه تصدیق عمومی به
مظهر اولمش ذو آدن بریننده عرض و اراده و شایان اعتراض اولان
محل لرینی اصلاح ایتدیگیه یالکز کندولرینک بکنملریله اکتفا ایدوبده
انظار عمومی به وضع و نشر ایتما لیدر لر. زیرا هر ادیبک اقتدار
و معلومات ادبیه سی سن و حال و مشهورات و مطالعاتنک درجانیله
متناسب اولوق امور طبیعه دندر. بر صاحب اترک یازه جنی شی حاله
نسبتله هر نقدر کوزل کورنه بیله معلومات و اقتداری ترقی ایتدکدن

صکره اویله اثر یاننده یک چیز کین کورینور، نشر ایتمش اولدینی حالدہ - امکان بولسه - طویل یوب نحو ایتمش آرزو ایدر.

تهذیب اصوله رعایت من القیم عادات مرعیه دندر. علمای اسلامدن نیجه لرئی، قدمای حکمانک چوغی اثر لرینی تصحیح ایتمش وحق بروقت قلمه آلدق لری اثر لردن علوم وکالات مستحصله لرینک ترقی سندن صکره شایان نشر عد ایدمه مدکاری تیلری اصلاح ایدوب معلومات اخیره لرینه نسبتله شان لرله متناسب تهذیب و تصحیح ایلده درجه مطلوبه به ایصالنی ممکن کور مدکاری اثر لری احما ایتمش لردر. امام سیوطی رحمة الله علیه کنیدی ترجمه حالی حاوی اولان اثر نده دیرکه بروقت قلمه الوب صکره لری احما ایلدیکم آناردن بشقه اولمق اوزره شمیدی به قدر تالیف ایتمش اولدینم کتاب لک مقداری اوجیوزه بالغ اولمشدر. [*]

شو افاده مشارالیه حضرت لری تالیف ایتمش اولدینی کتاب لک بر طاقی صکره نشره شایان و تصحیح ده قابل کور مدیکندن احما ایلدیکنی کور تریبور.

مؤلف مشهور ینوتن (خرونولوجیا) دیو معروف کتابی اون بش و کبون (نوار) نام کتابی طقوز دفعه تهذیب ایلدیکنی بعض اثر لرده کور یلیور.

بعضاً برشی قلمه آنور. یازلدینی وقت صاحبه یک خوش کوزینور. بر کون صکره نظر دقته عرض ایتدکده ایچنده بیوک بر

[*] امام مشارالیه حضرت لریک مؤخرأ ترتیب ایلدش اولان فهرست مؤلفاتنه نظرأ تالیفاتنک مقداری اودرجه ده قالیوب درت یوز الی کتابه بالغ اولمشدر.

مناسبت سزک، یا خود محذوری جالب بر خطای عظیم نظریه ایستور. یازیلوبده جهات لازمه سندن غفات، یا خود بر حالت بی قیدی به تبعیتله اصلاح ایدلک سزین نشر اولنان اثر لردن یا خود مرسل البینه کوندر بلان محرراتدن بیوک بیوک محذور لر، مضر تر ظهور ایتمش، بحق یک جزئی بر دقت سزک یا خود التزام سز لردن صاحب اثر چوق و قنار تفیضدن محروم اولمشدر.

قدمای ادبا تهذیبک وقت اختیارینه نصف اللیلی تخصیص ایتمش لردر. نصف اللیلده اصواته اقطاع و حرکانه سکونت کله چکنندن فکرده جمعیت و خاطرده صفوت حاصل اولور. فکر ذهنی تخدیش ایدمه چک حال لردن سالم و قریحه صافی بولنور. سحر و قی رقت هوا و خفت غذا ایله برابر نفس اویقوجه حظی تمامیه استیفا ایتمش اولمقدن ناشی تهذیب و اصلاح آثارجه یاری کیچدن زیاده مناسب ایلدهده خالقک اویقودن قالمق لری یو لیلرک یوله حاضر لملری کبی کور تیلری، حیواناتک سلسلملری، انوارک طلبه لر یله ظلماتک چکلمک باشلامسی سحر و قناده اولد یقندن اسباب مذکوره نکر بر یسی فکرده کی جمعیتی طاغتمنه، ذهنی قارشیدر مغه تعلق ایدمه چک برر عارضه در. کیچه یاریسی ایسه اورته لقی ساکن وانسان و حیوانات هپ ساکت بولمغله برابر اویقونک و غدانک بر درجه به قدر تقلیده زائل اولمش اوله چقندن ذهنده کشایش و صدرده انشراح بولنور. تالیفجه قلب منبسط اولور.

اصحاب قلمک اشتقالات فکریه سی ذهنی یوره جق درجه به کلا کده قلمی الدن بر اقوب تنفس ایتملری و فارغ القلب اولدقجه اله قلم الماملری امور لازمه و معتاهاد ندر.

قلبه فراغ وارزو اولقسنزین تألیف وتنظیم اترایله اشتغال معده
ممتلی واشتها زائل اولدقدن سکره طعام یکه وعطشدن اثر بوغیکن
سو ایچمه بکزره.

فرزوق دیمشدرکه «بعضاً اوله بروفته مصادف اولورم که اووقت
بریت سویلمک نیم ایچون بردیش چکدیرمکدن دها مشکل اولور،
بعض ادبا دیرکه نظمه شروعدن مقدم معنایی وادیاتدن مقدم
قافیه لری تحصیل ایتک سکا لازمدر.

خاطری بروزن، برووی اوزره اکراه ایتاملی، کلامده الفاظ
جزله انتخاب ایتلی، کلمات رذیله انتخاب ایلما ملی، کلام سهل اختیار ایتلی،
کلام صعب اختیار ایتاملی، طاتلی سوز بوللی، مستکره سوز بولما ملی،
مستحسن تدارکنه باقلی، مستهجن سوزه رغبت کوسترما ملی، یورغلق
کلدیکی آنده نظم وثرایله اشتغالی باقلی، زیرا یورغلقده کثرته قلت،
تفه وارداتجه خست کلور، خواطرك هر بریسی بر صومنی کیدر،
رفق ایله وارداتی چوغالیر، خاطره سنوح ایدن هر کوزل معنایی
یازملی، هر قانده بی قید ایتلی، قیدجه ماسحه اختیار ایدیلورسه اومعنا
وفانده سکره دوشتمکله بولنه مز، زیرا افکارک کوستره جکی ساعهلر
برقک پارلامسی ونظارك بیقرار اولان برشیشی کورمسی کیدر.

تهذیب بردفمه ایله اکتفا ایدلیوب امان نظر دقتاه تکرار واعاده
ایدملیدر»

باب ثانی

{خطابت}

۸۱ - خطابتکه بر امر مهمدر، بونک ایچون لسانمزرده مبنایی
الانشادن بشقه هیچ بر اثرده هیچ برشی کوره مدیکمدن عربی ایله
فرانسزجه کتابلرینه مراجعت ایتدم، عربیده بک چوق تفصیلات
ویرر بر چوق اثرلر کوردمکه خلاصه ایده چک اولسه م واک زیاده
بجمل یازیله بیله چک اولسه بو کتابک بر قاج مثل حجمنده کتابلر اولوق
لازم کلور، فرانسزجه ده ایسه غایت بسیط و مفید طرزده جمع ایدلمش
اولدیقندن آنلردن اخذ ایله لسانمزه تطبیقی تصور ایتدم، اثنای مطالعه ده
بو وظیفه نک مبنایی الانشا مؤلفی طرفندن مع زیاده ایفا ایدلمش یعنی
لسانمزه تطبیق ایله برابر عربیدن لازم کلان نکاته مهمه ییده آلوب
اکا مزج ایله غایت کوزل بر اسلوبه قومش اولدیقنی اکلادیقندن
ومبنایی الانشا ایسه خواجه ادبک اثری اولوب ایلک ادب درس لرینی
آنک مؤلفندن و او کتابدن آلمش اولدیقندن و بویا بده تقدر او غراشتم
ینه اودرجه مکمل برشی یازمه جفمی بیلدیکمدن اثرمک اکیالی ضمنتده
اشبو خطابت بختنی بعض مفصل شیلری ترک ایدرک مذ کور مبنایی
الانشادن عیناً نقل ایلدم.

۸۲ - کلام: خطیبک اجرا ایده جکی خدمت ووظیفه یه کوره
تقسیم اولمشدره، خطیب سویلیه جکی شیئی بولوق ونه ماده اوزرینه

تقریر ایده جگنی تضارلق اقتضا ایدر که اشته ببولشه (وجدان و قریحه)
 دینوره بده سهویله جکی کلامه بر نظام و برمه لازم کلور که بوکاده
 (حسن ترتیب) تعیر اولور. صکره اودنیله جک لاقردی به بر طرز
 واسلوب انخاذه لازمه در که اکاده (صورت تقریر) اطلاق ایدیلور.
 ونهایت بر نوع صره و حرکت ایله افاده کلام اقتضا ایدر که اکاده
 (حال و طرز) تسمیه قنور. بناء علیه بوباب درت فصل اوزرینه تدوین
 اولمشدر.

فصل اول

{وجدان و قریحه}

۸۳ - وجدان افناع و یا خود تزییح ایچون اقتضا ایدن واسطه بی
 بولاق دیگدر. وسائط افناعیه اوچدر. (تلقین و تعابیم) (مرغوبیت)
 (تزییح و تحریک رقت) در.

۸۴ - تلقین و تعابیم: سویلیلان شیک حقیقتی بیان مرغوبیت
 سامعینک رعایت و امنیتتی جلب ایله نهیج مقصده موافق اولان حیاتی
 سامعینه الهام و احساس ایله حاصل اولور. و تعلیمه اقیسه و ادله
 و مرغوبیت حسن اخلاق و نهیجه انفعالات نفسانیه نك وجودی
 شرطدر. بناء علیه اول بول اقیسه و ادله دن بحث اتمک لازمدر.

۸۵ - خطیبک حقیقتی انبات ایچون اسناد ایتدیکی قطع لره
 (قیاس) و (دلیل) دینور. اهل کلام ادله و اقیسه بی دخی بولمسی

جهتدن ایکی به تقسیم ایدوب برینه (اقیسه خصوصیه) و دیگرینه
 (اقیسه عمومی) دیرلر.

۸۶ - اقیسه خصوصیه بر طاقم اشکالدر که نتیجه به وصول ایچون
 اشکال مذکوره ایله صور مختلفه ترتیب و ترکیب اولور. و باشلوجه
 ترکیب اوچدر.

برنجیسی - قیاس جملی - قیاس جملی جل ثلثه دن بر قیاسدر که
 اوچنجیسی جملین اولینک نتیجه سی اوله.

مثلا: «بزی تسمید ایدن خصوصاتی سوملیدر. مادامکه فضیلت
 بزی تسمید ایدر، امدی فضیلتی سوملیدر.» کبی که ایکی اولکی جمله لره
 برنجیسه کبرا و ایکنجیسه صغرا و ایکنسه بزدن مقدمه و جمله ثلثیه
 نتیجه دیرلر.

ایکنجیسی - قیاس مطوی - قیاس مطوی اولکینک عینی اولوب
 صغرا و یا کبرادن بری ناقص اوله و فقط برینه ایرادیده ممکن واسهل بولنه.
 «فضیلت بزی تسمید ایدر. امدی فضیلتی - و مایدر.» کبی تراکیب کلامیه
 آره سنیده شویان اولنان ایکی نوع قیاسلری اولدقلری کبی بویله مجرد بر حالده
 بر اقبوب توسیج و تزین ایدرک هیئتلری تبدیل و قوتلری تزیید ایتلیدر.
 مثلا شو اولکی مثالزی صورت آتی به تحویل ایتسه ک تأثیر بی
 تزیید ایتش اولورزه. «مسعود اولق ایسترسه کز فضیلتی سو بکزه.»
 ودها قوتلوا اوله رق شویله جه دنیله بیلور. «مسعود اولق ایستورسکزه
 ایچون فضیلتی سو میورسکزه؟»

اوچنجیسی - قیاس مقسم - قیاس مقسم برنجی نوع قیاسدن

ایکی دانه سنک اتحادیدر. مثلا موقع محاربه ده بولندینی قوردونک داخله
 نصله دشمنی کچورمش برتفرک دیوان حرب مضطه سی تنظیم اولتمق
 اوزره استنطاقه، امور ضابط شویله جه نفر مرقومه سؤال ایلمش
 اولسه دسن یا موقعکده ایدک. یا دکل ایدک. اگر موقعکده ایدی ایسه ک
 برخان کبی حرکت ایتدک اگر موقعکده دکل ایدی ایسه ک نظامه مغایر
 ایش طوندک. امدی جزای اعدامه مستحقک! ایته بو قیاس قیاس
 مقسم اولور. اقیسه عمومیه برطاقم مأخذلدرکه مقاصد متعدده ایچون
 لازم کلان دلیلار کندوسنده بولنور.

نتیجه بره قصدک یا کندوسندن استخراج اولنور ویا خارجندن
 استدلال اولنورق آنورکه برنجینه قیاس عمومی داخلی وایکنجینه
 قیاس عمومی خارجی دبرلر. قیاس عمومی داخلینک باشلوجهلری
 تعریف تطبیق اجزای کلام و قیاس عمومی خارجینک دخی شرع قانون
 حجت بین شهادتدر.

۸۷ - مرغویت - خطیب اولان کسنه علم وفضیلتله برابر
 صاحب حسن اخلاق اوللی وفاقده مرآمده حاذق بولماید. واقوالی
 شایان سمع و قبول اولان اول برذانددرکه کلامنی افاده فکر ایچون
 خدمت ایتدیرر. وفکرینیده حقیقت وفضیلت ایچون استعمال ایدر.
 وجودینی شرط قیلدیغمز حسن اخلاق ایسه البت خلقی و ذاتی
 اولمق لازم کاور. چونکه کندوسنده بولنمیان بر طاقم فضائی تقایید
 ایدنلر کاذب و مرائی کسلر دیمک اولوب آنلرک متخلق اولدقلری
 خصیصه ذمیمه لری ایسه نصل اولسه برسبیله ظاهره جیقار وخطابتک

شرط اعظمی که افناعه چالش دینی شی ایله کندوسنک عامل بولنمی
 قضیه سیدر. اوده متقی اولور. هله بر خطیب سویلدیکی کلامک مقتضاسنه
 حرکات و معاملاتنی توفیق ایتمزه البت مقالات مسروده سنک بر تاثیرینی
 کوره مز. مثلا: عیاشیندن بری شرب خمرک مضرنی و منع استعمالی
 حقتده بر نطق سویلدک استه شبهه یوق که عیاشه اشتغال ایتمش بولنور.
 زیرا کندوسی مقتضای نطقنک خلافیله عامل اولدیغندن القا آتی تاثیر
 ایتدیره مز. والحاصل خطیبک متصف اولدینی اخلاق خلقک حسن
 ظن و رعایتی کندوسنه جلب و اماله ایدرک اصلاح افکاره اعانه و وساطت
 ایلمایدر. و سویلیله جک نطق دخی سامعینک درجه تاقی و تربیه لرینه
 و معلومات حائزه لرینه کوره اولماید. مثلا کویلولره خطابا ایراد اولنان
 بر نطقده مطلق و مصنع کلمات و تعیرات ایله حوصله قابیلرینه میفشمیه جق
 افادات بلیغانده بولتمق نه درجده موجب ضحک و تمسخر اولور ایسه
 بر جمعیت عالیه انتضاسنه کویلولره مخاطبه اولنورجه سنه ایراد نطق
 و کلام اول مرتبه ده مستلزم طمن و تقرین بولنور. بونک ایچون خطیب
 اولان ذات مخاطبیرینک درجه تربیه و معلوماتنی بوندن بشقده سنلرینی
 و انفعالات نفسانیه لرینک جهات عانده لرینی بولسدقلری احوال ایله
 اخلاق و اداب و عاداتنی بیاملی و آنلرک حال و شاننه ملایم کلمات مقصد
 سرد و استعمال ایتمایدر.

و سویلیله جک نطقده آتی الذکر خصائصده بولمایدرکه اوده
 طوغر و لوق، ادب، تدبیر، خیرخواهلقدر.

استه حضرت ابابکر رضی الله عنک مندر خلافته اجماع اصحاب

کزین ایله انتخابلری کونی منبره صعود ایله ایراد بیوردقلری نطق
 جلیل که خلاصه وجهله بر صورتی تقویم وقایعه یازلمشدی. شروط
 مذکورہ فی جامع بر کوزل مثال اوله بیلدیکندن بروجه آتی درج ایدلمشدر،
 داشته سزک زمام اداره کز بکا حاله اولندی. اگر ایولک ایلرایسم
 معاوت ایدیکمز. اگر فالق ایدرسم تصحیح و اخطار ایلکمز. عنان
 حکومت مودوع بد قدرتی اولانه حقیقت حالی افاده ایتک اثر صدق
 وطوبیت و کتم و اخفا ایتک اهانتدر.

نظر مده ضعفا واقویا مساویدرلر. هر کس حقنده اجرای عدالت
 ایتک ایترم. و نشید عنان عبودیتکمز بم احکام خیریت انجام شریعت
 معالیه به اتباعه منوطدر.

۸۸ - تهییج و تحریک رقت انفعالات نفسانیه ایله اولور دیش
 ایدک. انفعالات نفسانیه بین الفلاسفه روحک اول هیجانه اطلاق
 اولور که هیجان مذکور یا بر شیده مقارنت و شدت انهماکه و یا خود
 اول شیدن مباعدت و تنفره سببیت ویرر و علم کلامده ایسه انفعالات
 نفسانیه دیو مقصد و مرامک تهییج طبیعیسنندن طوییلان و واسطه
 نطق ایله القا اولنان حیاته دینورکه اشته بو حیاتی ایله فصاحتک
 تأثیری اقدار و تربید اولور. هر کیمده ازهانی واسطه نطق ایله
 استدبکی کبی تهییج ایدمچک و طبایعی دیلدیکی کبی قوللانهرق کدردن
 سروره. غضیدن مرحته. برودندن مفتونیته قلب و تحویل ایدمچک
 درجهده کفایت و اقتدار بولمچق اولورسه شبه یوقکه اول آدم
 خطیب فصیحدر.

هر انفعالات نفسانیه ک منیع مشترکیده یا محبت یا بغضدر. بونلرده
 شدت و تأثیر لرینه و ملایمی اولدقلری مقاصده کوره تبدیل عنوان
 ایدرلر. مثلا محبت ایجابنه کوره نرم رولق. رعایت حسن تلقی. حیرت
 مفتونیت و بعضنده غیظ غضب انتقام اضطراب خوف تعیر لرینی آله
 بیلور. محبت حصدی بر صورت جبهله و مرغوبهده کوستره رک و منافعی
 معرض تقدیر و استجانه قویهرق تهییج اولور. و بغض مقصده
 کراهت و مضار اسنادیه تحریک ایدیلور. و سامعینی تهییج ایچنون
 استعمال اولنان و سائظندن برنجیسی اولا کندوی تهییج ایدم بیلمکدر.
 مثلا خطیب اولان ذات سامعینی آغلتیق استرسه اولا کندوسی
 آغلملیدر. و انفعالات نفسانیه ک حرکات و حالات مختلفه سنه یقین
 حاصل ایتک ایچنون انفعالات مذکورہ فی کندو فسنده تعلیم و تحصیل
 ایتلیدر. یعنی کندوسی سامعینک برینه قویملیدر. بو تحصیل ایسه قوای
 ثلثه آتی لذکرک فقدانی حالده بر از ناقص اولمق لازم کلور که قوای
 مذکوردهده قوه مخیله، قوه حاسه، قوه میزه در. قوه مخیله روحک بر
 قوتیدر که بالجمله موادی سزاوار نظر و دفت اولان حالاتیه فکرده
 تصویر ایدر. و بر طاقم مؤلفات میاننده تصادف ایتدیکنمز مؤدی
 تهییج کلاملر هب قوه مخیله ک تأثیر اتنددر.

قوه حاسه قایلک سرور و کدر و مرحمت کبی حیاتی متخالفه
 و متوعیه فطره کشاده بولمیدر. قوای حاسه به مالک بولنمیان بر خطیب
 و کاتب اصلا فصیح اوله مز. واقعا سرد ایلدیکی ادله و بر این صحیح
 و مقنع اولور. لکن نه چاره که برودتله تلقی اولندیغندن حیاتی تحریک
 و تهییج ایدم مز.

مثلاً صحیحاً حزن و کدری داعی اولی لازم بر نطقده مخاطبیرینه کوز
باشی دو کدیره من. بلکه صنی اوله رق کندوسی آغلر اما یالکمز آغلر
بتون نطقی عادی بر ابقای مرآمدن بشقه هیچ برنی افاده ایتمز. حقیقه
قلب مقر فصاحت اطلاقه سزادر.

قوه بیزه حسیاتک طبایع و اوصافی تشخیصه کسب اقتدار ایله
ملایم و لایقی اولان کلامی بیلیمک و حسیات مذکورم پی تحریک ایچون
لازم کلان و سائط و آتای بولقدرد.

اشته بر خطیده شو قوای ثلثه بولمز ایسه طبیعتله آنک انفعالات
نفسانیه سی اوله میه جتی و بو حالده و سائط اقناعیه نک او چنجیسی اولان
تهییج و تحریک رقت شریطه سی بولنه میه جتی بدیهیدر.

فصل ثانی

«حسن ترتیب»

۸۹ - وجدانک استحضار ایله یکی و سائط اقناعیه پی بر صورت
منتظمه به وضع و ادخال ایتمکه حسن ترتیب دیر لر که علم کلامک بوده
بر جزئیدر.

حسن ترتیب - اولاً نطقک حاوی اولدینی اجزا ایله صورت
تنظیمندن و ثانیاً اصول و حواس مهمه سندن بحث ایدر که بروجه آتی
تعریف اولمشلر در.

۹۰ - نطقک صورت تنظیمی ایله حاوی اولدینی اجزا نطقک
سیاق و نسقی بیلیمکه بزه دلالت عقلیه کفایت ایدر. حاوی اولدینی
اجزاده شو صورت ایله اوزره انقسام و تعدد ایدر. اول امرده خطیب
اولان کسبه سامعینک مینه و قوف کسب ایتملیدر که سوبلیه جکی نطق
دلخواه لریته تاموافق ایسه آنک سیاق و نسقی تبدیل ایتمه لزومه تیقن
حاصل ایتمون. اشته مخاطبیرینک میلانسه کسب اطلاع ایتمک و موضوع
بحث اولان مسئله نک نه بولده صورت قبول کوره جکنی استکناه و استمزاج
ایلمک ایچون اولاً بر نبذه کلام صرف و ایراد اولنور که اکا (نطقک
مقدمه سی) دیر لر. بو مقدمه پی ایراد دنسکره و ضوح افاده حاصل ایتمک
و لایقیله تفهیم ایلمک ایچون مقصدک احوال متعلقه سندن بحث ایدی لور که
بوکاده (بیان و صورت افاده) دیر لر.

بو بیان دخی ادله و براهین ایله تأیید اولمشلیدر. و بر کسبه او براهینه
معرض بولنور ایسه ادله مسزوده من آنک حکمنی جارح اولمشلیدر. شو
حالده نطق ایچون ایکی جزؤ حاصل اولور که بری قبول و دیگر بده
رددر. حاصلی نطقه سامعینی اقناع ایده جک مرتبه بر نهایت ویرملیدر که
اکاده (نتیجه) دیر لر.

اشته نطقک شو انقسامات طبیعیه سی التي جزؤه تفرقی استلزام
ایدر که اجزای مذکورده (مقدمه. بیان. صورت. افاده. رد.
نتیجه) در.

۹۱ - مقدمه: نطقک بدأ و اعلا نیدر و مقصدی دخی سوبلیله جک
نطقدن معلومات و بره رک مخاطبیرینی استماعه حاضر باق و دقت و خشنو-
دیتلرینی جلب و استمزاج و بلکه تحریک ایتمکدر.

جلب دقت نطقك بدایت تفوهنده ایدندیکی معلومات ذاتی ایله ایراد اطقجه اولان مقصدندن مخاطبلره بر فکر صحیح و بر مکه حاصل ایدیلور.

جلب خشنودی ایسه حسن افاه ایله اولور. یعنی سوبکه جک کلامده بر طور و حالات اوللی و حقیقت و تأدب بولماید. خطیب اولان کسه اگر مقصدنی حقیقته مقارن بر نقطه نافعده تصور ایده من و یا خود نه سویایه جککنده تردد ایدرک مقصد و عرامنی لایقوله موقع بیانه قویه من ایسه مخاطبلری کندونی یک بی قید اوله رق دیکر لر.

مقدمه ایکی جهته دوشونیه بیلور. بری، مأخذی و دیگری نوعی جهته. مأخذی مقصدی و اداره افکار اوله حق نقاط و جهاتیدر. لکن مقدمه اصل مقصد لرندن مأخوذ بولماید. چونکه مقدمه سامعینی مقصدك حسن تلقیننه حاضر اقی ایچون ایدی. اندن مأخوذ اولدینی تقدیرده مرام و ارزومزك خلاقه کیش اولور لر.

نوعی دشنی بولردر. مقدمه عادیه، مقدمه خادعه، مقدمه محتشمه، مقدمه مهیجه.

۹۲ - مقدمه عادیه مقصدی صنایع کلامیه صرف ایدلمکترین اچقجه و قیصه جه عباره ایله بیان ایدر.

بوده مستند اولدینی فوائدك ازانی و مدلولی بولسینی مبحثک واضحیتی جهتهیه مقدمات سائر ایله تأییده حاجت کورلیان یرلرده و خصوصیه سامعینك افکارینه اولقدر نامساعد بولنماسی جهتهیه - و تأییزدن قورقولیان محللرده استعمال اولور.

رشید پاشا سر حومك شو :

دولی نعمت بیتمز پادشاهمز اقدمزك ابتدا تحت سلطنت سنیه - لرینه رونق و پردکاری بوم منه و دکه له الحمد دوات و ملکه ترقیسی کورملکه اولان قوت و معموریتك و طالمك نائل اولدینی سعادت و امنیتك مبدأ مبارکیدر.

اشته اول کونده پادشاهمز باب عدالتی تیناً اچشار و محامد اخلاق سنیه لرینك برهان باهرینی کوسترمشلر ایدی. صکره انسانه انسانانی بیلدیره جک و هر کسی دنیا و اخرتده سعادت و سلامته ایردیره جک علوم و معارفك انتشارینه دشنی بر طریق سهولت اچهرق جناب حقه شکر لر اولسون از وقت ایچنده نمره نافعنی و عرفان حقیقی شاهانه. لرینك دلیل قویینی کوستردیله. اشته بونك تداییر متممه سندن اولاق اوزره بو انجمن دانشك تشکیاتی ... الخ نطقی کبی.

۹۳ - مقدمه خادعه. سامعینه جالب قدرت اوله جقنی بیلهرک بیاندن خوف ایله دلخواه لری اولان واسل مادهیه مناسبی بولسان بر دیگر مادهنك بیانیله بلاحسن افکار معنویه و مضمهره نی عرض و اعلام ایلمك و مخاطبلرینه انتقال ایتدیر مکدر. و مقدمه خادعهده حیل شرعیه و بر درجهیه قدر بعض دقیق مادهیه صورت قبول کورر ایسهده ینه حقیقته مقایر اولان شیلر حسن تلقی بولمز.

۹۴ - مقدمه محتشمه : موضوع معنی غایت یارلاق بر نطقی دیکلمك امنیه سیله سامعینك تجمع و متحد ایتدیکلری و قنده مستعملدر و بو نوع مقدمه نك تا بداندنه فصاحتجه ممکن اولان احتشام و ترونی بذل و ارائه جاتردر.

۹۵ - مقدمه مهیجه : اذهانی مشغول قیلان مواد و مقاصده و هیجانی تکین ایچون اولیوب بالعکس تشدید ایچون ایجاب ایدن محلرده مستعملدر . و بوده همان بردنبره مقصده کیریشه رک سامینک میلانی جلب ایله نطقک بدایتده حرکات منفعلانه به باشلامق ایله اولور . و مقدمه مهیجه اکثریا انفجالات نفسانیه اظهارینه سییت و پرر اشعار و تراژیدیالرده مستعملدر . فوآد باشا مرحومک :

بادشاهم برقاج کون و بلکه برقاج ساعتدن زیاده عمرم یوقدر .
 بوقالان مدتیده بیوک و مقدس بروظیفه نك ایفاسنه حصر ایتمک و صوک افکارمی یعنی مدت مدیده خدمت عاجزانمک انمار سر المذاقی زیر پای سپهر اعتلای ملوکانه لرینه وضع ایلمک استرم . رقیمم پیش نظر هایونلرینه اولندی بی صروده قولکوز بودار فنادن ال چکمش بولنه جفمدن آرتق بوکره چک افادتمه حواله سمع اعتبار بیوریه بیلور . دربیجه لحددن چیقان اواز صدق و ثوابدن دماز اوله کلشدر . ۴۰۰۰ - سوزی کی .

۹۶ - بیان : ماده نك آچیق و طوغری اوله رق وضع و درجیدر . بویله مسئله نك حالی اعلامه خدمت ایدر .

بیانک ایکی نوعی وارددر . بری بسیط دیکری مرکبدر . اگر بیانده برشینک اثباتی لازم کلور ایله کا بسیط و برقاج شینک لازم کلور ایله اکا مرکب دیرلر . نه وقت بیان مرکب اولور و یا خود بسیط اولوبده وسائط اثباتیه می برقاج نوع بولنق لازم کلورسه اولوقت بیان انقسام ایدر . امدی یوانقسام خطیک بر تقسیمیدر که انی تنظیم ایتدیکی نسق ایله پیدر بی بیان ایدر .

بوتقسیمک هربری دخی مندرجات تقریبه سه کوره تکرار تکرار تقیم اوله بیلور .

صورت افاده مقصدک انفهامنه و واقعه موافقت و مطابقته و سببک خالصت و انفرادینه کوزه و قوعیحالی بیان ایتمکدر .

مورخ و خطیب ایکیسیده مرتب کلام ایله لرده برنجینک مقصدی بالکمز حقیقت حالی افاده اولغله اشیایی هر اصل بولور ایسه اوله بیجه بیان ایدر . و ایکنجیسی ایسه ینه حقیقته رعایت ایدرک اصل مقصدینده اوتمز و بونکله صورت افاده سنده کاژیده اوله مز . چونکه وقوعانک اصلنه خلل و یرمه رک کندوسنه مساعد اوله جق صورنده بیان کیفیت ایدر و افکارینه مساعد بولنا نلری تأیید ایله نامساعد لرینی خفیفجه بکر و بعضاً سکوت بیله ایدر .

۹۷ - قبول و یا اثبات : نطقک بیانده اشعار اولنان مندرجاتی مؤید بر جزئیدر . اثبات هله نطق محاکمانده اجزای اصلیه و لازمه دندر . زیرا صنعت اقناعک برنجی قاعده می قبوله حقیقی اضافه و اسناد وردیادن حقیقی سلب ایتمکدر . نه وقت اثبات و ایراد اولنان دلایل ضعیف و قوتسز اولور و دلایل مذکور نك بسط و اثباتنده لزوم تقین ایدرسه او حواله آنلری بر برینه اعانه ایتدیره چک صورته اجماع ایتمیدر . تا که هیسنک هیئت اجتماعیه لری جالب اعتنا بر قوت حاصل ایتسون . و ادله عظیمه و قاطعه برر بر ابراز اولنلی و آبرو آبرو توضیح و توسیع قیلنمیدر . تا که بر برینه قارشیه رق هر بری قیمت حقیقی لرینی حفظ ایدر بیلسون . بدلیلی تأیید و قوتی کاملاً ابراز و حاضری

بولندینی قیمتدن انتفاع ایچون آتی صور مختلفه ووجوه عدیده ایله
برقاج کره بیان ایملیدر. وشونوع افاده به اطناب خطابی دینور.
واشته بونوع اطناب بیان اولنان شیرلی مؤید بولندینی ایچون اذهانی
تهییج ایدر واقناعی حصوله کنورر.

اطناب بر فکری فائده سز کله لر ایله ترکیب وامللا دکلدر. بلکه
بوکا تطویل دیرلر که ایکنسکده تفصیلاتی صنایع معنویه بختده کله جکدر.
رد وسائط افناعیه مزه مخالف ایدن شیرلی جرحدر و بوندن
بشقه بعضاً اغلوطة وفسطه لرده جرح ایدیلور. اغلوطة وفسطه
بعض دلائل مخصوصه در که هر قدر خطابی حسن دوسور ایسه ده
جرحنده صعوبت کورینور.

۹۸ - نتیجه: نطقک منی علیهی واستفاده اولنه حق جزئیدر.
زیرا جزؤ مذکور اذهانی تشویق و تحریک ایدر وسامعینه انہاک
ومیلان وبردیرر و اراده و اختیار ی تقرر ایدریرر.

نتیجه تک ایکی مقصدی واردر. برنجینی سرد اولنان دلائلک
باشلوجهرینی قصر و اختصار ایدرک افاداتی اکال و بویواسطه ایله
مخاطبیری اقناع ایتک وایکنجینی بعض اطوار وحرکات خطابی
ایله تهییج اذهان ایلک.

ادله رأیه تک اختصارنده دشنی برنجی شرط خطیب اولان کسه
بجلیت ایله تسریع افاده بی التزام ایملی وایکنجی شرطده نطقه نتیجه ده
هیجان ویرمک ایچون روابط کلامیه بی حذف ایدوب یعنی جمله
روابطی بر طرف ایدوب بالکثر نطقک قساطر مهمه نی بریره جمع
ایملیدر.

{ نطقک اصول وخواص مهمه سی }

۹۹ - مقصدک افاده ابتدکی فکری تنظیم و تنسیق ایله تقسیمه
ویا خود تعیر آخر ایله مقصدک حاوی اولدینی طیمت و نسق و قاطعه
اصول وخواص نطق دینور. نطقک اصول و وادیننده حسن
وطراوات بولدی ایچون حقیقت، آجیقاق، عادیلک، ابدار و بسیطلک
بولملیدر.

شو قدر که خواص مذکور مک هپنک بر نطقده وجودی تصور
والتزام اولنه متر. هله پوائیقه نطقلرنده - و بانیله جک کلامک تنسیق
و تنظیمنه ذاتاً و انت نامساعد اوله جنی کی خطیب معرض بیانه قویه جنی
مشله ییده هر بردقایقوله اولجه بالطبع تصویر ایده میه جکندن شو حالده
نطقک امر ترتیبی خطیب موسی الیهک وجدان وقریمه سنک حکمه
محول قاورر.

{ ایراد اولنش بر نطقک اجزای مرکبه سی }

اس

دینک حق و نفس الامر منطبق بولسد یعنی مؤید نتیجه بر همین
قاطعه وار ایسه ده یته بعض آدمار قبولدن اجتناب ایدرلر.

بیان

او آدماره اثبات ایدملکه - قیمت دینه ناقابل اعتراضدر.

تقسیم

حقیقت مذکورر دین اسلامی تمیز و توصیف ایدن اساس نله

اوزرینه تأسس ایتشدر. اولاً عقله بقیندر. تائیا عالیدر. ثالثاً الزمدر.

تصدیق جزؤ اول

دین اسلام عقله بقیندر.

تقسیم مکرر

شوندن که اولاً کره ارضده موجود ذوات معتبره وعظیمه تک اشهادی ایله مؤید، تائیا وجدانه وجوهیت بشریه مطابق وعدالت و مساواته مساعد وحق تعالی حضرت تارندن بر فکر صحیح آلفه موافقدر. ثالثاً ک منکر اولان ذهنلری بیله بر طاقم اسباب مطلقه وقاطعه دلالتیه افناع ایتشدر.

تقسیم مکررک جزؤ اولی

دین متین محمدی بیک ایکی یوز بو قدر سنه دنبرو یابداری والی آخر القیامه باقی بر مذهب جلیل الشعارددر. شو بولندینغمز آنه قدر ارکان علیه سنه خلل عارض اولدینی کی بوندنبویله دخی روالدن بری قاله جنی منانت احکامیه مدللندر. اشته ادیان موجوده ایچنده خصائص ممتازه مزبوریه آتیق دین متین محمدی جامعدر.

تقسیم مکررک جزؤ تانیسی

اولاً دین محمدی حق تعالی حضرت تارینه لایق اولان فکری ویرر. تائیا انسانلره طبیعت ووظائفی بیلدرر. ثالثاً نوع بشرک مشابه اولان وجانبی مذاهب سارهدن زیاده تعیین ایدر.

تقسیم مکررک جزؤ ثالثی

حقنده لازم کلان ایمان وتسلیمی تائید ایدر مواد اولاً کیفیت

ظهور نبوت تائیا انظار عامه به وضع اولنان بونجه معجزات شریفه. ثالثاً بتون خلقک ایمان وشهادتیدر.

جزؤ اولک نتیجه سی

شو جهتله دین محمدی عقله بقیندر.

جزؤ تائی

دین محمدی عالیدر.

تقسیم مکرر

مؤمن بولنانلر استقبال ایچون بر طاقم مواعید ایله مبشردر. دائماً امنیت بال وسعادت حال اوزره بولنورلر. انبیای عظام واصحاب کرام حضرتانک اثر شریفلرینه اقتفا وتبعیتله مأمورلردر.

تقسیم مکرر تائینک جزؤ اولی

مواعیدمذ کوره نوع بشره مخصوص بر عطیه جلیله سبحانیه اولوب آندن استفاده به کسب استعداد ایدن افراد انسان سعادت ابدی به مالک و نائلدر.

تقسیم مکرر تائینک جزؤ تانیسی

دین مین محمدینک شرف قدر واجلالی و آفتاب جهان افروز احمدینک غیرای زمینیه نه بولده ظلمت شرک ووثیتدن صباح الخیر هدایت واسطه ایصال اولدینی معلوم ویدیدار وبویله بر دین ایله متین بولنان امت مرحومه تک نزد خدای متعالده احراز ایده چکی درجه قدر وعلویت ایسه وارسته شهود واستدلالدر.

تقسیم مکرر تائینک جزؤ ثالثی

بالجمله انبیای عظام وصحابی کرام حضرتانک اثرینه اقتفا وانلرک ترک ایتدکری خصائل جلیله به امتثال ایله مکلفدرلر.

نتیجه جزو ثانی

شو سیدلرله دین محمدی عالیدر.

جزو ثالث

دین محمدی الزمدر.

تقسیم مکرر

چونکه عقول بشریه ضعیفدر. اعانه استر. فاسددر. اصلاح استر. متحولدر. ثبوت و تمکن استر.

تقسیم مکرر ثالث جزو اولی

انسانی احاطه ابدن غشاء ظلماتی تنویر و اضاة ایدرک طریق سلامتہ بدرقه هدايت اوله حق دین محمدیدر.

تقسیم مکرر ثالث جزو ثانیه

افسادات نفسانیة خطیاً و مهالکن کوستره رکن انسانی اصلاح و تربیه ایدرک دین محمدیدر.

تقسیم مکرر ثالث جزو ثانی

عقول بشریه بی برقاعده متظمیه ربط ابله ثابت و متمکن قیلان و ثباتسزلق و تغیر و تلون اساتندن قورتاران دین محمدیدر.

نتیجه جزو ثالث

اشته بونک ایچون دین محمدی الزمدر.

نطقك نتیجه عمومی

مادله که دین محمدی حقدر. ابلک احکام جایله سینه بوسل و اتباع دخی فرض و لازمدر.

فصل ثالث

{صورت تقریر}

۱۰۰ - صورت تقریر: فصاحتک بر جزئیدرکه افکاری واسطه نطق ابله ساحه ظهوره چیقارمنک اصول وقاعده سندن بحث ایدر. تقریرک فصاحتہ نسبتی رنکک رک رسمه اولان فرق و نسبتی کییدر. رسامک قوه مخیله سی ابتدا رسامک خصوصات اساسیه سی اختراع ایدر. بعده واسطه حکم ابله هر برینی محکمه وضع و ترسیم ایدر. لکن رسم مزبورى تشخص قابل صورته تصویر و ارائه ایتک و هیئت مکنسبه سینه بر حسن و جلا و برمک ایچون اکا رنگ و لون تعیینه احتیاج قالور. یونک کی فصاحتده واقعا نطقک اساسی فکرده در و اوفکرک تنظیم و تقسیمى بیان ابتدیکمز رسمى کوسترر لکن مقصده قوت و لطافت و یاخود بر روح و هیئت و برمک ایچون تقریرک وجودینه لزوم کورینور. اراد نطقدن بکلدیکمز فضیلت و نتیجه. قابله بی همان اک زیاده تقریردن آله بیلوروز. چونکه تقریر فکره رونق و شطارت و حسنیانه قوت و حرکانه شدت و پرر. تقریر ابله خطیب سامعینى متحیر قیلار. اغفال ایدر. جلب ایدر. سوق ایدر. الحاصل تقریر فصاحت و بلاغتك مکمل و متممدر. اشته صنعت خطابتک بو جزوئی ایدنک ایچون خطیب اولان کمنه اولاً مقصدی کوزلجه دوشمنک و هر بر تقرعات و مشتعلاتی نظر حس و تدقیقه المق لازمدر. صکرده هیچ بر حشویات قارشیدر. مفسرین طبی دوشندیکی و حس ابتدیکى وجه اوزره یازمیلیدر. ونه

مجاز و استعاراتی سوء استعمال احتمالی و بده آنلری بلاموجب صرف ایلملیدر. بلکه بونلر اساس مقصدن تحصیل احتمالی. شو قدرکه مرکز انتشاری خطیک قلب و قریحه سی اولمیدر. و برده سامعینه تلقیده نفع و فائده متصور اولمیان افکار عقبه بی اصلا لسان و قاله المالمیدر.

فصل باع

د حال و طرز

۱۰۱ - حال و طرز : مادیات جسمانی ایله عرض و ارائه اولنه بیان اشارات و ایهامات بلیغانه دیمک اولور. بوده هیجان روحک انعکاسیه وجودده متحصل حرکات مختلفه عمومیه دن عبارتدر. حال و طرزک ایکی جزؤ منفردی وارددر. برنجیمی صدایا خود تلفظ و ایکنجیمی حرکتدر. تلفظ جهتدن خطیب ایچون ایکی شیئه دقت لازمدر. بری سامعینه تمامیه و سهولتله ایشندیره جک وجهله سویلمک دیکریده مخاطبیرینی تهییج و متعجب قیله جق صورتده لطافت و منانت و حسن اطوار ایله افاده مرام ایلمکدر. سهولتله و تمامیه ایشندیرمک ایچونده درت شرط وارددر. اولاً صدانک درجه مطلوبه ده قوتی اوللی. ثانیاً خطیب اولان کمنه کلماتی بررندن فرق ایشندیرملی. ثالثاً لازم کله جک وجهله آغر سویلملی. رابعاً کلامک و فقر نجه اوله جق ملائمت و مناسباتی کوزه ده رک اکا کوره تلفظ ایده بیلمیدر. تلفظ اولنان شیئی حسن

ایشندیرمک تلقین خطابی دیرلر. طوغض و ودانه دانه تلفظ ایله کرچه نفس کلام اکلا دیلور ایسه ده لکن صدا تبدیل ای دیلور. یعنی سرعت و بطاقتی و رقت و شدتی و تیز، یا بیستکی ایجابنه کوره دکشدیریلور ایسه کلام مزبور قلبه احساس و تفهیم قلمش اولور. تلقین کلام طبیعت کوره در.

مثلاً اظهار کدورت، ابراز حرص و شدت کبی عینی صوت ایله افاده اولنمز. جوابده استفهام سعی قوللانمز و ایجابنه کوره لازم کلان صوتک استعمالی ایسه دکل تعامیم الاسوق الطبعیه بزه بیان ایدر. نهایت تلقین تبدلات کلامیه نک صورتاً تقلیدیدر که خبریمز اولمدن صدا آتی اجرا ایدر. و تلقین حقیقی و لایقو اولمق ایچون کندوسنده شو آتی الذکر خصائص نله بولنمیدر. استناد، وقف، طرز صوت، استناد صوت قوتلو و طولنین برصدادر که نظر اهمیت آله جق کله رک هجرانی تقریق ایدرک بیان ایلر و اوکله رک متعلق اولدینی جمله ده واقع اقسام سائر ایله مناسبتی کوسترر و ذکر اولنان کله کندوسنه تخصص ایش برصدا و حرکت ایله بیان اولنمیدر. بویله اولمز ایسه نطق باردا اولدقدن بشقه مآله اکسک قالور.

معروض بیان قونیه جق فکر و یا حسه ایسه خلقک تمامیه کسب اطلاع ایشی لازمدر. کرچه بوکا حضارک سرعت انتقال و فرق و تمیز صاحبی اولمیریده مشروط ایسه ده فقط تبدیل صدا ایله ده اوله برقابلیت و استعداد و بره ایدر که عینی و قنده سامعینه تاثیر ایده بیلمون.

تلقینی حسن صورتله اجرا یالکتر صوتک استنادینی محملرینه وضع

ایله حاصل اوله میوب کرك نفس آلق و كرك نطقك اجزای مختلفه سی فرق و تمیز ایتك ایچون ایجابنده وقفده ایتملیدر. وقفك ایکی نوعی وارددر. بری حواسك تفریق و تمیزینه خدمت و اعانه ایدر که بو نوع وقف افکار مهمه عقینده ایدیلهرک سامعینک بر مدت دقت و بصیرتی فکر مذکور اوزرینه جلب و حصر ایتملیریلور. دیکری ایسه بر فکر مخصوصدن بخت ایدن کلامك انجام و سلاسته لکنت و رکاکت کلمکسزین اجزای مختلفه نیک قطع اولتملیدر که بوتک موقعینده ساقفه طبیعت تعیین ایدر. طرز صوت صدانک مختلف نوطه لره تبدیلی دیمکدر که بوده بختك ایجابانه نظراً دیکشور. یعنی ترا کیم کلامیه نیک تنوع و اختلافی نسبتده رفع صوت اولور. و صدانک تیز و یا یستلکی مقام و محلنه کوره اوبدیریلور.

حرکت و جودک حرکات و اطوار مختلفه سی ایله افکارک و حسیاتک بیانی دیمکدر و هیچ بر حسن یوقدره اکا مخصوص حرکت اولسون. دیمک که انسانی نطقده حسابانه تخصص ایتش حرکات بدنیه نکه ابراز و استعمالی لازمه دندر.

۱۰۲ - نطقلر یا سیاسی ایشلر ایچون اولور و یا عسکرلکه متعلق بولور که هر بری احواله کوره نطق ایتمکدن لایم و لایحق اولقله بورا حقدده حسن خاتمه اولقی اوزره مشاهیر غزات سلفدن دلیر شهیر تریاکی حین پاشا مرحومک شو :

غازیلر دشمنک حرکاتندن هجوم امازه لری کورینیلور. مانیوسک اردوسيله برابر بورایه کلپشنه باقیلورسه سردارمنز یا انلرک دیدیکی کی مغلوب اولمش و یا خود بنم ظنم کی سفر موسمی یکدیکندن بو قلعه بی

سزک غیر تکره امانت بر اقرارق مشتایه عودت ایلمش. حقیقت حال هر هانکیسی اولور. ایسه اولسون بز بوراده سردار ایچون حرب ایتمیلور. الحمدلله مسلمانز. مقابله مزه کلان دشمنله وظیفه جهادی اجرا ایتک اوزریمزه فرضدر. پادشاه قولی تر. ولی نعمتمز اولان خلیفه اسلامک بر قلعه سی دکل. بر آووج طبرانی ایچون جائیزی قدا ایدرک دیدیمز ایتکی کندیمزه حلال ایتک جمله مزه واجیدر.

ملتمز سرحدک امنیتق بزم همتزدن بکلیرور. ایکی قوم اراسنده آجیلان میدان مبارزه نیک قرارینی بزم غیرتمز ویره جک. اوج ایدر آج قالدق. یا صدق یرینه قلیجه یا صلا ندق. بو قدر اخوانمز کوزیمزک اوکنده شهید اولدی. ایچمزه یاره یمدک انسان قالمدی. کله لر ایچنده یو وار. لندق. بو قدر همتک، بو قدر غیرتک نتیجه سی بو کون کوره جکر. الحمدلله جمله کز بیلسکر که دشمن قارشو سنده وفات ایدنلرمن شهید اولور. صاغ قالانلرمن کرك دنیا ده و کرك اخرتده نجات و سلامت بولور. بن المان دشمنک هجومی بیلیم. بر کره یوزی دوزسه مغلوب اولدینی کوندر. بر لر کزده تبات ایدک ایلک هجومدن بیلمایک ا اندن صکره بعون الله نصرت بزمدر.

نطقی تحریر ایله بو کتابده ختام ویردک.

(تفسیر مطبوعه سی)

تذکرهٔ نویسندگان

(اون طقوزنجیسی)

مجامع الادب

اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، فن قافیہ، اقسام شعر، احوال تحریر، اصول کتابت و خطابت، اصول تنقید [کی نظری حاروی اون کتاب اصلی الہ ترجمہ لردن مرکب دیگر درت کتاب فر عیدن عیار ندر.

اوننجی کتاب

اصول تنقید

محرری

اوکان حربیہ قائمخانلردن مناسرتلی

محمد رفعت

معارف نظارت ملید سنک رخصتید طبع اولنمشر

در سعادت

(تصبار مطبعہ سی) باب عالی ہادہ سندہ نومبر ۲۵

صاحب و ناشری : کنایمی تصبار

۱۳۰۸

مجامع الادب

اوچنجی جلدینک اوچنجی کتابی

— ۵۳ —

— اصول تنقید —

مقدمه

۱ - آثار بشری متعلق اولدقاری قنون و صنایع احکامنه تطبیقاً کمال دقت و عدالتله محاکمه ایتمک اصولنه علی العموم (تنقید) دینور. و بو تشریفه کوردهده نقد دنیالان شیء هر بر اثرده اجرا اولنه بیلور. انجق آثار عادیه نك اول قدر دکرلری اولدینی و بونلرک تنقیدلری قولای اولوب هر کسی طرفندن کمال سهولتله اجرا اولنه. بیله جکی جهتله (فن نقد) اکثریا صنایع نقیسه و قنون مهمه آثار بیله بالخاصه تاریخ و ادبیانه تطبیق ایتمکده اولدینندن (اصول تنقید) اساساً (علمی. ادبی. تاریخی) اولمق اوزره اوج صورتده جریان ایدر. فقط بو اوج صورتده اصلده بکدیگریته مربوط اولوب مثلا بر تنقید ادبیده علمی و تاریخی تنقیدات متداخل اولدینی کبی تاریخی اولان تنقیدهده دخی تنقید علمی داخل اولدینندن بونلرک اک مهملری اولمق اوزره میدان بولان (تنقید ادبی) درکه کتابمزده نوکا موضوعدر. بناء علیه بو اثرده آندن بحث ایدر جکر در.

۲ - لسان ادبکه ناطقه جمیتدر: اده متعلق بر تنقید ایله آنک منسوب اولدینی جمیتک اکثری احوالی وبالخاصه ادبه عائد خصوصاتی معلوم اوله جقندن علم تاریخک اک مهم اولان بر قسمی اشبو تنقید ادبی ایله ظاهر اولور.

چونکه حقیله اجرا ایدیله بیلن بر تنقید ادبی سایه سننده آنک

منسوب اولدینی قومک درجه تخیلاتی ایله نه راده لره قدر لذت شناس ادیب اولدقلری و دائرة ادبک هانکی قطعاننده دوران ایلدکلری میدانه حقیقه جفتدن و بو صورتله آلتان معلومات ایله اول قومک احوال عمومیه سنه و بونلری احداث ایدن عصر وزمانک روت سنه و الحاصل تنقیدک عائد اولدینی و قده کی آدمک درجه ذکا و استعداد لریله اخلاق و تربیه لرینک مقدارینه و قوف تام حاصل اوله رق تاریخک اک مهم اولان نتایجی ظاهر اولور. نتیکم عرب و یونان قدیم ایله رومالورک اشعارندن آنلرک اطوار و احوال خصوصیه لرینه دائر برچوق شیلر اوکره نیلوب تاریخه یکیدن یکیه معلومات علاوه اولمقده در. بوجهتله تنقید ادبی ده تاریخی جهتی مندیج دیمکدر و کذا اجرا ایدیلن بر تنقید ادبی سایه سنده منسوب اولدینی قومک علوم و فنون ایله حرف و صنایعه اولان درجه انتسابلری اکلاشیله رق زیر پرده خلفاده قالمش اولان بعض مسائل مهمه فنون بو سایه ده کشف اولنور. نتیکم : اشعار عربدن علم هیئته متعلق بعض احوال کشف اولدینی کبی یونان قدیم اشعارندنده اساطیره متعلق بر چوق معلومات آلمشدر. بناء علیه تنقید ادبی سایه سنده علوم و فنونه متعلق نتایج مهمه آلدیفندن فی اولان فوائد تنقید ادبیه تماماً مندیج دیمکدر.

بو صورتله تنقید ادبیک بجهایه فائق اولدینی ظاهر اولدیفندن و بو تعریقات و ایضاحاته فائده سی کوسترلمش دیمک ایدوکندن تنقیده متعلق اصوللری ادبه حصر ایتک لزومی طبیعی اوله رق ظهور ایدن حالردن عد ایتکده طبعیدر.

۳ - بو قدر منافی حائر اولان تنقید ادبیه ده منقیدک تمامیه ایله ادیب اولسی یعنی علوم ادبیه ایله فنون عقلیه و نقلیه به لزومی درجه ده واقف بولمسی شرط اعظم اولمقده برابر غایت بی طرف و محق اولسی و اتنای تنقیده نقدک بالخاصه اثر اوزرنده اجرا ایدیلوب مؤثره هیچ بر وجهله تعلق ایتدیرلماسی و حال وزمانله مؤثرک بولدینی وضعی و ایجابات موقعیه بی پیش نظره آلمسی خصوصاً سائیده شرائط مهمه دن اولمقده بورالرینه فوق العاده اعتنا ایدلمسی لازمدر.

۴ - تنقید : یا بالاده بیان اولدینی وجهله معلومات تاریخییه و نتایج فیه آلتق ایچون آثار عمیقیه ایله آلوب اصولنه تطبیقاً محاکمه ایتمکدن و یا خود اثرنده بر چوق خطالر موجود اولدینی حالده صواب اولدینی دعوی ایدن بر مؤلفک اثرینی - هوسکاران ادب و معرفتی اکا قابلمقدن و خطالری صواب صورتنده قبول ایتلرینه میدان ویر. مامک ایچون خالصانه بر اخطارده بولمقدن طولانی - اصولنه توفیقاً محاکمه ایله نواقسنی کوستریمکدن عبارتدرکه ایکنجهی جهت برنجی دن مهم و بو ایکنجهی ده مندیج اولان قواعد مفصله ایله برنجی جهتک فهمی ممکن اوله جفتدن بو رساله ده شق ثانی بی اساس اتخاذا ایتکی مناسب کوردک. و شخص اوزرینه سوز سوبلمامک ایچون برمنتخبیات مجموعیه آنک مواخذنه نامهنی اله آلوب لازم کلان قواعدی بیان ایلدک.

۵ - بو معلومدرکه مشاهیردن برذاتک منتخبیات نامیه نشر ایلدیکی بر اثرده انتخاب ایتش اولدینی شیلر، هوسکاران ادب و معرفت طرفلردن برر نمونه کبی تلتی اولدیفندن بونلرک هر صورتله نوا.

قصدن بری اولوب علوم و فنونه تمامیه موافق اولماری لازم کلور. شاید بو منتخب ماده لر ارمسندہ ناقص وقواعد ادب و فقه غیر موافق شیلر بولنورسه نو هوسلری ایفاظ ایچون آنک تنقیدی ده اربانه واجب اولور. والحاصل بویه برتری معلمین کرامک تنقیده حقلری آشکار اولمقله و بو تنقیددن شاگردان ایچون قواعد ادبیه ده رسوخ استحصالی کبی بک بیوک فائده لر بولمقله برابر عمومیه نافع احوال دخی ظهور ایده جکندن بو یابده من القدییم موضوع اولوب لسانمزده هنوز برارایه آلتماش اولان اصوللری شیو رساله ده شو صورتله جمعه جسات ایلدک.

۶ - میدان نقده چکیله جک اولان اثرک اولالفاظنی تانیامعناسنی ناکاً الفاظ ایله معانی بیتنده کی مناسباتی رابماً انلردن نه کبی نتیجه لر ظهور ایلدیکنی محاکمه لازم اولدینی کبی اکثریا ایکی اثر بیتنده اولان رجحانیده ارامق یعنی بر موازنه یایمق اقتضا ایستدیکندن والحاصل اصول تنقید ایچون اولار طاقم قواعد عمومیه تانیاً احوال خصوصیه بی و تالناً موازنه بی وضع ایتمک لابد اولدیفندن بو اثری شو مقدمه ایله ایکی مقاله و برخانه اوزرینه یازدق. و برنجی مقاله بی تنقیدات عمومیه بی و ایکنجی مقاله بی تنقیدات خصوصیه بی و خانمه بیده موازنه بی تخصیص ایلدک.

کمال ادب و حجابله شوراسنی عرض ایدرزکه بو اثر بک یکی برشی اولدیفندن بک ساده اوله رقی ظهور ایدیور. عادتاً بر فهرست مقامنده بولنیور. بوکا سیده محرر کبخانه نک اقتدار سز لفسدر. فقط ارباب ادبک همتار بیه اکمال ایدیله جکی امید ی برکمال اولسینه و هر نصله

بجامع الادبک ایلمک نسخه لرینک نشرنده بونکده یازیله جنی وعده ایلمش بولمسته مینی بو قدر جق بر فهرسته اولسون ایضای عهده جالشیلدی. اکمال نواقصی استادان ادبک عنایتلرندن مرچودر.

{ برنجی مقاله }

تنقیدات عمومیه

۷ - تنقیدات عمومیه سوزک قواعد اساسیه بی موافق و عدم موافقنه تائد اولدیفندن بو مقاله مندرجاتی بالطبع مفرداتنه ترکیه متعلق بولنور. بناً علیه ایکی بابنه تقسیم اولمق طبیعیدر.

باب اول

تنقید مفردات

۸ - منتخب بر اثرده مندرج شیلرک مفرداتی قواعد اساسیه بی موافق اولمقله برابر اداب فصاحتنه مطابق بولمق لازم و لابد اولدیفندن خلاقی حالنده شایان تنقید کوریلورکه بونلرک جمله سی بروجه آتی تعداد و تعریف اوله جق اولان اوج ماده جامع بولدیفندن محاکمات لازمه آنلره بنا ایدیلا رک تعریف اولندی. شویله که :

۹ - اولاً: اثرک مفرداتی قواعد قیه لسانه موافق اولما مقدرکه بونده اساساً ایکی وجه واردر.

وجه اول - کله لرک جمله سی لسانک صرف و اشتقاق قواعدینه مطابق اولسی لازم اولدیفندن بعض کله لرک غیر موافق بولمیدرکه

بونك ایچون ایجاب ایدن معلومات و ایضاحات اشبو کتابك متداخل اولدینی مجامع الادبك برنجی جلدینك برنجی کتابی اولان [اصول فصاحت] رساله سنك اون برنجی ماده سنده محرر (قیاسه مخالفت) جه سنده تمامیله موجود اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی .

وجه ثان - قیاسه مخالفت قیلندن اولان تفریق الفاظدن کلامك بری بولمسی لازم ایکن بویولده بعض کلامك بولمسیدرکه بونك ایچونده مذکور فصاحت کتابك اون ایکنجی ماده سنده عریض و عمیق معلومات اعطا ایلمش اولدیغندن تکرارینه حاجت کورلمدی . و فقط تنقیده محصل ملکه ایچون الله اولان منتخبانده مندرج اولان شو :

۱ } بینه ای جام مصفی سنی کوردک سیلمه
 } بحلاسک روتقیسک [دنیه] نه آرتا کیلمه

- ۱ -

۲ } زماننده [اناطول] - سنك اطراف و اکنافك
 } جلالی اشقیاسی جمله ایشیدی [تالانی]

یتلرندن برنجیده وزنه توافق ایتمسون ایچون عربك لسانزده اک زیاده مستعمل اولان (دنیا) کله - سنی (دنیه) سورتنده استعمال بیوک برخطلا اولدیقتی و ایکنجی یتسده اساساً روحه دن آلمش اولان و هریرده (اناطولی) دیه زیاتزد بولنان برلفظدن وزن خاطرری ایچون یایی حذقی ایتمک و قصیده نك قافیه سنه توفیق ایچونده بالالزوم (تالان) لفظنه بریا الحاق ایتمک علینك کلاهنی ولی به ولینك کلاهنی علی به طابق قیلندن غایت مناسبسنر بریناقص و فنا برخطلا اولدیقتی بیان ایدرزه .

۱۰ - تانیاً - مفردانك لهجه لسانه و عصرک شیوه سنه موافق اولماسیدرکه بونده ده طقوز وجه واردر .

وجه اول - الفاظ مهجوره نك بولمسیدرکه بونك ایچون لازم اولان تعریقات و ایضاحات مذکور فصاحت کتابك اون اوچنجی ماده سنده عریض و عمیق بیان ایلمش اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی .

وجه ثانی - کلامده الفاظ مبتذله بولمسیدرکه بونك ایچون دخی مذکور فصاحت کتابك اون اوچنجی ماده سنده یازیلان احوال کافی اولدیغندن تکرار ایلمدی .

وجه ثالث - منافی ادب الفاظ بولمسیدرکه بوخصوص هر شیدن زیاده تنقیده شایان اولقله الله اولان منتخبات مجموعه سنندن شو :

میانندن خیر صوردم دیدی اول کوزلری آهو
 وراسی کوه بلوره چیقار بر ایجه بولدر بو

یبتنی کال حجاب ایله ابراز ایدرک کیفیتک تقدیر مناسبسنر اولدیقتی و بوندن زیاده حکنه لزوم اولدیقتی بیان ایله بوکی فالقردن توقیی تکرار تکرار اخطار ایدرزه .

وجه رابع - لغتده بولمیان کلامك استعمال ایلمسیدرکه بویله لغتلی حاوی اولان اثرلرک شایان تنقید اولدیغنده شبهه یوقدره .
 نته کیم :

[صاغ اسن] اول قوبنی ای دل بیچارم وار

کر اولورسم بکا چشم کی اغلارم وار

یتسده کی (صاغ اسن) - وزی لغاتده غیر موجود اولوب یتنک کوستردیکی

معنای غریبه کوره (من صاغ اول) دیمک ایستلدیکی اگلاشیلپورسه ده
برچوق تصیق افکار وقرینه معنی ایله منفهم اولدیقندن بوییت
لفظ جهتیه مردوددره معنی جهتیه ایسه کمال بک مرحومک دیدیکی کی
[قائل بیت مزاره کیتدکدن صکره کوزلزی کریمه یار ماتم اولمق ایچون
وجودندن ایریله رق دنیاده قاله جق] کی مناسبتسز بر فکری شامل
اولدیقندن بو صورتله ده شایان تنقید اولان اثرلردندر.

وجه خامس - لغته مستعمل لفظی وار ایکن اتی ترک ایدوب
اخر بر لفظ استعمال ایدلمسندن طولایی لازم کلان تنقیددر که
اوده شو :

کندی سریر چرخده روحی زیر ترابده
سیرایت رسوم مسکتی آفتابده

یتیمکی (مسکت) سوزینک (تواضع) محلنده استعمال ایدلمسله مسکت کی
هیچ بریده مدوح اولمان وهر حالده مذموم اولان بر حالک تواضع
قصدیه مدح ایدلمش اولمی و بریده دنیلدیکی کی مصراع تانی برینه
(سیر ایله کل تواضعی سن آفتابده) دنیلمک دها مناسب و بک ووافق
اولدینی حالده اترك بلاتقیح طرز مذکورده نثر ایدلمسی شایان
تنقید احوالندره.

وجه سادس - اصطلاح عامه ده بشقه معنی ایله مستعمل اولان
الفاظک معنای لغویستی قصد ایله استعمال ایدلمش اولان اثرلردره. مثلا
لغته (قیس شی) مناسنه ایکن عوام ییتنده (چاقین) معناسنده
مستعمل اولان (عاق) کله-نی حاوی اولان سوزلر هر حالده شایان
تنقید اولورلر.

وجه سابع - مجازیخی صحیح اولمق شرطیه معنای افویبتک
غیر ییتنده استعمال ایدیلان الفاظی حاوی اولان اثرلر دخی شایان
تنقیددره. نته کیم :

دامن طوتمق ایچون دوشدکجه یارک پاینه
رهگذار دستمه کندی کریبانم کلور

یتیمکی (رهگذار) لفظی (بول اوغراغی) معناسنده ایکن بونی اله اشاد
ایتمک ال ایله یورومک کی ضرب بر حال تصویری موجب اولدیقندن
ویتمک وضعی اقتضاسنجه مجازه حملی دخی جائز اولدیقندن طولایی
شایان تنقید کورلمشدر و کذا :

سبوی میله اربیق وضو بز خاکدن اما
نه حکمتدر بیلمز پیری صالح پیری فاسقدر

یتیمده ارباب عقولک صفات مخصوصه سندن اولان (صالح) و (قاسق)
سوزلریخی جماداتده استعمال کی دیگر بر مناسبتسزلیکی جائز
اولدیقندن بشقه وزن خاطری ایچون (بر) - سوزینی یاه ایله (پیر)
صورتنده یازمق کی تغییر الفاظی دخی جامع بولندیقندن ایکی جهتله
شایان تنقید کورلمشدر. و کذا :

تعا کس اتمه شوق نجلی ایگله مزدلار
خروشی هب جبالک عکس تاثیر صدادندر

یتیمده کی (صدا) لفظی شایان تنقیددره. چونکه لسان عربده
متشهر اتدن اولان شو :

مافی الدیار مجاوب الاصدای المنصوت
فاقول این احبتی واجاب این احبتی

پیتلر نده کورلدیکی وجهله صدا صوتک عکسندن حاصل اولان صوت
ثانی معناسنده در . بوحالده (عکس تأثیر صدا) ترکیندن (صوتک
عکسک تأثیرینک عکسیدر) معناسی کی مناسبتمز بر مفهوم ظهور
ایدر که خواجه نصرالدین افندی مرحومه اسناد اولنان (طاوشانک
صوتک صوتک صوتی) مثله نظیره اولمش اولور .

وجه ثامن - اشتهار ایلدیکی معنائک غیرینده بر لفظ استعمال
ایدیلورسه اوکلام تنقیده شایان کوریلور . نته کیم : (ایجاد) لفظی
هرکسک مشهور اوله رق بیلدیکی معنائک غیرینده ومثلا (اغنا) یعنی
زنکین قیلمق معناسنده استعمال ایتک تنقیدی دعوت ایلمکدر .

وجه ناسم - غلطات عوامک استعمال اولدینی اثرلرک شایان
تنقید کورلمسیدر . از جمله :

امید عفو ایله اوله جریص عصیان کیم
زیان رسیده ایدر آدمی حساب فرح

وشو :

ودع کل صوت بعد صوتی قاتی

انا الصاحیح المحکی والآخر الصدا

پیتلده کی (حساب فرح) غلطات عوامدن اولوب صحیحی ایسه (حساب
فراخ) اولدیقتن و بومسه تصویر افکار غریبه سنده بر مسئله مخصوصه
حکمنده اوله رق اثر و اثبات ایلدیکندن بیت مذکور تنقیده چسباندر .
۱۱ - ناکا : مفردات خصوصنده فصاحتی مغل اولان احوالک

یعنی (تنافر حروف) ایله (غرابتک) وجودی حالده اثرک شایان
تنقید اولمسیدر که بو ایکی نقیصه فصاحت کتابک بدنجی و طقوزنجی

ماده لر نده عریض و عمیق بیان ایدلمش اولدیقتن بوراده تکراره لزوم
کورلمدی .

باب ثانی

ترکیبه متعلق تنقیدات

۱۲ - ترکیبه متعلق تنقیدات اصول فصاحتله معانی ، بیان ، بدیع
علملرینسه عدم موافقتدن طولانی تحدث ایدن تقدیر اولدیقتن
بونارک هر برینی بشقه بشقه و صرهمسیره تعریف ایتک اوزره بوباب
درت فصل اوزرینه تدوین اولدی .

فصل اول

{ فصاحتی مغل احوال }

۱۳ - مرکبده فصاحتی مغل اولان احوال بر وجه آتی تعریف
اولنان الی شیدن عبارتدر . بونلردن :

۱۴ - برنجیسی : تنافر کلمات ماده سیدر که بو نقیصه فصاحت
کتابک اون بدنجی ماده سنده عریض و عمیق یازلمش اولدیقتن بوراده
تکرار ایدلمدی .

۱۵ - ایکنجیسی : تعقید لفظی نقیصه سیدر که بودخی مذکور
کتابک اون بدنجی ماده سنده مفصلاً بیان ایدلمش اولدیقتن بوراده
تکرار ایدلمدی .

۱۶ - اوچنجیسی : ضایع تألیف نقیصه سیدر که بودخی مذکور

فصاحت کتابتک اون التبی ماده سنده تعریف و تفصیل ایدلمش ایسه ده
نقدده ملکه استحصالی ایچون بورا جقمده براینکی مثالدهایازلدی. شویله که:

باغ معنای خیالم او قدر ناز کدر

[برک کلبرک] ترطبعه باتار [لفظ دیکن]

یتنده (باغ معنای خیالم) ترکیبی معناسز اولدینی کبی (برک کلبرک)
ترکییده (کل یا براغنگ یا براغی) دیمک اولوب بوایه لسانزده اکلنجه
ایچون اکزیاذه سویلنن (باب هایون قپوسی) ترکیندن دهافنادوشمشدر.

هله (لفظ دیکن) ترکیب اضافیسی اصول فارسی اوزره اولدینی
حالده ترکیه اولان دیکن لفظتک بولنسی آنلردن زیاده نقدی دعوت
ایدن فاحش خطالردندر.

و کذا:

وطن مألوف اولنلر بی سبب ترک دیار ایتمز

ضرورتسز جهانده کیمسه غربت اختیار ایتمز

یتنده (وطن مألوف) ترکیبی اوله اولسه فارسیجه وصف ترکیبی
اوله جق. حالبوکه قواعد فارسیه ده کی وصف ترکیبی قواعدینک هیچ
برنده عربک اسم مقبولیه ده. وصف ترکیبی یا بلدینی کورلمدیکندن
بوده بوجهتله شایان تنقیددر. و کذا:

نوع انسان حشره دک تعظیم ایدر لر آدینه

کیم فدای نفس ایدر سه جنسک امدادینه

یتنده (نوع) کله سی معنأ کثرته دلالت ایدر سه ده. انظماً مفرد اولدیندن
و مفرداتک تابع اولدق لری فعللر ایسه هر لسانده مفرد اوله رق
کلدیکندن ترکینده خطا اولمقله بیت شایان تنقیددر.

۱۷ - دردیجیسی - تابع اضافات تقیصه سیدرکه بونک ایچون
فصاحت کتابتک اون طقوزنجی ماده سنده لزومی قدر معلومات
ویرلمش اولدینندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی.

۱۸ - بشنجیسی - غرابت ترکییدرکه کلامک اصول ترکیبی
شیوه لسانه مخالف اولسندن نشئت ایدر. بالاده مذکور:

باغ معنای خیالم او قدر ناز کدر

برک کلبرک ترطبعه باتار لفظ دیکن

بیتی بوقیلدن اولدینی کبی شو:

کل و بلبلدن اوزکه کیمسه ده بوقدر زمانده

کرک فریاد واقفاندر کرک چاک کریساندر

یتنده (در) آدات خبرلری لزومسز اولدینی کبی ترکیبی غریب
برحاله قویدیغندن شایان تنقید کورلمشدر.

۱۹ - التنجیسی - لزومسز تکرار لفظیلردرکه بونک ایچونده
فصاحت کتابتک اون سکنزنجی ماده سنده معلومات لازمه ویرلمش
ایسه ده شو:

قبیل شمع بختم کرچه سلطانم اویاندردی

چیراغ ایتدی بی (اما ولکن) یاقدی یاندردی

یتنده کی (اما ولکن) دن برینک زائد اولدینقی بیان ایله بونکده شایان
تنقید اولدینی کورلمشدر.

فصل ثانی

{ معانی به متعلق تنقیدات }

۲۰ - معانی به متعلق تنقیداتك حصر و تعدادی قابل اوله ماز -
سه ده اك مهملری بر وجه آتی بیان اولان ماده لردن عبارتدرکه
بونلرده :

۲۱ - برنجیسی - تعقید معنوی قیصه سی اولوب بوده فصاحت
کتابمترك اون بدنجی ماده سی نهایتده اوزون اوزادی به تعریف ایدلمش
اولدیغندن بوراده تکرار ایدلمدی .

۲۲ - ایکنجیسی : معنائك عدم صحق حالده اترك شایان تنقید
اولمسیدره . نته کیم الله اولان منتخباتده موجود اولوب بالاده بالناسبه
تذکار ایدیلن :

صاغ اسن اول قوبخی ای دل بیارم وار

کر اولورسه م بکا چشم کی اغلارم وار

یتتی بوقیلدن اولدینی کی شو :

بو عشر تکده ساقی هر که مشربجه لطف ایله

جناب رنده طوشان قانی می صوک زاهده ثعلب

یتتده رنده طوشان قانی کی قرمز می دیر زاهده دخی برکوکک
قاینادلمسبله شکر لندیرلمسندن عبارت اولوب صیجاق صیجاق ایچیلن
واملاسی (سحلب) اولان ماده بی ویر « دنیلیمک ایستلیور . حالبوکه
یتتده یازدینی کی (ثعلب) لفظی تلکی معناسه اولدیغندن بو یازیلیشه

کوره زاهده تلکی ویر دیمک اولورکه بو حالده معناده هیچ بر صحت
بولخازه بنا علیه بو بیت شایان تنقیددر .

۲۳ - اوچنجیسی : معنائك مختل اولوب مجوعندن یا بر شی
منفهم اولماسی یا خود ترس 'ومنا-بتسز معنالر ظهور ایلمسیدره . نته کیم :
ایرشمز طره جانانه جانن کچمین آدم
یا جانن کچ یا جانندن یا زلف برشکندن کچ

یتتک برنجی مصر اعندن اکلاشیلان معنایه کوره انسان جانن کچه جکده
اندن صکره زلف جانانی بوله حق و ایکنجی مصر اعک معناسه کوره ده
زلف برشکندن کچمک ایچون هم جانن هم جانانن کچمک لازم
کلیورکه جانن کچنجه جانانی زلف برشکنی زرده بوله حق . هایدی
بوراسی قابل تاویل اولسون یا جانانن کچلکدن صکره زلفک حکمی
قالورمی . بنا علیه بو بیتده ده من جهة الموم هیچ بر معنی قالدیغندن
جدا تنقیده شایان کورولور .

۲۴ - دردنجیسی : کلامك معنای کلیسندن ضریب غریب
معنالك ظهوریدره . نته کیم :

گاه ساغر باده ده که باده ساغر ده طوروب

کاده لاله لاله کل صورتی اولسون عیان

یتتی کی که بونی مؤاخذه ایدن ادیب عالی شان و معهود ابراهیم پاشا
چراغانلرنده بمورطه قبوغیله قندیل یوزدیرلدیکنی یاد ایتمک ایچونمی
شراب ایچنه قدح قویوریله جک . یوقسه قسطموننی عمله سنک آران
چناغته چاهچاق صالیورلدیکنه رندانک عشرت مجلسنده تقلیدمی

اولتور. بوندن باشقه کلک باده به تشبیهی یالکز رنگندن طولایی
 اولیور. طوته لم که کلک مله رنگجه مشابتهی اولسون. برینک اجسام
 صلبه دن دیکرینک اجسام مایه دن اولدیفته نه دیلم . (کلده لاله
 لاله ده کل سوزتی) عیجا طبیعتک هانکی بدیمه سندن استنباط اولمشدر.
 فرض ایده لم که برهوس طفلانه ایله کل لاله قونیه بیلسون. بوضعه
 بر لطافت اولوق احتمالی وارمیدره. هله لاله کلک ایچنه نصل درج
 اوله بیلور، دیور که بوندن اعلا تنقید اوله ماز.

۲۵ - بشنجیسی : معنائک بلا فائده تکراریدر. نته کیم شو:

هنکام هر مده سویلمشدر

پیر اولدینی دمده سویلمشدر

بیتمده هم تکرار لفظی هم ده تکرار معنوی واردر. اگر چه تکرار
 لفظی جهتی اعاده ردیف قاعده سنه مستند ایسه ده تکرار معنویسی
 هیچ بر قاعده به مبتنی دکلدر. بونک ایچون معلم ناجی اقدی (اصطلاحات ادبیه)
 نام اثر نفیسند. «هنکام هر مده» دنیلا کدن صکره
 «پیر اولدینی دمده» دیکه لزوم یوقدر. «پیر اولدینی دمده» نک
 «هنکام هر مده» بی تفسیر بوللو ایراد اولدینی ادعا ایدیله چک
 اولورسه دنیلا بیر که : تفسیرده قاعده مفسرک مفسردن مستقی
 ویا بالمکس مفسرک مفسردن منق اولمامیدر. اولورسه ایکی سندن
 برینه لزوم قالمز. ظنمزه کوره بوراده (هنکام هر م) (پیر اولدینی دم)
 ایله تفسیره محتاج دکلدر دیور. بناء علیه ایکنجی مصراع صرف
 تطویل قیلندن اولوب بلا فائده معنایی تکراردن عبارت اولدیغندن
 شایان تنقید کورلمشدر.

۲۶ - التجیسی : عدم اشتلاف مسئله مهمه سیدر که بونک
 ایچون ارباب مراقک معلم ناجی اقدی حضر تریسک (اصطلاحات ادبیه)
 نام اثر نفیسک اون دردنجی صحیفه دن اوتوز النجی صحیفه به قدر اولان
 تعریفات وایضاحاتی مطالعه ایلملری تو صیه ایله بوراده بشقه برشی
 دیکه لزوم کورمدک :

۲۷ - بدنجیسی : معنایی سوء استعمال ایله دائرة ادبی تجاوز
 ایتمش اولان اثرلرک تنقیدیدر که شو :

مانند فلک همیشه کردان اولم
 اوضاع گذشته به پشیمان اولم
 کردرد سر خمار اولورسه بی
 متکن جام حضر نادان اولم

قطعه سنده کی (حضر نادان) ترکیبندن طولایی دائرة ادب فرسخ فرسخ
 تجاوز ایلمشدر. چونکه (حضر نادان) دنیلنجه برده (حضر دانا)
 لازم؟ دیکه اولیور که خضرك هم داناسی هم نادانی وار ایتمش (حضر
 نادان) ایچون آما دینور. فقط (حضر نادان) کیم اولیور. بوندن بشقه
 حضرت حضری ساقیلکدن نادانانغه قدر تزیل کی دها فنا بر معنی
 ظاهر اولیور که دائرة ادبی تجاوز دکل کفر راده سنه وصول اولدیغندن
 بوکی بی ادب سوزلر نه قدر شدتله تنقید ایلمش اوله یته آزدر.

۲۸ - سکزنجیسی - تعلیلتک عدم صحفی در که :

بیتن کلر دکلدر خاک قبری اوزره فرهادک
 آچلمش جانب شیرینه روزنلر مزارنده

پیتندہ کلرک پنجرہ یہ بکزر ہیج بربری اولدیقندن والاصل بو تشبیه
هیج بروجهله محل بولمديقندن عات دخی معلول قالور، وبوسيله
یتک تنقیدی جائز اولور.

۲۹ - صقوزنجیسی وصل وفصل ماده لرینه متعلق قواعدک خلل
پذیر اولسيله کلامک شایان تنقید کورلمسیدرکه بونده اساساً ایکی وجه
تصور اولنور.

وجه اول - وصل وفصل قواعدینه وبونک تقرعات مهمه سنیدن
اولان اصول عطفه دقت اولمديقی جهتله مفرداتده تناسب بولنمایدیر.
وجه ثانی - وصل حالنده عطف قواعدی حقیله اجرا اولمديقندن
طولانی جمله ظهور ایدن عدم تناسبدرکه بو ایکی وجهده جمله سی
اشبو مجامع الادبک ایکنجی کتابی اولان علم معانیکنک بدنجی بابنده
مفصلاً تحریر ایدلمش اولان قواعد مخالفندن ظهور ایدمجهکی جهتله
قواعد مذکوریه مغایر اوله رقی کوریلن عدم تناسبلردن طولانی تنقیدات
لازمه اجرا اولنورکه بونلر خلاصه ایدیلورسه سبک موصولده:

اولا - معطوف ایله معطوف علیه پیتندہ حکمده اشتراک شریطه سنک
عدمی.

ثانیاً - جهت جامعه عقلیه دن اولان (تمائل، تضاد، تضایف) احوالکنک
بولنمادی.

ثالثاً - جهت جامعه همیه دن اولان (شبه تمائل، شبه تضاد، شبه
تضایف) صورتلرینک عدمی.

رابعاً - جهت جامعه خیالیه کنک بولنمادی.

خامساً - مقام و حاله کوره اصل ماده کنک مقصود ملتفت اولمادی
لازم ایکن بونلرک دخی عدمی حالاسندن.
وسبک مفصولده، تناسبت معنائک لزومی درجهده قوی اولماسندن
عبارتدر.

۳۰ - اوننجیسی: قارئکنک سواق آلمسنه میدان ویرمه چک درجهده
مسلسل اولان کلامک شایان تنقید اولمسیدرکه بونک ایچون نظمده
قدمانک هنردن صایدقلری (بحر طویل) سوزلریقی و نثر دنده اکثر
آثار عتیقه مزده موجود اولان زنجیرله عباره لری اراشه ایتمک کافی
اولدیقنی اخطار ایله کیفیت لایقیه ایضاح ایچون بحر طویلدن اولان شو:

مصراع | سنده بو عارض وزلف سیه وطلعت ورنک رخ وین
۱ | جبهه واپروی ولقای کل احمر
مصراع | روز بیرام و شب قدر و صباح و شفق و اختر و خورشید
۲ | جهانتاب و هلال و مه انور

بیت

۱

مصراع | بدل اولمازلب شیرینکه خاک سیه و پرچم خم درخمکه
۱ | غمزه و لعل و رخک هیج
مصراع | قدهار و مصر و هند و عرب چیتله تاتار و بدخشان
۲ | این و روم و دمشق همه کشور

بیت

۲

مصراع | کردن صاف و رخ ناخن ایله ساعد سیمین و لب
۱ | اودست مخناسی او خورشید جهانک
مصراع | چشمه نور ویم آتش و فواره الماس و زلال و کهر
۲ | او موجة لعل و فرخاور

بیت

۳

مصرع دست خیاط ازل دیکمش اوکل پیرهنک قامت بالاسنه
 ۱ } بیت
 بو جامه نازی نه کوزل کیم
 مصرع بنبسی ماه وحریری کنش ورشتهسی نور سحر
 ۲ } ۴
 وحبیبی هلال وبقهسی مطلع انور
 مصرع چشم انکشت ولب وخته شیرین وزنخندان ورخ
 ۱ } بیت
 اولیل وعذار وخط مشکبله قدی
 مصرع بادم ودانه عناب وکراس وشکر وسیب وترنج وکل
 ۲ } ۵
 وممل لاله وشبوی وصنوبر
 مصرع بنی نالنده وکرینده وسرکننه ودیوانه ایدن عظم آلان
 ۱ }
 صبرو قرارم کوتورن هب
 بیت مصرع کافر وساحر وکاره وآشوب جهان وقته دوران وبلا
 ۲ } ۶
 وآفت بر شوخ ستمکر
 مصرع اول دل آزار وستکار وجهانسوز وجفایشه وپی رحم
 ۱ } بیت
 مسلمان کنش وکافر نش آه
 مصرع عینیا ابتد بنی خسته وبعروج وسناخورده وفرقتکش
 ۲ } ۷
 ودلسوخته وعاجز و مضطر
 غزالی تحریر ایلدک هرکیم صولق آلمدن او قورسه عشق اولسون.
 ۳۹ - اون برنجیبی: - سوز ظاهرأ پارلاق کبی کوردونوبده
 معنا هیچ بر شیبی متضمن اولیهرق حاصل تحصیل قیلندن اولمسیدر.
 کای بلبل یاقار شیمی دخی پروانه زار ایلر
 کیمی کوردومه شاکی اشتکاسی آشنادندر
 بیت مصرع اولی کبی که ببلک کای یاقدینی پروانه نک شیمی ایکندیکی

کورولمش ایئیدلمش شیلردن اولدیغلمن بومصراعدن هیچ بر معنی
 چیقماز. واقعا سکی شاعر لک اثر لرنده پروانوی شمعک احراقی بابلده
 کلک زار اتمسی مضمونلری کورولور. فقط بومصراعک ناطق اولدینی
 صاحبه لردار الشفاده بیله زور ایئیدیلور شیلردندره. بناء علیه بومصراع
 حقیقه تنقیده شایان سوزلردندر.
 ۳۲ - اون ایکنجیبی: کلامک اطناب محل صورتنده اولمسی
 تنقیدنی موجب اولان احوال دن اولمسیدر که بو خصوصده مذکور
 معانی کتایمک یوز الی التجی ماده سنده تعریف ایدلمش اولدیغندن
 بوراده تکرار ایدلمدی.
 ۳۳ - اون اوچنجیبی: کلامک حشو مفسد وحشو قبیح
 ایله مخلو بولمندن شایان تنقید کورلمسیدر که بو بایده معلوم ناچی
 اقدینک اصطلاحات ادبیه سندن فقرات آتی بی عیناً نقل ایله اکثفا
 ایلدک. حضرت معلم بیوررلر که:
 حشو مفسد - افادهسی مقصود اولان فکری اخلال ایدن
 حشودر.
 حشوک بودر لوسی معنایه طوقه جنی جهتله لفظ غلبه لندن عبارت
 قالماز. اساس مقصدی خراب ایدره. سوز آره سنده حشو مفسد
 ابرادی متکلمک هانکی فکری ترویج اتمک ایستدیکنی بیلمدیکنه
 حکم ایستیره بیله جک بریوک نقیصه اولدیغندن اسبانده آتارنده پک
 نادر بولنور. بولنانلرده اک بیوک آدم لریک بیله مخاطره عجز بشر اولان
 تأثیرانندن قورتلماقه مقدر اوله مدقلری غفله حمل اولنور. شغینک
 نصوح پاشا مکتوبی وصفنده کی قصیده سنک مطالی اولان:

نه نامه در بوکه حسن و بیان عنوانی
ایدر کشاده دل و طبع مستمندانی

پیتده واقع (عنوان) لفظی حشو مفسد عد اولیه یلیر. چونکه
شاعرک مقصدی نامه تک هیئت عمومی مدح اولق لازم کادیکی
حالده (حسن بیان) ک (عنوان) . تخصیصی سائر جهت لریک حسن بیان
مزیتدن عاری اولدیفنی ایهام ایدیور.

نه نامه در بوکه کیف رحیق مضمونی

ویرر ملاحظه بر نشاط روحانی

دنیله رک کیفیت تمیم ایدیلیور سده بر کره و واهمه ذهنه ککش بولنیور.
یوندن بشقه بومکتوبک عنوانده حسن بیان تصور ایتمکده بر از
غریب کورینور. حقیقت حال شاعرک نه نامه در بوکه حسن بیانی،
دیجه جک ایکن وزن و قافیته تک سوقیه نه نامه در بوکه حسن بیان
عنوانی، دیجه لزوم کورمش اولسندن عبارتدر.

حتی مصراع تائیده «ایدر کشاده دل مستمندانی»

ویا «کشاده طبع مستمندانی» دیجه کافی اولدیفنی حالده ایکیسندن
برخی حشو غیر مفسد عدایتدیره جک صورتده (دل) ایله (طبع) ی
جمع ایتمیسه اجمال و زنه مجبور بولمئسنددر.

نسخه صحیحته تک (حسن بیان عنوانی) دکل عطف ایله حسن بیان
عنوانی اولسنه احتمال ویرمک نفینک طرز انشادندن تعافل ایتمک دیجه
اوله جنی آریجه نظر دفته عرض اولور.

(مولدین) عنوانیله یاد اولنان بلغای عربک اک مشهور لرندن اولان

(ابوالغلیب) ک و دنیا ده موت اولیدی شجاعتهک، سخاوتک، صبرک
مزیتی قالمزدی، قولنده (سخاوت) حشو مفسد عد اولنه رق دنیلمش که:
واقعا دنیا ده موت اولدیفنی تقدیرده مزیتی قالمق خصوصی
شجاعت ایله صبره کوره طوغریدر. چونکه اولیه جکنی یقیناً بیان
بر آدم زویه اولسه هجوم ایتمکدن صاقماز. کذلک عاقبت نائل سلامت
اوله جفتده شبهه ایتمین بر کیمسه اوغرا دیننی شدائده قولایلقله صبرایدر
شو حالده کرک شجاعته، کرک صبره مزیت ویرن شی حلول موت
احتمالی اولمش اولور. اما سخاوته نسبتله بوجه صحیح دکلدر. زیرا
اولیه جک بر آدمک ایلریده لازم اولور ملاحظه سیله بذل مالدن
توقی ایتمی طبعی کورینور. بوسورتده سخاوته مزیت ویرن شی
حلول موت احتمالی دکل بالعکس دنیا ده خلود حالی اولق لازم کلیر
شاعرک (سخاوت) دن مرادی (بذل نفس) اولدیفنی ادعا ایله
تاویله قالدیشانلره شویله جواب ویرلمشدر:

«اورته ده موت اولینجه بذل نفسک معناسی اهلاک شانندن اولان
شیلردن احتراز ایتمکدن عبارت قالمق ضروریدر.
بویله شجاعتهک عینیدر»

(ابن جنی) تک بو بابده در میان ایتمدیکی قول معقول شوم آلدده در:
«دنیا ده خلود ایله برابر عسردن یسره، شدتن رخایه انتقال انسانه
مدار تسلی اولور. بناء علیه سخاوتک بیوک بر مزیتی قالماز» دیجه
ایستیور که:

دنیا ده خلودی فرض اولنان کیمسه تک بذل مال ایتمدیکی صورتده
دوچار اوله جنی ضرورت عالده جاری اولان قانون تبدل مقتضاسنجه

بر زمان صکره مبدل رفاهیت اوله بیایر. او آدم ایشته بو جهتی تفکرله تسلی بولور. «شمذیک کرفنار ضرورت اولدم. فقط مادام که بنم ایچون اولوم یوقدر. ایلریده البته نائل رفاهیت اولورم» دیر. بو صورتله بذل مال خصوصنده او قدر نبات قلبیه جفتدن سخاوتده بیوک بر مزیتده قالماز. بناءً علیه ابوالطیک قولنده کی (سخاوت) لفظی حشو مفید اولماش اولور.

حشو غیر مفید — اوج نوعدر:

— حشو قبیح

— حشو ملبح

— حشو متوسط

حشوقبیح — زائد محض اولدیغندن سوزده چرکینک ویرن حشو در. حشوک بر نوعی هر نصله اسکی ادبامزک جوغنه کوزل کورنش. اثر لرینک هانگی یابراغی آجله بر قاج حشو قبیحه تصادف اولنه بیلیر (تردیف مترادف) و (عطف تفسیری) دنیلان یولارده ایراد اولمشلری پک چوق بولور.

بر قاج مثال:

الی هذا الان منتظم سلك شهور وسین اولان ایام محمدت آناری عد و (شمار) و هر مائة كامله سی بر فرق اولوق اوزره اعتبار ویراغه بر اعته ثبت ایدوب پیرایه دست اشهار ایتشلردر.

لعمیا تاریخی

ملکه مرحمت واحسان موجب جمال مظاهر سلطانی ومأل متخفلات اخلاق رحمان منتهی سعادت جاودانی اوله جنی بی ریب (وکان) در

عاصم تاریخی

یوقیر جابذک خصم جانی اولوب بی سبب و (علت) ناولک عززل واهانته آماج واسباب آسایش (وراحت) می تاراج ایلدی
اوغنی زاده منشانی

«یوق اکر ایاهی بکک امریله ایسه اصل لساندر؟ بزده بونک ترضیه نی ایترزه کی دیر یجه سوز لرله بیاغی ایاهی و ترجمانی صوچلاندر مق ممکن ایکن مرام (ومقصود) بشقه اولدیغندن...»

عاکف پاشا تبصره سی

اوقاریس نام دختر ناهید اخترک آغوشنه امانت و بعد زمان بوکاره ابتدارینه اظهار پشیمانی (وندامت) ایلدی.

تلماق ترجمه سی

عقده رشک (وحسد) یوق دل بی باکده

نفی

اوله نظام سلیمده عجیبی تنقید

نی مدح اتمسون یانیلسون اهل دل و دانش

که انواع مکارمله وجودک فردو (بکتا) در

لسان ترجمان سرغیب الغیب لاهوتی

کتاب نسخه دیوان پر مضمون (ومعنا) در

امسا که پرده دارلق ایلر تفاسلی

نابی

وضع غروری شرم (وحیا) صورتنده در

کوستر سر کشته حال وادی وحشت هنوز

ناثلی، قدیم

گردباد دشت (و صحرا) روح مجنون بکا

عدویه عرضه قلوب دستبرد کراری

نابت

آکلدی غزوه خیر بفتح و (کشاد)

حرف کبر اوله ظرافت صاء

سوزیکه کذب و (دروغ) ی قائمه سنبلزاده و هبی

نفعینک قابل تنظیر اولیان قصائد بلخه سندن معدود بولتان (ایلر)

قصیده سنک شو خاتمه سه بر کره عطف نظر تنقید ایده لم:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم

که مملکت خاورو که باختر ایلر

منصور ایده هر رده خدارایت بختن

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

طرز افاده به نظراً مقصد ایکیدن خالی اوله ماز: یا «کونش گاه مشرق قدمه»

گاه مغربده رایت نما اولدجه بختی هر رده منصور ایده، و یا «کونش

فلکده سفر ایتدیکه حد رایت بختی هر رده منصور ایده» دیکن

عبارت اولور.

برنجی صورته کوره:

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

مصراعنی کاملاً - ایکنجی صورته کوره ایسه:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم

که مملکت خاورو که باختر ایلر

یتنی طاقیه حشو قیبح رنگنده کورینور.

دیله بیلیر که:

شاعرک مزادی «کونش گاه مشرق قدمه» گاه مغربده جلوه کرو فلکده
سفر بر اولدجه ۰۰۰۰ دیکنر.بو حالده مصراعک ویایتک حشو اولسی محذوری بر طرف اولور،
جواباً دنیلیر که:بو صورت بالفرض قبول اولنسه مصراعک تأخیری خصوصی
بشقه جه بر اعتراضی دعوت ایدر، «شویله اولدجه بویله اولون»
دیهرک دعای بیتردکن صکره تکرار بر «توقیتیه» ایراد ایتمک قانون
بلاغتک هانکی قاعده سنه تطبیق اولنه بیلیر؟

نقی بوقصیده بی انشاد ایدرکن:

منصور ایده هر رده خدا رایت بختن

مصراعنه کلدیکی سرده اولجه:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم

که مملکت خاورو که باختر ایلر

دعش اولدینک فرقه وار میان بر ذات «نه مدتجه» دیه سورماش که

آفاً ایراد ایلدیکی توقیتیه بی تکرار بولور:

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

دیکنه مجبور اولمش بولسون! مصراعک تقدیمه امکان بولنه رق بیتلر:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم

که مملکت خاورو که باختر ایلر

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

منصور ایده هر رده خدا رایت بختن

صورتنه قونلسهده افادمنك كسب ایدم جکی طرز عجبیدن قطع نظر
(خسرو سیاره) تعمیری اوزتهده حشو قیح اولمق اوزره قالیر.
طوغریستی سویلیلم: اویله سوزلر تاویلات اضطراریه قیلندندر.
تقیمنك وجدانته مراجعت اولنسه ظن ایدرزکه و تا خسرو سیاره
فلکده سفر ایلمر، مصراعتی برطولدیرمق ایچون یازدیغنی کتم ایتمز،
مشارالیهك سائر بعض قصائدینك خاتمه لری دخی بویله بی لزوم
کلماتی حاوی اولدیغنی ارباب بقعه کوره محتاج انبات دکلدیر.

حشو قیح نژده اقبیح کورینور. بوتك برتمونهستی کورمك
ایچون کیف مالتفق آجدیغمز (ناج التواریح)ك شو یارچه سنه باقه:

بیرون حصارده اولان سپاه ظفر بناهك دست امدادینی درون
حصنه کیرن مجاهدلردن کوتاه ایتمکله اول دلاورلرک بجهلای شید
وحیات دنیا تمتمندن ناامید اولدیغنی معروض درکار فلک اشتباه اولدقده
درون اشتقاق غمونه لری حریمت ایله سوزان و آتش غضب لری فروزان
اولوب شمشیرعدو القاملرین نیام التقامدن اخراج دست گرم بیوستلری
ایله گروه لجاج اعمارینی تاراج ایدوب ساقی تیغ آبدار ایله بالذات
نیجه دیوسیرته هادم اللذات حیمت ایچردیلر و نیجه دشمن زشت امرمن
شرستی تیغ بی درینفلرندن کچیردیلمر.

بربختیارکه شید اولور، البته حیات دنیا تمتمندن ناامید اولور.
بوصورتهده (اول دلاورلرک جمله سی شید) دنیلدکن سکره (وحیات
دنیا تمتمندن ناامید) دنیلمك ایچون نه لزوم قالیر؟

دساقی تیغ آنداز ایله بالذات نیجه دیوسیرته هادم اللذات حیمت

ایچیردیلمر. «عباره سیله» و نیجه دشمن زشت امرمن سرشتی تیغ
بی درینفلرندن کچیردیلمر، فقره سی بیتنده مألجه نه فرق واردر.
فضولینك مشهور شکایتنامه سندن اولان سطور آتیله بی ده کوزدن
کچیره بیلیرز:

طقوز افلاکه استغنا ایدرکن اوقاقدن طقوز آچه وظیفه به قناعت
قیلوب عرض آلم و بران ایچون درگاه عالیناهه ارسال ایدوب مترصد
اولدم، مدت ترصد منقضى اولدقده و ایام انتظار سرانجام بولدقده
مبشرلرکه نژده تشریف بشارت کتوردیلر بکا مثال میمون و برات
هایونی کتوردیلر، حیلته معارف ایله آراسته و زیور عرفان ایله پیراسته...
(مدت ترصد منقضى اولمق) ایله (ایام انتظار سرانجام بولمق) بشقه
بشقه شیلر میدر؟»

فصل ثالث

بیانه متعلق تنقیدات

۳۴ - بیانه متعلق اولان تنقیداتك اك مهملری بروجه آتی
تعریف ایدیلن بش شیدن عبارتدرکه بوتلرک:

۳۵ - برنجیسی: کلامده تشبیهك میندل اولسیدر. نته کیم:

دوندی بر شوخ دل آشوبه طرب گاه چن

کیم رخی کل زلفی سنبل غازه سیدر ارغوان

بیتنده باشجه قدر بیوک یعنی مصالرده ایشیدیلن دیوانلری جسامتده
بروجوده (کل) قدرجق برچهره یا قشیمه جنی کی ارغوان ایله غازه

پیتده مناسب بواق لیلایک کل پیراغنه یا پیشیق اولستی دوشنمک
مثلو بر مناسبتر تصویر بادی اولدیغندن و کذا :

بید بجنونه صفاسندن بته گلش جنون

کیم کوش زنجیر لر طاقش اکا جوی روان

پیتده کوش زنجیر لر له باغلی دلیلر تخیلی کبی هیچ اولدق بر حال غریب
کوسترلدیکندن و بالاده بالمناسبه ایراد ایدلش اولان :

گاه سافر باده ده که باده ساغر ده طور وب

کلاه لاله لاله ده کل صورتی اولسون عیان

پیتده یوقاریده دنیلدیکی کبی تشبیهه مناسب اولدیغندن شو اوج بیت
شایان تنقید کورلمشدر.

۳۶ - ایکنجیسی : تشبیهک عدم موافقتدر. نه کیم :

محاس فضل و هنر ده خواجه دانش قرین

هرمه جود و سخاده رستم صاحبقران

پیتده خانی بر اقویده رستمه جود و سخا استادی تشبیهک عدم
موافقتی موجب اولدیغندن و کذا

دل خیالکده خیالک دل بی تابددر

گاه می شیشه ده که شیشه می تابددر

پیتده کولک خیالک ایچنه کیرمی محال اولدیغندن بوکی اییات دخی
شایان تنقید کورلمشدر.

۳۷ - اوچنجیسی : مناسبتر استعاره لک وجودیدر که بالاده

مذکور اولان :

دل خیالکده خیالک دل بی تابددر

گاه می شیشه ده که شیشه می تابددر

بیتی بوکاده مثال اوله بیلیر.

۳۸ - دردیجیسی : معنای مطلوبه وصول ایچون مشکلات اولان

کنایه لک کلامده بولنمیسدر که بو خصوص بالاده مذکور تنقید معنوی
بخته تعلق ایتدیکندن تکرار ایدلمدی.

۳۹ - بشنجیسی : کنایه طریقه اداسی واجب اولان معناری

تصریح ایتک کبی مناسبتر حال لک مثلا (ابدست تازمک) تعیری موجود

ایکن بونک برینه اولو اورته تعیر معهودینی ایراد ایتک مثلو ادبه

غیر لایق صورت لک کلامه درج ایدلمسی تنقیده اک زیاده شایان اولان
حالردندر.

فصل رابع

بدیعه متعلق تنقیدات

۴۰ - صنایع بدیعه کلینی کوزل اولدقاری حالده چرکین

و مناسبتر اوله جفتدن وهله معنای مطلوبه مخالف ایاملر انلردن فنا

کوردلدیکندن بوکی شیلر اساساً شایان تنقیددر که بونلر ایچون اوزون

اوزادی به ایضاحاته حاجت اولیوب اکثرینی طبع سلیم ایله ارباب

فن بلاغت تقریق ایله تقدی لزومی کبی اجرا ایدر لر. فقط بو باده ده

برایکی مثال ارثیسی فائده دن خالی اولیه جنی جهتله بروجه آتی اوج

ماده مهمه اوزرینه بعضی امثله تحریر اولندی. شویله که :

۴۱ - اولاً : جناسه عدم مناسبت اولان کلامک تنقیدیدرکه

نته کیم :

برخانه به مالک دکلم بن شو جهانده

قطاع طریقک بیله ششخانه می واردر

پیتده (خانه . ششخانه) جناسلرنده هیچ بر ملائمت هیچ بر مناسبت اولدیغندن پیتده معنا یوقدر .

چونکه [بنم اوم یوق حیدودلرک تفسکی وار] معناسنی مفید اولان بو بیته شعر دکل عادی سوز نظریله بیله باقلماز .

۴۲ - ثانیاً : قابل تأویل اولیان علولر ایله مناسبتسز اغراقانی

شامل اولان کلامک تنقیدیدر . مثلاً :

ایستیور جانم بنم ارسلان بودندن بر کباب

تخت کیخسرو دله جمدن وارکتور همزملرین

دن عبارت اولان :

جانم زران شیر کباب آرزو کند

هان همزمش زتخت جم وکی بیاورد

پیتده یام یام لسانه یاقیشه جق صورتده ارسلان بودندن کباب ایستد کدن سکره جهانگیرانه بر طرزده آنک پیشورلسی ایچون تخت جم وکی افاضنی طلب ایتمک عجمانه اغراقاتک اک فالرندن اولدیغندن شدتله تنقیده شایان اولدینی کبی عادی برخانه وصفنده اولان بر قصیده نک شو :

طره طاق ورواقی همسر ذات البروج

حاک پاک استانی بوسه جای انس و جان

ودیکر بر قصیده نکده شو :

روا اولماز تشبیه اولنسه بیت معموره

بونک حسنی عیان زیرا آنک اناری پنهاندر

بیتی عقلاً و نقلاً جواز اولیان هدیانلری شامل اولدیغندن تقدیر شدتله تنقید ایدلسه لرینه آزدرد .

۴۳ - ثالثاً : معانی نادره غیر مشهوره نک سرقت ایدلمسیدرکه

بو بایده بو مجامع الادبک دردیجی کتابی اولان فن بدیعک ایکی بوزیتمش ایکنجی ماده سنده بیان اولدینی وجهله بلا اشارت اخذ اولنان معالردن طولایی تنقیده روا کورولن کلامدره . نته کیم : نفعینک دیواننده موجود اولان شو :

شب چراغ دین و دولتدر وجودک حفظ ایچون

قان قان اولمش اژدها در هفت جرخ چنبری

پیتک مضموتی عصر من شعرای مشهوره سندن بری سر قنله شو :

سانک بر کنجینه در بو حسن ایله روی زمین

اژدهای پاسپاندر اکا قان قان آسمان

صورتده و این کال مرحومک :

جمع ایلمامش مجلس عالم قوریللندن

عرفان ایله بریرده خدا عقل معاشی

پیتک مضموتی بنه مشهور بر شاعر سرقت ایدرک :

حکمتده بنده حیرانم که حق جمع ایتمامش

شیوه عرفان ایله عقل معاشی بریره

طرز زنده و همان حرفاً دینه جک صورتده ایراد ایدلمش اولسی معیادتدن
عد ایده رک تنقید اولان حالاردند.

{ ایکنجی مقاله }

« تنقیدات خصوصیه »

۴۴ - تنقیدات خصوصیه نظم ونثره عائد خصوصیه شیردن
عبارت اولدیغندن هر برینی بر فصل اوزرینه تحریر ایلدک.

فصل اول

« نظمه متعلق تنقیدات »

۴۵ - نظمه متعلق اولان تنقیداتک مک مهمتری بر وجه آنی
بیان اولنان درت شیرکه بونلردن:

۴۶ - برنجیسی: وزنک عدم سحتندن طولایی نظمک شایان تنقید
کورلسیدر.

بی دردم ای فلک بکا برغم تدارک ایت
بر اوزکه زوق بشقه بر عالم تدارک ایت

بیتی مضارعدن اولق لازم کلیور ایسهده ایکنجی مضراع حقیله
قراآت اولتجه بو وزنه موافق کلیور. مضراعی بحر مضارعه توفیق
ایچون (عالم) لفظک عینی عربی همزه وصلی کبی تلفظدن اسقاط ایتک

اقتضا ایدرکه اصلا جائز اولدیغندن بوکا وزندن عاری دیمک لازم کلدیکی
کبی مشاهیره منسوب اولان شو:

کوهر خونین داغ وار ایسه کایندر کوکل

مصرعیه شو:

فزوندر تاب حسنی درت قات وقت شبابندن

مصراعنده اصلا وزن اولدیغندن بونلر تنقیده شایاند.

۴۷ - ایکنجیسی: وزنک عدم سلاستندن طولایی اولان نقایصک

تنقید ایدرکه هر دیوانده بیکرله مثال موجود اولدیغندن بشقه جه امثله
ایرادینه لزوم کورمدک.

۴۸ - اوچنجیسی: قافیه نک عدم موافقتندن طولایی نظمک نقده

جسبان کورلسیدرکه مشاهیره منسوب اییادن شو:

هر ایستدیکم کاره الم برکز ایریدی

دنیا ده کشتی کلدیکمه باری دیکدی

بیتله شو:

کیمه جزوی بو جهان کیمنه کلی کورینور

جز وکل عالم معنیده مساوی کورینور

المیان پیرو پیران کتبخانه عشق

نه بیلور عالم صورتده نه معنی کورینور

پیره آدمه دنیا ده کر کدر بوقسه

بر قدم طشره که چیقدره عقبی کورینور

کرد بادره بر وحشت صحرای عدم

قیس سر کشته دله قامت لیلی کورینور

نظمنده (ایریدی) ایله (دکیدی) و (کلی) ایله (مساوی) و (معنی).
عقبی. لیلی) قافیه اوله میجقلرنندن بو شعرلر قافیه دن عاری اولقله
شایان تنقیددرلر.

۴۹ - دردنجیسی: ضرورتسز ضرورت ارتکابندن طولایی
تنقیده شایان کورولان اثرلردرکه بونده اساسایدی صورت وارد. یعنی:

اولا - مشددی تخفیف

ثانیاً - مخفی تشدید

ثالثاً - موصولی فصل

رابعاً - مفصولی وصل

خامساً - بر حرفی اسقاط

سادساً - مقصوری مد

سابعاً - محدودی قصر

کبی شیلر ایله ارتکاب ضرورت اتمکدرکه بونلرایچون فصاحت کتایمزک
اون ایکنجی ماده سنده لزومی قدر مثال ایراد ایدلمش اولدیغندن
تکرارینه لزوم کورلمدی.

فصل ثانی

« سجعه متعلق تنقیدات »

۵۰ - سجج کلشی کوزل اولیوبده جبر نفس ایله ایراد ایدلمش
ایسه اساساً شایان تنقید اولدیغندن وباخصوص کندوسنده بوجه آتی

بیان اولنان درت نقیصه بولورسه من کل الوجوه تنقیده لایق کورلایکندن
احوال مذکوره بیده علی وجه الاختصار بیان ایلدک.
شویله که:

اولا - سجج متکلف اولورسه

ثانیاً - فقرات لزومندن زیاده اوزون اولورسه

ثالثاً - ایکنجی برنجیدن بک قیصه ویایک اوزون اولورسه

رابعاً - نزهده ایکی فقره نظمده بر بیت حکمنده اولدیغندن
و بر بیتده معنائک تمام اولسی شرط ایدوکنندن اگر نثرک مسجع اولان
ایکی فقره سنده معنائک تمام اولماز ایسه بو کبی مسجع سوزلر تنقید اولنقله
لایق اولورلرکه امثالی کتب عتیقه ده لزومندن زیاده موجود اولدیغندن
وبو بایده اوزون اوزادی به مثال یازوب ایضاح ماده به قالششق اساساً
مجروح اولان سجج پرورلکه خدمت دیمک اوله جغندن بو قدر براخطار
ایله اکتفا ایلدک.

{ خاتمه }

۵۱ - مقدمه ده ذکر اولندیغنی وجهله مقالات سابقه ده محرر
اصول وقاعده لره تطبیقاً بر اثر تنقید اولندیغنی حالدیه آنک سیئاتی میدانه
چیقه جنی کبی عربیض وعمیق مطالعه اولندیغنی حالدیه قائلنک قنون مدونه به
اولان انتسابی و بناءً علیه شهرتیه کوره بولندیغنی وقت وزمانک احوالی
کبی خصوصاته ده اطلاع حاصل اوله جغنده شبه یوقدر.

بوندن ماعدا ايكي منشينك بىتندەكى فرق دىخى ايكي سينك اثر لىرىنى
 شو صورتلره عا كه ايتمكدن منقهم اولور سده بونده:
 [زمانك. حالك. مقصدك. موضوعك. معنائك. متكلمك وضع
 وطور بىنك] نظر مطالعه به آلمسى لازم اولديغندن كىفتى بو نقطه لره
 كوزلجه توفيق ايدرك عا كه لازم كلورك بو كالسان ابدە (موازنه)
 دىنور. بوبابده لسان عربىده (ابو تمام ايله بخترى) بىتندە موازنه ناميله بر
 كتاب وفارسىدهده (قول قىصل) اسميله مسمى بر رساله منظور عاجزانهم
 اولديغندن لسان عثمانىدهده بويله بر اثر ك ساحه آراى كال اولمىنى
 ارباب ابدن نياز ايله فهرست نقد مقامنده اولان بورساله به مع
 الحجاب ختام ويردك.

(كسىبار مطبعه مى)

Süleymaniye U Kütüphanesi	
Kism.	Flaen elbahar
Yeni Kayıt No	150681
Eski Kayıt No	

Handwritten notes in the left margin, including the number 13000.